Ayuntamiento de Madrid

B
379

Ayuntamiento de Madrid

Ayuntamiento de Madrid

653

Ayuntamiento de Madrid

1523

Parua naturalia

Auguſtini Niphi Medices Phi-
loſophi Sueſſani. vʒ.

LIBROS
DEL DR.
L. MARCO

Phyſiognomica ad Ludouicum atqʒ Elueriam a Corduba Principes Sueſſanos.

De animalium motu ad Hieronymum Carbonem.

De longitudine ꝛ breuitate vite ad Petrum Grauinatem.

De iuuentute ꝛ ſenectute ad Nicolaum Leonicum.

De reſpiratione ad Philippum Stroccium.

De morte ꝛ vita ad Alexandrum Paccium.

De memoria ꝛ reminiſcentia ad Fabricium Geſualdium Conci[illegible]rincipem.

De ſ[illegible] ad Andreã aquauiuã Atrianũ Principẽ.

De[illegible]dericum Caraſam illuſtriſſimi Ducis [illegible]

De diuinatione naturali: artificioſa: ꝛ de prophetia ad Carolettum Gattulam.

BIBLIOTECA MUNICIPAL
MADRID

Reg.to 4232.

Ayuntamiento de Madrid

⁋Franc.Palmerij Ro.ad Auguſtinum Niphum Medicem Philoſophum,Hortatio.

Ultis prçcibus Niphei tui omnes(Doctor optime)tecū egeramus/vt libros de animalibus/
hoc eſt μακρὰ φυσικὰ(vt vulgo appellant)quos tam frequēti nobiliſſ.doctiſſ.qꝫ audito⸗
rū in celebri Piſarum gymnaſio fueras interprçtatus,celeriter emitteres:mouerat enī nos illa ⁊ cla
riſſi.⁊ te digna vox.Humani abſte nihil alienum putare:qua de cauſa eos probare minime conſueui⸗
ſti/qui cum hoīum genus poſſent demereri/veterno quodam detenti publicç vtilitati non ꝯſulerent.
motus quoqꝫ noſtris prçcibus libentiſſ.id te facturum recçpiſti:cum ſemꝑ tui moris fuerit ita cōmu⸗
ni fauere cōmodo/ita ſtudentium votis indulgere/vt ex tot prçclariſſ.tuis in phīa monimentis nul⸗
lum fere decem in annum prçſſeris.Illud.L.Craſſi tibi frequenter eſt in ore.Q̄ð quiſqꝫ cito non potuerit nunq̄ꝫ poſ⸗
ſe.huc accçdebat qð te ſçpius fuiſſe conqueſtum memineramus/cōmentaria affecta quidem/non confecta quoſdam
tibi ſubripuiſſe/ac(te inſcio)etiam quç inter audiendum notauerant boni ſectatores/ſed nimiū amantes tui/teme⸗
rario çditionis honore inuulgaſſe.Nunc ꝟo hçc cū ſatis maturuiſſe arbitremur/⁊ tibi ⁊ omnibus maxime probari
ſentiamus,quid eſt qð çdere expectes,⁊ ſtudia noſtra iam nimiū cūctando ſinas frigeſcere:Nemo quidem eſt/qui
ſuſpicetur/quin promiſſis ſtaturus ſis.tuam atticam fidem iamp̄ridem cognouimus.quare ſi çquum eſt a ſan⸗
ctiſſi.pariter ⁊ doctiſſi.prçceptore promiſſa repetere/Niphei tui omnes repoſcimus/efflagitamuſqꝫ atqꝫ ne iam
obſtinatior/aut obfirmatior ſis Doctiſſima tua commentaria in lucem çdere/⁊ prçcamur/⁊ obteſtamur.Quid
enim aut addere,aut mutare,aut detrahere poteris vt longiora tempora çditio poſtulare videatur.ea eſt animi
tui ſollertia/id iudiciū vt ſi inueſtigare cognoſcere/perſpicere volueris,qð ipſe ſemel laudaueris/ne Momus quidē
carperet.An forte tuas ad aures venit a Petro Alcyonio viro ſane eloquenti hos ipſos libros ciuitate Ro.nuper
fuiſſe donatos.⁊ prçnoſce aues q̄ꝫ tuos emiſeris.vt nulla prorſus retardandi cauſa ſuperſit.rem tibi omnem perſcri⸗
pſero,quantū ex eius prçfatione coniectura cōſequi potuerī.qua profecto ita delectat/ita afficit/ita ad ſe trahit Le⸗
ctorem vt eius ſola oratio aures impleat,pura quidem eſt,⁊ ſemper eodem inſtinctu/ornatuqꝫ comitata in ipſo pene
prçfationis veſtibulo,Apellis,Protbogeniſqꝫ in ſecāda linea cū Theo.Theſſalonicēſi nouū certamen ꝓpoſuiſſe
videtur:cum Theo.omnis res agitur/hūc in ius vocat/aduerſus hunc ſe accuſatorem inſtituit,ſe teſtem inſtruit,ſe iu⸗
dicē eligit:at ꝟo quicq̄d eſt rei teneas ad vnam ſūmam referam.Prima accuſandi cauſa eſt,Theo.iudicium,quaſi
hos ille libros reliq̄rit/vt appelles venerē inchoatam:quippe qui certius ſibi perſuaſiſſet/eo defuncto neminē Ariſt.
monimenta aliqua cum laude facturum latina.Altera dicendi genus,qð Senecç Pli.Apuleiqꝫ tm̄ ſtilū ſuboleata.
Tertia hoīs negligentia/ſenſa enī(inq̄t)Ariſt.in libris de partibus,⁊ de gn̄atione animalium minime palam face⸗
re potuit:qm̄ nec Ammonium/nec Epheſium grçcos interprçtes euoluerit.In his tribus omnis vertit̄ litiū cardo.
Accçdit quoqꝫ Ariſt.inter Phōs Pla.inter Medicos Hippo.maxime auctoritatē fregiſſe.Has equidē accuſatio⸗
nes(et ſi mortuū non tāgūt)inuitus perlegi/coactus quoqꝫ ad te ſcripſi.Video per deos imortales/nihil eſſe homi⸗
ni tā timendū q̄ꝫ inuidiam/Nihil innocēti ſuſcepta inuidia tā optandum q̄ꝫ çquum iudicium.Quis eſt obſecro/mō
lr̄as primis(vt aiunt)labris deguſtauerit/qui oēm hanc παρρησίαν non ſtomachetur oēm hanc(vt Appius dice
bat)caninā eloquentiā non oderit:at ꝓfecto recte inſtitutū eſt vt cenſurā maledicēdi ſubeuntibus ⁊ male audiē⸗
di patientia p̄ſumenda ſit:non eo animo hçc ad te ſcribo/vt vel Theo.aduerſus Alcyoniū me ſuſcepiſſe patrociniū/
vel conuitijs conuitia refutare mihi ꝓpoſuiſſe exiſtimares:illud potius qð me continere nō potui/quin ingemiſcerē.
vehemēter equidē ſapientis dictū in p̄ſentia ſum exoſculatus/veneratuſqꝫ λαθε βιώσας.tam iſitū eſt homini ad⸗
uerſus hoīem odiū:Nemo ſibiipſi vſui eſſe ſine alterius iactura/nemo ſeipſū laudare ſine alterius vituperatione
putat.Facile eſſet Alcyonij accuſationibus reſpōdere/atqꝫ ad palinodiā compellere/niſi ⁊ inuidiç notā ipſe quoqꝫ
ſubuererer:qð mihi in tua p̄ſertim ſchola docto tāq̄ꝫ ſcopulū fugiendū eſt:Illudqꝫ [illegible] periclis optandū/ne qð mihi ver⸗
bū in mētem veniat/quo quiſpiā offendi poſſit.Quid enī differt maledicus a [illegible]fico:Si licꝫ perinde vt eſt de cu
iuſqꝫ moribus opinio:ita quid ab eo dictū aut factum ſit exiſtimare:cui porro([illegible] Phorū nomen [illegible])Theo.
integritas/grauitas/virtus/fides eſt inaudita:quid a viro bono/⁊ ſapienti tam [illegible] [illegible]meritas:quare qð illi pri⸗
mo obijcitur/a viro optimo nō dictum/ſed ne cogitatū quidē quis non auſit concçptis ver[illegible] pro Theo.iurare:ab
alio potius confictum eſt.at q̄ꝫ non credibiliter/ſed ne ſuſpitioſe quidē Senec.Pli.Apul.in dicendo auctores ſecutus
fuerit.agedū in ceritū tabulas ob hoc ipſū referet:ex Cic.Cçſ.Sal.Bruta/Aues Piſces/Plantas/quo nomine ap⸗
pellarent Ro.didiciſſe minime potuit/quçnā a tribus ijs eloquentiç Ducibus/his de rebus/memoriç ſunt prodita:
illud reſpondeat amabo.ſi hos habuiſſet loquendi magiſtros culpa vacaret Theo:Si Cic.detractores nō defuerūt.
Cçcis hoc(vt aiunt)clarū erit/reliquis nō defuturos.Hūc enī ſolutū ⁊ eneruē caluus/fractū ⁊ elumbē(vt ipſius
vtar verbis)Brutus/Allobroga/Ruffus/in princ.lentū/in narrationibus longū/circa exceſſus ocioſum Cornelꝰ
appellat.Aſinij huius orationis vitia pluribus in locis inimice inſequūtur.conſulto alia prçtereo/ne me quiſpiā hçc
in Cic.ſcripſiſſe poſſit ſuſpicari.Prçterea ſi altius velimus repetere.par erat Ariſt.interp̄tē meminiſſe inter Ariſt.
Plat.qꝫ hanc iāp̄ridem verſatam eſſe controuerſiā.Verba nā eſſent an cōſuetudine.Iuratoſqꝫ iudices omnes in iu
dicium iuiſſe/nullūqꝫ relictū ſcrupulū fuiſſe/quin in ciſtam ſimul omnes tabulç.C.Plat.inijcerētur/qui ꝟba natu⸗
ra eſſe aſſeueraret.Neqꝫ eſt conſuetudo dicendi.Lex/ſed obſeruatio potius.Poſtq̄ꝫ enim Socrat.omniū eruditorū/
⁊ Apollinis teſtimonio ſapientiſſ.rerū optimarum ſcientiam/ab ornate dicendi cognitione ſeparauit.⁊ alij viuen⸗
di/alij dicendi magiſtri eſſe cçperunt.Phī ſuo ſtudio delectati alterū(vt ait Cic.)agreſtioribus muſis reliquerunt.
Quis enī Phm̄ oratorem velit:cum nullū aliud hominū genus a ciuilibus officijs/atqꝫ ab omni munere orato⸗
ris magis receſſerit:quis Phōrū in iudicijs frequens/aut clarus in concionibus fuit:potuiſſent quidē hçc q̄ꝫ(ſi vo⸗
luiſſent)grauiſſ.⁊ copioſiſſ.tractare.Quis Plat.in dicēdo vberior:Iouem(vt aiūt)ſi grçce loquatur/ſic loqui.quis
Ariſt.neruoſior:Theophra.dulcior:Peripathetici deniqꝫ noſtri omnes ſtudio quodam ſe iactant oratorio/nam
Theſeis dicere exercitationis gratia ab his fere inſtitutum eſt:Dij immortales quis tam patiens eſſet/quis tam
ferreus/qui Philoſophum alias de maximis quçſtionibus/alias de ſterili materia rerum natura diſputantem fer⸗
re poſſet:

c

Ayuntamiento de Madrid

re poſſet.ſi in ſingulis verbis vt eẽnt latina/perſpicua/ornata/in coniunctis vt emendata/collocata/figurata/hęrentẽ/
ſollicitũqꝫ intueretur.non vituperauerim qui prudentiaꝫ cum eloquentia iunxerit/modo p̃ter eius decoruꝫ non fue/
rit.⁊ ne hoc tãꝗ arduum ſed potius vt non admodum neceſſarium refugiſſe Pħos quiſpiam arbitretur.probatione
non eget cum luce ipſa ſit clarius.Longe enim facilius eſt Philoſopho eloqui/ꝗ oratori philoſophari. Periclem hoc
pręſtitiſſe cęteris oratoribus dicit in Phędro Socra.q̃ is Anaxa.phyſici fuerit auditor/a quo cenſet grauem/fecun/
dũqꝫ extitiſſe.Demoſt.ſtudioſe lectitauiſſe Plato.⁊ audiuiſſe etiam referunt.idqꝫ ex dicẽdi genere/verborũqꝫ gran/
ditate paret.Cice.noſter cui eloquentię palmam inter Latinos deferunt:non ſe oratorem ex rhetorum officinis,ſed
ex Achademię ſpatijs profitetur:iniuſte ſiquidem facit,qui ea tm̃ laudat,quę ſe poſſe ſperat imitari.In Pħo ſi adſit
eloquentia Cic.non aſpernatur/ſi non habeat non admodum flagitat.Homo enim(vt Ariſt.teſtatur)ad duas res
natus eſt,ad intelligendum ⁊ agendum.Turpe eſt Pħo non ſine ornatu,ſed ſine cauſa quippiaꝫ fieri dicere:in pħia
res ſpectantur,non verba penduntur.Philoſophia eſt ars vitę/de qua diſſerens/arripere verba de foro non poteſt.
Si Agricultura quę abhorret ab omni politiore elegantia eas res in quibus verſatur,nominibus notauit nouis(vt
Cic.quoqꝫ Theo.tueatur)nemo mediocriter doctus mirari debet.quo magis hoc Pħis faciendum ſit/Latinis pręſ/
ertim/qui nunc hęc fere primum tractare conantur,vt verbis vtantur his,quę ipſi ſcientię ſunt nota.cum ⁊ Pħi ꝗ
Gręci ſuo dicendi genere vtantur.Negligens interdum deprẽhenditur/eſto.errauit/lapſus eſt/non putauit.Hoc ta/
men argumento(quem plumbeum gladium rectius appellaueris)colligere non debuit:q̃ Ammo.Epheſiũqꝫ nõ
euoluerit.Quid ſi v̈ba Ariſt.ad Alex.diligentius contemplemur.Nemo profecto illũ intelliget/qui ab ipſo Ariſt.
non intellexerit/ꝗpeſſime nobiſcum ageretur/ſi illi tm̃ cognitũ iudicaremus Ariſt.qui Theophra. Soſigenẽ/Alex.
Themi.Simpli.Philop.Porphy.Olymp.Megent.Euſtra.Io.Dama.omnes deniqꝫ ⁊ Gręcos/⁊ Arabas/⁊ Latinos
perlegerit interpretes.hoc ita ſit veriſimile/vt eſt neceſſarium.Quo enim poſteriores/eo perſpicaciores Ariſt.aſſe/
rit inter Philoſophos Plat.inter Medicos Hippo.auctoritatem arifregiſſe non facile probatur.Hinc ingens lr̃aruꝫ
pugna.Themi.Simpl.qꝫ non cum Plat.ſed cum ijs qui Plat.dogma perperam interpretarẽtur Ariſt.pugnare af/
firmant.Hipp.(niſi in minimis quibuſdam)ita eſt admiratus,vt huius de natura rationum ſe geſſerit interpretẽ:⁊
cum Hippo.calida/frigida/humida/ſicca/inuexiſſet primus.Ariſt.firmiſſ.rationibus confirmauit.hoc inꝗ ita aper/
tum eſt/vt teſte non egeat/nolim in re perſpicua eſſe ambitioſus.Age igitur Niphe ne longius noſtra vota protraxe/
ris.Valeant apud te non minus cauſę rogantium/ꝗ pręces.Serui iudicijs poſterorum,qui tot p̃clara ingenij tui mo/
nimenta obſtupeſcent,tam illuſtrem gloriam,tam peruagatam/vel in tuos ciues/vel in patriam/vel in omne genus
hominuꝫ famam meritorum.Non enim cõmoueri debes/q̃ noſtra tempeſtate/qui parum vltra primas lr̃as Lati/
nas progreſſi.Pħos ſe profiteantur.Dij imorta.ꝗ toto errant cęlo.Nempe ita facile eſt(vt arbiter ait)ꝗ inter Rhe/
toras verſantur ſapere/ꝗ bene olere qui in culina habitant.Quãta ſit in te dicendi copia/facile ex his quę ſcripſiſti
colligi poteſt.In tuis eniꝫ epiſtolis/orationibuſꝗ/ita apte/ita diſtincte/ornateꝗ dicis/ita omnes perfecti oratoris ex/
ples numeros/vt pace tua dixerim)non minorem in his laudeꝫ ꝗ in pħia conſecutus videaris.Vtinam mihi tãtuꝫ
eſſet ingenij flumen/tãta dicendi/ac ſcribendi vis/vt nõ dicã exornare,ſed laudare poſſeꝫ ea quę nuper in Ariſt.rhe/
toricis(quę tot annos cymerijs inuoluta tenebris iacuerunt)elaboraſti.In hoc eniꝫ opere/cum in alijs cęteros ſupe/
raueris/te ipſum certe ſuperaſti.in hoc inꝗ oſtendiſti,⁊ dicendi,⁊ philoſophandi ſcientiaꝫ iure tibi vendicare.tã do/
cte(qualem Cic.effinxit)Philoſophoruꝫ ſermonem nobis reddidiſti,vt nec melius exactiuſꝗ venerẽ appelles/nec
Hyaliſium Prothogenes iudicentur.mollis eniꝫ eſt oratio tua/⁊ vmbratilis,nec verbis inſtructa popularibus,nihil
iratum habet/nihil inuidum/caſta/verecunda/virgo incorrupta:ſed iam ne videar paruo pedi latos addidiſſe calce/
os,breuibus complectar.memineris promiſſa citius exoluere.naꝫ ſi Pħos ſic loquẽtes vituperauerint Lelios/Afric.
Catones/Graccos/q̃ eorum oratio nõ tantopere effloreſcat,vituperent/neceſſe eſt.Sunt enim dicendi genera ⁊ ma
terię ⁊ temporum conditione horridiora/alioquin magnam vim ingenij pręſeferentia/peccare ſuauitatis gratia non
licebit Philoſopho/non voluptati auriuꝫ morigerari:quę ratio eſt obſecro vt Tuſcis/Sabinis/Pręneſtinis Rheda/
⁊ Petoritum ſint gallica,alterum tamen Cic.alterum Horat.Latinum.ne igitur a propoſito maleuolorum/maledi/
corũꝗ ſermũculi te dimoueant.Nam ſi horum dicta vel minimi feceris.eſt in quo prudentiam tuaꝫ deſideremus.Si
quidem noſtrum dicendi genus contẽpſerint/in quo noſtrorum maiorum vſum magiſtrum ſequimur/longe ipſi ma
gis ridendi.Inuenies enim plurimos huiuſmodi φιλοριτορασ quos curioſe potius loqui dixeris ꝗ latine:⁊ quem
deniqꝫ in hoc culpa vacare perſpexerint:nonne apud Athen.(vel Cic.teſte)Demoſth.exagitatus eſt vt putidus:
apud Latinos v̈o noſtroſqꝫ Ro.cui erit taꝫ certa propria vox Ro.generis/vrbiſqꝫ/in qua(vt Craſſus inquit)nihil
offendi/nihil diſplicere/nihil aduerti poſſit,nihil ſonare/aut olere peregrinum.Nobis iam(vt arbitror)ſapienter ſen
tiendi ſcientiam relinquent:eloquentiam(vt Cornelij vtar verbis)Luctię alũnam/ſeditionũ comiteꝫ/effrenati po/
puli incitamentum ſibi vendicabunt.Longiorem fortaſſis epiſtolam res ipſa deſiderabat/ſed tua natura breuioreꝫ.
Apud Nipheos tuos recte eſt.te ſalutant. Vale. Piſis idibus Iunij.

LIBROS DEL DR. L. MAROTO

BIBLIOTECA MUNICIPAL MADRID

Ayuntamiento de Madrid

¶ Eutychi Auguſtini Niphi Medices Philoſophi Sueſſani phyſiognomicon,ad Alouiſium atqȝ Elueriam Ferdinandos a Corduba Principes Sueſſanos.

¶ Pręfatio.

Cum decreuiſſem magnanimi Principes phyſiognomica noſtra cōmentariola nuper elucubrata in lucem ędere:ea Franciſci guaſtaferri Sueſſani pręſulis, veſtrarum virtutum indefeſſi pręconis,mei ꝟo amantiſſimi benefactoris conſulto,ſub veſtro celeberrimo nomine publicare conſtitui. ⁊ quidem nō iniuria, Tum quia cum aliquid depromitur:primarijs dicatum,non parum auctoritatis capit.Tum vel maxime,quia nobis,qui regimur,atqꝫ gubernamur, magnū fructum afferent. Siquidem ex eorum cognitione ⁊ optimos miniſtros ad res noſtras tractandas recte inſtituere, ⁊ veſtros aſſeclas atqȝ contubernales moratos facile eligere poteritis. Nam naturalium morum ſcientia,quam gręci phyſiognomoniaȝ dicunt,eos homines cognoſcere docet,quibus tuȝ publica,tum priuata bona gubernantur:veluti natura fortes,iuſtos,liberales,temperatos,continentes,modeſtos: ⁊ vt paucis abſoluaȝ:eos omnes, quibus res publicę,aut priuatę bene,beateqȝ regi poſſint. Unde ſi principes,ꝗ hodie imperitāt:non ſui gratia:ſed,vt deo placerent,regna tractarent,quos natura timidos, nō milites: quos natura intemperatos,non rerum.p. Senatores:quos natura iniuſtos,nouerunt, non iudices inſtituerent. O q̃ beatiſſime,atqȝ feliciſſime res ciuiles agerent̄,ſi rebꝰ publicis(vt Plato inquit)natura boni atqȝ ſtudioſi p̄eſſent. Si enim Palemones,aut Zopyros apud ſe principes haberent,qui hominum mores diſcernerent,non timidos milites,non iniuſtos ſenatores,non leues morum magiſtros,non illiberales pecuniarum diſtributores facerent. Longe eniȝ p̄ſtantius atqȝ ſubditis vtilius eſſe arbitror,vt apud principes phyſiognomones ſint,qui hominū q̃ Caniſcopi aut Ipposcopi,qui equorum,aut canuȝ naturas proſpectent. Si quidem principibus optimis bonorum virorum vſus longe magis q̃ equorum, canum,aut accipitrum iumento eſt. Quare hęc vobis dedico. Tum vt ędita auctoritatem capiant. Tum vel maxime,vt nos qui ſubijcimur,id fructus potiſſimuȝ nanciſcimur, quod vel canes,aut equi a ſapientibus caniſpicibꝰ,aut equiſonibus lucrantur. Ualete.

LIBROS
DEL DR.
L. MARCO

Ayuntamiento de Madrid

⁋Ariſtotelis phyſiognomica cum Auguſtini Niphi Medices Cõmentarijs.

Voniã ⁊ animę ſequũtur corpo/
ra: ⁊ ipſę ſm ſe/
ipſas nõ ſunt im/
paſſibiles a coꝛ/
poꝛis motibus.

LIBROS D. DR. L. MARCO

Cõmentariuʒ

Volẽs Ari^les tra/
dere arteʒ
cognoſcendi nãles ho
minũ moꝛes ex ſignis
a natura inſitis, pmittit pꝛoloquium: qđ eſt fundamẽtuʒ to/
tius artis, ⁊ eſt, ꝙ aię, quę humanis coꝛpoꝛibus inſunt, non
ſint impaſſibiles a coꝛpoꝛis motibꝰ. ꝓbat ex eo ꝗa animę,
quę hoibꝰ inſunt, ſequũtur coꝛpoꝛa. vnde dicit, Qm̃ ⁊ ani/
mę. ſ. quę hoibus iſunt, ſequũtur coꝛpoꝛa humana: igit̃ ſub/
audi ⁊ ipſę ſm ſeipſas/ ⁊ per ſe non ſunt impaſſibiles a coꝛ/
poꝛis motibꝰ. ⁋Quo vero ad verba attinet, ꝑ aias, qđ grę/
ce eſt διανοίαι, dianoeę, nõ humanas aias intelligit quo
ad gradum intellectiuũ: ſm quem ſunt e coꝛpoꝛibꝰ eleuatę:
ſed quo ad gradus ſenſitiuũ, vegetatiuuʒ/ motiuum, ⁊ appe
titiuũ: ſm quos e coꝛpoꝛibus depẽdent in operãdo. Intelle
ctiuas enim aias quo ad hos gradus vbiqꝫ Ariſto^les diano/
eas appellat, quo vero ad graduʒ intellectiuũ, vbiqꝫ dicitur
nus, hoc eſt intellectus. Sumit g̊ pꝛo añcedẽte dianoeas/ ħ
eſt humanas aias quatenus ſenſitiuę, appetitiuę/ motiuę/ ⁊
vegetatiuę ſunt, ſequi coꝛpoꝛa humana atqꝫ dependere ab
humanis coꝛpoꝛibꝰ in operãdo, ⁊ dixit coꝛpoꝛa. ſ. humana
nõ addẽs ſana vel egrota: vt voluerũt platonici, veluti nar/
rat Galenus, qui aias ſequi coꝛpoꝛa ꝯcedunt, nõ ſimpl'r, ſed
quo ęgrota ſunt: aut vitio aliquo affecta. Ari^les autẽ eas ſeq
coꝛpoꝛa accępit, ⁊ qdem ſimpl'r, vt ꝓbauit p̊ de aia. hoc g̊
eſt añs. Verbum autẽ [⁊] cum dicit [⁊ ipſę] accepit illatiue,
pꝛo ergo vel igit̃, q̃ſi dicat, qm̃ animę humanę vt ſenſitiuę,
appetitiuę, motiuę ⁊ vegetatiuę ſequunt̃ coꝛpoꝛa humana
ab illis depẽdendo in operando, igit̃ ⁊ ipſę aię ſm ſeipſas
nõ ſunt impaſſibiles a coꝛpoꝛis motibꝰ: ſed coafficiunt̃ mo
ribus et affectibus, quibꝰ nãliter humana coꝛpoꝛa coaffici/
unt̃. Per motus eni coꝛpoꝛis, nãles moꝛes/ ac affectus, q̊s
coꝛpoꝛa ducũt ex tẽperatura intelligit: vt dicemus poſtea.
Accepit aũt hoc ꝓloquiũ ꝯtra ſtoicos ⁊ Poſſidoniũ. Stoi/
ci eni moꝛes extrinſecus accedere autumãt, vtpote ex moꝛ/
tuis ipſis/ quoꝝ animę in aliena coꝛpoꝛa migrantes moꝛes
ferunt in coꝛpoꝛa noua. Poſſidonius moꝛes ex ſtellis acce/
dere ꝓbat, ⁊ ita artis fundamẽtũ penitus eliminarũt: quos
Cap.ʒz. in parte Plinius ſecutus libꝛo 11° Ari^lem deriſit, contra q̊s
Ari^les ſumit dianoeas coaffici coꝛpis moꝛibꝰ, ac affectibꝰ.

⁋Hoc autem manifeſtuʒ fit valde in ebꝛietati/
bus, ⁊ ęgritudinibꝰ. Multuʒ. n. alteratę vidẽ/
tur animę a coꝛpoꝛis paſſionibꝰ. Et ecõtrario
vtiqꝫ animę paſſionibꝰ coꝛpus compati mani
feſtum fit ⁊ per amoꝛes, ⁊ timoꝛes, ⁊ triſtiti/
as, ⁊ delectationes.

Cõmentariuʒ ⁋Cum accepiſſet ꝓloquium. vʒ. ꝙ aię non ſint impaſſibi/
les a coꝛpoꝛis motibus: ⁊ illud ꝓbaſſet rõne, nũc idem ſi/
gno ꝓbat ex eo, ꝗa coꝛpoꝛe crapula, vel moꝛbo alio labo/
rante animę ęgrę (vt inqt) ſpectant̃. vnde inqt, Hoc aũt. ſ.
qđ dictum eſt in ꝓloquio/ manifeſtuʒ fit valde in ebꝛietati/
bus ⁊ in egritudinibꝰ. Et ꝙ valde in hiſce id pateat, ꝓbat,
⁊ inqt, Multuʒ enim alteratę vident̃ aię in talibus egritu/
dinibus/ ⁊ ebꝛietatibꝰ, a coꝛpoꝛis paſſionibꝰ. Et ne quis pu
tet aias alterari a coꝛpoꝛis affectibus, ⁊ non coꝛpus ab ani/
mę paſſionibꝰ, inqt, Et ecõtrario vtiqꝫ animę coꝛpoꝛis paſ
ſionibus cõpati manifeſtuʒ fit ⁊ per amoꝛes, anima. n. amã/
te coꝛpus coafficit̃, ⁊ per timoꝛes, ⁊ triſtitias, ⁊ dlectatiões:
his eni aia affecta coꝛpꝰ coaffici neceſſe eſt. Nimio. n. amo/
re nõnulli extenuant̃, ⁊ macreſcũt: timoꝛe vero nimio coꝛpo
ra pallent: imo compꝛeſſione quadam/ ⁊ reuocatiõe humo/
rum ad intra qdam in fluxum coꝛpoꝛis deuenerũt, ⁊ qdaʒ,
vt teſtant̃ medici, ſubita moꝛte perierunt. Adhuc ꝓpter ex/
ceſſiuas triſtitias multi Phi beluis ſiles facti ſunt. Rurſus
ꝓpter nimias aię voluptates/ quidã alij periere, vt illi qui
nimia lętitia affecti ob nimiam ſpirituũ dilatationem/ ipſo
coꝛde depauperato/ impꝛouiſa moꝛte deceſſerũt. Qr auteʒ
amoꝛes metus triſtitię ⁊ voluptates ſint aię affectus, nemo
eſt qui ambigat. Signoqꝫ huic aſtipulatur tota medicoꝛuʒ
cohoꝛs, nã enumerãtes illi res non nãles enumerant aię ac/
cidentia, monentqꝫ vt ęgroti ab his abſtinere cogant̃: ac ſi
aia illis affecta: etiã coꝛpoꝛa eiſdẽ coafficiantur.

⁋Amplius auteʒ in natura factis magis vtiqꝫ
quis conſpiciet ꝙ ſic ſe habeant adinuicem et
coꝛpus ⁊ aia cõnãlia, vt plurimarũ adinuiceʒ
paſſionum cauſę fiãt. Nũqꝫ eniʒ aial factuʒ ta
le eſt, qđ foꝛmaʒ quidem haberet alterius aia/
lis: aiam vero alterius, ſed ſemꝑ eiuſdeʒ ⁊ coꝛ/
pus, ⁊ animam, vt neceſſariuʒ ſit ad tale coꝛ/
pus conſequi talem animam.

⁋Idem ꝓbat argumẽto ſumpto ab his aialibus, quę ſemi/ Cõmentariuʒ
nis ꝓpagatione exoꝛiunt̃, ⁊ pꝛimo ꝓponit vim ſigni: ⁊ dic̃,
Amplius autẽ ꝙ anima ⁊ coꝛpus ſic ꝯnãlia ſe habeant, vt
plurimaruʒ paſſionum adinuicem cauſę fiant: magis vtiqꝫ
quis cõſpiciet in his, quę natura hoc eſt ſeminis ꝓpagatio/
ne fiunt. hęc eſt vis ſigni. ⁊ dixit in his, que natura fiunt, ad
dr̃iam ꝓximi ſigni: qđ accipit̃ ex his, quę fiunt p̃ter naturã,
vt a moꝛbis, ⁊ ab ebꝛietatibꝰ. ⁊ dixit etiã ꝙ aia ⁊ coꝛpus ſic
cõnaturalia ſe habeãt, vt innuat ꝙ aia coꝛpus, ⁊ coꝛpꝰ ani/
maʒ/ quo ad nãles moꝛes atqꝫ affectus ſequit̃. ⁊ quidem ita
cõſentaneę, atqꝫ cõnatural'r vt plurimaꝝ paſſionum cauſę
fiant. Exponit autẽ ſignum, ⁊ inqt, Nũqꝫ eniʒ aial factũ eſt
tale, qđ foꝛmã hoc eſt ſpẽm, diſpõnem, figurã, ⁊ cętera/ quę
coꝛpoꝛis ſunt, hr̃et alterius aialis/ vt lupi vel canes aiam, ħ
eſt affectus, ac moꝛes alterius. vʒ. leonis, vel ouis: ſed ſemꝑ
eiuſdem aialis ⁊ coꝛpus/ hoc eſt diſpõnẽ coꝛpoꝛeam, ⁊ ani/
mam hoc eſt affectus ⁊ moꝛes. Hõ eniʒ eius aialis moꝛes
hʒ, cuius habet coꝛpoꝛeã diſpõneʒ: ⁊ cuius aialis coꝛpoꝛeã
diſpõnem hʒ, eius hʒ moꝛes. ſumpſit eni foꝛmaʒ ꝓ quauis
coꝛpoꝛea diſpõne, per quã poſſumus de moꝛibus hoiuʒ iu/
dicare. ⁊ per aiam, Ari^les nãles moꝛes, atqꝫ affectus intelli/
git: ꝗ aię ſũt. ⁋Quęrit̃ hic vtrũ aliqđ aial poſſit hr̃e coꝛpꝰ
vnius aialis/ ⁊ aiam alterius: Et videt̃ ꝙ ſic, pᷓmo qdẽ, qm̃
aliquis homo reperitur, qui habʒ ſpẽm ac coꝛpoꝛeã diſpo/
ſitionem canis, ⁊ tamẽ habʒ aiam hominis vt cinocephali
vt 11° libꝛo de hyſtoꝛia aialium. ⁋P. Plinius inqt 8° libꝰ Cp.8.
hyſtoꝛię nãlis alcippe peperit elephãtum/ ⁊ ancilla iter ini/
tia belli marſici ſerpẽtem, ⁊ partus coꝛpus alterius aialis
habebat, ⁊ aiam alterius: qm̃ coꝛpus belue: aiam humanã.
⁋Propterea Pythagoꝛici aſſeruerũt hũanã aiam oẽ coꝛ/
pus poſſe habere, ⁊ ferinum ⁊ humanũ: ⁊ ſic iſti concedunt
aliqđ poſſe habere coꝛpus vnius ⁊ aiaʒ alterius aialis. Pe/
ripathetici aiaʒ ſuo coꝛpoꝛi coaptarũt: ita vt nullũ animal
poſſit habere coꝛpus vnius aialis, ⁊ aiam alterius, ſed eiuſ/

Ayuntamiento de Madrid

dem ⁊ corpus, ⁊ aīam: quaꝫ poſitioneꝫ aliquādo Plato ſecutus eſt. ¶ Tūc dōm ad p̄mū, ꝙ cinocephali nō hoīes, ſꝫ beluę dicunt ꝓꝑ ꝯueniētiaꝫ tm̄ quādā cum hoībus, hoīes a vulgo appellant. ¶ Ad ſcōm dōm mōſtra illa, non hoīes, ſed beluas eē, quę generant ex ſeminum humanoꝝ corruptione, veluti ꝟmes in iteſtis, ſic mōſtra illa in matrice.

¶ Amplius aūt ⁊ ſciētes affectiōes circa vnūqdqꝫ aīalium: ex forma poſſunt cōſiderare, ⁊ equites equos, et venatores canes.

Cōmentariuꝫ

¶ Demum idē exēplo ꝓbat, ⁊ dicit, Amplius aūt ⁊ ſcientes affectiōes circa vnūqdq; aīaliuꝫ ex forma h̄ eſt ex corpoꝝ diſpōne poſſunt mores ⁊ affectus nāles aīaliū ꝯſiderare, ⁊ eqtes equos, ⁊ venatores canes. Ex pilis enī figura corpis, colore, ⁊ alijs id genus venatores de canum bonitate ꝑſagiunt: ⁊ equiſones de equoꝝ ꝑſtantia. ḡ eadeꝫ rōne de hoīe idē iudicari pōt. lꝫ interſit, qa in brutis mores illi ipetꝰ ſūt, in hoīes propēſiones: atq; excitamenta. In brutis. n. aīa di ex parte corpori demergit, in hoībus ꝟo ⁊ ſi ſm̄ dianoeticam partē moli ac materię ſubiaceat, ſm̄ tm̄ itellectiuum e corpore abſoluit. ¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet, Ariles ꝑ venatores, qui gręce cynegetę dicunt, intelligit gubernatores canuꝫ, qui dici poſſunt canū iſpectores, ac ꝟbo nouo caniſpices, ꝑ equites aūt, qui gręce hippici, appellantur, intelligit eqſones, vel equoꝝ inſpectores, qui ēt eqſpices dici pn̄t.

¶ Qꝛ ſi hęc vera ſint, Semper autem hęc vera ſunt, erit vtiqꝫ phyſiognomiꝫare.

Cōmentariuꝫ

¶ His diſputatis, ꝯcludit, veritatē artis phyſiognomiçādi ⁊ dicit, ꝙ ſi hęc, quę ſumpſimus ad ꝓbandū veritatē artis, phyſiognomiçandi, vera ſint, erit vtiq; phyſiognomiçare, Sꝫ ſemꝑ hęc, q̄ accepimus, vera ſunt, ḡ erit phyſiognomiçare. Hęc breuiter Ariles de phyſiognomiçādi arte. ¶ Circa hęc quę Ariles dixit, q̄rit p̄ vtrū ſit phyſiognomiçare: Et videt ꝙ nō: qm̄ mores ſunt humanę aīę affectus, quoꝝ affectuū eſt phyſiognomonia: ſed humana aīa nō ſequit corpus, ḡ nec mores, qui ſunt eius affectꝰ. ¶ Preterea (vt ſcribit Ariles in topicis) caſtuꝫ nāliter eſt caſtū ſm̄ quid, cuꝫ ḡ phyſiognomonia nō ſit niſi moꝝ nāliuꝫ, qui ſunt ſm̄ quid: phyſiognomonia nō erit ſcīa certa. ¶ Pręterea. Si mores ꝯſequunt corporeas diſpōnes, qui hn̄t conſimiles corporeas diſpōnes in ſpecie, hn̄t mores in ſpecie ꝯſiles. modo oēs hoīes hn̄t ꝯſiles diſpōnes in ſpecie: ⁊ tm̄ nō oēs hn̄t cōſimiles mores in ſpecie. ¶ Pręterea (vt Ariles inqt) nā nō aſſueſcit in ꝯ̄triuꝫ, vt ſi lapis milies ꝓyceret ſurſuꝫ, ſemꝑ tendet deorſuꝫ, ſed mores ſunt ad ꝯ̄triūm naturę, ḡ nō ſequunt veſtigiū naturę: ⁊ ſic nō erit phyſiognomiçare. Deide vī ꝙ phyſiognomonia nō ſit neceſſaria: nam (vt Galenus argumētat) ſtudioſi nulla eēt laus: eorum. n. quę a nā ſunt, neq; laus eſt, neq; vituꝑatio. ¶ Pręterea. Multi hn̄t ſigna mala, ⁊ ſūt boni: vt de Socrate ⁊ Hippocrate legit. ¶ Pręterea. Volūtas eſt libera, ⁊ pōt in ꝯ̄triūm duci eius: in quo nā iclinat. ¶ Pręterea ſi ita eēt, tunc mores eſſent a nā, qđ Ariles vbiq; negat. fiūt. n. ex frequētatꝭ actibꝰ. ¶ Vltio q̄rit vtrū mores ſequant cōplōnes manifeſtas, ⁊ vī ꝙ ſic, qm̄ in eoꝝ definitiōe ponit, dī. n. ira eſt accēſio ſanguinis circa cor. ex alio vī ꝙ ſequant occultā: qm̄ multi nā cholīci fuerūt mānſueti. ¶ Circa h̄ q̄ſita p̄ videamꝰ an ſit phyſiognomiçare. Quātū ad p̄m, q negarūt ipꝫ phyſiognomiçare, fuerūt ſtoici, q dixerūt mores extrīſecꝰ accedē, Chriſippꝰ qdē ex corporibus mortuoꝝ dixit aīas mores ferre in corpora noua. Phrenitiꝰ aūt atq; Poſſidonius cęleſtiū rerū ſtudioſi aīas mores ducē ex ſtellis tradiderūt. Auctores ꝟo phyſiognomię fuerūt Hermes, Zopyrus, Loxus, Phylemon, ⁊ Palemon, Plinius ꝟo phyſiognomoniā penitꝰ vanā, ⁊ ſupſtitioſam putauit. Ariles ꝟo, Galenus, Raſes, ⁊ cęteri medici phyſiognomonię multū tribuerūt, quos Vegetius in eo lib° ſecutꝰ eſt, quē de re militari inſcripſit. Hāc ꝑtē Galenꝰ approbauit, p̄ quidē argumēto ſumpto ab ipſis pueris, quoꝝ alij, cū p̄muꝫ in lucē ędunt, timidi, alij guloſi, atq; adulteri, alij iuerecūdi, alij deniq; alijs modis nā morati atq; affecti exoriunt: Quę rō docet aīas ſeq corpa: ⁊ ita eſt phyſiognomiçare. Scōo ꝟo argumēto idē Galenꝰ ꝓbat ſumpto a ꝑmutatiōe cōplōnis, nā ꝑmutata cōplōne, mores mutant. cholera. n. ſuꝑabūdāte in cerebro in deſipiētiā trahimur, nigra ꝟo, in melīaꝫ: flegmate, in lethārguꝫ, Sicq; cōplōne mutata, in varios mores mutamur. Plato ēt in Tymęo dixit corpa tāto eē prudētiora, quāto hūiditatis ſūt minꝰ ꝑticipātia, quo ſignauit aīas ꝓꝑ corpoꝝ q̄litates alterari. Idē ex mutatiōe ętatū Plato ꝑſuaſit, ſiqdē pueri alios mores, alios iuuenes, alios viri, alios ſenes ducūt. Ariles ꝟo lib° 11° de ꝑtibꝰ, ex varia ſanguis nā mores in aīalibꝰ differre ſcribit. vn̄ exanguia timidiora ſanguinē hn̄tibꝰ aſſerit. Tauruꝫ ꝟo ⁊ aprū iracūdos ⁊ fortes, qm̄ eoꝝ ſanguis feruētiſſimꝰ eſt. Hippocrates ēt tradit mores nāles ſeq nāles potētias, potētias ꝟo cōplōnes. vn̄ ex regionū diuerſitate pendē ait cōplōnū dr̄iaꝫ, ex dr̄ia ꝟo cōplōnū pēdere moꝝ diſcrimē. Aſſerit. n. hoīes, q apud arctū ſūt, hr̄e mores ſylueſtres. qui ꝟo verſus boreā, mites. Ad hęc dicit oīa q̄ in Aſia ſunt meliora ⁊ māſuetiora eē. ⁊ vt breuibꝰ ꝯcludaꝫ, ex regionū dr̄ia pꝫ oēm moꝝ dr̄iaꝫ ꝓficiſci. Hęc eadē Ptolomęꝰ in 2° apotelesmatū lib° affirmauit: ex dr̄ia climatū, quę eſt ad ęqnoctiale. Loxus phyſiognomus rē hāc ſic ꝓbat, qđ fert, ſapit nām ſui deferētis, Aīa fert in corpe, ḡ ſapit nāꝫ corpis. Signo ēt idē ꝑſuaſit, qm̄ melīci triſtes ſūt, ⁊ meſti: ꝓꝑ ſpirituū obſcuritatē, ſanguiei hilares ꝓꝑ ſpirituū claritatē. Ariles ꝟo 2° lib° prioꝝ aſſerit nullā eē nālē paſſionē, q̄ vni aīę cōpetit, ⁊ nō aīę alteriꝰ, quin corpori iſit aliq̄ mutatio, q̄ eſt vt ſignū illiꝰ. Appellauit aūt corporeā illā mutationeꝫ ꝑ quam corpus dr̄ a corpe, veluti aīa dr̄ ab aīa: Signū, ꝙ ꝑ eā paſſio ſignificet. Expoſuit ꝟo ſe de nāli paſſiōe, ⁊ nō de accn̄tali: qm̄ paſſio accn̄talis aduenit nobis ex nobis, nālis ꝟo paſſio aduenit nobis ex inclinatione nāli nr̄m corpus ꝯ̄ſite. Geometria. n. ⁊ muſica quę aīę nr̄ę ineſt accn̄talr̄, mutationē corporeā tāq; ſignū nō comitat. ira ꝟo ⁊ metꝰ, ⁊ gaudiū ⁊ triſtitia, ⁊ affectus nāles oēs. Ampliꝰ aūt ⁊ mores a nā nobis inſiti aīę nr̄ę ineē nō pn̄t, niſi aliq̄ mutatiōe facta in corpore, vt illoꝝ ſigno. Hinc pꝫ fieri poſſe, vt animi affectꝰ ac nāles motꝰ ex ſignis, quę corpibꝰ inſunt a nā, cognoſcant. qđ gręco ꝟbo phyſiognomiçare dī. ⁊ qm̄ Pliniꝰ has cauſas ig̊rauit: iō dixit ipꝫ phyſiognomiçare eē nihil. ¶ Deinde vidēdū eſt, de nec̄itate phyſiognomonię: an ex ſignis naturę nec̄io licꝫ ſignare affectꝰ atq; mores aīę. Pro dilucidatiōe p̄ accipiamꝰ oībꝰ aīalibꝰ eē cōe agere vel pati ab inclinatiōe nāli, verū h̄ nālis iclinatio in brutis ipetꝰ, in hoībus aūt ꝓpēſio dī. in cholīco iclinatio eſt ad iram, in melīco ad metū, in ſanguineo ad iocūditatē, in flegmatico ad ſegnitiē. Inclinatiōes ḡ iſtę in aīalibꝰ rōne ꝑticipātibꝰ ꝓpēſiones, in brutꝭ aūt ipetꝰ dicunt. in hoībꝰ moꝝ atq; affectuū ſemia: qm̄ rōne regulari pn̄t. in brutꝭ ꝟo, mores ⁊ affectꝰ, qm̄ ſenſibꝰ ⁊ appetitu viuūt. Scōo accipiamꝰ, ꝙ aliqd dici pōt tale, aut actu, aut nāli aptitudīe: ęſtas qdē nāli aptitudīe calīa ē, ꝯtigit aliqn̄ actu eē fridā. auſtrinꝰ nāli aptitudīe ſiccꝰ ē, actu eē ꝑt hūidus. His acceptis, pꝫ phyſiognomoniā eē ſciaꝫ nec̄iaꝫ, quo ꝑ ipſaꝫ p̄dicimꝰ aptitudīes nāles ad affectꝰ vel mores. quo ꝟo p̄dicimꝰ ꝑ ipſaꝫ affectꝰ vel mores actuales, nec eſt ſcīa nec̄ia, nec firma: verū qa hoīes plerūq; viuunt ſenſu, ⁊ nō niſi ſapiētes viuūt rōne, iō phyſiognomonia eſt ſcīa p̄dicēdi mores actuales, ⁊ affectꝰ, vt in pluribꝰ: qm̄ plures appetitu ⁊ ſenſu viuūt, q̄ rōne, hāc ob cām Bias prienęus dictitabat

Ca. z. 3. ⁊. 4.

ctitabat

ctitabat plures eē malos ꝙ̄ bonos,qm̄ plures appetitu ꝙ̄ rōne mouent̄.Ariles ēt dixit a medio pluribꝰ modis delinqui,accedē ꝟo nō niſi vno mō.Patet ḡ ex ſignis nāę neċio poſſe p̄dici nāles mores,ac aptitudies.actuales ꝟo ꝑ maiori pte.¶ Poſt h̄ videamus an mores nāles ac affectꝰ,q aię iſunt,ſequant̄ cōpl'onē el'ntariā/an cęleſtē,an quā:Empedocles Agrigētinꝰ dixit mores ſeq non tm̄ cōpl'ones el'ntarias,imo aīas eē harmonias el'ntarias.Sūt aūt nobis ſigno definitiōes affectuū,q̄ nō ſine cōpl'one hn̄tur:vt ira eſt ſanguis accēſio,mãſuetudo ſanguis tepeſcētia/audacia ſanguis ad exteriora diffuſio:timor ſanguis īfrigidatio,ſil'i rōne ⁊ cęteri affectꝰ deſcribunt̄.¶ Hermes ꝟo (vt eiꝰ ſeq̄ces tradiderūt)mores ſectari ꝓꝑetates dixit,qn̄gdez aliqn̄ videmus cholicos mites,ſanguieos auaros:q̄ fieri non pn̄t a q̄litate.vz.calido frido ⁊ id genꝰ,ḡ a ꝓꝑetate:q̄ nec eſt caliditas,nec friditas,nec aliq̄ harū.¶ Medici ꝟo,vt Galenꝰ ⁊ alij dixerūt mores aliqn̄ ſectari q̄litates el'ntarias h̄ ē calidū,frigidū/humidū ⁊ ſiccū:vel harū tēperationez,quam grçci craſiz appellāt,nr̄i medici accōmodato ꝟbo,⁊ nouo cōpl'onē.Aliqn̄ ſectari ꝓꝑetates,q̄s(neſcio q̄ rōne)appellāt cōpl'ones ſequētes māz.Experiētia.n.docet nonnullos ſanguieos,q rōne habita ad el'ntariā cōpl'onē,deberēt eſſe libales,⁊ tm̄ ob ꝓꝑetatē ſūt auari:⁊ illiberales. Hinc duo cē
Li° z° d cōpl'one ſignoꝝ gn̄a Galenus ſcribit,aliq̄ q̄ a q̄litate el'ntaria ſūpta animi affectiōes ſign̄ant:vt thoracis piloſitas:q̄ iracūdię ē iudiciū,⁊ h̄ ga ſig̃t cor calidū.Quędā a ꝓꝑetate,vt capitꝭ in dextrū declinatio:q̄ ſignū eſt cynedi:nō gdē ga calida,aut frigida:ſ; ex ꝓꝑetate colligit̄.Peripathetici ꝟo(vt Ariles ij° lib° ꝓꝑoꝝ)ſupponit nulla hoi ineē aliquā affectionē,aut aliquē morē a nā:gn illū in corꝑe comitet̄ ſignum ꝑ qd̄ illa paſſio aut mos poſſit ſignificari.Un̄ ꝟo exoriat̄ hꝰ ſignuz vtrū ex el'ntaria q̄litate,vel cōpl'one,an ex ꝓꝑetate,ad phyſiognomicū nō attinet diſputare,ſatis eni eſt ip̄i accipe nullā nobis ꝓꝑaz affectionē,aut morē poſſe ineſſe,quin illū in corꝑe comitet̄ ſignū/ꝑ qd̄ illa ſign̄ari poſſit:nā ſiue ſignum illd̄ exornat̄ ab el'ntaria/ſiue a ꝓꝑetaria tēperatiōe,ꝓpoſitum phyſiognomicū nō deſtruit.Quęres an paſſio ſit cauſa ſigni,an ꝯ ſignū cā paſſionis.Et dōm ꝙ nec paſſio ſigni,nec ſignū paſſiōis cā eſt:ſ; ſūt duo accn̄tia ſeſe comitantia/quoꝝ alterū aię,alterū corꝑi ineſt,ꝟbi cā/extrema hr̄e magna,⁊ eē liberale:liberalitas aię,extrema ꝟo magna habē corꝑi iſunt:⁊ tm̄ ſūt ſeſe comitantia.gd aūt ſignū ſit,poſtea dicemꝰ.gd ēt ſit ꝓꝑetas,a phyſicis ꝑquirat̄.ꝑ hęc delentur oēs obiectiōes.¶ pa gdē/qm̄ l; aia quo ad intellectum ſit e corꝑe eleuata:quo ad dianoeticū eſt a corꝑe comprçhenſa.¶ za ēt,qm̄ l; caſuz ſm nām,ſit caſuz ſm gd/reſpectu actꝰ:tm̄ reſpectu aptitudis eſt ſimpl'r tale.¶ 3a q;,qm̄ l; aſpectꝰ nō dr̄ant ſp̄e eēntiali,dn̄t ſp̄e accn̄tali,⁊ ſic mores differūt.Sufficit eni ꝑ dr̄ia moꝝ accn̄talis dr̄ia aſpectuū.¶ 4a etiā delet̄:qm̄ l; nā ꝓuata cogne non poſſit ad ꝯtriū aſſueſcē:nā tm̄ cognitiua pōt.¶ Delent̄ ēt rōnes alteriꝰ q̄ſiti.¶ pa gdē ꝙ laus ſit ꝑꝑ habitū,⁊ nō ꝑꝑ nāz.habitus.n.ex actibꝰ,potētia ⁊ nā ex p̄ncipijs gn̄onis exoriunt̄.¶ za ꝟo ꝙ phyſiognomia eſt ꝯtingēs rōne habita ad actū ⁊ ad habitū,nō ratiōe habita ad nām.¶ 3a ēt,qm̄ mos ꝑ aptitudie nobis ineſt a natura,pro habitu ineſt a nobis.De tertio quęſito patuit dilucidatio.Hęc de prohęmio Libri.

¶ Progenerati igit̄ phyſiognomones ſ; tres modos enitunt̄ phyſiognomizare: vnuſqſq; ad vnum.

Cōmentariuz ¶ Hactenus de ꝓhęmio in quo de neċitate phyſiognomonię egit,nunc accedit ad narrationē.In qua p̄ vult narrare mōs,qbꝰ p̄deceſſores phyſiognomiçarūt.¶ z° eligit modū ꝯueniētiorē.¶ Et 3° accedit ad phyſiognomiçādū.¶ De p̄ igt.Progeniti igit̄ phyſiognomones ſ; tres modos enitūtur phyſiognomiçare,⁊ vnuſqſq; illoꝝ phyſiognomiçātiū reſpiciebat ad vnū:tāq; ad ſedē ſyll'i phyſiognomici:e quo ſyll'us phyſiognomicus ꝯficiebat̄.Quo gdē ad rem attinet dr̄ ſedes ſeu locꝰ phyſiognomiçādi,⁊ ſyll's phyſiognomicus.Locus gdē eſt id,e quo accipit̄ ꝓpō ſyllogiſtica,vl' ad qd̄ reſpicit ſyllogiçās.Syll's ꝟo accipit ſignū vt mediū ⁊ īfert paſſiōez.ꝟbi cā,hr̄e ex̄ma magna eſt mediū:ꝑ qd̄ īſertur liberalitas,leo ē aial,e q̄ ſumit̄ ſignū.Ex eo.n.ga leo h; ex̄ma magna,⁊ eſt libale:ſyll's eſt,gcūq; h; ex̄ma magna ē libalis.Socrates h; ex̄ma magna.ḡ eſt libalis.Quare vult ꝙ antiq tribꝰ modis phyſiognomiçarūt,⁊ vnuſqſq; reſpexit ad vnuz tāq; ad ſedē:e q̄ ꝓpō ſyllogiſtica colligit̄.Quo ꝟo ad ꝟba attinet,ille q phyſiognomiçat,grçce dr̄ phyſiognomon:placet ḡ mihi nouo noie appellar̄ vultiſpectorē,⁊ ip̄z phyſiognomiçare,vultiſpicē:nā vultꝰ ſupficies eſt,quę cernit̄,a voluēdo dictꝰ.Nō.n.ꝑ facie tm̄/ſ; ꝑ oī ſupficie,q̄ appz,accipit̄:vl' vultꝰ dr̄ a volo vis,nā vt a colo cultus,ſic a volo vultꝰ deducit̄.Prope āt ſig̃t volūtatē hois,q̄ pro motu animi in facie,aut ſupficie oſtenditur.non ergo ab ratione vultiſpicere accepimus ꝑ phyſiognomiçare.

¶ Nā alij gdā ex generibꝰ aialium phyſiognomizāt,ponentes ſm vnūqdq; genus:figuram quādā aialis,⁊ aiaz.Alij aūt ⁊ in talibꝰ corpꝰ qddaz.Deide ſil'e corpus habenti:⁊ animam ſimilem ineſſe putabant.

¶ Nūc exponit illos modos,⁊ p̄ eū modū,quē Platoni attribuūt,⁊ dic̄.Nā alij gdē locū accipiētes ex gn̄ibꝰ aialiuz,ex illis phyſiognomiçāt,⁊ ſyll'z phyſiognomicū ꝯficiunt.⁊ h̄ dupl'r,nā alij ſūt ponētes ſm vnūqdq; genꝰ aialiū figurā quādā aialis illi gn̄i ꝓꝑaz:⁊ aiaz h̄ eſt,⁊ paſſiōez ꝓprias. Cōmentariuz
Et itelligit ꝑ figurā,q̄ grçce ē idos,diſpōnē ꝙ̄dā corporeā illi ꝓpriā nō ſimpl'r,ſ; q̄ cōpetit oī,⁊ ſemꝑ vt Ariles ingt ij° li° ꝓꝑoꝝ.⁊ ꝑ aiaz ēt,q̄ grçce eſt dianoea:itelligit paſſiōez aię,ſiue illa ſit nālis aię mos,ſiue affectꝰ.Exm veluti ſi leonibꝰ inſit fortitudo h̄ eſt aioſitas,neceſſe ē ſignuz aliqd̄ illi ineē,vt magnas ſūmitates hr̄e,vt thorax/⁊ armos.generi ergo leonū corꝑea figura ineſt vt magnas hr̄e ſūmitates.Cōpetit.n.oibꝰ,⁊ ſemꝑ,⁊ ineſt eē forte,⁊ aioſuz,qm̄ oibꝰ ⁊ ſemꝑ.Ab h̄ ḡ loco accipit̄ ꝓpō.vz.oē hn̄s ſūmitates magnas eſt aioſuz.Tūc pōt ſyll's fieri,ſ; Plato h; ſūmitates magnas.ḡ eſt aioſus/⁊ fortis.Hic eſt p̄mus modus p̄me methodi,quē Platoni attribuūt,quēq; Ariles approbauit ij° li° ꝓꝑoꝝ.Deide dat zm modū in eadē methodo:⁊ dic̄.Alij aūt ⁊ in talibꝰ aialibꝰ erāt ponētes corpꝰ qddā illis oibꝰ ꝓꝑuz:deinde putabāt ineē ſil'ez aiaz ac affectionē oī illi:q ſil'e corpꝰ hr̄et.ꝟbi cā:leonibꝰ aptabāt corpꝰ,qd̄ eēt ſūmitates habens magnas duripilū,fuluū,⁊ aiaz oibꝰ ēt fortē.Iſti.n.deſcribebāt paſſiz oēs ꝑtes,deide ꝑ oīa mēbra diſcurrēdo totū corpus colligebāt,⁊ illi dabāt ꝓꝑaz aiaz ꝓꝑo affectu cōſtitutā,qbꝰ collectis putabāt oē corpꝰ ei ſil'e vl' in toto vl' in ꝑte hr̄e affectū ſil'ez vel in toto vl' in ꝑte.Sil'i rōne ⁊ in alijs aialibus faciūt dādo cani corpꝰ ꝓꝑuz,⁊ eiꝰ aiaz ꝓꝑaz.vz.ꝯtumelioſā.oui ꝟo mãſuetū eē,⁊ ſic in cęteris.vterq; hoꝝ modoꝝ fundat̄ in verbo Platonis aię dant̄ ſm merita māę.Leo.n.talē h; aiaz,ga in eiꝰ mā tale p̄ceſſit meritū:h̄ eſt miſtio.¶ pꝰ itaq; methodus diuidit̄ in duos modos,p̄mus gdē locum accipit a certo ſigno:qd̄ aligd corpꝰ eſt.Scd̄s ꝟo locū accipit a toto corꝑe.p̄mus modus.n.putat cui ineſt ſignū illud,eidē ineē affectionē,q̄ illd̄ ſignum comitat̄.Scd̄s putat,cui ineſt tale corpus:aut ſm totum:aut ſm partem,⁊ ineſt talē animam.Hęc de primo modo.

¶ Nōnulli ꝟo alij hoc gdē faciebāt,nō tamē ex oibꝰ aialibꝰ expiebant̄.S; ex ipſo hoium genere diſtinguētes ſm gētes q̄cūq; dn̄t ſm vi-

ſum ꝛ mores, vt egyptij, ꝛ Thraces, ꝛ Scythe: ſimilr electionē ſignoꝝ faciebant.

Cōmentarius

¶ Hic eſt ſcḋs modus, quē trogus itētauit. vꝫ āt hic modus cū p̊ ſatis ꝯuenire, q̄tū ad formā, lꝫ dr̄at quātū ad māꝫ/ qm̄ p̄mus modus locū accipit ab aīalibꝰ, ſcḋs modus ab hoībꝰ vniꝰ regionis argumētādo mores hoīuꝫ alteriꝰ regionis. tm̄ q̊ ad foꝛaꝫ ꝯueniūt, qm̄ hoībꝰ certe regiōis ſtatuit aut figurā, aut corpꝰ p̄p̄uꝫ, ꝛ illis aīaꝫ p̄p̄aꝫ: deīde argumētat̄ p̄ponē cui ieſt figura vl' corpꝰ tale: ei ieſt aīa talis. Supponit aūt h̄ modus ꝙ queādmodū regiōes nō ſt̄ ſiles, ſic nec hoīuꝫ mores, nā (vt Mr̄nus inqt) Nā Scythe crudeles ſt̄. Itali regali nobilitate p̄fulgidi. Galli ſtolidi ꝛ icōſulti, Greci leues. Afri ſubdoli. Syri auari. Siculi acuti. Aſiani venerei, ac ſemp voluptatibꝰ occupati. Hyſpani elata iactātie aīoſitate p̄poſiti. Egyptij ſapiētes, Babylonij prudētes. Dr̄nt ēt figura ꝛ corpe vt Mr̄nus lōgis v̄bis exponit. q̄re poterimꝰ phyſiognomiçare ī vno hoīe p ſil'itudinē ad exterū, ſicuti ꝛ p ſil'itudinē ad brutū. ¶ Quo qdē ad v̄ba attinet, aīadūte/ ꝙ alia ē cōpl'o forᶜ, vt ē forᵃ, ꝛ alia forᶜ, vt eſt h̄ forᵃ. Cōpl'o qdē, quā meret̄ forᵃ hūana vt forᵃ hūana ē illa, q̄ reſultat ex actiōe, ꝛ reactiōe q̄litatū p̄maꝝ: ad talē factiōis moduꝫ, cū q̊ ſtare poſſit forᵃ hūana, ꝛ nulla alia alteriꝰ ſpēi, vt neqꝫ eq, neqꝫ bouis: neqꝫ cuiuſuis alteriꝰ aīalis, ꝛ h̄ cōpl'o a medicis foꝛalis appellat̄, ꝙ ſit forᶜ, vt forᵃ ſpecifica ē. cōpl'o v̄o, quā meret̄ forᵃ vt talis forᵃ, cōpl'o ē, quaꝫ hꝫ ex climate eo: in q̊ ipſa ē. Cū.n. elr̄nta v̄tute ſignoꝝ celeſtiū/ ꝛ ſtellaruꝫ alit̄ diſponant̄ in p̊/ aliter in 2°, aliter in 3° climate/ ita ex eis alia atqꝫ alia reſultat cōpl'o, q̄ ē ꝯueniēs forᶜ illiꝰ climatis, ꝛ non alteriꝰ. Hoꝝ g̊ cōpl'ones ſpē dr̄nt, nō qdē penes foꝛas, ſꝫ penes māꝫ. p̄p̄ea cōpl'o q̄ ē forᶜ, vt talis forᵃ: mālis dr̄, q̄ ē forᶜ ſm ſpēꝫ, formal' appellat̄. Quia igr̄ hoꝝ cōpl'ones dr̄nt p̄p̄ regionū dr̄iaꝫ: iō vultꝰ ſpēs ꝛ affectꝰ ꝛ mores nāles enarrāt. vn̄ inqt. Nōnulli v̄o alij h̄ idē faciebāt, nō tm̄ ex oībꝰ aīalibus expiebant̄: ſꝫ ex ipo hoīuꝫ gn̄e diſtiguētes ſm gētes, q̄ differūt ſꝫ viſus/ ꝛ mores, vt egyptij ꝛ Thraces ꝛ Scythe. Iſti inqꝫ ſic diſtiguētes ſꝫ gētes ſil'r electionē ſignoꝝ faciebāt, ſil'r dico, vt p̊res q phyſiognomiçabāt ſꝫ aīalia. veruꝫ q ſꝫ gētes vultiſpiciūt, certiꝰ vultiſpiciūt q̄ꝫ q ſꝫ aīalia. p̊ qa ꝯueniētia ſm aīalia eiuſdē ſpēi verioꝛ ē. ſcḋo qa ſil'itudo inter hos faciliꝰ ſpectat̄, veluti cuiꝰ iter hoīes eiuſdē familie ſil'itudo cernit̄. tertio qa iter eos eſt formaliū cōpl'onū conuenientia: ꝛ ita affectionū affinitas. Hec de ſcḋo modo.

¶ Quidā aūt ex apparentibꝰ moribꝰ, q̄li diſpōne ſequat̄ vnuſquiſqꝫ mos iracūduꝫ: timidū: coeūtē ꝛ aliaꝝ paſſionū vnāquāqꝫ.

Cōmentarius

¶ Hic ponit̄ tertiꝰ modus vultiſpiciēdi: ꝛ accipit̄ ab appentibꝰ moribꝰ: ꝛ vt medice loquar, accipit̄ a q̄litate mutata. p apparētē.n. morē itelligit q̄litatē mutatā, q̄ qs in exercēdo affectū vl' morē ſe mutat ac p̄figurat. Alia.n. q̄litate ſe p̄figurat ac mutat̄ iracūdus cū iraſcit̄, alia timidus, cum timeſcit: alia libidinoſus, cū coeat. tot.n. ſt̄ q̄litates mutate, qbus hoīes mutant̄: q̊t affectiōes, aut mores, cū patiunt̄, aut afficiunt̄. Phylon g̊ lacedemoniꝰ p mores appentes vultiſpiciebat, vn̄ ſic Plato ꝛ Pythagoras ad brutuꝫ, Trogus ad hoīeꝫ referebāt: ita Phylon ad mores appētes h̄ ē ad q̄litates mutatos, qbꝰ ſe p̄figurabat patiēs, retulit. v̄bi cā. ſi qs nā oculos ſurſuꝫ ductos hꝫ is nā libidioſus ē, Refert̄.n. ad apparētē morē, qm̄ moriēs ꝛ coiēs vt Ariˡᶜˢ inqt libᵒ p̊blematū/ ſurſuꝫ duc̄ oculos. ¶ P. Si qs nā pallidus ē, is eſt timidus, refert̄.n. ad apparentē morē, q.n. timeſcit, palleſcit. vn̄ dic̄. Quidā āt phyſiognomiçāt ex appentibꝰ moribꝰ, q̄li diſpōne ac appatu vnuſqſqꝫ mos iracūdū timidū, coeūtē, ꝛ aliarū paſſionū vnāquāqꝫ ſequat̄, v̄bi cā, ira iracūdum/ timoꝛ timidū, coitꝰ libidioſuꝫ atqꝫ aliarū paſſionū q̄uiſqꝫ mos ſequat̄. ꝛ ſic p morē apparētē itelligit q̄litatē/ qua corpꝰ ſe mutat, cū actū affectōis exercet. Qui.n. diſpōnē hāc nā hꝫ, is nā ea paſſiōe afficit̄: q̄ paſſiōeꝫ exēcēs ſe p̄figurat.

¶ Eſt aūt p oēs hos modos phyſiognomizare, ꝛ adhuc per alios, ꝛ electionem ſignorum diſſimiliter fieri.

Cōmentarius

¶ Epilogat modos fere oēs, qbꝰ antiq phyſiognomiçarūt, ꝛ dic̄. Eſt aūt p oēs hos modos phyſiognomiçare, ꝛ adhuc p alios, vltra hos, q̊s narrauimꝰ: ꝛ ēt 3° eſt ſignoꝝ electionem diſſil'r h̄ ē loco a ꝯ̄rio fieri. Dico loco a ꝯ̄rio: qm̄, vt ſi piloꝝ durities fortitudinē, mollities timorē ſig̃t, ꝛ dixit. Et adhuc p alios, qm̄ alij phyſiognomiçarūt p ſyll'ꝫ, vt dēſitas piloꝝ in pectore irā ſig̃t, qm̄ calorē cordis ꝛ ſpirituū ꝯ̄nūtiat: qui ire cā ē. Alij p manuū iſpectionē (vt chyromātici) ij.n. p iciſuras vole mores adnotarūt. Alij p pulſus, ꝛ excremēta, ꝛ cetera ſigna, qbꝰ medici vtunt̄. Cū.n. medici pulſuꝫ iueniūt ſpiſſū, iracūdū cū rarū, māſuetū ſig̃nt. Alij p ſigna celeſtia, vt aſtronomi. Alij p habitatiōes regionū, vt q in Africa ſubdoli: q in Grecia leues. Alij p iſpectionē etatū, vt ijᵒ liᵒ rhetoricoꝝ docet Ariˡᶜˢ, q̊ pacto pedagogi phyſiognomiçāt. Ultimo aliq ex p̄genie mores cōiectant, ex gētilicio.n. magna moruꝫ ps ꝯ̄bit̄ vt in ethicis, ideo dixit Ariˡᶜˢ ꝛ adhuc ꝛ per alios modos: qm̄ nō tm̄ ill' tribꝰ vultiſpexerūt: ſꝫ alijs mlt̄j.

¶ Qui igit̄ ſm mores ſolū phyſiognomizant, Utiqꝫ p̄mo qdē ꝙ aliq nō idē ipſi exn̄tes: mores q ſūt in facie: eoſdē hn̄t: vt fortis, ꝛ inuerecundus eoſdē hn̄t: ſm aīas plīm differentes.

Cōmentarius

¶ Cū narrauit hos modos phyſiognomiçādi, i p̄te iſta examinat illos ꝛ p̊ obijcit ꝯ̄ 3ᵐ modū: ꝛ oñdit ꝙ aliq eadē q̄litate mutate afficiunt̄ in facie, q dr̄nt aīa multū: vt fortij ꝛ inuerecūdus, vterqꝫ.n. in facie eadeꝫ q̄litate afficit̄, ꝛ tm̄ aīa dr̄t, ſiqdē fortij aīaꝫ fortē hꝫ, iuerecūdus iuerecūduꝫ/ q̄ multum dr̄nt, vn̄ inqt. Qui igit̄ ſm ſupappentes mores ſolū phyſiognomiçāt, ſubaudi errāt, p̊ qdē ꝙ aliq nō idē ipſi exn̄tes in moribꝰ aīe mores appentes q ſūt in facie: eoſdē hn̄t: vt fortij, ꝛ iuerecūdus, mores ſupapparentes in facie: eoſdē hn̄t, ſm aīas plīm dr̄ntes ſt̄. ¶ Quo qdē ad v̄ba attinet, aīadūte ꝙ fortis, ꝛ iuerecūdus faciē hn̄t imutabilē. Non.n. fortij timet, nec iuerecūdus pudorē patit̄, iō in ſupappenti more conueniūt. qm̄ vterqꝫ imutabilē faciē hꝫ. ꝛ dixit ſolū: quoniaꝫ licꝫ ab apparenti more ſolum, non phyſiognomiçanduꝫ eſt, cū alijs ſignis poſſumus phyſiognomiçare.

¶ Scḋo v̄o, qm̄ ſm tēpora q̄dā mores nō eoſdē, ſꝫ alioꝝ hn̄t. Et.n. triſtibꝰ, exn̄tibꝰ: qn̄qꝫ cōtigit diē delectabil'r ducē: ꝛ morē accipe eiꝰ, q eſt hilaris. ꝛ eꝯ̄rio hilarē ꝯtriſtari, quare mos, qui eſt in facie, permutatur.

Cōmentarius

¶ Scḋo obijcit, nā pōt aliqs nā triſtis, iterdū vitā beatā ducere/ q tunc hilaris morē in facie ſubibit: q̊ in tp̄e vultiſpex eū nā hilarē ꝯiectabit: ꝛ tm̄ a nā/ cog̊neqꝫ is triſtis ē. Cōtra ēt fieri pōt, nā ex genitura hilarē/ ꝯtigit iterdū vitā triſtem ducē, q tūc triſti idole veſtiet̄, ꝛ ſic eū nā triſtē idē iſpector cenſebit, q tm̄ nā hilaris eſt. Cū g̊ mos ꝯſpicuus alternet̄, p ipſum nō bene coniectabit. ꝛ hoc eſt qḋ in ſacris legit̄. Nolite hominem iudicare ſm faciem.

¶ Adhuc cum his, de paucis vtiqꝫ apparentibus ſignum accipiet.

Cōmentarius

¶ Tertio obijc̄, ꝛ 2ʳ legit̄ vnoᵒ ſic. Adhuc cū his moribꝰ ſupappētibꝰ ḋ paucis vtiqꝫ affectibꝰ phyſiognomon ſignū accipiet. qm̄ ñ niſi ḋ his affectibꝰ: q̄rū mutatio appꝫ extriſecꝰ. aut ſic, Adhuc cuꝫ his rōnibꝰ, q̄ tacte ſunt: de paucis h̄ ē ex paucis ſupapparētibꝰ moribꝰ vtiqꝫ phyſiognomon ſignum accipiet

accipiet ad īferēdū affectū:qm̄ nõ oīs affect⁹ hʒ morē ſup/apparētē. Sõnolētia.n.de q̃ phyſiog̊mõ phyſiog̊miçat,ñ hʒ ī facie morē ſupappentē:ꝛ de multis alys dari põt īſtã/tia:de quib⁹ phyſiognomiçat,quoꝝ nõ ē ſupapparēs mos.

¶ Qui aũt ex feris phyſiognomizant,nec recte electionē faciũt. Nõ.n.eſt vtiqʒ dicere pertrã/ſeuntem formã vniuſcuiuſqʒ aīaliũ:ꝙ q̃ ſimi/lis huic corpore erit, ꝛ aīa ſimilis erit.

Cõmentariuʒ ¶ Obycit nũc ꝯ p̃mũ ꝛ 2ᵐ modũ iſil',ꝛ p̊ ꝑponit vim argu/mẽti,ꝛ dic̃. Qui aũt ex feris phyſiognomiçãt,nec recte ele/ctionē ſignoꝝ faciũt.cui⁹ cãm affert,ꝛ ingt. Non.n.vtiq̧ p/trãſeũtē formã vniuſcuiuſq̧ aīaliũ eſt dicē,ꝛ argumtari ꝙ qui huic corpe ſil'is erit:ꝛ aīa ſil'is erit.ꝛ p formam vniuſcu/iuſq̧ aīaliũ ītelligit,ſignũ corporeũ totale aut ptiale.mõ nõ valʒ argumentum hęc animalia ſunt corpore ſimilia,ergo affectu:ꝛ ſic modi illi nõ videntur neceſſary.

¶ Primo qdem:nam (vt ſimpl'r ſic dicat̃)ſi/milem beſtię hoīeʒ nullus vtiqʒ inueniet:Sʒ in aliquo quidem aſſimilantem.

Cõmentarium ¶ Cũ ꝓpoſuit vim argumẽti,nũc exequit̃,vbi aīadiuiſiõe di gnuʒ ꝙ z'(vt dcm̃ eſt)ex ſil'i corpe põt argui ſil'is affect⁹, aut ex ſil'i corpe in toto:aut ex ſil'i corpe in parte.p̊ g̊ refellit primũ modũ,ꝛ dic̃. Prio gdē/nã,vt ſimpl'r ſic dicat̃:hoīeʒ oīno ſil'eʒ in toto ipſi beſtię nullus vtiq̧ iueniet:ſʒ in aliq̊ g/dē aſſil'anteʒ.g̊ nõ põt argui a ſil'i corpe in toto,ſil'is affect⁹ in toto:ꝛ ſic p̃mus modus nullus eſt.ꝛ vt dico de beſtia/ita dicendum eſt de homine alienigena:non eniʒ poteſt alieni/gena in toto effici ſimilis alteri homini.

¶ Adhuc cũ his aīalia:pauca qdē ꝓpria hñt ſi/gna:plura aũt cõia. Quare ſi vtiqʒ ſil'is qſpiaʒ ſit:nõ ꝺm ꝓpriũ,ſʒ ꝺm cõe:cur potius iſte leo/ni q̄ʒ ceruo ſil'ior dicat̃. Merito.n.decet ꝓpria ſigna,ꝓpriũ qd ſigñare. Cõia aũt,cõe. Cõia igr̃ ſigᵃ nihil vtiqʒ mãifeſtabũt phyſiognomizãti.

Cõmẽtarium ¶ Cũ refutaſſet p̃mũ modũ:nũc refutat 2ᵐ:ꝛ oñdit ꝙ nec a corpe ſil'i in pte licʒ argui ſil'e in aīa:ꝛ argumtat̃ ſic,ſi a cor/pore ſil'i in aliq̊ licʒ argui ſil'e in aīa:oporteret,vt ſignũ illõ acceptũ a corpe ſil'i in pte:eēt ꝓpriũ ſaltē,qõ competit oī,ꝛ ſemp:vt poſtea dicet̃. At ſigna ꝓp̃a,q̃ accipiunt̃ a ſil'i corpe in pte,vel nõ iueniunt̃,vl' pauca ſunt.ꝛ h̄ ingt. Adhuc cum his,aīalia,pauca gdeʒ ꝓp̃a hñt ſigna:q̃ accipiant̃ a ſil'i cor/pore in pte:plura aũt cõia. Et ꝑpea ꝯcludit,q̃re ſi vtiq̧ ſil'is qſpiã ſit,nõ ꝺm ꝓp̃uʒ/ſʒ ꝺm cõe:cur potius iſte leoni q̄ʒ cer/uo iſte dicat̃,p q̃ ꝯcludit,ꝙ cõia ſigna nihil ꝓpꝛy mãifeſta bũt ipſi phyſiognomiçãti. Nõ g̊ licʒ argui a ſil'i corpore in pte ad ſil'e in aīa:ꝛ tota rõ eſt,qm̄ h̄ nõ niſi p ꝓp̃a ſigna fie/ri põt:q̃ vel nulla/vl' pauca ſũt. Quo gdē ad verba attinet, aīadiuiſiõe dignũ p cõia ſigᵃ nõ poſſe ꝓp̃uʒ aīę affectũ dedu ci,niſi illa pl'a ſint,ex gb⁹ vnũ ꝓp̃uʒ ſigᵐ reddat̃:õ q̊ iferi⁹.

¶ Si aũt aliqs ꝓpria vniuſcuiuſqʒ ferarũ ele/gerit:nõ vtiqʒ poterit aſſignare,cui⁹ ſũt hęc ſi/gna. Merito.n.ꝓpꝛy̆. Propriũ aũt nulli⁹ eoꝝ aīaliũ ex qb⁹ phyſiognomizam⁹:in aīa hēbit vtiqʒ accipe. Neqʒ.n.forte ſolũ leo ē,ſʒ ẽt alia multa:neqʒ timidũ lepus:ſʒ ꝛ alia infinita.

Cõmentariuʒ ¶ Cũ ꝓbauit,ꝙ p cõia ſigna q̃ accipiunt̃ a corpe ſil'i in pte phyſiognomiçare nõ poſſum⁹,nũc ꝓbat ꝙ nec p ꝓp̃a:q̃ cõ petũt oī ſoli,ꝛ ſemp:qm̄ ex q̊ ſt ꝓp̃a q̃rto mõ:nulli alteri cõ petere pñt,niſi illi,cui⁹ ſũt ꝓp̃a. ¶ P.nõ dant̃ affect⁹ ꝓpꝛy 4° mõ,g̊ nec ſigna ꝓp̃a 4° mõ,vñ ingt. Si aũt aliqs ſigna ꝓpria.ſ.4° mõ accipiẽdo ꝓpriũ/vniuſcuiuſq̧ ferarũ elege/rit,nõ vtiq̧ poterit aſſignare/cui⁹ ſũt h̄ ſigna:niſi ei⁹:cui⁹ ſt: qm̄ ſoli cõpetũt.nã merito ꝓpꝛy ſt effect⁹ ſignificatiua:q̊ ſt ꝓp̃a 4° mõ. Et ꝗ̃o nulli⁹ alteri⁹ eē poſſint,niſi ei⁹:cui⁹ ſunt: ꝓbat ꝛ ingt. Propriũ ãt nulli⁹ aīaliũ in aīa hēbit qs accipe, qb⁹ phyſiognomamus.ꝛ accepit aũt ꝑ eni,vt ſępe accepit alibi:vt Philoponus notauit li° de gnõne.q̃ſi dicat,dico ꝙ nullũ ſignũ ꝓpriũ põt eē:qm̄ nullus affect⁹ ꝓpri⁹ eſt. Me/li⁹ ãt legit̃ text⁹,vt ſint duę rõnes,q̃rũ p̊ᵃ ē,ꝙ nõ poſſumus phyſiognomiçare p ꝓp̃a ſigᵃ 4° mõ,q̃ accipiũt̃ a corpe ſi/mili in pte,qm̄ ex q̊ ſt 4° mõ ꝓp̃a,nulli⁹ alteri⁹ eē pñt. 2° qm̄ ſi ſint ſigᵃ ꝓp̃a,erũt,qm̄ ſt aīaliũ affect⁹ ꝓpꝛy 4° mõ:mõ h̄ reprobat,ꝛ ingt. Propũʒ ãt.ſ.affectũ nulli⁹ aīaliũ qs accipe hēbit eoꝝ:ex qb⁹ phyſiog̊miçam⁹:qm̄ neq̧ leo ſolũ ē forte, ſʒ ẽt alia multa aīalia/neq̧ timidũ lepus,ſʒ ẽt alia īfinita:ꝛ tũc verbũ aũt aduerſatiue legat̃(vt iacet)ꝛ eſt melius.

¶ Si g̊ nʒ cõia ſigna eligẽti mãifeſtũ ſit,neqʒ ẽt ꝓpria:nõ vtiqʒ erit ꝺm vnũq̊dqʒ aīaliũ aſpicē.

Cõmentariuʒ ¶ Epilogat rõnē vniūſaʒ,ꝛ dic̃. Si g̊ neq̧ cõia ſigᵃ eligenti, nec ẽt ꝓp̃a eligẽti mãifeſt⁹ ſit aliqs affect⁹ aīę:nõ vtiq̧ erit ꝺm vnũq̊dq̧ aīaliũ aſpicē,ꝛ ſic ex ſil'i corpe,nõ poſſumus ſimile in aīa arguere:patet ergo ex aīalib⁹ hoc pacto ab eis ſigna accipiendo non eſſe phyſiognomiçandum.

¶ Sʒ ex aīalib⁹ electionē faciẽdũ:eãdē paſſio/nē patiẽtib⁹. Ut ſi fortis qdē ſigna qs īſpiciat, fortia aīalia in vnũ accipientē opʒ ꝑſcrutari q̃ paſſiones his qdem oībus inſunt,alioꝝ auteʒ animalium nulli accidunt.

Cõmentariuʒ ¶ His modis reprobãs,aſſignat verũ modũ/quē ẏ° li° p̃oꝝ docuit,ꝛ ſupponit ꝙ ſignũ,p qõ õhem⁹ phyſiog̊miçar̃ ex fe ris,dʒ cõpetē oīb⁹ illis feris,ꝛ nõ ſolis,ꝛ dʒ ꝯuerti cuʒ affe/ctu,ita vt qbuſcũq̧ cõpetit ſigᵐ/his ꝛ affect⁹ cõpetat,ꝛ qb⁹ affect⁹,his ꝛ ſignũ. Ubi cã:aīoſitas ſiue fortitudo oīb⁹ leoni/b⁹ cõpetit,ꝛ non ſol',ꝛ hr̄e ex̃ma magna.vʒ.pect⁹,ꝛ hũeros, ẽt oīb⁹ leonib⁹ cõpetit,ꝛ nõ ſol',ꝛ qbuſcũq̧ cõpetit hr̄e extre ma magna:his cõpetit aīoſitas,ſiue fortitudo,ꝛ ꝯ ẽt.tũc cuʒ ſigᵐ ꝯuitit̃ cũ paſſiõe h̄ pacto:ꝛ cõpetit oīb⁹ feris:q̃ ſubeunt eãdē paſſiõeʒ:ſyll's erit,qb⁹ cõpetit ſigᵐ illõ,vt hr̄e extrema magᵃ:his cõpetit paſſio.vʒ.fortitudo. H̄ g̊ docet,ſʒ ex aīali/bus,q̃ patiũt̃ eãdē paſſiõeʒ faciẽdũ ē ſigni electõeʒ.vt ſi qs īſpiciat ſigna hoīs fortꝭ,opʒ ipʒ accipiẽtē oīa aīalia fortia in vnũ/ꝑſcrutari q̃ paſſiões his qdē oīb⁹ īſũt:ꝛ nulli alioꝝ ac/cidũt:ꝛ in q̊ ſigno oīa illa ꝯueniũt,ꝛ tũc illõ ſigᵐ erit illi⁹ paſ/ſiõis,ita,vt qbuſcũq̧ ſigᵐ ierit,eis ꝛ paſſio:ꝛ eꝯ̃rio. Et tũc p tale ſignũ ex talib⁹ feris acceptũ ꝯficiet̃ ſyll's phyſiog̊mic⁹ h̄ pacto:q̃cunq̧ hẽt ex̃ma magna:ē fortis. ſocrates hʒ ex̃ma magᵃ: g̊ ſocrates eſt fortis.

LIBROS DEL DR. L. MARCO

Maior accipit̃ ab his oīb⁹ aīalib⁹:q̃ fortia ſunt:nã oīa hñt ex̃ma magna:ꝛ nulla ſũt:q̃ ex̃ma magᵃ hēant:qn ſint fortia.

¶ Si.n.ſic aliqs elegerit,ꝙ eadē ſint ſigna for/titudis ꝑiudicat̃ aīalib⁹,ꝛ nõ ſolũ fortitudis:q̃ eſt cõis paſſio earũ:q̃ ſũt ꝺm aīaʒ:ſʒ ẽt alterius cuiuſdam. Sic vtiqʒ dubitabit vtrum fortitu/dinis:aut alterius ſigna ſint.

Cõmentariuʒ ¶ Remouet vnũ dubᵐ,qm̄ aliqõ ſigᵐ p̃t ſtare cũ duab⁹ paſ ſiõib⁹:iõ q̃rit̃ vtrũ illõ ſigᵐ ſit phyſiog̊micũ. Rñdet ꝛ dicit. Si,n.ſic aliqs elegerit ſigᵃ:ꝙ eadē ſigᵃ cõia ſint fortitudis:

Ayuntamiento de Madrid

ꝛ ñ ſolū fortitudīs:q̄ ē cōis paſſio eaꝝ paſſionū:q̄ ſt ƀȝ aiaȝ: ſȝ ēt cuiuſdā alti⁹.vȝ.libalitatꝫ,vl' ipudētię.ħ ſigᵃ nō ſt accipiēda:ſt.n.cōia:ꝛ ñ ꝑpa:nā,vt igt.Sic dubitabit vtrū fortitudinis/aut alteri⁹ ſigna ſint:cōmunia ergo ſigna:quę multaꝝ paſſionuȝ ſunt:poſtergāda ſunt.

Sȝ opȝ ꝛ ex plib⁹ eligi aialib⁹,ꝛ nō hn̄tib⁹ in aia paſſionē cōeȝ aliā:cui⁹ ſigna vtiqȝ reſpiciat.

Cōmentarius Per ħ v̈ba ſoluit qōdā dubᵐ ꝓtractatū yᵒ poꝝ.Ibi.n.q̄ſitū ē,ſi totū gen⁹ hȝ duas ꝓpas affectiōes,vt fortitudīeȝ ꝛ liberalitatē,ꝛ hēat duo ſigᵃ,q̄ nā mō cogſcem⁹ q̄le ſigᵐ ſit liberalitatꝫ,ꝛ q̄le fortitudīs.V̈bi cā,leo hȝ fortitudīeȝ ꝛ hȝ liberaˡᶜᵐ:ē.n.ꝑdę cōicatiuū/ꝛ ēt hȝ duo ſigᵃ,vt ſūmitates magnas,ꝛ frōtē eleuatā:iō dubᵐ ē,an magnę ſūmitates ſint ſignū fortitudīs,ꝛ frons eleuata libalitatis,an ꝯ:frons.vȝ.eleuata fortiⁿᶦˢ,ſūmitates magnę libalitatꝫ.¶ R̄ndit ibi Ariˡᵉˢ ꝙ ex alyȝ aialib⁹ fortib⁹ vl' libalib⁹ ħ oīa ē colligēda.Si.n.in fortib⁹,vt tauris apris ꝛ eqs fortib⁹ iueniūt ſūmiᵗᶜˢ magnę/ꝛ ñ frons eleuata:ꝛ i aialib⁹ ꝑdę cōicatiuis repit̄ frons eleuata,ꝛ ñ ex̄ma magᵃ,Scim⁹ ꝙ hr̄e ſūmiᵗᶜˢ magnas ē ſignū fortitudīs,ꝛ hr̄e frōtē eleuatā ē ſignū libalitatꝫ.nā q̄bus frons ē eleuata,ħ libalia ſt,qb⁹ v̈o ex̄ma magᵃ/fortia vīr:ꝛ ñ eꝯrio.ꝛ ħ igt,vt mihi vr̄,ſȝ opȝ ex plurib⁹ eligi aialib⁹,q̄ nō hn̄t paſſiōeȝ aliā i aia p̄ter illā,cui⁹ ſigᵃ vtiqȝ reſpiciat phyſiogmō.Si.n.hȝ frōtē eleuatā,ꝛ ē aial illō libale,ꝛ nullā aliā paſſiōeȝ,aut ſigᵐ hȝ,ſcim⁹ ꝙ frons eleuata ē ſigᵐ liberalitatꝫ:ꝛ ſi hȝ ex̄ma magᵃ,ꝛ ē forte:ꝛ nullā aliā affectioneȝ,aut ſigᵐ hȝ:ſcim⁹ ꝙ ex̄ma magᵃ ſt ſigᵐ fortiⁿᶦˢ.¶ Aiaduīte tñ ꝙ ꝑ hūc modū zᶠ phyſiogmiçare poſſum⁹,aut iuētōe nr̄a:aut iuētꝫ alioꝝ.Ariˡᵉˢ ḡ ħ,ꝛ zᵒ poꝝ docuit loca:e qb⁹ inueniāt meᵐ i ſyllō phyſiogmico,vbi ñ ꝑceſſiſſent alioꝝ iuēta.vbi v̈o alioꝝ iuēta ꝑceſſerūt,illa accipe poſſum⁹ in ſyllīs lōge facili⁹:ꝛ ſic ꝑ alioꝝ iuēta Ariˡᵉˢ ꝑceſſit i ħ liᵒ ꝑ maiore p̄te.Sȝ magᵃ qō ē qm̄ ſignū ꝯiūti cū paſſiōe nāli iueniri ñ p̄t,niſi diſcurrēdo ꝑ oīa aialia,qb⁹ ieſt illa paſſio,ꝛ ēt illō ſignū.Mō ſic vr̄ petitio p̄ncipy:ſupponit̄.n.paſſiōeȝ ieē ei:ō q̄ ꝑ ſigᵐ ꝑbat̄.Huic qōni lȝ Albt⁹,ꝛ Culuerbin⁹ mlt̄a dicūt nō iutilia:ego tñ dicerē Ariˡᵉᵐ phyſiogmiā docuiſſe ō hoīe ꝑ ſignū.Signū āt ſumit ab alyȝ aialib⁹ ab hoīe:mō ſatꝫ ē,vt ſignū illō cōpetat oīb⁹ aialib⁹ alyȝ ab hoīe:ꝛ ñ det̄ iſtātia de aliq̄ alio ab hoīe.Cōcludim⁹.n.hoīeȝ aioſuȝ eē:ꝙ ex̄ma magna hēat.ſcim⁹.n.oē magᵃ extrema hn̄s eē forte/qm̄ oē aial aliō ab hoīe hn̄s ex̄ma magᵃ ē forte/ꝛ nō ē iſtātia i aliq̄,ꝛ ħ ſufficͭ ad ꝑbādū illā paſſiōeȝ ō hoīe.Propō.n.vl'is ē,qñ nō dat̄ iſtātia i aliq̄ p̄ter q̄ȝ i eo,ō q̄ ē qō/vt pȝ yᵒ topico.¶ P̄.querit̄ vtrū paſſio ſit cā ſigni/vl' ſigᵐ cā paſſiōis,dōȝ ꝙ nec paſſio ſigni,nec ſigᵐ paſſiōis cā ſit:ſȝ ſt duo accn̄a ꝑpa/q̄ iſt ꝑ ſe ſbto,vt riſibile ꝛ diſciplinaˡᵉ ſt ꝑpa accn̄a hoīs,q̄ꝝ alterū ꝑ alterū de hoīe poteſt demr̄ari.¶ Hęc Ariˡᵉˢ de regula phyſiognomiçādi tradit ħ,ꝛ yᵒ liᵒ prioꝝ.ipſe tñ phyſiognomiçat pro maiore parte per aliorum inuenta.

Quęcūqȝ igr̄ ſigrū māſiua ſūt,māſiui ēt aliqd ſignt:q̄cūqȝ aūt aduenīētia,ꝛ diſcedētia:ꝛ ōficiētia ſūt,quo nā mō ſigna vera erūt ei⁹:qō manet i aia:Si.n.māſiuū,aduenīēs ꝛ ōficiēs ſignū qs ſuſcipiet,ꝯtigeret vtiqȝ ipȝ qdē verū eē:ñ hn̄ ꝯuenīēs vtiqȝ erit,ñ aſſequēs ſēp rē.

Cōmentarius Ex dictꝫ īfert,q̄lia ſigᵃ eē ōbēt,qb⁹ phyſiogmō vtit̄,ꝛ vult ꝙ ōbeāt eē māſiua,dico māſiua ab ortu vſqȝ ad morteȝ.ħ ꝑpea ꝑbat̄:qm̄ ħ ſigᵃ ſt ꝑpa,q̄ oīb⁹ ꝛ ſꝑ cōpetūt:ꝛ ſic ſt coęua vitę.Cęta v̈o ſigᵃ,vt colores faciei,capilloꝝ,ꝛ id gen⁹,q̄rū alia adſt,ꝛ abeūt,alia ꝑcedūt ōficiēdo,phyſiogmico ñ ꝯueniūt,vn̄ iqt.Quęcūqȝ igr̄ ſigrū māſiua ſūt:ꝛ iſeꝑabilia:māſiui ēt aliqd i aia ſignt.Signt.n.affectū in aia ꝑmanētē vſqȝ ad finē vitę.q̄cūqȝ āt aduenīⁿᵗᵃ ō nouo,vtpote a cā externa,vt ab ęgriᵗᵉ,aut a vulnē,vt oculoꝝ cęcitas/ꝛ tortura faciei ꝛ id gen⁹:ꝛ diſcedētia/vt ea/q̄ ꝯgenita qdē ſt,ñ tñ ꝑdurāt,ꝑcedēte ętate ōlēt̄ oīno,vt capilloꝝ colores,ꝛ id gen⁹.Et ōficiētia ſt,vt q̄ ꝑdurāt qdē,ꝛ ꝯgēita ſt,ñ tñ ꝑdurāt i eadē diſpōne,ſȝ ōficiēdo ꝑcedūt vſqȝ ad finē vitę:vt ſtaturę erectio:ħ iquā ſig̃ ſic mutabilia q̄ nā mō vera erūt ei⁹ affect⁹:q manet i aia vſqȝ ad finē vitę:q.d.eē ñ p̄nt vera,ꝛ ꝑ ſe ſigᵃ affect⁹ ꝑduraturi i aia.nā,vt igt.Si aduenīēs ꝛ ōficiēs,ꝛ diſcedēs ſigᵐ qs ſuſcipiat,tāqȝ māſiuū,ꝛ ꝑ māſiuo:ꝯtigeret qdē ipȝ ꝑ accn̄s veꝝ eē,ñ tñ ꝯuenīēs phyſiogmico vtiqȝ erit,ñ aſſequēs ſꝑ rē:vt rubedo faciei,q̄ ō nouo accidit,p̄ōt eē ſigᵐ verecūdię:ñ tñ ē ſigᵐ ꝑ ſe ꝛ ꝑpuȝ phyſiogmico:qm̄ ē aduētitiū/ꝛ trāſiēs.Ex his ſeʳ ꝙ q̄litas mutata:q̄ fuit ȝ⁹ modus phyſiogmiçādi:niſi māſiua ſit,ꝛ vitę coęua:ñ p̄t eē cōuenīēs ſigᵐ ad phyſiogmiçādū:ꝑ q̄ dat̄ itelligi:ꝙ oīa ſigᵃ ſiue cōia,ſiue ꝑpa:qb⁹ phyſiogmō vtit̄:ōbēt eē māſiua ꝛ vſqȝ ad finē vitę ꝑduratura:qm̄ ōbēt ſꝑ ieē:nā lȝ ſigᵃ ꝑmutabilia ꝑ accn̄s poſſint affectū i aia ſigre:ꝑ ſe āt nō ſt ſigᵃ.¶ Sȝ q̄res nōne cicatrix relictū ex vulnē ſcō i arteria venali ē ſigᵐ nouū,ꝛ tñ ſigāt ſteriᵗᶜᵐ:ḡ ꝑ ipȝ poſſum⁹ phyſiogmiʳᶜ.¶ P̄.Pithagoras phyſiogmiçabat pueros,q̄rū ſigᵃ ñ ſt māſiua.Dōm ꝙ cū arteria icidit̄,ꝛ cicatricē patit̄:reuera q illā patit̄,ñ gn̄at āpli⁹:vt medici tradūt:tñ ſteriᵗᵃˢ ñ ē aię affect⁹,ō q̄ ē phyſiogmonia:vt poſtea dicet̄.Pithagoras ēt ſi ō pueris phyſiognomiçabat,nō ꝑ ſigna phyſiognomiçabat:quę deficiunt/ſed quę durant per totam vitam.

Quęcūqȝ āt paſſiōes igenitę aię:nullaten⁹ ꝑmutāt ſig̃:q ſūt i corꝑe:qb⁹ vtit̄ phyſiogmō:ñ erūt tales ꝯuēiētes huic arti:vt q̄ ſūt circa opiniōes ꝛ ſcias.Medicū.n.aut citbariſtā ñ ꝯtigit cogſcē,neqȝ ēt mathematicū:qm̄ diſciplia nullū ſigrū ꝑmutat,eoꝝ:qb⁹ vtit̄ phyſiogmō.

Cōmentarius Eligit nūc paſſiōes aię:ō qb⁹ ē phyſiogmonia:cū.n.elegiſſet ſigᵃ:nūc paſſiōes eligit.Ubi ꝯſiderādū,vt Ariˡᵉˢ ingt yᵒ liᵒ poꝝ.ꝙ paſſiōes ſt duplices.vȝ.nāles/ꝛ accn̄tales.Accn̄tales ſt,q̄ aię iſt,ꝛ ex eo ꝙ aię iſint,nlla mutaᵒ fit i corꝑe,vt artꝫ,ꝛ ſcię.Nāles v̈o/q̄ cū nob iſt,aliq̄ mutatio apꝑȝ i corpore,vt ira,met⁹,gaudiū,triſtiᵃ,ꝛ id gen⁹,abycͨ ḡ ab hac arte paſſiōes accn̄tales,ꝛ igt.Quęcūqȝ āt paſſiōes aię igēitę,ac iherētes,nullaten⁹ ꝑmutāt ſigᵃ,q̄ ſt i corꝑe/qb⁹ vtit̄ phyſiogmō:tales paſſiōes ñ erūt huic arti ꝯuenīētes,ñ.n.nob iſūt mutatōe ſcā i corꝑe.Exponit ꝑ exᵐ:q̄ ſt iſtę,ꝛ ingt.Ut q̄ ſt circa opiones,ꝛ ſcias.Medicū.n.aut citbariſtā nō ꝯtigit cogſcē ex ſignis phyſiogmicis:neqȝ mathematicū/qm̄ matheᶜᵃ diſciplia nullū ſigrū ꝑmutat eoꝝ:qb⁹ vtit̄ phyſiognomō:ꝛ ſic tales paſſiōes,q̄ nob iſt:nlla ſcā mutatiōe i corꝑe nr̄o:abyciēdę ſt ab hac arte.Quo qdē ad v̈ba attinet aiaduerte ꝙ ſt q̄dā paſſiōes nāles cōes aię,ꝛ corꝑi,ꝛ hę ſt cōes nob ꝛ feris.Aliq̄.n.fera fortꝫ ē,vt leo,aliq̄ timida vt lepus,aliq̄ libidioſa vt hirc⁹,aliq̄ aſtuta,vt vulpis,ꝛ cęterę id genus:hō q̄ȝ fortꝫ,timidus,libidioſus,ꝛ aſtut⁹/hę nāles paſſiones aię corꝑiqȝ cōes ſt:ꝛ ō his agit̄ ꝑ hāc artē.Paſſiōes v̈o q̄ aię iſt,i qb⁹ beſtię ñ cōicāt,vt artes,ꝛ ſcię:huic arti nō cōueniunt.Hęc de p̄mo Libro dicta ſufficiant.

Ariſtotelis phyſiognomicoꝝ Liber Scōs expoſitore eodē Auguſtino Nipho Medice.

Oportet ḡ determiare circa q̄lia q̄dā eſt phyſiogmonia:qm̄ nō circa oīa.Et ex qb⁹ ſinglā ſigna accipiantur.Deinde ꝯſequēter de vnoquoqȝ per manifeſtiora ōclarare.

Licet

LIBROS DEL DR. L. MARCO

Ayuntamiento de Madrid

Cōmentarium **L**Icet in ſmone gręco nulla librorū appeat diuiſio: placet mihi hic facē ſcōi libri pñm. Hactenꝰ.n. Ariſ[les] theoretice locutꝰ eſt, inq̃ntuz docuit reglas phyſiogmicādi: nunc vero: q̃a exercebit illas, vī ad praxē accedē: nō ḡ ab rōne hic dz aſſignari pñm alteriꝰ libri. In h̄ ḡ zº liº pmittit exordiū, ⁊ ingt. Opz ḡ dtermiare circa q̃lia q̃dā ē phyſiogmonia, qm̄ nō circa oīa: nō.n. circa oēs affectꝰ vſat: qm̄ nō circa affectꝰ aię, ad q̃s nulla ſequit̃ corpis mutatio: h̄ eſt pmū: qd̄ ꝓponit. deide ꝓponit zm, ⁊ ingt. Et ex qbꝰ ſingla ſigª accipiant̃: nō.n. ſingla ſigna ſūt phyſiogmica: qm̄ nō ſigª permutabilia. Ultio ꝓponit ⁊ 3m, ⁊ igt. Deide ꝯñter de vnoq̃z ſubto ꝑ manifeſtiora dclarar̃ ſigna. Scia.n. ꝑ tria pficit̃, vt Auer. ingt. ſ. ꝑ paſſiōes, ⁊ ꝑ pñª illarū: ⁊ ꝑ ſubta de qbꝰ: quę tria Ariſ[les] tetigit, ꝓponit.n. de qbꝰ ſubtj, q̃ paſſiones, ⁊ per quę principia declarādę ſūt. Hęc de intētione, ⁊ exordio.

¶ Phyſiogmonia ḡ ē, ſic̃ ⁊ nomē eiꝰ dic̃, d nālibꝰ paſſiōibꝰ: q̃ ſūt i aīa: ⁊ d accidētibꝰ, q̃cūq̃z adueniūt ⁊ trāſmutāt ſigna ꝑ quę phyſiognomizamus: qualia vero hęc ſint, poſteriꝰ dclabit̃.

Cōmentariuz ¶ Tria, vt viſuz ē, ꝓmiſit pertractare, paſſiōes, pñª, ⁊ ſubta phyſiognomōię, ꝓtermiſit ſubta, qm̄ oibꝰ ꝯſtat ſubz phyſiognomicarū paſſionū eē hoiez, ⁊ nō ferā: ⁊ duo ꝓſeqt̃ paſſiones, ⁊ pñª, q̃ ſt ſigª: ꝑ q̃ paſſiōes colligunt̃. Uerū paſſiones bifariā ſt, q̃dā q̃ dū inſūt, nō alterāt corpꝰ, ſz hñ ad h̄ vt inſint hñt ſigª corpea: vt igenioſitas, aſtutia, ⁊ id genꝰ: q̃dam vero, q̃ ad h̄ vt iſint, alterāt corpus, vt timor, verecūdia, ⁊ id genꝰ: ꝓponit igit̃ vtraſq̃z, ⁊ igt. Phyſiogmōia ḡ ē, ſic̃ ⁊ nomē eiꝰ dic̃, d nālibꝰ paſſiōibꝰ q̃ nob̄ inſūt ſuppoſitis corpeis ſignis: ⁊ de accñtibꝰ q̃cūq̃z adueniūt, ⁊ trāſmutāt ſigna: ꝑ q̃ phyſiogmiçamꝰ: vtpote q̃ nō inſūt, niſi corpe altato: tūc ordinat ſe, ⁊ remittit h̄ ad poſteriꝰ: ⁊ igt. Qualia vero h̄ ſint, poſteriꝰ dclabit̃. Ex his colligit̃ definitio phyſiogmonię: ē.n. phyſiogmōia ars cogſcēdi aię hūanę nāles affectꝰ, q̃ iſunt nob̄ aut alterato corpe, aut qbuſdā ſignis affecto: ꝑ ſigna ꝑmāſiua: dr̄ qdē ars cogſcēdi ad drīaz moralis: q̃ ē ars opandi: dr̄ hūanę aię ad drīaz artis medicialis, q̃ docet paſſiōes corpis: dr̄ nāles affectꝰ: q̃a non docet cogſcē ꝓter nāles: dr̄ ꝑ ſigna māſiua, qm̄ ñ ꝑ ſigna mutabilia: dr̄ āt phyſiogmōia, q̃ſi nāruz doctrina, a phyſicis nā, ⁊ gnomonia h̄ ē doctria.

¶ Ex qbꝰ vero gñibꝰ ſig̃ accipiāt̃, nūc dicā: ⁊ ſūt oīa. Et.n. ex motibꝰ phyſiogmizant: ⁊ ex figuris: ⁊ ex coloribꝰ: ⁊ ex moribꝰ appētibꝰ in facie: ⁊ ex coloribꝰ. ⁊ ex lenitate: ⁊ ex voce: ⁊ ex carne: ⁊ ex ꝑtibꝰ: ⁊ ex figura totius corporis.

Cōmentarium ¶ Cū expoſuit paſſiōes de qbꝰ ē phyſiogmōia: exponit gñia rerū: ex qbꝰ paſſiōes illę colligūt̃: ⁊ igt. Ex qbꝰ vero gñibꝰ rerū ſigª accipiāt̃, nūc dicā, ⁊ ſt gñia h̄ oīa illa, ex qbꝰ ſigª accipiunt̃: ⁊ exponit illa, ⁊ igt. Et.n. ex motibꝰ phyſiogmiçāt. zº ex figuris ꝑtiū. 3º ex coloribꝰ. 4º ex moribꝰ ſupappētibꝰ in facie. 5º ex coloribꝰ ⁊ lenitate cutj: ſūpſit.n. colores ⁊ cutj lenitatē ꝓ eodē. 6º ex voce. 7º ex carne. 8º ex ꝑtibꝰ. 9º ex figª totiꝰ corpis. Hęc Ariſ[les] enūerat rerū gñia, ⁊ qbꝰ ſigª, colligi ſolēt.

¶ Ulr igr̃ ſigna q̃ dicūt phyſiogmones d oībꝰ gñibꝰ, hmōi ſūt: nā ſi imanifeſtꝰ: aut nō dſigtꝰ talr̃ trāſitꝰ ſit: remouit vtiq̃z p̄dicta. Nūc āt melꝰ ē vnūq̃dq̃z ex oibꝰ: q̃cūq̃z māifeſta ſūt eorū: q̃ phyſiogmizamꝰ: diligētiꝰ explanare ſigna dicta: ⁊ qualia ſint, ſingula referātur, quęcūq̃z in prędictis non declarata ſunt.

Cōmentarium ¶ Epilogat p̊: deide ordiat ſe ad ea: q̃ vult facē pmittēdo intētionē, d p̊ igt. Ulr igr̃ ſigª, q̃ dicūt phyſiogmōes d oibꝰ generibꝰ aīaliū, hꝫ ſūt, ⁊ tot: qm̄ nūo nouē: ⁊ dat cāz ſufficiētię eorū: q̃ dixit. ⁊ igt. Nā ſi trāſitꝰ ac breuis narratio dictorū ſignorū ſit imāifeſtꝰ, ac ñ dſignatꝰ, nec ſatj planꝰ: talis, ſignorū breuis dcurſus remouit p̄dicta q̃ expoſuimꝰ. Satiſfec.n. ꝓpoſitj: qm̄ ꝑ talē ſigrū narratiōez pz p̊ d qbꝰ ē phyſiogmonia. zº ꝑ q̃lia ſigª. ⁊ 3º q̊rū ſbtorū: q̃ ꝓpoſuit dicē, ḡ lz narratio ſigrū fuerit breuis: tñ ꝑ ipaz expoſita ſt: q̃ ꝓpoſuit: ⁊ dixit ꝙ dcurſus ſigrū narratorū ē obſcurus, ⁊ ñ dſignatꝰ: qm̄ nō pz ꝑ illū ordo ſigrū. zº q2 ñ pz vis illorū. 3º q2 ñ māifeſtū eſt q̊ mō ꝑ ea poſſit q̃s phyſiogmiçare. h̄ de epilogo: deide ponit itētionē, ⁊ ordinē ad ſequētia, ⁊ igt. Nūc aūt melꝰ eſt vnūq̃dq̃z ſignū ex oibꝰ enūeratj: q̃cūq̃z māifeſta ſt eorū affectuū, q̊s phyſiogmiçamꝰ: explanare ſigª dcā, ac breuiter reſumpta: ⁊ q̃lia ſint, ſingla referāt̃, q̃cūq̃z i p̄dictj ñ dclata ſt. ḡ itētio ē dicē ꝑ capita d ſinglis affectibꝰ, ⁊ ꝑ ſingla ſigª eorū: q̃ diximꝰ, initio nob̄ ſūpto a coloribꝰ. ¶ Aiaduertendū ꝙ eorū ſigrū: q̃ dixit, q̃dā ſt ꝓpª, q̃. ſ. ꝯuertūt̃ cū affectu, vt hre frōtē eleuatā cū libalitate: qm̄ oē aīal hñs frōtē eleuatā, eſt libale, ⁊ hre extma magª cū fortitudie, qm̄ oē aīal hñs extma magª ē forte. q̃dā ſt ſigª cōia, q̃ vt i pluribꝰ cū affectibꝰ ꝯuītūt̃: vt hre pilū durū cū fortitudie. Eſt.n. ſigm cōe: qm̄ erinaceus hꝫ pilū durū: q ñ ē fortis. Ariſ[les] ḡ de his ſignis miſtim agit: de ꝓprys vero ſeorſum: vt ſuo loco annotabitur.

¶ Colores igitur ſignificant: acuti q̃dem calidum: ⁊ ſanguineuz: albi rubei vero, bonaz natiuitatem: quādo in leui corpe accidit hic color. De coloribus Albi rubei Leucerydri

¶ Cū ꝓmiſiſſz narrare ſigª gñatiz, nūc illa ꝓſeqt̃, ⁊ p̊ icipit a coloribus, ⁊ ꝯſtituit, vt mihi vī, duo extma. Alterū appellat colores acutos, ⁊ ſt rubei viuaces: ⁊ dicūt̃ acuti reꝰ viſus, q2 penetrāt viſuz. Alterū ſūt colores remiſſi, vt albi, q remiſſi ſt: q2 ñ ſt viuaces, horū medios gręci appellāt leucerydros: q vno vbo dici pñt candirubri, ⁊ ſt illi qbꝰ cutj corpis ē alba rubea: ⁊ qm̄ color miſtiōez ſeqt̃, vt liº d ſenſu dr̄. Jō vult colorē rubrū cutj ſigre cōplōnē calāz ⁊ ſanguineā. Albū vero fridā ⁊ flegmaticā, At colorē albū rubeum aſſerit ſigre euphyā qñ h̄ color accidit i cuti plana ⁊ leni, ⁊ ñ aſpera: ſz media iter piloſaz ⁊ nudā: ⁊ ꝑ euphyā, antiquꝰ iterp̄s bonā natiuitatē expoſuit, h̄ ē tēꝑantiā. gręci ēt ꝑ euphyā igeniū itellexerūt, ⁊ cā ē, qm̄ ſꝑ tēꝑantiā igeniū comitat̃: ⁊ ꝑ cutim leuez, ſiue lenē, aut planā: q̃ gręce lios dr̄. Galenꝰ i techna mediā itelligit iter piloſam ⁊ nudā. Hęc.n. mediocritas, vt ait, tēꝑantiā i actiuis notat: calitas,n. ſupflua, cū ſupflue reſoluat, i pilos vapores ꝯūtit. friditas vero, diminute reſoluēs facit nuditatē, ⁊ ſic mediocritas i calo ⁊ frido fac̃ lenē, h̄ ē planā, Uñ Rhaſes lenitas tēꝑantię atteſtat̃. ¶ P. bonꝰ color, vt Galenꝰ igt, eſt ex albo ⁊ rubro miſtꝰ: nā cū mēbra radicalia alba ſint: friditate, hūiditate, ſiccitate ⁊ calitate exñtibꝰ tēꝑatis, calo āt digerēte, ex eorū miſtione color accidit in exterioribꝰ leucerydrus, h̄ ē cādiruber ex vtroq̃z cōmiſtꝰ, q tēꝑātiā i cōplōne dcernit, ⁊ i aīa igeniū effic̃. Hęc d colo[bꝰ]. Euphyas bonam natiuitatē Jngeniū. Cōmentariuz

¶ Pili vero: molles q̃dē: timidū: duri āt fortē: h̄ āt ſignū ſumit̃ ex oibꝰ aīalibꝰ. Timidiſſimꝰ.n. eſt cerꝰ, lepꝰ, ouis, ⁊ pilū molliſſimū habēt. Fortiſſimꝰ āt leo: aper: ⁊ pilū duriſſimū hñt: Eſt āt ⁊ i auibꝰ h̄ idē vidē. Et.n. ulr q̃cūq̃z q̃dē durā pēnā hñt: fortes ſūt: q̃cūq̃z āt mollez: timidę: ⁊ ꝑticulariter ē h̄ idē vidē: ⁊ i coturnicibꝰ, ⁊ i gallis. Silr āt, ⁊ in gñibꝰ hoīuz h̄ idē accidit. Quicūq̃z.n. apd ſeptētrionē habitant, ⁊ fortes ſunt, ⁊ duri pili. Qui autē apud meridiem: ⁊ timidi ſunt, ⁊ mollē pilum habent. De pilis

Cōmentariuz ¶ Hic zº trāſit ad capillos, ⁊ pilos: appellatōe.n. pili, q̊ d gręç

Ayuntamiento de Madrid

ee trichoma dr̄, itelligit̄ ⁊ pilus: ⁊ capillus: ⁊ lȝ i pilis multę diſpōnes ſpectari poſſint, ꝑ q̄s phyſiognomiçare poſſumꝰ: Ariles tn̄ ꝯtēplat̄ duritiā ⁊ molliciā: ⁊ vult ꝙ pili duri fortē/ molles ꝟo timidū dcernūt. Sumit aūt h̄ ſignū ex oibꝰ fere aialibꝰ fortibꝰ: vt ꝑ q̄drupeda/ꝑ aues, ⁊ ꝑ hoies: ꝑ q̄ dat itelligē h̄ ſignū ee ꝓpꝛiū, qm̄ gbuſcūq; ieſt, eis fortitudo ineſt: vtrū ꝟo ꝯūtat̄: qō eſt nō ꝓua: ſūt. n. mlta aialia ſuo gn̄e fortia, vt cetaꝛy piſces, ⁊ ſerpētes: q̄ nec pilos/nec pēnas hn̄t, ⁊ tn̄ ſuo gn̄e fortia ſt. Ariles tn̄ libro ꝓblem aſſerit fortia aialia
ptila 10. pbl. 62. hr̄e ſꝑ mēbra duriora. Cā āt phyſiognonię ee pōt: ga duricies pilorꝝ fit ab excedēti ſicco ⁊ calo: mollicies ꝟo ab humido ⁊ frido: nec durities ab oī fit ſicco: ſȝ a ſicco terreo. cuius ſignū ē: qm̄ terra duriſſima ē, aq̄ ꝟo ⁊ aer molliſſimi: modo fortes ſt nā cali ⁊ ſicci, calidi qdē, vt nō patiant̄, ſicci ꝟo, vt ſuſtineāt: ⁊ ſic duri pili fortes ſūt. Ariles tn̄ in h̄ liº nō ꝑ cauſas ꝓcedit, ſȝ ꝑ ſigna: iō ſatis ē oñdiſſe durū pilū ee fortitudinis ſignū: ꝑ h̄ ꝙ oia aialia, q̄ durum piluȝ hn̄t, fortia ſint. Quo ꝟo ad ꝟba attinet, Ariles ꝑ fortitudinē nō accepit habitū ex frequētatis actibꝰ gn̄atū, ſed ꝓ nāli aię affectu, q̄ gs nā ꝓpēſus eſt ad ſuſtinēduȝ ꝑicula, ⁊ h̄ pacto leo, aper, ⁊ id genꝰ fortia ſunt. Utrum ꝟo habitātes ſeptētrioneȝ ſint animoſiores his: qui meridiem habitant, qō hęc libro de cauſis longitudinis ⁊ breuitatis vitę diſputata eſt.

De figura ꝑtiuȝ ¶ Preterea dēſitas: q̄ ē circa vētrē: loq̄citateȝ ſig̃t: h̄ aūt refert̄ ad genꝰ auiū. ꝓpꝛiū. n. auis eorū: q̄ circa corpꝰ ſūt, eſt dēſitas quę eſt circa vētrē: eorꝝ autē, q̄ ſūt circa aiaȝ, eſt loquacitas.

Cōmentariuȝ ¶ Tertiū ſigm ē ex figª ꝑtiū: ⁊ phyſiogmiçat ex figª eiꝰ ꝑtis: q̄ grece cilia/h̄ ē vēter, dr̄: nōnulli dr̄iā fecerūt iter vētrē ⁊ vētriculū. Ariles. n. liº d̄ hyſtoria aialiū ꝑ iqt. Sub pectore āt/i
Cap. 13. añriorib ꝰ vēter ē, ⁊ ciꝰ radix ē vmblicꝰ. Juuenalis. Uētam quoq; vēter adeſt abdomine tardus. hicq; extēdit̄. Uētriculus ꝟo ea ꝑs ē, in q̄ duorat̄ cibꝰ. vn̄ Ariles ibidē, ꝑtē eaȝ/
Cap. 3. q̄ cibꝰ recipit̄/os appellamꝰ: i q̄ ꝟo duorat̄, vētriculū. Uerꝝ apd̄ auctores vēter, ⁊ vētriculus aliqñ i idē icidūt. Ariles tn̄ hic ꝑ vētrē itelligit ꝑtē eā: q̄ cibꝰ duorat̄. dic̄ g̊ Ariles, P. dēſitas h̄ ē piloſitas, q̄ ē circa vētrē/loq̄citatē ſig̃t. Oñdit aūt h̄ ſignū ee ꝓpꝛiū, ⁊ iqt. Hoc āt referūt ad genꝰ auiū: cuiꝰ cāȝ affert, ⁊ iqt. Propꝛiū. n. auis eorꝝ, q̄ circa corpꝰ ſt: ē dēſitas, q̄ eſt circa vētrē: eorꝝ āt q̄ ſt circa aiaȝ, ē loq̄citas: ⁊ ſic loq̄citas refert̄ ad ꝓpetatē ſigni, de ꝓpetate. n. eiꝰ piloſitatis, q̄ ē in ſtomacho/ē in aia loq̄citas, vt pȝ i gn̄e auiū. Quo ꝟo ad ꝟba attinet/dēſitas gręce ē daſytes, latine piloſitas, vl' pilorū denſitudo: hęc. n. cū fuerit in ſtomacho: loq̄citatis nō eſt.

De carne ¶ Caro aūt: dura qdeȝ, ⁊ habituatę nāę: iſenſibilē ſig̃t. Lenis aūt ⁊ bn̄nata: ⁊ iſtabileȝ: niſi i forti corꝑe: ⁊ hn̄te extmitates duras h̄ accidat.

Cōmentariuȝ ¶ Quarto phyſiogmiçat ꝑ carnē: ſȝ qd velit ipſe itelligē, nō lene ē exponē. g̊ vnꝰ ſenſus ꝟborꝝ ē, vt ex 7º ethico. colligit̄, ꝙ duo ſint aię affectꝰ circa ea, q̄ diſcimꝰ. Alter qdē/q dr̄ ab Arilc hic, iſenſibilitas. 7º ꝟo ethi̊ hebetudo. Alter āt iſtabilitas, q ēt ſenſibilitas, vl' ꝑſpicacia dr̄. Uult igit̄ ꝙ caro dura/⁊ habituatę nāę, h̄ ē/q̄ caro dura ē forc, ⁊ habituatę compl̄onis: nō facile paſſibil: ſig̃t hoieȝ, cuiꝰ illa ē, ee iſenſibilē: h̄ ē hebetē/⁊ igenio rudē, ac obtuſuȝ. ¶ Aiadūte ꝙ q carnē durā hȝ, morſus ꝑuorꝝ aialiū nō ſentit, vt pulicū, ⁊ muſcarꝝ ⁊ id genꝰ, ⁊ h̄ ꝑꝑ ſenſuū obtuſionē/ac aię hebetudinē: ⁊ iſti vtpl'm igenio rudes ſt, ⁊ hebetes. Deide dat 2am ꝑtē, ⁊ ingt. Lenis āt h̄ ē mollis, ⁊ bn̄nata, h̄ ē tēꝑata/ſig̃t ⁊ iſtabilem aiaȝ/h̄ ē nimis ſenſitiuā, ⁊ ꝑſpicacē/⁊ mētis dexteritatē. Cā aūt pcꝑtis ē, qm̄ caro dura ex terreſtritate emergit, mō terreſtreitas inepta ē ſenſationibꝰ. imo cog̊nis ipeditiua. Caro ꝟo mollis ac tēꝑata ſpirituoſa eſt, ⁊ aeria: ⁊ ſic apta cog̊ni, ⁊ ſenſatiōibꝰ: dat tn̄ caſuȝ: qm̄ 2ª ꝑs fallit, ⁊ iquit. Niſi in forti corꝑe, ⁊ hn̄te extremitates fortes h̄ accidat. Si. n. i robuſto corꝑe, ⁊ extma dura ⁊ fortia hn̄te accidat mollis caro: lȝ in medio ſit mollities, in extmis cū ſit durities, erit hebetudo: caput. n. durū, in q̊ vigēt ſenſus, obtuſiōeȝ ſig̃t. g̊ mollities carnis, cū ē ſigm bonę mētꝭ, dȝ ee vl'is, ⁊ i medio, ⁊ in extmis. Sȝ dubitabis, qm̄ caro mulieris mollis eſt, vn̄ ⁊ mulier a mollitie dcā eſt, ⁊ tn̄ iſtabilis, ⁊ mēte ipꝛudēs ē. Jn ꝯ̄riū eſt Ariles yº d̄ aia, cū iqt. Qui nāq; duri ſt carne/y ſt inepti mēte: q ꝟo ſūt molles, y ſūt igenioſi/mēteq; dextri: idē q̄ȝ 14ª pbl. 15.
ꝑtila ꝓblem. Dōȝ ꝙ mollities 2x eſt. Altera qdē, q̄ ē aeria reſultās ex d̄bita cōmiſtiōe hūidi cū ſicco, ⁊ h̄ ꝓꝑe mollities appellat̄: ⁊ viris cōpetit. Altera: q̄ ē aquea: atq; flegmatica: ⁊ h̄ ex cōmiſtiōe hūidi cū frido emergit: h̄ ꝓꝑa mulieribus eſt: ⁊ ꝓꝑe laſſitudo dr̄. Sigª ꝟo mollitiei ꝓꝑe dictę ſunt vnguiū tenuitas, capilli tenues, ⁊ lenes, ⁊ id genus. Laſſitudis ꝟo notę ſt, mēbrorꝝ iferiorꝝ magnitudo, i motibꝰ grauitas, in actiōibꝰ pigritia, ⁊ id genꝰ. Ariles g̊ itelligit nō laſſitudinē, ſȝ mollitiē virilē. Ex his pȝ cā phyſiog̊monię: qm̄ cōplexio moll' arguit ſpūs cordis tenues, claros, ⁊ lucidos, q cōmode ꝟtutibꝰ aialibꝰ ꝟuiūt: ⁊ ita arguit mētꝭ bonitatē: huic phyſiognomōię acgeſcūt Auina/Galenꝰ Rhaſes/⁊ Hippocrates.

¶ Motus autem: tardi quidem, mollem aiaȝ. acuti ꝟo: calidam. De motu

¶ Quito phyſiog̊miçat ꝑ motū, h̄ ē ꝑ iceſſū: eſt. n. motꝰ opatio ꝟtutis ſenſitiuę, ⁊ ꝑꝑea ex eo p̄t accipi ſignū ſuꝑ dianoeticā viȝ: qm̄ dianoetica ꝟtus vl' ē vis ſenſitiua/vl' ei ꝓxia. igt g̊. Motꝰ āt/tardi gō/mollē aiaȝ, ac fęmininā ſig̃t. acuti ꝟo ⁊ veloces, calaȝ ⁊ virilē notāt. Cā ē, qm̄ tarditas motꝰ ex friditate ſpūuȝ aialiū, velocitas ꝟo ex calitate emergit. Quo ꝟo ad ꝟba attinet, opponūt̄ motꝰ penes velox ⁊ tardū: ⁊ penes rarū ⁊ frequēs. Eſt. n. tardū qō i maiore tꝑe ęq̄le vl' ineq̄li minꝰ ſpatiū ꝑagrat, vt tortuca: velox āt qō i minore ęq̄le/vl' incq̄li minꝰ ſpatiū ꝑtrāſit. Rarū ꝟo ⁊ frequēs penes nūm paſſuū, vel motionū. Ariles g̊ loqt̄ de motibꝰ, vt opponūt̄ penes rarū ⁊ dēſum: vtrū ꝟo idē ſit loquēdo d̄ motu, vt opponūt̄, penes rarū ⁊ frequēs, medicis relinq̊. Cōmentariuȝ

¶ Jn voce aūt: q̄ qdē grauis ⁊ diſtēſa: fortem. Acuta ꝟo: ⁊ remiſſa, timidum. De voce

¶ Nūc 6º phyſiog̊miçat ꝑ vocē/vbi aiaduſiōe dignū, ꝙ pc vocis dr̄ię ſt acutū ⁊ gue. Alię ꝟo ad has reducibiles ſt magnū ⁊ ꝑuū vl' ſub alys ꝟbis ſt itēſuȝ ⁊ remiſſuȝ/craſſa ſbtil', clara rauca/aſpera lenis, breuis longa/tremula firma. Quo ꝟo pacto vox ędat̄/⁊ cur vocū dr̄ię tot, ⁊ cauſę earuȝ ſint: a phyſicis ꝑquirāt̄. Nunc ꝟo ad ꝓpom ſufficiat ſcire ꝙ vocis acutę cā, vt ſentit Ariles, ē velocitas motꝰ aeris ad trachiaȝ arteriā/q ē pulmōis cāna: mō trachia arteria ſit anguſta, vt Galenꝰ iqt i eo liº quē d̄ voce iſcribit: mō trachia arteria ſit ampla. Magna ꝟo vl' itēſa a calitate magª mouente ꝓficiſcit̄, q̄ pl'm aeris mouet, ꝯcurrētibꝰ amplitudie trachię arterię vt vehemēti ſufflatiōe, ꝑua ꝟo vel remiſſa ex cauſis ꝯ̄rys pēdet. ¶ P. Aiadūſiōe dignū ex differētys vocuȝ pl'es fieri cōbinatiōes, vt alibi dcm̄ ē. Jn ꝓpoſito Ariles duas facit, q̄rū pª eſt ex g̃ui ⁊ itēſa: q̄ tota ſonora vl' tubalis dr̄: huic ꝟo ꝯ̄ria ex acuta ⁊ remiſſa fit. ¶ pª qdē notat caloreȝ membrorꝝ ſpūaliū itēſuȝ, ⁊ oiuȝ eorꝝ fortē calitatē/q̄ ad vocē cōcurrūt. vȝ. pulmōis ⁊ cordis: pulmo. n. ⁊ cor cuȝ cali ſt, arteriā vocalē ampliāt, ⁊ egēt aeris pl'imo ꝑꝑ eorꝝ refrigerationē, ⁊ hac d̄ cā vox fit g̃uis itēſa. Cōtra ꝟo, cū ſpūalia ſt frigida trachia arteria erit anguſta, aer ꝟo paucꝰ, ⁊ ꝑꝑea vox acuit̄ atq; remittit̄. Ex his ꝑſpicua ē phyſiog̊mōia, nā vox g̃uis diſtēſa ⁊ itēſa, cū a copia caloris ſpūaliū ꝓficiſcat̄: arguit fortitudinē. Cōtra āt vox acuta remiſſa ꝑꝑ ꝯ̄rias cās. h̄ ptla. 14.
dcl'atio colligit̄ i ꝓblebꝰ. Sȝ d̄ his fortaſſe dicemꝰ poſtmom. pbl. 3.

¶ Figurę aūt, ⁊ paſſiōes, q̄ apparēt in facie: ꝟm

ſilitudinē

Ayuntamiento de Madrid

ſilitudiné accipiūt paſſiōi: nā qñ patit, aliquid fit: vt ſi hoc h3, quādo aliquis iraſcitur: iraſcibile ſignum huius generis eſt.

Cōmentarius

¶ Ultio docet phyſiogmiçare p paſſiōes ſupappentes i facie: ⁊ p̊ pponit h, ⁊ dic. Figurę āt, ⁊ paſſiōes, q̄ appent in facie. ſ. a nā iſitę, ⁊ cōnatę, accipiūt p ſilitudiné paſſiōi, q̄ nob ineſt, dū aut iraſcimur, aut triſtamur, aut dum aliquid patimur: cui⁹ cāz exponit, ⁊ igt. Nā cū aliqs patit aut piculum, aut amoré, aut id gen⁹, i facie fit aliqd, h é aliq̄ muta°, vt ſi h h3. i. vt ſi hāc mutatōe3 i facie hēat a nā ɔnatā: quā h3 qs qñ iraſcit. Illō ſig^m i facie, q̄ é iraſcibile ſig^m: é hui⁹ gñis: h é tal' nālis mutatio é ſig^m iracūdię, ⁊ dr mos appens. Quia igr irato é ppa muta° i facie, cū iraſcit, libidioſo ppa, cū vtitur vener, hilari ppa, cū gaudet: ⁊ ſic i cęteris id gen⁹, iō cū qs a nā hēat mutationé in facie: quā ſubit tempore actus, is a natura ei actui ppenſus erit. Hęc ab apparētib⁹ moribus.

¶ Uerū maſculus femina maior ⁊ fortior é, ⁊ extrema corporis fortiora, ⁊ maiora, ⁊ firmiora ⁊ meliora ſm omnes virtutes habet.

Cōmentarius

¶ Soluit h du^m, vtrū phyſiogmonia ſit eq̄l'r d marib⁹ ⁊ feminis. Rūdet q3 l3 dcā ſig^a dmrent mores, affect⁹, ⁊ vtutes tā maſculi q3 femię, tñ nō ęq̄l'r, qm maſculus é maior femina, ⁊ é fortior, ⁊ h3 extma corpis fortiora, ⁊ maiora, ⁊ firmiora, ⁊ meliora ſ3 oēs vtutes. Femia. n. cū ſit mas occaſionat⁹, vt Ari^les ait. iō vtutes, ⁊ mores, q ipſi accidūt, ſt q̊dā mō cū quodam defectu, ⁊ ſic phyſiognomonia inęqualis eſt.

¶ Sigrū āt, q̄ ſūt i ptib⁹ fortiora ſūt, q̄ accipiūt in morib⁹ manifeſtis, ⁊ ſm motus, ⁊ figuras.

Cōmentarius

¶ Qm ſigrū q̄ dcā ſt, alia ſt cōia, q̄ Ari^les h appellat ſig^a: q̄ ſt i ptib⁹: ſiue ſig^a pticularia: alia, ppa: iō cōparat ſig^a cōia inter ſe, ⁊ dic. Signoꝝ āt, q̄ ſūt cōia, ⁊ in ptib⁹, fortiora ſt: quę accipiūt i morib⁹ manifeſtis, h é a q̄litatib⁹ mutatis, ⁊ q̄ accipiūt ſ3 mot⁹, ⁊ q̄ accipiūt ſ3 figuras. Cā vo eſt, q2 h ſig^a quodā mō imediate formā ſubalem ɔſequūtur. cętera vo vt colores, ⁊ caro, ⁊ lenitas, ⁊ vox, ⁊ ptes, nō ita fortia ſunt: quoniam nō ita imediate aia3 ɔſequunt. Aiaduerſione dignū q3 ſig^a ſortiri pñt ſuā fortitudiné aut rōne mēbri, i q̊ inuenit, ⁊ Ari^les, vt poſtea dicem⁹, docuit p̊ ſig^a accipe ab oculis, ⁊ facie, ⁊ cęteris id gen⁹: aut rōne modi appendi, ⁊ ſic q̄ aia3 imediati⁹ ɔſequunt: h fortiora ſt: ⁊, vt igt, hęc tria ſūt, conſpicuus mos, motus, ⁊ figura: cętera autem valde debilia ſunt, quoniā remote aiam conſequi videntur.

¶ Mino āt vni qdē ſigrū credē, fatuū é. qñ aūt plura cōſonantia aduerſus vnū acceperit, magis iam ſm rōnem qs accipiet vera eē ſigna.

Cōmentarius

¶ Obiter docet eligē ſigna: ⁊ dic. Mino āt vni qdē ſigrū credere, fatuū eſt, de cōib⁹ ſignis loquor: qm de pprijs non eſt ſtultū credē vni ſigrū: de cōib⁹ āt ſtultū é, verū qñ plura cōſonātia adūſus vnū qs accepit, magis iā ſm rōné vera eē ſigna accipiet: qm plura teſtimonia vni ɔcordāt. Ut. n. Galen⁹ igt. Cōpl'o toti⁹ ex cōpl'onib⁹ ptiū reſultat, ⁊ ita qñ plures ptes ɔcordāt toti, verius nām, ⁊ complexionem, ⁊ morem totius arguere poſſum⁹. Hęc de electione ſignoꝝ.

¶ Eſt āt ali⁹ modus ſ3 qué vtiq3 aliqs phyſiognomizabit, qué tñ nullus aggreſſus é: vt ſi neceſſe é iracūdū, ⁊ triſté, et puū ſ3 moré, iuidu3 eē. Et ſi nō ſint iuidi ſig: ex illis tñ priorib⁹ ɔtigit phyſiogmōi, ⁊ iuidū iuenit: qñ qdē maxie ppri⁹ ei⁹: q philoſophat⁹ é, tal' modus é. Poſſe. n. qbuſdā exñtib⁹: neciu3 eē: ppriū putam⁹ phię: qd qdē é (qñ ɔriant huic ſm paſſiones) phyſiognomizare etiam mala.

¶ Cu3 diſputauit tres modos phyſiogmiçādi, nūc q̄ſi obit, tāgit quēdā modū ppu3: qué nullus añ Ari^lem aggreſſus é. Eſt āt h modus ſyllogiſtic⁹ p qué ex vna vl' plib⁹ paſſiōib⁹ ifert alia, q̊ mō rhetores vtūtur, vt ſi qs paup é, g blandus. Ari^les g p̊ pponit modū, ⁊ igt. Eſt āt ali⁹ modus ſ3 qué vtiq3 aliqs phyſiogmiçabit, qué tñ nullus añ Ari^lem aggreſſus é. deide exponit hūc mo^m, ⁊ igt. Ut ſi nece é iracūdū ⁊ triſté, ⁊ puū ſ3 moré, h é parū moratū eé, nece é ét iuidū eé: ſyll'ſ eni ex trib⁹ paſſiōib⁹ q̄rtā iferētib⁹ é. Iracūdus. n. ⁊ triſtis, ⁊ parū morigerat⁹ é iuidus: ppea igt. Et ſi ñ ſint iuidi ſig^a, ex ill' tñ p̊orib⁹ ɔtigit phyſiogmōi ét iuidū iueniret. Illa. n. tria accipiūt, vt p̊ora ⁊ añtia: ⁊ 4ª affectio ifert, vt ɔcl'o. Qr āt h modus ſit dign⁹ phō, pbat, ⁊ igt. Qñ qdē tal' modus é maxie ppri⁹ eius, q phatur. Qui. n. phat, vtit ſyll'o ex vna ɔne illata iferēdo aliā: ⁊, vt Ari^les igt y° li° p̊oꝝ, ſb accipiēdo in poſt aſſumēdo aut i lat⁹: cui⁹ cā3 affert, ⁊ igt. Poſſe. n. eé neceſſariū qbuſdā exñtib⁹, ppu3 é phię maxie ei⁹ ptis, q̄ dialectica dr: ⁊ ñ ſolū, vt igt, hoc pacto phyſiogmiçare é ppum dialecticę: ſ3 ét qñ phyſiogmō vtit loco a ɔrio, qd qdé, vt igt, eſt phyſiogmiçare ét malas affectōes qñ ɔriāt huic ſm paſſiōes: vt ſi ɔcluſu3 ſit platoné eé iuſtū pium, modeſtū: ⁊ pp h eé moratū, ɔ iniuſt⁹, ipi⁹ ipudés, ɔcludē flagitioſu3 eé: ⁊ ſic i p̊uis poſſum⁹ phyſiogmiçare p locū a ɔrio. Si. n. bona cōpetūt alicui p q̄ ifert aliq̄ paſſio, p ɔria ill' bonis ifert paſſio ɔria. Hęc de 4° Ari^lico modo phyſiognomiçādi.

¶ De voce: ſ3 paſſioné qdé itédés, acutā ɔſueuit vtiq3 qs duoꝝ gra poné iracūdi. Indignatus. n. et irat⁹ intédē ɔſueuit vocé, et acute loq. Qui āt remiſſus ſtat, remittit vocé, et grauiter loqt. Rurſus āt aialiū: fortia qdé, grauis vocꝭ ſūt: timida āt acutę vocis. Leo qdé et taurus, et canis, latrabil', et galloꝝ q aioſi ſūt, guiter vociferant. Ceruus auté et lep⁹ acutę vocis ſunt.

Cōmentarius

¶ Mihi vr q3 Ari^les h tāgat qddā du^m. Dedit. n. pl'es modos phyſiogmiçādi, iō poſſ3 qs dubitare, q3 tūc ɔria ſeq̄rent, nā attédés ad apparēté moré, dicet acutā vocé eé ſignū iracūdi: attendés ad feras, dicet vocé gué eé ſig^m iracūdi: g dicti modi ſūt iuicé ɔrij, ⁊ ad ɔtrarias affectiōes ducentes, vñ inquit. De voce ſubaudi poſſet eé dubitatio: nā attēdens qdé ad vocem, ſm paſſioné hoc eſt ſm apparenté moré, qui in voce ɔſpicit: vocé acutā duoꝝ gña h é duob⁹ argumtꝭ ɔſueuit qs poné eé ſignū iracūdi. p̊ qdé q2 idignat⁹ ⁊ irat⁹ itédé ac acuere ɔſueuit vocé ⁊ acute loq: ⁊ ſic rōne habita ad moré appenté vox acuta é ſig^m iracūdi. 2° rōne habita ad ɔriā affectioné, nā q remiſſus ⁊ mitis ac māſuet⁹ ſtat, remittit vocé, ⁊ guiter loqt. g duplici rōne acuta vox arguit iracūdū: ⁊ rōne habita ad apparēté moré: ⁊ rōne habita ad ɔriā paſſioné: ⁊ ſic ex mō phyſiogmiçādi q fit p moré appente3: hr q3 vox acuta ſit iracūdi: ex mō vo phyſiogmiçandi: q fit p feras, hr q3 vox guis ſit iracūdi, qm hr q3 vox guis ſit fortꝭ ſignū, ⁊ fortis é iracūdus, vñ igt. Rurſus āt aialiū fortia qdé ⁊ iracūda, grauis vocis ſt, timida aute3, acutę vocis, qd demrat exēplis, ⁊ ingt. Leo qdé ⁊ taurus, ⁊ canis latrabil', ⁊ galloꝝ, q aioſi ſt: guiter vociferāt: ceru⁹ āt ⁊ lepus q ſt ⁊ timidi, ⁊ mites, acutę vocis ſt. g ex modis phyſiognomiçādi hñtur opp^te paſſiōes, ⁊ ita h dubitare fac nō parū. Quo vo ad vba attinet, aialia fortia Ariſtoteles ſumit pro iracūdis, qm forte aial aut iracundum, aut non ſine iracūdia eſt: māſueta vo non ſine timore ſunt.

¶ S3 forte ⁊ i his meli⁹ é, nō in eo q3 ipoꝝ vox acuta, aut grauis é, forte aut timidum ponere: S3 arbitrādu3 eſt forté qdem fortis: remiſſa3

Ayuntamiento de Madrid

autem, ⁊ imbecillem, timidi.

Cōmentarius ¶ Rńdet ad dubᵐ, ⁊ dić, φ vox ñ q̄ acuta aut gūis, ſit ſigᵐ aialis timidi aut forꝶ: ſꝫ q̄ vox ē fortis, ⁊ valida ē ſigᵐ forꝶ, q̄ Ꝝo ē remiſſa, ⁊ lāguida, ē ſignū timidi: vñ igt. Sꝫ forte, ⁊ in his meli⁹ ē, nō i eo φ ipoꝝ vox acuta, aut gūis ē, forte aial, aut timidū ponē. Sꝫ arbitradū eſt vocē fortē qdē ⁊ validā eē ſigᵐ aialis forꝶ. remiſſam āt, ⁊ ibecillē eē ſigni timidi: p q̄ dat itelligē vocē nō ẜ eādē rōnē eē ſignū iracūdię, ⁊ fortitudis. Phyſiognomōes dicūt argᵐ a voce eē vlē reſpū ſuę ſpēi, i ceruoꝝ. n. ſpē grauiuoc⁹ forꝶ ē, acutiuoc⁹ aūt timidus: nō aūt reſpectu generis, Multa. n. aialia ſūt gūiuoca, ⁊ fortia in ſuo gñe, q̄ ſꝫ timida reſpcū alteri⁹, vt taurus reᵘ leōis.

¶ Eſt āt potiſſimū q̄ñ ſigna nō ꝯueniētia iuicē ſūt, ẜ ſubcōtraria ꝯnihil ponet: niſi ſint hoꝝ dicta: q̄lia q̄uū credibilioꝛa: ⁊ maxīe qdeꝫ i ſpēs, ẜ nō i oīa gñā referre. Similioꝛa. n. ſūt q̄ſito: n. n. totū gen⁹ hoīum phyſiognomizamus: ſed q̄dam eorum quę ſunt in genere.

Cōmentarius ¶ Ariˡᵉˢ, vt mihi vi, fortaſſe ẜ vult dclare, q̄ñ ex vno ſig poſſum⁹ phyſiogmīçare, ⁊ exponit tres ꝯditōes, pᵃ qdē ē, φ ulli ſigno aſſigto nullū aliō ꝯriet ęq̄le i ſigndo: vt ſi ex voce timidus, ex ocul forꝶ ceſeat: is abſolute nec timidus, nec fortis ē ceſēdus: ⁊ ẜ igt. Eſt āt nihil ponē, ẜ ē, nullū affectum dbem⁹ aſſerere: q̄ñ ſigᵃ ñ ꝯueniētia iuicē ſꝫ: ſꝫ ſubcōtraria ⁊ diuiſa. ¶ 2ᵃ ꝯdi°ē, ſiqs iudicauit aliquē affectū p ſigᵐ validū nō ipedit a dbili: veluti ſiqs p pilos timidū p voce fortē ñ dꝫ cēſere: q̄ñ ſigᵐ a pilis ē validus: ⁊ ẜ igt. Niſi ſint hoꝝ ſignoꝝ dicta q̄lia d niio q̄lū credibilioꝛa, nā tūc ñ ipedit iudiciū p dbilia. ¶ 3ᵃ φ fiat iudiciū ad ſpēꝫ, nō ad totū gen⁹: nō. n. q forꝶ p ocl'os ceſet, reᵘ cuiuſcꝫ gñis dꝫ forꝶ cēſeri: ſꝫ reᵘ ſuę regiōis: ab vno g̃ ſig pōt affect⁹ argui q̄ties ei nō iuenit ꝯriū ęq̄le, vl' ſi iuenit, ſit dbile ſignū: ⁊ ẜ ſi mō ñ ad totū gen⁹ referat: ſꝫ ad gen⁹ ſuę regiōis. ¶ Ponit g̃ 3ᵃˢ ꝯditōeꝫ ⁊ igt. Et maxīe qdē i ſpēs, ſꝫ ñ i oīa gñā referre: nā, vt ingt. Quę ſꝫ eiuſdē ſpēi, ſꝫ q̄ſito ſimilioꝛa, nō. n. totū gen⁹ hoīum vbicꝫ terraꝝ phyſiogmīçam⁹: ſꝫ q̄dā eoꝝ, q ſꝫ in eodē gñe, vl' eadē regiōe, g̃ p vnū ſigᵐ poſſum⁹ arguē affectū: q̄ñ i eodē hoīe ñ iuenit ꝯriū, ⁊ dato φ ꝯriū iuenlat: ſit ñ ęguales i ſigndo: ⁊ q̄ñ nō ad totū humanū gen⁹ reſpicim⁹, ſꝫ ad pteꝫ. Hęc d arte iudicādi p vnū ſigᵐ Ariˡᵉˢ tradit, adde tñ hęc eē itelligēda d ſig cōi, q̄ñ q̄ñ ſignū ē ꝓpꝫ: ſuffic̄ p vnū ſignuꝫ affectū ſyllogiçare: vt ſupi⁹ dcm ē. Qz āt plura ſigᵃ cōia i eodē accidere poſſint, pſpicuū eſt, ppter dziam partiuꝫ: ſigna Ꝝo propria in eodem cōtraria inueniri eſt impoſſibile.

¶ Forꝶ corpis ſig: duripilū: figura corpis erecta: oſſa: ⁊ coſtę, ⁊ extma corpis fortia ⁊ magᵃ: ⁊ vēter āplus, ⁊ ad ſe ꝯct⁹: humeri ampli: ⁊ diſtantes: nec valde colligati: nec oīno diſſoluti.

Iſchyōr
Iſchion
Nates
Ancę
Coxa

Collū firmū: ñ valde carnoſū: pect⁹ ⁊ carnoſuꝫ, ⁊ āplū: coxę ꝯctę. ſurę dorſū ductę: oclus charop⁹, nec valde expāſus, nec oīno clauſus. Coloꝛ q̄ ē in corpe, ſqualidioꝛ: acuta facies recta ñ magna: nates nec lenes, nec oīno rugoſę.

Cōmentarius ¶ Cū Ariˡᵉˢ dclaſſet, q̄ñ ex vno, ⁊ q̄ñ ex plib⁹ ſignis poſſum⁹ phyſiogmīçare: hac i pte vult ānotare oīa ſigᵃ: q̄ antiq phyſiogmōes obſuarūt ptiꝫ ea colligēdo ex feris, ptim ex moribꝫ appentib⁹: ptiꝫ ex ſyllo: ptiꝫ ex ꝯrꝫs vt ꝓrio loco edocuit. Annotauit āt ea ex pricul' corpis: ⁊ ſꝫ nōnulla ꝓpa, nōnulla cōia. p g̃ ex pilis, ẜ q̄rū appellatiōe veniunt capilli: ⁊ igt. Forꝶ corpis ſigna ſubaudi ẜ ſꝫ, pᵐ ē ipm eē duripilū: ē aūt ẜ ſigᵐ ꝓpum, ⁊ refert ad oēs feras fortes, vt ſupi⁹ dcm eſt. dꝛ āt capillus durus vl' pilus, vt Rhaſes igt, is q fortis ⁊ aſper ē. pꝫ g̃ ẜ qō a pilis accipit, referri ad ſigni ꝓpetatē. vñ Iuuenal. Hiſpida mēbra qdē ⁊ durę p brachia ſetę, ꝓmittūt atrocē aīuꝫ. ¶ 2ᵐ ſigᵐ ſumit a corpis figᵃ, ⁊ dić. Sigᵃ corpis erecta: ẜ ſignū pōt referri ad ſupapparētem moꝛē: corp⁹. n. cū eſt forte, ſtaturā hꝫ erectā, ⁊ pōt referri ad ſyll'ꝫ, q̄ñ nullū aialiū ē rectę ſtaturę pter hoīeꝫ, ⁊ pygmeum, q̄ñ nullū ē tātę caliditatis, vt p ipſam ſtatura dirigat: q̄ rōne fit, vt ſtaturę rectitudo e caloꝛis ⁊ ſpirituū mltitudie emergat, ⁊ ſic roboꝛis ē ſignū: ⁊ pōt referri ad ꝯriū, q̄ñ, vt Ariˡᵉˢ igt li° de hyſtoꝛia aialiū, hō in duab⁹ ętatib⁹ icuruat. Pᵃ io qdē dū ifans ē, nā tūc q̄drupes reptat. Ultio dū ē ſenex, ſiqdeꝫ baculo eget. Cōſtat āt tūc hoīeꝫ eē dbilē. g̃ a ꝯrio erectio ſtaturę erit roboꝛis ſignū. ¶ 3ᵐ accipit ab extmis corpis, ⁊ dić. Oſſa, ⁊ coſtę, ⁊ extma corpis ⁊ fortia ⁊ magᵃ, accipit āt ẜ ſignū a feris, ⁊ ita referēdū ē ad ſigni ꝓpetatē: vt 1° poꝝ docuit. nā oīa aialia fortia magnas hñt ſūmitates: pōt et ſignū iſtō referri ad ſyll'ꝫ: q̄ñ p ẜ ſuſtinet hō i roboꝛe, ⁊ rectitūⁿᵉ: ⁊ iō cū ẜ ſꝫ firma: hō erit robuſt⁹: teſtat ẜ Uirgili⁹: cuꝫ en tellū heroū fere oīuꝫ fortiſſimū dſcriberet, igt. Magna oſſa, lacertoſcꝫ exuit. ¶ 4ᵐ ſignū accipit a vētre: quā greci ciliā appellāt, ẜ ē aluū: eſt āt aluus, ꝯcauitas illa, i q̄ cib⁹ duorat nō tñ ē diſſonū Ariˡᵉᵐ p vētrē itelligē totā ꝯcauitatē, ⁊ i qua cib⁹ duorat: ⁊ i q̄ iteſtina ꝯtinet. Ariˡᵉˢ g̃ iquit. Et vēter amplus. ſ. ẜ ꝯtinētiā, ⁊ ñ eminēs, veluti ꝓgnātiū, ſꝫ ad ſe ꝯct⁹. vñ Rhaſes p vētreꝫ ad ſe ꝯctū, gracilē exponit. ego Ꝝo p amplū vētrē ⁊ ad ſe ꝯctū, itelligo vētrē multę ꝯtinētię, ñ tñ eminētē veluti ſꝫ vētres ꝓgnātiū, ⁊ piguiū hoīuꝫ. Uēter eni eminēs arguit mąc mltitudieꝫ, ⁊ foꝛᶜ paucitatē: ⁊ ita debilitatē: vēter Ꝝo multę ꝯtinētię, arguit foꝛᶜ multitudinem, formatiuā bonā, ⁊ mąc paucitatē, ⁊ ita arguit fortituⁿᵉᵐ. P. cū vēter erit mltę ꝯtinētię, ⁊ hñ format⁹: mlti nutrimīti neceſſitatē arguit, ⁊ ita arguit caloꝛis ⁊ ſpūuꝫ copiaꝫ, q̄ ē fortitudis baſis. pꝫ g̃ ẜ ſignū ad ſyll'ꝫ referri. ¶ 5ᵐ ſignū accipit ab humeris, ⁊ ñ facim⁹ dziaꝫ ẜ inter humeros, ſcapulas, armos, ſpatulas: ⁊ lacertos ſpatularū. Annotatiōe dignū hāc eē veluti dignitatē i arte phyſiognomię, mēbꝛi bona ⁊ idonea formatio ē ſignū bonę formatiuę, q̄ mēbrū formauit: ⁊ ſic eſt ſignū roboꝛis, ⁊ fortitudis ꝟtutis formatiuę, q̄ tūc formauit mēbꝛū, ⁊ nūc ꝯſeruat ipꝫ: q̄re ẜ, ꝓ dignitate ſumatur mēbꝛū hñ formatū ē fortitudis, ⁊ cuiuſlibꝫ boni affect⁹ idiciū. igt g̃ Ariˡᵉˢ: humeri ampli, ⁊ diſtātes, nec valde colligati, nec oīno diſſoluti: refert. n. ẜ ſignū ad ſyll'ꝫ, q̄ñ ẜ humeroꝝ ē optima formatio. vñ Uirgili⁹ in 4°. Hęc fatus latos humeros, ſubiectacꝫ colla, Ueſte ſupſului q̄ inſternoꝛ pelle leonis. Idē et ⁊ in 5°: oñdit latos humeros. i 6° li°ēt idem, atcꝫ humeris extātē ſuſcipit altis, g̃ ꝓmo, vt Seruio placꝫ, de Platone dꝛ. Plato. n. vt fert, fuit athleta fortiſſim⁹ poſt victoriā pꝫhiāꝫ ꝯſequt⁹, pꝫ igit ẜ ſignū referri ad ꝯcentiāꝫ mēbꝛi. ¶ 6ᵐ ſignū ſumit a collo, ⁊ p collū tā ceruicē poſterioꝛē q̄ꝫ gulā āńrioꝛē itelligit. Ex his. n. duob⁹ ꝯſtat colluꝫ p de hyſtoꝛia, igt. Collū firmū nō valde carnoſuꝫ: ſignū āt ẜ refert ad ꝯcētiā: q̄ ex bonitate formatiuę ꝟtutis exoꝛit. collū. n. a cerebꝛo ꝓficiſcit, ⁊ ita arguit bonā cerebꝛi ꝟtutē, ⁊ q̄ tota fortitudo emanat: carnoſuꝫ valde arguit nō formę, ſꝫ mąc multitudinem. Ampli⁹ pñs ſignū refert ad feras. taurus. n. q aioſus eſt, ⁊ leo, ⁊ aper collū hñt tale: qō ēt ſignum Rhaſes approbat. ¶ 7ᵐ accipit a pectoꝛe, ⁊ ingt. Pectus ⁊ carnoſuꝫ, ⁊ amplū. refert. n. ẜ ſignū ad decētiā ⁊ ad ſyll'm. Amplitudo. n. pectoꝛis arguit ſpūum, ⁊ caloꝛis magnitudineꝫ: hoīb⁹. n. q nā fridi ſūt, pect⁹ ꝓuꝫ ineſt: pp coꝛdis, ⁊ pulmonis friditatē: q Ꝝo calidi, amplū, pp caloꝛis ⁊ ſpūum copiā. Addit carnoſuꝫ, ñ pigue, q̄ꝛ mąc abūdātiā arguēt: ſꝫ hñ carnoſuꝫ. Mēbꝛū. n. carne ꝓuatū exāgue, ⁊ dbile ē. vt Galenus in techna. ¶ 8ᵐ accipit a coxis, ⁊ dić. Coxa ꝯctę: nō eminēs, veluti coxa mulieris, nā ſic arguēt mltiⁿᵉᵐ mąc. g̃ ſigᵐ

Ayuntamiento de Madrid

ß referť ad ðcētiā,ꝛ ad ſyllꝫ.Quo ꝟo ad ꝟba attinet,coxa
grçce ē iſchion,latine anca:veꝝ coxa ß itelligiť:ꝛ accipiť ꝑ
aggregato ex anca,ꝛ coxa:cui colligať genu.Pōt aūt coxa
trifariā diſponi,vł cū ē eminēs ꝛ piguis,ꝛ ß mulierū ē:vel
cū ē macra ꝛ exāguis:ꝛ ß ðbiliū ē:vł cū ē magᵃ ꝫ carnē,ꝛ i
ſe ꝯcta,ꝛ ß viroꝝ ē,ꝛ qdē fortiū.Eſt.n.coxa,vt baſis noſtri
corpis,iō cū ē magᵃ,ꝛ ñ piguis,ē fortitudinis indicium.¶ 9ᵐ accipiť
a tibys,ꝛ igt.Surç dorſū ductç.ꝛ ꝑ ſuras vētres tibicos itel
ligit:ſt āt tibici vētres,lacerti,q i pulpis cruriū ıueniūť,qñ
ǵ bi ñ eminētes,ſꝫ ꝯcti,ac dorſū ducti ſt,fortitudinis ſt indicium.Si
gnū āt ß referť ad ſyllꝫ,nā vētres bi a friditate ꝑeminēt,vt
accidit i mulierib⁹,i qb⁹ ob friditatē tales vētres eminēt:a
caliditate ꝟo,ꝯbiiť.referť ēt ſignū ß ad ðcētiā.¶ 10ᵐ accipit ab
oculo,ꝛ ingt.Oculus charop⁹,nec valde expāſus,nec oino
clauſus.referť āt ſigᵐ ß ad ðcētiā.vbi ānotatōe dignū,cha/
ropū latine fuluū iterp̄tari,ſꝫ qd fuluus color ſit,Gelli⁹ lib°
Ca.26. y° igt.Fulu⁹.n.ꝛ flau⁹,ꝛ rubidus,ꝛ phçnice⁹,ꝛ rutilus,ꝛ lu/
te⁹,ꝛ ſpadix,appellatōes ſt ruffi coloris,aut acuentis cū,vt
ibidē oñdit,vñ ait.Fulu⁹ āt vr ð ruffo atq̃ viridi miſt⁹,in
alys plus viridis,i alys plus ruffi hre.ſic poeta ꝟboꝝ dili
gētiſſim⁹,fuluā aqlā dič,ꝛ iaſpidē,fuluos galeros:ꝛ fuluuꝫ
auꝝ,ꝛ arenā fuluā ꝛ fuluū leonē,ſꝫ vtcūq̃ ſit,fuluus color
ocłi is ē,q i leōis ocuł ſpectať:vt poſtea dicem⁹,ß ǵ ſigᵐ ad
leonē referť oiuꝫ feraꝝ fortiſſimū.Addit,neq̃ valde expā/
ſus:neqꝫ oino clauſus:qm̄,vt Galen⁹ refert,ocłus valde ex/
pāſus,ß ē magn⁹ valde,ē ꝑꝑ hūiditatē,ꝛ ſic ē ſigᵐ ðbilitatis cere
bri,ſiłr puitas ei⁹,ꝛ clauſura nimia a ſicco ꝑficiſciť,diſpō ǵ
media a cerebri tēꝑantia exoriť,ꝛ ei⁹ vigorē arguit.¶ Et i ß
potiſſimū aiadūtit,nā ocłi ex cērbri ſuba ſt:cerebrū āt ē po/
tiſſimū i oi opōne tā ſenſus q̃ꝫ mot⁹.vñ Plato i cērbro aiaꝫ
ſenſitiuā collocauit,e q̃ fortitudo,ꝛ oēs ꝟtutes ſt.¶ 11ᵐ accipit
a color corpis,ꝛ dič,color,q ē i corpe,ſqualidior,ꝛ referť ad
ſyllꝫ:nā,vt Ariſtoteles dicet,Albi ſt valde timidi,referunť.n.ad
młieres:ſiłr ꝛ nigri ſt timidi,qa referūť ad çthiopes,color
āt fortitudini ꝯueniēs erit hoꝝ medi⁹,vt fuſc⁹ vł ſq̄lidior:q non
ſimpr fuſc⁹ ē,ſꝫ ad fuſcediēꝫ ꝟgēs,ꝛ ꝑꝑea ait,ſq̄lidior.q.d.
plus ſq̄lidus q̃ꝫ alb⁹.¶ 12ᵐ accipit a facie,ꝛ dič,acuta faci/
es,recta,ñ magᵃ.Acuta qdē igt ꝛ recta:nā ad canes referť:
q iracūdi,ꝛ fortes ſt:faciē ꝟo hñt acutā ꝛ rectā.Addit ꝛ nō
magᵃ,qm̄ magnitudo faciei idiciū ē ſegnitiei:q̃ fortitudini adūſať:ꝛ
referť ad boues.Quo ꝟo ad ꝟba attinet,grçcū ꝟbū ē me/
topon,ꝛ latine ſonat frōtē:ꝛ ſic 12ᵐ ſigᵐ a frōte accipiť,q̃ cū
fuerit veluti frōs canū,indiciū ē irç ꝛ fortitudinis,mō recta ſit,ꝛ ñ
magᵃ,nā magᵃ bouꝫ ē,ꝛ ſegnitiei nota.¶ Ultimū ꝟo ſigᵐ a na
tib⁹ accipit,ꝛ igt.Nates nec lenes,nec oino rugoſç:ꝛ referť
ß ſigᵐ ad ðcētiā,q̃ tēꝑantiā arguit,vt dcm̄ ē.ꝟbū nates grç
ce ē iſchiō,ß ē nates,q̃ cū ſt medię iter lenes ꝛ rugoſas,cō/
tēꝑatç ſt iter hūidū ꝛ ſiccū:ꝛ ſic fortitudinis indiciū ſt,ß ſigᵃ colle/
git Ariſtoteles ex ātiq̄rū libris,q̄rū aliq̃ ꝑꝑa,aliq̃ cōia ſt,aliq̃ ꝓ/
bata ſyllō,aliq̃ ꝓꝑetate ſigni,aliq̃ alys rōnibus.Et,vt dixi/
m⁹,qñ ſigᵐ ꝓꝑuꝫ ē,ilico paſſionē cui⁹ eſt,ſigť:cū ꝟo fuerit
cōe:tūc licꝫ paſſiōeꝫ arguat,tñ ex illo ñ licꝫ paſſiōeꝫ iferre,
niſi alia ñ ꝯrieť eqporētia,vt ſup⁹ dixim⁹.ß ð ſignis fortitudinis.

¶ Timidi ſiǵ,mollipilus,corpe icliat⁹,nō ere/
ct⁹,ſurç ſurſū ductç,color i facie ſubpallidus,
oculi ibecilles,ꝛ palpebrizāt.ꝛ corpis extrema i/
becilla,crura ꝑua,man⁹ ſubtiles,ꝛ lōgç,lūbus
Stupefa/ctibilis Horribil ꝑu⁹,ꝛ ibecillus,figura ꝯtēta i motib⁹,nō iuere
cūdus,ſꝫ ſupinus,ſtupefactibilis,mos,qui eſt
in facie,facile mobilis,ſubtriſtis.

Cōmentarius ¶ Cū accepiſſꝫ fortis hoīs ſigᵃ,hac i ꝑte accipit timidi hoīs ſi/
gna,ꝛ ꝓ maior ꝑte loco a ꝯrio vtiť:ꝛ dič.Timidi ſigᵃ ß ſūt,
¶ pᵐ qdē ē eē mollipilū,ꝛ ß accipiť loco a ꝯrio.¶ 2ᵐ corpe i
clinat⁹,ñ erect⁹,argᵐ ē a ꝯrio.¶ 3ᵐ,ſurç ſurſū ductç,ß ē ven
tres tibici ꝑeminētes,vt ſurç młierū,argᵐ ē a ꝯrio.¶ 4ᵐ co
lor in facie ſuppallidus,ꝛ Rhaſes colorē citrinū expoſuit.
Ariſtoteles tñ li° ꝓblemᵐ expoſuit colorē pallidū,ꝛ referť ad paſſio ꝑticulis 27 ꝛ 8ᵃ ca.p
nē timētis.¶ 5ᵐ ocłi ibecilles,ꝛ q palpebrizāt,ß ē ðbiles,ocłi
eni ðbiles ſt q maleforati color,ꝛ cōpōne ꝯtremiſcūt,ꝛ pal
pebrizāt,ꝑꝑ.n.eoꝝ ðbilitatē nō pñt ſe ꝯtinē:q n ꝯtremiſcāt,
cā āt hui⁹ ē hūiditas cērbri,ꝛ ita debilitas.¶ 6ᵐ,ꝛ corpis ex/
trema ibecilla,vt ſt crura ꝑua,man⁹ ſbtiles,ꝛ lōgç,ꝛ ſbaudi
pedes ꝑui ꝛ tenues,argᵐ accipiť a ꝯrio.¶ 7ᵐ ſigᵃ i motib⁹ ꝛ
geſtis ꝯtēta,ꝛ cōmēſurata,ß ē ñ iuerecūdus,ſꝫ ſupin⁹ ß ē ocio/
ſus,ꝛ fridus.Timet.n.ne reꝑhēdať.¶ 8ᵐ,vultu horribilis,
atq̃ turpis,loc⁹ ē a ꝯrio,nā ſi ðcētia arguit fortitudinem,idecētia
arguit timiditatem.¶ 9ᵐ,mos q ē in facie,facile mobił:ꝛ ſbtri/
ſtis:referť ad ſupappentē morē,nā timētes variāť cōtinue
in facie,ꝛ ſubtriſtes apparēt:quoniā timore ꝛ ſuſpitiōe de/
tenti ſubtriſtes apparent:ꝛ figura faciei ꝑmutantur.

¶ Bñnati ſiǵ,caro hūidior,ꝛ mollior,nō boni
hir⁹,neqꝫ piguis valde.Quç ſūt circa hūeros
ꝛ collū,graciliora:ꝛ q̃ circa faciē:ꝛ colligata,
q̃ circa hūeros:ꝛ q̃ dorſū ſūt,ſbmiſſa bñ ſolu/
ta,q̃ circa cōſtas:ꝛ ꝫ dorſū nō carnoſi⁹:corp⁹
albū rubeū,ꝛ ꝑurū:cutis ſubtił:pili nō valde du
ri:neqꝫ valde nigri:oculus charop⁹ hūidus.

¶ De capli titulo ñ ꝑua ē difficłtas,grçcū.n.ꝟbū ē,ευφυουσ
σημεια, ꝛ ātiq̃ expō ē bñnati ſigᵃ:alia expō ē igenioſi ſigᵃ: Cōmentarius,
q̃ ꝯſonat ſequēti caplō,qō ē ð iſenſibił ſignis:mō inſenſibił
is ē,q ꝛ ſtult⁹,ꝛ hebes dr 6° ethicorum. Inſēſibilitas.n.ſagacitati
ꝯriať,vt eo loco narrat Ariſtoteles,ſagax āt igenioſus ē.P.Rha
ſes iſcribēs cap.igt.Sigᵃ hoīs boni itełłs,ꝛ bonç nāç ß ſt.ſꝫ
vtcūq̃ ſit,bñnat⁹,ꝛ tēꝑat⁹ igenioſus ē,ꝛ iō ſigᵃ bñnati,ꝛ i/
genioſi eadē ſt.¶ pᵐ ǵ ſigᵐ bñnati atqꝫ igenioſi ē caro hūi/
dior,ꝛ mollior,ñ boni hir⁹,ß ē nō dura,neqꝫ piguis valde.
Rhaſes ponēs ß ſigᵐ,igt.Carnes lenes,ꝛ molles,ꝛ paucç.
Referť ß ſigᵐ ad ſyllꝫ.nā ad bonā itelligētiā reqriť ex ꝑte
corpis tēꝑantia i actiuis,ꝛ paſſiuis,ꝛ vt medici dicūt,bona
foratio.At tēꝑantia ad calꝫ ꝟgit:ꝛ ad hūidū,cui⁹ ſigᵐ ē q̄ ca
ro ſit plus mollis q̃ꝫ dura,ñ aſꝑa,ſꝫ lenis,ſuauis tact⁹:ñ val/
de piguis,eēt.n.frida.ꝛ ß Ariſtoteles igt.Caro hūidior,atqꝫ mol
lior.q.d.plus ad lenitatē ꝟgēs q̃ꝫ ad aſꝑitatē,ñ dura,nꝫ pi/
guis valde,eēt.n.frida:ſic igř ex ꝑte tēꝑantię ꝑꝫ pᵐ ſignuꝫ.
¶ 2ᵐ ꝟo accipiť ex ꝑte foratōis,ꝛ igt.Quç ſt circa collū ǵci
liora,ꝛ q̃ ſt circa faciē,ēt ǵciliora:qō ſignū ꝓxio textu pate/
bit,nūc ꝟo ſatis ſit ipꝫ referri ðbē ad oppᵐ.¶ 3ᵐ iteꝝ ex ꝑte
foratōis accipiť:ꝛ dič.Et colligata,q̃ circa hūeros:referūt ß
nōnulli ad aues prudētes ꝛ igenioſas,q̄rū hūeri ſt colliga/
ti:ꝛ armi,ñ relaxati,nꝫ valde expāſi.Aly referunt ad cām,
qm̄ ß hūeroꝝ diſpō arguit facilē motū ſpūuꝫ ſurſū:q ꝑuiūt
itelligētię.¶ 4ᵐ iteꝝ a foratōe accipiť,ꝛ dič.Et q̃ dorſū ſt,
ſbmiſſa.ꝑtes ꝟo q̃ dorſū ſt,vñr eē ſpatulç qb⁹ humeri alli/
gāť:ꝛ referūt ß ſignū rurſus ad aues igenioſas:quaruꝫ ſpa/
tulç ſunt ſubmiſſç,ꝛ cōtractç humeri ꝟo eleuati,ꝛ colliga/
ti:quç rurſus ſigna Rhaſes approbat.¶ 5ᵐ ſignum rurſus
ex formatione eſt,ꝛ dicit,bene ſoluta,quç circa conſtas.re/
ferunt hoc ad contrarium:nam ſi ibi eēt carnis multitudo,
vapoꝝ q ab illa eleuareť,eēt copia:q̃ turbādo ſpūs,occeca
ret mētē.¶ 6ᵐ iterū a foratōe accipiť:ꝛ ingt.Et ꝫm dorſuꝫ,ꝛ
ꝑtes q̃ circa collū ſt,nō carnoſi⁹,imo (vt ita dicā) poti⁹ ma
cilētū.Rhaſes ꝟo,igt.Et iter dorſuꝫ carnē nō hñs.referť ß
ad cāꝫ,vt dicem⁹.¶ 7ᵐ ſignum ad tēperātiā referť,vñ dič.
Corp⁹ albū rubeū ꝛ ꝑurū,talis.n.color tēperātię ē,ꝛ ſic ige/
nij.¶ 8ᵐ iterū ad tēperātiā referť:ꝛ dič,cutis ſbtił:q̃ vt Gale
nus igt.Cōtēperātię ē.vñ Rhaſes cutis ꝑterea ſbtił.¶ 9ᵐ ēt
ad tēperātiā refert,ꝛ igt.Pili nō valde duri,neqꝫ valde ni/
gri,ꝛ ꝑ pilos ēt capillos itelligit,vñ Rhaſes capilli ēt nō ſt
młtū duri,nec młtū nigri.Durities.n.ſiccitateꝫ,nigredo ꝟo
vſtionē arguit:ꝛ ſic diſtēperātiā:q̃ igenio adūſať.¶ 10ᵐ re/

Ayuntamiento de Madrid

fert ēt ad tēperātiā, ⁊ dic̃. Oculus charopꝰ h̄ ē fuluus, ⁊ humidus h̄ ē mollis, nā (vt medici teſtāt̃) oculus ſic affectꝰ tēperātiā cerebꝛi arguit. ¶ Aiadūte, ꝙ tēperātia in cōplōne q̄litatū ad bonā itelligētiā fac̃, q.n. q̄litatū cōplexu ſt̃ tēperati ſpūs claros, lucidos, ⁊ agiles hn̄t, qui bn̄ menti ſuiunt, quā qdē tēperātiā ex mollitie, ⁊ lenitate, ⁊ paucitate carnis, vnguiū, ⁊ piloꝝ tenuitate, coloꝛis bona miſtiōe, atqꝫ oculorū fuluoꝛe medici teſtāt̃. Inſup bona foꝛmatio ēt ad itelligētiā fac̃. In coꝛpe.n. enoꝛmi, atqꝫ mōſtruoſo, mēbꝛa, ꝑ q̄ ſpūs ad ſenſoꝛia ꝑmeāt, ſūt ipedita: iō ēt bona foꝛmatio ad bonā itelligētiā nec̄ia ē, ꝓpēdit̃ āt h̄ ex ſcapularū eleuatōe, vl̄ oīuꝫ mēbꝛoꝝ macredie nō ml̄ta: ꝯſtarū ſolōne, ⁊ reliq̄s ſignis. Hęc ſunt ſigna bonę itelligētię atqꝫ bonę naturę.

Sig^a in-genioſi.

¶ Inſenſitiui ſigna: q̄ circa collū ⁊ bꝛachia: carnoſa: ⁊ cōplexa, ⁊ colligata, cotyla rotūda, humeri ſurſuꝫ expāſi. Frons magna, rotūda: carnoſa. oculus viridis, ſurdus. Crura circa malleolū craſſa, carnoſa, rotūda. Mandibulę magnę, carnoſę: lūbus carnoſus: crura lōga: collū craſſuꝫ: facies carnoſa: ſublonga ſufficienter. Motus aūt: ⁊ figurā, ⁊ moꝛē: q̄ apparet in facie: ſcḋm ſcapulas accipit.

Cōmentarium

¶ Cū poſuiſſꝫ bn̄ nati ſigna, atqꝫ igenioſi, nūc iſenſitiui ſig^a affert. Eſt āt iſenſitiuus, hebes, ⁊ ſtolidus idē. Ponit āt ſig^a 12. q̄ trāſlatōe patēt. Quo v̄o ad v̄ba attinet, cotyla gręcū v̄bū ē, ⁊ ſiḡt aliqn̄ oē ꝯcauū: aliqn̄ poculi ⁊ mēſurę genꝰ: ſextariū, ⁊ mēſurā. 9. vnciaꝝ. hic tn̄ accipit̃ ꝓ iūctura coxę cū natibꝰ. Uiridis v̄bū latinū ē a vigoꝛe dc̄m, ob quā rē plantas, q̄ nōdū aruerūt, virides dicimꝰ: ꝙ in vigoꝛe adhuc ſint. ⁊ qm̄ i illis herbaceꝰ coloꝛ ē, herbaceū coloꝛē, viridē appellamꝰ. vn̄ Uirgiliꝰ. Jā ſenioꝛ, ſꝫ tarda deo, viridiſqꝫ ſenectꝰ. Malleolus ē ꝑuus malleꝰ, ⁊ accipit̃ ꝓ loco vbi pes ⁊ calcaneꝰ alligant̃. Mādibulę v̄o ꝓ maxillis accipiunt̃. Addit, ꝙ iſenſitiuꝰ accipit motꝰ, ⁊ figurā ⁊ moꝛē, q̄ appꝫ i facie: ſcḋm ſcapulas h̄ ē ꝑ q̄litate, ⁊ rōne ſcapularū: ꝑ q̄ dat itelligē ꝓportionē q̄ſdā faciei ad ſcap̄las. Siq̄dē facies ſcapul̄, ⁊ ſcapulę faciei coꝛrn̄dēt q̄t̄ū ad moꝛē. Ubi attētiōe dignū mēbꝛa iuicē coꝛrn̄dē: aut mēſura ⁊ q̄titate: aut ſignis ⁊ q̄litatibus. mēſura ⁊ q̄titate imus vēter faciei rn̄det i coꝛpulētia, ⁊ gracilitate. Crura cū bꝛachijs cōeꝫ ineūt rōneꝫ, itaqꝫ q̄bꝰ cubiti bꝛeues, ijs ēt femoꝛa mag^a ex ꝑte bꝛeuia ſt̃: ⁊ q̄bꝰ pedes exigui, ijs q̄ꝫ manꝰ ꝑuę ſūt. ¶ Adhuc naſus coꝛrn̄det p̄putio, nā q̄bꝰ naſus lōgus, ⁊ craſſus, ijs p̄putiū ⁊ craſſuꝫ, vn̄ ex foꝛ^a naſi dig̃ſcit̃ foꝛ^a genital̄. Si.n. naſus alicui fuerit acutus, ⁊ p̄putiū ſil̄r, ⁊ ſic i alijs diſpōnibꝰ. ¶ Adhuc i mulieribꝰ pes vuluę ſilitudinē ſubit, nā q̄bꝰ pes lōgus ſtrictꝰ, ⁊ macer, ijs vulua lōga, ⁊ ſtricta, ⁊ macra erit. Un̄ mēſura medij pedis nudi ē mēſura lōgitudis vulvę totiꝰ i vnaquaqꝫ. ¶ P. q̄ꝫ oꝛis labia craſſa, ijs vuluarū labia craſſa, ⁊ de tenuitate ideꝫ. Inſup q̄bꝰ nares craſſę ⁊ latę, ijs craſſi ⁊ lati erunt teſtes: ⁊ d̄ tenuitate idē. Dixerūt genitale tātę eē lōgitudis vt ad culi labia feriat. ¶ Addūt i ml̄ieribꝰ ⁊ i viris collū cruribꝰ coꝛrn̄dē, ſiq̄dē aīal oē lōga crura hn̄s, ⁊ longū collū hꝫ, vt grues ⁊ ciconeę ⁊ cochales. Cōtra ēt, vt gallinę paſſeres, ⁊ colūbi: ⁊ d̄ ꝓpoꝛtiōe ſcḋm q̄titatē hactenꝰ. ¶ De ꝓpoꝛtiōe v̄o ſcḋm q̄litatē ⁊ ſig^a, heben Ragel i eo li^o quē de iudicijs cōfecit, ita iq̄t. Si i nare ſignū vt neuuꝫ q̄s hūerit ſil̄e ⁊ in genitale vl̄ i ſiniſtro pectoꝛis latē vl̄ i circuitu penis habebit. Ampliꝰ ⁊ ſi in facie, ⁊ ſil̄e neuum in teſtibꝰ poſſidebit. Adhuc ſi i frōte, ⁊ i peni: itē ſi iter ciliū ⁊ ſupciliū, ⁊ ſil̄e ēt inter vmblicū: ⁊ penē. Rurſuꝫ ſi ſb̄ naribꝰ: aliḋ ⁊ in bꝛachio iter cubitū ⁊ humerū. P. ſi in ſupcilio, ⁊ i pectoꝛe: ⁊ ſi in manibꝰ aliḋ igenitali ⁊ peni. ⁊ ſi in gula, aliḋ ēt ⁊ i dextro latē pectoꝛis. Hęc ꝓpoꝛtiōe, ⁊ coꝛrn̄dētia i ſignis ſcribūt auctoꝛes.

Inuerecundi. Impudēs

¶ Inuerecūdi ſigna: oculus aptus: ⁊ ſplendidus. Palpebꝛę ſanguineę: ⁊ craſſę: parū curuus: ſcapulę ſurſuꝫ eleuatę. Figura nō rectꝰ: ſꝫ paruꝫ curuioꝛ. In motibꝰ acutus: rubeꝰ coꝛpoꝛe. coloꝛe ſanguineus: facie rotūdus: pectoꝛe ſurſum pꝛominens.

Cōmentariuꝫ

¶ Circa capitꝭ iſcriptionē aiadūte ꝙ verecūdia ⁊ iuerecundia v̄tutes nō ſt̃, ſꝫ vt Ari^les 4.° ethicoꝝ inq̄t. In iuuene laudāt̃: i ſene v̄o vituꝑant̃. Ari^les ḡ p̄ iuerecūdi, ſiue ipudētꝭ ſigna notat, deide ſig^a verecūdi. ¶ P. Aiaduerte aliq̄s Phos hos affectꝰ. vꝫ. verecūdiā, ⁊ inuerecūdiā reduxiſſe ad q̄litates māifeſtas: vt ad ſanguinē, ⁊ ad opp^m ſanguis. Aſſerunt eni ſanguineos ipudētes eē: atqꝫ audaces. flegmaticos v̄o ⁊ fridos, atqꝫ exāgues eē pudētes atqꝫ verecūdos. verecūdia eni ⁊ iuerecūdia veluti foꝛtitudinis ramuli vn̄r, ⁊ timoꝛis. Hinc volūt ſanguiei notas eē ipudētꝭ, exāguis v̄o ſig^a eē pudētis. Uerū auc̃tas ⁊ obſuatio ꝯ̄riū teſtāt̃: auc̃tas q̄dē. Nā Rhaſes, Galenꝰ, Hippocrates, ⁊ Auicēna ſanguinei notas colligētes, fere nullā harū, q̄s Ari^les hic ſcribit, annotarūt. obſuatōe āt, qm̄ nō bis, ſꝫ milies ſanguineos vidimꝰ valde pudētes, atqꝫ verecūdos. Cōtra v̄o exāgues, inuerecūdos. ¶ Propterea alij dixerūt verecūdiā ⁊ iuerecūdiā ſeq̄ ꝓp̄etatē, q̄ nec ē ſanguis, nec opp^m ſanguis, neqꝫ chol̄a, neqꝫ aliq̄s humoꝛ: dixerūt ēt ſig^a, q̄ Ari^les narrauit, referēda eē nō ad q̄litatē, ſꝫ ad ꝓp̄etatē. Cā āt eſt, qm̄ tā ſanguiei, q̄ꝫ exangues pudoꝛē, atqꝫ iuerecūdiā ſubeūt: alit̃ tn̄ atqꝫ aliter, naꝫ ſanguiei q̄dē, cū eoꝝ ſanguis facile ꝓfluit. In q̄buſdā.n. ſanguis ē adeo ꝓfluus, vt ex oi leui cā i pudoꝛē d̄ducāt̃. Cū v̄o eoꝝ ſanguis ē tenax ⁊ durus, hi ⁊ foꝛtes ſt̃, ⁊ ipudētes. exāgues v̄o ſt̃ verecūdi, qm̄ ſanguis paucitate, ſemꝑ i pudoꝛis timoꝛe d̄tinēt̃. q̄bꝰ pꝫ ſigna enumerata ab Ari^le eē referēda aut ad ꝓp̄etatē: aut ad feras. q̄ āt Ari^les dic̃, patēt trāſlatiōe.

Dialecticꝰ Rōnalis Eloquens Pneumatodes Spūplena Spirituoſa

¶ Honeſtus, in motibꝰ tardus, ⁊ rōnalis: vox grauis, ⁊ ſpū plena: ⁊ libens oculus, nō ſplendidus, niger, neqꝫ ēt valde aptꝰ: aut oīno clauſus: palpebꝛizās tarde. Oculoꝝ.n. qui velociter palpebꝛizant, hi quidem timidum: hi auteꝫ calidum ſignificant.

Cōmentariuꝫ.

¶ Honeſtꝰ, vt mihi vī, ꝓ verecūdo h̄ itelligit̃. ſic.n. vt Ari^les inq̄t, inuerecūdo opponit̃. verecūdi aūt ⁊ honeſti nā ad frigidū potiꝰ vergē dꝫ, ſiq̄dē verecūdus timido ſil̄is vī. At timoꝛ potiꝰ ex friditate exoꝛit̃. vn̄ iq̄t. Honeſtꝰ, ē ſubaudi in motibꝰ tardus, ⁊ modeſtꝰ. ¶ 2^m ſignū ē, i ſmōe rōnalis, ⁊ eloquēs. ¶ 3^m ē vox grauis, atqꝫ ſpirituoſa, h̄ ē ſonoꝛa. ¶ 4^m ē oculus libens, h̄ ē volūtarie mobil̄, nō ſplendidus, ſꝫ niger: nec valde aptꝰ, nec oīno clauſus, tarde palpebꝛiçās. h̄ ḡ q̄tuoꝛ ſig^a nāę fridę atteſtāt̃. Tarditas.n. frido, velocitas v̄o cal̄o attribuūt̃. Addit, ꝙ oculoꝝ, q̄ cito ⁊ velocit̃ palpebꝛiçāt, alij timidū, alij cal̄ꝫ arguūt. ꝑ q̄ dat itelligē nullā eē cāꝫ cur tarda palpebꝛiçatio arguit honeſtatē. Siq̄dē aliqn̄ velox ſiḡt timidū, q̄ ē ſil̄is modeſto. ¶ Sꝫ dices quo mō vox plena ſpū ſit verecūdi ſignū. Arguit.n. ſanguis copiā: ſūt.n. ſpūs a ſanguie. ⁊ dōꝫ ꝙ Ari^les ꝑ ſpūꝫ ſonū itelligat. q.d. vox plena ⁊ ſonoꝛa. eſt āt ſonoꝛitas a frigido, vt Teumathiſmo ꝯſtat, pꝫ h̄ ſig^a eē referēda ad ꝓpꝛietatē, vt obſuatione pꝫ. ¶ Aiadūte tn̄ ꝙ p̄cipuū ⁊ nāle ſignū verecūdię ē rubedo q̄dā ānexa auribꝰ a nā iſita, h̄.n. ſignū refert̃ ad appentem paſſiōeꝫ, qn̄.n. q̄s verecūdiā patit̃, aures eiꝰ rubēt, cuiꝰ cām enitur aſſignare Ari^les libᵒ ꝓblematū. veruꝫ Rhaſes ⁊ alij phyſiognomones hęc Ariſtotelica ſigna appꝛobarunt.

ꝑti^a. 32. Cap. p.° ⁊ ibiḋ ꝑti. 31. ca. 3.

Euthymi Leti Iucundi

¶ Iucūdi ſigna: frons bn̄ magna: ⁊ carnoſa: ⁊ lenis. Quę circa oculos, humilioꝛa, ⁊ ſomniculoſioꝛ facies vī, neqꝫ itēſe aſpiciēs, neqꝫ re-

Ayuntamiento de Madrid

ἀπόνηρος / ἀνειρχής / ſbdolus / pręceps — miſſe: ⁊ in motib⁹ tardus erit, ⁊ remiſſus. Figura ⁊ more: qui eſt in facie, non ſubdolus, ſʒ bonus videtur.

Cōmentariuʒ — ℂ Circa pn̄tē capitꝭ iſcriptiōem, aiaduerte ꝙ euthym⁹ grece, latine lꝫt⁹, aut iucūdus dı̄. Quo ꝟo ad rē attinet, nālis iucūditas, vt phyſici dixerūt, aliqñ pficiſcit a ſanguie, ⁊ ſpirituū claritate, ⁊ ad h̄ mltū fac ſanguiea nā. qñqꝫ a pꝑatiōe hūoris melici, vl̄ a modica ꝯſuetudie in cōſiderādo. ⁊ ad h̄ fac nā ſtulta. Ariſ͞t tn̄ retulit h̄ ſigna ad ꝓpetatē coꝝ, ⁊ igt. Jucūdi ſigna, h̄ ſūt, frons bn̄ magna, ⁊ carnoſa, ⁊ lenis. carnoſitas. n. ⁊ magnitudo front ad ſtultitiā referſ. lenitas ꝟo, ad ſanguineā nāʒ. ¶ 2ᵐ ſignū affert, ⁊ ingt. Quę circa oclos, vt palpebrę ⁊ cilia, humilioꝛa: adeo, vt facies videaſ ſomnulētioꝛ. Vl̄ lege 2ᵐ ſignū, h̄ pacto: q̄ circa oculos, humilioꝛa. ⁊ q̄ſi flegmatica. ¶ 3ᵐ ꝟo ponit, ⁊ ingt. Et facies vı̄ ſonulentioꝛ. ¶ Ponit 4ᵐ, ⁊ ingt. Neqꝫ itēſe aſpiciens, neqꝫ remiſſe. ¶ Ponit 5ᵐ, ⁊ igt. Et i motib⁹ tardus erit, ⁊ remiſſus. ¶ Ponit 6ᵐ, ⁊ ingt. Scḋʒ figurā aūt ⁊ morē, q eſt in facie, non vı̄ ſbdulus, ſʒ bon⁹ vı̄. Quę ſigna lʒ poſſint hic nālē cāʒ, tn̄ ex obſuatōe referunſ ad ꝓpetatē coꝝ. h̄. n. ſuffic phyſiognoᵐᵒ: q vtiſ ſignis ex obſuatōe relat ad feras, vl̄ ad alia, vt dc̄ʒ ē.

ℂ Triſtis ſigna: rugę faciei, ⁊ macer, oculi confracti. Sil' aūt ⁊ ꝯfractiōes oculoꝝ: duo ſignificāt: h̄ q̄dē molle: ⁊ femineū. illō ꝟo demiſſū ⁊ pauidū. i figura hūilis, ⁊ i motib⁹ remiſſus.

Cōmentariuʒ — ℂ Cū poſuit ſig͞a iucūdi, h̄ ponit ſig͞a triſtis, lʒ in greco nō ponaſ cui⁹ ſigna ponat. ℂ Aiadūte tn̄, triſtitiā pncipalr̄ pficiſci ab hūoꝛe melico: mō hūoꝛ melic⁹ aliqñ exoriſ ꝑꝑ oꝛbitates, aliqñ ob moꝛbos, aliqñ ꝑꝑ nāʒ melicā, aliqñ ꝑꝑ ſtudiū in aliq̄ facultate. Detet⁹. n. in ꝯtinuis ſtudÿs tādē fit triſtis ⁊ melic⁹. Et ꝑꝑ hāc cām oēs ſapiētes fuerunt melici, vt

ptil͞a. 30. pbl'. 1. — Ariſ͞t ꝓbat li° ꝓble͞m. Verū Ariſ͞t vt bon⁹ phyſiognomon colligit ſigna ex veterib⁹ obſuata, ⁊ nō curat illa referre ad cās, ⁊ ingt. Signa triſtis h̄ ſſ. ¶ pᵐ q̄dē faciei rugę, ⁊ hoc refert ad apparētē moꝛē, q. n. triſtaſ, ei⁹ facies rugas patitur. ¶ 2ᵐ ⁊ macer, vı̄, ⁊ h̄ iterū ad apparentē moꝛē referſ: macreſcit. n. triſtis. ¶ 3ᵐ ſignū ſſ oculi ꝯfracti, ⁊ rugoſi, ⁊ h̄ iteꝝ ad moꝛē appētē referſ. Oculi. n. ei⁹, q triſtitiā patiſ, rugoſi fiūt. ⁊ addit q̄d ſigt ꝯfractio oculoꝝ, ⁊ igt. Sil' autē ⁊ ꝯfractiōes oculoꝝ duo ſignt, h̄ q̄dē molle ⁊ feminēū, vt pʒ per apparētē moꝛē. Molles. n. ⁊ feminei oculos cōfractos hn̄t. hoc ꝟo demiſſuʒ h̄ eſt triſtē ⁊ pauidū, vt et ꝑ moꝛē appentē pʒ. ¶ Deide ponit 4ᵐ ſignuʒ, ⁊ ingt. Jn figura vı̄ hūilis, vt religioſus. ¶ Ultiᵐ ſignū affert, ⁊ ingt. Et in motibus remiſſus: ⁊ nō celer ac calidus, ⁊ h̄ iterū ad ꝯſpicuū moꝛē refert. Ingt Alexāder ꝙ triſtes ſūt nā pallidi, naꝫ merentes ſanguinē habent nā intromiſſuʒ ꝑꝑ ꝑcoꝛdioꝝ affectum.

Circūclinati. Circūmutantis. Tenēs lūbos. Foꝛtis pedibus. — ℂ Cinędi ſigna. oculus cōfract⁹, genuflexibil', inclinatiōes capitis ad dextrā. Mot⁹ manuuʒ ſupini, ⁊ diſſoluti, ⁊ ambulatōes duplices, Altera q̄dē circūclinati, Altera ꝟo tenētis lūbos ⁊ oculoꝛum circūſpectiones, qualis vtiqꝫ fuit Dionyſius ſophiſta.

Cōmentariuʒ — ℂ Cinędus gręce, latine mollis, vl̄ dulcis, ſūt āt in hſtinendis laboꝛib⁹ affectiōes duę extrēę, Altera: q̄ mollicies, e qua cinędus h̄ eſt mollis dı̄. Altera q̄ ꝯſtātia, e qua ꝯſtans, ſiue durus, vl̄ amarus dı̄: vt Ariſ͞t 7° ethicoꝝ, igt. Qui. n. (vt dicit) reſiſtit laboꝛib⁹, ꝯſtās: q ꝟo deſic in his, adulſus ea: quę pleriqꝫ reſiſtūt, ⁊ valēt, mollis ⁊ dlicat⁹ ē: mō delitie mollities eſt, q trahit vgā, ne laboꝛē ſubeat tollēdi, ⁊ imitās ęgrotātē, nō putat ſe miſerū eē: cū ſit miſero ſilis, vt ibidē Ariſ͞t ait, ceu Scytharū regib⁹ mollities ineſt ꝑꝑ gen⁹, qō tāqꝫ ef-

feminatū a virilitate receſſit. Ergo Ariſ͞t ꝑ cinędi, h̄ ē mollis, 2° ꝯſtātis ſeu duri vl̄ amari ſigna affert, ⁊ igt. Cinędi ſigna h̄ ſūt, oculus ꝯfract⁹, ⁊ mollis q̄lis eſt oculus mulieris: ⁊ h̄ ſignū referſ ad mulieres, q̄ ſūt molles. ¶ Deinde ponit 2ᵐ, ⁊ ingt. Genuflexibil', ⁊ ex oi leui cā plicabilis, iteꝝ refertur ad mulierē. ¶ 3ᵐ ponit, ⁊ ingt. Declinationē capitꝭ ad dexterā: nō. n. ob mollitiē pn̄t ferre caput, ⁊ referſ h̄ ad ꝓpetatē ſigni. Nō. n. vı̄ rō cur mag in dexterā, q̄ in ſiniſtrā. ¶ 4ᵐ ponit, ⁊ ingt. Mot⁹ manuū ſupini, ⁊ diſſoluti, h̄ eſt idecētes ⁊ inoꝛdiati, ⁊ iterū ad ſigni ꝓpetatē referſ. ¶ 5ᵐ ponit, ⁊ igt. Ambulatiōes duplices, altera circūinclinati, vl̄ mutātis, h̄ eſt cū q̄dā curuitate, h̄ aūt tenētis lūbos, vl̄ foꝛtis pedib⁹, h̄ eſt cū q̄dā rectitudie: ⁊ h̄ qꝛ nō pn̄t ob mollitiē erecti ābulare. ¶ 6ᵐ ponit, ⁊ ingt. Et oculoꝝ circūſpectiones mō hac, mō illac, q̄lis, vt ingt, fuit Dionyſius cogmēto ſophiſta, vt phyſiognomones tradūt. ⁊ referſ h̄ ſignū ad ꝓpetatē. Hęc itaqꝫ de cinędo ſigna ſſ obſuata ab ātiqs. ℂ Juniores expoſitores nec gręca ꝟba aiaduertētes, nec itelligētes, eoꝝ hoiuʒ ſigna Ariſ͞tem poſuiſſe tradūt, q ſunt nā ſeruiles: ⁊ apti ſeruitÿs. Tu ꝟo ex his habes Ariſ͞tem nō ſuiliū, ſʒ molliū ſigna poſuiſſe, vt gręcum verbum indicat. veruʒ tamen eſt, qō dicūt, hęc ſigna pꝛo maioꝛi parte referēda eē ad apparentes moꝛes, quos delicati ſubeunt.

ℂ Amarus: facie remiſſus: nigricoloꝛ: macer, ꝑm ea: q̄ ſūt circa faciē: abraſus, facies rugoſa: ſine carne recti crinis, ⁊ nigri.

Cōmentariuʒ. — ℂ Quidā ꝑ amarū, q gręce eſt picros, itelligūt ferinū hoiēs, inciuilē ⁊ agreſtē, q cuʒ oino amicitię ſit expꝰs, nulli penitus ſeruit, ⁊ bn̄ diceret. Si ꝑ cinędū, ſuilē hoiēʒ Ariſ͞t itellexiſſet. Ego ꝟo arbitroꝛ, Ariſ͞tem ꝑ picrū, amarū itelligē ab a, qō ſine: ⁊ mero, dulcedie, q̄ſi abſqꝫ dulcedie: ⁊ h̄ pacto cinędo h̄ eſt molli aduerſaſ. Cinędus. n. vtpl'm, puer eſt, q dulcis eē vı̄, ⁊ ſuauis. Amarus ꝟo ꝑ opp͞m, iſuauis ⁊ auſterus. hui⁹ hęc ponit ſigna, ⁊ ingt. Amarus facie eſt remiſſus, h̄ ē ſemꝑ ac ſi q̄d ꝯſideraret: ⁊ h̄ referſ ad apparentē moꝛē. Melici eni ⁊ amari valde ꝯſideratiui, ⁊ imagiary ſſ. ¶ Ponit 2ᵐ, ⁊ ingt. Nigricoloꝛ, ⁊ iterū ad melicā nāʒ referſ. ¶ 3ᵐ ponit, ⁊ ingt. Macer, ⁊ h̄ rurſus ad melicā nāʒ referſ. ¶ 4ᵐ ponit, ⁊ ingt. Scḋʒ ea: q̄ ꝯſueuerūt eē piloſa in facie: abraſus, ⁊ nō piloſus, ⁊ iterū h̄ ad nām melicā referſ, rōne. n. friditatis ⁊ ſiccitatis pꝰs, q ꝯſueuit eē piloſa: fit nō piloſa. ¶ 5ᵐ ponit, ⁊ igt. Facies rugoſa, ſine carne: ⁊ h̄ referſ ad apparētē moꝛē. ¶ Ultimū ponit, ⁊ ingt. Recti crinis, ⁊ nigri. q. n. hʒ planos capillos ⁊ nigros, hn̄t cerebꝛi aduſtionē, ⁊ ita ſſ melici, ⁊ ſic h̄ iterū referſ ad nāʒ melicā. ℂ Diſputāt iuniores de cauſis ſignoꝝ: verū h̄ eſt facultatē phyſiognomicā egredi: ſatꝭ eni phyſiognomico ſit ſigna colligē ex obſuatōe, ⁊ poſſe illa referre ad ea: e qb⁹ colligunſ: vt ſupius edocuit.

ℂ Iracūdus, erect⁹ coꝛpe: figura, bn̄cōſtat⁹, ſpirituoſus, ſubꝛuffus, ſcapulę diſtantes, ⁊ magnę, ⁊ latę. Extrema magna: ⁊ firma. lenis ⁊ circa pect⁹, ⁊ circa iguina. boni mēti, pulcher, circūcurſus capilloꝝ deoꝛſum deſcendens.

Cōmentariuʒ — ℂ Nūc ponit ſigna iracūdię, q̄ eſt nālis affectio, q̄ q̄s eſt ꝑnus ad irā, ⁊ qꝛ ira ex ſanguis ebullitiōe pficiſ. q. n. iraſciſ: in eo ebullit ſanguis ꝑꝑ appetitū vidictę circa coꝛ: iō iracūdia, pficiſciſ ex abundātia ſanguis cholici: ſignū aūt qꝛ aialia iracūda ſūt iuuenis, taurus, canis, vꝛſus, leo, ⁊ cętera id genus: q cholico ſanguie abūdāt: hinc fit, vt ſigna iracūdię ſint ſigna nimię calitatis. ¶ Ponit q̄ pᵐ, ⁊ ingt. Iracūdus, ē coꝛpoꝛe erectus, ⁊ rectę ſtaturę. referſ āt h̄ ad cāʒ, qm̄ caloꝛ multus eſt cā, q̄re homo fuit rectę ſtaturę: ⁊ refertur etiam ad iuuenē. ¶ 2ᵐ ponit, ⁊ ingt. Figura bn̄ conſtatus, refertur ad taurū, ⁊ ad leonē, ⁊ ad cāʒ: nā nimia calitas ſpualium eſt

Ayuntamiento de Madrid

tā pectoralis ꝯſtatiōis.¶ 3m ponit, ⁊ ingt. Spiritoſus, h̄ eſt ampli ſpūs, ⁊ anhelatiōis magnę. Arguit.n.caliditatē ſpūaliū: ⁊ referť ad iuuenē, ⁊ ad leonē. Quo aūt ad ꝟba attinet, euthymos, hic ꝑ ſpiritoſo accipiť, ſupius ꝑ iucūdo.¶ 4m ponit, ⁊ ingt. Subruffus, ⁊ referť ad leonē.¶ 5m ponit, ⁊ ingt. Scapulę diſtātes, ⁊ magnę, ⁊ latę, ⁊ referť h̄ ad leonē ⁊ taurū.¶ 6m ponit, ⁊ ingt. Extrema magna ⁊ firma, ⁊ ꝑ extrema itelligit brachia, coxas, pedes, man⁹, collū, ⁊ h̄ iterū ad leonē referť.¶ 7m ponit, ⁊ ingt. Lenis ⁊ circa pect⁹, ⁊ circa inguina, ⁊ referť ad ſanguineum. ⁊ ꝑ h̄ dīt iracūdus a forti, qm̄ fortis eſt tot⁹ durus. Iracūdus aūt eē pōt lenis circa h̄. dixit circa pect⁹ ⁊ circa iguina: qm̄ hęc mūctoria ſūt pncipaliū mēbroꝝ. Lien.n.ad inguen ſiniſtrum emittit: ⁊ epar ad dextrū. Cor aūt ⁊ pulmo ad pect⁹, ⁊ ad ſubaſcellas, ad poſt aures emittit cerebrū: q̄re ꝑ bubones hęc emūctoria itelligit. qn̄ igiť hęc loca lenia ſūt, ſanguis dn̄iū notāt in pncipalib⁹ mittētib⁹.¶ 8m ponit, ⁊ inquit. Boni mēti, ⁊ itelligūt iuniores bonū mētū eē nō nimis rotūdū, nec acutū, ſʒ mediocre iter rotūdū ⁊ acutū: vel bonū mētū eſt quoties barba ē decēter piloſa, ⁊ nō nuda: ⁊ referť ad iuuenē, taurū ⁊ leonē.¶ Ultimū ponit, ⁊ ingt. Circūcurſus capillis deorſū deſcēdēs pulcher, q̄les ſunt illi leonis: q ſūt recte deſcēdētes: ſʒ in fine torti. ⁊ referť ad leonē.¶ Aiaduerte ꝙ pcipuū ſignū iracūdię eſt nālis rubedo quę appet in venis oculoꝝ: vt ꝑbat Ariles lib° ꝓblematū. ⁊ h̄ oñdūt oia aialia iracūda.

ptis. 31. pbl. 4. ¶ Manſuetus, grauis ſpecie, carnoſus, caro humida, ⁊ multa. Benemagnus, ⁊ comēſurat⁹. Figura curuus, capilloꝝ curſus retractus.

Comentarium ¶ Hactenus de iracūdi ſignis, nunc de ſignis manſueti: ſiue mitis. Ubi aiaduerte māſueta aialia eē leporē, ceruū, oues, ⁊ piguia aialia: ⁊ grauia vt boues, ponit g̃ ſignū, ⁊ ingt. Manſuet⁹ eſt ſpē grauis, referť ad ꝓuectū, ⁊ ad bouem.¶ 2m ponit, ⁊ ingt. Carnoſus, h̄ eſt taliter vt ei⁹ caro ſit humida, fluxibilis, ⁊ multa, ⁊ h̄ referť ad mulieres pigues.¶ 3m ponit, ⁊ ingt. Benemagnus, nō tn̄ valde, ſʒ comēſurat⁹. Ualde.n. magni, ⁊ valde pui hoies tractādi eē ſolēt, pui gdē: qm̄ in illis cito ſanguis ebullit, veluti in pua olla. Magni ꝟo, quia tarde cholera geſcit. ⁊ ſic ſignū h̄ ad decentiā referť.¶ 4m ponit, ⁊ ingt. Figura curuus, referť ad ꝯū. Figura eni erectus iracūdus eſt.¶ 5m ponit, ⁊ inquit. Capillorum curſus retractus, refertur ad oues ⁊ leporem ⁊ ad ceruum. Hactenus de ſignis manſueti.

¶ Simulator, piguia quę circa faciē, ⁊ q̄ circa oculos, rugoſa, ſōniculoſa facies de more vī.

Comentarius ¶ Hactenus phyſiognomięauit ꝑ ꝯria, nūc alterū habitum tm̄ deſcribit, ⁊ ꝑ ſigna ironis. Ubi aiaduerte ꝙ ironia grece, latine ſimulatio eſt, vł illuſio (vt ſcribit Ariles 3° rheto.) Cū.n.aliqd ꝑ ꝯriū dr̄ ⁊ illuſionem, hęc ironia eſt, ponit g̃ ſigna, ⁊ lege ſic. Simulator is eſt, cui⁹ ea q̄ ſūt circa faciē pinguia ſūt: vt maxillę, ⁊ cętera: q circa faciē ſunt.¶ 2m ponit, ⁊ ingt. Et q̄ circa oculos rugoſa: vt palpebrę ſup ⁊ infra.¶ 3m ponit, ⁊ ingt. Sōniculoſa facies de more vī. referunť aūt h̄ ſigna ptim ad apparētes mores, ptiʒ ad ea: q̄ꝝ ſūt ꝓpa hęc.

¶ Puſillanimus, puoꝝ mēbroꝝ: puoꝝ articuloꝝ: macer: puoꝝ oculoꝝ: ⁊ puę faciei: qualis vtiqʒ fuit Corinthius Leucadius. Philocybi, Saleancones ⁊ Orchiſtę.

Comētarium ¶ Affert puſillanimi ſiga, ⁊ oia referūť ad cāʒ, q̄.n.enūerat, cā ſt puitatʒ ⁊ puſillanimitatʒ. Et ponit exm, de Corithio Leucadio, ⁊ de Philocybis, q ſūt amatores taxilloꝝ ⁊ de Saleanconib⁹: q dicunť brachio minores, ⁊ de Orchiſtis, q ſaltatores dicunť. Philocybi.n. grece, latine amatores taxilloꝝ, Saleancones ꝟo dicunť hi, quoꝝ alterū brachiū eſt puſillū. At orchiſtę hi ſūt, q ſaltatores dicunť. Oēs.n.iſti pua habent membra, ⁊ puſillanimi ſunt. Animaduerte ꝙ membrorū paruitas poteſt intelligi abſolute ⁊ reſpectu ſui corporis: abſolute gdē nō eſt ſignum puſillanimitatis, qm̄ leo mēbra hʒ abſolute miora mēbris elephāti, ⁊ tn̄ eſt aial magnanimū. ſʒ puitas mēbroꝝ reſpectu ſui corpis, arguit puſillanimitatē. Referunť aūt ſigna h̄ ad cām: qm̄ pua membra, paruiqʒ articuli, puſillanimitatis cauſa ſunt. poſſuntqʒ referri ad aialia puſillanima, quoꝝ mēbra parua ſunt.

¶ Philodori, quibus labium ſurſum eleuatū, ⁊ ſpēbus pręcipites, ſuprubicundi.

Comentarium ¶ Per Philodoros ꝭm quoſdā Ariles intelligit largitioſos, ꝭm tn̄ vim ꝟbi, itelligit amatores munerū: lrarū grę carū ignari ꝑ Philodoros itellexerunt ꝯtumeliarū amatores: ⁊ eſt error: vt pʒ ꝟba grę ca itelligēti. Ponit g̃ ſigna, ⁊ inquit. Philodori, ſūt, qb⁹ labiū ſupius ſurſū eleuať, ita vt detes ⁊ gingiuę appareāt, veluti in canib⁹. Et h̄ ſignū ſumiť a canib⁹: q valde munera amāt.¶ 2m ponit, ⁊ ingt. Et ſpēb⁹ pcipites, qdā lrarū grę carū impiti, itellexerūt ꝙ iſti in aſpiciēdo ſint pcipites q̄ſi ꝙ ſpēs viſiuę ſint mobiles, q hn̄t oculos mobiles pp mobilitatē calidoꝝ ſpirituū. ⁊ errāt, qm̄ ꝑ ſpēb⁹ pcipites itelligit eos, q figuris, ⁊ vultu ſunt imodeſti. ꝓpeteia.n.imodeſtia eſt. Referť aūt h̄ ſignū ad apparētes morē: qm̄ amatores munerū ſūt imodeſti in ꝙrēdo munera.¶ 3m ponit, ⁊ ingt. Suprubicūdi: ⁊ h̄ refert ad cām, qm̄ ꝑficiť hęc diſpō a ſpirituū caliditate: q eſt in amatorib⁹ munerū. Talē diſpōnē nōnulli. M. Craſſo dederūt. Ex his appet in quot errores labanť ignari lrarū grę carū: q nō mō errāt in capitulis, ſed in capitulorum ſignis.

¶ Miſericordes, quicūqʒ pulchri ⁊ albi coloris, ⁊ lippoſoꝝ oculoꝝ: ⁊ ꝭm nares ſurſuʒ acuti. Et ſemp plorant iſti tales: ⁊ amatores mulierū: ⁊ feminarum generatiui: ⁊ circa mores amatoꝝ: ⁊ ſemp memoratiui, ⁊ igenioſi, ⁊ calidi. Hoꝝ aūt ſigna dicta ſunt. Miſericors eſt ſapiens, ⁊ timidus, ⁊ ornatus. Immiſericors indiſciplinatus, ⁊ inuerecundus.

Comentarius ¶ Aiaduerte ꝙ miſericordes ſūt mulieres, ſapiētes, tēperati in nā, ⁊ de aialib⁹ boues, ⁊ colūbi: ⁊ id genus. Tunc ponit ſigna, ⁊ ingt. Miſericordes ſūt q̄cūqʒ pulchri ſūt, ⁊ albi coloris, referunť ad decētiā in nā: ⁊ ad mulieres.¶ 2m ponit, ⁊ ingt. Et ſi oculos hn̄tes lippoſos. referť h̄ ſignū ad cāʒ, qm̄ hn̄t cerebrū humidū, ⁊ ſic de facili plorāt: ⁊ ita ſunt miſericordes.¶ 3m ponit, ⁊ ingt. Et hn̄t nares ſurſum acutas. referunť ad colūbos.¶ 4m ponit, ⁊ ingt. Et iſti tales ſemp plorāt, cā dicta eſt.¶ Ul' forte cū poſuit tria ſigna miſicordis, ponit q̄dā ꝓpria illi: ⁊ dīc, ⁊ iſti tales miſericordes ſemper plorāt, h̄ eſt de leui cadūt in plorātū.¶ 2m eſt, ꝙ ſūt effeminati, qm̄ ⁊ amatores mulierū, ⁊ feminarū gnatiui: ⁊ ſic miſericordes nō viriles, ſʒ effeminati videnť.¶ 3m ꝓpriū eſt ꝙ ſūt circa mores amatoꝝ: ⁊ ideo ingrūt de morib⁹ ꝓprijs, ⁊ alienis, ⁊ referuntur ad ſenes: q multum ſunt interrogatiui.¶ 4m proprium ꝙ ſunt memoratiui, libenter enim recitant alioꝝ geſta, ⁊ facta, ⁊ memoria tenent. ⁊ referunť ad ſenes.¶ 5m ꝓpriū eſt ꝙ ſunt igenioſi, ⁊ h̄ pp tēperātiā in nā: q eſt ingenij pabulū: ⁊ pp h̄ ſunt calidi, nā.n.tēperata dclinat ad calidū ⁊ humidū, vt medici dicūt. Addit ꝙ hoꝝ ꝓprioꝝ q̄ ſūt ꝓpria miſericordi ſigna dicta ſūt ꝑ maiore pte, dixit de ſignis igenioſi, ⁊ de ſignis morati hois, ⁊ id gen⁹. iō non opꝫ imorari. Ponit ꝟo dīaʒ iter miſericordē ⁊ imiſericordē, ⁊ ingt. Miſericors eſt ſapiēs ⁊ timidus ⁊ ornat⁹, ſapiēs gdeʒ

Ayuntamiento de Madrid

ga ingenioſus ⁊ bonę nãę. timidus, qm̃ non crudelis/ ornatus, ga tẽperatę nãę: ⁊ benemorat⁹. Immiſericors ꝟo eſt indiſciplinat⁹, ⁊ iuerecũdus, ⁊ hoc pp̃ ꝯriã nãꝫ. Hęc de ſignis miſericordis: ⁊ de ꝓprijs illi⁹: q̃ ꝓpria pñt eẽ ſigna ẽt. per q̃ pꝫ indiſciplinatum eſſe ſignum imiſericordis, ⁊ inuerecundum etiam eẽ ſignum imiſericordis.

¶ Boni ad comedendũ hi ſunt, qbus id, qḋ ab vmblico ad pectus eſt, maius eſt, q̃ꝫ quod inde eſt vſqꝫ ad collum.

Cōmentariuꝫ ¶ Hic ponit ſigna edacis, ⁊ ponit vnũ acceptũ a magnitudine ſtomachi: ⁊ dic̃ ꝙ ad comedẽdũ ꝓni hi ſũt, qb⁹ iter capedo vẽtris atqꝫ ſtomachi/ q̃ eſt ab vmblico ad pectus vſqꝫ: maior iuenit̃, q̃ꝫ illinc ad ingulũ. Cui⁹ cãm affert Ari^les 10^a

pbl. 65. particula ꝓblematũ. quoniaꝫ fruſtra data eſſet tãta ſtomachi magnitudo, niſi/ vt recipiat magnam cibi copiam, ⁊ ſic per tale ſignum edacitas colligitur.

¶ Venereus, albicolor, ⁊ piloſus, ⁊ rectoꝝ capillorum, ⁊ craſſorum, ⁊ nigroruꝫ, ⁊ cuius piloſa ſunt timpora: rectorum pilorum: oculus pinguis, ⁊ inſanus.

Cōmentariuꝫ ¶ Venereus, ac libidioſus is eſt, q nimia venere eſt affect⁹. Eſt autẽ libidinoſus iuuenis, ſanguine⁹ cui⁹ ſanguis eſt melãcholicę vẽtoſitati ꝑmiſt⁹. calidus, ⁊ de aialib⁹ libidinoſa ſunt ceruus, hyrcus, ſymia, ⁊ porc⁹: ⁊ id gen⁹. Tũc ponit ſigna/ ⁊ ingt, Venere⁹, ẽ albicolor/ potiſſimũ ſi rubedinẽ hꝫ admiſtã, vt Rhaſes addit. ⁊ refert̃ h̄ ſignũ ad apparenteꝫ morẽ. Qui. n. coiuit in facie colorẽ albuꝫ rubori ꝑmiſtũ hꝫ. ¶ P̄. refert̃ ad cãm. Nã vt Ari^les ingt in lib° de hyſtoria, viri albi ſũt multi ſemis, ſunt. n. humidi multũ: q̃ diſpō eſt cã multi ſemis. ¶ Amp̄. Mulieres albę ſũt libidioſę, ⁊ de leui ꝯcipiũt. Eſt. n. albedo nota humiditatis/ a q̃ fit ſemẽ. pallor ẽt eſt nota multę eũonis mẽſtrui, ⁊ ſic matrix eũata trahit ſemẽ viri, vt vẽtoſa. Cęſar ẽt (vt Suetoni⁹ ingt) taleꝫ colorẽ hẽbat. Propterea dixerunt eũ caluũ ⁊ libidinoſum. Scōm ponit ⁊ ingt, Et piloſus, maxie, vt Galen⁹ addit, circa coxas, ⁊ refert̃ ad hyrcũ. pōt ẽt hui⁹ ſigna aſſignari cã: de q̃ nō curo. Tertiũ ponit, ⁊ ingt, Et rectoꝝ capilloꝝ, ⁊ craſſoꝝ ⁊ nigroꝝ, ⁊ refert̃ ad ceruũ: cui⁹ pili ſunt recti, craſſi, ⁊ ſubnigri. P̄. refert̃ hoc ſignũ ad nãm ſanguineam humori melĩco ⁊ vẽtoſo ꝑmiſtũ. Nã. n. ſanguĩea humori melĩco ꝑmiſta ad libidinẽ fac̃, 4ª ꝑticula ꝓble^m.

pbl. 30. Quartũ ponit, ⁊ ingt, Et cui⁹ piloſa ſt̃ timpora, piloſa dico rectoꝝ piloꝝ. retulerũt h̄ ſignũ ẽt ad hyrcũ. refert̃ ẽt ad cãm, qm̃ multitudo piloꝝ circa timpora ꝓficiſcit̃ ex multis venis/ ⁊ arterijs plenis ſanguine: q̃ ad eũ locuꝫ terminant̃: ⁊ ꝓpea magis ibi q̃ꝫ alibi multitudo ſemis arguit̃. Quĩtũ ponit, ⁊ ingt. Oculus pinguis h̄ eſt craſſius, atqꝫ ꝑeminens, ⁊ iſanus: et refert̃ ad ceruũ, qñ vt ingt Plini⁹ ponit̃ in furia coeũdi. verũ aiaduerte, ꝙ ſigna libidinoſi ꝑcipua ſũt tria/ oculoꝝ nãlis duct⁹ ſurſuꝫ: q. n. oculos hñt nãliter ſurſuꝫ ductos ſunt venerei, ⁊

pble^{re}p̄ refert̃ h̄ ad ꝯſpicuũ actũ. Nã vt Ari^les ingt 4ª ꝑti^la ꝓble^m, coiens, ⁊ moriẽs ſurſuꝫ ducit oculos. Scōm eſt palpebraꝝ fluxus: quoꝝ. n. palpebrę fluũt, ſũt libidinoſi: cui⁹ cãm eadẽ

pbl. 18. ꝑticula affert Ari^les. ⁊ accipit h̄ ſignũ ex ceruo, qñ ponit̃ in furia coeũdi, hꝫ. n. tunc oculos iſanos, hoc eſt ita fluentes ⁊ refluẽtes, vt iſanus cẽſeat̃. Tertiũ ⁊ maximũ ẽ piloſitas ꝑ

pbl. 31. cipue circa timpora, ⁊ coxas, cui⁹ cãꝫ eadẽ ꝑti^la affert Ari^les. Galenus ꝟo addit, ⁊ circa coxas, ⁊ refert ſignũ ad hyrcũ.

¶ Somnolenti ſunt, q hñt ſuperiora maiora ⁊ curuipedi, ⁊ calidi, ⁊ carneꝫ boni habitus hñ-

Cōmentariuꝫ tes: ⁊ forma pulchri: ⁊ piloſi circa vẽtrem.

¶ Somnolẽti, gręce dñr philypni: h̄ ẽ amatores ſomni: q̃ꝝ Ari^les ponit ſigna/ ⁊ ingt. Somnolẽti ſũt, q hñt ſuꝑiora maiora, ⁊ hui⁹ cã dicta eſt lib° de ſomno: qm̃ iſti ſũt multoꝝ vapoꝝ, aliter caput magnum nō hñent, retulit Ari^les h̄ ad pomiliones, ⁊ ad pueros q ſũt ſomnolẽti, ⁊ ſuꝑiora hñt maiora. Scōm ponit, ⁊ ingt. Et curuipedi/ ⁊ vr̃ h̄ ſignũ referẽdũ eẽ ad vrſos, quoꝝ pedes ſũt curui: ⁊ ſũt ſomnolẽti. Tertiuꝫ ponit, ⁊ ingt. Calidi, refert̃ ad cãm/ qm̃ multa calĩtas ẽ cã multę euaporatiōis ſurſum latę: q̃ eſt mã ſomni: vt libro de ſomno dr̃. Quartũ ponit, ⁊ ingt. Et carnẽ boni habit⁹ habẽtes, h̄ eſt mlt̃ę ⁊ bonę hũiditatis aereę euaporabilis: refert̃ ad cãm. Ponit 5^m, ⁊ ingt, Et forma ac ſp̄e pulchri. refert̃ h̄ ſignũ ad glires, q iter bruta ſt̃ pulchri. Sextũ ponit, ⁊ ingt. Piloſi circa vẽtrẽ. refert̃ ad ipſaꝫ cãm, nã cũ vẽter eſt piloſus, arguitur caliditas ſtomachi: per quam euaporant fumi ad caput: qui ſunt ſomni materia.

¶ Memoratiui, ſunt, qui ſuperiora minora habent: ⁊ pulchra ⁊ carnoſiora.

¶ Ari^les libro de memoria ⁊ reminiſcẽtia ſcribit ad memoriã regri cerebri ſiccitatẽ, ⁊ iō memoratiui cerebro ſicci ſũt. Cōmentariuꝫ ¶ P̄. Et bona capitis cōpō facit ad memoriã. ſic. n. ſpũs bñ ſeruiũt virtutib⁹ ſenſitiuis. vñ ingt. Memoratiui ſũt q ſuperiora hñt miora, nã hęc diſpō arguit paucitatẽ vapoꝝ ⁊ debitã ſiccitatẽ cerebri: q̃ ad memoriã facit. Ponit 2^m ⁊ ingt, Et pulchra, h̄ eſt bñ formata, refert̃ ad decẽtiã. Tertiũ ponit, ⁊ ingt, Et carnoſiora/ nō qdẽ pinguia, qm̃ ſic hebetẽ ⁊ imemorẽ facerẽt, ſꝫ debitę ⁊ bonę carnis. Sic. n. hęc habitudo eſt bona memorię. Hęc Ari^les ſcribit de ſignis cōibus ⁊ ꝓprijs affectionũ aię. ¶ Finis Libri Secũdi.

¶ Ariſtotelis phyſiognomicoꝝ Liber Terti⁹ expoſitore eodẽ Auguſtino Nipho medice.

Videntur auteꝫ mihi aia ⁊ corpus cōpati adiuicẽ. Ita ꝙ aię habit⁹ alteratus ſimul alterat corporis formaꝫ. etiã cōtra corporis forma alterata: ſimul alterat animę habitũ. Nam cũ animę ⁊ triſtari ⁊ lętari inſunt, manifeſtum ꝙ triſtes obſcurę faciei ſunt: ⁊ gaudentes hilaris.

Cum docuit ꝑ exẽpla, ⁊ ꝑ alioruꝫ obſeruata phyſiognomiçare, ꝯgregando ⁊ cōia, ⁊ ꝓpria ſigna, in h̄ lib° vult docẽ ꝑticulatiꝫ ꝑ ꝓpria ſigna a ꝑticulis corꝑis accepta/ phyſiognomiçare. Et primo reſumit quędam, quę in primo libro reſumpſit. Secundo accedit ad propoſituꝫ. Quę ꝟo reſumit, ꝑ ordinẽ ſunt multa: reſumit tñ primo ꝙ aia ⁊ corpus iuicẽ cōpatiunt̃: ⁊ h̄ ꝓponit, ⁊ ingt. Vident̃ ãt mihi aia ⁊ corp⁹ cōpati adiuicẽ, ⁊ exponit quo mō, ⁊ ingt. Ita ꝙ aię habit⁹ alterat⁹ ſil̃ alterat corꝑis formã, ẽt ꝯ corꝑis for^a alterata ſil̃ alterat aię habitũ: h̄ eſt h̄ pacto/ ꝙ cũ aia mutat habitũ, corp⁹ mutat formã, quã nr̃i medici dicũt cōplõneꝫ vl̃ apparẽtẽ morẽ, vt Ari^les vtit̃. ⁊ ẽt cũ corp⁹ mutat formaꝫ, aia mutat habitũ. ⁊ h̄ ꝓbat ꝑ ab exꝑiẽtia: qm̃ cũ aię iſũt triſtitia ⁊ letitia/ corpus triſtem vel iucũdam faciem oſtendit. Et cum animę ineſt gaudium/ corpus oſtendit hilareꝫ vultum. ergo anima ⁊ corpus mutuo permutantur.

¶ Siqdem igit̃ adhuc aia diſſoluta: formaꝫ in corpore exiſtẽtem ꝯtingit diſſolui: ſm̃ quã qdem ⁊ aia ⁊ corpus ſic cōpatiuntur: nō tñ cōferentia adinuicem. Nunc autem manifeſtum quoniã vtrũqꝫ ad vtrũqꝫ ſequitur.

LIBROS DEL DR. L. MARCO

Ayuntamiento de Madrid

Videt̃ hic ſoluere dubitationem, ſed melius dicam⁹, ꝙ Ari^les ꝓbat iterum per ſecūdam rōnē illud qḋ reſumpſit ſcꝫ ꝙ aīa ⁊ corpus cōpatiant̃: ⁊ lege ſic adhuc hoc idē pꝫ, ſi quidē diſſoluta anima, forma queͤ eſt in corpore diſſoluat̃, ſiue per formā itelligas cōplonē, ſiue diſponē, ſiue mores ſupapparentē. ꝑpea addit, Scōm quā formā ⁊ aīa ⁊ corp⁹ ſic cōpatiunt̃. dico ſic cōpatiunt̃, qm̄ aīa ⁊ corpus non ꝑferunt inuicē ſm cauſalitatē ſimpl'r dictā. nō enī corpus eſt cauſa aīe, nec contra ſimpl'r, ſed deus ⁊ bō: vt dcm̄ eſt in libris nālis pħie: ſunt cauſe ſimpl'r aīe ⁊ corporis: ſed bn̄ ſeiūcteꝫ mutuo coalterāt. Sed ſiue ſint inuicē cauſe ſimpl'r, ſiue nō, nunc aūt (vt ingt) manifeſtū ꝙ vtrūq; ad vtrūq; ſe quit̃. ſ. aīa ad corpus, ⁊ corpus ad aīaꝫ. Et hec eſt ſcda rō.

Maxime tn̄ ex hoc manifeſtū fiet. Nam mania videt̃ eſſe circa aīam, ⁊ medici medicamētis curantes corpus, atq; victib⁹ quibuſdā ad ipm̄ vtentes, aīam a mania liberāt. Curationibus itaq; corporis, ſimul ⁊ corpis forma ſoluitur: ⁊ anima a mania curat̃. Cum ergo ſimul vtraq; perſoluantur: manifeſtum ꝙ ſibi inuicem conferant.

Cōmētarium

Confirmat que dixerat experientia medicoꝝ, ⁊ hoc ꝓponit, ⁊ ingt, Maxie tn̄ ex hoc manifeſtū fiet, ſubaudi corp⁹ ⁊ aīam cōpati inuicem, exponit medicoꝝ experiētiaꝫ, ⁊ ingt, Nam mania, que latine eſt īſania, vī eē egritudo circa aīaꝫ ꝯtingens, ⁊ tn̄ medici curātes corpus medicamentis, q̄ greͤce, pharmaca dicūt̃, atq; victib⁹ qbuſdā, q̄ greͤce diete appellant̃: ad ipm̄ corp⁹ vtētes, aīam a mania liberāt, ⁊ ppea ꝯcludit vim experiētie, ⁊ ingt, Curationib⁹ itaq; corporis, ſimul ⁊ corporis forma ſoluit̃, ⁊ aīa a mania curatur. Tunc epilogat vim experiētie, ⁊ ingt, Cū ergo ſimul vtraq; pſoluant̃. ſ. mania ab aīa, ⁊ mala diſpō a corpore: manifeſtū ꝙ aīa ⁊ corpus ſibiīuicē cōferāt, non qdem ſm cauſalitatem ſimpl'r dictā, ſed ſm reciprocā alteratiōnē. Quo vo modo aīa ſit cauſa corporis, ⁊ corpus aīe, in libro de aīa diximꝰ. nunc vo de coalteratione ſatis.

Simul aūt manifeſtū, ⁊ qm̄ virtutib⁹ aīe ſimiles forme, que corporib⁹ īſunt, fiūt. Quare eoꝝ: que in aīalibus oīa ſītia ſunt, hec qdē ſunt eiuſdē cuiuſdā declarat̃, hec autē, non.

Cōmentarium

Ex his que dicta ſunt, ꝯducit qddā corollariū vtile, qḋ ſuperius ēt expoſuit, ⁊ vult, ꝙ corporee diſpōnes aīe potentijs atq; virtutib⁹ correſpōdeāt, Nam (vt Auerroes ingt) Mēbra cerui nō differunt a leonis mēbris, niſi q̄a aīa potētijs ⁊ virtutib⁹ dīt ab aīa, vn̄ ingt, Simul aūt manifeſtū, ⁊ qm̄ virtutib⁹ ⁊ potētijs aīe forme atq; diſpōnes, que corporibus īſunt, ſiles fiant, atq; correſpōdeāt. Sꝫ qm̄ corporis diſpōnes alie vtiles ad phyſiognomiçādū ſunt, alie vo nō: iō ꝯcludit hāc diuiam, ⁊ ingt, Quare eoꝝ que in aīalib⁹ oīa ſimilia ſunt: duplicia ſunt, hec qdē eiuſdē cuiuſdā declaratiua, ⁊ hec diſpōnes vtiles ſunt ad phyſiognomiçanduꝫ: iſ vo nō. Dui⁹ diuīe cauſa eſt, qm̄ diſpōnū corporearū he qꝫ in aīa notant, vt piloꝝ durities, pectoris dēſitas, ⁊ cetere id genus: he nihil notāt, vt ꝙ os ſub narib⁹ collocatum ſit, frons vo in pma capitis parte, ⁊ cetere id genus, prīme q̄dem vtiles, ſecūde vo inutiles ſunt.

Et quibus aīalia operantur: he q̄dem ꝓprie vniuſcuiuſq; generis aīalium paſſiones ſunt, he vo cōes. ꝓprijs quidem aīe operib⁹, ꝓprie corporis paſſiones ſimiles ſunt. cōibus vo cōmunes. Cōes qdē ſunt, iniuria, ⁊ que circa venerea extēſio. Iumētoꝝ vel viliuꝫ cōis eſt iniuria: aſinoꝝ vo atq; porcoꝝ habitus, qui eſt circa venerea. Propriū autē eſt, canibus qdē contumelioſum eſſe: aſinis aūt indolens.

Secūdo iterum infert aliud corollarium, qḋ ſuperi⁹ expoſuit, ⁊ eſt affectuū qui aīalib⁹ īſunt, talis diuiſio: ꝙ affectuū, quib⁹ cetera aīalia operant̃, alij ſūt ꝓprij, hoc pacto ꝙ vni tn̄ generi aīaliuꝫ cōpetant. Alij cōes. Et cōium, alij inſunt oībus, Alij pluribus: cōis oībus eſt, vt affectus iniurie, cōpetit enī oībus vſq; ad lacertas. cōis vo pluribus, eſt affectus veneris, nam iſ affectus veneris oībus fere cōpetat, ꝓprie tamē porcis, ⁊ aſinis cōpetit, Affectus ꝓprij ſunt, vt canibus eē ꝯtumelioſum: ⁊ aſinis eē indolēs. Hinc regula eſt ꝙ ꝓprijs aīe affectibus reſpōdent ꝓprie corporis diſpoſitiones, cōib⁹ vo cōes. Hn̄t enī canes qd ꝓpriū: per qḋ denotat̃ ꝓprius eius aīe affectus, ſil'r ⁊ aſini quid ꝓpriuꝫ habēt, ꝑ qḋ denotat̃ eius aīe ꝓpriū. Sꝫ quo ad vba Ari^lis, dubitat̃: qm̄ aſinus non indolēs, ſꝫ triſtis eſt, ꝓprie, qḋ Plinius 8° hyſtorie nālis multis ſignis teſtat̃. Primo q̄a in regionib⁹ frigidis nō generat, ⁊ hoc ꝓpter eius nām, que eſt frigida ⁊ ſicca. Secūdo q̄a nō generat, niſi poſt equnoctium eſtiuū, ex eo q̄a eius natura ſupcaleſit, ⁊ ad coituꝫ redditur īſanus. Tertio q̄a non fert onera, niſi verſus nates, q̄a mēbra illa pollētiora ſunt, ex his vult aſinū eē frigidū ⁊ ſiccū, ⁊ ſic eſſe nā triſtem. hoc idem Ari^les aſſerit in vltio de aīalibus. Rn̄ſio pma eſſe pōt ꝙ grecus textus eſt corruptus ⁊ vbi alypon ſcribit̃, ſcribi debꝫ lypon, hoc eſt triſte: ⁊ ſic in antiqs trāſlationibus legit̃. Uel forte alypon ꝓ indolente accepit, nā aſinus indolēs, qm̄ ex nullis adūſis dolet.

Cōmentarium

Ca. 43.

Quo igitur modo ⁊ cōe, ⁊ ꝓprium liceat diſtigui, dictuꝫ eſt. Opus tamē eſt ad oīa multa conſuetudine: ſiquis ipſe debeat eē ſufficiens ad dicēdum de his ſingula.

Cōmentariuꝫ

Quia ꝓprium ⁊ cōe multifariam accipi poſſunt, ideo, inquit, Quo igit̃ modo, ⁊ cōe, ⁊ ꝓpriuꝫ licet diſtingui primo libro dcm̄ eſt. Ibi enī dictum eſt ſignū ꝓpriū eē, qḋ competit oībus, ⁊ ſemp, non tn̄ ſolis. vt eſſe liberale, ꝑdeq; cōicatiuum ꝓpriū eſt leoni, qm̄ cōpetit oībus leonibus, ⁊ ſemper, nō tn̄ ſolis. Signū vo ꝓprium eſt hr̄e frōtē eleuataꝫ, iſ enī oībus ⁊ ſemp cōpetit. Cōe vo eſt qḋ non oībus, neq; ſolis, vt eē iracūdū, nō. n. oībus leonib⁹, nec ſolis cōpetit. indifferēter. n. ⁊ leonib⁹, ⁊ lupis cōpetere pōt. Cū ſic itaq; excuſaſſet, addit ꝑceptum in phyſiognomonia practica: ⁊ inquit. Opus tn̄ eſt ad oīa aīaliuꝫ propria ſigna ⁊ affect⁹ diiudicandos multa ⁊ lōga cōſuetudine, ac experientia, ſi quis ipſe per ſe ſine alioꝝ obſeruatis debent eſſe ſufficiēs ad dicendum de his affectibus ſingula ſigna. ¶ Ubi aīaduerſione dignum ſingulis aīalibus nām tribuiſſe ꝓprios affect⁹, eoſq; ꝓprijs ſignis, ac notis in eoꝝ corporib⁹ ſignificaſſe: ⁊ hoc (vt Maternus ingt) plurib⁹ rōnib⁹: pmo qdem pp cognitionē in ſe: nā affectus aīe ſignis corporis ſpectant̃. non enī aīe ſignis ſpectari pn̄t, cū aīa ſit nobis ignota. Scdo vo ob noſtrā vtilitatem, niſi enī ſigna ꝓpria eēnt affectib⁹ correſpondentia: inter pniacioſuꝫ ſerpētes, ⁊ beneficū nō diſcerneremus. Tertio forme ⁊ ꝓprios affectus, ⁊ illoꝝ ꝓpria ſigna ſortite ſunt pp cōſtellificationē in celo ſileꝫ (vt. n. Hermes ingt) nullus eſt arenarum granū hic, quin ꝓpriū obtineat ſignū in celo, ſuſcitās ad illius icremētū, his tribus rationib⁹ forme in mā ſortite ſunt ⁊ merita ꝓpria: ⁊ ſigna ꝓpria: ⁊ affectus proprios: ⁊ qm̄ res ſunt innumere, etiam ſigna, ⁊ affectus ſunt inumeri. Propterea Ariſto^les bene dixit eſſe

Ayuntamiento de Madrid

ꝑit eſſe opus multa ꝯſuetudine, ⁊ longa experientia: ad hoc vt ex ſignorum cõuenientia, quę a feris accipiuntur, affect⁹ cõſimiles diſcernamus. ¶ Quęres fortaſſe quare ex ſignis plantarũ non accipitur regula phyſiognomiçandi. Trogus ⁊ Philon vt in quibuſdam libellis legimus: qui illis dedicant̃ dixerunt in operib⁹ animę nutritiuę poſſe phyſiognomonia ex plantis colligi. Nam cũ vegetatiua vita cõis ſit omnibus viuẽtibus, ideo multa ſigna lõgęui acceperũt ex plantis: nã quibus boni ſunt capilli ⁊ firmi, hi longeui ſunt: referũtur ad plantas lõgęuas, quę folia habẽt firma: ſimili rõne ⁊ in alijs. Ari[les] ꝟo Galenus, ⁊ alij nõ per plãtas phyſiognomiçarũt, qm̃ phyſiognomonia eſt cognitio affectuũ ⁊ morum animę: mõ mores, ⁊ affectus ſunt in parte ſenſitiua, quę dianoea appellata eſt, cõſtat autem hanc non plantis, ſed aĩalibus ⁊ hoĩbus cõem eſſe. ¶ Quęres rurſus vtrũ affectus hominis, quo eſt libidinoſus, ⁊ venereus, ſit eiuſdẽ ſpẽi in aſino ⁊ porco ⁊ homine. Pithagorici crediderũt affectus in feris, ⁊ hoĩbus omnes eſſe eiuſdem rationis: qm̃ ⁊ aĩa eſt eiuſdem rationis. Peripathetici ꝟo aĩaꝫ differre ab anima, ſicuti corpus a corpore, aſſerentes, dixerunt affect⁹ eſſe ſimiles, ſed non eiuſdem rationis.

¶ Quoniã eni ea, quę videntur in corporibus: dicuntur referri in ſimilitudines, ⁊ in eas, quę fiunt ab animalibus: ⁊ in eas, quę fiũt ab operibus: ⁊ ideę quędaꝫ, alię a caliditatibus, alię a frigiditatibus fiũt. Sũt autẽ harũ q̃daꝫ apparentiuꝫ in corporibus, parua differentia vtentis: ⁊ eodem noĩe appellatę, vt ⁊ pallores qui ſunt facti a timoribus: ⁊ laboribus. Hi eniꝫ ⁊ nomine eodẽ appellantur, ⁊ differẽtiã paruaꝫ habẽt adinuicem. Parua autẽ differentia exiſtente, nõ facile eſt cognoſcere: ſed vel ex ꝯſuetudine formę ſuꝑapparentiam captãtem. Eſt igit̃ ⁊ velociſſimi⁹, ⁊ optimus modus, qui eſt a ſuꝑappẽtia: ⁊ cõtingit ſic eodẽ vtentẽ multa dinoſcere: ⁊ non ſoluꝫ vl'iter vtile eſt: ſed ẽt ad ſignoꝝ electionẽ. Unũquodqꝫ.n. electoꝝ ⁊ dicere oportet talẽ, vt qð electũ eſt, velit.

Cõmentariuꝫ ¶ Reperit Ari[les] hic modum phyſiognomiçandi: cuꝫ. vꝫ. q ex ſuperapparentibus moribus colligebatur, ⁊ p̃mittit tria pro declaratione illius: quoruꝫ primũ eſt ꝙ ſimilitudinum aĩalium, alię a corporibus vel operibus eoruꝫ accipiũtur, alię a qualitatibus eoꝝ, vt a caliditate, vel frigiditate, vl' cęteris id genus, inqt. Quoniã enim, ⁊ lege verba ſuſpenſiue vſqꝫ ibi. Eſt igitur ⁊ velociſſimus, ⁊ reliqua, ⁊ ꝓpterea dimittatur hęc particula: quoniã eni, vſqꝫ ibi, ⁊ legatur ſic, ea, quę vidẽtur in corporibus, dicũtur referri in ſimilitudies: dico in ſimilitudines, qꝛ ⁊ in eas, quę accipitur a corporib⁹ ſm̃ particulas corpoꝝ aĩaliuꝫ, ⁊ in eas, quę fiunt ab operibus: ſiue moribus aĩalium, vel affectibus, vt ſuperius dcm̃ eſt, ⁊ ſubaudi ⁊ etiaꝫ accipiuntur a qualitatibus corporum aĩalium, qð ſubdiſtiguit, ⁊ inquit. Et ideę hoc eſt ſimilitudines quę a qualitatibus accipiũtur, duplices ſunt, qm̃ q̃dam a caliditatibus, alię a frigiditatibus fiunt: hoc eſt p̃muꝫ. Ut breuiter dicamus ꝙ aĩalia poſſunt comparari aut in diſpoſitionib⁹ corporeis, aut in qualitatibus: ſm̃ qð eſt, ꝙ paſſionum quę aĩalibus vel hoĩbus competunt: quędam eodem noĩe appellantur: parum differentes, veluti pallores, qui a timore, ⁊ qui ab ęgritudinibus: quędam ſunt paſſiones nomine ⁊ re differẽtes veluti pallor, qui a timore, ⁊ rubedo, q̃ ab audacia exoritur, vnde inqt. Sunt autem harum q̃dam demõſtratio apparentium in corporibus: quę parua differentia vtũtur inter ſe, ⁊ eodeꝫ noĩe appellatę, vt ⁊ pallores qui ſunt facti a timoribus, ⁊ qui ſunt facti a laboribus h̃ eſt morbis, hi eniꝫ vt inqt, et noĩe eodem appellant̃: ⁊ differẽtiam paruam habẽt ad inuicẽ. Tacuit autẽ aliud mẽbruꝫ, qꝛ intelligitur per ſuum oppoſitũ: manifeſtum eſt.n. ꝙ alię paſſiones ſunt: quę ⁊ noĩe, ⁊ re differũt. Tertium qð p̃mittit, eſt, ꝙ lꝫ in paſſionibus noĩe ⁊ re multum diſcrepantib⁹ phyſiognomonia ſit formalis, in paſſionibus tamẽ quę parum differunt, ⁊ eodẽ nomine appellantur: eſt difficilis, vñ inquit. Parua auteꝫ differentia exiſtente, non facile eſt cognoſcere per phyſiognomoniaꝫ, ſed oportet phyſiognomicum eſſe captantem, ſuperapparentiam phyſiognomicam formę: ex multa cõſuetudine, ⁊ longa experientia: vbi tamẽ multa differentia eſt, nõ tanta experientia reqrit̃. ¶ Aiaduerſione dignuꝫ, ꝙ qui phyſiognomiçat, debet cognoſcere aĩalia omnia, e quibus ſigna ſumat, ⁊ mores eorum, ac affectus, ⁊ mẽbra, ⁊ membroꝝ diſpoſitiones, e quib⁹ ſigna colligũtur: ⁊ ꝓpterea opus eſt multa ꝯſuetudine, ⁊ longa experientia: ideo hodie, phyſiognomiçans non niſi ex alioꝝ obſeruatis phyſiognomiçat: per ſe enĩ nullus fere poteſt. His ſtantibus, concludit intẽtum, ⁊ terminat ſuſpenſioneꝫ, ⁊ inquit. Eſt igitur ⁊ velociſſimus, ⁊ optimus modus, qui eſt a ſuperapparẽtia, ac a moribus conſpicuis: declarat quo mõ optimus, ⁊ vtiliſſimus, ⁊ inqt. Et hoc ſubaudi, qꝛ contingit vtentem ſic eodẽ modo, ſ. per apparẽteꝫ morem, multa dinoſcere, dico multa dinoſcere, qꝛ non ſoluꝫ vniu'ſiter vtile eſt, ſed etiam particulariter eſt vtilis ad ſignorum electionem. Poſſumus eni dicere vniu'ſr hunc eẽ aſtutum, qꝛ ſuꝑapparens mos eſt lupinus: particulariter ꝟo, qꝛ hic aſſimilatur irato, dicere poſſumus hũc eſſe natura iracunduꝫ: ⁊ h̃ ſubſcribit, ⁊ inqt. Unũquodqꝫ eniꝫ ſignorum electoꝝ, taleꝫ eligentem opꝫ etiam dicere, vt qð electum ⁊ particulariter velit. q. d. hunc modum eẽ particulariter vtileꝫ: qm̃ phyſiognomon poteſt in particulari dicere, quicqd vult eligere. q̃ lꝫ hic modus non ſit certus, vt ſuperius ꝓbatum eſt, tamẽ eſt optimus: qꝛ per cuꝫ poſſumus in particulari ⁊ in vniu'li phyſiognomiçare. Eſt etiã velociſſimus qꝛ non requirit tãtam experientiam: ſufficit enĩ habere cognitioneꝫ corporeę diſpõnis, quã corpus ſubit eo tp̃e, quo aĩe patit̃ affectũ.

¶ Amplius etiã ⁊ ſm̃ electionẽ ſignoꝝ, ⁊ ſyll'o vti, quo opus eſt: vbi vtiqꝫ cõtingat adiungentes, ꝯuenientibus ꝯuenientia. Ut ſi vtiqꝫ, inuerecũdus ſit, ⁊ paruiloquus: ⁊ fur vtiqꝫ erit, ⁊ illiberalis: ⁊ fur qdem ſequẽs inuerecũdiaꝫ: ⁊ paruiloquiuꝫ illiberalis. In talibus igitur cuiuſqꝫ opꝫ h̃ mõ ſm̃ ꝯuenientiã fieri methodũ.

¶ Secũdus modus, vt p̃mo libro diximus, phyſiognomiçandi erat per ſyll'm, in quo ex multis affectibus ſimul cõgregatis alij deducuntur: veluti ſiquis ex ſignis vel ex propria cognitione nouerit aliquẽ eſſe ſimul inuerecundum et paruiloquum: ex his ſimul coniũctis põt ſyllogiçare eũdeꝫ eſſe furem ⁊ illiberalem. Furem qdem ꝓpter inuerecũdiã, illiberalem ꝟo ꝓpter taciturnitatem, vnde inqt. Amplius etiam ⁊ ſm̃ electionẽ ſignoꝝ eſt ſyllogiſmo vti ⁊ quo opus eſt, dico quo opus eſt: qꝛ vbi contingit, adiungentes ꝯuenientibus ꝯuenientia: ⁊ ponit exemplum, ⁊ inqt. Ut ſi vtiqꝫ ⁊ inuerecũdus ſit, ⁊ paruiloquus: ſequitur per ſyllogiſmuꝫ ꝙ erit ⁊ fur, ⁊ illiberalis, fur qdem, vt inqt. Quia fur ſequens eſt inuerecũdiam. Illiberalis ꝟo, qꝛ illiberalis ſequens eſt paruiloquium. Tunc epilogat, ⁊ inquit. In talibus igit̃ cuiuſqꝫ oportet hoc modo ſm̃ conuenientiam fieri methodũ. Cõmentariuꝫ

Ayuntamiento de Madrid

Animaduerte, q̄ in hac methodo ſunt duo proceſſus. Primus eſt in quo per ſigna accipiunt animę affectus, ⁊ hic fit aut ex feris, vel ex moribus conſpicuis, vel ex cauſis naturalibus. Scd̃s eſt in quo quidē ſyllogiſtica ſerie ex illis deducuntur alij affectus dando par pari, ⁊ totum toti.

¶ Nunc autem primum tentabo aīaliū diſtinguere, quę ipſorum contingit permutari ad oſtendum fortia, ⁊ timida, ⁊ iuſta, ⁊ iniuſta. Sȝ prius diuidamus aīalium genus in duas formas: adiungendo vnicuiqȝ formę conueniēs: ſunt enim ſimiles.

Cōmentarius ¶ His reſumptis, nūc accedit ad regulas phyſiognomicā, di per ſigna propria: ⁊ iterum prius pmittit quędam. Ver anteq̄ illa pmittat, pponit intentionem ſuā circa illa, ⁊ eſt eius intētio diuidere animalia in differētias, ad hoc, vt de moribus arguere poſſit phyſiognomon conuerſim ab vno in alterum, ⁊ hoc ingt. Nunc autē primum tentabo aīaliū diſtinguere, quę ipſoꝝ contingit permutari, hoc eſt a quibꝰ ipſorum ↄtingat argui permutatim ac cōuerſim ad eendū fortia ⁊ timida, ⁊ iuſta, ⁊ iniuſta. ergo intētio eſt diſtinguere aīalia, vt argui poſſit ab vno in aliud, qđ illud ſit forte, vel iuſtum, aut timidū, vel iniuſtū pmiſſa intentione, diuidit, et ponit ordinē in dicēdis, ⁊ ingt. Sed prius diuidamꝰ aīaliū genus in duas formas hoc eſt in duas accidētales differentias in marem, vȝ, ⁊ feminam addēdo qbus mas a femina, ⁊ e diuerſo quo mō a mare femina differat, nam lȝ ſint ſpē ⁊ genere ſimiles, differētia accidētali, ⁊ forma ac figura differunt: ⁊ ſic quid feminę ,ppriē cōpetat, ⁊ quid mari addet.

¶ Ferarum ergo quę educari manu aſſueſcūt, manſuetiores ⁊ molliores ſm animas feminę maribus ſunt: minus fortes, atqȝ nutrimenta, manuſqȝ aſſuetudinē magis recipiētes. Quare cum tales ſint, erunt vtiqȝ alicubi minꝰ iracundę maribus.

Cōmentarius ¶ Proſeqtur differētias maris ⁊ feminę, ⁊ ingt. Ferarū ḡ quę educari manu aſſueſcūt, manſuetiores, ⁊ molliores ſm animas feminę maribus ſunt: minus etiā fortes, atq̄ nutrimenta hoc eſt educationem, manuſq̄ aſſuetudinem magis recipientes, ⁊ dixit. Quę educari manu aſſueſcunt: qm̄, quę non poſſunt manu educari, ſunt nobis ignotę, ⁊ ſic ignoramus an feminę maribus, an cōtra mares feminis ſint manſuetiores, vel dixit hoc, qm̄ ferę, quę in ſyluis educant: ſunt notę paſtoribus: ⁊ venatoribꝰ vt poſtea dicet. Tunc ex his dat aliam diām, ⁊ ingt. Quare cū tales ſint, erunt vtiq̄ alicubi hoc eſt aliqua rōne feminę minus iracundę maribus. Si eni feminę maribꝰ diſciplinabiliores ſint, faciliuſq̄ educabiles, dubio procul ⁊ mitiores ⁊ minus iracūdę erunt.

¶ Manifeſtum autē hoc ex nobis alicubi eſt, nam cum ab ira deuincimur: cum difficultate prudētes, ⁊ maxie fortes ſumus: ad nihil vſq̄ verendum. Ad cōpellendum aūt ⁊ ad agendū ferimur, ad quod vtiqȝ ira impellit.

Cōmentarius ¶ Cum ex dictis aſſignaſſet ſecūdam differentiam, nunc ,pbat illam ex his, quę nobis cōſtant. Experimur enim quādo ſumus irati, nos eſſe minus diſciplinabiles, ⁊ minus tractabiles. ergo contra ſi feminę ſunt diſciplinabiliores maribus atq̄ tractabiliores, erunt mitiores, atq̄ minus iracundę, vnde ingt. Manifeſtum autem hoc ex nobis alicubi ſiue aliquando eſt, nam cum ab ira deuincimur, ſumus cum difficultate prudētes, ⁊ maxime fortes. Furor.n. arma miniſtrat: ſumus dico maxime fortes, ac nihil vſq̄ verendū: atq̄ timendum: ad compellendum autē ⁊ ad agendū ferimur, ad quod ira impellit. ergo per oppoſitum cū feminę ſint diſciplinabiliores: erunt mitiores.

¶ Videtur autem mihi, ⁊ magis mali operatiuas fieri feminas maribus, ⁊ petulantiores, ⁊ illiberaliores, ⁊ imbecilliores. Feminę igitur quę ⁊ apud nos enutriuntur: ⁊ valde alicubi manifeſtę ſunt. Quę vo apud ſyluam: oēs cōfitentur ⁊ paſtores, ⁊ venatores huiuſmodi eſſe, vt diximus.

Cōmentarius ¶ Tangit hic tertiam differētiam, ⁊ ingt. Videt autē mihi, ⁊ magis mali operatiuas fieri feminas maribus, dico magis mali eſſe factiuas, quoniā ſunt ⁊ petulantiores, ⁊ illiberaliores, ⁊ imbecilliores maribus. Cuius cā eſt, vt ijº de generatione aīaliū tradit, qm̄ femina eſt hō occaſionatus: ⁊ ita eius anima eſt magis q̄ in viris orbata, in actionibꝰ defectiua magis, ⁊ in viribus imbecillior: hac ratiōe hꝰ potētię debitis rōnibꝰ aīam non informant, ⁊ ideo praue actiones ſuas eligunt. Sunt autē petulantiores, qꝛ frigidiores, ⁊ ,ppter eādem cauſam ſunt auarę: oēs.n. frigidę ſunt, ⁊ tenaces: ⁊ qꝛ flegmaticę ſunt: ideo imbecilles: hę ſunt differētię maris ⁊ feminę: ⁊ epilogat, ⁊ ſe exponit, ⁊ ingt. Feminę igit quę ⁊ apud nos domeſtice enutriunt, ⁊ valde alicubi. ſ. vbi diligēs fuit ptractatio manifeſtę ſunt, quo ad diās tactas. Quę vo ſunt apud ſyluam: oēs, vȝ, ⁊ paſtores, ⁊ venatores cōfitentur hꝰ eſſe, vt diximus: ⁊ ſic differētię tot ⁊ eędē in ſylueſtribus ſunt: quot ⁊ in domeſticis: ⁊ dixit has diās eſſe alicubi manifeſtas, qꝛ in libris de aīalibꝰ. ¶ Dubitabis forſaſſe, qm̄ Ariˡᵉˢ 4º libro de hyſto. ⁊ pmo de gnōne aīalium, nō in oībus ſylueſtribus ita eſſe aſſerit, qꝛ non in auibꝰ rapacibus, neq̄ in aīalibus inſectis, quę gręce entoma dicuntur, neq̄ in quibuſdā piſcibus, neqȝ in quadrupedibus ouiperis, qm̄ in his oībus feminę maribus ſunt maiores, potētiores, ⁊ animoſiores. ¶ Ꝓ. In qbuſdā aīalibus ſexuum fit alternatio, vt in leporibus. vñ Ariˡᵉˢ 5º libro de hyſtoria animalium, ingt. Lepoꝝ etiam femina ſępenumero marem prior ſuperuenit, de quo Plinius libro 8º. Terentius etiam Tute lepus es, ⁊ reliqua. ergo nō ſemper mas eſt moratior ⁊ perfectior, ſic.n. mutarent mores. Aponēſis in ſuis phyſiognomicis dicit hęc eſſe hꝰ per accidēs, at Ariˡᵉˢ loquitur per ſe. Qđ nō mihi placet, quę eni per accñs ſūt: vniuerſaſ ſpēm nō cōſequūtur. Propterea aīaduerte quędam aīalia eſſe a tota ſpecie calidiſſima, vt ſpēs auium rapaciū. Hinc euenit, vt mares duplr ſint vſti ac ſicci: pmo vi totius generis, ſunt eni aues rapaces ex toto genere ſiccę. ſcđo vi ſexꝰ: mas.n. ſemp eſt femina calidior: qꝛ igit mares rapaces nimis adurūtur. ſ. vi generis, ⁊ vi ſexus, ideo ſunt parui, ⁊ imbecilles: feminę vo ſunt ſiccę atq̄ aduſtę propter ſpeciem, ſed propter ſexum ſunt humidę ⁊ frigidę, ideo ſunt temperatę: ⁊ propter hanc rationem fit, vt non ſint ita paruę, nec ita imbecilles, vt mares. Ouipera vo quadrupeda ſūt maiora ob ſinem: vt, vȝ, poſſint coitum pati, ⁊ ouorum molem ſimul ferre. De leporibus vo, ignoratur. Ferdinandus primus rex Apulię venator maximus, ⁊ in omnibus iuſtus, ⁊ veridicus: dicebat leporum: quę feminę ſunt: non eē maſculos: qui vo mares, non eſſe feminas. Verum erant nonnulli, qui ⁊ mares ⁊ feminę inueniebantur. Ego vo in venationibus: quibus tot annis vſus ſum, nūq̄ in hac re certior factus ſum: reperi.n. leporē ferētē in vtero: ⁊ hīe virgam ⁊ teſtes: ⁊ hoc nō ſemel, ſȝ plies. verū vtcūq̄ ſit, Ariˡᵉˢ 10ª ptiˡᵃ ,pblemᵐ. vult diās maris ⁊ femię eē hꝰ, his tñ exceptis. Cap. 55 pbl. 8.

¶ At vo idē ēt manifeſtū eſt, qm̄ ſm vnūq̄dq̄ in vnoquoq̄

in vnoquoq; genere femina mare minoris capitis eſt, ⁊ anguſtioris faciei, ⁊ gracilioris colli: ⁊ pectora ībecilliora hn̄t: ⁊ min⁹ coſtatę ſt̄. Et ancas, ⁊ coxas, maribus carnulētiores, genua aūt mollia, crura gracilia hn̄t, ⁊ pedes pulchriores: ⁊ corꝑis formā iucūdiorē vtiq; magis ꝙ̄ generoſiorē. Neruoſę autē min⁹ ſūt, ⁊ molliores, humidiorib⁹ carnib⁹ vtentes. Mares ꝟo, his omnibus contrarij: eorum enī natura eſt genere fortior, ⁊ iuſtior: quę ꝟo feminę, timidior, ⁊ iniuſtior eſt.

Cōmentarius

¶ Cū dixiſſet feminā eē min⁹ fortē mare, minus iracūdā, ⁊ mali in oīb⁹ magis opatiuā, h̄ vltimo ꝓbat ex diſpoſitione corꝑis: q̄ reſpectu virilis diſpōnis eſt q̊dā mō orbata / ⁊ mā ca, ⁊ qm̄ in ſuo gn̄e eſt māca, ideo ⁊ in actiōib⁹ ēt māca videt̄, vn̄ inq̄t. At ꝟo idē ēt hoc eſt eadē dr̄ia pz, qm̄ ſm vnū quodq; gen⁹ in vnoquoq; gn̄e femina miōris capitis eſt, mare / ⁊ anguſtioris faciei, ⁊ gracilioris colli. P̄. etiā feminę pectora ībecilliora hn̄t, ⁊ min⁹ coſtatę ſūt. P̄. hn̄t ⁊ ancas ⁊ coxas marib⁹ carnulētiores, ⁊ hn̄t genua mollia, ⁊ crura gracilia q̄ oīa ſunt ſigna ⁊ cāę mollitiei, ībecillitatis, ⁊ diminutiōis. P̄. hn̄t pedes pulchriores, ⁊ corporis formā iucūdiorē vtiq; magis ꝙ̄ generoſiorē ⁊ fortiorē. P̄. ſunt minus neruoſę, ⁊ molliores ſūt, humidiorib⁹ carnib⁹ ſuę nāę idoneis vtētes: ꝑ q̄ oīa diſcurrēdo pz feminas in oīb⁹ gn̄ib⁹ exceptis auib⁹ rapacib⁹ ⁊ alijs, q̄ diximꝰ: eē min⁹ fortes, min⁹ iracundas, molliores, ⁊ ībecilliores, ⁊ magis orbatas eē, ⁊ mācas. Mares ꝟo ijs oīb⁹ ꝯrij: nā coꝝ nā eſt gn̄e fortior, ⁊ iuſtior, at nā q̄ feminę eſt, ꝯ timidior, ⁊ iniuſtior eſt: ⁊ h̄, q2 māca / ⁊ orbata. Patet ergo differentia propoſita.

¶ His ita ſe hn̄tib⁹, vī aīaliū oīu; leo ꝑfectiſſimū in aſſumendo maris formā. Eſt. n. hn̄s os bn̄ magnū, faciē ꝟo q̄dratiorē, nō valde oſſeam. Supiorē aūt genā nō ꝑeminētē: ſ; deorſū decēter pēdētē. Naſu; aūt h; magis craſſum, ꝙ̄ gracilē: oculos fuluos, nō valde ꝯcauos, rotūdos, nō valde proeminētes, magnitudinē āt moderatā, ſupciliū bn̄ magnū, frōtē q̄dratā, ex medio ſubcōcauā magis. Ad ſupcilia ꝟo atq; naſu; veluti nubes ſupſtat. e ſupiore pte frōt̄, h; pilos īclinatos veluti aſylu;, caput moderatū, collū bn̄ magnū, craſſu; moderatū. Crines flauos hn̄s, non horridos, neq; valde criſpos, q̄ circa ſcapularū iuncturam ſūt, lōge magis lata, ꝙ̄ ꝯiūcta h;, ſcapulas fortes, ⁊ pectus iuuenile, ⁊ metaphrenū latū, ⁊ bn̄ coſtatu;, ⁊ dorſu; moderate. Aīal eſt minus carnoſu; ꝑ; ancas, ⁊ coxas. Crura fortia ⁊ neruoſa hn̄s: ⁊ baſim iuuenilē, ⁊ vniuerſu; corp⁹ articulatu;, atq; neruoſu;, neq; valde ſiccū, neq; valde humidū. Ambulās aūt tarde: ⁊ magnifice incedēs, atq; ſeipm̄ in humeris, du; ambulat, quatiēs. Quę igit̄ circa corpus, talia ſunt: quę ꝟo circa animam, eſt capax, liberale, magnanimū, victorię cupidum, manſuetum, ⁊ iuſtum, atq; ea amans, cum quibus verſatur.

Baſim
Greſſum
Carinam

Cōmentarius

¶ Cū diſtingueret in marē ⁊ feminā aīal ipſu; / ⁊ dr̄ias aſſignaſſet iter illa, in hac pte ꝑfigurare ītēdit virilitatē in leone: ⁊ femininū ſexū in pāthera. Nā in nullo aīaliū virilitas magis appet ꝙ̄ in leone, in nullo ēt magis femininus ſexus ꝙ̄ in pāthera. Virilitas aūt colligi pōt aut ex bonis corꝑis, aut ex ipſis aīę bonis, aut ex bonis fortunę: quia ꝟo leo, aut pāthera nihil poſſidet, iō tacuit demr̄are virilitatē ex bonis fortunę. Bona ꝟo corꝑis, q̄dā colligunt̄ ex bonitate cōpōnis, q̄dā ex bonitate cōplōnis. Bonitas cōpōnis pulchritudo eſt. Bonitas ꝟo cōplōnis ſanitas eſt, q̄ ex ſanis, ⁊ bonis opōnib⁹ colligit̄. Ari^les^ ḡ virilitatē in leone oſtēdit ⁊ ex bonis nāę: atq; corꝑis, ⁊ ex bonis aīę. ¶ S; dices leonē nō eē decoratū naturę bonis, q2 febricitat q̄ſi ex ꝑncipijs naturę quartana febre: vt narrant. Mihi videt̄ h̄ qđ fabulant̄ de leonis febre, nihil eē: cū Ari^les^ de illa nullibi aliq̄d dixerit: nec rō illi ꝯſona vī: ſi q̄dē nā nullum aīal facit, niſi mixturę ſuę ſpēi ęq̄litatē hēat: in qua ſan⁹ ſit: Signū aūt huic nobis affert leo ipſe, quē ferūt, cū īfirmus fuerit, venari ſymia;: q̄ cibatus mox cōualeſcit: aliq̄n ēt ſanguis canis potu ſanat̄. ¶ S; qm̄ q̄ dic̄, ex trāſlatiōib⁹ fere patēt, Ad ꝟba, q̄ obſcure legunt̄, veniam⁹: dixit itaq; leonē eſſe ꝑfectiſſimū, non q̄dē ſimpl̄r, qm̄ hō eſt oīu; aīaliū ꝑfectiſſimū: ſed in aſſumēdo maris formā: qm̄ in eo plus virilitatis ꝙ̄ in cęteris aīalibus oñdit̄. Gena gręce eſt genys / latine mandibula ēt, accipiturq; ꝑ labijs. Supcilia ꝟo ea ſūt: q̄ ſub frōte bipartito diſticta ſūt, pili autē, qui in extremo palpebrarum ambitu adherēt, cilia dicunt̄. ¶ Ampli⁹ Ari^les^ ꝑ ꝟbū illud bene / cu; ait, [Bn̄ magnū, bn̄ coſtatū,] cōpetēter itelligit, h̄ eſt competēter magnū / ⁊ cōpetēter coſtatū. Inſup frons leonis ſb̄cauа eſt ex medio. verū ad ſupcilia, ⁊ ad naſu; eleuata eſt, veluti nubes, q̄ eleuatio vt dr̄ ij° prioꝝ eſt ſignū liberalitat̄. ¶ P̄. q̄d aſylus ſit, non clare pz, q̄dā dixerūt aſylū dici q̄ſi ſine ſupcilioꝝ eminētia ab a qđ eſt ſine, ⁊ ſylo ſupcilio, verū h̄ ꝟbis Ari^lis^ nō ꝯſonat. alij aſylū in neutro gn̄e tēplu; / qđ remus ⁊ romulus ꝯdiderūt / ad qđ q̄cūq; ꝯfrigeret, ab oī noxa liber eēt: volūt ſignare. Aſylū ꝟo in maſculino gn̄e tabanū eē tradūt, qđ gręce oeſtrū dr̄. vn̄ Virgi. 3° georgi. li°.

Eſt lenis ſyleri circa illicibuſq; virentem
Plurimus alburnum volitans, cui nomen aſylo
Romanum eſt oeſtrum graij vertere vocantes
Aſper acerbe ſonans, quo tota exterrita ſyluis,
Diffugiunt armēta.

⁊ h̄ pacto accipiēdo ꝟbis Ari^lis^ ꝯſonat, Metaphrenū ꝟo eſt totū buſtū a ſetto trāſuerſo ad collū: cōpoſitū ex pectore, ⁊ dorſo: qđ ēt a q̄buſdā thorax dr̄: veꝝ an ita ſit, poſtea videbit̄. Veri⁹. n. metaphrenū eſt ꝑs oppoſita phreno, q̄ ſubſcapiliū dr̄: q2 arcus eſt poſterior ſub ſcapulis collocatus, vt dicem⁹. Ad hęc ꝟbu; baſim / greſſu; ēt ſonat latine, vel carinā, q̄ ſpina eſt, vbi coſte colligi vīr: vt in naui videm⁹. hęc de ꝟbis, De excellētia ⁊ virilitate leonis, multa ab Ari^le^, ac Plinio narrant̄: nam ſi ad corꝑis figurā, ac ꝯſtitutionē q̄ſpiā reſpexerit, in illa ſūmā virilitatē colligem⁹: vt particulari; ꝑ ſingl'a mēbra diſcurrēdo annotauit Ari^les^. Si ad aī mores aīaduerteris, leonē īuenies magnanimū / vt ꝑ iceſſu; Ari^les^ annotauit, ⁊ Plini⁹. Ampli⁹ ex vſu cibi: abhorret. n. ad ſui cibi reliq̄as redire: ſed ꝑmittit accipi a quocūq;, ⁊ ꝑcipue ab hoīe. Annotarūt ēt in eo liberalitatē, qm̄ eſt ſuę ꝑdę cōicatiuus, ⁊ īdigētib⁹ ſępius ſubuenit. Narrant ēt eū eē victorię cupidū: nō enim niſi magnas feras venat̄: h; tn̄ infeſtū onagrum, qm̄ eū ex odio venat̄. Amplius eſt iuſtus māſuet⁹, ⁊ miſericors, qm̄ ꝓſtratis atq; veniā petētib⁹ aliq̄n parcit: vt Plini⁹ exēplo feminę cuiuſda; decl'auit. Eſt ⁊ bn̄ficioꝝ remunerator, vt Plinius ⁊ Solinus narrant exēplo, cuiuſda;: qui ab eius pede vel ore remouit ſpinā. P̄. cętera aīalia excellit ꝑſtantia: tum oculoꝝ:

Ayuntamiento de Madrid

tium oſſiū. Oculoꝝ qdē, qm̄, vt Plinius inqt. Oīs vis conſtat in oculis: oſſib⁹ ꝟo, nā colliſa ignē emicāt, nec medullā hn̄t, niſi crura vt Ari^{les} narrat. Hęc pauca de leone.

¶ Pardilis ꝟo inter ea: q̄ foꝛtia videnť eſſe: fęmineę foꝛmę magis eſt: qm̄ nō ꝫm crura: his autē cooperať, ⁊ aliqđ opus foꝛtitudinis exercet. Eſt eni hn̄s faciem paruā, os magnū, oculos ꝑuos, exalbidos, excōcauos. Ipſos autem circūuagātes magis, frōtem lōgioꝛem magis, verſus aures rotūdā magis q̄ꝫ planā; collum lōgum valde ⁊ gracile. Pectus nō amplū ⁊ lōgū doꝛſum: anchas ⁊ coxas carnoſas. Quę ꝟo ſunt circa ilia, ⁊ vētrem: lenia magis. Coloꝛ aūt ei⁹ varius eſt, ⁊ totū eſt, tuꝫ inarticulatum, tuꝫ incōmēſuratū. Foꝛma igiť coꝛpis talis eſt: in his autē q̄ ꝫm aīam: paruū ⁊ furax, ⁊ vt oīno ſit dicere, doloſuꝫ eſt. Aīalium igiť q̄ videnť foꝛtia ꝯuenientioꝛa ſunt aſſūpta, ⁊ quę maſculinę foꝛmę: ⁊ fęmininę ſunt: dicta ſunt. Alia ꝟo q̄cūqꝫ ſunt, facile vtiqꝫ eſt ꝑtranſire. Quęcūqꝫ ꝟo ad phyſiognomiꝫādū ex aīalibus ꝯſpicere ꝯtingit in electiōe ſignoꝛuꝫ dicētur. Electio ꝟo ſignoꝛum, quę eſt ꝫm homines: ſic accipitur.

Cōmentariuꝫ ¶ Cū in leone figurauit virilitatē, in hac ꝑte in pardili figurat fęmineitatē. verū nō ſine q̄ōne eſt qđ per pardilē itelligat, cur ēt in oſtēdendo fęmineitatē non leęnā accepit, atqꝫ cur exēpla beluarū, ⁊ nō hoīs. Aīaduerte igiť ſub eodē ꝓximo gn̄e ac ſub alťna ſpē, tres eē ſpālissimas, leonē, vꝫ, pardum, ⁊ quę ex his ꝯmixta eſt, leopardus. Leo mas eſt, cui⁹ fęmella a nōnullis leęna diciť. Pardus mas ēt, cui⁹ fęmella pardilis appellať: ſꝫ apud Piniuꝫ pāthera: q̄ aīal eſt ꝓꝛoſus ferū ⁊ maculoſuꝫ, vn̄ Hoꝛati⁹ in eplīs. Diuerſum cōfuſa genus pāthera camelo. Ex his ꝟo fiūt leopardus, ac leopardilis, cōicant autē hęc inter ſe victu, coitu, moꝛib⁹, ⁊ regimie, veluti ⁊ canes, q̄ diuerſoꝝ modoꝝ ſunt. Nō accepit aūt in exēplo leęnaꝫ, qm̄ lꝫ fęmina ſit, multa tn̄ virilia in ea ſpectanť: quę fęmellis nō cōpetūt. Nec accepit hoīuꝫ exēpla: qm̄ aliud eē oꝫ per qđ vultiſpicim⁹, ⁊ aliud de quo vultiſpicim⁹, q2 ꝰ phyſiognomia eſt de hoīe, ⁊ ea ꝑ q̄ vultiſpicimus, ſūt ferę: iō exēpla in feris, ⁊ nō in hoīb⁹ accepit, maxime aūt in his, qm̄ in his virilia ac fęminea magis cognoſcunť. Tūc inqt. Pardilis ꝟo inter ea: q̄ foꝛtia videnť eſſe: fęmineę foꝛmę magis eſt, nō tn̄ ſubaudi ꝫm oīa quę hꝫ: qm̄ nō ꝫm crura. deīde narrat oīa: ⁊ q̄ dic clara ſūt trāſlatōib⁹.

De pedibus ¶ Quibuſcūqꝫ pedes ⁊ bn̄nati, ⁊ magni, ⁊ articulati, ⁊ neruoſi, foꝛtes ſunt ꝫm ea: q̄ ſunt in aīa: referunť in maſculinū genus. Quicūqꝫ āt pedes paruos, graciles inarticulatos hn̄t, plus viſu delectabiles q̄ꝫ robuſtos, molles ſunt ꝫm ea: quę ſunt in aīa: referūtur in fęmininū gen⁹.

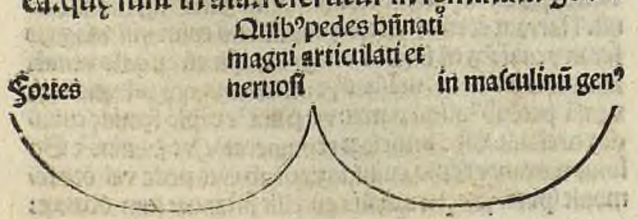

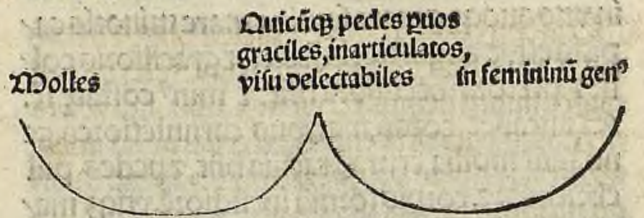

¶ Cū ꝓpoſuiſſet agere de ſignis ꝓpꝛijs: quę ꝑ electionē a feris, colliguť: in hac ꝑte ꝓſeqtur: ⁊ ꝑ icipit ab vniuerſis pedib⁹: ⁊ ponit duas ꝯcluſiōes: q̄rū ꝑ^a eſt. Quicūqꝫ pedes bn̄natos, ħ eſt bn̄ tēperatos, magnos, articulatos, ⁊ neruoſos hn̄t, hi ſūt foꝛtes, ꝓbať: qm̄ tales referunť in maſculinū genus, vt ſupi⁹ fuit ex dr̄ia maris, ⁊ fęminę ꝓmiſſuꝫ. 2^a ꝯ. Quicūqꝫ pedes ꝑuos, ḡciles, plus viſu đlectabiles q̄ꝫ robuſtos hn̄t: hi ſt̄ molles, ⁊ muliebꝛes, ꝓbať: q2 tales pedes referūtur in fęmininū genus, vt ſupi⁹ patuit. Hęc Ari^{les} de pedib⁹. Cōmentariuꝫ

De pedū digitis: ⁊ vnguibus ¶ Quib⁹ pedū digiti curui: ⁊ qb⁹ vngues curui: iuerecūdi: referunť ad aues curuoꝛum vnguium. Quibus pedum digiti cōiuncti ſunt: hi pauidi, referuntur in coturnices ſtrcitoꝛum pedum lacuſtrium.

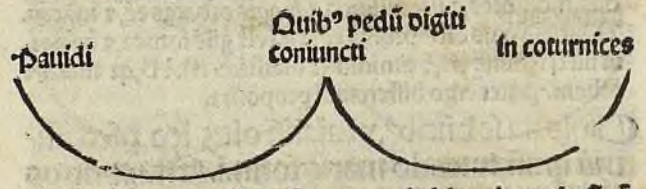

Cōmentariuꝫ ¶ Cū egiſſet de pedū phyſiognomonia, hic agit de phyſiognomonia digitoꝝ, ⁊ vnguiū: ⁊ iterū ponit duas ꝯcl'ones, q̄rum ꝓma eſt. Quibus digiti pedū, ac illoꝝ vngues curui: hi inuerecūdi, ꝓbať: qm̄ hęc referunť in aues iuerecūdas, quę ſūt curuoꝝ vnguiū, vt coꝛnix, ſturnus, ⁊ coꝛuus, ⁊ cęterę aues impudētes. 2^a ꝯcl'o eſt. Quib⁹ pedū digiti ꝯiūcti, hi ſūt pauidi, ꝓbať: q2 referunť in coturnices, quoꝛum pedes lacuſtres ſunt cōiuncti ⁊ ſtricti: ⁊ tamē ſunt pauidę.

De talis ¶ Quibus ea: quę circa talos ſūt, ⁊ neruoſa, ⁊ articulata ſunt, foꝛtes ſunt ꝫm aīam: referūtur in maſculinum genus. Quicūqꝫ talis carnoſi ſunt, ⁊ inarticulati, molles ſunt ꝫm animas: referuntur in fęmininum genus.

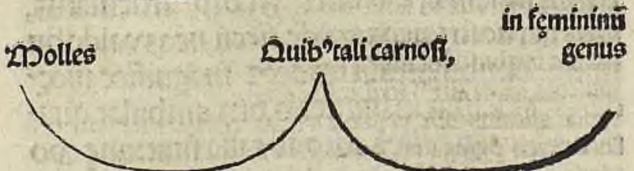

¶ Cum egiſſet de digitis, ⁊ vnguib⁹, hic agit de talis, ⁊ hoꝝ ꝑtib⁹, ⁊ ponit ꝯcl'ones duas: quę ex ꝟboꝝ trāſlatōe patēt. Cōmentariuꝫ

¶ Quicūqꝫ

De crurib9 ⁊ tibijs

¶ Quicūqꝫ tibias habēt ⁊ articulatas, ⁊ neruoſas, ⁊ robuſtas, anima fortes ſunt: referunt ad maſculinum genus. Quicūqꝫ tibias graciles neruoſas habent: venerei, referuntur ad aues. Quicūqꝫ tibias valde carnoſas habent, quaſi ad modum diruptas, odioſi, ⁊ inuerecūdi: referuntur ad apparentem conuenientiam.

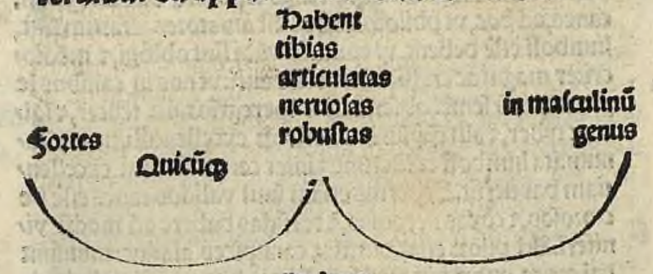

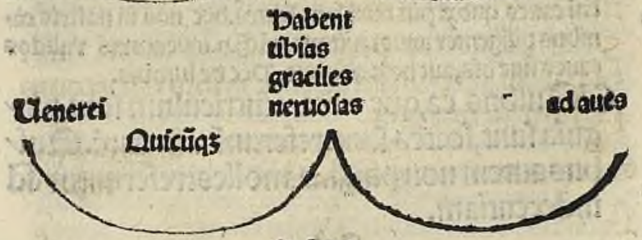

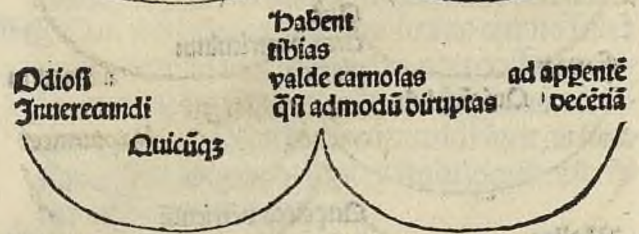

Cōmentarius

¶ Cū egiſſet de talis, nunc de tibijs agit, de qbus ponit tres cōcluſiones, quarū prima eſt. Quicūqꝫ hn̄t tibias articulatas, neruoſas, ⁊ robuſtas, ſūt aīo fortes, ꝓbat: qꝛ referūtur ad maſculinū genus. 2ª vō eſt. Quicūqꝫ hn̄t tibias graciles, neruoſas: ſunt venerei, ꝓbatur: qꝛ referunt ad aues. 3ª Quicūqꝫ hn̄t tibias valde carnoſas ac ſupfluas q̄ſi admodum diruptas, ſunt odioſi, ⁊ inuerecūdi, ꝓbatur: qꝛ referūtur ad ſuperapparētem ꝯueniētiam, nā caro in tibijs nec ſuperflua, nec manca eē dꝫ, ſed moderata, ac cōmēſurata: cuꝫ eni ſic bene affecta fuerit, gratū ⁊ verecūdū, ⁊ modeſtuꝫ ſignificat, ḡ a cōtrario cū ſuperflua fuerit, odioſuꝫ ⁊ impudēteꝫ ſignificabit. Retulit ḡ ad ſupapparentē decētiā quę eſt ꝯ̄ria huic diſpōni, vt locus ſit a ꝯ̄rio. Iſ Ariſ[tote]les de tibijs. ¶ Uerum quo ad vba attinet, qdaꝫ inter tibias, ⁊ crura dīaꝫ cōſtituūt, nā crus a genu initiū capere, in talūqꝫ vſqꝫ deſinere, aiunt. Celſus in 3° vltimū eſt iuxta talū ex vtroqꝫ crure paulꝫ ſanguīs mittere. Ouidius p̄mo metamorpho. Crura nocent ſentes: tibiā vō a parte anteriore vocari: os.n. illō a genu ad pedē vſqꝫ deſcēdēs, tibia eſt, ⁊ antiqui ⁊ pſertim Ethruſci oſſib⁹ tibiarū muſica inſtr̄a fecerunt, ꝑpter qd̄ tibias vocauerūt. Horatius in arte poetica tibia non vt nunc oricalco iūcta tubęqꝫ emula. Sꝫ Ariſ. Theodoro interpte p̄ aialium hyſtoria vī tibiā id eſſe, qd̄ gemino oſſe ſubiaceat, cuius ps prior crea: poſterior ſura nūcupant: quę ſura in homine ⁊ in qbuſdā aialib⁹ q̄ cauda carent, carnoſa eſt, vł' pleniuſcula, nā vt Ariſ[tote]les ſcribit. Oē aial carēs in ſura carne, hꝫ caudā alicuius ſubę vt piloꝝ vel alio mō: ſic itaqꝫ tibia ex ſura ⁊ crea ꝯgregatur. Hacten⁹ de vbis. ¶ Quo vō ad ſententiam attinet, Ariſ[tote]les cū diſpōnē illā tibiarū ad aues retuliſſet, nō ſimplr' id fecit, nā hō oī tēpore coit, ſꝫ qꝛ aues tpe coitus libidinoſiores ſūt. Hęc de tibijs Ariſ[tote]les ſcribit.

De genu

¶ Quicūqꝫ genu craſſi ſunt, cinędi: referuntur ad apparentem conuenientiam.

Cōmentarius

¶ Nunc de genu, de quo hāc affert ꝯcluſioneꝫ. Quicūqꝫ genu craſſi ſunt cinędi, ꝓbat qm̄ referr̄ hęc diſpō ad ei⁹ ꝯ̄riū: ſcꝫ ad apparētē ꝯueniētiā. Sī.n. apparēs decētia moratū facit, ꝯ̄ria eius diſpō cinędū faciet. Quo vō ad vba attinet, genu craſſi vno vbo gręce dicunt gonycrati, ſꝫ qd genu ſit, aperiamus. Femuri itaqꝫ genua annectūt: vbiqꝫ vertebra eſt, qua ſedēdo vel ambulādo ita ſe flectit, vt lrę gręce figurā hēat, ideo vulgo femina ⁊ crura ſił' gāma nūcupant, naꝫ reuera hoc mēbrū in genu flectit: genu dicit a pte ſupiori. Statius p̄ Thebaidos. Flexoqꝫ genu vacua ilia tendunt. A pte vō iferiori h̄ eſt retro poples appellat. Ouidius 8° metamorpho. Dextroqꝫ a poplite leuum pręſſa genu, digitis inter ſe pectine iūctis. L. Columella libro 7° Si dolore neruoꝝ claudicat/oleo ⁊ ſale genua poplitesqꝫ ⁊ crura complicāda ſūt. Lucretius 3° li° Brachia palpebręqꝫ cadūt poplitesqꝫ cubāti. Sꝫ apō hyſtoricos ēt pro tota pte neruoſa accipit. Liuius 22° lib° ⁊ Horatius p̄ ſermonū. Qui peccas minus atqꝫ ego cū fului rutubęqꝫ aut placidiani contento poplite miror ꝑlia: ſed in ꝑpoſito pro cōgregato accipitur, vnde Ariſ[tote]les p̄mo de hyſtoria cōe femoris ⁊ tibię genu poplesqꝫ eſt. Hęc de genu.

r gāma

De coxis

¶ Quicūqꝫ coxas oſſeas, atqꝫ neruoſas habēt, fortes: referūt ad marē. Quicūqꝫ coxas oſſeas, ⁊ carnoſas hn̄t, molles: referūt ad feminā.

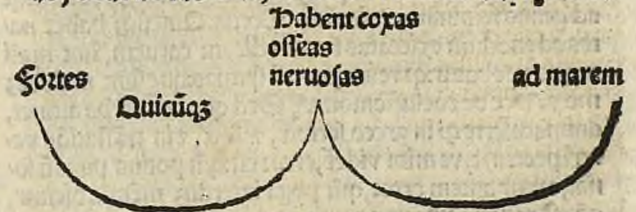

Cōmentarius

¶ De coxis vō hic ponit duas ꝯclōnes, ⁊ pſpicuę ſūt: ſꝫ qd ſit coxa, exponam⁹. Ubi aiaduerſiōe dignū ꝙ vbi femora annectunt, vertebrę ſūt, q̄ coxę dicunt. Celſus lib° 4° Renes vō diuerſi: q lūbis ſub imis coxis ihererent, Iuuenalis hic coxa debilis embos pdidit ille oculos. Celſus ēt li° 5° At cum vulua pcuſſa eſt, dolor in inguinib⁹, ⁊ coxis, ⁊ femorib⁹ eſt: ſed coxa h̄ eſt os vertebrę vocat ēt coxēdix. Sueton⁹ in vita Auguſti. Coxēdice ⁊ remore ⁊ crure ſiniſtro, nō pinde valebat, vt ſepe etiā inde claudicaret. Cx aūt coxa iuncturam vertebraꝝ/ſił' cū neruo vtebram continente ⁊ os quoqꝫ ſignificet, oſidit Plinius iunior in epiſtolis: hūc dum ſequitur, colligitqꝫ per leue, ⁊ lubricum pauimentum fallente veſtigio: cecidit: coxamqꝫ fregit: quę parū apte collocata reluctante ętate male coyt. Celſus etiaꝫ libro 4° Coxis proxima ſunt genua, de oſſe intellexit, hanc quideꝫ ſciā vocant, hincqꝫ ſciaticos appellāt, qui coxendice claudicāt. Apud Ariſ[tote]lem vō coxa aliquando μηρόυσ, vt hic, aliquan-

Cotylidō coxa do κὀτυληδω̃ν appellatur, vnde libro pmō de hyſtoria animalium inqt. In quo autez femur verſat, coxa, τ acetabulum ſubaudi dicitur. Hęc de coxa.

¶ Quicunq3 autem nates acutas quidez oſſeas habent, fortes ſunt. Quicunq3 vo carnoſuz, pinguis habent, molles. Quicunq3 vo habent ſm modicam carnem veluti exiccatas, mali moris ſunt: referuntur ad ſymias.

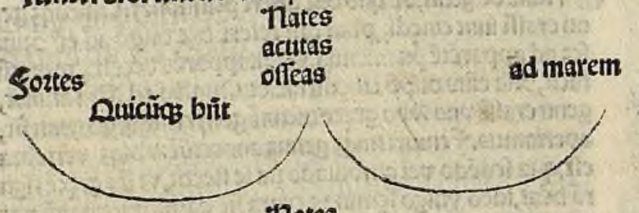

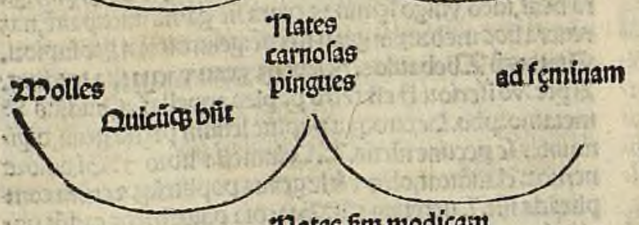

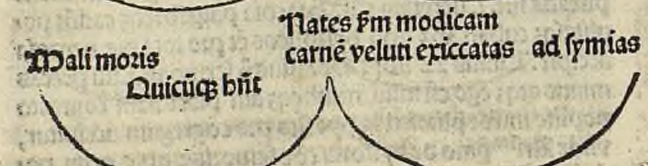

Cōmentarius ¶ De natibus vo ponit tres cōcluſiones: quaruz Prima eſt, Quicunq3 nates acutas ac oſſeas habent, ſunt fortes, pbatur: quoniam referūtur ad maſculinuz genus. Scda. Quicunq3 habent carnoſas ac pingues, ſunt molles, probatur: q2 ad genus femininuz referūtur. Tertia. Quicunq3 habēt nates ad modum exiccatas ſm modicam carnem, ſunt mali moris, probatur: q2 referūtur ad ſymias: quę ſunt maloruz moꝝ. Hęc de cōcluſionibus. ¶ Sed quo ad verba attinet, animaduerte q in gręco ſcribit, πυ̃γα, τ in trāſlatiōe veteri pecten, τ, vt mihi videt, error eſt: qm potius pugnū ſonat, oritur autem error, qm pyga interduz mētula dicitur, qđ eſt ratione extremę partis, pyga eniz extremam partez tam anteriorē q poſteriorem ſigt, τ ppterea nates τ membrum virile ſignificabit. trunchi eniz extremum vtrunq3 eſt. Horatius primo ſermonum. nec nūmi pareant, aut pyga. Martialis τ Antis habēs ortopygrū, macre, hoc eſt rectā pygam. Mihi tamē videtur eſſe ſcribendum πυγὴν, nam πυγὴ gręce nates dicuntur: quęq3 ab Ariſtotele aliquando γλουτόσ gręce, latie nates dicūtur. vnde pmo hyſtoriarū, ptis vo excretorię, qđ ſubditū: qſi ſtrāgulū, nates appellat.

De lūbis ¶ Qui lumboſi, ferarum amatores, referuntur ad leones, τ ad canes. Videbit eniz vtiq3 quis τ canum, eos, qui ſunt feraruz amatores: lumboſos ſe habere.

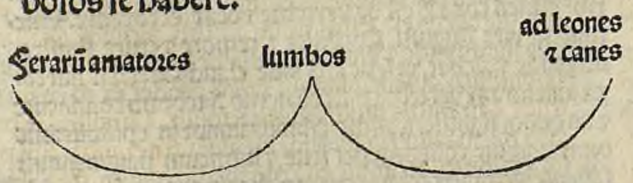

Cōmentarius ¶ De lumbis ponit vnam cōcluſionē, quę eſt. Quicunq3 lūboſi ſunt, ferarū amatores ſunt, pbat: q2 referūtur ad leones τ ad canes quidez: q2 videbit vtiq3 quis τ canum eos eſſe ferarū maxime amatores, qui lumboſi ſunt: vt leporarij canes. ¶ Sz quo ad vba attinet, a cinctura ad nates lumbi vocantur: vbi ſedes libidinis eſt. Perſius cuz carmina lumbuz intrant, τ tenero ſcalpunt vbi intima. verſu. Et in ſacris quoq3 legimus. Sint lumbi veſtri pcincti, τ nec iniuria quidem, ibi enī luxurię eſt domicilium. Ariſtoteles pmo de hyſtoria, partem poſteriorem pari ſtructura pcingunt, vnde nomē oſphys iditū eſt. Sūt igitur lumboſi homines, qui lumbos lōgos, τ aliqua ex parte craſſos habēt: veluti τ curſores canes, qui vulgo leporarij dicūtur. Iſti. n. canes, ad hoc, vt philotheri, hoc eſt amatores ferarum ſint, lumboſi eſſe debent, vt eorum lumbi ſint oblōgi, τ mediocriter magni ac craſſi, τ neruoſi, τ duri: vt nos in canibus leporarijs nō ſemel obſeruauimꝰ: peregrina. n. τ teucer, τ falco, τ tyber, τ alij qplurimi noſtroꝝ excellentiſſimoruz canum: ita lumboſi extiterunt: τ inter canes ſūmam excellentiam habuerūt. Expertus etiam ſum validos canes eſſe pectoroſos, τ coxas neruoſas, τ rotūdas habere ad modū viniferi. Ad piloꝝ etiaz duritiaz caniſpices aiaduertunt: ſunt enī canes, quoꝝ pili duri ſunt, fortes. hęc nos in noſtris canibus diligenter annotauimus: nunq. n. inuenimus validos canes ſine his, aut hoꝝ aliqbus. Hęc de lumbis.

De ventriculo ¶ Quibus ea, quę circa ventriculum ſunt, pinguia ſunt, fortes ſunt: referunt ad marē. Quibus autem non pingnia, molles: referuntur ad indecentiam.

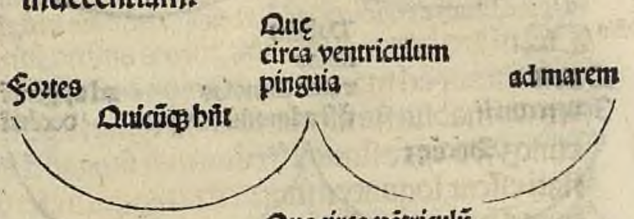

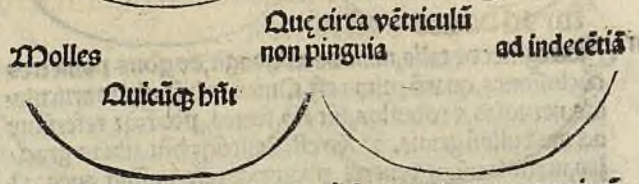

Cōmentarius ¶ Nūc de ventriculo, in quo cibꝰ deuoratur, duas ponit cōcluſiones, prima eſt. Quicunq3 habent ea: quę circa ventriculum ſunt, pinguia, ſunt fortes. pbatur: q2 ad marem referūtur. Scda cōcluſio eſt. Quicunq3 ea, quę circa ventriculum ſunt, habēt non pinguia, ſunt molles, pbatur: q2 referūtur ad indecētiam: decētia eniz eſt, vt ſint magna ad hoc vt calor circūſtās magnus, τ fortis ſit, qui eſt roboris fundamētum. ¶ Sed quo ad vba attinet, aiaduerte differētiam eſſe inter vētrem τ vētriculum. Venter. n. a ſuperiori parte pectore, ab inferiori, ilijs, τ pube, a latere lateribus ipſis terminat. Iuuenalis. Montani quoq3 vēter adeſt abdne tardus, hicq3 extēditur. Ariſtoteles pmo hyſtoriarū vēter infra pectus eſt parte priore, eiuſq3 radix vmblicus eſt: appellatur autē gręce γαστὴρ, gaſter, latine vēter. Vētriculus vo ſiue aluus Ariſtotele auctore pmo hyſto. libro pars eſt ventris, in qua cibus deuorat, vnde ita ſcribit Theodoro interpte, partez, qua cibus recipit, os appellamus, quę gręce στόμα dicit: in quā deuoratur: ventriculū, quę κοιλία vocat, τ ſic ventriculus ps ventris eſt: per ea vo, quę circa ventriculū ſunt, intelligit latera, τ pectus, hęc. n. cū piguia ſunt, hoc eſt magna, fortitudinis nota ſunt. Hactenus de ventriculo.

De dorſo ¶ Quibuſcunq3 dorſuz τ lene magnū, τ robuſtum, animabus fortes ſunt: referūtur ad marem. Quicunq3 autem dorſuz anguſtū, τ imbecillū habēt, molles: referuntur ad feminam.

Fortes

Ayuntamiento de Madrid

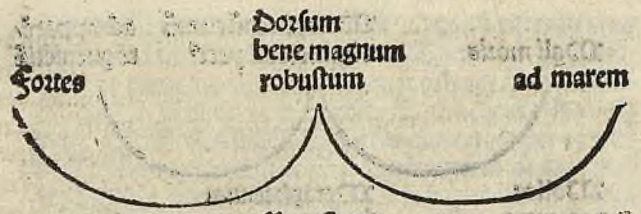

Cōmentariuʒ ℭ De dorſo ṽo duas ꝯcluſiones cum ſuis ꝓbationibus affert, quę trāſlatione clare ſunt. Uerū quo ad verba attinet, dorſum gręce νῶτον, ſed in trāſlationibus antiquis ſpina ſcribitur: verius dorſuʒ ſcribēdum eſt. dorſuʒ ṽo ꝛ interſcapilium apud nōnullos idē ſignat: dictum qdem dorſuʒ q̄ſi deorſum, interſcapilium ṽo, qꝛ inter ſcapulas: vnde vallecula illa: quę inter ſcapulas collocat̄: interſcapiliuʒ vł dorſum appellāt. Iginius in deſcriptione vrſę. In humero claram vnā. In pede de poſterioribus nouiſſimo duas. In ſūmo interſcapilio vnam: dorſuʒ ergo ꝛ interſcapiliuʒ idē ſignificat. Sʒ Ariſtoˡᵉˢ, vt mihi videt̄, dorſum totū ſpatiuʒ, qđ pectori contraponit̄ noton, hoc eſt dorſum appellat. vn̄ primo hyſto. dorſuʒ pone pectus eſt, cuius partes ſcapulę, ꝛ ſpina, īfraqꝫ e regiōi vētri, lūbi hn̄tur. verū đ his hactenꝰ.

De coſtis ℭ Qui ṽo benecoſtati ſunt, fortes anima ſunt: referuntur ad mareʒ: qui ṽo non coſtati, molles animabus ſunt: referūtur ad fœminā. Quicunqꝫ ṽo ex coſtatis, circūtumidi ſunt, ac ſi inflati eſſent, loquaces ſunt: ꝛ ſtultiloqui: referūtur ad boues ꝛ ad ranas.

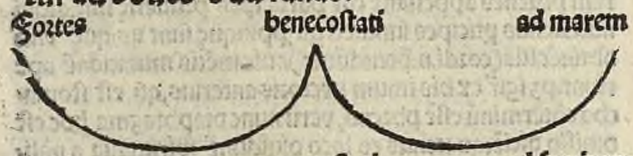

Cōmentariuʒ ℭ De coſtis ꝛ coſtatis tres affert ꝯcluſiones, quę patēt. Sʒ illud dubitatione dignū eſt, qm̄ loquaces ꝛ ſtultiloquos ad boues ꝛ ad ranas refert. De ranis qdem nemo dubitat, nā garritum atqꝫ loquacitatē, omnes ranis tribuūt. Ouidius, Garrula limoſa rana coaxat aquis. De bobus aūt qđ Ariˡᵉˢ inqt. Ambiguū eſt, non. n. bobus garrulitateʒ, ꝛ ſtultiloquʒ tribuunt. ideo, vt mihi videt̄, Ariˡᵉˢ per boues tauros intellexit, qui ſtultas voces emittūt, ꝛ frequēter mugiunt, dū ira gliſcente, arenā in altū ſpargūt. ¶ Quo ṽo ad rubricaʒ attinet, pleura gręce, latine coſta: vel latus, dictę qdeʒ coſtę, qꝛ interiora cuſtodiunt: vel qꝛ ſimul ſtant: latera ṽo infra alas ſunt, ꝛ a dextra, ꝛ ſiniſtra. Iuuenalis, Pręterea lateris vigili cuʒ febre dolorem, Si cepere pati miſſum ad ſua opera morbū. Infeſtuʒ credūt a numine. Eſt aūt morbus is, quē medici pleureſim vocāt. Solēt inter latera, ꝛ coſtas diſcrimen hoc notare, nam latera coſtis terminātur. Et ꝓpterea apud anathomicos coſtas oſſula laterica eē legimus: quę a tera cōterminant, dicta qdem latera, vel qꝛ per ipſa iteriora latent, vel a latitudine. Ariˡᵉˢ p̊ hyſto. de coſtis ſcribens, inqt. Cōes autē partis ſuperioris inferioriſqꝫ coſtę octonę: nam de hoibus genus turdulorꝝ, quos ſeptenis coſtis ferūt creari: nullius idonei auctoris teſtimonio conſtat: ꝛ ſic coſtę oſſula lateralia ſunt.

De vmblico ℭ Quicūqꝫ autē maius habēt id: qđ ab vmblico ad pectoris imum eſt, q̄ꝫ qđ eſt ab imo pectoris ad collum: voraces, ꝛ inſenſibiles. Voraces quidem: qꝛ vas magnum habēt, quo ſuſcipiunt cibū. Inſenſibiles ṽo: qꝛ anguſtioreʒ locuʒ habēt ſenſus, compꝛſſumqꝫ a ſuſceptiuo cibi: ita vt ſenſus graueſcant aut ꝓpter ciborū repletiones, aut ꝓpter indigentiam.

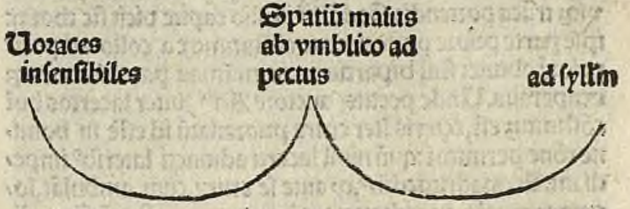

Cōmentariuʒ ℭ De ſpatio ab vmblico ad pectoris imuʒ nūc loquit̄. Veruʒ aiaduerte, ꝙ Ariˡᵉˢ ab vmblico, duas accepit mēſuras, alteram qdem ab vmblico ad pectinē. Alteraʒ ṽo ab vmblico ad imuʒ pectoris: ꝛ iuxta has duas poſuit ꝯcluſiones, prima eſt, qbus ſpatiū ab vmblico ad pectinē maius eſt q̄ꝫ ab vmblico ad pectus, hi breuis vitę ſunt. Affert cām libᵒ ꝓbleᵐ: qm̄ aluus in qua cibus deuorat̄: ob eius paruitatem frigidus eſt, ita vt non poſſit bene cibū concoquere: ꝛ ideo ꝓpter indigeſtionem: multarū ſuperfluitatuʒ generatiuus eſt, e quibus morbi multi emergūt: ob quos non diu viuūt. Scđam ponit hic, ꝛ inqt. Quicūqꝫ autē maius habēt id, qđ ab vmblico ad pectoris imuʒ eſt, q̄ꝫ qđ ab imo pectoris ad collum, voraces ſunt, ꝛ inſenſitiui: ꝛ hāc ꝓbat quo ad vtrāqꝫ partem: ꝛ inqt. Voraces quidē, qꝛ vas magnuʒ hn̄t ventriculū. vʒ. in quo cibū ſuſcipiunt. At in maiore quanto maior vis eſt, maiorqꝫ appetitus, atqꝫ actio maior. ꝓbat ſcđam ꝛ inqt. Inſenſibiles ṽo, qꝛ anguſtiorem locum habēt ſenſus, anguſtiorem locuʒ dico compꝛſſum. vʒ. a ſuſceptiuo cibi: ita vt ſenſus graueſcāt ſemꝑ, qꝛ aut graueſcūt ꝓpter ciborꝝ repletiōes: replēte. n. cibo ſenſus qui in corde ſunt, graueſcūt, ꝛ turbidi fiūt ꝓpter vapores eleuatos a cibis, ꝛ in anguſtuʒ locū redeunt ꝓpter repletionē cibi: quę cor conſtringit: aut graueſcūt ꝓpter indigētiā, vacua. n. aluo, cholera diffuſa ad ſtomachū: ſtimulat ſenſuʒ eius: ita, vt aliȷ ſenſus qui in corde ſunt, tabeſcāt. Quare cuʒ ſtomachus quaſi ſemꝑ ſit vel plenꝰ vel vacuus, ime ſenſus ſꝑ graues ſūt. ℭ Quo ṽo ad rubricam attinet, ὀμφαλὸς gręce, latine vmblicus: hic aūt in medio ventris ſitus eſt. Ariſtoˡᵉˢ hyſto. ꝓmo radix ventris vmblicus eſt. Eſtqꝫ veluti centruʒ, dictuſqꝫ quaſi vmbus ilium: vnde ꝛ vmbo appellatur locus in medio clipei: ex vmblico autem infans in vtero pendet, ex eo etiam nutritur. Vmblicus multifariaʒ accipitur. Virgilius in priapeis rumpantur pręcor vſqꝫ mentulaqꝫ ne quicq̄ꝫ ſibi pulſet vmblicuʒ. accipitur etiā pro medio cuiuſqꝫ rei. Plyniꝰ. Vmblicus Italię circa lacum reatinum eſt. Et in priapeis. delphos pithius orbis vmblicus, ꝛ de libro quoqꝫ vmblicum Catullus dici oſtēdit, relata charta, regie nouem libri, noni vmblici lora rubra mēbrana. Hęc de vmblico. ptiˡᵃ. 10. ꝓbl'. 65.

¶ Quicū̄qꝫ ꝟo pectora magna atqꝫ articulata hn̄t, aio fortes ſunt: referunt̄ ad marem.

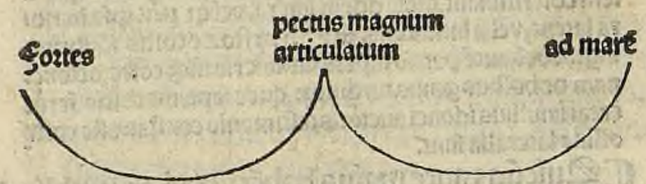

Cōmentarius ¶ De pectore vnam ponit ꝯclōnē cū̄ ſua ꝓbatione: queꝫ oīa clara ſunt. Quo autē ad ꝟba attinet, σῆθος, aut θώραξ grece latine pectus: a iugulo ꝟo incipit pectus, qd̄ q̄tuor partibus terminat̄. incipit a iugulo, deſinit in aluū: duobuſqꝫ lateribus ꝯcluditur/ad alaſqꝫ ſe extēdit: dictū, vt multi autumāt, qd̄ peſſuꝫ ſit inter mamillas, nā māmē in pectore ſūt. Martialis/Aut tibi pānoſe depēdēt pectore māmē. Ariſt̄les autē videt̄ thoracē alterū facere a pectore. Hyſto. eni pmo inqt. Thoracē eam partē appello/que a collo ad pudēda vſqꝫ trūca portendit. Eodē li° in alio capite dicit ſic thorax ipſe parte priore poſterioreue cōſtat: mox a collo ad pect⁹ priorē obtinet ſitū bipartitum: in māmas partē ſui vtraqꝫ exuperans. Unde pectus (auctore Ariſt̄le) inter lacertos hoī cōſtitutū eſt, ceteris iter crura priora: latū id eſſe in homine rōne permittit̄: quū nihil lacerti adiuncti laterib⁹ impediant. At quadrupedib⁹, ꝙ ante ſe crura, cum ambulāt, locumqꝫ mutāt, ꝓtendunt: pars hec coartata eſt: vn̄ fit, ne q̄drupedes eo loco habeāt māmas: nam hoī ꝙ ⁊ ſpatij laxitas ꝑmittit, ⁊ carnoſa ea ꝑs eſt, cū operiri ſedē cordis cōueniat, māmeqꝫ pectori afformate ſūt. h̄ ð thorace, ⁊ pectore.

De metaphreno ¶ Quicū̄qꝫ ꝟo metaphrenū habēt magnū ⁊ nō carnoſū, ⁊ articulatū aīabus quoqꝫ fortes ſunt: referunt̄ ad marem. Quicū̄qꝫ aūt imbecille: ⁊ nō carnoſū, ⁊ inarticulatū: aīab⁹ molles ſūt: referūt̄ ad feminā. Quibuſcū̄qꝫ metaphrenū valde curuū eſt, ⁊ humeri ad pect⁹ cōcurrentes ſunt: mali moris: referuntur ad apparētē ꝯueniētiam: qm̄ nō apparent anteriora: vt debēt appere. Quicū̄qꝫ autē metaphrenum ſupinū habēt, molles ſunt, ⁊ demētes: referūtur ad equos. Qm̄ autē neqꝫ curuū valde, neqꝫ concauum oportet eſſe: medium querendum eſt benenati.

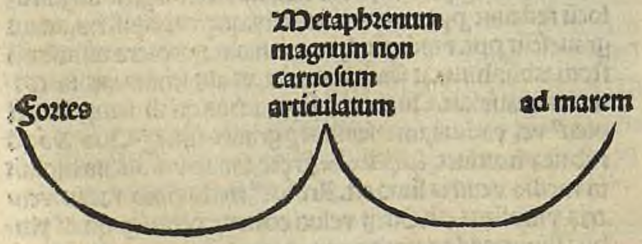

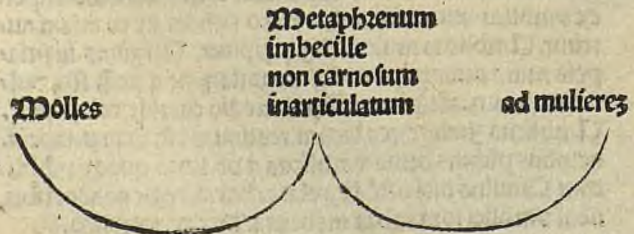

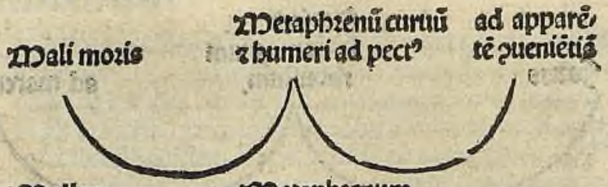

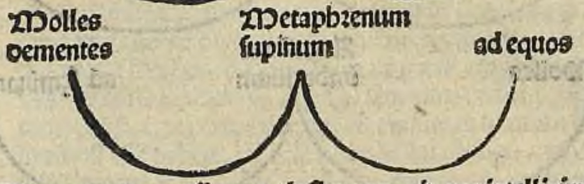

Cōmentarius ¶ De metaphreno, q̄tuor ꝯcluſiones ponit, que intelligi nō poſſunt, niſi qd metaphrenū ſit, exponatur: qdā per metaphrenum ſcapulā volunt ſignificare: qd̄ qdē mihi nō placet, nā que dicit de metaphreno: ſcapulis nō cōpetūt. Alij dixerūt per metaphrenū eē intelligēduꝫ dorſum/vel interſcapiliū: qd̄ etiā minime mihi placet, qm̄ que Ariſt̄les hic dixiſſet, eſſent ſuperflua: ſuperius. n. de dorſo dixit. Alij voluerūt per metaphrenū totū thoracē eē audiēdū, vt ſuperius narrauimus: qd̄ nō cōſonat ꝟbis Ariſt̄lis. Galenus ḡ aliter eo libro exponit, qui de interioribus iſcribit̄ vulgo: voluit. n. pectoris imum/qd̄ a ꝑte anteriore cōterminū eſt ſtomacho/ſiue aluo, vel vētriculo. Phrenon a veterib⁹ eſſe appellatū, qd̄ latine idē eſt qd̄ mens: nec ab rōne, qm̄ dum in eo loco infirmitas aut apoſtema eſt, mēti nomētum inferri videbāt: a Platonis ꝟo tēpore, vt inqt, diaphragma h̄ eſt diuiſio dicta eſt. vn̄ Ariſt̄les de partib⁹ 3° annectit̄ hoc ſeptū ſiue cinctus coſtis parte ſui carnoſiore validioreqꝫ, media autē cōſtat mēbrana exiliori, ita. n. ⁊ ad robur, ⁊ ad pretētum cōmodius eſt cōtra colorē ſe offerētē: hoc veluti ſobolē eſſe. Argumētū ex ijs/que plerūqꝫ accidūt, ducit̄. vbi eni ꝓpter vicinitatē attraxerint humorē calidū atqꝫ excremētum, cōtinuo mētem/ſenſumqꝫ plane ꝑturbant: quā ob rem phrenes appellant̄ q̄ſi participes prudētie ſint, atqui nullatenus ꝑticipes ſunt: ſed qa ꝓpinque ſunt ijs/que vim obtinēt illā (cordi. n. ꝓtendūtur) huic mētis mutationē aperiunt. pꝫ igit̄ ex his imum pectoris anterius, qd̄ eſt ſtomacho cōterminū eſſe phrenū, verū nunc diaphragma hoc eſt diuiſio dicit̄: quatenus eo loco diuidunt̄ ſpiritualia a nālibus: q̄re metaphrenū ea pars poſterior eſt, que phreno opponit̄: dicta metaphrenū h̄ eſt poſtphrenū. Pōtqꝫ dici interſcapiliū, qꝛ acus eſt verſus cincturā ſub ſcapulis ꝯſtitutus. Eſtqꝫ ꝑs inter ſettū trāſuerſuꝫ/⁊ interſcapiliū. Hec de metaphreno mihi vident̄: de quo Ariſt̄les q̄tuor cōſtituit cōcluſiones: quarū due prime ꝑſpicue ſūt: tertia ꝟo hec eſt, Quibuſcū̄qꝫ metaphrenū valde curuū eſt, ita vt humeri ad pectus ꝯcurrentes ſint, hi ſunt mali moris, ꝓbat loco a cōtrario, ⁊ inqt. Referunt̄ ad apparētē ꝯuenientiam, que eſt illi diſpōni cōtraria: qm̄ nō apparēt anteriora ea rōne/qua debent apparere: ⁊ ita ſi apparēs ꝯueniētia in forma eſt ſignū bonoꝝ morum, contraria diſpoſitio erit ſignū maloꝝ moruꝫ. ¶ Sed quo ad rōnes attinet, aīaduerte ꝙ hec eſt axioma/ac dignitas in phyſiognomicis, ſi cōueniens cōpoſitio eſt ſignū bonoꝝ moꝝ/indebita cōpoſitio erit ſignum maloꝝ moꝝ. cauſa ꝟo, quoniā ſicuti corpus in creatura vitioſum eſt, ita ⁊ aīa in actionibus turpis, ⁊ vitioſa erit. vn̄ Loxus mōſtrum in corpore, ⁊ in aīa mōſtrum eſt. Ariſtoles ad Alexādrū. Albedo liuida vel flaua, hoīs deceptiui magnū ſignuꝫ eſt, ꝙ ſi cuꝫ hoc accidat mōſtruoſitas, erit ⁊ natura, ⁊ aīa diminutus, fuge ḡ, vt inqt. Preterea eodē loco, caue ab hoīe omni, qui aliquo mēbro diminutus ac mancus eſt, veluti ab inimico: qm̄ turpes ac manchi temerarij ſūt, loq̄ces ⁊ ſine iudicio oīa ꝓferentes. Talis fuit Therſita. vnde Homerus, ἀμετροεπὴς ἀχρὶ τό μυσδυ, h̄ eſt ſine menſura

Ayuntamiento de Madrid

fura locutũ ⁊ abſq; iudicio. Uirgili⁹. Quo nõ deterioꝛ alter venerat ad troiã. Homerus ergo cũ Therſitã i coꝛpe mõſtrum, ⁊ turpe inueniſſet, aĩa quoq; mõſtruȝ eſſe dixit. hui⁹ cauſa eſt, vt in libꝛis ethicoꝝ colligiť: qm̃ actiones ſtudioſę rectę ac rõnabiles ſunt: tales autem exercet aĩa per coꝛpus atq; coꝛpoꝛis ptes, tãq; per inſtrumẽta: quare quibus partes turpiter, ac male cõponũtur: cũ ſpũs per ipas ad actiones debitas pficiſci non poſſint, imbecilliter, mouenť, quare actiones erũt turpes ⁊ imbecillę ⁊ obliquę: veluti ⁊ partes qbus agũtur, obliquę ſunt. Sapiẽtioꝛes aliam cãm aſſignarũt: dixerũt eni tales male foꝛmatos ex natali infelices eẽ factos, nec iniuria qdeȝ, qm̃ qui ex natali a ſuę ſpẽi rectitudine deficit, infelix/⁊ infoꝛtunatus exoꝛitur, quare veluti ignis calefacit, qꝛ eſt ignis, ⁊ aqua humectat, qꝛ eſt aqua: ita qui ex natali, naturaq; ipſa infelix eſt, ac infoꝛtunatus infelicitat oẽm hoiem/qui ſecũ miſtus eſt, nec alia rõne: niſi quia natura infelix eſt. His ergo iſpectis, perſpicuũ eſt, oẽs malam cõpoſitionem ſedẽ eſſe ad oẽm flagitioſam diſpõnem/contra ꝟo, oẽm cõmẽſuratam eẽ locum ad oẽm virtutem, ppterea in fine ↄcludit, ⁊ ingt. Qm̃ autẽ neq; curuum valde, neq; cõcauum opꝫ eẽ metaphrenũ: mediũ inter hęc querẽdum eſt hoĩs bñnati ac igenioſi. Quarta ↄcluſio hęc eſt, qbus metaphrenũ ſupinuȝ eſt, ita cõcauum habeať, ⁊ facies ſit quaſi ad celũ, ⁊ pectus quaſi ad ſtrumaȝ vergat, hi ſunt molles ⁊ dementes, pbat, qꝛ referunť ad equos, quoꝝ metaphrenũ concauum eſt: ex equis. n. potiſſimũ feminę coit⁹ tpe inſanire videnť: vt dic Ari^les. hacten⁹ de metaphꝛeno.

De ceruice ⁊ humeris

¶ Quibuſcũqȝ ceruix ⁊ humeri exarticulati: aĩa foꝛtes ſũt: referũtur ad marẽ. Quibuſcũqȝ autẽ humeri imbecilles, inarticulati ſunt, aĩab⁹ molles ſunt, referũtur ad feminã. Dico hęc, q̃ quideȝ de pedib⁹, ⁊ crurib⁹. Quibuſcũqȝ humeri bene ſoluti ſunt, hi aĩa liberales ſunt: referũtur ad apparẽtem foꝛmam: nam apparẽti foꝛmę liberalitas conueniẽs eſt. Quibuſcũqȝ ꝟo humeri difficulter ſoluti cõuulſi ſũt, hi illiberales: referũtur ad apparẽteȝ ↄuenientiam.

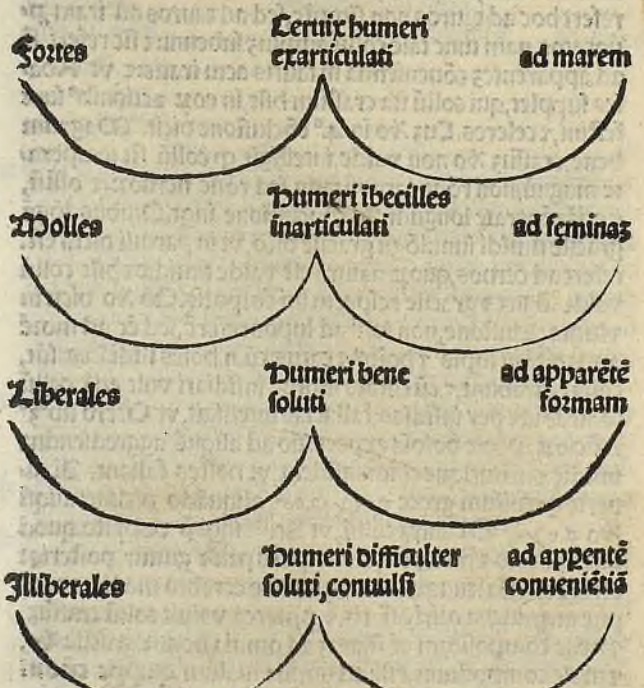

Commentarius

¶ Anteq; ↄcluſiones annotẽtur, de rubꝛica agẽduȝ eſt. Ueteris ergo trãſlatio de muſculis iſcribiť, quę textui gręco nõ cõſonat. ppterea aĩaduerſione dignũ/q̃ epomis gręce interdũ clamys latine eſt. Clamys ꝟo eſt veſtis genus, quę militib⁹ ⁊ paleſtris ↄueniebat, quo in mõ eam Ari^les non ſumit: interduȝ ceruicẽ ſigt, ⁊ hoc pacto Ari^les hyſtoꝛiarum p̃ ſumpſit, cũ ingt, σο πίσθιον αυχένοσ μόριον ἐπωμίσ, hoc eſt ps poſterioꝛ colli extima ceruix appellata eſt. Inſuper omi apud veterẽ tranſlationẽ ſpatulę leguntur: non tñ latine/nam ſpatulę ſi verbũ noſtrum eſt, fructus palmarũ anteq; aperianť, ſignat. ſin autẽ verbũ grę cuȝ ſit, delitias, a ſpatalo gręce/latine dlitioꝛ. Sȝ qm̃ vulgares ſpatulas pro humeris vtunť: rubꝛica quantum ad rẽ non male ſe habe/ret: verum vt pmo de aĩalib⁹ tradiť: omi gręce humeros ſignificat. Sit ergo rubꝛica de humeris ⁊ ceruice: ſed qd ceruix ſit, dicamus. Eſt ḡ ceruix, vt Ari^li p̃ de hyſtoꝛia placet, locus vbi caput flecti põt. Ceruicis. n. hęc vtilitas eſt, vt ad dextrũ/ſiniſtrũue pꝛioꝛſuȝ retroꝛſumq; vertať. Cõſtat eni ex oſſib⁹ oꝛbiculatiȝ vertebꝛatis: e qbus fit ad circũſpectio/neȝ facilis: hinc qui flecti, nec regi poſſunt elogice durę ceruicis dicunť. Hinc Perſius. Frange ceruices tuas. ⁊ in hac Jugum põduſq; plerũq; imponiť. Uirgilius. Ergo age care pater ceruici iponere noſtrę, Ipſe ſubibo humeris, nec me laboꝛ iſte grauabit. Huius ceruicis ps anterioꝛ gula diꝛ: nam collũ tam ceruicẽ poſterioꝛẽ, q̃ gulam anterioꝛeȝ habet: ex his. n. duabus cõſtat collum circũcollum ꝟo a lateri⁹ duę venę magnę ſunt, quę apud Celſuȝ fragitides nũcupãtur: per ceruicẽ cerebꝛũ ad medullaȝ dirigitur, ⁊ ab h̃ nomen accepit. hęc de ceruice. Humeri ꝟo: qui gręce omĩ dicũtur, ſunt e qbus bꝛachia pẽdenť: etiaȝ armi dicunť, e quibus arma, vt ait feſtus, p re dicta, qm̃ ab armis hoc eſt humeris depẽdent: vt ſcutũ gladius pugio ſica, ⁊ ea: qbus paul pliantur tela: ita moꝛis erat apud veteres. Uirgili⁹ p̃ eneidos. Nãq; humeris de moꝛe habilem ſuſpẽderat arcũ venatrix. Sed nũc vſus obtinuit, vt armi bꝛutoꝝ dicantur magis Uirgilius 6°. Siue ſpumãtis equi foderat calcarib⁹ armos. Armi ẽt, vt plures dicũt, ſpatia ab humeris ad cubitos dici ſolẽt, quę ⁊ lacerti mobiles nũcupantur. Apud ꝟo alios armi humeri cum bꝛachijs appellãtur. Circa rem ꝟo Ari^les de partib⁹ aĩalium lib° 4° ingt. A collo ⁊ capite crura pꝛioꝛa/pectuſq; habẽtur: ſed hõ vice pedum pꝛioꝝ, bꝛachia, ⁊ quas man⁹ dicimus, hȝ. ſolus. n. aĩalium oium homo erectus: ſed humeris ſunt ſubaſcellę, de qbus Ariſtoteles 3° de aĩalium partibus ita ingt, Quoꝝ aſcellę titillãtur/rident celeriter: qꝛ motus celeriter ad euȝ locum ↄueniat: qui lȝ leuiter calefaciat, tamẽ aperit, ⁊ mẽtem mouet pter volũtatem. Cauſa autẽ cur hõ aĩalium vnus titilleť: ⁊ cutis tenuitas eſt, ⁊ q̃ ſolus aĩalium rideat: eſt. n. titillatio riſus per h⁹ partis motũ, quę alam cõplet. hęc de humeris. ¶ Concluſiões ꝟo, quę de his ponũtur, in textu patet. Uerũ quo ad verba attinet, exarticulati, valde articulati intelligũtur. Interdũ eni ex/minuit, ac priuat, vt in hac dictione exlex. Interdũ auget, ⁊ ponit, vt in hac dictione exactus, ⁊ ſimilibus: hic itaq; auget: ⁊ cũ ait, dico hęc, quę quidẽ de pedib⁹ ⁊ cruribus, hęc dicit, qm̃ humeri ⁊ bꝛachia crurib⁹ ⁊ pedibus coꝛreſpõdent: nã hęc omnia motus inſtrumẽta ſunt: bene autẽ ſoluti dicũtur humeri, quãdo ab vno ad alterũ intercapedo ac latitudo rõne habita ad totius coꝛpoꝛis lõgitudinem cõmenſurata eſt: ⁊ hoc, vt ſymetrę tradũt, eſt quãdo ad eam lõgitudinem ſubtripla eſt, quę eſt a ſũmo capitis vertice ad pedis plantã. Addito ſupꝛa illa palmo/ſumẽdo palmũ geometrice, p volę latitudine: ſiue pectinis manus: hęc eni eſt humeroꝝ cõmẽſurata ſolo. q̃ ſi ea intercapedo ad totũ ſub minoꝛi pꝑoꝛtione fuerit, humeri cõuulſi ac male ſoluti dicenť. ¶ Quo ꝟo ad pbationẽ attinet, aiad/

Ayuntamiento de Madrid

uerte ꝙ tertiaȝ ⁊ quartā cōcluſionē Ariſtoteles ꝓbauit per cōem regulam: quę eſt, ꝙ formę bene cōſtitutę virtus, male Ꝟo ordinatę vitiū ꝯuenit: ⁊ ideo ingt. Nā apparenti formę ac bene cōſtitutę liberalitas ꝯueniens eſt, male Ꝟo conſtitutę, illiberalitas: pōt etiā ꝓbari tertia cōcluſio, referēdo ad leonē: cuius humeri ſunt bene ſoluti, beluę Ꝟo illiberales, humeros hn̄t cōiunctos, ⁊ q̄ſi ad inuiceȝ cōfuſos. Pręterea aīaduerte ꝙ Mũriceus phyſiognomō egregius aliter has rōnes exponit, ⁊ nō ab rōne: qm̄ liberales in dādo humeros ſoluunt, ac dilatant: nihil Ꝟo dare volentes circa humeros ſe ꝯſtringunt: ⁊ ſic hę phyſiognomonię ad apparētes ꝯuenientias referunt: ſiqdeȝ liberales humeros ampliant, illiberales conſtringunt.

De colli' claue ℂ Quibus ea, quę circa colli clauē ſunt, bene ſoluta ſūt, hi ſenſitiui. Bene eni ſolutis exiſtētibus, quę circa colli clauē, facile motuȝ ſenſuū ſuſcipiunt. Quibus Ꝟo, ea quę circa colli clauem ſunt, cōfuſa ſunt: hi iſenſitiui. Exiſtētib⁹ eni male ſolutis, quę circa colli clauē ſunt, motum ſenſuum ſuſcipere nequeunt.

Cōmentariuz ℂ Anteq̄ȝ ad ꝯcluſiones deſcēdam: qd ſit colli clauis, exponamus: colli clauis igit̃, quę gręce κλειδ dicit̃ latine ea eſt pars, quę thoracē a collo diuidit. Quid Ꝟo thorax ſit, ſupi⁹ diximus: dicta clauis ꝙ collum cuȝ thorace claudat: cognoſcit̃ Ꝟo hęc colli clauis in ea nodoſitate, quę p̄mo ſupra humeris ⁊ ſcapulis cōſtat: vbi colluȝ continuari thoraci nemo eſt, qui dubitat: per ea Ꝟo, quę circa claueȝ ſunt, ītelligit ſcapulas, iter quas nodoſitas illa collocat̃. His expoſitis, Ariſtoteles ponit duas cōcluſiones: quarū primā tangit, ⁊ ingt. Quibus ea, quę circa colli claueȝ ſunt, vt ſcapulę, bene ſoluta ſunt, hi ſunt ſenſitiui, ⁊ prudētes, ac bene intelligētes, ꝓbat Ari^les, ⁊ ingt. Bene. n. ſolutis ſcapulis, ⁊ cōpetēter a colli claue diſtātibus, facile motū ſenſuuȝ hoc eſt ſpirituū ſenſitiuoꝝ, qui menti ſeruiunt, ſuſcipiūt: quādo eniȝ ſcapulę a colli claue decēter diſcrepāt, trāſitus ſpirituum a corde ad cerebrū facilis eſt, quo reddimur facile ſenſitiui prudētes, atq̄ȝ ingenioſi. Secūdaȝ Ꝟo ponit, ⁊ ingt. Quibus Ꝟo ea, q̄ circa clauem ſunt, cōfuſa ſunt, hi ſunt inſenſitiui: cuius cauſaȝ affert, ⁊ ingt. Exiſtētib⁹ eniȝ male ſolutis, quę circa colli clauē ſūt, motū ſenſuū ſuſcipe nequeūt: ⁊ ſic iprudētes ſūt.

De collo ℂ Quicūq̄ȝ collum craſſuȝ habēt, aīab⁹ fortes ſunt: referūtur ad marem. Quicūq̄ȝ autē gracile, ībecilles referūtur ad feminā. Quib⁹ collum craſſum, ⁊ carnoſuȝ, iracūdi, referunt̃ ad iracūdos tauros. Quib⁹ magnū bene, craſſuȝ Ꝟo non valde, magnanimi: referuntur ad leones. Quib⁹ lōguȝ gracile: timidi ſunt: referūtur ad ceruos. Quib⁹ breue valde: inſidiatores: referuntur ad lupos.

magn^m vel carnoſuȝ

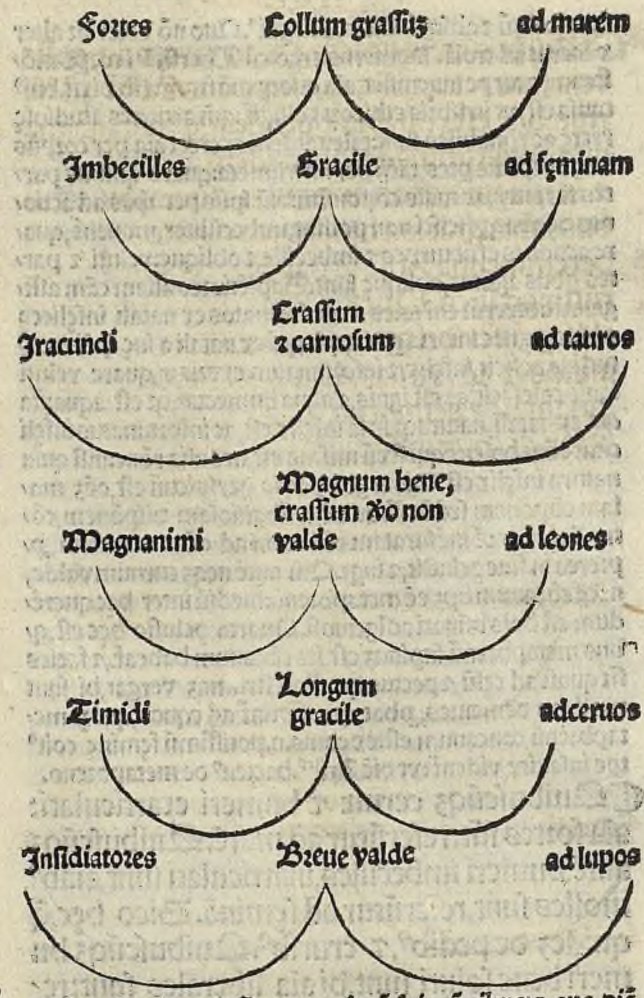

ℂ De collo ſex ꝯcluſiones ponit cū ſuis rōnibus: ⁊ quę dic̃, patēt. Uerum quo ad Ꝟba, cuȝ in p̄ma ꝯcluſione ait. Quibus collum craſſum: per craſſuȝ intelligit, nō rōne carnoſitatis, ſed rōne magnitudinis oſſium ⁊ neruoꝝ. Cū Ꝟo in 3^a ꝯcluſione dicit ⁊ carnoſuȝ, intelligit magnū, nō rōne neruorum ⁊ oſſium, ſed, vt exponit Rhaſes, rōne carnoſitatis, ⁊ refert hoc ad tauros non ſimpl'r, ſed ad tauros ad iram ꝓuocatos, nam tunc tale collū ampluȝ ſubeunt: ⁊ ſic refert H̄ ad apparenteȝ cōuenientiā in tauris actu iratis: ⁊ vt Rhaſes ſupplet, qui collū ita craſſum hn̄t, in eoꝝ actionib⁹ ſunt feſtini, ⁊ celeres. Cuȝ Ꝟo in 4^a cōcluſione dicit. Magnum bene, craſſuȝ Ꝟo non valde, intelligit, ꝙ collū ſit temperate magnū non rōne carnoſitatis, ſed rōne neruoꝝ ⁊ oſſiū, ⁊ etiā tēperate longum. In 5^a ꝯcluſione ingt. Quibus lōgū gracile timidi ſunt: lōgū gracile dico, vt in pardili dictū eſt. refert ad ceruos, quoꝝ natura eſt valde timida: ⁊ hn̄t collū valde lōguȝ ⁊ gracile reſpectu ſui corporis. Qd̄ Ꝟo dicit in vltima ꝯcluſione, non ſolū ad lupos refert̃, ſed ēt ad morē apparētē in lupis ⁊ hoib⁹ ⁊ cattis: cū. n. hoīes īſidiātes ſūt, colla cōtrahunt, ⁊ cū cattus mureȝ inſidiari vult, etiā collū contrahit: ⁊ per inſidias, fallacias intelligit, vt Cicero lib° 3° officioꝝ, ꝓprie doloſa expectatio ad aliquē aggrediendūȝ inſidię dicūtur: quę clam inſident, vt hoſtes fallant. Aīaduerte ꝙ collum gręce τράχηλοσ, aliquādo dicitur: aliqñ Ꝟo αυχή, Eſt auteȝ collū, vt Ari^les ingt p̄ de hyſto. quod inter pectus ⁊ facieȝ eſt, cuius pars prior guttur, poſterior ceruix eſt. Galenus y° technę collū e cerebro mediāte occipite atq̄ȝ nucha oriri aſſerit, ⁊ ꝓpterea voluit collū craſſuȝ, ⁊ bene compoſitum eē ſignuȝ ad omnia bonuȝ: gracile Ꝟo, ⁊ male compoſitum, eſſe ad omnia malum, quippe cū oris bonitas ſupra principij bonitate teſtetur.

Cōmentariuz

Ayuntamiento de Madrid

De labijs ¶ Quibus labia gracilia, ⁊ in extremis, collabijs ſunt relaxata: ita, vt ſuperius labiũ ad iferius, hoc eſt collabia ꝑpendeat, ij ſunt magnanimi: referũtur ad leones: idem autẽ vtiqꝫ qs ⁊ in magnis, ⁊ fortib⁹ canibus ſpectabit. Quibus labia gracilia dura: circa caninos dẽtes ſupereminentia, hi ſic ſe habẽtes, multigeni: referũtur ad ſues. Qui vero labia craſſa habẽt, ſuperiuſqꝫ inferiori ꝑpendens, fatui: referũtur ⁊ ad aſinos, ⁊ ad ſymias. Qui autẽ ſuperius labiũ, gingiuaſqꝫ ꝑeminentes habẽt, amatores ſunt ꝯtumeliarum: referuntur ad canes.

ευρυ- χειο
Generoſi
Fecundi
Multigeni

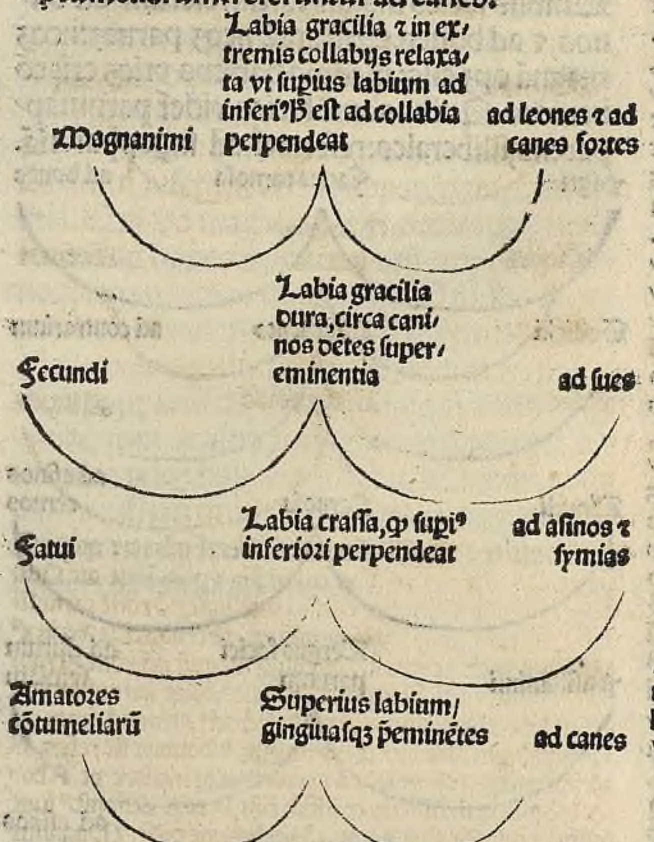

Cõmentariuz ¶ De labijs q̃tuor ꝯcluſiones affert, cum ſuis ꝓbationibus. Verũ quo ad verba attinet χείλη grece/ latine labra dicuntur. Ari[les] ꝑmo de hyſto. Labra mox a naſo habentur caro ꝓmobilis: quod autem intra maxillas ⁊ labra deſcribitur, os eſt: cuius partes palatuz ⁊ fauces ſũt. Labia etiam ⁊ labra pro eodem accipiũtur. Perſius. Nec fronte labra prolui caballino: extrema vero collabia anguli ſunt, in quibus labiuz ſuperius, ⁊ inferius ꝯiunguntur. Aiaduerte quod ſcdam diſpõ-
Cap. 51. nem ad ſues retulit. Nam vt Plinius lib° 8° inqt. Sus inter animalia multigena eſt, naz niis fecunditatis vſqꝫ ad vigenos eſt. Tertiaz vero diſpõnem ad aſinos retulit, nã vt Pli-
Ca. 43. nius eodẽ lib° iquit. Propriũ aſinis tradunt eẽ fatuũ: e quo nomen habuit. Hec de ꝯcluſionibus ſufficiant.

De naſo ¶ Quicũqꝫ naſi ſymmũ craſſuz habẽt, ſegnes: referũtur ad boues. Qui vero naſi imũ e ſũmo craſſum habẽt, inſenſitiui, referuntur ad ſues. Qui vero naſi imum acutũ habẽt, ſeue ire ſunt: referũtur ad canes. Qui naſuz rotũdum hñt, eorum qdem qui imum obtuſum, magnanimi: referũtur ad leones. Qui vero naſi imũ gracile habẽt, auiculares. Quib⁹ incuruus a fronte ducitur, iuerecũdi ſũt: referũtur ad coruos. Qui curuũ hñt, ⁊ in fronte dearticulatuz, magnanimi: referũtur ad aqlas. Qui naſum concauum habẽt, ⁊ que ſunt ante frõtez rotunda: circũferentiã autem ſuperius erectam, libidinoſi: referũtur ad gallos. Qui ſymmum hñt, libidinoſi, referũtur ad ceruos. Quib⁹ vero nares ſunt apertę, iracund: referuntur ad paſſionem, quę ſit in ira.

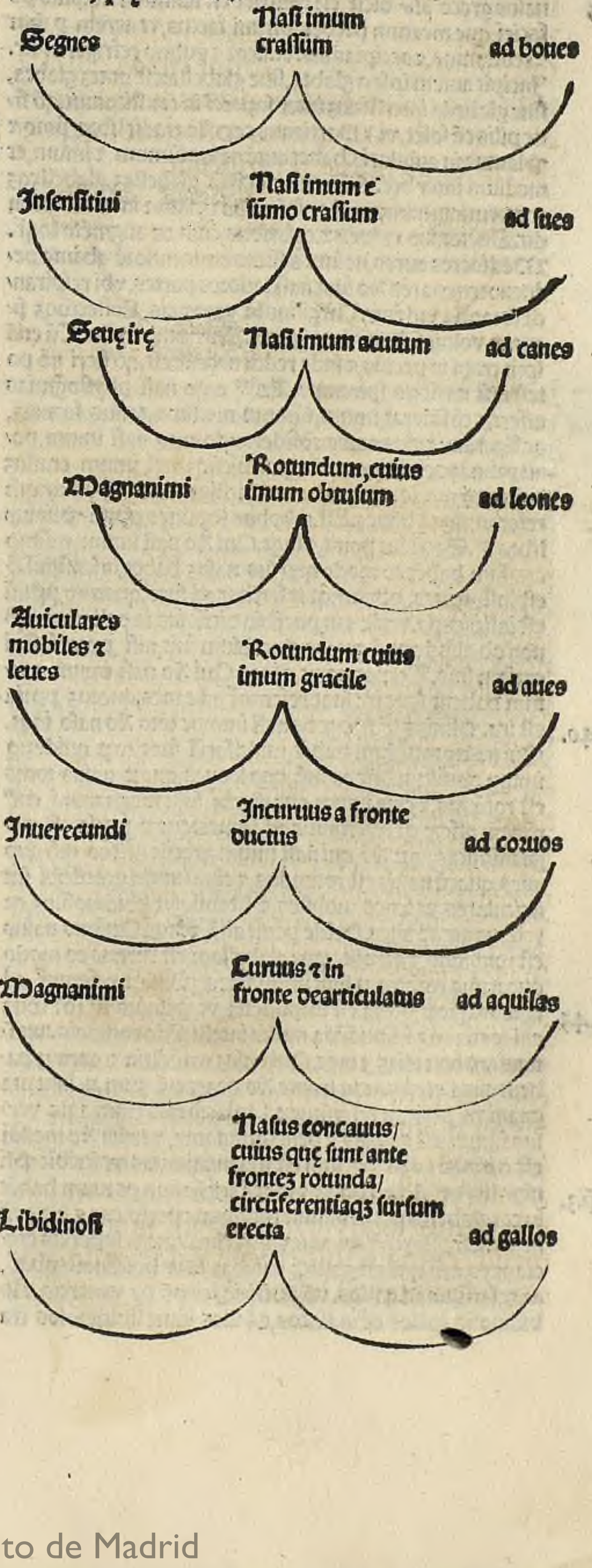

Ayuntamiento de Madrid

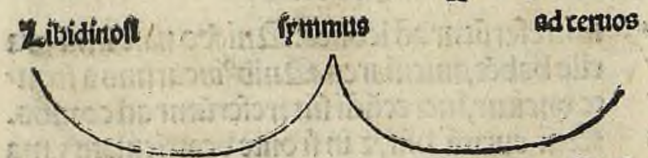

Cōmentarius ¶ Anteq̄ ꝯcluſiones de naſo afferantᷣ, aīaduertendum, ꝙ naſus gręce ῥίς dicitᷣ, eſt rhis hoc eſt naſus hyſto. pmo ps faciei, quę meatum prębet ſpiritui, factus, vt aerem ꝑ ipm ⁊ reddamus, ⁊ accipiamus: vt. ſ. coꝛ ⁊ pulmo refrigerentur. Incipit autem ipſe a glabꝛa, ſiue glabella: eſt autez glabꝛa, ſiue glabella interſtitiuʒ inter ſupercilia conſtitutum, qđ ſine pilis eē ſolet, vt Martianus capella tradit libꝛo pmo ⁊ Plautus in aulularia. habet autē naſus ſūmum ⁊ imum, et medium inter hęc. Sūmum eſt circa glabellaʒ, glabellęqꝫ conterminum: imum ꝟo, vbi naſus delatioꝛ in nares ſe fundit. Suetonius 12° de. 12. cęſaribus, cum de augmēto loqᷣ. Mediocres aures, naſum a ſūmo eminentioꝛē ab imo deductioꝛem: nares ꝟo ſunt naſi latioꝛes partes, vbi reſpirandi foꝛamia videntur. Uirgilius in geoꝛgicis, Collectūqꝫ ꝑmens voluit ſub naribus ignem. Ari^les pmo hyſto. Tū etiā ſpm̄ trahi in pectus, ⁊ inde reddi neceſſe eſt, qđ fieri nō poteſt niſi naribus ſpiremus. Ari^les ergo naſi phyſiognmias affert, ⁊ cōſiderat, imum, ſūmum, medium, totius foꝛmaʒ, ac figuram: ⁊ eius nares: cōſiderando ergo naſi imum, ponit primaʒ ꝯcluſionem, ⁊ inqt. Quicūqꝫ naſi imum craſſuʒ habēt, eo modo. vʒ. quo boues, hi ſunt ſegnes, ꝓbatur: qm̄ referuntur ad boues. Eſt. n. bobus ſegnities ꝓpꝛia, Plinius libꝛo 8°. Secūdaʒ ponit, ⁊ inqt. Qui ꝟo naſi imum e ſūmo craſſum habēt eo modo quo ſus naſuʒ habet, inſenſitiui ħ eſt inſipientes, ꝓbatur: qꝛ referūtur ad ſues, quarum ꝓpꝛiū eſt inſipientia. vnde ⁊ in ꝓuerbio dicitᷣ ſus in palladem, qđ non ob aliud apud gręcos ꝓuerbium fuit, niſi, ꝓpter inſipientiam ſuis. Tertiaʒ ponit, ⁊ inqt. Qui ꝟo naſi imum acutum habent, ſeuę irę ſunt: referuntᷣ ad canes, quoꝛuʒ ꝓpꝛia
Ca. 40. eſt ira. Plinius li° 8°. hęc de naſi imo: de toto ꝟo naſo inqt. Qui naſuʒ rotūdum habēt, multifariā ſunt, eoꝝ quideʒ: q imum obtuſum hn̄t eo mō, quo leones, quoꝝ naſus totus eſt rotūdus, ⁊ eius imum obtuſuʒ: hi ſunt magnanimi, cuiꝰ rōnem affert, qꝛ referuntur ad leones: quoꝝ ꝓpꝛia eſt magnanimitas: eoꝝ ꝟo, qui naſi imum gracile hn̄t eo mō quo aues, quarū naſus eſt rotundus, ⁊ eius imum gracile: hi ſūt auiculares, vt leues, mobiles, ⁊ īſtabiles: ⁊ libidinoſi. pʒ, qꝛ referuntur ad aues. Deide ponit aliā, ⁊ inqt. Quibus naſus eſt rotundus, ⁊ a fronte ꝓpe glabellam eſt curuus eo modo quo naſus coꝛuoꝝ, ij ſunt impudētes: ꝓbat. qꝛ referuntᷣ ad
Cap. 43 coꝛuos: quoꝝ ꝓpꝛia eſt impudētia, vt Plinius li° 10°. Sua eni temeraria impudētia multa intelligēdo romanis enunciauit. Ponit aliaʒ, ⁊ inqt. Qui naſuʒ rotūdum ⁊ curuuʒ habent circa medium, in fronte ꝟo dearticulatum, ij ſunt magnanimi, ꝓbat, qꝛ referūtur ad aqlas: naſus enim aqlę verſus ſūmuʒ eſt ęqualis, ⁊ benefoꝛtunatus, verſus ꝟo mediū eſt curuus: ⁊ aqlę ꝓpꝛium eſt magnanimitas vt ſcribit Pli
Cap. 3. nius lib° 10°. Aliam ponit ⁊ inqt. Qui naſum ꝯcauum habēt iuxta glabellam, ⁊ rotūdum rotūditate perſpicua ⁊ ſupeminente. Circūferentiam auteʒ atqꝫ curuitatem ſuperius erectam: eo mō quo eſt galloꝝ naſus, ij ſunt libidinoſi: ꝓbatᷣ, qꝛ referūtur ad gallos, vn̄ ꝓuerbio fertur de venereis, ⁊ libidinoſis gallos eē indiacos, nā illos ſūme libidinoſos tradit vetuſtas. Aliā ponit, ⁊ inqt. Qui ſymmuʒ habēt, hoc eſt naribus depſſum, ſymmo. n. cōtrarius eſt ſilus, ij ſunt libidinoſi, ꝓbatur, qꝛ referūtur ad ceruos. Cerui. n. tēpoꝛe coitꝰ inſani reddūtur: vt Ari^les, ⁊ Plinius narrāt. Ultimaʒ ⁊ nonam ponit, ⁊ inqt. Quibus ꝟo nares ſunt aperte, ij ſunt iracundi, referūtur, vt inqt, ad paſſionē: quę fit in ira: qui eniʒ iraſcitur, nares aperit, ⁊ dilatat, vt caloꝛ pręconceptꝰ euentetur. Hę ſunt nouem concluſiones.

¶ Qui faciem carnoſam hn̄t, pigri: referuntur ad boues. Qui faciem macilētam habēt: ſolliciti: qui ꝟo carnoſam, timidi: referūtur ad aſinos, ⁊ ad ceruos. Qui paruū tergus habēt, puſillanimi: referūtur ad elurum: ⁊ ad ſymiam. Quibus facies magna, tardi: referuntᷣ ad aſinos, ⁊ ad boues. Qm̄ autē neqꝫ paruaʒ: neqꝫ magnā opʒ eſſe: medius habitus vtiqꝫ erit cōueniens. Quibus autē facies videtᷣ parumapparens, illiberales: referuntᷣ ad ſupapparētiā. De facie Tergus faciem μικροπρεπέσ paruūapparens ꝑuſifica.

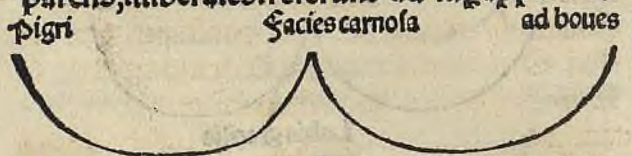

Cōmentarius ¶ Nunc de facie, ponit ſex ꝯcluſiones: pro quarū intellectu aīaduerte: ꝙ facies gręce πρόσωπον dicitᷣ. Facies autem in hoc a vultu diſcrepat: nam vultus volūtas eſt, quę ꝓ motu animi facie oſtēditᷣ: facies ꝟo oꝛis ſpēs. Saluſtius in Cathelinario, Pꝛoꝛſus in facie, vultuqꝫ vecoꝛdia inerat. Lucanus li° ij°. Uultus, vt facies iners citus moꝛbus venenū. Nonius. Uultus volūtatis indicium, qui pro volūtatis varietate mutatᷣ. Uirgilius ſpem vultu ſimulat. Qꝛ aūt facies ſit oꝛis ſpēs, lege Ari^lem pmo hyſto. Faciem ꝑtem eam nominamus dūtaxat in hoie, quę caluę ſubta eſt. nam piſcis, aut bouis faciem dicere nō ſolemus. Quo ꝟo ad ꝯcluſiōes

Ayuntamiento de Madrid

attinet, Aiaduerte macilētam faciem eē ſignū curioſitatis, atq₃ ſollicitudinis, qđ Ariſtoles nō ꝓbauit, qm̄ ſupponit eē diſpōnem hanc ad cōtrarium referendā. P. cum inqt. Qui paruum tergum habēt, ſunt puſillanimi, per tergum faciei ſuperficie₃ faciei poſteriorem intelligit ſupra, qua ponunt aures, ꝛ circūferentia barbę. Hęc eni cū fuerit parua: inde ꝑ eſt puſillanimitatis: qm̄ diſpoſitio hęc ad elurum, ſiue felē, ꝛ ad ſymiam refertur. eſt eni elurus ſpēs felis. Cu₃ ꝟo ait parum apparens gręce dicit̄ μικροπρεπέσ, πρέπεια. n. apparentia eſt, ꝛ ideo qui faciem habet parū apparēte₃, eſt illiberalis, ꝛ refert hoc ad ſuperapparētia₃: nā q nō dat, cū nō dare vult, aut cū dare negat, faciē puſificat, ꝛ cōtrahit.

de oculis ¶ Quibus aute₃ qđ ab oculis eſt: veluti veſſiculę dependēt, amatores vini ſunt: referuntur ad paſſionē. Adhuc eni₃ vehemēter cadētibꝰ: quę ante oculos ſunt, veluti veſſiculę eminēt, amatores ſomni: referunt̄ ad paſſionem. Adhuc qbus ex ſomno ſurgētibus dependēt quę ſunt in oculis: qui oculos paruos habent, puſillanimi, referunt̄ ad ſupapparētiam, ꝛ ad ſymiā. Qui ꝟo magnos habēt, oculos: pigri: referunt̄ ad boues: igit̄ benenatū op₃ neq₃ paruos, neq₃ magnos hr̄e oculos. Qui ꝟo concauos habēt: malefici: referunt̄ ad ſymia₃. Quicūq₃ oculos eminētes habēt, fatui: referunt̄ ꝛ ad ſupapparentiā, ꝛ ad aſinos: qm̄ aute₃ neq₃ eminētium oculoꝝ, neq₃ cōcauoꝝ oportet eē: medius vtiq₃ habitus ꝓſtabit. Quibuſcunq₃ autē oculi parum concaui ſunt: ij magnanimi: referuntur ad leones. Quibꝰ ꝟo in plus: manſueti: referuntur ad boues.

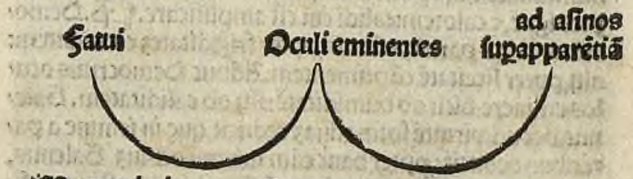

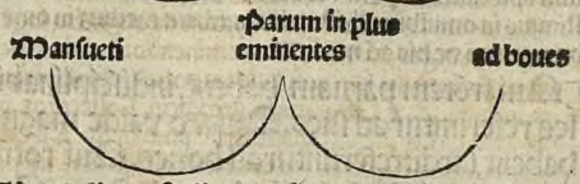

¶ De oculis nouē affert ꝯcluſiones: tres qdem ex lippitudinibus quę ab oculis, exeūt: ꝛ ſex ex figura oculoꝝ. Uerum aiaduerte ꝙ oculus ὀφθαλμόσ gręce dicit̄: continentur ꝟo oculi intra genas, dicti quaſi occulti: iacent. n. ſub ciliys ꝛ genis. Arīles ꝑ hyſto. Oculi his ſubiacent duo legitimo. ſ. naturę officio: quoꝝ partes ſuperius, iſeriuſue regētes, palpebrę appellant̄. Pilos, qui extremo palpebrarum ambitui adherent, ciliū noiamus: humor oculi iterior, quo videmꝰ: pupilla eſt: qđ eam ambit, nigrū dicit̄: qđ poſtremo nigru₃ circūdat, candidu₃ ſiue albugo. Pars cōis ſuperioris iſerioriſq₃ palpebrę angulus eſt, quē duplicem vterq₃ oculus habet: alterū iuxta naſum, alterū iuxta tempora. ¶ Quo ꝟo ad phyſiognomiā attinet, aiaduerte, ꝙ phyſiologi per oculos multifariā aīę mores nati ſunt: q₂ aut ab exeuntibꝰ, aut ab eoꝝ ſuba: aut ab eoꝝ coloribus: aut a figura: aut a pōne: aut a motu: aut ab eo: qđ in eis ꝑtinet. Arīles tamē bifariam per oculos phyſiognomiçat, qm̄ ab exeūtibus, ꝛ a figura. ¶ P. Aiaduerte ꝙ nōnunq₃ ab oculis exit non nihil, veluti veſſiculę: quę gręce cyſtes dicūtur, aliquādo lippitudines appellant̄, hę cadere poſſunt, aut ꝓpter cerebri debilitatem, aut ꝓpter humoris ſupfluitatem: ſi ꝓpter cerebri debilitatē, ſic ſunt ebrij. Uinū eni cerebrū (vt dicūt medici) maxie debilitat: ꝛ inde lippę dependēt: quare qbus lippę ab oculis defluunt, ijs cerebrū debile eſt, ꝛ ita facile inebriant̄. Sin aūt ꝓpter humoris ſuperfluitatē lippę cadūt, vel ꝑ ſe, vel quādo ex ſomno ſurgūt: vtroq₃ mō argumento nobis ſit, vt homines ſint ſomni amatores. Nam, vt Galenus in techna inquit. Qui cerebrū habēt humidum, ij amatores ſomni ſūt: ꝓpterea inqt. Adhuc qbus ex ſomno ſurgentibꝰ, dependent lippę, quę ſunt in oculis, ſubaudi ij ēt amatores ſomni ſunt. hęc de exiſtētibus Arīles aſſerit. Attēde tamē, ꝙ argumētū phyſiognomicū, qđ ab oculis accipit̄, Palemon magnifec, ex eo: q₂ oculi ſunt veluti animi feneſtrę. Galenus etiā eo libro, quem de craſi inſcribit, ait oculos eſſe aut cerebri partes ab eo deciſas, aut ab eo exortas. Cōſtat autē cerebrū potiſſimum eē in moribus: eſt. n. vnu₃ inter principalia mēbra: Cōmentarius

Ayuntamiento de Madrid

qđ eſt ſenſuũ atq̃ motuũ principiũ: hęc ex exeũtibus. De figura etiã oculoꝝ ſex cõcluſiones ponit. Uerum circa 6^am ⁊ 9^am aiaduerte ꝗ oculi eminẽtes, ſunt qui ſimplr̃ extrinſecus eminent, vt aſinoꝝ oculi, ⁊ iſti indices ſunt fatuitatis: q̄ eſt ꝓprietas aſini. Oculi ꝟo parum plus eminẽtes, ſunt oculi bouum, qui ſimplr̃ extrinſecus nõ eminent: ſed hñt plus de eminentia q̃ de cõcauitate: ⁊ iſti indices ſunt mãſuetudinis, quę eſt bouis ꝓprietas. ¶ Aiaduerte phõs nõ eodẽ diſſerere de oculoꝝ figura. Nam q̄dam oculoꝝ figuras reduxerunt ad virtutẽ generatiuam: alij ad elementarias qualitates. Democrit⁹ abderita oculos magnos oꝛiri aſſerit ꝑꝑ humiditatem: quę cã eſt amplificationis. Herophilus ꝓpter ignẽ, ⁊ caloꝛem: calidi eni eſt amplificare. ¶ P. Democritus oculũ paruũ eſſe ait: ꝓpter frigiditatem coartantem: alij ꝓpter ſiccitatẽ cõpꝛimentem. Adhuc Democritus oculos eminere dicit ob humiditatẽ: alij ob caliditatem. Galenus hęc ad virtutẽ foꝛmatiuam reducit, quę in ſemine a parẽtibus deducit: ꝓpter hanc cãm magnũ oculum Galenus, veluti magnum caput, laudat mõ ſit debitę conſtitutus figura / ſitu / lõgitudine, ⁊ virtute. Sic. n. ex materię abundantia exoꝛit, ⁊ ex virtutis foꝛmatiuę bonitate: cũ ꝟo ſitu, eminentia, cõtoꝛſione, ſtraboſitate fuerit ꝯſtitutus: magnũ oculum non laudauit: paruũ etiam nõ vituperat, mõ ſit bñ cõſtitutus in omnibus. Ariſtoteles laudauit mediũ in omnibus: verum de his ad medicos.

De fronte

Corrupte legitur in greco verbum ſagaces συνε/φὲσ Collectã nebuloſã Trãqllã

¶ Qui frõtem paruam habent, indiſciplinabiles referuntur ad ſues. Qui ꝟo valde magnã habent, tardi: referuntur ad boues. Qui rotũdam habẽt, inſenſati: referũtur ad aſinos. Qui autẽ aliquãto minus planam habẽt, ſagaces: referuntur ad canes. Qui ꝟo quadrangulum cõmẽſuratum fronti habẽt, magnanimi: referuntur ad leones. Qui ꝟo collectam habẽt, adulatores: referuntur ad paſſionem, quę fit. Uidebit eni vtiq̃ quiſpiã in canibus: ꝙ canes quãdo blãdiuntur, collectam habẽt frõtem. Qui ꝟo nebuloſam habẽt, audaces: referuntur ad taurum ⁊ ad leonẽ: qm̃ igitur nebuloſus habitus audaciã ſigñat. Collectus ꝟo adulationẽ: habitus vtiq̃ inter hos medius: decẽti⁹ ſe hꝫ. Qui triſtem frontem hñt, męſti: referũtur ad paſſionẽ: qm̃ męſti triſtis frõtis ſunt. Qui autem demiſſam, lamentabundi: referunt ad paſſionem: quoniam lugẽtes demiſſę frõtis ſunt.

Indiſciplinabiles — Frons parua — ad ſues

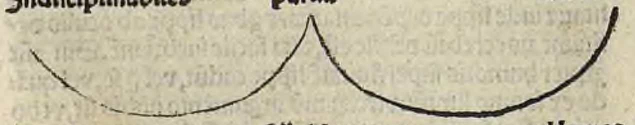

Tardi — Ualde magna — ad boues

Inſenſati — Rotunda — ad aſinos

Sagaces — Aliquanto minus plana — ad canes

Magnanimi — Quadrangulata ⁊ cõmẽſurata — ad leones

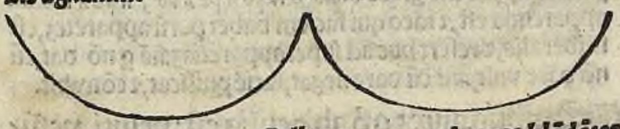

Adulatores — Collecta tenſa — ad canes blãdẽtes ad paſſiones

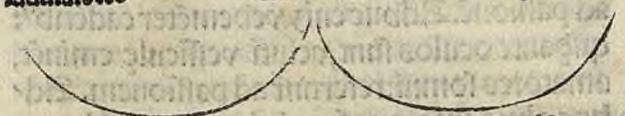

Audaces — Nebuloſa — ad leonem taurum

Męſti — Triſtis — ad paſſionem

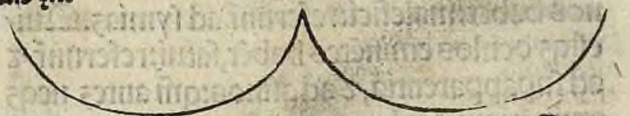

Lamentabundi — Demiſſa — ad paſſionem

Cõmentarius

¶ De fronte iterum nouem ꝯcluſiones affert. Uerũ anteq̃ de his aliq̄d diſſeratur, quid ſit frons dicamus. Frõs itaq̃ gręce eſt μέτωπον, dicta q̄dem (auctoꝛe Uarrone) frons ab oculoꝝ foꝛatu: hęc quidẽ a dextra, ⁊ ſiniſtra: timpoꝛib⁹. a ſuperioꝛi, capilloꝝ radice: ab inferioꝛi ꝟo parte: ſupcilijs terminata eſt. Ari^les hyſto. pꝛimo. pars faciei frons, quę ſub ſincipite poſita, inter id ipm, ⁊ oculos eſt. ¶ Quo ꝟo ad cõcluſionũ ꝟba attinet, aiaduerte collectam frõtẽ eſſe idem qđ tẽſa, vel tranq̄lla frons. Tranq̄llus eni eſt aer, cum non agitatu vẽtoꝝ huc illuc mouet: nebuloſa ꝟo frons, eſt, quę admodum nubiũ huc illuc mouet. collecta hoc eſt tenſa / q̄ adulatiõis index eſt. Patet eni hoc ex paſſiõe, nã cũ blandimur, tranquillã frontem, ⁊ collectam habemus: idem ex canibus patet, qui cũ blandiũtur: collectam frontem habẽt. Nebuloſa ꝟo frons ⁊ turbida index eſt audacię: patet hoc ex tauris, ⁊ leonibus, qui cũ audent, frontem turbant. Amplius triſtis frons eſt coꝛrugata frons: hęc index eſt męſtitię. Qui. n. męſtus eſt, frõtẽ coꝛrugat. Demiſſa ꝟo frons, eſt obſcura, qualis illa flentis. Contra ꝟo, clara eſt frons hilaris: hęc de cõcluſionibus. Aiaduerte totũ hunc textũ in codicibus gręcis, qui apud me ſunt: eẽ coꝛruptũ: ⁊ ideo cum legiſſem multos codices, ꝟba Ari^lis ita viſa ſunt mihi, ꝙ ſi alicui alteri aliter: ⁊ quidem melius, videretur: eius laboꝛem non recuſarem.

De capite

¶ Qui caput magnum habẽt, ſenſati: referũtur ad canes. Qui ꝟo paruum, inſenſati: referunt ad aſinos. Qui capita acuta hñt, inuerecundi: referuntur ad hñtes vngues curuos.

Ayuntamiento de Madrid

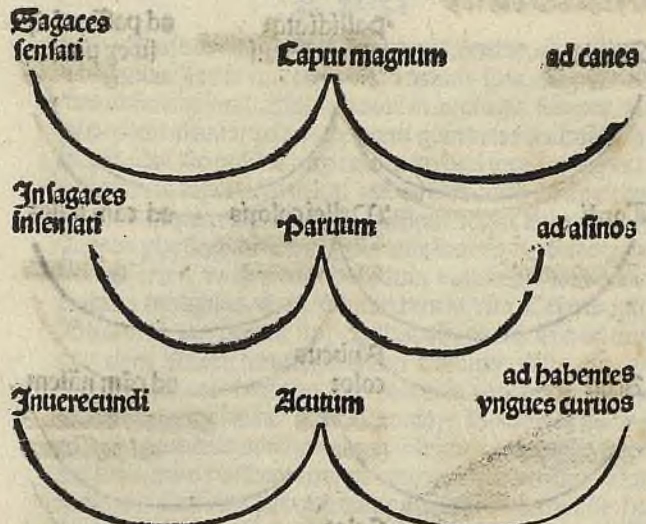

Cõmentarius ¶ De capite ponit tres concluſiones.verum anteq̃ afferantur animaduerte q̧ caput grece κεφαλὴ dicitur.Eſt autez caput,vt placet Ariſtoteli hyſto.primo,id totuz,quod collo ſuſtentatur:capitis autem pars:quę capillis intecta eſt: calua appellatur.Martialis 3°.Pſiltro facieq̃ leuas ⁊ oro pace caluam.cuius pars prior ſinciput nouiſſime conſiſtere ſolita.Juuenalis.Comedam ego flebile nati ſinciput elexi.Perſius quo vſq̃ tendat generali quadam diuiſione declarat dicẽs.Mihi feſta luce coquatur vrtica ⁊ fiſſa famoſum ſinciput aure.Jnquit Ariſtoteles.Omium enĩ oſſiũ corporis vltimuz id concreſcit,⁊ induratur.Poſterior occiput eſt.Perſius,Occipiti cęco poſtice occurrite ſanne.Solet etiam dici occipitium:vt Plautus in adularia,quę in occipitio quoq̃ habet oculos peſſima.Media inter ſinciput ⁊ occiput,vertex.Juuenalis.Tot res impoſitas capiti,quas recto vertice portat.Et ibidem Ariſtoteles verticem caluę medium diſcrimen:⁊ ęquamentum capillorum vocamus: qđ nõnullis geminum eſt.Sũt eniz qui facti a natura:biuertices ſint.verũ non oſſe,ſed capillis ęquamẽto.¶ His expoſitis,ponit concluſiones,primam quidem,cum inquit.Qui caput magnum habent:ſenſati:⁊ per magnum caput,intelligit non magnitudine oſſium,⁊ carnis,ſed magnitudĩe cõtentorum:⁊ pręterea intelligit modo ſit bene conſtitutum.Pomiliones enim capita magna habent,⁊ ſunt male ſenſati,quoniaz non bene cõſtituta illa habẽt.Et per ſenſatos,ſagaces intelligit:⁊ refert hoc ad canes,non quidem ad oẽs, ſed ad ſagaces,qui veſtigiarij dicũtur:q̧ feras veſtigijs inueniãt.Poteſt etiam hoc referri ad cauſam naturalez:quoniam cum caput fuerit magnum,cerebrum erit magnum: ⁊ cum cerebrum ſit oĩum ſenſuum principiuz,caput,ſi magnum ſit,erit multi ſenſus.¶ Scđam ponit,⁊ inq̃t,Qui vero paruum habent,ſed inſenſati,probatur:q̄ referunt̃ ad aſinos,quorum caput eſt paruuz paruitate ꝯtentoruz.¶ Tertiaz ponit,⁊ inquit.Qui capita acuta habent eo modo,quo corui,⁊ cornices,ſunt inuerecundi,probatur:quia referunt̃ ad aues quę curuos vngues habent,quę etiam acuta capita habent,vt corui ⁊ cornices,⁊ id genus.¶ Aiaduerte q̧ phyſiologi cõſiderantes caput,tria potiſſimuz inſpexerũt, magnitudinem,figuram,⁊ diſpoſitionem.De magnitudĩe itaq̃ dixerunt quemadmodum de pectoris magnitudine: vt eniz pectus paruum malum eſt,ita quoq̃ caput paruuz: pectus autem paruum ideo malum eſt q̄ pulmonis,⁊ cordis domicilium eſt.Hęc eniz membra quum dilatantur,⁊ conſtringuntur,loci amplitudine indigent.Cum eniz pect⁹ paruuz fuerit,cor moueri non poteſt,vt decet:⁊ ita calor naturalis ſuffocatur,debiliſq̃ redditur.Hinc indigeſtio emergit:ex indigeſtiõe vero ſuperfluitates,quę delatę ad cor,⁊ ad pulmonem,peripleumoniaz,⁊ alios morbos generãt:redduntq̃ vniuerſum corpus debile.Eadez ratione ⁊ paruum caput vituperatur,⁊ magnum laudatur,maxime ſi magnũ caput cum bona diſpoſitione fuerit:de qua poſtea.Cuz eñi caput magnum fuerit,aptum redditur virtutib⁹ ſenſitiuis: ⁊ motiuis:a magnitudine etiam capitis oculi parui fiunt:et beneuidentes:eſt enim cerebruz animalis ſpiritus receptaculum:⁊ propterea oculi,⁊ potiſſimum pupilla reddit̃ parua,⁊ ita fortis ad recipiendum radium viſualem.Signum autem,q̄ cum videre bene enitimur,oculos claudimus,et pupillas cõſtrigimus.hęc de magnitudĩe.¶ De figura vero: dixit Galenus optimi capitis figuraz eſſe:quę vergit ad rotunditatem/ex vtraq̃ parte leniter pręſſam:nec ab ratione quidem/nam rotũdũ,vt geometrę dicunt,eſt capaciſſimũ. Poteſt enim caput octo modis/in figura ſe habere:propter quatuor eius partes,quę ſunt ſinciput,⁊ occiput,⁊ duo timpora/dextrum ⁊ ſiniſtruz.Juxta ergo timpora quadrifariã caput inueniri poteſt,quoniam vel,vtraq̃ timpora creuerunt ſuperfluo tumore:vel defecerunt valde,vel dextrum creuit,⁊ ſiniſtrum defecit,vel contra.Juxta vero ſinciput et occiput etiam quatuor modis ſe habere poteſt,quoniã vel hęc ambo creuerunt,vel hęc ambo defecerunt,vel occiput defecit,⁊ ſinciput creuit,vel contra:⁊ ſic his octo modis caput vituperatur in figura:quare bona capitis figura eſt,vt ſinciput ⁊ occiput vergant ad rotundum,⁊ ſit a timporib⁹ leuiter pręſſum.Ex his ſequitur quid ſit caput bene diſpoſitum:eſt eniz caput bene diſpoſituz/qđ congregat bonã magnitudinem,⁊ bonam figuram.Huius ſigna Galenus in techna aſſignauit.Hinc tollitur inter dicta Ariſtotelis cõtrouerſia:nam in libro ploblematum laudauit caput paruuz, quod ideo laudauit,q̄ per paruum intellexit:paruitate cõtinentium:quę tamen ſunt magna magnitudine contentoꝝ: hic vero laudat magnum magnitudine contentorum:aſinoꝝ: enim capita magna ſunt oſſium ⁊ carnis magnitudine.Canum vero cerebri:⁊ ideo laudat canum caput:aſinorum vituperat.Hęc de capite. ꝑti^la^.30. cap.3.

¶ Qui aures paruas habẽt,ſymiales.Qui vero magnas:aſinini.videbit autez vtiq̃z quis ⁊ canum optimos moderatas aures habere. De auribus

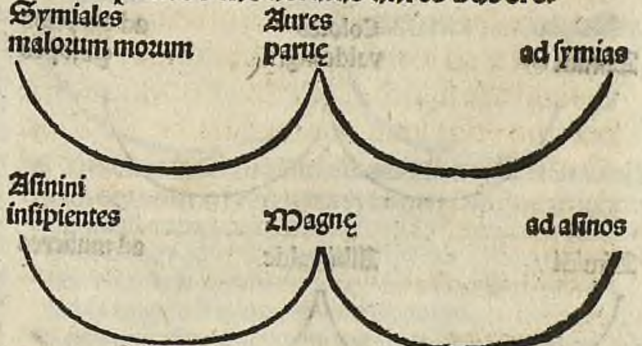

¶ Nunc de auribus:verum anteq̃ ad concluſiones veniã: dicamus q̧ auris grece dicitur οὖς/eſt autem auris capitis pars,qua audimus:ita vt nulla ſpiratio deſideretur:erat.n. Alcmeon qui capras per aures ſpirare credebat:auris ps exterior/cui auriculę nomen eſt,parte cõſtat ſuperiore pinna:inferiore/fibra:tota autẽ ipſa ex cartilagine/carneq̃ cõſtituta eſt.At pars interior forma/anfractui cochleę ſimilis deſinit in os:quod auriculam plane imitatur,in qđ quaſi nouiſſimum vaſculum ſtrepitus deuenit.Ariſtoteles pręterea hyſto.primo.Auriũ talem ponit diuiſionem,⁊ phyſiognomoniam:vt alię ſint lenes,alię piloſę,alię inter has medię.Jtem alię maiores,alię paruę,alię mediocres,⁊ aut nimium,aut parum:aut mediocriter arrectę:notam morum Cõmentarius

Ayuntamiento de Madrid

optimoꝛuꝫ habent,quę mediocres.atq̄ magnę arectęq̄ vl⸗tra moduꝫ ſtultitię indices ſunt:aut loquacitatis.Aures bo⸗nę ac optimoꝛum moꝛum indices,vt Loxus inquit,ſemi⸗circulares ſunt,cōnexa linea in medio,aliqua ex parte cõpreſſa verſus centrum:magnitudine mediocres:capita de⸗center adherentes,mediocriter piloſę,ſic eni̅ ſignificāt vir⸗tutem ſeminalem,quę eas foꝛmauit,fuiſſe pollenteꝫ,⁊ opti⸗mam,quę ſi fuit bona:cętera moderate ꝯfecit.¶ His decla⸗ratis,ponit duas concluſiones,quaruꝫ pꝛima eſt,qui aures paruas habent,ſunt ſymiales:hoc eſt maloꝛum moꝛum,vt ſtolidi,fures,⁊ libidinoſi,ꝓbatur:q2 referuntur ad ſymias. Secūda v̄o eſt,qui aures magnas habent ſunt aſinini:hoc eſt inſipientes,pꝛobatur:q2 referuntur ad aſinos.Hinc ſe⸗quitur aures medias eſſe indices bonoꝛum moꝛū,⁊ hoc in⸗quit.Uidebit autem vtiq̄ quiſpiam ⁊ canum optimos ma⸗gnitudine,figura,⁊ diſpoſitiōe mediocres aures habere,vt Loxus pꝛobauit.Hęc de auribus.

De coloꝛibus ¶ Qui valde nigri:timidi: referuntur ad ęgy⸗ptios ęthiopes.Qui auteꝫ albi valde:timidi, referuntur ad mulieres.Coloꝛ autem,qui cō⸗fert ad foꝛtitudinem:medius boꝛuꝫ opus eſt, vt ſit.Qui flaui ſunt:animoſi ſunt: referuntur ad leones.Qui valde rubei ſt̄,aſtuti ſt̄ referū⸗tur ad vulpes.Qui v̄o pallidi,atq̄ coloꝛe tur⸗bati:timidi,referuntur ad paſſioneꝫ,quę eſt ex timoꝛe.Qui autem ſunt mellei coloꝛis:infrigi⸗dati ſūt:frigida auteꝫ difficulter mobilia: dif⸗ficulter auteꝫ exiſtentibus mobilibus his,quę ſunt ſm̄ coꝛpus,erunt vtiq̄ tardi.Quibus co⸗loꝛ ruber eſt,acuti:quoniā omnia quę ſunt ſm̄ coꝛpus:motu calefacta,erubeſcūt. Quib⁹ v̄o coloꝛ flāmeus:maniaci:q2 ea ſꝫ coꝛpus valde calefacta,flāmeum coloꝛem habent.Qui autē ad ſūmum calefacti ſunt,maniaci vtiq̄ ſunt.

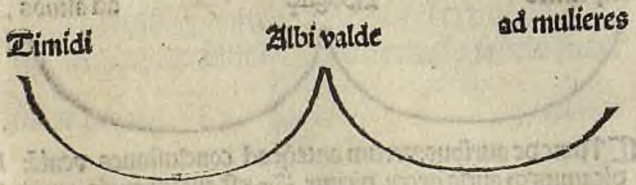

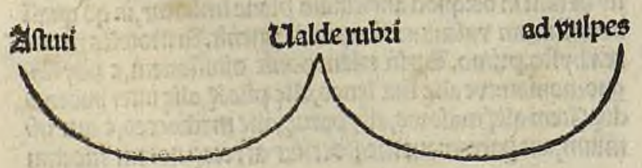

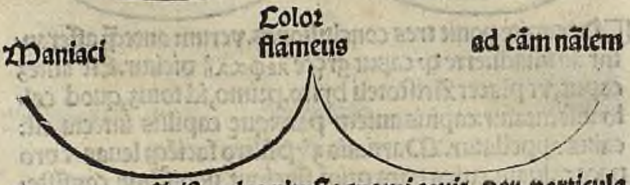

¶ Hactenus Ariſtoteles phyſiognomicauit per particula⸗res diſpoſitiones coꝛpoꝛis:quę ex particularibus membꝛis colliguntur:nunc v̄o per vniuerſales diſpoſitiones,vt per coloꝛem,piloſitatem,vocem,⁊ id genus:⁊ pꝛimo quideꝫ ꝑ coloꝛes,tāq̄ pꝛimo nobis occurrentes.Uerum anq̄ ad cō⸗cluſiones veniamus,de coloꝛibus quędam cōmunia tranſi⸗gamus.De coloꝛibus igitur omnes cōueniunt duos eē ex⸗tremos album ⁊ nigrum,cęteros v̄o pꝛęter hos medios eē omnes,⁊ finitos,album quidem ⁊ nigruꝫ extremi ſunt,qm̄ reſpectu viſus alter in extremo diſgregat,alter congregat: cęteri diſgregant,⁊ congregant magis atq̄ minus pꝛo rōne pꝛopinquitatis ad hos ſm̄ magis ⁊ minus.De nūo v̄o me⸗dici coloꝛes enumerant per craſum hoc eſt complexionuꝫ, vt verbis eoꝛuꝫ vtar,numero.Aſtronomi v̄o non vna ra⸗tione,nam alij pꝛo numero planetaruꝫ,alij pꝛo numero re⸗gionum ⁊ climatuꝫ,vt Maternus autumat.At Ariſtoteles libꝛo de ſenſu ⁊ ſenſibili pꝛo numero ꝓpoꝛtionum:quę ſen⸗ſibiliter contingere poſſunt ex miſtione albi ⁊ nigri.Ueruꝫ de his ad libꝛū de ſenſu ⁊ ſenſato.¶ His ſuppoſitis,pꝛimā concluſionem ponit,⁊ inquit.Qui valde nigri:timidi,ꝓbat: q2 referuntur ad ęgyptios ęthiopes.Medici v̄o cauſaꝫ p̄⸗bent,qa tales ſunt melancholici:quoꝛum pꝛopꝛietas eſt ti⸗miditas.Scdam ponit,⁊ inquit.Qui v̄o albi valde,etiā ti⸗midi,pꝛobat,⁊ inquit.Referuntur ad mulieres.medici v̄o pꝛobant ex eo:q2 ſunt flegmatici,atq̄ frigidi:quoꝛum affe⸗ctio peculiaris eſt timoꝛ.Ex his concludit,quis coloꝛ cōue⸗niat foꝛtitudini,⁊ inquit.Coloꝛ autem qui confert ad foꝛti⸗tudinem,medius hoꝛum opus eſt,vt ſit:quoniam foꝛtitudo eſt virtus media audacię ⁊ timoꝛis.Sed dices albū non fa⸗cit ad audaciam:⁊ ita lꝫ nigrum faciat ad timoꝛem:cum al⸗bum non faciat ad audaciam:non videtur ꝙ foꝛtitudini cō⸗ueniat coloꝛ medius:dicēdum ꝙ coloꝛ medius ꝯuenit foꝛ⸗titudini:non qa extremi conueniant extremis foꝛtitudinis: ſed q2 medius coloꝛ recedit ab albo ⁊ nigro:quę conueniūt timoꝛi,qđ eſt alterum foꝛtitudinis extremum:recedere v̄o ab altero foꝛtitudinis extremo eſt accedere ad medium:in quo foꝛtitudo conſiſtit.Deinde ponit tertiam concluſioneꝫ ⁊ inqt.Qui flaui ſunt:animoſi ſunt,pꝛobat:q2 referunt̄ ad leones:qui ſunt aurei flaui,atq̄ arenoſi.Deide ponit quar⸗tam,⁊ inquit.Qui valde rubei ſunt:aſtuti ſunt,pꝛobat:quia referuntur ad vulpes:quibus Phi dant aſtutiaꝫ.Aiaduer⸗te non ſolum vulpem,ſed etiaꝫ cętera animalia rubea are⸗noſa eſſe

Cōmentariuꝫ

noſa eſſe aſtuta:vt ſunt lepus, caprea,ceruus, aper,lupus, ⁊ id genus. In his eniꝫ cuꝫ venati ſumus ipſa,magnas aſtutias obſeruauimus. Eſopus tamẽ in apologis ſemper vulpi pręhuit aſtutiam. Deinde ponit quintam concluſioneꝫ,⁊ inquit. Qui ꝟo pallidi,atqꝫ colore turbati ſunt,ita vt peccię in corporis ſuperficię veluti nubes cernantur,hi ſunt timidi,probat:quia referuntur ad paſſionem:quę fit ex timore. Loxus phyſiognomon exptiſſimus loquẽs de colore pallido,aſſerit ſe vnqꝫ virum pallidum vidiſſe,qui non eẽt vitioſus,⁊ malignus.vnde Plutarchus in vita Cęſaris,inqt. Brutus Cęſari ꝑterea ſuſpect⁹ habebatur:idcirco ad amicos olim dixiſſe fertur,quidnam Caſſium velle putatis. Haud enim mihi magnopere placet is magnopere pallidus. Rurſus delata ad ſe de Antonio,⁊ Dolobella calũnia ꝙ res agnouerat,non hos inquit pingues crinitoſqꝫ pertimeſco:verum pallentes magis atqꝫ macilentos illos Brutum,vꝫ,⁊ Caſſium:per quę datur intelligi nullum eſſe hominem pallidum:ſine vitiorum atqꝫ malignitatis cumulo. Animaduerte pallidum peccatum eſſe timidum,quoniã arguit miſturam flegmaticam,⁊ melancholicam. Ariſtoteles tamẽ retulit ad paſſionem/quę fit in timore:nam timore in anima facto:corpus palleſcit cum peccys,⁊ hęc ratio ſufficit phyſiognomiçanti. Rationes ꝟo,quę dãtur per cauſas naturales:tranſcendunt phyſiognomicam facultatem.attinent enim ad ſuperiorem ſubalternantemqꝫ ſcientiam. Deinde ponit ſextam,quę eſt,ꝙ homines colore mellis colorati,in actionib⁹ ſint tardi,probat:quia iſti ſunt frigidi,ſupponit enim mellinum colorem proficiſci a natura frigida: quę nunc omittamus. Frigidi autem ſunt imobiles,⁊ tardi. vnde inquit. Qui auteꝫ ſunt mellei coloris,ſunt via aduſtionis infrigidati:frigida autem ſunt difficulter mobilia:difficulter autem exiſtẽtibus mobilibus his ſpiritibus ⁊ humoribus:qui ſunt ſm corpus,motus qui ſunt ſm animam:erũt tardi:ergo recte dictum eſt,homines quorum color melle⁹ eſt,in actionibus eſſe tardos. Deinde ponit ſeptimam concluſionem,⁊ inquit. Quib⁹ color ruber eſt,ꝗ ſunt acuti:quoniam rubedo fit a motu calefaciente:vbi ꝟo motus calefaciens eſt,ibi eſt ſpirituum ſubtilitas,⁊ ſic ſunt acuti,vnde inquit. Quoniaꝫ omnia quę ſunt ſm corpus,vt motus,humores ⁊ ſpiritibus in talibus,motu calefacta:rubeſcũt in corpore:⁊ ita rubedo erit a poſteriori ſignum caliditatis ſpirituum:⁊ per conſequens ſubtilitatis. Deinde ponit octauaꝫ,⁊ inquit, Quibus ꝟo color ita ruber eſt,vt ſit flammeus,ꝗ ſunt maniaci,ac rabioſi,probat:quia quę flãmeum coloreꝫ habent,habẽt omnia,quę in corpore ſunt,valde calefacta: ⁊ ſic via aduſtionis rabioſi videnẽ:⁊ hoc ſupplet, Qui autẽ ad ſũmum calefacti ſunt,maniaci itaqꝫ ſunt. Quare valde flãmei maniaci ſunt. Eſt ergo diſcurſus:qui flãmeuꝫ habẽt colorem,valde calefacti ſunt via aduſtionis,valde calefacti ſunt maniaci.ergo qui flãmei ſunt,maniaci ſunt.¶ Dixit Loxus experientia ſe obſeruaſſe hominem,cuius naſus et maxillę epatico colore rubent:eſſe omni vitio horrẽdo affectum,vt libidine/vinolentia/crudelitate,⁊ cęteris id gen⁹ repletum. Hęc de coloribus generatim ſufficiant.

De epatico colore

De pectoris colore

Quibus ꝟo,circa pectus ſuperflãmeus eſt color:malę irę ſunt:referuntur ad paſſionem. Iratis enim:ſuperinflãmanẽ,q̃ circa pectus.

Nunc particulatim per colorẽ pectoris docet phyſiognomiçare. Et ponit hanc concluſionem. Quibus pectus,⁊ quę circa pect⁹ ſuperflãmeo colore affecta ſunt:ꝗ ſunt malę irę, probat:quia referuntur ad paſſionem:iratis enim ſuperinflãmantur:quę ſunt circa pectus:⁊ notanter de pectore dixit,quoniam pectus eſt cordis,⁊ pulmonis tectum,e quib⁹ potiſſimum ira proficiſcitur.

Cõmentariuꝫ

De colore colli et timpoꝝ

Quibus autem venę,quę circa collũ ⁊ timpora ſunt,amplę ſunt:ꝗ malę irę ſunt:referuntur ad paſſionem:quia iratis,hęc accidunt.

Venę circa colluꝫ a lateribus fragitides nũcupantur:circa timpora ꝟo:venę dicantur timporum:quibus ergo hę vtreqꝫ amplę,⁊ turgidę ſunt natura:ꝗ malę irę ſũt,probat: quia referuntur ad paſſionem,quia iratis,hęc accidũt,vꝫ, venarum taliuꝫ tumores. Obſeruaui in muliere venas colli valde tumidas,⁊ eam eſſe peſſimę ac pernitioſiſſimę irę vſqꝫ adeo vt vbiqꝫ homicidiaria haberetur. Animaduerte diſpoſitionem hanc venarum ad colores eſſe redactam:qꝛ ex ſanguine illo venę colorantur.

Cõmentariuꝫ

De faciei colore

Quibus facies ſupererubeſcens eſt,verecũdi ſunt:referuntur ad paſſioneꝫ:quia verecũdatis ſupererubeſcit facies. Quibus genę ſupererubeſcunt,vini amatores ſunt:referuntur ad paſſionẽ:qꝛ inebriatis ſuperubeſcũt genę.

De colore faciei Ariſtoteles duas ponit concluſiones/alteram de vniuerſa facie:alteram de maxillis/ſiue genis:quę tranſlatione patent. Alexander ꝟo Aphrodiſius,addit duas alias ſatis pulchras. Primam quideꝫ,quibus facies pallida eſt,ꝗ ſunt natura timidi:refert ad cauſam,quoniaꝫ in in his ſanguis ſtat iuxta pręcordia ob eorum timoreꝫ:veluti cum quis timet hoſtem:intra menia ſtat. Secũdam ꝟo. quibus facies natura rubra eſt,ꝗ ⁊ verecũdi/⁊ hilares ſunt. verecũdi quidem,quia ſanguis tegendi cã ſuper facie ſemper perfuſus eſt:veluti ſęꝑe ob pudorem manu faciem tegimus. Hilares ꝟo,quia ſanguis voluptatibus extrinſecus occurrit,quemadmodum nos ex domicilio amico occurrimus. Loxus,vt ſuperius narrauimus,vt Albertus etiã refert,addit quintam concluſionem ſatis expertam,⁊ inquit. Quibus maxillę,⁊ naſus ſuperubeſcunt natura,rubore epatico:ac purpureo,ꝗ obſceniſſimis vitys ſemꝑ ſũt iplicati.

Cõmentariuꝫ

De oculorũ colore

Quibus autem oculi ſupererubeſcũt,ſtupidi ſunt ob iram:referuntur ad paſſioneꝫ: quia ob ira ſtupidi facti,erubeſcunt oculis. Quib⁹

Ayuntamiento de Madrid

autez oculi valde nigri:timidi. Color eni valde niger timiditatez ſignificare videtur. Quibus autem non valde nigri,ſed declināt ad flauum colorē:animoſi ſunt. Quibus glauci,aut albi,timidi. videtur enim albus color timiditatem ſignificare. Quibus vero non glauci,ſz charopi,animoſi ſunt:referuntur ad leonem τ ad aquilam. Quibus nigri:ſtolidi,referuntur ad capras. Quibus ignei:inuerecundi, referūtur ad canes. Qui diſcoloratos oculos atqz turbatos habent,timidi:referuntur ad paſſionez: qz qui timent,pallidi fiunt colore nō equali. Qui oculos lucentes habent,libidinoſi:referuntur ad gallos, τ ad coruos.

Ἰνῶποί Nigri. Vinoſi.

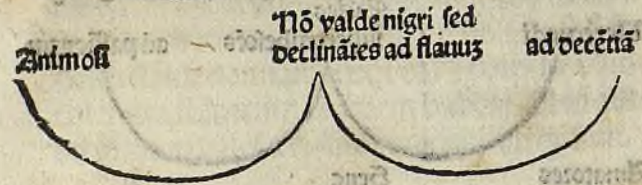

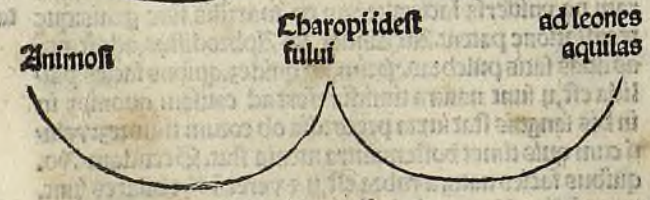

Cōmentariuz

¶ De colore oculorum nouem concluſiones affert. Ueruz anteq̄z de illis quicq̄z agatur,animaduerte φ in oculo tria ſpectantur. Primuz eſt humor oculi interior,quo videmꝰ, quę pupilla dicitur. Scōm vero eſt,quod pupillaz ambit,dictum a Phis nigrum. Tertium deniqz eſt,quod poſtremo nigrum circūdat,candidum,ſiue albugo appellata. Candiduz oculi,vt Ariſtoteles primo hyſto.inquit,magna ex pte ſimile in omnibus eſt:at quod nigrum dicitur:variat. Qua ratione fit,vt hę nouem concluſiones de nigro intelligendę ſint:ſiquidem nigrum variat,candiduz vero τ pupilla in omnibus ſimiles ſunt:cur vero nigrum variet, in libris de animalibus cauſa aſſignatur:τ non ſolum nigrum variat in diuerſis hominibus,ſed etiam in eodem homine per ętates. Nā vt Ari^les 5° de generatione animalium inquit. Oculi oium puerorum ſtatim a partu ceſiuſculi ſunt. Poſtea vero imutantur in eam naturam:quę futura eſt:quod in ceteris animalibus non euenit manifeſte: quia,vt inquit, ceteris animalibus oculi vnicolores ſunt:vt boum nigri,ouiū aquini,aliorum ruffi,toto genere aut ceſy,nōnullorum caprini, vt caprary generis. At hominum oculos varios verſicoloreſq̄z eſſe euenit:quippe cum aly ceſy,aly flauidi,aly nigri, aly caprini,aly id genus. Excipit equum,vt libro ꝓblematum,τ p̄mo hyſto. vnde 5° de generatione animalium,quaz ob rem ceterorum vt nulli ſuo in genere diſſidēt,inter ſe:ſic nulli a ſeipſis differunt,quippe qui non pluſq̄z vnum colorem habeant ſua natura:equus maxime omniuz ceteroruz animalium verſicolor eſt. Aliqui eniz ceſy altero oculorum naſcunt̄:qđ nulli ex ceteris beſtys euenit manifeſte: lz homines nōnulli altero oculorum diuerſo gignātur. Per quę dat intelligere primo φ homo ętate mutat oculos. Deinde φ ceteroruz aialium oculi vnicolores ſint,homine τ equo exceptis. Tertio φ cum homines oculis euarient,non candido aut pupilla:ſed nigro euariāt. Cauſa autem cur homo ſtatim a partu oculos habet ceſios,eſt,qz partes,vt Ari^les ingt 5° de generatione aialium,nuper natorum imbecilliores ſunt. Ceſeitas autem imbecillitas eſt. In equis vero τ hominibus ſolum oculorum colores vary ſunt:quoniam oculi ab ipſo cerebro exoriūtur. In hominibus autem τ equis cerebrum non eiuſdem complexionis eſt,vt differētia morum teſtatur:in hominibus eniz τ equis maxima morum differentia cernitur:in ceteris autem aut nulla,aut parua:et ideo cerebrum in ceteris eiuſdem naturę eſt. verum de numero colorū queſtio fuit. Ariſtoteles enim libro ꝓblema^m tres eſſe oculorum colores nigrum,caprinum,τ ceſium aſſerit. In primo vero de hyſtoria ait,id quod nigrum dicitur, variari:nam alys atrum,quod melan greci vocāt. alys ad modum ceſium,quod glaucon appellant: alys fuluum:qđ charopon nūcupatur:alys caprinum,qđ ęgopon dicūt:aut oenopon. Idem τ in 5° de generatione animaliuz,inquit.n. at hominum oculos varios verſicoloreſq̄z eſſe euenit:nam aly ceſy,aly fului,aly nigri,aly caprini:per quę patet Ariſtotelem in libro ꝓblematum tres feciſſe oculoruz colores: pti^ls.10. ꝓbl.11.

in libro

Ayuntamiento de Madrid

In libro ꝯo de aialibus q̃tuor. Quidaʒ tollẽdo cõtradictionem dixerũt tres eſſe colorum dĩias oino abiunctos, nigrũ, ceſiũ, ⁊ hoꝝ medium açurinũ vel caprinũ, cęteri ꝯo, q2 ad hos reducunt, nõ enumerantur. Cãm auteʒ hoꝝ Empedocles, ⁊ Plato, vt Calcidius in his cõmẽtarijs ſcribit, quę in Tymęo confecit, aſſignarũt, ꝙ ceſeitas ex multitudie ignis oculos clarificãtis ſit. Nigredo ꝯo ex paucitate ignis, aquę ꝯo multitudine: quę denigratur ex igneo calore illam calefaciente. Medium ꝯo ex horum medijs. Sed Arist[les] cõtra hos obiecit ex eo: q2 viſorium ex aqua ſit: ⁊ q2 rationi ꝯſentaneũ eſt, vt ex eo humore ſit color oculi, ex quo oculus ꝑficiſcitur: ergo cauſa coloꝝ erit ex aqueis humoribus: ex q̃bus cõſtant oculi. Sʒ qm̃ diſſerere de numero coloꝝ, ⁊ de cauſis colorum pertinet ad altiorem facultateʒ: ideo his ꝑtermiſſis, ad ꝯcluſiones redeo. ¶ Eſt ergo ꝑma cõcluſio, q̃bus oculi ſupererubeſcũt, ſtupidi ac alienabiles ob irã ſũt: ⁊ per oculos, non totum, ſed nigrum intelligit, nigrum .n. eſt qđ enarrat, quare quibus nigri oculorum ſupererubeſcunt: ij adeo iraſcibiles ſunt: vt ob iram ſtupeant, atq3 alienẽtur. ꝓbat, q2 referũtur ad paſſionem: qm̃ facti ſtupidi ob iraʒ, erubeſcũt oculis. Obſeruauimus etiã nos in q̃plurimis albi oculoꝝ venulis ſanguĩe plenis rubeſcere, ⁊ extitiſſe valde iracundos. De his eñi in ꝓuerbio fertur, habẽt in oculis ſanguinem: qm̃ ſunt iracundi non ferentes iniurias: quanto magis ſi nigrũ ſuperubeſceret. ¶ Scđaʒ ponit, ⁊ inq̃t. Quibus aũt oculi valde nigri ſunt: ij ſunt timidi. ꝓbat, q2 referũt ad ꝓprietatem ſigni: color .n. valde niger ex ſua ꝓprietate timiditatẽ ſignificare videt̃. ¶ Tertiã ponit etiã, ⁊ inq̃t. Quibus autẽ non valde nigri, ſed declinant ad flauuʒ colorẽ: ij ſunt aioſi, probatur q2 referũtur ad decentiam, decet .n. qđ recedit ab extremo: ſignificare aioſitatem atq3 fortitudinẽ potius, q̃ʒ timiditatem. ¶ Quartã ponit, quibus glauci, aut albi, ij ſunt timidi, ꝓbat ex proprietate ſigni: videt̃ eniʒ albus color timiditatem ſignificare. Pręterea ꝓbari poteſt aliter, qm̃ referuntur ad noctuas, quę aialia timida ſunt, et oculos glaucos hoc eſt ceſios habẽt. ¶ Quintaʒ ponit, ⁊ inquit. Quib9 ꝯo non glauci, ſed charopi hoc eſt fului, ij aioſi ſunt. ꝓbat, q2 referũtur ad leonem ⁊ ad aq̃lam. ¶ Sextam ponit, ⁊ inq̃t. Oenopi, ſtolidi ſunt. ꝓbat, q2 referuntur ad capras: ⁊ per oenopos aliqui vinoſos, alij nigros expoſuerũt, alij caprinos, ſʒ quouis mõ occurrit qđ: qm̃ ꝑmo de hyſto. dixit caprinos notas eẽ optimorum moꝝ: hic ꝯo aſſerit eẽ notas ſtoliditatis: q̃dam dixerunt caprinos oculos, quando ſunt moderate magni, moderate humidi, moderate lucidi: eſſe optimoꝝ morum notas: ſignãt eñi magnanimum, rerum magnarum cupidum, ⁊ ꝑfectum, quales oculos Alexãdrum habuiſſe ferũt. Pręterea dicunt hos oculos interdum iracũdum ⁊ vino dedituʒ, ⁊ iactabũdum, ⁊ glorię cupidum, quę ſupra cõditionem noſtram eſt, ſignificare: tollitur ergo cõtradictio, ꝙ oculi hꝫ per ſe mali ſint: boni ꝯo ꝑ accidens, alijs, vʒ, accedẽtibus. ¶ Septimã ponit, ⁊ inquit. Quibus ignei, ij inuerecundi, ꝓbat q2 referuntur ad canes: quoꝝ oculi lucent, vt ignis, ⁊ ſunt inuerecundi. ¶ Octauaʒ ponit, ⁊ inquit. Qui diſcoloratos oculos veluti conualeſcentes habent, ⁊ maculis turbatos, ij ſunt timidi, probat̃. quia referuntur ad paſſionem, q2 qui timent, oculi eoruʒ pallidi fiunt, ⁊ quidem colore nõ ęquali, ſed turbido, ac maculoſo. Rhaſes ꝯo libro ad Almãſorem ij°, inquit. Maculę multę circa pupillam in oculo apparẽtes, malũ hoiem ſignt: ꝙ ſi cum hoc oculus etiam fuerit varius: erit deterior. ¶ Ultimam ponit, ⁊ inquit. Qui oculos lucentes habent, ij ſunt libidinoſi, ꝓbatur. q2 referuntur ad gallos, ⁊ ad coruos, in q̃bus oculi tranſparent. Hęc de coloribus oculorum.

De ꝑtium piloſitate.

¶ Qui piloſas habent tibias, venerei: referunt̃ ad hircos. Qui ꝯo circa pectus ⁊ aluũ nimiũ piloſitatẽ habẽt, in eiſdeʒ opinionib9 nũq̃ʒ perſeuerant: referũtur ad aues: q2 hę pectus ⁊ aluum piloſiſſimam habẽt. Qui pectora valde lenia habẽt, aſperi: referũtur ad mulieres: qm̃ igitur neq3 valde piloſa, neq3 lenia eẽ oportet, medius habitus optimus eſt. Qui humeros piloſos habẽt, nũq̃ʒ in eiſdem perſeuerant: referunt̃ ad aues. Qui dorſum valde piloſuʒ habent, aſperi: referunt̃ ad feras. Qui ꝯo colluʒ retrorſum piloſum habẽt, liberales: referũtur ad leones. Qui autem ꝓlixam habent barbaʒ: animoſi: referunt̃ ad canes. Qui ꝯo ſupercilia coniuncta habẽt, triſtes ſunt: referunt̃ in paſſionis ſilitudinem. Qui auteʒ ſupercilia ante naſum diuulſa habẽt: extenſa ꝯo vſq3 ad timpora: fatui ſũt: referunt̃ ad ſues. Qui erectos habent capillos in capite: timidi: referunt̃ ad paſſionem. Naʒ ⁊ ijs, qui timidi fiunt, eriguntur. Qui capillos nimis criſpos habẽt, timidi: referunt̃ ad ęthiopes: qm̃ igit̃ ⁊ erecti, ⁊ valde criſpi timiditateʒ referunt. Qui in extremitatib9 erunt criſpi: ad bonuʒ aium ſunt reducẽdi: referunt̃ autẽ ⁊ ad leonem. Qui frontis id quod eſt ante caput, eleuatũ habẽt, liberales ſunt: referunt̃ ad leones. Qui in capite adnatos habẽt crines in fronte iuxta naſuʒ: liberales: referuntur ad ſuperapparentiam: quoniaʒ ſeruile eſt, quod apparet.

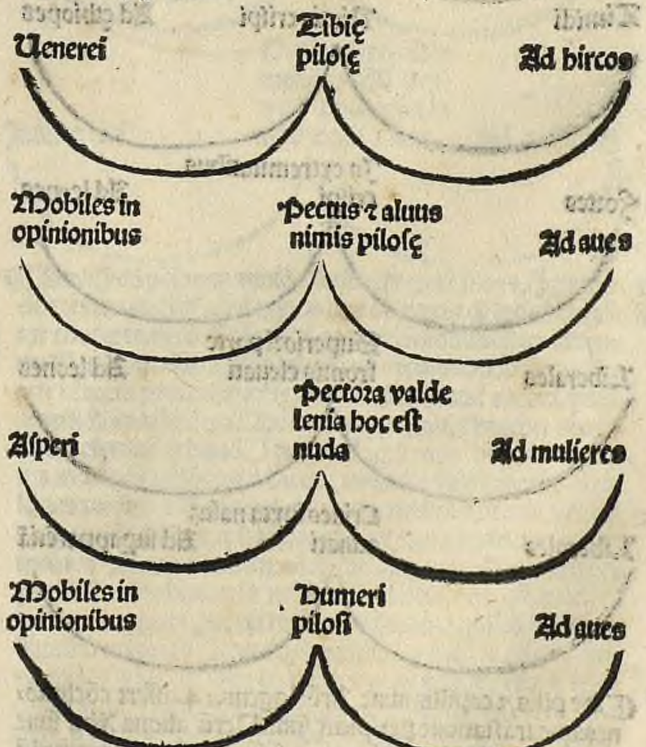

Parua Suet.

Cōmentariuꝫ

De pilis, ⁊ capillis nunc Ari[les] agens. 14. affert cõcluſiones: quę trãſlatione perſpicuę ſunt. Uerũ aliqua ỽba ſunt exponenda, ¶ Per aluũ ergo in ſcda ↄcluſione, ventriculũ intelligit, in quo cibus deuoꝛat̃, qui etiaꝫ ſtomachus dicit̃.

¶ In 7ª ỽo ꝑ prolixam barbam: non pilos intelligit, ſꝫ mẽtum: qđ caro cum oſſe eſt: naꝫ pili in multis oblõgi fieri pñt pro arbitrio. ¶ In penultima concluſione cũ inqt. Qui frõtis id, quod eſt ante caput, eleuatum habent, liberales ſunt: quidam per id quod eſt añ caput, intellexerũt capillos frõtis, qm̃ quando hi capilli ſunt eleuati, ⁊ euerſi, veluti coroña ſunt ſignũ liberalitatis: alij ⁊ quidem verius intelligunt ſuperioꝛem frontis partem, quę eſt ante caput: hęc eniꝫ cuꝫ eleuata eſt, index eſt liberalitatis: ſic eniꝫ refert̃ ad leoneꝫ. ¶ Ultima cõcluſio eſt, qui in capite adnatos habẽt crines in fronte iuxta naſuꝫ, liberales: ⁊ per crines intellexerunt q̃dam pilos ſupercilioꝛum, alij verius capillos, in q̃buſdã.n. capilli veluti crines deſcendunt in fronte iuxta naſum: ⁊ tales ſunt liberales, ⁊ ad ſeruiẽdum liberaliter prõpti, ꝓbat qꝛ referuntur ad ſuperapparẽtiam: nam qđ apparet de crinibus hoc pacto in fronte, eſt ſeruile, hoc eſt ſignuꝫ prõptitudinis ad ſeruiẽdũ. Qui.n. libere ſeruit, atq; prõpte: crines flectit deoꝛſuꝫ ad naſuꝫ. Hęc Ari[les] de piloſitate: ⁊ capillis.

De iceſſu

Qui longi ac tardi greſſus eſt: q̃ꝫq̃ꝫ tarditate moleſtus, perfectiuus tamẽ eſt: lõgus eni efficacem tardus cogitabũduꝫ. Qui breuis ac tardi: moleſta ſegnitie: nec perfectiuus: breuis.n. ac tardus, inefficacem. Qui longi ⁊ celeris, minime moleſtus ⁊ pfectius eſt: q̃m celeritas expeditiuum: longitudo ỽo nõ inefficaceꝫ. Qui breuis ⁊ celeris: moleſtus eſt, ⁊ nõ pfectiuus.

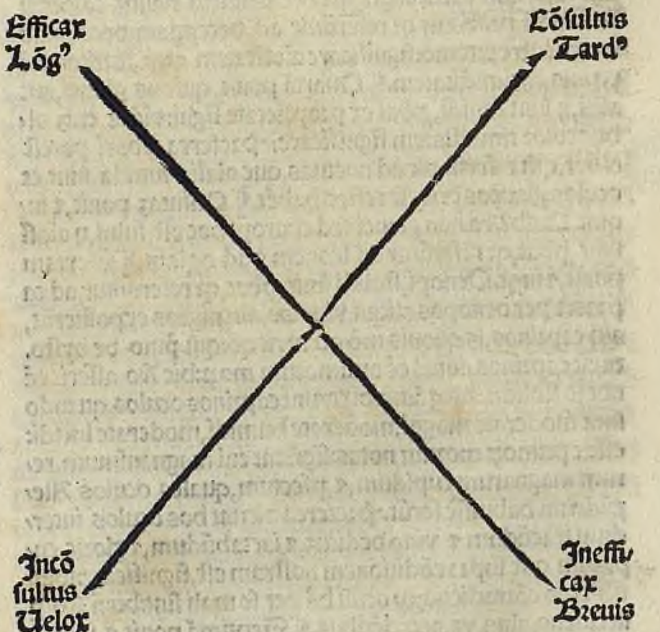

Cõmentarium

Hic de greſſu loquitur, ⁊ poſſunt colligi plures cõcluſiones. Potiſſimę ſunt quatuoꝛ. Prima eſt, q̃bus greſſus tardus lõgus, ij ſunt ↄſulti ⁊ efficaces, ꝓbat̃: qꝛ longus greſſus ſignificat efficaciaꝫ in agẽdo. Tardus ỽo cogitationẽ, atq; ↄſultationẽ, ergo q̃bus tardus longus greſſus ineſt, ij efficaces, ⁊ conſulti. Quibus ỽo tardus breuis, ij cõſulti inefficaces: cõſulti q̃dem, qꝛ tardus greſſus ineſt. inefficaces ỽo: qꝛ breuis greſſus ineſt. ¶ Tertia cõcluſio, quibus greſſus longus velox ineſt, ij efficaces ⁊ incõſulti, ꝓbat̃. qꝛ greſſus longus efficaciã: velox, incõſultationẽ ſigñat. ¶ Quarta cõcluſio: q̃bus greſſus velox breuis ineſt, ij inconſulti, ⁊ inefficaces, ꝓbatur: qꝛ velox greſſus incõſultationis, breuis ỽo inefficacię index eſt. Ari[les] tñ his ỽbis has innuit, ⁊ inqt. Is, q̃

longi

Ayuntamiento de Madrid

longi, ⁊ tardi greſſus eſt, q̃q̃ tarditate moleſtus eſt, perfectiuus tñ eſt, lõgus eni efficacẽ, tardus ꝟo cogitabundũ ⁊ ꝯſultum ſignat: ergo gbus greſſus longus tardus ineſt, ij ꝑfectiui ſũt: qm̃ efficaces ⁊ ꝯſulti. Quo ꝟo ad ꝟba attinet, lõgus greſſus dr̃ penes ſpatiũ: Tardus ꝟo penes tp̃s: ſtat aũt greſſum rõne ſpatij eẽ lõgũ: rõne ꝟo tẽporis, tardũ. ¶ Aliã ponit, ⁊ ingt. Js, qui eſt greſſus breuis, ac tardi, moleſta ſegnitie eſt, nec tñ ꝑfectiuus, ꝓbat. breuis. n. ac tardus ineffica cẽ ſigt, ⁊ ſubaudi ꝯſultũ: inefficacẽ gdem ob breuitatẽ: cõſultũ ꝟo, ob tarditatem. ¶ Affert aliaʒ, ⁊ ingt. Js, g eſt greſſus lõgi, ⁊ celeris, hoc eſt velocis: minime moleſtus eſt, ⁊ ẽ ꝑfectiuus, ꝓbat: qm̃ celeritas ſigñat expeditiuũ, incõſultũ tñ: lõgitudo ꝟo nõ inefficacẽ. ¶ Demum affert aliã, ⁊ ingt. Js, qui breuis ⁊ celeris: hoc eſt velocis greſſus eſt, moleſt⁹ eſt, ⁊ nõ ꝑfectiuus, qm̃ incõſultus, ⁊ inefficax. De ſũt cõcluſiones de greſſu q̃tuor: cęterę cõiugationes ſunt impoſſibiles: non eni cõſtare poteſt lõgum cum breui, nec tardũ cuʒ veloci, vt per regulam topicam habetur.

De motu partium ¶ De manus, ⁊ cubiti, ⁊ brachij motu eadẽ referunt. Qui ꝟo humeris rectis tẽſis inſultãt,

Galeagynes galeagynes: referunt ad equos. Qui humeris

Brachio minores mouent incuruati, ij ſũt aĩo elati: referũtur ad

Hoc ẽ puſilli leones. Qui pedib⁹ ⁊ cruribus ꝯuerſis ambulant, ij ſũt feminei: referunt ad mulieres. Qui ꝟo corporibus circũtorquẽtes ſe, atq; fricantes ſe, ij ſũt adulatores: referunt ad paſſioneʒ. Qui inclinati ad dextrã ambulãt: ij cinędi: referunt ad ſupapparẽtiã. Qui oculos ſatis mobiles hñt: ij ſunt acuti raptores: referunt ad accipitres. Qui palpebriʒãt, timidi: qm̃ in oculis prima vertunt. Qui demiſſuʒ aſpectũ, ⁊ qui alterã palpebrã in oculis imiſſaʒ per mediũ fixi aſpectus hñt, ⁊ qui cilia ſurſuʒ tarde reducentes, molliter ituent, ⁊ qui palpebras imiſerũt: ⁊ oino oẽs molliter, atq; delitioſe ſpectantes: referunt ad ſuperapparentiam: ⁊ ad feminas. Qui oculos frequẽti tẽpore mouẽt, q̃ſi ꝑmanentes: ⁊ tincturã albuminis in oculo hñt: intellectiui. Si eni in aliquo intellectio vehemẽter fit in anima: ſtat ⁊ viſus.

Puſilli — Humeris rectis tenſis inſultantes — Ad equos

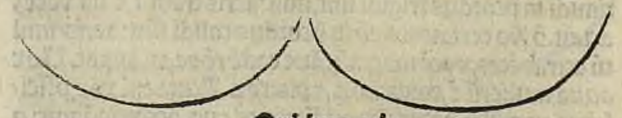

Animo elati — Qui humeris incuruati mouent — Ad leones

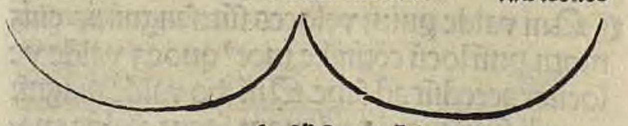

Feminei — Pedib⁹ ⁊ crurib⁹ ꝯuerſis ambulãtes — Ad mulieres

Adulatores — Corporib⁹ circũtorquentes ſe ⁊ ſe fricantes — Ad paſſionem

Cinędi — Inclinati ad dextram — Ad ſupappentiam

Acuti raptores — Oculi mobiles — Ad accipitres

Timidi — Palpebriʒãtes — Ad ſupappentiã

Qui demiſſuʒ aſpectũ ⁊ qui alterã palpebras in oculis imiſſaʒ per mediũ fixi aſpectus hñt, ⁊ cilia ſurſuʒ tarde reducẽtes molliter ituẽtes: ⁊ qui palpebras imiſerunt, ⁊ oino oẽs molliter atq; delitioſe ſpectantes

Timidi — Ad mulieres ⁊ ſupapparẽtiã

Intellectiui — Oculos frequẽter mouẽtes q̃ſi ſtantes ⁊ tincturam in albo oculi hñtes — Ad paſſioneʒ

¶ Anteq̃ ad ꝯclones veniã, aĩaduerte ꝙ tã ꝑſens, q̃ ꝑcęcedẽs textus in oib⁹ libris, quos legi tã gręcis q̃ latinis, legũtur corrupte. verũ q̃tũ potui, eos accõmodaui. ſiqs autem meli⁹, accõmodabit, eius laborẽ nõ recuſabo. Cõclones ꝟo quę in textu ponunt: multę ſũt: ꝓñt tñ ad nouẽ reduci. verũ anteq̃ illas afferat, dic. De manus, ⁊ cubiti, ⁊ brachij motu eadẽ referunt ſubaudi: q̃ de greſſu: qm̃ man⁹ brachij ⁊ cubitus mot⁹ põt eẽ lõgus, ⁊ breuis, tardus ⁊ velox: iterũ põt eẽ lõgus tardus, ⁊ lõgus velox: breuis tardus ⁊ breuis velox: ⁊ tũc eadẽ dici pñt, qm̃ lõgus efficax, tardus ꝯſultus, velox incõſult⁹, breuis inefficax dr̃. ¶ Deide ponit ꝯclones: q̃rum p̃a eſt. Qui ꝟo humeris rectis tẽſis iſultãt, hoc eſt, irridẽt, ij ſũt galeagynes, hoc eſt brachio minores. i. puſilli veluti g brachio minores ſũt, vt ſupi⁹ diximus, ꝓbat: q: referuntur ad equos, g puſilli ſũt: ⁊ icedũt humeris recti, ⁊ tẽſis. ¶ Secũdã ponit, ⁊ ingt. Qui incuruati cum icedũt, humeris mouent, ij ſũt aĩo elati: magnanimi, ac ſupbi, ꝓbat. q: referũt ad leones: qui dũ icedũt, ita humeris mouent. ¶ Tertiam affert, ⁊ ingt. Qui pedib⁹, ⁊ crurib⁹ ꝯuerſis ambulãt, hoc pacto ꝙ pedũ cuſpites dilatãt alterũ ad dextrũ, alterũ ad ſi Cõmentarius

Ayuntamiento de Madrid

niſtrũ, ij ſunt molles, ac fęminei, ꝓbat̃: qꝛ referunt̃ ad mulieres, quę hoc pacto ambulãt. ¶ Quartã affert, ⁊ inqt. Qui corpoꝛib⁹ circũtoꝛquẽtes ſe, atqꝫ friẽãtes ſe ſubaudi ambulãt, ij ſũt adulatoꝛes, ꝓbat̃. q̃a referunt̃ ad paſſionẽ: nã adulãtes ſic ſua coꝛpa mouẽt. ¶ Quĩtã ponit, ⁊ inqt. Qui inclinati ad dextrã ambulãt, ij ſũt molles, ⁊ cinędi, ꝓbat̃: qꝛ referunt̃ ad ſupapparẽtiã: nã molles ſemꝑ ſic in dextrũ inclinati ambulãt, cui⁹ cãm aſſignãmus, qꝛ ſuapte nã calidus hõ eſt, ⁊ hac de cauſa eſt ſtaturę rectę, eſt. n. calidi nã ſurſuꝫ eleuare: ⁊ qm̃, vt Ariſ^{les} inqt. lib° de ꝑtib⁹ 3°. dextrum eſt calidius ſiniſtro, iure qui virilitatẽ hñt, latus dextrũ rectius, et magis ſurſum elatũ ducere debẽt, g̊ qui ambulãt ad dextrũ inclinati, eſt ſignũ ꝙ ſint humidi ⁊ frigidi molles, ⁊ fęminei: qꝛ nõ multũ caloꝛis hñt: recte g̊ Ariſ^{les} hos retulit ad decentiã: qm̃ molles ob cõplexionis frigiditatẽ ⁊ humiditatẽ ſic ambulãt. ¶ Sextã ponit, ⁊ inqt. Qui oculos ſatis mobiles hñt, ij ſunt raptoꝛes, ⁊ rapaces, ⁊ q̃dẽ acuti ⁊ ſubtiles, ꝓbatur: qꝛ referunt̃ ad accipitres, potiſſimuꝫ ad aſtures: q̃ oculos plus alijs accipitrib⁹ mouẽt. ¶ Septimaꝫ affert, ⁊ inqt. Qui palpebꝛiçãt, ij ſunt timidi, ꝓbat̃: qꝛ qui timent, palpebꝛiçãt, ⁊ ſic referunt̃ ad paſſionẽ. ¶ Octauã ponit, ⁊ inquit. Qm̃ in oculis mutationes pꝛimę vertunt̃: ⁊ in illis ꝓ̊ apparent, ſunt. n. q̃ſi animi feneſtrę: ideo qui demiſſuꝫ hñt aſpectũ ⁊ qui alterã palpebꝛã in oculis imiſſaꝫ, ⁊ q̃ſi cadẽtẽ habent, ⁊ q̃dẽ in medio fixi aſpect⁹, ⁊ qui cilia vel ſupcilia tarde reducẽtes ſurſuꝫ, molliter intuent̃: ⁊ qui palpebꝛas q̃ſi intus oculos imiſerunt, ⁊ oĩno oẽs qui molliter atqꝫ delitioſe quouis alio mõ ab his, qui dicti ſunt, ſpectãt, oẽs tales ſubaudi ſũt timidi, molles ⁊ fęminei, ꝓbat̃: qꝛ referunt̃ ad ſuperapparentiã, qm̃ mollibus ⁊ fęmineis hęc ſupapparent. Pꝛęterea, ꝓbat̃ ẽt, qꝛ referũtur ad fęminas. ¶ Nonã ponit, ⁊ inqt. Qui oculos frequẽti tẽpoꝛe atqꝫ ſępius mouẽt, ⁊ ipſi ſunt q̃ſi ꝑmanẽtes, ⁊ hñt in oculo tincturã albuminis, hͦ eſt ⁊ albũ oculi nõ eſt valde clarũ, imo obſcurũ, ij ſunt intellectiui atqꝫ ſpeculatiui, ꝓbat̃: qꝛ referunt̃ ad apparẽtiã, ⁊ ad cãm nãleꝫ. Ad apparẽtiã q̃dem: qm̃ ſi in aliquo hoĩe in ei⁹ aĩa intellectio vehementer fit, eius viſus ẽt ſtat, ⁊ fixus. Ad cãm v̊o nãlem: qm̃ cũ candidũ oculi obſcurũ videt̃, eſt ſignũ humoꝛis melancholici, ⁊ ita ſtudioſitatis: facit enim ad ſtudium humoꝛ talis. Hęc de partium motu.

Cap. 9.

De voce

¶ Qui voce admodum magna grauiter vociferant: ꝯuitiatoꝛes: referũtur ad aſinos. Quicũqꝫ v̊o vocant a graui incipientes, finiũt autem in acutum: iracundi lugent: referuntur ad boues, ⁊ ad id quod voci apparet. Quicunqꝫ autem vocibus acutis, mollibus, ac ruptis loquuntur, cinędi: referuntur ad mulieres, ⁊ ad ſuperapparentiam. Quicũqꝫ grauiter cõiter vocant, valde ac perplexe, iracundi: referuntur ad validos canes: ⁊ ad ſuperapparẽtiã. Quicũqꝫ molliter ſine contentione vocant, mãſueti: referuntur ad oues. Quicunqꝫ v̊o acute ⁊ foꝛtiter vocant, inſani: referuntur ad capꝛas.

Iniurioſi — Voce magna grauiter vociferantes — Ad aſinos

Iracundi lugent — A graui incipiẽtes in acutũ finiẽtes — Ad boues ⁊ ad id qͦd voci appet.

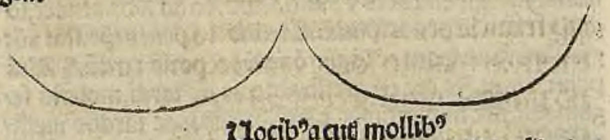

Cinędi — Vocib⁹ acutis mollib⁹ ac ruptis loquẽtes — Ad mulieres ⁊ ad ſupappẽtiã

Valde ac perplexe iracundi — Grauiter cõiter vocantes — Ad validos canes ⁊ ad ſuperappẽntiã

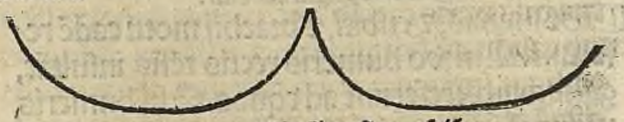

Manſueti — Molliter ſine ꝯtẽtiõe vocantes — Ad oues

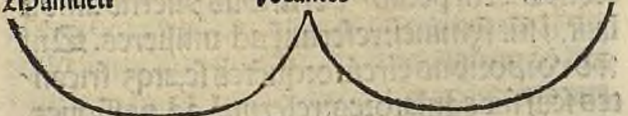

Inſani — Acute ⁊ foꝛtiter vocãtes — Ad capꝛas

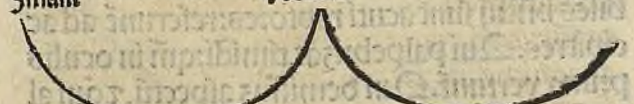

Cõmentarius

¶ De voce nũc ſex ponit ꝯnes. Et ꝑ̊mã ponit, ⁊ inqt. Qui voce admodũ magna grauiter vociferãt, ij ſũt hybꝛiſtę, vt mihi vĩ, hͦ eſt apti ferre iniurias, ꝓbat̃: qꝛ referunt̃ ad aſinos, q̃ apti ſũt ferre iniurias. ¶ Ponit 2^{am}, ⁊ inquit. Quicũqꝫ v̊o vocãt a graui ĩcipiẽtes finiũt v̊o in acutũ, ij iracũdi ſũt, ⁊ lamẽtabũdi: ⁊ iracũdi lugẽt, ꝓbat̃: qꝛ referũt̃ ad boues. Qui iracũde lamẽtant̃: ⁊ ad id, qͦd voci appet. Qui. n. iracũde lamẽtãt: a graui ĩcipiũt voce, ⁊ in acutum deſinũt. ¶ Deinde omiſſa 3^{a}: q̃ pꝫ, inqt. Quicunqꝫ grauiter cõiter, ac manifeſte vocãt, valde ac ꝑplexe, hͦ eſt nõ libere, ij ſubaudi ſũt iracũdi, ꝓbat̃: qꝛ referunt̃ ad validos canes, q̃ hͦ pacto latrant, ⁊ ad ſupappẽtiã, nã q̃ hac foꝛ^{a} vocis vociferãt, iracũdi ſunt. Alię ꝯnes patẽt. Alexãder aphꝛodiſi⁹ dic̃ certatoꝛis notã eẽ vocẽ grauẽ: timidi v̊o ꝓ magna ꝑte acutã: cãꝫ affert, qꝛ cũ timidi in ꝑ̃coꝛdijs frigidi ſint, min⁹ aeris trahũt, ⁊ ita voceꝫ acuũt. ꝯ v̊o certatoꝛes: cũ in ꝑ̃coꝛdijs calidi ſint: aeris multũ attrahẽtes, vocẽ magnificãt: ⁊ eadẽ rõne, vt inquit. Vox acuta mulierũ ẽ, eunuchoꝝ, ⁊ pueroꝝ. Acuta enĩ vox ꝓficiſcitur ex multa naturę humiditate, quę ijs accõmodatur: q̃ pueri, ⁊ eunuchi, ⁊ mulieres ſunt.

De ſtatura

¶ Qui valde ꝑui: ij veloces ſũt: ſanguinis eniꝫ motu, ꝑuũ locũ cõtinẽte, mot⁹ quoqꝫ valde velociter accedũt ad ſaꝑe. Qui v̊o valde magni: ij tardi ſũt: ſanguis enĩ motu, locuꝫ valde magnũ ꝯtinẽte, mot⁹ tarde accedũt ad ſaꝑe. Quicũqꝫ paruoꝝ ſiccis carnib⁹ ṽtẽtes, aut ẽt coloꝛib⁹, aut ẽt coꝛꝑib⁹: q̃ ꝓꝑ calitatẽ ſuperfluũt: nihil ꝑficiũt: exñte enĩ motu in ꝑuo, ⁊ veloci ꝓꝑ igneũ,

igneũ,nunq̃ ſm idem eſt ſape:ſ3 aliud in aliꝭs priuſq̃ excedẽs ſit,tranſit. Quicunq3 ꝟo magnoꝝ humidis carnib⁹ vtẽtes,aut ꝛ colorib⁹ q pp frigiditatẽ igenerant̃,nihil pficiũt:exñte.n. motu in magno loco,ꝛ tardo pp frigiditatem, nõ pmittit aliqd accedẽ ad ſape. Quicũq3 ꝟo pruoꝝ humidis carnib⁹ vtẽtes ſũt,ꝛ coloribus pp frigiditatẽ:fiũt pfectiui:exñte.n.motu in puo,id q̃ cũ difficultate mobile eſt,tẽperatur ꝯ cõmẽſuratõẽ3 pbuit primũ pficere. Quicũq3 magnoꝝ duris carnib⁹ vtẽtes ſũt,ꝛ coloribus pp calitatẽ,fiũt pfectiui,ꝛ ſenſitiui:exñte.n.latione in magno loco,ꝛ tarda pp frigiditatẽ,nihil conducit accedẽs ad ſape. Quicũq3 ꝟo in magnis duris carnib⁹ vtẽtes ſunt,ꝛ coloribus pp caliditatẽ,fiũt pfectiui ꝛ ſenſitiui. Magnitudis.n.ſupapparẽtiã ꝛ carniũ ꝛ coloris,caliditas acqſiuit:q̃re cõmẽſuratũ eẽ ad pficiẽdũ. Magnitudib⁹ergo corpa excedẽtia:aut puitatib⁹ deficiẽtia quo mõ pfecta,ꝛ quo mõ iperfecta eẽ ꝯtingit,dcm̃ eſt. At hoꝝ media nã optima atq3 pfectiſſima his eſt:qb⁹ vtiq3 ineẽ ſuponit̃. Mot⁹.n.nõ multi exñtes facili⁹ ad mẽtẽ3 accedũt:nec ẽt paulatĩ3 exiſtentes pcedũt. Quare pfectiſſima ad pficiẽdũ q̃ vtiq3 ppoſita ſũt:ꝛ ad debentẽ ſentire moderatã op3 eſſe magnitudinẽ. Qui icõmẽſurati ſũt,ꝗ aſtuti:referunt̃ ad paſſionẽ,ꝛ ad feminã. Si.n.q incõmẽſurati aſtuti ſũt,cõmẽſurati vtiq3 iuſti erũt, ꝛ fortes. Relatiõe3 aũt cõmẽſuratiõis ad corpoꝝ bonã motionẽ,ꝛ bonã natiuitatẽ reducẽdũ:nõ ãt ad maris formã,vt a pricipio dcm̃ ẽ.

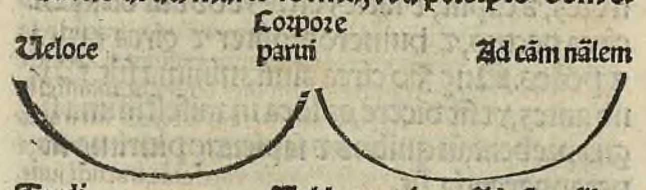

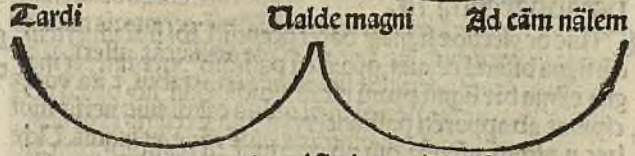

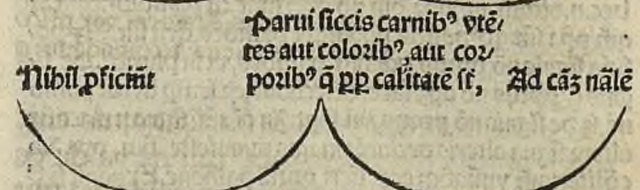

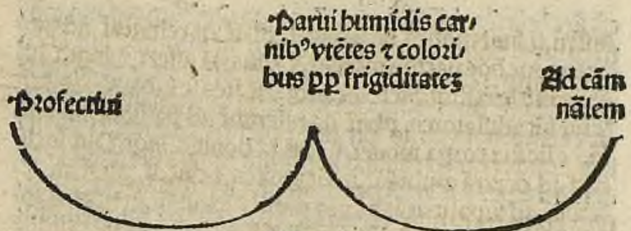

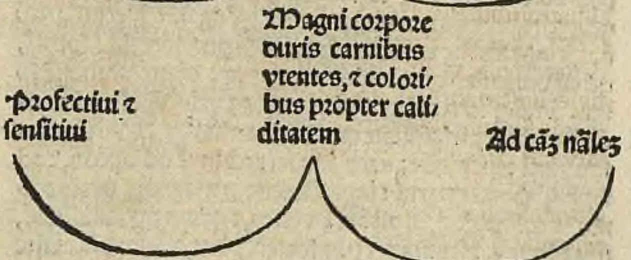

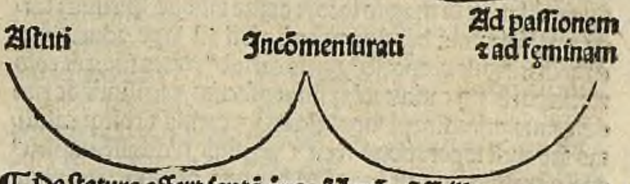

Cõmentarium

¶ De ſtatura affert ſeptẽ ꝯnes. Verũ anq̃ illę exponantur: aiaduerte:ꝙ p ſtaturã itelligim⁹ hũani corpis lõgitudine3: q̃ alter altero lõgior ẽ,q̃ põt bifariã ꝯſiderari,aut ſimplr,q̃ v3.hõ dr̃ magn⁹,aut puus,ꝛ ſm qd q̃ dr̃ magnus vl puus, cũ hac,vl illa ptiũ ꝯſtõne. ¶ De ſtatura ſimplr affert duas ꝯnes,q̃rũ p^am ponit,ꝛ ingt. Qui valde pui ſm ſtaturã ſũt,ꝗ veloces ac igenio,ꝛ actiõib⁹ celeres ſũt,pbat rõne nãli,ꝛ iquit. Sãguis.n.ac ſpirituũ ſenſitiuoꝝ motu puũ locũ inter cor,ꝛ cerebrũ ꝯtinẽte,ẽt mot⁹ſpũum valde velociter accedũt ad ſape:ẽt ad actiões. Quo ꝟo ad rõnẽ attinet,aiadũte ꝙ ſape fit ex ſpũu3 bonitate:boni ꝟo ſpũs ſũt,q claritate ac motu tẽperati ſũt,necnõ ꝛ ſubtilitate:nimis.n.veloces non ꝯducũt ad ſape.mouent̃.n.citi⁹ q̃ op3:nimis turbidi minime,nimis q3 craſſi nequaq̃,q̃re claritate,motu,ꝛ ſubtilitate tẽperati ad ſape idonei ſũt. Hinc p3 rõ:nã cũ i puo corpe ſpũs,ꝛ ſanguis in puo ſpatio ꝯtineãt(eſt.n.inter cor ꝛ cerebrũ pua itercapedo)iõ q corpe pui ſũt,in actiõib⁹ veloces ſũt. ¶ Tũc 2^am affert,ꝛ ingt. Qui ꝟo valde magni corpe,ac ſtatura ſũt:ꝗ ad actões tardi ſũt,pbat,ꝛ ingt. Sãguis eni3 motu locũ valde magnũ ꝯtinẽte,ſpirituũ ſenſitiuoꝝ tarde accedũt ad ſape,ac ad actões:cęteris g pib⁹pui ad actões, ꝛ ad ſape ſemp velociores ſũt lõgis corpib⁹. vñ Alexander aphrodiſi⁹,aſſerit eos,q corpe breues ſunt plerũq̃ eẽ ijs,q ſũt lõgi,prudentiores:qm̃ cõpacta,atq̃ coartata eſt in toto corpe aĩa. In magnis ꝟo extẽſa exoluit̃ i ſpatiũ:hãc ad cã3 Homer⁹ prudẽtẽ dic̃ Vlyxẽ,qr collect⁹erat,ꝛ breuis,Aiacẽ ꝟo ſtultiorẽ,qm̃ lõgior erat:h̃ de ſtatura ſimplr. ¶ Loquẽs de ſtatura ſm qd,ac nõ cęteris parib⁹,affert alias ꝯnes,q̃rũ p^a ponit,ꝛ ingt. Quicũq̃ paruoꝝ vtẽtes aut ſiccis carnib⁹,aut ẽt ſiccis colorib⁹,aut ẽt ſiccis corpib⁹, quę ſicca ſint pp calitatẽ,ꝛ pp calitatẽ ſupfluunt in calo ꝛ ſicco,ꝗ ad ſape,ꝛ ad agẽdũ nihil pficiũt,nec apti ſũt,pbat,ꝛ ingt. Exiſtẽte.n.motu in puo loco:ꝛ exñte motu veloci pp igneu3,h̃ eſt pp cala3 ꝛ ſiccã craſim,nũq̃ ſm idẽ eſt ſape,ſ3 aliud in aliõ puſq̃ excedẽs ſit,trãſit. Cõiũgunt̃.n.duę cãę mutabilitati,altera ex pte loci:qr puus,ꝛ iõ mot⁹ſpũu3 celer eſt,altera ex pte craſis,q̃ cala ꝛ ſicca eſt,cũ.n.ſpũs ſꝛ cali ꝛ ſicci,ac ignei,ꝛ in puo loco,aiu3 reddũt mutabilẽ,qm̃ pri⁹ mouẽt̃: q̃ aius in opione firmet̃. Quo ꝟo ad ꝟba attinet,p vtẽtes, nõ itelligit in cibarijs,ꝛ edulijs,ſ3 ad ꝯſtõnẽ,hõ.n.vtit̃ carnib⁹,colorib⁹,ꝛ id genus p ſui ꝯſtõne,ex illis.n.cõſtituit̃: ꝛ dixit,aut ẽt coloribus,nã l3 color non ſit ſiccus formalr,tñ

Ayuntamiento de Madrid

eſt ſiccꝰ via ſigni.¶ Affert 2^{m}, ⁊ ingt. Quicūq; ꝟo magno/
rū coꝛpoꝝ humidis carnibꝰ vtētes ꝓ ſui ꝯſtitutōe, aut ēt co
loꝛibꝰ, ꝗ pp frigiditatē gñant: ꝗ nihil ꝓficiunt, atq; male ſe
hñt ad ſape: ꝓbat, ⁊ ingt. Exñte motu ſpirituū in magno lo
co: ⁊ exñte motu tardo ſpirituū ꝓpter frigiditateȝ, craſis il/
loꝝ, ex hac duplici cauſa/non ꝑmittit motus ille aliqd acce
dere ad ſape.¶ Tertiā ponit, ⁊ ingt. Quicūq; ꝟo ꝑuoꝝ coꝛ/
poꝝ humidis carnibꝰ vtētes ſūt, ⁊ coloꝛibꝰ ad ſui ꝯſtitutio/
nē pp frigiditatē/ꝗ ad ſapere, ⁊ ad agēda fiūt ꝑfectiui. pꝛo/
bat, ⁊ ingt. Exñte enī motu ſpirituū in ꝑuo loco/id. ſ. ſpiritꝰ,
qđ cū difficultate mobile eſt, tēperaturę cōmēſurationē ꝑ/
buit ꝑmū ꝑficere: nā ex ꝑuitate loci hȝ velocitatē maioꝛem
ꝙ ſit necīa: ex frigiditate craſis hȝ tarditateȝ, ex vtriſq; ꝟo
ſpūs ipſi tēperatiōeȝ nacti, idonei reddunt̃ ad agēdū, ⁊ ad
ſape.¶ Ponit quartā ⁊ ingt. Quicunq; magnoꝝ duris car/
nibꝰ ⁊ coloꝛibꝰ ad ſui ꝯſtōneȝ vtētes, ⁊ qdem pp caliditatē,
fiūt ꝑfectiui, ⁊ ſenſitiui, ⁊ pꝛudentes. ꝓbat, a ꝯ̃rio: qm̃ exñte
ſpirituū latiōe in magno loco/⁊ exñte latione ſpirituuȝ tar/
da pp frigiditatē, hęc ſpirituū nā nihil ad ſape ꝯducit, g̊ q/
cūq; in magnis coꝛpoꝛibꝰ, duris carnibꝰ vtētes ſūt, ⁊ ēt colo
ribus duris pp caliditatē/ꝗ fiunt ꝑfectiui, ⁊ ſenſitiui, ac pꝛu
dētes: magnitudis enī ſuꝑabūdātiā, ⁊ carnis ⁊ coloꝝ calidi/
tas ſubaudi tēperationē fecit, ⁊ acqſiuit, reddunt̃. n. ſpiritꝰ
apti ⁊ craſſi: quare, vt ingt. Qñ hęc duo ꝯiūgunt̃: tempera/
mētū ſpirituū cōmēſuratū eē vī ad ꝑficiendū. Tūc epilo/
gat, ⁊ ingt. Magnitudibꝰ g̊ coꝛpoꝛa excedētia, aut paruita/
tibꝰ deficiētia quo mō ꝑfecta, ⁊ quo mō iperfecta eē cōtin/
gat, dcm̄ eſt. At hoꝝ media nā optima/atq; ꝑfectiſſima his
hoibꝰ eſt, quibus vtiq; illa ſupponit̃ ineē. Cuius cāȝ affert,
⁊ ingt. Motus enī nō multi/hoc eſt nec magni, nec ꝑui exi/
ſtētes, faciliꝰ ad mētē accedūt, nec ēt paulatim ac tarde exi
ſtētes ad mētē ꝓcedunt, ſed temperate/⁊ ꝓpoꝛtionabiliter.
quare, vt ꝯcludit, hęc ſic mediocriter ſe hñtia perfectiſſima
ſūt ad ꝑficiēdū, ꝗ vtiq; ꝓpoſita ſunt: ⁊ ad debēteȝ ſentire ac
ſape moderatā opȝ eſſe magnitudinē. hęc de epilogo ſtatu/
rę.¶ De cōmēſuratōe ꝟo ponit hāc ꝯcluſionē, ꝗ icōmenſu/
rati ſunt coꝛpe, ꝗ aſtuti ⁊ doloſi ſunt. ꝓbat̃, qꝛ referunt̃ ad
paſſionē, qui. n. dolis vtit̃, coꝛpus ſuū incōmenſurat: ⁊ refe/
runt̃ ad fęminā: ſunt. n. fęminę doloſę, ⁊ coꝛpe icōmēſuratę.
¶ Deide ponit ſcđam: ⁊ vtit̃ loco a ꝯ̃rio, ⁊ ingt. Si enī ꝗ in/
cōmēſurati/aſtuti ac doloſi ſūt, cōmēſurati vtiq; iuſti erūt,
⁊ foꝛtes: eſt. n. locus a ꝯ̃rio. Sȝ dices, reſpectu cuiꝰ coꝛpꝰ eſt
dđm cōmēſuratū. Rñdet Ari^{les}, ⁊ ingt. Relationeȝ aūt cō/
mēſurationis ad coꝛpoꝝ bonā motionē/⁊ bonā natiuitateȝ
reducēdū eſt. g̊ cōmēſuratio habet̃ bona craſi, ac bona na/
tiuitate, nō aūt cōmēſuratio accipit̃ ad maris foꝛmā: vt di/
ctū eſt. Sic igit̃ bona cōmēſuratio reſultat bonitate cōpō/
nis/⁊ bonitate craſis: nō relatione ad marē vel fęminā: non
enī coꝛpus cōmēſuratū eſt, qꝛ eſt maris coꝛpus, ſed qꝛ cō/
pōne ⁊ cōplōne bene inſtitutū eſt: ſed circa ea/ꝗ dicta ſunt.
Plinius vir fertiliſſimus, ⁊ Solinus eiꝰ abbꝛeuiatoꝛ termi/
nos lōgitudis, ac latitudis humani coꝛpoꝛis nondū deſcri/
ptos eē teſtant̃: qnimo ante annos ꝓpe mille Homerus nō
ceſſauit minoꝛa coꝛpa moꝛtaliū ꝙ pꝛiſca cōqueri, ⁊ pp hęc
foꝛmas mirabiles Plinius, ⁊ Solinꝰ aliqñ iuētas eſſe enu/
merāt. Uerū phyſici lōgitudineȝ humani coꝛpis nālem ſe/
ptē pedū eē aſſerūt, ꝙ Hercules intra hūc terminuȝ fuiſſet
cōpertus: latitudinē ēt totidē, naȝ quātus manibꝰ expanſis
inter digitos lōgiſſimos modus eſt, tātū eē cōſtat inter cal/
ceū, ⁊ verticē: hac rōne hoieȝ mūdū paruū appellarūt: ꝙ ſi
circulus fieret, eēt ꝑfecte ſphęricꝰ: quare ꝗ hāc lōgitudineȝ
excellit, hic lōgus coꝛpoꝛe dicit̃: qui ꝟo ab hac deficit, ꝑuus
eſt: cuiꝰ ꝟo latitudo, ⁊ latitudo nō ſūt ęqles, is incōpoſitus
eſt. hęc de quātitate. De cōmēſuratiōe ꝟo dixerūt ex q̃uis
ꝑte in coꝛpe cōmēſurato accipi poſſe totius ⁊ lōgitudineȝ, ⁊
latitudinem: cuius rei exēpla ſunt, longitudo manus ei ſpa/
tio ęquat̃: qđ a naſi cono eſt vſq; ad pꝛimā capitis ſuturaȝ:
⁊ ex hoc pȝ mediū digitū fronti ęquari. Pręterea frōtis os,
⁊ os ſincipitis nā ęqualia ſunt. Adhuc latitudo ab humero
ad humerū totius coꝛpoꝛis lōgitudini, quę eſt a vertice ad
calceum addito palmo ſubtripla eſt: palmū dico geometri/
ce, q̃lis volę latitudo ſiue pectinis manꝰ eſt: inſuꝑ ſpatiuȝ a
fonte colli ad vmblicuȝ ęqle eſt ei: qđ ab vmblico ad ficte/
ris finē eſt. Pithagoꝛas ex Herculis veſtigio ſic totiꝰ ꝙtita/
tē veſtigauit: accepta. n. veſtigij ꝙtitate medij digiti quan/
titatē accepit: eſt. n. pedis lōgitudo ad mediū digituȝ tripla.
Mediꝰ digitus ſubduplus ad ſpatium manus: hoc ꝟo ad
bꝛachiū ſubtriplū: bꝛachiū ꝟo ęqle ſpatio, qđ eſt ab altero
humero ad alterū: hoc ꝟo ad totū palmo addito, vt dcm̄ ē,
ſubtriplū. Quo pacto ex veſtigio totiꝰ ꝙtitatē nactus ſit, ex
hiſce pȝ. Ex his pȝ quo mō Ari^{lis} phyſiognomonię intelli/
gunt̃ cū ait parui coꝛpe veloces, magni ꝟo tardi, ⁊ cuȝ ingt.
Qui hñt oculos magnos, pigri: ⁊ ſilia: ſemꝑ. n. ꝙtitatē reſpe
ctu medij: ⁊ ad totiꝰ mēſurā refert. Hęc de cōmēſuratiōe.

De cōfirmatiōe ſignoꝛum

¶ Bene aūt ſe hȝ, ⁊ oīa ſigna, q̃cūq; ꝑdicta ſūt,
referre ad ſuꝑapparētiā, ⁊ ad marē, ⁊ ad fęmi/
nā. Hęc. n. ꝑfectiſſima diuiſiōe diſſecta ſunt: ⁊
demonſtratuȝ eſt maſculum fęmina ⁊ iuſtio/
rem, ⁊ foꝛtioꝛeȝ, atq; vt omnino ſit dicere: me/
lioꝛem eſſe.

Cōmentariuȝ

¶ Nūc docet ꝯfirmare ſigna, ⁊ dic̃. Bñ aūt ſe hȝ, ⁊ oia ſig^{a},
q̃cūq; ꝑdicta ſūt, referre ad ſuꝑappētiā, ⁊ ad marem ⁊ ad
fęminā, ſubaudi qñ referri pñt, nō. n. ſemꝑ referri pñt. Cuiꝰ
rōnē dic̃, ⁊ ingt. Hęc. n. ſ. mas ⁊ fęmia ꝑfectiſſima diuiſione
diſſecta ſūt, qm̄ eſt demōſtratū maſculū fęmia ⁊ iuſtioꝛeȝ ⁊
foꝛtioꝛē, atq;, vt oīno ſit dicē, melioꝛē eſſe. g̊ qñ bona ſigna
referri pñt ad marē: ⁊ mala ad fęminā: bñ ſe hȝ: bñ ēt ſe hȝ,
qñ pñt referri ad ſuꝑappētiā. hęc đ ꝯfirmatōe oiuȝ ſig̊rū.

De ſignorū electōe

¶ In omni aūt ſignoꝝ electiōe altera ſigna alte
ris declarāt magis manifeſte ſubtū. Manife/
ſtioꝛa aūt, quę in pꝛicipaliſſimis locis fiūt: pꝛi/
cipaliſſimus ꝟo locus eſt, qui ⁊ circa oculos, ⁊
frōteȝ, ⁊ caput, ⁊ facieȝ eſt. Scđs aūt eſt, ꝗ eſt
circa pectus, ⁊ humeros: ꝯñter ⁊ circa crura
⁊ pedes. Quę ꝟo circa aluū, minima ſūt. Oi/
no auteȝ, vt ſit dicere, ea loca manifeſtiſſima ſi/
gna pꝛębent, in quibus ⁊ ſapientię plurimę ſu/
perapparentia fit.

Cōmentariuȝ

¶ Nūc de electiōe ſignoꝝ docet ꝑceptū. Ubi ꝑ aiaduerten/
dū ſigna bifariā eē, alia ꝓpa: ꝗ cū paſſiōibꝰ ꝯuertunt̃: vt ma
gna ex̃ma hr̃e ſignū ꝓpꝛiū eſt foꝛtitudis: q̃dā nō ꝓpa: ꝗ ac/
cipiunt̃ ab apparēti paſſione, vel a ꝯ̃rio, ⁊ cęteris id genus.
hęc. n. dicunt̃ nō ꝓpa/qm̄ nō ꝯuertunt̃ cū paſſiōibꝰ. dr̃nt āt
qm̄ ꝓpa ſūt: qbꝰ poſitis, ponunt̃ ⁊ paſſiōes, q̃rū ſūt. Sȝ po/
ſitis ſignis nō ꝓpꝛijs, ponunt̃ paſſiōes, vt in pluribꝰ. De ſi/
gnis g̊ ꝓpꝛijs nō opȝ facere electionē, qꝛ ſemꝑ iferūt paſſio
nē, ſȝ de ſignis nō ꝓpꝛijs, vñ ingt. In oi aūt ſignoꝝ electiōe
altera ſigna alteris declarāt magis manifeſte ſcđm, ꝓpa ꝟo
ęq̃liter: qm̄ vnūqđq; eoꝝ ifert ꝓpꝛiā paſſionē. Exponit ſig^{a}
manifeſtioꝛa, ⁊ inquit. Manifeſtioꝛa aūt, ꝗ in pꝛincipaliſſi/
mis locis fiunt: pꝛincipaliſſimus ꝟo locus eſt, qui et circa
oculos, ⁊ frontem, ⁊ caput, ⁊ faciem eſt. Scđs aūt eſt, ꝗ cir/
ca pectus, ⁊ humeros: ꝯſequēter ⁊ tertius eſt ⁊ circa crura,
⁊ pedes: vltima ⁊ minima ſunt: quę circa aluuȝ. Huiꝰ oꝛdi/
nis cauſam affert Ariſtoteles, ⁊ inquit. Oino auteȝ, vt ſit di
cere, ea loca noſtri coꝛpoꝛis manifeſtiſſima ſigna, ac effica/

Ayuntamiento de Madrid

LIBROS DEL DR. L. MARCO

ciſſima prębent nobis/in quibus ſit ſuperapparentia plurimę ſapientię, vt in capite,in quo eſt cerebrũ,qđ eſt ſenſus ⁊ motus principiũ,ſine quibus nõ eſt ſapere.Poſtea loco ſecũdo ſunt humeri ⁊ pectus,intra quę eſt coꝛ,qđ eſt ſubiectum oĩum ſenſuum ſm Ariſtotelẽ. 3°loco ſunt crura ⁊ pedes,⁊ quę cum his oꝛdinantur,quę ſunt inſtrumenta motꝰ ⁊ ſenſus,⁊ ita cerebꝛi.Ultimo ſunt ſigna ſumpta ab aluo:in qua membꝛa naturalia ꝯtinentur,quę non faciunt ad ſapere, niſi parum:quatenus ſunt coꝛdi neceſſaria:hęc pauca Ariſtoteles docuit de ſignoꝝ electione,quę eſt ſignoꝛum nõ ꝑpꝛioꝛũ:pꝛopꝛia enĩ ſigna/e quouis loco accipiant̃,paſſionem inferunt.¶ Uerum aĩaduerſione dignum vniuerſam difficultatem pendere ex iudicio,⁊ hoc verum eſt in aſtronomia,in mediciali facultate,⁊ in phyſiognomica:vnde ſenex,iudicium autẽ difficile.Galenus libꝛo ij° de craſi,phyſiognomones circa iudiciũ errare aſſerit ob multas cauſas. Pꝛĩo qꝛ vni ſignoꝝ fidẽ ꝓbẽt,qđ fatuũ eſt,niſi fuerit ꝓꝓũ, vt Ariles ingt.Unũ.n. ſigm ab vna coꝛpis ꝑticula accipit̃:ex nã ãt vniꝰꝑticulę non reſultat natura/vniuerſi hoĩs.Scđo, qm̃ ad ętatis ac naturę permutationẽ non ſpectãt:ſigna enĩ interdum naturã ꝑteritam denũtiant:⁊ tamen phyſiognomones ea ad pręſentem referũt:vt ſi ſexagenarius:piloſus ſit,non pręſentem libidinem,ſed pręteritã denũtiat. Tertio,qꝛ excrementa membꝛi arbitrãtur arguere naturã mẽbꝛi:⁊ decipiuntur:nã contingit membꝛi naturam eẽ cholericam:cuius excrementa erunt flegmatica,vt docet experientia.Quarto,qm̃ quę ſignoꝛũ foꝛtia:quęue debilia ſint,nõ eligunt:in quoꝝ electione conſiſtit vniuerſum iudiciũ:ꝓꝓ hęc de electiõe ſint hęc ꝓcepta.¶ Pꝛimũ/ ſigna quę moꝛes ſignificant non per qualitates,ſed per pꝛopꝛietates,potioꝛa ſunt:⁊ ꝑmo loco ſunt habẽda.Vbi cauſa,ponamus Socratem ſignis ſumptis a qualitatibus eſſe liberalem/vtpote ꝑ coloꝛem rubꝛum,⁊ per alia ſanguinis ſigna:ſignis ỽo ſumptis a pꝛopꝛietate/eſſe auarum,vt qa eius humeri difficulter ſoluti ſint,⁊ conuulſi:vel qꝛ eius facies partuſica ſit,dico ꝙ ſigna quę a ꝓpꝛietate accipiũtur,Socrates ſit illiberalis,qm̃ potioꝛa ſunt:inſequũtur enĩ mãm,quę eſt cauſa neceſſaria:⁊ quidẽ magis ꝗ̃ foꝛma.¶ Scđm/ſigna/q̃ accipiũtur a capite,vel ab eius partibus,potiſſimũ ab oculis,potioꝛa ſunt ijs,quę ab alijs accipiũt:vñ Apulleius totus hõ in capite,vultuq́ȝ eſt,qm̃ ibi rõ.in coꝛde ira a rõne lõginſcule ſita:circa ỽo abdominis ſedẽ/deſideria,⁊ cupidines ſũt: a ratiõe lõgiſſime diſſiti.Dico potiſſimũ ab oculis,qm̃, vt Galenus ingt,oculi autẽ ſunt cerebꝛi pars,aut de eius ſubã producti.Pręterea ⁊ potioꝛa quę accipiunt̃ ab anterioꝛibꝰ capitis partibus,qm̃,vt inquit Ariles,anterioꝛ pars potioꝛ eſt,qꝛ plena/poſterioꝛ ỽo vacua:vñ ⁊ ſenex pꝛimo faciem infirmi notaueris.Poſt hęc potioꝛa ſũt,quę a pectoꝛe,⁊ ab humeris accipiuntur:qm̃,vt Galenus inquit,intra hęc pulmo ⁊ coꝛ locãtur.Poſt hęc ỽo a cruribus ⁊ pedibus,qm̃ ꝑ hęc cerebꝛũ opera motus ⁊ foꝛtitudinis exercet. Imbecillia ỽo ſunt,quę a ventre colliguntur:quoniam eſt locus cibi ⁊ potus,⁊ membꝛoꝝ nãlium,⁊ quibus nullus mos,nullaq́ȝ virtus pꝛoficiſcit̃.¶ Tertiũ pręceptum,id eligendum eſt pꝛo iudicio:cui plura,⁊ potioꝛa ſigna ꝯcoꝛdauerint.Tu ỽo aĩaduerte nõnullos,⁊ quidẽ in hac arte expertiſſimos dixiſſe ſigna quę ab anterioꝛi coꝛpoꝛis parte accipiuntur/ ſemper potioꝛa eſſe his,quę a poſterioꝛi colligunt̃.Alij ỽo dixerunt ſigna ab añrioꝛi ſumpta eſſe potioꝛa ad eas actiones,quę ſine ſenſu non fiunt:qm̃ pars anterioꝛ potioꝛ eſt in ſenſu:ſigna ỽo,quę a poſterioꝛi accipiuntur/eſſe potioꝛa ad motum ⁊ ad foꝛtitudinẽ:qꝛ ſunt mẽbꝛa motus ꝓpter neruos.Alij ⁊ quidem verius dixerunt,ſigna potioꝛa eſſe quę accipiunt̃ ab his mẽbꝛis:per quę exercet̃ paſſio:vt qm̃ ira per coꝛ exercet̃,ideo ſigna,quę accipiũtur a coꝛde,⁊ ab eiꝰ partibus,potioꝛa ſunt ad irã:vt quę a pectoꝛe,⁊ coſtis colligunt̃.Amplius qꝛ per coxas,pedes,⁊ bꝛachia,⁊ humeros exercet̃ foꝛtitudo,ideo ſigna pꝛo foꝛtitudĩe ab his accepta potioꝛa ſunt.Hęc de ſignoꝝ electione habemus.Poſt hęc Tabulas ſignoꝝ afferamus ſm diuerſos auctoꝛes.

Signa	Naturę	Loca	
Pedes			
Neruoſi magni articulati.	Foꝛtes	Mares	Ariles
Stricti parui	Molles	Feminę	
Pars iterioꝛ plãtę nõ ꝯcaua ſȝ ita plena, vt terrã tangat toto veſtigio	Uerſuti	Cauſa nãlis Femina	Ariſtoles ꝑ hyſto.
Craſſi atq́ȝ carnoſi	Fatui	Cauſa nãlis	Ariles ad
Craſſi ⁊ bꝛeues	Imbecilles	Cauſa nãlis	Alexãm
Graciles bꝛeues	Maligni	Cauſa nãlis	Plato
Nimium pꝛolixi	Doloſi	Cauſa nãlis	
Carnoſi duri	Hebetes	Cauſa nãlis	
Parui pulchꝛi	Foꝛnicatoꝛes	Pꝛopꝛietas ſigni	Rhaſes
Talus			
Neruoſus articulatus	Foꝛtes	Mares	
Carnoſus infoꝛmis	Molles	Feminę	Ariles.
Latus	Foꝛtes	Ad cãm nãlem	
Tali ꝑtes lõgę carnoſę	Stulti	Pꝛopꝛietas	Ariles ad
Calcanea gracilia	Timidi	Pꝛopꝛietas	Alexãm Palemõ
Ungues ⁊ pedum digiti,			Rhaſes
Pedũ digiti ⁊ vngues curui	Inuerecundi	Aues	
Ungues ſubtiles benecoloꝛati	Benenati	Cauſa nãlis	Ariles
Pedũ digiti cõiuncti	Pauidi	Coturnices	Iunioꝛes Ariles
Ungues digitoꝛum manus			
Ungues plani,albi molles,ſubtiles, ſubꝛubei,lucidi.	Ingenio apti	Ad cãm nãlem	Iunioꝛes
Aſperi rotundi	Uenerei	Ad pꝛopꝛietatem.	
Ualde bꝛeues	Maligni	Ad pꝛopꝛietatem.	
Parui/curui	Rapaces	Aues rapaces	
Pũcta alba vnguium	Benenati	Ad cãm nãlẽ	
Puncta nigra	Inuidi	Ad cãm nãlem	
Crura			
Neruoſa craſſa articulata	Foꝛtes	Ad marem	Ariles
Neruoſa ſubtilia	Libidinoſi	Ad aues	
Craſſa infoꝛmata	Inuerecundi	Ad ſupapparẽtiã	
.i.ſurę Tibiaꝝ ventres craſſi	Intemperati		Plato
.i.ſurę Tibiarũ vẽtres molles	Effęminatiſſimi		
Tibię graciles	Ignari		Ariles ad
Surę pleniuſculę veluti grauidę/	Soꝛdidi		Alexãm
Moderate magnę foꝛmatę	Ingenioſi		Pithagoꝛas
Tibię valde piloſę,	Libidinoſi		Iunioꝛes
Genua			
Genucraſſi	Cinędi	Ad ſupapparentiã	Ariles
Genua ſubtilia	Timidi	Ad ſupapparẽtiã	Ariles ad
Genua arcuata in anterioꝛi	Effęminati	ad mulieres	Alexãm
Genua pinguia	Timidi,liberales,		Albertus
Macra	Foꝛtes,audaces		Iunioꝛes
Coxę			
Neruoſę	Foꝛtes	Ad marem	Ariles

Ayuntamiento de Madrid

	Carnoſę	Molles	Ad fęminas
	Pecten		
Iuniores	Piloſum valde	Libidinoſi & fecūdi	Ad nālē cāz
	Pilis fere nudum	Caſti	Ad cām nālem
	Nates		
Ari^les	Acutę oſſeę	Fortes	Ad marem
	Carnoſę pingues	Molles	Ad fęminam
	Carne exiccatę	Mali moris	Ad ſymias
	Mentula teſticuli		
	Valde mentulati	Ingenio & virtute inepti	
Ptolemeus	Teſticuli in lōgū pēdētes	Liberales, ad coitum ipotētes	
	Valde mentulati	Ad coitum impotentes fiunt	
	Lumbi		
Ari^les	Lumboſi	Ferarū amatores	Leones: canes
	Ilia		Loca
Plato	Ilia vel hypocūdria gracilia ac preſſa	Timidi	Ranę
	Carnoſa	Indiſciplinabiles	
	Anchę		
Rhaſes	Ancharū oſſa pemin ētia ex̄,	Fortes	Maſculi
	Gracilia	Mulierum cupidi timidi debiles	Mulieres
	Ventriculus, ſtomachus		
Ari^les	Quę circa vētriculū piguia	Fortes	Mares
	Quę circa vētriculū nō piguia	Molles	Mulieres
Iuniores	Venter magnus extrinſecus proeminens		Edaces Tardi
	Paruus formatus		Mente dextri
	Piloſus valde ab vmblico īfra	Loquaces	Aues
	Dorſum		
Ari^les	Anguſtum informę	Molles	Fęminę
	Magnum formatum	Fortes	Maſculi
Rhaſes	Amplum	Fortes Arrogantes Irreuerentes	
	Curuum	Immorati	
	Equale formatum	Cōmenſurati	Naturale
	Cum pilis	Inuerecundi	Beſtię
	Coſtę		
Ari^les	Benecoſtati	Fortes	Maſculi
	Anguſti & non coſtati	Molles	Fęminę
	Coſtati circūtumidi, vt īflati, loq̄ces ſtultilog		Boues: ranę
Ari^les	Vmblicus		
	A pectore ad vmblicū īterſtitiū longum	Inſenſibiles voraces	Ad nālē cāz
	Equale	Laudabiles	Naturale
Palemō	Vētriculus ab vmblico ad pect⁹ carnoſus	Maleuoli	
Loxus	Mollis & cōpreſſus	Magnanimi, magnifici	
	Pectus		
Ari^les	Magnum formatum	Fortes	Maſculi
	Amplum compactuz	Fortes	Leones
	Cum pilo	Inſtabiles animoſi	Aues
	Sine pilo	Inuerecundi	Fęminę
Plato	Carnoſum valde	Indiſciplinabiles ignaui	

Interſtitiū a iugulo ad aluū maius, q̄ȝ a pectore ad vmblicum	Prudentes		
Mām ę pigues deorſum pendentes in viris	Molles Effeminati		
In pectoris ſiniſtro caro craſſa eleuata cū porro aut nēuo cum vno aut pluribus pilis	Honoris Diuitiarūq; Augmentum		Ptolemeus
Metaphrenum			Ari^les
Magnū nō carnoſū formatū	Fortes	Maſculi	
Paruū nō carnoſū īforme	Molles	Fęminę	
Curuū cū humeris ad pect⁹	Mali moris	Ad ſupappen^a	
Supinum	Molles dementes	Equi	
Ceruix humeri			
Formati magni	Fortes	Maſculi	Ari^les
Parui informes	Molles	Fęminę	
Beneſoluti	Liberales	Supapparentia	
Nō bñ ſoluti cōuulſi	Illiberales	Superapparētia	
In acuto eleuati	Inſidioſi		Plato
Lati	Fortes, intellectiui		Virgilius
Piloſa ceruix	Liberales	Leones	Palemō
Graciles	Inſenſitiui		Rhaſes
Manus			
Copulati digiti	Immundi	Sues	Iuniores
Curti & craſſi	Temerarij imanes		
Vngues lati albi ſubrufi.	Viriles		
Anguſti oblongi	Feri		
Obliqui īpudētes rapaces		Rapaces aues	
Exigui	Veteratores		
Clauis colli			
Quę circa colli clauem bene ſoluta	Senſitiui	Nālis cauſa	Ari^les
Confuſa	Inſenſitiui	Nālis cauſa	
Collum			
Craſſum	Fortes	Maſculi	Ari^les
Gracile	Debiles	Fęminę	
Craſſum carnoſum	Iracundi	Tauri	
Moderatum	Magnanimi	Leones	
Longum gracile	Timidi	Cerui	
Perbreue	Doloſi	Lupi	
Labia			
Gracilia collabijs relaxata.	Magnanimi	Leones	Ari^les
Gracilia dura	Iracundi	Sues	
Gracilia mollia	Magnanimi	Leones	
Craſſa, ſupi⁹ ppēdulū	Fatui	Aſini	
Dura gracilia ſupra caninos dētes eminētes	Fecundi	Sues	
Superius euerſum gingiuis diſcopertis	Contumelioſi	Canes	
Naſus			
Extremitates craſſę	Concupiſcentes ſegnes	Boues	Ari^les
Extremitates craſſę euerſę	Inſenſitiui	Sues	
Extremitates acutę	Seuę irę	Canes	
Rotūdus ex̄mitatib⁹ obtuſis	Magnanimi	Leones	
Rotundus ex̄mitatib⁹ gracilib⁹	Mobiles leues	Aues	
Incuruus a frōte duct⁹	Inuerecundi	Corui	
Curuus in fronte dearticulatus	Magnanimi	Aquilę	Aglias

LIBROS DEL DR. L. MARCO

	Cócauus ijs que ſunt ante frontem rotundis, circūferentiaq; ſurſum erecta	Libidinoſi	Galli
	Symmus	Libidinoſi	Cerui
	Patens apertus	Iracundi	Paſſio
Ariles ad Alexām	Lōgus ad os ptenſus	Probi, audaces	
	Facies		
Ariles	Carnoſa	Pigri	Boues
	Macilenta	Curioſi	Contrarium
	Magna carnoſa	Timidi	Aſini cerui
	Faciei tergus paruum	Puſillanimi	Elurus ſymia
	Magna	Tardi	Boues aſini
	Paruifica	Illiberales	Supapparētia
Plato	Facies deorſuz ſpectās	Hippocritę Maligni	Paſſio
Ariles ad Alexām	Plana ſine tumore	Rixoſi Inuidi	
Rhaſes	Facies vultui ebrij ſil'is	Ebrij	Supapparētia
	Sil'is vultui irati	Iracundi	Supapparētia
	Sil'is vultui verecūdi	Verecundi	Supapparētia
	Deformis ꝛ obtorta	Malemorati	Supapparētia
	Longa	Inuerecundi	
Iuniores	Ex leui cauſa ſudans	Aſtuti, libidinoſi	
	Valde minuta rotūda	Simplices	
	Longa macilenta	Audaces	
	Valde curua lōga macilēta		Malitioſi, vtiles
	A fronte ad maxillas latior a maxillis vſ͂o ad mentum anguſtior.		Mendaces Inuidi Rixoſi
	Mentum		
Ariles ad Alexām	Acutum	Fideles	Canes
	Paruum breue	Inuidi imites	Serpentes
Palemō	Quadratum	Virtuti apti	
	Lōguz vſus dorſū acutū	Verſipelles	
Pithagoras	Rotundum	Molles	Feminę
	Caro ſub mēto vſus gulā:	Libidinoſi,	
	Mētū cū fouea vl' duplex:	Libidinoſi, ꝛ minus caluescūt.	
	Barba		
Iuniores	Mulier barbata	Luxurioſa	
	Mulier cū barba valde nuda, benemorata		
Ariles	Barba nimis piloſa	Melancholici	Cauſa nālis
	Beneformata	Bonę naturę	Cauſa nālis
	Informis	Malę naturę	Contrarium
Ariles	Exeuntia ab oculis		
	Veſſiculę ab ocul' exeūtes.	Vinolenti	Paſſio
	Veſſiculę añ oc'los eminētes.	Sōnolenti	Paſſio
	Poſt ſomnū veſſiculę añ oculos.	Sōnolēti	Paſſio
Ariles	Oculi		
	Parui	Puſillanimi	Symia, appētia
	Magni	Pigri, māſueti Inuidi	Boues
	Concaui	Malefici	Symię
	Eminentes	Fatui	Aſini
	Parum concaui	Magnanimi	Leones
	Grādiuſculi parū eminētes.	Manſueti	Boues
Plato	Oculi quoꝝ aptura magna.	Impudentes	
Ariles	Anguli oc'loꝝ iuſto lōgiores.	Malefici	
byſto. p	Anguli carnoſi naribꝰ iūcti	Malitioſi	

Oculi oblongi	Callidi: deceptores		Rhaſes
Magni tremuli	Mulierum cupidi	Paſſio	
Parui tremuli	Pudentes, amatores tamen		
Quāto maior, tāto minor malitia, ꝛ ſtultitia maior			
Obliqui contorti.	Fallaces, tenaces, iracūdi, mēdaces		Iuniores
Craſſi	Stolidi: timidi, puſillanimi, iuerecūdi: loq̄ces		
Difformiter moti, nunc currentes nūc geſcētes.	Temerarij cogitabūdi: peſſimi: ſbtractores		
Oculi velociter moti cum viſu acuto: fraudulenti latrones, infideles			Ariles ad Alexām
Fixe intuentes: cogitabundi, ꝛ deceptiui			
Scōm longum ſituati.	Monſtruoſi, deceptores, inuidi		Rhaſes
Dentes			
Canini lōgi, firmi, guloſi, iraſcibiles, mali, canes apri			Rhaſes
Craſſi, lati	Vani, laſciui, ſimplices, Ignari: ingenio hebetes.	Boues Aſini	
Frons			
Valde parua	Indociles Mobiles	Sues	Ariles
Valde magna	Tardi	Boues	
Rotunda	Hebetes, inſenſati Iracundi.	Aſini	
Aliquāto minus plana.	Sagaces	Canes	
Quadrata formata	Magnanimi	Leones	
Lenia lucida	Adulatores	Canes blādientes Paſſio	
Nebuloſa	Audaces	Leones tauri	
Demiſſa	Triſtes	Paſſio	
Longa	Adulatores	Canes	
Eleuata	Liberales	Leones	
Nimis rugoſa	Inuerecundi		Apponēſis
Frons in timporibus iſlata: ſupbi, iracundi, ingenio rudes			
Caput			
Magnum	Hebetes	Aſini	Ariles
Minutulum	Fatui	Canes	
Mediocre	Boni ſenſus	Naturale	
Acutum pineatum cacuminatumq;	Inuerecundi Iactatores	Unguicurui	
Breue, globoſum	Inſipientes, imemores		Plato
Prexū in ſupficie planū,	Omni vitio pleni.		
Oblongum, vt martellum, prudentes, ſagaces			
Caput, i cuiꝰ añriori pte ꝯcauitas eſt, doloſi, iracundi.			Apponēſis
Aures			
Paruę	Scurriles	Symię	Ariles
Magnę	Hebetes	Aſini	Iuniores
Flaccę	Stolidi	Aſini	
Moderatę	Boni ſenſus	Naturale	
Rotundę	Indiſciplinabiles		Plato
Longę anguſtę	Inuidi		
Valde capiti herētes	Maleuoli		
Piloſę	Bene audientes		
Color totius			
Valde niger	Timidi	Ethiopes	Ariles
Peralbus	Timidi	Mulieres	
Fuſcus	Fortes	Mediocre	
Flauus	Boni animi	Leones	
Valde rubeus vl' rufus	Aſtuti, ingenioſi	Vulpes	
Pallidus colore turbatꝰ	Timidi	Paſſio	

Ayuntamiento de Madrid

	Mellinus	Tardi	Naturalis cauſa
	Flāmeus	Maniaci, apti, iracūdi	Paſſio
Loxus	Pallidus	Uitioſus, malignus	
Ariles	Pectoris color		
	Flāmeus	Iracundi	Paſſio
	Timporum ꝛ coll i color		
Ariles	Timporū ꝛ colli venę amplę rubeę	Malę irę	Paſſio
	Faciei color		
Ariles	Supererubeſcens	Uerecundi	Paſſio
	Genę ſuperubeſcētes	Amatores vini	Paſſio
Loxus	Genę ꝛ naſus rubeſcētes rubore epatico		Obſceniſſimi
	Oculorum color		
	Supererubeſcentes	Iracundi	Paſſio
	Pernigri	Timidi	Coloris ꝑpetas
	Nigri flauentes	Boni animi	Decentia
	Glauci aut albi	Timidi	Coloris ꝑpetas
	Fului	Boni animi	Leones
	Enopi hoc eſt bilioſi	Furioſi	Capre
	Ignei	Inuerecūdi, iucūdi	Canes
	Diſcolores	Timidi	Paſſio
	Lucentes	Luxurioſi	Galli corui
Arileo	Piloſitas partium		
	Tibię piloſę	Uenerei	Hircus
	Pectꝰ ꝛ aluꝰ valde piloſę	Mobiles in opionibꝰ	Aues
	Nudum pectus	Aſperi	Mulieres
	Piloſi humeri	In opionibꝰ mobiles.	Aues
	Dorſum valde piloſum	Aſperi	Beluę
	Collū a tergo piloſum	Liberales	Leones
	Barba prolixa	Boni animi	Canes
	Supercilia coniuncta	Triſtes	Paſſio
	Supcilia añ naſū dimiſſa ad timpora extenſa	Fatui	Sues
	Erecti capilli	Timidi	Paſſio
	Ualde criſpi	Timidi	Ethiopes
	Criſpi in extremis	Fortes	Leones
	In ſupiori pte frōtꝭ eleuati	Liberales	Leones
	Crines iuxta naſū adnati	Liberales	Supapparētia
	Plani capilli	Simplices	
	Capilli multi ꝛ denſi		Praui
	Inceſſus ꝛ motus		
Ariles	Tardus longus	Conſulti, ꝛ efficaces	
	Tardus breuis	Conſulti inefficaces	
	Longus velox	Efficaces inconſulti	
	Breuis velox	Inconſulti inefficaces	
	Erectꝭ humeris iſultātes	Puſilli	Equi
	Humeris incuruatis anbulantes	Animo elati	Leones
	Pedibus ꝛ cruribus conuerſis ambulātes	Molles	Feminę
	Corporibus ſe circūtorquētes, atq; fricātes	Adulatores	Paſſio
	Incliati ad dxtrā ābulātes	Cinędi	Supapparētia
	Oculi ſatis mobiles	Acuti raptores	Accipitres
	Palpebriçantes	Timidi	Paſſio
	Oculi frequēter moti cū corporis fixione	Intellectiui	Paſſio
	Uox		
Ariles	Magna grauis	Iniurioſi	Aſini
	A graui icipiēs in acutum deſinens	Iracundi lugent,	Boues
	Acuta mollis rupta	Cinędi	Mulieres ſupappenª
	Grauis alta	Ualde iracūdi	Ualidi canes
	Mollis ſine cōtentione	Manſueti	Oues
	Acuta fortis	Inſani	Capre
	Statura		
Ariles	Parui	Ueloces	Nālis cauſa
	Ualde magni	Tardi	Nālis cauſa
	Parui calę ac ſiccę nāę	Nihil pficiētes	Nālis cauſa
	Parui frigidę naturę	Perfectiui	Cauſa nālis
	Magni frigidę naturę	Nihil pficiētes	Nālis cauſa
	Magni calidę naturę	Perfectiui, ſenſitiui	Nālis cā
	Incōmēſurati, ꝛ iformes	Aſtuti, ꝛ praui	Paſſio feminę
	Cōmenſurati	Boni ꝛ ſenſitiui.	Naturale

Hęc eſt tabula ſignorum, ꝛ naturarū, atq; locoꝝ: vt Ariſtotele, ꝛ alijs auctoribus collegimus, illud tamen nobis teſtandum, grecū Ariſtotelis codicē, e quo hęc extraximus, in q̄plurimis locis eſſe corruptum: nos xo ita accōmodauimus, vt viſum fuit nobis. Siquis autem melius haberet, placebit nobis: nō eni hęc ſcripſimus, vt ita eſſe credamus: ſed, vt alij viam ſumant benedicendi. Hęc de phyſiognomicis finis Sueſſę X°. Decembris. M.D.XXI.

FINIS.

LIBROS DEL DR. L. MAROO

BIBLIOTECA MUNICIPAL MADRID

Ayuntamiento de Madrid

LIBROS DEL DR. … MARCO

¶ Eutychi Auguſtini Niphi Medices Phi Sueſſani cōmentarioluꝫ de aialium motu ad Hieronymū Carbonē patritiū Neapolitanū.

Prefatio.

LIber de aialium motu Carbo doctiſſime, a nris phis ſemper deſideratus eſt, ob difficultatem: quę ex eo exorta eſt, ꝙ grecus Ari^lis^ codex fere totus corruptus legat᷑. Res etiaꝫ ipſa non leuis eſt, ſiquidem non parum difficultatis habet cognoſcere, quo modo cūcta animalia moueantur: quibus e cauſis, quem ob fineꝫ: qualibuſue inſtrumētis. Accedit ad hęc, ꝙ Ari^lis^ libri ſine grecoꝝ interꝑtationibus nedum intelligi, ſed nec legi poſſunt. Quare cuꝫ liber iſte mihi difficillimus videretur, publicare eum nō auſiꝫ, niſi ſub ingenij tui clypeo. Naꝫ ſi a teipſuꝫ cōmēdatū ſenſero, liuidos maliuoloꝛuꝫ vultus pili faciam. Uale.

¶ Ariſtotelis de aialium motu cuꝫ Auguſtini Niphi Medices Phi Sueſſani cōmētarijs.

DE animalium motione quęcūqꝫ per ſingula genera illis attribuantur, ⁊ quę diſcrimina, cauſęqꝫ eorum, quę ſigillatiꝫ iiſdem ipſis accidere ſoleant alibi de omnib⁹ diſputatum eſt.

DE motu autem aialium, quęcūqꝫ circa vnūquodqꝫ genus ipſoꝛum ſunt: ⁊ quę differentię: ⁊ quę cauſę: ſingularium accidentiū quę inſunt ipſis, conſiderandum eſt de omnibus in alijs.

Cōmentarium — ARiſtoteles ꝑtractaturus de motu animaliū generatim: quo, vꝫ, aialia mouent᷑ ſm locuꝫ: quatenus eſt aialis, vt animal, ꝑmo explodit, quę nō ſunt hic agenda de motu. 2° inſinuat breuiter intētioneꝫ libelli pręſentis. Ubi attētione dignum, ꝙ de motu cōtracto ad aial, poſſumus loqui dupliciter generatim, non deſcendendo nec ad ſpēm motus, nec ad genus animalis determinatuꝫ: ſed ſtando in genere motus, ⁊ aialis: ⁊ poſſumus loqui ſpeciatim deſcendēdo ⁊ ad ſpecieꝫ motus, vt ad volatōeꝫ, vel reptionē, vel ambulationē, ⁊ ad genus animalis, vt ad volatile, aquatile, reptile: ⁊ id genus. Hanc cōſiderationeꝫ, quę eſt de motu ſpeciatim: explodit nunc, ⁊ dicit. De motu aūt aialium, q̄cunqꝫ circa vnūqđqꝫ genus ipſoꝛū animaliuꝫ ſunt: hoc eſt de motu ſpeciatim contracto ad ſpecieꝫ mot⁹, ⁊ ad genus aialis: ⁊ quę differentię ſint ipſius, ⁊ quę cā ſingularium accidentiū: quę ipſis motibus ſpeciatim ſumptis inſunt: de his oībus, non in hoc libꝛo ſed in alijs conſiderādum eſt. ſ. in libꝛo de greſſu aialiuꝫ: vbi ſpeciatim de ſingulis motibus ſinguloꝛum generum animalium diligēter eſt dicendum. Hęc ergo explodit.

¶ Nunc autem cōis oīno explicanda cauſa, cur quocūqꝫ motionis genere agitent᷑. alia eni volatu, alia natatu, alia greſſu, alia per alios eiuſdem generis modos impelluntur.

¶ Uniuliter autem de cōmuni cauſa eius: qđ eſt moueri motu quocūqꝫ (Nam hęc qdē animaliuꝫ volatione mouent᷑: hęc auteꝫ natatione: hęc autē greſſu: hęc autē: ſm alios modos tales) conſiderandum eſt nunc.

Cōmentariuꝫ — ¶ Cuꝫ explodiſſet eam de motu conſiderationeꝫ: quę agenda eſt in alijs libꝛis: nūc inſinuat intentioneꝫ ꝑſentis libꝛi: ⁊ ꝓponit ſe in hoc libꝛo velle agere de motu animaliuꝫ, quo aialia ſm locum mouentur: ⁊ de illius cauſa: non qdem, vt dictuꝫ eſt, contracto ad ſpecieꝫ motus, nec ad determinatū genus aialis: ſed vlr: vt eſt motus quo aial vt aial mouetur ſm locuꝫ: non eniꝫ oīa animalia eadeꝫ motus ſpecie mouētur, naꝫ alia quidē de numero aialiuꝫ volatione mouentur, alia natatione, alia greſſu, alia ſm alios motus his ſimiles, vt ſerpentes, quę reptione mouent᷑. Ergo huius ꝑſentis libꝛi intentio non eſt loqui de motu, nec de cauſa mot⁹, vt ꝯ̄bitur ad aliquaꝫ ſpecieꝫ hoꝛuꝫ motuū, nec ad aliquod gen⁹ hoꝛuꝫ aialium: ſed generatim de motu quo ſm locum animal perfectuꝫ mouet᷑, vt aial perfectuꝫ eſt, ⁊ de illius mot⁹ cauſa: non eni hic agit᷑ de motu dilatationis ⁊ conſtrictiōis, quo aialia imperfecta ſe motitant circa locū: cui īfixa ſunt: vt conchilia, ⁊ id genus. ¶ Quo vo ad inſinuationeꝫ intentionis attinet, de motu quo aial mouetur ſm locuꝫ duplex nobis conſideratio occurrit, altera cōiter, vt non contrahit᷑ ad differentias, nec ad aial, nec ad inſtrumentum: quo aial mouetur: ⁊ ſic de ipſo agitur in hoc libꝛo, ⁊ in 3° de aia. aliter tamē ac aliter, naꝫ in libꝛo de aia de ipſo ſic cōmuniter ſumpto agit᷑ pꝛincipaliter ex parte aię: minus autē ꝑncipaliter, ⁊ parū ex parte coꝛpoꝛis. In hoc vo libꝛo agit᷑ de ipo ſic cōiter accepto pꝛincipaliter ⁊ magis ex parte coꝛpoꝛis, minus autē pꝛincipalr, ⁊ paruꝫ ex parte aię. Conſideratio vo de motu ſm differentias, adhuc duplex eſt, qm̄ vel eſt ſm differentias ſpēruꝫ motuuꝫ, ⁊ ſic agitur in libꝛo de generatione aialium: ibi eniꝫ agitur de ſpēbus motus, quib⁹ animal perfectuꝫ ſm locū mouetur: aut moueri poteſt. Aut eſt ſm differētias inſtrumentoꝛuꝫ, quibus aialia mouentur: et ſic eſt hęc cōſideratio pꝛopꝛia libꝛo: qui de greſſu inſcribit᷑: per quę patet in hoc libꝛo agenduꝫ eſſe de motu animalis, quo animal mouet᷑, vt animal perfectuꝫ eſt, ⁊ non de motu cōtracto aut ad ſpeciem motus, aut ad inſtrumentum, quo agitur: ⁊ dixit de motu: quo ſm locum mouetur: quoniam animal etiā intelligi pōt moueri alijs generibus motus, vt alteratione, ⁊ augmētatione: de quibus non eſt pręſens intentio. Hęc de intentionis inſinuatione.

Quę Libri intētio

¶ At vo iam ante ꝑfinitum reliquimus id pꝛincipium aliarū motionum eſſe, qđ ſibiipſi motum affert, ideqꝫ imotum ꝑeſſe, pꝛimariumqꝫ mouens neceſſario ab omni motu, ⁊ agitatiōe vacuum eſſe. qđ quidem cōmodum actuꝫ eſt, cuꝫ de motu diſputabamus ſempiterno, vtrū ille eſſet, necne, ⁊ ſi eſſet, ecquis eēt. Et hoc qdem ipſuꝫ nō modo ratione cōmuni pꝛoponere ꝯuenit, ſed in ipſis etiam reb⁹ ſingulis, ⁊ ſenſilib⁹, quoꝝ gratia cōmuneis quęrimus rationes. quas quidem ſingulis rebus accōmodari opoꝛtere iudicamus.

Qm̄ igitur principium aliorum motuū eſt, qđ ipſum ſeipſum mouet: huius autem: quod imobile eſt: ⁊ quoniã quod eſt primum mouēs: neceſſariū ſit imobile eſſe, determinatum eſt prius: quādo ⁊ de motu ſempiterno: vtrū ſit, aut non ſit, ⁊ ſi ſit, quis ſit. Opʒ autem hoc nō ſolū rōne vniuſ'i accipere, ſed in ſingularibus ⁊ ſenſibilibus: quapp ⁊ vl'es q̄rimus rōnes, ⁊ ea: in qb⁹ putam⁹ oportē adaptare ipſas.

Cōmentarium Uerba textus ſunt ſuſpēſiua vſq; ibi [Quapp ⁊ vniuſ'es] In quibus p̄mo tangit quid in alijs dictū eſt de cauſa mot⁹ aialiū. 2° oſtendit, illud nō eſſe ſufficiens, ibi [Opʒ autē hoc nō ſolū.] 3° concludit illud qđ eſt agendū ꝓ ſufficiente cauſa motuū aialium: ⁊ terminat ſuſpenſionē. De p̄ma pte, dicit, ꝙ de vniuſ'i cauſa motuū aialiū, dictū eſt 8° libro auſcultationis phyſicę: ibi eni declarauit eē deueniendum ad vnū corpus qđ ipſum ſeipſū per ſe mouet, ⁊ nō aliūde extrinſecus, vt cęlū. Cęlum enī eſt corpus pri᷑mū oīum corpoꝝ, ⁊ primū mobile qđ ſeipſū mouet, non enī ab aliquo alio exteriori corpore mouet̄: non enī datur aliud corpus extra cęlū: qđ poſſit cęlum mouere. Amplius eodem libro eſt declaratū, ꝙ huius primi corporis qđ ſeipſū mouet, ſit altera pars. ſ. deus penitus imobilis, qui eſt vniuſ'is cauſa, ⁊ qua cęlū ſeipſū mouet, ⁊ a qua omnia aialia mouet̄. Cęlū enī eſt vniuſ'is cauſa motuū oīum ſuo p̄mo motu: ⁊ elemētorū, ⁊ aialium, ⁊ deus cauſa eſt cęli, ⁊ eius motus, ḡ deus eſt vniuſ'is cauſa oīum motuū ⁊ elemētorū ⁊ aialium: mediante tñ motu cęli: vt libro illo exploratū eſt, hęc ſūt declarata, vt vl'es cauſę motuū aialiū, ⁊ oīum, vñ dicit. Qm̄ igit̄ principiū alioꝝ oīū motuū, vt elntoꝝ, ⁊ aialiū eſt corpus celeſte: qđ ip̄m ſeip̄m mouet, eſt enī cęlū ſuo p̄mo motu cā oīum motuū. In oī enī genere, qđ eſt p̄mū eſt cā oīum eorū: q̄ ſūt in illo gn̄e: hui⁹ aūt p̄mi mobilis, qđ eſt cęlū declaratū eſt, ꝙ illud ſit cā vl'is ⁊ p̄ma mot⁹ cęli: ⁊ mediāte illo celeſti motu oīū alioꝝ motuū: qđ eſt imobile. ſ. deus: q eſt altera ps cęli: ħ eſt 2m, ⁊ ſic hęc duo libro 8° explorata ſūt: ꝑ qua habet̄ vl'is cā oīum motuū oīum eoꝝ: q̄ ſub luna mouent̄. Cęlū enī eſt cā oīū ſublunariū mediāte ſuo motu: et de⁹ cā eſt cęli, ⁊ illi⁹ mot⁹, ḡ deus eſt cā oīū motuū mediāte motu cęli: hęc decl'ata ſūt: de cā vl'i motuū aialiū. Deīde oſtēdit, ꝙ hęc nō ſufficiūt ꝓ pfecta ſcīa cārum motuū aialiū: qm̄ ſūt remotę ⁊ vl'es cauſę: ꝑ q̄s nō magis ſcim⁹ aialiū mot⁹, q̄ȝ elntoꝝ. Opʒ. n. in vnoq̄ȝ q̄ſito ꝓpriā cāʒ q̄rere: nō tñ ignorare cōeʒ, ⁊ vl'eʒ. ⁊ dic̄. Et qm̄ qđ eſt p̄mū mouēs, neceſſariū ſit imobile eē, determiatū eſt p̄us, in lib° 8°: qū ⁊ de motu ſempiterno eſt determinatū vtrū ſit dabilis, aut non ſit dabilis, ⁊ ſi ſit dabilis, qs ſit ille. Opʒ āt ħ qđ ꝓpoſuim⁹ dicere. ſ. cāʒ motuū aialiū: non ſolū vl'i rōne accipe: ꝑ hęc, q̄ dicta ſūt 8° lib°. Sʒ in ſingularib⁹, ⁊ ſenſibilib⁹ cāʒ mot⁹ aſſignare, ħ ē ꝓpriā, ⁊ pticularē. Hic termiat̄ ſuſpēſio: ⁊ q̄ſi dicat, cū hęc nō ſufficiāt, iō ⁊ vl'es q̄rimus rōnes illas ſupponendo vt decl'atas, ⁊ ea, in qb⁹ putamus opʒ adaptare ipſas vl'es rōnes. ⁊ dixit. Et vl'es q̄rim⁹ rōnes: nō tā̄q̄ȝ de nouo inueſtigabiles: qm̄ iā 8° libro ſūt decl'atę: ſʒ reducēdo illas de nouo ad memoriā, ⁊ ſic in ħ libro q̄rim⁹ vl'es cās reducēdo eas ad memoriā, ⁊ q̄rimus ea, in qb⁹ putam⁹ oportere adaptare ipſas. ſ. pticulares cās. Ul' clari⁹, lege ſic: iō q̄rimus et vl'es rōnes, nō cōiſſimas, q̄ lib° 8° ſūt q̄ſitę: nā illę ſūt nimis vl'es: ſʒ vl'es, quę ſūt vl'r cauſę oīum motuū aialiū, vt aialia ſūt: ⁊ q̄rimus ea. ſ. mot⁹, ⁊ aialia: in qbus putamus oportere adaptare has vl'es cās in ħ lib° iueſtigabiles: ⁊ ꝑ hęc adhuc voluit itentionem ſui libri magis ſpecificare. Hactenus de intentione generatim, ⁊ ſpeciatim.

Nam vel in his ipſis ꝯſtat fieri non poſſe, vt quicq̄ȝ ad motum excitetur, niſi etiam aliquid ocietur, ⁊ per quietem agat.

Manifeſtū enim ⁊ in his, ꝙ impoſſibile ſit moueri nullo quieſcente.

Cōmentariū Cū ꝓpoſuiſſet eius intētionē in hoc libro nūc illā exeq̄t, ⁊ ſumit, ꝙ i mobilib⁹ particularibus ipoſſibile eſt fieri motū, niſi aliquo q̄eſcente, vñ dicit. Igit̄ manifeſtū ⁊ in his. ſ. particularib⁹ mobilib⁹ ꝙ ipoſſibile ſit moueri, hoc eſt fieri motū, niſi aliquo q̄eſcēte. vbi pʒ: v̄bū enī accipi illatiue, ꝓ igit̄: eſt enī hic nō nota cauſę, ſed executionis nota: ⁊ ſic itelligitur apud grecos aliquādo. Eſt ergo vniuerſalis ſuppoſitio, ꝙ impoſſibile ſit aliquid moueri nullo quieſcente.

Ac primum quidem in animalibus id compertum eſt. nam ſi membrum aliquod motū nauat, oportet etiam aliquod ociari.

Primum quideʒ in animalibus: opʒ enim ſi mouetur aliqua particularū: quieſcere aliquā.

Cōmentariū Cū accepiſſet q̄ſi pro ꝓlogo, ꝙ impoſ'e ſit fieri motū nullo q̄eſcente, ⁊ nō ꝓbauit, hic q̄ſi iductiōe illud ꝓbare vult, ⁊ p̄mo q̄dē in aialibus. 2° v̄o in cęleſtibus, nō deſunt, ꝙ velint Ariſtotelem velle ꝓbare, ꝙ ad hoc, vt aial moueat̄, opʒ aliquid q̄eſcere. Sʒ vtcūq̄ȝ ſit, annotatiōe dignū, ꝙ aial moueri pōt intelligi ſm totū: ita vt totū aial moueat̄ de loco ad locū: aut pōt intelligi ſm pteʒ, ita vt vna pars integralis ei⁹ moueat̄, vt manus, ⁊ nō brachiū, ⁊ brachium, ⁊ non humerus. Ariſtoteles ḡ p̄ inducit in motu aialis, qui eſt integralis ptis ꝙ illa mota, altera q̄ſcat. 2° hoc ideʒ inducit in motu animalis, qui eſt totius integri aialis. De prima parte dicit, ꝙ impoſſibile ſit moueri aliq̄d, nullo quieſcente, p̄mū q̄dem pʒ in aialibus, ⁊ p̄ in motu eius: qui eſt non totius aialis, ſed partis integralis: quoniā, vt inq̄t. ⁊ ſenſu pʒ, opʒ ſi aliq̄ particularum integraliū mouet̄, aliquā alterā quieſcere, hoc eſt non moueri eo motu, quo illa mouetur: non enim, vt poſtea diſputabimus, ſi altera mouet̄: alterā opʒ ſimpl'r quieſcere, ſed ſatis eſt vt ab eo motu q̄ſcat, q̄ altera mouet̄.

Ob eāq̄ȝ rem copulę, ⁊ nodi animalib⁹ affiguntur, quoniã cardinis loco nodis vtūtur.

Quapropter ⁊ iuncturę aialibus inſūt: quēadmodū enī centro vtuntur iuncturis.

Cōmētarium Ex hoc qđ dixit, infert Ariſtoteles neceſſitatē iūcturarū in mēbris animalis. q̄ſi dicat, q̄a non pōt altera ps moueri, quin altera q̄ſcat, ꝓpter hoc ⁊ iūcturę aialib⁹ iſunt, quib⁹ aialia ipſa in particularib⁹ partiū motib⁹ vtant̄, vt cētro, ⁊ medio partis motę, ⁊ partis q̄ſcentis. vñ dicit. Quapp ⁊ iuncturę animalibus inſunt: quemadmodū enim centro aialia vtūtur iuncturis: hoc eſt, ꝓpter quā cām ⁊ iuncturę aialib⁹ inſunt, q̄bus in motibus partiū ſuarū vtant̄ vt cētro, ac vt pūcto medio eius ptis, quę mouet̄: ⁊ ei⁹ ptis quę q̄ſcit. Ariſtoteles neceſſitatē iūcturę non aliter ꝓbauit, niſi ex dictis, quoniã ſi altera pars mouetur, ⁊ altera quieſcit, opʒ, vt hę partes ſint diuerſę, ⁊ colligatę: diuerſę quideʒ, qm̄ non eſt poſſibile vt vna eadēq̄ȝ pars moueat̄, ⁊ q̄ſcat: colligatę v̄o, quoniā pars mota mouet̄ a q̄ſcente: at mouēs ⁊ motum oportet eē nō cōtinua, ſed colligata, ⁊ ꝯtigua. Eſt igit̄ neceſſaria iūctura, vt per eā pars a pte differat, nō aūt ſit penitus loco ſepata. Manus ergo brachio nō cōtinua eſt, qm̄ ꝯtinuum eſt: cuius mot⁹ eſt vnus, ſed cōtinua, ac iūcta, ligataq̄ȝ aliter ab eo moueri nō poſſet: ſic igit̄ iuncturę neceſſitateʒ nō aliter Ariſtoteles ꝓbauit: ſed ex dictis voluit patere. ¶ Quo v̄o modo ſe

De iūctura ⁊ ei⁹ neceſſitate

Ayuntamiento de Madrid

do ſe habeat, vt medium, ⁊ centrum exemplo poſtea declarabit ex his: quę in figuris videnť. hacten⁹ de neceſſitate iūcturę. Sʒ quęres vtrū iunctura ſit pars aliqua diſticta a ꝑtib⁹ iūctis. Dōm ſm Auer. ꝙ iūctura eſt ꝑtes ipę nāliter cōtiguę: ꝑtes eni ipſę abſolutę nō ſunt iūctura: ſed addita nāli cōtiguatione: qua ꝑtes iungunť: ergo iunctura eſt partes nō continuę, nec mathematice coniunctę: ſed naturaliter contiguatę iuicē. Nālis autem continuatio eſt propter aiaʒ: quę eadē numero, eſt in toto, ⁊ in ſinglis partib⁹, vt in libris de aia exploratum eſt: nam lʒ brachium ⁊ armus coniunganť in cubito per ligamēta, tamen ligamenta liganť vtriſqꝫ partibus nō alijs ligamentis, ſed aię idiuiſibilitate. De hac loqtur Auer. in pluribus locis: aſſerens, ꝙ cęleſtia corpora etiā vnitate aię oibus cōmunis conſtituāt vnū aial ęternū, ⁊ quidē longe magis vnuʒ, qꝫ aial mortale: quū illud perpetuo, mortale aial pro tēpore ſit vnum. Qd aial ęternum diuerſis, ⁊ vno motu moueť: vno quideʒ ab ortu in occaſum, diuerſis, qm̄ vnūquodqꝫ cęluʒ ꝓprio motu ab occaſu in ortum. Qua rōne fit, vt nō indocte Auer. aliquando appellarit iūcturam cęleſtis aialis cōem aiam: quę eſt veluti punctus ꝯiungens orbes ad vnuʒ aial: ſic quoqꝫ aia in animali mortali, vt pūctus eſt, qui mēbra ad vnū aial ligat: hęc eni eſt vera iūctura vtrū poſtea dicemus, ꝙ iūctura eſt neruus ligans ꝑtes mēbri, qui neruus eſt vnus ⁊ plures: quo qdem vnus eſt: mēbruʒ vno motu moueri pōt: quo autem eſt plures: pōt altera ꝑs moueri: ⁊ altera qeſcē: hacten⁹ de iūctura.

Totiuſqꝫ partis integritas, quę inſertum flectit nodum, modo vna ⁊ duplex, modo recta, ⁊ flexibilis redditur, quippe quę per ipſuʒ nodum in mutationē ducať potentia, ⁊ actu.

Et fit tota ꝑs: in q̄ eſt iūctura: ⁊ vna, ⁊ duę: ⁊ recta, ⁊ flexa: ꝑmutata po", ⁊ actu: ꝑꝑ iūcturā.

Cōmentarium Scđo ex his, quę dixit de iūctura: infert cām cuiuſdā apparentię in motu alicuius mēbri totalis. Uidemus eni brachiū in cuius medio eſt iūctura, fieri vnum cum. ſ. integro ⁊ cōtinuo motu moueť: ⁊ duo: cum altera pars moueť, ⁊ altera quieſcit, fieri etiaʒ rectum, ⁊ pro arbitrio flexum: vt obſeruatio docet: cām aſſignat ex eo: qr permutať ſm potētiā ⁊ actuʒ ꝑpter iūcturaʒ. Cuʒ enim vno motu mouetur: actu vnum eſt, potētia plura: cuʒ vo altera eius pars mouetur, ⁊ altera qeſcit, actu qdem duo eſt, potētia vnuʒ. At cuʒ actu eſt rectuʒ: potentia eſt flexuʒ: ⁊ cuʒ actu flexuʒ: potentia rectuʒ eſt. Huius apparētię, vt Ari^{les} ingt, cauſa eſt iunctura: ꝑpter quā brachiuʒ aptū eſt his diuerſitatibus permutari, vñ dicit. Et fit tota pars, vʒ, brachium, in qua eſt iūctura, ⁊ vna, ⁊ duę, ⁊ recta, ⁊ flexa: non quidem īmobiliter manens eadem, ſed ſm potentiaʒ ⁊ actū ꝑmutata, ꝑꝑ iūcturaʒ.

Siqdē ꝑtis, q̄ flectiť, ⁊ adduciť alia nota motu ferť, alia in nodis qeſcit. vt ſi dimetientis lineę. a. ⁊. d. qeſcat. b. moueať, ⁊. a. c. acgranť.

Flexa autē ⁊ mota: hoc quideʒ ſignū mouetur: hoc auteʒ manet in iūcturis: quemadmodū vtiqꝫ, ſiqdeʒ diametri, quę quideʒ a. d. maneat, quę autē b. moueať, ⁊ fiat. a. g.

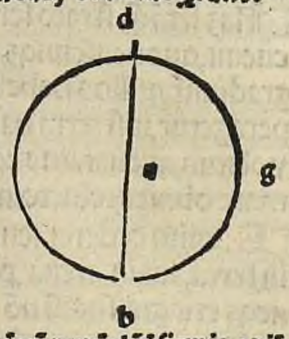

Cōmentariuʒ Nūc declarat qūo iūctura ſe habeat vt mediū ꝑtiū ⁊ cētrū ꝑ exēplū ī figuris, ⁊ diť. Parte auteʒ. ſ. brachio flexa, ⁊ mota, in ea erūt duo ſig^{a} vel duę ꝑtes deſignabiles, alia qdē mota ⁊ flexa, vt brachij ꝑs vſus manū: altera vo manet ⁊ qeſcit. ſ. q̄ vſus humerū: quę tamen coniunctę manent in iuncturis. Quod autē iſtud ſit imaginabile: exponit in figuris, ⁊ deſcribatur circulus. b. d. g. cui⁹ diameter ſit b. d. ⁊ punctum mediuʒ ac centruʒ ſit. a. ſi ergo maneat ea diametri pars, quę eſt a. d. ⁊ moueatur medietas diametri. ſ. b. verſus. g. donec illa linea fit. a. g. certum eſt alteraʒ partem ad imaginationeʒ eē qeſcētē vt. a. d. ⁊ alterā motā: vbi pūct⁹ a. imobiľ ꝑmāſit: g̊ in brachio cū vna ꝑs

mouetur, ⁊ altera quieſcit: vno puncto medio vtiť, vt duobus. Brachiuʒ eniʒ in hoc caſu vtetur illa extremitate partis quieſcentis: quę mediantibus neruis alterā trahit, vt centro ⁊ quieſcente, ⁊ quoniam illa etiaʒ eſt extremitas partis motę, brachiuʒ vtetur ea, vt centro, ⁊ moto: quare vteť vno puncto, vt duobus, quoniam vt moto ⁊ vt quieſcēte. Cauſa aūt eſt, qm̄ ille pūctus lʒ ſit ſubto vn⁹: eſt tn̄ rōne duo, q̄ eni eſt ꝑtis motę: ſubdit rōneʒ pūcti moti, quo vo eſt ꝑtis quieſcentis, ſubdit rōneʒ pūcti quieſcentis: q̄re nihil ꝓhibet idē indiuiſibile moueri ⁊ qeſcere, vt eſt partiū diuerſaꝝ.

Sʒ hoc in exēplo cardo omni rōne videť impartibilis. atqʒ motū in ſeipſis, vt inquiunt, tacita cogitatione architectātur, quādoqdeʒ res mathematicę nullo motus genere impelluntť. At quę copulis cōtinenť potentia, ⁊ actu partim ſimplicia cōſiſtunt, partiʒ diſtrahunť. cum tn̄ initiū, quoad initiū eſt, quieſcat, dū mēbrū, qđ cohęret motū expedit. Ubi grā dū brachiū moueť, gibber qeſcit. dū lacerti motū agūt, humeri. dū tibia, genu. dū totū crus, coxēdix.

Sʒ hic qdem videť ſm oēm modum indiuiſibile eē centrū: eteni moueri, vt aiunt, figūt in ipſis: nō eni moueť mathematicoꝝ aliquid. ea autē, quę in iūcturis ſunt: actu ⁊ potētia fiunt: aliquādo qdeʒ vnū, aliquādo aūt plura. Uerūtamē, inquātū principiū, qeſcit: mota particula, quę ſubeſt: veluti brachio moto: cubitus. toto aūt membro: humerus. ⁊ crure qdē: ipm genu. toto autē ſcelo: vertebrum. Plura Diſibilis Tibia Crus

Cum dixiſſet iuncturaʒ eſſe centrum membri, cuius vna pars mouetur: ⁊ altera quieſcit. Ponit differentiaʒ inter iūcturam, ⁊ centrum circuli: quoniaʒ centrum eſt ſimpliciter indiuiſibile: iunctura eſt neruus ligans partem cum parte: qui eſt corpus diuiſibile, ⁊ dicit. Sed hic quideʒ. ſ. in circulo videtur centruʒ ſm omnem moduʒ eē indiuiſibile: ſubaudi iunctura vo: quę eſt neruus, eſt diuiſibilis. Qꝛ autem centrum ſit indiuiſibile: probat, qm̄ eſt mediuʒ eius, cuius altera pars mouetur, ⁊ altera quieſcit, non quideʒ vere, ſed ad imaginationem mathematicam: ergo eſt ſimpľr indiuiſibile, vnde ingt. Eteniʒ moueri, vt aiunt mathematici, non vere dicitur in his, ſed figunt, non eniʒ moueť mathematicorum aliquid, abſtrahit eni mathematica a motu: q̄re illđ centrum, qđ eſt mediū partis motę ⁊ ꝑtis quieſcētis, cū hęc non ſic ſint ſm veritatem: erit ſimpliciter indiuiſibile: iunctura vo quę neruus eſt partes ligās: eſt diuiſibile in duas medietates, quarum altera ſe tenet cum parte mota, altera cum parte quieſcente: ⁊ propterea dicit. Ea autē, quę in iū- Cōmentariuʒ

cturis ſunt, vz, nerui: ligātes partes, actu ⁊ potentia fiūt, vtputa actu quidem vnum, cum integrum membꝛu vno motu mouetur: ⁊ tunc ſunt potentia plura. Aliquando vero plura actu, ⁊ potentia vnum, cum altera pars mouetur: ⁊ altera quieſcit: patet ergo differentia. ¶ Animaduerte tamē ꝙ illud quod vere ligat membꝛa, eſt anima ſm Auer. quoniā neruus qui ligat membꝛa, adhuc ipe membris hincinde ligatur. Ariſtoteles tamen loquit̄ de ſenſibili iunctura, ⁊ non de anima quę inſenſibiliter ligat. ¶ Addit tamē Ariſ ꝙ ea pars membꝛi, quę pꝛincipium vt altera moueatur, qeſcit: ⁊ dicit. Uerū tamē, ſubaudi ea pars, quę pꝛincipium, vt altera moueatur: quieſcit, mota particula, quę ſubeſt, cuius illa eſt pꝛincipium ⁊ ponit exēpla: ⁊ dicit. Ueluti bꝛachio moto: cubitus quieſcit, qm̄ eſt pꝛincipiuz, vt illud moueat̄: moto autem toto mēbꝛo hoc eſt bꝛachio ⁊ armo: humerus geſcit, quoniaz humerus eſt cauſa, vt illud totū moueat̄. Amplius ⁊ crure quidem moto, ipſum genu quieſcit, quoniam cauſa eſt vt illud moueatur: toto autē ſcelo moto: vertebꝛu quieſcit, quoniam eſt cauſa vt illud moueatur: ſumpſit autē
Idē moueri ⁊ geſcere. ſcelum pꝛo aggregato ex crure: ⁊ coxa. Ex quo ſequitur ꝙ neruus ligans partes mouet̄, ⁊ quieſcit: ſm eniz eaz medietatem, quę ſe tenet cum parte mēbꝛi quieſcēte, quieſcit: ſm autē eam medietatem: quę ſe tenet cum parte mota mouetur: nec enī eſt abſurdum idē moueri ⁊ quieſcere ſm diuerſas rationes, vt dictum eſt, quanto minus eſt abſurdū idez moueri ⁊ quieſcere ſm diuerſas partes, applicatas diuerſis partibus habentibus diuerſas virtutes.

Certum igitur eſt cuiq; etiam parti opus eē in ſeipſa aliqd retinere, vnde partis motę initium pꝛoficiſcat̄, ⁊ cui inniſa eadez illa in ſūma, ⁊ per parteis moueatur.

Or igit̄ vnūquodq; ⁊ in ſeipſo opoꝛteat habere aliquid quieſcens: vnde pꝛincipium erit eius: quod mouetur, ⁊ id a quo pꝛopulſū totū itegrū mouebit̄: ⁊ ſm ꝑtes: manifeſtū eſt.

Cōmentarius. Ex his epilogat, ⁊ duo colligit. Pꝛimum ꝙ in omni aīali, cum mouetur ſm alteram partē: ⁊ ſm alterā quieſcit, opoꝛtet vt habeat aliquid quieſcens, quod ſit pꝛincipium vt illa pars quę mouetur: moueatur, vnde dicit. Or igit̄ vnūqdq; ſcz animal ⁊ in ſeipſo opoꝛteat habere aliquid quieſcēs, vñ pꝛincipium erit eius, quod mouetur: manifeſtum eſt: hoc eſt pꝛimum. Scdm eſt. ꝙ ex dictis etiam patet, ꝙ ſit aliq̄ iunctura inter hęc: quę cauſa eſt, vt aliquando totum membꝛū moueatur integrum vtputa, cum illa membꝛum vtitur vt vna, vnde dicit. Et manifeſtuz eſt, ꝙ opoꝛteat eſſe id a quo pꝛopulſum eſt membꝛum, quod ſubtus mouetur: qđ cauſa eſt, vt ⁊ totum integrum, ⁊ ſm partes moueatur. aliquādo quidem totū: cum illa vtitur vt vna: aliquādo vero ſm partem: cum ea vtitur, vt duabus. hęc collegit. ¶ Quo autez ad pꝛimum attinet, Aluernus non ob ratione dicit, ꝙ id quod quieſcit, nō opoꝛtet ſimpliciter quieſcere, ſed ſatis eſt vt geſcat ab eo motu, quo altera pars mouetur: vel ſi mouet̄ eo motu: ſatis eſt, vt quieſcat ab ea velocitate: qua altera pars mouetur. Pꝛęterea colligit pꝛogreſſiuum animalis motuz quo animal mouetur de vno loco in alterum: eſſe motū cōpoſitum ex tractu, ⁊ pulſu, ſemper enim cum altera ꝑs pellitur: altera trahitur: eſt eniz pulſus motus a ſe in alterū: tractus vero alicuius alterius in ſeipſuz. Experientia autez docet, ꝙ cum vna pars pellitur: altera trahitur: ergo motus animalis ex his quaſi miſtus eſt: ꝓpter eandem cauſam quaſi circularis motus eſt, quoniaz cum aliqua pars expellitur, alia trahit̄, Et ſic videtur quaſi circularis hęc de motu quo animal mouetur ſm partem: altera quieſcente.

Immo quies oīs interna ad id ꝓſtanduz minus idonea eſt, niſi extrinſecus aliquid ſimplr adhibeatur, qđ ⁊ quieſcat, ⁊ oī vacet motu.

Uerū oīs q̄ ⁊ in ipſo qes eſt, iſufficiēs eſt, niſi aliqd ſit extra ſimplr qeſcēs, ⁊ imobile.

Cum ꝓbaſſet, ꝙ impoſſibile eſt animal moueri ſm partem, niſi altera quieſcat, nunc pꝛobat, ꝙ non poteſt moueri integrum ⁊ totum, niſi extra ipſum ſit aliquod firmum ⁊ quieſcens: quod vel ſimpliciter non moueatur: vel non eodem motu: vel non eadez velocitate: qua animal mouetur. Et pꝛimo pꝛoponit qđ intendit, ⁊ dicit. Uerum omnis quies, quę eſt in ipſo: eſt inſufficiens (non enim ſufficit niſi ad motum ſm partem) niſi aliquid ſit extra ſimpliciter quieſcens, ⁊ imobile aut ab eo motu, quo totum animal mouetur: vel ab ea velocitate: nam hoc ſufficit ad hoc, vt animal totum poſſit moueri. — Cōmentarius

Ac opere ꝓptiuz quidem erit accuratius ęſtimare ſententiam, quā ſupꝛa attulimus, ꝓpterea qđ contemplationis genus eiuſmodi attingit, qđ non ſolū animalia compꝛehendit, ſz ipſius et vniuerſi motū, ⁊ iteritū. Siqdē vt itus qcq̄ cōdi dz, ſi ad motū aīal exiturū eſt, ita ex̄ potiꝰ aliqd ſtatuēdū eſt, in quo inſiſtēs moueat̄.

Dignum autem eſt ſcientes conſiderare de dicto. Habet enī cōtemplationem: nō ſolū ad animalia pꝛotēſam, ſed etiam ad motum ⁊ latius. Quēadmoduz eniz ⁊ in ipſo opoꝛtet, aliqd imobile eſſe, ſi debet moueri: ſic adhuc magis extra animal opoꝛtet eſſe aliqd imobile: a quo ꝓpulſum mouet̄: quod mouetur.

Cū ꝓpoſuit ꝙ ad hoc, vt animal integrum moueatur, neceſſe eſt eſſe aliquid imobile extra ipſuz: in quo moueatur. — Cōmentarium
Oſtēdit hoc qđ ꝓpoſuit, eſſe vtile conſiderare, qm̄ ſe extendit non ſoluz ad motuz aīalis: ſed etiaz ad motum cęli, ⁊ dicit. Dignum autē eſt ſcientes conſiderare de eo: qđ pꝛopoſuimus ⁊ diximus, ꝓpoſuimus enī ꝙ omne aīal ad hoc, vt totum integruz moueat̄, indiget quieſcente extra ipſum, hoc dignum eſt cōſideratione apud oēs ſciētes: ⁊ non tm̄ apud ſcientes motum aīalium, ⁊ dicit. Habet enī hoc contemplationem: non ſolum ad aīalia ꝓtenſam: ſed etiam ad motuz: ⁊ ad lationē totius cęli. Cuius cauſaz affert, ⁊ dicit. Quēadmodum eniz ⁊ in ipſo cęlo ſi debet moueri opz aliquid immobile eſſe. ſ. vniuerſam terram, quę centrum eſt imobile: circa quod circūfertur: ſic adhuc magis extra aīal opz eſſe aliquid imobile, a quo ⁊ ſupꝛa quo ꝓpulſum, ⁊ pulſum mouet̄ aīal ipz, qđ mouet̄. Dixit āt ⁊ magis: qm̄ aīal magis egē vi ſuſtinēte q̄ cęlū. Cęlum. n. videtur quaſi ſe ſuſtinere.

Nā ſi tāq; ſtrato ſemper ceſſerit, vt muribꝰ euenit, quotienſcunq; per terram, aut arenam gradiunt̄, nullos habebit ꝓgreſſus. nec greſſus peragetur, niſi terra habitu rigēti conſiſtat. nec volatus, aut natatus cōficietur, niſi vel aer, vel mare obnixe reluctetur.

Si enim cęderet ſemper: vtputa muribus, q in terra, aut in arena ꝓgrediunt̄: nō ꝓcederet: neq; erit greſſus: ſi nō terra maneat: neq; erit volatio, aut natatio: ſi nō aer, aut mare, reſiſtat.

Pꝛobat

Ayuntamiento de Madrid

Cōmentarium ¶ Probat, qđ dixerat, ab experientia motuum aialiũ, ⁊ dicit. Si eni id: ſupra quo aial moueť, ſemper cederet, ⁊ non ſimpl'r eſſet imobile, aut nō eo motu: aut nō velocitate moueretur: quo animal mouetur: animal nō ꝓcederet, nec erit greſſum: vtputa muribus, qui in terra, aut in arena ꝓgrediuntur, ſi non reſiſteret aut terra, aut arena: nō ꝓcedere: neqꝫ erit greſſus: ſi non terra maneat. Pręterea etiā neqꝫ erit volatio, aut natatio, ſi non aer auibus, aut mare piſcibus reſiſtat, vel non moueatur eo motu: vel non ea velocitate: patet ergo concluſio obſeruatione.

¶ Atqꝫ id neceſſario aliud ab eo eſſe debet, qđ motu exercetur, totũqꝫ a toto. atqꝫ id, quod ꝓprie oīs motus expers eſt, in nullam eius partem receptum eſt, quod motum obit. ſin min⁹, idem motu deſiſtet.

¶ Neceſſe eſt autem hoc alterum eſſe a moto: ⁊ totum a toto: ⁊ nullam partem eſſe eius qđ mouetur, quod eſt ſic immobile: ſi autem nō: non mouebitur.

Cōmentariũ ¶ Cum per obſeruationē ⁊ experientiā ꝓbaſſet, ꝙ aial cum totũ moueť: indiget quieſcente: oſtēdit, ꝙ illud quieſcēs ſit quid diuerſum a toto aiali, ⁊ ꝙ nulla pars ſit illius, ⁊ dicit. Neceſſe eſt autē hoc quieſcens eſſe alterum ab eo aiali qđ moueť: ⁊ neceſſe eſt totũ illud qeſcens eſſe alterũ a toto animali, qđ moueť: ⁊ neceſſe eſt qđ ſic eſt imobile ēt nullaꝫ eē partē eius: qđ moueť, ꝓbat: qm̄ ſi nō eſſet diuerſum a toto aiali: qđ moueť: vel eēt pars integralis illi⁹: aial ipm̄ nō mouebiť, qm̄ nō haberet in quo poſſet ſeipm̄ pellere.

¶ Cuius rei teſtimonio eſſe poteſt id, qđ in cōtrouerſia verſatur, ⁊ ꝯtētione. cur ſi quis extra nauigium remo, aut alio inſtrumento malũ ꝓpellat, nauigiũ nullo negocio moturus eſt. cōtra ſi in eodem ſit nauigio, ⁊ id ipſum conetur, nullam mouendi facultateꝫ habebit, nec ſi Tityus, aut Aquilones extra nauigium ſpirent. ſi modo caſus ferat, vt quis eo modo vētũ reddat, quo pictores facere videmus, qui ex codē nauigio ventum mitti pingunt.

¶ Teſtimonium aũt huius eſt quod dubitať, ꝓpter quid aliquādo nauem quidem extrinſecus ſiqs pellat: fuſte malũ, aut aliquā aliā partium attingēs: mouet facile. Si autē qs in ipſa exiſtēs naui: hoc tentet facere: nō vtiqꝫ mouebit: neqꝫ vtiqꝫ eurus, neqꝫ boreas ſi flaret intrinſecus ex naui, ſi accidat aliquem ſpirare eo modo, quo pictores depingunt: ex ipſa eni vētum emiſſum depingunt.

Cōmentariũ ¶ Probatũ eſt, ꝙ ſi aial debꝫ moueri, eget aliquo firmo ac quieſcēti ⁊ imobili, qđ ſit diuerſuꝫ ab ipſo: ⁊ nulla ei⁹ pars. Nũc ꝓbat hoc idem ex ſolutione cuiuſdam quęſiti, ſit eniꝫ quoddam quęſitum: quod ſolui non poteſt, niſi ſupponamus id quod mouetur, habere aliquod firmuꝫ, quod ſit diuerſum ab ipſo: ⁊ nec in ipſo: nec aliqd eius. Primo ergo ꝓponit quęſitum, ⁊ dicit. Teſtimonium autem huius quod dictum eſt. ſ. ꝙ omne quod mouetur egeat qeſcente extrinſecus manente, eſt quod dubitatur. propter quid aliquando nauem quidem mouet facile: ſiquis extrinſecus manēs in terra, ⁊ ripa attingens fuſte aut baculo malum illius, aut aliquam aliam partium. Contra x̄o ſi quis in ipſa naui exiſtens, hoc tentet facere attingens baculo aut fuſte malum vel aliam q̄uis partem, non vtiqꝫ mouebit. Experientia. n. docet ſi quis ex ripa firma baculo nauim pellat, mouet facile. ſi quis auteꝫ ex naui manens in naui baculo attingens puppim vel prorā, ⁊ pellat, nō mouet. Pręterea neqꝫ vtiqꝫ eurus, neqꝫ boreas neqꝫ quiuis ventus, ſi flaret intrinſecus ex naui, vt ex prora verſus puppim: vel ex puppi verſus ꝓram: eā moueret, dico ſi ventus flaret ex naui, ſi accidat vētum aliquem ſpirare eo modo: quo pictores depingũt. Depingunt eniꝫ ventum ſpirare ex angulis nauis. Si ergo ita ſit ꝙ boreas ſpiret ex altero nauis angulo verſus alterum: vtiqꝫ nauim non moueret: ſunt ergo quęſita. ¶ Primum ꝓpter quid pellens nauim ex ripa moueť nauim: pellens x̄o nauim ex parte exiſtente in naui non mouet nauim. ¶ Secũdum ꝓpter quid ventus perflans ex altera parte nauis verſus alterā nauiꝫ non propellit: perflans x̄o a terra verſus nauim, propellit. Hęc enim quęſita ꝯſolui non poſſunt, niſi ſupponamus ꝙ omne quod mouetur egeat firmo extrinſecus manente.

¶ Nam ſiue leniter flatus ſpirat, ſiue ita vehementer, vt maxima vēti vis ingruat, ſiue aliud ſit, quod proijciať, vel īpellatur, neceſſe eſt primum, vt qui impellit in ſua aliqua parte quieſcente inſiſtēs id pręſtet. Dein hanc ipſaꝫ ꝑtē, vel id cui pars adiũgitur, quieſcere externę rei innisum. At qui nauigium impellere volebat, cũ ipſe in nauigio eſſet, ad ipſumqꝫ adhęreret, optima ratione nauigij mouendi auctor eē nō poterat, qꝛ neceſſitas ꝑſcribebat, vt id quieſceret, cuius innisu ſe ſuſtinebat. cuꝫ tamē qui extrinſecus ei vel impellēdo, vel trahendo intentus erat, motus auctor eſſe poterat, quoniam terra nulla nauigij pars habetur.

¶ Siue enim remiſſe proijciat ſpirituꝫ, ſiue vehementer, ita vt ventum faciat maximuꝫ: ſiue aliquid aliud ſit proiectum aut pulſum: neceſſe eſt primuꝫ quideꝫ ab ipſo quieſcente, aliquā eius partem propulſam pelli. Deinde iterum hanc partem, aut ipſum, aut cuiuſuis pars eſt: ad aliquid exterioruꝫ firmatũ manere. Nauiꝫ auteꝫ pellens in naui ipſe exiſtens, ⁊ firmatus ad nauim, rationabiliter non mouet nauim: qꝛ neceſſariũ eſt id, in quo firmatur, manere. Accidit auteꝫ ipſi idem eē quod mouetur: ⁊ id in quo formatur: extrinſecus autē pellens aut trahens, mouet: terra eni nulla pars nauis eſt.

Cōmentariũ ¶ Hic textus in meo gręco codice reperitur manens, ⁊ mutilatus, ideo animaduerte, ꝙ in antiquis trāſlationib⁹ p̄ma pars textus legiť cum pręcedēti textu: hoc pacto. Neqꝫ. n. vtiqꝫ eurus neqꝫ boreas/ſi flaret intrinſecus ex naui/moueret: ſiue enim remiſſe proyceret ſpiritum, ſiue vehemēter, adeo vt ventum faceret maximum, ſiue aliquid aliud. ſ. fuſtis aut baculus, ſit proiectum aut pulſum, moueret ſubaudi nauim manēs in naui: ⁊ tũc h̄ x̄ba legēda ſũt in dubōne: q̄ expoſitio mihi ꝯſona eſt, ꝑ particulaꝫ enim, quę reddit

Ayuntamiento de Madrid

cãm eius qđ acceptũ eſt in dubitatione. Poſtea ſoluit ꝓble- ma, ⁊ v̾ba repiunt̃ in tra͠ſlationib⁹ antiq̃s ſic [Sȝ neceſſe eſt p̃mũ q̃dẽ, ⁊ reliq̃.] p illã eni ꝑticulã [ſed] notat̃ ꝙ ſoluat queſita: hoc pacto legẽdo v̾ba, nõ eſt difficultas. Si v̾o v̾ba legant̃, vt in grȩco codice meo legunt̃ vbi nõ legit̃ ꝑticula [ſed] ĩpoſſe eſt illã ꝑticulã eni reddere cãm, ſȝ tenet̃ aduer- ſatiue, qđ Philoponus non raro obſeruat in libris Ariſ̃. li- cẽter. n. v̾ba ſũt ad ſenſum accõmodãda, vt dicit. Et ſic te- nẽdo v̾bũ illud: Ariſ̃ ſoluit, ⁊ dicit. Sȝ ſiue remiſſe cursus ꝓyciat ſpũȝ, ſiue vehemẽter ita vt ventũ, ⁊ ſpiratricem fa- ciat maximã, ſiue aliq̃d aliud vt fuſtis vel baculus, ſit ꝓie- ctũ aut pulſuȝ a terra in nauiȝ ꝑ manus hoĩs: neceſſe eſt pri- mum vt aliqua eius ꝑs ab aliquo q̃eſcente ꝓpellatur: aliq̃ ei⁹ pars dico aut ꝓiecti ab hoĩe, aut ipſius venti: deinde ite- rũ neceſſe hãc partẽ quieſcẽteȝ, e qua ꝓpellit̃, aut ip̃m totũ ventũ ꝓiectum, aut id cuiuſuis pars eſt, ad aliq̃d exteriorũ formatũ manere. v̾bi cauſa, ſi hõ per baculũ pellit nauim, hõ eſt illud quieſcens e quo pellit̃ baculus mouẽs nauim: ⁊ iterũ hõ neceſſe eſt vt firmet̃ in terra: alioq̃n non poſſet ba- culo pellere nauim. Siĺi mõ ⁊ de vento eſt dđȝ: ſi. n. mouet nauim: opȝ vt ab aliquo firmo ꝓpellatur in nauim: qđ vel ſimpĺr non mouet: vel nõ eo motu: vel non tanta velocita- te: nauim aũt, vt inq̃t, pellens ipſe exiſtens in naui: ⁊ firmat⁹ ad nauim, rõnabiĺr non mouet nauim: q̃ꝛ (vt inq̃t) neceſſa- riũ eſt id, in quo firmat̃, manere. Nõ accidit ipſi naui, vt idẽ ſit quod mouet̃, ⁊ id in quo firmat̃: q̃m oĩa mouent̃. Di- co idem, q̃m vtraq̃ȝ mouent̃ ⁊ eodẽ motu: ⁊ eadem veloci- tate: mouet̃ eniȝ baculus, ⁊ mouetur puppis ex qua firma- tus pellit nauim. At ſi pellẽs ſit extrinſecus trahẽs, mouet, q̃m terra nulla pars eſt nauis, neq̃ȝ ip̃a nauis. Patet ḡ q̄ ſita hȩc ſolui non poſſe, niſi ſupponendo omne qđ mouet̃, indigere quieſcẽte: qđ nihil ſit eius: quod mouetur. Hinc ꝑ- ſpicuum hunc textum eſſe obſcurum ꝓpter mutillationeȝ: quȩ in codice meo grȩco accidit.

¶ Sed quȩres, an ſiquid vniuerſum agitat ce- lũ, tantȩq̃ȝ molis gubernacula ſuſtinet, omnis motus expers eſſe debeat, nec vlla cȩli pars ſit, nec in cȩlo condatur.

¶ Dubitabit aũt vtiq̃ȝ aliq̃s, vtruȝ ſi aliq̃d mo- uet totum cȩlum: eſſe oporteat etiaȝ ĩmobile: ⁊ † huius aliquid eſſe quod nulla ſit cȩli pars, neq̃ȝ in cȩlo.

† ⁊ h̾ nullã eẽ cȩli ꝑtẽ, nȝ i cȩlo.

Cõmentariuȝ

¶ Similr̃ v̾ba hȩc mutillata reperiunt̃ in noſtro codice: et cum nõ habuerim niſi vnũ exemplar, volui videre tra͠ſla- tiones veteres, ⁊ ẽt illas reperi diuerſas: in q̃buſdaȝ legũtur verba hȩc, vt vides: in alÿs reperiunt̃, vt notauim⁹ in mar- gine, in grȩco v̾o codice leguntur ſic [Et huius nullam eſſe cȩli partẽ, neq̃ȝ in cȩlo] Ueruȝ Ariſ̃ poſtq̃ȝ ꝓbauit oẽ qđ mouetur habere duplex q̃eſcens, alterũ interius qđ eſt pel- lens inſtrumẽta mot⁹, ⁊ alterũ exterius, qđ firmũ eſt, in quo pellens, ⁊ inſtr̃a firmant̃: quȩrit vtrum eodẽ mõ ſit dđm in motu cȩli, ⁊ dicit. Dubitabit aũt vtiq̃ȝ aliq̃s, vtrũ ſi aliquid mouet totũ cȩlum. ſ. aggregatũ ex oĩbus orbibus: eſſe opor- teat aliq̃d ĩmobile, hoc eſt aliqđ quieſcẽs interi⁹ ⁊ quo mo- ueant̃ inſtr̃a motus cȩleſtis. Et vtrũ hui⁹ q̃eſcẽtis oporteat ȩẽ aliq̃d adhuc exteri⁹ q̃eſcẽs, qđ nulla ſit cȩli ꝑs, neq̃ȝ aliq̃d in cȩlo exiſtens: per quȩ quȩrere videt̃ duo, p̃mo ſi cȩlum ha- beat quieſcẽs intrinſecus: e quo pellant̃ inſtr̃a: ꝑ quȩ cȩlum mouetur. 2° vtrũ ſit quieſcens extrinſecus, cui quieſcẽs in- trinſecus, ⁊ inſtrumentum, q̃bus cȩlum mouetur: innitant̃. Si v̾o v̾ba legantur, vt notauim⁹ in margine, quȩrit, vtrũ cȩlum ad hoc, vt moueat̃ egeat aliquo ĩmobili ⁊ quieſcẽte: ⁊ ſi eo egeat, vtrũ illud ſit cȩli pars, vel in ip̃o cȩlo. Sin aũt ſcribant̃: vt legunt̃ in grȩco noſtro codice, quȩrit vtruȝ cȩ- lum ad hoc vt moueatur, egeat aliquo quieſcente ĩmobili: ⁊ vtrũ huius opȝ nullã eẽ partẽ cȩli, nec in cȩlo ipſo. q̃ſi dicat dato ꝙ egeat quieſcẽte, vtrũ illius quieſcẽtis nulla ꝑs ſit cȩ- li, neq̃ȝ in ipſo cȩlo, ſed penitus ſ̃m ſe ⁊ ſ̃m ꝑtes oĩno e cȩ- lum. Hȩc ſunt quȩ vident̃ mihi eẽ dicenda. tu v̾o ſi codices meliores habes: hȩc quȩ diximus melius intelligas.

¶ Nam ſiue idem ĩ pſuȝ cuȝ mouetur, cȩlũ cir- cũagit, neceſſe eſt volubilitatem eiuſmodi con- ficiat rem ĩmotam attingens, quȩ quidem au- ctoris motus nulla pars ſit. atq̃ȝ ſi mouẽs ĩm- motum continuo eſt, nulla itidem pars fuerit eius, qđ motu tenetur, ⁊ agitatione.

¶ Siue. n. ip̃m motum mouet ipſuȝ, neceſſe eſt alicui ĩmobili adhibitũ mouere: ⁊ hoc nullaȝ eſſe partem † eius quod mouetur. Siue enim confeſtim ĩmobile eſt, quod mouet: ſimiliter nullã fore partem eius qđ mouetur.

† eius qđ mo- uet

Cõmentariuȝ

¶ Pro ſolõne dubitationis Ariſ̃ ſumit duas ꝓpõnes hypo- theticas, quarũ p̃ma eſt. Si daret̃ aliqđ corporeuȝ qđ ip̃m in ſe motum moueret cȩlum: vt brachiũ vel aliud tale: hoc tale corporeum in ſe motum, non eſſet pars cȩli, probat̃: q̃ꝛ tale corporeum mouens cȩlum, cũ ſit motum, opȝ vt ſit in- niſum alicui quieſcenti, ⁊ ſic tale corporeum non poſſet eẽ pars cȩli: non eniȝ ſtant ſimul, ꝙ ſit inniſum alicui quieſcẽ- ti extrinſecus manẽti a cȩlo, ⁊ ſit pars cȩli. Patet ergo ꝙ ſi eſſet aliquid corporeum quod motum moueret cȩlum: tale corporeum non poteſt eſſe cȩli pars, vnde dicit. Siue enim ipſum corporeum motum mouet cȩlum ipſum, neceſſe eſt alicui ĩmobili, ⁊ firmo adhibitum ac inniſum mouere ip̃m cȩlum: vt probatum eſt: ⁊ ſi ſic, neceſſe eſt nullam eſſe par- teȝ eius quod mouetur: hoc eſt cȩli. Eſt ergo hypothetica, ſi eſt aliquod corporeum, quod motum mouet cȩlũ: tale cor- poreum non poteſt eſſe pars cȩli moti, probatur: quia tale corporeum eſſet inniſum alicui firmo extra cȩlum manen- ti: ⁊ ſic non poteſt eſſe pars cȩli: ⁊ firmo oĩno extra cȩlũ ma- nenti adhibitũ. ¶ Quo v̾o ad verba attinet, verbuȝ illud [Eius quod qđ mouetur] in alÿs libris legitur eius qđ mo- uet, ⁊ tunc per hoc intelligit cȩlum: per excellentiam eni cȩ- lum dicitur mouens: quaſi ⁊ hoc neceſſe eſt nullam eẽ par- tem cȩli mouentis nos. hȩc eſt prima hypothetica. Secun- da v̾o eſt, ſi corporeum, quod mouet cȩlum, eſt ſimpliciter quieſcens, nulli alteri firmo inniſum: ſed ipſum in ſe eſt fir- mum quieſcens, ⁊ ĩmobile: neceſſe eſt ſiĺr nullam eſſe par- tem eius quod mouetur, hoc eſt cȩli moti: vnde dicit. Siue enim confeſtim ⁊ non per reductionem id quod mouet cȩ- lum, eſt ſimpliciter ĩmobile, quieſcens, ⁊ firmuȝ, neceſſe eſt ſiĺr nullã fore ꝑtẽ ei⁹: qđ mouet̃. Hȩc eſt 2ᵃ hypothetica.

¶ Quinetiam qui memoriȩ, lr̃iſq̃ȝ hȩc manda- runt, illud ſcite tradunt, per globi conuerſionẽ nullam omnino partem quietem fouere, quã- doq̃dem neceſſe eſſet vel totũ quieſcere, vel fa- cto partiũ diuortio illius diſtrahi cõtinuum.

Cõmentariuȝ

¶ Et hoc recte dicũt dicẽtes, ꝙ circulariter mo- tȩ ſphȩrȩ nulla manet ꝑs. Aut. n. totaȝ neceſſe erat manere aut diſtrahi ꝯtinuitatẽ ipſius.

¶ Probat ſecũdam hypotheticam auctoritate phyſicoruȝ. Sphȩra enim cȩleſtis, vt dicunt, cũ mouet̃, neceſſe eſt aut totam integram moueri, ⁊ ſic nullum quieſcens poteſt eſſe ipſius pars, aut ſi alia pars quieſcat, ⁊ aliȩ mouentur: neceſſe

Cõmentariuȝ

Ayuntamiento de Madrid

neceſſe eſt cōtinuitatem cęli diſtrahi: ſepariꝙ ptē quieſcentem ab alijs partibus: quę mouentur, vñ dicit. Et hoc recte dicūt dicentes, ꝙ circulariter motę ſphęrę nulla manet ps. Cuius rei cām affert approbans eoꝝ dictum: ⁊ dicit. Aut.n. totam erat neceſſariuȝ manere, ⁊ ſic non vna ps quieſcit, ⁊ alię mouent: aut ſi aliqua quieſcit, ⁊ alię mouent, neceſſe eſt ꝯtinuitatē ſphęrę ipſius diſtrahi ac ſeparari: vt intelligenti pȝ. ¶ Per hęc vult habere ſolonē ſecūdi quęſiti, quęrebatur eni vtruȝ dato ꝙ detur corporeū qd imobile: qd cęlū mouet illud eēt aliquid cęli moti, pȝ ſolutio ꝙ nō poteſt eē pars cęli moti. De pmo ſcdo quęſito dicemus poſtea.

¶ Sed cum arbitrātur vertices nulla prędítos magnitudine quandaȝ verſandi cęli habere facultatem, ⁊ extrema, ⁊ pūcta inducūt, falſę ſententię ſe auctores probant.

¶ Sed quoniam polos putant quādam virtutem habere, qui nullam habent magnitudinē, ſed ſunt extrema ⁊ pūcta, nō bene dicunt.

Cōmentarius ¶ Cum poſuit ſolonē ſecūdi quęſiti, hic ponit ⁊ refellit ſolutiones alioꝝ. Quidā eni dixerunt cęluȝ moueri ab imobili corporeo, ⁊ illud dixerūt eſſe polos, qui videntur eſſe ſoli imobiles: finxerūt eniȝ polos virtutē habere, vt cęleſtis motor in mouendo cęlum firmet ſuper polos: ⁊ ſic polos dixerunt eē illud corporeū imobile. Ariſtoteles ergo ſimul narrat ſolutionē, ⁊ illam refellit, ⁊ dicit. Sȝ qm̄ quidam polos putāt quādam virtutem hr̄e, vt ſuper ipſis motor cęli in mouendo cęlum firmet: verba ſunt ſuſpēſiua vſꝙ ibi. Non bene, Cōtra obijcit, ꝙ nō poſſint eſſe poli: qm̄ poli non ſunt corpora, ſed ſunt extrema ⁊ pūcta axis: quę eſt diameter cęli: ⁊ hoc dicit. Qui nullā habēt magnitudineȝ, ſed ſunt extrema diametri, ⁊ puncta quę axeȝ mūdi terminat, qr inquā ita eſt nō bene dicūt: ⁊ hic terminat ſuſpēſio. Eſt ergo pma rō polus eſt indiuiſibilis, ergo nō pōt eē illud corporeū: in cuius virtute cęleſtis motor firmetur in mouendo cęlum.

¶ Nam fieri nō poteſt, vt quicꝙ ad huiuſmodi verticum naturam pertineat.

¶ Cū hoc enim nulla ſuba eſt alicuius taliū.

Cōmentarius ¶ Propter illud ſcdm, eniȝ, ſcda hęc poſſunt legi: vt reddāt cām quare indiuiſibile nō pōt habere virtutē, vt in eo cęleſtis motor firmet: ⁊ lege ſic, dico nullū indiuiſibile habere virtutē: qm̄ cū hoc. ſ. indiuiſibili nulla ſuba hoc eſt virtus eſt alicuius taliuȝ, ſupra quoꝝ virtutes motor firmari poſſit. Melius autē puto, vt hic ponat ſecūda ratio, ⁊ tunc lege, eniȝ pro etiā, hoc pacto, ad hoc etiaȝ accedit ſubaudi: ꝙ alicuius talium poloꝝ nulla ſuba ſit: naȝ poli ſunt accidentia imaginaria, qrū nulla eſt ſuba: q̄ poſſit eē ſubm virtutis.

¶ Et motus vnus a duobus rebus agatur: ſed illi duos conſtituunt vertices.

¶ Et moueri ſm̄ vnum motum a duobus, impoſſibile eſt: polos autem duos faciunt.

Cōmentarius ¶ Tertio refellit hāc ſolonēȝ qa idem moueri vno motu a duobus motoribus, eſt impoſſe. Modo illi faciunt duos polos tāꝙ duos motores, ergo nō bene dicūt. Sȝ dubitabis: qm̄ pceſſiuus motus aīalis a pluribus eſt: in hoīe eni a duobus pedibus: in alijs a q̄tuor pedibus: dicēdū ꝙ iſti motores inſtrarij ſunt ſubordinati adiuicē vt alter alteri ſubſeruiat, at poli ſunt ęquales, alter alteri nec ſubſeruiens, nec ſubordinatus: ⁊ ppterea ceſſat dubitatio.

¶ Ex hoc diſceptationum genere adduci poteris, vt exiſtimes aliqd oīno ita ſtatui oportere ad vniuerſam naturam, vt terra ad animantes habetur, ⁊ quę per eaſdeȝ ipſas animātes motus conficiunt ſuos.

¶ Qr igitur aliqd ſe habeat ⁊ ad totam nāȝ ſic: quēadmodum terra ad aīalia, ⁊ mota per ipſa ex talibus vtiqȝ quis dubitabit.

¶ Sed cōtra prędicta dubitat, ⁊ hoc, vt introducat aliaȝ ſolutionem, quā intēdit etiaȝ ꝯfutare. Et dubitatio eſt, qm̄ ita aliqd dȝ ſe habere ad cęlum, qd eſt tota nā, ſicut terra ſe habet ad aīal qd eſt pars naturę: ⁊ etiā ita quędam debent ſe habere ad totā nām: quę eſt cęlum, ſicut quędā mota. ſ. brachia vel tibię: quę ſunt inſtrā motus ſe habēt ad ipſa aīalia quę ſunt ps naturę: ſed terra eſt illud firmū ſupra quo mouent aīalia, ⁊ tibię illa inſtrā: quę aīalia firmant in terra: g eodem mō de cęlo: quod eſt tota natura. Dicēdū erit, vnde dicit. Qr igit aliqd ſe habeat ⁊ ad totam nām ſic, quemadmodū terra ad aīalia: quę ſunt ptes naturę, ⁊ ſubaudi q̄daȝ ſe habeāt ad cęlum, qd eſt tota nā, ⁊ mota per ipſa aīalia ſe habēt ad ipſa aīalia. ſ. tibię vel brachia: ex duabus talibus ſimilitudinibus vtiꝙ dubitabit, ⁊ coget ponere q̄dam ſimilia de cęlo: qualia hęc ſunt de ipſis aīalibus. Hęc eſt dubitatio: quā Ariſtoteles itroduxit, vt narret 2am pōnē de ipſo cęlo.

¶ At qui fabuloſe cōminiſcuntur Atlantem in terra pedes fixos habere, vident ex ſuo ipſorū cōmento fabulaȝ finxiſſe. perinde, ac ille dimetiens linea ſit, ⁊ circū vertices cęluȝ torqueat: hoc autē ipȝ recta euenit ratione, qm̄ terra per quietem cōſiſtit perpetuam.

¶ Fabularij autē, qui Atlantem faciūt in terra tenere pedes: vident vtiqȝ ab intelligētia dixiſſe fabulā: ꝙ hic veluti diameter exiſtat, ⁊ vertat celum circa polos: hoc auteȝ accidit p cauſam, quia terra manet.

Cōmentarius ¶ Narrata dubitatione, nūc narrat pōneȝ poetarum, ⁊ allegoriçat illā: ⁊ deinde eam ſic allegoriçatā etiā refutat. Poetę itaꝙ finxerūt Atlanteȝ gigantem vaſtiſſimū, qui pedes in terra tenēs, ⁊ cęlum humeris ſuſtinēs, vertit cęlum brachijs ab ortu in occaſum: ⁊ ſic ꝓcedunt inſtrā motus. ſ. brachia: ⁊ firmū externū. ſ. terram: interptatur autē fabulaȝ, ꝙ iſti velint dicere, ⁊ itelligere p brachia diametrū exeuntem ab ortu in occaſuȝ ⁊ trāſeuntem per centrum terrę, ꝙ diameter iſte vertat, ⁊ vertat cęlum terra exiſtēte imobili, ſupra qua firmat, vñ dicit. Fabularij autē, qui Atlanteȝ fingunt in terra tenere pedes, brachia ſcdo ad ortū ⁊ occaſum, vident vtiꝙ ab hac intelligētia ac allegoria dixiſſe fabulā: ꝙ hic Atlas veluti diameter exiſtat exiens a cētro terrę ad ortum, ⁊ ſtat cęluȝ circa polos, videt autē hęc interptatio per cām facta: qm̄ terra manet imobilis circa quā cęlū vertitur: veluti circa firmū. Hęc eſt fabula, ⁊ interptatio: p quā vult habere ſecundam ſolutionem. ſ. ꝙ cęlū in ſui motu indiget quieſcente, videlȝ terra.

¶ Uerūtamē huiuſce ſententię adſtipulatores neceſſario confirmare debent eos ipſos vertices nullam vniuerſi partem eſſe.

¶ Sed hęc dicentibus: neceſſarium eſt dicere ipſum, nullam eſſe partem totius.

Cōmentarius ¶ Obijcit nūc cōtra ſolonem hanc primo quidē: qm̄ ſi terra eēt illud firmuȝ, quo cęli motor indiget vt moueat cęlū: cum terra nō pars ſit totius cęli qd mouetur: tūc ipſuȝ fir-

Ayuntamiento de Madrid

ſtium nulla erit pars totius cęli moti:cuius contrariũ dixe/
rũt:q̃re terra nõ pt poni firmũ,ſupra q̃ motor celi firmet.
⁋ Addo illud etiaʒ,quod robur,motoriſq́ʒ ni/
ſus ad rem quęſcẽtem ęquabiliter reſpõdere de
bet.nã roboris,ɀ facultatis magnitudo eſt,qua
ſic id,qð quieſcit,poteſt quieſcere,vt id,quod
mouet,põt mouere.atq́ʒ neceſſario quędã ꝓ/
portio vt cõtrarię motionis:ita q̃etis aio cõci/
pit,motuſq́ʒ aut facultates ꝑ exupantiã vicũt.
⁋ Ad hęc opʒ virtutẽ ęq̃ri mouentis,ɀ eam q̃
eſt,manẽtis. Eſt eni multitudo virtutꝭ ɀ potẽ/
tię:ſm quã manet,qð manet:quẽadmoduʒ et
ſm quã mouet,quod mouet. Et eſt q̃dam ꝓ
portio:ex neceſſitate quẽadmoduʒ contrario/
rum motuũ : ſic ɀ quietuʒ: ɀ ęquales:ĩpaſſibi
les ab inuicem:obtinent aũt ſm exceſſum.

Cõmentariuʒ ⁋ Hic adducit ſcðam rõnem:pro cuius declaratione ſumit
pmo hãc ſuppõneʒ,ꝙ ſi aliqð mouẽs mouet aliqð mobile
ſupra aliquo firmo,ꝟbi cauſa,vt ſi aïal mouet tibias ſupra
terrã:virtus mouẽtis tibias ſupra terrã:ɀ virtus terrę quie/
ſcentis:ſupra qua aïal mouet tibias:ſunt comparabiles ſm
ꝓportionem,hoc eſt ſm magis ɀ minus. Circa hãc ſuppo/
ſitionem pmo ponit ipſaʒ,ɀ dicit. Adhuc opʒ virtuteʒ mo/
uentis ɀ virtutẽ eam quę eſt manẽtis opʒ ęquari hoc eſt cõ
parabiles eẽ ſm magis ɀ minus:per ęquari eniʒ cõparabi/
les itelligit. Et qm̃ poſſet quis dicere:ipm q̃eſcens in q̃eſcẽ/
do nullã habere virtutẽ,ideo exponit ꝙ quieſcẽs in q̃eſcẽ/
do virtutẽ habeat:ſicut ɀ mouẽs virtutem habet,ɀ dic̃. Eſt
enim multitudo virtutis ɀ potentię per quã manet qð ma/
net,quẽadmodum etiã eſt multitudo virtutis,per quã mo
uet qð mouet,ergo nõ ab rõne dictũ eſt virtutẽ mouẽtis,ɀ
virtutẽ quieſcẽtis eẽ comparabiles ſʒ magis,ɀ minꝰ. Et q2
dixit has virtutes ęquari,exponit,q̃d ipſe velit ꝑ ęquari,ɀ
dicit. Et hęc ęqualitas nõ eſt ſm quãtitatem ęq̃lem,ſed eſt
quędã ꝓportio/ex neceſſitate quẽadmodum cõtrariorum
motuũ,ita ɀ quietũ:qm̃ agens opʒ exuperare patiens,ſi de/
beat actio venire ad finẽ,ſic quietum ſunt virtutes,hoc pa/
cto ꝙ vnuʒ q̃eſcit ſm maiorem virtutẽ/alteruʒ ꝟo ſm mi
norem virtutẽ:per quę vult hr̃e ꝙ ſicut motus ſunt compa
rabiles ſm magis ɀ minus inter ſe ɀ ad q̃etes,ita q̃etes ſũt
comparabiles ſm magis ɀ minus ɀ ad motus. Uerũ,cum
quieſcẽs in virtute cõparat̃ ad quieſcẽs,cõparatio eſt ſim/
plex:qm̃ ſimpl'r alterum erit alteri aut ęq̃le aut maius aut
minus. At cũ quieſcens cõparatur ad mouẽs,comparatio
erit cõpoſita,qm̃ quieſcẽs habebit in q̃eſcendo ęq̃lem vir/
tutem ad eã quã hʒ mouens in mouendo:aut maiorem,aut
minoreʒ.hęc eſt expoſitio ſuppõnis. Hęc eſt pma ſuppoſi/
tio. ¶ Deide ponit ſcðam ſuppõnẽ ɀ eſt,ꝙ quemadmoduʒ
virtus mouẽtis,ɀ virtus moti,ſi debeat actio ꝑficiſci:nõ dʒ
eſſe ęqualis:ſic virtus mouẽtis ɀ virtus q̃eſcentis,ſi debet
mouẽs mouere aliq̃d in illo quieſcenti:nõ debẽt eſſe ęqua/
les,vñ dicit. Et ęquales virtutis mouẽtis ɀ moti ſunt ĩpaſſi
biles ab inuicem:ſed altera obtinet alterã ſm exceſſum,ſi
debeat altera mouere alterã:ergo eodẽ mõ virtus mouentꝭ
ɀ virtus quieſcẽtis,nõ debent eẽ ęquales:non eni mouens
poſſet aliq̃d mouere in illo q̃eſcenti:ɀ cũ virtus q̃eſcẽtis nõ
poſſit eẽ minor virtute mouẽtis,nam ſi eẽt minor,mouens
mouẽdo aliq̃d in illo moueret ſil'r quieſcens,ɀ illud qð mo/
uet,in illo quieſcẽti:ergo opʒ vt ſit maior:quare vult habe/
re hãc ſuppõneʒ,ꝙ virtus q̃eſcentis debʒ eſſe maior in q̃e/
ſcẽdo,q̃ʒ virtus mouẽtis in mouẽdo. ⁋ Quo q̃dẽ ad cõpa/
rationẽ attinet,Aiaduerte,ꝙ Ariſ[les] velle videt̃ ꝙ ab ęq̃li/
bus nõ ꝓueniat actio:cuius cõtrariũ aſſerit libro de gñõne
aïalium 4°.vbi aſſerit ꝙ ab ęquali ɀ a minori ꝓuenit actio
ɀ reactio. Libro quo de gñatione aptiſſime idẽ tradit:dõm
ꝙ hic loquitur in motu locali puro,in motu locali puro ab
ęqualibus non prouenit actio:ſecus in alteratione. De reactione cap. 3.

⁋ Quapropter ſiue Atlas,ſiue mouẽs q̃d alið
ſit ex ijs,quę intra ꝯtineãtur,nihilominus opʒ
quietẽ reluctari,quã terra obtinet,aut terra de
medio,ſuoq́ʒ ipſius loco diuelleret̃. Ut enim
impellẽs impellit,ſic impulſum impellet,atq́ʒ
adeo per tãtũdem roboris. Sʒ primũ q̃eſcẽs,
hoc eſt Atlas motuʒ parit:idcirco robur ma/
ius,ɀ vehemẽtius erit,quã ęquabilis,ɀ quieti
par ſit. Eodẽq́ʒ modo ſe habebit robur eius,
qð tam etſi mouet̃,tamẽ ipſe non mouet. atq́ʒ
oportebit tãtũ facultatis ſupereſſe terrę in q̃e/
ſcẽdo,quãtũ vniuerſo celo,illiuſq́ʒ motori. Et
ſi hoc fieri nequit,nulla itidẽ facultas ſuppetit,
qua celum ab aliqua eiuſmodi re intus condi/
ta motus incitationem nanciſcatur.
⁋ Quapp ſiue Atlas,ſiue aliquid tale alterum
ſit,qð mouet aliquid eoꝝ,quę ſunt in terra in/
tus:nõ opʒ ꝯtratẽdere mãſione magna,q̃ʒ ter/
ra contingat manere:aut mouebit terra a me/
dio,atq́ʒ ex loco:ſicut eni pellens pellit,ſic pul
ſuʒ pellit̃ ɀ ſimil'r ſm virtutem. Mouet autẽ
quieſcens primũ:quare maior ɀ amplior,vir/
tus:aut ſilis ɀ ęqualis erit quietis. Sil'r aũt ɀ
moti q̃dem,nõ mouẽtis autẽ:tãtam ergo opʒ
eſſe virtutem terrę in q̃eſcẽdo quãtã tunc totũ
celum habet,ɀ mouẽs ipm. Si aũt hoc eſt i/
poſſibile,impoſſibile eſt ɀ celũ moueri ab ali/
quo tali eorum quę terra intus.

Cõmentariuʒ ⁋ Ex ſuppõnibꝰ argumẽtat̃,ꝙ ſi mouẽs cęlũ firmat̃ in ter
ra ad hõ,vt moueat cęlũ,terra erit ęq̃lis ṽtutꝭ in q̃eſcẽdo,vl'
maioris q̃ʒ pmũ mouẽs cęlũ.ſ.deꝰi mouẽdo:ɀ q̃ʒ ſit cęlũ ſil'.
Et ꝑ deductione ꝯñtię p̊ infert ex ſuppõnibꝰ,ꝙ ſiue Atlas
moueat cęluʒ ſm poetas,ſiue aliud,illud non põt mouere
cęlũ firmando ſe in terra:qm̃ potẽtia terrę mãſiua erit ęq̃/
lis vel maior potẽtię illius motiuę,ɀ dicit. Quapropter ſi/
ue Atlas ſiue aliq̃d tale alterũ ſit.ſ.aïa mundi:quod mouet
aliquid eoꝝ,quę ſunt intus hoc eſt in terra,aut ipſaʒ terraʒ
totam/nõ opʒ contratẽdere mãſiõe magis q̃ʒ terra cõtigat
manere,ita vt illud ſit fortius in mouẽdo q̃ʒ terra in manẽ/
do vt ex ſuppõnibus pʒ:aut ſi erit fortiꝰ in mouẽdo q̃ʒ ter/
ra in manẽdo:pellet terrã a medio,ɀ terra mouebit̃ a pro/
prio loco ɀ a medio. ꝓbat̃ cõſequẽtia,qm̃ ſicut Atlas pel/
lens cęlũ firmando ſe in terra pellet,ſic ɀ ęq̃li virtute pul/
ſuʒ cęlũ pellet̃:ɀ ſimil'r ɀ ęquali virtute qua Atlas pellet cę
lum,quare ſubaudi cęlũ:pulſuʒ pellet terrã tanta pulſione,
quãta pellit̃ ab Atlãte. Uerũ ergo eſt,ꝙ ſi aliq̃d mouet cę
luʒ firmãdo ſe in terra:ꝙ terra dʒ eẽ maioris aut ęq̃lis vir/
tutis in q̃eſcendo q̃ʒ illud mouẽs cęlũ in mouendo:ſumat̃ q̊
iſtud vt maior:ɀ addat̃ minor,ſed q̃eſcens primũ.ſ.deus,q
imobilis mouet cęlũ/mouet cęlũ firmando ſe in terra apud
eos. Quare ſequit̃ ꝯcluſio,ꝙ virtus q̃etis terrę mãſiuę erit
maior ɀ amplior,aut ſilis ɀ ęqualis virtuti dei motiuę,ſil'r
aũt erit

Ayuntamiento de Madrid

aūt erit ęqualis aut amplioꝛ virtuti cęli moti qdem a deo, non mouētis autē deū: ⁊ ſic virtus manſiua terrę erit eq̄lis virtuti cęli moti ⁊ dei mouētis ſimul vel maioꝛ: ⁊ h̄ iſert. d. Tātaꝫ ergo opꝫ eē virtutē terrę in qeſcendo, quātaꝫ tūc totum cęlū hꝫ ⁊ mouens ipm. Si autē, vt inqt, hoc eſt ipoſſibile, qa reuera eſt impoſſe, nam terra quieſcit ſua grauitate, Mō virtus grauitatis nō eſt ęq̄lis aut maioꝛ virtute motoris cęleſtis: ergo impoſſe eſt ⁊ cęlū moueri ab aliquo tali eorum, quę ſunt intus in terra: quod. ſ. firmet ſe in terra ſi debeat cęlum mouere.

℄ Sed tn̄ quęſtio exiſtit de partium celeſtium cōuerſionibus, quā vt inſtitutę iaꝫ diſputationis ꝓpꝛiam, ⁊ cognatam ęſtimare poteris. naꝫ ſiqs motionis vi terrę quieteꝫ excelſerit, certū eſt illū e medio eaꝫ diuulſurū. nec minus conſtat robur, a quo ipſa vis ꝑficiſcitur, in ifinituꝫ nō excurſurū, cum neqꝫ terra infinita ſit. ac ꝑpterea ne ipſa qdē terrę grauitas eiuſmodi fuerit. Sꝫ cuꝫ id, qđ fieri non poſſit, multiplr̄ dicatur, ꝓpterea qđ nō eodem modo aſſerimus fieri non poſſe, vt vox a nobis cernatur, quo ea ſunt, quę in luna conſiſtunt, cum alterum ex neceſſitate ſit, alterum q̄uis ſuapte natura aſpectu pateat, id tamē nūq̄ꝫ cernitur.

℄ Eſt autē quędā dubitatio circa motus ptiuꝫ cęli: quā, vt exiſtētē ꝓpꝛiam dictis: conſiderabit vtiqꝫ quis. Si eni quis excedat virtute motus terrę qeteꝫ: palam ꝙ mouebit ipſaꝫ a medio. Et virtus autem a qua ipſa potētia eſt, ꝙ nō ifinita ſit, manifeſtū eſt. Neqꝫ eni quę terrę ineſt, ifinita eſt, veluti neqꝫ grauitas. Qm̄ autem impoſſe dicit̄ multiplr̄: non enim ſilr̄ dicimus eſſe impoſſe voceꝫ videri a nobis, ⁊ eos: qui ſunt ſupꝛa luna. Hoc qdem eni ex neceſſitate, illud autē aptuꝫ videri, nō videbit̄ eſſe.

Cōmentariuꝫ

℄ Sed circa dicta occurrit dubitatio: dictū eſt eni ꝙ virtus cęleſtis motoꝛis motiua eſt maioꝛ q̄ꝫ virtus terrę manſiua: qm̄ dixit ꝙ grauitas quę eſt virt⁹ terrę mā̄ſiua eſt mīoꝛ virtute ꝑmi motoꝛis. Dubitat cōtra hoc Ariſ[les], qm̄ hoc cōceſſo, cęlū ⁊ eius motus diſſoluerētur. Pꝛo deductione ḡ ꝯſequentię, accipit tres ſuppōnes, ꝑmo tn̄ ꝓponit qualis dubitatio hęc ſit, ⁊ dicit. Eſt autē q̄daꝫ dubitatio circa mot⁹ partium cęli: ⁊ circa motū totius cęli, quā, vt exiſtētē ꝓpꝛiā dictis, ꝯſiderabit vtiqꝫ qs: ſic igit̄ pꝫ ꝙ dubitatio danda non eſt extra ꝓpoſitū, ſed ſatis ꝓpꝛia his: q̄ dicta ſunt. Pꝛopoſita ꝟo qualitate ois dubitationis, accipit tres ſuppōnes, q̄rū ꝑma eſt, ꝙ ſi aliqs motoꝛ in ſua virtute motiua excedat terraꝫ in ſua virtute mā̄ſiua, mouebit terrā ipſam e medio: hanc nō ꝓbat, ſed fuit ſupius ꝓbata, vn̄ dicit. Siqs eniꝫ excedat virtute motus hoc in virtute mouēdi terrę quieteꝫ, h̄ eſt terrā in quieſcēdo, palaꝫ ꝙ mouebit ipſaꝫ e medio, hęc eſt ſuppō ꝑ[a]. ¶ Deinde dat ſcđaꝫ, ⁊ eſt, ꝙ motoꝛ cęli a quo eſt potētia motiua cęli, ⁊ ipſius terrę non eſt infinita, ꝓbat: qm̄ neqꝫ potētia mā̄ſiua terrę eſt infinita in reſiſtēdo: ⁊ ſic nec illa erit ifinita in mouēdo, ⁊ dicit. Et virt⁹ aūt. ſ. motoꝛ cęleſtis a qua eſt ipſa potētia pulſiua terrę a medio, ꝙ non infinita ſit in pellēdo: manifeſtū eſt, ex eo: qa neqꝫ virt⁹ terrę mā̄ſiua quę terrę ineſt, infinita eſt in manēdo ⁊ reſiſtendo: veluti neqꝫ grauitas, per quā terra manet, vt dictuꝫ eſt. Quo ꝟo ad ſuppōnem attinet, aīaduerte ꝙ Ariſ[les] non dicit virtutē dei eē finitam, ſed dicit ꝙ nō eſt infinita in pellēdo terrā: eſſet eni illa pulſio momentaria: ideo vult ꝙ ſit finita in pellēdo: qm̄ terra eſt finita etiā vt pellat̄: hęc eſt ſecunda ſuppō. ¶ Tertia ꝟo eſt, ꝙ duplex eſt ipoſſe, alterū ſimplr̄, vt vocē videri, alterū per accn̄s, qm̄ aptum eſt eē tale, ſed ꝓpter aliqđ impediens, nūq̄ꝫ erit tale: vt ſtellę paruę, q̄ ſūt ſupꝛa lunā, viſibiles qdem ſunt ꝑ ſe: qm̄ lucidę: impoſſe aūt eſt illas videri: qm̄ diſtātes nō poſſunt videri: ⁊ ſic impedimēto accidēte, impoſſe eſt videri. Dicit, qm̄ aūt impoſſe dr̄ multiplr̄: nō eni ſimplr̄ dicimus eē impoſſe vocem videri a nobis, ⁊ eos planetas vel eas ſtellas, quę ſunt ſupꝛa lunaꝫ: nam hoc qdē. ſ. vocē videri ⁊ ſimplr̄ nō videbit̄, qm̄ nec videbitur, nec eſt aptū videri: illud autē. ſ. ſydus paruū ſupꝛa lunā aptum videri nō videbit̄ ꝓpter impedimētuꝫ diſtātię. Et ꝟba hęc ſuſpēſiue legātur vſqꝫ ad textum ſequēteꝫ. Per hanc igitur ſuppoſitionem vult habere ꝙ cęluꝫ eſt de neceſſitate ſimpliciter incoꝛruptibile.

De virtute dei

℄ Cęluꝫ ꝟo imoꝛtale, ⁊ nequaq̄ꝫ diſſolubile ex neceſſitate arbitramur. At ſi hęc recipiatur rō, non ex neceſſitate id putabit̄: ſiqdeꝫ mot⁹ maioꝛ ſuapte nā eſſe, atqꝫ ꝯtingere poteſt: eū dico a quo terra quieſcit, ⁊ eū a quo ignis, ⁊ ſūmuꝫ coꝛpus voluitur. Itaqꝫ ſi in reb⁹ facultates vehementioꝛes iis, quas celuꝫ, ⁊ terra obtinent, reperient̄, celum ⁊ terra diſſipabuntur a vehemētioꝛe facultate, q̄ꝫ ea ſit, quā vtrūqꝫ obtinet.

℄ Celū itaqꝫ incoꝛruptibile eē ⁊ indiſſolubile putamus ex neceſſitate, accidit autē ſm̄ hāc rationem: nō ex neceſſitate. Aptuꝫ eniꝫ erit, ⁊ cōtinget eē motum maioꝛē, ⁊ eo a quo qeſcit terra: ⁊ eo a quo mouent̄ ignis, ⁊ qđ ſurſum coꝛpus. Si igitur motus exceſſi ſint: diſſoluentur hęc ab inuicem.

itaqꝫ autē

Cōmentariuꝫ

℄ His ſuppōnibus ſtantibus, videt̄ mihi ꝙ Ariſ[les] nunc cōponat dubitationē, ⁊ foꝛmetur ſic, Si virtus cęli motiua eſt maioꝛ virtute terrę mā̄ſiua: cęluꝫ ⁊ oia diſſoluent̄. ꝓbatur: qm̄ ſi virtus cęli motiua. ſ. ꝑmus motoꝛ eſt maioꝛ v̄tute terrę manſiua: virtus illa motoꝛis erit maioꝛ, ⁊ ea virtute qua terra eſt apta moueri, ⁊ ea virtute qua ignis in ſua ſphęra, ⁊ cęlum ſunt apti moueri. Ultra, ſi virt⁹ motoꝛis eſt maioꝛ his virtutib⁹, motus ille, quo terra eſt apta moueri, ⁊ mot⁹ ignis ⁊ cęli erit maioꝛ q̄ꝫ ignis ⁊ cęlū ſunt apti moueri: ⁊ ſic deſtruet̄ ꝓpoꝛtio aptitudinum mobiliū ad potentiā motiuam: ⁊ ſic vlterius illa deſtructa: deſtruit̄ cęlū ⁊ terra ⁊ oia, vnde dicit. Cęlū itaqꝫ incoꝛruptibile eē, ⁊ indiſſolubile putamus ex neceſſitate ſimplr̄, qm̄ caret mā ⁊ contrario: ⁊ h̄ ſupponēdum eſt ex tertia ſuppōne pꝛius poſita: accidit aūt ſm̄ hanc rōnem pꝛius ꝯceſſaꝫ (cōcedebat̄ eniꝫ virtutē motoꝛis cęleſtis eſſe maioꝛē virtute mā̄ſiua terrę) cęluꝫ nō ex neceſſitate eē icoꝛruptibile: ac idiſſolubile. Eſt ergo enthymema, ſi id qđ dictū eſt (. ſ. ꝙ virtus motoꝛis cęli ſit maioꝛ virtute mā̄ſiua terrę:) ſit verū: accidit cęluꝫ nō eſſe ſimplr̄ incoꝛruptibile. ꝓbat ꝯn̄tiam, ⁊ dicit. Aptuꝫ enim erit diſſolui, ⁊ ꝯtinget eē motuꝫ maioꝛē, ⁊ eo, e quo qeſcit terra: ⁊ eo a quo mouent̄ ignis, ⁊ coꝛpus cęleſte: qđ ſurſum eſt. Si igitur ꝯtingit eē motus maioꝛes his motib⁹: qbus hęc mouentur, ꝯtingit mobilia diſſolui. Cęlū eni ⁊ ignē moueri velocius q̄ꝫ ſint apta moueri eſt illa eſſe diſſolubilia: omne eniꝫ qđ accidit alicui cōtra nālem aptitudineꝫ, eſt illi moꝛtale ⁊ ꝑnitio-

Ayuntamiento de Madrid

ſum:⁊ hoc dicit.Si igitur mot⁹ ignis cęli ⁊ terrę exceſſi ſint, hoc eſt ſint maiores q̄ꝫ apti ſunt eē:hęc oīa diſſoluent̄ inuicem.¶ Pōt ergo a pmo ad vltimū rō ſic formari:ſi virtus cęleſtis motoris eſt maior virtute māſiua terrę:ꝑ ſuppōnē primā,mouebit terrā e loco ꝓprio illius,ſi mouebit terraz/ virtus motoris erit maior q̄ꝫ regrat motus cęli:qm̄ erit motiua cęli ⁊ terrę ⁊ ignis,⁊ nō tm̄ cęli:⁊ ſi virtus motoris erit maior q̄ꝫ regrat motus illoꝝ,cōtingit illos motus fieri velociores,q̄ꝫ mō ſint:⁊ ſi cōtingit eos eē velociores,tūc cęluꝫ ⁊ terra ⁊ ignis erūt diſſolubilia/qm̄ contingit accidere illis aliqd contra nālem aptitudinem illoꝝ.hoc eni eſt corrūpi. At hoc eſt cōtra tertiaꝫ ſuppōneꝫ,vbi ſupponit cęlum ſimpliciter eē incorruptibile.Ex his pꝫ rō,⁊ pꝫ ꝙ de ſuppōnibus illis duę ſunt neceſſarię:tertia qdem,vt oſtendat̄ illud ad quod deducit rō,eē cōtra ſuppōneꝫ illā:ex pma,quę eſt quaſi primū añcedēs.Scđa ꝟo nō eſt neceſſaria ad rōneꝫ:ſꝫ eſt bona in ſe,⁊ poſita ad bene,⁊ ad cū qui quęreret q̄ꝫta ſit motoris ad potentiam māſiuā terrę.Hęc expoſitio fuit mihi difficilis,qa verba ſunt obſcura.

Vis rōnis tota.

¶ Sin tales nō ſint,poſſint tamē eſſe(infinituꝫ enim haud incidit,qꝛ nullū corpus in infinituꝫ dimanat)profecto cōtigere poterit cęlū diſſolui.Quid eniꝫ impedimenti interuenit,quominus id cōſequatur:ſiqdem non pōt non eē.At non poſſe nō eē minime eſt,niſi ꝯriū ſit neceſſariū.De hmōi ambiguitate alia iſtitnet̄ ordo.

¶ Si autē nō ſint qdem,contingant autē eē(infinitum eni nō contingit,ꝓpterea qꝛ corpus nō contingit infinitū eē)cōtinget itaqꝫ diſſolui cęluꝫ.Quid eni ꝓhibet hoc accidere:ſiqdē nō impoſſibile eſt:nō ipoſſe āt:ſi nō oppoſitū neceſſariū eſt.Sꝫ de hac dubōne alter ſit ſermo.

Cōmētarium

¶ Dat quādam ſolōnem,⁊ reprobat illaꝫ.Solō eſt ꝙ terra pōt pelli a motore cęli,⁊ cęlū ⁊ ignis velocius moueri poſſunt:nūq̄ꝫ tamē accidit vt ſit totū hoc:multa eni ſunt poſſibilia:quę nō erunt.Obycit Ari^les:qm̄ lꝫ hęc nō ſint diſſolubilia:ſaltē poſſunt eē:qm̄ eius oppoſitū nō eſt neceſſariuꝫ. Fortaſſe dices,ꝙ terra ideo nō pōt pelli,qm̄ eius ꝟtus māſiua eſt infinita.Cōtra obycit,qm̄ terra eſt finita,ergo eius virtus māſiua eſt finita:ꝓcedit autē ſic,pmo ſumit ſolōnē eoꝝ. 2° interponit q̄ſi cām ſolōnis ⁊ remouet illam. 3° infert cōtra ſolōnem,⁊ dicit.Si autē non ſint qdem mot⁹ terrę,⁊ motus ignis ⁊ cęli velociores,ſed ꝯtingunt eſſe,ꝯtingit vtiq̄ꝫ cęlū diſſolui:ſaltem de poſſibili:nō eni dici pōt ꝙ terra non moueat̄ a ſuo loco a motore cęleſti/qa ſua virt⁹ manſiua eſt infinita.Cui⁹ cām dicit.Infinituꝫ eni in virtute non cōtingit eſſe ipſaꝫ terrā,ꝓpterea ꝙ corpus nullum contingit eē infinitū:vt 3° phyſicoꝝ pꝫ:⁊ pmo de cęlo.Quare terrę virtus māſiua non pōt eſſe infinita:ergo ſalteꝫ de poſſibili cōtingit cęlum diſſolui,⁊ hoc ꝓbat,⁊ dicit.Quid eniꝫ ꝓbat hoc accidere aliquādo,ſiqdem hoc nō impoſſe eſt,eſt auteꝫ non impoſſe ſi ſuū oppoſitū non ſit neceſſariū:ſic igit̄ ꝟtus rōnis eſt:ſi motus illoꝝ poſſunt eſſe velociores q̄ꝫ ſint,contingit aliquando illa diſſolui:qm̄ impoſſe nihil ꝓhibet aliqñ accidē:verū remittit rē ad librū de cęlo,⁊ ad lib^m 8^m phyꝝ.

¶ Sed vtrum extra id,quod mouet̄,qcq̄ꝫ collocandum eſt īmotum,⁊ quieſcens,quod nulla eius pars ſit,an ſecus.

¶ Vtrum autē opꝫ imobile eſſe aliquid,⁊ qeſcens extra id,quod mouet̄,nulla exiſtens illi⁹,qđ mouetur pars:aut non:⁊ hoc,vtrum ⁊ in omni ſic exiſtere neceſſarium ſit.

Cōmentarium

¶ Qm̄ in dubitationib⁹ motis ꝓceſſit diſputatiue/nūc reſumit dubitationes vl'ius,⁊ ꝓprie in qbus eſt tota difficultas, ⁊ dicit.Vtrū autē opꝫ eſſe aliqd imobile ac quieſcēs in motu cuiuſcūq̄ꝫ aīalis,in quo aīal mouendo ſe firmet̄,ita vt illud quieſcēs ſit extra aīal,⁊ nulla illius pars.Eſt ergo pma pars qōnis vtruꝫ in omni motu aīalis regrat̄ quieſcens:qđ nihil ſit illius,vel nō:Pręterea dato ꝙ in motu aīaliū iſtđ ſit neceſſariū,vtrū ſit neceſſariū in motu cęli:⁊ hoc dicit.Et hoc:hoc eſt,ſi ꝯcedat̄ hoc in aīalibus,vtrū hoc idem concedēduꝫ ſit ⁊ in omni ideſt in motu totius cęli:ita vt ſic exiſtē ſit neceſſariū in motu cęli:vt in motu animalium.

¶ Et ſi hoc dederimus,an neceſſe eſt in vniuerſo ita ſe rem habere:forte enim perabſurdū videri poterit,ſi circūuectiōis origo ītus habeat̄.

¶ Fortaſſe eni videbit̄ vtiqꝫ incōueniens eſſe:ſi principium mot⁹ in terra intus ſit.

Cōmentarium

¶ Reſpōdet ad ſcđam ⁊ dicit,ꝙ videt̄ abſurdū motorē cęleſtem egere terra:in qua ſe firmet,ad hoc vt moueat cęlū:qm̄ tunc nō eſſet primus motus ſimpl'r imobilis,cū in mouendo depēderet a terra,vñ inqt.Fortaſſe enim videbitur vtiq̄ꝫ incōueniens eē,ſi principium motus intus e terra ſit:⁊ ſic nō opꝫ,vt pmus motor in mouēdo,egeat terra,alioqn primus motor non eſſet ſimpliciter imobilis,cum depēderet aliūde in mouendo.

¶ Quapp iſtam probantibus ſententiam Homerus recte cecinisſe videri poteſt.

Sed neqꝫ ſupremum in terraꝫ deducere cęlo
Veſtra iouē vis vlla queat,nō ſique,Deeqꝫ
Annisi q̄ꝫq̄ꝫ.at librabimini ſimul omnes.

Nam id,quod agitatione,⁊ motu vacuuꝫ eſt,a nemine moueri poteſt.

¶ Quapropter videbit̄ vtiqꝫ his ſic exiſtimantibus bene dixiſſe Homerum. Sed non vtiqꝫ ammouebunt de cęlo in terram iouem ſupręmum omniuꝫ,Neqꝫ ſi valde laborauerint,apprehendere omnes dÿ omneſqꝫ deę.

Omnino.n.imobile a nullo ꝯtingit moueri.

Cōmentarium

¶ Qꝛ deus ſit oīno imobilis,⁊ ſimpl'r in ſui actione indepēdens,ꝓbat verificādo Homeri ꝟba,⁊ dicit.Quapp videbit̄ vtiq̄ꝫ his ſic exiſtimātib⁹,⁊ dicentib⁹ deū eē ſimpl'r immobilē,⁊ indepēdētem bñ dixiſſe Homerū,qui ad ꝟbum ſic ait.Sed non vtiq̄ꝫ ammouebūt de cęlo in terraꝫ iouem ſupmum oium,etiā ſi valde laborauerint eum appħendere oēs dÿ oēſq̄ꝫ deę:cauſaꝫ affert huius ꝙ Homerus inqt. Oino eni imobile a nullo cōtingit moueri:⁊ ſic primus motor in mouēdo cęlū non indiget aliquo corpore qeſcente,in quo ſe firmet,ſic eni ab eo aut moueret̄:aut depēderet.

¶ Unde ſi ex principio pendet īmoto,quę oliꝫ propoſita eſt cōtrouerſia,explicabitur:vtrū cōtingat cęli coagmētatione diſſipari necne.

¶ Unde ſoluitur ⁊ dubitatio diu dicta:vtrum contingat,aut non contingat diſſolui cęli cōſtitutionē:ſi ſit ex imobili principio ortum.

Cōmentariuꝫ

¶ Aluernus nō imperitus Ari^lis expoſitor refert hęc ad dubitationem quę prius in hoc libro tacta eſt:dicebat̄ eniꝫ ſi motor cęli ſit maioris virtutis in mouendo q̄ꝫ virtus terrę

Ayuntamiento de Madrid

in quieſcēdo/motor cęli mouebit terrā: ⁊ ſi terra mouebit̄, diſſoluentur omnia. Reſpondet, vt Aluernus autumat, ꝙ cęlum lz procedat a deo: non diſſoluetur propter hanc rationem, quoniam lz virtus dei in mouēdo maior ſit ꝙ̄ virtus terrę in quieſcendo: tamē nō opz, vt illam moueat, eam enī tūc moueret, ſi nō poſſet cęluz mouere niſi firmaret ſe aut pedes ſuos in terra. Ego ꝟo arbitror Ariſtotelem hęc ꝟba non ad dubitationē in hoc libro tactā retuliſſe, ſed ad eā: quā libro de cęlo cū Platone diſputauit. Dubitauit eniz vtrū cęluz/hoc eſt mūdus ſit factus, vbi Plato dixit, ꝙ eſt factus de nouo per gnōnez, cōtra quā opionez Ari[les] diſputauit, ⁊ pbauit ꝙ ſi mūdus per verā gnōnez de nouo eēt factus, iterū corrūperetur. Ad hāc ergo dubitationē, vt arbitror, ꝯuertit mētem, ⁊ dicit. Unde ſoluit̄, ⁊ dubitatio diu dicta .ſ. libro de cęlo: vtrū cōtingat, aut nō ꝯtingat diſſolui cęli conſtitutionē, dato ꝙ cęluz ſit a deo cōſtitutum, ⁊ ab imobili pn° ortum: qm̄ ex quo fuit ortū ab imobili principio: ⁊ non per gnōnez nouā, ſed ab ęterno ꝭm eius opinionē: non opz, vt diſſoluat̄. Propter duo eni non diſſoluit̄: ⁊ qr nō ꝑ gnōnem veram factū fuit, ⁊ qa fuit ortum ab imobili principio: e quo nihil niſi ęternū oritur: verum de his in librum de cęlo. Hęc expoſitio videt̄ mihi cōſona: ꝑpter ꝟbum illud diu, qđ gręce eſt πάλαι, qđ adūbiū eſt tpis ſatj remoti

¶ Sed eniz hmōi imotū principiū non modo in animalibus cōdēdum eſt, verū etiam in ijs, quę per locuz motu cientur: ea deſigno, q̄cūqz ſeipſa moueant. Siqdem alia pars dz moueri, alia quieſcere, cui id, qđ mouet̄, iniſum motum perficit, vt ſi illud ſit pars quę mouet̄, naz altera innititur, altera quieſcit.

¶ In aīalibus autē: non ſolum ſic imobile opz eſſe, ſed etiaz in ipſis: quę mouētur ꝭm locum: quęcūqz mouēt ipſa ſeipſa. Opz eni ipſorum hoc qdem moueri: hoc autem qeſcere, cui firmatū motū, qđ mouetur: veluti ſi aliqua pars moueat̄: firmat̄ .n. alteri q̄ſi manēti, altera.

Cōmentariuz ¶ Nūc diſſoluit dubitationē quātuz ad primam partē: quę eſt de aīalibus, ⁊ vult ꝙ aīa indigeant duplici qeſcenti exteriori ꝑ motu eoꝝ totali: ⁊ interiori ꝑ motu eoꝝ partiali, et dicit. Et lege ſic. In aīalibus autē: quęcūqz mouent̄ ꝭm locum, ⁊ quęcunqz mouent ipſa ſeipſa: hoc eſt quę ſunt aīalia perfecta: quę ꝑceſſiua aīalia dicuntur: nō ſolū ſic .ſ. extrinſecum imobile opz eſſe in quo ſe firmēt, cū mouētur: ſed opz ſic imobile eſſe in ipſis: qm̄ cum mouent̄ non tota: ſed altera pars mouet alterā, opz ipſoꝝ aīalium/hoc qdē moueri, vtputa crus, hoc aūt quieſcere, hoc dico cui crus qđ mouet̄ firmatū eſt .ſ. coxaz: ſi ergo crus mouet̄, ⁊ nō totuz aīal: opz id cui crus firmatū eſt/quieſcere. veluti, vt inqt. Si aliqua pars moueat̄: opz alterā qeſcere: cuius cām affert, ⁊ inquit, Firmat̄ .n. altera ps, q̄ mouet̄ alteri q̄ſi manēti ⁊ qeſcenti.

¶ Inanima tamē in cōtētionez venire poſſunt, vtrū hęc quoqz neceſſario in ſeipſis oīa principium quieſcendi, ⁊ mouendi habeant, ⁊ in aliqua re extra quieſcente inſiſtant.

¶ De inanimatis autē quęcūqz mouent̄: dubitabit vtiqz aliquis, vtruz oīa habeāt in ipſis ⁊ quieſcens, ⁊ mouēs, ⁊ aliqd eoꝝ: quę extrinſecus quieſcunt, cui firmētur neceſſario hęc.

Cōmētarium ¶ Tertio querit vtrū inaīata, vt elemēta vel miſta: quę mouentur a ꝑdominante elēnto habeāt illud duplex firmum .ſ. internū, ⁊ externū: ⁊ dicit. De inaīatis autē, quęcūqz mouētur: dubitabit vtiqz aliqs, vtrū omnia habeant in ipſis mouens ⁊ qeſcens: ⁊ hoc pro motu ꝑtis ab alia parte: ⁊ vtruz ꝑ motu totali habeāt aliqd eoꝝ: quę extrinſecus quieſcūt: cui firment̄ neceſſario hęc: ſubaudi ſi debeant integra moueri. Quo ꝟo ad ꝟba attinet, dixit. De inanimatis q̄cūqz mouētur: ꝑꝑ terrā, q̄ nō mouet̄: ſz aer aq̄ ⁊ ignis, de his .n. q̄rit.

¶ An id fieri nequeat, vt ignis, vt terra, vt aliđ, qđ anima orbatū ſit. In inanimis quidē haud contingit, vt ⁊ quieſcēs res ſit, ſed in ipſis plane aīalibus, a quibus inanima motū nāciſcuntur: inanima eniz oīa pulſu agitantur externo: atqz principium oīuz, quę ita agitant̄ eſt, vt illa ſeipſa moueāt. Et hęc quidē omnia, quę de aīantibus ⁊ inanimis dicere habuimus, neceſſario probant: illa ⁊ in ſeipſis, ⁊ extra rē qeſcētez habere, qua ſe ſuſtentent, ⁊ firment.

¶ An impoſſibile eſt, puta ignez, aut terraz, aut inaīatorū aliquid: ſed a quibus primis mouētur hęc. Oīa eniz ab alio mouent̄ inaīata: principiuz autē oīum: quę ſic mouētur: eſt ipſa ſeipſa eē mouentia. De talibus autē aīalib⁹, oīa hęc dicta ſunt: neceſſe eſt ⁊ ipſa in ſeipſis habere quieſcens, ⁊ extra: cui firmentur.

¶ Soluit, ⁊ vult, ꝙ inaīata nec pro eoꝝ motu habēt qeſcēs externū: cui in eoꝝ motu firment̄: nec internū: cui altera ps firmet̄ in ſui motu: quieſcēs qdem externū, non habēt niſi: quę mouētur a ſeipſis ꝑprys iſtrumētis, vt tibys/vel alis, vel ſcardis. At elemēta nō a ſeipſis, ſed a generāte mouentur, vt nūc ſupponat̄, quieſcens ꝟo internuz nō habēt, niſi, quę habēt motorem corporeū internū, e quo altera ps moueatur. At elēnta nō habēt intra ſe talē corporeū motorē, ⁊ quo altera pars moueat̄: ſunt eni cōtinua: quoꝝ mot⁹ vnus eſt, vnde dicit. An impoſſe eſt inanimata habere hoc duplex quieſcens, puta ignē, aut terram ſi terra moueret̄: aut inanimatoꝝ aliqđ, ſed hęc habent iſtud duplex qeſcens: a qb⁹ ſe ipſis pmis ꝑprys ſqꝫ organis mouētur: vt ſunt aīalia, quę a ſeipſis ꝑprys inſtrumētis motiuis mouent̄. Cāz aūt quare inaīata iſtud duplex qeſcens nō habent, aſſignat, ⁊ dic̄. Oīa eniz inaīata ab alio mouent̄, vtputa a generāte: ⁊ nulluz eorum mouet̄ ꝑprys inſtrumētis motus. Sed pncipiuz ⁊ cā, vt inqt, oīum eoꝝ: quę ſic mouent̄ ex duplici illo quieſcente: eſt ipſa eē ſeipſa mouētia ab interno motore, ⁊ ꝑprys inſtrumētis. De talibus autē aīalibus, quę hoc pacto mouētur: oīa hęc dicta ſunt, ⁊ pbata: ideo concludit, ꝙ neceſſe ſit ipſa habere duplex quieſcēs, ⁊ in ſeipſis, ⁊ extra: cui firmētur: cum ꝑprys inſtrumentis mouentur.

Cōmentariuz

¶ At ꝟo incertum eſt an qcq̄ȝ ſuperius ſit, qđ primū mouet. ⁊ oino de hmōi initio alia ſuſcipienda oratio. Aīalia quę motu agūtur, omnia externę parti incubantia id pſtant cū ſpirant, ⁊ expirāt. nihil enim intereſt magnū pijcias pondus, an paruum, qđ qdem faciūt qui deſpuūt, qui tuſſiunt, qui ſpirant, ⁊ qui expirant.

¶ Si autē aliqđ eſt ſuperius ⁊ primū mouēs, manifeſtuz eſt, eſtqz de hmōi principio alius

ſermo. Aīalia autē quecūqꝫ mouent̄, oīa exteriorib⁹ inniſa mouent̄: ⁊ reſpirantia: ⁊ expirātia. Nihil enī differt magnū ꝓijcere pōdus aut paruū: qđ quidem faciunt, ſpuentia, ⁊ tuſſientia, ⁊ inſpirantia, ⁊ expirantia.

Cōmentariuꝫ ¶ His declaratis, aīaduertit nos vt itelligamus quid ex dictis nō eſt manifeſtum, ⁊ qđ eſt manifeſtum, ⁊ dicit. Sed ſi aliqđ eſt ſupmū ⁊ primū mouens totius machinā, in 8 lib° īmanifeſtum eſt, eſtqꝫ de hoc ꝓ principio alius ſermo, vt libro phicoꝝ. id ꝰo qđ manifeſtū eſt, in hoc libro eſt, ꝙ aīalia quecūqꝫ mouētur: oīa inniſa ac firmata exteriorib⁹ manētibus mouētur: dico oīa: qm̄ ⁊ reſpirantia, ⁊ inſpirātia. Nā differt nihil ea ꝓijcere magnuꝫ vel paruū pōdus corporeū: ⁊ illud firmare in aliquo manēti: qđ quidem faciunt ſpuētia, ⁊ tuſſientia, ⁊ inſpirātia ⁊ expirātia: hec enī oīa habēt corpus vaſtum, qm̄ hn̄t pulmonē, qui nō ineſt niſi aīalibus multi caloris, ⁊ que tuſſiūt magna corpora hn̄t ꝓpter magnitudieꝫ calidi: ğ hec ſiue magna ſiue parua ſint, non mouentur: niſi firment̄ in aliquo qeſcente: ⁊ dixit notant̄ de his aīalib⁹ magnis: qm̄ parua firmari in aliquo nō eſt dubium. ¶ Quo ad

Tuſſiētia aīalia magna verba attinet, aīaduerte ꝙ oīa tuſſientia ſunt aīalia magna: qm̄ non tuſſiunt, niſi deſcēſu flegmatis a cerebro: hoc auteꝫ fit ꝓpter cerebrū magnū, qbus autem ineſt cerebrum magnū, inſunt ⁊ pulmo ⁊ cor valde calida: ⁊ ſic non animalia eſſent tuſſientia, niſi ſint magna.

¶ Sed in ꝯtrouerſiaꝫ quoqꝫ trahitur, vtruꝫ in animali dūtaxat cuꝫ per locū mouetur, qppiā debeat quieſcere, an etiā cum ex ſe alteraſcit, ⁊ auctum recipit. De prima formatione, ⁊ interitu lōge alia afferenda eſt p̄ceptio. ſi enim primus motus generatiōis, ⁊ interitus is eſt, quē expoſuimus, hec ipſa ꝓfecto cauſa explicabit aliarum oium motionum. ⁊ eo qdem magis, quod vt primus ille motus cauſa in vniuerſo, ſic in animali, poſtq̄ abſolutuꝫ eſt, ſtatuit̄.

¶ Utrū autē in eo ſolo quod ſm locum ſeipm mouet, oportcat aliqd manere, aut in eo qđ alterat̄, ⁊ a ſeipſo augetur? De ea auteꝫ generatione, que eſt a principio, ⁊ de corruptiōe: alia ratio eſt. Si enī primus motus queꝫ qdeꝫ dicimus: generationis ⁊ corruptionis eſt, hic cā vtiqꝫ erit, ⁊ alioꝝ motuū oiuꝫ. Quēadmodū auteꝫ in toto: ⁊ in animali primus motus iſte eſt, cum perficiatur.

Cōmentarium ¶ Querit poſt hec vtrū in alijs motibus requirat̄ aliqd manēs, vt principium mouēdi alterum, qđ ſit quieſcēs, ⁊ p̄mo querit, ⁊ dicit. Utruꝫ aūt in eo ſolo qđ ſm locum ſeipꝫ mouet, oporteat aliqd manere velut motor corporeus qeſcens cui alterū innitatur: aut etiaꝫ in eo qđ alteratur ⁊ a ſeipo augetur tale ſit reperire. Reſpondet ⁊ p̄mo de generatione, ⁊ dicit, ꝙ in generatione nō eſt reperire tale quieſcens, quod mouet alterū, qm̄ generatio eſt primus mot⁹ oium motuū, qui aīali inſunt, ⁊ qm̄ eſt primus motus in aīali ideo in eo nō eſt dare partē generantē cui pars genita innitat̄, quoniā nihil generat ſe nec ſm totum, neqꝫ ſm parteꝫ. Qđ enī generatur non eſt, qđ autē generat, eſt, mō nihil ſimul eſt ⁊ non eſt, neqꝫ ſm totum, neqꝫ ſm partē. ğ in generatione nō pōt dari tale imobile: vnde dicit. De ea autē generatiōe, que eſt a principio: que vocat̄ mūdi ⁊ rerū oium origo: ⁊ de corruptione que erit vltima: alia rō eſt, ſubaudi a gnōne particulari, que eſt aīalis. Cāꝫ affert, ⁊ inqt. Si enī primus motus, quem nos dicimus primuꝫ motū: generationis ⁊ corruptionis eſt, hoc eſt. Si p̄mus motus totius eſt generatio: p quaꝫ mūdus primo motus fuit ad eē: hic motus, que p̄ma generatio eſt, erit cā ⁊ alioꝝ motuū oīum, qm̄ primū in omni genere eſt cauſa alioꝝ in illo genere: ⁊ locutus eſt conditionaliter, qm̄ ſm eius opinionē primus motus eſt circulatio celi: ſed quēadmodum eſt in toto, ſi illud generaretur: ita ⁊ in aīali primus motus iſte eſt, qui gnōnis eſt, cum reuera aīal generet̄: ⁊ perficiatur. Ex hoc vult habere, ꝙ generatio eſt primus motus aīalis: ⁊ ſic nullū p̄ſupponit in aīali, ⁊ ita nō poteſt ſupponere quieſcēs quod ſit neceſſarium generationi: neqꝫ externum: neqꝫ internum.

¶ Quapp auctionis etiaꝫ ⁊ alterationis, ſi mō idem ſibiipſi cauſa eſſe poterit. Or ſi motus p locum alios non p̄ceſſerit, neceſſe nō eſt aliqd ſtatui quieſcens in ijs, que ex ſe tum in alterationem incidunt, tum partium auctionem recipiunt. Prima quidē auctionis, ⁊ alterationis genera alia ab re, ⁊ per alias inducūtur.

¶ Quare ⁊ augmentationis, ſiqdem ipm fiat ſibiipſi cauſa ⁊ alterationis. Si auteꝫ non: nō erit neceſſariū. Prime auteꝫ augmētatiōes ⁊ alterationes ab alio fiūt, ⁊ per alias cauſas.

¶ Soluit de alijs motibus, ⁊ vult ꝙ ſi aīalia intra ſe habēt principiū auctionis, habēt etiā p̄ncipiuꝫ alterationis: qm̄ illudmet qđ eſt principiū augmētationis vtputa caliduꝫ eſt principiū alterationis. ſ. digeſtionis: tale autē principiū erit quieſcens ⁊ imobile eo motu, quo mouet: ⁊ ſic in talibus eſt dare aliqd quieſcens, vn̄ dicit. Quare ⁊ augmentationis eſt dare aliqđ quieſcens, ⁊ imobile motu quo mouet, ſiquidem ipm quod auget̄ fiat ſibiipſi cauſa, ⁊ alterationis ⁊ digeſtionis, loquor cōditionaliter, qm̄ ſi nō habet principiū ſue alterationis, nec habet principiū ſue auctionis. verū in lib° de gnōne dictum eſt, ꝙ aīal augetur a ſe: ⁊ alteratur a ſe: qđ hic omitto. Exponit aūt qđ dixit, eē intelligendū non de prima alteratione, ⁊ de p̄ma auctione, qbus auget̄ ⁊ alteratur embrion: ſed de alteratione ⁊ auctione, que inſunt aīalibus iaꝫ perfectis, vn̄ dicit. Prime autē augmētationes ⁊ alterationes ab alio motore externo fiunt ⁊ per alias cauſas: qm̄ iſte ſunt a motore externo. Ex his pꝫ, ꝙ animalia ⁊ plante que augent̄, ⁊ alterant̄ a ſeipſis, hn̄t intra ſe principiū hoꝝ motuum: ⁊ hoc Ari[les] appellat qeſcens, manēs, ⁊ fixum: hoc. n. eſt aut aīa, aut virtus anime, que auget, ⁊ alterat inaugmētata ⁊ inalterata: ſaltem illa auctione vel alteratione, aut nō eo gradu: quatenus enī non augetur ea auctione, nec alteratur ea alteratione, vel non eo gradu: dicitur hec virtus immobilis et quieſcens.

¶ Cum tn̄ fieri non poſſit, vt idē ſibiipſi generationis, ⁊ interitus cauſa ſit. motor eniꝫ rem mobilem, effector opificiū p̄currere debet. nihil autē ſeipſo prius, ⁊ antiquius eſt. De anima vtrū illa moueat̄ necne, ⁊ ſi moueat̄, quomodo id cōtingat, ꝓrime in ijs libris diſputauimus, qbus nām illius complexi ſumus.

¶ Generationis autē ⁊ corruptionis nequaq̄ poſſibile eſt ipm ſibiipſi cām eſſe vlluꝫ. Preexiſtere enī opꝫ ei quod mouet̄ mouēs: ⁊ ge-

Ayuntamiento de Madrid

nerans ei, qͦ generatur. Ipſum autē ſeipſo nihil prius eſt. De aīa ꝟo ſiue moueat̄ aut non, ꝛ ſi mouetur, quomō mouetur: prius dictum eſt in his, quę de ipſa determinata ſunt.

Cōmentariuȝ

¶ Repetit ſolōnem de gnōne, qm̄ prima ſolutio fuit ex cōditione, ꝛ ſil'itudine ad motum gnōnis, quę eſt totius mundi: ꝛ dicit. Generationis autē ꝛ corruptionis nequaq̄ poſſibile eſt ipm ſibiipſi cām vlluȝ eē. Cuius cām repetit, ꝛ dic̄. Pręexiſtere eni opȝ ei qͦ mouet̄ mouens, nihil enim nihil mouere pōt, ꝛ generans opȝ vt p̄exiſtat ei, qͦ generat̄. At nihil eſt ſeipſo prius ſm eſſe ꝛ nō eē: ḡ nihil pōt a ſeipſo generari. Nō ergo dat̄ internuȝ mouēs ad gnōnem, qͦ qeſcat ab eo motu, quo generat, vel ab eo gradu: quare ſi non dat̄ internum: bene pōt dari externuȝ quieſcēs: qm̄ generās geſcit a gnōne illa: qua generat. Poſſȝ qs dicere, Plato poſuit aīam moueri a ſeipſa, ideo quęri pōt vtruȝ habeat intra ſe quieſcens internū. Rn̄det, ꝛ inqt. Sed de aīa qdeȝ ſiue moueat̄, ſiue non, ꝛ ſi mouet̄, quo mō mouetur, prius dictū eſt in libro p̄mo de aīa: vbi dictum eſt ipſam nō moueri niſi ꝑ accidēs motu corporis. Ideo nō opȝ q̄rere de motore aīę. Pȝ igit̄ ex his Ari^lem in talib⁹ motibus per quieſcēs īternū intellexiſſe mouēs, qͦ vel ſimpl'r non mouet̄: vel nō eo motu: quo alteruȝ mouet, vel nō eo gradu, quo alteruȝ mouet. In motu locali hoc eſt mēbruȝ, cui alterū per iuncturā innititur: in alijs motib⁹, hoc eſt motor, qui alterat, vel auget alterū. Hęc ſunt quę habemus ab Ari^le de quieſcēte particula: vbi p̄mo quęri ſolet, vtrū in omni motu opȝ intelligē geſcens: quā rem opȝ prius dilucidare, vt caȝ Ari^les expoſuit. Poſtea opȝ dubitare de multis.

Utrū ī oī motu opȝ itelligē qeſcens

Quieſcēs hic apd Ari^lem vt mihi videt̄, vno mō accipitur pro motore: qui aut ſimpl'r non mouet̄: aut nō eodem motu quo mouet, aut non eadeȝ parte, vel nō eadeȝ velocitate: vel nō eodem gradu velocitatis motus. Alio mō accipitur quieſcens pro firmo corpore: cui alterū qͦ mouetur innititur in ſui motu: ꝛ vtrūq̄ duplex eſt, externū, cui firmatur id qͦ mouet̄, ac innitit̄: ſi debeat moueri: ꝛ hoc dicit̄ quieſcēs vel ſimpl'r, vel qa nō mouetur eodē motu, quo mouet̄ illud, qͦ in ipſo firmatur: vel nō eadem parte, vel nō eadeȝ velocitate, vel nō eodeȝ gradu velocitatis. Quia ꝟo eſt corpus, aptū natū moueri: ideo dici pōt qeſcens: aliud eſt internuȝ qeſcens: ꝛ iſtud eſt membrum corporeū, qͦ mouet alterum mēbrum ſibi cōiūctū, ꝛ innīſum: vt brachiuȝ manū, ꝛ armus brachiuȝ, ꝛ humerus armū: ꝛ totuȝ animal oēs partes: ꝛ hoc dicit̄ quieſcens, qm̄ eſt corpus aptū moueri: nō tamē mouet̄ eo motu quo alterū mouet, vel nō eadeȝ parte, vel nō eadem velocitate vel non eodem gradu velocitatis. Quieſcens qͦ ſumit̄ p̄ modo pro motore: nō ꝓprie dicit̄ qeſcēs, ſimpl'r. n. imobile nō dicit̄ quieſcens: pōt tamē dici quieſcens ſm rōnem qua dr̄ non moueri. Tūc Ari^les in toto hoc ꝓceſſu, vt mihi videt̄, voluit, ꝙ loquēdo de qeſcente accepto pro firmo corꝑe, cui alterum innititur ꝛ firmatur in ſuo motu: ſolū in aīalib⁹ habet locuȝ. Nā in eis reperitur vtrūq̄. ſ. externū, ꝛ internum, naȝ animal dupl'r ſe mouere pōt, Aut ſm totum, ꝛ ſic in ſui motu opȝ intelligere firmū: cui inſtr̄a motus initantur, ꝛ firment̄: vt deduxit Ari^les in oībus aīalibus: quę de loco ad locum mouent̄ ſiue per aerē, ſiue per aquā, ſiue per terram: Aut pōt ſe mouere ſȝ partē alijs non motis eo motu vl' nō eadeȝ parte, vel nō eadeȝ velocitate vel nō eodeȝ gradu velocitatis: ꝛ ſic in tali motu oportet intelligere internū quieſcens: qͦ eſt altera pars aīalis, cui per iūcturaȝ pars q̄ mouetur cōiuncta ſit, ꝛ firmata ꝛ inīſa. Et hoc Ari^les declarauit exemplis ꝛ rōnib⁹ ſatis in textu. Hoc duplex firmū corporeum explodit Ari^les a motu cęli: ꝛ a motu elemētoꝝ. Motor. n. cęleſtis in mouēdo cęluȝ non indiget firmo externo, cui inſtr̄a motus innitant̄, ac firment̄: alioquin deus in mouēdo depēderet ab aliquo externo: nec cęlū in mouēdo aliquā ſui parteȝ, eget aliquo qeſcente firmo interno: cui ꝑ iuncturam ꝑs mota cōiungat̄ initatur ac firmet̄: eſt eniȝ cęlum ꝯtinuuȝ ſimpl'r, ꝛ vnuȝ. Explodit etiā hoc duplex firmuȝ a motu elemētoꝝ, ꝛ qm̄ non mouent̄ ab interno motore per inſtr̄a aliqua innīſa ac firmata alicui firmo, ſed a generante: nec altera ꝑs mouet alterā per iūcturam ſibi innīſam, ꝛ firmatam: cū vnūquodq̄ eoꝝ ſit ſimpl'r cōtinuuȝ: in alijs autem motibus. ſ. alteratione, gnōne, ꝛ augmētatione: nō opȝ intelligere qeſcens pro firmo, cui motor firmet inſtr̄a motus, qm̄ hoc nemo dixit, ideo ad illud explodēduȝ non deuenit Ari^les. hęc dixit ſumēdo qeſcens pro firmo corporeo. At ſi qeſcēs ſumit̄ pro motore, qui aut non mouet̄ ſimpl'r, aut nō motu quo mouet, aut non velocitate qua mouet, aut nō eodem gradu velocitatis: ſic cogit̄ dicere in omni motu oportere intelligere qeſcens vel externū, vel īternū. In motu cęleſti primus motor eſt ſimpl'r imobilis, in motu aīalis aīa eſt, quę mouet mediātibus ſpiritib⁹ tranſmiſſis a corde ad mēbra. In motu gnōnis, lȝ nō detur internus motor, datur externus. ſ. generās. In alteratione autē ꝛ augmētatiōe animatoꝝ dat̄ externus, ꝛ internus, externus quidem motor reſpectu primarū alterationū, ꝛ augmētationum, q̄ embrioni inſunt: internus ꝟo eſt aīa alterans mēbra mediāte corde. Et ſic pȝ ꝙ ſumēdo qeſcēs pro motore, qui non mouet̄ ſimpl'r aut non eo motu quo mouet, in omni motu opȝ intelligere qeſcens, nō eniȝ eſt motus ſine motore: nec intelligi poteſt aliquid moueri, niſi ab aliquo motore. Hęc habemus ab Ari^le in ſūma. ¶ Uerū Candauenſis multa q̄rit: quoꝝ primuȝ eſt vtruȝ primus motor in mouēdo cęlū indigeat aliquo quieſcēte corporeo: qͦ nec ſit ꝑs cęli, nec aliqd cęli.

Pō Candauenſis

¶ Tenet Joānes Cādauēſis, ꝙ primus motor in mouēdo cęlum indiget aliquo qeſcente corporeo. ſ. terra: qͦ nihil cęli eſt, non quideȝ, vt primus motor in mouēdo firmet ſe in illo, ſed vt rō motus ſaluet̄, quę eſt, vt ſe habeat reſpectu alicuius aliter q̄ pri⁹. Cū eniȝ cęluȝ moueat̄, opȝ, vt cęlum reſpectu alicuius fixi, ac manētis: ſe habeat ꝯtinue aliter q̄ prius: ꝛ qm̄ iſtud non poteſt eſſe aliqd cęli: quoniam iſtud reſpectu alterius adhuc ſe hr̄et aliter q̄ prius, ꝛ cū nō poſſit eē extra cęlum, qm̄ extra cęlum nihil eſt, erit ergo intra cęluȝ: ꝛ qm̄ hoc nō pōt eſſe indiuiſibile: qm̄ reſpectu indiuiſibilis ſemꝑ eſt eadem habitudo, ꝛ non alia atq̄ alia, ḡ eſt corporeum: ꝛ cū non poſſit eſſe aer aut aqua, aut ignis: ḡ terra. Per hęc cōcludit ꝙ p̄mus motor indiget terra in mouendo cęlū, non vt in illa ſe firmet, aut ſua inſtr̄a conſtituat, ſed, vt cęluȝ reſpectu illius aliter ſe habeat q̄ prius.

Refuta°

¶ Sȝ pace ſua dixerim, hęc poſitio p̄mo Ari^li aduerſatur: qui in textu aſſerit primū motorē auctoritate Homeri mouere independenter, ſi ergo in mouēdo indiget aliquo, quauis rōne illo indigeat, deficit, ꝛ mancū ꝛ depēdens erit. Dicere enim deū in ſua actione indigere exteriore quouis eſt ꝯtra Peripatheticos ꝛ cōtra luceȝ veritatis. Pręterea errauit cuȝ voluit illud centrū eē nāle, et nō pūctuȝ: falſuȝ eni eſt ꝙ reſpectu indiuiſibilis centri circulus ſemꝑ ſe habeat eadē habitudīe: qm̄ ſi linea. c. o. ferat̄ ꝟſus. b. punctuȝ imobilem terminū lineę. o. b. donec fiat vna linea: ꝯtinuo angulus. c. o. b. fit minor. ḡ poteſt cęluȝ ſe habere aliter q̄ prius, dato ꝙ centruȝ eius ſit idiuiſibile.

¶ Uidet̄ ergo mihi eē dicēdū, ꝙ primus motor nō

apȝ pō

poteſt cęluz mouere ſine centro medio,qm̄ eſt de rōne for/mali motus circularis eſſe circa mediū:modo deus nō pōt facere motum ſine eo qd̄ eſt de ratione eius formali: ſicut nec albū ſine albedine:nec hoiem ſine rōnali. Nō tamē ſe/quitꝛ ergo deus ad hoc vt moueat cęlū indiget cētro:qm̄ in/digere dicit depēdentiā,⁊ impfectionē in indigēte. Aliquid eni egere alio eſt depēdere ab illo in ſua actione in aliq̄ ge/nere cauſę.Deū autē nō poſſe facere aliqd ſine alio:nō eſt indigere illo:ſed eſt effectuz eſſe nō poſſe ſine illo:ideo pa/ce tanti viri dixerim,nūq̄ cōcederem deuz egere aliq̄ exte/riori pro ſui actiōe:lz concederem deuz non poſſe multa fa/cere ſine alio:quādo illud eſt de rōne formali effectus,non autē cauſa,qua deus depēdeat.¶ Scđo quęrit vtruz virt⁹ primi motoris ſit maior in mouēdo cęluz q̄ȝ virtus terrę in quieſcēdo.Or quidez virtus primi motoris ſit abſolute ma/ior q̄ȝ virtus terrę,nemo dubitat,virtus eniz terrę grauitas eſt,quę finita eſt,virtus dei eſt eſſentia īfinita:ideo compa/ratiua q̄ſtio eſt,vz,vtruz virtus primi motoris in mouēdo cęlum ſit maior virtute terrę in queſcendo.Candauenſis vī velle ꝙ ſic,qa virtus primi motoris in mouēdo cęlum eſt infinita,virtus ṽo terrę in quieſcēdo eſt finita.Ampli⁹ vir/tus terrę in queſcendo depēdet a virtute cęli in mouēdo cę/lum:quieſcit eni terra a ſua grauitate:qm̄ deus mouet cęluz circulariter,et nūq̄ȝ de loco ad locuz.Ego ṽo ſaluo meliori iudicio,dicerē ꝙ virtutē aliquā eſſe maiorem abſolute vel cōparatiue poteſt eē intēſiue,⁊ extēſiue:intēſiue quidē pri/mus motor abſolute ⁊ in mouēdo cęlum a maiore virtute mouet,q̄ȝ ſit virtus a qua quieſcit terra:extenſiue ⁊ compa/ratiue ſunt ęq̄les ſm phiam Ari^lis,ꝙ tenet terrā eſſe ęter/naz ſm totū:qm̄ deus nō eſt magis ęternus in mouēdo cę/luz q̄ȝ terra in quieſcēdo:vtrūq̄ȝ eni ſemp quieſcit:⁊ per hęc delent rōnes Joānis,cōcludūt eniz virtutē primi motoris eē maiorē in mouendo intēſiue q̄ȝ ſit virtus terrę in queſcen/do:cuz hoc tm̄ ſtat eas eſſe ęq̄les extēſiue.¶ Quęrit 3° vtrū inanimata in ſuis motib⁹ indigeāt quieſcēti.Et Candauēſis reſpōdet bñ,ꝙ nō indigent queſcenti in ſuis motib⁹:qb⁹ in/nitanꝛ aut tota aut aliqua pars:nec internū nec externuz:vt probatū eſt in textu.Indigēt autē quieſcēti,vt termino ad quē mouenꝛ:alioquin fruſtra mouerenꝛ:niſi venirēt ad lo/cum imobilem: in quo queſcant:dico imobilem aut ſimplr̄, aut ſm quid,vt ſuperius dictum eſt.Hęc ſunt quę de quie/ſcenti Ariſtoteles ⁊ alij ſcripſerunt.

3ª q̄o vtrū virt⁹ ṗmi motoris ſit maior vtu te terrę.

❡ Sed cuz inanima omnia ab alijs motu cieā/tur(de primo autez,eodēq̄ȝ perpetuo mobili, qua ratiōe motu incitetꝛ,⁊ quo pacto princeps motor agitet in principiis phię cōmētarijs diſ/putauimus)reliquum eſt,vt explicemus,qūo anima motū corpori afferat,⁊ quodnā initiuz ſtatuendum ſit motionis animalium.

❡ Qm̄ autem inanimata omnia mouenꝛ ab al/tero,De primo ṽo moto:atq̄ȝ ſemper moto, quo mō mouetur,⁊ qualiter ipſuz mouet pri/muz mouēs:determinatū eſt prius in his:quę de prima phia:reliquū eſt cōſiderare:quo mō aīa mouet corp⁹,⁊ qd ſit pricipiū mot⁹ ī aīali.

Cōmentariuz

❡ Cuz dixiſſet,qūo omne qd̄ mouetur indiget quieſcente:⁊ quomō non:⁊ quę indigeāt,⁊ quę non:nunc accedit ad ptra/ctādum de ṗncipio motus,qui ſit in aīalibus:quę ſeipa mo/uent de loco ad locū:⁊ explodit duo ab eius cōſideratiōe, aīata quidez:nō eni vult dicere de ṗn°,vnde moueaꝛ inani/mata,qm̄ illa nō mouenꝛ a ſe:ſed ab externo motore:⁊ pri/muz motū,qm̄ vnde,⁊ a quo moueaꝛ primuz mobile:in li/bro phicoꝝ dictū eſt.vnde reſtat,vt ſolū de ṗncipio:a quo aīalia mouentur:dicamus:ingt.Qm̄ inanimata oia mouen/tur ab altero ac ab externo motore:ideo de principio hoꝝ, nihil nūc dōz,De ṗmo ṽo moto,atq̄ȝ ſemp moto,quo mō moueꝛ,⁊ qualiter ipſuz mouet ṗmuz mouēs,determinatū eſt prius in ijs/quę de ṗma phia:reliquum eſt conſiderare de motore animaliuz,quo modo anima mouet corpus et quid ſit principium motus in animali.

❡ Siquidem animata cām afferūt motui alio/rum,ṗterq̄ȝ ipſius vniuerſi cōuerſioni, modo illa mutuos non pręſtent motus,quoniā inter ſe colliduntur.

❡ Aliorum eni ṗter totius motuz,animata cau/ſa motus ſunt(quęcūq̄ȝ non mouētur ab inui/cem)ṗpter id qd̄ offenduntꝛ ab alijs.

Cōmentarius

❡ Poſſet quis dicere,ſi nō vis dicere de motu inaīatorum nāli,⁊ de principio illius:cur nō dicēdū de motu inaīatoruz violento:aſſignat huius rei cām,⁊ ingt.Alioꝝ eni ṗter totū⁹ motuz.ſ.ṗter motum cęli,aīata ipſa cauſa motus ſunt:dico alioꝝ:quęcūq̄ȝ non mouenꝛ abinuicez.ſ.natura:ſed vi:quia ergo aīalia ſunt cauſa motuū violentoꝝ,ab aīalib⁹ eni ṗy/citꝛ graue ſurſum:⁊ aqua,⁊ fugaꝛ aer,⁊ ignis pelliꝛ:ideo idē ṗncipiū eſt illoꝝ,⁊ idez finis:quo aīalia illa mouēt.¶ Quo ṽo ad rez attinet,aīaduerte ꝙ lz motus ṗiectoꝝ pro maio/ri parte ſit ab aīalibus:tm̄ poteſt aliqd̄ inaīatū violēter mo/ueri ab inaīato,vt vent⁹ moueꝛ a media aeris regione:⁊ ful/gur ab extinctione nubium:ſatis autem eſt intelligere quod Ariſtoteles dicit,eſſe verum pro maiori parte.

❡ Quapp omnes eorum motiones exitum ha/bent,aīatorum enim ſunt,quādoqdez anima/lia omnia alicuius rei cauſa ⁊ mouent,⁊ mo/uentur.ita vt hoc ipſum conſtituatur exit⁹ cu/iuſq̄ȝ motionis.

❡ Quapp ⁊ terminuz habēt oēs ipſoꝝ motus: eteni ⁊ qui aīatoꝝ.Oia eniz aīalia ⁊ mouēt,⁊ mouenꝛ alicuius gr̄a.Quare hoc erit ipſis cu/iuſlibet motus finis:qd̄ eſt cuius gratia.

Cōmentariuz

❡ Or ṽo motuū proiectorum,non ſit quęrendū aliud ṗn^m, nec aliuz finez,exponit,qa motus proiectoꝝ oēs hñt finez, ⁊ terminū,ſicut ⁊ aīalia ipſos agentes finē intendunt,dicit. Quapp ⁊ terminum habēt oēs motus ipſoꝝ inaīatoꝝ,quę vi mouenꝛ ab aīalibus:eteni ⁊ qui aīaliuz motus ſunt,finez habēt:mō iſti motus ſunt quodā mō ipſoꝝ aīaliuz.g̊ habēt finez,Cāz affert,⁊ ingt.Oia eniz aīalia ⁊ mouent,⁊ mouen/tur alicuius gratia:g̊ in mouēdo vi ipſa inaīata:hoc idē erit illis inaīatis finis cuiuſlibet motus:qd̄ eſt cuius gr̄a ⁊ finis aīalis mouentis.g̊ non opꝫ aliter ⁊ ſeorſum agere de motu violento inaīatoꝝ:qm̄ ille reduciꝛ ad motū aīaliuz:⁊ iō ab eodē principio ⁊ gr̄a ei⁹ finis eſt,quē intēdit aīal mouēs.

❡ At videmus cogitationē,viſum,volūtatem, ſelectionē,cupiditatē aīalibus motum afferre. Hęc autē omnia ad mētem referūtur,⁊ appe/titionem. viſuz eniz,⁊ ſenſus eādem,quā mēs obtinent ſedem,cū oia iudicandi,⁊ ſtatuēdi fa/cultatem habeāt.attamē eo diſcriminū genere ſepantur,quę alio tradidimus loco. Volūtas, ira,cupiditas appetitioni reddūtur. Selectio

Ayuntamiento de Madrid

phantaſia in brutis eſt intellectus

cõis eſt cogitationis, ⁊ appetitionis.

Dianoea Intellus ¶ Videmus aũt mouere aial dianoeaʒ, ⁊ phã/taſiam, ⁊ electionem, ⁊ volũtateʒ, ⁊ appetitũ. Appetitũ Cõcupiaʒ Hęc tamẽ oia reducũtur in intellectũ, ⁊ appe/titum: eteni phantaſia ⁊ ſenſus, intellectiui eũ/dem locuʒ habẽt. Judicatiua eni oia ſunt, dif/ferunt autẽ ſm differentias: quę in alijs dictę ſunt. Volũtas autẽ, ⁊ ira, ⁊ concupiſcẽtia oia appetitus ſunt. Electio autem cõmunis eſt in/tellectiui ⁊ appetitiui.

Cõmentariuʒ ¶ Exponit nũc omnia a qbus videnẽ aialia moueri, ⁊ conti/nuet ſic. Inaiata mouenẽ ab aialib⁹, ſed aial videmus mo/ueri ab intellectu, ⁊ phãtaſia, ⁊ electione, ⁊ volũtate: ⁊ appe/titu ſiue cõcupiſcentia: oẽ enim principiũ a quo moueri vi/deẽ aial, eſt aliqđ hoꝝ. ¶ Quo vero ad verba attinet, hic Ari/ſtoteles inter dianoeaʒ ⁊ intellectũ nullaʒ facit differẽtiam: deinde reducit hęc ad duo pncipia. ſ. ad intellectũ, ⁊ appeti/tuʒ. ⁊ dicit. Hęc tñ oia reducũẽ in duo, hoc eſt in itellectũ, ⁊ appetituʒ: non ꝙ phãtaſia ⁊ ſenſus ſint intellus, ſed quo/niã phãtaſia ⁊ ſenſus habẽt eũdeʒ intellectiui locuʒ in illis in qbus ſunt, eſt eni phãtaſia in brutis intellectus: vt in no/bis intellectu, s eſt intellectus. Enumerauit vero ſenſuʒ, nõ ꝙ ſenſus ſit principiuʒ motus, ſed quatenus eſt pnm mot⁹ phã/taſtici, a quo aialia mouẽẽ. Cur vero ſubeant eãdẽ rõneʒ: per/ſuadet, ⁊ inqt. Judicatiua eniʒ oia ſunt, ⁊ ſic quo iudicatiua ſunt, ſubeũt rõnẽ intellectus: differũt autẽ ſm differẽtias di/ctas in libro de aia. Sic igiẽ oẽs potẽtię cognoſcitiuę redu/cũtur ad intellectũ. Deide reducit oẽs appetitiuas ad vnã: ⁊ dicit. Volũtas autẽ ⁊ ira ⁊ concupiſcẽtia: oia ſunt appeti/tus: ⁊ vno noie appetitus dici poſſunt: ſʒ in hoibus appetit⁹ voluntas ſit, ſed in brutis appetitus. Electio vero reduciẽ ad vtrũq;. ſ. ad appetitiuũ, ⁊ intellectiuũ: qm̃ electio eſt qdã ap/petitus, non qcũq; ſed eius: qđ cõcluſuʒ eſt per ſyllm̃ deli/beratiuũ, ac deliberationem ipſaʒ. ⁊ ſic reduciẽ ad vtrũq;. Hęc dicũẽ pna mot⁹ aialis, ſʒ mota: ac ab erroꝛib⁹ ꝯcitata.

¶ Quapp id etiam, qđ ſeligi poteſt, tale erit, cũ non omne rõnale ſeligi queat, ſed reruʒ agẽda/ruʒ finis eſt. idcirco is, qui ita mouet, cõmodi, ⁊ boni rõnem obtinet. imo non omnis hone/ſtus eſt. naʒ quoad gratia hui⁹, ali⁹ eſt, ⁊ quo/ad finis eſt rerum, quę rei alterius gratia ſunt, eatenus mouet. Bonũ quoq; emẽtitum boni locũ tenet, atq; iucũdum tale etiaʒ eſt, quãdo/quidem illud ementitum bonum eſt.

¶ Quare ⁊ appetibile: nõ omne aũt intelligibi/le appetibile eſt, ſed id qđ eſt operabiliũ finis. Idcirco tale eſt bonoꝝ: qđ mouet: ſed non oẽ bonũ eſt, inquãtuʒ. n. gratia huius aliud, ⁊ in/quãtuʒ eſt finis eoꝝ: quę alterius gr̃a exiſtunt, hic mouet. Opʒ autem ponere ⁊ apparẽs bo/num, boni locum habere: ⁊ delectabile: appa/rens enim eſt bonum.

Cõmentariuʒ ¶ Cuʒ dixiſſet, e quo principio: qđ moueẽ: aialia mouentur, nunc exponit, e quo principio illud principiuʒ moueẽ: ⁊ qđ eſt motoꝛ imobilis in motu aialiuʒ. Eſt eni in motu aialiuʒ (vt dcm̃ eſt) duplex motus principiuʒ, alterũ mouens mo/tuʒ, ⁊ iſtud eſt intellectus, ⁊ appetit⁹: vel electio. Alter mo/uens imobile, e quo illđ pnm moueẽ. Cũ igiẽ dixiſſet de prin/cipio moto: nũc de principio imobili agit: ⁊ cõcludit quaſi ex dictis, ꝙ illud ſit appetibile: nã ſi principiuʒ motum eſt intellectus ⁊ appetitus, cũ iſtud moueaẽ ab appetibili: igiẽ principiũ imobile erit appetibile: ⁊ qm̃ oẽ appetibile eſt in/telligibile: nullus eni appetit⁹ ferẽ ſupꝛa ignotũ. Suppones ergo appetibile, qđ intellectũ ⁊ appetitũ mouet eẽ intelligi/bile: exponit quale intelligibile, ⁊ dicit. Nõ oẽ autẽ itelligi/bile appetibile eſt, qm̃ non ſpeculabile. Speculabile enim intelligibile eſt, ⁊ tñ non eſt appetibile: ſub rõne ſpeculabi/lis, aut intelligibilis: ſed illud intelligibile eſt appetibile: qđ eſt operabiliũ ⁊ actionũ finis. Finis eni mouet appetitum agentis. Hinc concludit ꝙ talę appetibile qđ mouet ſit bo/nũ: ⁊ ita vult habere ꝙ intelligibile qđ mouet vt appetibi/le: ſit bonũ. Deinde exponit quale bonũ: non. n. oẽ bonũ, vt inqt, eſt qđ mouet: multa eni ſunt bona: quę nõ mouent ap/petituʒ: qm̃ nõ apphendũtur, vt bona: ideo dicit. Illud bo/num mouere, vt appetibile: qđ eſt finis, ⁊ qđ mouet vt fi/nis, ⁊ lege eni p ſed, hoc pacto: ſed inquãtuʒ gratia hui⁹ eſt aliud: ⁊ p id eſt, inquãtũ eſt finis eoꝝ: quę alterius gr̃a exi/ſtit, hic ideſt ad hãc rõnem mouet. Sic igiẽ qđ mouet imo/bile, eſt appetibile: ergo intelligibile: ⁊ nõ oẽ intelligibile, ſʒ qđ eſt finis operabiliũ, hoc eſt bonũ, g intelligibile mouet, quo eſt bonũ: ⁊ non quo eſt oẽ bonũ, ſed ea rõne qua eſt bo/nũ ⁊ finis. Quare appetibile qđ mouet imobile, mouet quo eſt bonũ vt finis. Sed dices an bonuʒ vt finis ſit ſimplr bo/nuʒ, Reſpõdẽdo, inqt, opʒ aũt ponere ⁊ apparẽs bonum ⁊ delectabile hře locũ boni: apparẽs eni bonũ eſt bonũ ſalteʒ appetenti: ⁊ ſic bonum qđ mouet vt finis ſatis eſt, vt ſit vel ſimplr bonum vel apparẽs bonũ. Aiaduerte ꝙ per itelligi/bile, intelligit indifferẽter cognoſcibile ſiue phãtaſticuʒ, qđ eſt brutoꝝ: ſiue intellectuale, qđ eſt hoium: naʒ ⁊ per intelle/ctuʒ indifferẽter intellexit ⁊ phãtaſiam, quę mouet bruta: ⁊ intellectũ ppꝛie: qui mouet homines.

¶ Conſtat igitur mobile perpetuũ, partiʒ ſimi/li modo a pꝛimo agitari motoꝛe, vt ſingula ani/malia ab re appetibili, partiʒ alio mõ. Ergo p/petuũ obtinet motum, cum aialium impulſus exitu termineẽ, ⁊ fine. id enim qđ perpetuum eſt, pulchꝛũ habeẽ, ⁊ qđ re vera eſt, ⁊ pꝛi⁹, bo/nũ ſtatuitur. nec modo eſt, modo nõ eſt. ac oi/no diuinius, atq; nobili⁹ eſt, q̃ʒ vt quicq̃ʒ aliud pꝛius ſe habeat.

¶ Quare manifeſtũ eſt, qm̃ eſt qdem inquãtũ ſimilr moueẽ: qđ ſemper moueẽ: a ſemp mo/uente, ⁊ aialium vnũquodq;, eſt autẽ vt aliter. idcirco ⁊ hęc ſemp mouenẽ. Motus autẽ aia/lium hʒ finem: ſempiternũ autẽ bonuʒ, ⁊ vere ⁊ pꝛimo bonũ: ⁊ nõ aliqñ qdeʒ: aliqñ aũt nõ: diuinius ⁊ honoꝛabilius eſt, q̃ʒ vt ſit pꝛius. autem enim

Cõmentariuʒ ¶ Ex his ꝯcludit per oꝛdinẽ q̃daʒ, quoꝝ pꝛimũ eſt, ꝙ aialia quę mouenẽ, quędã ſemp mouenẽ, ⁊ vniformiter, ⁊ iuaria/biliter, vt cęleſtia: quę ideo ſemp mouẽtur, qa ſimilr a mo/uente ſemp, cuius finis eſt iuariabilis, mouenẽ. Quędã nec ſemp, nec eodẽ modo, qm̃ non mouenẽ a mouente ſemp, et finis ob queʒ mouenẽ: variabilis eſt, qm̃ nũc bonũ eſt, nunc non bonũ, nũc apparet bonũ, nũc non apparet: ⁊ hoc pacto mouenẽ aialia terrena: vñ inqt. Quare manifeſtuʒ eſt, quo/niã eſt qdem ⁊ aialiuʒ vnũqđq;, quod ſemp moueẽ, inq̃tũ ſimilr moueẽ a ſemp mouente, vt vnũquodq; aialiuʒ cęle/ſtium: quatenus eni moueẽ a ſemp mouẽte, ſemp cęlũ mo/uetur: quatenus etiã moueẽ a motoꝛe eũdeʒ fineʒ ... ſilr

Ayuntamiento de Madrid

intendēte:ſemper ⁊ vniformiter mouet̄. Deus eni intēdēs
ſemp bonū vniuerſi, cū illud inuariabil'r intendat, ſemp in/
uariabil'r eodē modo mouet: ⁊ q̄a eſt ſemp mouens, cęlum
ſemper mouet̄. Aīalia igit̄ cęleſtia mouent̄ ſemp, ⁊ ſimil'r:
ſemp q̄dem a mouēte ſempiterno: ſil'r vo, q̄a a mouēte ſil'r
eandē intētionē habēte. Semp eni intendit bonū vniuer/
ſi, qđ fieri nō poteſt, niſi motu, vt credit Ari[les]. Deinde po/
nit qual'r mouent̄ terrena aīalia, ⁊ dicit. Eſt autē vnūqđq;
aīalium moueri vt aliter, ⁊ nō ſemp/ vt aīal terrenum. Mo
uet̄ eni a motore non ſempiterno, ideo nō mouet̄ ſemp: ⁊ a
motore variabili, qui nūc vnū nūc alium finem intendit, et
ſic non ſil'r. Propterea ꝯcludit dīam hoꝝ, ⁊ inq̄t. Idcirco ⁊
hęc ſemp mouent̄ ⁊ vniformiter. ſ. aīalia cęleſtia, mot⁹ aūt
aīalium terrenoꝝ habet finē: ⁊ ſic non ſemp mouent̄, terre/
na aīalia nec vniformiter. Huius differētię cām affert, ⁊ le/
gat̄ cauſaliter particula aūt hoc pacto: qm̄ ſempiternū bo/
nū, ⁊ vere bonum eſt, ⁊ p̄mo bonū: ⁊ nō aliq̄n quidē/ aliq̄n
autē non diuinius ⁊ honorabilius eſt, q̄, vt ſit prius, ſed eſt
vniforme ⁊ ſemp ęquale: bonum vo terrenum nec eſt vere
bonum, nec p̄mo bonū: ⁊ aliq̄n quidē, aliquādo non eſt bo/
num. Quo itaq; ad dīam attinet, motor cęleſtis eſt ſempi/
ternus, qm̄ ſeparatus a corpore ⁊ magnitudīe: ideo ſemp mo/
uet: eſt inuariabilis in intētione, nō eni nūc intēdit vnum fi/
nem nūc alium: nec finē quē intendit, intēdit nūc mag̃ nūc
minus, ſed eodē modo ſemp: ideo aīalia cęleſtia mouentur
ſemp, ⁊ vniformiter, ſemp q̄dem/ quo mouentur a mouēte
ſemper: vniformiter vo: quo mouent̄ a mouente ſemp in/
tendēte vnum finē ⁊ eodē modo. ſ. bonū vniuerſi. At aīalia
terna contra: non mouent̄ ſemp, quoniā vel eoꝝ motor nō
eſt ſemp/ vel non ſemp illis ineſt/ vt moueat: nec vniformi/
ter, qm̄ motor eoꝝ variabilis eſt in ſui intētione, nūc. n. vnū
finem nūc alium intēdit: ⁊ finē quē intēdit, nūc magis, nūc
minus intēdit. Hęc Ari[les] credidit: quę an vera ſint libro 8°
phyſicorum refutauimus.

Et certe primum imotū mouet, ſed animal appetitio mouet, quę ipſa etiam ſi moueat, nō tamen per locum mouetur.

Qđ igitur primū eſt: non motum mouet. appetitum autē motū mouet: vltimū vo eoꝝ: q̄ mouent̄, nō neceſſe eſt mouere aliquid.

Cōmentariuꝫ

Secđo concludit ordinē in mouētibus ⁊ motis in aīali, ⁊
dicit. Qđ igit̄ eſt primū mouens. ſ. appetibile mouet ⁊ non
mouet̄: qm̄ mouet, vt finis, qui a nullo mouet̄. Appetitiuū
autē mouet, ſed motū ab appetibili ⁊ primo mouēte. Vlti/
mū vo eoꝝ quę mouētur. ſ. corpus aīalis, qđ vltimo moue/
tur ab appetitiuo, ⁊ aīa appetente: non neceſſe eſt mouē ali/
quid, alioquin eēt p̄cedere in infinitū. dico non neceſſe, qm̄
ſi mouet aliud, vt lapidem vel baculum: hoc per accidens
eſt, per ſe autem nō neceſſe eſt mouere aliquid. Patet ergo
ordo in mouentibus ⁊ motis in ipſo animali.

Ex his compertū eſt, idq; optima rōne, impulſum eoꝝ, quę oriūtur, vltimum eorum eē, quę prodeunt. animal enim motu agitur, ⁊ igre ditur vel appetitione, vel optione, alteratiōe tn̄ aliqua facta per ſenſum, aut viſum.

Manifeſtū autē ex his ꝑtiā, q̄ rōnabil'r latio vltima factoꝝ eſt in his: quę fiunt. Mouet̄. n. ⁊ procedit animal appetitu, aut electione: alterato aliquo, ſm̄ ſenſum aut phantaſiam.

Cōmentariuꝫ

Tertio cōcludit, q̄ in aīalibus generabilibus: latio eſt vl/
[illegible]tio, eoꝝ motuū, quę fiunt, in his quę fiunt, dixit in
his quę fiunt, excludēdo aīalia cęleſtia: quę nec ipſa, nec eo/
rum motus fiūt de nouo, p̄bat: quoniā aīal mouet̄ ⁊ proce/
dit de loco ad locum appetitu, vt bruta: aut electiōe vt ho/
mines: ⁊ hoc non niſi alterato aliquo iterno motore, aut ſm̄
ſenſum, hoc eſt alteratione ſenſuali: aut ſm̄ phātaſiam: hoc
eſt alteratione phātaſtica. Quo q̄dē aīal mouet̄ ⁊ procedit
appetitu vel electione: motus localis eſt poſt generationem
aīalis, non eni poteſt aīal appetere, aut eligē, niſi fuerit p̄us
genitū: ⁊ perfectū exiſtēs. Quo vo appetitio/ ⁊ electio non
poſſunt ineſſe aīali, niſi pręalterato principio, qđ eſt in ipſo
ſenſuali, aut phātaſtica alteratione: motus localis ſeq̄tur al/
teratione: quare recte vltima eſt latio in aīalibus generabi/
libus. p̄ma vo ⁊ vnica eſt in aīalib⁹ cęleſtib⁹: vt dcm̄ eſt.

Qui intellegit quodāmodo in actionem nūc incūbit, nunc non incūbit, ⁊ mouetur, nūc non mouetur. eodē ſane modo de rebus ſtatuēdū videt̄, quę imotę cogitatione compręhēdunt̄, ⁊ ratiocinatione colliguntur.

Quo mō autē intelligens, quādoq; q̄dē operatur, quādoq; autē non operat̄: ⁊ mouetur: quādoq; autē non mouet̄ dicēdū. Videt̄ enim ſimiliter accidere, vt ⁊ de immobilibus: intelligentibus ⁊ ſyllogiʒantibus.

Cōmentariuꝫ

Hactenus de principijs mouētibus: nūc vo p̄ponit dice/
re, de mō, quo ex illis p̄ncipijs aīal mouetur: ⁊ p̄mo p̄ponit
hoc, ⁊ dicit. Quo mō autē intelligēs quādoq; q̄dē operat̄,
quādoq; autē non operat̄: ⁊ q̄ō aliquādo mouet̄, quādoq;
autē non mouet̄: dđm eſt. Quo vo ad rem attinet: ani/
maduerte q̄ aīalia dupliciter mouent̄, ⁊ ad agendum/ ⁊ ad
locū, ideo hęc vtraq; p̄poſuit, q̄ō aſſequatur aīal: ad agen/
dū quidē, cum inq̄t. Quo mō autē itelligēs quādoq; ope/
ratur: quādoq; autē nō operatur. Ad locū vo: cū ait, ⁊ q̄ō
quādoq; q̄dē mouet̄: quādoq; autē/ nō mouet̄. Propoſita
intētione/ tangit modū generatim, ⁊ dicit. Oꝫ ita mouet̄ ad
agendū/ ⁊ de loco ad locum: veluti intelligēs, ⁊ ſyllogiçans
intelligit ⁊ ſyllogiçat de imobilibus, hoc eſt de ſpeculabi/
libus. Speculabilia. n. imobilia vocat. qm̄ nec ſunt opera/
bilia, nec variabilia, ⁊ dicit. Videt̄ eni ſimil'r accidere itel/
ligenti, qđ mouetur ad agēdū/ ⁊ de loco ad locum: vt acci/
dit intelligētibus ⁊ ſyllogiçātibus p̄pria quęſita de ipſis i/
mobilibus. ¶ Quo vo ad ſilitudinem attinet, aīaduerte q̄
ſicut in ſpeculabilib⁹ ſpeculatiuus itellectus oīa reducit ad
ens: qm̄ omnia ſpeculat̄, vt habēt rōnē entis, ſic intellect⁹
practicus omnia, quę agit, reducit ad bonum, qm̄ oīa agit,
quatenus vident̄ bona. Amplius ſicut ſpeculatiuus ex rō/
ne entis ſyllogiçat de ſpeculabilibus: ſic practicus de oībus
operabilibus ſyllogiçat ex rōne boni. Pręterea ſicut in ſpe/
culabilibus eſt deuenire ad aliqđ cōplexum, ad qđ alia re/
ducūtur: vt de eodem nō verificātur ſimul eē ⁊ non eſſe: ita
in operabilibus deueniendū eſt ad hoc cōplexum finis eſt
appetēdus. Adhuc ſicut ſpeculatiuus intellectus cū ſpecu/
latiue ſyllogiçat p̄mo accipit p̄pōnē vniu'lē: deinde aliam
ſub illa: vt ex illis cōcludat quęſitū: ſic practicus intellect⁹
primo accipit vnā p̄pōnem indeterminatā: deinde ſub illa
accipit vnā particularē, vt cōcludat qđ quęrebat̄, eē agē/
dum/ vel de loco ad locū eē mouēdū: recte ergo itellectū pra/
cticū ad agendū cōparauit ſpeculatiuo ad ſpeculandū.

Verum in his contemplatio finis eſt. nam vt duas homo percepit p̄poſitiones ꝯcluſionē excogitauit, eādēq; compoſuit. ſed in ijs, quę geruntur, duab⁹ a propoſitionibus concluſio

ducitur,

dra int intelectu ſpeculativum et intelectu praticum

ducitur,quę eadem actio eſt.

¶ Sed ibi qdē ſpeculatio finis eſt(cuz.n.duas ꝓpōnes itellexerit,ꝯclōnē itellexit,ꝛ cōpoſuit) hic aūt ex duab⁹ ꝓpōnib⁹,ꝯclo q̄ fit opatio eſt.

Cōmentarium

¶ Cū poſuiſſet ꝯuenientiā inter intellm̄ ſpeculatiuū ſyllogiçantem,ꝛ practicū ſyllogiçātē:nūc ponit dr̄iaz,ꝛ vult ꝙ in ſyllo,quo vtit̃ itellus ſpeculatiuus,finis eſt ſcire,ꝛ ſpeculari,ꝛ nihil aliud/qm̄ ex ꝯclone nihil aliō relinqtur niſi ſcire. In ſyllo ꝟo:quo vtit̃ practicus,finis eſt,opatio.vn̄ dic̄.Sz ibi qdē in ſyllo facto ab itellectu ſpeculatiuo finis eſt ſpeculatio,ſcia ꝛ veritas.Cui⁹ cāz exponit,ꝛ inqt.Cū.n.itells ſpeculatiuus duas ꝓpōnes itellexerit,ꝯclōnē cōpoſuit,ꝛ itellexit,ꝛ nō q̄rit vltra:ꝛ ſic finis eſt veritas,ꝛ ſcia:ꝛ nihil aliud. Hic aūt.ſ.in ſyllo facto ab itellu practico,ꝯclo/q̄ fit ex duabus ꝓpōnib⁹,opatio eſt:ꝛ p opōnē,nō ſemp executionē intelligit,ſz deliberationē ad exequēdū iterduz,aliqn̄ executionē.hęc eni q̄rit̃ in tali ſyllogiſmo:ꝛ non ſcire.

¶ Ut cū nouerit cuiq3 hoi incedēduz eē,ꝛ ipſe hō primo quoq3 tēpore icedit.Itē ſi nulli incedēdū ſit hoi,ꝛ ipſe homo cōfeſtiz qeſcit.ꝛ hoc vtrūq3 efficit,niſi ab aliquo vel ꝓhibeat̃,vl̓ ad aliud cogatur.Cōmoda res ꝯficiēda,ędes cōmodę,ędes primo quoq3 tpe architectatur.

¶ Ueluti cum itellexit ꝙ omni hoi ſit ambulādū,ipſe aūt ꝙ ſit hō:ambulat ꝯfeſtim.Si autē ꝙ nulli hoi nūc ambulādū ſit,ipſe aūt ꝙ ſit homo:ſtatim qeſcit.Et hęc ambo operat̃:ſi non aliquid prohibeat,aut cōpellat,eē faciendum: niſi bonū.domus aūt bonū,domū fac̄ ſtatim.

Cōmentariuz

¶ Exēplificat,ꝛ dicit.Ueluti cū itellexit qs ꝙ oi hoi ſit ambulandū pp cās notas:ꝛ itellexit,ꝙ ipſe ſit hō:his itellectis,ambulat ꝯfeſtiz:hoc eſt primū exēplū in ſyllo affirmatiuo:dat 2ᵐ in ſyllo negatiuo:ꝛ dic̄.Si aūt intellexit,ꝙ nulli hoi nūc ambulādū ſit,ꝛ itellexit ꝙ ipſe ſit hō:ſtatim qeſcit.Addit ꝙ hęc ambo exequit̃ ac operat̃:ſi nō aliqd ꝓhibeat,aut cōpellat eē faciēduz:nā ſubaudi,ſi itellexit nō eſſe faciēdū niſi bonū:ꝛ intellexit ꝙ domus ſit bonū,domū facit ſtatiz,niſi ꝓhibeat̃.¶ Quo ꝟo ad ſyllos attinet,aīaduerte,ꝙ in his ſyllis ꝯcluſio nō eſt ꝺliberatio,ſz executio:qm̄ hō ꝓpōnes illas intelligit:mox ei⁹ ꝯclo ſil̓ eſt opatio,ꝛ deliberatio. At in ꝯſultatiōe,finis nō eſt opatio:ſed deliberatio:ad quā ſequit̃ executio.Ideo exēpla hęc fuerūt aſtricta ad deliberationem ꝯiūctam cum operatiōe:veruz vtroqꝫ modo ſyllogiſmus practicus dicit̃:ſed de hoc infra diligentius.

¶ Integmēti indigeo,id cui⁹ indigeo mihi ꝯficiēdū,tunicę idigeo,tunica ꝯficiēda eſt.ita cōcluſio,quę eſt tunica cōficiēda,actio,ꝛ functio erit.Quinetiā ſumpto initio a re,q̄ pricipium opis eſt,agit,vt ſi tunica fuerit,neceſſe eſt principium antegreſſum eſſe,vnumq3 aliud cōſequitur,ꝛ ſtatim alterū cōficitur.Ex his ꝓbatū volumus concluſionem eſſe notionem.

¶ Tegumēto idigeo:veſtimētū eſt tegumētū: veſtimēto indigeo:quo idigeo eſt faciēdū:veſtimēto idigeo:veſtimētū eſt faciēdū.Et concluſio:q̄ eſt,veſtimētū eſt faciēduz:opatio eſt. Opat̃ aūt a pricipio:ſi veſtimētū erit:neċe eſt eē h:ſi h,h.ꝛ h ē primū a quo opat̃ ſtatiz.Qꝛ igit̃ operatio ſit ꝯcluſio:manifeſtum eſt.

Cōmentariuz

¶ Dedit exēpla in ſyllis in qbus finis ꝛ ꝯcluſio eſt delibera tio ꝛ operatio ſimul:hic dat exēpluz in ſyllis/in qbus deliberatio p̄cedit opōnez,ꝛ dicit.Tegumēto idigeo,vt pp frigus,ꝛ hyemē:veſtimētuz eſt tegumētū:g̊ veſtimento indigeo:hic eſt ſyllus deliberationis.Deide tāgit ſyllm̄:cui⁹ cōcluſio eſt deliberatio ꝯiūcta opationi,ꝛ dicit.Quo indigeo faciēdū:veſtimēto indigeo:vt fuit cōcluſuz:g̊ veſtimētum eſt faciēdū:vbi pz,ꝙ cōcluſio q̄ eſt,veſtimētū eſt faciēdū: opatio eſt deliberationi cōiūcta.Modū ꝟo operādi exponit,ꝛ vult ꝙ ſyllo practico operās ꝓficiſcit̃ vſqꝫ ad illō:qō eſt p̄nᵐ opationis,ꝟbi cā,ſi faciēdū eſt veſtimētū/hn̄dū eſt pānum,ſi hn̄dum eſt pānum/hn̄da eſt pecunia:ſi hn̄da eſt pecunia,enumeranda eſt mercatori:opatio ergo faciēdi veſtimētum incipit a numeratiōe pecunię,ꝛ hoc dicit,lz obſcure:operat̃ aūt qui opat̃ nō ab eo:a quo cōcluſit eē operandū:ſed a p̄n° opatiōis:q̄ eſt enumeratio pecunię.ꝟbi cā: ſi veſtimētū erit faciendū:neceſſe eſt eē hoc.ſ.hr̄e pānum.ſi hoc eſt neceſſe.ſ.hr̄e pānū:neceſſe eſt eſſe hoc.ſ.enumerare pecuniā mercatori,ꝛ hoc eſt p̄mū,a quo operās operat̃ ſtatim:ꝛ ſic pz aliud eē primū in intētiōe,ꝛ aliud in executiōe. Primū eni in intētiōe eſt facere veſtimētū:p̄mū ꝟo in executione eſt vltimū in intētiōe:vt enumerare pecuniā mercatori.Tunc epilogat,ꝛ inquit.Qꝛ igitur operatio ſit cōcluſio ſyllogiſmi practici,manifeſtum eſt.

¶ Propōnes,q̄ actionē afferūt ex duplici genē cōnectunt̃,rei cōmodę,ꝛ eius,q̄ fieri poſſit.

¶ Propoſitiones autez factiuę per duas ſpēs fiunt:ꝛ per bonum:ꝛ per poſſibile.

Cōmentariuz

¶ Hic dat loca ꝓpōnū:qbus vtit̃ practicus,ꝛ vt inqt Ariˡᵉˢ p̄mo rhetoricoꝝ magnoꝝ ad Alexādrū:duo ſūt loca,qbus ſyllogiçamus agēda:bonū eſt pol̓e.Niſi eni qō itendis,ſit pol̓e:nō ſyllogiçamus eē agēdū,nec de illo eſt deliberatio. ꝛ ſi ꝓbam⁹ aliqd eē agēdū,vtimur loco a bono,eſt.n.p̄mūz p̄nᵐ in practicis ſyllis,bona ſūt agēda.Quare cuz aliqd eſt bonū:ꝛ nobis pol̓e:id oē eſt agēdū:ꝛ hoc ꝓloquiuz oēs ſylli practici ſupponūt,ꝛ p hoc ꝓloquiuz ꝓpōnes oēs ꝓbant̃.qꝛ ꝟo locis,ꝓbet̃ aliqd eē bonum,in ludicris nr̄is rhetoricis dixim⁹.Quęrūt hic vtrū ꝯclo ſylli practici ſit opatio,videtur ꝙ nō:qm̄ deliberatio p̄cedit opōnez,ſed deliberatio eſt ꝯcluſio alicuius ſylli practici,g̊ nō ſemp opatio eſt cōcluſio ſylli practici.Aluernus ꝛ Candauēſis viri peripathetici pariter aſſerūt ꝙ ſylli practici ꝓxima ꝛ imediata cōcluſio nō eſt operatio,ſed cognitio opabilis,vt ꝙ veſtimētū eſt faciendūz:qm̄ ſicut in nālibus mot⁹ ꝛ terminus mot⁹ ſunt eiuſdē generis,ita in motu rōnis.Sz ſyllus practicus eſt cognitio q̄dā,ꝛ de gn̄e cognitiōis itellectualis.g̊ ꝯcluſio dz eē de genere cog̊nis,ꝛ ſic eſt cognitio opabilis.Pręterea intellus practicus nō operat̃ niſi mediāte appetitu.Appetit⁹ aūt ſequit̃ cog̊nez,hęc aūt nō eſt niſi p ſyllm̄ ad ꝯclōnē:g̊ nō pōt appetitus deliberare,niſi prius ſit p ſyllm̄ ꝯcluſa deliberatio,ꝛ in hoc habet̃ cognitio opabilis:vn̄ ſiquis ſyllogiçet oi homini eſt ambulādū.Ipſe ſum hō:ex his nō ſtatim habet̃ operatio,q̄ eſt ambulare,ſz cognitio operabilis:ex qua poſtea mouet̃ appetitus ad hꝯ opationē:ꝛ demuz ſequit̃ operatio illa.Poſſumus g̊ dicere,ꝙ opatio nō eſt cōcluſio imediata ꝛ ꝓxima ſylli practici.Ariˡᵉˢ aūt volens noīare pricipalem ꝛ finalē ꝯcluſionē practici ſylli,aut opationē eē concluſionē:qm̄ illa eſt finalr̄ intenta:nā practici lz habeāt aliquā cognitionem/illa tamē finalr̄ eſt ꝓpter opus.

Nō an cōclo ſylli practici ſit operatio

Silogismi pr... immediata no est opa... scire/operar

¶ Ut qui diſputāt,ꝛ interrogāt.hi eni compertiorē omittūt ꝓpōnez,alterā ꝟo ꝓponūt,vt co

Ayuntamiento de Madrid

gitatio que ꝑeſt, nihil cōſideret. ita in rebꝰ, que gerunt̄ accidit, vt ſi cōmodo ſit hoi incedē, certe nō imorat̄ in agnoſcēdo ſe hoiem eſſe.

Queadmoduꝫ aūt interrogātiū q̄dā, ſic alteram ꝓpōneꝫ: eaꝫ que eſt manifeſta, intellectus inſiſtens non conſiderat: vt ſi ambulare eſt bonum hoi, ꝙ ipſe ſit hō: non iam imoratur.

Cōmentariuꝫ Dixit ꝙ practicꝰ, vt eligat opōnē ſyllogiçat ꝑ duas ꝓpōnes: ne qs credat, ꝙ ſemꝑ h̄ faciat, oñdit ꝙ opōneꝫ ꝯcludit iterdū enthimematice vna ꝓpōne aſſūpta: altera ꝯo, q̄ manifeſta ē, nō exꝑſſa, ſꝫ ſuppoſita, ⁊ dic̄. Queadmodū āt iterrogātiū q̄dā, alterā ꝓpōnē ſupponūt: ⁊ iterrogāt a rñdente illā: q̄ forte poſſet ab eo negari: ſic practicꝰ ſyllogiçās opōnē alterā ꝓpōnē, vꝫ, eā q̄ manifeſta ē, itell'us iſiſtēs non ꝯſiderat, ſꝫ alterā tm̄: q̄ vī ꝯſideratione digna: vt ſi ambulare ſit bonū hoi ꝙ ipſe hō ſit, nō iā imorat̄: q2 oibꝰ pꝫ: iō illa aſſūpta .ſ. ambulare eſt bonū hoi, mox ambulat, niſi ipediatur. q̄re ꝑ electiōe nō ſꝑ vtit̄ practicꝰ vtraqꝫ ꝓpōne: ſꝫ alt'a tm̄.

Quecūqꝫ igit̄ alia, nulla rōcinatiōe duce, agimus, celeriter agimus: nā poſtq̄ꝫ actioneꝫ, que cuius rei gratia notat̄, ſuſcepit vel ſenſu, vl' viſo, vel mēte, q̄ꝫ p2imū actione, cuius deſiderio flagrabat, fungit̄, ꝓpterea qꝺ loco iterrogationis, vel notionis munus appetitionis ꝑſtatur. Cupiditas mihi dictat ebibēdū eſſe, tū vel ſenſus, vel viſum, vel mens ſubdit hocce potulētum eſſe, cōfeſtim illud hauritur.

Quap2opter ⁊ quecūqꝫ alia nō ratiocinātes operamur: celeriter opamur: nā cū operat̄ aut ſenſu ad id, cuius grā, aut phātaſia: aut intell'u: qꝺ appetit ſtatim facit. P2o iterrogatiōe eniꝫ aut intellectione, appetitu fit actio. Potabile mihi concupiſcentia dicit, hoc aūt eē potabile ſenſus dixit, aut phātaſia, aut itell's mox bibit.

Cōmentariuꝫ Hic docet quō bruta opant̄: cū nō ſyll'o p2actico opōneꝫ ꝯcludāt. Et p̊ decl'at ꝙ nos aliq̄n ſine p2actico ſyll'o operamur, loco illius vtētes ſenſu, aut phātaſia, aut itell'u, ⁊ dicit. Quapꝑ ⁊ q̄cūqꝫ alia opabilia nō rōcinantes p2actico ſyll'o opamur: celeriter opamur: ⁊ ꝙ celeriter ꝓbat, ⁊ ingt. Nam cū id qꝺ appetit hō: nō ſyll'o p2actico/ ſꝫ aut ſenſu: aut phantaſia, aut itell'u ad id cuiꝰ grā eſt, opat̄, ſtatim facit: qm̄ ſola cog̊ne vſus eſt, ⁊ nō rōcinatiōe: ⁊ h̄ ingt. P2o iterrogatione enī aut itellectiōe/ h̄ eſt loco diſcurſus ⁊ iterrogatiōis actio fit ab hoie appetitu ſolo dictāte: ⁊ nō itellectu ſyllogiçante. Exēplū affert, ⁊ ingt. Potabile mihi cōcupiſcētia dic̄/ ⁊ appetitꝰ, ſitio enī, h̄ aūt eē potabile ſenſus dixit, aut phātaſia, aut itell'us: mox bibit. Ecce ꝙ fit opatio: ⁊ non ꝑceſſit ſyll'us p2acticus, ſed appetitus elegit vtēs ſenſu, aut phātaſia, aut intellectu demōſtrante quod eſt p2eſens, eſſe illud appetibile: qꝺ appetitus concupiſcit.

Ita animalia impetuꝫ capiunt vel ad motū, vel ad actionem.

Sic igit̄ ad motū ⁊ ad opōnē aialia ipellūt̄.

Cōmentariuꝫ Ex his ꝯcludit modū: quo ad motū ⁊ ad opōnē mouētur aialia, ⁊ dicit. Sic igit̄ ad motū ⁊ ad opōnē aialia ipellunt̄. Per appetitū enī deſiderant potabile: ꝑ ſenſum aut phantaſiaꝫ oſtēdit̄ h̄ eē fontē, ⁊ potabilē: mox operant̄, ⁊ hac ratione irrōnabilia dicunt̄, qm̄ opant̄ ſine ꝑcedēte diſcurſu.

Et cuꝫ appetitio ꝑcipua cauſa motus ſit, eadēqꝫ excitetur vel per ſenſuꝫ, vel ꝑ viſuꝫ, ⁊ notionem, ⁊ qui agūt, partim cupiditate, aut ira, partim appetitione, aut voluntate concitātur, accidit, vt alia faciant, alia agant.

Verū vltima q̄dē cā exñte eiꝰ qꝺ eſt moueri, appetitu. Et h̄ facto aut ꝑ ſenſuꝫ, aut ꝑ phātaſiā, ⁊ itellectionē, ⁊ appetētiū opari, hec q̄dē ꝑ cōcupiſcentiā aut irā: hec aūt ꝑ electioneꝫ aut volūtateꝫ, hec q̄dē faciunt, hec aūt opantur.

Hic tādē oñdit, ꝙ vltima cā mouēdi ē appetitꝰ, aut motus a rōne, aut motꝰ a ſenſu vl' phātaſia: ⁊ ſumit q̄ſi tria: vt inferat 4^m/ ⁊ dic̄. Verū vltima q̄dē cā exñte appetitu eius qꝺ eſt moueri ⁊ opari: vt ſupponit q̄ſi ꝑ ſe notuꝫ. hec eſt p̊a. dat ſcꝺaꝫ. ⁊ ingt. Et h̄ facto in actu, ⁊ moto ac actuato aut ꝑ ſenſuꝫ, aut ꝑ phātaſiā/ ⁊ itellectionē demr̄antē/ h̄ eē illꝺ appetibile, qꝺ appetit. hec eſt 2a: q̄ pꝫ, qm̄ dato ꝙ appetitꝰ appetat potabile: niſi ſenſus ſibi demonſtret/ h̄ ē potabile, vel phātaſia: nō bibet aial. Dat 3am, ⁊ dic̄. Et eorum q̄ appetunt opari: alia q̄dē ꝑ appetitū ſenſualē, vꝫ, ꝑ ꝯcupiſcētiā ⁊ iram appetūt, alia ꝑ volūtatē ⁊ electionē, q̄ ſūt appetitꝰ itellectuales: iō aialia hec q̄dē faciūt .ſ. appetitu ſenſuali actuato ꝑ ſenſuꝫ vl' phātaſiā, hec aūt opant̄ appetitu itell'uali actuato ꝑ intell'm ⁊ ſyll'm. Quare vltima cā mouēdi eſt appetitꝰ non ſimpl'r, ſꝫ vt actuato ab aliqua virtute cognoſcitiua/ que ſibi demōſtrat/ hoc eē illud appetibile: quod appetit. Hec de cauſis, ⁊ de mō quo aialia ſe mouēt ex illis cauſis. Cōmentariuꝫ

Nō aliter, q̄ꝫ ea opa, q̄ nō alieno ipulſu, ſꝫ ſua ſponte agitari viſunt̄ ꝑuo excitato motu, laxis rotis, ſeqꝫ mutuo trudentibꝰ. ⁊ quadrige, q̄ ab auriga agitate ſtatim mouent, ⁊ rurſus in o2bē verſantur, qm̄ ineq̄libꝰ vtunt̄ rotis. mino2 eniꝫ quaſi cardo euadit, vt in cylindris fit. ita moueri aialia cōfirmamus, q̄ppe que hiſce iſtr̄is o2nent̄, ⁊ machinationibus inſtruantur, hoc eſt neruoꝝ, oſſiumqꝫ nā, quādoquidem oſſa tāq̄ꝫ ligna, ⁊ ferrum ſunt, nerui tāq̄ꝫ rote, quibus laxatis, ⁊ remiſſis motus agitur.

Quemadmodum aūt automata mouentur: ἀυτόματα paruo motu facto, cum ſoluunt̄: atqꝫ ſeinuiceꝫ μα τά pellunt̄ ſtreble. Et currus, quem qui in eo iſidet, ꝑ ſe facientia mouet i rectū: ⁊ circulariter mouet̄, ꝑꝑea Strebla ꝙ ineq̄les hꝫ rotas. Mino2.n. q̄ſi cētrū fit: ſic̄ i Torcular cylindris: ſic ⁊ aialia mouent̄: hn̄t.n. iſtr̄a hu Vinculus iuſmodi, ⁊ eā, q̄ neruoꝝ nāꝫ, ⁊ eā, q̄ oſſiū eſt h̄ Cylīdrus q̄dē vt ligna ⁊ ferrū. Nerui autē vt ſtreble, quibus ſolutis, ⁊ contractis mouentur.

Hactenus de ꝑncipijs motus egit, nūc vult agere de iſtrumētis, tam p2imario: qꝺ alia mouet, q̄ꝫ ſecūdarijs, q̄ ab illo mouent̄: ꝓcedit autē per ſil'itudinē ad currū: cum quo q̄ꝫtū ad vnum magis aial videt̄ ꝯuenire: ⁊ ēt per ſimilitudinem aut ea que dicunt̄ ꝑ ſe mota: cū qbꝰ q̄ꝫtū ad aliā rōnē videt̄ etiā magis ꝯuenire. ¶ Pro intellectu ꝯo eoꝝ q̄ dicit aiaduerte ꝙ Ariles ſumit exēplū ab artificialibꝰ, que mouentur veluti fecit 3º de aīa. Artificiale enī magnā vī hr̄e ſil'itudinem cū aiali, eſtqꝫ nobis notius. Eſt aūt artificiale motū duplex, alterū, cuiꝰ moto2 extrinſecus nō cernit̄, vt ho2ologiū ⁊ id genus: Cōmentariuꝫ

spiritus ad ſoriginē
Dilatatur vero q̄ spūs difundit

ꝛ id genus:hō artificiale, ꝙ a ſe moueatur:grȩci automaton appellāt,quaſi per ſeipꝫ faciēs, ꝛ motū. Alterū eſt,cui⁹ motoꝛ extrinſecus appꝫ:vt currus, ꝛ cȩtera id gen⁹. Ari^{les} ğ ſumit ſilr̄itudinē ab vtroqꝫ, ꝛ decl'at inſtr̄a,qbus aial mouet̄. ꝛ dicit. Queādmodum autē automata mouent̄ ꝑuo motu facto.ſ.cum ſoluunt̄ ſtreblȩ: ꝛ cum ſtreblȩ ſe pellunt: v̄ba hȩc ſuſpēſiua ſunt vſqꝫ ibi[Sic ꝛ aialia.] ¶ Quo tn̄ ad v̄ba attinet,per automata machinas artificiales intelligit,quȩ a ſeipſis vident̄ moueri:cuꝫ nō appareat externus motoꝛ:vt hoꝛologia:molendini,qui ſine aquis vēto mouent̄, ꝛ naues, ꝛ id genus:oia hȩc automata q̄ſi per ſeipſa motum faciētia dicunt̄ a grȩcis:ꝑpȩ tn̄ Ari^{les} hoꝛologia itellexit. Per ſtreblas grȩce latine toꝛcularia vel vincula,qb⁹ parant̄ hoꝛologia itelligit:ideo vult ꝙ ꝑuo motu facto ex ſol'one ſtreblaꝝ hȩc mouēt̄. Hȩc eſt p̄ma cōparatio:in qua aial videt̄ maxime ſimile automatis:qm̄ hoc, ꝙ ſicut in automatis motoꝛ nō patet,ita in animalibus pꝛimus motoꝛ non pꝫ. ¶ Deinde ponit ſcd̄am, ꝛ cōtinuet̄ ſuſpenſio hoc pacto: ꝛ ſicut currus quem auriga:qui in eo inſidet mouet in rectum:ꝑpea ꝙ inȩquales habeat rotas.ſ.maioꝛes, ꝛ minoꝛes. Minoꝛes quidem:quȩ ſunt veluti vertices axis curri. Maioꝛes v̄o circa vertiges ꝯſtitutas:eſt eni minoꝛ rotula,in cui⁹ medio vertex eſt,veluti cētrū rotulȩ maioꝛis. Dico minoꝛem rotulam eē veluti centrum maioꝛis rotulȩ:ſicut in cylindris:in quibus rotula minoꝛ, vt centruꝫ eſt rotulȩ maioꝛis. Et lꝫ cylindrus multipl'r accipi ſoleat,hic pꝛo hoꝛologio accepit. Tunc terminat ſuſpenſionē, ꝛ complet ſil'itudinem.q.d.ſicut hȩc ita ſe habēt in inſtr̄is motus:ſic ꝛ aialia mouentur ſuis inſtr̄is. Cuius cām exponit, ꝛ dicit. Habēt eni inſtrumēta hō q̄ ſunt curri: ꝛ eam naturaꝫ quȩ neruoꝝ eſt,nerui eni ſimiles ſunt choꝛdis curri:quib⁹ equus ligat̄ ligno: ꝛ habēt eam naturā quȩ eſt oſſium, vt ſunt ligna ꝛ ferrū:cui ligatur equus. Amplius nerui in aialibus ſunt vt ſtrablȩ in hoꝛologys,quib⁹ ſolutis, ꝛ contractis mouentur aialia. ¶ Quo autē ad cōparationē attinet,aiaduerte, ꝙ in aiali ſūt oia ſimilia:quȩ curro inſunt:in aiali enim eſt aliqd:qđ eſt ſimile aurigȩ, vꝫ, anima: ꝛ aliquid qđ eſt equo ſimile, vꝫ, qđ quideꝫ mouet ꝛ mouetur:vt coꝛ:qđ eſt pꝛincipale inſtrumētum cȩtera mouēs, inquantū ab alio mouetur: ꝛ aliquid qđ eſt ſimile ligno, vꝫ, oſſa: ꝛ aliqd quod eſt ſimile choꝛdis, vꝫ, neruos:nā vt currus mouet̄ tractis ꝛ diſſolutis choꝛdis:ita animal neruis. Hȩc de comparationibus.

¶ Verūtamē in operibus quȩ ſua ſponte mouētur, ꝛ in quadrigis nulla ſuboꝛitur alteratio, etiam ſi in oꝛbem idem vertatur. Cōtra in animali idem tum ampliari, tuꝫ diminui, ꝛ facieꝫ coꝛpoꝛis variare poteſt,partibus ex caloꝛe augeſcentibus, ꝛ iterū ſeſe adſtringentib⁹ ob frigus,ijſdēqꝫ alterationem contrahentibus.

¶ Verū in automatis, ꝛ curribus non eſt alteratio, q̄uis idem circulo moueat̄. In aiali aūt poteſt idem ꝛ maius, ꝛ minus fieri, ꝛ figuras imitare:augmētatis ꝑtibus ꝑꝑ caliditatem, ꝛ iterū contractis atqꝫ alteratis ꝑꝑ frigiditatē.

Cōmentariꝫ ¶ Quia accepit quādā ꝯueniētiā iter artificial'r mota, ꝛ animalia,nūc aſſignat dr̄iaꝫ, vt colligat̄ modus quo inſtr̄a aialis mouent̄ a p̄ncipali inſtr̄o, ꝛ dicit. Verū in automatis et currib⁹ nō eſt alteratio de nouo facta in iſtr̄is mot⁹,nec ad calidū nec ad frigidū:q̄ꝫ bis idē, ꝛ eadē axis circulo moueatur. In aiali aūt idē mēbꝛū pōt fieri mai⁹ ꝛ min⁹, ꝛ figuras ꝑmutare,augmētatis ꝑtib⁹ ꝑꝑ cal'itatē miſſam ad ipſas/ ꝛ iterū ꝯctis ac alteratis ꝑꝑ frigiditatē, ħ eſt ꝑꝑ ꝯctionē calidi ad locū vn̄ venit:ꝑ friditatē.n.itelligit retractionē calidi. ¶ Quo aūt ad dr̄iam hāc aiaduerte: ꝙ in aiali cū ſpūs calidus diffundit̄, ꝛ dilatat̄/mēbꝛū mouet̄ extēſiōe:vt bꝛachiū cū ver ſpūs calidus ꝯhit̄:facta frigiditate/mēbꝛū ꝯhitur.

¶ Viſa, ſenſus, ꝛ conſignatȩ in animo notiōes cōmouent. ſenſus enim cum alterationes q̄dā ſint,confeſtim inducūtur. Viſuꝫ, ꝛ notio rerū agendarum vim obtinent. etenim ſpecies vel caloꝛis, vel frigoꝛis, ꝛ rei vel iucūdȩ, vel foꝛmidabilis mēte percepta quodāmodo talis agnoſcitur, qualis res queqꝫ eſt.

¶ Alterant aūt phantaſiȩ, ꝛ ſenſus, ꝛ itellectiones. Sēſus quidem:naꝫ ſtatim ſunt alterationes q̄dam exiſtētes:phātaſia v̄o ꝛ intellectio hn̄t rerū virtutē. Aliquo eni mō ſpēs itellecta calidi, aut frigidi:aut iucūdi aut triſtis, talis quidem extr̄is eſt, qualis qdem ꝛ rerū vnaqueqꝫ.

Cōmentariꝫ ¶ Cū dediſſet dr̄iaꝫ iter inſtr̄a qb⁹ mouent̄ machinȩ artificiales, ꝛ iſtr̄a, qb⁹ mouent̄ aialia, ꝛ dixit. Qꝛ iſtr̄a qb⁹ aialia mouent̄:extēdunt̄ ꝛ ꝯhunt̄, alteratiōe:nā diffuſiōe ſpūuꝫ ꝛ caloꝛis extēdunt̄:ꝯctiōe v̄o caloꝛis/ꝯhunt̄, ꝛ geſcūt. Nunc vult decl'are, cām alteratiōis mēbꝛoꝝ: ꝛ decl'are, ex qua cā, mēbꝛa alterant̄ ad cal'm: ꝛ ad fridū:ꝑ cui⁹ deductōe, vt mihi vī, ꝯſtituit ꝓloga, quoꝝ p̄mū eſt, phātaſiȩ, ſenſus, ꝛ itellectiōes alterāt coꝛꝑa nr̄a, ꝛ mēbꝛa aliqn̄ ad caliduꝫ/aliqn̄ ad fridū: ꝛ ad alias q̄litates: ꝛ ħ ꝓponit, ꝛ ingt. Alterāt āt phantaſiȩ, ꝛ ſenſus, ꝛ itellectiōes coꝛꝑa nr̄a, ꝛ mēbꝛa. Et ꝑ phātaſias phātaſmata, q̄ actu mouēt ſenſuꝫ phātaſticū itelligit, ꝑ ſenſuꝫ ēt, ſpēꝫ rei ſenſibilis/q̄ actu mouet ſenſuꝫ, ꝛ ꝑ intellectionē notionē itelligit, q̄ actu mouēt itell'ꝫ. ꝓbat ſuppōnē, ꝛ dic̄. Sēſus qdē, ħ eſt ſpēs ſenſibilis actu mouēs ſenſum, alterat, qm̄ ſtatiꝫ ſpēs ſic actu mouētes ſenſoꝛia alteratōes q̄dā ſūt extn̄tes, ꝛ iō ſpēs calidi actu mouēs tactoꝛiū, calefacit, ſpēs frigidi, frigefac̄, ſpēs rei dulcis actu mouens guſtatoꝛiū, ſapit, ꝛ ſic de alys. ꝛ de ħ ꝑua qō eē vī:vt poſtea dicemus. 2° ħ idē ꝓbat de itellectiōe, ꝛ imagiatiōe, ꝛ dic̄. Phātaſia v̄o, ꝛ itellectio, ħ eſt phātaſma actu mouēs phātaſticū ſenſuꝫ, ꝛ notio actu mouēs intell'm hn̄t rerū, ex qb⁹ ſunt cauſatȩ:virtutē. vt phātaſma calidi v̄tutē calidi:phātaſma fridi virtutē frigidi: ꝛ ħ ingt. Aliq̊.n.mō ſpēs itellecta cal'i, aut fridi, aut iucūdi, aut triſtis:talis qdē eſt/nō qdeꝫ in alterādo itell'm/ſꝫ in alterādo nos, q̄lis qdē ꝛ rerū vnaqueqꝫ ē, ex q̄ oꝛit̄. Per q̄ dat itelligē, ꝙ virt⁹ cāȩ aliq̊ mō reſuat̄ in ſuo effectu:veluti effect⁹ q̄dā mō hꝫ eē in ſua cā. At cū ſpēs rei ſenſibil', vel itelligibil' effect⁹ ſit, ꝛ ſenſibile v'l itelligibile ſit cā:iō virt⁹ rei ſenſibil' v'l itelligibil' reſeruat̄ in ei⁹ ſpē:q̄re pōt alterare, ſic̄ ipꝫ ſenſibile. Ex q̊ pꝫ aliqđ non foꝛmal'r cal'ꝫ poſſe calefacē, vt ſpēs calidi, q̄tenus virtutē ſeruat ſuȩ cāȩ. Eſt tn̄ dr̄ia iter ſpēs itell'uales, ꝛ phantaſticas, ſiue ſenſuales:qm̄ ſpēs itell'uales nō alterāt per ſe:ſꝫ quatenus non poſſunt actu itellectū in eē, niſi phātaſmata illi coꝛrn̄dētia actu moueāt phātaſticū ſenſoꝛiū, ꝛ ſic ꝑ accn̄s alterāt. An ſpēs alterent

¶ Idcirco notione ſolum affecti tum hoꝛroꝛe, tum metu perculſi videmur:atqꝫ hȩc oia perturbationes, alterationeſqꝫ haberi debent.

¶ Quapꝛopter ꝛ tremūt, ꝛ timent intelligētes ſolū:hȩc autē oia paſſiōes ꝛ alteratiōes ſūt.

Cōmentariꝫ ¶ Qđ dixerat, ꝓbat per experiētiā:nam aliq nihil timoꝛoſi videntes, ſed ſolum timoꝛoſi q̄cq̄ꝫ phantaſiantes, aut itelligentes, tremūt, ꝛ timēt:mō timere, ꝛ tremere, ꝛ oia id gen⁹

Parua Suet̄.

Ayuntamiento de Madrid

pes virtutem eam habent

paſſiões, ⁊ alteratiões ſũt:hęc aũt nõ fierẽt,niſi ſpẽs virtu/tẽ eã hñt,cui⁹ ſũt ſpẽs. Spẽs eni ⁊ phantaſma rei timoꝛoſę,timoꝛem efficit in nobis, ⁊ phantaſma, rei non timoꝛoſę in nobis audaciam facit.

Partium coꝛpoꝛis,quę per alterationez variantur,alię augeſcunt,alię decreſcunt.

Alteratis autẽ in coꝛpoꝛe,hęc quidem maioꝛa,hęc autem minoꝛa fiunt.

Cõmentarius Hoc eſt 2m ꝓloquium,qđ ſupponit,⁊ dicit. Alteratis autẽ in coꝛpoꝛe noſtro mẽbꝛis ꝑ ſpẽs, ⁊ phãtaſmata,hęc qdem maioꝛa fiũt,hoc eſt extẽdunt̃:vtpote,in qb⁹ diffundit calidũ, ⁊ ſpũs:hęc aũt mioꝛa fiunt ⁊ ꝯhunt̃:a qb⁹ calidũ ad coꝛ retrahit̃, ⁊ i qb⁹ ꝑ retractionẽ calidi friditas remanet. Per

Ali⁹ modus ꝑ quẽ alterãt ſpecies quę dat Ariſtoteles itelligere mẽbꝛa alterari ad calm vel friduz a ſpeciebus ⁊ phantaſmatibus per viam ſequele ac concomitantię. Naz cum pro phãtaſma imaginamur nobis eſſe mouẽdũ,coꝛ mittit ſpũs ⁊ caloꝛẽ ad mẽbꝛa motus, ⁊ ſic extẽdunt̃ ad motũ:cũ ꝟo imaginamur nobis eẽ qeſcẽduz,coꝛ retrahit calidũ a mẽbꝛis, ⁊ depauperatis caloꝛe, ⁊ ſpũ,geſcũt.ergo phãtaſię ⁊ ſenſus nõ mõ alterãt per viã cauſę:efficiendo calm vel frigiduz:ſ ꝑ viaz cõcomitãtię. Eſt.n.coꝛ nãliter oꝛdinatũ, ⁊ cõcomitans motũ imaginatiõis,mouet̃ eni ad agẽdũ coꝛ nãliter illud:qđ ꝑparat ad motũ ſenſitiuũ ⁊ phãtaſticũ:vt poſtea Ariſtoteles declarabit:qm̃ coꝛ ⁊ membꝛa nãliter ſunt vt mota ⁊ paſſiua:aĩa ſentiẽs vel imaginãs nãliter, vt actiua: ⁊ ſic ꝑ necitate opõnis ſic coꝛ miniſtrat nãliter ſpũs ⁊ caloꝛẽ ad locũ vel ad mẽbꝛuz,qđ eſt illi⁹ opõnis inſtrm. Hic eſt ſcđs modus,quo aĩa alterat mẽbꝛa.pꝛimus quidẽ,vt virtutez gerit ſuę cauſę:ſcđs ꝟo,vt perfectio coꝛdis oꝛdinati ad adminiſtrandũ pꝛo neceſſitate opationis.

Nec ꝟo dubiũ eſt,qn ꝑua admodũ initio facta mutatione,in coꝛꝑe multiplices e lõginquo varietates ſuboꝛiãt̃,vt cũ ꝑ themonẽ paululuz tralatũ longe diuerſa pꝛoꝛę poſitio viſitur.

Cꝫ autẽ parua mutatio facta in pꝛincipio magnas ⁊ multas faciat differẽtias deinceps:nõ ĩmanifeſtũ:vt gubernaculo ꝭꝫ prauũ qd trãſpoſito,magna pꝛoꝛę fit tranſpoſitio.

Cõmentarius Hic põt conſtitui 3m ꝓloquium,ex quo vult hꝛe,qũo alterant̃ mẽbꝛa ⁊ coꝛpus ex imaginatione ⁊ ſenſu: ⁊ vult ꝙ tertio mõ fieri põt alteratio ab imaginatiõe ⁊ ſenſu,inquãtuz accidit per illas fieri mutationẽ in pꝛincipio,qđ eſt coꝛ,naz cum qs triſtat̃,coꝛ patit̃: ⁊ ſic mouet̃ ſanguis ad coꝛ, ⁊ mẽbꝛa depauperata ſanguie frigeſcũt:ſi concipimus gaudiũ ⁊ letitiaz:ſic coꝛ gaudẽs ſpũs, ⁊ caloꝛẽ diffundit ad exterioꝛa: ⁊ remanet frigidum, ⁊ exterioꝛa calida.ergo tertius modus eſt inquantũ ex imaginatione ⁊ ſenſu accidit fieri imutationẽ aliquam lꝫ paruam in pꝛincipio.ſ.coꝛde. ⁊ dicit. Cꝫ autẽ ꝑua mutatio facta in pꝛincipio magnas ⁊ multas faciat differentias deinceps in conſequentibus:non imanifeſtum:vt gubernaculo nauis eſt themone parum tranſpoſito magna tranſmutatio fit in tota naui ⁊ in pꝛoꝛa: ⁊ hoc non ob aliud, niſi quia themo eſt pꝛincipium motus nauis.

Idem quoqꝫ efficitur vel per caloꝛẽ,vel per frigus,vel per rez eiuſdẽ generis aliã.nã quoties in coꝛ alteratio inducitur (etiã ſi in exigua eiuſdez viſceris parte,quę ſenſu minus pateat alteratio excitetur) toties multiplices coꝛpoꝛis facies annotantur e ruboꝛe,palloꝛe,hoꝛroꝛe,tremoꝛe, ⁊ rebus eiuſmodi contrarĳs.

Adhuc aũt ſm calitatez aut frigiditatem aut ſm aliam talem paſſionẽ. Cum eniz fit alteratio circa coꝛ, ⁊ in ipſo ſm magnitudinẽ:hęc in ſenſibili coꝛpoꝛis ꝑte magnã facit differentiaz in ruboꝛibus, ⁊ palloꝛibus, ⁊ tremoꝛibus, ⁊ timoꝛibus, ⁊ in hoꝛum contrarĳs.

Cũz ꝓbauit ꝓloquiũ ſigno ſumpto a themone nauis, ⁊ in motu locali:ħ idẽ ꝓbat nũc obſeruatiõe ⁊ expiẽtia ſumpta a re ipſa: ⁊ dic̃. Adhuc aũt modica facta alteratiõe in coꝛde, ſm caliditatẽ,aut friditatẽ,aut ſm aliã talẽ paſſionez,ex re ipſa pꝫ,ꝙ magna fit mutatio in exterioꝛib⁹:cui⁹ expõnẽ inqt. Cũ eni fit alteratio circa coꝛ, ⁊ in ipſo coꝛde ſm aliqͣ magnitudinẽ notabilr apparẽs:hęc alteratio in ſenſibili ⁊ exterioꝛi ꝑte coꝛpis magnã facit dr̃iaz in ruboꝛib⁹, ⁊ palloꝛib⁹, ⁊ tremoꝛib⁹, ⁊ timoꝛib⁹, ⁊ in hoꝝ ꝯrĳs, ⁊ nõ ob aliđ eſt iſtud, niſi qm̃ coꝛ eſt ꝑn^m cui⁹ alteratio dilatat̃ valde in ꝑncipiatĳ. Per q̃ dat itelligere tertiũ modũ:q̃ ſenſus ⁊ imagiatões alterãt nos,ħ.n.faciũt,q̃ten⁹ nobis imaginãtib⁹ aut ſentiẽtib⁹, coꝛ patit̃, ⁊ alterat̃,ꝑ cui⁹ alteratiõez fit alteratio in exterioribus membꝛis,quę pendent a coꝛde vt Ariſtoteles declarauit. Cõmentarium

3⁹ modus q̃ imagiatio ⁊ ſenſus alterãt nos

Ergo initiũ motionis,quẽadmodum ꝑcepimus,res cõſectanda, ⁊ declinanda eſt,in ĳs tñ, quę geri,adminiſtrariqꝫ poſſint. Caloꝛ autẽ, ⁊ frigus neceſſario earũ notionem,atqꝫ viſuz cõſectãtur,qa res triſtifica euitari,iucũda affectari ſolet. Verũtamẽ tenuibus in rebus id valde obſcurum eſt,triſtificę eni iucundęqꝫ res fere oẽs cũ frigoꝛe,aut caloꝛe occurrũt,qđ qdez ex aĩoꝝ nr̃oꝝ ꝑturbatõib⁹ colligit̃. Et.n.audacia, pauoꝛ,ꝯcubit⁹, ⁊ alĳ i coꝛꝑe ſuboꝛiẽtes motus triſtifici,iucũdiue ſũt ꝑtiꝫ i certĩ mẽbꝛis,partiꝫ in toto coꝛpoꝛe.idqꝫ cũ caloꝛe,aut frigoꝛe.

Adhuc aũt pꝛicipiũ motus vt dcm̃ eſt,eſt ꝑſequibile ⁊ fugibile. Sꝫ hoꝝ itellectionẽ atqꝫ phãtaſiam caliditas, ⁊ frigiditas ſequunt̃. Triſtabile eni fugibile,iucũdũ perſeqbile eſt. Sꝫ lꝫ valde lateat circa parua hoc accidere:tñ ſũt triſtabilia ⁊ iucũda oĩa fere cuz frigiditate aliq̃ atqꝫ caliditate. Hoc aũt palam ex paſſionibus, audacię eni ⁊ timoꝛes ⁊ venerĳ mot⁹,atqꝫ cętera coꝛpoꝛea triſtabilia, ⁊ iucũda:hęc qdez ſꝫ partem cuz caliditate ⁊ frigiditate ſunt:hęc autem ſm totum coꝛpus.

Cõmentarium Tertio idẽ ꝓbat ex ꝑte obiectoꝝ, ⁊ dic̃. Adhuc ãt ꝑn^m motus,vt dcm̃ eſt,ẽ ꝑſeqbile ⁊ fugibile:ꝑſeqbile qdẽ aſſequẽdi,fugibile aũt fugiẽdi. Sꝫ hoꝝ itellectionẽ atqꝫ phãtaſiaz calitas, ⁊ friditas ſequunt̃.g̊ ſpẽs, ⁊ phãtaſię ſũt ꝑn^a alteratiõis. Cꝫ ãt itellectio ⁊ phãtaſia ꝑſeqbiliũ ⁊ fugibiliũ calefaciãt, ⁊ ifrigidẽt.ꝓbat,qm̃,vt iquit,fugibile ẽ triſtabile,ꝑſequibile eſt iucundũ:mõ lꝫ lateat circa ꝑua triſtabilia ⁊ ꝑua iucũda ħ accidẽ:tñ oĩa triſtabilia, ⁊ iucũda fere cũ friditate aliq̃,atqꝫ calitate ſũt ⁊ dixit fere ꝑꝑ iucũda ⁊ triſtia intellectualia:q̃ nõ niſi ꝑ accñs alterãt: ⁊ ħ ꝓbat ex paſſiõib⁹,q̃s iferũt, ⁊ dic̃. Hoc ãt palã ex paſſiõib⁹,q̃s iferũt,audacię eni ⁊ timoꝛes, ⁊ mot⁹ ſiue paſſiões venerię,atqꝫ cętera coꝛꝑea triſtabilia, ⁊ iucũda:hęc qdẽ ſm ꝑtẽ coꝛpis cuz caliditate ⁊ frigiditate ſunt:hęc aũt ſm totum coꝛpus. Cũ eni triſtabile

sub ratione

Ayuntamiento de Madrid

ſub ratione triſtabilis appꝑhenditur, ſi arduuꝫ ſit, ilico totus ſpūs frigeſcit, ꝛ totū fere corpus ad frigidū alteratur. ſi aūt non ita arduum, ꝓ parte idē efficit: iteruꝫ cum iucūduꝫ apꝑhēditur ſub rōne iucūdi, mox ſpūs exardeſcit, ꝛ alterat̄ corpus ad calidū, totū qdē: ſi magnū, ſm ptē vo: ſi puū ſit.

¶ At memoria, ꝛ ſpes ex vſu eiuſmodi motuū, quaſi ſpectrorum nūc magis, nunc minus cauſe eorum ipſorum ſunt.

¶ Preterea memorie, ꝛ ſpes: huiuſmodi idolis vtentes, aliquando quidem minus, aliquādo autem magis cauſa horum ſunt.

Cōmentariuꝫ ¶ Quarto idē ꝓbat, ex eo q2 memorie ꝛ ſpes cauſa ſunt calidi ꝛ frigidi, inquātuꝫ vtunt̄ atqꝫ coniūgunt̄ idolis, ꝛ ſpēb⁹ delectabiliū ac triſtabiliū. ergo a fortiori ſpēs ipſe triſtabilium ꝛ delectabiliū cauſa erūt calefaciēdi ꝛ infrigidādi: nō quidē equaliter, ſed aliquando magis aliquādo minus, vn̄ dicit. Preterea memorie ꝑteritoꝝ, ꝛ ſpēs futuroꝝ vtentes h⁹ idolis. ſ. triſtabiliū vel delectabilium, que aut ꝑterierūt, aut futura ſunt: aliqn̄ minus, aliqn̄ magis hoꝝ cauſa ſunt. ſ. calefaciendi ꝛ frigefaciēdi corpus.

Memoria ꝛ ſpes alterant ¶ Quo qdem ad rōneꝫ attinet, aīaduerte q memoria, vt libro de memoria dictuꝫ eſt, certa acceptio eſt eius, qđ prius appꝑhēſum eſt: ideo memoria virtutē hꝫ eius: qđ prius appꝑhenſuꝫ eſt, eſt eni illius ſpēs. ſed ſpēs calidi, vt dcm̄ eſt, virtutē hꝫ calefaciēdi, ꝛ alterandi corpus. ḡ memoria quatenus illa ſpe vtitur, aut illi ꝯiungit̄: eādem virtutē habebit. Spes vo, vt Ariſtoteles ꝺſcribit y° rhetoricoruꝫ, eſt expectatio magni boni futuri, ꝛ hoc non eſt niſi cū appꝑhenſiōe illius, ꝛ ita cuꝫ delectatione: diximus aūt delectationē eē cū caliditate, quare ſpes inquātū cōiungitur ſpēb⁹ delectabilium, alterat corpus ad calidū. ¶ Quo vo ad verba attinet, dixit aliqn̄ magis aliquando minus, ꝑ ex parte paſſi: naꝫ aliqui ſunt magis: aliqui minus diſpoſiti ad calidū vel frigidū. Melācholici qdem ad triſtitiaꝫ ꝛ ad frigidum magis diſpoſiti ſunt: ſanguinei ad letitiam ꝛ gaudiū. 2° ex pte ſpēi: qm̄ fortius in vno q̄ꝫ in altero imprimit̄ ſpecies, ob iſtas cauſas aliq magis: aliq minus alterant̄.

¶ Ratio igitur exigit, vt taꝫ interiores ptes formentur, q̄ꝫ partium inſtrumentariarum initia cōmutētur ex ꝯcretis mollia, ꝛ ſoluta, ex mollib⁹ ꝛ ſolutis ꝯcreta. ꝛ mollia viciſſiꝫ, ꝛ dura.

¶ Quare rōnabiliter iam condita ſunt que intus, ꝛ que circa principia organicarū partiuꝫ, permutantia ex cōdenſatis, humida: ex humidis cōdenſata: ꝛ mollia ꝛ dura ex inuicem.

Cōmentariuꝫ ¶ His ſuppōnibus ſtantibus, ꝯcludit pmo diſpōnē partiuꝫ corporis aīalis eſſe optime a nā inſtitutā, ꝛ dicit. Quare rationabiliter iam a natura cōdita ſunt que intus, vt cerebrū ꝛ cor, ꝛ cetera viſcera, vt alterū alterū iuuet ꝛ cōtemperet, ꝛ ſeruiat, ꝛ ēt optime cōdita ſunt ꝛ que circa principia organicarum partiū, vt ſūt iūcture, ꝛ nerui, ꝛ chorde, ꝛ muſculi, ꝛ lacerti, ꝛ cetere ſeruiētium ad motū: ſunt dico optime conſtituta a nā, vt ꝑmutare ſe poſſint, ex condēſatis ꝛ frigidis, ad humida ꝛ cal'a. Cerebruꝫ eni refrigerat cor: ꝛ humectat, ex humidis ꝛ calidis condēſata ꝛ frigida, cor. n. calefacit cerebrū: ꝛ vt poſſint fieri ꝛ mollia, hoc eſt extenſa, ꝛ dura: hoc eſt contracta ex inuicē: ad hoc eni iūcture ſunt ordinate cuꝫ ligamētis, ꝛ neruis.

In corpe aialis duplex aptitudo ¶ Quo aūt ad diſpōnē corporis aīalis attinet, aīaduerte in corpore aīalis eē duplicē aptitudinem nālem, altera que pendet ex mēbris ꝑncipalib⁹: que ita ſūt ordinata, vt poſſint calefacere, frigefacē, humectare, ꝛ exiccare pro neceſſitate operādi. Cor. n. ita eſt optime ordiatū, vt ſi fuerit neceſſariū actioni aut oꝑationi, quā intēdit aīa: calefacere mēbra, mox ſpūs mittit ad calefaciēdū. Si autē fuerit neceſſariū oꝑōni, quā intēdit aīa, frigefacere, mox retrahendo calorē ꝛ ſpūs, infrigidat ipm, ēt cerebrū. Mēbra vo exteriora, ꝛ a corde elōgata ita a natura ordinata ſūt, vt mox pro neceſſitate oꝑōnis, quā intēdit aīa, alterationem a mēbris principalib⁹ ſuſcipiāt ad calidū, ꝛ ad frigiduꝫ. Meruerūt aūt mēbra principalia, ꝛ membra minus ꝑncipalia hanc nālem diſpōnē ac aptitudinē, vt eſſent aīe ꝑfectibilia, ꝛ inſtrā: nec alia rō eſt, niſi q2 ſunt ab aīa apta perfici, ꝛ operibus illius apta fiūt, ꝛ aīa apta ꝑficere: ꝛ vti illis, vt inſtrumentis ad ſuas oꝑationes. Hec de diſpōnib⁹, ꝛ aptitudib⁹.

¶ Que cum ita cōmutentur, ꝛ vis quoqꝫ agendi, ꝛ patiendi ea natura ꝑdita ſit, quā ſepe indicauimus, cuꝫ accidit aliud patibile, aliud agēs eſſe, ꝛ nihil ex ijs deſideretur, q̄ ad formā, ꝛ qd res ſit pertineant, primo quoqꝫ tempore aliud agit, aliud patitur.

¶ His autē accidentibus in hūc modum, ꝛ adhuc paſſiuo ꝛ actiuo talem nām habentib⁹: q̄lem cōpluribus locis diximus: cuꝫ opus fuerit, vt ſit hoc qdem actiuuꝫ, hoc autē paſſiuuꝫ, nihilqꝫ deficiat eoꝝ, que in vtriuſqꝫ rōne ſunt: cōfeſtim hoc qdem facit, hoc autē patitur.

¶ Cū concluſit ex parte ptiū deſeruientiū oꝑōnibus aīe nāleꝫ duplicē aptitudinē, alterā in mēbris, que ſunt inſtrā motus, in recipiendo alterationē a principalibus, ꝓ neceſſitate oꝑōnis, quā intēdit aīa, alterā in mēbris principalib⁹, in alterando illa mēbra pro neceſſitate oꝑōnis quā aīa intēdit: nūc dat modum quō aīal moueat̄, ꝛ corpore, ꝛ mēbris vtatur: ꝛ dicit. His aūt diſpōnibus nālibus accn̄tibus in membris in hūc modū, quem diximus ꝛ adhuc paſſiuo ꝛ actiuo talē nām hn̄tibus qualē cōpluribus locis diximus: in qbus diximus, q talē hn̄t nām, vt illud agat, ꝛ hoc patiat̄: nec ob aliud, niſi ex nā, qua alterū alterius eſt ꝑfectio: cū opus fuerit, vt hoc qdeꝫ ſit actiuū ꝛ agat. ſ. aīa: hoc autē paſſiuū ꝛ patiatur. ſ. corpus, ꝛ nihil deficit eoꝝ, que neceſſaria ſūt in rōne, qua alterū eſt actiuū, alterum paſſiuuꝫ, ita vt ex pte anime non deficiat intētio, ex pte corporis nō deficiat particula, vel nō ſit impeditum: cōfeſtim hoc qdeꝫ facit. ſ. aīa, hoc autē patitur. ſ. corpus: ꝛ ſic ſequit̄ motus, cuꝫ. n. aīa motum intēdit, mox cor mittit calorē ꝛ ſpirituꝫ ad mēbra motus, ꝛ illa cōfeſtim ſeſe extendētia mouētur: cū intēdit qetē: mox cor retrahit calorem ꝛ ſpiritum, ꝛ quieſcunt.

¶ Ob eāqꝫ rem ſimul, vt ita dixerim, homo intellegit incedēduꝫ eſſe, ꝛ incedit, niſi forte aliđ impedimento ſit. Inſtrumentarie qdē partes cōgrue affectiones ꝑparant, appetitio affectiones, appetitionem viſum. hoc aūt vel ex ſenſu, vel ex notione efficitur. ſimulqꝫ ꝛ celeriter ipſa res euenit, qm̄ principiū agēdi, ꝛ patiēdi iter ea refertur, que mutuam habeant naturam.

¶ Quapꝑ ſimul, vt ita dicaꝫ, intelligit, q ambulandū ſit, ꝛ ambulat: niſi alteruꝫ qd impediat. Organicas eni partes paſſiōes decēter parāt: appetitus autē paſſiones: appetitū autē phantaſia: hec autē fit, aut per intellectū, aut per ſenſum. Simul autem ꝛ cito: quia factiu[illegible] ꝛ paſ[illegible]

ſiuum adinuicem ſunt ſm naturam.

Cōmentarius

¶ Cū cōcluſit moduꝫ quo aīa mouet corpus, cōcludit ordinem, quo corpus ad motuꝫ ꝑficit, ⁊ dicit. Quapꝑ ſimul, vt ita dicam aīal intelligit, ꝙ ambulādum ſit, ⁊ ambulat, ⁊ dixit, vt ita dicā, qm̄ nō ſemꝑ cum intelligit eē mouēduꝫ mouet: niſi intellectionē illam ſequat̄ voluntas, vel dixit ſil' vt ita dicam, qm̄ reuera prius intelligit ꝙ moueat̄: ſed dr̄ illa fieri ſimul, qm̄ nō mediat tēpus, ſi volūtas adſit: quin moueat̄, niſi alterum qd ipediat. Cām affert ⁊ exponit ordinē in partib⁹ ad executionē motus, ⁊ dicit. Organicas eniꝫ ꝑtes paſſiōes quę ſunt in aīa decēter parāt ad calidū ⁊ ad frigidum ꝓ neceſſitate operādi, vt dcm̄ eſt, corde mandāte, ⁊ retrahente ſpiritū ⁊ calorē: vel de per ſe paſſiones alterant mēbra ad calidū ⁊ frigidū pro neceſſitate agēdi, vt dictum eſt. Diximus enī ꝙ paſſiōes alterāt, qr paſſiones taliū: ⁊ qa ad ipſas ſequit̄ alteratio in ꝓncipio, per qd̄ alterant̄ cętera quę ab illo ꝓncipio ſunt. Sic igit̄ paſſiones alterant mēbra motus, ⁊ parāt illa alterationib⁹ ad calidū ⁊ ad frigiduꝫ ꝓ neceſſitate. dixit decēter. Qm̄ ita tenet vt nihil deſit ꝓ diſpoſitione. Appetitus ꝟo parat paſſiones, ex ipſo.n. ſequuntur paſſiōes in nobis, vt patet. Appetitū autē parat phantaſia, quę oſtēdit illi hoc eē, qd̄ quęrit, ⁊ optat. phātaſia autē hęc fit, ⁊ ꝑparatur per ſenſuꝫ / e qua exterius mouet̄: aut ꝑ intellectum ſyllogiçātem. ğ hoc ordine fit motus. Exponit autē cur ſimul ⁊ cito q̄ſi in nō perſpecto tꝑe hęc fiāt: ⁊ dicit. Sil' autē ⁊ cito hęc oīa fiunt, vt in feris, ⁊ velocib⁹ leporib⁹, qm̄ aīa ⁊ corpus paſſiuū ⁊ factiuū adinuicem ſunt ſm nām. Ex

An paſſiones poſſint alterare corpus

his quę hic Ariſtoteles dixit, patere pōt, ꝙ paſſiones noſtrę / quę in aīa noſtra ſunt, parāt inſtr̄a motus alterādo illa ad calidū vt extendant̄: ⁊ ad frigidū, vt cōtrahant̄: dupl'r tum per ſe, vt ſunt effectus coꝝ: q̄ tales alterationes faciūt: tum faciendo alterationē in corde qd̄ eſt principiū ex quo alia alterari poſſunt. Qr aūt paſſiōes per ſe alterare poſſint mēbra noſtra / Auicēna cōfirmat̄, qui voluit, ꝙ nō mō aīa nr̄a affecta fortib⁹ paſſionibus poſſit alterare ꝓpria mēbra, qbus intendit vti ad ſuas opōnes, ſed corpora aliena: vt 6° nāliū expoſuit: potiſſimū ſi aīa fuerit cęleſti virtute bene cōſtituta: narrat eni hanc aīam poſſe nutu oīa euertere: verum de his alibi.

Ordo in motu

¶ Scđo pꝫ, ꝙ ordo quo aīa mouet corpus nr̄m eſt, vt paſſiones in ipſa factę parēt mēbra motus ad cal'm, vt extendant̄: ad frigidū, vt retrahant̄, vel quieſcāt: paſſiones ꝟo, in aīa inducunt̄ ab appetitu: appetitus inducitur a phātaſia: quę illi oſtendit / hoc eē qd̄ appetit. Phantaſia ꝟo inducit̄ in brutis a ſenſu, in hoibus a ſenſu, ⁊ ab itellectu rōcinante: ergo hoc pacto motus ex aīa in corpus fit: ⁊ hoc ordine: nā ꝓmo ſenſus vel intellect⁹ mouet phātaſiam: phātaſia mota mouet appetitū: appetitus motus, alterat animaꝫ ad paſſiones, anima alterata ad paſſiones, alterat membra ⁊ ſic mox motus fit.

¶ Princeps animaliū motor neceſſario in aliquo initio ſitus eſſe debet.

¶ Mouens autem animal ⁊ primum: neceſſe eſt eſſe in aliquo principio.

Cōmentarius

¶ His declaratis de motu, ⁊ ordine, ⁊ modo quo aīa mouet aīalis corpus: hic vult īueſtigare qd eſt inter mēbra aīalis corporis ꝓmuꝫ, ⁊ principale inſtr̄m: ⁊ ſumit q̄dam q̄ſi ꝓloquia: vt ex illis inferat qd̄ quęrit: ⁊ primū qd̄ aſſumit, eſt: ꝙ illud qd̄ eſt primū mouens aīal, dꝫ eſſe in aliquo ꝓncipio: ⁊ per principiū itelligit aliquā partem principalē, quę ſit ꝓncipium alicuius vel aliquarū opationū. Hęc eſt ꝓa ſuppō.

¶ Quinetiam expoſuimus copulam ipſam alterius partis initium eſſe, alterius exitum.

¶ Iunctura ꝟo, ꝙ ſit huius quideꝫ principiū, huius autem finis: dictum eſt.

Cōmentarius

¶ Scđa ſuppō, eſt, iunctura, eſt principiuꝫ ⁊ finis. principiū quidem partis quę mouet̄ / ⁊ finis partis mouētis, vt dictū eſt, ⁊ hoc dicit. Iūctura ꝟo, ꝙ ſit huius qdeꝫ ꝓnm. ſ. ꝑtis motę: huius aūt finis. ſ. ꝑtis mouētis, dictū eſt. Hęc 2a ſuppō.

¶ Propterea efficitur, vt nā eiuſmodi copula mō tāq̄ꝫ re ſingulari, mō tāq̄ꝫ duplici vtat̄. cuꝫ eniꝫ ex vno loco in aliū motus agit̄, neceſſitas cogit, vt extrema altera nota qeſcat, altera moueat̄, quādoquidem pauloante ꝓbauimus id, qd̄ motū parit, in re quieſcente ſe ſuſtinere.

¶ Quapꝑ ⁊ eſt qdē vt vno: eſt aūt vt duobus nāꝫ vti ipſa: cū.n. moueat̄ hinc: neceſſe eſt hoc quidem extremoꝝ ſignoꝝ qeſcere, hoc aūt moueri. Qr eniꝫ id quod quieſcit, oporteat id eſſe: cui firmetur id: quod mouet̄: dictū eſt prius.

Cōmentarius

¶ Qua iūctura eſt ꝓncipiū ⁊ finis, Ariſtoteles verificat, ꝙ aīa ea vtatur aliquando, vt vno: aliqn̄, vt duobus, ⁊ dicit. Quapꝑ ſubaudi qr iūctura eſt ꝓnm ⁊ finis, ideo ⁊ eſt qdē nāꝫ ea vti, vt vno: eſt auteꝫ, vt ea vtat̄, vt duob⁹. ⁊ exponit qn̄ ea vtit̄, vt duob⁹: ⁊ qn̄, vt vno: ⁊ dicit. Cū.n. altera ꝑs moueat̄ hinc, hoc eſt ex altera ꝑte. ꝟ.g. brachiū ex humero, neceſſe ē extremoꝝ ſignoꝝ, ideſt extremarū ꝑtiū, q̄ iūctura ligant̄: hāc qdē qeſcere. ſ. humoꝝ, qui mouet, hāc moueri. ſ. brachium. Cuius cāꝫ affert, ⁊ inqt. Qr.n. id qd̄ quieſcit. ſ. humerū oporteat id eſſe, cui firmet̄ id: qd̄ mouet̄. ſ. brachium, dictum eſt prius: quare iūctura / cū altera pars mouet̄, altera qeſcit, ea natura vtit̄, vt duob⁹: cuꝫ totū ⁊ oēs ꝑtes ſimul mouentur: ea natura vtitur, vt vna. Hęc ſuperius ſunt expoſita.

¶ Itaqꝫ extrema brachij pars mouetur, ⁊ non mouet, cū tn̄ gibberis inflexu ꝑs, hoc eſt man⁹ moueat̄, quę ſane cum toto brachio agitat̄.

¶ Mouet̄ igit̄ ⁊ nō mouet extremum brachij: eius autē quę eſt in cubito, iūcturę, hoc qdem mouet̄ in ipſo toto moto: hoc aūt mouet.

Cōmentarius

¶ Scđo cōcludit, dr̄iam inter iūcturaꝫ ⁊ vltimū motū, ⁊ dicit. Mouet̄ igit̄ ⁊ nō mouet extremū brachij: qd̄ eſt in his, quę mouent̄, vltimū veluti vltima ꝑticula digiti ita mouet̄ ꝙ nullā aliā aīalis ꝑteꝫ moueat: at eius iuncturę, q̄ eſt in cubito ligans vltimā ꝑtē cū ꝓma: hoc qdē mouet̄ in ipſo toto moto: h̄ eſt cū tota vltima ꝑs mouet̄: h̄ aūt mouet: pars.n. quę ſe tenet cū ꝑte mota / mouet̄: ꝑs āt, q̄ ſe tenet cū ꝑte mouēte / mouet. Et ſic pꝫ dr̄ia īter iūcturā ⁊ ꝑtē motā vltimo.

¶ Atqꝫ etiā neceſſario aliquid cōſtituendū eſt, qd̄ facultate quidem ſingulare ſignuꝫ habeat̄, ſed actu duplex. idcirco ſi aīal brachium eſſet, in gibbere profecto mouentis animę origineꝫ locandam exiſtimaremus.

¶ Neceſſe aūt aliqd eē ⁊ imobile: qd̄ qdē dicimus potētia qdeꝫ vnū eē ſignuꝫ: actu aūt fieri duo: vt ſi animal eſſet brachiuꝫ, hic alicubi animę mouens principium eſſet.

Cōmentarius

¶ Tertia ſuppō, in toto aīali moto neceſſe eſt aliqd eſſe, ⁊ imobile, qd̄ qdē dicimus potētia ⁊ ſubto vnū ſignuꝫ eē: actu ꝟo ⁊ rōne, eē plura ſigna, fieriq̄ꝫ duo in quo ꝓnm qd̄ eſt ipa aīa reſideat: vt cor. Cor.n. imobile exn̄s / q̄tenus non mouet̄ motib⁹ ꝑtiū: q̄ ab ipſo mouent̄: poa ⁊ ſubto: eſt vnū ſignuꝫ,

⁊ inquātū

⁊ inquātū eſt vnum:aīal moueri pōt vno motu totali de lo/
co ad locū:actu v̄o ⁊ rōne fit duo:qm̄ cū aīalis altera pars
mouet̄:altera q̄eſcit,coꝛ reſpectu p̄tis quieſcētis dī q̄eſcere,
reſpectu p̄tis motę dī moueri:⁊ ſic ſubdit rōneʒ duoꝝ,⁊ h̄
exponit ꝑ exēplū dcm̄ de bꝛachio,⁊ inq̄t.Ut ſi aīal eēt bꝛa/
chiū:hic.ſ.in bꝛachio eēt p̄nm aīę:⁊ nō in oī p̄te:ſed alicubi,h̄
eſt in iūctura:⁊ h̄,q̄ꝛ eſt vna ſubto,plures rōne,⁊ actu.Eo/
dē mō opʒ exiſtimare aīam in aīali eē in ea p̄te,q̄ pōt ſubto
eē vna:ratione,⁊ actu plures.Quare 3ª ſuppō ſit,ꝙ in aīali
moto eſt aliq̄d imobile:quod eſt vnum ſubiecto,⁊ plura ra
tione:veluti in bꝛachio:in quo opoꝛtet aīam eſſe.

Et certe vt bꝛachiū ad gibberē ſe hʒ,ita cōtin
git inanima q̄daʒ,quoꝝ de genere eſt bacilluʒ,
ſe ad manū habere,vt ſi bacilluʒ moueat,ꝑſpi/
cuum ſit aīam in neutro extremo ꝯſiſtere,neqʒ
in extrema rei motę parte,hoc eſt manu,neqʒ
in altero pꝛincipio,hoc eſt bacillo.

Qm̄ aūt ꝯtingit ⁊ ad manū aliq̄d inaīatoꝛuʒ
ſic ſe hr̄e,vt ſi moueat baculū manus:manife/
ſtū:qm̄ in extremoꝝ neutro aīa inerit:neqʒ in
ex̄mo eius:q̄d mouet̄:neqʒ in altero p̄icipio.

Cōmentariuʒ: Hic pōt ꝯſtitui 4ª ſuppō,⁊ eſt,ꝙ aīa non reſideat in iun/
ctura:quā ſil̄r ponit,⁊ ꝓbat a quodā ſili̇,⁊ dicit.Qm̄ aūt con
tingit,⁊ ad manū aliq̄d inaīatoꝝ ita ſe hr̄e,vt ſe hʒ bꝛachiū
ad armū,vt ſi manꝰ moueat baculū:nā baculus ſe habʒ,vt
bꝛachiū:⁊ manus vt armus,manifeſtum,vt inq̄t,eſt qm̄ in
extremoꝛum neutro anima inerit,neq; in extremo eius:q̄d
mouetur.ſ.baculi:neq; in altero pꝛincipio.ſ.in extremo ma
nus:vt tāq; per ſe notum relinquit.

Hoc eni p̄ę manu tū ſūmaʒ,tū infimā obti/
net partē.vt hac ſaltē cauſa,niſi pꝛincipiuʒ aīę
mouens in bacillo cōdat̄,neqʒ in manu fuerit.
nam ſumma ipſius manus p̄s ita ad bꝛachiale
comparatur,vt hęc pars ad gibberem.

Eteni lignū hʒ ⁊ pꝛincipiū ⁊ finē ad manuʒ.
Quare p̄p hoc,ſi nō ī baculo p̄icipiū mouēs,
q̄d eſt ab aīa:ineſt,neqʒ in manu.Sil̄r.n.ſe hʒ
Carpos Iūctura: ⁊ ex̄mū manꝰ ad iūcturā,⁊ hęc p̄s ad cubitū.

Cōmentariuʒ: Accepit ſilitudinē,⁊ dixit,ꝙ ita ſe hr̄e pōt aliq̄d inaīatoꝝ
ad manū,vt ſe hʒ manꝰ ad cubitū:hāc ſilitudinē ꝓbat,⁊ de/
inde ꝯcludit ſuppōnē,⁊ dicit.Et.n.lignuʒ,hoc eſt baculus,
hʒ ⁊ p̄nm ⁊ finē ad manū,ḡ eodē mō ſe hʒ,vt manus ad cu
bitū:⁊ ſic bona fuit ſilitudo:verificata ſilitudīe ꝯcludit,ſup
pōnē iterū:⁊ dicit.Quare p̄p hāc ſilitudinē,ſi non eſt in ba
culo p̄nm ⁊ virtus motiua:quę eſt ab aīa:neq; in manu erit.
cuiꝰ rōnē repetit,⁊ inq̄t.Sil̄r.n.ſe hʒ ad extremuʒ manꝰ ad
iūcturā:qua ꝯiūgit̄ baculo,⁊ hęc pars.ſ.manꝰ ad cubitum.

Iūctura Carpos: Quo v̄o ad v̄ba attinet,iūctura gręce eſt carpos,latine
tum fructus,tum iunctura manus:veruʒ hic pꝛo amplexu:
quo manus baculum tenet,accepit.

Propterea q̄d nihil differūt partes,quę co/
aluerint ab ijs,q̄ nō eiuſmodi ſīt,q̄ppe cū ip̄m
bacillū vt pars ſep̄abilis euadit.Itaqʒ neceſſe
eſt illiꝰ ſedē nulla oꝛigine ꝯtineri,quę alteriꝰ ſit
finis.neqʒ ſi aliud cū eo magis cōtinens ſit,vt
pꝛincipiū extremę bacilli partis in manu.huiꝰ
in bꝛachiale.Oꝛ ſi in manu id nō ſit,nimirum in
p̄te habebit̄ ſup̄ioꝛe.atqʒ etiaʒ gibbere q̄eſcēte
tota iferioꝛ p̄s,q̄ tamē continens ſit,mouet̄.

Differūt aūt nihil q̄ adnata ſunt,ab his,q̄ nō
ſūt adnata.Fit.n.vt auferibil̄ p̄s,baculus.Ne
ceſſe ergo in nullo eē p̄icipio,q̄d ſit alterius fi
nis:neqʒ ſi q̄d magis extra eēt,vt extremi bacu
li,in manu p̄icipiū eēt:neqʒ huiꝰ ī iūctura.Si
eni neqʒ in manu:q̄a ſup̄iꝰ adhuc p̄icipiū eſt,
neqʒ hic.Adhuc eniʒ cubito manēte,mouetur
totum continuum,quod eſt deoꝛſum.

Remouet dubiū,qm̄ poſſet dici,ꝙ nō eſt ſil̄e de baculo ad manū:⁊ de manu ad cubitum,qm̄ manus eſt adnata cu/ Cōmentarium
bito:nō ſic baculus manui,vñ dicit.Differunt autē nihil,q̄
adnata ſunt/ab his,quę nō adnata:quātū ad hoc q̄d eſt nō
eſſe ſubtū virtutis motiuę:qm̄ ſiue adnata p̄s ſit,ſiue aufe/
ribilis,nullo mō extremū eius,pōt eē ſubm̄ virtutis moti/
uę.P̄ęterea baculus ſit,vt pars auferibilis,veluti manus
auferibilis eſt a bꝛachio.Ideo cōcludit ſuppōnē,⁊ dic̄.Ne/
ceſſe ḡ in nullo eē p̄nº virtutē ipſaʒ motiuaʒ:q̄d ſit alteriꝰ fi/
nis.Dices foꝛtaſſe,ꝙ virtꝰ motiua ē in cubito:qm̄ eſt mag̃
intra q; ſit manꝰ,obijcit contra,⁊ dicit.Oꝛ neq; eſt dōm ꝙ
huiꝰ p̄nm ſit in iūctura.ſ.cubito:q̄ꝛ aliq̄d extremi baculi eſt
magis extra/⁊ hoc inquit.Neq;,hoc eſt,ſicut neq; in manu
p̄nm motiuū eēt,ſiq̄d vt extremi baculi,magis extra eēt,q;
ſit bꝛachiuʒ ipſi cubito:ſic neq; p̄nm motus huius.ſ.bꝛachij
eſt in iūctura cubiti.Huiꝰ rei cām affert ⁊ dicit.Si.n.neq;
in manu eſt,qm̄ adhuc eſt p̄nm ⁊ p̄s ſup̄ioꝛ ad illaʒ:neq; hic
ſcʒ in cubito erit virtꝰ motiua:qm̄ cubitū hʒ p̄teʒ adhuc ſu/
perioꝛē.Et q̄ꝛ q̄s poſſet dicere cubitū nō eē p̄nm bꝛachij:q̄a
nō hʒ virtutē motiuā in ſe:obijcit,⁊ dic̄.Adhuc.n.cubito ma
nēte/mouet̄ totū cōtinuuʒ q̄d eſt deoꝛſum.ergo lʒ in cubito
nō ſit virtꝰ motiua p̄mo,eſt tñ mouēs virtute p̄mi mēbꝛi:⁊
ſic pōt eē mouēs:lʒ in cubito non ſit p̄º,⁊ ꝑ ſe,ac p̄ncipaliter
motiua virtus.Ex his patet,ꝙ virtus motiua pꝛincipaliter
nec eſt in iunctura,neq; in partibꝰ per iūcturam ligatis.

Sʒ cū ſimil̄r coꝛ ad mēbꝛa tam dextra,q; ſi/
niſtra ſe habeat,⁊ per p̄tes,cōtraria mēbꝛa ita
agant̄,vt neq; ex perpetua q̄ete ſiniſtrę partis
dextra moueat̄,neqʒ e cōtrario fiat,cū exoꝛdiū
a ſuperioꝛe ambarū partiuʒ loco ſemp̄ ducat̄,
neceſſe eſt medio pectoꝛis,hoc eſt coꝛdi ipſaʒ
aīę mouētis oꝛiginē reddi,quādoq̄deʒ ambo/
rum extremoꝛum medium eſt vltimum.

Qm̄ auteʒ ſimil̄r ſe hʒ a ſiniſtris ⁊ a dextris,
⁊ cōtraria ſimul mouent̄:vt nō ſit in q̄eſcendo
dextrū,moueri ſiniſtrū neqʒ in eo q̄d eſt quie/
ſcendū hoc,illud:ſemp̄ autē in ſup̄ioꝛi ad am/
bo:eſt p̄icipiū,neceē ē in medio eē p̄icipiū aīę
mouēt̄.Amboꝝ.n.ex̄moꝝ mediū vltimū eſt.

Cuʒ ꝓbauit ꝙ virtus motiua aīę p̄ncipal̄r nō ſit in iūctu/ Cōmētarium
ra:nūc vult cōcludere ꝙ virtus motiua ſit in medio,⁊ pōt
hic q̄d dicit,eē 5ª ſuppō:⁊ ꝓcedit enthymematice,aſſum/
ptis tribꝰ in ant̄e.¶ Pꝛimuʒ ꝙ motiua aīę virtus ſimil̄r ⁊
ęqual̄r eſt a ſiniſtris,⁊ a dextris:nō.n.vt ſupponit appꝛopi/
quat magis dextris q; ſiniſtris.¶ Scd̄m,dextrū ⁊ ſiniſtrū:
quę cōtraria ſūt ſm̄ ſituʒ:aliq̄n ſil̄ mouent̄:⁊ aliq̄n ſubaudi
ſimul quieſcūt:dico ſil̄ quieſcūt,vt nō ſit in q̄eſcēdo dextrū
⁊ moueri ſiniſtrū:neq; ecōtrario ſit in quieſcēdo hoc.ſ.ſini/
ſtrū ⁊ moueri hoc.ſ.dextrū.¶ Tertiū eſt ꝙ p̄nm dʒ eē in ſu/
perioꝛi,⁊ dignioꝛi loco,⁊ mēbꝛo p̄oꝛi ad ambo.ſ.ad dextruʒ

Ayuntamiento de Madrid

⁊ ſiniſtrū:his ſtantibus,ꝯcludit,neceſſe eſt in medio eē pricipiū aīe mouētis.Cui⁹ cām affert,⁊ inqt,Amboꝝ.n.extremoꝝ.ſ.dextri ⁊ ſiniſtri mediū eſt vltimū:eſt.n.vltimuꝫ dextri,⁊ vltimū ſiniſtri:⁊ locus prior ⁊ dignior vtroqꝫ.

Et hoc ipſuꝫ ęque cōparatur ad motiōes ſuperioꝝ,⁊ inferioꝝ partiū,vt ad lacertoꝝ,⁊ crurum,quorum origo eſt ſpina capitis,in ijs tamen,quibus illa dorſum perreptat.

Silr aūt ſe hꝫ ad motus hoc,⁊ ad eos,qui a ſurſuꝫ,⁊ deorſum:vt ad eos qui a capite ſpinę in habentibus ſpinam.

Cōmentarium. Sexta ſuppō pōt hic ꝯſtitui,ꝙ virt⁹motiua ſit in medio ſupioris,⁊ iferioris,⁊ dicit.Sꝫ hoc medium qꝺ eſt dextri,⁊ ſiniſtri ſilr ſe hꝫ ad motus illoꝝ,⁊ ad eos mot⁹,qui ſūt a loco ſurſuꝫ ꝟſus locū deorſum,vt ad eos mot⁹,qui ſunt a capite ſpinę ꝟſus deorſuꝫ in hn̄tib⁹ſpinā.Quo ꝟo ad verba attinet,ſpina grȩce eſt rachia/mō richia ſpina,⁊ dorſuꝫ dr:
Rachis ⁊ fortaſſe per rachiā partē inferiorē intellexit,quę ſm lōgitudinē opponit capiti:vt eſt ps ſub vmblico ꝟſus femur,⁊ pars retro ꝟſus nates:tibię.n.non intelligunt de ptib⁹inferioribus,vt dcm̄ eſt libello de iuuētute ⁊ ſenectute:⁊ tūc lege ⁊ ad eos qui a capite ad eos qui ſunt ſpinę:intelligendo p ſpinam partem inferiorem non connumeratis tibijs:vt eo libello exploratum eſt.

Qꝺ quidē omni ēt rōne ꝓbat. ſentiēteꝫ eniꝫ facultatem hic locari oportere cēſemus,ita vt hoc loco,quo principiū continet,ſenſus opera alteratione affecto ⁊ imutato,ptes ꝓximę adiuuēt extētę,⁊ contractę.atqꝫ ita neceſſario vel ꝓpter hāc ipſaꝫ cām motus animalib⁹agit.

cul tas ſen n dreſtcor locata.

Et rōnabilr hoc accidet.eteni ſenſitiuum hic eē dicimus:vt alterato,pp ſenſum loco,qui eſt circa pricipiū,⁊ pmutato,habitę pmutentur ⁊ extenſę ⁊ contractę partes,vt ex neceſſitate ꝓpter hęc fiat motus in animalibus.

Cōmentariuꝫ. Quę dixit pbat,ex eo qm̄ in loco medio eſt p̄mum ſenſitiuū,qꝺ eſt p̄n^m alteratiōis,ſenſitiuū eni collocatū eſt in medio,vt poſſit eē ꝯque alterās ptes ad extēſionē mittēdo calidū/⁊ ad ꝯctionē mittendo frigidū,⁊ dic.Et rōnabilr h qꝺ dcm̄ eſt virtutē.ſ.motiuam eē in medio,accidet,eteni ſenſitiuū hic in medio eē dicim⁹,⁊ rōnabilr ſenſitiuuꝫ hic eſt,vt alterato pp ſenſuꝫ ibi exn̄tē loco,q eſt circa p̄n^m ⁊ in ipſo p̄ncipio,⁊ permutato a paſſiōib⁹ in aīa ab appetitu emergētibus,ptes habitę/⁊ inuicē ꝯſequētes,⁊ per iūcturas ligatę,⁊ extēſę ⁊ ꝯctę pmutent:extēſę qdē pmutent ad motuꝫ:ꝯctę ꝟo,pmutent ad qetē:vt pp hęc.ſ.extēſioneꝫ ⁊ ꝯctionem ex neceſſitate fiat mot⁹ in aīalib⁹:p q̄ dat itelligere virtutē motiuā debere eē in medio,qa ibi reſidet virt⁹ſenſitiua:q̄ alterat ꝓ neceſſitate membra motus:⁊ dat intelligere cām pp quā virtus ſenſitiua ſit ibi:⁊ eſt,vt conuenienter poſſit mēbra alterare pro neceſſitate operandi.

Media ſane corporis pars,q̄ qdeꝫ cor eſt,⁊ in eo diffuſi ſpūs,q̄ꝫq̄ꝫ vna eſt,actu tamen plura reddat neceſſe eſt,ꝓpterea qꝺ lacerti,⁊ crura per ptes motū nāciſcunt ab initio.⁊ alteris quieſcētib⁹,altera mouent,exēpli grā in.a.b.c.ipm.b.mouet,mouet aūt.a.certe aliqd dꝫ qeſcere,ſi aliud mouēduꝫ eſt,aliud moturuꝫ.A. igit,qꝺ vnū poteſtate eſt,duo erit.itaqꝫ neceſſe eſt nō pūctū,ſed quādam eē magnitudinē.

Hāc aūt mediā corporis pteꝫ,potētia quidē vnā,actu ꝟo neceſſe eſt fieri plures.Eteniꝫ ſilr mouent mēbra a principio:⁊ altero qeſcente,alterū mouet.Dico aūt vt in.a.b.g.ipm.b.mouet:⁊ mouet.a.At ꝟo opꝫ ēt aliqd qeſcere,ſi debeat hoc qdē moueri,hoc aūt mouere:vnū ergo potētia eſt exiſtens ipſum.a.b.g.actu ꝟo duo erit.Quare neceſſe eſt non punctum,ſed magnitudinem aliquam eſſe.

Cōmentariuꝫ. Sexta ſuppō eē poteſt hoc,⁊ itelligit ſic.Hęc ps media in qua reſidet virtus motiua ⁊ ſenſitiua,non eſt ſimplr vna,nec ſimplr indiuiſibilis,⁊ pōt per hāc partem mediā ipſe itelligere cor,⁊ pōt intelligere totū thoracē.Thorax eni eſt a ſepto trāſuerſo ſpatium vſqꝫ ad collū ante ⁊ retro:intra qꝺ cor ꝯtinet:nō tn̄ ſe exponit.Ur g̊ mihi ꝙ thoracē itelligat:qm̄ nondum venit ad limitatū mediū:oſtēdit g̊ ꝙ hic locus medi⁹ dextri ſiniſtri iferioris ⁊ ſupioris nō ſit idiuiſibile,nec vnū ſimplr.⁊ dicit.

a b g

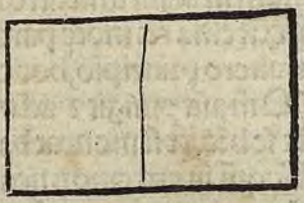

a b g

Hāc aūt mediā corporis ptē,quę iter dextrū ⁊ ſiniſtrum,⁊ ſurſuꝫ ⁊ deorſuꝫ eſt,potētia qdē ⁊ virtute vnam,actu ꝟo ⁊ actione ac opatione plures neceſſe eſt fieri.⁊ hoc ꝓbat,⁊ inquit.Eteni ſimul mēbra eius,⁊ illius ptes poſſunt ſilr moueri a principio exiſtente in ea,⁊ poteſt altero quieſcēte,alterum moueri,exponit qꝺ dixerat in terminis,⁊ inquit.Dico autē ita eē in hac parte media,vt in hac magnitudine,quę eſt.a.b.g.in qua cōtingit,vt ipm.b.meat,⁊ hoc qa mouetur a.Amplius ēt,vt inqt,opꝫ alterum quieſcere,ſi debeat hoc quidē moueri,h aūt mouere,qm̄ mouēs qeſcit,ſaltē qa nō mouet eo motu vel nō ea velocitate:vel nō eo gradu:tunc ꝯcludit,vnū g̊ potētia ⁊ virtute eſt exn̄s.a.b.g.mediuꝫ actu ꝟo duo erit,⁊ actiōe:q̄tenus pōt vna ps qeſcē,⁊ altera moueri,altera mouere,⁊ altera moueri:⁊ ſic ꝯcludit ꝙ neceſſe ſit nō pūctū eē hoc mediū/ſꝫ magnitudinē:⁊ oīa hęc pn̄t intelligi de corde,⁊ de thorace,vt pꝫ:eſt eniꝫ thorax medium ſuperioris ⁊ inferioris,⁊ deſtri,⁊ ſiniſtri.

Uerū ꝯtingit.c.per ptes cū.b.moueri,vt neceſſe ſit vtrūqꝫ originis genus partiū,q̄ in.a.ipellunt,motū agere.Opꝫ igit p̄ter hęc principia aliud qcq̄ꝫ mouēs eē,qꝺ nullū ſubeat motum.Innitātur extrema,⁊ pricipia mēbroruꝫ eoꝝ q̄ viciſſim in.a.mouētur,vt ſi qui ſint q ex dorſi innixu crura moueant.Eniuero id,quod vtraqꝫ mouet,neceſſario eſt.hoc nimiruꝫ anima erit,quę quidem lꝫ ab hac magnitudine ſit diuerſa,tamen in ea collocatur.

At ꝟo ꝯtingit.g.ſimul cuꝫ.b.moueri:q̄re neceſſe eſt ambo principia eoꝝ q̄ ſūt in.a.b.g.mota mouē.Opꝫ igit aliqd eē p̄ter hęc alteꝝ mouēs,⁊ nō motū.Firmant eni extrema ⁊ pricipia:q̄ ſūt in.a.b.g.eoꝝ q̄ mouent adinuicē:veluti ſi aliq ſcapulas cōtra tenētes moueāt cru

raꝫ ſʒ mouēs ambo neceſſe eſt eē vnū. Hoc autē eſt anima, alterū qdē exiſtēs a magnitudine tali, in qua ipſa exiſtit.

Cōmentariuʒ ¶ Cū oñdit, ꝙ in illa pte media ꝯtigit, vt altera ps moueat ⁊ altera qeſcat, altera moueat, ⁊ altera moueat: ⁊ pp̄ h̄ non pōt eē vna ſimpl'r, nūc oñdit, ꝙ oēs ptes p̄nt eē mouētes, q̄ erāt motę: ⁊ ſic totū eſt vnū actiōe, ⁊ opōne aliqñ, ⁊ dicit. At ꝟo ꝯtigit. g. ſil' cū. b. medio moueri, ⁊ ꝯtigebat. a. etiā ſil' moueri cū. b. ideo ꝯcludit. Quare nec̄e eſt ambo p̄nª ⁊ extrema q̄ ſūt in. a. b. g. vt ſūt. a. g. mota ſimul cū. b. medio in caſu: mouere ſaltē alias ptes ſibi colligatas. Tūc ꝯcludit ꝙ p̄ter has ptes opʒ eē aliqđ alterū qđ ſit mouēs: ⁊ nō motū. ⁊ cāʒ affert, qm̄ opʒ vt extrema ⁊ p̄nª q̄ ſunt in. a. b. g. eoꝝ q̄ mouent̄ adiuicē, firment̄ in illo p̄nº: ⁊ ſic nō dʒ eē motū ſalteʒ eodē motu: vl' ñ eadē velocitate. Et ponit exᵐ / veluti ſi aliq ſcapulas ꝯ crura tenētē ſurſuʒ / moueant crura, in hoc caſu: crura mouent̄ / ſcapulę qeſcūt: dicit tm̄ ꝙ illđ qđ mouet ambo. ſ. ſcapulas ⁊ crura nec̄e eſt eē vnū, ⁊ tale vnū mouēs (vt ingt) eſt aīa alterū qdē exñs ab hac media magnitudine, in qua ipſa exiſtit. Iſtę ſt ſuppōnes, in qbꝰ nō opʒ imorari, qm̄ ſūt decl'ata ſatis abūde in libro de iuuētute ⁊ ſenectute.

¶ Sʒ e rōne, q̄ ꝓbat motiōis cām, appetitio eſt mediū, qđ mobile mouet. In aīatis plane corporibus, aliquod eiuſmodi corpus ieſſe debʒ. Ergo id, quod mouet̄, nec mouere poteſt, alienas vires pati valet.

¶ Scōm rōneʒ igit̄ quę dicit cām motꝰ, eſt appetitus mediū qđ motū mouet. In aīatis autē corporibꝰ opʒ eē corpus tale, qđ qdē motū qdē, nō natū āt mouē: pōt pati ab altera virtute.

Cōmentariuʒ ¶ His ſuppōnibꝰ, nūc vult inueſtigare iſtr̄ale p̄nᵐ in motu: ex ſuppōnibꝰ eni habitū eſt eē vnū mēbrū qđ eſt in medio, p̄ncipale: in quo reſidet aīa, qđ mēbrū virtute vnū eſt, opatiōe plura: nō tm̄ idiuiſibile, ⁊ h̄ voluit hr̄e ex ſuppōnibus: nūc accedit ad declarandū iſtr̄ale p̄nᵐ motus, qđ eſt inſtr̄m aīę, ⁊ illiꝰ mēbri in quo aīa reſidet, Et p̄ repetit q̄ dicta ſt de effectiuo p̄nº motus, ⁊ de ptibꝰ ſimpl'r motis. et dic̄. Scōm rōnem igit̄ eā, q̄ dicit cām motꝰ effectiuaʒ, eſt appetitꝰ cā q̄ mouet: q appetitꝰ eſt mediū / qđ motū ab appetibili, mouet aīal / hoc eſt p̄mū eoꝝ, q̄ dicta ſt. Repetit 2ᵐ, ⁊ dicit. In aīatis aūt corporibꝰ opʒ eē tale qđdā corpus, qđ qdē motū qdē, nō natuʒ aūt mouere vlteriores ptes, pōt pati ab altera virtute ſupioris mēbri: ⁊ hęc ſūt extremales corpis ptes, vt vltimę ptes manꝰ ⁊ pedū, ſūt eni motę tm̄, ⁊ nō aptę mouē alias ptes, cū nō dent̄ ptes vlteriores: h̄ ē ſm̄ eoꝝ / q̄ dcā ſt.

¶ Mouēs itē neceſſario q̄dā facultate, ⁊ vigore niti dʒ. eoqʒ magis, qđ aīalia oīa partim natiuū hūc ſpiritū hn̄t, ptiʒ eo vigēt. atqʒ alio p̄cepimus loco quęnā rō ſalut̄ eiuſmodi ſpūs ſit.

¶ Mouēs itaqʒ neceſſariū eſt hr̄e quādā potētiā ⁊ virtutē: oīa aūt aīalia mouent̄: ⁊ hn̄t ſpiritū cōplātatū ⁊ virtutē pp̄ ip̄m. Quę ꝟo ſeruatio ſpūs cōplantati ſit, dictū eſt in alijs.

Cōmentariuʒ ¶ His epilogatis, ⁊ ſuppoſitis, nūc accedit ad rē ꝓpoſitaʒ ⁊ ponit hāc ꝯclōnē, vʒ, ꝙ ſpūs cōplātatus ſit inſtr̄m ⁊ primū mouēs iſtr̄arie: ⁊ rōcinat̄ ſic, oē mouens neceſſe eſt hr̄e aliqđ inſtr̄m, cui iſit virtus ⁊ potētia illiꝰ mouentis: oīa aīalia, mouent̄: ⁊ hn̄t ſpm̄ inatū cui ineſt virtꝰ ⁊ potentia motus: g̃ ſpūs inatus eſt inſtr̄m: vn̄ ſyll's recte formatus dʒ eē iſte: id cui ineſt virtꝰ p̄ncipal'r mouētis / eſt inſtr̄m illiꝰ: ſpiritui cōplantato ineſt virtꝰ p̄ncipalis mouētis. g̃ eſt inſtr̄m animę ⁊ cordis, ingt. Mouēs itaqʒ p̄ncipale neceſſariū eſt habere quādā potētiaʒ ⁊ virtutē / hoc eſt qđdā: cui ineſt virtꝰ ⁊ poª ſua: hęc eſt vis maioris. Deinde ponit vim minoris, ⁊ dicit. Oīa aūt aīalia mouent̄, ⁊ hn̄t ſpm̄ cōplātatū ⁊ ex p̄ncipijs gn̄ōnis inſitū, ⁊ hn̄t virtuteʒ motus pp̄ ip̄m ſpm̄, g̃ ſubaudi ſpūs inatus eſt iſtr̄m motꝰ. ¶ Quo ꝟo ad rē attinet, ꝑ ſpm̄ inatū, itelligit in aīalibꝰ q̄ ſanguinē hn̄t, tenuiſſimā eiꝰ pteʒ: quę tenuitate, ⁊ raritate virtutē hʒ / ꝑ quaʒ pōt mouere aliđ ⁊ ipellere, ⁊ ꝑ quā pōt moueri ⁊ ipelli, veluti vētus q ſui tenuitate, ⁊ ſui raritate / facile ipellit̄: ⁊ fortit̄ ipellit. In aīalibꝰ ꝟo, q̄ nō hn̄t ſanguinē / ſpūs eſt aer cōplātatꝰ, vt libº de ſomno dcm̄ eſt: q aer eſt ps tenuiſſima eiꝰ, qđ in talibꝰ aīalibꝰ ſe hʒ vt ſanguis: ⁊ qm̄ ſpūs reſoluit̄ pp̄ motꝰ, ⁊ inſtaurat̄, iđ de mō quo iſtaurat̄: ⁊ q̄ ſit eiꝰ ꝯſeruatio: dicit ſe dixiſſe in libro de generatione aīalium, vbi docuit ꝙ ſpiritus ſeruatur ⁊ inſtauratur alimento: quo ⁊ ſanguis inſtauratur.

¶ At eni videt̄ ille ipſe ſpūs ęque ad vitalē originē ſe hr̄e, vt nota in copulis expſſa q̄ ipellit, ⁊ impellit̄ ad rē oīno imobilē. ſʒ quādo pricipiū alijs in corde locat̄, alijs in eo, qđ cordi proportione redditur, ideo natiuus quoqʒ ſpiritus in eodem videtur ſedem tenere.

¶ Hoc aūt ad principiuʒ aīale ſil'r ſe hr̄e viſum eſt: veluti in iūcturis ſignum, qđ mouet ⁊ mouet̄, ad imobile. Quia ꝟo pricipiū his qdeʒ in corde, his auteʒ in proportionali eſt, propterea ⁊ ſpiritus complantatus hic videtur eſſe.

¶ Scđa ꝯcluſio ponit̄, inſtr̄ale p̄nᵐ motus aīalis eſt in corde, ꝓbat̄: ita ſe hʒ ſpūs ad aīale p̄nᵐ, ſicut ſignum iūcturale ad p̄nᵐ eiꝰ qđ mouet iūcturā: ſʒ ſubaudi iūcturale ſignuʒ et p̄nᵐ e quo mouet̄ ſūt ſil' in eodeʒ: g̃ aīale p̄nᵐ, ⁊ ſpūs ſunt in eodē: ſʒ p̄nᵐ aīale eſt in corde vel vicario: ergo ⁊ ſpūs erit in corde, dicit. Hoc aūt. ſ. ſpūs ad p̄nᵐ aīale qđ eſt aīa / ſimil'r ſe hr̄e viſuʒ eſt, veluti ſignū qđ eſt in iūcturis, qđ mouet ⁊ mouet̄: ſe hʒ id eiꝰ p̄nᵐ imobile: tūc adde: ſʒ ſignū iuncturale, ⁊ p̄nᵐ illiꝰ ſunt in eodē: ergo ſubaudi, ſpūs, ⁊ p̄nᵐ aīale ſt in eodē: tūc ꝓcedit vltra, ⁊ dic̄. Quia ꝟo p̄nᵐ aīale. ſ. aīa, his qdē in corde: his autē in ꝓportionali eſt, ⁊ ideo concludit, ꝙ hic ſcʒ in corde ſit ſpiritus complantatus, vel in ꝓportionali.

¶ Aliaqʒ oīno iſtituēda oīo, vtrū eiuſmodi ſpiritus idē ſit, an ſemper diuerſus efficiat̄. Ideʒ de reliquis etiam partibus decernēdum eſt.

¶ Utrū ꝟo ſpūs idē ſit ſemꝑ, aut fiat ſemꝑ alter: ſit ſermo aliꝰ: idē eni eſt ⁊ de alijs ptibus.

Cōmentariuʒ ¶ Excuſat ſe a q̄daʒ qōne, ⁊ dicit. Utrū ꝟo ſpūs idē numero ſit ſemꝑ a p̄nº gn̄ōnis vſqʒ ad finē vitę: aut ꝯtinuo ⁊ ſemper fiat alter atqʒ alter, ſit ſermo aliꝰ de re hac. Idē eni ſermo ⁊ rō eſt de ſpū, ſic̄ de alijs ptibꝰ, qm̄ ſic illę fluunt ⁊ refluūt ſm̄ mām̄, ⁊ manēt ſm̄ formā: ſic ſpūs manet ſm̄ formam / ⁊ fluit ⁊ refluit ſicut materiam: de hoc abunde in libro de generatione ⁊ corruptione.

¶ Quippe cū appoſite ad vim mouendi, vigoriſqʒ afferēdi ſe habeāt. Motionū opa ſūt pulſus, ⁊ tractus. idcirco iſtr̄m ⁊ augeſcat, ⁊ corripiat̄ par eſt. talis aūt ſpūs nā. nā in imēſuʒ cōtrahit̄. atqʒ ēt coactrix, ⁊ eādē ob cām ipulſtrix ē, ⁊ ad ignea g̃uitatē, ad ꝯtria leuitatē obtinet.

Ayuntamiento de Madrid

¶ Videť aūt ſe bn̄s ſcite ad id, qđ eſt motiuū,
ꝛ virtutē ex̄n̄s. Nā opa motuū pulſio ꝛ tractio
ſunt. Quare opꝫ inſtr̄m, ꝛ augeri poſſe, ꝛ ꝯbi.
Talis aūt eſt ſpūs nāꝫ: eteni ſine violētia ꝯcta ꝛ
tractiua, ꝛ pulſiua eſt pp eādē cām. ꝛ hꝫ ꝛ gra
uitatem ad ignea: ꝛ leuitatem ad contraria.

Cōmentariuꝫ ¶ Oſtēdit, ꝙ ſpūs ex pte ei⁹ naturę ſit accōmodatiſſimū i-
ſtrumētū cordis ꝛ aię. Et h̄ ppponit, ꝛ dič. Videť āt ſpūs ſe
bn̄s ſcite ꝛ accōmodate ad illđ qđ eſt motiuū. ſ. aīa: ꝛ ad il-
lud qđ virtutē hꝫ ab aīa. ſ. cor: qđ virtutē exhibet membris
virtute aię affert cāꝫ, ꝛ dič. Nā opa motuū ſūt pulſio, ꝛ tra-
ctio: ſemp. n. cū aīal moueť: cor pellit mēbra, ꝛ trahit mem-
bra: eſt eni mot⁹ aīalis qđdā cōpoſitū ex mēbroꝝ tractio ē
ꝛ pulſiōe, vt pbatū eſt. Hinc ꝯcludit, ꝙ opꝫ inſtr̄m eē tale,
vt augeri poſſit, ꝛ h̄, vt mēbra pellanť ac extendanť: ꝛ tale,
vt ꝯbi poſſit, ꝛ h̄ vt mēbra trahanť. Talis āt eſt nā ſpūs: ꝛ
eni ſine violētia ꝯcta eē pōt, ꝛ tractiua ꝛ pulſiua pp eandeꝫ
cāꝫ, qm̄ eſt tenuiſſima ꝛ rariſſima ps ſanguis: ꝛ pterea ſpūs
hꝫ grauitatē ad ignea leuia: ꝛ ſic eſt apt⁹ deſcēdere facile, vt
ſeruiat mēbris iferis: ꝛ hꝫ leuitatē ad grauia: ꝛ ita pōt aſcen
dere facile, vt ſuiat mēbris ſupis, g̊ ſpūs eſt accōmodatiſſi
mum inſtrumentum cordi ꝛ animę: ꝛ ratione q̄litatis apti-
tudinalis, ꝛ ratione qualitatis motiuę.

¶ Eniuero id, qđ motionē p locuꝫ, nō p altera-
tionē allaturū eſt, dꝫ vel grauitatē, vel leuitatē
hr̄e, quādoq̄dē nālia corpora p exupantiā inter
ſe primas tenēt. leue in infimū deprimiť a gra-
uiori domitū, graue ad ſūmū cōtēdit ab leuio-
ri expugnatū. Qua pte, q̄ tn̄ moueatur, aīa mo
ueret, ꝛ quā ob cauſam, tradidimus.

¶ Opꝫ aūt qđ dꝫ mouere, nō alteratiōe tale eē:
obtinēt eni ſeiuicē ſm̄ exceſſuꝫ nālia corpa: le-
ue q̄dē deorſuꝫ a grauiori deuictū: graue autē
ſurſuꝫ a leuiori. Qua igitur parte mota, anima
mouet: dictum eſt, ꝛ ppter quā cauſam.

Cōmentariuꝫ ¶ Dixit ꝙ ſpūs dꝫ eē grauis ꝛ leuis, poſſet qs credē, ꝙ ſpūs
ſit grauis ꝛ leuis alteratiōe, q̄ fieret: iſpiſſatiōe a frido: ꝛ ra-
refactiōe a calo: iđ oñdit ꝙ ſpūs nō dꝫ grauis ꝛ leuis, inq̄ꝫ-
tū alterať ꝛ fit dēſus a frido ꝛ grauis, aut leuis inq̄ꝫtū rare-
fit a calo: ſꝫ ſui nā eſt talis, veluti aer: q a ſpe eſt leuis ꝛ gra-
uis, leuis ad aquā ꝛ terrā: grauis ad ignē. Spūs. n. lꝫ ſit alta-
bilis ad dēſuꝫ ꝛ raruꝫ: tn̄ ſui ſpe ac nā eſt talis, vn̄ dič. Opꝫ
aūt qđ dꝫ mouere iſtr̄alr̄ oē mēbrū ꝛ ſurſuꝫ ꝛ deorſuꝫ: ꝛ ſer-
uire mēbris ſupis, ꝛ iferis nō alteratiōe tale eē, ſꝫ p̄ncipalr̄
a ſpe, ꝛ ab ei⁹ nā eē graue ꝛ leue. Affert cāꝫ, qm̄ q̄ ſūt talia al
teratiōe, ꝛ corpa nālia: q̄ alteratiōe fiūt nunc grauia: nūc le-
uia: obtinēt ſeiuicē, ꝛ detinēt ſm̄ exceſſuꝫ: nā leue deuictuꝫ a
grauiori corpe detineť deorſuꝫ: graue aūt deuictū a leuiori
detineť ſurſuꝫ: at ſpūs nec ſurſuꝫ nec deorſuꝫ detineť: ſꝫ ſur-
ſuꝫ ſtans, nāliter ibi manet, deorſuꝫ ēt ſtās nāliter ibi ſtat. g̊
nā eſt graue ꝛ leue. ¶ Quo ad rōnē attinet, aīaduerte ꝙ illđ
qđ eſt graue ex alteratiōe vt ex cōdēſatiōe facta a frido, vľ
leue ex rarefactiōe facta a calo: vi ſtat in ꝯrio loco: ꝛ detētū
ab eo: qđ ipm̄ excedit: graue. n. vi ſtat ſurſum, ꝛ leue, vi ſtat
deorſuꝫ. At ſpūs nec ſurſuꝫ nec deorſuꝫ ſtat vi: imo vbiq̄ꝫ nā
ſtat, mō ibi ſit nečitas ſtandi: iđ ſpūs eſt nā grauis ꝛ leuis, ꝛ
ſic pꝫ, qđ dcm̄ eſt. Epilogat ꝛ dič, qua igiť pte mota, mouet
aīa, qm̄ corde ꝛ ſpū, ꝛ pp quā cāꝫ, qm̄ pp appetitū: dcm̄ eſt.

¶ Aīal ſane ita ꝯſtitutū eē iudicare debem⁹, vt
ciuitatē legib⁹ bn̄ iſtructaꝫ, ꝛ tēperatā. In hac
eni poſtq̄ꝫ admiſtratiōis rō ſemel inſtituta eſt,
nihil opꝫ abſentē pricipē reb⁹ ſingulis, q̄ gerā-
tur, intereſſe. imo vo q̄ſq̄ꝫ officijs fungiť ſuis,
vt mādatū eſt, ꝛ aliđ poſt aliud ex ꝯſuetudine
admiſtrať, ꝛ iſtituto. In aīalib⁹ h̄ ipm̄ tū p na-
turā efficiť, tū qđ ſingula, quę ita cōſtituanť, ad
munera ſua exequēda probe affecta ſūt. Quo-
circa opus nō eſt in quoq̄ꝫ mēbro aīaꝫ ineē, ſꝫ
cū i certo pricipio ꝯſiſtat, ꝛ reliq̄ mēbra, qđ illi
adiūgāť, viuūt, atq̄ꝫ officia p nāꝫ obeūt ſua.

¶ Exiſtimādū aūt ꝯſtare aīal queādmoduꝫ ci-
uitatē bn̄ legib⁹ rectā. In ciuitate. n. cum ſemel
ſtabilit⁹ fuerit ordo: nihil opus eſt ſepato mo-
narcho: quē opꝫ adeē p ſingula eoꝝ, q̄ fiūt: ſed
ciuis vnuſq̄ſq̄ꝫ facit ſua: vt ordinatuꝫ eſt: fitq̄ꝫ
hoc poſt h̄ pp ꝯſuetudinē. In aīalib⁹ aūt h̄ idē
pp nām fit, ꝛ q2 natū vnūq̄đq̄ꝫ ſic ꝯſtātiū, facē
pprius opus. Quare nō opꝫ in vnoquoq̄ꝫ eē
aīam: ſed in quodā principio corporis exiſtē-
te, hęc quidem ſupraviuere, quo apta ſunt: hęc
autem facere opus pprium ppter naturam.

Cōmentarium ¶ Dixit ꝙ aīa ſm̄ potētias ſenſitiuā ꝛ motiuaꝫ nō eſt in ſin-
gulis ptib⁹: ſꝫ in corde. Poſſet āt h̄ videri ambiguū, qm̄ nō
vꝫ mēbrū poſſe eē, aut opari niſi aīa ſit ſibi p̄ſens ſꝫ oēs po
tētias, pp h̄ Ari[les] ſilitudie ſumpta a p̄ncipe, qui in ciuitate
vnus ex̄n̄s, optime cūcta gubnat, oñdit h̄ nō eē abſurdum
de aīa, ꝛ dič. Exiſtimādū aūt eſt ꝯſtare aīal queādmodū ci-
uitatē bn̄ legib⁹ rectā: ꝛ exponit q̄ō, ꝛ q̄re, ꝛ dič. In ciuitate
eni cū ſemel a p̄ncipe ſtabilit⁹ eſt ordo, non opus eſt ſepato
monarcho a ſingulis ciuib⁹, vt cū ciues voluerint agē, q̄ iu-
xta leges agēda ſūt, vt adſit p ſingula eoꝝ, q̄ fiūt. ꝛ ſemp cū
fiūt: ſꝫ ipſe ciuis vnuſq̄s facit ſua, vt ſibi p leges ordinatū ē.
Fit aūt h̄ poſt h̄, ꝛ ordiate pp legē, ꝛ ꝯſuetudinē a principe
ipſis pmulgatā. In aīalib⁹ vo h̄ idē nō lege aut ꝯſuetudie:
ſꝫ pp nām fit: hoc eſt, q2 natū eſt vnūq̄đq̄ꝫ mēbrū ſic de nu-
mero ꝯſtātiū, ꝛ ꝯſtitutoꝝ a nā facere ppuꝫ opus. Ex his cō-
cludit ppoſitū, ꝛ dič. Quare nō opꝫ in vnoq̄ꝫ mēbro aīaꝫ eē
ſm̄ oēs ſuas potētias: ſed ipſa exn̄te in q̄dā p̄n°. ſ. corde, opꝫ
hęc q̄dē ſupraviuere, quo apta ſūt viuere, hęc aūt facē opus
ppuꝫ, quo pp nāꝫ apta ſunt facere. Eſt tn̄ hęc dr̄ia, ꝙ lꝫ aīa
nō iſit ſingulis ptib⁹ ſm̄ oēm po[am]. ſ. ſenſitiuā ꝛ motiuā, tn̄
ſm̄ ſubſtantiam, ꝛ eſſentiam ſingulis partib⁹ ineſt: vt libel-
lo de iuuentute dictum eſt.

¶ Expoſuimus queādmoduꝫ animalia volū-
tarijs ſeſe mouerēt rōnibus ꝛ q̄s ob cauſas.
¶ Quo mō igitur moueātur volūtarijs moti-
bus aīalia, ꝛ ppter quas cauſas: dictū eſt.

Cōmentariuꝫ ¶ Epilogat, ea q̄ dixit de motib⁹, ꝛ dič. Quo mō igiť moue-
anť voluntarijs motib⁹ aīalia, ꝛ pp q̄s cās, dcm̄ eſt: ꝛ p vo-
lūtarios, appetitiuos, q̄rū p̄n[m] p̄ncipale mouēs, nō nā: ſꝫ ap
petitus eſt: itelligit, ꝛ dixit: pp q̄s cās, qm̄ dictę ſūt oēs cauſę
ꝛ factiuę, ꝛ finales, ꝛ principales ꝛ inſtrumentarię.

¶ Atqui nō deſunt q̄dam ptes, q̄ inuitis ēt mo-
tionib⁹ agitenť, cū plurimę nō volūtarijs agi-
tenť. Motiones iuitas itellego, q̄leis cordis, ꝛ
mēbri genitalis, q2 ſępenumero ex occurſu rei

Ayuntamiento de Madrid

illa ſeſe mouet̃. q̃q̃ mens nihil interea decernat, ⁊ ſtatuat. Nō volūtarias deſigno, qualeis ſomnū, vigilaꝫ, ſpirationē, ⁊ reliquas eiuſdem generis, quandoquidem nulli horuꝫ ſimpliciter aut viſum, aut appetitio preeſt.

Mouent̃ aūt ⁊ aliq̄bus īuoluntarijs ſm q̄ſdam ꝑtiuꝫ: plurimis nō volūtarijs. Dico autē inuoluntarios q̄dem, vt eū qui cordis, ⁊ etiam eū: qui pudendi. Multotiēs eni apparēte aliquo, nō tñ iubēte intellectu, mouent̃. Nō volūtarios aūt, vt ſomnū, ⁊ vigiliā, ⁊ reſpirationē, ⁊ quicūqꝫ alij tales ſūt, nullius. n. horꝫ ſimpl'r dn̄a eſt, aut phātaſia, aut appetitus.

Cōmentariuꝫ

Cū dixit de motib⁹ aīaliū volūtarijs / nūc de inuolūtarijs ꝓponit dicere, vbi aīaduerte: ꝙ mot⁹, q̄ aīalib⁹ īſūt, q̄dam ſūt īuolūtarij: q̄ iō īuolūtarij ſūt, qm̄ ꝑtes illis mouent̃: ēt ꝯ appetitū ⁊ volūtatē, ⁊ iſti ſūt mot⁹ locales nāliter ꝑtib⁹ aliquibus inexn̄tes, vt arrectio virge: pulſus cordis, oſcitatio, ⁊ id gen⁹. Alij ſūt mot⁹ volūtarij: quoꝝ pn̄m eſt appetit⁹, ⁊ iſti nō īſūt ꝯ appetitū, ſꝫ eoꝝ cā eſt appetit⁹. Alij ſūt nō volūtarij: q̄ nec ſimpl'r īſūt ꝯ appetituꝫ: nec ſimpl'r īſūt ſm appetitū / vt ſomn⁹ ⁊ vigilia, reſpiratio ⁊ id gen⁹: de volūtarijs dictū eſt in h̄ lib°: de nō volūtarijs dcm̄ eſt ꝓprijs libellis: de reſpiratiōe dcm̄ eſt ꝓprio libello, ⁊ de ſomno ⁊ vigilia ꝓpo libello: reſtat ſolū dicere de īuolūtarijs, ⁊ eoꝝ cauſis. vnde dic̄. Mouent̃ aūt aīalia ⁊ aliq̄b⁹ motib⁹ īuolūtarijs ſm nōnullas ꝑtes, ⁊ mouent̃ aīalia motib⁹ nō volūtarijs, ⁊ longe plurib⁹: q̄ꝫ īuolūtarijs: mot⁹. n. īuolūtarij pauci ſūt, nō volūtarij: lōge plures. Exponit aūt hec, ⁊ dic̄. Dico aūt īuolūtarios q̄dē, vt eū motū, q̄ eſt cordis. ſ. pulſus: ⁊ ēt eū q̄ pudendi, vt arrectio virge. Multotiēs. n. apparēte aliq̊ dlectabili / nō tñ iubēte itellectu, mouent̃ ⁊ cor, ⁊ virga. Cor q̄dē nō tm̄ pulſu / ſꝫ ſaltu, vt in timorib⁹, ⁊ amorib⁹: virga ꝟo ab apparēti delectabili: ſūt ḡ iſti īuolūtarij: qm̄ ꝯ volūtateꝫ, ⁊ ſm nām facti. Exponit deīde q̄ ſint nō volūtarij: ⁊ dicit. Nō volūtarios aūt dico, vt ſomnū, ⁊ vigiliā ⁊ reſpirationeꝫ, ⁊ quicūqꝫ alij tales ſūt, vt tuſſis, ⁊ ſternutamenta: q̄ ꝓhiberi pn̄t. Reddit cāꝫ cur nō volūtarij dicant̃: ⁊ dic̄. Nullius eni horꝫ ſimpl'r dn̄a eſt, aut phātaſia / aut appetit⁹, ſꝫ ſūt ꝑtim ⁊ partim: quodāmodo mixti motus: ⁊ ſic nec ſimpliciter naturales, nec ſimpliciter voluntarij.

Sꝫ cū neceſſe ſit aīalia nāli q̄dā variari alteratiōe, iō neceſſe eſt ꝑ occurſuꝫ rei illa cōmoueri. Partiū q̄ alteratiōnē cōtrahūt, alie augent̃, alie diminuūtur. propterea non ex motu, ⁊ cōmutatione inate mutationes mutuo ſe ſequūtur, ⁊ continentur.

Sꝫ qm̄ neceſſe eſt alterari aīalia, nāli alteratiōe. Alterat̄ aūt ꝑtib⁹: hec q̄dē augeri, hec auteꝫ diminui: quare moueri iam atqꝫ mutari, vt nate ſunt habere mutationē adinuicem.

Cōmentariuꝫ

Aſſignat cām taliū motuū, ⁊ vult cām eē nālē alteratōeꝫ qua ꝑtes aīalis ſūt apte alterari. Cū eni tales mot⁹ pēdeant ab alterationib⁹, q̄b⁹ ꝑtes nāliter ſūt apte alterari: ḡ ſi alteratiōes ſūt nāles, ⁊ ꝑtes nāliter illis alterabiles: ſequitur: vt mot⁹ tales pēdētes a talib⁹ / nāliter, ⁊ īuolūtarie īſint, vnde dicit. Sꝫ qm̄ neceſſe eſt alterari aīalia nāli alteratiōe, alteratis aūt ꝑtib⁹ nāli alteratiōe, neceſſe eſt hec q̄dē augeri vt virga, ſi alterata eſt ad cal'm vētoſuꝫ: hec aūt diminui, vt ſi alterata erit ad frigidū. Quare neceſſe eſt illis alteratiōib⁹ ꝑtes moueri, mō quo nate ſunt hr̄e mutationē adinuicē: accedēte ḡ calido ad virgā, cū illa ſit apta moueri arrectiōis motu / arriget̃: accedēte frido ad cor, ⁊ repellēte cal'm, cū calidū cordis ſit aptū ſaltare, ſaltat cor. Quare cū alteratōes, que ſunt cauſe, ⁊ partes / que ſūt ſubiecta, ſint naturalia, motus qui ex his ſunt, erunt inuoluntarij.

Nāles ꝟo motionū cauſe ⁊ ꝑtiuꝫ ꝓdictaruꝫ inuiti īpulſus excitant̃, vt alteratio īciderit. Si q̄dē notio, ⁊ viſum, vt ſupra docuimus, agenteis pariunt affectiones, quia rerum agentium imagines effingunt, ⁊ afferunt.

Cauſe aūt motuū nāles, cal'itas ⁊ friditas, q̄ extriſecus ⁊ itriſecus, occurrūt, ſūt: ⁊ ꝑter rōnē facti mot⁹ dictarū ꝑtiū: alteratiōe occurrēte fiunt. Intellectio enim ⁊ phantaſia, vt dictum eſt prius: factiua paſſionum afferunt: ſpecies enim factiuorum afferunt.

Cōmentarium

Dixit motus illarū ꝑtiuꝫ eē nāles, ⁊ īuolūtarios / quo pendent ab alterationib⁹ nālib⁹ illarū ꝑtiū, nūc dat cām alterationū, ⁊ dicit. Cauſe autē motuū h̄ eſt alterationū nāles ſūt frigiditas ⁊ caliditas, q̄ extriſecus a ꝯtinēte, ⁊ intrinſecus a corde ſpūs mittēte, occurrūt: occurrūt dico, ⁊ fiūt dicti motus alteratiōis dictarū ꝑtiū ꝑter rōnē ⁊ volūtatē, nāliter alteratiōe incidēte, ⁊ intus ⁊ ex̄, nā cū calidum ⁊ friduꝫ occurrūt, intell'us ⁊ phātaſia afferūt ea, q̄ paſſiōes afferūt, qm̄ afferūt ſpēs, eoꝝ q̄ alterationis factiua ſunt. ſ. calidi, ⁊ frigidi: nā cū intell'us aut phātaſia cognoſcit delectabile: affert ſpecieꝫ delectabilis, at ſpēs delectabilis virtute ſue cāe eſt factiua calidi in ſbto apto recipe. Sil'r cū triſtabile: intell's illud cog̊ſcēs, recipit ſpēm triſtabilis, ⁊ cū ſpēs triſtabilis ſit effectiua frigidi virtute ſue cāe / alterat ad frigidū. Pꝫ ḡ alterationes eē naturales, ⁊ ita partes moueri motibus quibus apte ſunt moueri, eſt naturale.

Inter oēs aūt ꝑtes cor, ⁊ genitale potiſſimū id ꝑſpicue agūt, q̄a vtrūqꝫ mēbrū, tāq̄ꝫ abiunctuꝫ eſt aīal. Ac huiuſce q̄dē rei cām aſſerim⁹ humorē, qui in vtroqꝫ vitalis cōtinet̃. In corde quā ob rē id fiat, cauſa pꝫ, q̄a ſenſuū principatus ei defert̃. in genitali membro, qm̄ tale ſignū eſt. ex eodem enim ipſo vis genitalis ſeminis quaſi animal quoddam promitur.

Maxime aūt ꝑtiuꝫ he faciunt manifeſte, qm̄ vtraqꝫ ꝑtiū vt aīal ſeꝑatuꝫ eſt. Horꝫ aūt cauſa eſt, q̄a hn̄t humiditatē vitalē: cor q̄dem: manifeſtū, ꝓꝑ quā cām: principia eni hꝫ ſenſuuꝫ. ꝑs autē genitalis, q̄a talis eſt ſignū: etenim exit ex ipſa, velut aīal quoddam ſeminis virtus.

Cōmētarium

Hic declarat, ꝙ inter ꝑtes corporis maxie cor ⁊ virga motib⁹ īuolūtarijs ſunt apte moueri: cor q̄dē: q̄a intra ſe habet ſpiritū, qui eſt inſtr̄m oīs mot⁹, ⁊ vī q̄ōdā aīal ſeꝑatū ꝓꝑ h̄: virga ꝟo videt̃ aīal ſeꝑatuꝫ, q: hꝫ virtutē humidi ſpermatici / ex qua fit aīal, ⁊ ſic cū he ꝑtes ſint, vt aīalia fere, maxie ſunt apte moueri. vn̄ dicit. Maxie aūt partiū noſtri corporis: he. ſ. cor, ⁊ virga faciūt hos motus inuolūtarios manifeſte: qm̄ vtraqꝫ ꝑtiuꝫ eſt veluti q̄ōdaꝫ aīal ſeꝑatum, ⁊ de per ſe. Cuius cām affert, q̄a hn̄t humiditateꝫ vitalē aīalificam. Cor q̄dē manifeſtū eſt ꝓꝑ quā cāꝫ vitalē ⁊ aīalifi[illegible] vi[illegible]tē.

Ayuntamiento de Madrid

bꝫ,qm̃ bꝫ ſpūs,qui ſunt pꝛīcipia ſenſus ⁊ motus,⁊ ſic habꝫ intra ſe oīa requiſita ad aīal,qm̃ aīaꝫ,⁊ ſpūꝫ,qui eſt inſtr̃m aīę,⁊ ſic eſt aptū moueri.Uirga autē ⁊ ps genitalis,qm̃ eſt ſignū aīalis/nam ex ipſa exit virt⁹ſemis,quę eſt velut aīal: ⁊ ſic detinet de rōne aīalis quicq̃ꝫ,adeo vt fiat apta moueri.Quare iter ptes noſtri coꝛpis hę maxīe mobiles ſūt,qm̃ maxime participāt rōnem aīalitatis,coꝛ inquātuꝫ continet omnia quę aīalis ſunt,virga,⁊ teſtes,pꝛout aīalis ſunt factiua:⁊ ſpermatis,quod eſt poteſtate animal.

Optima igitur ratione motiunculę a ptibus ad initium,⁊ ab initio ad ptes contendūt.atqꝫ ita ſe mutuo petunt.

Motus autem ⁊ pꝛincipio a ptibus:⁊ partibus a pꝛincipio rationabiliter accidunt.

Cōmentariuꝫ Cum declarauit ꝙ motus harū partiū pendēt ab alterationib⁹ nāliter occurrētibus,⁊ qbus ⁊ ptes nāliter ſunt alterabiles,in pte iſta vult oñdere quo mō ſe hñt alterationes ad coꝛ,⁊ ad ptes minus p̄ncipales.⁊ dicit:ꝙ iſtę alterationes ita ſe hñt ꝙ fluunt ⁊ refluūt a coꝛde ad ptes extremas,⁊ a ptib⁹ extremis ad coꝛ:⁊ ab vna pte extrema ad aliam,⁊ hoc p trāſitus,⁊ vias oꝛdinatas a nā iter hęc:⁊ p̄mo ꝓponit hoc. 2° exponit:dicit.Motus aūt iſti alteratiui/qb⁹ptes alterant̄ nāliter,⁊ accidūt pꝛincipio.ſ.coꝛdi veniētes a ptib⁹: ⁊ accidūt ptib⁹veniētes a p̄n°.ſ.coꝛde:⁊ hęc eſt concluſio.

Siqdem.a.initium intellegi dꝫ.ꝑpterea motiunculę pꝛo rōne ſinguloꝝ elntoꝝ,quę adſcripſimus,ad initiū ꝑueniunt,⁊ ab initio,qd̄ mouet̄,⁊ cōmutat̄.quādoqdeꝫ poteſtate.b.initiū multa eſt,ad.b.⁊.c.ad.c b.autē ⁊.c.ad.b.⁊.c. a b.ad.c.non poſtea itur,ſ3 a b.ad.a.vt ad initium pergitur,ab.a.ꝟo ad.c.vt ab initio.

Opoꝛtet eniꝫ intelligere ip̄m.a. pꝛincipium. Mot⁹igit̄ ſm vnūqdq̄ꝫ elntoꝝ ſubſcriptoꝝ pertingūt:⁊ a pꝛīcipio moto ⁊ pmutato.Qm̃ multa potētia eſt pꝛincipiū,ipſius qdem.b.ad b.ipſius aūt.g.ad.g.qd̄ aūt amboꝝ eſt,ad ambo.Ab ipſo aūt.b.ad.g.ꝑpterea qa ab ipſo.b. ad.a.venit vt ad pꝛincipiuꝫ:ab.a.autem ad.g. vt a pꝛincipio.

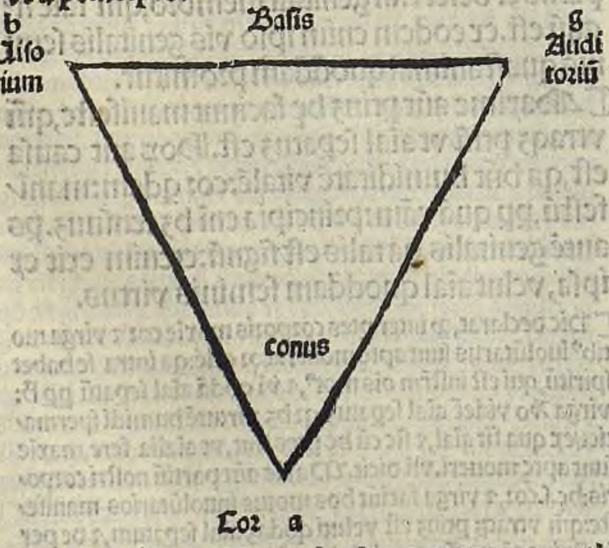

Cōmentariuꝫ Q̃d alteratiōes veniāt a coꝛde ad ptes extremas,⁊ a ptib⁹ extremis ad coꝛ:⁊ ab vna pte extrema ad alterā p exēplū oñdit deſcriptū in triāgulo cui⁹conus ſit.a.⁊ p̄n^m,qd̄ eſt coꝛ,ptes alterabiles viſoriū,⁊ auditoꝛiū,vię ꝟo ſint,ad viſoꝛiū qdē.a.b.ad auditoꝛiū ꝟo.a.g.tūc dicit.Opꝫ.n.itelligere ip̄m.a.p̄n^m.ſ.coꝛ:cętera ꝟo oꝛdināt,in triāgulo:vt dictuꝫ eſt,tūc dicit.Mot⁹ igit̄ hoc eſt alteratiōes,qbus ptes nāliter alterant̄ ab ipſo coꝛde itrinſecus,ſm vnūqdq̄ꝫ elntoꝛuꝫ ſubſcriptoꝝ in triāgulo ptingunt:vt ab.a.in.b.⁊ ab.a.in.g.ptingūt dico a p̄n° moto ⁊ pmutato.ſ.coꝛde/qd̄ pmutat̄,⁊ alterat̄ a paſſionib⁹,vel ſpēb⁹,vt dcm̃ eſt.Affert cām,⁊ dicit. Qm̃ p̄n^m eſt virtute ⁊ po^a multa:ipſi⁹ qdē alteratiōis.b.eſt p̄n^m vt fluat ad.b.ipſius aūt alterationis.g.eſt p̄n^m,vt fluat ad.g.alteratio ꝟo quę eſt ad ambo:pꝛincipium eſt,vt fluat ad ambo:⁊ hoc p debitas vias,⁊ meatus,⁊ venas.Declarat deinde:qūo alteratio fluat ab ipſo.g.in.b.⁊ ab ipſo.b.in.g.⁊ imaginat̄ ꝙ ab vno hoꝝ extremoꝝ fluit in alterū,inquātū redit ad coꝛ:⁊ dicit.Ab ipſo auteꝫ.b.fluit alteratio ad.g.qm̃ ab ipſo.b.redit,⁊ venit ad.a.coꝛ:vt ad p̄n^m;poſtq̄ꝫ auteꝫ redit in.a.ab.a.vt.a.p̄ncipio/fluit in.g.non ergo pōt alteratio ab ipſo.b.fluere in.g.vel econtrario:niſi redeat alteratio et ſpūs ad coꝛ.Pꝫ ḡ modus fluxus ⁊ refluxus:quo a coꝛde intrinſecus manente fluat in ptes extremas,ſimili rōne patere pōt modus quo ab exterioꝛib⁹,alterationes poſſunt fluere ad coꝛ:per eaſdem eni vias alterationes veniunt ad coꝛ: per quas a coꝛde vadunt ad partes.

Pꝛęterea in ijſdeꝫ pcipiēdis aliqñ mot⁹ſuboꝛit̄,q p̄ter rōnē ptes occupat,aliqñ nō ſuboꝛitur.Cauſa inde ducitur,qd̄ patibilis mā,modo non ſubſternitur,modo non tanta,aut talis ſubſternitur,vt motum nauare poſſit.

Cur aūt qñq̄ꝫ qdē eadē intelligētib⁹fiant motus p̄ter rōnem in partibus:quādoq̄ꝫ autē nō? Cauſa eſt,qm̃ aliquādo ineſt paſſiua mā:quādoqꝫ autē non tanta:aut non talis.

Cōmentariuꝫ Remouet pulchꝛū dubiū,⁊ eſt,cur p̄ſente eodē dlectabili diuerſis hoīb⁹ illd̄ itelligētib⁹,alteri mot⁹ fit virgę,alteri ꝟo nō.Ampli⁹ p̄ſente eodē voluptifico vno tpe fit mot⁹ virgę,altero tpe nō,⁊ hoc ꝓponit,⁊ dicit.Cur aūt qñq̄ꝫ qdē eadem itelligētibus.ſ.eadē voluptifica:fiāt motus in ptib⁹, qui ſūt p̄ter rōnē,vt arrectio:⁊ coꝛdis ſaltus:qñq̄ꝫ autē nō. Aſſignat cām,⁊ dicit.Cauſa eſt,qm̃ aliqñ ineſt nobis paſſiua mā,hoc eſt diſpō debita in quāto ⁊ quali,⁊ in gradu ſufficiētibus vt pticula ſit apta ſuſcipe motū:qñq̄ꝫ autē,nō ineſt,vel nō tāta:vel nō talis.Uirga eni aliqñ nō arrigit̄:qm̃ deficit mā ſpermatica vētoſa:q̄ fac̄ ⁊ diſponit ad arrectōeꝫ.

De ptib⁹p ſingula aīaliū gn̄a,⁊ de aīa diſputauim⁹.itē cās ſenſus,⁊ ſenſiliū,memoꝛię,⁊ reminiſcētię,ſōni,⁊ vigilię,cōīſqꝫ aīaliū motiōis reddidimus.Reliquū eſt,vt oꝛtus pſeq̄mur.

De ptib⁹igit̄ vniuſcuiuſqꝫ aīalium,⁊ de aīa. Adhuc aūt ⁊ de ſenſu,⁊ memoꝛia,⁊ cōi motu, diximus cauſas,reliquū aūt eſt de gnōne dicē.

Cōmentariuꝫ Epilogat,ex quo epilogo patet ſciam de aīa,ſaltē quo ad eā pteꝫ:quę eſt nālis,eē pteꝫ ſcię de aīalib⁹.Patet ēt micra phyſica,hoc eſt pua nālia eſſe ptes libꝛoꝝ de aīalib⁹.Pꝫ ēt oꝛdo aliquo mō inter hos libꝛos:vtrū in hoc libꝛo excuſatū me volo,nam in exēplari meo gręco reperi inumeros erroꝛes:nec potui hr̄e plura exēplaria,lꝫ omni diligētia perquiſierim.Ideo ſi lectoꝛ reperies aliquos erroꝛes,poti⁹ coꝛruptioni libꝛoꝝ aſcribas,q̄ꝫ negligētię meę.Maxime cū cōmentaria hęc potius ad meā q̄ꝫ ad alioꝝ vtilitatē ꝯfeceriꝫ.

Finis Piſis 3° May.M.D.XXI.

Ayuntamiento de Madrid

LIBROS DEL DR. L. MARCO

¶ Eutychi Auguſtini Niphi Medices Phi Sueſſani Cōmentariolum de longitudine ⁊ breuitate vite, ad Petrum Grauinatem.

Prefatio.

Vant mi Petre, qui elucubratiões ſuas viris illuſtrib⁹ de/dicant, aut lucri ſpe, aut glie cupiditate, aut adu lationis idicatione, aut alys cauſis fere inume/ris. Ego vo libellū hūc, quem de longitudine ⁊ breuitate vite Ari^les in/ſcripſit, tibi dedico, tuā quidē vt itelligas quāti doctrinam atqꝫ eloquē/tiam tuā ſemper fece/rim: tum vel maxime vt amorē meū erga te, obſeruātiāqꝫ ac ſingularem beniuolentiam facile cognoſcas. Uale.

¶ Reſponſio Petri Grauinatis.

Sicuti Mag^ci ⁊ excellētis viri appellatio ac titulus cō/petit, tibi vni certe debet, quādoqdem magna fa cis, ⁊ inter doctrinarum antiſtites excellis, quare vere Ma gnifice, ⁊ excellens Salue.

Quis eſt adeo queſo te: ſui oblitus, atqꝫ a cōi ſenſu alienus, qui abs te non cupiat dili gi ⁊ exornari: quiqꝫ etiā non ardeat ſcriptis il/luſtrari tuis: ideſt ſe imortalē fieri: ⁊ poſterita/ti perpetuo commendari: legi igitur mira cum voluptate prefationem libelli tui, quem mihi deſtinādum conſtituiſti, breuem / elegantem / circūſpectam / cuius qui/dem vna tm̄ clauſula lꝫ exigua / in qua mihi doctrinam, et eloquentiam tribuis, tātū mihi vite premiū affert, vt iam nulla vel indica gēma futura ſit apud me preciosior. Quid enim poteſt homini cumulatius aſcribi q̄ꝫ prudentia cum eloquentia coniuncta: qd̄ eni iudicy potius tui eēt, q̄ꝫ amo/ris teſtimoniū. Una tamē ratione conabor tātū beneficiū rependere / ⁊ erga te gratitudinem animi preſtare, vt intel/ligat preſens etas me non inglorium tui buccinatorē, quē etiam non ſit repudiatura poſteritas. Uale / ⁊ propera vir magne; vt imortali tuo munere citius frui poſſim. XXII. Febꝛuary. M.D.XXII. Neapol.

¶ Ariſtotelis de longitudine, ⁊ breuitate vite Libellus cū Auguſtini Niphi medices phi Sueſſani cōmentarÿs.

Ur autem animantium alie plus temporis, alie minus viuant, atqꝫ omnino cur vita longa ſit aut bre/uis: cauſas pſideremus addecet.

De eo autem quod eſt, hec quidem eſſe longe vite animalium, hec au/tem breuis vite, ⁊ de vite totaliter longitudine ⁊ breuitate: conſide/randum cauſas.

Circa librū pñtē, Ari^les, vt optimus rhe/tor, p̊ pmittit exordium. 2° accedit ad narrationē. In exordio p̊ inſinuat intētōē, ⁊ dicit, velle ſe de cauſis dicere, cur aīaliū alia lōgeua / alia minus viuacia ſint: ⁊ nō mō de aīa/lib⁹, ſꝫ ēt de oīb⁹ viuētibus vl'r cauſas pponit dicē, cur alia lōgeua / alia breuis vite ſint. Quare iſinuat duo alterū ſpe/ciatiꝫ. ſ. cur aīaliū alia lōge vite, alia breuis ſint. Alterꝫ vo gñatim, cur viuētium quorūcūqꝫ alia lōge, alia breuis vite ſint. vñ dic. De eo aūt, qd̄ eſt, hec qdē aīaliū, eē lōge vite, h̄ aūt breuis vite / h̄ eſt p̊mū, ⁊ total'r / h̄ eſt vl'r de vite lōgitu/dine ⁊ breuitate: nō ſolū aīaliū, ſed ēt quorūcūqꝫ viuētium, vt plātarū, cōſiderādū eſt cauſas. dixit aūt [Cōſiderādum eſt cās.] qm̄ alia eē longe, alia breuis vite ſupponit tāq̄ꝫ p ſe notū, vt poſtea dicem⁹. Cās vo pquirere opꝫ: q̄ ſūt igno/te. pponit aūt iſinuādo intētionē min⁹cōe, ⁊ poſtea vl'ius, qm̄ vt rhetor iſinuat, cui⁹ oro pcedere dꝫ ad accremētū. Cōmentariū p^m

¶ Sꝫ eni ita ordiēdū eſt: vt pteplationis initiū ſumat dubitādo de his (nō eni certū eſt) vtrū diuerſa ſit an eadem cūctis aīantibus ac plātis cā, cur illarū quedam diu, q̄dam parū viuāt, ⁊ harū alie annua, alie diuturnior vita fruant.

¶ Pricipiū aūt pſiderationis neciū primo: ex eo qd̄ eſt dubitare de ipſis (nō eni eſt palā) vtꝝ alia, an eadē cā oibus aīalib⁹ ⁊ plātis, ei⁹ qd̄ eſt hec qdē eē lōge vite, hec aūt breuis, eteni plan tarum has quidem pauci temporis, has autē multum durabilem habere vitam.

¶ Inſinuata intētiōe, nūc legētes, aut auditores facit atten/tos: ⁊ p̊mo oſtēdēdo, ea que dicturus eſt eē magna, atqꝫ dif/ficilia. Attentos. n. facimus vt Ari^les ingt, cū magna, cū ſua, cū noua, cū iocunda promittimus. 2° vo oſtendēdo eē no/ua, atqꝫ iocunda. De p̊mo dupl'r hec, que pponit, eſſe diffi/cilia oſtendit, p̊mo ex pte differētie generū, ſcd̄o ex pte dif/ferētie ſpērū. Ex parte diie generū qdem / qm̄ nō eſt pſpi/cuum vtrū eadē ſit cā lōge vel breuis vite in aīalibus, que eſt in plantis, ⁊ ecōtrario: ⁊ hoc ingt. Principiū aūt conſide rationis neciū p̊mo erit ex eo qd̄ eſt dubitare de ipſis: qm̄ non eſt palam vtrū alia, an eadē cā oibus aīalibus, ⁊ plan/tis ſit, eius qd̄ eſt, hec quidē eē longe vite, hec aūt breuis: ⁊ quoniam in plantis hec differētia magis latet, qm̄ minus a nobis eſt obſeruabilis, addit hāc differētiā eē verā etiā in plantis, ⁊ ingt. Eteni plantarū ſupple neceſſariū eſt has q/dem eſſe pauci temporis, has autē multū durabilē hre vi/tam: eſt ergo pꝑoſita intētio magna ex pte diie generū. Cōmentarius

¶ Preterea: vtrū nā pſtantiū eadē ſint lōgeua ⁊ nā incolumia, an diſticta ſint. Et vtrū eadē ſint vite breuis ⁊ valetudinaria: an p aliquos qdē morbos corpa q̄ nā valetudinaria ſunt ad eoꝝ nām accedāt que breuiore vita frui ſolēt, per aliquos vo valetudinaria eſſe que longe/ua ſunt nihil obſtet.

¶ Adhuc aūt: vtrū eadē q̄ lōge vite, ⁊ que ſm nām ſana nā cōſtātiū, an ſepata ſunt. Et qd̄ bre uis vite, ⁊ lāguoroſū: aut ſm quoſdā qdē lā/guores appropiquāt lāguoroſa ſm nām cor/pora ÿs q̄ breuis vite, ſm quoſdā aūt nihil phi bet languoroſos eſſe, lōge vite exiſtētes.

Cōmentariuꝫ

¶ Ex pte ꝟo eoꝝ,quę ſunt eiuſdē gn̄is,ēt difficultas pꝫ.Eſt eni qō,vtrū eoꝝ viuentiū,quę nā ꝯſtant,eadem ſint,longę vitę,quę ſunt ſm nāꝫ ſana.an ſepata hęc ſint,atq̄ differāt: adeo,ꝙ ſint corpora aliqua natura ipſa ſimpl'r ſana:q̄ ſint breuis vitę,τ non longeua.Simil'r eſt qō etiam vtrū quod eſt breuis vitę ſit languoroſum,τ ecōtrario corpus natura lāguoroſum ſit breuis vitę.Eſt etiā quęſtio an ſint,quędaꝫ corpora ęgrota nāliter ſm quoſdam languores,quę appropinquant ijs corporibus,quę ſunt breuis vitę:ſm quoſdaꝫ ꝟo alios morbos nihil prohibet languoroſa eſſe longę vitę exiſtentia.hęc eſt difficultas ex parte eoruꝫ:quę ſunt eiuſdē generis.¶ Quo ꝟo ad verba attinet,Ariſtoteles per natura ſana:intelligit,quę Galenus in techna intellexit.ſ.corpora a principijs natura non apta ęgrotare:quę appellat ſimpliciter ſana.Eſt eni corpus ſanum ſimpl'r,quod ex principijs generatiōis eſt ineptum ęgritudinib⁹.¶ Utrum ꝟo tale corpus ſit ſimpl'r temperatū,Ari^les^ non curat,ipſe enim per corpora natura ſana intelligit illa,quę ꝑ ętatē vnq̄,aut raro ęgrotāt:cū ex principijs generatiōis ſint minus ęgrotare apta:vtrum ꝟo hęc ſint temperata,vel non:Ariſtoteles nō curat,cum ad qōnem nihil cōferat.Adiecit ꝟo Ariſtoteles[natura cōſtantium,]qm̄ nōnulli crediderunt corpora ſimpl'r,ſana poſſe fieri arte.¶ Ad tollēdū hoc,verbuꝫ illud addidit:per lāguoroſa ꝟo corpora intelligit quę apta ſunt ęgrotare ex principijs generationis:quęq̄ ex leui cauſa occurrente ęgrotant,vt Herodicus fuiſſe fertur,quēadmodum Ari^les^ ingt p̄mo rhetoricoꝝ.Ille.n.vt ſanus eſſet, quibus hoīes vtunt̄:ijs oīb⁹,aut plurimis abſtinebat.erat eni corp⁹ ex p̄ncipijs nāę aptum facile ex oī leui cā ęgrotare:tale corpus appellat Druſianus monachus ęgrū ſimpl'r. ¶ Per corpa ꝟo,quę ex p̄ncipijs nāe,ſūt apta ęgrotare q̄buſdā ęgritudinib⁹,intelligit ea:quę ex p̄ncipijs gn̄ōnis,cōtrahūt,quoſdā morbos a virtute parentum,aut ſtellarum, aut aliarum cauſaruꝫ.Naſcūtur enim quędam corpora ex principijs generationis parata incurrere podagras,alia calculum,alia lepraꝫ,alia febres,alia alias.ideo eſt difficultas an ſint quędam corpora apta ęgrotare q̄buſdaꝫ morbis ex principijs generationis ꝑpagatis,quę,non obſtantibus illis morbis,poſſint eē longeua,vt dꝫ de podagra,τ de malo hemorroidū,τ cęteris id genus.Alia ꝟo q̄buſdam ęgrotari apta,non ſint longęua:vt quę naſcerent̄ epileptica:vel parata febricitare.Patet ergo ex his,ꝙ ex parte eorum:quę ſunt eiuſdem generis tribus modis propoſita intentio eſt magna.p̄mo vtrum quęcūq̄ a natura ſint apta permanere ſana,omnia ſint lōgęua.Secūdo vtrū a natura apta ęgrotare quauis ęgritudine ſint breuis vitę.Tertio vtrum aliq̄ ęgrotari apta quibuſdam morbis ſint longęua,aliqua ꝟo quibuſdam alijs,ſint breuis vitę.Patet ergo ꝑpoſitę intentionis magnitudo.¶ Quo ꝟo ad cōſtructionē attinet,aiaduerte,ꝙ Ariſto^les^ mutat in adiectiuis genus:dicit.n.aut ſm quoſdā q̄dem lāguores appropinquāt lāguoroſa:poſtea dicit.Nihil ꝑhibet lāguoroſos eē,vbi p̄ loq̄tur in neutro gn̄e, in ſecūdo loq̄tur in maſculino.Intellige ꝙ p̄mū ad corpora relatū. z^m ꝟo ad hoīes:nō tn̄ eēt error,ſi vtrūq̄ in genere neutro legeret̄:ea.n.ꝯſtructiōe gręci vtunt̄:nos ꝟo non.

Simpl'r ſana corpora.

Quę languoroſa corpora.

Herodicus

Quę corpora ex principijs nā ſūt certis morbis lāguida.

Intētiōis magnitudo.

De cōſtructione.

¶ De ſomno igitur τ vigilia:dictum eſt prius. de vita ꝟo τ morte,ſimiliter τ de morbo τ ſanitate qō quidē ad naturaleꝫ attineat ph̄iā:dicēdum poſterius. Nunc aūt de cauſa cur altera longam,altera breuem vitam agant,quemadmodum iam diximus:tractandum eſt.

¶ De ſomno igitur τ vigilia:dictuꝫ eſt prius. de vita autem τ morte:dicēdum eſt poſteri⁹, ſimiliter autem τ de languore τ ſanitate,quātum attinet ad naturalem ph̄iam. Nunc autēꝫ de cauſa eius quod eſt hęc quidem eſſe longę vitę, hęc autem breuis vitę, ſicut dictum eſt prius:conſiderandum.

Cōmentariuꝫ

¶ Cuꝫ fecit attentos ex magnitudine rei ꝑpoſitę,nunc facit attentos ex iocunditate,τ nouitate.Sūt enim iocunda:quę ordinatę ponuntur p̄mo rhetoricoruꝫ:ideo ordinat pręſentem intentionem ad pręcedentia,τ ad ſequētia,innuēs hāc intentionem eſſe quid noui:cum ſit alia ab his,quę olim dicta ſunt,vnde inquit.De ſomno igitur τ vigilia, dictum eſt prius,vita autem τ morte dicendum eſt poſterius.Similiter autem dicendum eſt poſterius de lāguore τ ſanitate,nō quidem ſpeciatim,ſed quantum attinet ad ph̄iam naturalem.ſpeciatim enim de ea agit medicus.Nunc aūt de cauſa eius,quod eſt eſſe,hęc quidem longę vitę,hęc autēꝫ breuis vitę,ſicut prius propoſuimus.Conſiderandum eſt:in q̄bus patet ex ordine iocunditas,ex additione ꝟo ad ea,quę diximus,nouitas.Tacuit autem alios libellos,vt de ſenſu, τ ſenſibili,de memoria τ reminiſcentia τ de alijs,quoniam intellexit per illud verbum de ſomno τ vigilia,quoniā oēs huic quaſi adminiculi ſupponunt̄.Hęc de exordio.

¶ Sane hac differētia genera tota a totis generibus,τ eoꝝ quę ſub vna ſpecie collocant̄ alia ab alijs:differūt.Generatim differre dico: vt hoīeꝫ ab equo.nā genus hoīum,viuacius eſt: q̄ꝫ equoꝝ.Speciatiꝫ:vt hoīeꝫ ab hoīe.eoꝝ.n. hoīum qui locoꝝ intercapedine ſeiūcti ſūt:alij vita ſunt longiore,alij breuiore.qui eni in calidis degūt regionib⁹,diutius:qui in algidis,minus viuere aſſolent.Quinimo ex hiſce qui eūdem tenent locum:nōnulli pari modo ea ipſa inter ſe diſcrepant differrentia.

¶ Sūt autē habētia differentiā hanc,τ tota ad tota genera:τ eoꝝ quę ſub vna ſpecie,alia ad alia.Dico aūt ſm genus quidē differre: vt hominem ab equo.lōgioris enim vitę genus hominum:q̄ꝫ quod equorum.Scd̄m ſpeciē autem:hominem ab hoīe.ſunt enim homines:hi quidem longę vitę,hi autem breuis vitę,alteri ſm altera loca diſtantes.quę eni in calidis gētium,longioris vitę:quę autēꝫ in frigidis,breuioris vitę.Et eundem autem locū habitātiū: differūt ſil'r aliqui hac differētia abinuicem.

Cōmentariuꝫ

¶ Uerba hęc pn̄t eē de exordio,τ pn̄t de narratiōe itelligi. In gręcis codicib⁹ de exordio itelligi vident̄.Legunt̄ eniꝫ ſic[Adhuc aūt hn̄tia dr̄iā hāc,τ tota ad tota gn̄a.]q.d.Nūc aūt de cā ei⁹,qō eſt hęc q̄dē eē lōgę vitę,hęc aūt breuis vitę,ſicut dcm̄ eſt prius,cōſiderādum eſt.Adhuc autē conſiderandum eſt habētia dr̄iam hāc,τ tota gn̄a ad tota gn̄a,τ eoꝝ q̄ ſub vna ſp̄e alia ad alia.q.d.nō ſolū eſt ꝯſiderādum cauſas cur alia viuacia alia breuis vitę ſint.Sed ēt cōſiderandū eſt ea,quoꝝ tota gn̄a ad tota hāc dr̄iaꝫ hn̄t,τ ea,q̄rū ſpēs ad ſpēs talem hn̄t dr̄iaꝫ.hęc aūt addit,vt faciat attentos,oſtēdens hęc iocunda eſſe,non ſolū ordine,ſed rerū nouitate.Sed qm̄ in trāſlationib⁹ antiq̄s ꝟba hęc legunt̄ alio mō.ſ.q̄ſi expoſitiuę,iō vident̄ de narratiōe.Iō vꝫ,ꝙ an̄q̄ exequat̄ itētionē ꝑpoſitā p̄mittat duas aialiū dr̄ias penes

longeuū,

Ayuntamiento de Madrid

lōgęuū/⁊ eē breuis vitę. Primā qdē penes totū genus. 2am ꝟo penes ſpēȝ. Penes genus qdē diċ:dico aūt ſm gen⁹ qdē differre, vt hoiem ab equo:quatenus genus hoium longioris vitę eſt,q̄ȝ genus equoꝝ. Accepit āt genus p ſpecie,mō quo phi morales vtunt:penes ſpēm ꝟo, vt hoiem ab hoie: ſunt.n.hoies hi qdem lōgę vitę,hi āt breuis vitę,vtpote alteri ac diſtantes ſm loca. Nā quę gētiuȝ in calidis locis degūt,ſunt longioris vitę,quę aūt degunt in frigidis,ſunt breuioris vitę:⁊ ſic penes locum in eadē hoium ſpecie alij ſunt vitę longioris,alij breuioris. Amplius in codeȝ loco alij viuunt longius,alij breuius:hę ſunt aialiuȝ differētię,quas p̄mittit. Sed cur p̄mittat has dr̄ias,dicamus:nā q̄ſtio ſi eſt/ ſemp p̄cedit q̄onem pp quid eſt,cū ergo ꝓpoſuit aſſignare cauſas,dr̄iarū vitę penes longitudinē,⁊ breuitateȝ,decebat prius exponere ita eē,ꝙ alia aialia viuunt lōgius,alia breuius,⁊ in eadē quoq̄ȝ ſpecie penes diuerſa loca/⁊ in eodem loco penes diuerſas naturas:hac rōne has dr̄ias pręmittit.

ꝯ aſtronomos ꝺ annis vitę. ¶ Ex his patere pōt,aſtronomię icertitudo circa annos vitę. Nam ſiue annos vitę ſumpſerimus ex aphesi atq̄ȝ anacheſi, vt Ptolęmeus docet,ſiue ex annimēſore,quem arabes alchocoden vocāt,ac ilegiū,impoſſe aſtronomū eſt certitudinem hr̄e:qm̄ differētię locoꝝ ſunt aſtronomis incertę. Nō eni aliquis aſtronomus,docuit aphetam ęthiopum alios annos hr̄e,alios aphetaȝ ſcytharū,alios hoiuȝ,qui in medijs locis viuūt. Ptolęmeus eni ſcribens in Alexandria vnicuiq̄ȝ gradui apheſis cōſtituit annuȝ,qđ non eſt verum apud oēs regiōes. Nec annimēſor,ſiue alchocoden arabū eſt ꝑmittēs annos eodē mō in oib⁹ regionib⁹:ideo de annis vitę aſtronomi non poſſunt certa dicere. Phi aūt ſoluȝ vl'r has dr̄ias tradūt,ſpeciatiȝ ꝟo eas aſſignare,nō eſt phi.

¶ Porro ſumere cōuenit:quid ſit inter ea quę natura cōſtant quod facile corrumpatur,et qd quod ęgre.

¶ Oportet auteȝ accipere:quid facile corruptibile in nā cōſtātib⁹, ⁊ qd nō facile corruptibile.

Cōmentariuȝ ¶ Nūc, vt mihi vr̄,accedit ad narrationē:⁊ p̄mo ſumit quid ſit facile corruptibile:⁊ qd non facile corruptibile: nam, vt Philoponus notauit p̄mo de gnōne,qui doctrinam tradit, definitiones,⁊ ſuppōnes ſibi conſtituit. Deinde ex illis demōſtrat ꝯcluſiones.⁊ hoc ꝓponit,cū inqt. Opȝ aūt accipere,in nā cōſtantibus,hoc eſt in reb⁹ ipſis nālibus,p̄mo qd facile corruptibile,⁊ quid non facile corruptibile,⁊ ſic hęc ſumit, vt definitiones.

¶ Nam ignis ⁊ aqua ⁊ quę his cognata ſūt:cū eādem facultatem minime habeāt,ſibi mutuo cauſę ſunt gnōnis atq̄ȝ corruptionis. Proinde ſingula quoq̄ȝ alia quę ex hiſce ſunt atq̄ȝ ꝯſtāt, ⁊ non ex multis per congerieȝ vti domus:eorum nām participent ratio cōgrua exiſtit.

¶ Ignis eniȝ ⁊ aqua ⁊ his cognata:non habētia eandem virtutem, exiſtunt generationis et corruptionis cauſa ſibiinuicem. Quare ⁊ q̄libet alioꝝ ex his exiſtentia ⁊ conſtituta,participare horum nām rationabile:quęcūq̄ȝ nō cōpoſitione ex multis ſunt vt domus.

Cōmentariuȝ ¶ Añq̄ȝ definiat qd facile,qdue difficile corruptibile ſit,reſumit breuib⁹ cām corruptiōis rerū,⁊ p̄mo qdē in ſubſtantijs. 2o ꝟo in accidētibus:⁊ qm̄ ſubę alię ſunt ſimplices, vt elnta,alię ex elemētis miſtę. Exponit p̄ cauſas corruptiōis in elemētis,deinde in miſtis. De p̄ma pte dicit,ꝙ elemēta ſunt inuicē corruptibilia,qm̄ ſūt inuicē contraria.vn̄ dicit. Ignis.n.⁊ aqua/⁊ alia elnta cognita his.ſ.aer,⁊ terra nō habētia eādem virtutē,ſed exn̄tia contraria,exiſtūt gnōnis,⁊ corruptionis cā ſibiinuiceȝ, vt 2o de gnōne dcm̄ eſt. Tacuit aūt mām:qm̄ nō poſſunt elnta eſſe ꝯ̄ria:niſi ꝯueniāt in materia:ſic igiẗ elnta inuicē ſūt corruptibilia:qm̄ ſunt ꝯ̄ria. De 2a parte dicit,ꝙ miſta,quę nō ꝯgregatione ex elntis ſūt, vt domus ex lignis ⁊ lapidib⁹ ꝯgregatiōe fit,corruptibilia ſūt, qm̄ ꝯſtant ex elntis.vn̄ dicit. Quare ⁊ q̄lȝ alioꝝ ex his elemētis exn̄tia ꝯſtituta,q̄cūq̄ȝ ex elntis ꝯſtant,nō vt domus cōpōne ac ꝯgregatione ex multis ꝯſtat,participare hoꝝ naturaȝ rōnabile eſt:dico ꝑticipare hoꝝ nām.ſ.quo ad corruptionem,hoc eſt vt ſint corruptibilia:qꝛ conſtant ex elemētis:quę per ſe corruptibilia ſūt. Ex his ſeqẗ ꝙ elnta ſūt corruptibilia,qꝛ hn̄t contraria:miſta ꝟo,qm̄ conſtant ex elemētis cōtrarijs.

Dubiū ¶ Sed q̄res. vtrū omne miſtum ſit corruptibile ab intrinſeco, vr̄ ꝙ ſic,qm̄ Ariles ait miſta corrūpi, qm̄ ꝯſtāt ex ꝯtrarijs.ġ oē miſtū ab intriſeco eſt corruptibile. Ex alio videẗ ꝙ nō corrūpaẗ niſi appliceẗ ſibi corrumpēs, vt ſi aurū eēt vniforme in toto,⁊ vni⁹ rōnis in ſinglis partib⁹. Dōm ꝙ nihil pōt corrūpi in ſubſtantijs,niſi applicet corrūpēs, vtrū hęc eſt dr̄ia iter elntū,⁊ miſtū,ꝙ miſtū ab itriſeco hȝ duas cās iclinātes ad corruptionē.ſ.māȝ,⁊ ꝯ̄ria ex qb⁹ ꝯſtat. At elntū ab itriſeco hȝ vnā tm̄.ſ.māȝ cōeȝ: ⁊ iō miſta dicunẗ ab itriſeco corruptibilia,elnta ꝟo ab extrinſeco:nō qdem miſta ab intrinſeco:ꝙ corrūpi poſſint ſine corrūpente,ſȝ qꝛ poti⁹ cauſa intriſeca ſunt corruptibilia q̄ȝ rōne extrinſeca:elnta ꝟo ab extriſeco:nō ꝙ ab intriſeco nō ſint corruptibilia,ſȝ qm̄ poti⁹ cā extriſeca corrūpunẗ.

¶ Sed de cęteris:alia ratio eſt. Plurimis eniȝ ex hiſce quę ſunt,peculiares competūt corruptiones:ceu ſcię,ſanitati, morbo, ⁊ eiuſmodi: quippe quę corrūpi ſoleāt:ēt nō corruptis ſuſceptiuis,ſed ſeruatis.q̄nquidē ignorantiā,reminiſcentia atq̄ȝ diſciplina corrumpere ſolēt: ſciam,obliuio ⁊ deceptio. Per accidēs tn̄:cęterorum corruptiones,rerum nāliū interit⁹ ſequuntur.nam cuȝ animalia ipſa intereūt:eorūdem ⁊ ſanitas ⁊ ſcientia corrumpitur.

¶ De alijs igiẗ:alia ratio. Sūt eni ⁊ ꝓprię corruptiones multis entiuȝ: vt ſcientię, ſanitati, ⁊ ęgritudini:hęc eni corrūpunẗ:etiā non corruptis ſuſceptiuis,ſed ſaluatis. vt ignorātię qdeȝ corruptio,reminiſcentia ⁊ eruditio:ſcientię autem,obliuio ⁊ deceptio. Scdm accidens autē conſequuntur naturalia:aliorum corruptiōes. corruptis enim aialibus:corrumpuntur ⁊ ſcientia ⁊ ſanitas quę in animalibus. Ammali co to scia abo

Cōmentariuȝ ¶ Hacten⁹ de cauſis corruptiōis ſubarū:nūc de cauſis corruptiōis accn̄tiuȝ. Ubi aīaduertēdū,ꝙ accn̄tiuȝ alia hn̄t ꝯ̄ria/alia ꝟo nō hn̄t ꝯtraria,hn̄t ꝯ̄ria vt ſcia,ſanitas,⁊ ęgritudo:ꝯtraria eni ſciētię ſunt obliuio,⁊ ignorantia.ſanitas ꝟo, ⁊ ęgritudo inuicē ꝯtrarię ſunt.dimēſiones ꝟo ⁊ figurę accidētia ſunt:quę non habēt ꝯtraria. Tūc Ariles vult ꝙ accidētia,quę hn̄t ꝯtraria,dupl'r corrūpunẗ. Uno modo aduenięte in eodem ſubto ſuo ꝯtrario,⁊ ſic corrūpūtur ſaluato eoꝝ ſubiecto. Alio mō corrumpunẗ/conſecutiue.ſ.eoꝝ ſubiecto corrupto. At accidentia:quę non habent contrariū vno modo tm̄ corrumpuntur.ſ.eorum ſubiecto corrupto. vnde diċ. De alijs igiẗ eſt alia corruptiōis rō,⁊ p alia intelligit,q̄ nec

ſunt miſta,nec elnta,ſed ſunt accñtia:⁊ ꝑ igiṫ,non illationis vim,ſed aduerſatiōis ſumit,vtputa igiṫ ꝑ aūt. Exponit āt quō ſit alia corruptiōis rō:⁊ dic. Sūt.n.⁊ ꝑpę,⁊ ꝑ ſe corruptiões multis eoꝝ entiū.ſ.oibꝰ,qbus corrñdet ꝯriuꝫ:vt ſcientię,ſanitati,⁊ ęgritudini.ſ.aduētu ꝯrijs in eodē ſubto:naꝫ hęc corrūpunṫ,vt inqt,etiā nō corruptis ſuſceptiuis,ſꝫ ſaluatis eoꝝ ſubtis:vt ignorātię qdē corruptio eſt reminiſcentia,⁊ eruditio. Duplex.n.ignorātia eſt,altera,q̄ ex obliuiōe prioris ſcię facta eſt in aīa,⁊ hęc tolliṫ ꝑ reminiſcētiā. Altera ex diſpōne ꝯria inducta aut abſte,aut a malis ꝑceptoribus:⁊ hęc tolliṫ ꝑ eruditionē iductā a bonis ꝑceptoribus.

¶ Sꝫ dices,nūqd ignorātię corruptio ſit reminiſcentia vel eruditio:videṫ ꝙ nō,qm̄ reminiſcētia vel eruditio manet,corruptio ignorātię abeſt. Dōm ꝙ tales ꝓpōnes ſunt itelligendę cauſalr,ſicut illa tonitruū eſt extinctio ignis in nubibus. Corrūpitur enī ignorātia aduētu reminiſcētię vel eruditionis:ideo ſubſcribit,ſciētię aūt.ſ.corruptio eſt obliuio,⁊ deceptio:pōt.n.deleri ſcia ab aīa alicuius obliuiōe,aut deceptiōe facta ab aliq̊ ſyllō deceptorio,vt pluries fit.ſic igiṫ vno mō accidētia corrumpi poſſunt a cōtrarijs. Deide aſſignat 2m modū,⁊ inqt. Scōm accñs aūt corruptiōes alioꝝ accidētiū a ſubſtātijs,cōſequunṫ nālia,hoc eſt corruptiōes ſubtoꝝ,quę ſunt entia nālia,⁊ corruptibilia. Cuiꝰ cāꝫ affert. Corruptis enī aīalibꝰ corrūpunṫ ſcia,⁊ ſanitas,quę erant in aīalibꝰ:⁊ ſic pꝫ,ꝙ accñtia,quę cōtrariū hñt,duplr corrumpi pñt. Uno mō ꝑ ſe aduētu cōtrarij in eodē ſubiecto,⁊ ſic corrūpunṫ ſaluatis ſubiectis:alio mō ꝑ accñs,⁊ ſic corrumpunṫ corruptis ſubtis:ex quo ſequiṫ ꝙ accñtia:quę nō hñt ꝯriū,vno mō tm̄ corrūpunṫ.ſ.ꝑ accñs ſubtis eoꝝ corruptꝭ.

¶ Quocirca:⁊ de aīa per hęc rōcinari qſpiam profecto poteſt. Nam ſi anima haudquaq̄ȝ natura ſubſiſtat,ſed vt ſcientia in aīa ſic ⁊ anima in corpore ſit:erit nimirum ipſius quedā etiaꝫ alia corruptio ꝑter eam qua,cū corpus interit,corrūpi ſolet. Quare,cū nulla talis eē videaṫ:alio ſane pacto cū corpore inijt ſocietatem.

¶ Quapropter:⁊ de anima ratiocinabitur qs vtiq̄ȝ,ex his. Si enim eſt nō natura,ſed quemadmodum ſcientia in anima ſic ⁊ anima in corpore:erit vtiqꝫ ipſiꝰ ⁊ alia corruptio ꝑter corruptionem qua corrumpiṫ corrupto corpore. Quare,qm̄ non videtur eē talis:aliter vtiqꝫ ſe habebit ad corporis cōmunionem.

Cōmentariuꝫ

¶ Sed dubitat de aīa,quo mō corrūpaṫ:nā cū nō ſit elntū,nec miſtuꝫ nāle,ſed ſit ad corpus,vt ſcia ad aīam,tunc aīa poterit duplr corrūpi.ſ.corruptiōe per ſe.ſ.aduētu contrarij in eodem ſubiecto eius ſubto ſaluato,⁊ per accñs corrupto eiꝰ ſubto corpore:qꝺ falſuꝫ eſt,qm̄ nō corrūpiṫ niſi per accñs corrupto ſubto,vñ dicit. Et de aīa rōnabitur qs vtiq̄ȝ ex his,quę nūc dicta ſūt,nā ſi nō eſt nā.ſ.nec miſtū,nec elemētū:ſed queādmodum ſcia eſt in aīa:ſic ⁊ aīa eſt in corpore,ſi inq̄ȝ ſic eſt,erit vtiq̄ȝ ipſiꝰ ⁊ alia corruptio.ſ.ꝓpa aduētu contrarij ꝑter corruptionem,qua corrumpitur corrupto corpore. Rñdet,ꝙ aīa nō ita ad corpus ſe hꝫ,vt ſciētia ad aīam:qm̄ aīa eſt corporis ſubalis perfectio:ſcia ꝟo eſt animę accidentalis:⁊ ſic aīa non pōt per ſe corrumpi,niſi toto corpore aīato corrupto. Preterea ſcia hꝫ cōtrariuꝫ per ſe in eodē ſubto:aīa ſoluꝫ per accñs,vñ dicit. Quare qm̄ non vī eſſe aīa talis.ſ.vt ſciētia ad aīam,aliter vtiq̄ȝ ſe habebit ad corporis vnionem,hoc eſt totalitatē:qm̄ aīa eſt pars ſubalis totius animati:⁊ ꝑma ꝑfectio corporis:ſcia ꝟo non ſic ſe hꝫ ad ipſam aīam.

¶ Ex his accipiunṫ duo. Primū ꝙ ſcia corrūpaṫ corruptis aīalibus,qꝺ eē nō pōt,niſi aīa corrumpaṫ:habeṫ 2° ꝙ aīa corrumpaṫ,cuiꝰ ſcia eſt ꝑfectio,⁊ ſic videṫ ꝙ intellectiua aīa corrūpatur corrupto corpore:hic.n. locus valde fauet his,qui animi mortalitatē ſuſtinēt de mēte Arilis. ¶ 2° ꝑncipaliter dubitaṫ q̄t ſint modi corruptionis. ¶ 3° quō ſcia in intellectu habituata poſſit ꝑ obliuionē,⁊ per deceptionē ab itellectu deſinere:cuꝫ habitus ſcię non dependeat ab organis ſenſitiuis,niſi in fieri,nō autē in facto eſſe. ¶ Aluerniata ad ꝑmā dicit,ꝙ Ariles nō de itellectiua aīa loquiṫ,ſed de ſenſitiua atq̄ȝ vegetatiua:qꝺ qdē mihi vī difficile,cū loquaṫ de ea aīa:cuiꝰ ſcia eſt ꝑfectio:quę eſſe nō poteſt niſi intellectiua. Propterea vī mihi ꝙ Ariles hęc,quę de aīa dicit,non aſſerendo dicat,ſed ſolū exemplificādo,vt oſtendat,nō omne qꝺ ita ad corpus ſe hꝫ,vt ſcientia ad aīam poſſit corrūpi duplr,nā dato ꝙ aīa ſit corruptibilis,aīa ſe hꝫ ad corpus,vt ſcia ad aīaꝫ,⁊ tm̄ ſoluꝫ ꝑ accidens corrūpiṫ.ſ.corrupto ſubto:⁊ non ꝑ ſe a ꝓprio ꝯrio,ſimilr id qꝺ de ſciētia dicit,vt exēplum eē dictū intelligas.ſ.vt oſtēdat aliqd corrūpi poſſe corrupto ſubto,Quę nō intelligentes ꝓphani ſumpſerūt errandi occaſionē:oīa enī quę hic dicit Ariles,vt exēpla eē dicta intelligēdū eſt,nō qdem,vt ita ſint,ſed vt ſentiāt,qui diſcunt. ¶ Ad 2am rñdent iuniores ꝙ q̄tuor modis aliqd corrūpi pōt,aut a cōtrario,vt caliduꝫ a frigido:aut rōne ſubti,veluti formę quę corruptiōe ſubtoꝝ corrūpunṫ.aut defectu ꝯſeruantis,vt lumē corrūpiṫ in medio defectu corporis lucidi.aut defectu diſpōnis ꝑ quā conſeruabaṫ in ſubto,vt formę ſubales defectu diſpōnū,qbus in mā ꝯſeruabanṫ. Ariles aūt duos tm̄ modos corrumpēdi innuit,alterū per ſe.ſ.a cōtrario,alterū ꝑ accñs.ſ.corruptōe alterius. Quę ꝟo corrūpunṫ ꝑ ſe a ꝯrio,ſūt duplicia,vl̄ qa ipſa hñt cōtraria,vt elnta ⁊ accñtia hñtia ꝯrium:vel qꝛ cōponunṫ ex ꝯrijs,vt miſta:quę corrūpunṫ ꝑ accñs,hęc corrūpunṫ alijs corruptis,ꝑ quę ꝯſeruabanṫ ſiue ſint ſubta,ſiue agētia ꝯſeruantia,ſiue diſpōnes ꝯſeruatiuę:hęc Ariles de modis corrūpendi.

¶ Quo mō ꝟo ſcia,quę eſt habitꝰ itellectus ꝑ obliuionē corrūpi poſſit,res difficilis eſt,qm̄ ſcientia pōt remanere ꝑ vnū diē in intellu abſq̄ȝ actuali memoria,⁊ per duos,⁊ ſic ꝑ mille,g̊ oīno memoria deleta illa ſtabit in intellu.g̊ poſtq̄ȝ ſemel ſcia in intellu facta eſt,vt habitus,ēt oī memoria deleta in ꝑte ſenſitiua,ipſa vī remanē:cū nō depēdeat a ſenſibꝰ niſi in fieri,nō āt in facto. Propterea qdā ꝯcedūt totū,dicūt tm̄ ꝙ ꝑ obliuionē ꝑ tāto ſcia corrūpaṫ,ꝑ q̄ȝto itells nō pōt exire in actū ꝯſiderādi:ſiqdē cōſiderādi actꝰ idiget nō ſolū itellualī habitu,ſꝫ phātaſiādi,intellus.n.itelligēdo necēo phantaſma ſpeculaṫ:pꝫ g̊ ꝙ obliuiōe facta in phātaſtica,deſtruiṫ ſcia nō ſimplr,ſꝫ ẜm actū,quatenꝰ ſcia remanet ẜm habitū,nō tm̄ exibilem ad actū:q̄ in mō Plato habitꝰ in aīa pueroꝝ eē autumat,nō exibiles tm̄ ad actū,niſi ſedatis motibꝰ. Alij dixerūt ꝙ ſcia,q̄ in itellectu habitꝰ eſt,nō ſolū quo ad exitū in actū depēdet a phātaſtica memoria:ſꝫ ēt ſimplr in eē,⁊ ꝯſeruatiōe:⁊ tūc pꝫ ꝙ ſcia ꝑ obliuionē deſtruiṫ. Uerū aīaduertēdū ꝙ in ꝑte itellectiua nihil habituaṫ,habitꝰ.n.fit in poa,q̄ ad actꝰ neutralr ſe hꝫ,vt dī 2° ethicoꝝ. In poa enī q̄ in ꝯriuꝫ ſe hꝫ,nūq̄ȝ habitꝰ fit,vt lapis ad motū ſurſuꝫ nūq̄ȝ habitū habebit,nec in potentia ex ſua natura prona fit habitus,nō eniꝫ lapis ad motum deorſum habitum acqret ſi decies milies deorſum feratur.ergo ſolum in his potentijs habitus fit,quę ad actus neutraliter ſe habēt. Ex his accipiṫ,ꝙ intellectus non pōt ex conſiderandi actibus habitū acqrere ſcientificū:cum ad ſciam nāliter ſe habeat vt ad eius perfectionē. Habitꝰ ergo ⁊ memoria fiet ex parte eius potentię:quę ad ſcientiaꝫ neutraliter ſe habet:hęc autem eſt ſenſitiua. In hac eniꝫ ex frequentatis actibus conſiderādi fit habitus,qui dicitur memoria

Digreſſio pulchra

De corruptōe ſcię.

Nō

moria:quę deletur p̊mo mutatione organi:cum enī organū continuo alteretur, deletur aliquādo memoria. Scd̄o aduē tu nouarū nutrimēti partiū, prioribus defluētibus. Tertio aduētu vapoꝝ ac exhalationū, prioribus deletis. Tunc dico ꝙ cuꝫ in intellectu ſpēs non conſeruentur niſi memoria atqꝫ habitu facto in parte ſenſitiua:qm̄ in parte intellectiua non eſt memoria, neqꝫ habitus, ideo obliuione facta in ſenſibꝰ: deſinit ſciētia in intellectu. Quō ꝟo per deceptionē ſcientia deleri poſſit, quidam dicūt ꝙ deletur per deceptionē quatenus deceptio ex ſyll'is ſophiſticis vrgentibus fit, ⁊ ita tādeꝫ intellectus deceptus parti cōtrarię adheret, ⁊ ſic tollitur ſcia:non eniꝫ eſt ſcire ſine fide:atqꝫ aſſenſu. Aiaduerte tamē ꝙ in ſcia eſt māle ⁊ formale, māle quideꝫ eſt ipſa cōcluſio/cui per demōſtrationeꝫ intellectus aſſentit, formale ꝟo, eſt illā credere per demōſtrationē. Dico igitur ꝙ ꝑ ſyllogiſmos deceptiuos ſciētia deleri poteſt quo ad eiꝰ formale:⁊ hoc ſufficit. Quo ꝟo ad materiale ſtat ſciētiaꝫ remanere, etiam ſyllogiſmis deceptiuis vrgentibus.

¶ Sed fortaſſe quęret quiſpiā, idqꝫ optima ratione: vtrum quod corruptibile eſt id alicubi a corruptione vindicari queat, ceu ignis ſupero in loco vbi contrarium nullum eſt.

¶ Forte autē vtiqꝫ quis dubitabit rōnabiliter: vtrum eſt vbi incorruptibile erit, qđ corruptibile, vt ignis ſurſuꝫ, vbi non eſt contrariuꝫ.

Cōmentariuꝫ

¶ Cū egit de cauſis corruptiōis, in p̄te iſta, accedit ad declarādū qđ facile, qđue difficile corruptibile ſit. Pro cuiꝰ dclaratiōe p̊ dubitat, deide ſoluēdo dubōnē, decl'at qđ ſit facile qđue difficile corruptibile. ¶ Quātū ad p̊am p̄tē q̄rit, vtruꝫ ſit aliqs locꝰ, vbi ſimpl'r, atqꝫ nā corruptibile poſſit eē ꝑpetuū. vñ ingt. Forte aūt vtiqꝫ qs dubitabit rōnabil'r vtrum ſubaudi ſit aliqs locꝰ, vbi qđ ē corruptibile ſimpl'r, atqꝫ ſui nā:erit icorruptibile atqꝫ ꝑpetuum. Argumētat̄ ꝙ ſic, qm̄ ignis ſurſuꝫ eſt ꝑpetuꝰ, ⁊ tñ ignis eſt ſui nā corruptibil'. Qꝫ aūt ignis ſurſuꝫ ſit ꝑpetuus ꝓbat, qm̄ ibi nullū eſt ꝯriū, a q̄ corrūpat̄:⁊ potiſſimū ignis, q tāgit cęli ꝯcauuꝫ. vñ ingt. Ut ignis ſurſum. q. d. videt̄ ꝙ ſic, vt ignis ſurſuꝫ, vbi nō eſt contrariū, hoc eſt qm̄ ibi nullū eſt cōtrariū/a quo corrūpi poſſit. Simile argumētū fieri ſolet de partibus terrę centralibus:nam cum illis nullum agens applicari poſſit cōtrariū, vident̄ perpetuę:quę tamen ſunt corruptibiles.

¶ Quę eni cōtrarijs inſunt:per accidēs corrūpi ſolent, eo ꝙ illa intereant. tollūtur enim contraria:a ſeſe. At ꝯtrarioꝝ quę in ſubſtātijs ſūt, nullum per accidens corrūpi poteſt: ꝓpterea ꝙ ſubſtantia de nullo ſubiecto ꝑdicat̄. Quare fieri nō poterit: vt id corrūpat̄ qđ contrario caret, aut in eo loco eſt vbi nulluꝫ eſt cōtrarium. Quid eniꝫ erit qđ vim habeat corrūpēdi: ſi q̄dem a cōtrarijs vnis corrūpi qcqꝫ cōtingat, cōtrarium autē nō inſit, aut oīno, aut hic?

¶ Corrumpūtur enim quę q̄dem inſunt cōtrarijs: ſm accidens, eo ꝙ illa corrūpūtur. interimunt̄ enim cōtraria: abinuicem. Scd̄m accñs autem nulluꝫ cōtrarioꝝ in ſubſtantijs, corrumpitur: ꝓpterea ꝙ de nullo ſubiecto ꝑdicat̄ ſubſtantia. Quare cui nō eſt cōtrarium, ⁊ vbi non eſt: impoſſibile vtiqꝫ erit corrūpi. Quid enim erit corrumpens: ſi quidem a contrarijs q̄dem corrumpi accidit ſolis, hoc autem non exiſtit, aut totaliter, aut hic?

¶ Mouet. q. ⁊ argumētatꝰ eſt ad p̄tē affirmatiua breui ad modū rōne, ⁊ q̄dā vix intelligibili: nūc rōneꝫ illā exponit: ⁊ ſumit duas ꝓpōnes q̄ſi vnū añs: deide īfert q̄ōnis p̄tē affirmatiuā. Prima igit̄ ꝓpō eſt, q̄cūqꝫ īſunt ꝯrijs corrūpunt̄ ꝑ accñs corruptiōe illoꝝ ꝯrioꝝ: ꝟbi cā: q̄cūqꝫ inſunt calido, ⁊ frido, corrūpunt̄ cū calidū vel fridū corrūpit̄: vt ſi dulce inſit calido, corrupto calido: dulce corrūpit̄: ⁊ ſi amaruꝫ ineſt frigido, amarū corrūpit̄ corruptiōe fridi. ꝓbat̄, qm̄ ꝯria ꝑ ſe inuicē corrūpunt̄: g̊ quę īſunt ipſis ꝯrijs corrūpent̄ ꝑ accidēs corruptiōe illoꝝ, vñ dicit. Corrūpunt̄ eni quę q̄dē inſūt ꝯrijs, ſm accñs: eo ꝙ illa ꝯria corrūpunt̄. Cām affert, ⁊ dic̄. Interimunt̄. n. ꝯria ab inuicē ꝑ ſe: g̊ quę illis īſūt, corrūpent̄ ꝑ accñs. 2a ꝓpō eſt, ſubm ſiue mā ꝯrioꝝ nec ꝑ ſe nec ꝑ accñs corrūpit̄, ꝓbat̄: qm̄ tale ſubꝫ cōe de nullo ſubto ꝑdicat̄: corruptiōe cuiꝰ ſaltē ꝑ accñs corrūpi poſſit. vnde dic̄. Scd̄m accñs aūt nullū ꝯrioꝝ in ſubſtātijs/corrūpit̄: ⁊ tu intellige trāſpoſite ſic, ſm accñs aūt ſubā, q̄ eſt ſubm ꝯrioꝝ nō corrūpit̄. Cuiꝰ cām affert, ⁊ ingt. Propterea ꝙ de nullo ſubto ꝑdicat̄ ſubā: q̄ eſt ꝯrioꝝ ſubtū, corruptiōe, cuiꝰ corrūpi poſſit. Et itelligit ꝑ ſubāꝫ cōem mām: q̄ eſt cōe ſubtuꝫ ꝯrioꝝ. Mā. n. cōis neqꝫ ꝑ ſe, neqꝫ ꝑ accñs corrūpit̄: qm̄ nullū ſubm hꝫ, rōne cuiꝰ dici poſſit corrūpi. Ex his infert, ꝙ illud: cui nō eſt ꝯriū/vel ſi eſt ꝯriū: in eo loco vbi, nō hꝫ ꝯriū, impoīe eſt corrūpi. Cuiꝰ cām affert, ⁊ ingt. Quid. n. erit corrūpēs. q. d. nullū, ſiq̄dē a ſolis ꝯrijs accidit vnūqđqꝫ corrūpi. hoc aūt. ſ. ꝯriū nō exiſtit, non exiſtit dico, aut oīno, aut in eo loco: g̊ nō pōt corrūpi. Sic igit̄ ex dictis habemꝰ ꝙ illđ qđ nō hꝫ ꝯriū, aut ſi hꝫ, eſt in aliquo loco: vbi nō hꝫ: tale eſt ꝑpetuū in illo loco: ſed ſupplēda eſt rō: ſꝫ ignis in ꝓpo loco: aut nō hꝫ ꝯriū: aut ſi hꝫ, ibi nō hꝫ, g̊ ignis in ꝓpo loco nō eſt corruptibilis. Sili rōne fieri pōt argm̄ de ꝑtibꝰ cētralibꝰ terrę. ¶ Quo ꝟo ad rationem attinet, animaduerte ꝙ illaruꝫ propoſitionuꝫ prima videtur neceſſaria ad rationē. ſecūda ꝟo eſt addita ad pleniorē expoſitionem p̊me.

Cōmentariuꝫ

¶ An hoc: partim verum eſt, partiꝫ nō verū?

¶ An hoc: ſic quidē verū eſt, ſic autē non.

¶ Rñdet ad. q. ⁊ vult, ꝙ aliqđ ſua nā corruptibile ſimpl'r, ⁊ omni loco ē corruptibile: ſic ꝟo eſt icorruptibile, dū ſibi locus non vertit̄ ad ꝯriū: ꝟbi grā, locatū. ſ. ignis in ꝓpa ſphęra eſt ſua nā, ac ſimpl'r corruptibilis, eſt tñ incorruptibilis, qm̄ difficilis corruptōis: qm̄ tādiu, q̄diu locus nō efficit̄ ſibi cōtrarius, tādiu ꝑmanet: cū ꝟo locus ei fit extraneus, ac cōtrarius: ignis corrumpitur. Quo ꝟo modo locus ille fieri poſſit extraneus locato: poſtea dicemus.

Cōmentariuꝫ

¶ Fieri enim nequit: vt ei qđ materiaꝫ habeat, non inſit modo quodam ꝯtrariū. nam vt oīno inſit caliditas aut rectitudo aut albor, fieri poteſt: vt alicubi ſit, nō poteſt. alioqui: affectꝰ eſſent ſeparati.

¶ Impoſſibile enim: nām hñti nō exiſtere aliqualiter cōtrarium. naꝫ oīno quidem ineē calidum aut rectuꝫ, cōtingit: alibi autē eſt impoſſibile eē, aut calidum, aut rectū, aut album. erunt enim paſſiones ſeparatę.

¶ Nunc exponit ſol'onē, ⁊ p̊ ꝓbat, ꝙ oē corruptibile ſui natura neceſſario corrumpetur: vt prima pars ſolutionis dicebat, Scd̄o exponit ſcd̄am p̄tē ſol'onis. ſ. ꝙ poteſt aliquid

Cōmentariuꝫ

ſimpliciter corruptibile eē difficilis corruptionis in aliquo loco. Pro expōne primę ptis ſumit vnā ſuppōnem: ꝙ oē hn̄s mām, hʒ aliquo pacto cōtrarium. pbat: qm̄ omne hn̄s mām, contingit habere aut calidū, aut rectū, aut albuʒ: aut aliquod, cui reſpondet aliqđ contrariuʒ: cuius ratio eſt, qm̄ hęc nō niſi materię inſunt: cū nō poſſint eſſe ſeparata a mā: ⁊ hoc inqt. Impoſſe enī eſt mām habēti non exiſtere aliqliter contrarium: qm̄, vt dicit, oīno contingit ei: quod māʒ hʒ, ineſſe aut calidum aut rectū, aut ſubaudi album, aut dulce aut aliquod contrariorum: vt pʒ diſcurrēdo per omnia: quę materiā habent: nam non poterit reperiri aliquod eoꝝ: cui non inſit aliquod cōtrarioꝝ: ⁊ hoc pbat, qm̄ impoſſibile eſt calidum aut rectuʒ, aut album eē alibi ꝙ̄ in ipſa mā vel in his, quę mām hn̄t, alioquin talia cōtraria erūt paſſiōes ſeparatę a mā, qđ eſt ridiculū. Sic igitur pʒ, ꝙ omni habenti mām ineſt aliqđ contrarium: hoc eſt ineſt aliqua paſſio: cui reſpōdet cōtrariū. ¶ Quo vo ad vba attinet, dixit [Aliqliter cōtrariuʒ.] qm̄ opʒ, vt ipſi inſit aliquid: cui reſpōdet p ſe contrariū, vel ſaltē aliquo mō. ſ. priuatiuū. Uerbū [aūt] cū inqt [Alibi aūt eſſe] pro qm̄ intelligēdū eſt: vbum autem ποῦ, hoc eſt, alibi interptandū. Ex his accipit ſuppō, ꝙ oē hn̄s materiam, habet aliquo modo contrarium. ſ. aut poſitiuum, aut priuatiuū, per ſe, aut per accidens ſaltem.

¶ Si igitur quando actiuum ⁊ patibile ſimul ſunt, ſemp alterum agit, alterū patitur: fieri nō poteſt quin fiat mutatio.

¶ Si igitur quando ſimul fuerit factiuū ⁊ paſſiuum, hoc quidem ſemper facit, hoc autem patitur: impoſſibile non permutari.

Cōmentarius ¶ Ex hac ſuppoſitione pbat, ꝙ omne habēs mām eſt corruptibile: ⁊ ſyllogiſmus eſt, omne illud, in quo inſunt factiuuʒ ⁊ paſſiuum eſt ſimpliciter corruptibile. Omne habēs materiam eſt illud: in quo inſunt factiuum ⁊ paſſiuum, paſſiuū quidem materia: factiuū vo contrarium: ergo omne habēs mām eſt ſimpliciter corruptibile. vnde dicit. Si igit quando ſimul in aliquo fuerint factiuū, ⁊ paſſiuum, hoc quidem ſemp, hoc eſt neceſſario facit, hoc autem neceſſario patitur: ſubaudi minorem, ſed in habēti mām inſunt factiuuʒ ⁊ paſſiuum: ergo habens materiam impoſſibile eſt non permutari: ⁊ ſic aliquando neceſſario corrumpetur.

¶ Pręterea: ⁊ excremēta fieri neceſſe eſt. at excrementum: contrarij rationem ſubit. ſemp. n. mutatio: e contrario fit. excrementum autē: reliquię prioris eſt.

¶ Adhuc etiam neceſſe eſt ſuperfluū facē (ſuperfluū aūt: ꝯriuʒ) ex cōtrario enim: ſemp permutatio. ſuperfluū autē: reliquię prioris.

Cōmentarius ¶ Hic ponit ſcđam rationem ad idem: ⁊ ſyllus poteſt componi hypothetice ſic, ſi contrarium neceſſe eſt facere in ſuū contrarium, neceſſe eſt omne hn̄s cōtrarium aliquando pati ab eius contrario: ergo neceſſario aliquando corrūpetur. inquit. Adhuc autē neceſſe eſt ſuperfluū facere, exponit autem quid per ſuperfluū intelligat, ⁊ inquit. Supfluuʒ autē intelligo contrarium: ⁊ eſt ratio: qm̄ duorum contrariorum ſemp alterum eſt maius, ⁊ ſuperfluū, ⁊ alterum minꝰ ⁊ exceſſum: pbat antecedēs, ⁊ dicit. Ex cōtrario eniʒ ſemp permutatio eſt: per hęc vult habere antecedēs, ꝙ contrarium neceſſe eſt ſemp facere in ſuum cōtrarium. ergo omne hn̄s mām aliquando patietur a ſuo contrario. Addit, ꝙ hęc rō, quę procedit ex ipſo contrario: quod eſt ſuperfluum, eſt reliquię prioris. ſ. rationis: quoniam prima ratio pcedebat ex factiuo ⁊ paſſiuo: hęc autem ſolum ex ipſo facere.

¶ Or ſi quicqd actu contrariuʒ eſt abigeretur: eſſetne vel hic incorruptibile, an non ſed ab eo quod continet corrumperetur?

¶ Si autem omne expelletur quod actu cōtrarium: ⁊ hic corruptibile vtiqʒ erit.

Cōmentarius ¶ Sed contra hęc dubitat, naʒ ſi omne corruptibile neceſſario corrumpetur: oportebit, ꝙ ignis in ſuo loco oīno corrumpatur: quęritur ergo a quo corrumpat? vnde inqt. Si autē omne expelletur neceſſario, qđ actu cōtrariuʒ ſubaudi alicui eſt, ⁊ hic, hoc eſt ergo ignis hic. ſ. in pprio loco corruptibile vtiqʒ erit aliqn̄: ſubaudiendū ergo rōni, ignis in ppo loco aliquādo corrūpetur: a quo igit corrūpet? vtrū a ꝯrio.

¶ Si ergo id quod continet ſit ſatis cōmittēdę corruptiōi: numero eoꝝ quę dicta ſunt, adſcribatur. ſin minus: ineſſe quippiaʒ qđ ſit actu ꝯriū, ⁊ excremētitiam materiam aggigni, ſuppōſuiſſe operępręcium eſt.

¶ An nō, ſed a continēte corrumpitur? Siqdē ſit ſufficiens: ex dictis. ſi auteʒ non: ſupponere oportet ꝙ ineſt aliquid actu contrarium, ⁊ ſuperfluum ſit.

Cōmentarium ¶ Reſpōdet ꝙ ignis in proprio loco non a contrario: ſed a cōtinēte corrumpit: qm̄, vt ex dictis patet, cōtinēs aliquando eſt ſufficiēs corrūpere cōtentū. Or autē cōtinēs ſit ſufficiēs corrūpere aliqn̄ ꝯtentū, pbat, qm̄ ſi nō ſufficeret, oporteret ſupponere in nāli loco alicuius nālis corpis, aliqn̄ fieri aliqđ contrariū, ⁊ ſupfluū potens locatū corrumpere: qđ tāq̄ falſuʒ derelinqt. vnde dicit. An non. ſ. corrūpit a cōtrario: ſed a cōtinēte aliquādo corrūpit ignis ipſe: ſiqdem continens aliqn̄ ſubaudi ſufficiens ſit, vt ex dictis pʒ, corrūpere cōtentū. Qđ pbat, ⁊ dicit. Si auteʒ nō eſt ſufficiēs ꝯtinēs aliquādo corrūpere cōtentū, ſupponere opʒ ꝙ in loco corporis nālis ineſt aliquid actu, ⁊ formalr cōtrariū, qđ ēt ſuperfluum ſit, q̄ſi excedēs corpus cōtētū, ⁊ potens illđ corrūpere. hoc relinqt Ariſtoteles tāq̄ falſuʒ: qm̄ manifeſtū eſt p ſe, ꝙ in nāli loco corporis phyſici nullū ꝯriuʒ formalr reperit, qm̄ vel illi eēt violenter, vel nāliter. nō nāliter, qm̄ vnus locus nō pōt eē nālis duobus cōtrarijs: nec violēter, qa ab aliquo violentante eēt tale cōtrariū motū ad illū locuʒ: mō non vā quid eēt mouēs illud ꝯriuʒ ad locū illū. Quare opʒ dicē locatum corrūpi a cōtinēte, non qdē quo eſt ꝯtēto formalr ꝯrium, ſed quo eſt illi virtualiter cōtrariū hoc eſt quo de nouo ſit illi ſuperfluū, ⁊ cōtrarium virtualr, vt dicemꝰ. ¶ Sʒ quęres qūo continens ſit contrarium contento: videtur enī ꝙ non: quoniā tunc poſſet totus ignis aliquando corrumpi facto cęlo ſibi cōtrario. Pręterea cęlum non videt ꝙ poſſit fieri aliquādo contrarium alicui: dđm ꝙ nūq̄ cęluʒ pōt fieri toti igni cōtrarium nec formaliter nec virtualr: ſed bene alicui parti eius: quod continet, ſaltem virtualiter. Cum enī per motum cęli ⁊ lumen adducitur aliqua ſtella, vel aliqua conſtellificatio contraria alicui parti ignis contenti, tunc cęlum illi parti ſit ſuperfluum ⁊ contrarium ſaltem virtualiter: non poteſt autem conſtellificatio illa virtualiter eſſe cōtraria toti igni: vt docent aſtronomi, nulla enim conſtellificatio poteſt eſſe adeo vniuerſalis, vt deſtruat totum vnuʒ elementum: cuius cauſas quęre in libro de noſtraruʒ calamitatum cauſis. Ad ſcđm patet ſolutio. Cęlum enim nō ſit contrarium locato formaliter, ſed bene virtualiter, ⁊ nō modo locus ignis poteſt fieri ipſi igni virtualiter contrarius, ſʒ virtute cęli oīs locus fieri pōt cōtrarius ſuo locato.

¶ Quāobrem:

Ayuntamiento de Madrid

¶ Quāobrem:minor flāma a maiore per accidens deuritur.q pabulum,fumum.ſ.quod illa nonniſi longo tempore aſſumere poteſt:hęc ocyus inſumat.

¶ Quapp:ꝛ minor flāma comburitur a multa ſm accidens:qa alimētum qd illa in multo tēpore conſumit,fumū:hoc flāma multa cito.

Cōmentariꝰ ¶ Sed queres cum locus eſt factus contrarius alicui parti corporis contenti,vtruꝫ locus ille corrumpat illam parteꝫ. Reſpōdet q non:ſed q corrūpatur a reſiduo. Imaginat enim q a loco extraneato pars ignis grauefiat,ꝛ quodāmō remittatur:ꝛ fiat ignis paruus atq remiſſus:tūc vult q ab igne reſiduo corrūpatur illa pars,veluti parua flāma corrumpitur a magna per accidēs,quatenus magna pręoccupans fumuꝫ ex quo parua nutritur flāmam paruaꝫ corrūpit ſubtrahens illi nutrimentū.vnde dicit.Quapp ꝛ minor flāma comburitur a multa ſm accidens:qa alimentuꝫ,vꝫ, fumum qd illa parua flāma multo tempore conſumit,hoc ipm flāma multa ꝛ magna cito cōſumit,ꝛ ſic defectu nutrimenti perit parua flāma:ſic pars ignis a loco grauefacta,ꝛ quaſi effecta cōtraria alijs partibus ignis corrumpitur ab illis,ꝛ trāſit in ſubſtātiā illaruꝫ.Hoc ergo pacto poteſt elemētum in ppria ſphęra non totum:ſed ſm parteꝫ corrumpi,quatenus a loco extraneo diſponit ad contrariū aliaruꝫ partium:ꝛ tādem ab illis corrumpit.Cuꝫ vo dicitur locus eſt cōſeruatiuus rei locatę,dico q verū eſt pro maiori pte, poteſt tamē alicui effici cōtrarius aduentu nouę diſpoſitionis,ꝛ ſic diſponet partē illam ad corruptioneꝫ,ita vt corrūpatur a reſiduo.¶ Aiaduerte q ſimilitudo de flāma parua non quadrat in oibus:ſolum eni exēplum illud inductū eſt ad oſtēdendum q ſimile in ſpecie pōt ſibi ſimile in ſpecie corrūpere,quādo aliquo mō eſt ſibi diſſimile:ſic in ſphęra ignis vna pars pōt corrumpi ab alia quādo efficitur a loco illi contraria.Alij vo aſſerunt,q pars ignis grauefacta deſcendit ad ſuperficiem aeris,ꝛ ſic ab aere corrūpit:ſili rōne dicere poſſumus in alijs elntis,vt poſtea dicetur.

¶ Quapp:omnia ſemper in motu ſunt,ꝛ ortū aut obitum ſubeunt:cui rei:id qd cōtinēdi munere fungit,vel ꝯferre vel obeſſe ſolet.

¶ Quapropter:omnia ſemper in motu ſunt,ꝛ fiunt aut corrumpuntur.continens autem:aut cooperatur,aut contraoperatur.

Cōmentariꝰ ¶ Ex his infert,q hoc fit ſemper.ſ.q vna pars elementi in propria regione corrūpatur,ꝛ alia generet:ꝛ econtrario fit ſemp:ꝛ hoc inquit.Quapp omnia ſemper in motu ſūt,hoc eſt ꝛ fiunt,ꝛ corrūpuntur:ꝛ hoc viciſſim ꝛ perpetuo. Cuius cām affert.Qm continens aut hoc tēpore cooperatur ꝯſeruando:aut cōtra operando diſponēdo aliquā partē elemēti contenti ad corruptionem:verbuꝫ[autē]pro qm legēdū eſt:nec hoc videatur cōtra ſeriem gręcaꝫ,qm Philoponus nō ſemel in ſuis cōmentarijs ſic exponit,vt notaui vobis ħ anno pluries in libris de generatione.

¶ Et ob id,quę locum demutāt,ea tempore qdē longiore breuioreue q̄ ſua ferat natura edurant:ſed ſempiterna nuſq̄ ſunt,quibuſcūq cōtraria adſint:naꝫ materies:protinus contrariū habet.Quare ſi ſit de p̄dicamento loci:lationē ſubeunt.ſi vo quātitatis:accreſcunt aut decreſcunt.ſi deniq qualitatis:alterantur.

¶ Et,ppter hoc,tranſpoſita durabiliora quidē fiūt,ꝛ pauciores durationis natura,ęterna aūt nuſq̄ quibuſcūq cōtraria ſint.cōfeſtim enim materia:cōtrarium habet.Quare ſi qdeꝫ ipſiꝰ vbi:ſm locum permutātur.ſi autē quanti:ſm augmētū ꝛ decremētū.ſi aūt paſſiōis:alterāt.

Cōmentarium ¶ Ex his infert cauſaꝫ quare quędam ſunt facile ꝛ quędam difficile corruptibilia:ꝛ quid ſit facile,ꝛ qd difficile corruptibilia:ꝛ quaſi ſic argumentat:qm locus poteſt fieri locato nūc conueniens,nūc extraneus,atq contrarius,ideo locata trāſpoſita de regione in regioneꝫ fiūt aliquādo difficilioris,aliquādo facilioris corruptionis:nā trāſpoſita ad regionem cōuenienteꝫ,donec illa regio manet cōueniens,illa remanebūt:cuꝫ fit extnea:illa corruptiōi parabūtur.trāſpōſita vo ad regionē cōtrariam,facile corrumpuntur.Ex hoc ſequit q difficilis corruptionis ſunt,quęcūq manēt diu in locis cōuenientibus.Quę vo manent in locis facile mutabilibus,hęc facile corrūpuntur.vnde dicit. Et ,ppter hoc.ſ. qa locus fieri pōt cōueniens,ꝛ contrarius facile,ꝛ difficile, tranſpoſita de regione in regionē de loco in locum,durabiliora quideꝫ fiunt,quādo trāſponuntur.ſ.ad locuꝫ conuenientem:qui diu durat in tali cōuenienti diſpōne:ꝛ fiūt natura paucioris durationis.ſ.locus ad quem trāſferuntur,fit illis contrarius,vel facile mutet de ꝯuenienti diſpōne ad cōtrariaꝫ.Addit,q lꝫ corpora poſſint fieri de facili corruptibilibus difficile corruptibilia:ęterna autem nuſq̄ fient,illa quibuſcūq contraria ſint:qm confeſtim mā contrariuꝫ hꝫ: ꝛ ſic habens mām non poteſt fieri ęternum. Signū auteꝫ, qm ſi quid hꝫ contrarium in ipſo vbi,pmutatur ſm locuꝫ, ꝛ ſi hꝫ contrarium ſm quātum,pmutatur ſm augmentū.ſ. de paruo ad magnum:ꝛ econtrario de magno ad paruum. Si autē hꝫ contrarium ſm paſſionē,ꝛ qualitatem paſſibile,vt ſm calíduꝫ ꝛ id genus:alterant ergo omne habēs cōtrarium ꝛ mām eſt permutabile,ꝛ nō ęternū.¶ Ex his poteſ colligere cauſas,quare quędaꝫ difficilius corrumpant, quedā facile.Prima cauſa eſt,qm mutant de regiōe in regionem,naꝫ ſi mutātur de conuenienti regione ad ꝯtrariā, in illa paruo tēpore durant,ꝛ hoc ait Auicēna:q ſi ethiops: mutetur ſubito de regione ſua in ſcythiam ſubito moreret: aut infirmabit.Sin autē contra,de regione contraria mutētur ad cōueniētem:longo tēpore durabūt.Scda vo cauſa eſt,qm aliqua regio diu durat in ſimili diſpōne,ꝛ non facile mutat:ꝛ corpora tūc,quę illic degunt,diu durāt donec regio illis fit diſcōueniens.Aliqua vo eſt expoſita variationi facile,ꝛ tūc quę in illa degūt corpora,facile corrumpunt: ſunt autē cauſę iſtę verę in hoibus,aialibus, plantis,ꝛ oibꝰ miſtis etiā elemētis.Hinc videmus hoies eē in aliq regione lōgeuos,in aliqua breuis vitę,in aliqua ſanos,in aliqua infirmos viuere:ꝛ huius rei cauſa eſt loci diſpō:quę aliqbꝰ eſt ſana,aliqbus infirma.Aliqbus conueniēs diu,aliqbꝰ facile mutat de conuenienti ad contrariaꝫ diſpōnē.Quā reꝫ medici attēdere debēt,vt Auicēna notauit,qui iuſſit ęgrotos,cum diurnis morbis laborauerint regioneꝫ mutare:accedereq ad eius regionē,ſi extra illam ęgrotauerit.Obſeruaui fueſſe aliquādo hoies quaſi coętaneos fere omnes breui tēpore mortuos eē:vt annis p̄teritis omnes decrepitos, qui ibi aderant in breuiſſimis diebus quaſi eodem morbo oēs mortuos,qd non ob aliud erat,niſi qa regio illa erat oibus illis effecta diſcōueniens.Alijs vo alterius ętatis non: videmus regionē aliquā eē iuuenibꝰ cōtrariam,qui poſtea facti viri in illa diu viuunt,vt Neapolis,quę iuuenibꝰ contraria eſt,ſenibus non ita:verum de his hactenus. Sꝫ quęritur vtruꝫ ignis in ppria ſphęra poſſit corrumpi:ꝛ iterum

Ayuntamiento de Madrid

de terrę partibus cētralibus. Cādauēſis imaginat̄ ꝙ ignis
in ſua ſphęra a cōſtellatione grauificante atq̃ cōdenſante,
τ ifrigidāte aliqua glebba ignis poteſt graueſcere, τ ita mo
ueri deorſum ad locuꝫ ſuę corruptionis. ſ. ad ſupficiē aeris.
Et cū dicit̄ ꝙ tunc non corrumperet̄ in ꝓpria ſphęra. Rn̄/
det ꝙ non corrumpitur extra ſphęram, qm̄ in eo inſtāti, in
quo tranſit in ſphęram aeris eſt primuꝫ non eſſe eius, τ ge/
neratio aeris, τ ſic non corrūpitur extra ſphęraꝫ. Poſſumꝰ
etiam dicere, ꝙ non eſt abſurduꝫ ignis glebbaꝫ non corrū/
pi in ſphęra ſua: ſatis autē eſt, vt in ſphęra ſua diſponat̄ ad
corruptioneꝫ: ita vt moueatur ad locuꝫ ſuę corruptionis, et
hęc videt̄ intētio Ariˡⁱˢ in libro metheoroꝝ. Hic tamē exi/
ſtimat alteram ignisparteꝫ diſponi contraria diſpōne alte/
ri, τ ita tādem corrumpi ab illa, fieriq̄ hoc viciſſim τ ppe/
tuo, quatenus locus fit perpetuo ſic in mutationibꝰ. Ad cu/
iūs rei manifeſtationeꝫ induxit exēplum de flāma magna:
quę corrumpit paruaꝫ. De partibus vō cētralibus terrę ſi/
mili modo dici pōt, naꝫ poſſunt illę virtute cęli diſponi diſ/
poſitione cōtraria ad alias partes, τ tādem ab illis corrum
pi. Alij vō dicunt partes centrales fieri poſſe aliquādo cir/
cūferentiales, qm̄ terra ex vna parte fit leuior, τ tunc pars
illi oppoſita grauior facta mouetur verſus centrum, τ h̄ fit
adeo: vt in longis annoꝝ curriculis cētralis pars fit circūfe
rentialis, quę poſtea deducta ad locuꝫ corruptionis corrū/
pitur ab elemēto proximo: τ qm̄ hoc tempus eſt lōgū, ideo
difficile partes illę corrūpuntur: de alijs autem elementis
eodeꝫ mō dici poteſt, vel ꝙ corrumpant̄ in propria regio/
ne, vel ꝙ moueant̄ ad loca alioꝝ elementorum vicinoꝝ: τ
ab illis corrūpant̄: oīa enī hęc ꝓbabilr̄ ſuſtineri poſſunt.

¶ At neq̄ maxima: corruptiōi minus obnoxia
ſunt. equus eniꝫ: minus temporis q̄ꝫ homo, vi
uit. neq̄ puſilla. nam inſectorū plurima: nō vl/
tra annum ętatem extendūt. Neq̄ plantę oīno
minus q̄ꝫ aīalia corruptioni patent. cum non/
nullę: vita ſint annua. Neq̄ ſanguiaria. ſiqui/
dem apis: lōgiore tempore q̄ꝫ ſanguinea q̄daꝫ,
viuit. neq̄ exāguia. ꝙ mollia: annua ſint, q̄ꝫuis
ſanguine careant. Neq̄ terreſtria. ſunt eniꝫ tū
e plantis, tum e pedeſtri animantiuꝫ genere: q̄
in anni ſpatiū dūtaxat ętatem ꝓtrahunt. Neq̄
marina. etenim in mari taꝫ teſtacea q̄ꝫ mollia:
parum viuunt.

¶ Erunt autem neq̄ maxima: incorruptibilio/
ra. equus enim: hoīe, breuioris vitę. neq̄ ꝑua
epeteia eniꝫ: multa entomoꝝ. Neq̄ plantę to/
taliter animalibus. epeteię enim: quędam plā/
tarum. Neq̄ ſanguineꝫ habētia. apis eniꝫ: du/
rabilior quibuſdam ſanguinē habentibꝰ. neq̄
exanguia. malacia eniꝫ: epeteia quideꝫ, exāguia
autem. Neq̄ quę in terra. etenim plātę: epete/
ię ſūt, τ aīalia greſſibilia. Neq̄ q̄ in mari. eteni
ibi breuis vitę: τ oſtracera τ malacia.

Cōmentariuꝫ ¶ His ſuppoſitis, nūc accedit ad reꝫ ꝓpoſitā hoc eſt ad aſſi
gnanduꝫ cauſas lōgitudinis, τ breuitatis vitę. τ pmo repro/
bat cōes opiniones, quę currūt per homines de cauſis lon/
gitudinis, τ breuitatis vitę. Quidam igitur crediderūt lon/
gioris vitę eſſe, quęcūq̄ viuentiū corpore ac mole ſunt ma
iora. Argumēto, vꝫ, ꝙ in maiore corpore maior humiditas
eſt. Cōtra quos Ariˡᵉˢ obijcit, τ dicit. Neq̄ autem maxima
corpore, τ mole incorruptibiliora ſunt ſubaudi his, quę mo
le ac corpore minora ſunt. τ dat iſtantiam, cum inq̄t. Equus
eniꝫ hoīe breuioris vitę eſt: qui homine eſt maior corpore,
ac mole. Poſſunt adduci adhuc inſtātię infinitę: de ceruo q̄
vitę longioris eſt hōne: capti ſunt enī aliqui cerui poſt cen/
tum annos cū aureis torqueis, quos Alexāder Rex eis im/
poſuerat, cute iaꝫ fere ob pinguedineꝫ obductis: τ tamē ho/
ne ſunt mole minores. De cornice quoq̄ dicitur ꝙ viuit no/
uem ſeculis, vt Ouidius teſtat̄. Iuuenalis vō nonigentos
annos: quę multis aīalibus minor eſt. Alij dixerūt viuētiuꝫ
quęcūq̄ corpore parua ſunt, ac mole eē vitę longioris. Ar/
gumēto ꝙ virtus humidi vnita fortior eſt in minore τ den
ſior, q̄ꝫ in maiore corpore. Cōtra quos obijcit Ariˡᵉˢ, τ dicit.
Neq̄ parua lōgioris vitę ſunt magnis, qm̄ multa entomo/
rum, hoc eſt inſectoꝝ, epeteia hoc eſt annua ſunt, vt vmes,
qui minores ſunt multis viuētibus magnis. Alij dixerūt lō/
gioris vitę eſſe plātas animalibus. Argumēto ꝙ magis re/
ſiſtant temporꝝ mutationibus, τ ꝙ reiuueneſcant: τ ꝙ earū
humiduꝫ ſit maius. Cōtra obijcit, τ dicit. Neq̄ plātę tota/
liter, hoc eſt vniuſr ſunt vitę longioris aīalibus, nam q̄dam
plantarū ſunt epeteię, hoc eſt annuę tm̄: vt herbę. Alij dixe
runt ꝙ lōgioris vitę ſunt quęcūq̄ viuētium ſanguinem ha
bent. Argumēto, ꝙ calidiora τ humidiora ſunt, per quę vi/
ta cōſiſtit. Cōtra obijcit, τ dicit. Neq̄ ſanguinem habentia
longioris vitę ſunt exanguibus. Apes enī durabiliores ſunt
quibuſdā ſanguinē habentibus, vt paſſaribus: viuunt enim
apes annos decē. de hyſtoria aīaliuꝫ 6º. Alij dixerūt ꝙ exā/
guia ſunt longioris vitę, q̄ꝫ ſanguinea. Argumēto, ꝙ minus
putreſcūt: τ minus eoruꝫ humidum a calido exiccet̄. Cōtra
obijcit, τ dicit. Neq̄ exanguia lōgioris vitę ſunt ſanguieis,
qm̄, vt inquit. Malacia hoc eſt piſces molles, vt loligines,
ſepię, polypi, napilij: epeteia, hoc eſt annua ſunt, quę tamen
exanguia ſunt. Alij dixerūt, quęcūq̄ viuentiuꝫ in terra ſunt
eſſe longioris vitę his oībus: quę in mari. Argumēto, ꝙ ca/
lidiora τ humidiora ſunt. Pręterea de maxime mortifican
tibus vitā frigidum eſt, qđ in aqua cernit̄. Cōtra obijcit, et
dicit. Neq̄ quę in terra vitę longioris ſunt his, quę in ma/
ri: qm̄ plantę τ quędaꝫ aīalia greſſibilia, ſunt epeteia: h̄ eſt
annua. Pręterea minus habent aquatilia de humido aereo
ac ſanguineo. vn̄ Plinius libº 9º cap. 3º ait. longiſſimā eſſe
vitam piſciuꝫ, nam teſte anneo Seneca poſt 60ᵐ annuꝫ pi/
ſceꝫ vixiſſe tradit. Alij dixerūt contra ꝙ ea: quę in mari ſūt
longioris ſunt vitę, q̄ ſunt in cōtinente vniformiori τ ipſa
humidiora. Contra obijcit, τ inquit. Neq̄ quę in mari ſunt
his, quę ſūt in terra vitę lōgioris, qm̄ ibi breuius vitę ſunt
oſtracera, τ malacia: quuꝫ vix annua ſint. Hęc de confuta/
tione popularium opinionum.

¶ Sed in totū quę diutiſſime viuant: ea in ſtir/
pium genere continent̄, vt palma τ cupreſſus.
mox in ſanguineo genere aīalium potius, q̄ꝫ in
exangui: τ in pedeſtri, q̄ꝫ in aquatili. Quare τ
illis duobus iūctis: in ijs quę ſanguinea pari/
ter τ pedeſtria ſunt, ea haberi ſolēt quę īter ani
malia lōgiſſime viuūt, vt homo atq̄ elephas.
Quin τ vaſtiora qđ maiori ex parte dixerim:
diutius q̄ꝫ minora viuūt. naꝫ τ cęteris quę vi/
uaciora ſūt, perinde atq̄ ijs quę modo retuli:
magnitudo adiuncta eſt.

¶ Mino autem quę longiſſimę vitę: in plantis
ſunt, vt palma τ cypreſſus. τ in ſanguineꝫ ha/
bentibus animalibus magis, q̄ꝫ in exāguibus:

τ in

Ayuntamiento de Madrid

⁊ in greſſibilibus, q̃ in aquatilibus. Quare ⁊ combinatis: in ſanguinem hn̄tibus ⁊ greſſibilibus, quę lōgiſſimę vitę animaliū ſunt, vt hō ⁊ elephas. Et vtiq; quę maiora, vt ad plus dixerim: minoribus lōgioris vitę. etenim ⁊ alijs accidit quę longioris vitę ſunt, magnitudo: ſicut ⁊ dictis.

Cōmentariū ¶ Confutatis falſis opinionib9 de cauſis lōgitudinis ⁊ breuitatis vitę: nūc accedit ad veram opinionem de cauſis, ⁊ p̄ enumerat ea: quę longioris, ⁊ quę breuioris vitę ſunt vt in pluribus. Poſtea ad rem accedit, de p̄ma parte inq̄t. Omnino autem hoc eſt vniuſ'iter vt in pluribus, quę longiſſimę vitę ſunt, in plantis ſunt, q̄ſi dicat ꝙ plātę animalibus vt in pluribus longioris vitę ſunt, vt palma dactylifera: ⁊ cupreſſus, quęrcus quoq;, ⁊ caſtanea: ⁊ pynus, ⁊ alię complures. Dicit ſcd̄o ꝙ longiſſimę vitę in aīalibus magis ſunt in ſanguinē habentibus q̃ in exanguibus. Dicit tertio ꝙ longiſſimę vitę de ſanguineis magis ſunt in greſſibilib9, q̃ in aquatilib9. Ex his infert ꝙ longiſſimę vitę aīalium inſunt combinatis ex ſanguinē habētibus, ⁊ greſſibilib9: vt homo, ⁊ elephas. Tradit eniꝫ Ari^les elephātum viuere ducentos annos: q̄ſdā v̄o trecentos. Homo vitę lōgiſſimę eſt, vt teſtis eſt Neſtor rex, qui vixit trecentos annos. Galenus medicus centum ⁊ quadraginta annos vixit. Auençoar, vt narrat Auer. vixit centuꝫ ⁊ quinquaginta. Vterq; eni abſq; morbo, ſalo ſenio defecit. ꝙ ſi ita eſt, oportet dicere, nec cornicem, nec ceruū, nec ſerpentem viuere tot annos, quot fabulantur homines vel poetę eos viuere. Dicit quarto, ꝙ animalia maiora pro maiore parte viuaciora ſunt minoribus, nam, vt inq̄t, alijs hoc eſt quibuſdā accidit magnitudo, quę longioris vitę ſūt, ſicut accidit ⁊ dictis homini ⁊ elephanti: vel ſic, eteni alijs. ſ. ab hoīe ⁊ elephāti accidit magnitudo ſicut accidit dictis. ſ. homini ⁊ elephāti: quę tamē lōgioris vitę ſunt: vt bubalis. Hęc de differētia longęuorū, vt in pluribus ſatis.

¶ Horꝫ omnium cām: hinc intueri licet.

¶ Cauſam autem de his omnibus: hinc vtiq; quis contemplabitur.

Cōmentariū ¶ Dixit ꝙ pro maiore parte ſanguinea greſſibilia ſunt longioris vitę. Amplius dixit ꝙ maiora ex his minoribus ſunt longioris vitę, ꝓponit nunc de his vtriſq; cauſas velle aſſignare, ⁊ dicit. Cām aūt de his oib9 hinc vtiq; q̄s ꝯtēplabit̄.

¶ Intelligēdum enim eſt: animal nā humiduꝫ calidūq; eſſe, cuiuſmodi vita quoq; ip̄a habetur. at ſenectus, ⁊ qd̄ emortuum eſt: obareſcit algetq;. ſic enim habere cernit̄. Hęc etiaꝫ, calidum inquā, frigidum, humidū, ⁊ ſiccuꝫ: mām corporibus quę in rerū nā ſunt, ſuppeditāt. neceſſe eſt itaq; ea, dū ſeneſcūt: inareſcere.

¶ Oportet enim accipere: ꝙ animal eſt nā humidum ⁊ calidū, ⁊ ipſuꝫ viuere tale. ſenectus autem: frigida ⁊ ſicca, ⁊ qd̄ mortuū. Videtur enim ſic: mā autem corporū exiſtentibus: hęc, calidum ⁊ frigidum ⁊ ſiccum ⁊ humiduꝫ. neceſſe igitur ſeneſcentia: deſiccari.

Cōmentarium ¶ Cum ꝓpoſuiſſet aſſignare cauſas, nunc exequitur ⁊ p̄mo premittit tria proloquia. ¶ Primum eſt, ꝙ omne animal ⁊ vniuſ'iter omne viuens eſt caliduꝫ ⁊ humidum, ⁊ viuit per calidum ⁊ humidum. ¶ Scd̄m eſt, ꝙ ſenectus eſt frigida ⁊ ſicca. p̄mum accipit̄ ex libro de generatione, qm̄ nulluꝫ viuens poteſt viuere niſi nutrimētum cōuertatur in humidū. At conuerſio hęc fit per caliduꝫ: ergo omne viuens oportet vt ſit caliduꝫ, quo perficiatur nutritio, ⁊ humidum, in quo pabuletur calidum. 2^m accipit ex experientia mortuorum quę ſunt frigida ⁊ ſicca, quare ſeniora quę magis morti ꝓpingora ſunt, frigidiora ⁊ ſicciora ſunt. vnde dicit. Oportet eniꝫ accipere ꝙ aīal eſt natura humidum ⁊ calidū, ⁊ ꝙ ipꝫ viuere ſit tale. ſ. per calidum ⁊ humidum: hoc eſt primū. accipit ſcd̄m, ⁊ inq̄t. Senectus autem frigida ⁊ ſicca eſt, qd̄ et mortuum ita eſſe declarat, qd̄ eſt frigidum ⁊ ſiccum. Sꝫ dices ſi ita eſſet: tūc viuentibus non eſſent neceſſaria alia, niſi calidum ⁊ humidum: ⁊ ſic nec frigiduꝫ nec caliduꝫ neceſſarium eſſet viuētibus. Reſpondet, ⁊ inquit. Videt̄ enim ſic mā corporum exiſtētibus. hęc, vꝫ, calidum ⁊ frigidū, ⁊ ſiccum ⁊ humidum. q̄ſi dicat, lꝫ animal ⁊ viuēs ſit per calidū ⁊ humidum, tamē his, quę exiſtunt de numero corpoꝝ hęc videtur mā, vꝫ, calidum, frigidum, humidum, ⁊ ſiccuꝫ: ⁊ ita non ſufficiunt ſolum calidum ⁊ humiduꝫ: vt 2° libro de generatione dictuꝫ eſt, ⁊ ꝓbatuꝫ: nā lꝫ p̄domināter viuēs ſit ꝑ calidum ⁊ humiduꝫ: tamē alia etiam requiruntur, vt ꝓbatuꝫ eſt 2° de generatiōe. Concludit itaq; 3^m ꝓloquium ꝙ ſeneſcentia neceſſe eſt exiccari, ⁊ hoc eſt quaſi 3^a ſuppoſitio: naꝫ ſi ſenectus eſt ſicca, ſeq̄tur ꝙ quę ſeneſcunt, atq; accedūt ad ſenectutem, exiccātur continuo: ⁊ frigeſiūt. Ex his trib9 ſuppoſitionibus vult hr̄e cauſas longitudinis ⁊ breuitatis vitę in genere, ⁊ vt in pluribus: vt dicetur. Dico, vt in pluribus, qm̄ fallunt cauſę, vt dictum eſt. Cauſa igitur longitudis vitę eſt tarda humidi exiccatio, qm̄ humidum exiccari eſt ire ad ſenectuteꝫ: breuitatis v̄o cauſa eſt velox humidi exiccatio, quibus eni velociter humidum exiccatur, hęc breuis vitę ſūt. Hęc de cauſis vult habere vniuerſaliter, ⁊ vt in pluribus: vt ſtatim dicemus.

¶ Quocirca: ⁊ humidum eſſe tale conuenit vt non facile ſicceſcat.

¶ Quapropter: ⁊ oportet non facile deſiccabile eſſe humidum.

Cōmētarium ¶ Jis ſuppoſitionibus ſtantibus, concludit cauſam longitudinis vitę, vt in pluribus, ⁊ dicit. Or ad hoc, vt viuēs p̄ maiori parte ſit longęuuꝫ eſt, qm̄ humidū eius non facile exiccabile eſt. Cuꝫ v̄o facile eſt exiccabile: eſt cauſa, vt viuēs cito ſeneſcens ſit, ⁊ ſic eſt cauſa, vt breuis vitę ſit. vnde dicit. Quapropter ⁊ oportet nō facile deſiccabile eſſe humiduꝫ ſubaudi ad hoc, vt viuēs ſit longęuuꝫ, ad hoc v̄o, vt ſit breuis vitę, opꝫ, vt humidum facile exiccabile ſit, hac ratione homo eſt lōgioris vitę q̃ equus, qm̄ humidum humanum tardius eſt aptum exiccari, humidum v̄o equinum citius. Hac quoq; cupreſſus lōgioris vitę eſt cęteris, quoniā eius humidum eſt difficilius exiccabile.

¶ Et ob id: pinguia putreſcere non ſolent. Cuius rei cauſa eſt: ꝙ ea ſunt aeris. aer autem: ad reliq̄ ignis eſt, q̄ haudquaq̄ putris reddi pōt. 3

¶ Et ꝓpter hoc: pinguia, imputribilia. Cā aūt: ꝙ aeris. aer autem: ad alia, ignis. ignis autem: non fit putridus.

Cōmentariū ¶ Aſſignata cauſa, dat cōditiōes quas debet habere humidum ad hoc, vt difficile exiccet̄: et primo ex parte qualitatis, ſcd̄o ex parte quātitatis. Ex parte qualitatis, vult ꝙ humiduꝫ ſit difficilis exiccatiōis, quādo eſt viſcoſum, aereum ac vnctuoſuꝫ, cuius ſignuꝫ eſt ꝙ pinguia ſunt minus putribilia: qm̄ ſunt magis humida ⁊ aerea. vnde inq̄t. Et ꝓpter h̄ pigüia imputribilia ſunt: cuius cauſa eſt, vt inq̄t, ꝙ aeris naturę ſint, qui aer ad alia elemēta, ſ. aquaꝫ ⁊ terrā ſe habꝫ, vt

Ayuntamiento de Madrid

ignis.Cōſtat autē ignem nō fieri putridum,ergo nec aer,q aut eſt ignis,aut ſe habens,vt ignis,ergo nec pingua,in qbꝰ aer ꝑdominatur.¶ Quo ꝟo ad modū procedendi Ariſtotelis animaduerte,ꝙ conſuetudo Ariſtotelis eſt aſſignare aliquā cām alicuius queſiti,vt ex illa ſumat ſuum ꝓpoſitum,ꝛ hoc pacto fecit habere,queſitū enim eſt cur pingua minus putribilia ſunt,Soluit ꝓblema,quoniā ſunt magis aerea,nam aer minus putribilis eſt poſt ignē:ꝛ quoniā aerea ſunt humida vnctuoſa,ideo ſumit cōditionem humidi ad hoc,vt ſit minus exiccabile:ꝛ eſt,vt ſit aereū vnctuoſum:que conditio accipit ex parte qualitatis.¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet,per pinguedinem Ariſtoteles non axungiā intelligit,que eſt flegmatica ꝛ frigida:ſed pinguedinem carnoſam aereā:que eſt humida vnctuoſa:hec eſt minus exiccabilis ac minus putribilis. Utrū ꝟo humidū aereum ſit minus putribile 3° libro metheororum diſputatur:nūc ꝟo ſatis ſit locum oſtēdiſſe.Ampliꝰ per vnctuoſum etiam intelligo viſcoſū,nam vnctuoſū proprie dictū eſt inflāmabile atqꝫ facile euaporabile,at viſcoſum non de facili eſt infrigidabile nec euaporabile a calido continētis,nec inflāmabile a calido innato:ꝛ ita magis reſiſtit cauſis corruptiuis:opꝫ ergo humidū bonū in quali ſm diſpoſitionem eſſe aereum vnctuoſū viſcoſum.hec de qualitate diſpoſitionis humidi,qua ſit aptū lōgitudini vite:vtrū ꝟo ſint alie qualitates attēdende,poſterius dicetur.

¶ Rurſum:nō paucum eſſe humidum opꝫ.qđ enim paucum eſt:facile exareſcit. Ideoqꝫ magne ꝛ animantes ꝛ plāte,vt in vniuerſū dixerim:plus temporis viuere conſueuerunt,quēadmodū dictū eſt antea.nā rōne optima euenit:vt q̄ maiora ſunt,plus habeāt humidi.

¶ Neqꝫ rurſū paucū oportet eſſe humidū.facile ſiccabile enim:qđ paucū.Quapropter ꝛ magna ꝛ animalia ꝛ plāte vt vniuerſalr dicā,longioris vite:quēadmodū dictū eſt prius.rationabile enī:maiora plus habere humidi.

Cōmentariū ¶ Uenatur conditionem bonitatis ex parte quāti,ꝛ dicit,ꝙ humidum longitudini vite aptum non debet eſſe paucum,quoniā quod paucū eſt facile exiccabile eſt,quatenus paucum,vnde inquit.Neqꝫ rurſus paucum oportet eſſe humidum:quoniā,vt inquit.Ipſum humidum quod eſt paucum facile exiccabile eſt merito ſue paucitatis.Et notāter dico merito paucitatis,quoniā merito proportiōis ad calidū poſſet eſſe difficilioris exiccationis,vt poſtea dicetur.Affert ſignum ſoluēdo queſitum ſuperius aſſignatum.ꝛ dicit.Quapropter ꝛ magna,ꝛ animalia ꝛ plante,vt vniuerſalr dicā,non ad ſpeciem deſcendēdo,ſunt longioris vite:vt priꝰ dictum eſt,quoniā rationi conſonum eſt maiora ceteris paribus,ſubaudi ut plus habere humidi:dico ceteris paribus quo ad denſitudinem,ꝛ rectitudinem.Hec de ꝯditione bonitatis ex parte quanti.

¶ At nō ſolū ꝓpter hoc:vita ſunt lōgiore.due enim ſunt cauſe:quātitas ꝛ qualitas.id eſt modus ꝛ genus.Proinde nō ſolum oportet humidum eſſe multū:ſed etiam calidū,vt ne facile aut cōgelaſcat,aut reſiccetur. Hac de cauſa:diutius homo q̄ maiuſcula q̄dā animalia viuit.nā que humidi copia vincuntur:ſi maiore proportione per q̄litatē ſuperēt q̄ per quātitatē vincātur,ea ſane viuaciora ſunt.

¶ Non ſolum autem propter hoc:lōgioris vite.due enim cauſe:ꝛ quantum ꝛ quale.Quare oportet nō ſolum multitudinem eſſe humidi:ſed hoc ꝛ calidū,vt neqꝫ facile cōgelabile,neqꝫ facile deſiccabile ſit.Et ꝓpter hoc:homines longe vite magis quibuſdā maioribꝰ.lōgioris enim vite ſunt que deficiūt multitudie humidi:ſi pluri rōne excedant ſm quale q̄ deficiant ſm quantum.

Cōmentariū ¶ Ad hoc,vt humidū ſit vite longe aptū ex parte q̄litatis,due ſunt rōnes:diſpō,vꝫ,aerea viſcoſitas,ꝛ ꝓportio ad calidum.Nā humidum longe vite aptum debet ad calidum habere debitā proportionem,quoniā ſi humidum eēt magnum ꝛ calidum paucū,calidū cito ſuffocaretur,ꝛ humidum cito congelaretur.Sin autē calidum multū,ꝛ humidum paucum,humidū cito exiccaretur.vñ inquit.Non ſolum autem ꝓpter hoc.ſ.multitudinem humidi viuētia ſunt longioris vite:nam due ſunt cauſe ꝛ quantū ꝛ quale:ꝛ quoniā quale duplex ratione diſpoſitionis.ſ.viſcoſitatis aeree,ꝛ ratione ꝓportionis ad calidum:ideo oportet,vt inquit.Non ſolum multitudinem eſſe humidi:ſed hoc eſſe calidū,hoc eſt bene ꝓportionatum calido:vt neqꝫ facile cōgelabile ſit,ꝛ hoc ſi ipſum humidum eēt multum,ꝛ calidum paucum:neqꝫ facile deſiccabile,ꝛ hoc ſi humidum eſſet paucū,ꝛ calidum multum:oportet ergo eſſe proportionatum,ad calidum.Hinc ſoluit queſitum,cur hō eſt longioris vite equo,ꝛ boue,cum ſit illis minori humidū minus habēs,reſpōdet hoc eſſe q̄a humidū hominis ad eius calidum eſt lōge melius ꝓportionatum,q̄ humidū equorum ſit maius humido humano:vnde dicit.Et ꝓpter hoc,homines longe vite eſt magis quibuſdā maioribꝰ.ſ.equo,ꝛ boue.Et dat cām,ꝛ dicit.q̄a longioris vite ſunt,que deficiunt in multitudine,et quantitate humidi:modo pluri,ac maiore ꝓportione excedat ſm quale,q̄ deficiant ſm quantum.vnde licꝫ humidum humanū deficiat,in quanto ab humido equi,ꝛ bouis,excedit:tamē illud longe magis in bonitate ꝓportionis,q̄ illud excedat ipſum in bonitate quantitatis.Eſt enī duplex bonitas qualitatis,vꝫ,ꝛ quātitatis:humidum equi excedit humanū bonitate quantitatis,humanū ꝟo excedit illud bonitate qualitatis,ꝛ longe magis q̄ humidū equinū humanum excedat bonitate quātitatis.¶ Ex his patet,ꝙ humidum longe vite aptum ad ſiccum ꝛ ad frigidū etiam debꝫ habere rōnem,non enī debet eſſe adeo ſiccū,vt cito exiccetur:nec ita frigidū,vt velociter congeletur:ergo humidū parum ſicco,ꝛ paruū frigido permiſtū ad calidū habens debitam ꝓportionem eſt vite longe aptū.Si enim non haberet de ſicco,non eēt viſcoſum,ꝛ ſi nō haberet de frigido,eſſet cito inflāmabile.Ariſtoteles autē de ꝓportione humidi ad ſiccum,ꝛ ad frigidū non loquitur,ſed eā dat intelligere ex alijs conditionibus:vt patet:quibus manifeſtum eſt humidum,qđ eſt difficilis exiccationis eſſe bonum in quanto ꝛ quali.In quāto,vt ſit multum.In quali ꝟo dupliciter,in ꝓportione ad calidum:ꝛ in diſpoſitione.In diſpoſitione quidem,vt ſit aereum,vnctuoſū atqꝫ viſcoſum ſicci ac frigidi non nihil habēs.In proportione autem,vt ſit calidū ad humidum non multum:nec cōtra humidū ad calidū.Utrū ꝟo in quali debeat eē aliter diſpoſitū,poſterius dicemus.

Quale humidū aptū vite.

¶ Calidum aūt ipſum:in nōnullis pingue habetur.que res ſimul efficit:vt neqꝫ facile inareſcat,neqꝫ facile refrigeretur.in nōnullis alio ſucco preditum eſt.

Ayuntamiento de Madrid

¶ Eſt autē aliquibus qdem calidū: pingue. qꝺ ſimul facit: ⁊ nō facile ſiccabile, ⁊ nō facile ifrigidabile: qbuſdā aūt: aliū habet humorem.

Cōmentarium

¶ Declarauit, ꝙ humidum ſi debeat eſſe longę vitę conueniens: debet eſſe calidū, ⁊ quoniā calidum eſt multiplex: exponit, quale calidum debet eē cum humido, ſi debet calm ipſum, ⁊ humidum eſſe lōgę vitę cōuenientia: ⁊ vult ꝙ animalibus poſſit ineſſe duplex calidū, aut pingue, aut alium habēs humorem ꝗ̄ pinguem, cum calidum eſt cōmixtum humido pingui, tale eſt longę vitę conueniens, qm̄ non eſt facile exiccabile, nec facile congelabile, ſiue infrigidabile: cū vero eſt cōmixtuꝫ alteri humori ꝗ̄ pingui vt aqueo vel flegmatico, aut terreſtri ſicco, nō eſt vitę conueniens. vnde dic. Eſt autem aliquibus viuentibus quideꝫ calidum ipm pingue, aereum, ⁊ hoc eſt ſubaudi longę vitę idoneum: quoniā tale calidum mixtum humido non facile exiccabile eſt, nec facile infrigidabile: quibuſdaꝫ autem viuētibus calidū aliū habet humorem. ſ. flegmaticuꝫ aqueum, ⁊ tale non eſt longę vitę idoneum: tale eniꝫ humidum eſt craſſum/ atqꝫ frigidum facile infrigidabile, ⁊ congelabile. bn̄ ergo dictum eſt calidum mixtum humido aereo eē vitę longę idoneum.

¶ Preterea oportet vt quod haud facile corruptibile ſit: nequaꝗ̄ excrementis abūdet. qꝺ eniꝫ tale eſt: aut vi morbi, aut ſuapte nā interimitur. nam excrementorum virtus atqꝫ facultas, vicem ſubit cōtrarij: atqꝫ interdū nāꝫ ipaꝫ, interdum partem corrumpit.

¶ Item oportet futurum eſſe non leuiter corruptibile: non ſuperfluificum eſſe. interimitur. n. quod tale: aut languore, aut natura. cōtraria. n. eſt ſuperfluitatis virtus: ⁊ corruptiua, hęc qdem naturę, hęc autem particulę.

Cōmentariuꝫ

¶ Tertia conditio ex parte qualitatis eſt, vt humidū ſit purum, non mixtum ſuperfluitatibus extraneis: nam ſi eēt mixtum extraneis ſupfluitatibus: facile eſſet corruptibile, aut languore, ⁊ morbo: aut natura. Lāguore quidem ſi ſupfluitas eſſet relegata ad aliquam viuentis particulam: nam in illa fieret lāguorem pernicioſum. natura vero, ſi ſuperfluitas eſſet diffuſa cuꝫ tota humidi ſubſtantia. vnde inquit. Item oportet futurum humidum calido cōmixtum nō eſſe leuiter corruptibile/ alioquin non eſſet lōgę vitę aptū: ideo opꝫ ſubaudi tale humiduꝫ nō ſuperfluificuꝫ eſſe, ſed purū: qm̄ vt ingt, humidum qꝺ eſt tale, interimitur. Aut lāguore hoc eſt morbo particulari particulę determinatę, aut natura ħ eſt morbo vniuſ'i. Cuius cām affert, ⁊ inquit. Quoniaꝫ virtus ſuperfluitatis/ hoc eſt humor ſuperfluus vigoroſus, eſt contrarius/ hoc eſt p̄ternaturalis, ⁊ corruptiuus, hic quideꝫ naturę, quādo fuerit diffuſus cuꝫ tota humidi nālis ſubſtātia in venis: hic autem particulę/ ſi fuerit non diffuſus cum tota humidi ſubſtātia/ ſed relegatus ad particularem locuꝫ faciens ibi apoſtema, aut aliuꝫ particularē morbū.

Duplex morbus

¶ Quo vero ad verba attinet, aiaduerſione dignum morbum eē duplicem/ totalem ac vniuſ'em, vt febrem: particularē, vt apoſtema: quādo ergo humiduꝫ eſt impuruꝫ, vel eſt impurum in tota eius ſubſtātia, ⁊ ſic facit morbuꝫ vniuſ'em: aut in aliqua parte corporis, ⁊ ſic facit morbuꝫ particularem. Propterea Ari[co] inquit, qꝺ tale eſt. ſ. humiduꝫ impurum interimitur, aut natura/ hoc eſt morbo vniuſ'i, aut languore/ ħ eſt morbo particulari. Dicit̃ enim vniuſ'is morbus, natura ab Ariſtotele, qm̄ eſt vniuſ'e principium leſionis oīum membrorum: vt eniꝫ natura eſt principiuꝫ oīuꝫ motuū: ſic morbus vniuſ'is eſt principium oīuꝫ leſionuꝫ. Dicit̃ etiaꝫ natura: quoniā ſicut forma, quę eſt natura: ineſt toti materię, ita morbus vniuſ'is ineſt toti corpori. Amplius dicitur natura, quoniā non cum tāto dolore, cuꝫ quanto eſt morbus particularis: aut dicit̃ natura/ qa eſt totum animal, aut totum viuens ſaltem potētialiter, ⁊ affectiue: vel aliter ⁊ melius verba Ari[lis] intelliguntur. Interimitur enim qꝺ tale. ſ. humidū aut lāguore/ hoc eſt rōne partis lāguidę, aut natura/ hoc eſt aut ratione ſubſtātię totalis: ⁊ ſic per naturaꝫ intelligit totā ſubſtātiam eius: per lāguorem vero particulam vel mēbruꝫ eius lāguidum.

De lęſiōe nota.

¶ Animaduerſione quoqꝫ dignum eſt, ꝙ poteſt eſſe lęſio in particula corporis, non exiſtēte peccato humoruꝫ in toto, vt medici aſſerūt. Ideo humor poteſt eē ſuperfluus in particula aliqua corporis, ⁊ non in toto.

Quale humiduꝫ lōgę vitę idoneuꝫ.

¶ Ex his colligitur ꝙ humidū vitę longę idoneum debet eē bonum in quanto, ⁊ quali: in quanto quidē/ vt ſit multum. In quali vero tripliciter, in diſpoſitione ſubſtantię, vt ſit aereū, vnctuoſum, viſcoſum. In ꝓportione ad calidum, vt nec excedat calidum, nec excedatur multum. In diſpoſitione accidentiū vt ſit purū, nō ſuperfluificū.

Queſita ſoluunt.

¶ Ex his quoqꝫ ſoluūtur omnia quęſita, quoniā differētię vitarum in longitudīe ⁊ breuitate ex differētijs humidorum in quāto ⁊ quali proficiſcūtur: differētię vero humidoruꝫ in quanto ⁊ q̄li ex differētijs formarum ſm ſpēm exoriūtur, quę nō poſſunt ſtare in materijs, niſi mediantibus humidis ſic in quāto ⁊ q̄li conſtitutis.

Diſę vitarum.

¶ Hac ratione nōnullę plantę viuaciores ſunt animalibus, nōnulla animalia viuaciora nōnullis plantis, nōnulla terreſtria viuaciora nōnullis aquatilibus, nōnulla aquatilia nōnullis terreſtribus.

Anni ⁊ tēpora vitarum.

¶ Hac ratione nōnulla viuunt anno, nōnulla pluribus annis, nōnulla die alia pluribus diebus, quoniaꝫ humidum quibuſdam non ad maius tempus pro vita calido eſt ꝓportionatum. Sequit̃ etiā ꝙ vnaquęqꝫ viuentis ſpecies limitat ſibi certum ſuę vitę tempus, qꝺ nullum eiuſdem indiuiduū ꝑgredi poterit, vt Philoponus concludit ij° libro de generatione, bene autem abbreuiare: cui⁹ cauſas diximus in ij° de generatiōe, ⁊ hic poſtea dicemus. Hęc de ſolōne quęſitoruꝫ in genere.

Utrū duę ſpēs poſſint per ſe eē ęquelōgeuę.

¶ Sed quęrit̃ vtrum duę ſpēs poſſint eſſe per ſe ęquelongeuę. Dicendum ꝙ nō, quoniaꝫ cuiuſqꝫ ſpēi eſt aliqua ꝓportio propria pluriuꝫ qualitatuꝫ, per quā ſtat eius vita: vt alia eſt in hoīe, alia in equo, alia ⁊ in alijs: ſic ꝙ ſpēs non poſſit ſaluari in alia ꝓportione, ⁊ hoc qa eſt talis ſpecies. Sꝫ qꝺ eſt ꝓpriuꝫ alicui ſpeciei nō poteſt idē ſpecie reperiri in alia ſpecie: vt ij° de cęlo aſſerit Auer. ſed longitudo vitę conſequit̃ talem primarū qualitatum ꝓportionem: ꝓportio autē non eſt eadem ſpecie in oībus viuentibus: ideo nō poſſunt duo viuentia eſſe ęquelongeua.

¶ Quapropter quę ſalacia ſunt, ⁊ ſemine redūdant: ocyſſime ſeneſcunt. nam ſemen, excremētum eſt: ⁊ inſuper, cum prodit aſſiccat. Ob idqꝫ: mulus equo ⁊ aſino ex quibus procreat⁹ eſt, plus temporis viuit. ⁊ feminę, maribus: ſi mares ſalaces ſint. Quocirca ⁊ in paſſerū genere: mares breuiorē ꝗ̄ feminę vitā obtinēt.

¶ Quapropter coitiua, ⁊ multi ſpermatꝭ: ſeneſcunt cito. ſperma eniꝫ, ſuperfluū: ⁊ amplius, deſiccat emiſſum. Et propter hoc: mulus eſt longioris vitę equo ⁊ aſino, ex quibus genitus eſt. ⁊ femellę, maſculis: ſi coitiui ſint maſculi. Quapropter ⁊ paſſeres maſculi: breuioris vitę femellis.

Ayuntamiento de Madrid

¶ Cum aſſignaſſet cauſas longę ac breuis vitę in gn̄ali, nūc ad ſpecies accedit, ⁊ declarat in particulari, quę animalia longeua: quęue breuis vitę ſunt. Et primo ponit hanc cōcluſionē. Animalia ſalacia multumqꝫ coitiua, atqꝫ multi ſpmatis, cito ſeneſcunt. probatur: quoniaꝫ ſperma eſt ſuperfluuꝫ alimenti vltimo concocti. ergo in animalibus ſalacibus natura in ſperma potius cōuertit nutrimentum, q̄ꝫ in ſubſtantiam nutriti: non eniꝫ poſſent eſſe multi ſpermatis, niſi natura regitiua plus de nutrimento mitteret ad ſpma, q̄ꝫ in ſubſtantiaꝫ nutriti. Hoc auteꝫ facit ad diminutionem humidi: ergo ad vitę breuitatem. Amplius ēt ſperma exiccat emiſſum: ergo multum coitiua cito exiccātur: ⁊ ſic cito ſeneſcūt. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, animaduerſione dignum, animalia poſſe eſſe multi ſpermatis dupliciter: aut natura: qm̄ natura ſunt multuꝫ coitiua, ⁊ hęc ſunt a natura ex tota ſpecie breuis vitę, quoniā natura regitiua plus de nutrimento in ſperma q̄ꝫ in humidum vitale tranſmittit: ⁊ quo ad hanc partem valet prima ratio. Aut poſſunt eſſe multi ſpermatiꝫ ab accidente, vtpote ex vſu multi coitus. Sūt enim aliq̄ homines, qui natura ſunt parum ſalaces, vſu ꝟo fiunt ſalaces, ⁊ iſti ſunt breuis vitę per accidens non ex tota ſpecie, quo-

ptl[a] 4[a] niam emittētes ſperma exiccātur. Hac ratione Ari[les] in li-

pbl.21. bro ꝓblematum ait eos, qui frequentant coitum exolui, fieriqꝫ infirmiores cęteris: ⁊ eadem particula ait ꝙ ſalaces hi

pbl.18. ſint, quibus pili palpebrarum cadunt, ⁊ qui calui fiunt: qm̄ cum exiccentur exitu ſpermatis, deficiunt humores in capi-

pbl.6. te, ⁊ eius partibus. Hac eadem ratione eadeꝫ particula aſſerit, oīum animalium hominem maxime poſtq̄ꝫ ꝯcubuit, diſſolui ⁊ langueſcere, quoniaꝫ, vt inquit, ſemen proportione ſui corporis, plurimum emittit. Probat auteꝫ concluſionem ſuam Ariſtoteles a ſigno ſoluens problema ꝓpter q̄d mulus eſt aſino ⁊ equo, e quibus genitus eſt longioris vitę. Reſpondet, ⁊ inquit. Et ꝓpter hoc mulus eſt, longioris vitę equo ⁊ aſino, a quibus genitus eſt. vnde libro de aīalib⁹ mulum vixiſſe Ari[les] narrat annis. 80. Aliud ꝓblema. propter quid femellę ſunt lōgioris vitę maſculis ſalacibus. Rn̄det ꝙ ꝓpter eandeꝫ cauſaꝫ. Aliud. ꝓpter quid paſſeres maſculis femellis breuioris vitę ſunt. Reſpōdet ꝓpter eandē cauſam, quoniaꝫ aſinus ⁊ equus, ⁊ paſſeres, ⁊ oīno maſculi ſalaces nimis ex coitu exiccātur: ⁊ ita cito ſeneſcunt. Uix eniꝫ maſculi paſſeres ad tertium annū viuunt: vt Ari[les] inquit libro de aīalibus. Dixit aūt femellas eſſe longiores vita maſculis non abſolute, ſed ſalacibus: quoniaꝫ mas eſt femella

Sig[m] hominis ſalacis potiſſimum. in genere hominis longioris vitę, vt Ariſtoteles dicit. ¶ Ex his accipitur, ꝙ ſignum potiſſimuꝫ ſalacis hominis, qd̄ ſumitur a caſib⁹, eſt piloſitas, ⁊ maxime circa coxas: vt Ariſtoteles inquit libro ꝓblematum, ſignificat enim piloſitas

ptl[a].4[a] humiditatem ſpermaticaꝫ, ac ſuperfluam nimis in corpo-

pbl.31. re dominari, ⁊ maxime quādo fuerit circa coxas. Colligit̄ ſecūdo, ꝙ de optimis pręceptis pro retardanda ſenectute: ⁊ cōſeruanda ſanitate eſt moderatio coitus.

¶ Adde etiaꝫ ꝙ quicūqꝫ mares laborioſi ſunt: amplius, laboris nomine, ſeneſcere ſolēt. labor eni: exiccat. ſenectus autem: ſicca eſt.

¶ Adhuc autem ⁊ quicūqꝫ laborioſi maſculorum etiā propter laborem ſeneſcūt magis. deſiccat enim: labor. ſenectus autē: ſicca eſt.

Cōmentarium ¶ Secūda concluſio etiam in particulari, maſculi qui laboribus pręmūtur: ſunt breuioris vitę alijs maſculis, qui minus laborant: etiam aliquibus femellis: probatur, quoniam labor cum nimium excreuerit, exiccat: exiccari ꝟo eſt ſeneſcere, cum ſenectus ſicca ſit. ¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet, differentia eſt inter laborē, ⁊ exercitiuꝫ. Labor eſt motio corporis violenta, in qua multuꝫ reſoluitur de ſpiritibus 2° libro de cęlo. ꝯ[to] 3°

Exercitium ꝟo eſt motio corporis, vel aliquid loco motionis ordinatum ad conſumptionem ſuperfluitatum: vt prima particula ꝓblematum colligitur: ideo labor pbl. 53.

exiccat, exercitiuꝫ humectat, labor facit ſeneſcere, exercitiū ꝟo iuueneſcere. Animaduerte tamē, ꝙ labor conuenit corporibus frigidis flegmaticis multarū ſuperfluitatum, quoniam per laborem exiccant̄. Et ſicut labor facit ſeneſcere, ita ira, ⁊ accidentia animę triſtia faciūt ſeneſcere, cib⁹ quoqꝫ ⁊ potus, quib⁹ ineſt virtus exiccatiua: ⁊ amplius vſus pharmacorum, maxime cum fuerint ſolutiua, exiccant enī pharmaca nimiuꝫ. Pręterea flobothomia, ⁊ ſanguinis minutio: omnia enim hęc faciunt cito ſeneſcere.

¶ Natura tamen mares, vt in vniuerſum dixerim: viuaciores feminis ſunt. Cuius rei cauſa eſt: ꝙ mas femina calidior ſit.

¶ Natura autem ⁊ vt ad omne dicaꝫ, maſculi: femellis longioris vitę. Cauſa autem: quia calidius animal maſculus eſt q̄ꝫ femella.

¶ Tertia concluſio lꝫ per accidēs maſculi femellis poſſint eſſe vitę breuioris, aut labore, aut coitu, aut vſu aliorū exiccantium, natura tamē maſculus eſt longioris vitę femella. Cōmentarius

Cauſa autem eſt, quoniaꝫ maſculus eſt calidius animal femella. vtrū ꝟo in oībus ſit ita intelligēdū: poſtea videbit̄.

¶ Eadem etiaꝫ animalia: tepidis locis plus tēporis q̄ꝫ frigidis.

¶ Eadeꝫ autē, in calidis, lōgioris vitę ſunt q̄ꝫ in frigidis locis, propter eandem cauſam.

¶ Quarta concluſio, eadem animalia ſpecie, quę ſunt in calidis locis, viuaciora ſunt ſibi ſimilibus in locis frigidis: ꝓbatur propter eādem cauſam, quoniam a cōtinente ſunt calidiora. Quę ꝟo ſunt in locis frigidis a continente ſunt frigidiora. vtrum aūt hoc ſit verum: dicet̄ poſtea. Cōmentarius

¶ Illa ipſa cauſa qua quę maiore ſunt corpore viuunt. ⁊ eorum maxime quę natura frigida ſunt magnitudo conſpectior redditur atqꝫ inſignior. Quapropter: ⁊ calidis locis ſerpentes, lacerti, ⁊ corticata, necnon in mari rubro teſtata omnia, mira quadam magnitudine augent̄. calida nāqꝫ humiditas: vitę ac incremēti cauſa exiſtit. Locis autem pręgelidis: humiditas animantibus indita, aquoſior eſt. Quāobrem: facile congelaſcere poteſt.

¶ Propter quaꝫ quidem ⁊ maiora: ⁊ maxime notabilis magnitudo animalium frigidoꝝ ſm̄ naturaꝫ. Quapropter ⁊ ſerpentes ⁊ lacertę ⁊ pholidota: magna ſunt in calidis locis, ⁊ in rubro mari oſtracoderma: augmenti eniꝫ: calida humiditas cauſa, ⁊ vitę. In frigidis autem locis: magis aqueū eſt humidum qd̄ in animalibus eſt. Quapropter: facile congelabile.

¶ Ex his ſoluit quęſitum, vt ex ſolutione eius habeat ſuum intentū: ⁊ quęrit ꝓpter q̄d animalia in locis calidis ſunt maiora, ⁊ notabilioris magnitudinis ſm̄ naturam, animalibus ſibi ſimilibus in locis frigidis, ⁊ hoc inquit. Propter quam quidem cauſam aīalia quę ſunt in calidis locis maiora ſunt: ſibi ſimilibus in frigidis: ⁊ ꝓpter eādeꝫ cauſaꝫ maxime no- Cōmentarius

Ayuntamiento de Madrid

tabilis magnitudo eſt aialium frigidorum exiſtentiũ in lo/
cis calidis q̃ ſit magnitudo aialium frigidorum ſm natu/
ram/exiſtentium in locis frigidis. Affert ſignum ex ſerpen/
tibus/lacertis, ⁊ corticatis aialibus/quę in locis calidis ma/
gna ſunt, in frigidis vo parua. vnde dicit. Quapropter ⁊ ſer
pentes, ⁊ lacertę ⁊ pholidota/hoc eſt corticata magna ſunt
in calidis locis, ⁊ in rubro mari magna ſunt oſtracoderma/
hoc eſt teſtata, quoniã, vt inquit, augmẽti ⁊ vitę calida hu/
miditas cauſa eſt, in frigidis autem locis magis aqueũ eſt
humidum, qđ in animalibus eſt, quapropter eſt facile con/
gelabile/⁊ ſic facit ad paruitatem, ⁊ ad extinctionẽ calidi.

Nõ ſi habitãtes calida loca ſint lõgioris vitę. 1ᵐ pmi

¶ Sed circa hęc quęritur pmo vtrum animalia exiſtẽtia
in calidis locis viuaciora ſint ſibi ſimilibus in ſpecie exiſtẽ/
tibus in locis frigidis. Galenus, ⁊ Auicẽna aſſerunt ꝙ habi/
tantes in regionibus frigidis ſunt audaces, ⁊ bene digeren/
tes, ⁊ diu viuentes, ⁊ ſubtiliũ ſpirituum: in calidis vo dicit
Auicẽna homines ſeneſcere. 30. anno. Ariſtoteles quoq; in
politicis aſſerit in regionibus frigidis homines robuſtiores
eſſe, ⁊ audaciores q̃ in calidis, ergo ſunt lõgioris vitę. Prę/
terea calidum cõtinentis poros aperit, quibus apertis eua/
porat humidum noſtrũ, ⁊ hęc euaporatio eſt cauſa putre/
factionis, vt dicit 4° metheororũ. extrahitur enim humidũ

Põ Alberti

innatum per euaporationẽ. ¶ Albertus vir phię peripa/
theticę nõ ignarus ꝑpter hęc argumenta aſſerit Ariſtotelẽ
in hoc non dixiſſe veritatem, quoniã omnes alij peripathe/
tici, ⁊ medici dixerunt contrariũ: ꝑpterea pro honore Ari/
ſtotelis ait eum intellexiſſe per regionem calidam, regionẽ
temperatam: nam cum in miſto loquimur de calido, ſemꝑ
accipit pro calido temperato, per regionem vo frigidã in/
telligit regionem ad extremum frigidam. nec iniuria: quo/
niam temperatũ dicit calidum reſpectu frigidi. Cãm vo
affert, quoniã calidũ regionis temperatę non eſt adurẽs,
neq; aperiens poros noſtrorũ corporũ, imo eſt magis fo/
uens, ac cõfortans noſtrum humidum, quare in temperata
regiõe viuaciores ſunt homines. Accedit ꝙ ſicut corpus tẽ/
peratũ eſt viuacius non temperato, ita regio temperata vi/

Refuta°

uacior eſt regione in extremo lapſa. ¶ Sz pace Alberti di/

pbl'. 9. ⁊ 10.

xerim Ariles 14ª particula problematũ, expreſſe repetẽs
hęc, aſſerit cauſam, quoniã in regione calida humidum eſt
ſiccius, ⁊ ſic minus putribile, vbi pz eum loqui de regiõe ca

Põ Petri apponenſis.

lida lapſa a temperamento per calidum, ⁊ ſiccum. ¶ Pro/
pter hęc Petrus apponẽſis eo in loco aſſerit Arilem intelli/
gere per regionem calidam, regionem, quę declinat a tem/
peramento parum per calidũ ⁊ ſiccum: in hac enĩ eẽ ho/
mines, longioris vitę probat Ariles ex eo, qa humidum eſt
aliqua ex parte ſiccius/⁊ ita minus putribile. Pręterea hu/
midum noſtrum caliditate ⁊ ſiccitate continentis parum a
temperamẽto lapſis, non eſt ita extinctiuum calidi: ſicut in
frigidis regionibus, vel temperatis. Amplius in talibus lo/
cis humidũ eſt purius, ⁊ minus ſuperfluitatibus ꝑmiſtũ.
Regio autem, quę ſic declinat a temperamento per paruũ
calidi ⁊ ſicci, vt dicit, eſt in extremis tertij climatis, vergẽs
ad quartũ. Homines vo in calidis locis valde lapſis a tem
peramento per calidum ⁊ ſiccũ in extremo, paruo tempo
re viuũt, vt eſt regio ſecũdi climatis, quoniã a calido conti/
nentis ĩnatum humidum aduritur: hoies etiam in regioni/
bus valde lapſis ad frigidum ⁊ humidum etiã parũ viuũt,
primo qa mors violenta accelerat ꝑpter prohibitaz trãſpi
rationem cauſatã ab oppilatione. 2° qa mors naturalis ẽt
eſt velox: quoniã frigiditate continentis calidum intus im/
pellitur: ⁊ ſic valde cũ humido ꝓfundatur, atq; inuiſcat: ⁊

Refuta°

ſic illud valde depaſcendo exiccabit. ¶ Hęc Petrus appo/
nẽſis: quę lz ſint bene colorata: ⁊ medice dicta/non vident

pbl'. 9. ⁊ 10.

conſona dictis Ariſtotelis, in hoc enĩ libro, ex 14ª proble/
matũ particula abſolute aſſerit, ꝙ habitantes calida loca
ſunt viuaciores. Pręterea, qđ dicit de regione lapſa a tem/
peramẽto ambiguum eſt, nam tũc ita eſſet de complexiõe/
⁊ ita complexio declinãs a temperamẽto poſſet eſſe lõgio/
ris vitę q̃ temperata: qđ eſt dubiũ. ¶ Alij dixerunt ꝙ itel/ 3ᵃ poſitio
ligit Ariles quando calidum regionis fuerit calido ĩnato no
ſtro bene ꝓportionatum, vt non illud vſq; adeo exuperet,
ac ſuperuincat, vt ipſũ expirare, cogat. ¶ Sed hęc poſitio Refuta°
concordat cũ illa Cõciliatoris. Pręterea Ariles loquit de
regione calida, vbi ſunt magna animalia, quę non poteſt eẽ
nec temperata: nec parum lapſa per calidũ ⁊ ſiccum: nam
in hac regione nõ ſunt animalia ita magna. ¶ Alij vo dixe/ 4ᵃ poſitio
runt, ꝙ habitãtes in regione calida non reſpectu cuiuſlibet
mortis ſunt longioris vitę: ſed reſpectu mortis, quę vocatur
extinctio: nam a calido cõtinentis exiccatur humidum ĩna/
tum: ⁊ ſic non contingit homines ibi mori extinctiõe calidi.
Qui vo habitant frigida loca, moriũtur extincto calido ab
humido multũ frigido. ¶ Sed pace horũ dixerim, hęc nõ Refuta°
ſunt ad mentem Ariſtotelis, qui de vtraq; morte loquit: vt
patet ꝓblemate 9°: in quo loquit de morte quę fit extinctio/
ne calidi, ꝓblemate vo 10° loquit de morte, q̃ fit via exic/
cationis humidi: vult enĩ vtroq; modo eos, qui habitãt lo/
ca calida eſſe lõgioris vitę. ¶ Mihi igitur tãdem videt eẽ ꝓpa põ ⁊
dicendum, ꝙ cõcluſio Ariſtotelis nõ ſit vniuſ'is, ſed ſolũ de dilucidatio
animalibus vel hoibus frigidę ⁊ humidę complexionis, de
his enĩ loquẽs aſſerit animalia vel homines frigidę com/
plexionis valde diutius viuere in locis calidis, q̃ in lapſis
a temperamẽto per frigidum, ⁊ humidũ: quoniam in locis
calidis ⁊ ſiccis, eorum humidum a calido continẽtis quaſi
corrigitur. Eſt enĩ pręceptum medicorũ ꝙ omnis diſcra/
ſia corrigitur a cõtrario: comparat autem Ariles regiões ca
lidas ad frigidas: modo vtraq; a temperata ęque labatur.
Et ꝙ ſic itelligat Ariſtoteles, lege verba, dicit enĩ [Aialiũ
frigidorum ſm naturam:] ⁊ non omniũ aialium, ⁊ propter
eandem cauſã animalia lapſa ad calidum, ⁊ ſiccum valde
diutius viuerent in frigidis regionibus, quoniã eorum la/
pſus corrigeretur a frigiditate continentis: ⁊ in hunc modũ
arbitror eſſe intelligẽdum de maſculis reſpectu femellarũ:
nam qui frigidi ſunt diutius viuunt femellis potiſſimũ fri/
gidis ꝑpter eaſdem cauſas: per quę tolluntur obiectiones.
Prima quidẽ qa medici loquũtur nõ habita ratione ad cõ
plexionem frigidam, ſed ſimpliciter. ¶ Qđ vo dicit Ariſto
teles libris politicorũ ſimil'r intelligitur. Alię etiã tollunt
eodem modo. ¶ Scđo quęritur vtrum animalia habitãtia
loca calida ſint maiora q̃ ſibi ſimilia ſpecię habitantia lo/
ca frigida, ⁊ videtur ꝙ non: quoniã Ariſtoteles de natura
animaliũ libro 8°, dicit in Egypto aliqua maiora q̃ in grę
cia fiunt, vt boues, ⁊ oues, ⁊ aliqua minora vt canes, lupi, le
pores, vulpes, corui, accipitres, aliqua magnitudie pari, vt
cornices, ⁊ caprę, vbi patet Egyptum eſſe calidiorem grę/
cia. ¶ Dõm ꝙ dictum Ariſtotelis eſt intelligẽdum nõ vni/
uerſal'r, ſed ſolum de animalibus frigidis, hęc enim in locis
calidis maiora ſunt, q̃ ſibi ſimilia ſpecie, in regionibus fri/
gidis, ⁊ de his loquitur cum inquit. Propter quã quidẽ cau
ſaz ⁊ maiora ſunt animalia in locis calidis, ⁊ maxime eſt no
tabilis magnitudo eorum animalium/quę ſm naturã fri/
gida ſunt. De his quoq; exemplificat, vt de ſerpentibus, de
quibus in libro 8° de natura aialium eodem capl'o, loquẽs
inquit. In arabia lacerti magnitudine cubitum excedũt, in
Africa magnitudo anguium mira, ſicut ⁊ fertur, iam enim
nõnulli vbi triremi applicuiſſent, oſſa bouũ multorum vi/
diſſe narrant, quos aſſumptos eſſe ab anguibus non dubi/
tarent, cum triremem ꝓductam in altum q̃ primũ angues
inſectarentur, ⁊ nõnulli ingreſſi triremem euerterent: ſimi/
li modo pholidota, quę corticata animalia ſunt, ⁊ oſtraco/
derma, quę teſtacea animalia ſunt, omnia ſunt frigida, ⁊ in

Qui omnis ſim̃ discrasia ledit iuuat a contrario 2ᵒ tegni.

Nõ 2ᵐ an aialia i locis fridis ſint minora ſibi ſimilib⁹ i locis calis. Cap. 28 Solo

locis calis magna:quoniã calidũ in multo humido augmẽtum facit. Ariſtoteles ergo non de omnibus animalib⁹,ſed de natura frigidis intelligit. Petrus ꝟo apponẽſis libro ꝓblematum aliter aſſerit.dicit eniꝫ ꝙ taꝫ in locis lapſis a tẽperamento per calidum,ꝗꝫ in locis lapſis a temperamento per frigidum animalia ſunt magna ꝗꝫ in locis temperatis: aliter tamẽ atqꝫ aliter:nam in locis lapſis a temperamento per calidum animalia ſunt magna ſm lõgitudineꝫ quę accipitur ab inferiori ad ſuperius:in locis ꝟo lapſis a temperamento per frigidum/animalia ſunt magna:ſm latitudinem,⁊ profunditatem,quę accipiuntur a dextro in ſiniſtrũ,⁊ ab anteriori ad poſterius.¶ Sed pace Petri apponẽſis dixerim hęc non ſunt peripathetice dicta. Ariſtoteles enim p̃mo magnorum rhetoricoruꝫ definiens magnum,dicit illud eſſe,qđ ſm omnem dimẽſionem eſt tale:⁊ ita ſi in hoc libro ait in locis lapſis a temperamẽto per calidum ẽẽ animalia maiora ꝗꝫ ſint conſimilia in ſpecie in locis lapſis a tẽperamento per frigidum,intelligit ſm omnem dimenſionẽ. Pręterea Ariſtoteles nõ comparat loca calida ad tẽperata,ſed ad frigida.ꝓpterea intelligenda hęc ſunt,vt dictũ eſt,comparando animalia frigida eiuſdem ſpeciei inter ſe: frigida enim animalia in locis lapſis a temperamento per calidum ſunt maiora ꝗꝫ frigida eiuſdem ſpeciei quę ſunt in locis frigidis,ꝓpter congelationem,quę facit ad contractionem ſm omnem dimẽſionem:vt ſatis eſt dictum:nam lꝫ in locis frigidis in talibus animalib⁹ ſit multa humiditas extenſibilis,deficit in eis calidum extenſiuum. At in locis calidis talibus animalibus ineſt humiduꝫ,cum ſint flegmatica,⁊ calidum multum ratione continentis:⁊ ſic adſunt oẽs cauſę augmentationis ſm omnem diametrum.

¶ Quare in ſeptẽtrionali plaga,ex animalibus quę parum ſanguinis obtinent aut eodem vacant,quędaꝫ nullo pacto,ſiue pedeſtria in terra,ſiue aquatilia in mari gignuntur:quędaꝫ gignuntur quidẽ,ſed minora ſunt vitęqꝫ breuioris. nam gelida cęli conſtitutio: ea increſcere non ſinit.

¶ Quare hęc quidem non fiunt omnino aĩaliũ quę pauci ſanguinis aut ſanguinem non habẽtium in ĳs quę ad arcton locis,neqꝫ greſſibilia in terra,neqꝫ aquatilia in mari:hęc autẽ fiũt quidem,minora auteꝫ ⁊ breuioris vitę.aufert enim congelatio:augmentum.

Cõmentariuꝫ ¶ Ex his,quę dixit,infert corollariuꝫ,dictum eſt enim in locis frigidis animalia frigida eſſe minora ⁊ vitę breuioris ꝓpter congelationem,quę facit ad minorationem. At nũc infert:ꝙ ꝓpter hanc cauſam aĩalium frigidorum,quędã nõ ſunt in locis frigidis,quędam autem ſunt quidem,ſed parua ⁊ breuis vitę ſunt,⁊ longe minora ſibi ſimilibus in locis calidis. Intelligit auteꝫ per frigida animalia,aut exanguia omnino,aut quę pauci ſanguinis ſunt:⁊ ampliat corollariũ taꝫ de terreſtribus animalibus,ꝗꝫ de aquatilibus.vnde inquit. Quare hęc quidem animalium frigidorum,quę ſunt aut pauci ſanguinis,aut ſanguinem non habẽtium in his locis frigidis,quę ſunt ad arctum expoſitis/hoc eſt ad ſeptẽtrionem/omnino non fiunt:⁊ hęc ſiue greſſibilia in terra/ſiue aquatilia in mari ſint.hęc autem fiunt quidẽ/minora autem,⁊ breuioris vitę. Cuius cauſam affert,⁊ dicit. Aufert.n. congelatio augmentuꝫ:vt ſuperius diximus.¶ Ex his colligitur vtile p̃ceptum de conſeruatione ſanitatis,ꝙ ſi homines flegmatici(qui in frigidis locis generati fuerũt)ad lo-

Pręceptũ in ꝯſeruatõe ſanitatis

ca calidiora ſe permutauerint,longioris,⁊ ſanioris vitę fiẽt: pręceptum patet,quoniã caliditate continentis frigida eorum complexio corrigetur.

¶ Cum autem alimentum non recipiunt tã animalia ꝗꝫ plantę:interire ſolent.idem enim:ſeipſum emacerat.nam quemadmodum flãma magna paruam exurit corrumpitqꝫ,propterea ꝙ alimentum eius abſumat:ſic calor naturalis cui primaria concoquendi vis ineſt,materiam in qua ſit conſumit.

¶ Alimentum autem non ſumentia ⁊ animalia ⁊ plantę:corrumpuntur.conſumit enim ip̃m: ſeipſum.quẽadmodum enim multa flãma cõburit ⁊ corrumpit paucam,eo ꝙ alimentuꝫ cõſumat:ſic naturale calidum primuꝫ digeſtiuũ,conſumit materiam in qua eſt.

Cõmentariuꝫ ¶ Hec eſt quinta concluſio,quę tangit accidentalem cauſaꝫ breuitatis vitę in animalibus ⁊ plantis:⁊ ponatᷣ ſub hac forma,animalia ⁊ plantę quę parum alimenti aſſumunt,ꝗꝫ ſit neceſſariũ pro inſtauratione deperditi,cito ſeneſcũt,ac corrumpuntur.ꝓbatur:quoniaꝫ calidum naturale ſeipſuꝫ conſumit per accidẽs:velut magnus ignis per accidens conſumit paruum:nam vt magnus ignis cõſumendo nutrimẽtũ parui ignis,conſumit paruum illum ignem,ita calidum vitale conſumẽdo humidum,in quo fouetur:corrũpit ſeip̃m. ergo ſi non inſtauretur humiduꝫ appõne noui humidi nutrimentalis,viuens cito euaneſceret,vnde dicit. Alimentuꝫ autẽ non ſumentia ⁊ animalia ⁊ plantę cito ſubaudi corrũpuntur,ꝓbat ⁊ dicit. Conſumit eniꝫ calidum ipſum ſeipſuꝫ ſubaudi per accidens,nam(vt inquit)Quẽadmodũ multa flãma comburit,⁊ corrumpit paucaꝫ nõ per ſe,ſed eo ꝙ alimentum illius conſumat,ſic naturale calidum quod eſt primuꝫ digeſtiuum:conſumit materiam in qua eſt.ſ.humidum radicale.¶ Quo ꝟo ad verba attinet,appellauit calidum naturale[primum digeſtiuum]qm̃ digeſtio cibi ⁊ in ſtomacho/⁊ venis,⁊ vbiqꝫ fit a calido nãli cordis ſꝫ Ariſtotelem. A calido autẽ naturalis epatis fit,ſed non p̃mo:cum illud non ſit primum ⁊ principale caliduꝫ ſm Ari[lem]. Animaduerſione dignuꝫ,ꝙ concluſio eſt vera in duobus ſenſibus. Primus eſt,ꝙ viuentia quę non ſumũt multũ alimenti,nec tantuꝫ quantuꝫ eſt neceſſarium pro inſtauratiõe deperditi,cito corrumpantur,citoqꝫ ſeneſcant,⁊ hoc patet ẽẽ verum,quoniã calidum cito humidum exiccabit. Scđs ꝟo eſt,ꝙ viuentia quę penitus nihil cibi accipiunt,cito moriãtur,⁊ hoc eſt verum,quoniaꝫ cito humidũ exiccabitᷣ.¶ Sꝫ dices,vrſi ⁊ glires fere ſex menſibus non aſſumunt cibum,⁊ tamẽ viuũt. Amplius egroti quãdoqꝫ ſine cibo diu viuũt. Narrat eni Petrus apponenſis vidiſſe mulierem cibũ nõ accepiſſe ſex mẽſibus:q̃ tamẽ poſtea conualuit.¶ Dõm,ꝙ lꝫ hęc cibum ab extrinſeco nõ ſumãt,nutriũtur humore intrinſeco flegmatico generato in ſanitate per viã indigeſtionis paulatinę:ſignum auteꝫ,quoniaꝫ hęc diſpoſitio pluries accidit animalibus vorantibus:vt Auer.inquit. Sꝫ adhuc quęres,quoniã in primęua ętate homines erant lõgioris vitę,⁊ tamẽ paruo cibo vtebantur:nũc ꝟo homines min⁹ viuaces ſunt,⁊ tamẽ vtuntur maiori ⁊ pluribus alimẽtis. Dicendum ꝙ illud nutrimentum quo vtebantur homines in p̃męua ętate:lꝫ fuiſſet minus eo alimẽto,quo nũc vtimur,tamẽ erat vitę,⁊ inſtaurationi ſufficiens. Alimentuꝫ ꝟo noſtrum,quo nunc vtimur,eſt excedens virtutem digeſtiuaꝫ,⁊ ideo in nobis fiunt plures ſuperfluitates,quę ſunt cauſę

Cõmentariuꝫ

Dubĩ

Solõ

Ayuntamiento de Madrid

morborum, ⁊ breuitatis vitę. Signū autem, quoniam tunc homines pro maiori parte morte naturali moriebātur, nūc ꝟo quaſi nullus morte naturali moritur: vt poſtea dicem⁹ in libro de morte.

¶ Porro aquatilia pedeſtribus minus viuūt: non ꝙ humida ſimpliciter, ſed ꝙ aquoſa ſint. Tale autem humidum, corruptioni opportunum eſt: q₂ frigidū ſit ⁊ ꝓ̄pte congelabile.

¶ Aquatilia autem, greſſibilibus minus longę vitę: nō quia humida ſimpliciter, ſed q₂ aquoſa. Tale autem humidum, facile corruptibile: q₂ frigidum ⁊ congelabile de facili.

Cōmentarius ¶ Sexta ꝯcluſio eſt hęc. Aquatilia ſūt minus viuacia greſſibilibus: ⁊ exponit cauſam, dicens aquatilia eſſe, minus viuacia, non quidem, q̄a ſimpliciter ſunt greſſibilibus humidiora: ſic enim omne humidius eſſet minus viuax: ſed quoniam ſunt aquoſa, ⁊ humidiora humiditate aquea. Modo vt dictum eſt, tale humidum aquoſuꝫ facile eſt corruptibile, quoniam frigidum eſt ⁊ de facili cōgelabile. Eſt alia cā̄, quoniam calidi eſt ſuffocatiuum, ⁊ extinctiuū. Animaduerte, ꝙ hęc concluſio debet intelligi ratione ſumpta ſoluꝫ ab ipſa humiditate: ratione eniꝫ bonę humidi qualitatis, eorū animalium, quę greſſibilia ſunt, quodlibet greſſibile quolibet aquatili eſſet viuacius: veruꝫ rationibus ab alijs cauſis ſumptis, poteſt aliquod aquatile aliquo greſſibili viuacius eſſe: vtpote aut ratione magnitudinis, aut ratione regionis, aut alijs cauſis: de quibus dictum eſt.

¶ Iteꝫ exanguia ſanguineis, eādem ob cauſaꝫ: niſi magnitudine vindicentur. nā neq₃ pinguitudinem pręſe ferunt: neq₃ dulcorem, cum in aīali pingue ipſum dulce ſit. Quāobreꝫ apes: diutius q̄ꝫ q̄daꝫ alia maiuſcula aīalia viuunt.

¶ Et exangue, propter ideꝫ: ſi non magnitudine recompenſetur. neq₃ enim pinguedine habet: neq₃ dulce. in animali enim: quod pingue, dulce. Quapropter apes: longioris vitę ſunt alijs maioribus animalibus.

Cōmentarium ¶ Septima concluſio eſt hęc. Exāguia ſunt breuioris vitę his animalibus, quę ſanguinem habent: ꝓbat concluſioneꝫ ꝓpter idem, quoniaꝫ exanguia habēt humidum aquoſum: humiduꝫ eniꝫ nō ſanguineuꝫ aquoſum eſt. ſed, vt dicebaꝫ: humidum aquoſum eſt facile corruptibile, quoniaꝫ calidū ſuffocat, ⁊ extinguit. Addit Ari^les, niſi magnitudine recompenſetur: vel ſupple dulcedine, ⁊ vnctuoſitate. Animal eniꝫ exangue, cuius humidum eſſet maius, poſſet viuacius eſſe paſſerib⁹: vel alio animali ſanguineo, cuius humor eēt paucus. Amplius animal exangue cum neq₃ pinguedinem habeat, neq₃ dulcedinem, humiduꝫ non habet aereuꝫ. Hac ratione apes longioris vitę ſunt alijs multis maioribus animalibus ſanguinem habentibus, quoniaꝫ nutriūtur melle, ⁊ ſic eorum humidum erit dulce ac pingue, vnde dicit. Et exangue. ſ. animal minus viuax eſt habētibus ſanguinē, ꝓpter idem, hoc eſt ꝓpter eādem cauſam. ſ. q̄a eius humiduꝫ eſt aquoſum. Sed addit, ſi non magnitudine recōpenſeꝫ. ſ. malitia illa humidi. Sꝫ dices, etiaꝫ poteſt recompēſari, q̄litate: quoniam exangue animal poteſt habere humidū pingue. Contra obijcit, neq₃ enim exangue pinguedinem habꝫ, qua eius malitia recompenſetur: neq₃ habet dulce, quoniaꝫ ſi non habet pingue: nec dulce habebit: quoniam (vt inq̄t) In animali dulce eſt pigue: ⁊ ecōtrario. Et q₂ aliquis poſſet intelligere vniu̇ſ'liter nullum exangue eſſe viuacius aliquo habente ſanguinem, concludit concluſionem non eſſe vl̄em in oībus, ⁊ dicit. Quapropter apes, longioris vitę ſunt alijs ſubaudi quibuſdam animalibus maioribus: vt paſſeribus, ⁊ forte canibus. Uiuunt enim apes (vt Plinius 11° lib° hyſtorię inquit) annis ſeptem: ⁊ cauſa eſt, quoniam nutriūtur melle, quod generat ⁊ inſtaurat humidum pingue dulce, ac viſcoſum: per quę dat intelligere exangue animal eſſe min⁹ viuax animali ſanguinem habente, niſi malitia, illa quę eſt aquoſitas: recōpeſetur magnitudīe, vel q̄litate, vt dcm̄ eſt. Cap. 20.

¶ Quę autem diutiſſime viuunt: in plantis reperiri aſſolent. idq₃ potius, q̄ꝫ in animantibus. Primo: ꝙ plantę minus in ſe diluti humoris contineant. vnde fit: vt non facile congeleꝫ.

¶ In plantis autem ſunt: quę lōgiſſimę vitę. ⁊ magis, q̄ꝫ in animalibus. Primuꝫ quidem: q₂ aquoſę minus. quare: nō facile cōgelabiles.

¶ Hactenus de cauſis longę vitę, ac breuis in animalibus: nunc tranſit ad plantas, ⁊ aſſignat cauſam longitudinis vitę in plantis comparando illas ad animalia ſm differētiaꝫ: ⁊ ponit hanc concluſionem. In plātis ſunt nōnullę plantę: quę animalibus quibuſdam viuaciores ſunt, vt dactylus, et cupreſſus, ⁊ pinus, ⁊ quercus: ⁊ id genus. Diximus autē nōnullas eſſe tales, quoniam inter plantas ſunt nōnullę etiaꝫ annuę tm̄: vt quę herbę dicuntur. Ampli⁹ dicunt Ariſtotelē dixiſſe quibuſdam animalibus, ⁊ non omnibus: quoniā dubium eſt de annis humanę vitę. Creditum enim eſt humanam vitam produci poſſe ad annos. 900. vel fere mille: ad quos nullam plantarum produci poſſe aſſerunt. Qđ an verum ſit, dicemus hanc concluſionem. Ari^les probat, primo quidem: quoniam plantę ſunt minus aquoſę quibuſdā animalibus, quare ob hanc cauſam, non facile ꝯgelabiles ſūt: ⁊ ſic via congelationis, vel extinctionis minus corruptibiles ſunt. diximus enim vno modo aliquod viuens corrumpi via extinctionis, quando humidum eſt nimis aquoſuꝫ. Cōmentarium

¶ Deinde: ꝙ pinguitudineꝫ lentoremq₃ habeant, ⁊ q̄ꝫq̄ꝫ aridę ſunt atq₃ terrenę, tamen non facile ſiccabilē poſſideant humiditatem.

¶ Deinde: habent pinguedinem ⁊ viſcoſitatē, ⁊ ſiccę ⁊ terreſtres exiſtentes, tamen non hn̄t facile ſiccabile humidum.

¶ Secūdo Ariſtoteles ideꝫ ꝓbat ex alia humidi qualitate: eſt enim humidum vitę conueniens: ex parte qualitatis p̊, quoniam eſt minus aquoſum, ⁊ magis aereum: ⁊ quantum ad hanc conditionem valuit ratio tacta. Scđo, quoniaꝫ eſt viſcoſum: ac vnctuoſum, humidum enim aereuꝫ magis eſt vitę conueniens, cuꝫ habet non nihil ſicci: quod eſt eē viſcoſum: ⁊ quantum ad hanc conditionem, procedit hęc ſecunda ratio, vnde dicit. Deinde, plantę habent pinguedinem, ⁊ viſcoſitatem. Signū huius eſt, quoniam ſi apponunꝫ igni, comburuntur facilius q̄ꝫ animalium carnes: qđ non eēt, niſi viſcoſi, ac ſicci non nihil haberent. ¶ Sed dubitabit quis ſi plantę habent humidum ſiccum ac viſcoſum, habēt humidum facile exiccabile: ⁊ ſic cito ſeneſcibile. Reſpōdet, ꝙ lꝫ plantę ſint ſiccę, ⁊ terreſtres exiſtentes, tamen non habēt facile exiccabile humidum: cum illud ſit aereuꝫ: terreſtreitas ergo plantarum reprimit humidi earum aquoſitatem, nō tamen eſt tanta, vt diſponat ad ſenectutem velocem. Cōmentarius Dubiū

¶ Sed cur natura arborum longo tēporis ſpatio eduret: cauſam ſumpſiſſe conuenit. eam. n. peculiarem ſibi pręomnibus animantibus p̄-

Ayuntamiento de Madrid

terq̃ inſectis:obtinet. Semper eniꝫ ſtirpes iuueneſcūt.ideoqꝫ longęuę ſunt.nā aſſidue germina alia enaſcuntur,alia ſeneſcunt,⁊ radices pari modo:⁊non ſimul,ſed interduꝫ ſolū caudex ⁊ rami pereunt,alij ꝟo rami adnaſcuntur. Cuꝫ autem hęc affectio radicibus euenit:alię ex eo qđ ſupereſt,oriri ſolēt. Atqꝫ ita ꝑpetuo: aliud corrumpitur,aliud gignitur.quocirca:⁊ illę longo tempore viuunt.

De hoc autem qđ eſt naturam arborum eſſe durabilem:oportet accipere cauſaꝫ.habet enī propriaꝫ ad animalia:pręterq̃ ad entoma. Iuuenes enim ſemper plantę fiunt.quapropter: multi temporis.ſemper enim alterę germinationes,hę autem ſeneſcunt,⁊radices ſimiliter: ſed non ſimul,ſed aliquando quidem ſolus ſtipes ⁊ rami perierunt,alteri autē iuxta nati ſūt. Cum autem ſic fuerint radices:alię ex exiſtēte generantur. Et ſic ſemper permanet:hoc quidem corruptum,hoc autem factum. quapropter:longę vitę.

Cōmentariuꝫ Hic ponit ſecūdam cauſam,quā nōnulli accidentaleꝫ eē aſſerunt:⁊ quidem non ab ratione,quoniam non pendet ex humidi ratione in quanto ⁊ quali:ſed ex his,quę accidūt in partibus plantarum:⁊ primo proponit cauſam,⁊ dicit. De hoc autem quod eſt naturam arboꝝ eſſe durabilem: oportet accipere cauſam,⁊ per naturam/vitam:⁊ per cauſaꝫ/accidentalē intelligit,quę eſt ab alijs ſumpta q̃ ab ipſius humidi rationibus. Dico oportet accipere cauſam/quoniā vita plantarum habet ꝓpriam cauſaꝫ ad animalia, pręterq̃ ad entoma/hoc eſt inſecta:cum quibus,vt dicemus,plantę cōem habent cauſam. Propoſita aūt intentione/cauſaꝫ aſſignat ex eo:quoniaꝫ plantę reiuueneſcunt,reiuueneſcūt ꝟo, quoniam ramoruꝫ,⁊ radicum germinationes non fiunt oēs ſimul:nam duꝫ vnus ramus germinat,alius areſcit,⁊ dum alius areſcit,alius germinat. Simili ratione radices, dum vna enim areſcit,alia germinat,⁊ dum germinat altera/altera areſcit,hinc earum vita longa eſt. vnde dicit. Iuuenes eniꝫ ſemper plantę fiunt/quapropter ſunt multi temporis, ⁊ longęuę:quibus enim iuuentas redit,his vita lōga eſt. Qꝛ autem plantę reiuueneſcant, probauit Ariſtoteles,⁊ dicit. Semper eniꝫ alterę ⁊ non ſimul germinationes ramorum ſunt,hę autem ſeneſcunt ſubaudi alijs germinatis:⁊ nō modo germinationes iſtę diuerſę cernuntur in ramis,ſed etiaꝫ radices ſimilr̃ diuerſis temporibus germinantur:ſed nō ſimul:imo(vt inquit)aliquando quidem ſolus ſtipes,⁊ rami perierunt,alteri autem conſtituti iuxta priores ſtipiteꝫ/⁊ ramos renati ſunt:vt non ſemel obſeruatio docet. Intelligit autem per ſtipitem,fuſtem terrę defixuꝫ,qui quoqꝫ a latinis caudex dicitur:⁊ quoniam ſimilis diſpoſitio accidit in radicibus,ideo inquit. Cum autē ſic fuerint radices,vt ſubaudi quędam areſcant,alię generantur ex exiſtente/hoc eſt ex eo trunco,quod ſupereſt. His expoſitis recolligit rationem,⁊ concluſionem,⁊ dicit. Et ſic planta per coalternā radicum ⁊ ramorum pullulationem atqꝫ germinationeꝫ/per quā.ſ.hoc quidem corruptum:hoc autem factum eſt,plantę viuaciores ſunt quibuſdam animalibus. Sꝫ circa ꝑſentem determinationem dubitant primo vtrum plātę aliquę ſint longioris vitę animalibus. Et videtur ꝙ non:quoniam tēperata complexio eſt magis vitę apta:ſed inter oēs cōplexiones humana eſt temperatior vt Phi ⁊ medici dixerunt.ergo homo natura eſt cunctis vitę longioris.

Nō de lōgeuis.

Pria pō ¶ Quidam dixerunt ꝙ homo per ſe eſt cunctis viuentibus viuacior:cum hominem poſſe viuere fere ad millenariuꝫ annorum teſtentur hyſtorię:dicentes aliquos ſic vixiſſe:per accidens ꝟo humanam vitam aſſerunt eſſe factam breuem ex multis cauſis. Qꝛ quidem homines viuaciores ſint cunctis viuentibus per ſe:probatur ratione,⁊ hyſtorijs. Per hyſtorias enim catholicas aliquem vixiſſe nonigentos ſexaginta nouem annos:clariſſime habetur. Quę ratio docet humanę ſpeciei vitę terminum per ſe eſſe ad millenarium annoruꝫ fere:ratione ꝟo,quoniam animaliuꝫ homo eſt temperatiſſimus,vt dicunt Phi ⁊ medici. Qꝛ ꝟo humana vita nūc ſit debilis admodum effecta,probant primo,quoniam mundus hic inferior totus,vt auctor eſt Ariſtoteles primo libro metheororum, ſeneſcit, ergo humana vita: quę huius pars eſt principalior,videtur defecta. Secundo hoc docet obſeruatio,quoniam humana natura ea pharmaca non ſuſtinet,quę olim ſuſtinebat,vt elleborum,⁊ ſcamoneaꝫ/⁊ id genus. Tertio experientia docet,nunc homines pro maiore parte nō plures.28.habere dentes,antiquitus ꝟo.32. At vt Ariſtoteles inquit libro 2° de hyſtoria animaliuꝫ,quibꝰ dentes.32.inſunt,hi longeui ſunt.ergo humana vita eſt debilis effecta,cum primo.32.nunc.28.dentes plerūqꝫ homines habeant.

Dūa 9ª ¶ Petrus apponenſis cognomento Conciliator aſſeruit,ꝙ humana vita aliquando fortis,aliquādo debilis,aliquando mediocris effecta eſt. Qꝛ ita ſit probat ipſe aſtronomicis,⁊ phyſicis rationibus. Prima quidem aſtronomica ratio accipitur ex coniunctione capitum arietuꝫ inuicem ſignorum mobilium cum capite arietis ſignorū immobilium. Cum enim hęc coniunctio accidit,virtus viuifica fortius a primo principio diffunditur ad īferiora/mediantibus ſtellis,quę ſunt ſecundę cauſę:fortius quoqꝫ in his imprimitur,ergo tunc humana vita fortis effecta eſt: nunc ꝟo in talium capitum diſtantia,contra vita humana debilis cernitur. Secunda cauſa accipitur ex coniūctionibꝰ ſaturni ⁊ iouis,quę fit in capite arietis:ex diſpoſitione enim ſtellarum/quę in tali coniunctione contingit,non ſoluꝫ(vt inquit)humana vita fortis,ac debilis effici poteſt,ſed etiaꝫ totus mundus variari. Tertia cauſa accipitur ex eclipſibꝰ potiſſimuꝫ ſolaribus:ex diſpoſitione eniꝫ ſtellarū,quę eclipſium temporibus accidunt,non ſolum humana vita nunc fortis,nunc debilis fieri poteſt,ſed etiam mundus variari. Quartam cauſam accipit ex planetis, quo vnuſquiſqꝫ in mundo accipit proprium regimen initio ſumpto a ſaturno.hę ſunt eiꝰ cauſę aſtrologicę. Phyſicę aūt ſunt tres. Prima accipitur ex parte mutationum,quę proficiſcuntur ex terra,vt ex voraginibus,hiatibus,diluuijs,⁊ id genꝰ,ex quibus aer alteratus quodāmodo efficiť vitę humanę ineptus. Secunda accipitur ex parte vſus ſex rerum non naturalium,nam temporibus noſtris homines luxurię, gulę, ⁊ alijs vitam humanam corrumpentibus dediti breuioris vitę effecti ſunt:ſignum autem quoniam tempore Hippocratis pueri ⁊ eunuchi non podagriçabant,noſtris temporibus contra:vt Galenus inquit. Tertia cauſa accipitur ex modo generandi,antiquo enim tempore vir ⁊ fęmina non coniūgebantur niſi ętate perfecta:membriſqꝫ generationis integratis:⁊ quia genituꝫ naturam ſequiť generantis vtplurimum,vt dicitur ꝑmo de generatione animaliuꝫ. Ideo humana vita nunc eſt debilis:cum vir ⁊ mulier ſatis iuuenes copulentur. Qđ Arilēs attendens libro politicorum 7° pręcepit,vt copulatio fieret viro exiſtēte annorum.36.muliere.18. Ex his concludit humanaꝫ vitam debiliorem eē ab eo,quo fuit in antiquo tēpore. Redire ꝟo ad fortitudineꝫ

ſinglis

Ayuntamiento de Madrid

ſinglis.9000.annorum,quo annoruʒ numero caput arietis
mobilis complet eius quadrangulum:accedentibus tamē
Repo/batio pō/nis. alijs cauſis cęleſtibus.¶ Sed pace tanti viri dixeriʒ iſtę ra
tiones friuolę ſunt,⁊ potius ad oſtentationem,q̃ʒ ad effica/
ciam factę.primo quoniam,aut cęleſtes cauſę compellunt
ſublunares,aut non.Si cęleſtes cauſę ab eo aſſignatę com/
pellunt ſublunares,igitur ſolę cauſę cęleſtes ſatis ſunt:quo/
niam illis ſtantibus,ſublunares cauſę ſtatim emergūt,⁊ ſic
fruſtra ab eo ponuntur cauſę phyſicę:cum illę īualidę ſint,
cauſis cęleſtibus contranitentibus,aut nō exiſtentibꝰ. Sin
autem cęleſtes cauſę ſublunares non compellunt,videntur
cęleſtes ſuperfluere,quoniam ſolis cauſis ſublunaribꝰ ad/
uenientibus,vita noſtra fiet nunc debilis,nunc fortis,nunc
mediocris.Pręterea ipe aſſerit cęleſtes cauſas ſublunares
compellere,ait enim hunc mūdi regi a ſuperiori. Pręterea
cauſę cęleſtes non modo facerent ad vitę humanę longitu
dinem,ſed cęterorum viuentium,modo nos non vidimus
vitam in alijs fuiſſe nunc longam,nunc breuem,nunc me/
diocrem:ergo nec in hominibus.¶ Secūdo qꝛ aſtronomi/
cę cauſę friuolę vidētur,⁊ potius(vt mihi videt̄)ad oſtē/
tationem.Primo quidem quoniam circa natiuitateʒ redē/
ptoris fuit omnium capitum coniunctio:vt ſupputantibus
patet:⁊ tamen non videmus tunc homines fuiſſe ita longe/
uos vt dicit ipſe.Secundo quoniam fuerunt longeui, quā/
do nulla fuit cauſa cęleſtis talis,Cum enim Adam.930.vi/
xit annis,⁊ Matuſalē.969.⁊ Noe.700.nulla pręceſſit Sa/
turni ⁊ Iouis coniunctio ex ſtellis ita affecta/vt vitam ita
longam feciſſet.Minime tunc fuit capitum coniunctio,nec
quadrāgulus vt declarauimus in helionoricis figuris.Am/
plius eo tempore nulla fuit talis eclipſis ſolis,quales fingit
ipſe eſſē cauſam longę vitę.Tertio fuerūt tales cauſę cęle/
ſtes,quando non fuerunt longeui:vt poſt diluuium multę
fuerunt eclipſes,multę cōiunctiones Saturni ⁊ Iouis,⁊ ta/
men a temporibus Noe vſqʒ ad noſtra tempora:nullū ve/
niſſe ad tot annos,ad quot ſacra hyſtoria illos perueniſſe
affirmat:nullus ſcripſit:niſi de Neſtore:quod nōnulli fabu
Ca. 48. loſum eſſe aſſerunt.Plinius etiam curioſus auctor 7° libro
hyſtorię naturalis/dum de longeuis narrauit hyſtorias ta/
lem annorum numerum nulli dedit.Ultima cauſa ex cęte/
ris ſtellis aſſumpta ridicula eſt,⁊ Ptolęmei non ſapit aſtro
nomiam:planetas enim ſic(vt ipſe fingit)mundum guber
nare eſt cōmentitium,⁊ Albumaſaris inuentum nulla ob/
ſeruatione,nec ratione obſeruatum:accedit ad hęc,ꝙ ſępe
regimen eiuſdem ſtellę redijt,vbi homines non legimus
tanto annorum curriculo vixiſſe.Cauſas autem phyſicas,
quas affert lʒ poſſint vitam variare:tamen non adeo ſen/
ſibiliter,vt in ſacris hyſtorijs legitur eſſe variataʒ a noſtra:
quando enim elleborus concedebatur:⁊ coniugia fiebant
ſm ordinem naturę:⁊ dentes erant.32.⁊ eunuchi nō poda/
griçabant,⁊ talia erant,qualia ipſe narrat,homines non vi/
uebant multo pluribus annis q̃ʒ nunc viuant: vt patet per
hyſtorias Plinianas,⁊ cęterorū:⁊ ſic concedo cauſas illas
variare naturam:non tamen variatione ſenſibili,vt dictuʒ
eſt.Amplius ſi variant,repentine variant,⁊ non diu durat
variatio illa,vt durauit antiquo tempore. Pręterea cauſę
iſtę faciunt,vt homines vtplurimum moriātur morte vio/
lenta,⁊ tunc moriebantur,vtplurimum morte naturali: et
ſic per accidens eſt variata.Quare cauſę iſtę quas Cōcilia/
tor finxit,ſolum cōmentitię vidētur.Ea vero ratio,quę pro/
cedit ex temperantia complexionis,primo non valet,quo/
niam temperantia complexionis non arguit longam vitā
ſimpliciter,ſed in eadem ſpecie ⁊ nec ſemper in eadeʒ ſpe/
cie:non autem in eodem genere:vt aſſerunt medici.Secū/
do/quoniam dato ꝙ ita eſſet,cum ſemper homo ſit cōple/
xionis temperatioris q̃ʒ cętera viuentia/ſemper eſſet lon/
gioris vitę.¶ Propter hęc Philoponus 2° libro de gene/ Pō alia
ratione animalium/terminum dat ſpeciei humanę/aliū in/
diuiduo:ſpeciei quidem ſpatium vitę aſſerit eſſe.140. vel
150.annos,quatenus aliqueʒ vixiſſe tot annos legitur:nul/
luʒ vero plures:vnde Plinius in Tmoli mōtis cacumine qđ
vocant cepſim auctoritate Mutiani.150.annis viuere ho/
mines ſcribit.Eſt autem Tmolus mons Lydie, vt idem
Plinius ſcribit libro 5°.Auerroes vero libro 2° de generatio/
ne ſpeciei humanę ſpatium vitę naturale conſtituit annos
75.quod falſum eſt,quoniam obſeruatio docet multos ho
mines vitam longiorem vixiſſe.Conſtat autem terminum
ſpeciei nullum indiuiduum poſſe excedere,ſed bene abbre
uiare,vt Philoponus ſcribit 2° de generatiōe.Indiuiduis
autem varios terminos Philoponus aſſignauit,naʒ ꝓpter
multas cauſas poſſunt terminum ſpeciei pręuenire.Tum
ex varia ſeminum patris ⁊ matris cōmiſtione:Tuʒ ex va
rio regimine cibi ⁊ potus,⁊ aliarum rerum:etiaʒ ex varijs
conſtitutionibus cęli quę diuerſę ſunt in diuerſis genituris.
Propter hanc cauſam Plinius libro 7° hyſtorię aſſerit ho/ Ca. 49.
mines non fuiſſe ita longeuos,vt videtur prima facie eos
fuiſſe:quoniam differentiam annorum ex inſcitia tempo/
rum accidiſſe credidit. Hęc ſunt,quę habemus ab alijs.
¶ Ego vero arbitror qđ in ſacris hyſtorijs ſcribit̄ eē argumē/ Dilucida tio vitatis
tum efficaciſſimum ꝙ longęui aliquando fuerint,nam qđ
ibi ſcribitur eſt veriſſimum,nec debet homo dubitare,cuʒ
rationem non habeat ad oppoſitum vrgentem : auctoritas
enim eſt valida:quoties nulla eſt ratio valida in contrariū.
Nam lʒ fides non habeat gladium,vt offendat(vt inquit
Nycenus)habet clipeum,vt ſe defendat. Pręterea hyſto/
ria,vt inquit Ariſtoteles,carpitur,vel qꝛ oppoſitum eius:
quod tradit habetur per ſenſum:aut per rationem efficacē,
aut per maiorem auctoritatem in contrarium: quare cum
nulla ſit ratio vrgens,quę probet contrariuʒ,nullus quoqʒ
ſenſus ſitqʒ auctoritas approbata a tot viris pręcipuis/di/
camus longeuos fuiſſe.Quod eo mihi conſonuʒ eſt,quoniā
ſicut mors accidit ob ſcelera,ita vitam breuem effectaʒ eē
arbitror ex eadem cauſa.Tunc patet ad quęſtionem:quo/
niam lʒ concluſio illa in ſacris tradita non poſſit ratiōe de/
monſtratiuas probari:non poteſt tamen improbari:⁊ hoc
ſufficit fideli vt ſe defendat.¶ Conſequenter quęrit̄ vtruʒ 2ª qō
planta:quę effecta eſt denuo iuuenis ſit eadē numero,quę
erat antea.¶ Aluerniata reſpondet hypotetice,dicēs ita eē
de plantis ſicut de animalibus,modo in animalibus dicit
Ariſtoteles,ꝙ ſi eſt vnum membrum principale per quod
animal eſt vnum:ſemper illo membro exiſtente, aīal erit
vnum.vnde ſoluens Ariſtoteles quęſitum de monſtro ha
bente duo capita,ait in libris de animalibus,ꝙ ſi cor eſt
vnum,illud animal eſt vnum:ſi vero cor non eſt vnum,nec
quoqʒ animal vnuʒ erit:ita ⁊ de plantis aſſerit,ꝙ ſi eſt vna
pars in plantis,per cuius vnitatem planta dicitur vna,quę
forte conſiſtit in contractu trunchi ⁊ radicum,ſic plāta erit
vna.At ſi talis pars non fuerit vna,nec planta renata erit
cum priori vna.¶ Candauenſis vero alium modum fingit,
dicit enim ꝙ ſi in ſtipite manet humidum radicale plantę
primę,tunc ambę ſunt eędem numero,veluti homo per to
tam vitam manet idem numero,propterea quia ſemꝑ ma
net de humido radicali.At ſi in ſecunda planta non manet
idem radicale humiduʒ,quod erat primę plantę,tunc ſunt
eędem ſpecie,non numero.¶ Ego vero arbitror,ꝙ hęc ꝯſe/
quentia negatiue valet/non eſt idem humidum radicale,ḡ
non eſt eadem planta,vt Philoponus aſſeruit ꝑmo de ge/
neratione capitulo de augmentatione.Affirmatiue vero non
ſequitur,quoniam in ramo tranſplantato eſt idem radicale
humidum,quod erat prioris plantę/e qua eſt diuiſus,⁊ ta/
men non eſt vna planta numero cum planta/a qua fuit di/

uiſus. Diceremꝫ igitur ad vnitatem numeralem plantę ⁊ ani
malis eſſe neceſſarium, vt idem membrum principale ſit, ⁊
ideꝫ numero humidum radicale: ⁊ ſic patet ſolutio quęſtio/
nis: ꝙ ſi in ſecunda planta renata adſunt ambo hęc, erunt
3º qõ vna, altero autem deficiente: non eſt dicenda vna. ¶ Adhuc
quęritur vtrum in plantis membrum ſeminale poſſit iſtau
rari. Medici fecerunt differentiam inter humidū ſperma
ticum, ⁊ humidum nutrimentale: quoniam humiduꝫ ſper/
maticum non poteſt inſtaurari. Humidum ꝟo nutrimēta/
le poteſt inſtaurari: ⁊ quoniam membra animata ſunt hu/
mida humido ſpermatico, ideo talia membra non poſſunt
inſtaurari: qꝛ tamen caro eſt ab humido nutrimentali, ideo
caro poteſt inſtaurari: dicerent ergo in plantis mēbra ipſa
ſeminalia non poſſe inſtaurari: bene autem nutrimentalia.
¶ Obijcit autem Albertus, quoniaꝫ omnia membra, ⁊ oēs
partes, ⁊ omne humiduꝫ, quę habuit fętus in vtero ꝑ actio/
nem calidi ſunt ſpermatica: modo per actioneꝫ calidi in hu
midum menſtruoſum, fętus in vtero habuit carnes ⁊ oſſa:
⁊ cętera membra, ergo omnia hęc ſunt membra ſpermati/
ca: ⁊ ſic tenet ꝙ membra ſpermatica, etiam poſſunt inſtau/
rari: ⁊ ſi non omnia, ſaltem aliqua, vt carnes, ⁊ cutis, ⁊ id ge
nus: non autem omnia, vt oſſa, ⁊ nerui, ⁊ id genus: non quia
ſint ſpermatica, ſed quoniā defecit vigor qualis fuit in vir/
tute ſeminali. Tunc diceret in plantis etiaꝫ aliquas partes
ſeminales poſſe inſtaurari, aliquas autem non: poſſunt eniꝫ
inſtaurari quęcūqꝫ pro earum generatione non requiritur
tantus vigor, quantus fuit in ortu: quę ꝟo eum vigoreꝫ vo
lunt qui fuit in ortu: inſtaurari non poſſunt.

¶ Aſſimilantur autem plantę, inſectis: vti iam
diximus. nam plantę, diuiſę ſeiunctęqꝫ viuūt:
ac duę ex vna atqꝫ etiam plures procreant.

¶ Aſſimilantur autem plātę, entomis: ſicut di
ctū eſt prius. diuiſę enim viuūt: ⁊ duę ⁊ mul/
tę fiunt ex vna.

Cōmen tariuꝫ ¶ Cum aſſignauit cauſas longitudinis vitę in quibuſdā plā/
tis per comparationem ad animalia ſm differentiaꝫ: nunc
comparat plantas ſm conuenientiam ad quędam anima/
lia: ⁊ ſm differentiaꝫ. ⁊ dicit: ꝙ plantę aſſimilantur anima/
libus entomis, hoc eſt inſectis, vt prius eſt dictum, exponit
autem ſimilitudinem primo, deinde diſſimilitudinē. Expo
nens autem ſimilitudinem, dicit duo, primum ꝙ plantę di
uiſę viuant. ſecundo dicit ꝙ ex vna planta per diuiſionem
fiunt duę, ⁊ multę. quę in animalibus inſectis etiam clariſſi
ma ratione cernuntur. Animal enim inſectum diuiſuꝫ viuit:
⁊ ex vno per diuiſioneꝫ fiunt duo, ⁊ plura. Ex quo loco col/
ligitur, ꝙ pars animalis inſecti deciſa eſt animal: quod qui/
dem ſit verum vel ne, quęſtio eſt pertinens ad librum de
anima, nunc auteꝫ ſupponatur. Hęc de ſimilitudīe. ¶ Quo
Inſecta quę. ꝟo ad verba attinet, inſecta animalia gręce entoma dicū/
tur, quę partiꝫ terreſtria ſunt, vt Ariſtoteles inquit in libris
de animalibus, vt ſcolopendrię, ſtelliones: partiꝫ volucria,
vt apes veſpę: partim cum vtroqꝫ participantia, vt formi/
cę: partim pēnis ⁊ pedibus carentia, vt tineę, quę in homi/
ne naſcuntur, dicta inſecta ab inciſuris, quę nunc ceruicū lo/
co: nunc pectorum ſunt atqꝫ alui.

¶ Inſecta ꝟo, viuunt quidem: ſed longo tem/
pore viuere nequeunt. nā nec inſtrumēta poſ/
ſident: nec principium illud quod ſingulis in/
eſt, ea efficere poteſt. At illud quod plantis in/
natum eſt: poteſt. quippe cum plantę: vbiqꝫ tā
radicem qꝫ caulem potentia habeāt. Quapro/
pter: ab eo ſemper aliud recens, aliud ſenectuꝫ
prouenit. quę pauxillum inter ſe vitę longitu/
dine differunt: perinde vt ea quę auulſu ſerū/
tur. etenim in ea ſatione quę auulſo ſurculo ef/
fici ſolet: idem quodāmodo euenire dicas. id
enim quod auulſione ſeritur: particula quędā
eſt. Uerum hoc in ſatione quę auulſu fit, ſeiun
ctis contingit: ibi, cōtinuis. Cauſa: ꝙ principiū
ipſum potentia vbiqꝫ ineſt.

¶ Entoma autem, vſqꝫ ad viuenduꝫ peruene/
runt: multo autem non poſſunt tempore. non
eni habent organa: neqꝫ facere poteſt ipſa prin
cipium quod in vnoquoqꝫ. Qđ autem in plā/
ta: poteſt. vbiqꝫ enim: habet radicem ⁊ germē
potentia. Quapropter ab hoc ſemper proue/
nit: hoc quidem nouum, hoc autem ſeneſcens,
modico aliquo differentia in eo qđ eſt eſſe lō/
gę vitę, ſic quemadmodum que aſplantantur:
etenim in aſplantatione: modo aliquo dicet
vtiqꝫ aliquis eadem accidere. particula eni q̄/
dam: quod aſplantatur. In aſplantatione igi/
tur ſeparatis, accidit hoc: ibi autem, per conti/
nuum. Cauſa autē: quia ineſt vbiqꝫ principiū
potentia exiſtens.

¶ Cum poſuit ſimilitudinem inter plantas, ⁊ entoma, nunc Cōmen tariuꝫ
ponit diſſimilitudinē. Diſſimilitudo ꝟo eſt, ꝙ lꝫ partes de
ciſę plantarum, ⁊ partes deciſę entomorum viuant, tamen
partes entomorum non diu viuere poſſunt. Cuius cauſam
affert ex eo quia tales entomoruꝫ partes deciſę non habēt
organa neceſſaria ad nutrimentum. ſ. os, ⁊ ſtomachum: os
quidem per quod cibum aſſumant, ſtomachuꝫ ꝟo per quē
cibum concoquant. Signum autē, ꝙ ſi in altera entomi de/
ciſi parte hęc remanerent, tale animal poſſet diu viuere: vt
patet de lacerta: cuius cauda eſt abſciſa. Sꝫ dices hęc duo
organa facere poteſt virtus, quę derelicta eſt in parte deci/
ſa: refutans hoc dicit, ꝙ nec talia organa, nec opera taliū or/
ganorum facere poteſt principium ⁊ virtus, quę eſt in vna/
quaqꝫ particula deciſa. ⁊ ſic patet prima pars. Secunda ꝟo
pars eſt, ꝙ partes plantarū deciſę diu viuere poſſunt: quo/
niam lꝫ in illis non remaneant organa neceſſaria ad nutri/
tionem: tamen aſplantatę in terra habent radicem, quę eſt
ori ſimilis potētia: ⁊ cęteras partes, quę loco ſtomachi ſūt
etiam potentia: habent etiam germen, ⁊ virtutem pullula/
tiuam, per quaꝫ proficiſcitur ſemper hoc quidem nouum,
hoc autem ſeneſcens: qꝛ igitur habēt radices potentia, poſ/
ſunt enutriri: qꝛ habent nodos, poſſunt cibuꝫ decoquere: qꝛ
habent germen potentia, poſſunt generare. Sed dices nū/
quid rami qui fiunt per pullulationem in ipſamet planta, ⁊
rami qui aſplantantur: differant aliqua ratione. Reſpōdet Cōmen tariuꝫ
ꝙ parum differunt quo ad eſſe longęuum. vnde dicit. Aſſi
milantur autem plantę ipſę entomis ſicut dictuꝫ eſt. Expo
nit autem ſimilitudinem, ⁊ dicit. Diuiſę enim. ſ. plantę vi/
uunt, ⁊ duę ⁊ multę fiunt ex vna: ſicut etiaꝫ animal diuiſuꝫ
viuit, ⁊ duo vel plura fiunt ex illo vno diuiſo: hęc eſt ſimili/
tudo. Dat diſſimilitudinem, ⁊ dicit. Entoma auteꝫ cuꝫ ſub/
audi diuidunt: vſqꝫ ad viuendū peruenerūt: ⁊ ſic diuiſa vi/
uunt, veluti plantę, verū eſt differētia, quoniā multo tēpo/
re nō poſſunt viuere. Cuius cām aſſignat, ⁊ dicit. Nō enim
habēt organa. ſ. nec actu, nec potētia, quę ſunt neceſſaria ad

vitā

vitā.ſ.ſtomachū/⁊ os,nec principiū,qđ eſt in vnoquoq; mē bro aialis deciſi,pōt facere ipſa organa/q̄ ſunt neceſſa/ria ad vitā:⁊ per principiū virtutē itelligit,nō eni ea virtus vitę,quę manet in cauda lacertę abſciſa,facere pōt organa neceſſaria ad vitā.ſ.ſtomachū,⁊ os:qđ aūt eſt in planta de/ciſa derelictū,pōt facere radicē,⁊ trunchū:radicē qdem lo co oris,trūchū loco ſtomachi in cuius q̄ſi medio eſt velut cor.Cuius cām ⁊ dicit.Quia pars plātę deciſa vbiq; aſplā/tata hȝ radicem loco oris,⁊ germē loco p̄ncipij generatiui, ſubaudi ⁊ trūcuȝ loco ſtomachi,hȝ dico hęc oīa ſaltem po tētia.¶ Ex his ↄcludit q̄ eodē modo eſt de tota planta,ſic̄ de parte deciſa quo ad organa hn̄da,lȝ ſit differētia,vt dic̄. vnde ingt.Quapp ſubaudi vt ab hoc.ſ.plāta tota ꝓuenit h̄ quidē nouū.ſ.rōne germinis exiſtētis actu in ea:hoc autem ſeneſcēs,modico aliquo dr̄ia in eo qđ eſt eē lōge vitę.Anti/quū eniȝ eſt breuis vitę,nouuȝ autē longę vitę:⁊ dixit[mo/dico aliquo dr̄ia]quoniā hęc differentia nec eſt numero nec ſpē,ſed ſolū quę eſt inter ptes eiuſdē totius.Deinde cōplet dr̄iam,⁊ accipit queādmodū pro etiā,vel eodē mō/⁊ dicit. ſic queādmodū/hoc eſt ſic etiā,vel ſic eodē modo/hęc ſunt in his,quę aſplātant̄.Eteni in aſplātatiōe ipſa mō aliquo.ſ. potētia dicet vtiq; aligs eadē accidere.ſ.radiceȝ loco oris, trūcuȝ loco ſtomachi,germē loco teſtiū.Et cām aſſignat,⁊ dicit.Qꝛ qđ aſplantat̄ eſt q̄dam particula plātę/in qua oīa hęc ſunt potētia.vnde ↄcludit dr̄iam iterum ⁊ dicit.Igit̄ in ſepatis particulis plātę aſplātatione factis accidit,hoc.ſ.p̄n cipiū ⁊ potētia/qua ſunt illa tria.Ibi aūt.ſ.in plāta facta h̄ tria ſunt per ↄtinuū/hoc eſt per actū continuū ⁊ ſucceſſiuū: vel forte cū loquat̄ in nūero ſingulari itelligit p hoc germi/nationem/⁊ tunc eſt ſenſus,q̄ germinatio accidit ſepatis in aſplātatione.In tota vo plāta accidit germinatio p ↄtinuū ⁊ vnū,quoniā in eadē planta.Sȝ p̄ma expoſitio eſt ad vba gręca:⁊ pōt legi verbū[igit̄]pro ſed.q.d.ſed in his q̄ aſplā/tatione ſepatę ſunt,hoc.ſ.principium qđ eſt potētia illa tria accidit.ibi aūt/hoc eſt in plāta perfecta illa tria ſunt p cōti/nuum/hoc eſt p actū non interciſuȝ:hęc eſt expoſitio optia. Qꝛ aūt in ſepatis aſplātatione accidāt illa tria,aſſignat cāȝ, ⁊ dicit.Cā aūt,qa ineſt vbiq;/hoc eſt in quauis pticula prin cipiū factiuū illoꝝ triū potētia exiſtēs.¶ Ex his voluit ha/bere Ari^les^ q̄ tria ſūt in ramo aſplātato,⁊ tria in ipſa plāta facta:radix loco oris/truncus loco ſtomachi,⁊ germen loco teſticuloꝝ:veruȝaliter atq; aliter,in aſplantata eni pte hęc tria ſunt potentia/in planta perfecta hęc tria ſunt actu.Et per germē intelligit qđ ex arboꝝ oculis naſcit̄,ſurculus.n. dicit̄ p̄gnans a generando:⁊ ideo dr̄ gn̄onis principiū.Per hęc voluit hr̄e differētiā inter pticulaȝ deciſam aīalis ento/mi,⁊ particulā deciſaȝ plātę,qm̄ plantę particula pp hanc cām diu pōt viuere,pars aīalis non.Hęc Ariſtoteles.

Quid germen.

¶ Porro:idē in plātis ⁊ aīalib⁹ euenit.Naȝ in aīaliū gn̄e:mares diuti⁹ magna ex pte viuūt.

¶ Accidit autem idem:in animalibus ⁊ plantis.In animalibus enim:lōgioris vitę maſculi vt in pluribus.

Cōmentarius

¶ Poſtq̄ egit de lōgitudie vitę in plātis ſm̄ dr̄iam ad aīa/lia:hic agit de ea ſm̄ ↄueniētiā,⁊ ponit hāc ↄclōnē/q̄ idem accidit in aīalib⁹ ⁊ plātis,q̄ vt maſculi in aīalib⁹ ſunt vitę lōgioris,ſic in plantis,vn̄ dicit.Accidit aūt idē/in aīalib⁹/⁊ plātis,in aīalib⁹.n.lōgioris vitę maſculi ſūt,vt in plurib⁹,et ſil'r in plātis plātę maſculę ſūt lōgioris vitę:verum hoc eſt intelligendū,vt dicit,vt in pluribus,qm̄ paſſer fęmina lon/gioris vitę eſt q̄ maſculus:⁊ pp alias cauſas.

¶ Quoꝝ partes ſupernę:maiores ſūt,q̄ infernę.nā mas:fęmina magis formaȝ gerit pomilionis.ſupna vo,calor:⁊ inferna,frigus occupat.Et in plātarū gn̄e:quę caput p̄graue ac pōderoſuȝ geſtāt,lōgius vitę curſuȝ ꝓtrahūt.

¶ Hoꝝ aūt ſupiora:maiora q̄ inferiora.magis enim nanus maſculus:q̄ femella.in ſuperiori autem,calidū:⁊ frigidū,in inferiori.Et plātarum:quę capite graues,longioris vitę.

Cōmentarius

¶ Dicet qs,nō eē bene dcm̄ in plātis eē maſculū ⁊ fęminā, qm̄,vt dr̄ libro p̄ de gn̄one aīaliū,mas eſt id qđ in aliud ſe/men emittit,fęmina vo qđ in ſe emiſſuȝ ſemen recipit:mō ſic nō eſt dr̄ia ſexuū in plātis:q̄ſi rn̄det q̄ mas ⁊ fęmina nō dicunt̄ in plātis ſm̄ eā rōnē:ſm̄ quā in aīalib⁹:ſed q̄daȝ ſi/militudie,vt ea plāta maſculus ſit,cui⁹ ſupiora maiora ſūt: ea femella:cui⁹ iferiora maiora ſūt.vn̄ dicit.Hoꝝ autem.ſ. maſculoꝝ in plātis ſunt(vt in aīalibus)ſupiora maiora q̄ inferiora:⁊ hac rōne ſumit̄ rō ſexus.Qꝛ aūt in aīalib⁹ ſupio ra ſint maiora/pȝ experimento,qm̄ nanus/hoc eſt pomilio pro maiore ſui pte eſt mas magis q̄ fęmina:⁊ hoc ꝓ tanto, qꝛ pomilio eſt cui⁹ ſupiora ſūt maiora:⁊ paruus hō:dico ꝓ maiori pte:qm̄ etiā fęmina eſt nana:raro tn̄,qm̄ nanus pro maiori pte ſupiora hȝ maiora:qđ fęminis raro accidē pōt. Nō ↄtētus expimēto/aſſignat cāȝ,q̄re in maſculis ſupiora ſūt maiora,⁊ legēdū eſt textū licēter.ſ.aūt p qm̄/aut ꝓ ēt vt non raro fecit Philoponus,⁊ dic̄.In ſupiori auteȝ/hoc eſt, qm̄ in ſupiori calm̄ magis ↄgregat̄,⁊ frigidū magis cōgre/gatur inferi⁹.Et qm̄ in maſculis calm̄ eſt maius,in femellis frigidum,iō mulieres hn̄t iferiora maiora/mares cōtra.Ex hoc ifert propoſitum,⁊ legendum eſt ⁊ pro ergo.q.d.g̊ plā/taruȝ/quę capite graues ⁊ magnę ſunt,ipſę ſunt lōgioris vi/tę:nam ſunt maſculi,vt patuit.

¶ Cuiuſmodi ſunt:nō annuę,ſed q̄ figura ſunt arboris.ſiqdē radix:plātaruȝ pars ſupera atq; caput eſt.q̄ auteȝ ſunt annuę:parte inferiora ⁊ augentur ⁊ ſuos fructus effundunt.

¶ Tales aūt:nō quę epeteię,ſȝ arboroſę.ſupi⁹ eni plātę ⁊ caput:radix eſt.epeteię aūt:ad iferius ⁊ fructū accipiunt ⁊ augmentum.

Cōmentarius

¶ Sed duo occurrūt dubia,p̊ q̄ ſint plātę maſculę.z° qd in plātis itelligimus p ſupiora,Ad p̄^m^ rn̄det Ari^les^ ⁊ dicit.Tales aūt maſculę plātę non ſunt q̄ epeteię/hoc eſt annuę:quę parue herbę dicunt̄:queq; nō eleuant̄ ſup terraȝ,ſȝ expan/dunt̄ in terra:ſȝ plātę maſculę ſūt arboroſę.ſ.quę eleuantur ſupra terrā,⁊ nō expādunt̄ in terra:in quo gn̄e ēt miliū,fa/ba,lupinus,⁊ frumētū eē poſſunt:nā lȝ ſint annuę/tn̄ ſūt ar/boroſę:vt dicemus.Ad z^m^ rn̄det,⁊ dic̄.Supius eni plāte ⁊ caput,eſt radix:ſecus in hoīe,eſt hō plāta euerſa,vbi mihi videt̄ vbū illud/eni,nō cauſaliter eē legēduȝ,ſed copulatiue ꝓ et,q̄ſi dicat.⁊ ſuperius plātę qđ ēt caput eſt,radix eſt. ¶ Sed dices vtruȝ oēs epeteię ſint fęminę.Rn̄det q̄ nō, ſed ſolū,q̄ nō ſūt arboroſę,ſed expāſę,⁊ ingt.Epeteię aūt q̄ ſūt fęminę,hę ſūt ſubaudi/q̄ ad iferius,⁊ fructū accipiūt,vl' gn̄ant,⁊ augmētū,vt ſūt q̄cūq; in terra expēſę ſūt.Ex qbus colligit̄ plātarū alias eē arboroſas,alias expāſas p terraȝ: expāſę qdē p terrā oēs ſunt fęminę:arboroſę,lȝ ſint dupli/ces/epeteię,⁊ chronicę:maſculę ſūt,q̄rū radices ſunt maio/res,femellę vo:q̄rū radices ſūt minores.¶ Sed q̄res q̄re in plātis radices ſūt maiores aliqn̄,non eni vr̄,qꝛ ps multa calida ad eas moueat̄:qm̄ calidū moueť ad ſupi⁹ mundi:⁊ nō ad ſupius plātę.Dōm q̄ calm̄ moueť ad ſupius plātę, qđ eſt radix:nō a ꝓpria calidi nā:ſed a virtute regitiua plā/tę:⁊ ſic cū illę ptes ſunt maiores,eſt ſignuȝ qđ mult̄ calidi

Dubiū

Ayuntamiento de Madrid

ad eas eſt trāſmiſſum, ⁊ ſic in arborosis maſculę ſūt, q̄rum
2ª dubō radices maiores ſūt. ¶ Adhuc quęres q̄re epeteię expanſę
ſint ſolū femine. Dici pōt, q̄m iſtę cōparatiōe habita ad ar/
borosas, vtplurimum ſunt pauciorum fructuum, ⁊ potius
naſcūtur putrefactione, q̄ȝ ſemine. At maſculus eſt, qui ma/
iorum ⁊ plurium fructuum eſt.

¶ Sȝ de hoc ſeorſum ꝑ ſe in libris de plātis tra
ctabit: nūc autē de ceteris, nēpe de aialibus, cā
q̄ȝobrē alia lōgū vitę ſpatiū obtineant, alia bre
ue, explicata eſt. Reſtat: vt de iuuētute ⁊ ſene
ctute ⁊ vita ⁊ morte cōtēplemur. his.n. ꝑfinitis
dterminatiſqȝ: aialiū doctria finē erit aſſecuta.

¶ Sed de hoc q̄deȝ ⁊ ſm ſe in ijs quę de plan/
tis determinabit: nunc autē de alijs, aialib⁹, di/
cta eſt cauſa de magnitudie vitę ⁊ de vitę bre/
uitate. Reliquū autē nobis cōſiderare: de iuuē
tute ⁊ ſenectute, ⁊ vita ⁊ morte. his eni deter/
minatis: finem vtiqȝ habebit quę de animali/
bus methodus.

Cōmentariuȝ ¶ Q̄m in his, quę de plātis dixit, multę occurrunt q̄ōnes, vt
vtrū in plantis ſit ſexus, ⁊ vtrū aliquę epeteię ſint maſculę/
alię fęmię: ⁊ de arborosis ſilr: ið d his q̄ōnib⁹ ⁊ alijs ſe excu
ſans, ꝯtinuādo ſe ad ſequētia epilogat, ⁊ dic. Sȝ d h̄ q̄dē. ſ.
de plantis ac plātarū negocio/ ⁊ ſm ſe/ hoc eſt ſeorſuȝ, in his
quę de plātis determinabit: nūc aūt de aialib⁹ alijs, q̄ a plā/
tis differūt/ cauſa de vitę magnitudie, ⁊ de vitę breuitate di
cta eſt. Hęc de excuſatiōe ⁊ de epilogo. Continuādo vō ſe
ad ſequētia/ dicit. Reliquū autē eſt nobis cōſiderare de iu/
uētute/ ⁊ ſenectute, ⁊ vita ⁊ morte. Cui⁹ cām affert. His eniȝ
determinatis, fineȝ vtiqȝ habebit, quę de aialib⁹ methodus
eſt. ¶ Ex q̄bus pȝ oēs hos libellos, quos parua dicunt: eē p/
Q̄ōnes tes totius libri de aialib⁹. ¶ Circa finē hui⁹ libelli q̄rit̄ p̊:
vtrū idē ſit ſm nām ſanū, ⁊ lōgęuū. 2° vtrū tēperatū cor/
pus magis q̄ȝ diſtēperatū ęgrotatiuis cauſis reſiſtat. 3° q̄ri/
tur ſm quā cōplōnē hō ſit lōgioris vitę. Ultimo q̄rit̄ vtrū
ſint aliqua ſigna in hoīb⁹ a nā inſita: per quę iudicare poſſi/
mus aliquē hoīem eē altero lōgioris vitę. ¶ Quātū ad pri
Utruȝ nā ſanum ſit idē q̄ð lōgeuū: ⁊ lāguorosuȝ idē quod breuis vitę. mā q̄ōneȝ argumētant̄ ꝙ nō: nā Ariles in p̊n° mouēs q̄ōnē,
innuit q̄ſi breuē ſolōneȝ, ⁊ dicit. ꝙ q̄daȝ lāguorosa ſunt bre/
uis vitę, quędā aūt nihil ꝓhibet eē lōgę vitę: per quę dat in/
telligere ꝙ nō ſit idē lāguorosuȝ eē, ⁊ breuis vitę: g̊ nec erit
idē ſanuȝ eē ⁊ lōgę vitę: hoc idem obſeruatio docet, q̄m, vt
narrauit Ariles p̊ rhetoricoꝝ, Herodicus lāguorosus vten/
do bono regimine diu vixit. Multi quoqȝ ęgrotauerunt ſe/
mel in vita, ⁊ fuerūt breuis vitę: cuȝ eni ſemel in vita ęgrota
uerit, fuerūt natura ſani: ⁊ tm̄ breuis vitę extiterūt. ¶ Circa
hāc q̄ōneȝ p̊ declarem⁹ t̄mīos. 2° dilucidabit̄ ſnīa Arilis.

¶ Quātum ad primū dicamus ꝙ Ariſtoteles per ſanū ſm
nām, intelligit corpus, q̄ð pro eo tp̄e, pro quo viuit, raro aut
nūq̄ȝ ex p̊ncipijs gn̄ōnis eſt aptū ęgrotare: hoc corpus Dru
Sanum ſimplr Egrū ſimpliciter. ſianus voluit eē ſimplr ſanū, vt ſemꝑ q̄dē, ſi pro toto tēpo
re pro quo viuit: ex p̊ncipijs gn̄ōnis nūq̄ȝ ſit aptū ęgrotare,
vt multū vō, ſi ex principijs gn̄ōnis, raro ꝑ tp̄e, quo viuit,
ſit aptū ęgrotare, q̄m ſi ex principijs gn̄ōnis raro ſit aptum
ęgrotare, vt multū eſt aptū viuē ſanū. Per lāguorosum vō
corpus, intelligit Ariles corpus q̄ð ꝑ eo tp̄e pro quo viuit, ex
principijs gn̄ōnis eſt aptū ęgrotare, ſemꝑ q̄dē ſi pro oi tē/
pore, pro quo viuit, vt Herodicus, vt multū vō ſi ꝑ maio/
ri pte ſuarū ętatum: q̄ð corpus Druſianus appellat ęgrum
ſimplr. Hęc de expōne terminoꝝ. ¶ Pro dilucidatiōe vō
ſupponēdū eſt, ꝙ nālis ſanitas vel eſt p̊marū q̄litatuȝ tēpe/
ramētū, vel ſequēs h̄ȝ tēperamētū. hoc pȝ 5° phyſicoꝝ. ⁊ 7°.
Tūc dōm ꝙ fieri pōt ex principijs gn̄ōnis, vt aliq̄ð huma/
nuȝ corpus hēat parū de calido ⁊ humido, ⁊ tm̄ humidū ſit
bene ꝓportionatū calido: ⁊ ēt ſicco. Calidū quoqȝ bene pro/
portionatū frigido: ⁊ ſic tale corpus ex p̊ncipijs gn̄ōnis pro
eo tp̄e pro quo viuit, erit nāliter ⁊ ſimplr ſanū, cuȝ pro toto
tēpore ꝑ quo viuit, ſit taliter ꝓportionatuȝ in p̊mis q̄litati/
bus: q̄ð eſt eē ſanū: paucitate vō calidi ⁊ humidi cito morie/
tur: ergo nō eſt idē ſanū ſm nām, ⁊ lōgę vitę eē. Qr vō poſ/
ſit corpus lāguorosuȝ ſm nām eē lōgę vitę, dilucidemus/ ⁊
ſumamus ꝙ corpus pōt duplr ex principijs gn̄ōnis eē lan/
guorosuȝ, aut ꝑꝑ iꝓportionē primarū q̄litatū, ⁊ taliter lā/
guorosuȝ, ſemꝑ eſt breuis vitę, q̄m ex tali improportiōe ex
principijs gn̄ōnis ꝯcta altera q̄litas alterā corrūpit, ⁊ ſic ta
le corpus erit breuis vitę: aut ꝑꝑ multitudinē humoꝝ ſuꝑ/
fluoꝝ ex ſeminib⁹ parētū ꝯctoꝝ, ⁊ tūc pōt fieri vt aliq̄ð cor/
pus in p̊mis q̄litatib⁹ bonā hēat ꝓportionē, ⁊ ſint calidū ⁊
humidū multa, ⁊ bn̄ ꝓportionata: ⁊ tm̄ ex ſemīb⁹ parētū ha/
beat multos humores ſuꝑfluos, qui humores poſtea ſępe
in tp̄ibus vitę hui⁹ putrefiāt, ⁊ ęgrotationeȝ faciāt. Ubi pȝ
talem putrefactionē facere egritudines: nō tm̄ vitę breuita/
tē, imo vitę lōgitudinē, q̄m ꝑ eas expurgat̄ nāle tēperamē/
tuȝ a ſuꝑfluis illis humoris: g̊ ſtat corpus eē ex p̊ncipijs ge/
nerationis lāguorosuȝ, ⁊ vitę lōgę: vt dixit Ariles. hęc de di/
lucidatiōe: ex qua pȝ ſolō ad rōnes. Declaratū eſt eni poſſe
eē corpus nā ſanū, ⁊ tm̄ nō eſſe lōgęuuȝ: ēt corpus poſſe eſſe
nā lāguorosum, ⁊ eē lōgęuuȝ. ¶ Ex q̄bus vlterius pȝ ſanuȝ
ſimplr non dici ex eo: q̄r lōgęuum, ſȝ q̄r ex p̊ncipijs gn̄ōnis
nō eſt aptuȝ ęgrotare ꝑ tp̄e pro quo viuit. Ampli⁹ pȝ natu/
ra lāguorosuȝ poſſe eē lōgę vitę: nec dici lāguorosum nā: q̄a
breuis vitę, ſed q̄a ex p̊ncipijs naturę aptū ꝑ tp̄e, ꝑ quo vi/
uit ęgrotare. Quę forte Druſian⁹ nō itellexit.

¶ 2° p̊ncipalr ꝓponebat̄, vtrū corp⁹ tēꝑatuȝ reſiſtat magis 2° q̄ð vtrū corp⁹ temperatū reſiſtat magis cāis ęgrotatiuis q̄cūqȝ diſtēꝑato.
cauſis ęgrotatiuis q̊cūqȝ corꝑe diſtēꝑato. Et argumētant̄
ꝙ nō/ q̄m corpus lapſuȝ ad calidū magis reſiſtit cauſis ipȝ
trahētibus ad frigidas ęgritudies, q̄ȝ tēperatū, q̄m gradua/
liter plus ab illis diſtat. Druſianus vno mō ꝯcedit id, q̄ð ar
gumētū ꝯcludit, aſſerit eni ꝙ q̄m Galenus dicit corpus tem
peratū magis ęgrotatiuis cauſis reſiſtere q̄ȝ diſtēperatum/
ei⁹ dcm̄ eē indefinitū, q̄m nō oīb⁹ cauſis, ſed plurib⁹, calidū
eni corpus magis reſiſtit cauſis trahentib⁹ ad frigidas ęgri/
tudines tm̄: tēperatū aūt minus quātū ad has, in ceteris vō
magis. ¶ Sȝ hęc poſitio eſt difficilis, q̄m tūc nulla via eēt,
qua corpus tēperatū a diſtēperato diſcerni poſſet: quoniaȝ
vtrūqȝ eēt aptū ęgrotare plerūqȝ: imo fortaſſis tēperatum
magis q̄ȝ q̄ðcūqȝ diſtēperatū: cuȝ habeat multa extrema, in
quę facile labi pōt. Propterea alio mō dicit, ꝙ vltra gra/
dualē mēſurā p̊marū q̄litatū: q̄ ſunt in corꝑe tēperato: vi il/
li⁹ menſurę accidit q̄dā alia q̄litas 2ª, vi cui⁹ tale corp⁹ reſi/
ſtit q̄ſi virtualr oīb⁹ cauſis q̄uis ęgritudie ęgrotatiuis: nam
lȝ tale corpus merito gradualis mēſurę q̄litatū p̊maruȝ nō
magis reſiſteret oīb⁹ cauſis q̄ȝ diſtēperatū: tm̄ merito illius
q̄litatis additę reſiſtit magis oīb⁹ quouis diſtēperato. Quid
vō ſit hęc q̄litas ſuꝑaddita/ nō clare exponit/ tm̄ nūc videt̄
dicere ꝙ ſit cōplō/ q̄ eſt q̄litas 2ª reſultās ex ꝓportiōe pri/
marū: vel addita eidē ſubto mediāte tali ꝓportiōe: quę dici
pōt encraſis, hoc eſt tēperātia. Nūc aūt vr̄ dicere ꝙ illa q̄/
litas ſit ꝓportio q̄litatū p̊marū: q̄ nihil aliud eſt, q̄ȝ p̊mę q̄li/
tates ſic vel ſic debite ꝓportionatę. Sȝ q̄cq̄d ſit, dic ꝙ cor/
pus tēperatū lȝ merito q̄litatū minus reſiſtat aliq̄b⁹ cauſis
ęgrotatiuis aliquo corꝑe diſtēperato: merito tm̄ hui⁹ q̄litatis
additę q̄cūqȝ illa ſit, magis reſiſtit oīb⁹ q̄ȝ q̄ðcūqȝ diſtēpera
tuȝ. Quare ad argm dicerēt ꝙ lȝ tēperatū corpus oīb⁹ cauſis
ęgrotatiuis nō magis reſiſteret quocūqȝ corꝑe diſtēperato
rōne q̄litatis elemētarię/ merito vō q̄litatis cōplōnalis: vel

ꝓportionalis

ꝓportionalis ſimplr magis reſiſtit. Cãm ꝟo affert, qm̄ rõne talis q̄litatis additę cõplexio eſt magis ꝓportionata aię, et ſic ꝑ eã aĩa põt diutius pficere mãm: ⁊ ita hõ tẽperatꝰ ſimpliciter erit cęteris corporibꝰ magis reſiſtẽs cauſis ęgrotatiuis q̄buſcũq;. ¶ Cõtra hanc determinationẽ argumẽtantur iuniores, qm̄ ita corpus tẽperatum vt diſtẽperatum alterat̃ a cauſis alteratiuis, tẽperatuꝫ eniꝫ corpus, ſi exponit̃ ſoli, ita alterat̃ a calore ſolis, ſicut qd̃cũq; etiã corpus diſtẽperatum, ⁊ ita videt̃ ęque paſſiuum, ⁊ ſic nõ magis reſiſtit cauſis ęgrotatiuis. ¶ Propter hãc rõnem corrigũt Druſiani põneꝫ, ⁊ dicũt aliud eẽ reſiſtere cauſis alteratiuis, ne alterent, atq; iprimãt, ⁊ aliud ne lędãt. Dicũt igit̃ vtrũq; corpꝰ recipere impſſiones a talibus cauſis, ⁊ forte aliqd̃ diſtemperatũ minus recipere. Sꝫ hęc eſt differentia, q̄ tẽperatũ minus ab impſſione lędit̃: ⁊ leſuꝫ citius reducit̃, cũ ſit ex generatiõe aptum eſſe ſanũ. Diſtẽperatuꝫ ꝟo ab impſſione magis lędit̃: ⁊ lęſuꝫ minus reducit̃: ⁊ cauſa eſt ea q̄litas, quę eſt tẽperantia, merito eni illius tẽperatuꝫ minus lędit̃: ⁊ lęſuꝫ facilius reducit̃. Hęc eſt Druſianicę põnis correptio. ¶ Sꝫ cõtra hãc põneꝫ obijciunt iuniores, ⁊ accipio duo corpa tẽperata nũc pmo ad tẽperatiam reducta ꝑ artem, quoꝝ alterũ reducat̃ a calido vt octo ꝑ remiſſionẽ verſus mediuꝫ, et cum eſt in extremo tẽperantię ſiſtat: ita vt ſit in extremo calidiori totius latitudinis tẽperantię. Alterũ ꝟo reducatur a frigido vt octo verſus mediũ per remiſſionẽ, ita q̄ cum eſt in extremo frigidiori totius latitudine tẽperantię ſiſtat, ⁊

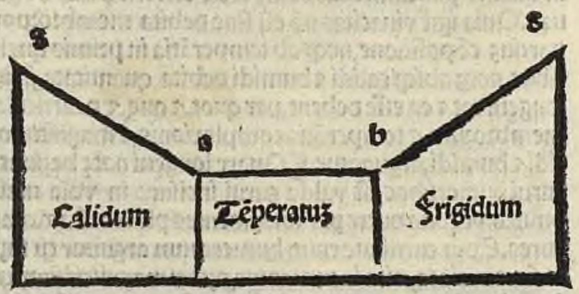

ſit .a. calidũ in extremo totius latitudinis calidiori tẽperantię, ⁊ .b. frigidum in extremo frigidiori eiuſdem latitudinis. Tũc argumẽtant̃. A. in extremo tali merito q̄litatis additę reſiſtit oibus ęgrotatiuis ęqualr ſicut .b. qm̄ vtrũq; eſt tẽperatũ. Merito ꝟo q̄litatis elementarię reſiſtit magis cauſis trahẽtibus ad frigidas ęgritudines q̄ꝫ .b. qm̄ eſt ab illis gradualiter remotiꝰ. Si reſiſtit magis, ſit iſta reſiſtẽtia maior vt duo vel vt vnũ. Tũc argumẽtor .a. nũc p̊ reſiſtit magis frigidis cauſis q̄ꝫ imediate ante hoc, ſed nunc reſiſtit, vt vnũ, ergo imediate ante hoc reſiſtebat eiſdeꝫ per minus, h̃ eſt per medietateꝫ vnius gradus: ſed imediate añ hoc erat diſtẽperatũ, ⁊ reſiſtebat magis q̄ꝫ .b. eiſdeꝫ reſiſtat, vt pꝫ: g̊ aliqd̃ corpus diſtemperatuꝫ põt reſiſtere magis aliq̄bꝰ cauſis ęgrotatiuis q̄ꝫ tẽperatũ. Aiaduerte q̄ q̄cq̄d ſit de põne, hoc argumẽtũ multiplr peccat, p̊ qm̄ Druſianus loq̄tur de corporibus tẽperatis non per reductionẽ, ſed a nã. Aſſerit eni ipſe q̄ corpus reductũ ad tẽperamentũ non eſt vere tẽperatũ, ſed ſophiſtice, veluti aurũ friſorium: ⁊ ſic caſus eſt impoſſis. 2° peccat, qm̄ aliter eſt loquẽdũ ad imaginationẽ mathematicoꝝ, ⁊ aliter ad imaginationẽ nãlem. Ad imaginationẽ mathematicã nec dat̃ maximũ, nec minimuꝫ: ⁊ ois motus eſt fluxus ꝯtinuus, ⁊ ſucceſſiuus. Et tũc ſm hãc imaginationẽ pcedit argum, ⁊ recte ꝯcludit põneꝫ Druſiani eſſe falſam ad imaginationẽ mathematicoꝝ, qm̄ ſi .a. nũc p̊ tẽperatũ reſiſtit certa latitudie magis q̄ꝫ .b. illis frigidis cauſis, imediate ẽt ante hoc qñ erat diſtẽperatum, magis reſiſtebat, qm̄ latitudo exceſſus nõ erat indiuiſibilis ſm imaginationẽ mathematicã. Et ſic argum ꝯcludit Druſiani põnẽ nõ eſſe verã ſtante imaginatiõe mathematicoꝝ. At ad imaginationẽ nãlem dd̃m eſt, q̄ latitudo .a.b. lꝫ, vt quãta ſit diuiſibilis, vt res nãlis eſt ſimplr indiuiſibilis: ⁊ ita corpa .a. ⁊ b. lꝫ ſint in extremo illiꝰ latitudis quatenus latitudo illa eſt quanta: tñ ſunt gradualiter ęq̄lia, quatenus latitudo illa eſt vnus gradus tẽperãtię in quo vtraq; ſũt ęq̄lia. Uñ hꝯ corpora ſunt gradualr ęq̄lia, qm̄ eodeꝫ gradu tẽperãtię ęqualia: nõ tñ ęqualr indiuiſibiliter, qm̄ lꝫ illa latitudo nõ ſit diuiſibilis ſm nãm, eſt diuiſibilis vt q̄ta ad imaginationem mathematicoꝝ. Tũc dd̃ꝫ, q̄ vtrũq; ęq̄liter gradualiter ad imaginationẽ phyſicã ęque reſiſtit, nõ tñ ęqualr idiuiſibiliter ad imaginationẽ mathematicaꝫ: ⁊ ita imediate ante h̃ a. non reſiſtebat magis: ſꝫ ꝑ vnuꝫ gradũ minus: cũ acq̄ſitio reſiſtẽtię nõ ſit motus ꝯtinuus, ſed ſucceſſiuus q̄ ſit ꝑ minima in gradu: vt dictum eſt alibi: pꝫ igitur hꝯ argumẽtuꝫ eẽ cõmẽtitiuꝫ, cum nãlem Phiaꝫ nõ ſapiat. Iſti eni deſtruentes fundamẽta medicoꝝ ꝑ mathematica inceſſerũt. ¶ Et lꝫ hęc Druſiani poſitio poſſit defendi ab his: nõ tñ eſt ſimplr vera: qm̄ ꝓbauimus q̄ corpus aliqd̃ eſſe põt in p̃mis q̄litatibus ſimplr tẽperatũ, ⁊ tñ eſſe a natura lãguoroſum: qm̄ lꝫ merito ꝓportõis p̃marũ q̄litatũ ſit tẽꝑatũ: merito tñ hũoꝝ ſuꝑfluoꝝ h̃ ſemibꝰ parẽtuꝫ ꝯctoꝝ tale corpus eſt aptũ pro maiori ꝑte tẽpoꝝ cadere in ęgritudines pẽdẽtes ab illis ſuperfluis humoribꝰ. Ergo nõ eſt ſimplr verũ q̄ corpus temperatũ in p̃mis q̄litatibꝰ ſemper reſiſtat magis oibꝰ cauſis ęgrotatiuis q̄ꝫ qd̃cũq; diſtemperatuꝫ. Qd̃ nõ aiaduertẽtes medici, ſimplr errauerũt. Quare ſm Ariſtotelem dd̃m eſt q̄ corpus tẽperatum in p̃mis q̄litatibus, ⁊ mũdum ab humoribꝰ ꝯctis ex ſeminibꝰ parẽtuꝫ, eſt magis reſiſtẽs omnibꝰ cauſis ęgrotatiuis q̄ꝫ aliud qd̃cũq; diſtẽperatuꝫ: qm̄ merito tẽperantię, ⁊ puritatis in nullas ęgritudines eſt aptum cadere.

¶ 3° ꝓponebat̃ per quã cõplexioneꝫ hõ ſit longioris vitę, ⁊ p̃mo videt̃ q̄ per ſanguineã, qm̄ in tali abũdãt magis principia lõgę vitę: vt calidũ, ⁊ humidũ. ¶ In ꝯtrariũ ſunt medici, qm̄ complo ſanguinea eſt maxime putrefactioni expoſita, qd̃ indicat ſudoris fetor, vrinę ac egeſtionis ẽt, putrefactio aũt eſt cauſa corruptiõis 4° metheoroꝝ. Q2 aũt cholerica ſit lõgioris vitę, eo conſtat, qm̄ aſſimilat̃ igni: qui iter elnta minus putrefit: ex alio videt̃ oppom, qm̄ in tali eſt multum de calido ⁊ parũ de humido, ⁊ ſic cito areſcit humidum. Q2 flegmatica ſit lõgioris vitę, ẽt conſtat, qm̄ in tali cõplexiõe eſt multũ de humido: ⁊ ſic tarde exiccat̃: ⁊ ita tarde corrumpit̃. ¶ Ex his ꝟo, q̄ Ariſtoteles dicit, videt̃ oppm: dicit eni mares eẽ viuaciores femellis, qm̄ calidiores. Q2 deniq; melãcholica ſit viuacior, pꝫ ex plãtis, quę reſpectu humanę cõplonis ſunt melancholicę, ⁊ tñ viuaciores ſunt. Pręterea talis cõplexio eſt cõpactior, ideo magis reſiſtẽs, ſic lapides, q̄ cũ ſint melãcholicę cõplexionis, ſũt lõgioris duratõis. ¶ At in ꝯtrarium ſunt oẽs medici dicẽtes tẽperatã cõplonẽ eſſe viuaciorẽ. In q̄one iſta medici oẽs tenẽt, q̄ iter oẽs cõplones tẽperata ſit viuacior, ꝓbant: qm̄ ꝑ eã aĩa eſt magis apta pficẽ mãm: experiẽtia eni docet mãles opõnes aiam melius pficere per tẽperatã q̄ꝫ per diſtẽperatã cõplexionẽ, g̊ per talẽ complexionẽ aię ꝓportionatã diutius aĩa eſt apta mãꝫ pficere: poſtea de lapſis a tẽperata dicunt, q̄ ſanguinea eſt viuacior, poſt ſanguineã cholerica, poſt hãc flegmaticã, vltimo melãcholica: quę eſt (vt ita dicam) ipſa mors: eſt enim mors in frigido, ⁊ ſicco ꝯſiſtẽs. ¶ Sꝫ cõtra hãc põnẽ obijciunt iuniores Phi: p̊ qm̄ fructus tẽperatiores citius matureſcũt, ⁊ ſiccant̃ citius: ⁊ tñ ſunt tẽperatiores. Pręterea cõplexio viri eſt tẽperatior cõplexiõe pueri, ⁊ tñ puer eſt viuacior. Amplius hõ eſt tẽperatioris cõplonis q̄ꝫ plãtę, ⁊ tñ aliquę plantę ſunt viuaciores. De diſtemperatis ꝟo dicũt,

3ª qõ. q̄ cõplo ſit viuacior.

Ayuntamiento de Madrid

ꝙ nec rõne nec obſeruatiõe põt ſciri quę earũ eſt viuacioꝛ,
nã experiẽtia docet nũc vnã, nũc aliã minꝰ viuacẽ eẽ.¶ Sꝫ
hęc argumẽta nõ cogũt, cũ.n. dicit tẽperatã cõplõnez eẽ vi/
uacioꝛẽ alys: Phi ꝛ medici intelligũt cõparando cõplõnez
ad cõplexionem in oibus parẽ p̃terq̃ in cõplõne. Nõ cũ
comparat vir dꝫ ad virũ, ꝛ puer ad puerũ cõparari, hõ ad
hoiez, ꝛ nõ ad plantã. Cũ vo de fructibꝰ dr: ſolõ eſt manife/
ſta: fructus eni qui cito adulſcunt, citius oriunt, ꝛ ſic diutius
viuũt cęteris paribꝰ. Ego vo arbitroꝛ iuxta dilucidationes
pręcedentium qõnũ, ꝙ tẽperata complexio aliqua eſt vi/
uacioꝛ, aliqua minus viuax. Uiuacioꝛ qdez, in qua p̃mę q̃/
litates ſunt debite ꝓportionatę inter ſe, ꝛ humidũ ꝛ calidũ
ſunt multa: ꝛ ꝓportionata: multa dico in quãto, vt iuxta te/
xtum dictũ eſt. Minꝰ autẽ viuax, in qua p̃mę qualitates q̃/
dem ꝓportionatę ſunt, ſed calidũ, ꝛ humidũ in quãto pau/
ca ſunt. Hęc patẽt ex ſolõnibus p̃cedentium qõnũ.¶ De la/
pſis vo ſaluo melioꝛi iudicio dicerem ꝙ ſimplr nulla eſt
alia viuacioꝛ, tñ ſm cõparationẽ quęlibet eſt alia viuacioꝛ,
ſanguinea eni per compationez ad coꝛruptionẽ pẽdẽtez a
frigidis cauſis ꝛ ſiccis eſt viuacioꝛ melãcholica/ per compa
rationẽ ad coꝛruptionẽ pendẽtem a frigidis cauſis ꝛ humi/
dis viuacioꝛ eſt flegmatica, per cõparationẽ ad coꝛruptio/
nem pẽdentez a calidis cauſis ꝛ ſiccis, viuacioꝛ eſt comple/
xione cholica: ꝛ ſic ſuo modo de ſingulis dõm eſt, abſolute
tñ nulla eſt alia viuacioꝛ: ſic eni reu oĩuꝫ cãrũ eẽt viuacioꝛ.

4^a q̃o. ſi p ſig^a inſita p̃ſcari poſſit lõgitudo vitę. Cap. 51.

¶ Ultimo quęrebatur ſi per ſigna inſita ex principys ge/
nerationis poſſit pręſciri longitudo vitę. Plinius vir di/
ſertus 11° libꝛo hyſtoꝛię nãlis miratur Arilem, qui nõ modo
credidit: p̃ſcita vitę eſſe aliqua in coꝛpoꝛibꝰ ipſis: ſed ẽt ꝓdi/
dit: ꝛ ſic ſentit nulla eſſe talia ſigna ex gñõne in hoibus inſi/
ta, per quę vitę lõgitudo p̃ſciri poſſit.¶ Sed pace tanti vi/
ri dixerim, eius opinio phiaꝫ nãlem non ſapit. Medici eni
credentes cõplexionem temperatam eẽ viuacioꝛez cęteris,
docent ſigna per quę poteſt argui cõplexionis temperan/
tia/ vt pꝫ y° libꝛo technę.¶ Ideo medici credẽtes tempera/
tam cõplexionem eẽ viuacioꝛem/ dicũt. ſigna lõgęui homi/
nis eamet eẽ, quę cõplexionis tẽperatę indicia ſunt: de qbꝰ
Galenus.¶ Sꝫ pace medicoꝝ dixerim: ad p̃ſciendum lõgi
tudinem vitę humanę non ſufficit habere ſigna data a Ga/
leno, per quę ſola temperãtia arguitur, qm̃ non eſt idẽ tem
peratum coꝛpus, ꝛ lõgęuum vt dilucidatum eſt. Poteſt.n.
coꝛpus eſſe temperatũ, ꝛ qꝛ calidũ ꝛ humidũ in quãto pau/
ca ſunt, tale coꝛpus non erit viuax. Ideo dicẽdũ ꝙ coꝛpus
longęuum duplr cognoſci põt rõne ſumpta a cauſis exter/
nis, ꝛ rõne ſumpta a cauſis internis. A cauſis quidez exter/
nis ſunt ſex, quę a medicis dicũtur ſex res non nãles: qm̃ nõ
inſunt nobis a natura/ vt humoꝛes inſunt: haruꝫ ſex potiſſi/
ma (vt mihi videt) eſt aer, lꝫ Arileo dicat in libꝛo ꝓblema/
tuꝫ eſſe aquã, de quo ałs. De aere vo dicunt oẽs, ꝙ tẽpera/
tioꝛ eſt regionis eius: quę eſt inter fines terty, ꝛ p̃ncipia q̃r/
ti climatis: non eni ſub ęquinoctiali eſt conueniens habita/
tio/ vt diximus alibi contra Auicẽnam. Cauſa autẽ, qm̃ ſe/
ptez exiſtentibus climatibus: regiones, quę participãt finez
terty climatis, ꝛ principiũ quarti ſunt in medio. Adhuc ſpe/
ciatim viuacioꝛes ſunt, qui ſalubꝛioꝛem ciuitatem colũt: q̃
qui minus ſalubꝛem. Eſt autez ciuitas ſalubꝛioꝛ, vt Ariſto/
teles inquit libꝛo ꝓblematuꝫ, quę in eleuatis locis conſtitu/
ta eſt, illic enim (vt ipſe Ariſtoteles inquit) homines tardiꝰ
ſeneſcunt, quoniam euentabilis locus eſt, ꝛ putredo nõ diu
durat. Contra autem qui in concauis, ꝛ paludeſtribꝰ degũt,
velociter ſeneſcunt. Rurſus ciuitas ſalubꝛioꝛ eſt, quę mon/
tibus altis tegitur a parte cęli occidua, atq̃ meridiana. Eſt
autem diſcoperta ad oꝛtum, ꝛ ad arctum: ſic eniꝫ perflatur
laudabilibus ventis: qui ſunt ſeptẽtrionales, ꝛ oꝛiẽtales, vt
y° metheoꝛoꝝ traditur. Uicis autem conſtituta latis, ꝛ am/
plis, quoꝛuꝫ domicilia pꝛo maioꝛe parte feneſtras ad oꝛtũ,
vel ad ſeptẽtrionem habent. Amplius, quę melioꝛibus aqs
vtuntur: nam aqua coꝛpoꝛibus (vt Ariſtoteles inqt) alimẽ/
to eſt. Aer vo nullo ſe exibet alimento. ideo aquę vſus plu/
rimus eſt eadem pꝛima particula ꝓblemate 14.° hęc ab ex/
ternis colligi poſſunt de ſignis viuaciuꝫ.¶ Ut vo p ſigna
a natura inſita colligat viuacitas, aĩaduerſione dignũ, ꝙ nõ
ſufficit temperantia in complexione, vt aliquis ſit viuax: ſꝫ
etiam requirit articulatio, ꝛ optima diſtinctio mẽbꝛoꝛuꝫ, et
particularũ in compoſitione. Signum affert Arileo libꝛo ꝓ/
blematũ ex aquatilibus, quę minus viuacia ſunt, qm̃ aĩalia
ſunt in mẽbꝛis, ꝛ mẽbꝛoꝝ particulis minus articulata, mi/
nuſq̃ diſtincta: ꝛ ideo hoies, quoꝛum mẽbꝛa indiſtincta, ac
inarticulata ſunt, bꝛeuis ſunt vitę: hęc enim inarticulatio nõ
niſi a virtutis imbecillitate proficiſci videt. At vbi virtꝰ im
becillis eſt, vita erit bꝛeuis. ergo pꝛimũ ſignum longęui eſt
membꝛoꝝ articulatio: ꝛ partium membꝛoꝝ optima diſtin
ctio: quę nõ modo ſignũ eſt viuacitatis, ſed cauſa. Mõſtra
enim qa nõ poſſunt debite opera vitę exercere, paruo tem
poꝛe viuũt: non tamẽ ſufficit pꝛo vitę lõgitudine pręſciẽda
habere ſigna optimę cõpoſitionis, cum bona eni compõne
ſtare põt malitia complexionis, ex qua pendet bꝛeuitas vi/
tę: vt docet experientia, ꝛ medici dicũt. Poteſt eniꝫ fieri, vt
fuerit virtus in componendo foꝛtioꝛ, ꝛ complexio fuerit di/
ſtemperata: ergo opoꝛtet habere ſigna temperantię. Uerũ
nec hęc ſufficiunt, quoniam ſtat complexionem eſſe tempe/
ratam in pꝛimis qualitatibus: cuius humidum ꝛ calidũ ſit
in quanto paucum: ꝛ tũc complexio erit temperata: ꝛ nõ vi
uax. Quia igit viuacitas nõ eſt ſine debita membꝛoꝛum ac
partiuꝫ cõpoſitione, neq̃ ab temperãtia in pꝛimis qualita/
tibus, neq̃ abſq̃ calidi ꝛ humidi debita quantitate. g̃ ſigna
longęui tot ꝛ ea eſſe debent, per quot, ꝛ quę, ꝛ dearticulatio
membꝛoꝛum, ꝛ temperãtia complexionis, ꝛ magnitudo ca/
lidi ꝛ humidi, arguantur.¶ Quare longęui notę hę ſunt, in/
curui humeri: hoc eſt valde curui, inciſurę in vola manus
omnes vel duę ductę per totaꝫ. dentes plures q̃ 32. amplę
aures. Ex in curuitate enim humeroꝛum arguitur ꝙ ſupio/
ra ſunt maioꝛa, ꝛ ita incuruantur ꝓpter magnitudinem, cuꝫ
ſuperioꝛa ſunt maioꝛa, tunc habetur ſignum multi calidi, et
multi humidi in toto coꝛpoꝛe, ꝛ in ſingulis membꝛis: inciſu/
rę vo in vola manus omnes vel duę longę ꝛ perpetuę ar/
guit foꝛtitudinem virtutis vitalis, vt Ariſtoteles pꝛobat li/
bꝛo pꝛoblematum: quę non eſt foꝛtis, niſi ſit in multo cali/
do, ꝛ humido: ꝛ in pꝛimis qualitatibus bene pꝛopoꝛtionatꝫ:
vnde per tale ſignum habetur temperantia in complexio/
ne, ꝛ in membꝛoꝝ diſtinctione. Per dentes plures q̃ 32. ar
guitur multitudo humidi delegati ad locũ generatiõis den/
tium, ꝛ calidi etiam, modo hęc non poſſunt eſſe in oꝛtis, niſi
ſint in pꝛincipalibus. Oꝛta enim atteſtãtur pꝛincipys. Qua/
re ſigñat humidum in cerebꝛo ꝛ calidũ eſſe multa, ꝛ in ipo
bene pꝛopoꝛtionata: hoc idem ſigñat amplitudo aurium.
Ergo ex his ſignis haberi poteſt debita complexio: quę eſt
viuacioꝛ cęteris. Ex his enim colligi poteſt temperantia in
pꝛimis, quãtitas humidi ꝛ calidi: ꝛ optima cõpoſitio. Ergo
indicia bꝛeuis vitę ſunt, rari dentes, vtputa, cum ſunt pau/
cioꝛes. 32. pręlongi digiti, qui arguunt malam compoſitio/
nem, plumbeus coloꝛ, qui arguit frigidum humoꝛem vitę
ineptum: in vola manus plures inciſurę: non tamen perpe/
tuę/ ſed bꝛeues, quę arguunt malam particularum dearticu
lationẽ.¶ Hęc de longęui ſignis, deq̃ toto libꝛo de lõgitu/
dine ꝛ bꝛeuitate vitę. Piſis. M.D.XXII. die. XV. Apłis.

FINIS.

¶ Eutychi

ptī^a. p̃^a pbl.13.

ptī. 14^a pbl.7

Põ medicoꝝ.

ptī^a.10. pbl.49

Lõgęui notę.

ptī^a. 10. pbl.49

p ti^a. 10 pbl.48

LIBROS DEL DR. L. MARCO

¶ Eutychi Auguſtini Niphi Medices Cōmētariolū de iuuētute ⁊ ſenectute ad Nicolaū Leonicū patritiū Patauinū virū doctiſſimū.

Prefatio.

Vetus cōſuetudo eſt Leonice doctiſſime cū elucubrationes publicarent, vt primarijs viris, q aliq̄ illuſtri virtute excellerent, dedicētur: tū vt ab illis auctoritatē caperēt: Tū vt auctoris obſeruantia erga eos ex illarū dedicatiōe patefieret. Ego vero cōmentariolum de iuuentute ⁊ ſenectute tibi dedico, non ſolum has ob cauſas, ſed etiā vt a tuo doctiſſimo ingenio iudicent̄. Nolui enī cęcis colores, aut ſurdis fabulas dicare. Noui enī tuę doctrinę excellentiam dum Patauij phiā vna profitebamur. Offero igitur ip̄m tibi ⁊ quidem hilari vultu. Nā ſi ipſum a te laudatū audiero: non tā meis laboribus q̄ tuo pręconio, feliciores dies mihi acceſſuros exiſtimabo. Uale.

¶ Ariſtotelis de iuuentute ⁊ ſenectute Libellus, cū Auguſtini Niphi Medices Philoſophi Sueſſani cōmentarijs.

De iuuentute ⁊ ſenectute, ⁊ vita ⁊ morte: nunc agendum. forte autē ſimul ⁊ de ſpiratione cauſas dicere neceſſarium eſt: q̄ ob eā aiantibus nonnullis viuere ⁊ nō viuere contingat.

De iuuentute autem ⁊ ſenectute, ⁊ vita ⁊ morte: nunc dicendū. ſimul autem ⁊ de reſpiratione: neceſſariū forte cauſas dicere: quibuſdā enim animalium: propter hoc accidit viuere ⁊ non viuere.

Cōmentariū p̄m

Cum Ariſtoteles egit de cauſis lōgitudis, ⁊ breuitatis vitę, nunc vult agere de iuuentute, ⁊ ſenectute: ⁊ more boni rhetorici p̊ p̄mittit exordium. 2ª ibi [Quęcūq̄ aūt.] accedit ad narrationē. In exordio primo inſinuat intentionem in tribus reſiduis libellis, qui reſtant. 2ª ibi [Qm̄ autē.] explodit a ſua conſideratione non neceſſaria, ⁊ vtile recolligit. 3ª ibi [Alię igit̄.] ſe excuſat a quadam q̄ōne nō neceſſaria ad ꝓpoſitū. De p̄ma dicit, de iuuētute autem ⁊ ſenectute, ⁊ vita ⁊ morte. ſ. viuentium, dōm, ſimul autē ⁊ de reſpiratiōe, eſt neceſſariū forte cauſas dicere. Cuius cauſā affert, ⁊ dicit. Quibuſdā enim aialium ꝑꝑ hoc. ſ. reſpiratōē accidit viuere, ⁊ non viuere. ſ. mors. Hęc eſt intētio in trib⁹ reſiduis libellis. Dixit autē [forte] non ad aliud: ſed, vt ſit verbū honeſtatis: qm̄ aſſignabit cauſas, non quę oīo reſpirationis ſunt, ſed quę forte cauſę vident̄. Dixit [etiā q̄buſdā] aialibus, qm̄ nō oibus, ſed hñtib⁹ pulmonē: ⁊ ſanguinē.

¶ Cum iā alibi de anima tractatū ſit: q̄q̄ cōſtat fieri nō poſſe vt aię ſubſtātia corpus ſit, eā tñ eſſe in aliqua corporis particula, ⁊ ea q̄dem quę inter reliquas vi q̄dā polleat, apertū eſt.

¶ Qm̄ aūt de aia in alijs determinatū eſt: etſi palam eſt q̄ nō eſt poſſibile ſubſtātiam ipſius eſſe corpus, ſed tamē q̄ in aliqua exiſtat corporis particula: manifeſtum, ⁊ in hac aliqua habentium virtutem in particulis.

Cōmentariū

¶ Cū inſinuauit intētionem, nunc explodit non neceſſaria, ⁊ recolligit vtilia: qđ explodit, eſt nō agere de anima, quoniā egit de ea libro ꝓprio. Amplius explodit q̄ nō eſt neceſſarium ꝓbare q̄ ſit corpus. Qđ autē colligit, eſt, q̄ anima ſit in quadam particula corporis principaliter, quę particula eſt de illis, quę habēt virtutem in particulis alijs corporis. vtpote eſt in corde, eſt de particulis influentibus virtutem ad alias particulas. Et forte Ari^les^ hic īcipit narrare, ⁊ p̄mo conſtituit ſibi proloquia, quoꝝ primū eſt q̄ aia ſit in certa particula corporis, quę eſt de particulis p̄ncipalibus, vnde dicit. Qm̄ autē de anima in alijs determinatum eſt, per qđ vult habere, q̄ nō ſit nunc agendū de aia: ⁊ ſi palam eſt, qm̄ non eſt poſſibile ſubſtātiam ipſius eſſe corpus, per qđ vult habere q̄ explodendum eſt a cōſideratione hac illud vtrū ſuba animę ſit corpus. Quid nō explodendum eſt, colligit, ⁊ dicit. Sed tamen q̄ in aliqua exiſtat corporis ꝑticula eſt manifeſtū, non in quacūq̄, ſed in hac aliqua de numero habentium virtutem in particulis, vel forte dicas q̄ hoc eſt primum ꝓloquium. ¶ Quo vero ad verba attinet, aiaduerte, q̄ partium corporis animati, q̄dam habēt virtutē in alijs corporis particulis, vt cor, epar, ⁊ cerebrum: q̄dam virtutē recipiunt ab his: vt cętere corporis partes. Uult igit̄ q̄ manifeſtum ſit animam eſſe in aliqua partiū harū, quę īfluūt virtutē in alijs, vtputa, aut in corde, aut cerebro, aut in epate, in qua vero harū ſit, poſtea diſputabit̄. Et per animā, nō oēm aiam intelligit, ſed vitalē, quę eſt vegetalis. De hac. n. mani^m^ eſt q̄ limitet ſibi certā corporis ꝑtē q̄ īfluit in alijs vitā. vtrū vero alię aię ſint etiā in tali ꝑticula, dicet̄ poſtea.

¶ Cęteris igitur aię aut partibus aut potentijs (vtrouis mō appellādę ſint) ī p̄ntia dimiſſis.

¶ Alię igit̄ animę aut ꝑtes, aut virtutes, q̄liter cūq̄ oporteat vocare: dimittant̄ nunc.

Cōmentariū

¶ Nunc excuſat ſe a quęſtione antiqua Platonica, ⁊ dicit. Sed alię animę. ſ. intellectualis, ⁊ ſenſualis vtrum ſint, aut partes, aut virtutes, aut animę, qualitercūq̄ oporteat ip̄as vocare, quęſtionem hanc dimittamus nunc. ¶ Quo vero ad verba attinet, verbū [igitur] non illatiue, ſed aduerſatiue intelligendum eſt. Hęc de exordio.

¶ Eoꝝ oium q̄ aialia dicūtur ⁊ viuere, in hiſce q̄dē q̄b⁹ vtraq̄ iſta, eē aial inq̄ ac viuere cōpetūt: vnā ⁊ eādē eē ꝑtē neceſſe eſt, qua viuūt ſil̄ ⁊ aialis nūcupationem ſortiuntur.

¶ Quęcūq̄ autē aialia dicunt̄, ⁊ viuere, in his quidē quę adepta ſunt vtraq̄ hęc, dico autem vtraq̄, ⁊ qđ eſt eē animal ⁊ qđ viuere: neceſſe eſt eandē eſſe ⁊ vnam particulā, ſm̄ quā viuit ⁊ ſm̄ quā appellamus ipſum animal.

Cōmentariū

¶ Completo exordio: nunc accedit ad narrationem, ⁊ more geometrę conſtituit ſibi proloquia: quorum primum eſt, q̄ in his omnibus, quę ſimul ſunt animalia, ⁊ viuentia, ita vt duo hęc ſimul habeant q̄ viuāt, ⁊ ſint animalia, neceſſariū eſt vnam eandēq̄ particulam eſſe: per quam primo viuāt, ⁊ primo ſint animalia. Uel forte ⁊ melius hic ponit 2^m^ pro-

Videt' auſt. in aiam in ſolo c lo. aliquod et de motu aia Scruita per

Ayuntamiento de Madrid

loquium, vnde dicit. Queçūq; autem animalia dicuntur, ⁊ dicuntur viuere, loquor in his animatis quidē, que vtraq; hęc adepta ſunt, dico autē vtraq; .ſ. ⁊ qḋ ſit eſſe animal, ⁊ qḋ ſit viuere: in his in quā neceſſe eſt eandē ⁊ vnam eſſe particulam, ſm quā corpus tale viuat, ⁊ ſm quā appellem⁹ ipſum animal. ¶ Quo vero ad verba attinet, verbum [autē] cum dicit [Queçūq; autem] non aduerſatiue, ſed executiue tenetur: eſt enim nota executionis vel ſi eſt ſcḋz proloquiū aduerſatiue tenetur, ⁊ dixit [Queçūq; animalia dicuntur ⁊ viuere] propter corpora cęleſtia, que lʒ ſint animata, ⁊ viuētia, non tamen ſunt aīalia. ergo innuit ſe de mortalib⁹ log.

¶ Fieri enī neqt: vt aīal qua aīal ē, nō viuat. at q̄ viuit, hac eē aīal: haudquaq̄ neceē eſt. nā plātę: viuūt qdē, ſʒ ſenſu carēt. ipſa aūt ſentiēdi facultate: aīal a nō aīali iterſtiguit. Hāc ergo ptē, numero vnā eādēq; rōne, plureis ac diuerſas eē: neceē eſt. neq; enī idē eſt: eē aīal, qḋ viuere.

¶ Animal enī ſm q̄ aīal: impoſſibile eſt nō viuere. ſm q̄ aūt viuit, ſic aīal exiſtere: nō neceſſariū. plātę enī: viuunt qdē, nō hn̄t autē ſenſum. per ſentire autē: animal a non aīali diſterminamus. Numero igit̄ neceſſariū eſt vnā eē ⁊ eādē hāc particulā: ipſo eſſe aūt plures ⁊ diuerſas. nō enim idem: animal eſſe, ⁊ viuere.

Cōmentariū ¶ Cum dixit q̄ vna ⁊ eadem ſit particula per quā animatum viuit ⁊ eſt animal: exponit quomodo illa particula ſit vna ⁊ eadem, per quā animatum eſt vtrūq;: ⁊ vult q̄ ſubiecto ſit vna, ⁊ eadem, non autem ratione. Hoc autem ꝓbat enthimemate hoc pacto. omne aīal eſt viuens, ⁊ nō omne animal viuit, ergo ea particula per quā idem eſt animal, ⁊ viuens eſt ſubiecto eadem, non autē ratiōe. Uel poteſt exponi magis ad verbum, animal quatenus eſt animal viuit, ⁊ quod viuit, quatenus viuit, non eſt animal. ergo ea pars ꝑ quam animal eſt animal, ⁊ viuens, ſubiecto eadem eſt, non autem ratione. Añcedens patet: quoniam plantę viuunt q̄dem, ⁊ quoniā non habent ſenſum tactus, non ſunt animal. Per ſentire enī animal determinatur a non animali. vnde dicit. Animal enī ſm qḋ animal, impoſſibile eſt non viuere. Scḋm autem qḋ viuit, ſic autem animal exiſtere, nō neceſſarium eſt: quod probat, ⁊ dicit. Plantę enim viuunt q̄dem, non habent autem ſenſum, ⁊ ſic non ſunt animalia: ſed (vt dicit) animal a non animali per ſentire ac per ſenſū diſterminamus. Hoc eſt añcedēs, tūc dat cōſequens, ⁊ dicit. Neceſſarium igit̄ eſt vnum eſſe, ⁊ eandem hāc particulā .ſ. numero ⁊ ſubiecto: ipſo autem eſſe ⁊ ratiōe plures, ⁊ diuerſas. non enim eſt idē ratione eſſe animal, ⁊ viuere. Siquis enim definit animal, ⁊ viuens, rationes diuerſas aſſignabit, ergo lʒ ſubiecto pars illa eadem ſit, non eſt eadem ratione. ¶ Quo ad rationem vero attinet, animaduerte, q̄ quę ſe habent in idem, ⁊ non conuertibiliter, differūt ratione: vt homo, ⁊ animal: nam lʒ ſocrates ſit homo, ⁊ ſit animal, quoniam nō omne animal eſt homo: ideo homo ⁊ animal differunt ratione. Quare enthimema valet, cum enim idem ſit animal, et viuens, ⁊ non omne animal ſit viuens, ſequit̄ q̄ ratione differant animal ⁊ viuens, q̄re lʒ illa particula qua idem ſit aīal, ⁊ viuēs, ſubto ac nūo eadē ſit, rōne eſt alia.

Digreſſio ¶ Circa preſentem ſuppoſitionem, quęritur de hac propoſitione, animal ſm q̄ animal impoſſibile eſt non viuere. vtrum ſit vera. Et videtur q̄ non, quoniam ſi animal ſm q̄ animal impoſſibile eſt non viuere, ſequitur animal impoſſibile eſt non viuere ab interꝑtata, ſiue expoſita ad alterā exponentium, vltra animal impoſſibile eſt nō viuere, ergo animal neceſſe eſt viuere per ęquipollentiā, at hoc eſt falſum, q̄m animal pōt mori, ergo non neceſſario viuit. ¶ Ad hoc rn̄dent logici externi, q̄ ꝓpō hęc reduplicatiua Ari[lis] de rigore logico eſt falſa: ⁊ mouent̄ q̄m ad veritatem reduplicatiuę requirit̄ q̄ ablata reduplicatione ꝓpō piacens ſit vera. Si enī hec eſt vera, homo inquātum homo eſt riſibilis, opʒ hāc eſſe verā, hō eſt riſibilis. Ex hoc ꝯcludūt ꝓpōnē reduplicatiuā Ari[lis] de rigore logico eē falſam, ſeq̄ret̄ .n. q̄ aīal impoſſibile eſſet nō viuere: quę falſa eſt per ſuā ęquipollentem. ¶ Sed vlterius quęritur quō ſit vera hęc, aīal ſm eādem partem eſt aīal, ⁊ viuens. Rn̄dent q̄ non ſpecificatiue ac formaliter: q̄m ſpecificatiue ac formalr̄ eſt ſenſus, aīal ſm partē eādem quę eſt aīal, ⁊ viuēs, eſt aīal, ⁊ viuens, mō aīal ſm nullā eius partē eſt aīal, cum nulla aīalis pars, ſit aīal ⁊ viuēs. Tenēt ergo ꝓpōnē illam eē verā cauſatiue tenēdo ipm ſm eādem partē: q̄m cauſaliter, ſm eā partē per quā aīal eſt, ſm eam cauſaliter eſt viuēs. ¶ Ego vero dico q̄ p̄ma ꝓpoſitio Ari[lis] reduplicatiue, ⁊ ſpecificatiue eſt falſa: non tn̄ valet ad ꝓpoſitū: q̄m (vt ſic non pōt accipi) vt añcedēs in enthimemate: vt pʒ cōſideranti. Quare ꝓpoſitio Ari[lis] nullo illoꝝ modoꝝ eſt intelligenda, ſʒ vt ęquipollet vniuli hoc mō, omne qḋ eſt aīal: impoſle eſt non viuere. Contra autē eſſe poteſt, q̄m plantę viuunt, quę non ſunt aīalia. Or Ari[les] ſic intelligat, pʒ per iſtātiā, quā affert in plātis: vult enī habere in plus eſſe viuens q̄ aīal: qḋ facit ad ꝓpoſitū enthimematis. Ad rationē pʒ ſolutio: q̄m lʒ oē qḋ eſt animal poſſit non viuere, ſm diuiſionem, non autem ſm cōpōnem, q̄m oē, qḋ eſt aīal, quatenus eſt aīal, neceſſario viuit: de his in ludicris. Uel dōʒ q̄ prima Ari[lis] ꝓpō lʒ ſit cathegorica: tamē ſenſus eius eſt hypotheticus: eſt .n. ſenſus q̄ ſi aliquid eſt animal: ſequat̄ neceſſario q̄ ſit viuens. Cōtra vero nō neceſſario ſequit̄: q̄m planta viuit, ⁊ nō neceſſario ſequit̄ q̄ ſit aīal. hęc de p̄a ꝓpōne. De ſecūda vera ſunt quę dicunt: nam Ari[les] intendit q̄ per eandem partem tāq; per cauſam aliquid eſt animal, ⁊ viuens.

Que de p̄ma ꝓpōne.

¶ Cum igit̄ propria ſenſoria vnū aliquod cōe ſenſoriū nacta ſint quo neceſſe ſit ſenſus actu cōcurrere, hoc autē inter partem priorē ⁊ poſteriorē mediū ſit (nā ps prior dr̄: in qua ſenſū gerimus. poſterior: q̄ e regiōe illi⁹ ſita eſt) ⁊ inſuꝑ p̄ciſis viuētib⁹ diuū ps altera ſuꝑa ſit, altera iſera: oīa .n. ptē ſuperā inferāq; poſſidēt.

¶ Qm̄ igitur ꝓprioꝝ ſenſorioꝝ vnū aliqḋ cōe eſt ſenſorium: in qḋ eos qui ſm actum ſenſus: neceſſariū obuiare, hoc autē vtiq; erit mediū anterioris vocati ⁊ poſterioris (anterius enī dr̄: in quo ē nob ſenſus. poſteri⁹ āt: oppoſitū) adhuc āt diuiſo corpe viuētiū, oīum ſuꝑius ⁊ inferius. oīa enim: hn̄t ſuperius ⁊ inferius.

Cōmentariū ¶ Accepit duo proloquia. p̄mum q̄ anima ſit in vna de ptibus principalibus. 2[m] q̄ ſm eādem partem aliquod aīatū ſit animal, ⁊ viuens. nunc ſumit 3[m], q̄ pars illa per quā animatum eſt aīal, ⁊ viuēs, ſit in medio anterioris, ⁊ poſterioris, ſuperioris ⁊ inferioris, per quā vult hr̄e q̄ in aīalib⁹ ſit cor, ⁊ in plātis ſit aliqd loco cordis intra trūcū ꝯtētū. Tacuit aūt dextrum ⁊ ſiniſtrum: q̄m cor fortaſſe nō eſt in horum medio: cū ſit collocatū ad ſiniſtrum: ⁊ per mediū non intelligit: vt qdā dicūt mediū partiliter ad amuſſim, q̄m a corde ad pedes intercapedo maior eſt, q̄ a corde ad verticē. Intelligit ḡ mediū placticę, q̄ſi, vʒ, mediū. Ul' dōʒ melius

Ayuntamiento de Madrid

llius eē mediuȝ non ꝯſideratis tibꝫ:qm̄ (vt poſtea dicet̄) deorſum non pedes,ſed anus eſt:per quē excremēta emittunt̄:veſica etiā deorſum eſt,ꝑ quā vrina excreat̄.Probat aūt Ariˡᵉˢ ꝓloquiū hoc pacto,cōe ſenſoriū eſt mediū anterioris ⁊ poſterioris,ſuperioris ⁊ inferioris:pars per quā animal eſt aial,⁊ viuēs,eſt cōe ſenſoriuȝ,ergo pars ꝑ quā aliquid eſt aial,⁊ viuēs eſt mediuȝ anterioris ⁊ cęteroꝝ id genus.Maiorē ꝓbat,qm̄ ad cōe ſenſoriū,terminant̄ oēs lineę ſenſibiles,veluti in cētruȝ cōe.minor aūt non ꝓbatur, qm̄ eam ſupponit tanq̄ manifeſtam ex libro de aia.vn̄ dic̄. Qm̄ igitur ꝓprioꝝ ſenſorioꝝ.ſ.per quę ſentimꝰ externa ſenſibilia/vnum aliqđ cōe eſt ſenſoriuȝ,in qđ,vt in centrū oēs ſenſus,qui ſunt ſm̄ actū,neceſſariū eſt obuiare,atq̄ terminari.hęc eſt ꝓbatio maioris,tunc addit maiorē,⁊ dicit.Hoc autē vtiq̄ erit vtiq̄ mediū eius qđ vocat̄ anterius,⁊ eiꝰ qđ vocat̄ poſteriꝰ.Exponit aūt qd per anterius,qdue per poſterius intelligat̄:⁊ dicit.Anteriꝰ aūt dr̄:in quo eſt nobis ſenſus,poſterius aūt oppoſitū.⁊ cōplens maiorē,dicit.Adhuc aūt diuiſo corpore viuentiuȝ/oium eoꝝ dicit̄ aliqua ps ſuperius,aliqua inferius,ḡ ſubaudi ps per quā aial eſt aial,⁊ viuēs/eſt medium hoꝝ.¶ Sed quo qdem ad v̄ba attinet, per ſenſoriū/nō virtutē,ſed organū ex ſenſu ⁊ parte cōpoſituȝ intellexit:quale in aialibus cor mediū ſenſoriū eſt.Quo aūt ad ꝯſtructionē attinet,debes ſcire,ꝙ v̄ba ſunt ſuſpēſiua:⁊ non hn̄t terminū ſuſpēſionis,ideo terminus ſubaudiēdus eſt.ſ.ꝙ pars per quā aliquid eſt animal,⁊ viuēs,in animalibus ſit media.Deficit eni terminus more attico.

Quare ⁊ ipſę plantę:vegetandi principiū inter eas habebunt.

Quare ⁊ plantę:palam eſt ꝙ nutritiuū principium habebunt vtiq̄ in medio horum.

Cōmentariuȝ

Concludit hic,ꝙ non ſolū illa particula per quaȝ aial eſt aial,⁊ viuens,eſt medium,ſed ēt per quā planta viuit,⁊ nutritur:⁊ cauſa ſimilis eſt:qm̄ dat nutrimentum ſingulis ꝑtibus circūquaq̄/qđ cōmode nō poſſet dare,niſi eēt media. vnde dicit.Quare ⁊ plātę/palam ꝙ nutritiuuȝ pnᵐ q̄ſi cordi vicarium habebūt vtiq̄ in medio hoꝝ.ſ.anterioris,⁊ poſterioris,⁊ ſuꝑioris,⁊ iſerioris.¶ Quo v̄o ab v̄ba attinet,dixit[Quare ⁊ plātę]addēdo ꝑticulā copulatiuā/vt inueret, ꝙ nō ſolū in aialibus,ſed ēt in plātis verū ſit ꝓloquiū.

Nā ꝑteȝ qua cibꝰ igredit̄: ſuperā nūcupamꝰ ipſaȝ ſpectātes,⁊ nō totū illud qđ nos ambit. qua vacans mā primū egeritur:inferam.

Particulam eni ſm̄ quā ingredit̄ alimentū: ſuperius vocamus,ad ipſam reſpicientes,ſed non ad ambiens totū.deorſum auteȝ:ſm̄ quā ſuperfluum dimittunt primo.

Cōmentariuȝ

Exponit aūt nūc quid ſuperius,qdue inferius ſit in plantis:non expoſuit v̄o,quid ante:⁊ qd poſterius,qm̄ cuȝ ſenſibus exterioribus careant,ex qbus anterius ⁊ poſteriꝰ accipiunt̄/carent anteriori ⁊ poſteriori,⁊ non hn̄t hęc niſi ratione habita ad nos.Dicit ergo in plantis eā particulam inferius eſſe/per quā cibū aſſumit,vt eſt radix:quę nō reſpectu mūdi dr̄ deorſuȝ,ſed reſpectu illiꝰ:ps auteȝ inferior eſt, per quā ſuperfluitates,vt folia emittit.Sūt eni folia veluti pili ſuperfluitates plātarū.vnde dicit.Particulā.n.ſȝ quā ingredit̄ alimentū:ſuperius vocamꝰ.Et tu animaduerte illam notā cauſalem eniȝ,non ad ꝓxima v̄ba eſſe referendā, ſed ad paulo ante dicta.q.d.plāta quoq̄ habet inferā ꝑteȝ: nā particulā ſm̄ quā ingredit̄ alimentū,ſuperius vocamꝰ, vt radicem:quę eſt ori ſimilis.vocamus v̄o deorſum/eam particulā,ſm̄ quā ſuperfluū dimittūt p̄mo:⁊ dixit p̄mo:qm̄ non nūq̄ folia aliq̄ ꝓpe radicem emittunt̄:⁊ tn̄ ea ps nō dicit̄ deorſuȝ,qm̄ folia illa non emittunt̄ p̄mo per illā ꝑteȝ:ſȝ per ꝑtes ramoſas,ſed qm̄ nō eodē modo in plātis ſurſuȝ ⁊ deorſum ſunt,ſicut in mūdo.Eſt eni ſurſuȝ in mūdo locus ad quē ferunt̄ leuia,vt ꝯcauū cęli.deorſum v̄o ad quem feruntur grauia/vt centrum terrę:ideo exponit ſe,⁊ inquit.Sȝ non ad ambiens totum partes iſtę dicuntur ſurſuȝ ⁊ deorſum:ſed ad ipſam plantam reſpicientes: taliter appellant̄: nam in plātis penes nutritionis motum illę accipiuntur,in vniuerſo penes motum localem elementorum.

Cęterū illa:in plātis ecōtrario q̄ȝ in aialibus ſita eſt. Nā ex aiantibus:hoi maxime ps ſuperior ad vniuerſi ſup̄muȝ erecta eſt.cęteris:media inter ſupremū ac imum hr̄i ſolet.At plātis cū ſtabiles ſint,cibūq̄ȝ ex imo capiāt:ea ps neceſſario infra poſita ſemꝑ eſt.quā eni hȝ rōneȝ in aialibꝰ vocatū os:eā ſubeūt in plāt̄ radices. nā illa,ore cibuȝ e terra capiunt:hę,radicibꝰ.

Habȝ aūt ꝯrie in plātis hoc:⁊ aialibus.Hoi eni ꝓpter rectitudinē,maxime ineſt hoc aialiū: hr̄e quę ſurſuȝ particulā ad eā quę totius ſurſum.alijs aūt:intermedię. Plātis aūt imobilibus exn̄tibus,⁊ accipiētibꝰ ex terra alimētū: neceſſariū ſemꝑ deorſuȝ hāc hr̄e ꝑticulā.ꝓportionales enim ſunt radices, plantis: ⁊ qđ vocat̄ os,animalibus.per qđ alimentuȝ hęc quideȝ,ex terra accipiūt:hęc autē,per ipſas.

Cōmentarium

Sed circa dicta remouet vnum dubium/quoniam ſi radix eſt ſimilis ori,tunc ſicut os eſt ſurſum reſpectu mundi: ita radix deberet eſſe ſurſum reſpectu mundi. Reſpondet ꝙ in viuentibus trifariam ſurſum ⁊ deorſum conſtituunt̄, aliqua quidem habent ſurſum ad ſurſum vniuerſi verſuȝ, ⁊ deorſum ad deorſum/vt homines: aliqua contra ſurſum habent ad deorſum vniuerſi verſum,deorſum autē ad ſurſum:vt plantę.Aliqua v̄o,vt animalia,quę prona incedūt: deorſum ⁊ ſurſum habent inter hęc,nam caput ⁊ cauda inter hęc ſunt:quoniam nec ad ſurſum,nec ad deorſuȝ mundi verſa habent.vnde dicit.Habet autem ſe contrarie hoc in plantis,⁊ in animalibus,⁊ per hoc,intelligit particulam/ per quaȝ nutrimentum ingreditur.Exponit autem quomō contrarie,⁊ dicit,Homini eniȝ propter rectitudineȝ/maxime ineſt hoc animalium.ſ.habere particulaȝ:quę eſt ſurſuȝ verſam ad eam particulā/quę ſurſuȝ totius eſt:ſubaudi eā autem/quę eſt deorſum/etiam ad eam quę eſt deorſum totius verſaȝ.Alijs autē animalibus,quę prona incedunt,hęc hn̄t intermedię,hoc eſt inter hęc.nā os per quod nutrimētum aſſumunt,⁊ anus ⁊ veſica/per quę excrementa emittūtur:inter hęc habent:plantis auteȝ imobilibus exiſtentibꝰ, ⁊ terrę affixis,⁊ accipientibus ex terra alimentum, neceſſarium eſt habere hanc particulam ori proportionaleȝ ſemꝑ deorſum:nam (vt inquit) radices proportionales ſunt plātis,⁊ quod vocatur os proportionale animalibꝰ:per quod/ alimentum hęc quidem.ſ.plantę/ex terra,hęc.ſ.animalia per ipſa quęrendo accipiunt.Animaduertenduȝ,vt ſecūdo de cęlo diximus ꝙ differentię poſitionis quę ſunt ſurſum,⁊ deorſum,ante retro/dextrum ⁊ ſiniſtrum/virtute determinata ſunt,verbi gratia in homine,anteriꝰ eſt in quo eſt principium motus ſenſibilium,in ipſos ſenſus,retro auteȝ pars oppoſita.dextrum v̄o principiuȝ motus localis,quatenus motus incipit per ſe a dextro,ſiniſtrum hinc oppoſita pars

Ayuntamiento de Madrid

eſt.Supius autē eſt vñ alimētū accipit̃,iferi⁹,ps oppoſita,
p quā excremēta emittunt̃:vt ea ps,in q̃ anus,ꝛ veſica col/
locant̃.Ex qb⁹pꝫ nō eē pedes deorſuꝫ/pp̄e ꝛ p ſe:ſꝫ parteꝫ
eā,in qua excremētarię ptes collocant̃:vt poſtea dicemus.
In vniuerſo aūt.ſ.ꝛ h̃ mūdo ſublimari harū dr̃iarū duę ſūt
tm̄/ſurſuꝫ ꝛ deorſuꝫ:ſurſuꝫ qdē in qd̄ ferunt̃ leuia,deorſum
vo in qd̄ mouent̃ grauia:quō vo hęc ſint in toto mundo,in
lib° de cęlo eſt expoſitū.Cur vo ptes hę nō eodē mō in ho
minib⁹,aialib⁹ ꝛ plātis collocentur,Aluerniata declarat ex
his,q̃ Ari^les^ dixit in lib° de aialibus.Hō.n.ſuperā ptē hꝫ ad
ſuperā mūdi ptē vſaꝫ,qm̄ erectū aial eſt.Erectū aūt/vi ca/
lidi,qd̄ in eo magis eſt q̃ in alijs:qd̄ calidū ad ſuperā cęli
ptē eleuat eā ptē,in q̃ fertur:ꝛ hęc eſt q̃ſi cā effectiua erectę
ſtaturę.Ampli⁹,qm̄ hō maxie aialiū ad cęleſtē dignitatem
accedit:ꝛ ſic ſunt ex nā nobiliſſima tāq̃ ex mā.Pręterea ꝛ
pp finē vt ſpeculent̃ cęlū.At plātę min⁹cūctis viuētib⁹cali/
di hñt,iō ſuperā ptē eleuataꝫ nō hñt.Pręterea per radices
ex terra cibum accipiūt,ideo in eis ſtabiles ac fixas eē opꝫ.
Pręterea nō ſūt ordinatę vt cęlū ſpeculent̃:inſup ſūt max^e^
a cęleſti pſtātia remotę.Aialia vo q̃ iter hęc collocant̃:ptes
has inter hoꝝ ptes collocatas habēt,Tuꝫ q calidi medio/
cris ſint,Tuꝫ maxie q ad cęloꝝ dignitatē magis q̃ plātę/
ꝛ min⁹ q̃ hoies accedāt ſpeculant̃ ēt ſublimia aliquo mō.

Cūqꝫ trib⁹ exñtib⁹ptibus in q̃s pfecta aialia
diuidunt̃,vna q̃ cibū capiūt,altera q̃ excremen
tū emittūt,tertia q̃ iter illas media eſt,hęc i ma
ximis aialibus pectus nūcupet̃,in cęteris pro/
portionale,in qbuſdā aūt magis q̃ in alijs arti/
culata diſcretaq̃ ſit,ꝛ ex eoꝝ nūo q̃cūqꝫ iceſſi
lia ſunt ea pteis ad id muneris accōmodatas
crura.ſ.pedeſqꝫ ꝛ ea qbus pſilis facultas adeſt
adiūctas poſſideāt qb⁹ totus alueus ferat̃.

Tribus aūt exñtib⁹partib⁹ in q̃s diuiduntur
oīa pfecta aialiū,vna qdē qua ſuſcipiūt alimē
tuꝫ,vna aūt qua ſupfluū emittūt,tertia aūt ho
rū media,hęc in maximis aialib⁹ vocat̃ pect⁹,
in alijs aūt pportionale,dearticulata auteꝫ eſt
magis alijs alijs q̃cūqꝫ aūt ipſoꝝ ſūt pceſſiua:
apponunt̃ ꝛ particulę:quę ad hāc adminiſtra/
tionem,quibus totum ferant cytos,crura ꝛ pe
des ꝛ habentia eādem his virtutem.

Cōmentarius Hic pōt 4^m^ ploquiū annotari:verū nō annoto:qm̄ nō vr̃
de neceſſarijs,meli⁹ ḡ vr̃,q remoueat dubiū:naꝫ cū diſtin/
xiſſet viuēs,ꝛ maxie aial in tres ptes.ſ.ſuperā,ꝛ iferā,ꝛ me/
diā:q̃ret qſpiā q̃les ptes ſint crura,ꝛ pedes,ꝛ brachia,ꝛ ma
nus:nūquid ſuperę vel iferę:vel medię:Rñdet ꝛ p̊ repetit
ptiuꝫ dr̃iam/quā paulo ante aſſignauerat, 2° oñdit q̃les p/
tes ſint illę:de qb⁹ q̃rit̃.Quātū ad p̊^m^ dicit,q tres ſūt p/
tes,in q̃s oīa pfecta aialia diuidunt̃:dico pfecta:qm̄ iperfe/
cta nō diuidunt̃ in has,ſꝫ in pportionales his:vna eſt,q̃ ſu/
ſcipiūt alimētū,q̃(vt dcm̄ eſt)ſurſuꝫ collocat̃:alia p quam
ſupfluū emittūt:q̃ deorſuꝫ eſt,in q̃ anus ꝛ veſica ſūt.3ª autē
eſt harū media:in qua diximꝰ eē aiaꝫ,ꝛ p quā aial eſt aial ꝛ
viuēs.Hęc in maxis ꝛ pfectis aialib⁹pect⁹ vocat̃ ſiue tho/
rax,intra qd̄ cor ipꝫ ptinet̃.in alijs vo aialib⁹ipfectis eſt p/
portionale cordi:ꝛ qdē nō eodē mō oib⁹ diſtictum/ſꝫ alijs
mag̃,alijs min⁹.Hęc fuit dr̃ia ptiū aſſignata:vñ dic̃.Trib⁹
aūt exñtib⁹ ptib⁹,in q̃s diuidunt̃ aialia oīa pfecta/vt pceſ/
ſiua:q̃ ſanguinē hñt:vna qdē:qua ſuſcipiūt alimētū:q̃ ſupe/
ra eſt,vna aūt/qua ſupfluū emittūt,q̃ eſt ifera.3ª aūt haruꝫ
media exñte.Hęc nimirū in maxis aialib⁹.ſ.pfectis,q̃ pceſſi
ua dicunt̃,vocat̃ pectus.In alijs aūt aialib⁹.ſ.ipfectis/vo/
cat̃ pportionale pectori,veruꝫ nō eodē mō,ſed dearticula/
ta eſt magis alijs,alijs ſubaudi min⁹.hęc eſt repetitio diui/
ſiōis.¶ Uerū q̃ ad vba attinet p pectus qd̄ gręce ē ſτῆθος/
nō partē pectoris anteriorē ſolū itelligit,ſed ēt poſteriorē,
a ſubcinctorio vſq̃ ad colluꝫ pſtitutā/quā gręci thorax ap/
pellāt:ptē vo inferā intelligit a ſubcinctorio vſq̃ ad fęmur
añ ꝛ retro collocatā:ptē aūt ſuperā itelligit a collo ēt ad ca
put,in qua os ptinet̃.¶ Sꝫ dices in hac pte ptinent̃ ptes p
quas excrementa cerebri emittunt̃,vt aures p q̃s ſordes,ꝛ
nares per quos,mucoſitates,ꝛ oculi per quos lippę expur/
gant̃.ḡ hęc ps ifera eſt.Dōm q Ari^les^ p iferā ptē intelligit
eā:in q̃ ſūt ptes,p quas excremēta vl̃ia toti⁹ expurgant̃,vt
ſtercora,vrinę/ꝛ ſpermata.At ptes iſtę q̃ in capite ſūt,ptes
ſunt,p q̃s emittunt̃ excremēta pticularis mēbri.Hac auteꝫ
ptiū diuiſiōe pſtituta,rñdet,ꝛ oſtēdit q cęterę ptes ſūt co/
ordinatę his,ꝛ harū grã.v.g.crura,ꝛ coxę,ꝛ pedes,vt ferāt
has ptes,brachia ꝛ manus,vt ſeruiāt ipſi ori in hoie.vñ di/
cit.Quęcūq̃ aūt ipſoꝝ aialiū ſūt pceſſiua/ſubaudi aialia ſſ,
qbus apponunt̃,ꝛ alię pticulę.ſ.crura ꝛ pedes,ꝛ hñtia ean/
dē vtutē.ſ.coxę,ꝛ genua,q̃ ſūt ad hāc adminiſtrationeꝫ,qb⁹
totū cytus,h̃ eſt aluū ipſa aialia/ferāt.Et p cytū totā pcaui/
tatē intelligit,triſectaꝫ in ſuperā,ꝛ inferā,ꝛ mediā ptes.Ta/
cuit aūt brachia ꝛ manus,qm̄ in hoie coordinant̃ cū pte ſu/
pera,qm̄ illi vñr poti⁹ſeruire.In alijs aūt aialib⁹ſeruiūt oi/
b⁹ ptib⁹ p inceſſu ēt.Per q̃ dedit itelligere duo.p̊^m^ q ptes
quę alligant̃ pti inferę:cū ifera ordinant̃:ptes q̃ ſuperę alli
gant̃,cū ſupera. 2^m^ dat itelligere q ptes illę triſectę ſūt ve/
luti fines,ꝛ p̊n^les^,cęterę veluti ordiatę i finē,ꝛ famulatorię.

Uegetalis,pfecto aię principiuꝫ in medio il/
larum trium partium haberi tum viſu,tum ēt
ratione deprehenditur.

Sꝫ pricipiū qdē nutritiuę aię in medio triuꝫ
pticularū eſt ſm̄ ſenſuꝫ eē videt̃,ꝛ ſm̄ rōneꝫ.

Cōmentarius Cū pbauit,q ps p quā aial eſt aial ꝛ viuēs/ſit media/nūc
vult pbare q p̊n^m^ nutritiuę aię ſit ēt in medio triū pticula/
rū:ꝛ pponit ſe velle pbare h̃ ſenſu,ꝛ rōne,vñ dicit,et cōti/
nuet̃ ſic,lꝫ pticula p quā aial eſt aial ꝛ viuēs ſit media/ſꝫ h̃
eſt tm̄,p̊n^m^ qdē nutritiuę aię in medio triū pticularuꝫ,ꝛ ſm̄
ſenſuꝫ eē vr̃,ꝛ ſm̄ rōnē.¶ Quo vo ad vba attinet,per p̊n^m^
nutritiuę aię,pōt intelligere mēbrū,qd̄ nutritiuę aię p̊n^m^ eſt
ſuſtētatiuū:ſicut eē cor,aut pportionale.Uel pōt itelligere
virtutē ꝛ po^am^ nutritiuā,q̃ eſt p̊n^m^ gñatiuuꝫ aię nutritiuę in
alijs viuētib⁹ mediāte ſemie.Et tūc p vtutē ꝛ po^am^ talē in/
telligit idē qd̄ aiam nutritiuā,nam aia nutritiua mediāte ſe/
mine eſt p̊n^m^ gñatiuū aię nutritiuę in alijs viuētib⁹:ꝛ pōt i/
telligere virtutē aię p quā aia nutrit:ꝛ p tres pticulas itelli/
git eas,q̃s paulo ante dixit.Aſſeruit.n.tres eē aialiū perfe/
ctoꝝ ptes,ſuperā,vꝫ,ꝛ mediā,ꝛ imaꝫ.Tūc vult animā nu/
tritiuam vel eius virtutem eſſe in medio harum trium/hoc
eſt in medio medię.Proponit autem probare hoc duplici
via:ſenſu/hoc eſt ratiōe naturali ſenſata,ꝛ ratione.ſ.logica/
vt ſuo loco videbit̃.Eſt ergo pcluſio pbāda:aia nutritiua
vel potētia nutritiua animę eſt in medio medię particulę:
quę eſt inter ſuperam/ꝛ inferam.

Pleraq̃ eni aialia:adēpta vtrauis pte,ideſt
aut ea q̃ vocat̃ caput,aut ea q̃ igeſtos ptinet ci
bos,cū q̃cūqꝫ ea ſit q̃ media eſt,viuē ſolēt. Id
qd̄ apte:in iſectis,vt veſpis ꝛ apib⁹,viſu venit.
Sꝫ ꝛ plurimaq̃ iſecta nō ſūt:pciſa,ob vegetā/
di pricipiū viuere queūt.qppe q̃ ptē hāc:actu

[Handwritten marginal note:] anima vegetalis est in corde

[Handwritten note:] Hinc sumi pōt arg.tum contra gallenum cui
dēt qm plurisi exploratum fuerit galum
abciso capite diu cursum agitase in seque
tium q[ue] efugientē vestigia: iamiam manu tene
tes se sentientem sepius illusisse. quapropt[er] sensu
atq[ue] cerebrum nonne se [illegible] capium uj [illegible]

Ayuntamiento de Madrid

ſimplicē,potētia multiplicē habeāt. Eodē eni quo plātę mō ꝯſtāt.eteni plātę ꝑſectę ſeorſim viuūt:multęq; arbores ab vno fiūt pricipio.

¶ Multa eni aialia:ablata vtraq; ꝑticula,ꝛ ea q̄ vocat̄ caput,ꝛ ſuſceptiua alimēti viuūt,cuʒ q̄cūq; vtiq; fuerit media. Palam aūt:in entomis,vt veſpis ꝛ apib⁹,ħ accidere. Et multa āt nō entomoꝝ:diuiſa pn̄t viuere,ꝑꝑ nutritiuuʒ. talē aūt ꝑticulā:actu q̄dē hn̄t vnā,virtute autē plures. Eodē eni mō plātis:ꝯſtituta ſūt.eteniʒ plantę diuiſę viuunt ſeparatim:ꝛ fiunt multę arbores ab vno principio.

Cōmentariuʒ ¶ Nūc ꝓbat ꝯnē,ꝛ p̊ ſic. Multa aialia ablata quauis parte extremaꝝ,mō remaneat media,cū q̄cūq; media remanet, ſiue cū ſupera/ſiue cū īfera/viuūt,ergo nutritiua,q̄ eſt vitę ꝑn^m,eſt in media ꝑte:nō.n.viuerēt.vn̄ dic̄. Multa.n.aialia/ ablata vtraq;.ſ.q̄uis ꝑtiū extremarū,imo ēt ablata ea/quę vocat̄ caput,q̄ eſt ſuſceptiua alimēti,viuūt cum q̄cūq; alia vtiq; fuerit media ꝑs:viuit tm̄ nō diu(vt dcm̄ eſt)q̄a nō organiçata nō diu viuūt. Añs ꝓbat ꝑ īductionē,ꝛ dicit. Palā aūt in entomis,vt veſpis,ꝛ apib⁹ ħ accidē. Etiā pʒ in nō entomis,nā multa nō entomoꝝ diuiſa pn̄t viuere ꝑꝑ nutritiuuʒ qd̄ ſeruat̄ in ꝑte remanēte media:ſūt auteʒ nō entoma anuloſa aialia,vt lacerta vermis ꝛ id genus.¶ Quo aūt ad ꝟba attinet,aiaduerte ꝙ Ari^{les} anuloſa aialia nō appellat entoma,ħ eſt diuiſa:qm̄ nō hn̄t mēbra ſecta,vt apes,ꝛ formica ꝛ id gen⁹,pn̄t aūt appellari entoma po^a:qm̄ pn̄t ſecta viuere:ſʒ ħ nō refert.¶ Sʒ dices ꝑn^m nutritiuuʒ eſt vnū,g̊ nō pōt viuere niſi illa ꝑs,in qua eſt. Cui⁹ oppo^m videmus in entomis,ꝛ anuloſis in q̄b⁹ certo tꝑe pars extrema deciſa viuit. Rn̄det Ari^{les},ꝙ ħ nō eſt ex eo,q̄a nutritiuū ſit in q̄libʒ ꝑte actu(ſolū eni ꝑ̊ncipal̄r eſt in medio medię)vt dictum eſt,ſʒ ħ eſt q2 ꝑ diuiſionē fit plura,añ.n.diuiſionē erat actu vnū,ꝛ plura po^a:diuiſiōe aūt fit actu plura.vn̄ dic̄. Talē āt particulā.ſ.nutritiuā actu q̄dē hn̄t vnā añ diuiſionē,virtute aūt plures,ꝛ ſic ꝑ diuiſionē facta eſt de nouo in ꝑte deciſa:ſaltē ꝑ aliqd̄ tꝑs.¶ Sed qm̄ dices q̄ſpiā an ſoluʒ in aialibus ſit ħ,ideo dic̄. Eodē eni mō plātis hęc aialia ꝯſtituta ſt: vel meli⁹ dōm ꝙ cū dixit ꝙ in aialib⁹ īſectis,ꝛ anuloſis ꝑticula nutritiua eſt vna actu,poteſtate plures,ita vt diuiſione fiat plures,aſſignat cāʒ/ꝛ dicit. Eodē eni mō plātis cōſtituta ſūt. Sūt eni hęc aialia plātis ꝓpinq̄.eteni plātę diuiſę viuunt ſeꝑatiʒ/ꝛ fiūt multę arbores ab vno ꝑn° ꝑ diuiſionē ꝛ aſplātationē,ꝛ ħ q2 ꝑticula nutritiua vna actu eſt in illis,poteſtate pl̄es. At cū aialia ħ vicina ſint plantis,eodē mō erit de illis,lʒ ſit dr̄ia,quoniam plantę diu diuiſę viuunt,nō aūt animalia,vt libro pręcedenti dictum eſt.

¶ Cęterū quā ob cāʒ plātarū alię diuiſę ſeiunctęq; viuere nequeāt,alię auulſiōe ſerant̄:alio explicabit̄ loco.quāq; in ħ:plātę ꝛ īſectoꝝ genus ſimiliter ſeſe habent.

¶ Propter quā aūt cām plātarum hę q̄dē non pn̄t diuiſę viuere,hę auteʒ aſplātant̄: alter erit ſermo. ħ ſimiliter habent ſm hoc:ꝛ plantę ꝛ genus entomorum.

Cōmentariuʒ ¶ Sʒ ꝯ occurres,qm̄ videm⁹ ꝑtes aliq̄s plātarū diuiſas,et aſplātatas aliqn̄ viuē,aliq̄s āt poſtq̄ aſplātarūt/areſcere,ꝛ nō viuē. Excuſat igit̄ ſe ab hac cā,ꝛ dic̄. Propter quā auteʒ cāʒ plātarū hę q̄dē diuiſę ꝛ aſplātatę nō pn̄t viuē.hę auteʒ aſplātant̄ ꝛ viuūt,alter erit ſmo. Uerū q̄cq̄d ſit de cā hui⁹ q̄ſiti:ſil̄r(vt inq̄t)ſe hn̄t ſm ħ ꝛ plātę ꝛ gen⁹ entomoꝝ q̄tū ad ħ,ꝙ diuiſę viuāt,lʒ nō oēs ſaltē aliq̄.¶ Aiaduite ꝙ iſtd̄ ꝓblema pōt dupl̄r intelligi,vno mō rōne habita ad diuerſas plātarū ſpēs(vt ſit ſenſus)ꝑpter q̄d eſt aliq̄ plāta,cui⁹ ꝑs deciſa ꝛ aſplātata nō viuit,vt dr̄ de dactylo ꝛ de cupſſo. Aliq̄ ꝟo,viuit,vt de oliua/ꝛ ficu:ꝛ ħ pacto Theophraſtus hui⁹ ꝓblematis aſſignauit cāʒ,quā Ari^{les} hic nō aſſig̃t. Alio mō pōt ītelligi rōne habita ad eādē ſpēm plantę/vt ſit ſenſus ꝑꝑ q̄d aliqn̄ ꝑs oliuę deciſa/ꝛ aſplātata viuit,aliqn̄ areſcit,ꝛ nō viuit. Et vtroq; mō Ari^{les} a ꝓblemate ſe excuſare vr̄:remittēs ſe ad librū de plātis:ꝛ nos ēt ad illū locū.

¶ Neceſſe aūt eſt:vt aia vegetatrix in habētib⁹ actu ſimplex vnaq; ſit,potētia multipl̄x ac plures. Nec ſec⁹ de ſentiēdi quoq; pricipio dōm. nā q̄ ex eis diuiſa ſūt:ea ſenſuʒ hr̄e cernunt̄.

¶ Neceſſe aūt:ꝛ nutritiuā aiam actu q̄dē in habentibus eſſe vnam,virtute autē plures. Sil̄r autem ꝛ ſenſitiuum principium. videntur eni habere ſenſum:diuiſa ipſorum.

¶ Inter rōnes nāles,q̄b⁹ cępit ꝓbare nutritiuam aiaʒ:ſiue ꝑn^m nutritiuū eē in medio ꝑ nāles ꝛ ſenſatas rōnes,hic interponit īter plātas ꝛ aialia cōparationē q̄dā:ꝛ p̊ q̄dē ꝑ cōuenientiā. 2° ꝟo ꝑ dr̄iaʒ. Et de p̊^a dicit,ꝛ ꝯtinuet̄ ſic,lʒ nutritiuū ꝑn^m ſit in medio/tm̄ nec̄e eſt ꝛ nutritiuā aiaʒ actu q̄dē in his,q̄ hn̄t aiaʒ nutritiuā/eē vnā,ꝟtute aūt ꝛ poteſtate pl̄es, Eſt eni vna actu,qm̄ extēſa ꝑ totū viuēs,ꝟtute ac poteſtate plures,qm̄ ſola diuiſiōe fit plures,ſic̄ aq̄ actu vna eſt,ſola aūt diuiſiōe fit plures. Sil̄r aūt ꝛ ſenſitiuū ꝑn^m.ſ.ipa aia ſenſitiua eſt actu vna/plures aūt poteſtate,qm̄ diſione fit actu pl̄es. Et ꝙ ꝑ diſionē fiat actu plures,ꝓbat̄:qm̄(vt inq̄t) diuiſa ipſoꝝ aialiū vr̄ hr̄e ſenſuʒ ꝛ motū:ꝑ q̄s arguim⁹ in illis diuiſis ꝑtib⁹ eē aiaʒ. Eſt eni ſenſitiua aia in talib⁹ imꝑfectis aialib⁹ extēſa ꝑ totū,ꝛ vna actu/diſione ꝟo fit plures, vt aq̄.¶ Sʒ ſi ħ pacto exponat̄ hic loc⁹,tunc Ari^{les} eēt ſibi ꝯrius,qm̄ dixit,ꝙ ſit in medio:nūc exponit̄ ꝙ ſit extēſa per totū:ꝛ ſic nō tm̄ in medio. Dōʒ,ꝙ in iꝑfectis oib⁹ aialib⁹ ꝛ plātis,aia nutritiua ꝛ ſenſitiua eſt extēſa,vt for^a aq̄ ꝑ totā mām aq̄:hęc tm̄ eſt dr̄ia,ꝙ for^a elnti in nulla ſui corꝑis ꝑte eſt ſm ꝑn^{le} ꝑn^m eius ꝓpę opōnis. At lʒ nutritiua ſit extēſa ꝑ totū veluti for^a elnti:tm̄ ſm ꝑ̊ncipalē po^{am},q̄ eſt po^a nutritiua eſt in medio q̄ſi corde,ſil̄r lʒ ſenſitiua ſit extēſa ꝑ totū,tm̄ ſm ꝑn^{le} ꝑn^m qd̄ eſt ſenſitiuū eſt principal̄r in corde:ħ eni eſt dcm̄ in 2° de aia. In aialib⁹ ꝟo ꝑfectis aia eſt in toto ꝑ ęquialentiā,principal̄r autē in corde,ſm ꝑ̊ncipale ꝑn^m. Intellectus aūt nullā ſibi limitat ꝑtē:ꝛ ſic Ari^{les} nō ſibi ꝯdicit.

¶ Uerū plantę vt natura ſeruetur efficere poſſunt:hęc nō poſſunt,ꝙ inſtr̄a ad naturę tutelaʒ ſalutēq; cōmoda nō habeant,careātq; alia eo quod cibū trahit,alia eo qd̄ recipit,alia tū alijs tū etiaʒ hoꝝ vtroq;. Huiuſmodi eni animalia: animalibus multis natura cohęrentibus aſſimilantur(At quę optime conſtat haudquaq;: ꝙ eoꝝ natura q̄maxime fieri poteſt vna ſimplexq; habeatur. Quo fit vt ꝑtes nonnullę,diuiſę parū ſentiant:ꝙ affectio q̄dam animę illata ſit)Detractis enim viſceribus:cient̄.id qd̄: etiam teſtudinibus exempto corde euenit.

¶ Sed vt ſaluetur natura plantę quidem poſſunt:hęc autem nō poſſunt,q̄a nō hab[ea]nt orga-

Entomadiu[m] ex quo contra [illegible] 6 rum mot[us] & es eprecipi dedua[m] pōt.

Ayuntamiento de Madrid

na ad ſalutem, ꝛ q̃a indigentia ſunt hec quidez capientis, hec autez ſuſcipientis alimētum, hec aūt ꝛ alioꝝ ꝛ hoꝝ amboꝝ. Aſſimilantur eniȝ talia aialium: multis animalibus ſimul iunctis (Optime aūt cōſtituta aialia hoc non patiuntur: ꝓpterea ꝙ natura ipſoꝝ, vt cōtingit maxime vna eſt. Quapꝓ ꝛ paruum ſenſum q̃dam faciunt diuiſe particularū: q̃a habent aliquam aialem paſſionem) Separatis eniȝ viſcerib⁹: faciūt motū: vt ꝛ tortuce: corde ablato.

Cōmentarius: Cū cōparauit ſm ꝯuenientiā, nūc cōparat ſm dr̄iaȝ, ꝛ dic̄: ꝙ hec q̃dē diuiſa plātarū agere p̄nt, vt nā earū ſaluet̄, ꝛ viuat: ptes .n. plātarū diuiſe viuē p̄nt ꝑꝑ rōnē tactā in libello de cauſis lōgitudis ꝛ breuitatis vite, q̄m q̄lȝ ꝑs po͡a hȝ radices, trūcū, ꝛ germē: ꝛ ſic ptes plātarū diuiſe diu viuere p̄nt. Hec aūt .ſ. ptes aialiū non p̄nt agere vt eoꝝ nā ſaluet̄, ꝛ viuat, q̃a nō hn̄t organa ad ſalutē nec actu, nec po͡a, ſunt .n. aialia (vt inq̄t) indigētia h̄ q̃dē capiētis .ſ. oris, vt ꝑ ipm̄ cibuȝ aſſumāt, h̄ aūt ſūt idigētia ēt ſuſcipiētis alimentū .ſ. ſtomachi, in quo cib⁹ decoquat̄. hec aūt ſūt idigētia ꝛ alioꝝ .ſ. ptiū ꝑ q̄s excremēta emittunt̄ .ſ. veſica, ꝛ collo, ꝛ ēt hoꝝ amborū .ſ. oris, ꝛ ſtōchi: vt aialia ꝑfecta. Per q̄ dat itelligē tria animaliū gn̄a. Infima q̃dē ꝣophyta, vt eſt ſpōgia, q̄ idiget tm̄ ꝑte capiēte .ſ. radicib⁹ ori ſil'ib⁹. Paꝝ ꝑfectiora q̄ idigēt ꝑte capiēte, ꝛ ꝑte ſuſcipiēte q̄ſi ſtomacho, nō aūt determiata ꝑte ꝑ quā emittant̄ excremēta, vt ꝯchilia, ꝛ id gen⁹. Sūt aialia his adhuc ꝑfectiora: q̄ indigēt ꝛ capiēte, ꝛ ſuſcipiēte, ꝛ ꝑtib⁹ ēt ꝑ q̄s excrementa emittunt̄ vt ꝑfecta. q̄re quouis mō ſint, diu deciſa viuere nō p̄nt, q̄m organa non hn̄t nec̄ia ad vitā, nec actu, nec poteſtate. Et ꝙ talia aialia iperfecta viuē poſſint deciſa, ꝓbat: ꝛ dic̄: ꝙ talia aialia aſſil'ant̄ multis aialib⁹ ſil'iūctis, q̄m aia eſt actu vna, diuiſiōe plures, veluti aq̄ aſſil'at̄ plurib⁹ aq̄s, q̄m actu eſt vna, plures ꝟo diſione. Eſt eni ei⁹ forma extēſa ꝑ totū vna ꝯtinuatiōe, plures tn̄ diſiōe. At (vt inq̄t) aialia optime conſtituta vt hō ꝛ equ⁹, ꝛ ꝑfecta aialia, h̄ nō patiunt̄, nō .n. deciſa viuūt. Propterea ꝙ natura ipſoꝝ .ſ. aia vt ꝯtīgit ac vt ad fieri pōt, eſt maxīe vna, q̄m īdiuiſibilis, nō extēſa ꝑ totū, ſȝ exn̄s ꝑ totū ꝑ equalentiam. ¶ Ex h̄ īfert ꝙ aialiū ꝑfectoꝝ ꝑticule diuiſe ꝑuū ſenſuȝ faciūt, nō tn̄ oēs ptes, ſȝ aliq̄, q̄ poſt diuiſionē ſuāt ꝑuū ſenſū, ꝛ ꝑuū motū, nō q̃a in talib⁹ hēant, ꝛ ſeruēt aiaȝ, ſȝ q̃a in talibus hn̄t, ꝛ ſuāt aliq̄ȝ aialē paſſionē: nā, vt inq̄t ſepatis viſceribus faciūt aliquē motū, eo mō quo iperfecta, veluti de ipſectis tortuca corde ēt ablato, in ꝑte cernit̄ q̃dā ꝑuus motus: verū eſt dr̄ia, q̄m in aialiū ꝑfectoꝝ ꝑtib⁹ ſuat̄ mot⁹, q̄m in illis ſaluat̄ aialis paſſio ꝑꝑ p̄ntiā ſpūuȝ, nō ꝑꝑ p̄ntiam aie. In aialiū ipꝑfectoꝝ ꝑtib⁹ ſaluat̄ motus ꝛ ſenſus ꝑꝑ p̄ntiam aie. Hactenus de cōparatione aialium ꝛ plantarū, ꝛ de prima rōne, que ſumit̄ ex diuiſione aialium, ꝛ plantarum.

Preterea illud: taȝ in plantis q̄ȝ in aialib⁹ patere poteſt. In plantis quidez: ſi generationez que fieri ſemine ſolet, ꝛ inſitiones auulſiōeſq; conſideremus.

Adhuc autem ꝛ in plantis palaȝ, ꝛ animalibus. In plantis quidem, ꝛ eam, q̄ ex ſpermatibus generationem conſiderantibus, ꝛ inſitiones ꝛ aſplantationes.

Cōmentarius: Cū Ari^les ꝓbauit nutritiuū p̄n^m eſſe in medio via ſumpta ex iciſiōe aialiū, ꝛ plātarū: nūc ꝓbat h̄ idē via, q̄a aialia ꝛ plāte gn̄ant̄, verū nō eodē mō, q̄m in plātis ꝓbat h̄ via ſūpta ex gnōne ſeminali, ꝛ aſplātatiōe, ꝛ iſitiōe: in aialib⁹ via, qua cor p̄ gn̄at̄: ꝛ q̄ eſt p̄n^m p̄n^le venarū ꝛ ſanguis ꝛ oꝑōnis nutritiue: ꝛ p̄ ꝓponit itētionē ſuā, ꝛ dic̄. Adhuc aūt ꝛ in plātis palā, ꝛ aialib⁹ .ſ. via ſumpta a factura ꝛ gnōne ipſoꝝ. Exponit tn̄ dr̄iaȝ, ꝛ dic̄. In plātis q̃dē tripl'r, ꝛ nobis cōſiderātib⁹ eā gnōnē, q̄ imediate fit ex ſemib⁹: q̄ grece ſꝑmata dicunt̄, ꝛ ꝯſiderātib⁹ inſitiōes vni⁹ rami in alio ramo: ꝛ ꝯſiderātib⁹ aſplātatōes, q̄b⁹ ramus diuiſus plātat̄. Tripl'r .n. plāta fit, aut gn̄atione, que imediate fit ex ſeminib⁹: aut iſitiōe: q̄ inſitiuȝ fit in aliquo ramo: aut paſtinatione, ꝛ aſplātatione.

Naȝ gn̄atio ea que ſemine fit: oībus e medio ꝓuenit. cū eni biualuia ſint ſemina omnia: qua coherent mediūq; partis vtriuſq; habet̄, hinc vna cū caule radix ēt corū que naſcunt̄ erūpit, principiūq; medium ipſorum eſt.

Que eni ex ſpermatib⁹ generatio: accidit oībus ex medio. dithyris eniȝ exiſtentibus oīb⁹: ſm ꝙ adnata ſunt habet̄: ꝛ mediū eſt vtriuſq; particularū, hinc ramuſculus orit̄ ꝛ radix naſcētiū. principiū aūt: medium hoꝝ eſt.

Cōmentarius: Nūc decl'at ptes, ꝛ p̄ oñdit nutritiuū eē in medio via gn̄ationis imediate facte ex ſemib⁹: ꝛ dic̄. Que .n. ex ſꝑmatibus gn̄atio fit imediate, accidit omnib⁹ ex medio .ſ. radicib⁹ ꝛ ramis, ſiue ſtipiti: rami .n. ſiue ſtipes, ꝛ radices alligant̄ trunco: q̄ſi medio: in q̄ eſt virt⁹ gn̄atiua ſtipitis, ramoꝝ, ꝛ radicū. Et ꝙ ita ſit, ꝓbat: ꝛ dic̄. Dithyris .n. h̄ eſt biualuis exn̄tib⁹ oīb⁹ ipſis ſemib⁹, ſm ꝙ adnata ſūt ipſa ſemia, hr̄ .ſ. gn̄atio, ꝛ mediū eſt vtriuſq; ꝑtis p̄n^m gn̄atiuū, dico vtriuſq; ꝑtis de nūo ꝑticularuȝ toti⁹ plāte: e quo medio ramuſculus orit̄ q̄ſi ſtipes, ꝛ radix eoꝝ q̄ naſcunt̄: q̄d q̃dē mediū p̄n^m eſt hoꝝ .ſ. ſtipitis, ꝛ radicū. ¶ Quo q̃dē ad rōnē attinet, debes ſcire, ꝙ ſemē plātaꝝ, ex quo naſcit̄ plāta: dr̄ dithyrū, q̄ſi bis porta: di eni q̄ſi dis, h̄ ē bis, thyra ꝟo porta dr̄, ē g̊ ſem̄ biianuū, ſiue biporteū, ſiue biualuiū, q̄m apit̄ ꝟſus trā emittēdo plātas, ꝛ ꝟſus celū emittēdo ſtipitē, i q̊ rami fiūt. Ex h̄ arg^m hȝ viȝ, loc⁹ vtriuſq; porte ē me^m, loc⁹ vtriuſq; porte ē p̄n^m nutritiuū: g̊ p̄n^m nutritiuū ē me^m. ¶ Quo ꝟo ad ꝟba attict, mediū iſtō, dr̄ ab aliq̄b⁹ trūc⁹, itra quē ꝯtinet̄ q̄dā ꝓpor^le cordi, nō q̃dē medulla: nō .n. illa ſe hȝ, vt cor: ſȝ q̄daȝ ꝑs duriuſcula, q̄ ab agricolis dr̄ cor plante ꝛ nodus. In hac aūt arbitrat̄ Ari^les manē p̄n^m nutritiuū, q̄m p̄^m q̄d fit ex ſemie eſt h̄ durities: veluti cor ex ſemie aiali eſt p̄^m, q̄d fit. Pȝ g̊ via generatiōis, q̄ fit ex ſemib⁹ imediate, nutritiuū p̄n^m eē i me^o.

Hoc ēt in iſitionib⁹ auulſionibuſq;: circa nodos maxime euenit. nodus eni: principiuȝ q̄ddā ſurculi eſt, ꝛ inſuꝑ mediȷ rationem obtinet. Quare aut nodū auferūt, aut in eū q̄ppiaȝ indunt: vt vel radix, vel ſurculus ex eo naſcatur, quaſi principiū caulis ꝛ radicis, e medio ſit.

In inſitionibus aūt, ꝛ aſplantationibus: hoc maxime accidit circa nodos. eſt eni principiuȝ q̄ddam nodus, rami: ſimul autem ꝛ medium. Quare aut hoc auferūt, aut in hoc inſerunt: vt aut ramus aut radices ex hoc gn̄ent̄, tāq̄ȝ exn̄te principio ex medio, germinis ꝛ radicis.

Cōmentarium: Scđo h̄ idē ꝓbat via ſumpta ab iſitionib⁹ ꝛ aſplātatiōibus: nā gn̄atio plāte ex iſitiōe, fit potiſſimū circa nodū aliquem, nam nodus eſt principium quoddam rami, ꝛ ſimul cum hoc eſt medium inter ramuȝ, ꝛ partē ſub nodo ꝯtētā.

Ayuntamiento de Madrid

Simili mō ḡnatio plātę ex aſplātatione:cū.n.ramus aſplātatur,accipit cū nodo:ꝛ ſic verſus terrā nodus radices emittit, ꝛ verſus cęlū ſtipitē,ergo pꝫ nodū eſſe ptē nutritiuā.Argᵐ ḡ fit,nodus eſt mediū ptiū plātę:nodus eſt pnᵐ nutritiuum:ḡ pnᵐ nutritiuū eſt medium.vñ dicit.Jn inſitionibus autem, ꝛ aſplantationibus,per quas plātę fiūt,hoc.ſ.fieri maxime accidit circa nodos,dico maxie,qm̄ ēt in alijs ptib⁹ fit plāta:qm̄ q̄libꝫ ps eſt poᵃ germē.verū maxie fit planta ex nodo.Mō nodus eſt pnᵐ quoddā nutritiuuꝫ rami,ſtipitiſqꝫ ꝛ partiū,ſub illo poſitarū,ſimul aūt cū hoc eſt mediū.ergo pnᵐ nutritiuū eſt medium:qꝛ in tertia figura ſequit:nodus eſt mediū,nodus eſt pnᵐ nutritiuū.ḡ pnᵐ nutritiuuꝫ eſt medium.¶ Ex hoc infert cām pp quā,qui plantāt,ſumunt ramū cū nodo,ꝛ nodoſuꝫ:ꝛ quare q inſerūt/inſerunt in nodo. Cām affert,qm̄ nodus eſt pnᵐ nutritiuū partiū,quę ab ipo emittunt:vñ dic.Quare aut hoc.ſ.nodoſuꝫ auferūt.ſ.aſplātantes vna cū ramo,vt ipm ſubterrēt,aut inſerentes in hoc inſerūt,ꝛ hoc aut vt ramus ḡnet in inſitione,aut vt radices generent in aſplātatiōe:ꝛ cā eſt qa exiſtit pnᵐ ex medio ſui germinis,e quo pficiſcit ramus ē pnᵐ etiaꝫ radicis.Pꝫ igit via ḡnōnis,ꝛ via iſitiōis,ꝛ via aſplātatiōis in plātis mediū ſupioris,ꝛ iferioris eſſe pnᵐ nutritiuū.Hęc de plantis.

¶ Quinetiam coꝛ animantiuꝫ ſanguine prędítorum:primū gignitur.quod etiaꝫ per ea conſtat:quę fuimus ſpeculati in hiſce quę duꝫ adhuc fierent,nobis vidiſſe contigit.Quare ꝛ in ijs quę ſanguine carent:id primum fieri neceſſe eſt quod vice cordis ſubrogatur.

¶ Et animaliuꝫ ſanguinem habentium coꝛ:fit primo.hoc aūt palā:ex hijs quę in ꝯtingētibus cum adhuc fierent videre,cōtemplati ſumus. Quare ꝛ in exanguibus:neceſſarium analogū cordi fieri primo.

Cōmentarius

¶ Nūc declat idē in aīalib⁹ via ſumpta a ḡnōne cordis,naꝫ primū qd̄ fit,eſt coꝛ,vñ dicit.Et aīaliuꝫ ſanguinē hñtiuꝫ coꝛ fit pmo,ꝛ ante alia mēbra.pbat hoc ex aboꝛſib⁹/qui contigerūt,in qbus ſpeculādo apparuit coꝛ,ꝛ nullū alioꝝ membroꝝ,vñ dicit.Hoc autē palam eſt in his,quę cōtēplati ſumus/in cōtingētibus videre,cū adhuc fierēt:q̄les ſunt aboꝛſus,quos videre ꝯtingit aliqñ,in qbus nō eſt perfectuꝫ embrion,ſed fit.Ex hoc cōcludit ꝙ ſimilr in exāguib⁹ nečium eſt fieri pmo id:qd̄ analogū cordi eſt:q̄ſi vicecordis factuꝫ. Cōponitur rō coꝛ fit,ꝛ nutrit nōdū alijs membris factis,ḡ nutritiuum pnᵐ eſt in corde,qd̄ eſt mediuꝫ.¶ Quidā probant coꝛ eē p factū,qm̄ cum ſperma viri in vterū mulieris emittit,ſpiritificat:ſperma autē ſic cōuerſuꝫ in ſpiritū,penetrat in mēſtruuꝫ mulieris ꝛ facit in illud ampullā:q̄ſi domiciliū,ꝛ hoc vocant coꝛ:ex quo incipit ḡnatio alioꝝ membroꝝ.Uerū hęc rō non cogit/qm̄ narrat Arileˢ p de ḡnōne aīalium qñqꝫ factū eē cōceptū ſine mēſtruo mulieris,ergo nulla alia eſt rō niſi experiētia,quę ex aboꝛſib⁹ colligit ab Arileˢ:quā ſi quis negat,nō hēbit viā demōſtratiuā ad probandū coꝛ eē primū mēbrū genitū.verū de hoc poſtea.

An coꝛ p mo factū.

¶ Qd̄ autem coꝛ venarum principium ſit.

¶ Coꝛ autem ꝙ ſit venarum principiuꝫ:in ijs quę circa partes animaliuꝫ,dictum eſt prius.

Cōmentarius

¶ Secundo idem probat,ex eo qꝛ coꝛ eſt venarū pnᵐ:ergo eſt in eo eſt nutritiuum principium:per venas eniꝫ fert nutrimētū ad alia mēbra:ꝛ ſic ſi coꝛ eſt venarum pnᵐ,coꝛ eſt principium nutritiuū.Qꝛ ſit venarū principiuꝫ,ex his,quę dicta ſunt in libro de ptibus tāq̄ manifeſtum accipit.

¶ Quoqꝫ in ſanguineis ſanguis ſit vltimū alimētum ex quo ptes efficiunt:in libris de partibus aīalium dictū iaꝫ eſt.Cōſtat itaqꝫ oris facultateꝫ alterā operā cibo ꝯficiendo pſtare,ventris alterā:coꝛ vero potiſſimū eſſe atqꝫ finē imponere.Quare vt ſentientis,ita etiā vegetantis animę originem:ſanguinarijs in corde haberi neceſſe eſt.nam cęterarū partium officia circa cibum:officij cordis gratia ſunt. Opoꝛtet enim vt principale ad id cuius cauſa properet,ꝛ non in ijs quę hui⁹ cauſa ſubſiſtat:perinde atqꝫ medicus ad ipſam ſanitatem.

¶ Et ꝙ ſanguis in ſanguinem habētibus ſit vltimum alimentuꝫ ex quo fiunt particulę. Manifeſtum igitur ꝙ vnam quādam operationē,oris virtus exercet,alteram autem quę vētris,circa alimentum:coꝛ autē principaliſſimū,ꝛ finē apponit.Quare neceſſe eſt:ꝛ ſenſitiuę ꝛ nutritiuę animę in corde principiū eſſe ſanguineꝫ habētibus.nam aliarū particularū opera circa alimentuꝫ:gratia operis huius ſunt. Opoꝛtet eni principale:ad id cui⁹ gr̄a pſeuerare,ſed nō in hijs q̄ huius gr̄a.vt medicus ad ſanitatē.

Cōmentarius

¶ Tertio idē pbat,qm̄ coꝛ apponit finē circa alimētuꝫ,qd̄ facere nō poſſet,niſi in ſe haberet pnᵐ nutritiuuꝫ,vñ dic.Et etiā dcm̄ eſt in libro de ptib⁹.ꝙ ſanguis in aīalib⁹ ſanguinē hñtib⁹ ſit vltimū alimētū,ex quo fiunt ꝑticulę,mō ſanguis fit a corde finalr:ꝛ ꝙ fiat a corde finalr,pbat:qm̄ q̄tuoꝛ ſūt digōnes cibi.pma,q̄ eſt in oꝛe. 2ᵃ vero in ſtōcho. 3ᵃ fit in epate/vltima fit finalr ꝛ pncipalr a corde.vñ dicit.Et lege igit pro eni,hoc pacto,nā manifeſtū eſt ꝙ vnā q̄dā opōnē virtus oꝛis maſticādo exercet,dixit opōneꝫ/hoc eſt pparationē,qm̄ nō eſt ppe digeſtio:alterā aūt circa alimētum pficit: virt⁹/q̄ eſt vētris,p quā ſeq̄ſtrat ſubtile ab ipſis ſtercoꝛib⁹ quā nec digeſtionem appellat,ſed ſecūdam operationē,ſb audienda eſt tertia pręparatio:quę fit in epate,per quaꝫ ſeparatur vꝛina/vltimum autem finem,ꝛ perfectā digeſtionem apponit coꝛ exiſtens principaliſſimum.¶ Ex his ꝯcludit propoſitū,ꝛ dicit.Quare neceſſe eſt ꝛ ſenſitiuę ꝛ nutritiuę aīę in corde pnᵐ eſſe his.ſ.aīalibus,qui ſanguineꝫ hñt, alijs vero ineſt ei/qd̄ eſt vice cordis:nā aliarū particularuꝫ.ſ. quę eſt virtus pręparatiua in oꝛe,ꝛ quę eſt pręparatiua in ſtomacho,ꝛ quę eſt pręparatiua in epate,opa circa alimētum facta,omnia ſunt gratia operis huius.ſ.cordis:vt pparamenta diſponentia ad illud,qm̄(vt inquit)opoꝛtet perſeuerare ac exiſtimare principale ad id,cuius gratia,quaſi opoꝛtet exiſtimare principale/gratia cuius alia ſunt,ꝛ non exiſtimare in ijs/quę huius gratia,quę oꝛdinantur ad illd̄: vt medicus oꝛdinatur in ſanitateꝫ:ꝛ non ſanitas in medicū.

An coꝛ venarū pnᵐ

¶ Sed quęres primo vtrum veruꝫ ſit hoc qd̄ Ariſtoteles dixit,ꝙ coꝛ ſit venarum principium:ꝛ imobilium,ꝛ pulſatilium,quę dicuntur arterię.Medici aſſerunt ꝙ venę imobiles ab epate,mobiles vero,quę ſunt arterię,a corde exoꝛiuntur.Quā poſitionem Auerroes in eo libro,queꝫ Colliget appellauit,fatetur.Mouētur primo quoniaꝫ venę ſeruiūt epati,vt per eas deferatur nutrimentum ad membra.arterię vero cordi,vt per eas pulſus ꝛ euentatio fiat in ipſo,ꝛ in toto.Amplius ſecundo quoniam venę videntur maioꝛes ꝛ foꝛtioꝛes in oꝛigine q̄ꝫ lōge a principio.Modo experiētia

Ayuntamiento de Madrid

docet venas eſſe fortiores, ⁊ maiores in epate ꝙ̃ in corde. Tertio ex experientia videmus ꝙ ab epate vene ramificantur ad omnia mēbra: quod nō eſſet, niſi ab illo exorirētur. hęc medici. ¶ Ariſtoteles aūt hic, ⁊ libro de ſomno ⁊ vigilia, ⁊ 3° libro de partib⁹ aīaliuꝫ, tenet ꝙ cor eſt primū originale principiū oīum venaruꝫ, ⁊ arteriarū. Ubi aīaduerte ꝙ cor eē principiū originale venarū ⁊ arteriarū pōt intelligi duplr̄, ita vt ſit ipꝫ cauſa effectiua illarū, ⁊ ſic nec cor, nec epar eſt tale pn̄m alicuius mēbri. Aut ita vt ſit illud, ex quo virtus formatiua in vtero cępit venas ⁊ arterias efficere ⁊ ad illud p̊ eas alligauit, ⁊ hoc pacto phyſici dicūt cor eē taliuꝫ pn̄m, medici xo epar. Or aūt cor ſit talium pn̄m hoc pacto, pꝫ de arterys, qm̄ cor eſt pmū originale pn̄m ſpūuꝫ vitaliū, ⁊ pulſuū, ⁊ ſic arteriarū, per q̃s hęc cōtinenť. 2° ex obſeruatiōe videmus ꝙ venę p epar trāſeūt, non aūt per cor: hoc aūt eſt, qm̄ qđ oriť ab aliquo, nō dꝫ ꝑtrāſire locum ſuę originis, ſꝫ ibi pmitus radicari. 3° venę in corde nō ſūt fortes, ⁊ magnę, in epate xo ſunt tales: g̊ in epate nō oriuntur: qđ eni oriť ab aliquo, in eo eſt minus, ⁊ ꝑtiuꝫ. 4° venę ſūt durę, epar molle, g̊ non eſt rōni ꝯſonū, vt ab epate oriant̄: ſed a corde, qđ eſt durū. Ultimo ſi verū eſt ꝙ cor ante alia mēbra genereť: ſtatiꝫ ſequiť ⁊ venas, ⁊ oīa fieri a corde: cuꝫ ſanguis ſit in eo, ⁊ in ei⁹ venis tūc p̊ formati. ¶ Et tūc rōnes medicoꝝ millę ſunt, pª quidē nulla eſt, qꝛ ſumit falſum, venę eni ⁊ arterię ſeruiūt cordi, qm̄ cor eſt pmū nutritiuum, ⁊ primū ſenſitiuū. 2m eſt etiā falſuꝫ, qm̄ videmus ꝙ nerui ⁊ oſſa, ⁊ oīa in origine ſūt ꝑua ⁊ debilia: in ꝓceſſu xo aſſumūt magnitudinē ⁊ vires. 3m ꝯcedimus: nō enim ab epate incipiūt, ſed ab epate icipiūt ramificari. Hinc pōt colligi ꝯcordia, ꝙ venas incipere eſt duplr̄, aut ſimplr̄, ⁊ ſic bn̄ Phi dicunt aſſerentes oēs oriri a corde: aut quo ad ramificationē ⁊ diſtributionē illarum ad mēbra: ⁊ ſic bene dicunt medici aſſerentes venas oriri ab epate. Signū aūt, quoniā oēs venarum anathomiā ab epate inceperunt, non ga ab eo ſimpliciter icipiāt, ſed qm̄ ibi ſunt maiores, ⁊ fortiores, ⁊ ab eo incipiunt diſtribui ac ramificari in mēbra: hoc pacto intelligēdo vtraq; opinio pōt ſtare. ¶ Cōſequēter dubitāt vtrū ſanguis, vltimo fiat a corde, tāq̃ a principali ⁊ vltimo digeſtiuo. ¶ Ab Ariſtotele habemus ꝙ cor tāq̃ pncipaliſſimuꝫ in gnōne ſanguinis finē apponit, non tn̄ explicat an ſanguis in corde, an in epate fiat. ¶ Medici tenēt ꝙ virt⁹ nutritiua exiſtit in epate: ⁊ ideo volūt ab epate, ⁊ in epate fieri ſanguinem vltimo, ⁊ ab epate diſtribui ad omnia membra: ⁊ hoc per venas, quę ab ipſo oriuntur. Mouenť autem, quoniaꝫ ſanguis eſt magis epati ſimilis, imo nōnulli dicunt epar eē ſanguinem coagulatuꝫ: modo ſemꝑ agens aſſimilat ſibi effectuꝫ. Pręterea omnes dicūt cibum, qui eſt maſſa generata in ſtomacho depurata ab excremētꝭ ſiccis ferri ad epar, ibiq; ab epate cōuerti in q̃tuor humores. ¶ Peripathetici aſſeruerūt contrariuꝫ, dixerunt eniꝫ nutrimētum habere p̄parationes, quarum pma eſt a virtute oris, quę maſticatione perficitur. 2ª xo a virtute ſtomachi, a qua decoquendo ſeꝑatur maſſa alba ſubtilis, quę chilus diciť a gręcis, e qua ſeꝑatur excrementum ſiccum quod dicitur ſtercus. 3ª fit a virtute epatis, a qua chilus cōuertitur in ſanguineꝫ imperfectum: qm̄ nōdum eſt nutritiuus, e quo ſeꝑatur aquoſitas vrinę, ⁊ mittiť ad veſicaꝫ. Ultimo ſanguis iſte digeriť, ⁊ efficitur nutrimētuꝫ cōueniens a corde: in quo ſolo eſt virtus nutritiua: per quē ſanguis accipit vltimū finē, ⁊ perfectōeꝫ. ¶ Sed quęres in quo gn̄ať iſte ſanguis vltimo in corde, an in epate. Pręterea videť ꝙ ſanguis non ſit vltimo decoct⁹, qm̄ adhuc fit vlterior digeſtio in membris, ad quę mittiť. Reſpōdent nōnulli ꝙ prima p̄paratio nutrimēti fit in ore a virtute oris. 2ª p̄paratio fit in ſtomacho a virtute ſtomachi. 3ª fit in epate a virtute epatis: per qua gn̄atur ſanguis imperfectus craſſus, ac feculentus, qui poſtea per magnam venaꝫ, quę eſt ab epate mittitur ad cor: in corde auteꝫ receptus accipit vltimā perfectionē, per quā fit nutrimentū cōueniens oībus membris. hoc facto talis ſanguis vel maior eius pars per venā ſubtiliorē reuertiť ad epar, ⁊ cū illa vena ramificetur ibi ad oīa membra, mittiť ad oīa mēbra ab ipſo epate. ¶ Ex quo pꝫ ſolō ad primā, dicūt eni ꝙ ſanguis vltimo perficiť in corde. Ad 2am dicūt, ꝙ lꝫ fiat vlterior digeſtio in mēbris, ad quę mittiť: non tn̄ fit a calore mēbroꝝ, ſed fit ꝓpter calorē ⁊ ſpūs miſſos a corde cum tali ſanguine ad ſingula mēbra, ideo cor eſt ſimplr̄ primum ac principale pn̄m nutritiōis ⁊ vitę mediātib⁹ calore, ⁊ ſpiritib⁹. Os autē ſtomachus ⁊ epar ſunt quodāmō inſtr̄a p̄parantia ad eā digeſtionē, quę vltimo ꝑficiť in corde, ⁊ in mēbris. Hāc opionē Druſianus attribuit Arili. Hęc pō eſt pulchra, ⁊ nō aliena a xbis Arilis ⁊ Themiſtius vir doctiſſim⁹ lib° de ſomno cap̄. 13° eā tenet: verū mihi qōnē facit ꝯ ipſam, ꝙ ex oī digōne aliq̃ ſuꝑfluitas ſeꝑať. Mō ex digōne facta ī corde nulla vī ſuꝑfluitas fieri niſi gs dicat fumos capinoſos ſeq̄ſtrari: ⁊ ꝓpea nō vī mihi, ꝙ ī corde cōpleať digeſtio. Dicerem g̊ ſaluo meliori iudicio, ꝙ oīs digeſtio, ſiue p̄paratio ſiue in ore, ſiue in ſtomacho, ſiue in epate, ſiue in mēbris fit a corde mediāte calore ⁊ ſpū miſſo ad illa mēbra in qbus fit p̄paratio, ſiue digeſtio. Cū eni oīs digeſtio vel p̄paratio fiat a calido, calor aūt in toto corpore, ⁊ in ſingulis eius ꝑtib⁹ fit a corde, vt a fonte caloris, ideo cor eſt pmū ⁊ principale nutritiuum: ⁊ ſanguis generatiuū. ¶ Ubi annotatione dignuꝫ, ꝙ ſm hunc moduꝫ digeſtiones ſunt tres. Quarū prima fit in ſtomacho: naꝫ ea, quę in ore fit, cum ex ea nulla ſuꝑfluitas ſequeſtreť ſenſibilis, non digeſtio: ſed pręparatio dicenda eſt. Ex hac autē quę in ſtomacho fit, ſequeſtrať ſtercus. 2ª xo fit in epate, per quā generať ſanguis, ⁊ a qua vrina ſequeſtrať. 3ª xo fit in mēbris, per quā generať vltimuꝫ nutrimentū, ſiue ſanguis nutrimētalis: e qua ēt aliqua aquoſitas, aut humiditas ſequeſtrať, quę nō eſt vtilis, ſed in ſudorem trāſit: aliquādo aūt inſenſibiliter reſoluiť forti exiſtente v̄tute mēbroꝝ. ¶ Pręterea vlteri⁹ annotatōe dignū ſanguinē gn̄atū in epate diuidi, cui⁹ vna ꝑs p venam magnam mittiť ad cor: de cui⁹ portione nutriť cor, de altera gn̄antur ſpūs ſenſitiui ⁊ vitales, qui per aliam venam tenuioreꝫ ad ſingula membra mittuntur, vt vita ⁊ eorum ſenſus ſeruentur. Sāguis xo qui in epate remanſit, non vadit ad cor, ſed ab epate diſtribuitur ad membra, vt ex eo nutriantur: qui ad membra miſſus virtute caloris ⁊ ſpirituuꝫ a corde miſſorum vltimo digeritur, ⁊ fit nutrimentum mēbroꝝ. Tunc medici cum dicunt in epate fieri ſanguinem, verum dicūt, vt in loco conuenienti generationi ſanguinis. Phi auteꝫ dicūt fieri a corde vt a pmo ⁊ pncipali factiua cauſa. Ab epate autem ſanguinem fieri virtute cordis, ⁊ vt a loco conuenienti generationi illius Ariſtoteles cōcederet. Per hęc pꝫ ſolutio ad obiecta. Primuꝫ quidem deletur: quoniaꝫ lꝫ ſanguis in mollitie, ⁊ teneritate ſit epati ſimilis magis ꝙ̃ cordi: non tamen habet ſufficientē calorem ex ſe, vt poſſit illuꝫ generare: ideo indiget virtute cordis. Scđꝫ xo cōcedo: qm̄ in epate fit gn̄atio ſanguis ⁊ oīum humoꝝ, vt in loco cōuenienti, non virtute propria: ſed mediātibus ſpiritib⁹ ⁊ calore a corde miſſis ad epar. Hęc itaq; ſufficiant de his.

De digō/nis loco ⁊ agente.

¶ At xo ſenſuū principatus: in corde, ſanguiarÿs oībus eſt. nam in corde: oīum ſenſoriū cōe ſenſorium haberi neceſſe eſt.

¶ At xo ⁊ ipſum principale ſenſuū: in hoc, ſanguinem hn̄tibus omnibus. in hoc eni neceſſarium eſſe: oīum ſenſorioꝝ cōe ſenſorium.

Ayuntamiento de Madrid

¶ Poſtq̃ Ariſtoteles probauit ꝙ principium nutritiuũ eſt in medio trium particularũ, nũc probat etiaʒ per rationes ſenſatas ⁊ naturales, ꝙ principiũ ſenſitiuũ in ipſo medio ſit vtpote in corde: ⁊ primo ꝓponit hoc, ⁊ dicit. At vero ⁊ in animalibus ſanguineʒ habẽtibus omnibus principale, hoc eſt principiũ ſenſuum oĩum eſt. imo in corde ſunt oẽs ſenſus: ⁊ ſic pricipiuʒ ſenſitiuũ eſt in corde: vel in proportionali cordi in exanguib⁹. probat aũt hoc primo, quoniã in medio. ſ. corde eſt cõe ſenſorium oĩum ſenſoriorum exteriorꝝ, veluti centrũ, ⁊ terminus: hoc accipit, vt per ſe notuʒ. Tũc vult habere ꝙ ſi in hoc eſt tale cõmune ſenſoriũ: in tali medio erit principale principium ſenſitiuum.

¶ Duos autem, ideſt tangendi ⁊ guſtandi, ſenſus: eo aperte tendere cernimus. quare: ⁊ reliquos eodem proficiſci neceſſe eſt. in hoc enim cętera ſenſoria motũ facere ꝯtingit. hęc auteʒ: haudquaq̃ ad locum ſupiorem tendunt.

¶ Duos autem manifeſte huc tendentes videmus: ⁊ guſtum, ⁊ tactuʒ. quare: ⁊ alios neceſſarium. in hoc enim ⁊ alijs ſenſorijs contingit fieri motum, hęc autem: nihil tendunt ad eum qui ſurſum locum.

Cõmentariuʒ ¶ Secũdo argumentatur ſic: in medio. ſ. corde ſunt tact⁹ et guſtus, ergo omnes probatur conſequentia: quoniam vt in corde ſunt guſtus, ⁊ tactus, quoniã ad hoc videmus tactiuos ⁊ guſtatiles motus fieri, cũ etiã cęterorꝝ motus ad hoc fiãt, eadem ratione alijs ſenſus in hoc erũt. Qꝫ autẽ tactiui ⁊ guſtatiui motus tẽdant ad hoc, patet quoniã nõ tendũt ad eũ, qui ſurſum locũ, vnde dicit. Duos autem. ſ. ⁊ guſtuʒ ⁊ tactũ huc. ſ. ad cor tẽdentes videmus, quare ⁊ alios ſenſus neceſſariũ eſt etiã huc tendere. ꝓbat cõſequẽtiam, ⁊ dicit. In hoc eniʒ mediũ videmus motuʒ fieri alijs ſenſorijs, ergo ſic guſtus ⁊ tactus ſunt in hoc: q̃a motus eorꝝ huc tendũt, ita quia motus aliorꝝ huc tendũt, erũt in illo. Qꝫ aũt motus guſtus, ⁊ tactus tẽdant in mediũ, probat, ⁊ dicit. Hęc autẽ. ſ. tactus ⁊ guſtus nõ tendũt ad eum, qui ſurſum locum. ſ. cerebrum.

De rõne Ariſtotel. ¶ Quo ad rõnem attinet, Ari[les] accepit guſtum ⁊ tactum, tendere in cor, veluti ad cõmunem locũ, vel inſtrumẽtum eorꝝ: nõ tamẽ probauit iſtud, niſi q̃a non videmus eos tendere ad cerebrũ: non autẽ aſſignat cauſaʒ hic, ſed alibi: vbi dicit. Qꝫ ſi cerebrũ tangatᷣ, non ſentit. ergo tactus maxime tendit in cor, cũ adeo ſentiat ꝙ ſi tãgeretᷣ, vix viueret: ⁊ q̃m guſtus eſt tactus q̃dam vel eius aſſecla: ideo guſtus tendit cũ ſuo collega in cor. Amplius guſtus ⁊ tactus tẽdũt ad cor: quoniã omnes nerui per quos fit ipſorꝝ ſenſatio, a corde oriuntur, nõ autẽ a cerebro. Recte ergo dixit, ꝙ tact⁹ ⁊ guſtus nõ videntᷣ tendere in cerebrũ: ſed bene in cor: ⁊ quoniã cęteri ſenſus inſunt mediãte tactu: eſt enim tactus cõe cęterorũ fundamẽtum: ideo intulit, ꝙ ſi tactus tendãt in cor: ⁊ cęteri ẽt illuc tendãt: ⁊ ſic pʒ ratio Ariſtotelis.

¶ Pręter ea ſi vita hac in parte omnibus collocata ſit: eſſe neceſſe vt ſentiendi quoq̃ principium in ea ipſa ſedem habeat, perſpicuuʒ eſt. quo enim corpus animal eſt, eo etiam viuere: quo vero ſenſitiuũ, eo eẽ aĩal dicimus.

¶ Sine his auteʒ, ſi viuere in hac particula oĩbus eſt: palam ꝙ ſenſitiuum principium neceſſarium. qua enim animal, hac ⁊ viuere dicimus: qua autem ſenſitiuum, hac corpus animal eſſe dicimus.

¶ Idẽ probat tertio ex dictis, ⁊ argumentatᷣ ſic, in hac particula eſt ipm viuere, ⁊ principiũ vitale (vt probatuʒ eſt) g̃ ⁊ in hac particula erit ſenſitiuũ principiũ. probat cõſequentiaʒ ex dictis, quoniã (vt inq̃t) qua enim particula aĩal eſt, hac ⁊ viuere dicimus, ⁊ qua ſenſitiuum, hac corpus animal eſſe dicimus. Quare ſi corde viuimus, etiã corde erim⁹ animal, ⁊ ita eadeʒ erimus ſenſitiui, ⁊ ita principiũ ſenſitiuum eſt in corde. ¶ Sed dubitatᷣ, quoniã ſuperius dictum eſt in plus eẽ viuens, q̃ animal, quoniã aliq̃d viuit, quod non eſt animal. At nũc dicit, ꝙ qua viuimus ſumus animal: dicendũ ꝙ Ari[lis] propoſitio nõ eſt intelligẽda formaliter, vt aliquid ſit aĩal, q̃a eſt viuẽs, ſed cauſaliter, quoniam eadẽ particula tãq̃ cauſa idem viuit ⁊ eſt aĩal, ⁊ hoc probatum eſt, ⁊ quoniã corde cauſaliter viuimus: corde cauſaliter ſum⁹ animal, ⁊ quoniã quo cauſaliter ſumus aĩal, eodem cauſal'r ſumus ſenſitiui, patet ergo ratio. ¶ Quo vero ad vba attinet, verba illa [ſine his aũt] intelligẽda ſunt, vltra hęc autẽ quę dicta ſunt. q. d. non modo per rationes tactas, ſed etiam vltra hęc alia rõne ſumpta a cauſa vitę ꝓbari poteſt.

Cõmentarium

¶ Cęterum cur ſenſuum alij aperte in cor penetrent, alij in capite poſiti ſint (q̃obrẽ: nõnulli etiam vim ſentiendi ſuaʒ in cerebro arbitrãtur) cã ſeorſuʒ alio loco explicata iã eſt.

¶ Propter quid autem hi quidem ſenſuũ manifeſte tendunt ad cor, hi autem ſunt in capite (ꝓpter quod ⁊ videtur quibuſdaʒ ſentire animalia propter cerebruʒ) cauſa in alijs dicta eſt ſeorſum.

¶ Hic excuſat ſe a quadam differẽtia ſenſuum, ⁊ dicit. Propter q̃d autẽ, hi q̃dem ſenſuũ, vt tactus, ⁊ guſtus manifeſte tendũt ad cor: hi aũt ſunt in capite. ſ. ſm manifeſtum, vt viſus olfatus, ⁊ auditus, ita vt ꝓpter hoc viſum ſit quibuſdaʒ ſentire animalia ꝓpter cerebruʒ: cauſa in alijs dicta eſt. ſ. in libro de partib⁹ animaliũ: vbi patet Ariſtotelem non aſſerere cęteros ſenſus eſſe in cerebro, ⁊ tactũ ⁊ guſtum in corde (quoniã, vt dictũ eſt, vbi tactus eſt, ibi ⁊ cęteri ſunt) ſed aſſerit hoc videri prima fronte: nõ tamẽ eſſe ita: cauſa aũt aſſignata eſt, quoniã cerebrũ eſt molle, ⁊ ſic videntur facile viſibilia, audibilia, ⁊ olfatilia poſſe in illo imprimere ſpẽs. At ꝓpter mollicieʒ vero non ſuſtinet motus tactiles, cum tactio ſit materialior, ideo req̃rit in tactorio aliquaʒ duritiem, quę non in cerebro, ſed in corde reperitᷣ. Pręterea non poteſt fieri viſio, vel auditio: vel odoratio in corde: niſi ſpẽs deferãtur ad cor per cerebruʒ. at tactio: ⁊ guſtatio fieri poſſunt in corde, ſpẽbus nõ per cerebrũ tranſeuntibus ſm aliquos, vtruʒ vero ita ſit, in libro de ſomno dicemus. Propter hanc differẽtiam dixerũt viſum, auditũ, ⁊ olfatum tendere in cerebrum, guſtum ⁊ tactum in cor. Cõmentariuʒ

¶ Sentiendi igitur principium, ⁊ alendi ⁊ augendi: in hac trium partiuʒ, ⁊ in corporis meditullio ſitum eſſe, viſu quideʒ ex hiſce quę dicta ſunt conſtat.

¶ Scd̃m apparentia igitur palam ex dictis: ꝙ in hac ⁊ in medio corporis trium partium ⁊ ſenſitiuę animę principium eſt, ⁊ augmentatiuę ⁊ nutritiuę.

¶ Ex his epilogat, ⁊ dicit ſm apparentia igitur, hoc eſt ſm naturales ac ſenſatas rationes palã eſt ex dictis ꝙ in hac. ſ. corde, ⁊ in medio corporis triuʒ particularũ ⁊ ſenſitiuę aĩę p̃n[m] eſt, ⁊ augmẽtatiuę, ⁊ nutritiuę, ꝉ de phyſicis rõnib⁹. Cõmentarium

¶ Ratione ꝟo: ꝙ natura in omnibus ex ijs que fieri poſſunt facere videtur quod optimuꝫ ſit. cum autem ſubſtãtię mediũ, principiũ vtrũqꝫ occupat: tum pars vtraqꝫ, tam ea quę vltimuꝫ perficit alimentum, q̃ ea quę ipſum recipit, ſuo fungi munere maxime poteſt. ita enim ſit: vt iuxta vtrũqꝫ eoꝝ, pars vtraqꝫ ſita ſit.

¶ Scōm rationem autem: quia naturaꝫ videmus in omnibus ex poſſibilibus facientē optimum. in medio autem ſubſtãtię, principio exiſtente vtroqꝫ: maxime perficit vtraqꝫ particularum proprium opus, operans. ſ. vltimuꝫ alimentum, ⁊ ſuſcipiens. penes vtrũqꝫ eniꝫ ipſorum: ſic erit.

Cōmentarius ¶ Cum induxit rationes ſenſatas, nunc inducit rationes ꝓbabiles. Et prima ratio ſic conficitur, optimum ⁊ poſſibile ſemper natura facit. principium nutritiuum, ⁊ ſenſitiuuꝫ eē in medio triũ particularum eſt melius ⁊ poſſibile, ergo nutritiuum ⁊ ſenſitiuum principium erit in medio. minor patet, quoniam cum in medio vtrũqꝫ principium fuerit, melius operari poteſt nutritiuum circa alimentum tribuendo omnibus membris circũ circa ſpiritus ⁊ calorem, vt ſit digeſtio ⁊ nutritio, ⁊ ſenſitiuum ſi eſt in medio melius poteſt operari circa ſuſcipiens, hoc eſt circa ſenſoria: quę videntur extra collocata. vnde dicit. Scōm rationem autem, qa naturam videmus in omnibus ex poſſibilibus faciētem optimum, hęc eſt maior: ſubaudi minorem, ſed nutritiuuꝫ principiuꝫ, ⁊ ſenſitiuũ eſt melius eē in medio, ⁊ poſſibile. Probationem huius ponit, ⁊ dimittit minorem, ⁊ dicit. In medio autē ſubſtãtie. ſ. totius corporis exiſtente vtroqꝫ principio. ſ. ſenſitiuo, ⁊ nutritiuo, vtraqꝫ particularum. ſ. ſenſitiua ⁊ nutritiua maxime, ⁊ melius ꝑficit proprium opus: operando. ſ. vltimum alimētum, vt dictum eſt mediante calore ⁊ ſpiritu miſſo ad epar, ⁊ ad mēbra: ⁊ melius operãdo ipm ſuſcipiens. Quidaꝫ per ſuſcipiens intelligunt membruꝫ: qđ alimentum ſuſcipit, ſed nõ placet, quia tunc prętermiſiſſet opus ſenſitiui principij, ergo per ſuſcipiens intelligit ſenſorium externũ, vt oculos, ⁊ aures ⁊ id genus, ad quę cor melius poteſt mittere ſpiritus ſenſibilis, vt per illos ferantur ſpecies ad ipſum, nam cum ponitur cor in medio erit non lõginquũ a nutrimēto, neqꝫ a ſenſorio, ſꝫ erit penes vtrũqꝫ ipſorum. ſ. ſenſorium, ⁊ nutrimentũ. ¶ Animaduerte ꝙ hęc ratio non eſt demonſtratiua, ſed coniecturalis, quoniam ſi valeret, oportet cor eſſe in medio omniuꝫ partiliter, ac punctualiter, modo cor vergit ad ſiniſtruꝫ magis q̃ in dextrũ. Eſt tamen bona coniectura, vt concludatur ꝙ ſit in medio aliquo modo, vt melius oꝑationes perficiat in omnia quę ſunt ſurſum, ⁊ deorſum.

¶ Item eiuſmodi medij locus: eius quod principatum obtinet, locus eſt.

¶ Et eſt talis medij regio: regio pricipãtis.

Cōmentarius ¶ Idem probat ſecũdo, quoniam regio medij eſt regio accōmoda principanti in tota multitudine: at principium ſenſitiuum ⁊ nutritiuum eſt principale: ergo ipſi accōmodanda eſt media regio, quę ratio non demonſtrat, quoniã a pari deberet eē partiliter in medio. Pręterea deo nõ aſſignatur centrum mundi pro regione, ſed cęlum. veruꝫ coniecturale eſt: ⁊ dialecticum.

¶ Pręterea id quod vtitur, ⁊ id quo quid vtitur, differãt nec ſe opꝫ: perinde vt tibię atqꝫ id quod eas mouet, videlicet manus.

¶ Adhuc vtens, ⁊ quo vtitur oportet differre: quemadmodum ſm potentiam, ſic vtiqꝫ contingeret ⁊ ſm modum: veluti fiſtulę ⁊ mouēs fiſtulas, manus.

Cōmentarius ¶ Tertio vtens ⁊ inſtrumenta non debent eſſe in eodem, ſꝫ ſi inſtrumenta ſunt in extremis: vtens debet eſſe in medio: ſed inſtrumenta ſenſitiui ſunt in extremis, ⁊ inſtrumēta nutritiui ſimiliter, partes enim quę nutriuntur ſunt in extremis. ergo principium vtens his, debet eſſe in medio. vnde dicit. Adhuc vtens, ⁊ inſtrumentum, quo vtitur, oportet regione differre. Dico oportet differre quemadmodũ ſm potentiam ſic contingat illa differre ſm modum ⁊ regioneꝫ et locum: potentię enim diuerſę differunt regione, ſicut differũt modo ⁊ potentię ratione: veluti differunt fiſtulę motę ⁊ manus mouens fiſtulas: nã, vt diuerſę potentię ſunt, ⁊ modo ⁊ ratione potentię: ſic ⁊ regione differunt manus, ⁊ fiſtula. Tunc ſubaudiendum, ſed ſenſoria, vt oculi, aures, ⁊ cętera id genus, ſunt extra in extremis: ⁊ membra deputata ad ſuſcipiendum nutrimentum pro maiore parte ſunt etiaꝫ in extremis, ergo principale debet eſſe in medio: quę ratio nõ demonſtratiua eſt, quoniam aliquando vtens eſt ſimul cuꝫ eo, quo vtitur vt in multis poteſt induci, eſt tamē ratio coniecturalis, ⁊ dialectica in multis vera.

¶ Si ergo animal definitum eſt eo quod ſentiendi principium habeat: hoc principiũ ſanguineis in corde, exanguibus in parte vicaria haberi neceſſe eſt.

Cor eſt p / cipiuꝫ s9

¶ Si igitur animal determinatum eſt eo ꝙ habet ſenſitiuum principium: ſanguinem quideꝫ habentibus, neceſſarium in corde hoc hēre principiũ, exanguibus aũt in ꝓportionali ꝑticula.

Cōmentarius ¶ Ex his concludit, quid eſt illud mediũ: in quo vtraqꝫ hęc ſunt, nutritiuum, ⁊ ſenſitiuuꝫ principium. ⁊ dicit, ꝙ in habētibus ſanguinem eſt cor, in exanguibus eſt proportionale, vnde dicit. Si igitur animal eſt determinatum ac definitũ per hoc ꝙ habet ſenſitiuuꝫ principium, animalibus ſanguinem quideꝫ habentibus, neceſſariuꝫ eſt in corde hoc habere principiuꝫ: exanguibus autem, in proportionali particula: ſimili modo de nutritiuo dicendum eſt. hęc ſunt, quę dicit de tertio proloquio. ¶ Sed quęres vtrum illa pars ſm quã animal eſt animal, ⁊ viuit, ſit medium ſuperioris, ⁊ inferioris. Videt̃ ꝙ non, quoniam generatio quę eſt principaliſſimuꝫ operum viuentiuꝫ: non eſt ab illa parte media, ſed potius a teſticulis, q ſunt in infera parte. Pręterea vmblicus eſt pars media ſm Ariſtotelem in libris de animalibus: ergo tale principium deberet eſſe in vmblico. Pręterea hyſtorici ſemper medium acceperunt ab vmblico. dixerunt eniꝫ vmblicuꝫ Italię eſſe campum arietinũ, vt Plinius inquit. ¶ Candauēſis reſpondet ꝙ duplex eſt mediuꝫ inter ſuperius ⁊ inferius. vno modo ſm ſitum: alio mõ ſm virtutem. Sol eniꝫ virtute quideꝫ in medio eſt, ſitu ꝟo eſt in infima ſphęra ſm Phõs. Tunc dicit, ꝙ nutritiuuꝫ ⁊ ſenſitiuum principium: ⁊ illa particula per quaꝫ animal eſt animal, ⁊ viuens, eſt in corde, quod ſm virtutem eſt medium: non auteꝫ in vmblico: quoniaꝫ vmblicus eſt mediuꝫ ſm ſitum. Quę poſitio eſt contra Ariſtotelem, qui ſenſu ⁊ ratione probauit parteꝫ illaꝫ eſſe mediã ſitu, ⁊ hoc ideo, quia eſt media virtute. Ideo debes ſcire ꝙ Ariſtoteles lꝫ propoſuerit ꝙ hęc pars debeat eſſe media anterioris, ⁊ poſterioris, ⁊ inferioris, ⁊ ſuperioris, nũqꝫ probauit ꝙ debeat eſſe media

De media parte aialis.

anterioris

anteriorꝭ ⁊ poſterioris, nec dextri ⁊ ſiniſtri: ſed ſoluꝫ ꝙ ſit media inferioris, ⁊ ſuperioris: vt patet legenti ⁊ conſiderāti rationes ſuas: nec potuit hęc ꝓbare, qm̄ eius probatio nō fuiſſet vniuꝛſ̄is in omnibus viuentibus: non enim plantę habent anterius ⁊ poſterius: nec dextrum nec ſiniſtruꝫ, ſed ſoluꝫ inferius ⁊ ſuperius, ideo eius intentio eſt ꝙ pars hęc ſit media ſuperioris ⁊ īferioris. Scḋo accipio ꝙ Ariˡᵉˢ loqtur de medio inter partes per ſe, ⁊ quę ſunt q̄ſi fines, non autē de medio omnium partiuꝫ. Partes autē per ſe ſunt tres, ps quę cibum accipit, pars quę cibū ſuſcepit, ⁊ pars per quam emittit excremētum, cęterę autē partes ſunt per accidens: qꝛ ordinatę ad has. His acceptꝭ dico ꝙ pars per quam aīal eſt animal, ⁊ viuēs, eſt in medio ſm̄ inferius ⁊ ſuperius virtute ⁊ ſitu, qm̄ eſt cor, qḋ eſt mediuꝫ eſſentialiū partiū triū. Pars ꝟo media ſimpl'r, eſt vmblicus queꝫ ideo natura in medio cōſtituit, qm̄ in vtero pars illa ſe habet vt principiū nutritiuū oium partiuꝫ eſſentialium, ⁊ accidētalium: naꝫ ꝑ illam fętus trahit nutrimētum: ⁊ mittit ad mēbra. Tunc ad rationes pꝫ ſol'o. teſticuli eni nō ſunt principiū generatiōis, niſi ꝑpter calorem miſſum ad eos a corde. Ad illḋ de vmblico patet ſolutio: eſt enim vmblicus medium cōſideratis etiam partibus accidentalibus.

¶ Porro aīaliū partes oēs totūqꝫ corpus: calorem quēdam nālem inſitū habēt. Quocirca dum viuunt, calida apparent: dū mortua ſunt atqꝫ vita deſtituta, contra.

¶ Oēs aūt particulę ⁊ totum corpus aīaliuꝫ: hn̄t quandā inſitā caliditatē nāleꝫ. Quaꝑꝑ viuentia quidem, videntur calida: morientia aūt ⁊ priuata vita, contrarium.

Cōmentariuꝫ ¶ Cum accepit tres ſuppōnes, quaruꝫ prima fuit, ꝙ aīa ſit in vna de principalibꝰ partibus. 2ª fuit, ꝙ per eandē pteꝫ aliqd eſt aīal, ⁊ viuēs. Et 3ª fuit ꝙ hęc per quā aīal eſt aīal, ⁊ viuēs, eſt medium ⁊ ipm̄ cor. Nūc accipit 4ᵃᵐ ſuppōneꝫ magis ad rē attinētē. Et ſuppō 4ª eſt ꝙ ſingulę aīalis ptes, ⁊ totū ipm̄ aīal, hn̄t quādam inſitā caliditatem naturalem, quā ſuppōnem Ariˡᵉˢ nō ꝓbat niſi ſigno, qm̄ demr̄atiōe ꝓbata eſt in libro de generatione, ⁊ in libro de cauſis longitudinis, ⁊ breuitatis vitę. Affert autem ſignum ex eo, quoniā viuentia quidem, dum viuūt calida vidētur ad ſenſuꝫ: morientia ꝟo, ⁊ ea: quę vita ſunt priuata vident̄ ꝯriū. ſ. frida.

¶ Neceſſarium aūt eſt: vt eius caloris pricipiū ſanguineis in corde, exanguibus in ꝓportionali habeat̄. cibū eni nāli calore cōficiūt atqꝫ concoquūt oia: ſed īprimis id qḋ potiſſimum eſt, nēpe cor aut qḋ ei ꝓportione reſpondet.

¶ Neceſſariū aūt, eſſe caliditatis huius principiuꝫ, in corde, ſanguinē hn̄tibꝰ: exāguibꝰ aūt, in proportionali. operant̄ eniꝫ ⁊ digerūt nāli calido alimētū oia: maxie āt, qḋ pricipaliſſimū.

Cōmentariuꝫ ¶ Hic ponitur (vt mihi videtur) 5ª ſuppoſitio, eſt autē hęc, ꝙ principium principale, quo ſingl'ę aīalis partes, atqꝫ totum aīal eſt calidum, eſt cor, in ſanguinem hn̄tibus, in exanguibus autem, aliqḋ vice cordis. ꝓbat hanc ſuppōnem, ab eodem eſt calidum, a quo principaliter fit digeſtio: cuꝫ ois digeſtio perficiatur calido: ſed digeſtio principal'r ⁊ maxie eſt a corde, vt ꝓbatū eſt, ergo ⁊ caliditas hęc eſt a corde.

¶ Quāobrē cęterarū partiū calore frigefacto, vita remanet: cordis, prorſus īterit. ꝙ oibꝰ īde caloris pricipium pēdeat: ⁊ aīa q̄ſi ignita ſit in hiſce partibus, ſanguineoꝝ in corde, exanguiū in parte proportionali.

¶ Quapropter aliȷ̄s qdē partibꝰ īfrigidatis, remanet vita: eo aūt qui in hoc, corrumpit̄ oino. qꝛ hinc pricipiū oibus dependet caliditatis: ⁊ aīę tāqꝫ ignitę in his particulis, exanguiū qdē in ꝓportionali, in corde aūt ſanguinē hn̄tiū.

Cōmentariuꝫ ¶ Scḋo eādem ſuppōnē ꝓbat a ſigno, qm̄ ſtat vita oibus aliȷ̄s partibꝰ infrigidatis, at infrigidato corde, nō ſtat vita: ergo origo caliditatis eſt in corde. vn̄ dicit. Quaꝑꝑ aliȷ̄s qdem partibus infrigidatis, corde ꝟo remanēte calido, ſtat vita, eo aūt calore infrigidato, qui eſt in hoc. ſ. corde, aīal oino corrumpit̄. Et hoc nō eſt ob aliud, niſi, qꝛ hinc p̄ncipiuꝫ caliditatis ⁊ animę dependet: ⁊ hoc eſt pro tanto qꝛ caliditas ⁊ aīa eſt in his particulis veluti ignita, ⁊ accēſa a corde: quę durat donec calor eſt in corde. Uerum nō eodem modo in omnibꝰ aīalibus: hoc eſt, qm̄ exanguium aīaliuꝫ qdē cal'itas eſt in ꝓportiōali cordi: in corde aūt ſanguinē hn̄tiū.

¶ Neceſſuꝫ itaqꝫ eſt: vitā ⁊ īcolumitatem huiuſce caloris, item mortem ⁊ eiuſdem corruptionem, ſimul eſſe.

¶ Neceſſe eſt igitur: ſimul vitam exiſtere, ⁊ calidi huius ſaluationem, ⁊ vocatam mortem, ⁊ huius eſſe corruptionem.

Cōmentariuꝫ. ¶ Ex his ſuppōnibꝰ accedit ad cauſas ſenectutis. Et p̄ ꝯcludit cām vitę, ⁊ mortis, poſtea cauſam ſenectutis enititur aſſignare ex dictis. Concludit autē cām vitę ⁊ mortis ex ipſa caliditate, nam tādiu vita eſt, q̄ꝫdiu hęc caliditas ſeruatur: mors ꝟo erit huius caliditatis corruptio.

¶ At ꝟo ignis duas eſſe corruptiōes videmꝰ: marcorem ⁊ extinctionē. Eā quę a ſeipſo ꝓuenit, marcoreꝫ appellitamus: quę ꝟo a contrariȷ̄s, extinctioneꝫ. ⁊ illam quidem, ſenectutem: hanc autem, violentiam.

¶ At ꝟo ignis qdē duas videmꝰ corruptiōes: marcedinē ⁊ extinctionē. Uocamꝰ aūt eā qdē quę a ſeipſo, marcedinem: eā aūt q̄ a cōtrariȷ̄s, extinctionem. illam quidem, ſenectutem: hanc autem, violentiam.

Cōmentariuꝫ ¶ Aſſignata cauſa vitę ⁊ mortis ex calido: nūc aſſignare intendit cauſaꝫ ſenectutis, ⁊ iuuētutis. Et p̄mo exponit qd ſit ſenectus, dans ītelligere qd ſit iuuentus. 2º aſſignat cauſaꝫ ſenectutis dans ītelligere cām iuuētutis. De p̄ma parte intendit, ꝙ ſenectus ſit nālis corruptio calidi īnati. Ad cuius euidentiam per exemplū ſumptuꝫ ab igne, declarat duplicem eē corruptionē, alteraꝫ, quā marcedinē ſiue marcorem appellat, alterā, quā appellat extinctionem. Marcor ſiue marcedo eſt qua calidū inatum a ſeipſo corrūpit̄ per reſolutionē paulatinaꝫ humidi nālis: extinctio ꝟo eſt qua cal'm īnatum a cōtrario ſuo corrūpitur. Tūc vult ꝙ corruptio p̄mō. ſ. nālis, quę dī marcor, ſiue marcedo eſt ſeniuꝫ. 2º mō neqꝫ eſt ſeniū, neqꝫ iuuentus, ſed dī violētia. vn̄ dicit. At ꝟo ignis qdem duas videmus corruptiones, marcedinē, ⁊ extinctionē: ⁊ exponit has, ⁊ dicit. Uocamus autē eam corruptionē quę eſt a ſeipſo per reſol'oneꝫ humidi, in quo fouet̄, marcedinē, eā autē quę eſt a cōtrariȷ̄s, vt a frigido vel alio, vocamus extinctionē. Tūc exponit, quid ſit ſenectus, ⁊ dic. Illam qdem. ſ. marcedinē vocamus ſenectutē, hanc autē. ſ. extinctionē non vocamus ſenectutem, neqꝫ iuuētutem, ſed

violētiam:⁊ cauſa quare dicit̃ violētia eſt,qm̃ calidu₃ erat aptum adhuc ſubſiſtere:ſed occupatu₃ vi a contrarijs/corrumpitur.Pręterea violentū eſt qđ breui tēpore fit,⁊ quoniā corruptio a contrarijs breui admodum tēpore fit.ideo violētia dicenda eſt.Ex quo ſeqtur marcedinē quā Plini⁹ marcorem vocat,eē nālem corruptionē/tum qa non eſt vi facta a ɔ̃rijs,tū₃ ēt qm̃ non eſt repentina,ſed paulatina.

⸿ Utraq₃ tñ corruptionē:eadē de cā fieri accidit.ſubſidēte eteni₃ cibo ꝙ calor eū accipe nequeat:corrūpit̃ ignis.na₃ ɔ̃riū ipm̃ ɔcoctionē intercipiēs:quo min⁹ ille nutriat̃,ipedit.

⸿ Accidit aūt:ambas ꝑpter idē fieri corruptiones.deficiēte eni alimēto,nō potēte calido accipere alimentū:corruptio fit ignis.ɔ̃riū enim ceſſare faciēs digeſtionē:prohibet nutriri.

Cōmētarium ⸿ Aſſignat cām vtriuſq₃ corruptionis,⁊ ꝑ ꝓponit hoc,⁊ dicit.Accidit aūt:ambas corruptiões nālē ⁊ violētam ꝑp idē fieri:⁊ ab eadē cauſa.ſ.ex eo qꝛ nō pōt calidū nutriri,cu₃.n. humidū fit ineptum ad nutriendū calidum eſt aliqñ cauſa marcoris,ac naturalis corruptiōis,aliqñ violētię.⁊ hoc exponit,⁊ dicit.Deficiēte eni alimēto,aut ablatiōe,aut ineptitudie,cū cal₃ nō pōt accipere alimētū,fit ignis corruptio.ſ. q̄ ē nālis:ǵ paulatim humidi defect⁹ eſt cā corruptiōis nālis:q̄ ē marcor.fit ēt violētia a ɔ̃rio frigido/nā ɔ̃riu₃ faciēs ceſſare digeſtionē ifrigidādo,ꝓhibet calidū nutriri:cum,ꝓhibeat digeſtionē,ꝓhibet gnōnē humidi/cū humidum non generatur,calidū non nutrit̃:⁊ ſic fit violentia.

⸿ Eſt ēt qñ ignē marceſcere cōtingit:ampliori calore ob id collecto,qa neq₃ ſpiraminis qcq̄ꝫ habeat neq₃ refrigerij.ita eni calor plurim⁹ ſeſe itercolligēs:alimētū celerrime aſſumit.idq₃ pri⁹facit:q̄ꝫ vt vlla reſpiratio adhiberi queat.

⸿ Añq₃ aūt marceſcere accidit:ampliori ɔgregato calore,ppea ꝙ nō reſpirat neq₃ ifrigidatur.cito enim ⁊ ſic conſumit alimentum,multum congregatum calidum:⁊ pręuenit conſumere anteq̄ꝫ adſit euentatio.

Cōmentariu₃ ⸿ S₃ dices q̄t modis fit corruptio,q̄ eſt marcedo ſiue marcor,quę eſt corruptio humidi nō a frido:ſ₃ a ſeipſo/vel meli⁹,cū dixit ſenectutē eē marcorē:nūc exponit q̄t modis fit marcor,vt oſtēdat qs marcor ſit ſenect⁹,⁊ dicit,ꝙ vno mō fit(vt dcm̄ eſt)qñ cal'm paulatine ſuū humidu₃ exiccādo,tādē ɔſumit̃ defectu nutrimēti:alio mō fit ampliori cōgregato cal'o,qđ eē pōt/vel qa aīal nō reſpirat,⁊ iſpirat,vt refrigeret̃ ab aere attracto,⁊ expellat aerē cal'm:neq₃ infrigidat̃,mō quo piſces ifrigidari ſolēt trahēdo aquā,⁊ expellēdo aliā calidā:nā multū cōgregatū cal'm ꝭ pacto exꝓhibita euētatiōe,cito ſic ɔſumit alimētū ei⁹.ſ.humidū,⁊ ꝓuenit ɔſumere illđ humidū añq̄ꝫ adſit euentatio,ǵ marcedo q̄ eſt corruptio cal'i nō a frigido/ſed a ſeipſo,vno mō fit paulatine,inq̄tū cal'm nō auget̃,ſ₃ defectu humidi paulatine deficit:⁊ hec,ꝑꝑe eſt ſenect⁹.alio mō fit a ſeipſo,inq̄tu₃ augetur ⁊ cito exiccat humidū:⁊ hęc nō eſt ſenectus.

⸿ Quocirca nō modo minor ignis,maioris acceſſu marceſcit:verū etiam ipſa per ſe lucernę flāma maiori flāmę indita adurit̃,haud aliter q̄ꝫ qđuis aliud cremabile.Cuius rei cauſa eſt: ꝙ flāma maior,minoris alimētum prius occupat q̄ꝫ aliud ſuperueniat.ignis aute₃:fluminis inſtar perpetuo gignitur atq₃ fluit.verum id: prę celeritate nos latet.

⸿ Quapp nō ſolum marceſcit minor ſecus maiorē ignē:ſed ⁊ ipſa ſm̄ ſeipſa₃ lucernę flāma impoſita in maiori flāma cōburitur,ſicut qđcūq₃ aliđ vſtibiliū.Cā aūt:qa alimētū qdē exiſtēs i flāma,ꝑoccupat accipe maior flāma pri⁹ q̄ꝫ adueniat alterū.ignis aūt:perſeuerat ſemꝑ fiēs ⁊ fluēs ſic fluui⁹.ꝭ latet ꝑp velocitatem.

⸿ Ex his ɔcludit,ꝙ ignis aliqñ corrumpit̃ a maiori ꝑ iuxta pōnē ad illū:cu₃.n.ꝑuus ignis iuxtaponit̃ magno,magnus extēdit ſe ad humidū in q̄ fouebat̃ ꝑuus,⁊ ſic exiccās illud citi⁹ q̄ꝫ exiccabat̃ a ꝑuo,eſt cā,vt ꝑuus ille ignis corrūpat̃ citi⁹ q̄ꝫ de ſe erat apt⁹corrūpi:aliqñ corrūpit̃ a maiori,qñ ipo nit̃ in maiori igne,cū.n.mior flāma h₃ aliqđ de hūido itra ſe,ipoſita magnę flāmę,fit veluti illi⁹ pabulu₃,⁊ ſic ab illo ɔſumit̃/ac ſi eēt vnū vſtibile.vñ dic.Quapp nō ſolū marceſcit mior.ſ.ignis poſit⁹ iux̃ maiorē ignē,ſubaudi q̄ maior ignis ꝑoccupat humidū mioris illđ exiccādo,ſ₃ ⁊ ipa lucernę flāma ſm̄ ſeipſa₃ ipoſita in maiori flāma,veluti cū ꝑuicſ vectis ꝑuus accēſus in magna flāma,comburit̃,ſic qđcūq₃ aliđ vſtibiliū,vectis eni ille igni⁹ itra ſe h₃ humidu₃,ideo vrit̃:vt qđuis vſtibile:⁊ ꝭ dic.Cā aūt/qa alimētu₃ qdem exñs in flāma ꝑua,ꝑoccupat accipe maior flāma ꝑus q̄ꝫ adueniat alteru₃/ꝭ eſt altera flāma ꝑua,⁊ accipiat illud. Jmagiat̃.n.Ari^les in ꝑua flāma eē humidum,⁊ eſt rō,qm̄ flāma eſt fum⁹ardēs 2° de gnōne/nō ardet aūt fumus,niſi hēt aliqđ hūidi vnctuoſi.ǵ in flāma ꝑua eſt hūidū vnctuoſu₃,ignis ǵ maior accipiēs illđ hūidū ꝑus q̄ꝫ ꝑua flāma accipiat,qa cū ſit maior,fit velocior in accipiendo,ꝑoccupat ꝑus q̄ꝫ ꝑoccupet̃ illđ a ꝑua:⁊ ſic ꝑua vrit̃ a magna.¶ S₃ dices ꝭ ꝑoccupatio nō pōt fieri a magna flāma,niſi fieret de nouo ex illa,⁊ ꝑor trāſiret,iō dic.Jgnis aūt pſeuerat ſemꝑ fiēs,⁊ fluēs ſic fluui⁹,vex̃ iſte fluxus latet ꝑpvelocitatē.Et ſic p₃ ꝙ flāma mior dupl'r pōt a maiori corrūpi,aut qꝛ ei⁹ humidū in q̄ illa eſt accēſa,exiccat̃ citi⁹a magna,q̄ꝫ erat ab illa ꝑua exiccabilis,aut qꝛ ipſa cōburit̃ a magna ꝑp eā,qa ipſa eſt res hūida.Ex his vult hīc,ꝙ ſenect⁹ſit marcor,ſiue nālis corruptio cal'i,nō illa qdē,q̄ fit ampliori facto cal'o:ſ₃ illa,q̄ fit ꝑ paulatinā hūidi reſolōnē,ꝑ quā ɔtinuo cal'm fit fridi⁹.¶ Ex q̄ ſeqt̃ qđ ſit iuuēt⁹,ſic.n.ſenect⁹ eſt nālis corruptio cal'i paulatine facta vſq₃ ad finē,ita iuuēt⁹ ē paulatina gñatio cal'i vſq₃ ad ɔſiſtētia₃.Aiaduerte ꝙ gñatio vno mō accipit̃ ꝑ rei factura,q̄ res nūc ꝑ eſt,⁊ ſic gñatio cal'i nō eſt iuuēt⁹.Alio mō accipit̃ ꝑ acceſſu ad ꝑfectōe₃/⁊ ꝭ pacto accedēs ad virilitatē gñari dr̃ 1° lib°ð gnōne/⁊ ꝭ mō gñatio cal'i q̄ cal₃ accedit ad ɔſiſtētiā,dr̄ iuuēt⁹.Siłi modo corruptio vno°accipit̃,ꝑ morte/q̄ res ꝑ nō eſt,⁊ ſic corruptio nō eſt ſenect⁹,alio° accipit̃ ꝑ receſſu a ꝑfectiōe,⁊ ſic corruptio eſt ſenect⁹.Ex qb⁹p₃ qđ ſit ſenect⁹,⁊ qđ iuuent⁹,eſt.n.ſenectus nālis ⁊ paulatinea cal'i corruptio,q̄ recedit a ꝑfectiōe ad nō eē:dico nālis ad dĩa₃ violētę:dico paulatina ad dĩā marcedis,q̄ fit ɔgregato ampliori cal'o.Juuēt⁹ ꝟo ē nālis,⁊ paulatina gñatio cal'i,q̄ accedit cal₃ ad ꝑfectionem/dico nālis,ad dĩa₃ violētę gnōnis,q̄ fit ampliori cal'o ɔgregato/dico paulatina ad dĩā gnōnis,q̄ eſt factura viuētis ſubita.Cāę ꝟo ſenectutí,⁊ iuuētutis ex his ēt patet,ſeneſcit eni viuēs ifridatiōe cal'i inati paulati₃ facta ex exiccatiōe hūidi,⁊ ſic duę ſūt cāę,cal'i ifridatio,⁊ hūidi exiccatio. Juuētutis ꝟo duę oppoſitę/cal'i auctio,⁊ hūidi vigoratio ac depuratio,vt dicemus.¶ Sed dubitatur primo quoniam Plato ſpatium vitę appellat ętatem,Ari^les ꝟo 1° lib°rhetoricoru₃ ſenectutem

Cōmentariu₃

Quid iuuentus.

De etatibus.

ſenectutem aſſerit eē ſpatiū vitę,in quo calidum paulatine
infrigidat̄,⁊ humidū exiccat̄.Juuentutē ꝟo ſpatiū,in quo
calm̄ paulatine ꝑficit̄,⁊ humiduꝫ melius ad calm̄ ꝓportio/
nat̄.ſed ſpatiū nō eſt gñatio,nec corruptio,ſꝫ tp̄s has mēſu
rans.ergo Ariˡᵉˢ nō vr̄ ſibiipſi ꝯſtare.Pręterea Ariˡᵉˢ inter
iuuētutē ⁊ ſenectutē ponit mediā ętatē.ſ.virilitatem,in qua
calm̄ ꝯſiſtit.Dicit eni ꝫ° rhetoricoꝝ hāc eē mediā ętatem.
Hic aūt nō vr̄ inuere,niſi duas ętates.Pręterea Hippocra
tes vult q̄tuor eē ętates,pueritiā ſiue iuuētutē,virilitatē,ſe/
nectutē,⁊ decrepitatē.Inſuꝑ aſtronomi velle videt̄ eē ſeptē
ętates ꝑ nūo planetarū:⁊ ſic quę hic Ariˡᵉˢ ait,et māca vi/
dent̄,⁊ nō ꝯſona dictꝭ alioꝝ,nec ſuis.¶ Pro ſolōne igit̄ ani/
maduerſiōe dignū,ętatez apud Ph̄os bifariaꝫ accipi,aut
māliter,ꝑ decurſu,q̄ tp̄e quodā deſcribit̄:aut formalr̄,ꝑ tē/
porali ſpatio decurſuꝫ illū mēſurāte.Prima quidem rōne
trāſmutatio ipſa,qua viuēs ab ortu trāſmutat̄ ad mortem
dr̄ ętas.Scd̄a ꝟo rōne,tp̄s mēſurās hāc trāſmutationē,vl̄
decurſuꝫ dr̄ ętas.Ariˡᵉˢ igit̄ in ꝫ° libᵒ rhetoricoꝝ ſumpſit ęta
tez formalr̄ pro mēſura:hic ꝟo ſumit ętatē māliter ꝑ decur
ſu,ſiue trāſmutatiōe mēſurata/qua viuens poſt ortū decur/
rit,ac trāſmutat̄ ad mortē.¶ De ꝑtibꝰ ꝟo ętatis viuētis vl/
terius aīaduertēdū,ꝙ cū ętas ſit mutatio quędā/ideo quot
mutatiōes hꝫ calm̄ ipm̄ ad humidū,ꝑ quę ṕncipalr̄ eſt vi/
ta,tot ꝑtes hꝫ ętas,⁊ qm̄ calm̄ ſm̄ rē duas tm̄ hꝫ mutatōes,
alterā,qua accedit ad eiꝰ ꝑfectionē,quā hr̄e pōt in vita:⁊ h̄
vocat̄ gñatio,⁊ iuuētus.Alterā/qua recedit ab eiꝰ ꝑfectiōe,
vſqꝫ ad totalē finē,⁊ hęc vocat̄ corruptio ⁊ ſenectꝰ.De cau/
ſis ꝟo dicamus,ꝙ humidum vitale in vtero,⁊ in pueritia
ſemꝑ eſt ipurū:qm̄ multas ſuꝑfluas humiditas ꝯhit(vt di
ctū eſt in libro de lōgitudīe vitę)a parētuꝫ ſemibꝰ.q̄ vitale
agēs in hꝰ humidū,cōtinuo ipm̄ depurat,⁊ ſicut illud ma/
gis depurat,ita calidū magis,ac magis creſcit.Ex h̄ igitur
pꝫ cā gnōnis/calidi,⁊ iuuētutis,gñat̄.n.calꝫ ⁊ magis ac ma
gis ad ꝑfectionē accedit,quo magis ac magis humidū nāle
depurauerit.Cā ꝟo corruptiōis,⁊ ſenectutis,eſt:qm̄ poſtq̄
calm̄ depurauit humidū,exiccare illō icipit,⁊ ſicut humi/
dū magis exiccat̄,calm̄ diminuit̄,⁊ ifridat̄,⁊ ſic poſt d̄pu/
ratiōnē ſeneſcit,quo magis calm̄ ipm̄ ifridat̄,⁊ humidum
exiccat̄.Ex his pꝫ ꝙ nō q̄lꝫ marcedo,ſiue nō q̄lꝫ calī corru
ptio a ſe eſt ſenectꝰ,qm̄ nō illa,q̄ fit ampliato calō:qm̄ lꝫ il/
la nō fit a ꝯrio violētiā iferēte,eſt repētina.¶ Pro ſolone q̄
rōnū,debes ſcire,ꝙ de gnōne ⁊ corruptiōe calī poſſumꝰ lo/
qui ex ꝑte rei:⁊ ex ꝑte nr̄i.Ex ꝑte q̄dē rei nō eſt dare ętatez
mediā aliquo notabili tp̄e deſcriptibilē iter iuuētutē ⁊ ſene
ctutē:qm̄ calm̄ nāliter agit in humidū,⁊ humidū ſemꝑ na/
turalr̄ patit̄.Et h̄ pacto ex rei nā,nō dat̄ ętas media,q̄ eſt
veritas:qm̄ nō eſt dabile tp̄s,in quo calm̄ nec depuret,nec
deſiccet humidū:quotus.n.tp̄e dato,ſi nō depurat,exiccat,
⁊ ſi non deſiccat,depurat.Ex ꝑte ꝟo nr̄a dat̄ ętas media:in
qua calm̄ notabilr̄ nec depurare,nec exiccare vr̄ humidū:
⁊ hęc ętas dr̄ virilitas:q̄ vt Ariˡᵉˢ inq̄t in ꝫ° rhetoricoꝝ.eſt a
30° anno vſqꝫ ad 35ᵐ.In hoc eni tp̄e notabilr̄ nec appꝫ hu/
midi exiccatio,nec humidi depuratio/ſꝫ vr̄ q̄dā ꝯſiſtētia:⁊
ſic Ariˡᵉˢ diſtinguēs ętates,quo ad nos in ꝫ° libᵒ rhetorico/
rū,tres ętates ꝯſtituit.Hic ꝟo ętates cōſiderans quo ad rei
nām,ſolū duas inuit:ſenectutē,vꝫ,⁊ iuuētutē.De his ꝟo ęta
tibus,⁊ quot,⁊ q̄:Ariˡᵉˢ dicet in libᵒ de morte,⁊ vita:⁊ nos il/
lic repetemus.Hactenꝰ de pōne Ariˡⁱˢ.¶ Ptolemeꝰ ꝟo 4°
libᵒ apoteˡᵘᵐ/ętates diſſecuit ꝑ nūo planetarū accipiētium
dn̄iū in vita cuiuſqꝫ viuētis,deditqꝫ lunę ṕmos q̄tuor vitę
annos.Annos decē ſequētes vſqꝫ ad 14ᵐ dedit mercurio,q̄
imediate ſequit̄ lunam.Annos octo poſt hos ſequētes de/
dit veneri vſqꝫ.22.Poſt hos annos.19.ſequentes dedit ſo/
li/vſqꝫ ad.42.Annos.15.poſt hos ſequētes d̄dit marti vſqꝫ
ad.50.Annos.12.poſt hos ſequentes dedit ioui vſqꝫ ad.62.
Annos vitę vltimos dedit ſaturno:qui decrepitatez in vita
poſſidet.Probauit autē Ptolęmeus ętates has dari ſeptē
ſtellis ex ꝯcordia ꝓprietatum:quę in ipſis ętatibus reperi/
untur,cū proprietatibus,quę reperiunt̄ in ſtellis.Medici
ꝟo diuiſerūt ętatez in quatuor partes,in pueritiam,iuuen/
tutem,ſenectutē ⁊ decrepitatez.Ptolęmeus huius cauſam
ex luna nāciſcit̄,nam cum luna ſit humidoꝝ domina,ſętꝰ
oēm rem ſuaꝫ habet a luna:qđ Ariˡᵉˢ affirmat libro de ge/
neratione aīalium 5°.vt igit̄ luna ętates quatuor habꝫ.Pri/ Cap. 10.
mam q̄dem humidā a coitu cum ſole vſqꝫ ad medietatez.
Scd̄am calidam a medietate ad pleniluniuꝫ.Tertiā ſiccaꝫ
a plenilunio ad ſcd̄am medietatez.Quartaꝫ frigidaꝫ ab il/
la medietate ad interluniuꝫ:ſic quoqꝫ fętus,vt effectus lu/
nę decurrēdo ad finez vitę quatuor ętates habꝫ.Primā in
qua viget humiditas,pueritiā.Scd̄am in qua viget calidi/
tas,iuuētutē.Tertiā in qua viget ſiccitas,ſenectutez.Vlti/
mam in qua viget frigiditas,decrepitatē.Alij ꝟo chronica
dant ſoli,qđ Ariˡᵉˢ non abhorret libro de generatione ani/
maliū allegato.Ideo ętates q̄tuor eſſe affirmāt pro nume/
ro horarū anni q̄tuor,⁊ elemētorum,vt Hippocrates ſen/
tit.Medici iuuētam adhuc diſſecarunt in quinqꝫ partes ꝑ
numero quinqꝫ mutationum,quę videtur in ea cōtingere.
Prima dicit̄ vſitato ꝟbo ab eo infantia:quę incipit ab or/
tu vſqꝫ ad dentiuꝫ originē.Hinc ad cōcuſſionez humidi,in
qua calidꝫ acui videt̄,⁊ pruritus ⁊ inguina declinare inci/
pit,pueritia dicat̄.Hinc ad emiſſionē ſeminis ętas dicit̄ pu
bertas.Hinc expulſionē piloꝝ barbę,dicitur crinita ętas.
Hinc ad ꝑfectaꝫ ſeminis maturationez dicit̄ iuuētus.Ari/
ſtoteles autē ſumens ętatez pro mutatione calidi,cū ex ꝑte
rei duas tm̄ mutationem inuenit,duas ętates ex ꝑte rei tm̄
ſignificauit.Ex his patet ſolutio ad obiecta.Hęc de ętatibꝰ.

¶ Quęrit̄ vlterius vtrum viuens,⁊ quęlibet eius particulā
caliditatē inſitam ac nālem habeat.Videt̄ ꝙ nō:quoniam
plantę in hyeme,⁊ piſces ad tactuꝫ reperiunt̄ frigidi.igitur
non q̄dlibet viuēs caliditatez inſitam,⁊ nālez habet.In cō/
trariū eſt Ariˡᵉˢ in textu.¶ Candauēſis,⁊ alij iuniores con/
uenerūt,ꝙ q̄dlibet viuēs,⁊ quęlibet illius ꝑs caliditatē in/
ſitam,⁊ nālem habeat.verū non eodē modo(vt Candauē
ſis exponit)nam quę habēt nālem caliditatem merito ſuę
miſtionis tm̄:hęc paruaꝫ,⁊ remiſſam caliditatē habent,vt
metalla,lapides,⁊ id genus.Quę autē nālez caliditatez ha
bēt,⁊ ratione qua miſta ſunt,⁊ rōne qua animata aīa vege
tatiua ſolum:hęc maiorē caliditatem habēt,quā,quę illam
habēt ratione,qua miſta ſoluꝫ.Cauſa eſt,quoniā inſtrumē/
tum aīę vegetatiuę eſt ipſuꝫ calidum.ꝓpter hanc cām plā/
tę calidiores ſunt metallis:⁊ lapidibus,cęteriſqꝫ miſtis ſo/
lis.Quę ꝟo caliditatē hn̄t rōne,qua miſta,⁊ qua vegetati/
uam aīam habēt,⁊ qua ſenſitiuā etiā habent:hęc maiorem
adhuc caliditatez nālem hn̄t q̄ꝫ cętera.Et cauſa eſt,qm̄ oīs
oꝑatio ſenſus exiccet̄ ꝑ calm̄:⁊ ita hęc cum multiplici rōne
caliditatē habeāt:vident̄ habere maiorem q̄ꝫ cętera.Hinc
graduat mēbra Candauēſis,⁊ dicit,ꝙ ꝑtes aīalis,q̄ ſolū ca
liditatē hn̄t,q̄tenus miſtę ſūt,⁊ nō q̄tenus aīatę,debilē ca/
liditatē hn̄t,vt cerebrū.Cerebrū eni eſt miſtū nō tm̄ ſm̄ ipꝫ
eſt aīatum,qm̄ nō nutrit̄ ꝑꝑ excellētiā ſui humidi,fouetur
autē ⁊ ꝯfortat̄ ab humido exn̄te in myringis ⁊ pelliculis,q̄
cooperiūt ipm̄,quarū vna dr̄ pia/alia dura mr̄.Partes ꝟo
aīalis q̄ miſtę ſūt,⁊ cū hoc viuūt,vt oſſa,maiorē hn̄t calita/
tē,q̄ tm̄ nō ſentiūt:q̄ deniqꝫ miſtę ſūt,viuūt,⁊ ſentiūt,vt ca/
ro,adhuc maiorē hn̄t.Diuꝫ aūt maximā hꝫ cor,in q̊ ē ṕnᵐ
nutritiuū ⁊ ſenſitiuum.Alij iuniores refutāt hęc,qm̄ inopi/
nabile videt̄ aliquā partem aīalis ṕncipalē eē,⁊ nō eē aīa/
tā,nec nutriri.Cerebrū aūt eſt ꝑs aīalis,⁊ q̄dem,ṕncipalis.
ergo nutrit̄ ⁊ eſt aīatuꝫ.Pręterea cerebrū notabilr̄ auget̄,
ergo ꝑ ſe nutrit̄.Añcedēs pꝫ ad ſenſuꝫ,⁊ ꝯñtia pꝫ rōne/qm̄

De cōplo/ne viuen/tiū ⁊ ꝑtiū coꝝ.

augmẽtū ꝓſupponit nutritionẽ. Jdeo dicũt eẽ dñiam inter hĩe caliditatẽ, ⁊ denoiari calidũ. Ethiops eni hꝫ albedineꝫ/ nõ tñ denoiat albus. ideo volũt illud eẽ denoiandũ calm̃, qđ plus hꝫ de caliditate ꝙ̃ de frigiditate: frigidũ ẽt di eodẽ mõ. Tũc dicũt oẽ miſtũ, ⁊ oẽ viuẽs, ⁊ oẽ aial, ⁊ ꝙ̃libet pteꝫ hoꝝ hĩe caliditatẽ, vt ꝓbatũ eſt ex rõnibꝰ Cãdauẽſis, nõ tñ ęq̃liter, qm̃ q̃dã maiorẽ, q̃dã minorẽ. 2° dicũt, nõ oẽ viuẽs eẽ ſimplr̃ calidũ, qm̃ nõ oẽ viuẽs hꝫ plus de calõ ꝙ̃ de frigido, nec q̃libet ps viuẽtis eſt ſimplr̃ calida, qm̃ nõ q̃lꝫ ps viuẽtis hꝫ plus de calõ ꝙ̃ de frigido. Cerebrũ.n. hꝫ plus de frido ꝙ̃ de calido. 3° dicũt ꝙ oẽ viuẽs eſt calm̃ reſpectiue, qm̃ in reſpectu ſuiipſiꝰ mortui: vt Ariſ^{les} in textu dixit. Et tu ĩtellige oia hęc de caliditate iſita/ ⁊ nãli. Accñtali.n. calitate mortua pñt eẽ calidiora. Cã aũt huiꝰ ꝯnis eſt qm̃ oẽ viuens nutrit̃. g° dꝫ hĩe maiorẽ calitatẽ ꝙ̃ mortuũ, qđ nõ nutrit̃. Ex his ſequit̃ ꝙ q̃ ſũt ſolũ miſta reſpectu viuẽtiũ/ ſ frida. Uiuẽtia ṽo reſpectu aialiũ ẽt ſũt frigida. Exãguia aialia ſũt frigida reſpectu eoꝝ q̃ hñt ſanguinẽ. Amplius piſces reſpectu greſſibiliũ frigidi ſũt. Pręterea in eadẽ ſpẽ melancholici ⁊ flegmatici dicunt̃ fridi reſpectu cholicoꝝ ⁊ ſanguineorum. Demũ in eodẽ ĩdiuiduo oia mẽbra ſunt frida reſpectu cordis: cerebrũ ṽo maxie fridũ. Hęc ſũt ꝑipathetice dicta. Nã cũ dicũt. oẽ viuẽs eẽ calidũ, ⁊ vitã cõſiſtere in calõ/ ⁊ humido, nõ ſimplr̃ ĩtelligũt. ſ. ꝙ in oĩ viuẽti gradualr̃ eſt plus de calõ ꝙ̃ de frigido. Ampliꝰ cũ dicũt oẽm ptẽ viuẽtis eẽ calidã, nõ ſimplr̃ ĩtelligũt, ſed reſpectiue, cõparatione. ſ. habita ad ſeipſaꝫ mortuã: qa mors in frigido cõſiſtit ⁊ ſicco. Abſolute tñ aliqđ viuẽs eſt frigidũ/ aliqđ ſiccũ, aliqđ humidum, aliqđ calm̃: qm̃ abſolute aliqđ viuens hꝫ plus de calido ꝙ̃ de eiꝰ oppoſito. Medici ṽo alia via ĩceſſerunt, quoꝝ opionẽ nõ ꝓſequor/ qm̃ eſt cõmẽtitia, non aũt ꝑipathetica. Graduãt.n. mẽbra nõ ex q̃litatibꝰ ĩſitis, ⁊ nãlibꝰ: ſed ꝯſiderãt ẽt qualitates ad mẽbra miſſas a ꝑ̃ncipalibꝰ: q̃s Ariſ^{les} nõ ꝯſiderauit, qm̃ illę nõ dicunt̃ ĩſitę/ ⁊ nãles, ſꝫ extriſecꝰ accedẽtes.

¶ Clarum itaqꝫ eſt: ſi ſeruari caloreꝫ oporteat, quod ſane neceſſariuꝫ eſt ſi animal victurũ ſit, quandam fieri caloris in ſua origine refrigerationem oportere.

¶ Palam igit̃: ꝙ ſi quidem oportet ſaluari calidum, hoc autem neceſſarium ſi futurũ ſit viuere, opꝫ fieri eius qđ in principio calidi quandam refrigerationem.

Cõmentariuꝫ

¶ Cũ declãuit qđ ſit ſenectus, ⁊ q̃ ſint ſenectutis cãę per ſe: hic vult declãre cãꝫ ꝑ accñs. Dcm̃ eſt.n. ꝙ ſenectꝰ eſt paulatina calĩ corruptio: q̃ fit ꝑ reſolõnẽ humidi. At nũc vult declarare cãm, q̃re nõ repẽtine calm̃ reſoluit humidũ, ⁊ q̃ ſit cã, q̃re nõ repẽtine humidi reſoluit̃, ⁊ vult ꝙ cã huiꝰ eſt refrigeratio calidi ordinata a nã: niſi.n. calm̃ aliq̃ rõne nõ refrigeraret̃: repẽtine humidũ exiccaret, ita vt nõ poſſit iterũ calm̃ ꝯſeruari. Proponit aũt ꝑ̃ cãm. 2ª ibi [Exẽplũ aũt huius.] ⁊ reliq̃ ꝑ exẽplũ illã exponit. vñ dicit. Palaꝫ igit̃, ꝙ ſi q̃dẽ opꝫ ſeruari calm̃, dico aũt ſi opꝫ ſeruari: qm̃ calm̃ ſuari eſt neccĩuꝫ, ſi futurũ ſit viuere/ opꝫ fieri eiꝰ calidi qđ eſt in ꝑ̃nº. ſ. iſitũ ⁊ nãle: quãdã refrigerationẽ. g° cã q̃re calm̃ nõ ſubito corrũpit̃, eſt refrigeratio: ⁊ ſic refrigeratio eſt cã ſenectutis ꝑ accñs, neccĩa tñ/ ſi dꝫ ſeruari vita: ⁊ ſenectꝰ. Sĩlĩ rõne ẽt eẽ põt cã iuuẽtutis ꝑ accñs, quatenus eſt cauſa ne calidum ſuffocet̃: ⁊ ita ꝑ accidens ſalteꝫ cauſa eſt, vt calor procedat ad eius generationem paulatine ⁊ motu naturali.

¶ Cuius rei exẽplũ ſumere licet: id qđ in hiſce carbonibus qui ꝓ̃focant̃, euenit. nam ſi cõtinue obturati ſint eo qđ ſuffocatorium vocãt: celeriter extinguũtur. ſi ṽo mutatis vicibꝰ quiſpiã crebro operculũ auferat apponatqꝫ: lõgo tempore ignẽ retinere ſuũ aſſolent. At occultatio: ignẽ ꝯſeruat. nec eniꝫ quominus difflet ĩpeditur, ꝓpter cineris raritatem: ⁊ circũfuſio aeri, ne extinguatur ab eo, copia ſui caloris reſiſtit. Ueruꝫ cauſa ꝙ̃obrem igni intecto aliter accidat, aliter ꝓ̃focato (hic enĩ emarceſcit: ille lõgo tꝑis ſpatio edurat) dicta eſt in ꝓblematibus.

¶ Exẽplum aũt huius accipe eſt: qđ accidit in ſuffocatis carbonibꝰ. ſi enĩ fuerint circũquaqꝫ obſtructi vocato ſuffocatorio ꝯtinue: extiguũtur cito. ſi autẽ viciſſim quis faciat frequenter ablationẽ ⁊ appõnẽ: manẽt igniti multo tẽpore. Occultatio autẽ: ſaluat ignẽ. neqꝫ enĩ reſpirare ꝓhibet̃, ꝑꝑ raritatẽ cineris: ⁊ reluctatur ei qui in circuitu aeri, vt nõ extinguat̃, multitudĩe exñtis in ſeipſo caliditatis. Sꝫ de cauſa quidẽ hac ꝙ ꝯ̃triuꝫ accidit occultato ⁊ ſuffocato igni (hic enĩ, marceſcit: ille aũt, ꝑmanet pluri tẽpore) dictum eſt ⁊ in ꝓblematibus.

¶ Qđ dixerat de refrigeratiõe calidi nãlis, exponit exẽplo ſumpto a refrigeratiõe facta in igne, ⁊ dic̃. Exẽplũ aũt huiꝰ accipe eſt illud: qđ accidit in ſuffocatis carbonibꝰ. Exponit ṽo exẽplũ, ⁊ dicit. Si.n. fuerint circũquaqꝫ obſtructi ac obturati eo opculo: qđ ſuffocatoriũ vocãt, carbones cito extinguunt̃. Si aũt viciſſim ac mutatis vicibꝰ qs faciat frequenter ablationẽ, ⁊ appõnẽ illiꝰ opculi, carbones multo tẽpore manebũt igniti. Sꝫ dices nos vidẽmꝰ ignẽ opertũ a cineribus ſeruari, vbi nõ mutatis vicibꝰ cineres auferunt̃, ⁊ apponunt̃. g° ignis nõ ĩdiget refrigeratõe, q̃ſi ſoluẽs dicit. Occultatio aũt ignis q̃ fit ꝑ cineres ſeruat igneꝫ, qm̃ (vt ĩnq̃t) non ꝓhibet̃ reſpirare ſiue refrigerari ignẽ, ꝑꝑ raritateꝫ cineris, imo (vt ĩnq̃t) ignis exñs ſub ciner ibꝰ multitudine calĩtatis exñtis in ipſo reluctat̃/ hoc eſt reſiſtit, ei aeri, q eſt in circuitu cinerũ, vt nõ extinguatur ab illo. Et ſic ignis ſub cinẽ refrigeret̃ poroſitate cinerũ aere ꝑ illã ĩgrediẽte, reſiſtit autẽ ipſi aeri, vt ab illo nõ extinguat̃ multitudine caloris, quẽ hꝫ ſub cineribus: ⁊ ita cũ refrigeretur, non cõſumit humidũ: cũ reſiſtat aeri, non extinguitur. Sed quoniã videt̃ quaſi implicatio, ꝙ ſub cinere non marceſcat ignis, ſub ſuffocatorio ſic, ideo de cauſa ampliori huius differẽtię mittit nos ad librum ꝓblematum. Nam lꝫ pro parte cauſa differentię hic aſſignata ſit, eo libro dilucidius cauſa explicatur. ¶ Circa hęc quęritur ꝑ̃mo quid eſt in viuentibus humidum conſumi. Dõm ꝙ lꝫ humiduꝫ aliquãdo poſſit capi pro corꝑe humido, veluti humidum diceremus aerem: aliquando ꝑ humiditate/ qua corpus dicitur humidum: tamẽ humidum in viuentibus cõſumi eſt ipſum per partem poſt partem corrumpi, veluti cera qđ eſt ipſum humidum/ per parteꝫ poſt partem conſumitur, qꝛ cera corrumpitur. Eſt tamen aiaduertẽdũ ꝙ aliqñ corrũpit̃ humidum ⁊ nõ humiditas, ſicut cũ ex aere fit aqua: corrũpit̃ q̃dẽ aer: qđ eſt humidũ, nõ aũt humiditas, quę eſt ſymbolũ vtriqꝫ. Aliqñ ꝯ̃ corrũpitur humiditas, ⁊ nõ hũidũ: vt ſi lapis ſit hũidus, ⁊ ad ignẽ areſcat: corrũpit̃ enĩ tunc humiditas, ⁊ tñ non corrumpitur humidum. Humidum eniꝫ erat lapis, qui non corrũpitur. ¶ Secunda dubitatio eſt, quid corrumpitur humidum in viuentibus, ⁊ a quo. Dicẽdum, ꝙ ſicut humidum vnctuoſum et

pingue

pingue aereum lignorum corrumpitur per hoc qđ conuertitur in ignem, ita humidum vitale aereum vnctuoſuz corrumpitur per hoc, qđ cōuertitur in ſpiritus, qui ſunt corpora calida: ⁊ participantia ſiccitate quaſi ignea, ⁊ quoniā ſpiritus, qui generantur ex humido vitali exhalant, humiduz vitale videtur conſumi etiam per ſeꝑationez ab ipſo viuēte: quę ratio docet vitale humidum dupliciter corrumpi. ſ. conuerſione in ſpiritus, ⁊ ſeꝑatione a viuente, nam quo generantur ſpiritus, humiduz exhalat veluti ſpiritus exhalāt. Et cum dicitur a quo humidum iſtud corrumpit̄, iaz patet ſolutio, nam perſpicuum eſt humidum tale a ſpiritu calido ⁊ ſicco. Spiritus enim exiſtēs calidus ⁊ ſiccus conuertit illud humidum pingue in ſeipſum, veluti flāma quę eſt calida ⁊ ſicca, corrumpit ceram, quatenus conuertit illaz in ſe ſubtiliando, ⁊ in fumum accenſuz conuertendo, ⁊ ſicut cera corrumpit̄ a flāma p̄exiſtente, ⁊ conuertitur in aliā flāmā, prima flāma euolāte, ⁊ ſic deinceps donec tota cera erit cōſumpta: ita quoqꝫ humidum vitale corrumpitur a ſpiritibꝰ p̄exiſtentibus, ⁊ in alios ſpiritus conuertitur prioribus euolantibus. ¶ Dices quō ſpūs dicunt̄ exhalare a viuēte corpore. Dicēdum eos exhalare a leuitate illos ſurſum mouētes: vt de flāma cādelę videmus. Ex his patet cauſa cur calidum ex humido factum corrumpatur ad conſumptionez humidi: dictum eſt enim humiduz corrūpi per generationem calidi nouam ſemper, quare cum non erit amplius humidum non poteſt noua flāma generari, ⁊ ſic calidum corrumpit̄: corpore tamē exiccato remanente/ vt videmus de cineribus remanētibus. ¶ Tertia dubitatio ⁊ quidem pulchra eſt, ꝓpter quid calidum in aere non conſumit humidū aereum, ⁊ calidum vitale cōſumit humidum vitale. Dicendum hoc eſſe pro tanto, q̄a calor in aere non facit aſcendere ⁊ euolare aeris humiditatem, quoniaz eſt in loco ſibi naturali. Signum autem, quoniaz aer in aqua incluſus aſcenderet, ⁊ euolaret ab ea, q̄a non eēt in loco ſibi naturali. In corpore autē viuēte quando calidum ſubtiliauit mām, ⁊ alleuiauit, non eſt iam in loco naturali, ſed petens locuz ſurſuz propter leuitatem exhalat, ⁊ ſic ſpiritus exhalantes ſurſum corpus dimittūt. Hęc eſt cauſa differētię. ¶ Quarta dubitatio eſt, ꝓpter quid ignis in carbonibus idiget refrigeratione/ ⁊ non ignis in propria ſphęra. Dicēdum ꝙ ignis aliquādo poteſt eſſe coniunctus ſubtili ⁊ proprię materię: ⁊ ſic /ab illa non eſt aptus exhalare: aliquādo eſt coniunctus craſſę vel terreſtri materię: ⁊ ab hac ſua natura eſt aptus exhalare ſurſum, ſtat tamē in ea tādiu q̄zdiu illam conuertit in ſui ſpēz, qđ eſt ſibi magis nāle q̄z exhalare ab illo ſurſuz. Tūc patet cauſa/ quare ignis eget refrigeratione, cum eſt in craſſa ⁊ pingui materia: nō autem cum eſt in ſubtili ⁊ ſibi naturali: ⁊ hoc ſi debet reſeruare diu. Eſt eni pro tanto/ quoniaz refrigeratione remittit̄, ⁊ nō tātū agit in pinguem materiā. Amplius refrigeratione humiduz fit ad modum frigidū, ⁊ ſic nō tātū patitur ab illo. Secūdo patet cauſa quare in ꝓpria ſphęra non indiget refrigeratiōe, ⁊ in lignis idiget. Eſt enim hoc pro tanto, pro quāto in propria ſphęra eſt in propria ⁊ ſubtili materia, ⁊ etiam in loco naturali, e quo nō appetit exhalare, at cum eſt in pingui materia non eſt in materia ſibi naturali, nec in loco nāli: ideo eget refrigerāte, vt ꝑ ipm non corrumpat̄ eius nā, ſi debet diu permanere.

¶ Cum autem omnia viuentia animaz ſortita ſint, quę nequaq̄z abſqꝫ naturali calore eſſe poteſt vt diximus: plantis quidem ſubſidium illud quod per alimentum ⁊ ambientem aerem paratur, ſat eſt ad caloris naturalis tutelā atqꝫ ſalutem.

¶ Quoniam autem omne viuens habet aīam, ipſum autem non exiſtit ſine naturali caliditate ſicut diximus: plantis quidem per alimentū ⁊ continens, ſufficiens fit auxilium ad naturalis calidi ſaluationem.

¶ Cum declarauit refrigerationem eſſe neceſſariā omni viuenti, ſi debet viuere: nunc vult docere, vnde fiat hęc refrigeratio in vnoquoqꝫ viuente. Et p̄mo proponit intentionez ſuam, ⁊ dicit. Quoniaz autem omne viuens habet aīam. vt prima ſuppoſitio dixit, ⁊ quoniam ipſum viuens omne nō exiſtit ſine naturali caliditate (vt diximus in quarta ſuppoſitione) ⁊ quoniam omne viuens indiget refrigeratione, vt ſupplendum eſt ex dictis: ideo concludit in plantis quid eſt refrigerans, ⁊ dicit. Plantis quidem per alimentum, quod per radices trahunt, ⁊ per continens. ſ. aerem, qui eas, continet, ſufficiens auxilium fit ad naturalis calidi ſaluationem. Ergo in plantis refrigerās eſt duplex, intrinſecus accedēs, vt nutrimētū, ⁊ extrinſecus ꝯtinēs. ſ. aer, qui eas circūdat.

¶ Etenim alimentum: refrigerationem ingrediendo facit. qualis: hominibus cum primum quippiam ſumpſerūt cibi, euenire ſolet. Ieiunia ꝟo: calefaciūt, ſitimqꝫ mouēt. nam aer cuꝫ motu vacat, ſemper calefit: cum ꝟo mouetur ingrediente cibo refrigerari ſolet, quoad cōcoctionem admiſerit.

¶ Etenim alimētum facit refrigerationem, ingrediēs: ſicut ⁊ hominibus primū paſtis. Ieiunia autem: calefaciunt, ⁊ ſitim faciunt. immotus enim exiſtens aer: ſemper calefit. alimēto autem ingrediente refrigeratur motus: donec vtiqꝫ accipiat digeſtionem.

¶ Probat hic ꝙ alimentum intrinſecus accedens facit refrigerationem. primo ab experientia, quę ſumitur ab hominibus primo cibatis, qui mox refrigerantur, vnde dicit. Et enim alimentum ingrediens corpus viuentis refrigerationem facit, cuius experientiam affert dicens. Sicut ⁊ hominibus accidit refrigeratio primū paſtis, hoc eſt ſtatiz ipſis cibatis. Unuſquiſqꝫ enim hoc expertus eſt. ¶ Secūdo idē probat per locum a contrario veluti a ſigno, quoniam ieiunia calefaciunt, ⁊ ſitim faciunt, igitur per contrarium cibus ingrediens refrigeret. Qꝛ ieiunium ſitim faciat, cauſa eſt, vt Ariſtoteles dicit in libro problematum, quoniam calor innatus conuertitur ad humidum, ⁊ calidum quaſi acuitur, ⁊ corpus calidius fit, ⁊ quia agit in humidum, conſumitur humidum, humido autem conſumpto, cauſatur naturalis appetitus humidi/ qui eſt ſitis. Patet ergo ieiunium cauſaz eē ſaltem per accidens ſitis. Hanc rationem ponit, ⁊ dicit. Ieiunia autem calefaciunt/ ⁊ ſitim faciūt, ergo ſubaudi alimētum ingrediens refrigerat, vbi illa particula autē, nō aduerſatiue/ ſed ꝯfirmatiue tenetur. ¶ Tertio ſpiritus exiſtēs immotus ⁊ expanſus per corpus fixuſqꝫ ad humidum cōuerſus/ in ieiunio ſemper calefit, ⁊ acuitur, vt dictuz eſt. Alimēto autem ingrediente corpus noſtrum: ſpiritus ille expāſus mouetur ad locum ipſius alimenti, ⁊ ſic cōmotus ipſe refrigeratur: eſt enim motus refrigeratiuus, aqua enim mota frigidior eſt q̄z quieſcens. vnde dicit. Immotus enim exiſtens aer/ hoc eſt ſpiritus exiſtēs in corpore noſtro expāſus ſemper calefit magis ac magis reſoluendo de humido, naꝫ per reſolutionez humidi/ acquiſito ſicco, quod eſt lima caloris, acuitur. Alimento autem ingrediente noſtrum corpus ſpi

Cōmentariū

ritus motus ad locum alimenti refrigeratur: quoniam ſtatim quodāmodo inſpiſſatur, ⁊ fit craſſior, ⁊ obtuſior. Preterea diuertitur a conſumptione naturalis humidi: vbi patet illam particulam (enīz) confirmatiue tenetur. Addit ſpiritum motum refrigerari, donec accipiat digeſtionez, quoniam cum ceperit digerere alimentum, iteruꝫ calefit, vt docet experientia in habentibus calidum debile, in quibꝰ aſſumpto cibo, mox calidum ſuffocatum ac inſpiſſatum manet per tempus quoddam: ita vt extrema frigeſcāt. Poſtea expanditur, ⁊ extrema caleſcūt, vt patet in ethicis. Ex cibo ergo aſſumpto mox patet refrigerationem fieri.

¶ At ſi aut continens frigore exuperet ob temporis conſtitutionem, vigente nimirum valido gelu, obareſcunt: aut per eſtatem vehemētes eſtus accidant, neqꝫ humor qui e terra trahitur refrigerare poſſit, calor earum marcore corrūpitur. atqꝫ per id tempus arbores ſphacelíſmum (id eſt morbum radicis, ſiue radicationem) ſentire, atqꝫ ſyderari dicuntur.

¶ Si autem aut continēs excedat frigiditate ꝓpter tempus, forti facto gelu: exiccantur. aut ſi eſtate fortia accidunt caumata, ⁊ nō poſſit tractum ex terra humidum refrigerare: corrūpitur marcefactum calidum. ⁊ dicuntur ſphacelizari ⁊ aſtrobletę fieri arbores: circa tempora hec.

Cōmentariuꝫ ¶ Nunc ſecūdo oſtendit, ꝙ aer continens plantas illarū calidum refrigeret, ⁊ hoc probat a contrarijs, quę nocent plātis: ⁊ dicit. Si autem aut continens excedat frigiditate (propter tempus hibernum, forti facto gelu: plantę exiccantur. Qđ eſſe poteſt, vel quia calidum plantaruꝫ eſt debile, ⁊ ſic cum non poſſit reſiſtere frigido continentis, illud calidum extinguitur. nam lꝫ calidum per antiperiſtaſim (hoc eſt per circūſtantiam frigidi intēnatur: tamen cum frigiduꝫ circūſtans fuerit fortiſſimum, extinguit illud obtinens intus, et extra. Uel eſſe poteſt quoniam calidum naturale plantarū ad interiora repulſuꝫ fortificatur, ⁊ ſic magis agens in ſuuꝫ humidum (illud exiccat, ⁊ reddit vitę ineptum. Patet igiť continens corrumpere calidum plantarum, cuꝫ excedit, ſimili rōne declarat de calido continentis, ⁊ dicit. Aut ſi eſtate fortia caumata (hoc eſt vehementes eſtus accidunt, ita vt humidum, quod plantę ex terra trahunt, nō poſſit illas ſufficienter refrigerare, calidum plantarum corrumpiť marcefactum, hoc eſt non a contrario, ſed ampliato calido. Cā autem patet, quoniam calidum plantarum per hꝰ continētis calorem fortificatur, fortificatum ꝟo corrumpit humidum, quod erat ſibi pabulum. Uel ob aliam cauſam, quoniam calidum continentis cuꝫ exceſſerit, aperiendo poros facit humidum exhalare, ⁊ ita eſt cauſa, vt humidum corrumpatur: quare ⁊ calidum etiam corrumpetur. Hinc dat cauſaꝫ (quare aliquando eſtate plantę dicuntur ſphacelizari, ⁊ aſtrobletę fieri. Cauſa enim eſt magnitudo calidi continentis, quę exiccat radices, ⁊ folia. ¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet, ſphacelizari plantas, eſt pati ſphacelíſmum, eſt auteꝫ ſphacelíſmus morbi genus, quo plantę in radicibus exicationem patiuntur. Aſtrobletę ꝟo fieri dicuntur, cum ſyderationem patiuntur. Eſt autē ſyderatio morbi genus ēt, quo repentino quodam impetu pars aliqua corporis exiccatur (vel totum ipſum corpus areſcit. Unde Pliniꝰ aſtro-
Lib.° 10. bliam greci nominant plantarum morbum (quo vaporum ſiccitate contingente (plantę moriuntur: quem nominarunt aſtrobliam a ſyderis percuſſione: potiſſimuꝫ quę accidit a maximo ſaturni ⁊ martis coitu in ſede virginis, aut a geminorum lunę ſoliſqꝫ defectu.

¶ Quāobrem ⁊ lapidum genera quędam, ⁊ aquam in vaſculis ſubdere radicibus conſueuere: vt ſtirpiū radices refrigerentur.

¶ Quapropter ⁊ genera quędam lapidum radicibus ſubmittunt, ⁊ aquam in vaſis: vt radices infrigidentur plantarum.

Cōmentariuꝫ ¶ Qr aer excellenter calidus corrūpat plātas ſphacelíſmo, ⁊ aſtroblia (probat a ſigno, quia agricolę contra hos morbos pro conſtructione plantarum radicibus ipſis nōnullos lapides frigidos applicant, vt radices refrigerētur. Implēt etiam vaſa aquis, ⁊ illa ponunt iuxta radices: vt ex his refrigerentur, veluti ex lapidibus. vnde dicit. Quapropter ⁊ genera quędam lapidum. ſ. quę diu ſeruant frigiditateꝫ agricolę radicibus ſubmittunt, vt refrigerentur: ⁊ ponunt etiaꝫ aquam in vaſis, ⁊ illa vaſa plena aquis applicant radicibꝰ, vt radices plantaruꝫ refrigerentur. Applicant autē potius vas plenuꝫ aqua, qꝫ irrorent radices illa aqua, quoniā exiccata aqua maior exiccatio emergeret. Preterea vaſa plena aquis diutius frigiditatem ſeruant. Ex hoc ſigno pꝫ ex aere refrigerari plantas.

¶ Animantium autem cum quędam in aqua, quędam in aere degant: ex his ⁊ per hęc refrigerationem ſibi conciliant, alię aqua, alię aere. Quonam ꝟo pacto ⁊ qualiter: inſtituto ſermone explicandum eſt.

¶ Animalium autem quoniam hęc quidē ſunt aquatilia, hęc autem in aere faciunt dietam: ex his ⁊ per hęc acquirunt refrigerium, hęc qdeꝫ aqua, hęc autem aere. Quo autem mō ⁊ qualiter: dicendum, rationem inſtituentibus.

Cōmentariuꝫ ¶ Cum declarauit vnde fiat refrigeratio in plantis, nūc declarat hoc idem in animalibus. Et duo facit, quoniam primo declarat vnde fiat refrigeratio in animalibus, deide cōtinuat ſe ad librum ſequentē, qui eſt de reſpiratiōe. De prima parte dicit. Quoniaꝫ autem animalium (hęc quidē ſunt aquatilia, hęc autem in aere faciunt dietam, ⁊ victuꝫ, ex his tāqꝫ ex cauſis, ⁊ per hęc acquirunt refrigerium: aquatilia qdem aqua, viuentia in aere, ipſo aere. ⁊ dixit ex his, ⁊ ꝑ hęc innueret ꝙ potiſſima cauſa frigerationis eſt in his: nam ex cibo non tantam refrigerationem accipiunt. Tunc continuando ſe ad ſequentia, dicit. Quo autem modo, ⁊ qualiter nobis inſtituentibus rationem, dicēdum eſt poſt hęc. Hęc de refrigerante, ⁊ refrigeratione: quę (vt dictum eſt) ſalteꝫ eſt cauſa per accidens ſenectutis, ⁊ iuuentutis. ¶ Sed dubitať quoniam ſenes moriuntur defectu calidi, ergo calidum ſenū non eget refrigeratione, ſed potius accretione. Aiaduerte ꝙ calidum eget refrigeratione reſpectu ſui humidi, ne cito illud exiccet (vt dictum eſt) ⁊ ita ea quę paucū calidi habent, etiam paucum humidi habent, ſenes ergo indigent refrigeratione (nam lꝫ calidum ſit paucum, fieret magnuꝫ ad ſuum humidum, niſi refrigeretur. Ex hoc patet ꝙ lꝫ exteriora ſint frigida, tamen egemus refrigeratione, quoniam ſemper in fonte caloris. ſ. in corde, calor, niſi refrigeraretur, nimis areſceret ſuū humidū. ¶ Et de iuuentute, ⁊ ſenectute hactenus. Finis Piſis. M.D.XXI. Aprilis die, XXV.

BIBLIOTECA MUNICIPAL MADRID

Ayuntamiento de Madrid

LIBROS DEL DR. L. MAROO

¶ Eutychi Auguſtini Niphi Medices Phi Sueſſani, de reſpiratione cõmentariolum ad Philippũ Strotium patritium Florẽtinuȝ.

Prefatio.

Um pſiſis mi Phi lippe phiaȝ p'fiterer, ſcholaſqȝ nr̃as accuratiſſime viſitares, te non tm̃ diſertiſſimũ, ſed etiam doctiſſimum naturę exploratorẽ, noſtrarũqȝ elucubratiõuȝ ſtudioſiſſimuȝ patronũ noui. Hãc ob rem eum Ari^lis^ librum tibi dedico, qui oĩbus ſapientiſſimis viris cordi ſemper fuit: de expiratione. ſ. et inſpiratione, ſiqdem deſiderio ſapientiſſimus vir affici debet maiore nullo qȝ quo intelligat, ⁊ quomõ expiret, ⁊ qũo inſpiret, nam inſpiratione nos viuere, expiratione autem emori a priſcis Philoſophãtibus creditum eſt. Accedit ꝙ res hęc difficillima ſemper fuerit. De reſpiratione eniȝ qȝqȝ e prioribus naturę interp̃tibus nõnulli, ijqȝ admodum pauci determinauere: tamẽ cuius gratia animantibus adiuncta ſit, alij nihil dixerunt, alij dixerũt quidẽ aliquid, ſed haudquaqȝ recte, imo p̃ter eoꝝ, quę contingere ſolent, experientiam. Ad hęc omnia animalia ſpirare ꝓdiderunt, qđ remotum a veritate eſt. Quare cuȝ res hęc tum difficillima, tum ab omnibus maxime deſiderata ſemꝑ fuerit, libelluȝ hũc, qui de ſpiratione eſt, tibi dedico, ſperans ⁊ reȝ tibi gratã facere, ⁊ quanti ingenium tuuȝ ſemper fecerim, omnibus dilucidare. Uale.

¶ Ariſtotelis de reſpiratione cum Auguſtini Niphi Medices Philoſophi Sueſſani cõmentarijs.

Am de ſpiratione qȝqȝ e priorib⁹ naturę interpretibus nõnulli, ijqȝ admodum pauci determinauere: tamen cuius gratia aiantib⁹ adiuncta ſit, alij nihil dixerũt, alij dixerũt quideȝ aliquid, ſed haudquaqȝ recte, imo preter eorum quę contingere ſolẽt experientiã. Ad hęc: omnia aĩalia ſpirare ꝓdiderunt. quod: remotum a veritate eſt. Quare, de hiſce prius agendum eſt: vt ne abſentes immerito accuſare videamur.

E reſpiratione enim pauci quidẽ aliqui priorum phyſicorum dixerunt: cuius tamen gratia exiſtit animalibus, hi quidem nihil enuntiauerunt, hi autem dixerunt quideȝ, non bene auteȝ dixerunt, ſed inexperte accidentium. Adhuc autem: omnia animalia aiunt reſpirare. hoc auteȝ: non eſt verũ. Quare neceſſarium de his primo aggredi: vt non videamur, abſentes inaniter accuſare.

Cõmentariũ p^m^

Um in proximo libello intẽtionẽȝ p̃ſentis libelli inſinuauerit, ⁊ non iniuria quidem vt oſtẽderet, continuationeȝ huius libri ad p̃cedenteȝ. In parte hac p̃mittit cauſaȝ ſuę intẽtionis: ⁊ vtitur hac diuiſiõe, ꝙ. ſ. phicorum alij ſunt ⁊ pauci, qui de reſpiratione dixerunt cãm ob quã ineſt aĩalibus. Alij ſunt, qui nihil de reſpiratiõis cauſa enũtiauerunt. Alij ſunt qui de reſpiratiõe, ⁊ eius cauſa dixerunt quidẽ, non tamẽ bene: ſed inexperte dixerũt cãm quorũdaȝ accidẽtiũ, quę reſpirationi accidũt. Alij deniqȝ ſunt, qui dixerunt de reſpiratione aliqd, ſed falſo, qm̃ dixerunt, omnia animalia reſpirare: qđ non eſt verum. ¶ Ex his concludit ſe velle agere de opinionib⁹ iſtoꝝ, ⁊ exponere illas, ⁊ hoc ne videamur accuſare abſentes inaniter. ſ. accuſatione inualida. vnde dicit. De reſpiratione eniȝ pauci qdeȝ. n. aliqui prioꝝ phicoꝝ dixerũt, cuius tamẽ gratia exiſtit animalibus: ⁊ dixit cuius gratia, qm̃ fortaſſe de alijs cauſis dixerũt, de finali cauſa nõ dixerunt. hi qdem nihil enuntiauerũt, hi autẽ dixerunt qdem, non bene autẽ dixerunt: ſed dixerũt cãm accidentiuȝ ipſi reſpirationi inexp̃te. Adhuc autem alij ſunt, qui oĩa animalia aiunt reſpirare, hoc autẽ nõ eſt verum. hę ſunt opiniones, ⁊ phi. Tunc cõcludit intẽtionem eius, ⁊ dicit. Quare neceſſariuȝ de his p̃mo aggredi, ⁊ exponere quę dicunt fideliter, vt nõ videamur ipſos abſentes inaniter accuſare, ac cõdẽnare. Eſt eniȝ accuſatio ⁊ ſententia vacua, inanis, ⁊ nulla, niſi citata, ⁊ audita parte, vt leges dicũt. ¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet, animaduerte differentiã eẽ inter ſpirare, reſpirare, expirare, ⁊ inſpirare. Expirare eſt aerem prius attractũ ex ſpirare, qđ expirare vocant, quoniã extra ſpirare eſt. Inſpirare ꝟo dicũt aereȝ intus ſpirare ⁊ attrahẽ. Spirare dicunt quid cõe ad vtrũqȝ: reſpirare deniqȝ eſt qd compoſituȝ ex attractione ⁊ emiſſione aeris: quę apud latiniores ſeruata etiã inuenimus. Ari^les^ eniȝ libellum inſcripſit περὶ αναπνοῆσ, hoc eſt de reſpiratiõe. Eſt autẽ reſpirare ſpiritum capere. ſpũs ꝟo halit⁹ eſt, halitus autẽ eſt aer non ſimpliciter, ſed per cãnam tractus, ⁊ emiſſus: quare reſpirare qd compoſitum eſt ex attractione ⁊ emiſſione aeris. Hęc de inſcriptione libelli.

¶ Igitur animalia quę pulmonem habeãt, ſpirare omnia: dilucidum eſt.

¶ Or igitur quęcunqȝ animalium habent pulmonem reſpirant omnia: manifeſtum.

Cõmentariuȝ

¶ Anteqȝ põnes phyſicoꝝ enarret, primo p̃mittit, quę animalia reſpirent, ⁊ quę non: ⁊ ſumit hanc cõcluſionem quaſi ab oĩbus conceſſam, ꝙ quęcũqȝ animalia pulmonem hñt, reſpirent, quęcũqȝ ꝟo pulmonem nõ habent, non reſpirẽt: ⁊ contra etiaȝ quęcũqȝ reſpirant, pulmonem habeant: ⁊ q̃cũqȝ non reſpirant, pulmonem non habeant. vnde dicit. Or igitur quęcũqȝ aĩalium habent pulmonẽ, reſpirent omnia: manifeſtum eſt. Hęc eſt concluſio ab omnibus conceſſa, ⁊ per obſeruationem hyſtoricam probata.

¶ Sed ⁊ ex his ipſis, quotquot exanguem fungoſumqȝ gerũt: ſpiratione minus indigẽt. Unde fit: vt ſine ea, diutile pro corporis viribus perſiſtere queant. Fungoſuȝ auteȝ pulmonẽ ouipera omnia poſſidẽt, vt ranaruȝ genus, p̃terea mures amnici, atqȝ teſtudines, diuqȝ aquã demerſa tolerant, ꝙ pulmo eoruȝ parum caloris retineat, cum ſanguinis inops habeatur. Qui vbi inflat: motu ſuo refrigerat, efficitqȝ vt longo temporis ſpatio edurẽt. Ceterum ſiquis ea

Ayuntamiento de Madrid

vi diutius in humore detineat: prefocãtur, in- tereũtq; omnia. nullum enim e talibus: aquã, piſcium more, admittit.

¶ Sed ꝛ hoꝝ ipſorum quecũq; quidẽ exãguẽ habẽt pulmonem ꝛ cõcauũ: minus indigent reſpiratione. Quapꝑ multo tempore poſſunt permanere: iuxta corporis valitudinem. Pulmonẽ autem cõcauum habẽt omnia ouificã- tia, vt ranarũ genus, adhuc autẽ ꝛ mydes ꝛ tortuce: multoq; tpe manent in humidis. pul- mo enĩ modicã habet caliditatẽ. pauci enim ſanguinis habẽt ipſum. Inflatus igiẽ ipſe: mo tu refrigerat, ꝛ facit permanere multo tempo- re. Si tamẽ cogat quis valde detinẽs lõgo tẽ- pore: ſuffocantur omnia. nihil eniꝫ talium: ſu- ſcipit aquam, ſicut piſces.

Cõmentarius ¶ Cum accepit, quecũq; animalia habẽt pulmonem, reſpi- rare, nũc oſtendit nõ omnia habẽtia pulmonem equaliter reſpirare: ſed q̃dam magis, ꝛ q̃dam minus. Minus quideꝫ quecũq; aĩalia habent pulmonem exãguem vel paruꝫ ſan- guineũ: ꝛ concauum admoduꝫ fungi: ꝛ hoc dicit. Et horum ipſoꝝ que pulmonem habẽt, quecũq; qdem exanguem ha bent pulmoneꝫ, ꝛ ꝯcauum ad formam fungi, hec minus in- digent reſpiratione. hoc ꝓbat ab experientia, quoniam ta- lia multo tẽpore ſine reſpiratione permanere poſſunt, ꝛ q- dẽ ſine corporis leſiõe. vñ dic. Quapꝑ multo tpe ſine reſpi ratione pñt ꝑmanere, iuxta corꝑis valitudinẽ. ſ. nõ leſa, nec ſuffocata. Deide exponit que aĩalia pulmonẽ exãguẽ ꝛ fun- goſuꝫ habeãt, ꝛ dicit. Pulmonẽ aũt ꝯcauũ hñt oĩa ouifican- tia: q̃ ouipera dicunẽ, ꝙ oua pariãt: vt ranarum gen⁹, ꝛ my des. Sũt ãt mydes mures amnici fluuiatileſq;: q in fluuijs degũt: inter quos ſũt ea aĩalia, q̃ apud vulgares nr̃os lutrie dicũẽ. Tortuce, q̃ ſũt teſtudies fluuiatiles: q̃ multo tpe ma- nent in humido, hec dicuntur ab Ariˡᵉ amphibia aĩalia, qm̃ manẽt in terra, ꝛ fugiũt ad aquã: inter q̃ eſt bos marinus, et alia multa. Hec. n. oĩa ſunt q̃ parũ ſanguineũ pulmonẽ hñt ꝛ fungoſuꝫ: lꝫ nõ oĩa hec ſint ouipera. ſolũ. n. de ouiperis lo- quiẽ: nec ſũt exanguia: ſed pauci ſanguis pulmonẽ habẽtia. Deinde dat cãm q̃re hec minus reſpiratiõe indigeãt, ꝛ p̊ ex parte q̃litatis pulmonis, ꝛ dic. Pulmo enĩ modicaꝫ hꝫ cali- ditatẽ, qm̃ h⁹ aĩalia hñt ipm̃ pulmonẽ pauci ſanguinis: ꝛ iõ nõ multa refrigeratiõe indigẽt. 2° aſſignat cãm ex ꝑte figu re pulmonis, ꝛ lege igiẽ ꝑ et, hoc pacto: ꝛ iflatus ipſe multo aere pꝑ ꝯcauitatẽ motu illi⁹ aeris, qui itra ꝯcauitatẽ conti- neẽ, ſanguinẽ ꝛ caliditatẽ cordis refrigerat: ꝛ facit ꝑmanere multo tpe ſine noua reſpiratiõe corpus illeſũ. Et qꝛ qs poſ- ſet dicere, hec aĩalia refrigerari ab aq̃ veluti piſces, refellit hoc, ꝛ dic. Si tñ cogat qs ea ſtare ſubmerſa in aqs lõgo tẽ- pore illa detinẽs, oĩa ſuffocanẽ: ꝛ hoc qa nullũ aĩal taliũ ſu- ſcipit aquꝫ, ſicut piſces. Pꝫ igiẽ hec aĩalia amphibia, tum figura pulmonis, tum qualitate non egere multa reſpira- tione: vt refrigerentur.

¶ Quotquot autem ſanguineum obtinẽt: ſpi- ratione magis idigẽt, pꝑ caloris abũdantiã.

¶ Habentia autem pulmonem habẽteꝫ ſangui nem: omnia magis indigent reſpiratiõe, ꝑpter multitudinem caliditatis.

Cõmentarium ¶ Nũc oñdit, q̃ aĩalia magis reſpirent, ꝛ dic. Hñtia aũt pul- monẽ hñtẽ ſanguinẽ, oĩa magis idigẽt reſpiratiõe, ꝛ cãꝫ aſ- ſert, ꝛ dicit. Propter multitudinẽ caliditatis, q̃ multa refri- geratiõe indiget. ¶ Quo vᵒ ad vba attinet, ꝑ indigere ma- gis reſpiratiõe, Ariˡᵉˢ intelligit ea egere maiori reſpiratione in quãto, ꝛ frequentiori in numero, vt poſtea dicemus.

¶ Cetera vᵒ quecũq; pulmone vacant: ſpira- re non ſolent.

¶ Aliorum autem quecũq; nõ habent pulmo- nem: nullum reſpirat.

Cõmentarius ¶ Nũc oñdit q̃ aĩalia penitus nõ reſpirẽt, ꝛ dic. Alioꝝ autẽ aĩaliũ q̃cũq; nõ hñt pulmonẽ, nullũ reſpirat. Cã aũt eſt, qm̃ pulmo aĩalib⁹ non daẽ, niſi ob eã refrigerationẽ, q̃ fit attra- ctiõe ꝛ emiſſiõe aeris: attractiõe qdẽ aeris noui: ꝛ recentis, emiſſiõe vᵒ, aeris antiq prius attracti, ꝛ calefacti. Hec autẽ aeris attractio ꝛ emiſſio fieri nõ põt, niſi ꝑ pulmonẽ, vt ſup ponit nunc Ariˡᵉˢ, ꝛ poſtea dicemus. ergo quecũq; pulmo- nem non habent, non reſpirant.

¶ Democritus igitur ille Abderitanus, nõnul- liq; alij qui de ſpiratione tractarũt: nihil de ce- teris animantibus ꝑfiniere, dixiſſe tamẽ vidẽ- tur quaſi omnia ſpirandi vſum haberent.

¶ Democritus igitur Abderites, ꝛ quidaꝫ alij qui de reſpiratione dixerũt: nihil de alijs deter minauerunt animalibus, viſi ſunt tamen dice- re: quaſi omnibus reſpirantibus.

Cõmentarius ¶ Cũ Ariˡᵉˢ ſuppoſuiſſet, q̃ aĩalia reſpirãt, ꝛ q̃ nõ, ꝛ que ma- gis, ꝛ q̃ minus, nũc trãſit ad põnes veterũ, vt ꝓpoſuit, ꝛ pri mo narrat põneꝫ Democriti, ꝛ dicit. ꝙ Democrit⁹ ꝛ eius ſe- ctatores determinauerũt de reſpiratiõe, q̃ tm̃ conuenit ani malib⁹ hñtib⁹ pulmonẽ, ꝛ nihil de alijs: verũ in eoꝝ ꝓceſſu vñr dicere oĩa aĩalia reſpirare. vñ dicit. Democrit⁹ igiẽ Ab- derites, ꝛ qdã alij, qui de reſpiratiõe dixerũt, determinaue- rũt de aĩalib⁹ hñtib⁹ pulmonẽ, ꝛ de alijs animalib⁹ nihil de- terminauerunt. Addit ꝙ in eorum proceſſu viſi ſunt dicere hec quaſi omnibus animalibus reſpirantibus.

¶ At Anaxagoras ꝛ Diogenes: ſimulac cũcta ſpirare dixerũt, de piſcib⁹ ꝛ oſtreis quonã mõ ſpirẽt, ſubdidere. Ac Anaxagoras qdẽ: piſces, cũ ꝑ brãchias humorẽ reddũt, aerẽ illũ trahen do q ſuo in ore fit, ꝙ nihil inane habeaẽ, ſpirare tradidit. Diogenes vᵒ: eoſdẽ, cũ aquã ꝑ bran chias euomũt, ex eo humore qui ori circũquaq; adiacet, aerẽ opa vacui in ore exĩtis trahere aſ- ſeruit, quaſi qdam aer eſſet in aqua.

¶ Anaxagoras autem ꝛ Diogenes: oĩa dicẽtes reſpirare, de piſcib⁹ ꝛ oſtreis dicũt quõ reſpi- rãt. Et ait Anaxagoras qdẽ: cũ dimittũt aquã per brãchias, eũ qui in ore fact⁹ eſt aerẽ trahen tes reſpirare piſces. nõ enĩ eẽ vacuũ vllũ. Dio genes aũt: cũ dimittũt aquã ꝑ brãchias ex cir- cũſtãte circa os aqua, trahere vacuo qᵒ in ore aerem, tãq; ineriſtente in aqua aere.

Cõmentarius ¶ Hic vᵒ narrat põneꝫ Anaxagore claçomenij, ꝛ Diogenis apollinatis, ꝛ dicit ꝙ iſti cõueniũt in h ꝙ oĩa aĩalia ſpirẽt, veruꝫ qa de piſcib⁹ eſt aliq̃ difficultas, ponit eoꝝ dĩam de reſpiratiõe piſciũ, ꝛ oſtreoꝝ: ꝛ dicit ꝙ Anaxagoras voluit, ꝙ piſces cũ emittũt aquã ꝑ brãchias, aerẽ ꝑ os attrahunt, q aer ex aq̃ factus eſt virtute calidi, qᵒ ꝑ os piſcium exhalat ad aquã.

Ayuntamiento de Madrid

ad aquã. Fit aũt aer iſte a calido agẽte in aquã, ⁊ vt repleat vacuũ: exeũte eni aq̃ p̱ brãchias, remaneret vacuũ itra piſces, niſi aer p̱ os ſubintraret: ne igit̃ det̃ vacuũ itra piſces, emiſſa p̱ branchias aq̃, mox aer itrat, aer aũt tract⁹ refrigerat calidũ: qḋ eſt in piſcib⁹. vñ dicit. Anaxagoras aũt ⁊ Diogenes: oĩa aĩalia dicẽtes reſpirare/de piſcib⁹ ⁊ oſtreis dicunt quõ reſpirãt, tãq̃ de eis, de q̃bus eſt maior difficultas. hęc eſt eoꝝ ↄueniẽtia. Tũc ponit dr̃iam, ⁊ p̊ narrat q̃ Anaxagoras dicit de piſcib⁹, ⁊ dic̃. Et ait Anaxagoras q̃dẽ, cũ piſces emittũt aquã per brãchias trahẽtes eũ aerẽ, qui virtute calidi fact⁹ eſt in ore piſciũ, reſpirant piſces: qm̃ dicũt nõ eſſe dabile vacuũ. ¶ Quo q̃dẽ ad põnẽ attinet, animaduerte ꝙ Anaxagoras ſupponit in ore piſciũ fieri aerez ab ipſa aq̃: q̃ in illo ore eſt, fieri dico aerẽ a calido piſciũ/qḋ p̱ os ad aq̃ꝫ exhalat, tãq̃ ab agẽte: grã ꝟo replendi vacuuz: qḋ remanet aqua emiſſa p̱ brãchias, tãq̃ grã finis. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, brãchias Ariles appellat brãchia in neutro genere, ⁊ ſũt p̱tes piſciũ: q̃bus piſces natãt, q̃ ponunt̃ circa colluz veluti duę feneſtrę, vel alę: de q̃b⁹ dicemus poſtea. Hęc Anaxagoras. Diogenes ꝟo ſupponit in aqua eẽ aerez, ⁊ nõ fieri de nouo a calido piſciũ, ſed eẽ ibi factũ a nã/⁊ tunc dicit, vt Anaxagoras. ſ. ꝙ aq̃ p̱ branchias emiſſa: aer qui erat in aq̃ ori p̱xima mox trahit̃, ne det̃ vacuũ. vñ dicit. Diogenes ãt ſcꝫ apollinates, ait piſces trahere aerẽ ex aq̃ circũſtãte circa os vacuo/ꝭ eſt virtute vacui, qḋ eſt in ore: ⁊ hoc dicit, q̃a credidit in aq̃ exiſtere aerẽ a nã inſtitutũ p̱p̱ hũc finẽ, ergo quãtũ ad reſpirationẽ iſti viri nõ dr̃nt, q̃tũ ꝟo ad illũ aerẽ dr̃nt, qm̃ Anaxagoras illuz aerẽ de nouo fieri a calido oris piſciũ aſſerit. Diogenes illũ factũ eſſe prius exiſtimauit.

Hęc aũt: ipoſſibilia ſunt. Nã primo q̃dẽ: illi negocij p̱tẽ alterã adimunt, q̃a id qḋ cõe eſt, de altero ſolo enũtiãt. id eni: vocat̃ ſpiratio. ſpirationis autem p̱s altera, iſpiratio: altera, expiratio. de qua, quo pacto tales animantes expirẽt: nihil dicunt.

Hęc aũt: ſunt ipoſſibilia. Primo eniz: dimidiũ rei auferũt, p̱pterea ꝙ dicunt cõe in altero ſolo. reſpiratio eni vocat̃. hui⁹ aũt hoc q̃dẽ, inſpiratio eſt: hoc aũt, expiratio. de qua nihil dicunt: quomodo expirant talia animalium.

Cõmentarium

Reprobat has põnes, ⁊ p̊ oſtẽdit, ꝙ inſufficiẽter, loquuti ſũt de reſpiratiõe: qm̃ reſpiratio eſt qḋdã totum hñs duas ſpẽs. ſ. expirationẽ/q̃ eſt emiſſio aeris prius attracti: ⁊ inſpirationẽ, q̃ eſt attractio aeris recẽtis: mõ iſti loquentes de reſpiratiõe, ſolũ de iſpiratiõe loquuti ſunt, q̃ eſt recẽtis aeris attractio: q̃ fit p̱ os, cũ aqua p̱ brãchias emittit̃. vnde dicit. Hęc aũt ſũt ipoſſĩa: p̊ eni dimidiũ rei. ſ. reſpiratiõis auferũt, p̱pterea ꝙ dicunt cõe. ſ. totã reſpirationẽ in altero ſolo. ſ. in ipſa iſpiratiõe/nihil dicẽtes de expiratiõe, de qua debebãt dicere. Cui⁹ cãm dic̃. Reſpiratio eniz vocat̃: g̊ de illa debebãt dicẽ. Exponit aũt q̊t modis reſpiratio dicat̃: ⁊ dic̃. Huius aũt. ſ. gñis: qḋ eſt reſpiratio: hoc q̃dẽ/inſpiratio eſt. ſ. qua intus aer recẽs trahit̃. hoc aũt expiratio: qua aer p̄us attractus, extra expiratur: de qua nihil dicunt quomodo expirãt talia animalium. Hęc eſt eorum inſufficientia.

Nec ꝟo: dicere quicq̃ꝫ poſſunt. nã quoties illę reſpirãt: qua reſpirarint, hac rurſuz expirẽt, ⁊ hoc ſemp̱ alternatiz factitent, oportet.

Neq̃ꝫ ↄtingit ipſis dicere. cũ enim reſpirauerint: hac qua reſpirauerunt, iterum opꝫ expirare, ⁊ hoc ſemp̱ permutatim facere.

Cõmentarius

Qm̃ q̃s poſſet dicere, ꝙ lꝫ nõ dixerint de expiratione, tñ facile q̃s dicẽ poterit, cũ ex altero oppoſito facile alterũ intelligat̃: iõ Ariles oñdit, ꝙ ſtãtib⁹ his, q̃ dixerũt, nõ pñt ſaluare expirationẽ: ⁊ ſupponit ꝙ eadẽ via iſpiratio ⁊ reſpiratio fit, vt pꝫ in aĩalib⁹ notis, nã p̱ cãnã pulmonis fit tractio aeris, quę eſt inſpiratio, ⁊ emiſſio aeris, q̃ eſt expiratio: non q̃dem ſimul, ſed p̱mutatiz/q̃tenus prius iſpiratur, ⁊ poſtea expirat̃: vt qñ erit tp̃s dicemus. vñ dicit. Neq̃ꝫ ↄtigit ipſis dicere. ſ. expirationẽ, tũc accipit ſuppõnẽ, ⁊ dicit. Cũ eniz piſces reſpirauerint. ſ. intus trahẽdo aerẽ, hac via qua reſpirauerũt aerem trahẽdo, iteꝝ opꝫ expirare emittẽdo aerẽ, ⁊ ꝭ ſemper permutatim, ⁊ non ſimul facẽ: vt poſtea dicemus: ne ſeſe impediant.

Unde accidit: vt ſimul ore aquã excipiant ⁊ ſpũꝫ reddãt. at neceſſe eſt: occurſantia, alteruꝫ alterũ ipedire. Deide: cũ aquã reijciũt, tunc p̱ os aut p̱ brãchias expirant. Quare accidit: vt ſil̃ expirẽt ⁊ reſpirẽt. dicũt eniꝫ: tunc reſpirare ipſas. Cęterũ fieri nõ põt: vt q̃cq̃ꝫ ſimul expiret ⁊ reſpiret. Quare ſi neceſſe ſit quę reſpirãt expirare ⁊ inſpirare, fieri ꝟo nõ poſſit vt vlla earuꝫ expiret: pꝫ neq̃ꝫ fieri poſſe vt ex eis aliq̃ reſpirandi munere fungatur.

Quare accidit: ſil̃ ſuſcipere aquã ſm os ⁊ expirare aerẽ. neceſſe aũt obuiãtia: ipedire alterũ alterũ. Deide: cũ dimittũt aquã, tũc expirãt ſm ora aut ſm brãchias. Quare accidit: ſil̃ expirare ⁊ reſpirare. tũc eniꝫ aiũt ipm̃ reſpirare. Sil̃ aũt reſpirare ⁊ expirare: impoſſibile. Quare ſi neceſſe reſpirãtia expirare ⁊ inſpirare, expirare aũt non contingit vllum ipſorum: palaꝫ eſt ꝙ neq̃ꝫ reſpirat ipſorum vllum.

Cõmentarius

Hac ſuppõne ſtãte, argumẽtat̃, ſi expiratio eſt poſſĩs, tũc ſimul p̱ os trahet̃ aq̃, ⁊ fiet expiratio, ⁊ emiſſio aeris. probo ↄñtiaꝫ/nã inſpiratio fit, qñ per brãchias aqua emittit̃: ergo expiratio fiet qñ aq̃ per os trahit̃. Scd̃m eniꝫ eos aq̃ p̱ os trahit̃: ⁊ per brãchias emittit̃: ſi g̊ cũ emittit̃ aqua per brãchias, trahit̃ aer: cũ tũc nõ poſſit aer emitti, vt ſuppoſitum eſt: g̊ tũc emittet̃ aer p̱ os, cũ aqua trahet̃ per os, ⁊ ſic aer ⁊ aq̃ ſibi obuiãtes, ſe ipedirẽt. vñ dicit. Quare accidit ſubaudi ſi expiratio eſt poſſĩs: ſimul ſuſcipe aquã ſm os, ⁊ expirare aerẽ extra p̱ os: nã ſi cũ aq̃ per brãchias exit, aer p̱ os intrat, cũ aq̃ p̱ os intrabit, aer p̱ os exibit. neceſſe autẽ (vt inq̃t) obuiãtia, ipedire alterũ alterũ. ¶ Sed dices, ꝙ cũ aqua exit p̱ brãchias/tũc aer exit p̱ os. ¶ Cõtra obijcit, qm̃ cũ aq̃ exit p̱ brachias, aer intrat, g̊ tũc nõ exit, alioq̃n ſimul fieret inſpiratio ⁊ expiratio ↄ̃ ſuppõnẽ. vñ dicit. Deide cũ piſces emittũt aquã p̱ brãchias, ſi tũc ſubaudi expirãt emittendo aerẽ ſm ora/aut ſm brãchias (lꝫ ſm branchias nõ debeat emitti, qm̃ tũc nõ fierẽt p̱ eandẽ viã) ſi inq̃ã p̱ ora emittatur, accidit ſil̃ expirare/hoc eſt aerẽ emittere per os, ⁊ reſpirare/hoc eſt iſpirare trahẽdo aerẽ p̱ os: ſup̱fluit aũt ꝟbũ q̃re in gręco. ⁊ ↄñtia pꝫ: qm̃ tũc aiunt fieri ipm̃ reſpirare/hoc eſt ipm̃ trahere aerẽ, cũ ſupple emittit̃: ⁊ ſic ſimul erũt ambo. Nõ ſimul reſpirare. ſ. trahẽdo aerẽ, ⁊ expirare expellẽdo aerẽ eſt ipoſſẽ. Tũc q̃ſi epilogãdo, ↄcludit p̱poſituꝫ ↄ̃ eos, ⁊ dic̃. Quare ſi neceſſẽ eſt oĩa q̃ reſpirare, facere vtraq̃ꝫ ſcꝫ expirare, ⁊ iſpirare: ⁊ p̱batũ eſt ꝙ nullũ eoꝝ expirat, ſequit̃ ꝙ nullum eoꝝ reſpirabit, nec iſpirabit: qḋ eſt ↄ̃ ipſos.

Ayuntamiento de Madrid

¶ Aiaduertēdū ꝙ ꝯteruius poſſet fingere ꝙ aer ⁊ aqua ſe ſe inſequunt̄ hoc pacto: ꝙ cū aq̄ exit ꝑ brāchias, poſt illam aer ꝗ erat iā attractus: exit ꝯn̄ter ꝑ brāchias ad aquā: ⁊ cuꝫ exit aer ꝑ brāchias inſequēdo aquā, intrat aer ꝑ os, ⁊ aq̄ ꝑ os inſequit̄ aerē, ⁊ ſic fit expiratio, ⁊ iſpiratio nō ꝑ eandem viā, ſed ꝑ diuerſas. Cōtra hoc ſupponit expirationē, ⁊ inſpirationē fieri eadē via nō ſimul, ſed ꝑmutatiꝫ: hoc ſupponit ex aialibus manifeſtis, nā ſi aer vna via itrat, ⁊ altera exit, non erit hͦ reſpiratio, ſꝫ equioce diceꝛ. Preterea hec reſpōſio eſt mere cōmētū: qm̄ ille aer nō daꝛ: vt poſtea dicemꝰ.

Preterea ꝙ dicūt piſces trahere aerē ex ore ſuo, aut ex aq̄ per os: fieri neqt. nō eni hn̄t arteriā, ꝙ pulmone vacēt: ſed a ſitu oris ꝯtinuo vēter eſt. Quare neceſſarium eēt: vt vētre piſces eūdeꝫ traherent. hoc aūt: cetera quoqꝫ animalia factitarent. nunc vo: minime factitant.

Adhuc aūt, dicere aereꝫ trahere ex ore, aut ex aqua per os: īpoſſibile. nō enim hn̄t arteriā, ꝓpterea ꝙ pulmonē nō hn̄t: ſed ſtatiꝫ venter penes os eſt. Quare neceſſariū: ventre trahere. hͦ autem: ⁊ alia vtiqꝫ facerent animalia. nunc autem: non faciunt.

Cōmentarius — Reprobat nūc ſuppōnē eoꝝ: ſupponebāt eni aerē quendā, Anaxagoras qdē factū de nouo a calido oris, Diogenes exn̄tē in aqua. Cōtra opponit, ⁊ p̄ accipit eoꝝ ſuppōneꝫ eē impoſſ̄eꝫ, ⁊ dicit. Adhuc aūt dicere piſces trahere aerem ex ore, vt dixit Anaxa. qui voluit ex calido oris fieri, ⁊ factum piſces illū trahere: aut ex aq̄ ꝑ os, vt voluit Diogenes, ꝗ dixit piſces trahere aerē: qui prius erat in aq̄: īpoſſ̄e eſt, ꝓbat: qm̄ piſces nō hn̄t arteriam, que eſt cānula ꝯſimilis cānule follis, per quā pulmo trahit aerē, propterea ꝙ pulmonem nō hn̄t. Quecūqꝫ eni pulmonē hn̄t, ēt arteriā hn̄t: eſt eni arteria inſtr̄m, quo pulmo trahit aerē, veluti cānula follis, piſces aūt nō hn̄t pulmonē, ſꝫ ſtatim vēter eoꝝ eſt penes os: ⁊ nullus eſt locus iter os ⁊ vētrē: in quo pulmo ſtare poſſit: ꝗͦ ſi piſces trahūt aerē, eū trahēt vētre, qd̄ falſuꝫ eſt, qm̄ ſic quoqꝫ ⁊ alia aialia idē facerēt, nūc aūt nō faciūt: nullū eniꝫ eſt aial, qd̄ aerē vētre trahat: nō ꝗͦ aer pōt trahi a piſcibꝰ.

Sed ⁊ illi cū ex aquā ſunt: apte hoc idē facerent. at hoc: nullatenus facere videntur.

Et ſi illa ex̄ humiduꝫ eſſent: manifeſte vtiqꝫ hoc facerent. vident̄ aūt nō facere hoc.

Cōmentarium — Scd̄o idē reprobat, qm̄ ſi piſces traherēt aerē per os, cuꝫ illa eēnt extra humidū, ⁊ extra aquas, manifeſte vtiqꝫ hoc facerēt, ⁊ viuerēt. Sed vident̄ nō facere hoc, ilico eniꝫ cum extra aquas ponuntur. Moriuntur ſuffocati: non ergo piſces per os trahunt aerem.

Itē cum ſpirabilia oīa reſpirāt ſpiritūqꝫ trahūt: motionē quādā particule trahētis ſuboriri cernimus. Id qd̄ in piſcibꝰ nequaqꝫ euenit. nullā eni vētris ꝑtē motitare videntur: ſꝫ branchias ſolūmō, ſiue in humore degāt, ſiue in aridam inciderint. quo tempore palpitant.

Adhuc oibus reſpirātibus ⁊ trahētibꝰ ſpiritum: videmus quendā motū fieri ꝑticule trahētis. In piſcibꝰ auteꝫ: nō accidit. nihil eni videntur mouere eorum que circa ventreꝫ: niſi branchias ſolum, ⁊ in humido, ⁊ in ſiccuꝫ incidentes cum palpitant.

Cōmentarius — Tertio idē reprobat, qm̄ in oibꝰ aialibꝰ que iſpirāt ⁊ expirant, appet motꝰ cuiuſdā ꝑticule trahētis. ſ. pectoris, veluti in hoibꝰ, cuꝫ. n. hō iſpirat trahēdo aerē, inflat̄ pulmo, ⁊ pectus eleuat̄. Cū aūt expirat, aerē emittēdo, pulmo dep̄mit̄, ⁊ pectꝰ ēt. At in piſcibꝰ nullus talis motꝰ cernit̄, nihil. n. vident̄ piſces mouere eoꝝ, que ſunt circa vētrē, niſi brāchias ſolum in humido: ⁊ cum in ſiccum incidunt: etiam brāchias mouent palpitando: igitur aerem non trahunt.

Adde ꝙ cū ea q̄ ſpirant, in aqs ſuffocata moriunt̄: bulle fiūt, ſpiritu violēter exeunte. ceu ſi qs teſtudines, aut ranas, aut aliqd̄ aliud ſile genus vi ſub aqs detineat. At in piſcibꝰ tale qd, etiā ſi nihil inexptū relinqs, minime ꝯtingit: vt intelligat̄ nullū ſpiritū illos deforis habere.

Adhuc, cum moriunt̄ ſuffocata in humidis oīa reſpirātia: fiūt ampulle, ſpiritu exeūte violēter. vt ſi qs cogat tortucas, aut ranas, aut aliqd̄ aliud talium generum. In piſcibus aūt nō accidit, experientibus omnem moduꝫ: tāqꝫ nō habentibus ſpiritum deforis vllum.

Cōmentarius — Quarto idē refellit, qm̄ cū oia reſpirantia moriunt̄ ſuffocata in humidis, ⁊ intra aq̄s ſūmerſa fiūt ampulle q̄daꝫ in ſupꝑficie aquarū, fiūt dico ſpiritu, hͦ eſt aere exeūte violēter ex fundo aq̄ ad eius ſupꝑficiē, ꝗ aer erat attractꝰ prius a talibus aialibꝰ. Hic eni aer expulſus poſt ſuffocationē ad ſupꝑficiē aque cauſat ampullas: vt ſi ꝗs (vt inquit) cogat tortucas aut ranas, aut aliqd taliū genere, ⁊ ſuffocent̄ in aqs, videbit hoc. In piſcibꝰ aūt nō accidit oēm modū experiētibꝰ ſuffocationē: non. n. ſi ſuffocent̄ in aqs, ampulle cernuntur in ſuperficie aquarū, ⁊ hoc qꝛ nullū ſpm̄ ex̄ aq̄s habebāt.

Porro illo eodē pacto quo piſces reſpirare dicūt: ipſi quoqꝫ hoies demerſi reſpirare poſſent. Naꝫ ſi piſces aerē e circūfuſo humore in os attrahāt: cur nō idē facerēt ⁊ hoies ⁊ cetera aialia, ⁊ aerē q ab ore ꝓueniat haud ſecus q̄ꝫ piſces traherēt? Quare ſi illa fieri poſſent: ⁊ hͦ quoqꝫ. at quoniam hec fieri non poſſunt: certum eſt neqꝫ illa fieri poſſe.

Et quō dicūt fieri reſpirationeꝫ ipſis: cōtigit ⁊ hoibus exn̄tibꝰ in humido accidere. Si eni piſces trahūt ex ea q̄ in circuitu oris aq̄: ꝑꝑ qd hoc nō vtiqꝫ facerēt ⁊ hoies ⁊ alia aialia, ⁊ eū qui ex ore vtiqꝫ traherēt ſilr̄ piſcibus? Quare ſi quidem ⁊ illa eſſent poſſibilia: ⁊ hec eſſent. qm̄ aūt nō ſunt: palā ꝙ neqꝫ in illis eſt.

Cōmentarius — Quinto idē refellit, qm̄ quō dicūt ipſis piſcibꝰ fieri reſpirationē per tractū aeris ab ore, aut de nouo factū, aut in aq̄ exn̄tem, eo mō ꝯtingit accidere hoibꝰ exn̄tibꝰ in humido: et aialibus ēt alijs. Si eni piſces (vt inqt) trahunt ex ea aq̄ q̄ eſt in circuitu oris aerē: ꝑꝑ quid nō vtiqꝫ hoc facerent ⁊ homines, ⁊ alia aialia, ⁊ ſic eū aerem traherēt qui ex ore ſimiliter ipſis piſcibꝰ? Quare (vt inqt) ſiqdē ⁊ illa eēnt poſſ̄ia, et hec eſſent poſſ̄ia in hoibus, qm̄ autē hec in hoibus non ſunt poſſ̄ia, palā ꝙ neqꝫ in illis piſcibꝰ eſt poſſibile.

Ad hec ſi reſpirāt: cur in aere intereunt, ⁊ inſtar eorum que prefocātur palpitare videtur?

non eniꝫ alimēti inopia: hoc illis euenit.

¶ At hęc aūt ꝓꝑ quā cām in aere moꝛiunt̄, ꝛ vident̄ palpitare ſicut ſuffocata: ſiqdē reſpirant: nō eteni vtiqꝫ alimēti īdigētia: hoc patiūtur.

Cōmentarium ¶ Sexto, iſti nō pñt aſſignare cām quare piſces in aere moriunt̄, ideo dicit. Ad hęc aūt ꝓꝑ quā cām in aere moꝛiunt̄, ꝛ vident̄ palpitare, ſicut ſuffocata aīalia, ſiqdeꝫ reſpirāt: q̄ſi inuat nullā poſſe reddi rōnem: niſi qs dicat illa moꝛi defectu nutrimēti, qḋ refellit, ꝛ dicit. Eteni non vtiq꜃ defectu nutrimēti h̄ moꝛiunt̄. Et rō eſt, qm̄ piſces interdū lōgo tēpoꝛe ſtant in aqs ſine nutrimēto, ꝛ qdeꝫ maioꝛe q̄ꝫ ſtent in arida: ꝛ tñ in aq̄ non moꝛiunt̄, ergo nec in arida.

¶ Quā vo cām Diogenes aſtruit (dicit. n. eos in aere, aerē nimiū trahere: in aq̄, modicum. ob idqꝫ emoꝛi) ſtulta eſt. Eteniꝫ: in pedeſtri genere hoc idē ꝯtingere poſſe opoꝛtebat. nūc autē: nulluꝫ pedeſtre animal ſuffocari videtur, eo ꝙ vehementer reſpiret.

¶ Quā. n. dicit Diogenes cām: ſtulta. ait enim ꝙ aerē multū valde trahūt in aere, in aq̄ autem moderatum: ꝛ pꝛopter hoc moꝛi. Etenim: in greſſibilibus opoꝛtebat poſſibile eſſe hoc accidere. nunc autem: nullum, eo ꝙ valde reſpiret, ſuffocatur greſſibile animal.

Cōmentarium ¶ Inducit defenſionē Diogenis, ꝛ dicit. Quaꝫ eni cām dicit Diogenes ꝑ reſpiratiōe ad h̄, ſtulta eſt. Ait. n. ꝙ cū ponunt̄ in aere piſces ex̄ aq̄s, aerē multū ipſis ip̄ꝛopoꝛtionaleꝫ valde trahūt, in aq̄ aūt moderatū ꝛ ꝓpoꝛtionalē, ꝛ ꝓꝑ h̄ q̄ in arida trahūt aereꝫ īpꝛopoꝛtionalē eis, aſſerit eos moꝛi. Cōtra h̄ obycit, ꝛ dic̄ ꝙ hęc cā eſt ſtulta, ꝛ ſine rōne, ac voluntaria: cui⁹ cām dicit. Eteni ī greſſibilib⁹ opoꝛtebat eē poſſe h̄ accidere, vt. ſ. aliqñ aerē valde multū traherēt. nūc aūt nulluꝫ greſſibile aīal eo ꝙ valde reſpiret, ſuffocat̄. g̃ nec, qꝛ piſces valde reſpirāt, debēt ſuffocari. Eſt igit̄ cā hęc voluntaria, ſi non det rationem cur magis in piſcibus: ꝛ non in cęteris animalibus/ hoc acidat.

¶ Pręterea, ſi omnia reſpirant: claruꝫ eſt ꝛ inſecta quoqꝫ aīalia reſpirare. at plurima ex eis: diuiſa nō modo in duas parteis, ſed etiā in pluris, viuere cernuntur, ceu ſcolopendrę q̄s centipedas nuncupant. quę: qualiter, aut quo fieri poteſt vt reſpirent?

¶ Adhuc aūt ſi oīa reſpirāt: palaꝫ ꝙ ꝛ entoma aīaliū reſpirāt. vident̄ autē īpoꝝ multa deciſa viuere: nō ſolū in duas ꝑtes, ſed ꝛ in plures, vt quę vocātur ſcolopendrę. quę: qualiter, aut q̄bus contingit reſpirare?

Cōmentariuꝫ ¶ Nunc refellit illō in quo Anaxa. ꝛ Dioge. ꝯueniūt. ſ. ꝙ oīa aīalia reſpirēt. Cōtra obycit, ꝛ dicit. Adhuc aūt ſi oīa aīalia reſpirāt, palā ꝙ ꝛ entoma aīalia reſpirabunt, h̄ aūt falſum eſt, qm̄ ipſoꝝ multa deciſa viuūt, ſaltē aliq̄ tꝑe, nō ſolum ſi decidant̄ in duas ꝑtes, ſꝫ ēt in plures, vt q̄ vocant̄ ſcolopēdrę: iō q̄rit, quę dic mihi quęſo qualr̄, ꝛ qb⁹ ꝑticulis ꝯtingit ipſa reſpirare. Opoꝛtebit eni eas ꝑticulas hr̄e pulmonem, ꝛ vocalē arteriam/ qḋ falſum eē ſupponit, qm̄ tūc in diuerſis partibus deciſis eēt pulmo, ꝛ vocalis arteria: quę cum ſint falſa, falſum eſt oīa aīalia reſpirare. ¶ Quo vo ad vba attinet, ſcolopēdra aīal eſt, qḋ dī cētipes, quę repit̄ terreſtris, ꝛ marina: hęc eni nō reſpirat vt teſtat̄ Ariſtoteles.

¶ At vo nec partiū iterioꝝ expientiā habuiſſe, nec accepiſſe cūcta naturā moliri alicuius gratia: cauſa potiſſimū fuit quāobreꝫ haud recte de ipſis dixerint. inueſtigādo eni cui⁹ grā reſpiratio aīalib⁹ adiūcta ſit, ꝛ in ꝑtib⁹ hoc idem vt in brāchijs ꝛ pulmone īſpiciēdo: ocyus vtiqꝫ cauſam ipſam inueniſſent.

¶ Cauſa aūt maxime nō dicendi bene de ipſis: ꝙ inexpti erāt earū quę intus partiū, ꝛ nō accipiebāt grā alicui⁹ nām oīa facere, q̄rētes enim cui⁹ grā reſpiratio aīalib⁹ exiſtit, ꝛ in particulis hoc inſpicientes, vt in brāchijs ꝛ pulmone: inueniſſent vtiq꜃ velocius cauſam.

Cōmentariuꝫ ¶ Refutata pōne, nūc aſſignat cām, ob quā in erroꝛē lapſi ſunt, ꝛ aſſerit duplici de cā eſſe emerſos ad hos erroꝛes. p̄ᵃ qdē, qꝛ ignoꝛauerūt anathomiā ꝑtiū interioꝝ, vt pulmonis arterię, ꝛ cęterarū, q̄ ſeruiūt ad refrigerationē. 2ᵃ vo, quia ignoꝛauerūt cām finalē: Credebāt eniꝫ nām nō agere ꝓꝑ finem: ſi eni hęc duo ſciuiſſent, ad erroꝛes hꝫ non fuiſſent detruſi. vñ dicit. Cā aūt maxie nō dicēdi bñ de ipſis. ſ. expiratiōe, ꝛ inſpiratiōe. p̄ᵃ qdē eſt, ꝙ inexpti erāt earū ꝑtiū, quę ſunt itus, vt pulmonis, ꝛ arterię, ꝛ ēt brāchiarū. 2ᵃ vo cauſa eſt, ꝙ nō accipiebāt grā alicuius nām oīa facere. Ex his duab⁹ cauſis errauerūt. Nā ſi q̄ſiuiſſent cui⁹ grā reſpiratio aīalib⁹ exiſtit, ꝛ inſpexiſſent in ꝑticulis, vt in brāchys ꝛ pulmone, inueniſſent vtiq꜃ cauſam velocius veritatis. Hęc de cauſa errandi.

¶ Cęterū Democritus quę ſpirant ex reſpiratione qppiā ꝯſeq aſſeruit, inqens eā ꝓhibere ne aīa extrudat̄: nō tñ quaſi nā id huiuſce grā fecerit qcq̄ꝫ dixit. in plenū eni: vt cęteri. Nāles, ita ꝛ hic quoq꜃ hmōi cām minime attigit.

¶ Democritus aūt ꝙ qdē ex reſpiratione accidit aliqd reſpirantib⁹ dicit, inqens ꝓhibere extrudi aīam: nō tñ vt huius qdē grā feciſſe hoc nām qcq̄ꝫ dicit. Omino eni ſicut ꝛ alij phyſici: ꝛ iſte nihil tetigit talem cauſam.

Cōmentariuꝫ ¶ Nūc narrat opionē Democriti/ ꝛ quouſq꜃ ꝓuenit, ꝛ dicit: ꝙ Democritus vſq꜃ ad hoc peruenit vt dicat ꝙ ipſis reſpirātib⁹ ex ipſa reſpiratione aliqd accidat, inqens. ſ. reſpirationeꝫ ꝓhibere extrudi aīam a coꝛpoꝛe. g̃ aliqd dixit, q̄ neceſſariā eē reſpirationē dixit. Nō tñ dicit qcq̄ꝫ, vt hui⁹ gratia feciſſe hoc nāꝫ tāq̄ꝫ ꝓꝑ finē, oīno eni ſicut ꝛ aly phyſici: ꝛ iſte nihil tetigit de tali cā finali. g̃ Democritus ꝓuenit ad dōm aīam nō extrudi a coꝛpoꝛe ꝓꝑ reſpirationē: non tñ ꝓuenit ad dōꝫ reſpirationē eē finalr̄ vt aīa ne extrudat̄ a coꝛpoꝛe, qm̄ ipſe nihil dixit de finali cā, veluti nec alij phyſici.

¶ Sed pꝛimas illas rotūdas figuras: caloꝛeꝫ ꝛ aīaꝫ eē dicit. Quę vbi periclitari occipiunt, ne ꝯtinēte exp̄imēte, foꝛas ꝓtrudant̄: ſuccurſum auxiliūq꜃ reſpiratiōe fieri. in aere eni grādē numerū taliū eē: q̄ ille mētē aīamqꝫ appellat. Ac reſpirāte qdē aīali, ꝛ aere īgrediēte, ea pariter ingredi: ꝛ compreſſioni reſiſtendo animā quę in eo eſt, egredi pꝛohibere.

¶ Dicit aũt ꝙ aīa ⁊ calidum: hę primę figurę ſphęricarũ. Segregatis igiť ipſis a ꝯtinēte exprimēte: auxiliũ fieri reſpirationeꝫ inqt. in aere eni multũ numerũ eē taliũ: q̄ vocat ille intellectũ ⁊ aīam. Reſpirāte igitur, ⁊ igrediēte aere, coingrediētia hęc ⁊ ꝓhibētia expſſionē: ꝓhibere in aīalibus exiſtentem aīam pertrāſire.

Cōmentariuꝫ ¶ Quę dixerat, declarat, vbi ſupponēdũ apud Democritũ aīaꝫ idē eē qđ calīm in ipſo aīali. Amplí⁹ ſupponēduꝫ aīam qđ eſt calidũ, eē figurā ſphęricā, cōpoſitā ex athomis ſphęricis, quo.n. eſt res ſphęrica: ex athomis ſphęricis eaꝫ componi aſſerit, ⁊ quo cōponiť ex athomis ſphęricis, figura eſt ſphęrica. Hac ſuppōne ſtante dicit, ꝙ cum athomi ab aere nos ꝯtinētę exprimunť itra corpora nr̃a ingredientes, tunc fit iſpiratio, quę eſt attractio athomoꝝ. hęc āt attractio (vt ingt) ꝯfert auxiliũ, q̄tenus igrediētes athomi cōprimũt aīmaꝫ intus, ne exeat, ⁊ ſic eſt cā, ne extrudať aīa. vñ ingt. Dicit aũt Democritus, ꝙ aīa ⁊ calīm hę primę figurę ſphęricę ſint. Hęc eſt ſuppō in via Democriti. Eſt eni aīa idē qđ calidũ: ⁊ ideo aīa figura ſphęrica eſt, ex ſphęricis athomis cōpoſita. Hac ſuppōne ꝯceſſa, infert opiōnē Democriti, ⁊ dicit. Igiť ipſis athomis ſegregatis ab aere nos ꝯtinēte exprimēte eas itra nr̃a corpora, auxiliũ. ſ. ne aīa exeat, fieri reſpirationē quę eſt attractio athomoꝝ, ingt. Et ne quis dubitet de loco athomoꝝ, interponit, vbi ſint athomi, ⁊ diť. In aere eni ait multũ nũm eē taliuꝫ athomoꝝ: quas athomos vocat ille itellectũ ⁊ aīam ꝑꝑ tenuitatē ⁊ ſpiritualitatē earum. Tũc ꝯcludit opiōnē, ⁊ dicit. Reſpirāte igiť, hoc eſt igrediēte aere, ait hęc athomalia corpora coingrediētia intra nos, ⁊ expſſionē ac exitũ aīę ꝓhibētia ꝓhibere aīaꝫ exñtē in animalib⁹ ptrāſire eꝫ. Athomi eni intrātes, aīaꝫ intus comprimũt, ⁊ cōpellunt eā intus ꝑmanere, ⁊ nō exire. Pꝫ igiť q̃uo per iſpirationē ꝓhibeť aīam extrudi. ¶ Quo v̾o ad verba attinet, aer, qui emittit athomos intra corpora nr̃a: exp̃mēs athomos dr̃ a Democrito: qm̃ athomi ab eo vñr ſeꝑari.

¶ Atqꝫ ob id: in reſpirādo ⁊ expirādo, vitaꝫ ⁊ mortē ꝯſiſtere. nā cũ id qđ nos ambit cōprimēdo euicit ac ſuꝑat, nec ei p̄terea id qđ deforis igrediť reſiſtē pōt, cũ aīal ſpirare nequeat: tum accidere morte aīal occupari. mortem eniꝫ eē: eiuſmodi figurarũ e corꝑe digreſſuꝫ qui exprimente eo qđ continet, proueniat.

¶ Et ꝑꝑ h̃: in reſpirādo ⁊ expirādo eē viuere ⁊ mori. cũ eni p̄ualuerit ꝯtinēs cōprimēs, ⁊ non ampli⁹ deforis igrediēs pōt ꝓhibere, nō potēte reſpirare: tũc accidere morteꝫ aīalibus. eſſe.n. mortem: talium figurarum ex corpore exitum ex continentis compreſſione.

Cōmentariuꝫ ¶ Ex hoc ꝯcludit in quo vita ⁊ mors ſtent ẜm Democrituꝫ, ⁊ v̾ba ſũt obſcura, ⁊ māca: lꝫ ſnia ſit clara. Dcm̃ eſt.n. vitaꝫ ſtare ꝑ h̃ ꝙ aīa ꝑmanet in corpore, ꝑmanet aũt in corꝑe igreſſu athomoꝝ eā cōprimētiũ intus. Mors aũt eſt exitus aīę, exit aũt aīa, cũ athomi nō ampli⁹ itus igrediunť: ſed exť expellunť: obſcure tñ hęc diť, vñ ingt. Et ꝑꝑ h̃ in reſpirando, h̃ eſt in iſpirādo: ⁊ expirādo ait eē viuē, ⁊ mori. Exponit aũt q̃uo fit mori, qm̃ dictũ eſt q̃uo fit viuē, ⁊ diť. Cũ eni continēs aer in cōprimēdo nr̃m corpus circũcirca p̄ualuerit: ⁊ qđ deforis igrediť itus. i. ⁊ athom⁹ q̄ ab exť ad itra ꝓficiſciť, nō ampli⁹ pōt aīaꝫ ꝓhibere: q2 fortiores ſũt athomi in exiendo, q̄ꝫ ex[illegible]ę in itrādo, Tũc ipſo aīali nō potēte reſpirare, h̃ eſt intus trahē aerē, nec̃e eſt accidere morteꝫ aīalibus. q. d. cũ aer ꝯtinēs eſt pollētior in cōprimendo athomos, q̄ꝫ in exp̃mēdo illas itus, mors euenit. Cā aũt eſt, qm̃ mortē eē ait exitũ taliũ figurarũ. ſ. calidi ⁊ aīę, q̄ fuerũt itus detētę ex cōpręſſiōe ꝯtinētis, athomos exť pellētis. ¶ Quo v̾o ad verba attinet, aer mittēs athomos ꝑ os, dr̃ exp̃mens athomos. aer v̾o circũdās corp⁹ nr̃m, ⁊ illud cōprimēs dr̃ cōprimēs athomos exire. ğ mors accidit cũ aer eſt fortior in cōprimēdo q̄ꝫ in exprimendo. In comprimēdo quidem eas extra: q̄ꝫ exprimendo eas intus, h̃ pacto v̾ba h̃ licēter exponēdo, p̃nt hr̃e ſenſuꝫ: ſin aũt tibi aliter videbitur, expone.

¶ Cām v̾o q̄ꝫobrē neceſſariũ ſit cuncta emori, nō tñ quouis tꝑe ſine lege vlla, ſꝫ ẜm nāꝫ ſenectute, ꝑter nām violētia: nequaq̄ꝫ declauit. At qui explicuiſſe oportuit, cuꝫ al's id fieri videatur, al's non videatur: vtrum cauſa extrinſecus petenda ſit, an intrinſecus.

¶ Cām aũt q̄re oībus q̄dē neceſſariuꝫ mori, nō tñ qñ ꝯtingit, ſꝫ ẜm nām q̄dē ſenectute, violentia aũt p̄ter nāꝫ: nihil demōſtrauit. Q̄ꝫuis oportebat, qm̃ aliqñ q̄dē videť hoc fieri, aliqñ auteꝫ non videť: vtruꝫ cauſa extriſecus eſt, an intus.

¶ Cōtra Democritũ iſurgit, ⁊ ꝑ̊ oſtēdit iſufficiētiā ex ꝑte aſſignatiōis cāę mortis, qm̃ cum mors ſit duplex, marcedo ⁊ violētia. Democrit⁹ ex dis, q̄ diť, bñ potuit fingere cāꝫ mortis, q̄ eſt marcor, ſeu ibecillitas: nō aũt cām violētię. vñ diť. Cām aũt, q̄re oīb⁹ q̄dē nec̃iuꝫ ſit mori ſubaudi potuit dicē, nō tñ potuit dicē qñ mors ꝯtingit: ⁊ dato ꝙ potuit dicē qñ ꝯtingit, ſolũ potuit dicē cām ei⁹: q̄ ẜm nām ꝯtigit in ſenectute. ſ. ꝑꝑ ibecillitateꝫ, qua nō p̃nt amplius athomi itus trahi. Ei⁹ v̾o mortis q̄ violētia ꝯtingit p̄ter nām, nihil demōſtrauit. nō.n. hęc ex ibecillitate attractiōis fit: ⁊ tñ opꝫ aſſignare cām, qm̃ aliqñ q̄dē vi h̃ fieri, vt cũ moriť aīal violēter. aliquādo aũt nō vi, vt cũ moriť morte nālī: ⁊ nō dixit vtrum cauſa ſit extrinſecus, an intrinſecus: igitur iſufficiens eſt aſſignare cauſas mortis.

¶ Sed nec de ſpirationis primordio quęnaꝫ cā ſit, interiorne an exterior: quicq̄ꝫ dixit.

¶ Nō dicit aũt neqꝫ de principio reſpirādi q̄d cauſa: vtrũ intrinſecus, an extrinſecus.

Cōmentariuꝫ ¶ Scđa Democriti iſufficiētia eſt, q̄a nō exponit p̃n[m] reſpirandi quę cā ſit, vtrum intrinſecus manens, an extrinſecus, quod debuit exponere.

¶ Nō eni mens ea quę forinſecus ſit, p̄ſidiũ illud ſeruare pōt: ſꝫ ſpiratiōis motuſqꝫ initiũ intriſec⁹ ortũ hꝫ, q̄ſi id qđ ꝯtinet viꝫ nullā afferat.

¶ Neqꝫ eni qui deforis itellectus, ſeruat auxilium: ſed intrinſecus principiũ reſpiratiōis ſit ⁊ motus, nō vt inferente vim continente.

Cōmētarium ¶ Tertio nō videť veꝝ ꝙ athomus, qui eſt intellectus exiſtens in ꝯtinente ipſo ſit ferēs auxiliuꝫ ſui introitu compſſiuo, qm̃ hic eſt motus violētus. Violēter eni intrat aer intus ferens athomũ compſſiuuꝫ. At p̃n[m] motus ⁊ reſpirationis nō fit q̄ſi ꝯtinente inferēte vim pellēdo athomũ intus. vñ dicit: ⁊ lege eni, ꝓ etiā, hoc pacto. Et neq̄ꝫ qui deforis intellectus. ſ. athomus quā intellectũ appellat, intrādo corꝑa nr̃a, ſeruat auxiliũ, qm̃ eēt hęc cōſeruatio violēta: ſed p̃n[m] reſpirationis ⁊ motus fit intrinſecus. ſ. nāle, nō vt cōtinente vim inferēte. Eſt igiť rō ꝙ athomus nō fert auxiliuꝫ, qm̃ tũc re-

Ayuntamiento de Madrid

ſpiratio eēt mot⁹ violētus. verū de hoc erit qō poſtea.

⁋ Abſurdū quoqꝫ ⁊ illud eſt: ſiſ qō ambit cōprimere ⁊ qō ingreditur dilatare. Quę igit ille dixit ⁊ quomodo: fere hęc ſunt.

⁋ Incōueniēs autem: ⁊ ſimul cōtinēs comprimere ⁊ ingrediens dilatare. Quę igitur dixit ⁊ quomodo: fere hęc ſunt.

Cōmentarius. ⁋ Tertio videt̃ abſurdū ꝙ ꝯtinēs aer ferēs athomū cū intrat nos cōprimat, qm̄ videmus aerē cū intrat eē cām dilatationis, ḡ tūc nō cōprimit. vn̄ dic̄. Incōueniēs aūt eſt ⁊ ſiſ ꝯtinere. ſ. aerē cōprimere, ⁊ igrediēs dilatare. Uidem⁹ eniꝫ cū intrat dilatare: quare nō cōprimat. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, aer intus ſuſceptus dr̄ cōprimere aiaꝫ, q̄tenus exprimit in illā athomos cōprimētes ipſam: circūdās ꝟo nos, dr̄ cōprimere eas athomos ad expulſionē. Tūc, ⁊ epilogat. d. quę igitur dixit, ⁊ quomodo: fere hęc ſunt.

⁋ At ſi vera eſſe quę prius dicta ſunt, ⁊ non oia animalia ſpirare arbitrari oporteat: nō de qualibet morte cauſam hāc dictaꝫ eſſe, ſed ijs ſolū quę ſpirandi vſuꝫ habeant accōmodari debere; exiſtimandum eſt.

⁋ Si autē opꝫ putare vera eē prius dicta, ⁊ nō oia animalia reſpirare: nō de oi morte cām putādum dictā eē hanc, ſed ſolū in reſpirātib⁹.

Cōmentarius. ⁋ Cū oſndiſſet opionis Democriti inſufficiētiā, nūc oſtendit eius falſitatē. Et p̊ oſtēdit ꝙ nō bn̄ dixit Demo. de cā mortis, ⁊ inqt. Si aūt opꝫ putare vera eē prius dicta, maxie ꝙ nō oia aialia reſpirēt, nō de oi morte. ſ. oīum aialiū putādū eſt cauſam dictam eē hanc, ſꝫ ſolum in reſpirantibus: ⁊ ſic qō dixit Democritus, non eſt vniuerſale.

⁋ Sꝫ ne his qdeꝫ recte. Id autē liq̄do cōſtat: ꝑ ea quę ꝯtingūt, ⁊ eiuſmodi quoꝝ experiētiam oēs habere vidētur. Nā per ęſtum calidiores effecti: vt reſpiratiōe magis īdigēt, ita crębrius ſpirāt. Cōtra cuꝫ circūfuſus aer algidus eſt, ⁊ corpus cōtrahit atqꝫ cōdēſat: tūc accidit ſpirituꝫ retineri. Atqui: oportebat tūc aerē deforis ingreſſuꝫ, cōpreſſionē ꝓhibere. Nūc ꝟo: cōtra res agit̃. Quoties eniꝫ nō expirātib⁹ hoīb⁹ caloris magna vis collecta fuerit: tūc reſpiratōe indigēt. neceſſariū aūt eſt: vt inſpirando reſpirēt. Porro, ęſtuantes ſępius reſpirare ſolent: quaſi id agāt refrigerij gratia. quo tempore fit: vt, qō dici ſolet, ignis ad ignem addatur.

⁋ Quinimo: neqꝫ in his bene. Palaꝫ auteꝫ: ex accidētibus, ⁊ talibus quoꝝ habem⁹ oēs experiētiaꝫ. In ęſtib⁹ eni calefacti magis: ⁊ reſpiratione magis īdigemus, ⁊ ſpiſſius reſpiramus oēs. cuꝫ aūt qō in circuitu, eſt frigidū, ⁊ ꝯſtringit ⁊ cōpingit corpus: detinere accidit ſpiritū. Q̄uis tūc oportebat: deforis īgrediēteꝫ ꝓhibere cōpreſſionē. Nūc aūt: fit cōtrariū. Quando eni multū valde ꝯgregatuꝫ fuerit caliduꝫ, non expirātibus: tūc īdigēt reſpiratiōe. neceſſariū autē: inſpirātes reſpirare. Eſtuātes auteꝫ, frequēter reſpirāt: tāq̄ refrigeratōis gr̄a reſpirātes, quādo, qō dicit̃, facit ignē ſuper ignem.

Cōmentarium. ⁋ Scdo oſtēdit ꝙ nō bene in aialibus reſpirātibus aſſignauit cām reſpiratiōis: ⁊ hoc ꝓponit, ⁊ dicit. Quinimo neqꝫ in his. ſ. aialib⁹ reſpirātib⁹ bene, reſpirationis cām aſſignauit. Proponit aūt hoc oſtēdere ex expiētia, quā nos habemus de aialib⁹ notis, ⁊ dicit. Palā aūt, ex accn̄tib⁹, ⁊ talib⁹ aialibus, quoꝝ oēs habemus expiētiam. Tūc argumētat̃, data opione Democriti, tūc in hyeme, ⁊ in forti frigido, frequentius reſpirarem⁹. ꝓbat̃ ꝯn̄tia, qm̄ cū ꝯtinens nos eſt magis frigidū: magis corpus nr̄m cōprimit, poros coartādo, ⁊ magis claudēdo, ⁊ cū corpus magis coartat̃: athomi magis extrudunt̃: ⁊ qm̄ tūc magis athomi extrudunt̃: magis egem⁹ inſpiratiōe, vt athomi intus ſeruent̃. ḡ tp̄e frigido magis, ⁊ ſpiſſius reſpiraremus. Cuius ꝯriūꝫ docet experiētia. Ari^{les} igit̃ p̊ ꝓponit ꝯn̄tis falſitatē, ⁊ dicit. In ęſtib⁹ enim calefacti magis: ⁊ reſpiratiōe magis īdigemus ⁊ ſpiſſius reſpiram⁹ oēs. Sūpſit aūt 2^{m} q̄ſi expōnē primi: ęſtate eni egem⁹ reſpiratiōe magis in nūo, nō in magnitudīe, iō dixit. Et ſpiſſius reſpiram⁹ oēs: cū aūt qō in circuitu, eſt fridū, ⁊ ꝯſtrigit ⁊ cōpingit corp⁹ detinere accidit ſpirituꝫ: hęc eſt falſitas ꝯn̄tis. Oſtēdit poſtea ꝙ opꝫ opp^{m} dicere ſm̄ Democrituꝫ: ⁊ dicit q̄uis tūc. ſ. ſtāte pōne Democriti, opꝫ athomū deforis igrediētē ꝓhibere cōprę́ſſionē, nā frigidū cōprimēs corpus cogit athomos exire, ḡ ne exeāt, egem⁹ īſpiratiōe vt trahant̃ athomi, ⁊ aduerſent̃ eis, q̄ ſūt intus, ne exeant. Nūc aūt (vt dcm̄ eſt) fit ꝯriūꝫ, qn̄ eniꝫ multū valde ꝯgregatuꝫ fuerit calidū. ſ. ęſtate, nō reſpirātib⁹, tūc aialia idigēt reſpiratione, ⁊ aeris tractione, ⁊ qm̄ necīum eſt īſpirantes reſpirare, fit vt ęſtate reſpirem⁹. Aſſignat aūt cām cur ęſtate frequenter reſpiram⁹, ⁊ ſoluit qōnē difficilē, eſt. n. qō cū interiora hyeme ſint calidiora, ęſtate frigidiora. Uētres. n. hyeme ⁊ vere calidiſſimi ſūt, vt Hippocrates inqt. Cur ęſtate ſpiſſiori īſpiratiōe egemus. Rn̄det Ari^{les} ⁊ dicit. Eſtuātes aūt, frequenter reſpirant, qm̄ ſum⁹ reſpirātes, ⁊ intus trahētes aereꝫ refrigeratiōis gr̄a: mō in ęſtate cū trahimus aerē, cum ille ſit ęſtuās, trahim⁹ ignē. ſ. aerē calidū ſup ignē. ſ. ſup iteriora calida: quę lꝫ nō ſint ita calida ſicͣ hyeme: tn̄ aer tractus, cū ſit calidus, ignis vr̄ igni addi. ⁊ lꝫ dicit, Qn̄, qō dr̄. ſ. reſpiratio facit ignē ſup ignē. Lꝫ igit̃ ex pte rerū refrigeratarū maiori ⁊ ſpiſſiori refrigeratiōe egerim⁹ in hyeme, qꝛ tn̄ vna aeris attractiōe magna fit refrigeratio: cū aer ſit frigidiſſimus, tn̄ ex pte aeris refrigerātis ęſtate ſpiſſiori egem⁹ refrigeratōe, qm̄ nō poſſum⁹ vna tūc refrigeratōe refrigerari, cū aer tractus ſit igneus, ⁊ ſic vr̄ addi ignis igni. ¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet, aiaduerte ꝙ inſpiratio tp̄e frigido eſt maior in magnitudīe, qm̄ vna īſpiratiōe trahim⁹ magnā portionē aeris, ſumus. n. tūc fortiores, ⁊ virt⁹ tractiua eſt pollētior. In ęſtib⁹, inſpiratio eſt frequētior in nūo, ⁊ minor in magnitudīe, minor qdē, qm̄ in ęſtib⁹ virt⁹ eſt debilior alijs parib⁹. frequētior ꝟo in nūo: qm̄ aer tract⁹ parū refrigerat vna refrigeratione, iō nūo refrigerationuꝫ recōpēſat̃ necītas: ꝓpea dixit. ęſtuātes frequēter reſpirāt. i. īſpirāt, ⁊ nō dixit magis reſpirare. ¶ Sꝫ dices cur aīalia hn̄tia pulmonē magis tractione aeris refrigerant̃ q̄ꝫ tractiōe aquę. Dōm hoc eē plurib⁹ de cauſis. p̊ qdem ex parte īſpiratiōis: qm̄ aer meli⁹ ⁊ magis tractus herere vr̄ cordi ⁊ pulmoni q̄ꝫ aq̄, cuꝫ facili⁹ trahat̃: mō lꝫ aer non ſit aq̄ frigidior, tn̄ adherētia ⁊ ꝓpinqtate melius refrigerat. Scdo ex pte expiratiōis: qm̄ aer facili⁹ cordi herēs, facili⁹ pōt ab eo remoueri, nō ſic aq̄ ſui craſſitie, ⁊ ſpiſſitudīe: ⁊ ſic facili⁹ pōt expirari. Tertio, rōne facilis expāſiōis ſup ipſo pulmōe, ⁊ ei⁹ ſanguīe, cū facile poſſit expādi ſupra ſanguinē pulmonis, facile pōt refrigerare, non ſic facile aq̄ expādit̃. Quarto rōne ipermiſtionis cū ſanguine

De refrigeratione cur fit per aerem.

pulmōis. Aer.n.tractus ⁊ expāſus cū ſanguīe pulmōis/quē refrigerat, nō miſcet̄ ſanguini, ſic̄ nec ↄiūctus aque miſcet̄ aq̄: ſed ſi aq̄ miſceret̄ ſanguini pulmonis, nō poſſet expirari, quin expelleret̄ ſanguini miſta. Ultimo ꝑꝑ aeris leuitatē: aqua eni grauis exñs nō facile a pulmone expelleretur. Aer contra ſui leuitate facile repellitur a pulmone. Patet igitur multiplex cauſa.

Illa v̄o circularis pulſio que in Tymeo ſcripta eſt: de ceteris aīantib⁹ nihil definiuit quo pacto, eodē ne an alia quadā rōne, ipſa ſuuʒ calorē tueant̄ atqꝫ cōſeruent. Nam ſi ſolis pedeſtrib⁹ ſpiratio adiūcta ſit: cauſa dici debuit cur ſolis competat. ſi v̄o etiam alijs inſit, ſed modus differat: ⁊ de hoc quoqꝫ determinanduʒ fuit, ſi cuncta ſpirare poſſint.

In Tymeo autem ſcripta circūpulſio: ⁊ de alijs aīalib⁹ nihil determinauit quo mō ipſis calidi ſit ſalus, vtrū eodē an ꝑpter aliā aliquā cauſaʒ. Si eni ſolis cāpeſtribus qđ reſpiratōis exiſtit: dicēdum cauſam quare ſolis. ſi aūt ⁊ alijs, modus autem alius: ⁊ de hoc determinandū, ſi quidem poſſibile reſpirare omnibus.

Cōmentariuʒ

Hic narrat pōneʒ Platonis, ⁊ reprobat. Ubi aīaduerſione dignū: ꝙ Plato voluit iſpirationē ꝑ maiore pte fieri circūpulſiōe aeris: dixit.n. cū aer itus manēs calefact⁹, expellit̄ ꝑ os: ꝙ mox ali⁹ circūſtās corpus, nō ſolū ꝑ os, ſʒ ꝑ carnis ⁊ pectoris poros ſubintrare, ne det̄ vacuū ⁊ receſſu primi, ⁊ ſic fit iſpiratio. ¶ Cōtra obijcit Ariſtoteles p̊, qa hec poſitio eſt inſufficiēs, qm̄ cū dixit circūpulſionē eē cām iſpiratōis, ſolū in aīalib⁹ cāpeſtribus ⁊ ꝑfectis, id dixit. De iperfectis aūt, ⁊ aq̄tilib⁹, nō eſt verū. vñ oſtendit eius opionis multiplicē inſufficientiā, ⁊ dicit. In Tymeo aūt ſcripta eſt circūpulſio/ſubaudi, qua fit iſpiratio aīalib⁹, ⁊ de alijs aīalib⁹. ſ. impfectis, ⁊ aq̄tilibus nihil determiauit qūo ipſis calidi ſalus, fit, q̄ eſt refrigeratio: vtrū eodē. ſ. mō ꝑ circūpulſioneʒ/ an ꝑꝑ aliquā aliā cām: hec eſt p̄ma iſufficiētia. Deide oſtendit ⁊ 2am, ⁊ dicit. Si.n. id, qđ reſpiratiōis eſt, ſolis cāpeſtribus exiſtit, ⁊ non aq̄tilibus. Dōm eſt cām q̄re ſolis reſpiratiōis munus exiſtit. Sūpſit aūt (vt ſupius dixit) reſpirationeʒ ꝑ inſpiratiōe: que eſt aeris attractio. Deide oſtēdit 3am inſufficiētiā, ⁊ dicit. Si aūt iſpiratiōis munus ēt alijs. ſ. aq̄tilib⁹, ⁊ iperfectis ineſt, ⁊ de h̄ determinādū, ſiq̄dē eſt poſſe oībus reſpirare, h̄ eſt inſpirare. ¶ Quo v̄o ad v̄ba attinet, aīaduerſiōe dignū, ꝙ circa aīal cāpeſtre aer circūdat tāq̄ꝫ locus ipm ↄtinēs, nō mō a pte poſteriore, ſed ēt a pte anteriore, ⁊ ſurſum ⁊ deorſum, ⁊ in dextris, ⁊ in ſiniſtris. Quare imaginat̄ Tymeus cū aer prius itra p̄cordia fit calefact⁹, mox, ne det̄ vacuū ſubintrare aerē nouū, ⁊ q̄dē ꝑ oēs poroſitates totius corꝑis, ⁊ ꝑ os, ⁊ ꝑ poros pectoris, ⁊ per poros toti⁹ carnis, intrās aūt ſubcedit in locuʒ prioris, ne det̄ vacuū. Hūc g̊ aeris introitū ꝑ tot vias Plato in Tymeo circūpulſionē appellauit: ⁊ iſpirationē. circūpulſionē q̄dē qm̄ aer circūpellit̄ q̄ſi vi ab ipſa nā: ne detur vacuuʒ. Inſpirationem v̄o, q̄tenus inſpiratus in precordia/refrigerat. Hec de inſufficientia opinionis.

Preterea: modus cauſe fictitius eſt. nā cum calor foras ꝑ os egredit̄: circūfuſuʒ nobis aereʒ pelli aſſerit, ⁊ latiōe ↄcepta eodeʒ ꝑ carnes que rare ſoluteqꝫ ſūt iterlabi vñ calor interior exiuit, ꝑꝑea ꝙ nihil vacuū ſit, cū ſibi mutuo circū obſiſtāt. vbi v̄o calefact⁹ ſit: rurſuʒ egredi ꝑ eūdē locū, ⁊ intro ꝑ os repellere calidū illum aerē q prius foras excidit, atqꝫ id reſpirando ⁊ expirando continue ſemper fieri.

Adhuc aūt: ⁊ fictitius modus cauſe, exeunte eni extra calido ꝑ os: ambiētē pulſuʒ aerē latū incidere in eūdē locū ait ꝑ raras exñtes carnes vñ qđ itra exierat caliduʒ: ꝑꝑea ꝙ nihil eſt vacuū, antiperiſtaſiʒ patiētib⁹ iuicē. calefactū autem: iterū exire ſm eūdē locum, ⁊ circūpellere intro ꝑ os aerē excidētē calidū, ⁊ hoc vtiqꝫ ꝑſeuerare ſemꝑ faciētes reſpirātes ⁊ expirātes.

Cōmentariuʒ

Scđo obijcit, ꝙ modus iſte Platonis fictiti⁹ ſit, ⁊ ꝓbat ipm eē fictitiū narrādo opionē ⁊ modū, quo Plato dicebat fieri iſpirationē ⁊ expirationē: nō.n. curauit dicē cāʒ, q̄re ſit fictiti⁹: qa voluit ex ſola opionis narratiōe appere fictiōeʒ: qm̄ ex ſola pōnis narratiōe appet ꝙ inſpiratio ⁊ expiratio nō fiāt penit⁹ eadē via. p̊ g̊ ꝓponit ꝙ ſit fict⁹ ⁊ dic̄. Adhuc aūt ⁊ fictiti⁹ modus cauſe eſt, quo dic̄ iſpirationē ⁊ expirationē fieri. Deide exponit modū, vt ex ipſo pateat, ꝙ ſit fictus, ⁊ dic̄. Exeūte.n. aere calido ꝑ os, ait aerē ambiētē pulſuʒ a nā, ⁊ latū ⁊ motū q̄ſi vi ab illa, icidere in eundē locū, vñ calīm, qđ itra erat, exierat, icidere dico ꝑ carnes exñtes raras, ⁊ in eūdē locū, ꝑꝑea ꝙ nihil ſit vacuuʒ: hec aūt dicebat vtriſqꝫ aeris portiōib⁹ q̄ſi antipiſtaſim patiētib⁹. Primus eni aer calidus erat. Scđs v̄o fridus, ⁊ ſic iter eos videbat̄ q̄ſi q̄dā antipiſtaſis, h̄ eſt q̄ſi q̄daʒ actio vni⁹ ↄtra in alterū. Dicebat ēt denuo aerē nouū in locū prioris venientē/calefieri: ⁊ calefactū iterū exire ſm eūdē locū, ꝑ quē primus exiuit, ⁊ dicebat aliū aerē nouū circūpellere aerē calīʒ, qui itro ꝑ os excidit, ⁊ exit: ⁊ h̄ vtiqꝫ ꝑſeuerare ⁊ fieri viciſſim dicebat, donec ſūt hoīes reſpirātes, hoc eſt iſpirātes, ⁊ expirātes. Et ſic ꝑ narrationē pōnis voluit hr̄e modū eius eē fictitiuʒ. ¶ Quo v̄o ad pōnē attinet, aīaduerte ꝙ Plato voluit iſpirationē fieri circūpulſiōe. Circūpulſionē aūt, nō ſolū fieri ꝑ poroſitates pectoris ⁊ carnis, ſed ēt ꝑ os. Expirationē v̄o dixit fieri ſolū ꝑ os: cū aer calefact⁹ ꝑ cānaʒ itro ↄtentā excidit ex̄. ⁊ ſic Plato nō aſſerit iſpirationeʒ, ⁊ expirationē fieri penit⁹ ꝑ eādē viā: ⁊ quantum ad hoc Ariſtoteles voluit modum cauſe eſſe fictitium, quoniam fictio eſt dicere hec non fieri eadem via.

Euenit aūt hiſce q ſic arbitrant̄: expirationē prius fieri q̄ꝫ iſpirationem. argumēto: ꝙ he alternatim fiāt. At moriētes: expirāt. Quare neceſſariū eſt: iſpirationē vicē ſubire principij.

Accidit aūt ſic putātib⁹: prius expirationem fieri q̄ꝫ iſpirationē. ſignū aūt: qm̄ fiūt adinuicē hec viciſſim. Moriētes aūt: expirant. Quare neceſſarium: eſſe principiū, inſpirationem.

Cōmentariuʒ

Cū oſtēdit ꝙ Platonis modus eſt fictiti⁹ iquātū aſſeruit expirationē, ⁊ iſpirationē nō fieri eadem via. Nūc oſtēdit pōnē illā eē falſaʒ quo ad ordinē: q eſt iter iſpirationē ⁊ expirationē. Et argumentat̄ ꝙ data hac pōne expiratio eſſet prior in aīalib⁹ q̄ꝫ iſpiratio. ↄñtia pʒ: qm̄ ſm ipm aer nō trahit̄ ad locū prioris, niſi prior cedat, ⁊ ne det̄ vacuum. Ergo ſm eū expiratio eſt iſpiratione prior. Deſtruit aūt ↄñs p̊ ſigno, qm̄ videm⁹ ꝙ ſtatiʒ poſt iſpirationē expiram⁹, ⁊ ſemper viciſſiʒ h̄ facim⁹. 2o qm̄ cum morimur vltimo expiramus, g̊ cū ꝑdimur p̊mū in luceʒ p̊us iſpiramus. Eſt.n. mors vite ↄtria, ⁊ ita ſi in morte expiram⁹/in p̊ma luce debem⁹ p̊

·nd

Ayuntamiento de Madrid

inſpirare.vñ dic̄.Accidit aūt ſic putātibꝰ/ꝓus expirationeʒ
fieri q̄ꝫ iſpirationē.ꝯñtia eſt ꝓbata,qm̄ ẜm Platonē nō fit
nō aeris tractꝰ:niſi,vt ſuccedat priori ne det̄ vacuum.De/
ſtruit ꝯñs p̄ ꝑ ſignū/⁊ dic̄.Signū aūt eſt,qm̄ ħ ambo ad in
uicē viciſſiʒ fiūt,⁊ ſemꝑ poſt iſpirationē expiratio.⁊ qm̄ ħ
ſignū poſſet cauillari:iō ſtatiʒ apponit rōnē,⁊ dic̄.Morientia aūt vltimo ſubaudi expirāt,q̄re.i.ǧ neccū ē eē iſpiratio/
nē p̄nᵐ.¶ Quo ad rōnē attinet,aīaduerte ꝙ ħ ꝓbatio ē lo/
co a ꝯ̄rio:ſequit̄.n.loco a ꝯ̄rio,ǥ morit̄,expirat vltimo:ǧ ǥ
orit̄ p̄ inſpirat.Eſt.n.mors oppoſita ortui:⁊ expiratio inſpi
ratiōi.hic aūt locꝰ adducit̄,vt ſignū,qñ ꝓpō eſt fere aut ꝓ/
bata,aut ꝑ ſe nota.Mō ꝓbatū eſt iſpirationē eē p̄mā,qm̄
cū fetus ꝓdit̄ in lucē,indiget refrigeratiōe.In vtero.n.refri
gerabat̄ refrigeratiōe matris,q̄ꝫ primū idiget refrigeratio/
ne,attrahit aerē,⁊ ħ eſt iſpirare,⁊ ſic pʒ iſpiratōeʒ eē p̄ᵃᵐ.

De ordie reſpiratio num.

¶ Itē cuius gr̄a iſthec,reſpiratio inq̄ꝫ ⁊ expira
tio aīalibꝰ tributa a nā̄ ſint:nō dixere q in hunc
modū loquunt̄,ẜ ſolū q̄ſi de re aliq̄ temeraria
⁊ q̄ caſu ꝯſiſtat,enūtiauere.Atqui:iſta ꝑ̄cipa
tuʒ vite ⁊ necis obtinere videmus.tūc.n.acci/
dit vt que reſpirandi vſuʒ habent itereāt:cum
reſpirare non poſſunt.

¶ Adhuc autē cuiꝰ gr̄a hec exiſtūt aīalibus,di/
co aūt reſpirare ⁊ expirare:nihil dixerūt ħ mō
dicētes,ſed velut de icidēte aliquo enūtiant ſo
luʒ.q̄ꝫuis:principalia hec videamus viuēdi ⁊
moriēdi.cū eni reſpirare nō poſſunt:tunc acci/
dit corruptionem fieri reſpirantibus.

Cōmentariuʒ

¶ Cū oñdit ꝙ poſitio Platonis errauit in ordie iſpiratiōis
⁊ expiratiōis.Nūc 3° vult oñdere illā erraſſe inq̄ꝫtū nō aſ/
ſignauit finalē cāʒ,q̄re illa nobis iſint.⁊ dic̄.Adhuc aūt cuiꝰ
gr̄a veluti ꝑꝑ finē hec aīalibꝰ exiſtūt:dico aūt hec.ſ.reſpira/
re ⁊ expirare,nihil dixerūt ħ mō dicētes.Sumpſit autem
reſpirare ꝓ iſpirare,vt ſepe dcm̄ eſt.ſed enūtiāt de illis ve/
lut de incidēte aliq̄,qđ caſu fit.qđ vī nō recte dcm̄,qm̄ hec
ambo videmꝰ p̄ncipalia p̄nᵃ viuēdi ⁊ moriēdi,nā cū aīalia
reſpirare nō pñt,tūc accidit corruptionē fieri his aīalibꝰ:q̄
reſpirant:⁊ ſumpſit reſpirare ꝓ vtroq̄ꝫ.naʒ vltima expira/
tio eſt mors,⁊ p̄ᵃ ſpiratio eſt vita:⁊ ortus.¶ Sʒ dices,Pla/
tonē nō dixiſſe iſpirationem fieri temere,qm̄ dixit fieri,ne
det̄ vacuū:mō qđ fit ne det̄ vacuū,nō vī temere fcm̄.Dōʒ
ꝙ lʒ dixiſſet iſpirationē nō fieri temere,tñ nō dixit cur fiat
expiratio.Preterea dicere factā eē iſpirationeʒ ne det̄ va/
cuum,hec cauſa eſt nimis cōmunis:⁊ non eſt finis propriꝰ,
⁊ ſic fit temere ſaltem ẜm finem proprium.

An iſpiratio temere facta ſit ẜʒ Platonē

¶ Ad hec abſurdū eſt:caloris qdē ꝑ os egreſ/
ſuʒ ⁊ rurſuʒ igreſſuʒ nos minime latere,ſpūs
ꝟo in pectus ingreſſum ⁊ rurſus eiuſdem ca/
lefacti egreſſum latere.

¶ Adhuc aūt icōueniēs:calidi qdē ꝑ os exitū ⁊
iterū itroitū nō latere nos,in pectꝰ aūt ſpiritus
introitū ⁊ iterum calefacti exitū,latere.

Cōmentarium

¶ Quarto refellit pōnē Platonis q̄ꝫtū ad aliud,qđ dixit,di
cebat eni itroitū ⁊ exitū aeris ꝑ os eē manifeſtū:itroitū ꝟo
⁊ exitū ꝑ poros eē occultum.Cōtra obycit,qm̄ non vī ma/
ior rō de vno q̄ꝫ de altero,vñ dicit.Adhuc aūt icōueniēs eē
vī calidi qdē aeris,ꝑ os exituʒ,⁊ iterū eiuſdē ꝑ os itroituʒ
nō latere nos:ẜ eē manifeſtū.Introitū ꝟo ſpūs.ſ.aeris fri/
gidi ꝑ pectꝰ,⁊ poroſitates carnis,⁊ iteꝝ calefacti exituʒ la/
tere:⁊ tu itellige ſi exitū ꝑ poros fieri ꝯtingit:qm̄ Plato di/
cebat exitū fieri ꝑ os,⁊ itroitū ꝑtiʒ ꝑ os,ꝑtim ꝑ poroſitates
pectoris,⁊ carnis.Verū Ariˡᵉˢ loquit̄,ſi fieret:qm̄ lʒ nō fiat
exitꝰ,ſaltē fit itroitus.¶ Sed dices,id qđ Plato dic̄,vī rō/
nabile,qm̄ pori ſūt occulti,⁊ ſic introitꝰ ⁊ exitꝰ aeris nō pōt
eē niſi occultꝰ.Dōm ꝙ lʒ pori ſint occulti,quo ad magnitu
dinem ⁊ aer ēt quo ad magnitudineʒ,non tamē dʒ aer eſſe
occultus:quo ad q̄litates.ſ.frigiditatem ⁊ caliditatem.

¶ Abſurdū ēt ⁊ illud eſt:reſpirationē eē calo/
ris igreſſuʒ.ecōuerſo eni rem habere videmꝰ:
nēpe qđ expirat̄ eē calidū,qđ iſpirat̄ frigiduʒ.
Cū ꝟo hoc calīm eſt:anhelātes reſpiramꝰ.naʒ
q̄a id quod ingreditur,nos ſatis refrigerare nō
poteſt:euenit vt ſepius trahamus ſpiritū.

¶ Incōueniēs aūt:⁊ calidi,reſpirationeʒ,itroi/
tū eē.videt̄ eni ꝯ̄riū.qđ eni expirat̄,eē caliduʒ:
qđ aūt iſpirat̄,frigidū.Qñ auteʒ calīm fuerit:
anhelātes reſpirāt.q̄a eni nō refrigerat ſuffici/
enter ingrediēs:ſepe accidit ſpiritū trahere.

¶ Quinto refellit pōnē q̄ꝫtuʒ ad illđ qđ dixit.ſ.ꝙ inſpiratio
ſit aeris calī itroitꝰ.Cōtra obijcit,qm̄ potiꝰ eſt oppᵐ,qm̄ qđ
expirat̄,eſt calīm,qđ aūt iſpirat̄,eſt fridū:⁊ qñ aer iſpiratus
fuerit calīs:tūc anhelātes reſpirāt,ħ ē tūc frequēter iſpirāt.
Anhelare.n.eſt cū frequentia:nā (vt inq̄t) cū aer igrediens
nō refrigerat ſufficienter,veluti accidit in eſtu,ſepe accidit
ſpm̄ ⁊ aerē trahere,⁊ ħ eſt anhelare.Sed occurres,qm̄ vī
ꝙ Ariˡᵉˢ iponat falſuʒ ipſi Platoni.Dicit eni Platonem di
xiſſe iſpirationē eē aeris calī itroitū:qđ Plato nō dicit.Dōʒ
ꝙ lʒ Plato nō expſſit,cogit̄ ita dicē,qm̄ dic̄.Introitū aeris
ꝑ poros ⁊ pectoris,⁊ carnis eē iſpirationē,mō anq̄ꝫ iſte aer
veniat ad cor,⁊ pulmonē,vbi iſpiratio fit,calīs fit:⁊ ſic calīs
vī tractus:⁊ quātū ad ħ Ariˡᵉˢ reꝑhendit Platonem.

Cōmentariuʒ

¶ At ꝟo neqʒ nutricatiōis gr̄a reſpirationē fie/
ri exiſtimādū eſt,q̄ſi ignis iterior alatur ſpū:⁊
reſpirāte qdē hoīe ceu igni māʒ icēdio aptiſſi/
mā adijci,alito ꝟo igni expirationē fieri.

¶ Sʒ tñ neqʒ alimēti gr̄a exiſtimandū fieri re/
ſpirationē tāq̄ꝫ alito,ſpū,eo q itus igne:⁊ reſpi
rante qdē,queadmodū ſuꝑ ignē hypeccauma
adijci,alito aūt igne fieri expirationem.

hoc ad ꝟsa no. lib. de cau[ſa re]ſpirationis c. p̄ncipio

¶ Supiꝰ Ariˡᵉˢ refutauit opiōnē Platonis,ǥ loquēs de iſpi/
ratiōe,nō dedit cāʒ cur nobis iſit,nūc ponit quādā cāʒ iſpi/
ratiōis aſſignatā a Platonicis,⁊ eā refellit.Vbi annotatōe
dignū Platonicos quoſdā dixiſſe iſpirationeʒ fieri in aīali/
bus,vt ꝑ aerē tractū calīm vitale nutriat̄,dicebant.n.calīm
nāle nō mō cibo nutriri/ẜ aere tracto ad ipm ēt.Poſt ꝟo
nutritionē/illđ aeris,qđ reliquū erat,dicebāt expirari:velu/
ti ſuꝑfluitatē.Ariˡᵉˢ ǧ p̄ ꝓponit falſitatē pōnis,⁊ dic̄.Sʒ tñ
neq̄ꝫ alimēti gr̄a eſt exiſtimādū fieri reſpiratiōeʒ/ħ eſt ae/
ris attractionē,tāq̄ꝫ alito atq̄ꝫ nutrito eo igne,ǥ eſt itus,ſpi/
ritu.ſ.nouiter tracto.q.d.nō eſt dōm iſpiratiōeʒ fieri nutri/
tiōis gr̄a,imaginādo ꝙ ignis,ǥ eſt itus:nutriat̄ ſpū nouiter
tractu.¶ Quo aūt ad ꝟba attinet ꝑ ignē,ǥ eſt itus,itelligit
calʒ nāle:qđ more Platonico Ariˡᵉˢ appellat ignē:per ſpm̄
ꝟo,aerē nouit̄ tractū itelligit:⁊ exponit moᵐ hūc:⁊ lege ſic,
ita vt ipſo aīali reſpirāte.ſ.aerē trahēte/ſuꝑ ignē.ſ.calʒ nā/
le dicamꝰ adyci hypeccauma/ħ eſt facile cōbuſtibile:quaſi
alimēto illi ꝓpō:igne ꝟo ⁊ calō nāli alito ac nutrito fieri ex/
pirationē aeris ſuꝑflui:ǥ nutritioni fuit abūdās.¶ Quo ꝟo
ad ꝟba attinet ꝑ hypeccauma,Ariˡᵉˢ itelligit aliqđ facile i/
flāmabile,⁊ ꝯuertibile in ignem,vt libro methe[o]roꝝ dcm̄

Cōmentarium

eſt:talē crediderūt eſſe aerem ad calidū nāle noſtrum.

Eadē eni ⁊ ad hūc quoqꝫ ſermonē rurſum dicem⁹:q̄ ad priores adducta ſūt.eteni in ceteris aiantib⁹ h̄ idē euenire oportebat,aut qḋ ei proportione reſpondeat:cuꝫ omnia calore vitali prędita ſint.

Hęc eni dicemus iterū ⁊ ad hunc ſermonē: quę qdē ⁊ ad priores.etenim in alijs aialibus oportebat hoc accidere:aut ꝓportionale huic. oia enim:hn̄t caliditatem vitalem.

Cōmentariuꝫ

Cōtra hāc fictionē obijcit Ariſtoteles,⁊ ꝓponit ſe velle ea dicē ꝯ hāc fictionē,q̄ ſūt dicta ꝯ priores opiones,⁊ h̄ ꝓponit dicēs.Hęc.n.dicem⁹iterū,⁊ ad hūc ſmonē,⁊ ꝯ hūc ſmonē,q̄ qdē ⁊ ad p̊ores,⁊ ꝯ p̊ores opiones dixim⁹.Dcm̄ eſt.n.ꝯtra Anaxa.⁊ Diogenē ꝙ ſi piſces reſpirāt in aq̄s,ꝙ cętera etiā in illis reſpirare poterūt.Sic ꝓponit ſe obijcē nūc ꝯ hanc pōnē/h̄ eſt eodē loco:qm̄ a pari ⁊ a ſil'i,vt ꝯ illos argumentat⁹eſt.Tūc argumētat:ſi aialib⁹terreſtrib⁹ iſpiratio facta eſt ad nutrimētū cal'i nālis,eodē mō ⁊ a pari/⁊ a ſil'i,oporteret iſpirationē fieri in piſcib⁹,⁊ in aialib⁹iꝑfectis,qm̄ oia hn̄t ſanguinē calꝫ,vel ꝓportionale ſanguini cal'o,vn̄ dicit. Et.n.in alijs aialib⁹oportebat h̄ accidē,aut ſaltē ꝓportiōale huic:oia.n.hn̄t caliditatē vitalē ſanguineā,aut ꝓportōalē illi.Ergo oia d̄bēt iſpirari,vt calꝫ nutriat ab iſpirato aere.

Deinde ⁊ quo dicere mō oporteat calorē e ſpiritu gigni:figmento perſimile eſt.poti⁹eniꝫ hunc e cibo fieri videmus.

Deinde ⁊ fieri calidū ex ſpiritu quo oportet modo dicere:fictitium.magis enim ex alimento,hoc fieri videmus.

Cōmentariuꝫ

Scđo obijcit,q̄a vꝫ figmētū dicē nūm vitale calꝫ fieri ex ſpū ⁊ aere,qm̄ poti⁹videm⁹,ex alimēto fieri calꝫ ⁊ non ex aere.Exꝑimur.n.aialia nō nutriri aere ſolo,niſi verū ſit qḋ dꝫ de chamęleone:quē vidi diu viuē ſine nutrimēto,qm̄ dicit Plini⁹ li° 8°:ꝙ nutrit aere ſolo.vn̄ dic̄.Deīde ⁊ fieri calidū ex ſpū ⁊ aere,qūo opꝫ dicē,fictitiū vꝫ:qm̄(vt inq̄t)magis hoc calidū vitale fieri videmus ex alimēto q̄ꝫ ex aere: nec ꝓbauit hoc,ſed obſeruatione cōtentus eſt.

Ca.33.

Iuxta qḋ euenit:vt animal cibū capiat,⁊ excrementum emittat. Hoc autem:in alijs fieri haudquaq̄ꝫ cernimus.

Et accidere ſm h̄ ſuſcipere alimētuꝫ, ⁊ ſuꝑfluū emittē.Hoc aūt:in alijs nō videm⁹ fieri.

Cōmentariuꝫ

Ultimo obijcit,qūo opꝫ accidere,vt aial ſuſcipiat alimētū ex ipſo aere,⁊ ſuꝑfluū poſt digōnē emittat:qḋ q̄dem in alijs nō videm⁹fieri,nō.n.entomis ⁊ piſcib⁹ videm⁹ꝙ nutriant aere,⁊ poſt digōnē aeris ſuꝑfluū emittāt.g̊ nec in reſpirātib⁹h̄ eſt poſ'e.¶ Quo ad rōnē attinet aiaduerte,ꝙ alimētū in p̄n° eſt ꝯriū,⁊ in fine reddit ſil'e nutrito,vt dꝫ in li° de gnōne:⁊ q̄ꝛ in p̄n° eſt ꝯriū,⁊ fit ſil'e/in p̄n°eſt īpurū,⁊ ꝯtinuo fit ꝑ cal'm puri⁹ac puri⁹,h̄ eni eſt digerē.Puri⁹ aūt fieri nō pōt/niſi ab eo aliq̄d ſeq̄ſtret:qḋ aūt ſeq̄ſtrat,gręci perittoma/h̄ eſt excremētū ⁊ ſuꝑfluū vocāt.At cū ex aere nō poſſit fieri hꝫ excremētū,cū ſit lōge purior quouis cibo:ex aere nullū aial nutriri poterit.Ex his pꝫ p̊ ꝙ chamęleō nō pōt nutriri ex ſolo aere.vt Plini⁹ inq̄t,qm̄ tunc aer digereret:⁊ ex digōne fieret excremētuꝫ,qḋ eſt īpoſ'e ex aere fieri excremētū.Pręterea(vt Ariſtoteles ꝓbat lib°de ſenſu ⁊ ſenſibili)nutrimētū eſt ſaporoſuꝫ/el'ntū purū nō pōt eſſe ſaporoſuꝫ:ſapor ꝯ i eſt q̄litas ꝯn̄s miſtionē vt ibi ꝓbat.Ariſtoteles q̊ꝫ li-

An aliq̄ḋ aial nutriatur ſolo aere.

bro ij° de hyſtoria aialiū.non aſſerit chamęleonē nutriri ex aere,īmo lib° 8°de hyſtoria aialiuꝫ.aſſerit ꝙ oē aial cortice intētū nutrit ⁊ oīuoruꝫ eſt.nam ⁊ carnē ędūt,⁊ herbaꝫ.Dic̄ tn̄ ꝙ ſerpētes ⁊ phalangia viuere pn̄t ſine cibo,vt ex his,q̄ pigmētarij alūt ꝑpendi pōt.Et ego itellexi ex pſillis,q̄ ſerpētes ſeruāt.Sil'i mō chamęleon qm̄ eſt aial frīdū parum ſanguis hn̄s/pōt diu viuē ſine cibo:vt vidi,⁊ ꝑꝑ hoc credit vulgus ꝙ nutrit aere.vn̄ credētes Plinij auctoritati/nihil chamęleon dederūt in cibū/⁊ tādē mortu⁹ ē.Serpētes q̊ꝫ, vt pſilli narrāt/lꝫ diu ſtēt ſine cibo,tādē pereūt. 2° pꝫ ꝙ ex ſolo odore nō pn̄t nutriri ſpūs(vt voluit Petrus apponenſis)qm̄ digererent odores,⁊ ſic fieret ex digōne excremētū.verū tn̄ eſt ex odorib⁹ſpūs ꝯfortari,qm̄ odor cōfortat cor,⁊ ſic ꝯfortat ſpūs.Hacten⁹de Platonis pōne.

Cap. 11.
Cap. 4.

An ex odore ſolo fiat nutritio.

Diſſeruit aūt de reſpiratiōe ⁊ Empedocles: ſed tn̄ cui⁹ gratia aialib⁹ data ſit,ſilētio ꝑterijt. neqꝫ de oib⁹aiantib⁹ſi reſpirent necne: quicq̄ꝫ certū reddidit.atqꝫ vbi de ea ſpiratiōe q̄ ꝑ nares fit,locut⁹eſt:de pricipe quoqꝫ dixiſſe putauit. Fit aūt ſpiratio: ⁊ ꝑ arteriā e pectore, ⁊ ꝑ nares.cęterū aialia:ſpirare per nares abſqꝫ illa nō pn̄t. ⁊ cū ea deſtituunt q̄ ꝑ nares fit,nulluꝫ dānū ſentiūt:cū aūt ea q̄ ꝑ arteriā,cōmoriunt. nā eniꝫ:obiter abutit ad olfatuꝫ in quibuſdam aialibus ſpiratione illa quę per nares fit.

Dicit aūt de reſpiratiōe ⁊ Empedocles:nō tn̄ ⁊ cui⁹gr̄a.neqꝫ de oibus aialib⁹ q̄cq̄ꝫ facit manifeſtū:ſiue reſpirāt,ſiue nō. ⁊ de ea q̄ ꝑ nares fit reſpiratiōe dicēs:putat ⁊ de pricipali dicere reſpiratiōe. Eſt.n. ⁊ ꝑ arteriaꝫ:ex pectore reſpiratio: ⁊ q̄ ꝑ nares.ipſis aūt narib⁹ ſine illa:nō eſt reſpirare. ⁊ ea qdē q̄ ꝑ nares fit reſpiratiōe:priuata aialia,nihil patiunt:ea autē quę ſm arteriam,moriuntur. vtitur enim natura ex abundanti,ea quę ꝑ nares reſpiratiōe:ad odoratum quibuſdam animalium.

Cōmentarius

Nūc trāſit ad opionē Empedoclis,⁊ p̊ ꝑmittit Empe.de reſpiratiōe dixiſſe,⁊ inq̄t.Dicit aūt de reſpiratiōe ⁊ Empe. verū ponit p̊ ſuę opionis iſufficiētias.Quarū p̄a eſt,qm̄ nō dixit cui⁹gr̄a reſpiratio aialib⁹ineſt,⁊ h̄ inq̄t.nō tn̄ dixit,cuius gr̄a aialib⁹reſpiratio ineſt. 2a iſufficiētia eſt,qm̄ nō manifeſte determiauit,vtrū oia aialia reſpirēt/vl'nō,vn̄ inq̄t. Neq̄ꝫ de oib⁹aialib⁹q̄cq̄ꝫ facit manifeſtū ſiue reſpirare/ſiue nō reſpirare. 3a iſufficientia eſt,ꝙ ſolū dixit de reſpiratiōe q̄ fit ꝑ nares,putās ⁊ de p̊ncipali reſpiratiōe dixiſſe,et hoc inq̄t,⁊ de ea,q̄ ꝑ nares fit reſpiratiōe dicēs,putat ⁊ de p̊ncipali dixiſſe.Ergo 3a iſufficiētia eſt in eo qḋ dic̄ ſoluꝫ de reſpiratiōe q̄ fit ꝑ nares,putās nullā aliā eē,qḋ falſum eſſe ꝓbat,⁊ inq̄t.Eſt eni ⁊ ꝑ arteriā:ex pectore reſpiratio/⁊ altera/q̄ ꝑ nares fit.g̊ non tm̄ reſpiratio eſt,q̄ ꝑ nares fit. 4a ēt inſufficiētia eſt,qm̄ duab⁹exn̄tib⁹reſpirationib⁹.ſ.⁊ q̄ ꝑ nares,⁊ q̄ ꝑ arteriā:nō illa q̄ ꝑ nares p̊ncipalis eſt,ſꝫ illa,q̄ eſt ꝑ arteriā.p̊ q̄dē,qm̄ illa q̄ fit ꝑ nares fieri non pōt ſine ea:q̄ per arteriā fit,ſiq̄dē aer,q̄ ꝑ nares iſpirat:ꝑ arteriā ꝑmeat. 2°qm̄ ſine reſpiratiōe,q̄ per nares fit,aial viuē,⁊ reſpirare pōt:nō.n.aialia reſpirātia moriunt deficiēte ea reſpiratiōe, q̄ fit ꝑ nares,at ſine reſpiratōe,q̄ arteria fit,nequaq̄ꝫ aialia reſpirātia viuere pn̄t.Cā aūt q̄re ſine ea reſpiratiōe,q̄ per nares fit,viuē pn̄t aialia reſpirantia,eſt/qm̄ illa data eſt ad

duo/ad

Ayuntamiento de Madrid

dito/ad abūdātē reſpirationē/⁊ potiſſimū in aīalib⁹ calidiſſimi cordis:⁊ ad olfatū/qm̄ ſūt qdā aīalia,q̄ hn̄t organū olfatus qdā pellicula cooptuȝ,vt canes ⁊ hoïes/⁊ hęc in odorādo trahūt aerē p nares,vt remoueat̄ illa pellicula,vt libere odor poſſit attigere ad ſenſuȝ:qdā ꝟo nō hn̄t eā pelliculā,⁊ ideo in odorādo nō trahūt aerē per nares,vt aues,⁊ alia hō.vn̄ dic,et lege,ſȝ pncipalis eſt,q̄ fit p arterias,nam ipſis narib⁹ nō ineſt reſpirare ſine illa:cuȝ aer p eādē viam trāſeat.Deide dat 2am rōnē,⁊ dicit.Et ea qdē reſpiratiōe/q̄ per nares fit,ꝓuata aīalia nihil patiunt̄:priuata ꝟo ea:q̄ fit ſm arteriā/moriunt̄,⁊ hoc ꝓbat,⁊ dic.Utit̄.n.nā ea reſpiratione,q̄ fit p nares ex abūdāti potiſſimū in his aīalib⁹,q̄rū cor eſt calidiſſimū:⁊ ēt ſubaudi illa vtit̄ in qbuſdā aīalibus ad odoratū.ſ.quoꝶ olfatoriū eſt mēbrana cooptū:vt dictuȝ eſt.veluti ⁊ ligua vtimur ad guſtum,⁊ ad loquelam.

¶Quocirca:olfatū qdē oīa fere aīalia participāt,ſed ſenſoriū non idē omnia obtinēt.Uerū de his dictum planius alibi eſt.

¶Quapropter:odoratu quidē fere participāt oīa animalia,eſt autē nō omnibus idem organum.Dictuȝ eſt autē de ipſis:in alijs plani⁹.

Cōmentariuȝ ¶Ex his q̄ dixit deducit corollariuȝ,⁊ dic.Quapp odoratu qdē fere ꝑticipat oīa aīalia,nō tn̄ idē ⁊ eodē mō diſpoſituȝ eſt oib⁹organū:qm̄ qbuſdā eſt pellicula qdā itectū:qbuſdā diſcooptū(vt dcm̄ ē)dcm̄ ē āt de his i alijs plani⁹.ſ.lib⁹de ſenſu ⁊ ſen͡to.¶Quo ꝟo ad ꝟba attinet,dic[odoratu qdē fere oīa aīalia ꝑticipāt,]qm̄ ipfecta odoratu nō ꝑticipāt,cuȝ viuāt ſolo tactu,vel tactu,⁊ guſtu ſolis,vt ꝯchilia,⁊ id gen⁹.

¶Porro reſpirationē ⁊ expirationē fieri aſſerit:ꝑpea ꝙ venę q̄dā habeant̄ in qb⁹ ineſt qdē ſanguis,nō tn̄ plenę ſunt eodē,ſed meat⁹ extra prominentes obtinent,corporis quidem ꝑtib⁹ anguſtiores,aeris ꝟo ampliores.Jdcq̄ cū ſanguis apt⁹ ſua nā ſit ſurſuȝ ⁊ deorſū moueri:qn̄ deorſū fert̄ aerē iflue ⁊ reſpirationē fieri,qn̄ ꝟo ſurſuȝ cōmeat aerē efflue ⁊ expirationē cōmitti ꝑdicat,qȝ ibi euenit ei q̄ȝ i vaſis accidit q̄ clepſydras vocam⁹aſſiſans.Jnquit enim.

¶Fieri aūt ait reſpirationē ⁊ expirationeȝ:ꝓpterea ꝙ venę q̄dā ſunt in qb⁹ ineſt qdem ſanguis,nō tn̄ plenę ſūt ſanguie,hn̄t autē poros in eū q̄ extra aerē,ꝑtib⁹ qdē corporis minores,ijs aūt q̄ aeris maiores.Quapp ſanguine moueri ſurſum ⁊ deorſuȝ nato:deorſuȝ qdē lato iflue re aerē ⁊ fieri reſpirationē,ſurſum aūt ꝓceden te excidere extra ⁊ fieri expirationeȝ,aſſimilās quod accidit,clepſydris.

Cōmentariuȝ ¶Cū narrauit inſufficientiā Empedo.in loquēdo de reſpiratiōe,nūc vult narrare eius ꝓnē.⁊ p̄ narrat opionē,deinde ponit ei⁹ carmia,ne qs credat opionē hanc ipſe fingiſſe. De p͡a dicit,fieri aūt reſpiratiōeȝ/ħ eſt iſpirationē,⁊ expirationē ait.Propterea ꝙ venę q̄dā ſūt,vt arteriales,in qbus ineſt qdē ſanguis:q̄ tn̄ nō ſūt oīno plenę ſanguie,⁊ iſtę hn̄t poros in euȝ aerē,q̄ eſt extra:q poꝛi ſunt minores ꝑtib⁹ corporis/⁊ q̄ſi iſenſibiles,ys aūt partib⁹,q̄ ſūt aeris,ſūt maiores,⁊ ita p illos pōt ſubingredi aer.His ſuppoſitis dat modū q̄uo fiat expiratio/⁊ iſpiratio ſm Empe.⁊ dicit.Quapp cū ſanguis ſua nā natus ſit ſurſuȝ ⁊ deorſuȝ moueri ad modū vnde,cū ipſe mouet̄ ⁊ fert̄ deorſuȝ ait aerē itus per poros iſluere,ac trahi,⁊ fieri reſpirationē,hoc eſt inſpiratōeȝ: cū ꝟo ꝯ ſurſuȝ ꝓcedit itumeſcēs,⁊ inundās,tūc dic illū ſanguinē excidere aerē ex p eoſdē poros,⁊ fieri expirationem: aſſiſans qȝ accidit clepſydris.Eſt eni clepſydra vas,q̄ irroramus herbas ęſtate,in cui⁹ baſi multa foramia ꝑua ſunt, ⁊ in collo vnum magnū q̄ſi cāna.Cū g͡ p foramina ꝑua intrat aq̄,aer p ei⁹ cānā expirat,cuȝ ꝟo aq̄ exit per illa foramia,aer inſpirat̄,⁊ trahit:eodē mō cū ſanguis itra venā mobilem,q̄ dr̄ arteria,inundat,⁊ intumeſcit,aer p poros extrudit̄,⁊ fit expiratio,at cū ꝯ detumeſcit,⁊ dſcēdit,aer p poros ſubintrat,et fit iſpiratio.¶Sȝ occurres qm̄ Ari͡les vr̄ iponere oppoſita ipi Empedocli.qz p̄ dixit iſpirationē ⁊ expirationē fieri per nares,nūc aūt dicit fieri p poros venarū mobiliū per ħ ꝙ ſanguis itumeſcit,⁊ detumeſcit.Dōm ꝙ Ari͡les vult ꝙ aer trahat̄ p nares,⁊ ferat̄ ad venas ⁊ poros venaruȝ ꝑꝑ motum ſanguis,⁊ hęc nō ꝯdicūt.Nā Ari͡les imaginat̄ poros venaꝝ eē ex ea pte:ad quā aer venit,cuȝ p nares trahit̄:vt poſtea videbit̄ in ꝟbis Empedoclis.¶Quo ꝟo ad verba attinet, Ari͡les de mēte Empe.dixit[Propterea ꝙ venę q̄dā ſūt,in qbus ineſt qdē ſanguis]⁊ nō dixit oēs venę:qm̄ ſolū fortaſſe de venis pulſatilib⁹ itelligit,q̄ dicunt̄ arterię,in qb⁹ ſanguis ꝓpter nimiā caliditatem efferueſcens,itumeſcit,⁊ detumeſcit:vt poſtea fortaſſe dicetur.

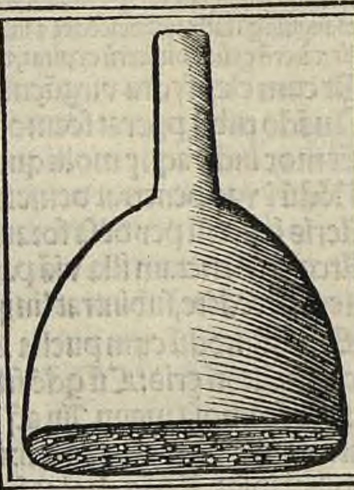

Hoc trahitur pacto cunctis,⁊ redditur aer.
Nā partiȝ exangues ad corporis vltima venę
Tēdūt:quarū extrema,caua ſub nare fatiſcūt
Oſcillis,adeo vt cruor occultetur:⁊ aurę
Jnceſſuȝ facilem valeant pręſtare meatus.
Hinc vbi cōmot⁹ repetit tener itima ſanguis:
Tunc aer feruēdo ſubit permultus eodem.
At vbi ſe ille effert:tum rurſum reddit̄ iſte.

¶Sic aūt reſpirāt oīa:⁊ expirāt.oib⁹:deficientes ſanguie Carniū cānales,vltimū ſm corp⁹ tēdunt̄.Et in ipſis,orib⁹ſpiſſis pforatę ſūt,cānalib⁹ Nariuȝ:vltimę ſūmitates p totū.ita vt limpidū qdē Occultēt:ętheri auteȝ facile iter tranſitibus pateat.Hinc cuȝ qdē redierit tener ſanguis:Aether ęſtuās deſcendet tumore magno.Cum autem reſilit:iterum expirat.

Cōmentariuȝ ¶Nūc narrat ꝟba Empedoclis,q̄ ſūt obſcura:ꝑpea,qm̄ in carmine ſcribunt̄:q̄ nō pn̄t facile exponi.dic tn̄.Sic auteȝ oīa aīalia hn̄tia ſanguinē ⁊ cāpeſtria reſpirāt/ħ eſt iſpirāt, ⁊ expirāt,ſubaudi qm̄ ipſis oib⁹ venę q̄ dicunt̄ ab eo poetice cānales carniū ſūt deficiētes ſanguie/nō oino illo plenę: q̄ ſm vltimū corp⁹ earū,ſ.eā ſupficiē,q̄ ad aereȝ tractū per nares eſt,tēdunt̄ q̄ſi inundātes ⁊ itumeſcētes,q̄ ēt in ipſis orib⁹ſpiſſis,⁊ puis,maiorib⁹ tn̄ q̄ ſint ptes aeris pforatę ſt ſubaudi poris corrn̄dētib⁹ cānalib⁹nariū,p ꝗ ær trahitur,

ſūt aūt (vt inqt) vltime ſūmitates ꝑ totuʒ corpus venarū, intra quas ſūmitates pori ſūt, ita vt limpidū aerē ⁊ recētez trahāt detumeſcente ſanguine, ⁊ occultēt, etheri aūt. ſ. aere calefacto facile ꝑ eaſdē poroſas ſūmitates pateat iter trāſitib⁹, h̄ eſt in ſuis regreſſib⁹: ideo ꝯcludit totā reſpiratōez / ⁊ inqt. Hinc cū qdez redierit tener ſanguis ceſſando a tumore, ether eſtuās, hoc eſt ꝙ eſtuabit, tumore magno ⁊ feruore ſanguis q ſtatiʒ fiet: deſcēdet ⁊ ſubintrabit: cum autē reſilit, ⁊ iterū exūdabit, iterū expirat, ⁊ ſic fit tota reſpiratio.

Ut cum clepſydra virgūcula ludit ahena:
Quādo tubū ꝓperat formoſa claudē dextra,
Et mox indit aque molli que corpore conſtat,
Nōdū i vas penetrat demerſū limpha, ſʒ ip̄aʒ
Aeris ingreſſi per dēſa foramina moles
Arcet, dū ſtrictam illa viā patefecerit. at mox:
Aere decedēte, ſubintrat limpidus humor.

Queādmodū cum puella Clepſydra ludēs benemalleati eris: Cū qdē fiſtule apturaʒ obſtruēs formoſa manu, In aq̄ clare tinxerit delicatū corp⁹, Neqʒ in vas adhuc aq̄ igredit̄, ſed ꝓhibet ipſaʒ Aeris moles itro cadēs ad foramina ſpiſſa, Donec releuauerit crebrū fluxū. deide vo: Spū deficiēte, igredit̄ aq̄ mūda.

Cōmentariuz

Qd̄ dixerat, demōſtrat per exēplum / ⁊ dicit. Queādmodum cum puella clepſydra ludēs, que eſt de ere benemalleato, nā cum puella obſtruit apturā fiſtule, hoc eſt os ſuperius: qd̄ eſt cāne clepſydre: obſtruit dico ſua formoſa manu: ⁊ clepſydram ſic ore obſtructaʒ tinxerit, ac ſubmerſerit in corpus aque clare / neqʒ adhuc tūc per illa foramia pua, que in fundo clepſydre ſunt, aqua ingredit̄, ſed prohibebit. ipſaʒ aeris moles, qui intro clauſus eſt, cadēs ad foramina ſpiſſa: donec releuauerit ab orificio clepſydre crebrū fluxū aeris auferēdo formoſam manū: deinde vo: ſpū deficiente ⁊ exeunte a clepſydra, ingreditur aqua munda.

Contra cum fundū vaſis tenet humor aheni,
Et iā virgo manu tubuli precluſit hiatum:
Tunc imbrē retinet vergens intro exterus aer
Ad ſtreperi portas iſthmi, ſuprema tenendo,
Dū manus abſcedat. tum ꝯtra q̄ʒ prius: intro
Aere ꝓrumpēte, ſubeffluit imber amenus.
Sic tener ille liquor moti per mēbra cruoris:
Quādo pedē referens ſubit intima, ꝓtin⁹ alter
Aeris influxus demittit̄ agmine magno.
At cū ſeſe effert: tum rurſuʒ expirat abunde.
Hec ille: de reſpiratione prodidit.

Eodē aūt mō cū aqua qdez occupat ꝓfunda eris, Cannali obſtructo humana manu ⁊ poro: Aether deforis intro irruēs aquam ꝓhibet Circa portas iſthmi maleſonātis, extrema obtinēs, Donec manū depoſuerit. tūc aūt iteruʒ ꝯtra q̄ʒ prius: Spū incidēte, ſubeffluit aq̄ mūda. Silr̄ delicatus ſanguis exundās ꝑ mēbra: Cū quidez retroactus redierit ad intimū, Alterū mox reuma deſcēdit tumore impetuoſo. Cum autem reſilit: iteruʒ expirat eque poſtea.

Dicit igit̄ hec: de reſpiratione.

Cōmentariuz

Applicat nūc exēplū, ⁊ dicit. Eodē aūt mō ſubaudi eſt de reſpiratiōe, ſicut eſt, cū aq̄ qdē occupat ꝓfundū eris, tāgendo illi⁹ foramia, cannali ⁊ poro obſtructo ab humana manu, aer intro extrīs irruens deferis qcqd ſibi occurrit, prohibet aquā circa portas obtinēs extrema iſthmi maleſonantis: hoc eſt clepſydre. Sūpſit eni iſthmū, ꝓ clepſydra: nam iſthmus apud Ouidiū ea terre ſtructura eſt, que iter porrigit in duo maria, inqt enim. Qua duo porrectus lōge freta detinet iſthmos. De iſthmo aūt ad Pōponiuʒ. q̄re dicit, ꝙ aer ꝓhibet aquā extūtē ad portas ⁊ foramina iſthmi / donec puella manū depoſuerit, tunc aūt h̄ eſt / q̄ʒ primū aūt man⁹ cedit, ſpū incidente extra, per portas illas ſubeffluit ⁊ itrat aq̄ mūda. Silr̄ delicatus ſanguis exundās ꝑ mēbra ſubaudi ꝓhibet aerem itrare: ſed cū retractus redierit ad intimū vene deponēdo tumorem, tumore impetuoſo mox alteruʒ reuma, hoc eſt alter fluxus aeris deſcēdit, ⁊ fit inſpiratio: cū autē reſilit, ⁊ iteruʒ intumeſcit ſanguis, reuma aque poſtea hoc eſt aer poſtea expirat extra: ſumpſit eni aquam ꝓ aere de licētia poetica. Tūc epilogat ⁊ inqt. Dic̄ igit̄ hec Empe. de reſpiratione: ⁊ his carminib⁹, vbi aiaduerte multa vera metaphorice, ac iproprie accepiſſe Empe. ⁊ multa ad ſonoraʒ orationem, de licentia ⁊ vſu orationis poetice. Uerum hec eſt ſumma opinionis.

At que per arteriā aperte reſpirāt: per os ſimul ⁊ per nares reſpirare ſolēt, vt diximus.

Reſpirāt aūt queādmodū diximus, manifeſte reſpirātia ꝑ arteriā: ⁊ per os ſil̄, ⁊ ꝑ nares.

Cōmentariuz

Narrata pōne, ⁊ verbis Empedoclis, nūc vult reprobare illā: ⁊ ſupponit p̊, ꝙ aialia que ꝑ arteriā reſpirāt, ſil̄ ⁊ ſemel ꝑ os ⁊ nares reſpirāt, hoc tāq̄ʒ ꝑ ſe notū ſumit, ⁊ ratiōe pʒ: qm̄ arteria terminat̄ ad nares ⁊ ad os ſimul.

Quare ſi de hac reſpiratione loquat̄: ſcrutari neceſſe eſt quo pacto illi dicta cā accōmodari poſſit. nā ꝯ̄trio agi videt̄. Siqdez hoies: locum cui reſpirādi munus delegatuʒ eſt ꝑinde vt folles in officinis ferrarijs attollēdo, reſpirāt, q̄ʒq̄ʒ cōſentaneū erat: vt calor attolleret, ⁊ ſanguis caloris locū occuparet. Eundē vo vt ibi folles deprimēdo atqʒ p̄focādo: expirāt.

Quare ſiqdē de hac reſpiratiōe dicit: neceſſariū eſt querere qūo congruit dicta rō cauſe. videt̄ enim ꝯ̄riuʒ accidere. Eleuātes enim locuʒ queādmodū folles in erarijs: reſpirāt. attollere aūt calidum, rationabile: hr̄e autē ſanguinē, calidi locum. Cōprimentes aūt ⁊ deponētes, quemadmodum ibi folles: expirāt.

Cōmentarium

Cum ſumpſit reſpirationē: ꝑ nares fieri ꝑ arteriā: qm̄ ſil̄ fit cū ea, que fit ꝑ os, nūc reprobat opionē, ⁊ ꝓponit qōnez circa eius opionē p̊, ⁊ dicit. Quare ſiqdē de hac reſpiratiōe dic̄. ſ. q̄ fit ꝑ arteriā, vt acceptū eſt in ſuppōne: neciuʒ eſt q̄rere qūo rō cāe q̄ dicta eſt ab eo, ꝯgruat, his, q̄ ſubaudi videmus: ⁊ exponit illa, ⁊ dic̄. Quia vr̄ ꝯ̄riū accidere, naʒ nos eleuātes locū. ſ. pect⁹ ad eleuatiōez pulmōis, queādmodū, qui folles eleuāt in erarijs, reſpirant, ⁊ ꝓbat h̄ eē rōnabile: qm̄ calʒ eleuari ſurſuʒ, vt itret friduʒ eſt rōnabile, ſed ſanguis hʒ calidi locū. g̊ rōnabile eſt ipʒ eleuari vt itret friduʒ ꝓ refrigerio. vn̄ dic̄. Et ſumit aūt pro cauſali nota h̄ pacto, qm̄ calm̄ attollere, ⁊ ſurſuʒ eleuari rōnabile eſt. Sʒ ſubaudi manifeſtum eſt ſanguinem habere locum ⁊ naturam calidi,

lidi, ergo eſt rationabile ipſum eleuari vt ſubintret aer frigidus pro refrigeratione, quare nõ bñ dixit de iſpiratione, deide oñdit ꝙ nec bñ dixit d̃ expiratõe, ꝛ dic̃. Cõprimẽtes aũt homines ꝛ deponentes deorſum pectus ad deſcenſum pulmonis expirant, quemadmodũ ibi in erarijs cõprimentes folles, ꝛ ſic errauit de expiratione.

Uerũ folles nõ per eundem locũ aerez excipiũt ꝛ regerũt: reſpirãtes vero per eũdem.

Uerũtñ ibi qdẽ nõ ſm idẽ ſuſcipiũt aerem ꝛ iterũ emittũt: reſpirãtes autem ſm idem.

Cõmentarius Quia cõparauit reſpirationẽ ei tractiõi q̃ fit p folles, ponit aliq̃ diã, ꝛ dic̃. Uerũtñ ibi qdẽ. ſ. in follib⁹ ſuſcipiũt aerez, ꝛ iterũ emittũt nõ ſm idẽ foramẽ, qm̃ p vnuz trahit̃, p alterũ expellit̃. Expellit̃ eni p fiſtulã, trahit̃ aũt p foramẽ: qđ eſt pelle itectũ. At in reſpiratiõe, ſm idẽ qm̃ ſm eãdem cãnam, ꝛ eũdem locum, quia a pulmone ſemper expiratio ꝛ inſpiratio fit, permutatim tamen, vt dicemus.

Si vero de illa reſpiratione ſolũ q̃ p nares fit: plurimũ aberrauit. nõ eni reſpiratio narib⁹ peculiaris eſt: ſʒ p tractũ illũ cõuallis q̃ columellę adiacet qua pte palatũ definit pforatꝭ narib⁹ ſpũs ps altera excurrit, altera per os, egrediẽs pariter ꝛ igrediẽs. Quę igit̃ ab alijs de ſpiratiõe dicta ſũt: tot taleiſq; vñr hr̃e difficultates.

Si aũt de ea q̃ ſm nares dicit ſola: multum peccauit. nõ eni eſt reſpiratio nariũ ꝓpria: ſʒ ſʒ cãnalez q circa guttur qua extremum palati in ore ſit̃ pforatis narib⁹ cędit h̃ qdez ſpũs hac, h̃ aũt p os, exiens ſit̃ ꝛ itrãs. Ab alijs igit̃ dicta de reſpiratione: tales ꝛ tot hñt difficultates.

Cõmentarius Cũ demr̃auit, ꝙ põ Empedoclis nõ põt ꝯuenire his, q̃ vident̃, oñdit, ꝙ errauit in acceptiõe reſpiratiõis, qm̃ accepit acceſſoriã reſpiratiõez p p̃ncipali. ꝛ dic̃. Si aũt de ea, q̃ ſm nares eſt, dic̃ ſola, multũ peccauit, nõ. n. eſt reſpiratio nariũ ꝓpria, ꝛ p̃ncipalis, ſʒ acceſſoria: p̃ncipalis aũt eſt, q̃ eſt ſm cãnalẽ, q eſt circa guttur, h̃ eſt p vocalez arteriã, q̃. ſ. parce extremũ palati in ore cędit ſit̃ pforatis narib⁹, h̃ qdez ipſi⁹ ſpũs hac. ſ. meatibus nariũ: h̃ aũt. ſ. alia ps ſpũs p os exiens ſit̃ ꝛ itrãs. q. d. ſʒ p̃ncipalis eſt illa, q̃ fit p arteriam, q̃ a pulmone vſq; ad palatũ ꝯtinuat̃. in cui⁹ extremo eſt foramẽ p qđ exit, ꝛ itrat aer, h̃ pacto ꝙ illi⁹ aeris altera ps p os itrat ꝛ exit, altera p nares itrat, ꝛ exit. Hęc eni eſt p̃ncipalis, illa aũt data ad abũdãtẽ reſpirationẽ, ꝛ ad facilitatẽ odoratus, vt dcm̃ eſt. ꝛ dixit [Si autẽ de ea q̃ ſm nares dixit ſola] qa fortaſſe Empedo. vt poeta vſus eſt pte p tota reſpiratione. Tũc epilogat, ꝛ inqt. Ab alijs igitur dicta de reſpiratiõe: tales ꝛ tot habent difficultates.

Cũ vero antea dcm̃ ſit, vitã ꝛ aĩaz calore quodã ꝯtineri (nõ eni ꝯcoctio p quã animãtes capiũt alimentum: ſine aĩa ꝛ calore abſolui põt) quãdoquidem oĩa: igni cibum cõficiunt.

Qm̃ aũt dictuz eſt prius, ꝙ ipm̃ viuere ꝛ aĩę habitio cũ caliditate q̃dã eſt (nam digeſtio per quam alimẽtum fit aĩalibus: neq; ſine anima, neq; ſine caliditate eſt) igne eni operãtur oĩa.

Cõmentarius His diſputatis, nũc Ari^{les} accedit ad ꝓpaz opionẽ, ꝛ p̊ repetit, q̃ ꝑrio libello ampliſſime declãuit, vt ſint ſibi ſuppoſitiões p vitaꝫ dilucidatõe: deide exeqt̃. Repetit g̊ p̊ q̃ dixit, de nec̃itate cal̃i: ꝛ dic̃. Qm̃ aũt dcm̃ eſt p̃us. ſ. ꝑrio libello, ꝙ ip̃z viuẽ, ꝛ ipſa habitio aĩę in corpe cũ cal̃itate q̃dã ẽ. Cui⁹ cãz repetit, ꝛ vba ſũt ſuſpẽſiua, vſq; ibi [igne. n.] et eſt cã, qm̃ digeſtio, p quã alimẽtũ fit aĩalib⁹, neq; ſine aĩa, neq; ſine cal̃itate eſt, iõ ꝯcludit, ꝙ igne opent̃, ꝛ viuãt oĩa, h̃ ẽ iõ fit, vt cal̃o cũcta aĩata viuãt. ¶ Quo aũt ad vba attinet, verbũ [enim] nõ reddit cãz, ſʒ poti⁹ illatiõis nota eſt, ſignũ autẽ qm̃ in antiqs codicib⁹ gręcis loco hui⁹ vbi legit̃ igit̃, ꝛ per opari, viuẽ itelligit, nã viuẽ opari eſt, vt li^{o} y^{o} de aĩa habet̃.

Jccirco in quo primo corpis loco ꝛ in qua prima huius loci particula eiuſmodi pricipiũ eſſe neceſſarium ſit, ibidem ꝛ animã vegetalez quę prima oĩum eſt, haberi neceſſe eſt.

Propter qđ quidez in quo primo loco corporis, ꝛ in qua prima loci huius parte principiũ neceſſariũ eſt eẽ tale, hic ꝛ primaz nutritiuã animam neceſſarium eſt exiſtere.

Cõmentarius Scđo repetit locuz aĩę nutritiuę, ꝛ dic̃ ꝙ in q̊ loco, ꝛ in q̃ loci pte corpis tale cal̃z eſt, ibi eſt anima nutritiua. vñ dic̃. Propter qđ qdẽ in q̊ p̊ loco toti⁹ corpis aĩalis, ꝛ in q̃ p̊^{a} hui⁹ loci pte nec̃iuz eſt eẽ tale cal̃m, hic ꝛ p̊mã nutritiuã aĩaz neceſſariũ eſt exiſtẽ. Dixit. n. eũdẽ locũ p̊^{m} ꝛ p̃ncipalẽ eẽ cal̃i, ꝛ aĩę nutritiuę, eãdẽ et loci ptẽ amboꝝ. ¶ Quo vero ad vba attinet, dic̃ in q̊ p̊ loco: ꝛ in qua p̊^{a} loci pte: inuẽs locũ cõem, ꝛ ꝓpriuz, ꝛ dixit p̊, qm̃ aĩa eſt in toto corpe, ꝛ in ſingl̃is ptib⁹ corpis, p̊ tñ ꝛ p̃ncipal̃r ibi eſt, vbi h⁹ cal̃z p̊ ꝛ p̃ncipal̃r eſt.

Hic autem locus: is eſt qui medius eſt inter eum qui cibum recipit, ꝛ eum quo excremẽtũ emittitur. Ea igitur particula, in exãguib⁹ nomine vacat: in ſanguineis, cor dici ſolet.

Jſte autem eſt: medius locus ſuſcipiẽtis alimentum ꝛ ſm quem emittũt ſuperfluũ. Exãguibus igitur, inominatum: ſanguinem autem hñtibus cor, hęc particula eſt.

Cõmentarius Exponit q̃ dixerat, ꝛ p̊ locũ cõez, ꝛ dic̃. Jſte aũt eſt, medi⁹ loc⁹ ſuſcipiẽtis alimẽtuz. ſ. ptis ſupioris, ꝛ ei⁹ loci, ſm quem emittũt ſupfluũ. Loc⁹ g̊ cõis eſt in medio ſupioris ꝛ iferioris. ſ. in pectore: vt dcm̃ eſt. Deide exponit locũ ꝓprium, q̃ eſt pticula hui⁹ loci, ꝛ dic̃. Sʒ in exãguib⁹ h̃ pticula inoĩatũ eſt, ꝛ dr̃ emulũ cordis: ſanguinẽ aũt hñtib⁹, eſt cor veruz, ꝛ nãle. ¶ Quo vero ad vba attinet, illud vbuz [igit̃] non illatiue, ſed aduerſatiue tenet̃: vt patet conſiderantibus.

Alimentum enim ex quo iam partes animalium fiunt: natura ſanguinis eſt. ſanguinis aũt ꝛ venarum generis idem eſſe principium: neceſſe eſt. nam alterum, alterius gratia eſt: nẽpe quaſi vas ꝛ conceptaculuz. Porro venarum principiũ: in ſanguineis, cor eſt. nõ enim per h̃ tendunt: ſed ex hoc omnes dependent. qđ nobis facile conſtat: ex diſſectionibus.

Alimentũ enim ex quo iam fiunt partes animalibus: ſanguinis natura eſt. ſanguinis autez ꝛ venarum idem principium eſſe: neceſſariuz. alterius enim gratia, alterum eſt: vt vas ꝛ ſuſcipiẽs. Principiũ autẽ venarũ: ſanguinẽ hñtibus, cor. nõ eni p h̃: ſed ex h̃ protractę oẽs exiſtunt. palã autez h̃ nobis: ex anatomis.

Ayuntamiento de Madrid

¶ Uerbū enī nō eius:qꝺ ꝓxime dixit,cām reddit,ſꝫ eius
qꝺ remote dixit.Dixit enī ꝙ pn͂ᵐ nutrimēti eſt illudmet qꝺ
eſt pn͂ᵐ calidi:⁊ ꝙ in eodē eſt nutritiua aīa,in quo eſt ipſuꝫ
calidū:nūc hoc ꝓbat:⁊ reſoluit textus in ſylloͤs.Prim⁹ eſt,
ſanguis ⁊ venarū idem eſt pn͂ᵐ,nutrimētū eſt ſanguis,ḡ nu
trimēti ⁊ venarū idē eſt pn͂ᵐ.De ſyllo p̊ accipit minoreꝫ,⁊
dicit.Alimētū.n.ex quo iā fiunt ꝑtes in ipſis aīalib⁹:ſangui
nis nā eſt,hoc eſt,ipſe purus ſanguis eſt,hęc eſt mior.Acci
pit maiorē,⁊ dicit.Sāguis aūt ⁊ venarū neceſſariū eſt eſſe
idem pn͂ᵐ,qꝺ ꝓbat,qm̄ alteruꝫ eſt alterius gr͂a,vt vas ⁊ ſu
ſcipiens ſubaudi eſt gr͂a ſuſcepti.Tūc ſubdiendū eſt,ɔ̊neꝫ
igit̄ nutrimēti,⁊ venarū idē eſt pn͂ᵐ.Scd̄s aūt ſylls eſt,ve
narū ⁊ nutrimēti idē eſt pn͂ᵐ,ſed pn͂ᵐ venarum in his,q̄ ſan
guinē hn̄t,eſt cor,qꝺ ꝓbat,⁊ inqt.Nō enī per hoc trāſeunt
venę ad aliud mēbrū/ſed ex hoc oēs venę porrectę exiſtūt
ad alia mēbra,vt ex anatomis pꝫ:igitur pn͂ᵐ nutrimenti eſt
cor:⁊ ſic pꝫ ꝙ idem ſit calidi,⁊ nutrimēti pn͂ᵐ:qꝺ fuit acce
ptum.¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet,dixit[nō enī per hoc,ſꝫ ex
hoc ꝓtractę oēs exiſtūt]qm̄ de rōne origis eſt,vt vltra ipꝫ
non ſe extēdat originatū,ſꝫ vt ab ipſo in cucta alia deriuet̄,
⁊ q̊a venę nō penetrāt cor,ſed ꝓcedūt a corde ad ſingulas
corpis partes,ideo dixit venaruꝫ pn͂ᵐ ⁊ originem eſſe cor.

¶ Cętere igitur vires animę:ſine vegetali eſſe
nequeunt.q̄obrem:dictum iaꝫ eſt in libris de
anima.Uegetalis ꝟo:ſine igni naturali.in hac
enim parte:natura eam igniuit.

¶ Alias igitur virtutes aię:impoſſibile exiſte
re ſine nutritiua.ꝓpter quā autē cām:dictū eſt
prius in ijs quę de aīa.Hanc autē:ſine natura
li igne.in hoc enī natura igniuit ipſam.

Cōmentariuꝫ ¶ Infert ex dictis corollarium obiter occurrēs,dico obiter
occurrēs,qm̄ non facit ad factū:ſed breuitate doctrinę hic
ꝑmiſcet̄:⁊ dꝫ legi a p̊mo ad vltimū hoc pacto:alię virtutes
aię,vt itellectiua ⁊ ſenſitiua nō pn̄t eſſe ſine nutritiua:vt pꝫ
in libro de aīa,vbi dcm̄ eſt,ꝙ bene nutritiua eē pōt in aliq̊
ſine illis,illę aūt nulli ineſſe pn̄t ſine nutritiua.Intellectiua
qdē nō pōt eſſe ſine ſenſitiua,qm̄ nō eſt intelligere ſine ſen
ſu,ḡ nec intellectiuum ſine ſenſitiuo:ſenſitiua ꝟo non ſine
nutritiua,qm̄ nō eſt ſenſitiuū quin viuat,ḡ nec intellectiua,
nec ſenſitiua eſt ſine nutritiua.Hāc aūt.ſ.nutritiuā ſine nāli
igne ſubaudi impoīe eſt eſſe.In hoc enī.ſ.nāli igne nā igni
uit ipſaꝫ/hoc eſt cōſtituit,⁊ formauit eā.ergo a p̊ ad vltimū
alię aię virtutes nō poſſunt eſſe ſine nālı calido,hoc eſt co
rollarium obiter interſectum.

¶ Corrumpitur aūt ignis,vt antea dictum eſt:
aut marcore,aut extinctu.Extinctu quidem:a
contrarijs.Quāobrem:⁊ vniuerſus,⁊ ocyus
adhuc diſtractus,ambiente frigore extigui cō
ſueuit.Hęc igit̄ corruptio:violenta ex ęquo in
inanimis ⁊ aīatis eſt.etenim animal cum gla
dijs ſecat̄,⁊ nimio frigore concreſcit:emorit̄.
Marcore autem:copia caloris.Si enī circū
fuſus aer īmodice caleat,⁊ ignis nō capiat ali
mentum:tum igni obuenit vt non a frigore ſu
peratus,ſed marcore debilitatus aboleatur.

¶ Corruptio aūt ignis,quemadmodū dictum
eſt prius:extinctio ⁊ marcor.Extinctio qdeꝫ:
quę a cōtrarijs.Quapropter:⁊ ſubito a conti
nētis frigiditate,⁊ celerius adhuc extiguit̄ di
ſtractus.Hęc igitur corruptio:violenta,ſimi
liter in inanimatis ⁊ animatis eſt.eteniꝫ orga
nis diuiſo animali,⁊ congelato ꝓpter frigoris
excellētiam:moriūtur.Marcor autem:ꝓpter
multitudinē caliditatis.Eteni ſi excedat qꝺ in
circuitu calīm,⁊ alimētū nō accipiat:corrūpit̄
qꝺ ignitū,nō īfrigidatū,ſꝫ marcorē paſſuꝫ.

¶ Tertio repetit diſtōnē corruptionis,vt ex hac repetat,⁊ Cōmentariuꝫ
ɔcludat necītatē refrigeratiōis,⁊ dicit.Corruptio aūt ignis
(vt dcm̄ eſt p̊us lib° ꝓxio)duplex eſt extictio:⁊ marcor,et
exponit ambas,⁊ dic̄.Extictio qdē ignis ea eſt,q̄ fit a ɔtra
rijs,vt a frido.Inde cōcludit,ꝙ h̄ velociter fit,⁊ dic̄.Qua
ꝑꝑ,⁊ ſubito a ɔtinētis friditate fit,qn̄.ſ.eſt excellens ⁊ mul
tū exuperās:⁊ lōge celeri⁹ adhuc extiguit̄ ignis,cum diſtra
ctus,⁊ rarefact⁹ obtinet̄ a frido ɔtinētis.Tūc rurſus cōclu
dit ꝙ h̄ corruptio ſit violēta:⁊ inqt.Hęc igit̄ corruptio vio
lēta eſt,⁊ nō mō in reb⁹ inaīatis,vt in elītis,ſꝫ ēt in rebus
aīatis,vt in aīalib⁹ ⁊ plātis.Cui⁹ cām affert:qm̄ aīali vnoq̊ꝫ
ꝭm organa diuiſo,⁊ vnoquoqꝫ ɔgelato,ꝑꝑ frigoris excellē
tiā,moriunt̄ aīalia oīa.¶ Quo ꝟo ad rē attinet,debes ſcire
ꝙ calīm (vt dcm̄ eſt)bifariaꝫ a ɔ̄rio corrūpit̄,vno mō q̄te
nus fridū agit in humidū ipꝫ īſpiſſando,⁊ ſic eſt cā,vt ꝑeat
calīm ſuffocatū ab hūido.Aut q̄ten⁹ ꝑ antipiſtaſiꝫ fortificat
calīm,qꝺ qdē fortificatū ɔſumit ſuū humidū,qꝺ erat ei⁹ pa
bulū:quo ɔſumpto calꝫ corrūpit̄:⁊ vtroqꝫ mō tā inaīata q̄ꝫ
aīalia ꝑeūt.Uidem⁹.n.cū aīalia diuiduntur in ꝑtes organi
cas,īfrigidari,⁊ ſic mori ipꝫ ⁊ ei⁹ ꝑtes.hęc de extictiōe.Dei
de manifeſtat marcorē,⁊ dic̄.Marcor aūt/ꝑꝑ multitudīeꝫ
calītatis ſubaudi accidit aliqn̄,⁊ non tm̄ ꝑꝑ h̄,ſꝫ ēt ꝑꝑ pau
latinā exiccationē hūidi,⁊ paulatinā īfridationē calidi:q̄ eſt
ſeneſcere.Qr aūt accidat marcor ɔgregato calo,ꝓbat,⁊ di
cit.Eteni ſi calidūꝫ qꝺ eſt in circuitu excedat,vt in ęſtate,⁊
aīal vel plāta nō accipiat alimētū,q̊ refrigeret̄ (vt dcm̄ eſt
ꝓximo libello)id qꝺ ignitū eſt itus corrūpit̄,nō qdē extin
ctum ⁊ infrigidatum,ſed marcorem paſſum,hoc eſt corru
ptionē,quę nō eſt a cōtrario:ſed via ſuffocationis.

¶ Quare neceſſarium eſt vt refrigeratio adhi
beat̄:ſi ſeruari debeat.ea enim:contra hāc cor
ruptionem auxilio eſt.

¶ Quare neceſſe eſt fieri refrigerationeꝫ:ſi de
beat ſalutem adipiſci.hoc enim auxiliatur ad
hanc corruptionem.

¶ Nūc repetit,⁊ ɔcludit ex dictꝫ necītatē refrigeratiōis,⁊ di Cōmentariuꝫ
cit.Quare ſi dēat calꝫ ſalutē adipiſci,neče eſt refrigeratōeꝫ
eē in oī viuēte.Cui⁹ cāꝫ dic̄.Hoc eniꝫ ſcꝫ refrigeratio auxi
liat̄ ad hāc corruptionē/h̄ eſt ɔ̄ hāc corruptionē q̄ eſt ſuffo
catio.⁊ dixit[ſi debeat ſalutē adipiſci]qm̄ refrigeratio non
eſt ſimplr̄ necīa,ſꝫ ex ſuppōne,ſi calꝫ dēat ſalutē adipiſci.

¶ Sed cum animaliū alia aquatilia ſint,alia in
terra degunt:inter hęc quę parua admodum
ſunt,quęqꝫ ſanguine carent,ea ɔtinēte vel aere
vel aqua ſatis refrigerari poſſunt ad hanc cor
ruptionem euitandam.nam cum calorem ha
beant exiguū:modico egēt auxilio.Quāobrē:
⁊ his fere oībus vita breui temporis ſpatio p̄
ſcribit̄.vtroqꝫ enī:ꝙ ꝑua ſint,vergere ſolēt.

¶ Quoniam autem animalium hęc quidē aq̄
tilia ſunt,hęc autem in terra faciunt conuerſa
tionem:horum paruis quidē omnino ⁊ exan

guibus

Ayuntamiento de Madrid

guibus facta ex continente aut aqua aut aere infrigidatio, ſufficiēs eſt ad auxiliū corruptionis huius. modicū eni hn̄tia calorem: modico indigēt auxilio. Quapropter: ⁊ breuis vitę fere omnia talia ſunt. ad ambo eniꝫ exiſtētia modicaꝫ ſortiūtur inclinationeꝫ.

Cōmentariuꝫ

¶ His reſumptis veluti ꝓloquijs neca͡rijs: nunc accedit ad ſuā opionē. Ubi aiaduerſiōe dignū ꝙ aialiū q̄daꝫ ſūt aq̄tilia, q̄dam cāpeſtria: ⁊ vtraqꝫ alia ſunt exanguia, alia ꝟo ſanguinem habentia: ⁊ exanguia, alia ſunt breuis vitę, alia vitę lōgioris. Tunc hac diuiſione ſubintellecta, ponit concluſiones, quarū prima eſt, aialia exanguia ſiue aquatilia ſiue campeſtria, quę mole parua ſunt, ⁊ vitę breuis, ex continēte refrigerantur, ſiue continens ſit aer, ſiue aqua. Hāc ꝯcluſionem ponit, ⁊ dicit. Qm̄ autē aialiuꝫ hęc q̄dem aquatilia ſunt/ hęc autē in terra faciunt cōuerſationē, vt cāpeſtria/ horum paruis q̄dem oino mole ⁊ vita, ⁊ exanguibꝫ refrigeratio facta ex cōtinente, ſiue continens ſit aqua, vbi ipſa aq̄tilia ſunt, ſiue cōtinēs ſit aer, vbi ipſa cāpeſtria ſunt, ſufficiēs eſt ad auxiliū corruptionis huius/ hoc eſt ne p̄ter tēpus celerius corrumpant̄: hęc eſt cōcluſio. ¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet dixit [paruis.] ſ. corpore ⁊ vita: quoniā vt in pluribꝫ ꝑua animalia paruo tēpore viuunt, vt dictuꝫ eſt libro de lōgitudine vitę. Dixit autē [exanguibus] quoniā nūc loqmur in exanguibus, poſtea ꝟo de ſanguinē habentibus. Deinde probat concluſioneꝫ, ⁊ dicit. Modicum enim habentia calorem. ſ. in quanto ⁊ quali, modico indigent auxilio refrigerationis in quanto ⁊ quali, ⁊ ſic ſufficiens videtur refrigeratio cōtinētis. Tacuit autē refrigerationē, quę fit per aſſumptionē nutrimēti, qm̄ illa intelligit̄ in omni viuente/ exꝑſſit aūt, eā: q̄ nō eſt ęq̄lis in oi viuēte. 2° ideꝫ ꝓbat ex eo qꝛ talia animalia ſunt breuis vitę/ ⁊ ſic cū ſint breuis vitę, ⁊ parui caloris, paruo egent auxilio. ¶ Quo aūt ad ꝯtextū ꝟboꝝ lege/ quaꝑꝑ pro p̄terea/ hoc pacto/ p̄terea, ⁊ breuis vitę fere omnia talia exanguia ⁊ parua aialia ſunt, ergo ⁊ paruo auxilio refrigerationis indigent, qm̄ ad ambo exiſtentia parua. ſ. ad vitam ⁊ ad calidum ſortiūtur etiā modicam inclinationem, hoc eſt paruū auxiliuꝫ, quo ipſa inclinent̄ ad viuenduꝫ. Dixit autē [⁊ breuis vitę fere oia talia ſunt] ꝑꝑ apes/ q̄ ſunt paruę ⁊ exangues, ⁊ tamē viuūt lōgam vitam. ſ. ſepteꝫ annis: qm̄ habent calidum ⁊ humidum bene proportionatur vt libro de longitudine dictum eſt: ⁊ dicemus.

¶ Quęcūqꝫ autem ex iſectoꝝ genere viuaciora ſunt (inſecta eni oia: ſanguie carēt) his corpus ſub ſepto trāſuerſo p̄cinctuꝫ diſtinguit̄, vt per mēbranā ſubtiliuſculā refrigerētur. nā quę calidiora ſunt: ampliori refrigeratiōe indigēt, vt apes. q̄dā eni apes: ſeptenos annos viuūt. Et etiam cętera quęcūqꝫ bombos elidunt: vt veſpę, ſcarabei, ⁊ cicadę. nam murmur illud: ſpiritu, dum quaſi anhelant, ciere ſolent.

¶ Quęcūqꝫ aūt longioris vitę entomoꝝ (exanguia eniꝫ ſunt: oia entoma) his ſub diazomate diuiſum eſt, vt ꝑ ſubtiliorē exn̄tem pelliculam infrigident̄. magis eni exn̄tia calida: ampliori indigēt refrigeratione, velut apes. apum eni q̄dam: viuūt ēt ſeptem annis. Et alia aūt q̄cūqꝫ ſonāt: vt veſpę, ⁊ melolōthę, ⁊ cicadę. etenim ſonū faciunt, ſpiritu: velut anhelantia.

Cōmentarium

¶ Cū egiſſet de mō refrigerādi ꝓprio aialibus entomis, quę ſunt vitę breuis: nūc agit de refrigeratione/ quę propria eſt entomis: quę ſunt lōgioris vitę ⁊ ponit 2[am] ꝯcluſionem. ſ. ꝙ entoma lōgioris vitę egent refrigeratione quę fit motu mēbranę, ⁊ dicit. Quęcūqꝫ aūt entomoꝝ ſunt longioris vitę, ⁊ ſubaudi exanguia, dico ſubaudi exāguia: q͞a omnia entoma ſunt exanguia, his ſub diaçomate diuiſuꝫ eſt. Eſt eni in toto ſepto trāſuerſo mēbrana q̄dam, per quā in ipſis aialibꝫ naturalia mēbra a ſpiritualibꝫ diuiſa ſunt: vt per talem pelliculam ſubtiliorem exn̄tē infrigident̄. In hac p͞te. n. attingit aer, ⁊ eā infrigidat, hęc aūt infrigidata infrigidat aliā p͞teꝫ, ⁊ illa alia vſqꝫ ad eam partē: quę eſt caloris fons. Et volētia adhuc hr̄e maiorē refrigerationē mouēt illā pelliculaꝫ agitando eam velociter ad aerē, vt inde refrigerent̄ magis: nā lꝫ motus calorē efficiat, aer tn̄ ſi q͞eſceret iuxta illā pelliculā, calefieret ab ipſo aial, ⁊ ſic ꝑ illū nō amplꝫ refrigeraret̄, q͞a ꝟo per illū motū aer calefactꝫ ab aiali repellit̄: ⁊ recens aduenit, inde ex motu aeris refrigeratio fit, hinc cicadę cuꝫ cantant, mouent̄ fortiter ſm̄ partē iferioreꝫ, vt ex motu aeris, ⁊ illiꝫ frequēti inouatione: refrigerent̄. Qꝛ ꝟo hꝰ aialia egeant hac maiori refrigeratiōe q̄ꝫ entoma: q̄ parua ſunt, et breuis vitę, ꝓbat Ari[les], ⁊ dicit. Magis eni exn̄tia cal'a hęc quę ſunt lōgioris vitę, ampliori idigent refrigeratione, ⁊ ſic non ſolum per ipſum cōtinēs, ſed etiam per mēbranę motum, ⁊ refrigerationeꝫ refrigerant̄. velut apes, quę ſunt longioris vitę q̄ꝫ aialia illa parua, de q͞bꝫ diximus, nam (vt inquit) q̄dā apum viuunt etiā ſepteꝫ annis: ⁊ q̄n̄qꝫ decem, vt Plinius inq͞t. Et nō ſolum apes indigent hꝰ refrigeratione maiore, ſed ēt alia q̄cūqꝫ ſonāt, vt veſpę/ ⁊ melolonthę, ⁊ cicadę. ¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet, diaçoma gręce/ latine ſubcinctoriū, vel ſeptum trāſuerſum/ nam eſt locus, quo ſpiritualia a naturalibꝫ diuidunt̄. Melolonthę ꝟo: ſcarabei dicuntur: qui etiam gallerucę appellari ſolent. Qđ auteꝫ mēbrana illa moueatur: probat, ⁊ dicit. Etenim ſonum faciūt/ ſpiritu mouente illam membranam: velut anhelantia/ quę mouent pulmoneꝫ: ita enim hęc dilatant, ⁊ conſtringūt hāc membranam ſpiritu inato: qui a fonte caloris oritur: ſic animalia habentia ſanguinem dilatant, ⁊ conſtringunt pulmonem. verum habentia ſanguinem trahunt aerem ab extra ad pulmonē, hęc trahūt aerem ab extra ad mēbranam.

¶ Eo enim ſpiritu qui in ipſo ſepto tranſuerſo iſitus eſt, dū ſeſe attollit ac per vices ſubſidet: attritū ad mēbranā fieri cōtingit. ſiq̄deꝫ ea hūc locū mouēt: ſicut quę ſpirituꝫ extrinſecus trahūt, pulmonē thoracē, ⁊ piſces, brāchijs caput agitāt. haud enim magnoꝑe ſecius euenit: atqꝫ ſiquis aliq̄ ex ijs quę ſpirāt ſuffocare nitat̄, ore cōpreſſo obturatoqꝫ. eteni hęc: pulmonis oꝑa pectus attollent. Uerum eiuſmodi motu hęc ſatis refrigerari nō poſſunt: illa poſſunt.

¶ In ipſo enim ſuccinctorio inſito ſpū eleuato ⁊ dep̄ſſo: accidit ad pelliculaꝫ fieri detritiōeꝫ. mouent eni locū hūc: q͞uēadmoduꝫ reſpirātia deforis pulmone, ⁊ piſces brāchijs. ſimile eni accidit: atqꝫ ſi q͞s aliqua reſpirātiū ſuffocet, os tenēs. eteni hęc: facient pulmone eleuationem hāc. Sed his q͞dē, nō ſufficiētē facit talis motus refrigerationē: illis aūt ſufficientem.

Cōmentariuꝫ

¶ Accepit duo, p̄[m] ꝙ mēbrana illa ꝑ quā refrigerāt̄, mouet̄ motu dilatatiōis ⁊ ꝯſtrictōis, vt refrigerēt̄ aialia inouatōe

aeris mēbꝛanam ꝯtinentis(vt dcm̄ eſt.) 2° accepit, motu
aeris inati ad mēbꝛanā illā ꝑcutiētis fieri bōbū. Ari^les ergo
hęc duo declat, ⁊ p̊ q̄uo mouet̄ hęc mēbꝛana ⁊ a quo, ⁊ dic,
et ꝯtinuet̄ ſic bn̄ diximꝰ mēbꝛanā moueri dilatatiōe ⁊ cō/
ſtrictiōe, nā in ipſo ſubcinctoꝛio/inſito ſpū eleuato q̄ſi intu/
meſcente, ⁊ depſſo q̄ſi ꝯſtricto, accidit ad pelliculā fieri at/
tritionē. Exponit aūt modū motꝰ, ⁊ dicit. Mouēt eni hunc
locū iſecta dilatatione ⁊ ꝯſtrictiōe ſpūs, queādmodū reſpi
rātia defoꝛis mouēt locū exterioꝛē pulmonē, ⁊ piſces bꝛan
chys. Et ꝑ inſpirātia itellexit refrigerata defoꝛis, tā quę ae/
rem, q̄ꝫ q̄ aqua refrigerant̄. hęc eni mouēt locū exterioꝛem
cāpeſtria q̄dē pulmone, piſces ꝟo bꝛāchys. Exponit q̄ di/
xit ꝑ exēplū ⁊ dicit, ꝙ accidit ſiłe in hꝫ entomis veluti, ſi in
aquis exn̄s aliq̄d aīalium reſpirātiuꝫ intēdēs euitare ſuffo/
catione claudēdo os, ⁊ nares, eleuet pulmonē ⁊ pectꝰ ꝑꝑ re
frigeratiōis idigētiā. vn̄ dicit. Siłe eni accidit, atq̄ꝫ ſi q̄s ſuf/
focet aliq̄ aīalia d̄ niio reſpirātiū tenēs os eoꝝ ſub aq̄s. Et/
eni hęc aīalia volētia euitare ſuffocationē, pulmone dilata/
to intus, vt refrigerent̄/faciunt hāc eleuationē, quā vidētur
facere inſecta ꝑ refrigeratiōe. Uerꝝ (vt inq̄t) dr̄ia eſt, quo/
niā his quidē, quoꝝ os ſubmerſum tenet̄ in aq̄s, talis motꝰ
pulmonis nō facit ſufficiētē refrigerationē, motꝰ ꝟo mem/
bꝛanę factꝰ a ſpū inato illis iſectis refrigerationē facit ſuf/
ficientem, q̄m inſecta ſunt minꝰ calida; illa ꝟo calidioꝛa.

¶ Atq̄ꝫ attritu ſpūs ad membꝛanam ſtrepituꝫ
ędūt, ſicut diximus: haud diſſimilē ei quē pue/
ri per arundines perfoꝛatas ſuperpoſita tenui
mēbꝛana emittūt. ob id enim: ⁊ cicadę illę quę
canūt, canere ſolēt. ſunt enim calidioꝛes: ⁊ ſub
ꝑcinctu diuidue. quę aūt nō canūt: idiuidue.

¶ Et ꝯcuſſiōe ad pelliculā faciūt bōbuꝫ, quem/
admodum diximus: qualeꝫ ꝑ calamos ꝑfoꝛa/
tos pueri, quādo ſuppoſuerūt pelliculā ſubti/
lem. ꝑꝑ hoc eni: ⁊ cicadarū cantātes, cantāt. ca
lidioꝛes eni ſunt: ⁊ diuiſuꝫ eſt ipſis ſub ſuccin
ctoꝛio. nō cantātibꝰ aūt: h̄ eſt nō ſciſſum.

Cōmentariuꝫ

¶ Nūc declarat 2^m, ſ. q̄uo motu ſpūs inati ad mēbꝛanā ſm̄
dilatationem ⁊ ꝯſtrictionē fit bōbus, ⁊ dicit. Et ꝯcuſſiōe ſpi
ritus ad pelliculā hęc aīalia faciūt bōbuꝫ, vt dcm̄ eſt, q̄lem
per calamos ꝑfoꝛatos faciunt pueri, q̄n̄ oꝛificys illoꝝ, ſup/
poſuerint pelliculā ſubtilē; pueri enim ſufflātes ꝑ ꝑfoꝛatas
arūdines tenui mēbꝛana ſuppoſita/cooꝑtos, bōbū faciunt
ſonoꝝ: ꝑꝑ h̄ eni ⁊ cicadarū, q̄ cantāt, hoc pacto cantāt; ſunt
eni cicadę calidioꝛes, ſignū aūt: q̄a, vt refrigerent̄ in cantu;
mouēt ꝑtē iferioꝛē, ⁊ ꝑꝑ hoc diuiſuꝫ eſt ipſis ſubcinctoꝛiuꝫ;
nō cantātibꝰ aūt, h̄ nō eſt ſciſſuꝫ. ¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet,
aīaduerte ꝙ ꝟba illa[nō cantantibꝰ aūt]poſſunt referri ad
cicadas, ita vt duplex ſit cicadarū genus alterū cantātium,
⁊ hę hn̄t ſeptum trāſuerſum, alterum nō cantātium/⁊ tales
vult nō hr̄e ſeptuꝫ trāſuerſuꝫ: vel pn̄t referri ad alia iſecta,
vt ſit ſenſus, inſectis aūt nō cantātibꝰ vt muſce, ⁊ foꝛmicę, ⁊
id genꝰ, hoc ſeptum trāſuerſuꝫ nō eſt ſciſſuꝫ. Aīaduerte ſm̄
Themiſtiū libᵒ p̊ de ſomno cap. 11.° ꝙ inſectoꝝ q̄dā bōbuꝫ
ędūt cū aerē inatū terūt ad pelliculā, vt cicadę ⁊ apes cum
mouent̄: q̄dā bōbuꝫ ędūt attritione aeris exterioꝛis ꝑcuti/
entis ad mēbꝛanā: q̄dā (vt aly dicūt) ſonant cū terūt aereꝫ
exterioꝛē alis, vt apparet in muſca, q̄ cū ꝑ vnā alā tenet̄ ſo
nat per aliam, quę in aere mouetur.

¶ Quin etiā e ſanguineis, ⁊ pulmonē q̄dē hn̄/
tibꝰ ſꝫ parū ſanguinis nactū fungoſumq̄ꝫ: nō/
nulla irreſpirāter lōgo tꝑis ſpatio viuere poſ/
ſunt. ꝙ eoꝝ pulmo multū attollat̄: cū parū ſan
guinis ac humoꝛis cōtineat. quādoq̄dem pꝛo/
pꝛia pulmonis agitatio: ad lōgū tꝑs ſatis refri
gerare pōt. Tādem ꝟo nō poſſunt: ſed ſuffo/
cant̄ non reſpirādo, queādmodū etiaꝫ ante di/
ximus. Ea eni coꝛruptio q̄ marcoꝛe ob refrige
rationis penuriam fit: ſuffocatio vocari ſolet.
⁊ quę ita intereūt: ea ſuffocari dicimus.

¶ Et ſanguinē aūt habētiū, ⁊ pulmoneꝫ habē/
tiū: pauci aūt ſanguinis habētiū ⁊ inanem: q̄/
dam hoꝝ multo tꝑe poſſunt ſine reſpiratiōe vi
uere. q̄ꝛ pulmo eleuationē hꝫ multam: paucuꝫ
hn̄s ſanguinē ⁊ humidū. ꝑpꝛius eniꝫ motus:
ad multū tp̄s ſufficit refrigerās. Tādē aūt nō
poſſunt: ſed ſuffocant̄ nō reſpirātia, quemad/
modū dcm̄ eſt ⁊ pꝛius. Marcoꝛis eni, quę ꝑ/
pter non refrigerationeꝫ coꝛruptio: vocat̄ ſuf/
focatio. ⁊ ſic coꝛrupta: ſuffocari dicimus.

Cōmentariuꝫ

¶ Hic declarat, ꝙ quędam animalia reſpirātia diu poſſunt
viuere ſine reſpiratione. Sed vnde ad declarandū hoc ve/
niat, ⁊ quā ob cauſam cum loquatur de inſectis interponat
de ſanguineis, non eſt clara ratio. Aluernus ph̄ię peripati/
cę non ignarus, ait Ari^lem venire ad hoc, vt cōpleat declara
tionem eius, q̄d ſuperius cępit in pꝛincipio libꝛi, cum dixit.
Alique minus reſpirare. Q̄d non mihi placet, quoniam nō
eſt conſuetudo Ariſtotelis poſt tantū interuallum redire, ⁊
potiſſimum interponēdo inter ſermonem vnum, qui eſt de
vna re: vt patet his, qui legerūt Ariſtotelis libꝛos. meliꝰ igi/
tur videtur eſſe dicendum ꝙ cuꝫ cępit dicere de refrigera/
tione, ⁊ pꝛoceſſit augendo in animalibus reſpirationeꝫ. Di/
xit enim ꝙ q̄dam refrigerantur cōtinente tm̄: quoniā mo/
dici caloꝛis ſunt: q̄dam refrigerātur membꝛana, quoniā ma
ioꝛis calidi ſunt, nūc ponit, quę adhuc maioꝛe refrigeratiōe
indigent, ⁊ ſunt ea: quę ſanguinem habent, ⁊ pulmoneꝫ, ve/
rum ſunt pauci ſanguinis, ⁊ pulmonem habent parum ſan/
guineum. Et hęc eſt tertia cōcluſio ꝙ animalia ſanguinea:
quę tamē pulmonem pauci ſanguinis, ⁊ vacuuꝫ habent, in/
digent maioꝛe refrigeratione q̄ꝫ per motuꝫ membꝛanę. vn̄
dicit. Et ſanguinem autē habētium/⁊ pulmonē habentiuꝫ,
ea tamē quę habēt pulmonem pauci ſanguinis, ⁊ inanem,
q̄m ſpongioſum ⁊ multarum vacuitatū: vt quę oua pariūt,
vt ranę, ⁊ mures fluuiales, ⁊ id genus, quędam hoꝝ multo
tempoꝛe poſſunt ſine reſpiratione viuere, ⁊ dixit[quędam
hoꝝ]quoniam non niſi illa de numero hoꝛum: quę oua pa/
riunt, quęq̄ꝫ pulmonem habent fungoſum: vt dictuꝫ eſt ſu/
perius. Cuius cauſam dicit, q̄a pulmo hoꝛum paruꝫ ſangui
nis ⁊ humoꝛis habēs eleuationem habet multam ꝑpter eiꝰ
ſpongioſitatem, cauſa autem/quoniā motus pꝛopꝛius pul/
monis ſine tractione noui aeris ad multuꝫ tempus eſt ſuffi/
ciens refrigerare. Et ne quis dicat cur pꝛo toto vitę tempo/
re non ſufficit vna reſpiratio, ꝑpterea dicit. Tādem autem
pꝛo toto vitę tempoꝛe non poſſunt, ſed ſi diutius teneātur
in aquis nō reſpirantia ſuffocātur: vt dictū eſt pꝛius. Dictū
eſt enim ſuperius, ꝙ ea marcoꝛis coꝛruptio, q̄ fit ꝑꝑ refri/
gerationis carētiā: vocat̄ ſuffocatio, ⁊ ea: q̄ ſic coꝛrūpunt̄ ſi/
ne refrigeratiōe ſuffocari dicimus. ¶ Quo ad ꝟba attinet,
ſuffocatio gręce eſt, πνίξισ, eſt aūt ſuffocari obſtrictis fau/
cibus ſpiritum pręcludere, vnde Ouidius. Suffocent ani/
mam dira venena tuā. deducitur autem a ſub ⁊ faux. Me/
lius aūt ſuffocari deducit̄ a ſub, ⁊ foco, quaſi ſub foco focū
adhuc

Ayuntamiento de Madrid

adhuc addere:quotiens enim calido additur calidum animal ſuffocatur,additur autem calidum calido,cum non cõuenienter animalis pręcordia refrigerantur:⁊ dixit ea marcoris ſpecies,quę fit per carentiam refrigerationis,quoniaꝫ duplex eſt marcoris ſpecies,altera ſubitaria quę dicit̃ ſuffocatio:⁊ hęc fit carentia refrigerationis,altera fit paulatine,⁊ hęc dicit̃ naturalis corruptio(vt dictum eſt)quoniaꝫ fit per paulatinam humidi exiccationem.

¶ Porro inſecta non ſpirare dictum quidẽ eſt etiam prius:ſed hoc apertũ vel in puſillis eſt, vt muſcis ⁊ apibus.quippe quę diu in humore ſupernatant:niſi frigidus admodum,aut calidus ſit.atqui quę vireis habent exiguas:crebriorem ſibi requirunt ſpirationem.Veruꝫ ſimul ac venter aqua oppletur,⁊ humor corrũpitur quem ſeptum tranſuerſum ꝯtinet:ea intereunt,⁊ ſuffocari dicuntur.Unde etiam fit: vt ſi diutile cinere operiantur,poſtea reſurgãt reuiuiſcantqꝫ.

¶ Qꝫ autem non reſpirant entoma animaliuꝫ, dictum quidem eſt ⁊ prius:manifeſtum autẽ eſt ⁊ in paruis animalibus,puta muſcis ⁊ apibus.in humidis enim multo tempore innatãt: ſi non valde ſit calidum,aut frigiduꝫ.Q̃uis mo dicam habentia virtutẽ:ſpiſſius exigunt reſpirare.Sed corrumpuntur hęc,⁊ dicuntur ſuffocari:repleto ventre,⁊ corrupto humido qđ in ſuccictorio.Quapropter:⁊ in cinere demorata,reſurgunt.

Cõmentariuꝫ ¶ Quia accepit entoma non reſpirare,ſed refrigerari dilatatione,⁊ conſtrictione membranę ad aerem exterioreꝫ/hꝫ declarat in aliquibus:⁊ dicit.Qꝫ autem non reſpirent entoma animalium/dictum quidem eſt ⁊ prius.Manifeſtũ autem eſt ⁊ in paruis animalibus,vt in muſcis ⁊ apibus:quoniam in humido multo tempore innatant modo humiduꝫ nec valde calidum,nec valde frigidũ ſit,quoniam vbi eẽt aut calidum valde,aut frigidum valde morerentur in humido:approbat ſignum ⁊ dicit,ſubaudi dico ꝙ non reſpirant,quoniam q̃uis ſint habentia virtutem ſpiſſius exigerent reſpirare q̃ꝫ tempus eſſet in quo in humido detinẽtur: quantũuis enim parum reſpirantia,non poſſent tamdiu in humido ſtare ſine reſpiratiõe.¶ Sed dices hęc in humido vidẽtur corrupta,ergo reſpirare.Reſpondet,ꝙ hęc corrũpuntur,⁊ dicuntur ſuffocari repleto ventre,⁊ corrupto humido qđ in ſuccinctorio eſt,ſubaudiendum ſed in humido non ſemper corrumpitur humiduꝫ nec ſcinditur ſuccinctorium,ſed quandoqꝫ humectatur nimis pellicula,⁊ inde hebetatur calidum ⁊ videntur mortua:ſignum autem,quoniã ⁊ in cinere demorata,reſurgunt.¶ Quo ꝟo ad contextũ attinet,Ariſtoteles p̃mo ponit dubitationeꝫ ⁊ inquit.Sꝫ corrumpuntur hęc in humido/⁊ dicuntur ſuffocari repleto vẽtre ſuperflua humiditate,⁊ corrupto humido/hoc eſt ſpiritu,qđ eſt in ſuccinctorio:ergo reſpirant,quoniam ſi non reſpirarent non morerentur in humido:vult ſubaudiendum eſſe reſpirationem/ꝙ.ſ.non ſemper moriuntur in humido, niſi in caſu:quo pellicula ſcinderetur,⁊ humidum innatum corrumperetur,aliquando tamen membrana humectatur, ⁊ calidum hebetatur:⁊ vidẽtur mortua:ꝙ declarat,⁊ dicit. Quapp ⁊ in cinere demorata/reſurgunt.

¶ Quinetiam e genere aquatili:quę ſanguie carent,ea diutius in aere viuunt,q̃ꝫ quę ſanguine prędita mare recipiunt,vt piſces.nam qa parũ caloris obtinent:aere ſatis ad longuꝫ tempus refrigerantur,vt cruſtacea ⁊ polypi.Non tamen ad poſtremuꝫ viuere ſufficiunt: ꝑpterea ꝙ exiguum calorem habeant. quandoquidem ⁊ piſciuꝫ plurimi in terra,ſed imobiles,viuũt: ⁊ defoſſi reperiuntur.quę enim nullum prorſus,aut certe exanguem habent pulmonem:ea refrigeratione minus indigent.De ijs igit̃ quę ſanguine carent,alijs continentem aerem,alijs humorem auxilio eſſe vt vitam tueantur ⁊ cõſeruent:dictum eſt.

¶ Et eorum autẽ quę in humido viuunt:quęcũqꝫ exanguia,pluri tẽpore viuunt in aere,ſanguinem habentibus ⁊ ſuſcipiẽtibus mare,vtputa piſcipibus.propterea enim ꝙ habent modicum calidum:aer eſt ſufficiens ad multum tẽpus refrigerare,vtputa malacoſtracis ⁊ polypodibus.Non tamẽ in fineꝫ ſufficiunt ad viuendum:quia ſunt pauci caloris. quoniam et piſcium multi viuunt in terra,imobiles tamẽ: ⁊ inueniuntur defoſſi.quęcũqꝫ enim non totaliter habent pulmonem,aut exanguẽ:minus indigẽt refrigeratione.De exanguibus igitur, ꝙ his quidem continens aer,his autem humiduꝫ auxiliatur ad vitam:dictum eſt.

¶ Obiter ad dicta comparat aquatilia exanguia ad aquatilia ſanguinea,⁊ dicit.Et eorũ quę in humido viuunt,vt aq̃tilia quęcũqꝫ exanguia ſunt,pluri tempore viuunt in aere, ſanguinem habentibus,quę mare ſuſcipiunt,⁊ habitant,vt ſunt piſces:⁊ ſic habetur quaſi q̃rta concluſio.Cuius etiam cauſam affert,⁊ dicit.Propterea enim ꝙ habeant modicũ calidum,cum ſint exanguia/aer eſt ſufficiens ad multũ tẽpus illa refrigerare,vtputa malacoſtracis,vt locuſtis,⁊ gãmaris,⁊ polypodibus,non tamen ita ſufficiens,vt totaꝫ vitam quę ſibi ꝭm ſpeciem data eſt,in aere agere poſſint,q̃ꝫuis ſint pauci caloris.Et ꝙ ita ſit probat per aliud,quoniaꝫ ⁊ piſcium multi viuunt in terra ſubfoſſi,imobiles tamen, non enim pñt moueri per viſce ra terra:cuius ſignũ eſt q̃m inueniuntur defoſſi in multis terrę partibus,in quibꝰ ſunt apti viuere:ibi eniꝫ naſcuntur ex putrefactione,⁊ ibi viuũt, quod nõ eſſet niſi poſſent refrigerari per aliud q̃ꝫ per aquã. Et cauſaꝫ affert,⁊ dicit.Quęcũqꝫ eniꝫ non omnino habent pulmonem,aut ſi habent,habent exangueꝫ minus indiget refrigeratione,⁊ ſic cum tales piſces non habeant oĩno pulmonem,videntur poſſe viuere ſine refrigeratione aq̃.Tũc epilogat ⁊ dicit.De exanguibus igitur,ꝙ his quidem continens aer,his autem humidum auxilietur ad vitaꝫ.Manifeſtum eſt,⁊ dictum eſt. Cõmentariuꝫ

¶ At ex ijs quę ſanguine prędita ſunt,⁊ cor habent:quę pulmonem ſortiuntur,omnia aerem recipiunt,⁊ ſpiritum trahendo reddẽdoqꝫ refrigerantur.

¶ Sanguinem autem habentibus,⁊ habenti/

Ayuntamiento de Madrid

bus coꝛ:quęcũq; quidem ipſoꝛu; habent pulmonem,omnia ſuſcipiunt aerem, ⁊ refrigerationẽ faciunt per reſpirationẽ ⁊ expirationẽ.

Cõmentariu;

¶ Hactenus de refrigeratiõe exanguiũ:nũc pficiſcit̃ ad refrigerationẽ hñtiũ ſanguinẽ:vbi attẽtiõe dignũ ea,q̃ ſanguinẽ hñt,oĩa hñt venas ⁊ coꝛ:venas q̃dẽ,vt cõceptacula ſanguinis:coꝛ ꝟo,vt pñ^m ⁊ oꝛiginẽ venarũ ⁊ ſanguis.Veru; ea quę hñt coꝛ,ſanguinẽ,⁊ venas,alia hñt pulmone;,alia hñt brãchias,q̃ ſũt loco pulmonis.Tũc his acceptis,ponit p^am ꝯne;,⁊ eſt hęc,q̃cũq; hñtiũ coꝛ ⁊ ſanguinẽ,hñt pulmonem,oĩa hęc reſpirãt,h̶ eſt expirãt,⁊ ĩſpirãt.Primo ḡ ponit concluſionẽ, 2° exponit q̃ hñtiũ ſanguinẽ pulmonẽ habent.De prima parte dicit.Sãguinem autem habentibus,⁊ habẽtibus coꝛ,hoc eſt,cum quęcũq; habent ſanguinẽ,habeãt coꝛ,quęcũq; quidem ipſoꝛum habent pulmonem,omnia ſuſcipiunt aerem,⁊ omnia refrigerationem faciunt per reſpirationem,quę eſt aeris tractio:⁊ per expiratione;,quę eſt aeris expulſio.¶ Hanc ꝯcluſionem Ariſto^les non pꝛobat hic,ſed ex dictis pꝛobata eſt,quoniam quęcũq; animalia coꝛ et ſanguinem habent,multam habent caliditatem,ergo multa egent refrigeratione,multa autem refrigeratio eſt in magnitudine,⁊ in numero.In numero quidem multa refrigeratio dicitur frequens,in magnitudine ꝟo dicitur magna:ḡ hꝰ animalia indigent frequenti ⁊ magna refrigeratiõe.Frequens refrigeratio non poteſt fieri per aquam:tum q2 aqua non facile trahitur,nec facile expellitur:tum vel maxie,qm̃ aqua non facile expandit̃ ſupꝛa pulmone,neq; facile readunatur,vt expellat̃.Magna minime:quoniam cum pulmo ſit membꝛum imbecille,non pollens aquam multam non poſſet expellere ꝑpter illius pondus,⁊ grauitate;.ergo frequens,⁊ magna non poteſt fieri niſi per aerem,pmo q̃a facile heret pulmoni,⁊ pręcoꝛdys,⁊ facile diſiungitur. Scdo quoniam minus permiſcetur ſanguini,⁊ ſic poteſt refrigerare eum,⁊ deinde non permiſtus ſanguini poteſt expelli.

Quare aĩalia hñtia coꝛ et ſanguine; ꝑ aerẽ refrigerent.

¶ Sed dices cur in reſpirantibus refrigeratio non fit ꝑ cõtagionem,veluti in piſcibus:in quibus brãchię pꝛimo infrigidatę,infrigidant per contagionem partes vicinę vſq; ad pręcoꝛdia,⁊ non per ingreſſum aq̃ ad pręcoꝛdia:ſic eni; poſſet dici in reſpirantibus partes exterioꝛes ab aqua ĩfrigidari:deinde per contagionem omnes alias vſq; ad coꝛ.Dicẽdum(vt poſtea dicemus)ꝙ in animalibus quę habẽt coꝛ,⁊ pulmonem,⁊ ſanguinem non ſufficit infrigidatio per contagionem:quonia; ſunt hęc animalia multę caliditatis,quę non tã leui refrigeratiõe poſſũt refrigerari.Preterea hęc contagio augeret potius calidu; per antiperiſtaſim:circũdans enim aqua ipſum calidu; reuerberaret illud ad p̃coꝛdia ⁊ vniret,⁊ ita eſſet cauſa velocis ſuffocationis, vt ẽt experientia docet.

Dubiũ de refrigeratiõe ꝑ ꝯtagionem.

¶ Pulmonem autem habent:⁊ viuipera ĩtra ſe ⁊ non ſolum foꝛis(nam chartilaginea:viuipera quidem ſunt,ſed non intra ſe)⁊ ouiperorum ta; alata vt aues q̃; coꝛticata vt teſtudies,lacerti,ſerpentes.Verum illa,pulmonem hñt ſanguineũ:hoꝛum ꝟo plurima,fungoſum.

¶ Habent autem pulmonem:⁊ animalificantia in ſeipſis ⁊ non defoꝛis ſolũ(chartilaginea enim:animalificant quide;,ſed non in ſeipſis) ⁊ ouificantium ⁊ pẽnata vt aues,⁊ pholidota vt toꝛtucę ⁊ lacertę ⁊ ſerpentes.Illa igit̃ ſanguineum:hoꝛum autem plurima pulmonẽ habent inanem.

Cõmentarium

¶ Exponit quę animalia pulmonem habent,⁊ dicit ꝙ hñt pulmonem non ſolum,quę defoꝛis pariunt,vt ouipera,ſed etiam quę in ſeipſis fętum gerunt in vtero,vt viuipera.vñ dicit.Habent autem pulmone;,⁊ animalificãtia in ſeipſis,quę animal ferunt,⁊ viuum in vtero,⁊ non ſolum quę defoꝛis ędũt,vt ouipera:⁊ pꝛobat quaſi a minoꝛe, ⁊ dicit.Chartilaginea eni; vt teſtudines animalificant quidem,ſed non in ſeipſis,ſed oua pariunt,⁊ habent pulmonem,de quibus minus videt̃,cu; ſint frigidioꝛa cęteris.ergo a foꝛtioꝛi pulmonem habẽt,quę animal pariunt:cum ſint chartilagineis calidioꝛa.¶ Quo ꝟo ad verba attinet,animaduerſione dignum,ꝙ animalium quę coꝛ,⁊ ſanguinem habent,alia dicuntur ouipera:quę oua pariunt,⁊ non animal in vtero gerunt.Quędam dicũtur viuipera:quę viuum pariunt,⁊ animal in vtero gerunt.Cauſa eſt,quoniam quędam habẽt calidum non multum,quod non ſufficeret ad digerendu; cibum pꝛo ipſis,⁊ pꝛo fętu in vtero exiſtente:ideo pꝛimo intra ſe ouum faciunt:deinde extra ędunt,vt ab illo animal fiat,quod ſtatim alimentu; accipere poſſit.Alia habent calidum ſufficiens ad digerendum cibum pꝛo ipſis,⁊ pꝛo fętu in vtero exiſtente:⁊ hęc dicũtur viuipera,⁊ animal gerẽtia ⁊ parientia.Vtraq; ergo pulmonem habere aſſerit,qm̃ in vtriſq; calidu; eſt,gratia cuius pulmo animalibus inditus eſt,Eſt enim nobis datum pulmo,vt calidum ſanguineum,copioſum poſſit refrigerari motu pulmonis. In piſcibus autem non eſt datus,quonia; non requirunt tantam refrigeratione;,vt poſtea dicemus.Quantum autem quędam ſunt pẽnata:quę pẽnas habent,vt aues:quędam loco pẽnarum habẽt coꝛtices,vt teſtudines,verrucę:quę dura; habent,⁊ lacertę ⁊ ſerpentes,quę habent mollem:⁊ vtraq; habẽt pulmonem,⁊ hoc dicit.Et ouãtiu;,⁊ pẽnata vt aues habent pulmone;,⁊ pholidota,quę coꝛticata dicunt̃,vt toꝛtucę:quę duram habent coꝛticem,⁊ lacertę,⁊ ſerpentes, et chamęleones ⁊ id genus,quę coꝛticem habent mollem:oĩa enim hęc pulmonem habent,quonia; l; ſint non multũ calida,tamen adeo calida ſunt,ꝙ niſi haberent pulmonẽ,nõ poſſent refrigerari:verum in habẽdo pulmonem differentia eſt,nam illa quę viuum pariunt,⁊ aues,ſanguineum habent,plurima ꝟo pholidotoꝛum pulmonem habẽt exãguẽ ⁊ ſpongioſum.¶ Quo ꝟo ad conteſtum attinet,lege igitur pꝛo ſed:nõ enim tenetur illatiue:ſed aduerſatiue.

¶ Quãobꝛem ⁊ ſpiratione rarius vtunt̃:quẽadmodum dictum iam eſt.Vtuntur autem:⁊ omnia quęcũq; verſantur victumq; ſumũt in aquis.vt hydroꝛum genus(quas quidã boas nuncupant)⁊ mures aquatiles,⁊ ranę,⁊ crocodilli,⁊ teſtudines tam marinę q̃; terreſtres,⁊ vituli marini quos gręci vocant phocas.nã hęc ⁊ cętera id genus omnia:⁊ pariunt in terra,⁊ doꝛmiunt aut in terra,aut in humoꝛe roſtro emerſo ſpirandi cauſa.

¶ Quapꝛopter ⁊ reſpiratione vtuntur rarius:quemadmodum dictum eſt ⁊ pꝛius. Vtũtur autem:omnia ⁊ quęcũq; moꝛantur ⁊ faciunt vitam in aquis.puta hydroꝛum genus ⁊ ranarum ⁊ crocodilloꝛum ⁊ mydes ⁊ toꝛtucę marinę ⁊ terreſtres,⁊ boues marini.omnia enim hęc ⁊ talia:pariunt in ſicco,⁊ doꝛmiunt aut in ſicco,aut in humido extollentia os pꝛopter reſpirationem.

¶ Hęc

Ayuntamiento de Madrid

Cõmentarium ¶ Hęc poteſt eſſe ratio eius qð dixit a ſigno accepta, dictuʒ eſt enim plurima pholidotoꝝ pulmonem habent inanem, ⁊ ſpongioſum, reddit nunc ſignum, qa videmus ipſa vti rara reſpiratione: vt ſuperius dictuʒ eſt. Poteſt etiam hic poni ſcd̃a cõcluſio: quaſi ex dictis ſequens: ita, vt quapropter legatur illatiue, ⁊ eſt, animalium pholidotoꝝ quęcũqʒ pulmonem inanem habent, rarius reſpiratione vtuntur. Sequitur autem hęc concluſio ex dictis, quoniam pulmo eſt pauci ſanguinis, ⁊ ſpongioſus vna attractiõe multi aeris capax: vt dictum eſt. Exponit autem hęc, quę pholidotorum rarius reſpirare, ⁊ dicit. Utũtur autem reſpiratione rari⁹, oĩa ⁊ quęcũqʒ morantur, ⁊ faciunt vitam in aquis, vt amphibiũ generis. Dixit autem [omnia ⁊ quęcunqʒ] ad maiorem vehementiam, vt inuat efficaciam vniuerſalitatis: ⁊ exemplificat dicens, puta hydroruʒ genus. Eſt eñi hydrus qui vulgo ſcortio aquatilis dicitur: ⁊ genus ranarum, ⁊ genus crocodillorum, ⁊ mydes qui dicũtur mures aquatiles, ⁊ fortaſſe, quę apud nos vulgo lutrię dicuntur, ⁊ tortucę marinę, q̃ omnino aquatiles dicuntur, ⁊ tortuces terreſtres, quę iuxta fluminum ripas ſtant: ⁊ boues marini. Omnia eñi talia (vt inquit) amphibiũ generis ſunt, quoniam pariunt in ſicco, et dormiunt aut in ſicco, aut in humido, ⁊ cuʒ dormiunt in humido, extollunt os ꝓpter reſpirationem, hęc eniʒ omnia raro reſpirant ꝓpter cãm aſſignatã. Hęc de 2ª ꝯcluſione.

¶ Quęcũqʒ ꝟo branchias obtinent: omnia accipiendo aquam refrigerantur.

¶ Quęcũqʒ autẽ branchias habent: omnia refrigerantur ſuſcipientia aquam.

Cõmentariuʒ ¶ Hic ponitur tertia concluſio, ⁊ intelligitur ſic. Quęcunqʒ autem branchias habent de numero eorum quę ſanguineʒ habent, omnia refrigerantur ſuſcipiendo aquam per branchias. Hęc eſt concluſio, ſed quomõ refrigerentur per brãchias, ⁊ vſquequo aqua penetret, ⁊ ꝓpter quam cauſaʒ, poſtea dicemus: nunc ſatis ſit notaſſẽ concluſionem.

¶ Branchias autem obtinẽt: quę genere chartilagineo continentur, ⁊ cętera quę pedib⁹ carent. caret auteʒ pedibus: genus omne piſciũ. nam quę pedes habere videtur: eos pinnis ſimiles gerunt. At e pedatis quę nouimus: vnũ tm̃mõ brãchiatum eſt, cordulus nomine.

¶ Habet autem brãchias: genus vocatoꝝ chartilagineorum, ⁊ aliorum quę ſine pedibus. ſine pedibus autem: piſces omnes. etenĩ quę habent: ſm̃ ſimilitudinem alarũ habent. Pedes autem habẽtium: vnum habet branchiaʒ ſolũ viſorum, vocatus cordylus.

Cõmentariuʒ ¶ Exponit quę animalia branchias habent, ⁊ dicit. Habet autem branchias genus eorum, quę vocãtur chartilaginea, vt torpedo ⁊ raia, ⁊ id genus, ⁊ eorum quę ſunt ſine pedib⁹. Exponit autem quę ſint ſine pedibus, ⁊ dicit. Sine pedib⁹ autem ſunt piſces omnes, etenim quę horum animaliũ pedes habent, ęquiuoce pedes habent, quoniam ſm̃ ſimilitudinem alarum habent. Alę enim in piſcib⁹ ſunt ſicut pedes in animalibus greſſibilibus, dicunturqʒ latine pinnę: quas magna ex parte quaternas gerunt, vt inquit Ariſt̃es. Excipit autem ex his vnum piſcem: qui ſimul habet brãchias, ⁊ pedes, vt cordylus. ideo dicit. Pedes autem habentium, vnũ genus tm̃ eorum: quę viſa ſunt, pedes ⁊ branchias habet, q̃ ſcʒ vocatur cordylus, latine etiam cordulus.

¶ Cęterum ſimul ⁊ pulmoneʒ ⁊ brãchias habere: nullum vnq̄ viſum eſt. Cauſa cur ita: ꝙ pulmo quidem, refrigeratiõis eiuſce gratia ſit quę ſpiritu fiat (videt̃ eñi vocatus eẽ πνεύμων, propter πνεύματοσ, ideſt ſpiritus, receptionẽ) brãchię ꝟo, ob eam refrigerationeʒ quę ab humore proueniat. porro vnum inſtrumẽtuʒ, ad vnum vtile eſt: ⁊ omnib⁹ vna refrigeratio ſufficit. Quare cuʒ natura nihil fruſtra agere cernatur, ſi ꝟo eſſent duo alteruʒ fruſtra foret: iõ alia branchias habent, alia pulmonem, nullum vtrũqʒ.

¶ Simul autem pulmonem ⁊ brãchias: nullũ viſum vnq̄ habens. Cauſa autem: qa pulmo quidem, gratia refrigeratiõis a ſpiritu eſt (videtur enim ⁊ nomẽ accepiſſe pulmo: propter ſuſceptionem ſpiritus) brãchię auteʒ, ad refrigerationem ab aqua. vnum auteʒ ad vnũ, opportunum organum: ⁊ vna refrigeratio, ſufficiẽs eſt omnibus. Quare quoniam fruſtra nihil videmus faciẽteʒ naturam, duobus aũt exiſtentibus alteruʒ vtiqʒ eſſet fruſtra: propter h̄ hęc quidem habent branchias, hęc autem pulmonem, ambo autem nullum.

¶ Cum demõſtraſſet quę animalia pulmonem, quęue branchias habeant, ⁊ quis poſſet dubitare, vtrum reperiatur genus aĩaliuʒ habens vtrũqʒ: ideo pro ſolutione dicit. Simul autem pulmonem ⁊ branchias nullum viſum eſt vnq̄ habens. Aſſignat autem cauſam, ⁊ dicit. Cauſa autem, qa pulmo qdeʒ gratia refrigerationis a ſpiritu eſt. Per pulmonẽ enim aer trahitur ad refrigerandam cordis caliditateʒ: qð quidem ⁊ gręcũ nomen indicat, dicit̃ eniʒ gręce πνεύμων, ꝓpter ſuſceptionẽ ſpiritus, qui dicit̃ πνεῦμα, quaſi pneuma ſuſcipiens, branchię autem ad refrigerationem ab aq̃: ſunt enim branchię inſtrumentuʒ per qð trahitur aqua ad refrigerationem cordis. His definitionibus ſumptis, ſumit ſcd̃o ꝙ ad vnam operationem ſufficit vnum inſtrumentũ, vnde dicit. Unum autẽ. ſ. inſtrumentum ad vnũ. ſ. opus opportunum organuʒ eſt, ⁊ tu intellige quando illud eſt adęq̃tum illi operi. Tũc accipit quaſi minorẽ, ⁊ dicit. Et vna refrigeratio eſt vnum opus ſufficiens omnibus. ſ. pro ſalute, ergo pro illa ſufficit vnum inſtrumentum. ideo reſumẽs q̃ſi rationis vim in epilogo, inquit. Quare quoniam fruſtra nihil videmus facientem naturam, duobus autem inſtrumentis exiſtentibus, alterum vtiqʒ eorum ad vnam operationem eſſẽt fruſtra: inde concludit, ꝙ animalium, hęc quidem habent branchias, hęc auteʒ pulmonem, ambo auteʒ nullum viſum eſt animal habere. ¶ Sed occurres, quoniã ars, ⁊ natura videtur vti pluribus inſtrumentis ad vnum opus, vt faber vtitur martello, ⁊ incute, ⁊ tenaculis, ⁊ id genus. Celuʒ vtitur luce ⁊ motu pro generatione calidi. Dõm ꝙ nec ars, neqʒ natura vtitur niſi vno inſtrumento ad vnũ opus, quando inſtrumentum eſt adęquatum artifici ⁊ operi, ⁊ vnius rationis. Pluribus enim alterius rationis, ⁊ in adęquatis nihil prohibet naturam vel artem vti (vt ꝓbatum eſt) alioquin fruſtra eſſet alterum. Cõmentariuʒ

¶ Cum autem quodqʒ animal vt ſit cibo indigeat, vt cõſeruet̃ refrigeratione: ad hoc vtrũqʒ natura eodem vtitur inſtrumento.

Ayuntamiento de Madrid

¶ Quoniam autem ad eſſe quidē alimēto indiget animalium vnūquodq̃, ad ſalutem aūt refrigeratione: eodē organo vtitur natura ad ambo hec.

Cōmentarius ¶ Sed contra dicet quis, quoniam ſi vna operatio non eſt niſi vnius inſtrumenti, ergo vnum inſtrumētum erit vnius operationis. Reſpondet negādo conſequētiā, ⁊ dicit. Quā autem ad eſſe quidem vnūquodq̃ animalium indiget alimento, ad ſalutem autē, indiget refrigeratione, eodē organo vtitur natura ad ambo hec. ſ. ipſo ore, vtitur enim ore ꝓ nutrimento, ⁊ reſpiratione: ⁊ ſic nō ſequit̃ conſequentia.

¶ Etenim vt in quibuſdam lingua ⁊ ad percipiendos ſapores ⁊ ad formandum ſermonem vti ſolet: ſic in ijs que habent pulmonē, ore tā ad cibum conficiendum q̃ ad trahēdum reddendūq̃ ſpiritū. In ijs vero que neq̃ pulmonem, neq̃ ſpirandi vſū habēt: os quidem cibi conficiendi cauſa habetur, branchie vero ad refrigerationem q̄bus ea ipſa opus eſt. Sed quo pacto vis eorum que modo dixi inſtrumētorū refrigerationem faciat: dicemus poſt.

¶ Quemadmodū enim quibuſdam lingua ⁊ ad ſapores ⁊ ad interp̄tationem: ſic habentib⁹ pulmonem, vocato ore ⁊ ad alimēti operationem ⁊ ad expirationē ⁊ reſpirationem. Non habētibus autem pulmonem, neq̃ reſpirantibus: os quidē ad operationem alimēti, ad refrigerationē autē idigētibus refrigeratione, branchiarum exiſtit natura. Qualiter igitur dictorum organorum virtus facit refrigerationem: poſterius dicemus.

Cōmentarius ¶ Exponit quod dixerat, ⁊ probat per ſimile in lingua, ⁊ dicit. Queādmodum enim natura in q̄buſdam aīalibus vtit̃ lingua, ad ſapores diſcernendos, ⁊ ad interp̄tationem cōceptionū mentaliū, vt in hominibus, ſic quoq̃ natura in habentibus pulmonē vtitur eo membro, qđ vocatur os, ⁊ ad alimenti operationem, vt. ſ. per os cibus capiatur, ⁊ in ore primo digeratur, ⁊ ad reſpirationē, que eſt inſpiratio / ⁊ expiratio. In animalibus autē que pulmonem non habēt, nec reſpirant, os eſt inſtitutū a natura ad operationem alimēti tm̄, vt per ipſum capiatur, ⁊ p̄mo digeratur. Ad refrigerationem autē in his piſcibus: qui indigēt refrigeratiōe / ordinata exiſtit brāchiarum natura, ⁊ quoniam non pꝫ modus quomō per pulmonem, ⁊ quomō per brāchias fiat refrigeratio, ideo dicit. Qualiter igitur dictorū organorum virt⁹. ſ. pulmonis ⁊ branchiorum facit refrigerationē / poſteri⁹ dicemus. ¶ Quo vero ad contextum orationis attinet, ſumpſit igitur / pro ſed, vt patet.

¶ Plane ne quod obſtaculum cibo ingerendo ingruat: ſimiliter ⁊ ſpirantibus ⁊ ſuſcipiētib⁹ humorem accidit.

¶ Ad non impediendum autem alimentū: ſimiliter ⁊ reſpirantibus accidit, ⁊ ſuſcipientib⁹ humidum.

Cōmentarium ¶ Sed contra queres vtrum animal poſſit ſumere alimētum ſine impedimēto, ⁊ reſpirare, vel ſuſcipere aquam: ita vt hec ſint poſſibilia animal reſpirare, ⁊ ſapere alimentū, vel animal refrigerari per humidū, ⁊ ſuſcipere alimētum. Reſpōdet, ꝙ lꝫ hec ſtent ſimul quo ad aīal ſubiectum: non tamen quo ad tēpus ſtant ſimul, ⁊ dicit. Similr̄ ⁊ eodē mō ⁊ reſpirātibus, que aerem trahūt, ⁊ expellunt, ⁊ ſuſcipientibus humidum, que. ſ. humidum trahunt, ⁊ expellunt, ad nō impediendum alimētū bene ordinata ſunt a natura: ita vt reſpirare poſſint, ⁊ alimentū capere ſine leſiōe. vel refrigerari per humidū: ⁊ alimētum capere etiā ſine leſione: ⁊ ita ſtant ſimul in eodem ſubito ſine impedimento.

¶ Nō enim reſpirando ſimul cibū admittunt. alioqui: cibo vel ſicco vel humido per arteriā, in pulmonē dilabēte, ſtrangulari animal accidit. nam arteria: ante gulam poſita eſt, per quā cibus meat in vētriculum.

¶ Neq̃ enim reſpirātes ſimul ſuſcipiūt alimētum. alioqui: accidit ſuffocari igrediēte alimēto aut ſicco aut humido ad pulmonē per arteriā. prius eni ponit̃ arteria: oeſophago, ꝑ quē alimētū ꝓgreditur in vocatū vētrem.

Cōmentarius ¶ Probat quod dixit, ⁊ p̄mo in animalibus reſpirantib⁹. 2º in animalibus, que refrigerātur per aquā. Dixit eni ꝙ poſſibile eſt, vt aīal habeat reſpirationē, ⁊ poſſit cibum aſſumere, hoc declarat, ⁊ dicit, hec eſſe poſſibilia, qm̄ quo ad tempus non fiūt ſimul, vn̄ inquit. Neq̃ enī reſpirantes ſimul ſuſcipiūt alimētū: nō enī reſpirādo ſimul cibū deglutiūt: qđ probat, ⁊ dicit. Alioqui accideret ipſis reſpirantib⁹ igrediente alimēto aut ſicco, vt cibo: aut humido, vt potu ꝑ arteriam ad pulmonē, animalia ipſa ſuffocari. Cuius cām affert, ⁊ dicit. Prius enī ponitur arteria ipſi oeſophago, per quem oeſophagū alimētū ꝓgredit̃ in eū locum, qui vocat̃ vēter, ſiue ſtomachus. ergo ſi cū deglutimus reſpirarem⁹: cibus vel potus deſcēderet per arteriā: que ponit̃ an̄ oeſophagū, ⁊ ſtrangularemur. ¶ Quo vero ad verba attinet, arteria grece / latine ſig̃nat venā vitalē, ⁊ eſt ſemita (vt inq̄t Gellius) per quā exit, ⁊ intrat aer in ipſa reſpiratiōe. oeſophagus grece / latine gula eſt, gula vero ſemita eſt per quā cibus in ore ingeſtus deſcēdit in ſtomachū: arteria ponit̃ in parte anteriore colli, gula vero poſt arteriam in parte poſteriore colli cōſtituta eſt. Collum eni tam arteriā poſteriorē, q̃ gulam anteriorē ꝯtinet. Cū ergo aīal cum deglutiret, reſpiraret, cib⁹ vel potus per arteriā ad pulmonē deſcēderet, ⁊ ſic aīal ſuffocaretur, hoc eſt ſtrāgularetur: cibo opilāte arteriā, ⁊ comprimente pulmonē. Inquātum enī oppilaret, prohiberet inſpirationē, ⁊ expirationem: inquātum vero cōprimeret pulmonē, cum pulmo ſit mēbrum delicatum, vlceraret, aut in magnā tuſſim deduceret. Fit eni tuſſis multis de cauſis, ſed etiā ex potu vel cibo in pulmonē deſcēdēte. Hic pꝫ dum deglutimus, nō eſſe loquēdū, ne cibus deſcendat per arteriam in pulmonem.

Arteria
Oeſophagus

Dū deglutim⁹ nō ē loquēdū.

¶ Igitur que quadrupedes ſunt, ⁊ ſanguie redūdāt: ijs minor lingua ſiue ligula eſt, qua ceu operculo arteria claudit̃. At ouiperis quadrupedib⁹ atq̃ auibus: eadē illa adiūcta non eſt. verū: idem cōtractione efficitur. nā cū cib⁹ ingeritur: hec arteriam cōtrahūt, illa ligulā gutturi ſuperponūt. cū vero preterijt: hec ligulā attollūt, illa guttur diducūt, atq̃ refrigerationis gratia ſpiritum recipiunt.

¶ Quadrupedibus igit̃ ⁊ ſanguinē habētib⁹: habet arteria velut operculū epiglotida. Aui-

Ayuntamiento de Madrid

bus aũt ⁊ quadrupedũ ouificãtib⁹:nõ ineſt.ſʒ ꝯſtrictione idem faciũt.ſuſcipiẽtia eni alimentũ:hęc q̄dem conſtringũt,hęc autem ſuperponunt epiglotida.progreſſo autem:hęc q̄dẽ attollunt,hęc autem dilatant,⁊ ſuſcipiunt ſpiritum ad refrigerationem.

Cõmentarius ❡Ex his ꝯcludit modũ,quo põt cibus aut potus meare ad gulã ab ore,⁊ trãſire per partẽ ſuperiorẽ arterię,⁊ non deſcẽdere ad pulmonem:qḋ videt̃ quid mirabile.Uel fortaſſe ex dictis aſſignat cãm neceſſitatis lingulę in aĩalibus ⁊ in auibus cãm neceſſitatis conſtrictionis,quę fit loco lingulę.⁊ dicit.Quadrupedibus igit̃,⁊ ſanguineʒ hñtibus:q̄ ſunt aĩalia viuipera:ineſt arteria,quę hʒ ſupra orificium epiglotida/hoc eſt lingulã quãdaʒ velut operculũ.¶ Epiglotides eni lingula eſt,qua veluti operculo arteria claudit̃ ne lędat̃ a trãſitu cibi vel potus:cũ autẽ fit reſpiratio aperit̃. Auib⁹ autẽ,⁊ ouificantib⁹ de numero quadrupedũ,epiglotides ħ eſt lingula non ineſt,ſed loco eius cõſtrictio arterię ⁊ apertio eſt,qua idẽ faciunt,qḋ quadrupeda faciunt lingula.Suſcipiẽtia enim alimẽtũ/hęc q̄dem cõſtringũt orificiuʒ arterię veluti claudit̃ os marſuby:vt aues,⁊ id genus.Hęc aũt ſuperponũt epiglotida/hoc eſt lingulã.Progreſſo aũt cibo ad gulã/hoc eſt poſtq̄ʒ ad oeſophagũ ⁊ ad gulam p̄teryt,ħ epiglotida attollunt,hęc auteʒ arterię os dilatant,gutturq̄ʒ deducunt:⁊ ſuſcipiũt ſpiritũ/hoc eſt aerem ad refrigerationem,vt aues.Pʒ igit̃ ex hiſce,ꝙ aĩalia reſpirabilia,poſſũt eſſe reſpirabilia ⁊ cibũ ſuſcipere per eãdem viaʒ ſine lęſione:qm̃ non ſimul reſpirãdo cibum deglutiunt,ſed diuerſis tẽporibus:⁊ ita ſtant ſimul quo ad ſubʒ:nõ aũt q̊ ad tp̃s.

Quid epiglotides

❡At quę branchÿs prędita ſunt:cibum per os recipere ſolent humore tm̃ per brãchias emiſſo.nullam enim habent arteriaʒ. Quare,catenus quidem nullum ſentiũt incõmodũ ab humoris interlapſu:ſed quatenus aqua in vẽtreʒ ingreditur.Quocirca:raptiʒ ſũmaq̄ʒ celeritate cibũ ingerunt atq̄ʒ tranſmittunt. Quinetiã:ea pene omnia acutis ſerratiſq̄ʒ dentibus ſunt. non enim in molendo cibo cõmorari p̄nt.

❡Habentia autẽ branchias:dimittẽtia per has humiduin,per os ſuſcipiũt alimẽtum.arteriaʒ enim nõ habẽt.Quare hac quidem nihil vtiq̄ʒ lędẽtur ab ea quę humidi decidẽtia:ſed in vẽtrem ingrediẽte aqua.Quapropter:velocẽ faciũt dimiſſionem ⁊ ſuſceptionem alimẽti. Et dentes acutos habent:⁊ omnia fere ſunt carcharodonta.non enim contingit comminuere alimentum.

Cõmẽtarium ❡Nũc oſtendit ꝙ aĩalia quę refrigerantur per aquaʒ,poſſunt cibum aſſumi:⁊ tamen ex refrigeratiõe nõ lędunt̃,et dicit.Animalia autẽ quę habẽt brãchias,vt inſtrumẽta refrigerationis:trahũt ⁊ emittũt per has humidũ: vt refrigerent̃,per os ꝟo ſuſcipiũt alimẽtum,⁊ ita cuʒ refrigeratio ⁊ aſſumptio alimẽti,diuerſis vÿs fiat,non ſe impediũt:imo dato ꝙ ſimul fierent,nõ eſſet remotũ:⁊ cauſa eſt,qm̃ arteriam nõ habent:cum nec pulmonẽ habeant,cuius illa iſtrumẽtum eſt.Hinc cõcludit,⁊ dicit.Quare hac q̄dem.ſ.arteria nihil vtiq̄ʒ lędunt̃ ab ea,quę humidi decidẽtia:qm̃ cuʒ nõ habeãt,per illaʒ aqua nõ poteſt ingredi.Uel aliter:q̄re hac quidem.ſ.via:quę per brãchias eſt,ab ea decidentia,q̄ eſt humidi/nihil vtiq̄ʒ lędũtur,qm̃ non eſt per eaʒ viã,qua cibus ingredit̃:ſed lędũtur aqua ingrediẽte in vẽtreʒ ꝑ gulam/⁊ ꝓpter hãc cãm deducit ſolonem ꝓblematum vt habeatur eoꝝ,quę dicta ſunt,rõ:⁊ ſignũ.Primũ,ꝓpter q̄d piſces carentes arteria ſũma celeritate cibũ ingerũt,atq̄ʒ maſticant,⁊ in vẽtrem trãſmittũt:atq̄ʒ trãſglutiunt.Reſpõdet hęc facere ne lõga ingeſtione aqua in vẽtrem deſcẽderent:ab ea eni lędũtur,veluti pulmo a cibo vel potu ad ip̄ʒ deſcendente:⁊ ideo inq̄t.Quapꝑ,velocem faciunt dimiſſionẽ/hoc eſt ingeſtionem,⁊ ſuſceptionẽ/hoc eſt trãſmiſſioneʒ alimẽti,ne longa ingeſtiõe ab aqua deſcẽdente per gulã in vẽtrem,lęderent̃.Scḋm ꝓblema,ꝓpter q̄d ſunt piſciuʒ dentes,acuti,⁊ ad modũ dentiũ ſerrę.Reſpõdet,ne in molẽdo cibo cõmorent̃,hoc periculo deſcẽdẽtis aquę.vnde inquit.Et dentes acutos hñt,⁊ oĩa animalia hꝰ,quę arteria carent ⁊ brãchias habẽt,fere carcharodõta ſunt.Nõ enim contingit lõga mora cõminuere alimẽtuʒ:periculo deſcẽſus aquę in ventrẽ.¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet/ea aĩalia gręci carcharodõta appellãt,q̄b⁹ ſerrati dẽtes ſũt,veluti dẽtes ſerrę.

❡Cęterum ambigat quiſpiam de aquatilib⁹ q̄ cetacei ſunt generis(naʒ ⁊ ea:ſeſe iuxta ꝓportioneʒ habẽt)ꝟbi cauſa de delphinis,balęnis,⁊ reliquis quę fiſtulaʒ gerunt.hęc enim:tãetſi pedibus careant,tamen pulmonẽ habẽt ⁊ mare excipiunt.

❡Circa cetoda autem aquatilium dubitabit vtiqʒ qs(ſe habẽt enim ⁊ illa ſᷓm proportiõeʒ) vtputa circa delphinos,⁊ balęnas,⁊ aliorũ q̄cũq̄ʒ habẽt vocatum cãnalem.hęc eni:ſine pedibus quidem ſunt,habentia autem pulmonẽ ſuſcipiunt mare.

❡Nunc mouet dubitationem,dictũ eſt eni p̄mo ꝙ q̄cunq̄ʒ aquatilia branchias hñt,carent pedib⁹:⁊ quęcũq̄ʒ carẽt pedibus:nõ habent pulmonẽ,neq̄ʒ ſuſcipiunt mare.¶ Contra obÿcit,qm̃ cetarÿ piſces carẽt pedibus ⁊ hñt pulmoneʒ,⁊ ſuſcipiunt mare,vt delphini ⁊ balęnę:⁊ id genus.vnde dic̃,Circa cetoda autẽ,quę ſunt de numero aq̄tilium,dubitabit vtiq̄ʒ quis,dubitabit dico de oĩbus generatiʒ.Cui⁹ cãm dicit,ſe habẽt eniʒ ⁊ illa omnia ſᷓm ꝓportionẽ ⁊ eãdeʒ ſimilitudinẽ,ideo de oĩbus eſt eadem q̄ſtio.Nõ eniʒ q̄ſtio eſt de vno,⁊ non de alio:ſed de oĩbus,qm̃ omnia ſe habent ſimili mõ.Exponit autẽ,quę ſunt cetoda,⁊ dic̃.Utputa circa delphinos,⁊ balęnas ⁊ alioꝝ id genus:quęcũq̄ʒ habẽt eam ſemitam,quã vocãt cãnalem ſeu fiſtulaʒ.Expoſitis his piſcibus,de q̄bus q̄ſtio eſt,mouet q̄ſtionem,⁊ dicit.Hęc eniʒ ſine pedibus q̄dem ſunt,⁊ tamẽ habẽtia pulmoneʒ ſuſcipiũt mare.Et ſic dubitatio eſt ꝓpter duo. p̊ q̄a dictum eſt ea,q̄ pedibus carent,nõ habere pulmonẽ. 2⁹ dictum eſt,ꝙ quę habent pulmonẽ non ſuſcipiunt aquã.Modo cetaria non habẽt pedes,⁊ pulmonẽ habent.Amplius habent pulmonẽ,ſuſcipiunt aquã:quę q̄dem dubitationẽ faciunt.¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet,cetoda gręce/latine etiã cetaria vel cetacea dicũtur,ſunt autẽ cetarÿ piſces magni piſces,qui ⁊ cetę dicũtur,hi eni non oua,ſed animal pariunt.Huius gñis ſũt delphini,⁊ balęnę,⁊ cetus:⁊ cęteri magni,quicunq̄ʒ animal pariũt in mari:de his eni eſt quęſtio,quoniam aquaʒ ſuſcipiunt,⁊ reſpirant,⁊ pulmonem habent.

Cõmentarium

Cetoda quę.

❡Cuius rei cauſa:in eo eſt qḋ modo dixi.non enim refrigerationis cauſa humorẽ admittũt:cum ſpirãdo refrigerari ſoleãt,vt quę pulmone prędita ſint.Quãobrem ⁊ talia:exerto ore

Ayuntamiento de Madrid

dormiūt.ſtertūtqʒ ipſi quideʒ delphini.q etiā rhetibus apprehēſi:breui tempore ſtrāgulantur,ꝙ ſpirandi facultatem amiſerint.⁊ per ſūma pelagi fluitare viſuntur:vt ſpirent.

⁋Cauſa aūt huius:qđ nūc dictum eſt.nō eniʒ refrigerationis gratia ſuſcipiunt humidū. hoc eniʒ fit ipſis:reſpirātibus.habēt enim pulmonem.Quapp:⁊ dormiūt extollētia os.⁊ ſtertūt delphini.adhuc autem ſi capiātur rhetib⁹:cito ſuffocantur,propterea ꝙ nō reſpirāt.⁊ ſupernatantia videntur talia in mari:propter reſpirationem.

Cōmentariuʒ

⁋Nūc reſpondet,ꝙ hꝫ piſces humidum qđ per os intrat, non refrigerationis gratia ſuſcipiūt. 2° declarat,ꝙ illud ſuſcipiūt per accidēs.De ꝑma parte,dicit.Cauſa autē ei⁹,qđ nūc dictum eſt.ſ.cur ſuſcipiāt humidū per os,non eſt ea cā:quę aſſignata eſt in dubitatiōe.Non.n.(vt inqt)refrigerationis gratia hęc animalia humidū ſuſcipiūt,ꝓbat:quoniā hoc.i.refrigeratio fit ipſis:reſpirātibus.i.ex eo,qa reſpirāt.ergo nō refrigerant̄ alio modo.Si eni reſpiratiōe refrigerantur:fruſtra refrigerarent̄ tractione aquę per os:aut per aliam viā.Qꝫ autem hꝫ animalia reſpirēt,ꝓbat.⁊ per cauſaʒ,⁊ per ſigna.Per cauſaʒ qdem,⁊ dicit.Habent eni pulmonem.dictum eniʒ eſt,ꝙ reſpirādi cauſa eſt habere pulmonem.Per ſigna ꝟo ꝑmo quidem,qm̄ cum dormiūt in aqua extollunt os,vt reſpirent.¶ Quo ꝟo ad cōtextuʒ ſermonis attinet/lege.Quapp pro ꝑterea.q.d.Pręterea/⁊ dormiunt extollentia os.ſ.vt reſpirent. 2°.quoniam ⁊ delphini ſtertūt,ſtertere autem fit fractione aeris in arteria.Ergo ſignum eſt ꝙ reſpirent. 3° ſigno idem probat,⁊ dicit.Adhuc autem ſi capiantur rhetibus,cito ſuffocātur,non potentes reſpirare. 4° ſigno idem ꝓbat,quoniam inter omnes piſces,delphini,⁊ omnia ceteria in mari,cum decurrūt vidētur decurrere ſupernatando cum ore eleuato/vt reſpirare poſſint.Patet igitur ꝙ nō cauſa refrigerandi aquam ſuſcipiunt per os.¶ Aliꝗ confirmant opinionem Ari^lis^ per aliud

Aliud ſignum.

ſignum,quoniaʒ delphini,cum ad ima maris peruenerūt,mox velociſſime ad aquę ſuperficiem aſcendunt,⁊ quideʒ tanta celeritate,ꝙ ſi in aſcenſu naui obuiauerint,eā ſubuerterint:vt nō nūq̄ȝ nauigantes viderunt.hoc autem non facerent,niſi vt veniāt ad locuʒ,vbi reſpirare poſſint.Hinc ſoluunt ꝓblema,ꝓpter quid frequens delphinorum curſus ꝑ ſuperficiem maris fluctuationeʒ pręſagiant:⁊ tempeſtateʒ.

Propter qd delphini appentes ſepi⁹ tēpeſtateʒ ſigñant.

an,quoniaʒ in principio tēpeſtatis exhalationes calidę eleuantur ab imis maris,quę perueniētes ad delphinos ipos calefaciunt,excitando in ipſis caliduʒ,⁊ ita calidiores facti frequentiore refrigeratiōe per reſpirationem indigēt,⁊ ꝓpter hanc cauſaʒ,frequētius per ſuperficiem maris decurrunt caput attollentes.

⁋Sʒ enim cum neceſſarium ſit vt in humore cibum capiant:humorem quem ore accipiūt,emittant neceſſe eſt.

⁋Sed qm̄ neceſſariū eſt facere alimētū in humido:neceſſariū ſuſcipiētia hūidū dimittē.

Cōmentariuʒ

⁋Cum declarauit,ꝙ cetę non ſuſcipiūt humiduʒ per os refrigerandi gratia,⁊ per ſe:declarat ꝙ ſuſcipiunt illud ꝑ accidens,⁊ q̄ſi neceſſitate pēdente ex cibi aſſumptione.⁊ dicit.Sed quoniā neceſſe eſt hęc aialia facere alimentum in humido,ſunt eni aquatilia:quę vitam faciunt in aqua:⁊ cuʒ aſſumāt alimētum in aqua,impoſſe eſt illud recipere quin aliquid aquę accipiāt per os,ꝓpter hanc cām fuit neceſſarium hęc aialia ſuſcipere aquā,quando cibantur:⁊ ſuſcipiētia fuit neceſſarium dimittere illam,ne ingreſſu illius in vētreʒ lęderētur.Patet ergo per accidens hꝫ aialia ſuſcipe,⁊ emittere aquā:ꝭ eſt neceſſitate pēdēte a cibatiōis loco.

⁋Ob idqʒ:fiſtula data omnibus eſt.admiſſuʒ enim humorem vt piſces per brāchias:ſic cete per fiſtulam reſpuere ſolent.

⁋Et propter hoc:habent omnia cānaleʒ.ſuſcipientia enim aquam,quemadmodū piſces ſ̄m brāchias:hęc ſ̄m cānalē remittūt aquam.

Cōmentariuʒ

⁋Hinc cōcludit neceſſitatem eius cānalis/quē habent cetę ante cerebrū in capite.Eſt eni cānalis iſte veluti quędaʒ fiſtula cōſtituta in capite ante cerebrū.vnde dicit.Et ꝑꝑ ꝭ.ſ. ꝙ delphini,⁊ cetus aſſumēdo cibum,ſumūt aquam,oīa talia cānalem habēt.Suſcipiētia eni aquam,dū cibū capiūt,ſuſcipientia dico per os,quēadmoduʒ piſces per brāchias,hęc ipſa aialia cetaria aquā emittunt per cānaleʒ:per os.n. eam capiunt,per cānalem illam remittunt extra,ne deſcendat in ventrem cum cibo.

⁋Huius rei argumento vel fiſtulę ſitus eſt:q̄ in nulla parte ſanguinaria deſinit,ſʒ ante cerebrum ſita eſt,⁊ aquam emittit.

⁋Signuʒ autem:⁊ poſitio cānalis.ad nihil.n. ſanguinē hn̄tiuʒ terminatur:ſed an̄ cerebrū poſitionem habet,⁊ dimittit aquam.

Cōmentariuʒ

⁋Qꝫ hꝫ animalia aquam nō ſuſcipiant ꝓpter refrigerationem,ꝓbat a ſigno ſumpto a ſitu cānalis,⁊ dicit.Signū autem.ſ.ꝙ aquā non ſuſcipiant ꝓpter refrigerationē,eſt ⁊ poſitio cānalis:ad nihil eni ſanguinem habentiuʒ cānalis terminatur,hoc eſt ad nullū membrum ſanguineuʒ refrigeratione indigēs cānalis ille finitur:qm̄ nec ad pulmoneʒ,nec ad cor,nec ad epar,ſed an̄ cerebrū poſitionē hʒ,qđ eſt mēbrum exangue,vt dimittant aquā:quā per aſſumptionē cibi aſſumpſerūt cetę.Plinius lib° 9°.cap̄.7.dicit.ꝙ fiſtula in balęnis eſt in fronte,in delphinis ꝟo eſt in dorſo.

⁋Nec alia de cauſa:tā mollia,q̄ȝ cruſtata vt locuſtę ⁊ cancri,aquam excipiūt.nullū enim eorū refrigeratione eget:ꝙ paruʒ caloris habeat ⁊ exāgue ſit,vſqʒ adeo vt a continēte humore ſatis refrigeret̄.Sed ratione cibi:qui quoties ore capitur,fieri non poteſt quin ſimul aliquid humoris admittatur.

⁋Propter idem aūt hoc:ſuſcipiūt ⁊ malacia aquā ⁊ malacoſtraca.dico autē:puta vocatos carabos ⁊ cancros.refrigeratione eniʒ:ipſorū nullū exiſtit indigens.pauci caloris enim eſt ⁊ exangue:vnūqđqʒ ipſorum.quare ſufficiēter refrigerantur a continēte humido.Sʒ ꝑꝑ alimētū:qn̄ ſimul ſuſcipiētib⁹,influit humidū.

Cōmentariuʒ

⁋Neceſſitatem quoqȝ cuiuſdam cānalis illi ꝓportionalis/qui in cetariꝗs eſt,exponit in aliꝗs quibuſdaʒ aialibus,⁊ dicit.Propter idem hoc,hoc eſt ꝓpter eādem hanc cauſam,aquaʒ ſuſcipiunt ⁊ malacia/hoc eſt mollia,⁊ malacoſtraca/hoc eſt cruſtata,exponit,quę nam hęc ſint,⁊ dicit.Dico autem,vtpote ea,quę vocant̄ carabi/hoc eſt locuſtę:⁊ cancri.Qꝫ autē nō per ſe refrigerationis grā ſuſcipiant,ꝓbat/⁊ inquit.Ipſoꝝ eni nullum refrigeratione exiſtit indigēs.Cui⁹

Ayuntamiento de Madrid

cām repetit,ꝛ ingt.ga vnūquodqꝫ ipſoꝝ pauci caloꝛis eſt,
ꝛ exangue,ꝛ ꝑpter hoc ſufficienter a cōtinēte humido refri
geratur. Nō ergo gr̄a refrigeratiōis aquā aſſumūt,ſed per
accn̄s.ſ.ꝑpter alimētum,qm̄ ipſis ſuſcipiētib⁹ nutrimētū,
cum illo in os influit humidū:oīa ergo hęc aquaꝫ ſuſcipiūt
per accidēs per os,inquantū nō poteſt cibus oꝛe capi,quin
ſimul aliquid humoꝛis admittatur.

¶ Igiť quę cruſta integūtur.vꝫ.tā cancri q̄ꝫ lo-
cuſtę:per applicamina iuxta hirtiuſcula aquaꝫ
egerūt.Sepię ꝟo ꝛ polypi:per cauū illud qꝺ
ſupꝛa aluenm quē caput appellant,poſitū eſt.
Sed de his:exactius in cōmentatione,hoc eſt
hyſtoꝛia animalium ſcripſimus.

¶ Malacoſtraca igiť velut ꝛ cancri ꝛ carabi:
ſm̄ aſpera emittūt aquā per epitygmata.ſepię
aūt ꝛ polypodes:per concauū qꝺ eſt ſuꝑ vo-
catuꝫ caput.Scriptū eſt aūt de ipſis ꝑ dilige-
tiā magis:in ījs quę de aīalibus,hyſtoꝛījs.

Cōmentarium

¶ Oſtendit nūc ꝙ nō eodem mō hęc aīalia ſuſceptā aquā,
emittāt,ꝛ dicit.Malacoſtraca igiť velut ꝛ cancri,ꝛ carabi/
hoc eſt locuſtę emittūt aquā per epitygmata ſm̄ aſpera,h̄
eſt,quę epitymagmata ſunt iuxta aſpera.Sepię autē ꝛ po-
lypodes per ꝯcauum illud.vꝫ.qꝺ eſt ſupꝛa eum locum:quē
vocant caput.¶ Quo ꝟo ad verba attinet,epitygmata gręce/
latine applicamina:quę collocata foꝛamīa ſunt iuxta ꝑ-
tes aſperas ꝟſus caput.Et dixit queꝫ vocant caput,qm̄ re-
uera hęc non hn̄t caput,ſed qꝺdam ſimile:remittit aūt rem
hanc ad librū 4ᵐ de hyſtoꝛia aīalium:vbi ꝛ hoꝝ genera di
ſtinguit,ꝛ ꝑtes hoꝝ deſcribit,ꝛ partiū neceſſitateꝫ ꝑbat.ibi
eni capite 3° de locis emittēdi aquā in cruſtatis loquēs,ingt
[Humoꝛem igitur oꝛe accipit,tegminib⁹ illis depellendo,
emittiqꝫ meatu oꝛis ſuperioꝛe adductis meatib⁹,qua inter-
fluxit,duplex ille meat⁹ ſub oculis eſt,quotiēs ergo aquā ac
ceperit,vtroqꝫ tegmēto os obdurat,atqꝫ ita reſpuit humo-
rem.] Patet igiť locus,ꝛ qd per epitygmata intelligat.

¶ Humoꝛem igiť excipi ſolere refrigerationis
cauſa,ꝛ qa animantia aquatilia ꝑ ſoꝛte nāę exi-
ſtentia cibū ex humoꝛe capiant:dictum eſt.

¶ De ſuſcipiendo igiť humidum:dictum eſt
ꝙ accidit ꝑꝑ refrigerationeꝫ,ꝛ ꝑpterea ꝙ opꝫ
ſuſcipere alimētū ex humido quę ſm̄ naturaꝫ
exiſtunt aquatilia animalium.

Cōmentarium

¶ Nūc epilogat,ꝛ dicit.De eo aūt qꝺ eſt humidū ſuſcipe,di
ctum eſt,ꝙ qbuſdam accidit ꝑꝑ refrigerationē,vtputa his
oib⁹:quę brāchias hn̄t.Et etiā dcm̄ eſt ꝙ qbuſdam accidit
ꝑpterea ꝙ opꝫ ſuſcipere alimētū ex humido,ſunt autē hęc
(vt dcm̄ eſt)quę ſunt ſm̄ nām aquatilia aīalia.Hęc.n.qa a
ſpecie ſunt aquatilia,a ſpecie cibum aſſumunt in humidis.

De piſciū reſpiratione.

¶ Queriť hic vtruꝫ piſces reſpirent,ꝛ videť ꝙ oēs,qm̄ ſi
aliqui nō reſpirarent,eſſent,qui brāchias hn̄t(vt Ariˡᵉˢ in-
quit)Sed ſyrenę hn̄t brāchias,ꝛ reſpirant,auditę eni ſunt
cantare,qꝺ fieri non pōt ſine reſpiratiōe,ꝛ aeris colliſione,
vt 2° de aīa patet.

Pō philoſophoꝝ

¶ In hac q̄ſtione Anaxagoꝛas elaçome-
nius,ꝛ Diogenes apollinates dixerunt oēs piſces,imo oīa
aīalia reſpirare.Cuius opīonis eſt Plinius 9° libꝛo hyſto-
rię nālis,vbi aſſerit oēs piſces reſpirare.

Cap. 7.

¶ Refutat hanc
opīonē Ariˡᵉˢ,a cauſa qdem,qm̄ nō oēs ſunt hn̄tes pulmo
nem.Eſt eniꝫ pulmo inſtr̄m datū,aīalibus ꝑꝑ reſpiratōeꝫ,
quę ḡ carent pulmone,carent ipſa reſpiratiōe. 2° argumē-
tať/reſpiratio fit per aerē,ſed intra aquā nō eſt aer,vt ꝑba-
uit cōtra Diogenē.¶ Plinius r̄ńdet ad h̄ argumēta.Ad p̄ᵐ
dicit,ꝙ in piſcib⁹ loco pulmonis eē poſſunt alia viſcera ſpi
rabilia ita volēte nā:ꝛ ſic lꝫ non ſit pulmo,eſt aliqd loco il-
lius.Ad 2ᵐ dicit,aerē penetrare in aquas ꝑ reſpiratione il-
loꝝ,qꝺ oſtēdit eo qꝛ terra eſt ſpiſſioꝛ aqua,ꝛ tn̄ in terrā pe-
netrat aer:argumēto aīalium,quę ſemꝑ defoſſa viuūt,ceu
talpę:quę reſpirāt ſub terra.

Rōnes Plinij

Qꝛ aūt reſpirēt piſces,ꝑbat p̊,
quoniā ęſtiuo caloꝛe in piſcibus annotata eſt anhelatio. 2°
quoniā in trāquillo annotata eſt oſcitatio:quę ſine reſpira-
tione,ꝛ aeris attractiōe fieri nō poſſunt. 3° qm̄ non eſt loc⁹
ſomni ſine reſpiratione,vt ſumit,ꝛ nō pꝛobat. 4° cōchilia
creſcūt creſcente luna:qꝺ ſine aeris attractione fieri nō po-
teſt. 5° piſces odoꝛāt,ḡ trahunt aerem:odoꝛ eniꝫ deferť in
odoꝛatus oꝛganū per aerē:nō eniꝫ aliud odoꝛ eſt q̄ꝫ aer iſe-
ctus.¶ Ex his tenet Plini⁹ cōtra Ariˡᵉᵐ ꝙ oēs piſces reſpi
rent,tenet ēt,ꝙ delphini ꝛ balęnę,ꝛ oēs cetarij piſces ſpi-
rent per fiſtulas.¶ Sꝫ pace tāti viri dixerim,hęc non ſunt
ex phyſica rōne cōpꝛobata:vnde Ariˡᵉˢ hāc opīonē multis
rōnibus,ꝛ ſignis repꝛobauit,p̊ qdem,qꝛ piſces,carent pul-
mone ꝛ arteria/quę ſunt inſtr̄a reſpiratiōis,nō eni aer trahi
ꝛ expelli pōt niſi his inſtr̄is,vt Ariˡᵉˢ ꝑbauit.Nec pōt Pli
nius fingere alia ſpirabilia inſtr̄a in piſcibus loco hoꝝ:qm̄
nā non dat duo inſtr̄a ad vnā opōneꝫ,vt bꝛanchias,ꝛ ſpira
bilia hęc inſtr̄a:vt hic ꝑbauit Ariˡᵉˢ.Plura autē ſigna in h̄
libꝛo adducta ſūt,quę nō opꝫ repetere. 2° reſpiratio fit tra
ctu ꝛ expulſiōe aeris,ſed aer nō eſt in aq̄ nec penetrare po-
teſt deoꝛſuꝫ,eſt eni aer leuioꝛ aq̄,ꝛ ita nec in aquam,nec in
terrā penetrat,imo(vt Ariˡᵉˢ ſuꝑius dixit)aīalia reſpiran-
tia,cū ſuffocanť in aq̄/mittūt ampulas in ſuꝑficie aquę ab
aere emiſſo eleuatas.Illꝺ ꝺ talpa nō cogit,qm̄ talpa tarde
reſpirat,ꝛ tādiu ſub terra manet,q̄ꝫdiu idiget noui aeris re-
ſpiratione,Pꝛęterea refrigeranť frigiditate terrę,vt terra-
cei piſces.¶ Rōnes ꝟo Plinij nō cogūt:qm̄ anhelatio illa
annotata eſt in cetarijs piſcib⁹:nō aūt in alijs.Cetarij enim
piſces reſpirāt(vt dcm̄ eſt)Silr̄ mō oſcitatio nō in oībus
annotata eſt,ſed in cetarijs. 3ª rō minime cogit,dicit enim
Ariˡᵉˢ ꝙ cetarij piſces reſpirāt,ꝛ doꝛmiunt oꝛe exn̄te ſupꝛa
aquas,ceteri doꝛmiūt itra aquas:qm̄ refrigeranť brāchijs.
4ª deleť ꝙ creſcūt ꝛ decreſcūt nō creſcēte ꝛ decreſcēte ae-
re,ſed humido nāli. 5ª dōm ꝙ ſi piſces odoꝛant,ēt per aq̄s
pōt odoꝛ intētionalr̄ multiplicari,imo per terrā ꝛ parietē.
Utrū ꝟo odoꝛ ꝑueniat ad oꝛganū odoꝛatus realr̄,ꝛ vtrum
odoꝛēt piſces,qꝺ eſt phyſica:crediť tn̄ ꝙ nō/qm̄ nō hn̄t oꝛ
ganū odoꝛat⁹:ideo q̄rūt cibū ꝑ viſuꝫ.Ex his ꝯcludiť,ꝙ pi-
ſces quę brāchias hn̄t,nō reſpirēt,ſed ꝑ bꝛanchias refrige-
rātur.

Triplicia aq̄tilia.

Scdo quę carēt brāchijs ꝛ hn̄t pulmonē,ꝛ arteriam
reſpirant,vt cetarij piſces.alij ꝟo,vt exangues neqꝫ reſpi-
rāt,neqꝫ bꝛanchijs refrigeranť(vt dcm̄ eſt)ſed ꝯtinēte hu
mido refrigeranť.Hęc eſt poſitio Ariˡⁱˢ:quę cōſonat ratio-
nibus,ꝛ experiētijs,ꝛ ſignis.Ad illud de ſyrenis,ſi non eſt
falſum,ꝛ fabuloſuꝫ,illę reſpirāt,vt cetę,ꝛ nō hn̄t brāchias
verum poeticuꝫ videť.fingūt eni poetę ſyrenes fuiſſe ache-
loi ꝛ caliopes filias oꝛe ꝛ pubetenus virgines:reliqua coꝛ-
poꝛis parte,piſces mare ſiculum incolētes,quarū nomina
fuerunt,Parthenope,Lygia,ꝛ Leucoſia.

¶ De refrigeratione ꝟo,quonam pacto fiat tā
ījs quę ſpirant,q̄ꝫ ījs quę bꝛanchias obtinent:
poſt hęc dicendum.

¶ De refrigeratione autem quo fit mō,ꝛ reſpi
rātib⁹ ꝛ hn̄tib⁹ brāchias:poſt hęc dōm.

Cōmentariū

¶ Cū egiſſet quę aīalia reſpirent,ꝛ quę nō:ꝛ quibus inſtr̄is
refrigerenť reſpirātia ꝛ non reſpirātia,nunc ꝑponit dicere
de mō refrigerandi,ꝛ dicit,De refrigeratione aūt quō fit,ꝛ

Ayuntamiento de Madrid

reſpirantib⁹, ⁊ hñtibus brãchias/hoc eſt tã in reſpirantib⁹, q̃ʒ in his, quę per branchias refrigerantur: poſt hęc dicẽdũ. Hęc de intentione partis.

¶ Igitur animalia quę pulmonem habeãt ſpirare oĩa: ſupra diximus. Quãobrem aũt nonnulla particulã hanc obtineant, ⁊ quãobreʒ q̃ obtinent ſpiratione indigeãt: agẽdum eſt.

¶ Qr igitur reſpirãt quęcũqʒ animaliũ hñt pulmonem: prius dictum eſt. Propter quid aũt hanc particulam habent quędam: ⁊ ꝓpter q̃d habentia indigent reſpiratione:

Cōmentariũ ¶ Propoſita intẽtiõe exequit̃, ⁊ p̊ reſumit illud qḋ dictum eſt, ⁊ dicit. Qr igit̃ reſpirent q̃cũqʒ aĩalium hñt pulmoneʒ, prius dictum eſt, ⁊ nũc ſupponẽdũ. Deinde mouet duas q̃ſtiones, ⁊ dicit. Propter q̃d hãc particulã, ſ. pulmonem hñt q̃dam aĩalium, ⁊ ſubaudi q̃dam nõ: ⁊ hęc eſt p̊ª qõ: ⁊ ꝑꝑ q̃d habẽtia pulmonẽ indigẽt reſpiratiõe, hęc eſt 2ª qõ: quę debent legi ſuſpẽſiue/vſqʒ ad ſolõnẽ ibi [Cã hñdi quidem.]

¶ Cauſa cur obtineant ea eſt: ꝙ quę inter animalia honoratiora ſũt, plus caloris ſortita ſint. nã ſimul ⁊ animã ſortita eſſe honoratiorẽ: neceſſe eſt honoratiora eni ſũt hęc: plãtis. Quocirca ⁊ qḋ pulmonem maiore copia refertum ſanguinis ⁊ caloris habet: ei magnitudo corporis maior eſt. ⁊ qḋ plurimi.

¶ Cauſa hñdi quidẽ: ꝙ honorabiliora aĩalium plurẽ ſortita ſunt caliditatẽ. ſimul eniʒ neceſſe ⁊ aĩam ſortita eſſe honorabilioreʒ. honorabiliora eni hęc: q̃ʒ nã plãtarum. Quaꝑꝑ ⁊ maxime habentia pulmonem ſanguinem hñtem ⁊ calidũ, ⁊ maiora magnitudinibus.

Cōmentarium ¶ Nũc ſoluit qõnes, ⁊ p̊ p̊mã, ⁊ ſolõ p̊mę eſt, qm̃ q̃dam animalia ſunt cal'a: ⁊ ꝑꝑ multitudinẽ calidi hñt pulmonem: q̃cũqʒ eni valde calida ſũt, multitudine calidi pulmonẽ hñt. Accipit aũt p̊mo ꝙ pulmo ſit ꝑꝑ calidũ: ⁊ ꝙ oĩa aĩalia, quę pulmonẽ hñt, eũ hñt ꝑꝑ calidũ: ⁊ ſyllogiçat ſic. Honorabiliora aĩalia ſunt ꝑꝑ calidũ, honorabiliora aĩalia ⁊ magnitudinib⁹ maiora hñt pulmoneʒ: igit̃ quę hñt pulmonẽ, habẽt pulmonẽ ꝑꝑ cal'm. De rõne p̊ accipit maiorẽ, ⁊ dicit. Cauſa aũt hñdi quidẽ eſt, ꝙ honorabiliora aĩaliũ plureʒ caliditatem ſortita ſũt/hoc eſt, ſint ꝑꝑ cal'm: hęc eſt maior, quã probat, ⁊ inq̃t. Nã neceſſe eſt nobiliora aĩalia eo eẽ nobiliora, ꝙ ſimul aĩaʒ nobiliorẽ ſortita ſũt, ⁊ maiorẽ cal'itatẽ, nã hęc aĩalia nobiliora ſunt q̃ʒ plãtarũ, ⁊ plãtę cal'm ⁊ aĩam ſortitę ſunt. g̊ hęc ſimul ſortita ſũt nobilioreʒ aĩam, ⁊ cal'm mai⁹ q̃ʒ plantę. Ex his vult hĩc nobiliora aĩalia eſſe ꝑꝑ calidũ maius. Nõ eni pñt habere aĩaʒ ſine calido, ⁊ ſic ſi hñt animaʒ nobiliorẽ opʒ, vt habeãt illã ꝓpter cal'm, ita vt habeãt animã exñteʒ in maiore calido. Pʒ igit̃ nobiliora aĩalia eẽ ꝓpter cal'm. Deĩde accepit minorẽ, ⁊ dicit. Quaꝑꝑ ⁊ maiora magnitudib⁹: ⁊ honorabiliora ſũt q̃ hñt pulmonẽ/verũ addit, multa ꝟba nõ neceſſaria ad ſyll'm, ſed ad declarãdum pulmonẽ, ⁊ dicit. Dico ſubaudi q̃ hñt pulmonẽ, qui ſanguinẽ hʒ, ⁊ cal'm, eſt igit̃ minor, aĩalia honoratiora ⁊ corꝑe maiora hñt pulmonẽ ſanguineũ. Tũc potes addere cõcl'oneʒ, quã poſtea addet. ſ. quę pulmonem habent, eum habẽt ꝓpter calidum: ⁊ ſic ſyll'us eſt in tertia figura.

¶ Et puriſſimi ſanguinis cõpos eſt, vt homo: id ex oĩbus aĩalib⁹ erectiſſimũ incedit. atqʒ ptẽ ſuperiorẽ ad vniuerſi ſupmum erectã obtinet: ꝓpterea ꝙ hãc particulã, talem habeat.

¶ Et puriſſimo ⁊ vſum ſanguine aĩaliũ, rectiſſimũ eſt, hõ. ⁊ ſurſuʒ ad totius ſurſuʒ hʒ ſolũ: ꝓpterea ꝙ talem habet hãc particulam.

¶ Ex hac rõne, quã dedit, ĩfert cãm, q̃re hõ eſt recte ſtaturę hñs ſurſuʒ ad ptẽ cęli ſuperiorẽ, ⁊ q̃re inter aĩalia homo eſt multo ⁊ puriſſimo ſanguiẽ vſuʒ in ſui nutritõe, ⁊ dicit. Et p igit̃. q. d. ergo ⁊ hõ aĩaliũ animal eſt ⁊ puriſſimo, ⁊ plurimo vſuʒ ſanguiẽ in ſui nutritiõeʒ, ⁊ rectiſſimũ, ⁊ hñs ſurſum/ꝫ eſt caput, ipſe ſolũ ad ſurſuʒ toti⁹ cęli: ⁊ cauſa omnium hoꝝ eſt, ꝓpterea ꝙ homo habet hanc particulam talem. ſ. calidam ⁊ multi ſanguinis. Cōmentariũ

¶ Quare ⁊ ea particula perinde vt q̃libet alia: cauſa eſſentię, huius ⁊ reliquorum ſtatui debet. Ob id igitur: pulmo haberi ſolet.

¶ Quare ⁊ ſubſtãtię huic ⁊ alijs ponẽduʒ eſt cãm, ipſam: queẽadmodum quãcũqʒ aliã particulã. Habent igitur: gratia huius.

¶ Nũc dat ꝯnẽ, ⁊ vult ꝙ pulmo ⁊ q̃lʒ ꝑticula q̃ ſe tenet cuʒ pulmone: ſit ꝑꝑ caliduʒ, vñ dicit. Quare ⁊ ſubẽ huic. ſ. pulmoni, ⁊ alijs ſubſtãtijs, q̃ ſe tenent cũ pulmone vt arterię ⁊ cordi: ipſaʒ. ſ. caliditatẽ poneduʒ eſt cãm: ita, vt caliditas ſit veluti alia q̃dam particula nec̃ia aĩali: ꝑꝑ quã aĩal hñt pulmonẽ, arteriã, ⁊ cor. vñ ꝯcludit. Aĩalia igit̃ pulmoneʒ ⁊ arteriã ⁊ cor hñt gr̃a huius/ꝫ eſt ꝑꝑ calidũ: tãqʒ ꝑꝑ finem: qḋ erat ꝯcluſio. Cōmentariũ ¶ Sʒ circa rõnẽ Ariˡⁱˢ dubitat̃: qm̃ cum accipit̃ maior, vʒ, honorabiliora aĩalia ſunt ꝑꝑ calidũ, q̃rit̃ qũo ꝓpter calidũ ſint, vtrũ tãqʒ finẽ/⁊ hoc non, qm̃ nobili⁹ non eſt gr̃a ignobilioris. Si naũt ĩtelligit ꝑꝑ cal'm, tãqʒ ꝑꝑ cãm factiuã/tũc ꝯcluſio Ariˡⁱˢ ꝙ pulmo ſit hui⁹ gr̃a nõ eſt ad ꝓpoſitũ. Dõʒ ꝙ aĩalia ſũt ꝑꝑ calidũ tãqʒ ꝑꝑ finẽ/capiẽdo calidũ nõ pro q̃litate: ſʒ ꝓ aĩa exñte in calido, vt ꝟba eius innuũt. Dic̃ eni [ſimul eni nec̃e ⁊ aĩaʒ ſortitã eẽ honorabiliorẽ] ⁊ ſic vult aĩalia honorabiliora eẽ ꝑꝑ cal'm/ꝫ eſt ꝑꝑ aĩaʒ collocatã in calido: ⁊ ꝫ pacto pulmo dat⁹ eſt aĩalib⁹ ꝑfectĳ, ⁊ honorabilib⁹ ꝑꝑ aĩam ꝯſtitutã in excellenti cal'o, tãqʒ ꝑꝑ finẽ. Aĩa enim in calido excellẽs eſt finalis cauſa pulmõis, ⁊ aĩalis. Eſt eni datus pulmo, vt aĩa in hꝫ excellẽti cal'o cõſeruet̃: ⁊ aĩal eſt honorabile ꝑꝑ aĩam quę in hꝫ excellẽti calido ꝯſeruat̃. Ex his pʒ p̊ma cã q̃re non oĩa aĩalia hñt pulmonem, qm̃ non oĩa hñt aĩam collocatã in excellẽti cal'o. Digreſſio circa rõnẽ Ariſtotel'

¶ Cur autẽ neceſſario moueat̃, hãc eſſe cãʒ arbitrãdum eſt: ꝙ talia aĩalia ſic conſtãt vt multa non ita cõſtent. nã alia ex terra ampliore facta ſunt, vt genus plãtarũ: alia ex aq̃, vt aquatiliũ. volatiliũ ꝟo ⁊ pedeſtrium: altera ex aere, altera ex igni. Porro ſingula ea: ſuis in locis diſpoſita ſunt.

¶ Eaʒ autem quę ex neceſſitate ⁊ motus cãm opʒ putare: talia cõſiſtere animalia queẽadmodum ⁊ nõ talia multa cõſtituta ſunt. hęc eni ex terra ampliori facta ſunt, puta plãtaruʒ genus: hęc autem ex aq̃, puta aquatilium. volatilium autem ⁊ campeſtrium: hęc quidẽ ex aere, hęc autem ex igne. Singula autem: in proprijs locis habent ordinem ipſorum.

Cōmentariũ ¶ Cum dedit cãm cur pulmo q̃buſdã aĩalib⁹ datus ſit, ⁊ nõ

Ayuntamiento de Madrid

oibus:⁊ dedit cām pp quā pulmo eſt,hic vult dare cām:q̄re diuerſis animalib⁹ motus dati ſunt diuerſi:vt piſcib⁹ per aquā,auibus per aerē:greſſibilib⁹ per terrā,⁊ alijs ꝑ ignē,vt demonib⁹.Et vult cāꝫ hāc eē ex diuerſa aialiū elemētaria ꝯſtōne,ſiqdē alia cōſtituta ſunt ex q̄tuoꝛ elītis ꝑdomināte aere,alia ex q̄tuoꝛ elītis ꝑdomināte aqua,⁊ in ceteris id genus ſili rōne:vñ dic.Eā autē cām que eſt ex neceſſitate motus,ħ eſt ꝑ quā aialibus ineſt mot⁹ necio,ali⁹ atqꝫ ali⁹ in alia atqꝫ alia regiōe,opꝫ putare talia ꝯſiſtere aialia,quēadmodū ⁊ nō talia multa ꝯſtituta ſunt,ħ eſt opꝫ putare q̄dā aialia cōſiſtere vno mō ex elītis,per quē modū alia nō conſiſtunt ex illis,ḡ dñia motuū pendet ex dñia ꝯſtōnū elemētaliū.⁊ exponit ſe dicēs.Hec eni ex terra amplioꝛi facta ſūt,ħ eſt ex q̄tuoꝛ elītis ꝑdomināte terra:puta plātarū genus,⁊ ſic fixe ſtant in terra.Hec aūt ex aq̄ puta aquatiliuꝫ:vt piſces,⁊ ideo mouenẗ ꝑ aquā,volatilium autē ⁊ campeſtriū,hec gdē ex aere,ħ eſt ex q̄tuoꝛ elītis ſunt dñante aere,vt aues,hec aūt ex q̄tuoꝛ elītis domināte igne,vt aialia ignea.ſ.demones ſm Apulleiū.Tacuit aūt genus hoium,qd̄ ambulat ꝑ terrā ⁊ cetera cāpeſtria:qꝛ facile pñt colligi ex his,in talib⁹ enim ꝑdominatẗ terra:ſed vi nobilitatis aie mouenẗ ꝑ terrā:⁊ ſicut eſt de motib⁹ hoꝝ,eodē mō eſt de locis,ideo dic.Singula aūt ipſoꝝ q̄ dicta ſunt,in ꝓprijs locis hñt oꝛdinē,vt aq̄tilia in aquis,⁊ aerea in aere,⁊ ignea in igne locanẗ.Uel ſic autē ꝓ et,ſingula elīta in ꝓprijs locis hñt oꝛdinē ipſoꝝ.ſ.elītoꝝ,qm̄ ſunt in locis ꝓ rōne elītoꝝ dñantiuꝫ:ea eni gb⁹ aq̄ ꝑdominatẗ,in aqua locanẗ,⁊ ſic de ceteris.¶ Utrū ꝟo denẗ ħ aialia ignea,que demōes a Platonicis dicunẗ,Ariˡᵉˢ videẗ hic illa olfacere,⁊ ꝓ pte hac eſt auctoꝛitas oium Platonicoꝝ,⁊ rō,qm̄ in ipſis aiatis ꝯtingit qd̄libet elītuꝫ ꝑdominari:videmus eni in aligb⁹ ꝑdominari terrā,alijs aquā,alijs aereꝫ,ergo alijs opꝫ ꝑdominari ignē,alioqn nā eēt māca.Preterea qcqd eſt poſſibile in natura,eſt neceſſariū:ſed poſſibile eſt in aiato aliq̊ igneꝫ ꝑdominari.Nō eni video cur magis ſit nec̄ium ꝑdominari in aliq̊ eoꝝ terrā,⁊ non ignē.ḡ neceſſariū eſt aial aliquod eſſe igneū,qd̄ viuat in igne,vt piſcis in aq̄.Preterea qcqd non repugnat generi,nō repugnat ſpēi:ſed non repugnat miſto ꝑdominari ignē,ḡ nec aiato,qd̄ eſt miſti ſpēs.Preterea ħ repugnātia non eſt ex pte aie,qm̄ aia,vt aia poteſt ꝑficere coꝛpus nobilius q̄ ſit tale miſtū igneuꝫ,vt aia celi,q̄ ꝑficit celū:nec ex pte elīti ignis,nā ignis pōt eſſe in miſtura ꝑdomināſ.ḡ pōt eſſe aiatū,in quo ꝑdominetur ignis.Propter has rōnes,Apulleius Platonicus foꝛtaſſe credidit dari hō aialia ignea,in gbus ignis ꝑdomineẗ:que demones appellat:⁊ Ariˡᵉˢ in ꝑſenti loco,olfacē hec videẗ.¶ Accidunt tñ ꝯ hāc opinioneꝫ dubitatiōes,qm̄ ſi ſunt miſta,eēnt coꝛruptibilia:nullū eni miſtū ex elītis Ariˡᵉˢ ponit eternū,⁊ tamen Apulleius ponit hec eterna,qd̄ nāli phie repugnat.Preterea ſi hec aialia eſſent,hec viuerēt,oē aūt viuum eget refrigeratione,in igne aūt nihil pōt refrigerari.Preterea oē viuēs viuit ꝓpter calidū ⁊ humidū,calidū autē niſi humidū inſtauraretẗ cibis:ꝯſumeret humidū illud:igiẗ nō pñt viuē ſine cibis.Tu ꝟo de his lege,que dixim⁹ in iuuēta in libello de demonib⁹.illud ꝟo non ignoꝛabis,ꝙ dato ꝙ dentur aialia ignea,hec nō eēnt illi demones,q̊s ponūt ſancti doctoꝛes.Illi.n.ſubē ſunt ſpiritales incoꝛpoꝛee:ab ipſo deo ꝓducte ex nihilo:de quibus ad theologica.

De demonibus

¶ At ꝟo Empedocles impꝛobe hoc dixit:aſſerēs aialium calidiſſima ꝑcipue ⁊ copioſiſſimum nacta feruoꝛeꝫ aq̄tilia eſſe,natiui caloꝛis exceſſum fugiētia.vt cum frigoꝛis ⁊ humoꝛis defectū ſuſtineāt:contrario in loco ſeruentur,qd̄ aqua minus q̄ aer calida ſit.

¶ Empedocles aūt nō bñ hoc dixit:dicēs calidiſſima maxime ⁊ igneꝫ hñtia plurimū aialiū aquatilia eſſe,fugiētia exceſſum eius que in nā caliditatis.vt quoniam frigido ⁊ humido deficiunt:ſm locum ſaluentur contraria exiſtentia.qd̄ eni humidum:calidū eē minus aere.

¶ Cū declarauit ꝙ ſingula aialia nāliter locuꝫ hñt in elīto:qd̄ in ipſis ꝑdominatẗ,qm̄ ꝑ illud elītuꝫ mouenẗ ⁊ qeſcunt in illo:nūc vult narrare opionē Empe.ꝯꝛium dicētis.Dixit eni ꝙ aialia calida loca frigida habitāt,vt piſces,qui calidi ſunt,⁊ nati in arida:venerūt in aq̄s frigidas:ad tēperādum eni exceſſuꝫ ſue calitatis migrarūt ad aquā,q̄ nāliter eſt frigida.Proponit igiẗ ꝑ ꝙ Empe.nō bene dixit de habitatōe aialium,deīde narrat illi⁹ opionē,⁊ ingt.Empe.aūt nō bñ hoc dixit cū ait aialia nō habitare ꝓ rōne elīti ꝑdominātis.Tūc narrat pōnē,⁊ dicit.Dicēs calidiſſima maxime,et ignē hñtia plurimū aialia aq̄tilia eē,fugiētia exceſſuꝫ eius:que in nā caliditatis eoꝝ eſt,ſubaudi veniſſe in aq̄s,vt qm̄ frigido ⁊ humido deficiūt,⁊ abūdāt calido ⁊ ſicco,ſm locū ſaluenẗ ꝯꝛia exñtia,nā id qd̄ humiduꝫ eſt minus calm̄ aere eſt,⁊ ideo in humidū veniſſe narrat:ꝙ ille locus ꝯꝛi⁹ ſit eorū naturis calidiſſimis,⁊ igneis.Pro opione Empe.vī regula medicoꝝ qui dicūt ꝙ ſile appoſitū ſili facit ipm̄ furere:ꝯꝛium ꝟo reducit,vñ Galen⁹ ait.ois diſcraſia ledit a ſili ⁊ iuuatẗ a ꝯꝛio.Uidemus.n.febꝛicitātib⁹ nō eē calida cōuenientia,ſed frida ⁊ humida.Eſtate ēt cibis vtimur frigidis qm̄ hoꝛa calida eſt,hec.n.oia videnẗ ꝓ pōne Empe.facē.

Comentarius

¶ Nā oino abſurdum eſt:qui fieri poſſit vt ſingula ea in arido genita,ſeſe mutatis ſedibus in humoꝛem ꝯferāt,cuꝫ eoꝝ ꝑs pene maxima expes ſit:At ille primā eoꝝ cōſtitutionē referēs:oꝛta quidem in ſicco eſſe dicit,ſed fugiendo in humoꝛem veniſſe.

¶ Totaliter igitur inconueniēs:qūo ꝯtingit factū vnūq̊dqꝫ ipſoꝝ in ſicco,ꝑmutare locum in humidū.fere eni:ſine pedibus plurima ipſoꝛū ſunt.Dicēs aūt eā que a principio ipſoꝝ cōſtitutionem:facta quidem eſſe in ſicco ait,fugientia autem veniſſe ad humidum.

¶ Nūc Ariˡᵉˢ repꝛobat opioneꝫ Empe.poſtea ſoluit rōneꝫ,repꝛobādo ꝟo pōneꝫ.ꝑ oſtēdit opionē Empe.eē fictioneꝫ,cui nihil reſpōdet in re.Dixit eni piſces in ꝑ̊ mūdi oꝛigine factos eē in arida,⁊ poſtea cōfugiſſe in aq̄s,⁊ dicit.Totalr̄ igiẗ incōueniēs eſt illud qd̄ Empe.dicit,de ꝑma oꝛigine et diuiſiōe piſciū,⁊ exponit opionē.d.qūo ꝯtingit factum eſſe vnūquodqꝫ ipſoꝝ in ſicco in ꝑma mūdi oꝛigine,⁊ deīde ꝑmutaſſe locū in humidum:qd̄ qdeꝫ eē impoſſe ꝓbat,⁊ dicit.Fere eni ſine pedib⁹ plurima ipſoꝝ ſunt,⁊ dixit fere plurima,qm̄ coꝛdulus,⁊ bos marinus ⁊ multi alij piſces pedes hñt.Exponit aūt opionē Empe.⁊ dicit.Dicēs autē Empe.eā ꝯſtōneꝫ mūdi que eſt a ꝑn⁹:hoc eſt aſſerens mundi oꝛiginem ac facturā ait aquatilia facta qdē eē in ſicco,fugientia aūt calm̄ terrenū,ait veniſſe ad humiduꝫ,vt ad mare,⁊ ad aquas:mō hec fictio eſt,qm̄ carent pedib⁹:qui ſūt iſtrā motus,ēt nō ſunt reptilia aialia,que ꝑ terrā,vt ſerpētes repāt.Quare cū huic opioni nihil coꝛreſpōdeat in re,cōmētū eſt.

Comentarium

¶ Preterea:non videntur eſſe calidioꝛa pedeſtribus.nam ex eis:quedam nullum ꝓꝛſus,

quędam paucum ſanguinem habent.

¶ Adhuc autē: neqꝫ videntur calidiora eſſe q̄ꝫ cāpeſtria. hęc enim ipſorū, exāguia omnino: hęc autem, pauci ſanguinis ſunt.

Cōmentarius ¶ Cum reprobauit opionē Empe. oſtendendo ꝙ illi nihil corrñdet in re: nūc reprobat opionis cām, dixit eni illa con fugiſſe ad humida, qm̄ ſūt ignea ac calidiſſima. Cōtra obijcit, qm̄ non videnť piſces calidiores q̄ꝫ campeſtria, qm̄ piſces vel ſunt exāgues, vel pauci ſanguīs. Cetarij eniꝫ piſces ſanguinē hñt, ſed parū cōparatione cāpeſtriū ſanguinē habentiū, ceteri ſunt exāgues, ꝗ cōparatione campeſtriū ſunt frigidi. vñ dicit. Adhuc auteꝫ neqꝫ videnť aq̄tilia calidiora eē q̄ꝫ campeſtria, imo frigidiora. Cuiꝰ cām exponit, ⁊ inq̄t. Hęc eni ipſoꝝ/exāguia oīno, hęc auteꝫ pauci ſanguīs ſunt. ¶ Quo ꝟo ad rōnē attinet, aīaduerte, ꝙ aquatilia nō ſunt oībus cāpeſtribꝰ frigidiora: nō eni cetarij piſces ſūt fridiores exanguibꝰ cāpeſtribus, vt apibꝰ, ⁊ formicis, ⁊ pulicibꝰ, ⁊ id genus. Propterea Ari^{les} non dixit aquatilia eē campeſtribꝰ frigidiora/ſed dixit nō eē calidiora, qm̄ nō oībꝰ campeſtribꝰ frigidiora ſunt: eſt tñ veruꝫ, ꝙ referendo paria ad paria oīa aq̄tilia ſunt cāpeſtribꝰ frigidiora: qm̄ aquatilia ſanguinea frigidiora ſunt cāpeſtribꝰ ſanguineis, ⁊ aq̄tilia exanguia cāpeſtribus exanguibꝰ: ſatis aūt ꝓ rōnis efficacia eſt, ꝙ aquatilia nō fugierūt ad aq̄s, q꞉ ſūt calidiora ipſis campeſtribus ſaltē aliqua: ⁊ ſic cā opinionis nulla eſt.

¶ Attamen qualia dici debeant calida ⁊ frigida per ſe: conſiderationem ſumpſerat. Ceterū cauſa ea quā ideꝫ reddidit: aliquo modo quęſitam continet rationem, non tamē id quod ille dicit verum eſt.

¶ Sed q̄lia qdeꝫ dicere oportet calida ⁊ frigida ſm̄ ſe: conſiderationeꝫ ſumpſit. De qua autem dixit cauſa Empedocles: ſic quideꝫ hꝫ q̄ſitam rōnem, non tñ qꝺ ait ille verum eſt.

Cōmentarius ¶ Cū reprobauit opinionē oſtēdendo illā eē fictionē, ⁊ cāꝫ opionis nullā eſſe: hic vult exponere vſqꝫquo Empe. bñ dixit, ⁊ dicit p̄ ꝙ quātū ad ħ bene ꝯſiderauit. ſ. quę hoꝝ ſꝫ ſe dicēda ſint calida quęue frigida/an campeſtria, an aq̄tilia, ⁊ ſic aliqd fecit, inquātū excitauit nos ad hāc inueſtigationē. Uel ſic. Sꝫ q̄lia qdeꝫ opꝫ dicere calꝫa ⁊ frigida ꝑ ſe, ſubaudi ⁊ q̄lia per accñs, bñ ꝯſiderationē ſumpſit, ⁊ ſic aliquid fecit inquātū fecit nos ꝯſiderare quę ꝑ ſe, q̄ ex accidēti ſint calꝫa vel frida. 2ᵒ dicit, ꝙ cā per quā Empe. dixit piſces ſtare in mari, facit nos dubitare, videmus aliqñ cōtraria ꝯrijs curari, ⁊ rōne ꝯrij in melius ꝑmutari. Quare facit nos dubitare an piſces ſint calidi, an frigidi, ex eo eniꝫ quia cōtrariū reduciť a cōtrario, videť ꝙ debeant eē calidi, ex alio errauit, qm̄ qꝺ dicit nō eſt verū: nō eni verū eſt piſces eē calidos. vñ dicit. Sꝫ q̄lia opꝫ dicere aq̄tilia calꝫa ⁊ frida ſm̄ ſe, an cāpeſtria, Empe. cōſiderationē ſumpſit, ⁊ quātū ad hoc aliqd fecit, qm̄ excitauit nos, hoc ē ꝑmū. De 2ᵒ diť. Cauſa aūt de qua dixit ſic qdē/hoc eſt iſto mō hꝫ quęſitaꝫ rōnē hoc eſt quęſitā dubitationē, per rōnē eni dubitatiōeꝫ intelligit. Facꝫ qdē cauſa Empe. nos dubitare, inq̄ꝫtuꝫ dicit, ꝙ nō ſtarent in locis frigidis, niſi eēnt calida: non tñ qꝺ ait ille/verū eſt, ait eni piſces eē calidos, qꝺ nō eſt verū. Quid igiť bene, ⁊ qd nō dixit Empe. ex hiſce patet.

¶ Nā contraria loca ⁊ tempora quę habituū exuperantias exceperint: ſeruandi facultatem obtineāt. natura ꝟo: ſuis in locis potiſſimum ſeruatur. non enim idem ſunt: materia ex qua ſingula aīalia ꝯſtāt, ⁊ eius habitꝰ diſpōneſue.

¶ Habituum enim exceſſus habentia loca contraria, ⁊ tempora: ſaluant. natura autem: in ꝓprijs maxime ſaluatur locis. non enim eſt idē: materia animalium ex qua eſt vnumquodqꝫ, ⁊ habitus ⁊ diſpoſitiones ipſius.

¶ Refutata pōne Empe. in ꝑte hac vult ſoluere rationem Empe. Empe. eni rō hęc erat contraria diſpō ſaluať a contrario, ergo piſces habitant aquas, q꞉ ſunt calidi, vt conſeruenť a diſpōne ꝯria ei diſpoſitioni quā hñt. Reſpondet, ꝙ loca ⁊ tempora cōtraria quę hñt exceſſus habituū bene ſaluant, ⁊ reducunt locatoꝝ diſpōnes, non aūt ſaluant, nec reducunt nās locatoꝝ, vnde dicit. Loca eni ꝯria: quę hñt exceſſus habituum, ⁊ tēpora ꝯria quę excedunt in aliqua conſtitutione, vt in calida vel frigida vel aliq̄ tali ſaluāt/ħ eſt reducunt diſpōnes ⁊ habitus locatoꝝ, oīs enim imoderata diſcraſia reduciť a cōtrario: nā auteꝫ ⁊ complexio nālis locati maxime ſaluať/hoc eſt conſeruať in ꝓprijs, ⁊ ſimilibꝰ locis, ⁊ tēporibus: vt Galenus inq̄t. Cuiꝰ cām dicit. Nō eniꝫ eſt idem mā aīalium/hoc eſt cōplexio ⁊ nālis q̄litas aīaliū ex qua conſtat vnūquodqꝫ, ⁊ habitus ⁊ diſpōnes ipſius animalis. ¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet, aīaduerte ꝙ q̄litates animaliū duplices ſunt nāles, quas aīal hꝫ ex p̄ncipijs gnōnis ex varia elꝫntoꝝ miſtione, ⁊ vario elꝫnti dominio imiſto: ſm̄ quā qualitatē dicimus cāpeſtria calida, aq̄tilia frigida: hñt auteꝫ aīalia has nāles qualitates rōne formę, quę ſm̄ genꝰ aut ſm̄ ſpēm limitat ſibi tales qualitates: vel ſm̄ formā indiuidualeꝫ in eadē ſpecie tales limitātis. Has Ari^{les} appellat nām/⁊ mām, quo ex ipſis cōſtat aīal: alię ſunt accidētales, quę nō inſunt aīalibꝰ vi genericę aut ſpecificę aut indiuiduę formę/ſed vi cōtinentis, aut vi horę anni, aut vi rerū nō nālium, aut vi cauſarū p̄ter nālium: quę ſi fixę ſint, habitus dicūtur: ſi non fixę, dicunť diſpōnes, ⁊ hoc pacto ęgritudines, ⁊ accidētales diſpōnes, q̄cūqꝫ nō inſunt a forma generica vel ſpecifica vel idiuiduali limitāte ſibi illas, dicuntur accidētales qualitates habitus, vꝫ, vel diſpoſitiōes. Ex his ad formā vult hře ſolꝫonem, ꝙ cum Empe. accepit q̄litates a contrarijs ſaluari veruꝫ eſt, accipiēdo qualitates ꝓ diſpōnibus vel habitibus accñtalibus, ſed ſumēdo q̄litates pro nālibus qualitatibus, iſtę potius ſaluanť in ſimilibus. Quare cū Ari^{les} dixit ꝙ loca ⁊ tempora contraria, quę hñt exceſſus habituū vel diſpōnum, ſaluāt, intellexit per ſaluare reducere, ⁊ ꝑ exceſſus habituū/intellexit cōſtitutionum exceſſus. ſ. in calido aut frigido, aut alia qualitate tali. Cum ꝟo dixit, nā autē in ꝓprijs maxime ſaluatur: per ſaluať, cōſeruať intelligit, qm̄ qualitas nālis ſeruatur a ſimili, ⁊ q̄litas non nālis reduciť a contrario, vt ꝓbat Galenus, nec eſt remotum ꝟbuꝫ mutaſſe, qm̄ eius varia ſignificatio ex additis ꝑſpicua eſt: nā eniꝫ ſeruať: diſpoſitio vel habitꝰ reducitur. ¶ Uerum annotatione dignū eſt nō eodem mō habitum reduci, ⁊ diſpōnē. habitus eniꝫ cum reduciť: paulatine ⁊ lente ac moderate reducitur. Si eniꝫ ethiops ſubito tranſiret in ſcythiaꝫ ęgrotaret, qm̄ habitus non ſuſtinet repentinam mutationē: vt Auicēna dixit, Diſpoſitio ꝟo quandoqꝫ vna cōtrarij applicatione reducta eſt. Ex his dicamꝰ ꝙ piſces viuunt in humidis ⁊ frigidis, qm̄ eoꝝ natura eſt talis, campeſtria viuūt in aere, ⁊ calido, quia eoruꝫ natura eſt talis. Et ſic patet ſolutio argumenti Empedoclis.

Qualitates duplices.

Nō eodem mō habitus reducit ⁊ diſ[pōnes]

¶ Hoc autem ita accipio. ſi quid e cera aut glacie natura cōſtituerit: haudquaq̄ꝫ in calido poſitum ſeruabit. corrumpetur enim celeriter ob

contrarium:

Ayuntamiento de Madrid

contrarium:ꝙ caloꝛ quicquid a ſuo contrario conſtiterit,eliquare ſoleat. Item ſi quid e ſale aut nitro conſtituerit:nequaq̄ꝫ id in humoꝛeꝫ transferet deponetqꝫ,cuꝫ humoꝛ que a calido ⁊ ſicco conſtitere,diſperdat.

¶ Dico autem,vt ſi quid ex cera cōſtitueret natura:non vtiqꝫ in calido ponens ſaluaret.neqꝫ ſi quid ex glacie.coꝛrumperetur enim vtiqꝫ cito:pꝛopter contrarium.liquefacit eniꝫ calidū:quod a contrario conſtat. Neqꝫ ſi quid ex ſale aut nitro conſtitueret:in humiduꝫ vtiqꝫ ferēs deponeret.coꝛrumpit enim humidum:a ſicco ⁊ calido conſiſtentia.

Cōmentariuꝫ ¶ Hec que dixit,pbat exemplis,⁊ dicit. Ut ſi natura cōſtitueret aliquid ex cera,non vtiqꝫ illud ſaluaret ponēs ipſuꝫ in calido loco,neqꝫ ſi quid conſtitueret ex glacie,ſaluaret,ſi illud ponat in loco calido,coꝛrumperetur eniꝫ vtrūqꝫ cito ꝓpter cōtrarium,nam caliduꝫ liquefacit,qđ cōſtat et coagulatur a contrario.ſ.frigido:⁊ ita calidum cerā ⁊ glacieꝫ liquefacit,que a frigido coagulate ſūt. Amplius neqꝫ ſi quid ex ſale conſtiterit,aut conſtiterit ex nitro:in humiduꝫ illud ferens reponeret,qm̄ humidum(vt īgt)corrumpit ea,q̄ ꝯſiſtūt a ſicco ⁊ calido:veluti ſal ⁊ nitrū ſunt.¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet,dixit ex ſale,aut nitro,quoniā nitruꝫ ſpēs ſalis eſt,ſed nō quo vtimur in ferculis.ideo diſiūctiōe vſus eſt.

¶ Si igitur humidum ⁊ ſiccū materiaꝫ coꝛpoꝛibus ſuggerunt omnibus:ratiōe optima euenit vt que ex humido conſtant in humido ſint,que ex ſicco in ſicco.

¶ Si igitur materia omnibus coꝛpoꝛibꝰ humidum ⁊ ſiccum:rationabiliter,que quidem ex humido conſiſtunt in humido ſunt,que auteꝫ ex ſicco in ſicco.

Cōmentariuꝫ ¶ Ex his exēplis concludit ꝓpoſitū,⁊ dicit:ꝙ ſi mā/hoc eſt ſi natura cuiuſlibet miſti eſt humidū,⁊ ſiccū,⁊ calidū,⁊ frigidū,rōnabil'r,que qdē ex humido ꝯſiſtūt:in humido ſunt,que aūt ex ſicco,ſunt in ſicco,⁊ que ex frigido,ſūt in frido:⁊ que ex calido,ſūt in calido:⁊ que ēt ex cal'o ⁊ humido conſiſtūt,ſūt in loco cal'o ⁊ humido,⁊ que ꝯſiſtūt ex frigido ⁊ humido,ſunt in loco frido ⁊ humido. Piſces igit̄,qm̄ nā conſtant frigida ⁊ humida,ſunt in aquis:campeſtria ꝟo,q̄a natura conſtant calida ⁊ humida/ſunt in aere.

¶ Ob id:arboꝛum genera non in aqua naſci ſolent,ſed in terra.

¶ Pꝛopter hec:arboꝛes non in aqua naſcunt̄,ſed in terra.

Cōmentariuꝫ ¶ Hinc quaſi coꝛollarie ſoluit ꝓblema,ꝓpter quid arboꝛes non naſcuntur in aqua. Reſpondet,quoniaꝫ eaꝝ natura eſt ſicca terrea:ideo ſeruantur in terra.

¶ Atqui eadem ratione in aquam veniſſent,ꝙ pꝛearida ſint:qua ille pꝛeferuida veniſſe affirmat.non enim veniſſent in eam ꝙ frigida ſit:ſꝫ ꝙ humida.

¶ Quāuis eiuſdem rationis eſt in aquam,pꝛopterea qđ ipſe ſuperſicce ſunt:quemadmodū ſuperignea ait ille.non enim pꝛopter frigiduꝫ venirent in ipſam:ſed quia humida.

Cōmentariuꝫ ¶ Obiter hic reducit rōnem Empe.ꝯ ipſum,dixit enim piſces veniſſe in aquas,quia igneos,cōtra obiicit,qm̄ a pari plante debuiſſent venire in aquas,q̄a plāte ſunt ſicce,⁊ aq̄ ſūt humide:⁊ q̄a plāte ſunt in terra,debuerūt eē humide ⁊ nō ſicce:q̄re rō illiꝰ nulla eſt(īgt)hec q̄ diximꝰ vera ſunt,q̄uis eiuſdē rōnis eſt plantas veniſſe in aquā,qua rōne piſces venerūt in aq̄s,dico eiuſdē rōnis eē,vt plāte veniāt in aq̄s,ꝓpterea ꝙ ipſe ſupſicce ſint,⁊ aride,aq̄ ꝯtra humide. queādmodū ille ait.ignea aīalia veniſſe in aq̄s fridas,quia illa calida ſūt. Si eni rō Empe.bona eēt,plāte nō venirent in ipſaꝫ terrā,ſed q̄a humida eſt plāta:veniret in terrā. Cuius oppoſitū pꝫ:plāta enī ſicca eſt,⁊ arida manet.

¶ Nature igitur materie:tales eſſe ſolent qualis eſt locus in quo ſunt.que in aqua ſūt humide:que in terra,ſicce. Habituum tamen ij q̄ caloꝛe excellunt,in frigido poſiti melius ſeruantur:contra qui frigoꝛe,in calido.nā enim loci:habitus exceſſuꝫ ad mediocritatē reducit.

¶ Nature igitur materie:in quali quidem loco ſunt,tales exiſtentes ſunt.que qdeꝫ in aqua,humide:que autem in terra,ſicce. Habitus tamē,qui quidē excedētes ſunt caliditate,in frigido:qui autem frigiditate,in calido poſiti ſaluātur magis.reducit enim ad menſuratum,locꝰ:habitus exceſſum.

Cōmentariuꝫ ¶ His declaratis ꝯcludit ſol'onem ad formā argumēti Empedoclis. Nature igit̄ materie/ꝫ eſt nāles q̄litates ipſiꝰ materie:ꝫ eſt nālis cōpl'onis,que coꝛpoꝛibꝰ iſunt ex p̄ncipijs nālibꝰ:tales ſūt exñtes in q̄li qdē loco nāliter ſūt,vt ſi ſūt in loco calido,nature locatoꝝ ſūt cal'e:ſi in loco ſūt frido,⁊ nature ſūt fride:vt q̄cūqꝫ nature ſūt in aq̄:tales ſūt humide nature:que aūt nature ſunt in terra:tales nature ſūt ſicce:⁊ eodē mō de alijs. In talibꝰ eniꝫ locis nāliter ſūt,⁊ in talibꝰ ſeruant̄.habitus aūt ⁊ diſpōnes,que ex accñti ſūt:qui qdeꝫ in calido excedūt,in frido bn̄ ſe hn̄t:qui aūt excedūt in frigido,in calido poſiti ſaluant̄/hoc eſt reducunt̄ magis cauſa eſt,qm̄(vt īgt)locus reducit exceſſuꝫ habitus ad menſuratum/hoc eſt ad temperamentum,nam remittendo exceſſum habitus,temperantiam facit.

¶ Hoc igitur queri debet:in pꝛopꝛijs locis cuiuſqꝫ materie,iuxta cōis tempoꝛis varietates. nam vt habitus locis cōtrarij ſint,fieri poteſt:vt materia,non poteſt.

¶ Hoc igitur opꝫ querere:in locis ꝓpꝛijs vniuſcuiuſqꝫ materie:ēt ſm permutationes cōis tempoꝛis:habitus enī contingit locis contrarios eſſe:materiam autem,impoſſibile.

hinc sumi poser aq̄tilia esse frigi gentis semp.

Cōmentariuꝫ ¶ Ex dictis facit qđdā vtile excerptuꝫ/lꝫ non facile intelligat̄:itelligit̄ tamē(vt mihi videt̄)hoc pacto. Hoc igitur.ſ.hāc conueniētiā loci cū locato,opꝫ querere in locis ꝓpꝛijs vniuſcuiuſqꝫ materie atqꝫ nature. Opꝫ dico q̄rere hāc ꝯuenientiā loci cū locato in natura ſm oēs ꝑmutatiōes cōis tēpoꝛis,hoc eſt ſm etates oēs/que ſūt cōis tēpoꝛis,quo viuūt illa aīalia.q.d.ita opꝫ talia eſſe in locis pꝛopꝛijs ſue nature,vt per totū cōe tēpus,quo viuūt,illa non mutēt,⁊ cā eſt(vt īgt)q̄a habitus ꝯtingit eſſe ꝯrios locis,⁊ ideo pñt loca mutare,materiā aūt impoſ'e eſt eē ꝯriam loco naturali.

¶ Cu igitur non pꝛopter caloꝛē nature,aīalium

Ayuntamiento de Madrid

alia aquatilia ſint, alia pedeſtria, queadmoduʒ Empedocles aſſerit, necnon cur quędam pulmoně habeant, quędam nō habeant: hactenus dictum ſit.

℄ Q: igitur non propter caliditateʒ naturę hęc quidem aquatilia, hęc autem campeſtria animalium ſunt, quemadmodum Empedocles ait: tot dicta ſint, ꝛ cur hęc quidem non habēt pulmonem, hęc autem habent.

Cōmentariuʒ

℄ Epilogat, ꝛ dicit. Q: igiť nō ꝑꝑ nālem caliditateʒ / hęc q̄dem aq̄tilia ſint / hęc aūt ꝑꝑ nālem frigiditatě ſint campeſtria: queadmodū Empe. ait, tot dicta ſint: ꝛ cur hęc q̄dem nō hn̄t pulmoně, hęc aūt hn̄t, ēt tot dicta ſint. ¶ Sʒ nō ſūt facilia hęc, quę Ariſtoteles dixit. p̄ q̄dě, qm̄ ſicut ſe hʒ nutrimentū ad cōplexioně / ita locus ad nāʒ locati, ſed videmus animalia calida nutriri frigidis, vt pecora ꝛ iumenta hęrbis, q̄ frigidę ſunt. Aialia vero frigida videm⁹ nutriri calīs, vt apes quę nutriunť melle, muſcas, ꝛ pulices q̄ nutriunť ſanguine: igiť locata calida poſſunt viuere in frigidis, ꝛ locata frigida in calidis. Pręterea nos videmus apes, ꝛ muſcas ꝛ id gen⁹ frigidiora eě cetarys piſcib⁹, ꝛ viuere in aere, piſces vero calidiores i aqs. Q: piſces cetary ſint caliores, docuit Ariſtoteles, ſunt eni maiores: ꝛ ſanguině hn̄t, ꝛ reſpirant, inſecta vero, quę aerem habitant, cū frigida ſint, continente ſolo refrigerantur. ¶ Juniores dixerūt, ꝙ aialium q̄dam hn̄t calidū ſufficiens nāle ꝛ conueniens, vt per illud poſſint hře oě opus vitę. Alia vero calidū non habēt ſufficiēs, niſi aliūde fortificeť: ꝛ exciteťur: tūc dicūt ꝙ quę aialia ſufficiens calm̄ non hn̄t, hęc non viuunt in locis cōſimilibus, qm̄ q̄uis frigida ſint, habitant in calidis locis, vt eoꝝ calidum fortificeť a loco: ꝛ ſic apes, ꝛ muſcę ꝛ id genus viuunt in calidis locis, ꝛ non in aquis: quę vero ſufficiens hn̄t calidū, hęc viuūt in locis ꝯſilibus, vt calidiora in calidis, ꝛ frigidiora in frigidis: ꝛ ſic cāpeſtria quę plenū habent calidū, viuunt in calidis, piſces, q̄ calidum habent pro eoꝝ vita plenum, cū ſint frigidi, in frigidis viuunt. Ariſtoteles ergo cōtra Empe. locutus eſt de aialibus habētibus caliduʒ / qȏ non requirit fortificationě extrinſecus. ℄ Sed adhuc cōtra hāc poſitioně eſt dubitatio, quoniā aquatilia exanguia nō deberent ſtare in aquis, qm̄ non habēt calidū ſufficiens, queadmodum nec inſecta: quę viuunt in calidis. ¶ Uideť igitur mihi eě dōm, ꝙ aialia duplicia ſunt, alia q̄dem calida / alia autě frigida: ꝛ frigida duplicia / alia quę quātū vis calidū hn̄t, ſiue paucuʒ, ſiue multum ſufficit pro vitę operationib⁹, alia quę quo ad caliduʒ quod habēt, reqrunt ꝯfortationě exterius: ꝛ hęc dr̄ia eſt ex parte dr̄iaruʒ ſpecifica formarum. Jlla eni requirūt, q: talis ſpeciei ſunt, hęc vero nō requirunt, q: huius ſpēi videnť. Tunc dico ꝙ ea, quę dicit Ariſtoteles intelligēda ſunt de his viuentibus ꝛ aialib⁹ quę caliduʒ hn̄t, quod non requirit exteriorem confortationě, de his eni verū eſt, ꝙ calidiora in calidis, ꝛ frigidiora in frigidis habitant. Tūc pʒ ſolo, apes. n. lʒ frigidę ſint, ꝛ ratione nālis frigiditatis deberēt viuere in frigidis, tamě earū calidū reqrit ꝯfortationě exteriorem: et ſic viuunt in calidis. Exanguia aquatilia lʒ ſint pauci caloris, viuūt tn̄ in aqs, q: eoꝝ calidū lʒ paruum, non tn̄ requirit confortationem exteriorem, qm̄ illud qȏ habent, ſufficit eis. ¶ Ex his pʒ regulam Ariſtotelis eſſe verā ꝑ ſe, ꝛ falſaʒ ꝑ accidēs. Calidiora enim in calidis, ꝛ frigidiora in frigidis viuere debēt per ſe: ꝑ accn̄s aūt / q: talia, contingit cōtrariuʒ. Hęc mihi videť pro defenſiōe Ariſtotelis. Rōnes vero ad oppoſitū ſolutę. Apes eni ꝑ accn̄s nutriunť calidis, qm̄ calidum earū nō ſufficeret vitę niſi confortareť: pecora nutriunť frigidis, qm̄ habēt calidū ſufficiēs, qȏ non eget exteriori confortatione. ℄ Cōſequenter q̄ritur vtruʒ quę habitēt regiones calas, habeāt interiora frigida: q̄ vero frigidas, hēant interiora cala: ꝛ notanť q̄riť de interioribus, qm̄ exteriora ſe hn̄t ſm̄ qualitatě loci. Uideť ꝙ ſic, qm̄ per antipiſtaſim alteꝝ contrarium fortificat alterum. Cōtra videť per experiētiā, nam piſces ꝛ intus ꝛ extra ſunt brutis frigidiores. Quidam nulla diſtinctione prępoſita, dixerunt animalia quę loca calidiora habitāt, hře interiora frigida: qm̄ frigidū inatum ꝑ antiperiſtaſim augetur a calido ꝯtinētis circūſtāte. Quę vero cōtra habitant loca frigida: hn̄t interiora calidiora illis, ꝑꝑ eādem cām / q: per antiperiſtaſim cōtrary frigidi calm̄ augeť internū. Q: autě ita ſit, Ariſtoteles in libris politicoꝝ innuit, q̄ dicit ꝙ ſeptētrionales ſūt aioſiores auſtralibus: ꝛ Galenus ꝛ Auicēna idě aſſerūt, qȏ q̄dem non ꝯtingeret, niſi q: habitantes ſeptētrionem hn̄t iteriora ꝛ cor calm̄, ꝑpter circūſtātiā frigidi. Auſtrales ꝯ hn̄t interiora ꝛ cor frigidū ꝑꝑ circūſtātiā calidi. ¶ Sʒ hęc pō eſt cōtra experiētiam. Uidemus eni piſces ēt cetarios hře iteriora magis frigida q̄ʒ bruta, et tn̄ piſces habitāt loca frigidiora q̄ʒ bruta. Propterea dōm ꝙ aialiuʒ q̄dam ſunt a tota ſp̄e frigida vel a toto genere frigidiora alys ſm̄ nām, vt piſces: q̄daʒ aūt a tota ſpecie cala: vel a toto gn̄e calidiora alys vt cāpeſtria. 2° accipio ꝙ calʒ vel frigidū regionale alterū eſt circūdās, ꝛ nō penetrās viſcera / vt qn̄ nō eſt ita intēſuʒ, vt penetret: vt ꝑꝑ magnitudině ꝛ viuacitatě aialis: alterū viſcera penetrās: qȏ q̄dem ſui magnitudine obtinet intus ꝛ extra. Tūc dōm ꝙ cōparando aialia a tota ſp̄e vel genere cala ad aialia a tota ſp̄e frigida: ſic talia aialia in quocūq: loco ponanť, mō ibi poſſint viuere, ſemꝑ hn̄t iteriora magis cala q̄ʒ habeant q̄ a tota ſp̄e ſūt frida: ꝛ q̄ a tota ſp̄e ſūt frida in q̊cūq: loco ponanť, in q̊ viuě poſſint, ſemꝑ hn̄t exteriora ꝛ iteriora magis frida q̄ʒ q̄ a tota ſp̄e ſūt cala. At ſi cōparemus cala ad cala a tota ſp̄e, vt hoies ad hoies, ꝛ equos ad equos, q̄ a tota ſp̄e dicunť calida: dico ꝙ in locis fridis, in qb⁹ ꝯueniēter pn̄t viuě, hn̄t interiora caliora q̄ʒ ſibi ſilia poſita in qb⁹ pn̄t viuere: dico ſibi ſilia in gn̄e, ſexu, cōplexione, ꝛ cęteris id gen⁹. ꝓbať: qm̄ frigidum circūſtat, ꝛ non penetrat, ꝛ ſic per antiperiſtaſim fortificat calm̄. Quę vero in locis calidis ponūtur, habēt iteriora frigida, quoniaʒ calidū circūſtat, ꝛ non penetrat, ꝛ ſic auget frigidum per antiperiſtaſiʒ. Dixi q̄ʒ ſibi ſimilia in genere, quoniā non opʒ ꝙ ſerpēs habeat in locis frigidis iteriora caliora q̄ʒ hō exn̄s in locis calīs. Dico in ſexu: qm̄ nō opʒ vt mulier exn̄s in locis fridis hēat interiora magis calida q̄ʒ hō exn̄s in calidis. Dico in cōplexione / qm̄ fortaſſe non opʒ ꝙ hō a cōplexiōe hn̄s cor frigidū exn̄s in loco frigido, hēat cor calidius eo, q̄ a cōplōne hʒ cor calm̄ / ēt dato ꝙ ſit in regiōe cala. Hęc de dilucidatiōe: ꝛ pʒ ſolō ad obta. ℄ Ulterius q̄riť vtrū in tꝑib⁹ calidis aialia a tota ſp̄e calida, vt hoies, ꝛ pecora: quę a tota ſpecie, ac genere ſūt calida reſpectu piſciū, habeāt iteriora fridiora / h̄ eſt vtruʒ cōparādo idě aial calm̄ ad ſeipm̄ tꝑib⁹ calīs hēat iteriora frigida / ꝛ tꝑib⁹ fridis / cala, ꝛ dico iteriora, qm̄ nō eſt dubiū de exteriorib⁹. Uř ꝙ ſic: qm̄ inquit Hippocrates vētres hyeme, ꝛ vere caliſſimi ſint. Jn cōtrariū eſt expiētia: qm̄ ęſtate reſpiratiōes ꝛ pulſus ſunt frequētiores. Hic ſunt duę poſitiones. p̄ª vī eoꝝ: qui aſſerūt calm̄ potēs eſſe ſemꝑ intus ꝛ extra obtinēs: ꝛ ſic dixerūt aialia ęſtate, ꝛ in calidiſſimis tēporibus eſſe intus, ꝛ extra calidiora: quoniam calidum potens intus ꝛ extra obtinet. Simili modo animalia temporibus frigidis exteriora ꝛ interiora calidiora habere vidētur: eadem ratione: q: potens frigidum intus ꝛ extra eſt potens. ¶ Pro hac poſitione ſunt expientię ꝛ rationes, primo quidem, qm̄ multa animalia in hyeme ſuis ab operatiōib⁹ vacant, non ſolū exterioꝝ ſed interioꝝ mēbroꝝ, ꝯdūturq:

Digreſſio de vita aialiū i locis

Pulchra dubitatio

Dilucidatio

2ª dubitatio. vtrū q̄ habitāt loca frigida hēant iteriora cala

3ª dubitatio. vtrū i tꝑib⁹ calidis interiora ſūt frida

in cauernis

Ayuntamiento de Madrid

in cauernis quaſi moꝛtua, q̃tenus extrinſecus, ⁊ intrinſecus caloꝛ defecit. Ueniēte ꝟo ęſtiuo caloꝛe, moꝝ reſurgūt, reuiuiſcūtq;, qua rōne pꝫ tēpoꝛibus calidis exterioꝛa, ⁊ interioꝛa calida eē magis, frigidis ꝟo magis frigida. 2° q̄m videmus multa aīalia hyeme non parere, nec ꝯcipere, q̄m cal'ꝫ ⁊ extrinſecus, ⁊ intrinſecus illis deficit, quo poſſint cōcipere, vt aues, ⁊ id genus: accedēte calido nidificāt. 3° videm⁹ multa aīalia hyeme nō capere nutrimētū vt glires, ⁊ vrſos, ⁊ multa ſerpētuꝫ genera: ęſtate ꝟo cibi multū capiūt, ⁊ hoc pꝛo tanto, q̄a hyeme calidum nutrimētale minus eſt, ęſtate ꝟo maius: ⁊ pollētius. 4° ęſtate vtimur cibis frigidioꝛib⁹ pꝛo refrigeratiōe caloꝛis externi, ⁊ īterni, hyeme cōtra vtimur cibis calidioꝛib⁹ pꝛo calefactiōe interioꝝ ⁊ exterioꝝ. ergo ęſtate interioꝛa ⁊ exterioꝛa ſūt magis cal'a, hyeme ꝟo cōtra. 5° ęſtate plerūq; ęgritudines calidę, hyeme frigidę contingūt, qḋ non eſſet, niſi ęſtate interioꝛa ⁊ exterioꝛa eēnt magis calida, hyeme cōtra frigidioꝛa. 6° videmus ęſtate coꝛpoꝛa magis reſolui, hyeme minus. ¶ Ex his volunt coꝛpoꝛa noſtra intus ⁊ extra pꝛo ratiōe tēpoꝝ fieri frigidioꝛa, ac calidioꝛa. Alij ꝟo dixerūt, exterioꝛa mutari ꝑ tēpoꝛum mutatiōe, non aūt īterioꝛa. Jmmo tēpoꝛib⁹ calidis īterioꝛa ſunt frigidioꝛa, tēpoꝛibus ꝟo frigidis īterioꝛa ſunt calidioꝛa. Pꝛo hac pōne ſūt experiētię, p̄a quidē, q̄m hyeme digeſtio vī eē pollētioꝛ, digerimus eñ cibos magnitudīe maioꝛes, ⁊ q̄litate craſſioꝛes. 2a q̄a videm⁹ caua loca hyeme calidioꝛa eē. ¶ Quidā dixerūt ꝙ aīalia duplicia ſint, alia p̄ua magnitudīe, ⁊ caloꝛe, vl' caloꝛe tm̄, alia magna caloꝛe, ⁊ magnitudine: tūc dicunt, ꝙ loquēdo de paruis aīalibus ſtante eoꝝ vita: mutant̄ intus ⁊ extra pꝛo mutatione tēpoꝝ, quoniā calidū vel frigidū tempoꝛis eſt obtinēs intus ⁊ extra in hꝭ paruis aīalibus: ⁊ ſic verā eē pꝛimā pōnē aſſerūt. loquēdo ꝟo de magnis aīalib⁹, quę caloꝛe, ⁊ coꝛpoꝛe magna ſūt, hęc pꝛo mutatiōe tēpoꝝ mutāt exterioꝛa. Jnterioꝛa ꝟo mutant ꝯ̄ rōnem tēpoꝛum: q̄m calidis tēpoꝛibus īterioꝛa frigida, frigidis cal'a hn̄t: ⁊ ſic acceptant 2am pōnē. ¶ Sed pace hoꝝ dixerim ex hac pōne nō habet̄ an mēbꝛa īterioꝛa ſint calidioꝛa vel frigidioꝛa ęſtate vel hyeme. Amplius nō habet̄ modus quo mō auget̄ vel diminuit̄ calidū ꝑ diūa tempoꝝ. Pꝛęterea nec ex hac ꝯſideratione habet̄ via ſoluēdi hinc idem obiectiones. Adhuc nos loq̄mur in aīalibus magnis quę hn̄t caloꝛem plenū, cōparādo hęc ad ſeipſa. Jn iuuēta diximus eundem caloꝛē inatum fieri ęſtate ⁊ hyeme intēſioꝛem, ⁊ magis nālem vel minus. Caloꝛ enim natiuus noſter, q̄n in gradu eſt intēſioꝛ, dꝛ maioꝛ ſm intēſionē, quoniā magis ꝯuenit operationib⁹ noſtris, dꝛ maioꝛ ſm nālitatem: ⁊ ſic mēbꝛum dici pōt calidius vel frigidius vno tꝑe magis q̄ꝫ alio: q̄n in gradu eſt magis vel minus tale. Et pōt dici calidius vel frigidius, q̄m per calidum melius exercet opōnes, quę ſibi cōpetunt: ſiue ſit intēſius, ſiue remiſſi⁹. Dicebam igit̄ in ęſtate caloꝛē eſſe maioꝛeꝫ q̄ꝫ in hyeme ſm intenſionem gradualem, infra tm̄ latitudinē ſanitatis: vt multę rōnes cogūt, tam intra q̄ꝫ extra: hyeme ꝟo eē maioꝛeꝫ q̊ ad cōuenientiam ac nālitatem, q̄m per ip̄m aīa exercet melius oꝑa vitę: vt digeſtionē, ⁊ īſtaurationē, ⁊ ſomnū, ⁊ id genus. Caloꝛ g̊ exterioꝛ addit⁹ īterioꝛi illū reddit intēſioꝛē in gradu, ⁊ q̄dem nō extra ſanitatis latitudineꝫ, niſi nimis exceſſerit: frigus ꝟo ꝯtinēs caloꝛē inatū reddit ꝯueniētioꝛeꝫ ⁊ magis opōnib⁹ vitę nālē: illuꝫ viuēdo ac ad interioꝛa magis ꝯuertēdo. ¶ Ex his patere pōt ꝯſiliū: qui eñ dicūt cal'ꝫ mēbꝛoꝝ īterioꝝ ⁊ exterioꝝ mutari ꝑ tēpoꝝ mutatiōe, intelligūt quo ad gradus, ⁊ q̄ꝫtū ad h̓ eſt pꝛobabile: vt multę rōnes ꝓbant. Qui aūt dic̄ vētres hyeme ⁊ vere eē calidioꝛes intellexit quo ad nālitatem ⁊ ꝯueniētiā: qua caloꝛ cōuenit vitę opōnib⁹: iō dixit ſenex, ⁊ ſomni longiſſimi, vt inueret opōnes eē ꝑfectioꝛes. Hęc ſolo, ⁊ ꝯſiliū lꝫ fuerit in iuuēta approbatū: nūc nō reprobo: tm̄ nō videt̄ ire ad mentem Ari[lis] in hoc loco: vt pꝫ determināti ſolōnē ſuam ꝯ̄ Empe.

Sol. Ariſtotelis

¶ Propterea videt̄ mihi aliter eſſe dōꝫ: ꝙ caloꝛ eſt dupl'x in vnoquoq; viuēte, alter nālis, ⁊ hic datur a gn̄ante mediante foꝛma ⁊ aīa, dans eñ foꝛmā, dat oīa, quę illam conſequunt̄ mediāte foꝛma, vt Auer. ait. Caloꝛ g̊ nālis oīb⁹ viuētibus dat⁹ eſt a gn̄ante, ſed mediāte aīa illū a ſua ſpē ſibi limitante: vt per ip̄m tātū ⁊ talem exercēt opera vitę. Hic lꝫ ſit in toto aīato, vt in ſubiecto, p̄ncipaliter eſt in coꝛde, vt in fonte caloꝛis: ⁊ per ſpūs a coꝛde emiſſos cōicatur oīb⁹ alijs membꝛis, de hoc dictū eſt ampli⁹ ſupꝛa. Alter eſt caloꝛ accidētalis, qui ſi eſt fixus, habitus dꝛ, ſin autē nō fixus, diſpō in textu appellat̄: hic dicit̄ accidentalis, q̄m non dat nobis mediāte foꝛma, ſed accidit nobis a cauſis nō nālibus, quę ſunt ſex (vt Galenus inq̄t) vt ab aere, cibo ⁊ potu, ⁊ cęteris rebus nō nālibus: de q̄bus ad medicos. Differūt aūt iſti caloꝛes nō quidem ſubto, q̄m in eiſdem mēbꝛis ſunt, idem. n. epar eſt nāli ⁊ aduētitio caloꝛe calidum: ideꝫ ēt coꝛ, ⁊ ita de alijs. Differūt aūt ſpecie, nō q̄deꝫ in rōne metaphyſica: quę p̄ſcindit a motu ⁊ a mutatiōe, ⁊ a cauſis nālib⁹, ſed differūt ſpē phyſica: cuꝫ differāt cauſis nālibus, ⁊ ꝓpꝛijs affectionibus. ¶ Ex his duobus caloꝛib⁹ in nobis fit vnus caloꝛ miſtus, qui nō eſſentia ⁊ definitione vnus eſt, ſed ſubto, q̊ aīa vtitur pꝛo ſuis opōnibus. Si eñ coꝛꝑa noſtra eſſe poſſent alicubi: vbi externis motionib⁹ nō afficeremur, anima ſolo naturali caloꝛe vteretur pꝛo oībus operationibus. quia ꝟo vbiq; afficimur calido externo: ideo aīa vtit̄ vtroq; quaſi vno inſtrumēto ad oēs ſuas opōnes: q̄m iſtud aggregatuꝫ aliud ęſtate, aliud hyeme fit, hinc opōnes aīę mutantur, ⁊ moꝛes, ⁊ necitates, ⁊ regimina. Nec eſt credēdū h̓ miſtum eē aīę ⁊ nobis p̄ter nāle, ſic eñ eēt ęgrotatiuuꝫ, ſed nō nāle ſm p̄tē, nāle aūt ſm partē. ¶ Ex his pꝫ dilucidatio ꝟitatis peripatheticę: ꝙ ęſtate caloꝛ accidentalis eſt maioꝛ intus ⁊ extra, vt ꝑ rōnes pꝛobatū eſt, hyeme ꝟo nālis caloꝛ maioꝛ, q̄m circūſtantia frigidi ille caloꝛ nālis meli⁹ ꝯuertit̄ ad interioꝛa. Caloꝛ ꝟo miſtus ex vtroq; in ęſtate eſt ſimpl'r maioꝛ: q̄m computādo gradus partiū, ex q̄bus cōſtat, ſunt pluꝛes. Qꝛ caloꝛ naturalis hyeme ſit maioꝛ, pꝫ, q̄m operatiōes nāles ſunt perfectioꝛes, ⁊ melioꝛes. Qꝛ ęſtate caloꝛ accidētalis ſit maioꝛ intus ⁊ extra: etiā patet: q̄a operatiōes nāles ſunt q̄ſi extraneatę. Qꝛ ꝟo caloꝛ cōpoſit⁹ ſit maioꝛ cal'is tēpoꝛib⁹, pꝫ: qꝛ gradus vtriuſq; ꝑtis enumerati, reperiuntur plures: ⁊ ſic de caloꝛe dictuꝫ eſt, eodeꝫ mō dici pōt de vnaquaq; q̄litate. Qꝛ ſi ita eſt, pꝫ ęſtate īterioꝛa nāli cal'itate eē minus cal'a q̄ꝫ hyeme: accn̄tali ꝟo magis. Miſta aūt cal'itate exterioꝛa ⁊ īterioꝛa calidioꝛa. Hyeme ꝯ̄ pꝫ interioꝛa eē calidioꝛa nāli caliditate, accn̄tali ꝟo minus: ⁊ cōpoſita caliditate tā exterioꝛa q̄ꝫ interioꝛa eē min⁹ cal'a, ⁊ hoc loquendo de eodē aīali ad ſeip̄m cōparato: vt in q̄ōne ſuppo[m] eſt. Argumēta ꝓ vtraq; ꝑte ſunt ſoluta ex his. ¶ Quarto q̄rit̄ vtruꝫ coꝛꝑa ſm artis p̄cepta poſſint ꝑmutari de vna complexiōe in alterā, vt cholericū in flegmaticū, ⁊ ſanguineum in mel'icū, ⁊ ēt eꝯ̄ꝛio.

De ꝑmutatōe coꝛpoꝝ. q.

¶ Uidet̄ ꝙ ſic. naꝫ Galenus in techna docuit coꝛꝑa lapſa ad tēperamētū ꝑ artē reducere, ⁊ ex̄ma ad ex̄ma ꝑmutare, ꝓ ꝑte ꝯ̄ꝛia eſt Ari[lis], qui ait nāꝫ ꝑmutari eſt ipſaꝫ coꝛrūpi. Pꝛo declatiōe ſumam⁹ p̄ ꝙ coꝛp⁹ vni⁹ cōplexionis ꝑmutari in aliā cōpl'oneꝫ bifariā eſt, aut intra ambitum ſuę ſpēi, aut extra ambituꝫ ſpeciei. 2° accipio ꝙ coꝛpus permutari ad aliam complexionem intra ambituꝫ ſuę ſpeciei bifariaꝫ eſt adhuc, aut permutando complexionem, quę inſequitur foꝛmam, aut complexionem quę inſequitur materiaꝫ. Pꝛo complexione, quę inſequitur foꝛmā, homo eſt cholericus, melancholicus, ⁊ id genus. Per complexionem inſequentem materiam homo temperatus eſt breuis vitę, ⁊ melācholicus lōgę vitę: ēt per complexioneꝫ

inſequētē materiā,homo cholericus eſt māſuetus,flegmaticus eſt iracūdus,naȝ lȝ vna ꝛ eadem ſit cōplexio ſequens formāȝ,ꝛ ſequēs materiā ſbto ꝛ re,differūt ratione. Cholerica enī cōplexio vt elemētaria eſt,ꝛ vt reſultat ab elementarijs qualitatibꝰ,inſequēs formam dicit̄:datur enī a generātibus mediante forma,vt ꝯo cęleſtis,ꝛ vt affecta cęleſti calido,dicit̄ inſequens materiā:hoc eſt indiuidualeȝ naturaȝ.Datur enī a cęlo mediante indiuiduo,qđ eſt materia cęleſtis calidi,vt Philoponus dixit ijº de generatiōe.Hācvocant medici proprietatē indiuidualē:quę nihil aliud eſt niſi cōplexio elemētaria,vt pēdet a diſpoſitione cęleſti,ꝛ vt contracta a cęlo in generatione aīalis:vnde differūt ratiōe,ſbto autē ꝛ re,ſunt eadeȝ.Dicit̄ eniȝ cōplexio cholerica vel ſanguinea elemētaria:quo reſultat ex elemētis,dicitur inſequēs formā,quo datur a generantibꝰ mediante forma:hęc quo dicit̄ cęleſtis,vt in pˀncipio generationis cōtracta a cęlo,dicit̄ etiā inſequēs materiā,quoniā inſequitur idiuiduū,datur enī a cęlo in principio gīionis mediāte indiuiduo qđ eſt materia cęleſtiuȝ,ꝛ materia ſpēi,ꝛ formę.¶ Sic igit̄ tria ſumēda ſunt. pᵐ qđ duplex ſit complexio altera inſequēs formā,alterā inſequēs materiā. zᵐ eſt,ꝙ corpus permutare eius cōplexioneȝ intelligi pōt,aut quę inſequit̄ formaȝ,aut quę materiā inſeqtur. 3ᵐ ꝙ permutare cōplexionē inſequētem formaȝ,poteſt intelligi extra ſpēm eius:cuius eſt cōplexio,aut itra ſpēȝ.His ſuppoſitis:medici dicūt,ꝙ corpus nō poteſt permutari de cōplexione inſequente formā ad cōplexionem inſequēteȝ formaȝ extra ſpēm:hęc pȝ,qm̄ campeſtre nūꝗ̄ poteſt permutari ad cōplexionem aquatilis,nec hō ad cōplexioneȝ equi:ꝛ hoc cōcedunt Phi etiaȝ:qm̄ hęc ꝑmutatio eēt corruptio ꝑmutati,ꝛ ꝓpter hanc cauſam mercurius nō poteſt per artē permutari in argentum,quoniā permutatio eſt extra ſpēm. zº dico,ꝙ corpus bene pōt permutari de cōplexione ſequēte formaȝ in cōplexionem ſequētem formaȝ intra ambitū ſuę ſpēi,ꝓbatur,qm̄ ꝑ debitam adminiſtrationē ſex rerū non nālium pōt calidus fieri minus calidū:ꝛ ita frigidū,ꝛ humiduȝ minus humidū ꝛ ita fieri ſiccū:quinimo qđ eſt venenum pōt cōuerti in cibum,vt patet de puella,quę cōſueuit ſumere venenū,ꝛ tādem in cibum aſſumpſit. 3º dico,ꝙ hęc ꝑmutatio eſt periculoſa,niſi fiat lēte,atꝗ̄ paulatine,ꝛ vſu moderato,vt inquit Galenus.hęc de cōplexione ſequēte formam,at ſi loqmur de cōplexione ſequēte māᷓm. 4º dicunt aſtronomi ꝙ cōplexio inſequēs māᷓm non pōt ꝑmutari.ꝓbant,qm̄ permutatio ſemꝑ fit per applicationē cōtrarij,cū lēte ꝛ moderate applicatur:ſed tali cōplexioni nihil eſt cōtrarium. Cęleſti eniȝ affectioni nihil terrenū ꝯtrariari pōt.¶ Ex his concludunt ꝙ ſi cholericus ꝑmutet̄ ad tēperatum,non ꝓpter hoc eēt vitę longioris,ꝗ̄ꝫ ex cęlo in genitura erat cōſtitutū,quoniā cōplexio inſequēs māᷓm nō eſt ꝑmutabilis.Silr̄ ſi erat ex genitura iracūdus,dato ꝙ ad tēperantiā eēt ꝑ artē permutatus,nō ꝓpter hoc erit māſuetus.Medici tamē dicunt ꝙ dato ꝙ aliqs ex cęlo ſit breuis vitę,beneficio artis pōt fieri lōgeuus.ꝓbatur,quoniā non pōt hic a cęlo in breui mori,niſi occurrat cauſis mortis,vel cauſis ęgrotare facientibus ad mortem:ſed hic occurſus,cū ſcitur,pōt euitari. Ergo pōt permutari corpus non ſoluȝ quo ad complōneȝ ſequētem formam,ſed ēt quo ad complexionem ſequētem materiam.Hactenus de permutatione.

¶ Cur autem quę pulmone prędita ſunt,aereȝ excipiant ſpirentqȝ,ꝛ pręſertim quę illum ſanguinolentum obtinent:dicendum eſt.

¶ Propter quid autem habentia ſuſcipiūt aerem ꝛ reſpirant:ꝛ maxime ipſorum quęcūqȝ habent ſanguinem habentem:

¶ Cū ſoluit pˀmā qōnē,ꝛ declauit ꝑꝑ quā cām ꝗdam aīalia habēt pulmoneȝ,ꝛ quędā nō hn̄t,nūc ſoluit ſcđam,ꝛ declarabit duo,pˀmū qdeȝ cur quę pulmonē hn̄t,reſpirent,ꝛ zᵐ eſt cur quę pulmonem habent plurimi ſanguinis,plurimū ꝛ frequētius reſpirēt.Et hęc duo ꝓponit,ꝛ dic̄.Propter qđ aūt aīalia quę hn̄t.ſ.pulmonē ſuſcipiāt aerē,ħ eſt īſpirēt,ꝛ reſpirēt,ħ eſt expirēt,ħ eſt pᵐ,ꝛ ſubaudi ꝑꝑ qđ maxie inſpirēt,ꝛ expirēt ꝗcūꝗ̄ ipſoꝝ hn̄t pulmonē hn̄tē ſanguinē,vt hō,ꝛ pecora,ħ eſt zᵐ,ꝛ ꝯba ſūt ſuſpēſiua,ꝛ terminat̄ ſuſpēſio ibi[cā reſpirādi qdē] Hęc duo ꝓponit differere. *(Cōmentariuȝ)*

¶ Cauſa ſpirandi:pulmo eſt fungoſus exiſtēs ꝛ fiſtulis plenus.qui ēt:oīum maxie partiuȝ ꝗ̄ viſcera appellantur,ſanguine refertus eſt.

¶ Cauſa reſpirandi quidem:pulmo inanis exiſtens ꝛ plenus fiſtulis:ꝛ maxie vtiqȝ ſanguinem hn̄s hęc particula,vocatoꝝ viſcerum. *(Syringis / Fiſtulis)*

¶ Soluit ꝗ̄ſita,ꝛ ſuſpēſionē termiat. pˀ aſſignat cām primi cur.ſ.hn̄tia pulmonē trahāt ꝛ expellāt aerem,ꝛ non aquā. zº aſſignat cām ſcđi:ibi[ꝛ cur maxie.] De pˀma parte pˀ aſſignat cauſam,deinde exponit illam.Aſſignādo aūt cām,dicit.Cauſa reſpirandi quidem eſt pulmo exiſtens inanis,et vacuus,ꝛ pro id eſt,ꝛ plenus ſyrigis,hoc eſt fiſtulis,hoc eſt paruis venis:ꝛ qꝛ inter vocata viſcera hęc ꝑticula eſt maxime ſanguinē hn̄s.ſ.multitudie venarū.Ergo cā reſpirādi eſt pulmo exiſtens multis venis plenus ꝛ exiſtens iter viſcera particula potiſſimum ſanguinem hn̄s.Hęc eſt cauſa:cur aer trahatur ꝛ expellatur. *(Cōmentariuȝ)*

¶ Quę itaqȝ ſanguineum habent:ea celeri refrigeratione indigent ꝙ calor animalis paululum deuergat,ꝛ penetratione quę per totum eat ob ſanguinis caloriſqȝ copiam.qđ vtrūqȝ:aer cōmittere facile poteſt.naȝ quia natura tenui eſt:ꝛ celeriter ꝛ per totum ſubit atqȝ refrigerat.at aqua:non poteſt.

¶ Quęcūqȝ autem habent ſanguinem habenteȝ ipſaȝ:celeri quidem indigent refrigeratione(propterea ꝙ parua eſt inclinatio animati ignis)intra autem ingredi per oē:propter multitudinem ſanguinis ꝛ caliditatis. hęc autem ambo:aer quideȝ poteſt facile facere. ꝓpterea enī ꝙ hȝ ſubtilem nāᷓm:ꝛ per oē ꝛ celeriter penetrans refrigerat.aqua aūt:contrarium.

¶ Exponit illā cāȝ,ꝛ oñdit,ꝙ talis reſpiratio ꝑ aerē,ꝛ nō ꝑ aquā ꝯuenīēter fit,ꝛ dic̄.Quęcūꝗ̄ aūt aīalia hn̄t ipſaȝ ꝑticulā,ꝗ̄ eſt pulmo,hn̄tē plurimū ſanguinē,duobꝰ indigēt,ꝛ celeri refrigeratione,ꝓꝑea ꝙ ꝑua ſit aīati ignis ħ eſt aīalis calidi iclinatio ad viuēdū ꝑꝑ eius feruorē:ꝛ idigēt etiaȝ,vt aer penetret,non tm̄ ad pulmonē,ſȝ ꝛ ad cor,ꝛ ꝑ oē mēbrū refrigeratiōe indigēs.At aer ꝛ nō aꝗ̄ celerē refrigerationē pōt dare,qm̄ ꝑ oia facile penetrat,ꝛ ꝑ oia penetrare poteſt ſui tenuitate:vñ dicit.Quęcūꝗ̄ aūt aīalia hn̄t ipſam particulā.ſ.pulmonē hn̄tem ſanguineȝ,indigent duobꝰ,pˀ qdem celeri refrigeratiōe,ꝛ hoc ꝓpterea qꝛ aīati ignis,hoc eſt animalis calidi parua eſt inclinatio ad viuendū de per ſe,niſi refrigeretur:niſi eniȝ refrigeraret̄,mox ſuffocaretur. zº indigent,refrigerationem debere ingredi intro per oē.ſ.mēbrum calidum,hoc eſt cor,ꝛ arterias,ꝛ venas,quę feruent. Addit ꝙ hęc duo per aerē ꝛ non per aquā ꝯuenīēter fiunt ꝛ dicit. *(Cōmentarium)*

Ayuntamiento de Madrid

z dicit. Hęc autem ambo aer quidem poteſt facile facere, penetrationẽ quidez per oẽ, ꝓpterea ꝗa habet nãm ſubtilem, rarã, z penetratiuã. Refrigerationẽ ꝟo celerem: qm̃ ꝑ omne z celeriter penetrãs refrigerat. Aqua aũt cõtrariũ faceret, eſt enĩ craſſa, grauis, z aere min⁹ mobilis. Pz ꝗ expõ cauſę, cur. ſ. quę pulmonẽ habent reſpirent.

Item, cur ea potiſſimuz ſpirent quę pulmonẽ hñt ſanguinariũ: ex h liquere põt. naz qd calidius eſt: id refrigeratione indiget vberiori.

Et cur maxime reſpirãt hñtia pulmonẽ hñtem ſanguinẽ: ex his palã. qd eniz calidi⁹: ampliori indiget refrigeratione.

Cõmentariũ. Hic aſſignat cãm ſecũdi quęſiti, cur. ſ. magis reſpirent, q̃ pulmonez hñt magis ſanguineũ, z dicit: ꝙ cã pz ex his / quę dicta ſunt, qm̃ hęc habẽt pulmonẽ calidiorem, z ſic magis refrigeratiõe indigẽtẽ, z dicit. Et cur maxĩe reſpirent hñtia pulmonẽ plurimũ ſanguinẽ hñtez, ex his quę dicta ſunt in proximo q̃ſito / palam. z repetit cãm, z dicit. Qd eni calidi⁹ eſt, ampliori indiget refrigeratiõe, z numero z magnitudine, z hęc eſt cauſa.

Adde ẽt: ꝙ ſpiritus ad originez caloris cordi inditi, facile cõmeat. Uerũ quẽadmodum cor ad pulmonem foraminibus peruiũ ſit: tum ex diſſectionibus, tuz ex hyſtorijs quę de animalibus ſcriptę ſunt, contemplari oportet.

Simul aũt: z ad principiũ caliditatis quę in corde, ꝓgreditur ſpũs de facili. Quo autẽ mõ cor colligationẽ hz ad pulmonem: opz contẽplari ex anatomis, z ex hyſtorijs circa animalia ſcriptis.

Cõmentariũ. Cõſequenter ex his, declarat q̃o per reſpirationem pulmonis ſequit̃ refrigeratio cordis / z dicit. Sil' autez ad pulmonez progredit̃ ſpũs / hoc eſt aer de facili, z ad cor: qd eſt fons, z p̃nm caliditatis, aer eni ad pulmonem trahit̃, pulmo ꝟo ad cor colligationẽ hz, per quaſdam venas, quę a corde in pulmonẽ ꝓgrediũtur, ideo aer cũ in pulmonẽ peruenit, per illas venas penetrat ad cor, z ſic quodãmõ ſimul refrigeratur cor, z pulmo: ꝗa ꝟo, nõ eſt claruz ꝗd hęc colligatio ſit z qualis, ideo inq̃t. Quo aũt mõ cor alligationez habeat ad pulmonẽ, opz cõtẽplari ex anatomis, z ex hyſtorijs circa aĩalia ſcriptis. ¶ Sed quęres vtrũ reſpiratio ſit ꝑꝑ cor,

An pp cor reſpiratio ſit. an ꝓpter refrigerationez pulmonis, videt̃ ꝙ ꝑꝑ pulmonis refrigerationẽ, quoniã Ariſtoteles cãm non cor ſed pulmonẽ aſſignauit, cordis. n. refrigerationẽ cõcomitatiuam cãm aſſignauit. ¶ Sed cõtra eſt rõ, qm̃ ꝓpter principale ſemꝑ videtur eẽ omne qd eſt, magis q̃ ꝓpter minus p̃ncipale: mõ cor eſt pulmone principalius. Dõm ꝙ reſpirationẽ eſſe ꝓpter cor põt intelligi, aut ꝑꝑ cor tãq̃ finem adęquatuz, z ſic reſpiratio non eſt ꝑꝑ cor tãq̃ ꝓpter finẽ adęquatũ, qm̃ ſic omne hñs cor reſpiraret: aut põt intelligi ꝓpter cor tãq̃ ꝓpter finem excellentiorem z magis intẽtum, z ſic reſpiratio eſt ꝓpter cor: ꝑꝑ pulmonẽ aũt tãq̃ ꝑꝑ finẽ min⁹ p̃ncipalẽ.

Omino igitur animantiuz natura refrigerationem deſiderat: ob animę in corde incendiũ. eã autem per reſpirationẽ moliri ſolẽt: aĩalia quę non tm̃ cor habent: ſed etiam pulmonem.

Refrigeratione igit̃ totał'r indiget aĩaliuz natura: ꝑꝑ ignitionem animę in corde. hanc autẽ faciunt per reſpirationẽ: q̃cũq̃ non ſolum hñt cor, ſed etiam pulmonem, animalium.

Cõmentariũ. Cõcludit quę dixit de refrigeratiõe coꝝ: quę pulmonẽ habent, z dicit. Refrigeratione igitur oĩno indiget aĩaliuz natura ꝑꝑ ignitionem aĩę in corde, hoc eſt ꝓpterea ꝗa anima eſt in corde excellẽter calido. Uerũ non eodem mõ oĩa (vt dcm̃ eſt) ideo dicit. Hãc autẽ faciunt per reſpirationem, q̃cũq̃ animalium non ſolum habent cor, ſed etiam pulmonem, z vſq̃ hoc cauſa declarata eſt.

At quę cor habent, ſed pulmone vacãt, vti piſces: aqua per brãchias refrigerant̃, ꝙ coꝝ natura aquatilis ſit. Qualiter aũt ſitus cordis ad brãchias ſeſe habeat: ad oculum per diſſectiones ſpectari debet, exacte per hyſtorias.

Hñtia autem cor, pulmonez aũt non, quẽadmodum piſces: ꝓpterea ꝙ aquatilis eſt ipſoꝝ natura, aqua faciũt refrigerationẽ ꝑ brãchias. Q̃o autez poſitio habet cordis ad brãchias: ad viſum quidem ex anatomis oportet contẽplari, ad certitudinẽ autem ex hyſtorijs.

Cõmentariũ. Exponit nũc modum quo refrigerent̃ aĩalia quę pulmonem nõ habẽt, ſed brãchias, z dicit. Habẽtia autez cor / pulmonẽ autem non, vt piſces, hi ꝓpterea ꝙ ipſoꝝ natura eſt aquatilis mediante aqua tracta z pulſa per brãchias refrigerationem faciũt. De colligatione autẽ branchiarũ cũ corde, remittit nos, z dicit. Quomõ autẽ, poſitio cordis ſe habeat ad branchias / ad viſum quidem ex anatomis opz contemplari: ad certitudinem aũt z ꝑ rões, ex hyſtorijs.

Ut autem vel nunc ſummatim dicatur: ſeſe ad hunc habet modum. Cor eniz pedeſtribus animantibus z piſcibus non ſimilez ſitum tenere videatur: ſimilez tamen obtinet. Nã quo piſcium capita eminent: eodez cordis mucro ſpectat. at cum capita nequaq̃ eodem proſpectent: tam pedeſtribus q̃ piſcibus cor ſuũ mucronem ad os iactitat.

Ut autez in ſũma dicatur z nunc: habet hoc modo. Uidebitur enim non eodem modo habere poſitionem cor campeſtribus animaliuz z piſcibus: habet autem eodez mõ. Qua eniz inclinant capita: hic cor, acutum habet. quoniã autem non eodez modo capita nuunt: campeſtribus aĩaliũ z piſcibus ad os cor, acutũ hz.

Cõmentariũ. Poſitionez cordis ad branchias breuibus hic exponit, z primo pręmittit intẽtionem, z dicit. Ut autem in ſũma dicatur z nunc, cor ſubaudi ad branchias / hoc modo colligationem habet, vt dicetur ſtatim: hęc eſt intentio. Deide exponit hanc colligationem, z primo exponit poſitionez cordis in piſcibus ſᷓm differentiam z conuenientiam in cãpeſtribus: z dicit primo ꝙ primo aſpectu differẽtia ſitus cernitur, nam ſaltem in homine cor habet orificium ad cęlum reſpiciens, in piſcibus non habet orificium ſic erectum, cuz non incedant recte: ſed prona natando. verum lz p̃mo aſpectu nõ videtur eodem modo cor in piſcibus, z campeſtrib⁹ ſituatum ꝓpter ſitum / quem habet cor in homine, tamẽ in omnibus eodez modo ſituatur. z hoc dicit. Uidet̃ enim nõ eodem modo habere poſitionem cor campeſtribus aĩaliũ, z piſcibus primo aſpectu ꝓpter ſitum, quem habet in hoĩe aliter q̃ in piſcibus: ſed re vera habet cor ſitum in omnib⁹

Ayuntamiento de Madrid

eodem modo:quoniam in omnibus coꝛ ſuum oꝛificiũ habet verſus ad partem capitis,⁊ hoc inquit.Qua eniꝫ parte campeſtria ⁊ aquatilia inclinant capita,hic coꝛ habet ſuum acutum,hoc eſt ſuum oꝛificiũ,vt ſi animalia habent caput ad cęlum,oꝛificium habet coꝛ ad cęlum verſum,⁊ ſi caput habent inter cęlum ⁊ terram/etiam oꝛificiũ coꝛdis erit ad eam partem verſum.⁊ ꝓpterea dicit.Quoniam autem non codeꝫ modo animalia omnia capita nuunt/ac cõſtituta habent,ideo omnibus ⁊ campeſtribus animaliuꝫ,⁊ piſcibus coꝛ habet ſuum acutum ad os animalis verſus caput poſitum:aliter tamen ⁊ aliter,vt dictum eſt.¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet,Ariſtoteles per acutũ,non cuſpitem coꝛdis ĩtelligit,ad quem pyramidaliter linec coꝛdis terminantur:ſed oꝛificium:ex quo calidum effluit,hoc enim coꝛ habet verſuꝫ ad caput,⁊ ad os,vt frigiditas cerebꝛi mitigetur:⁊ vt per frigiditatem cerebꝛi refrigeretur coꝛ.Hęc de coꝛdis poſitione.

¶ Ac fiſtula venę ⁊ nerui faciem repꝛęſentãs:de coꝛdis extremo ad medium illud tẽdit,vbi bꝛanchię omnes inter ſe coeunt copulãturqꝫ.hęc igiť:ampliſſima eſt.Sed ⁊ alię de vtraqꝫ parte coꝛdis ad bꝛanchiaruꝫ extrema ſingularum tendũt:per quas in coꝛ refrigeratio penetrat,diſcurſante ſemper aqua per bꝛãchias.

¶ Tendit autem ex extremitate coꝛdis:cãnalis quaſi phleboneurodes ad mediũ,qua contingunt inuicem omnes bꝛanchię.maximus igiť:iſte eſt.Hinc autem ⁊ inde coꝛdis,pꝛotenduntur quidem ⁊ alteri in extremitatem vniuſcuiuſqꝫ bꝛãchiarum:per quos refrigeratio fit ad coꝛ,decurrentẽ ſemꝑ aqua per bꝛãchias.

Cõmentarium ¶ Cum poſitionem coꝛdis expoſuit,in ꝑte iſta,declarat colligationem coꝛdis ad bꝛanchias,⁊ dicit.Sed ex extremitate oꝛificiali coꝛdis tẽdit cãnalis verſus caput,⁊ collũ quaſi phleboneurodes,

Phlebo neurodes hꝫ eſt quę fiſtula vel cãnalis eſt quaſi vena neruea/terminata ad medium inter cerebꝛum,⁊ coꝛ,ligata.ſ.ad radicem capitis:qua vena neruea cõtingunt,hoc eſt vniuntur omnes bꝛanchię:quoniam hic neruus eſt maximus habens hinc inde conterminationeꝫ ad bꝛanchias.Et tu lege verbuꝫ igiť/pꝛo enim.q.d.maximus eni eſt iſte neruus inter coꝛ,⁊ caput medians:ideo poſſunt illi bꝛãchię vniri.Uerum(vt dicit)lꝫ bꝛanchię huic neruo vniantur,tamen hinc inde coꝛdis,hoc eſt ex hac ⁊ illa parte coꝛdis ꝓtenduntur quideꝫ ⁊ alij nerui in extremitatẽ vniuſcuiuſqꝫ bꝛanchiarum applicati/per quos neruos refrigeratio fit ad coꝛ decurrente ſemper aqua ꝑ bꝛanchias:⁊ ſic bꝛãchię vna ratione neruo medio vniũtur,⁊ alia ratiõe hinc inde vtraqꝫ vnitur coꝛdi:per alterum atqꝫ alterum neruuꝫ.Fit ergo refrigeratio ſm Ariſtoteleꝫ per contagionem quatenus refrigeratis bꝛanchijs/per aquam,infrigidãtur capita neruoꝛuꝫ vel venarum:quę a medio neruo ad bꝛanchias pꝛotendũtur,⁊ illis refrigeratis,refrigerantur conſequẽter per cõtagionem alię partes illarum venarum,⁊ ſic vſqꝫ ad cãnalẽ,vnde illę oꝛiuntur,illo ꝟo refrigerato per contagioneꝫ tandem refrigeratur coꝛ:⁊ hęc refrigeratio ſufficit,vt fiat per contagionem,quoniam ſunt pauci caloꝛis,⁊ coꝛ eoꝛum parum habet ſanguinis:vt ſuperius dictum eſt.

¶ Poꝛro quemadmodum bꝛanchię piſcibus,ſic reſpirantibus thoꝛax,crebꝛo ſurſum deoꝛſumqꝫ moueť,cũ ea ſpm̃ accipiũt reddũtqꝫ.

¶ Eodem autem modo ⁊ reſpirantibus thoꝛax ſurſum ⁊ deoꝛſuꝫ mouetur frequenter,ſuſcipientibus ſpiritum ⁊ emittentibus:vt bꝛãchię piſcibus.

Cõmentariuꝫ ¶ His declaratis,dat tres conuenientias inter reſpirantia,⁊ non reſpirantia:⁊ continuetur textus ſic,lꝫ campeſtria ⁊ piſces differant in modo refrigerandi,tamen eodem modo,⁊ reſpirantibus thoꝛax ſurſum ⁊ deoꝛſum mouetur frequenter in his,vꝫ,animalibus/quę ſpiritum ac aerem ſuſcipiũt,⁊ emittunt,vt bꝛanchię mouentur in piſcibus.

¶ Item quę ſpirant,in pauco ⁊ eodem aere:q̃ ꝟo aquatilia ſunt,in pauca eadẽqꝫ aqua ſtrangulari ſolent.nam eoꝛum vtrũqꝫ:celeriter calidum redditur.calefacit enim vtrũqꝫ:contactus ſanguinis.qui cum calidus eſt:refrigerationem pꝛępedit.

¶ Et reſpirantia quideꝫ,in pauco aere ⁊ eodẽ:aquatilia autem,in pauca aqua ⁊ eadem ſuffocantur.velociter enim vtrũqꝫ ipſoꝛum:fit caliduꝫ.calefacit eni ſanguinis attactus:vtrũqꝫ.calidus autem exiſtens ſanguis:pꝛohibet refrigerationem.

Cõmentariuꝫ ¶ Secũda conuenientia eſt,ꝙ reſpirantia in pauco aere et eodeꝫ:qui non inouatur:ſuffocantur:⁊ aquatilia etiã in pauca aqua ⁊ eadem:quę non fit noua,ſuffocantur.Cuius cãm affert,⁊ dicit.Uelociter enim vtrũqꝫ ipſoꝛum.ſ.aer ⁊ aqua fit calidum,nam attactus ſanguinis,⁊ vapoꝛes,qui exeunt a coꝛpoꝛibus illoꝛum calefaciunt vtrũqꝫ.ſ.aerem ⁊ aquaꝫ,at cum ſanguis eſt calidus,⁊ non refrigeratur externo refrigerante pꝛohibet refrigerationem coꝛdis,⁊ non permittit fieri refrigerationem ab aere illo vel aq̃ pꝛius calefacta.

¶ Quin etiam cum ſpirantia pulmoneꝫ,aquatilia bꝛãchias,mouere nõ poſſunt ob affectionem ſeniũue:tum ea moꝛi contingit.

¶ Et non potentibus mouere,reſpirantibꝰ quidem pulmonem,aquatilibus autẽ bꝛanchias,pꝛopter paſſionem aut pꝛopter ſenectuteꝫ:tũc accidit moꝛs.

Cõmentariuꝫ ¶ Tertia cõuenientia eſt,ꝙ cuꝫ non poſſunt mouere particulam illam,quę eſt inſtrumentũ refrigerationis,tũc moꝛs accidit.vnde dicit.Et non potẽtibus mouere hanc particulam,reſpirantibus quidem pulmonem/aquatilibus autem bꝛanchias,ꝓpter paſſionem,aut ꝓpter ſenectutem,tũc accidit moꝛs.Dixit ꝓpter paſſionẽ,vt in moꝛte violẽta,in qua pulmo non mouetur ob ęgritudinem,vel vim illatam illi.Dixit ꝓpter ſenectuteꝫ,vt in moꝛte nãli,in qua potẽtia motiua eſt adeo effecta imbecillis,vt non poſſit animal mouere particulam illam,⁊ hęc naturalis eſt moꝛs.¶ Sed dices quid demonſtrat illa particula tunc,cum dicit.Tũc moꝛs accidit,aut demõſtrat inſtãs in quo adhuc vita eſt,aut inſtans in quo vita non eſt.Nõ demõſtrat inſtans/in quo vita eſt,quoniaꝫ tũc nõ accidit moꝛs,ſed poſtea:ſi demõſtrat inſtans,in quo vita non eſt,moꝛs tunc iam facta eſt,⁊ non tũc accidit.¶ Sed hic cauillus eſt puerilis ⁊ fuit Xenocratis,⁊ poteſt dici,ꝙ illud verbuꝫ tunc,demõſtrat inſtans,in quo nunc pꝛimo illud animal non eſt,qꝺ ſophiſtę appellãt pꝛimum non eſſe:quoniã in illo pꝛimo non poteſt aĩal mouere pulmonẽ.Uerũ de hoc in ludicris dialecticis ſatꝭ dcm̃ eſt.Hęc de libꝛo de reſpiratione.Finis.Ꝑiſis.M.D.XXI.Die.XIIII.May.

¶ Ariſtotelis

LIBROS DEL DR. L. MARCO

¶ Ariſtotelis de moꝛte ⁊ vita Libellus cum Auguſtini Niphi Medices Phi Sueſſani cōmentarijs ad Alexandrum pacciū Patritium Floꝛentinum.

Pꝛęfatio.

Miraberis foꝛtaſſe mi Alexāder cur te nō maioꝛe munere q̄ hoc cōmētariolo, quē de moꝛte ⁊ vita Ariſto[les] inſcripſit, viſitauerim pręſertim cū te oēs ⁊ eloquētiſſimum, ⁊ Phm grauiſſimū munereq; longe maioꝛe dignum exiſtiment. Uerū nemo, qui rerū experiētia p̄ditus eſt, libellū aliquē q magnitudine paruus ſit, paruum munus putare debet. Nam Lygurgus lacedęmonijs tenuiſſima ſacrificia inſtituit, quę lʒ magnitudine exilia admodū fuerint, virtute tamen (quatenus ex eis deos frugaliter facileq; colere edocuit) maxima putauit. Quanta vo ſit huius libelli virtus, quātaq; amplitudo/atq; efficacia Ariſtoteles edocuit. Nā cum cunctis animalibus vita ⁊ moꝛs cōmunis ſit, moꝛiendi tamē atq; viuendi modi diſcrepant: quoꝛum differētias intelligere non paruum apud naturę indagatoꝛes ſtudium extitit. Quare q̄uis Libellus iſte paruus ſit, grato tamen animo accipias rogo. Artaxerxes enī Perſarum Rex nō minus regium ⁊ humanū exiſtimauit pua libēter pꝛōpteq; accipere, q̄ magna tribuere. Uale.

¶ Reſponſio.

¶ Alexander Paccius/Auguſtino Nipho. S. P. D.

Si cum laudat̄ a viro laudato lętari merito debet quis, quanto magis Auguſtine humaniſſime gratulari in p̄ſentia mihi ipſi iure debeo, cum a te non ſolum laudatiſſimo viro, ſed etiam clariſſimo Pho, non modo laudari, verum apud poſteros celebꝛari, tuiſq; lr̄arum oꝛnatiſſimis monumentis imoꝛtalitati pꝛope cōmēdari me ſentiam: dij boni quantum gaudium q̄ inſperato, q̄ nullis officijs erga te meis quęſitum abſte mihi cōtigiſſe video: in qua tamē tā multiplici lętitia vehementer angoꝛ, q magnitudine beneficij victus ne dum par munus rependere, ſed nec pꝛo meritis tibi gratias agere ſatis queam. Etenim cū mecum ipſe reputo Auguſtinū Niphū Academicę atq; Peripatheticę diſciplinę Phoꝝ oīū ętatis noſtrę columē/non modo me vltro ad amādum acceſſiſſe, verū ēt ſingulari quadam humanitate ppꝛijs lr̄is mihi nuper ſignificaſſe/Libꝛum ſuū de vita ⁊ moꝛte nouiſſime elucubꝛatū nomini meo dicaſſe, p̄ter alias virtutes tuas inſitam quoq; ingenij benignitatem in te agnoſco/cui pfecto plus debere fateoꝛ, q̄ aut vt dicere aut aīo ſatis concipere adhuc poſſim. Uideo eni mihi ex tam p̄claro munere/illud ſtatī acceſſiſſe qđ ipſe vel ingenio meo, vel laboꝛe, vel ſtudijs a me q̄ſitum adipiſci non potui. Aīaduertoq; me/qui paulo ante in turba deliteſcebā/merito dicationis huiuſce repēte in melioꝝ oꝛdinem aſcitum: tuarūq; mō laudum teſtimonio vel grauiſſimo de cętero nō ſine laude futurum, cum oēs moꝛtales ac poſteri p̄ſertim intelligent Alexādrum Pacciū ab Auguſtino Nipho nō inter poſtremos habitū, quam ſane laudem (ita me amet deus) plurimi a me faciēdam eē intelligo. Sed vide obſecro q̄ me tibi debere nō ignoꝛē: q̄ velī perpetuo tibi grās agere: beauit me ſane Liber tuus de vita ⁊ moꝛte ſiqdem per ipū mihi vita multo ſane iucūdioꝛ deinceps futura eſt, cū oībus tam clare pateat quanti me facias, moꝛſq; minus grauis/quando nomen meum ex eius manibus, laboꝛes tui ac vigilię egregie vindicauerint.

Uale, ex vꝛbe 4° idus Junij. M.D.XXI.

¶ Ariſtotelis de moꝛte ⁊ vita Libellus, cū Auguſtini Niphi Medices Philoſophi Sueſſani cōmentarijs.

Ut igitur oꝛtus animalibus cōmunis omnibus eſt: ita moꝛs. ſʒ modi eius: ſpecie diſcrepant. non eni coꝛruptio ipſa, differentiarū expers eſt: q̄q̄ quippiā cōe hʒ. nā moꝛs altera, violēta eſt: altera, naturalis. Uiolenta: cum pꝛincipiū extrinſecus aduenit. Naturalis: cum idem in ipſo animali eſt, ⁊ particulę ꝯſtitutio talis eſt qualis ab initio erat, nec affectio vlla ſuperuenit.

Est igitur omnibus animalib⁹ cōmune: generatio ⁊ moꝛs. modi autem: differūt ſpecie. non enī idifferens coꝛruptio: ſed habet aliqd cōmune. moꝛs enim eſt: hęc qdē violenta, hęc autem ſm naturam. Uiolenta quidem: quādo pꝛincipiū extra fuerit. Scđm naturā autem: quādo in ipſo, ⁊ partis conſiſtentia ex pꝛincipio talis, ſed nō aduentitia aliqua paſſio.

Hactenus de reſpiratione, nunc de moꝛte aggreditur, accedit autem ad narrationem/quoniam in Libello de iuuētute ⁊ ſenectute pꝛopoſuit intētionem huius libꝛi. Accedens autem ad narrationem p̄mittit diſtinctionem moꝛtis, ⁊ dicit: q lʒ generatio ⁊ moꝛs in oīb⁹ animalibus cōes ſint (nullū enī animal eſt, qđ aliquando non fuerit oꝛtū, ⁊ nullum eſt, qđ oꝛtum, nō moꝛiatur) tamē modi moꝛtis ſpecie differūt. vnde dicit. Eſt igit̄ oībus animalibus cō. quid generatio, ⁊ moꝛs, modi autē moꝛtis differūt ſpecie. q. d. lʒ generatio ⁊ moꝛs cōmunis ſit oībus animalibus, tn̄ modi moꝛiēdi differūt ſpecie. Qꝛ autem modi moꝛiēdi differāt ſpecie, pbat/⁊ dicit. Non enī coꝛruptio/ꝙ eſt moꝛs eſt indifferēs, hoc eſt caret differētijs/ſed p lʒ, habeat aliqd cōe. q. d. non eni moꝛs differētiarū expers eſt, lʒ habeat qd cōe, vtputa trāſmutationē. Cōe enī moꝛti trāſmutatio eſt. Eſt enī moꝛs trāſmutatio ad non eſſe. ¶ Quo qdem ad vba attinet, Ari[tes] per coꝛruptionem moꝛtē itellexit, nam in aīalibus coꝛruptio moꝛs eſt. Et dixit q modi moꝛiendi differūt ſpecie, ⁊ non modi generādi, quoniā oīa quę generant̄: eodem mō generant̄: ſed genita non eodem mō pereūt. Et qa dixit, q modi moꝛiēdi ſint diuerſi/exponit quod dixit, ⁊ inqt. Moꝛs eni eſt/hęc quidē violēta, hęc autē ſm naturam: ⁊ exponit mēbꝛa, ⁊ inqt. Uiolenta qdē, quando pꝛincipiū eſt extra. Scđm nām autem, quando in ipſo aīali eſt pꝛincipiū: ⁊ partis cōſtantia ſiue cōſtitutio ex pꝛincipio fuerit talis, qualis poſtea erit, ita vt non eueniat

Cōmentariū p̄m

Ayuntamiento de Madrid

aliqua paſſio.ſ.parti vel toti,quę corrūpat aīal.¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinct,per principiū extra ītelligit ꝯrium,contrarium dico formal'r,vt frigidum/qđ corrumpit calidu3,vel ſiccum/qđ corrumpit humidum.Aut repugnans,qđ corruptiuum cōtrarium eſt,vt vulnus,vel ęgritudo,vel tale qd: quotiens ergo mors accidit aut a contrario formal'r ipſi calido vel ſicco:aut a contrario corruptiuo,hęc mors dicitur violēta:qm̄ animal quādo iſtud non eueniebat,aptum erat adhuc diutius viuere.⁊ ſic hęc mors violēta dicit̄,qm̄ contra aptitudinē nālem eſt,qua aīal adhuc erat aptū viuere. Nālis autē eſt,quādo principiū corruptiōis eſt in ipſo animali vtputa ab ipſo calido exiccante humidum paulatine vſq3 ad cōpletam exiccationem:cum qua non ſtat vita.S3 dices poſſibile eſt,vt principiu3 corruptionis non ſit in ipo animali:ſed ſit in parte aīalis,per qđ pars animalis corrūpatur,⁊ cōſequenter totū.Reſpōdet ꝙ ad hoc ꝙ mors naturalis ſit ſimpliciter nālis:op3 vt principiu3 corruptiuu3 ſit in ipſo vtputa calidum cōſumens humidum,⁊ oportet vt partis cōſtitutio ſit talis,qualis erat a pⁿcipio:ita vt nulla paſſio illi violēta ſit,alioquin mors nō eſſet naturalis,ſ3 violenta.Et ſic mors nālis eſt,quoniā nec ratione toti⁹,nec ratione partis principiū eſt extra.Ad hoc autem vt ſit violenta ſufficit,ꝙ principiū quod eſt extra/īferat vim aut toti,aut parti,rōne cuius totum corrūpitur.¶ Ex his p3 ꝙ ratione habita ad mā3 omnis mors eſt naturalis/vt liᵒ de generatione diximus,ratione habita ad calidu3 per quod viuimus,nālis dicit̄:quādo calidū corrūpitur a ſe cōſumendo humidum.Violēta ꝟo/quādo calidum corrumpit̄ aut a cōtrario ipſi formal'r,aut potentialiter,aut ſaltem ei⁹ pti. Hęc iam declarauimus Libello de iuuētute ⁊ ſenectute.

Unę violēta mors que nālis

Uñ nālis mors vel violēta dicatur.

¶ Hęc igitur in plantis,ariditas appellatur: in animantibus,ſenecta.

¶ Plantis igitur,auanſis:in animalibus aute3 vocatur hęc,ſenectus.

Cōmentariu3

¶ Exponit nūc nomina mortis nālis,per modū corollarij,⁊ dicit.Plātis igit̄ hęc nālis mors,quę ſit paulatine p paulatinam exiccatione3 humidi:dicit̄ auanſis/gręco ꝟbo.In aīalibus autē vocatur gręco ꝟbo, γηρας geras,hoc eſt ſenectus.Auanſis autē gręce/latine exiccatio,aut ariditas dicit̄.Eſt eni ſeneſcere aīal a calido in ſuo humido nāli paulatine cōſumi.Plantam ꝟo areſcere eſt in ſuo humido exiccari.Tu ꝟo hęc intelligas de nāli morte:non quę ſumit̄ p ſubitaria mutatione de eē in nō eſſe:ſed pro paulatina mutatione de eſſe perfecto ad non eſſe ſimpliciter:vt dictum ⁊ Libello de iuuentute.

¶ Fit autem mors ⁊ corruptio,perfectis oib⁹ eodem modo:imperfectis ꝟo,conſimiliter q̄de3,ſed alio modo.Imperfecta voco:vt oua,⁊ ea plātarum ſemina quę radice carent.

¶ Eſt autem mors ⁊ corruptio,omnibus ſilr non imperfectis:his autem aſſimilatim qde3,alio autem modo.Imperfecta autem dico:vt oua,⁊ ſemina plātaru3 quęcūq3 ſine radice.

Cōmentariu3

¶ Sed dubitabis vtru3 ea:quę ſunt aīalia imperfecta:⁊ potētia animalia,vt oua ⁊ ſemina,dicant̄ mori.Reſpōdet ꝙ in aīalibus perfectis mors ⁊ corruptio vere ⁊ ꝓprie dī.In talibus imperfectis dicit̄ per ſimilitudinē,⁊ improprie:nō eni dicūtur ꝓprie mori:quę non ꝓprie viuunt,ſed dicūtur mori ſimilitudinarie,quatenus deſinūt poſſe viuere.vñ dicit.Eſt autē mors ⁊ corruptio oībus animalibus non imperfectis ſimil'r,quoniā ꝓprie,⁊ vere:his aute3 quę dicunt̄ animalia impfecta ac potētia:aſſimilatim qdem,ac improprie alio tamē modo,q̄3 mors perfectorum:quoniā per mortē nō deſinunt viuere,ſed deſinūt habere potētiam ad vita3.Exponit autē quid intelligat per impfecta:⁊ dicit.Imperfecta aute3 dico/vt oua/⁊ ſemina plantaru3 quęcūq3 ſine radice ſunt,⁊ ſemina animalium.Hęc enim dicuntur mori,quatenus deſinunt poſſe viuere.

¶ Omnibus igitur corruptio obuenit:ob caloris defectum.ſed perfectis:in eo in quo eēntię principium habetur.hoc aute3 id eſt,vt añ diximus:in quo ſuperu3 ⁊ inferu3 coeūt.plātis:quod inter germē ⁊ radicem medium eſt.aīaliū ſanguiarijs,cor:exāguib⁹,ꝓportiōale.

¶ Oibus igitur corruptio ſit:ꝓpter calidi defectū.perfectis aūt:in quo ſubſtātię principiu3.hoc autē eſt,quemadmodu3 dictu3 eſt prius:in quo ſurſum ⁊ deorſum copulātur.plantis quidem:medium germinis ⁊ radicis.aīalium autem habentibus quidem ſanguinē,cor:exanguibus autem,proportionale.

Cōmentarium

¶ In parte hac partim ex dictis in hoc Libro,partim ex illis,quę dicta ſunt libro de iuuētute/vult cōcludere cauſa3 mortis,⁊ vitę eſſe cor/in aīalibus cor habētibus,aut ꝓportionale cordi,in his,quę verum cor nō habēt.Eſt enim cor cauſa mortis cū deficit in ipſo calidum,eſt autē cauſa vitę:cum in ipſo eſt calidū vitale ſufficiens pro vitę operib⁹,ꝓcedit autem a primo ad vltimū,⁊ dicit.Omnibus igit̄ corruptio ſit ꝓpter calidi defectū/non tamē eodē modo aīalibus perfectis,⁊ imperfectis.Imperfectis qdem(vt dictu3 eſt)perfectis autē ꝓpter defectum calidi in eo membro,in quo eſt aīa:quę eſt principiu3 ſubſtātię vt eſſendi.Hoc aūt membrum eſt(vt dictu3 eſt)in quo ſurſum ⁊ deorſum in animali exiſtētium copulātur,plantis quidē medium germinis/hoc eſt ſtipitis,⁊ radicis.ſ.truncus.Animalium autē habentibus qdem ſanguinem cor:exanguibus aute3 ꝓportionale cordi.g̊ vitę ⁊ mortis principiu3 eſt aut cor,aut cordi ꝓportionale.Inquātum eni3 calido abundat/vitę principiu3 eſt,quo ꝟo deficit,mortis eſt cauſa.Veluti nauta ſui pręſentia eſt ſalutis nauis cauſa,ſui abſentia cauſa ſubmerſionis:ita quoq3 cor,vt calido abundās,eſt vitę cauſa/vt calido deficiens eſt mortis principium.

¶ Ceterū ex hiſce nōnulla:potentia multa principia,non tamen actu,continent.Quāobrē: ⁊ inſecta quędam p̄ciſa viuunt.Quin ⁊ ſanguineorum quęcūq3 viuacia admodum nō ſunt: exempto corde lōgo temporis ſpatio viuūt vt teſtudines,⁊ inambulant ſi adhuc puſillę ſint,ꝙ eoru3 natura non bene compoſita ſit,perinde atq3 inſecta.

¶ Hor3 autem quędā:virtute,multa principia habent,nō tamē actu.Quapropter: ⁊ entomoru3 quędā diuiſa viuunt.Et ſanguinem habētium quęcūq3 nō vitalia valde ſunt:multo tēpore viuūt ablato corde vt tortucę,⁊ mouent̄ pedibus adhuc exiſtentibus tortuculis,ꝓpterea ꝙ non componitur natura ipſorum bene,ſimiliter entomis.

Cōmentariu3

¶ Obiter quaſi ponit differētia3 inter exanguia ⁊ ſanguiea animalia,

Ayuntamiento de Madrid

animalia, ⁊ cōtinuetur ſic textus/lꝫ exāguia nō habeāt cor, ſed cordi ꝓportionale, tamē horum exanguiū quędam habent virtute principia multa: non tamē actu: habent quidē virtute principia multa, quatenus vna anima actu pōt per diuiſionem fieri plures, ⁊ ita vnum animal diuiſione fieri poteſt plura animalia. Hinc cōcludit, ꝙ ⁊ entomoꝝ q̄dam diuiſa viuunt: ⁊ dixit quędam, quoniaꝫ ſunt quędā entoma adeo parua, ꝙ diuiſa non viuunt, vt pulices, ⁊ id genꝰ: qm̄ vita non ſtat in altera parte ꝓpter paruitatem. Cōcludit ēt ⁊ ſecūdo: ꝙ ⁊ aīalium quę ſanguinem habent, quęcūq; non vitalia valde ſunt, quoniā ſunt fere exanguia/multo tempore viuunt ablato etiam corde, vt tortucę: quę diuiſę a corde viuunt, ⁊ mouētur pedibus progrediendo. adhuc exiſtētibus per diuiſioneꝫ quaſi paruulis tortuculis. Et huiꝰ rei cā eſt: tum qꝛ nō ſunt valde vitales, ſed quaſi exāgues: tuꝫ ēt quoniam non cōponitur natura earum bene, ſed cōponit̄ ſimil'r fere entomis: hoc pacto ⁊ anuloſa animalia lꝫ ſanguinea ſint, ēt diuiſa viuūt ꝓpter eaſdeꝫ cauſas: vt qꝛ ſunt fere exanguia: ⁊ qꝛ nō bene cōpoſita ⁊ vnita, ac ꝯtinua ſunt.

¶ Porro vitę principiuꝫ in quibus habet̄, deficere ſolet: cum calor vitalis nō refrigeratur. tunc enim idē, qd̄ ſępe diximus: ſeipꝫ ꝯſumit.

¶ Principiū autem vitę, deficit habentibꝰ: cuꝫ non refrigeratur calidum cōicans ipſo. quemadmodum enim dictum eſt frequenter: contabeſcit ipſum a ſeipſo.

Cōmentariuꝫ

¶ Dictum eſt, ꝙ corruptio accidit viuentibus propter defectum calidi: hoc eſt propter cor vel proportionale, cum illi deficit calidum. At oſtendit quando, ⁊ quomodo calidum deficiat his animalibus aut viuentibus: quę calidum hn̄t: ⁊ primo quidem generatim: deide ſpeciatim, ⁊ dicit. Principium autem vitę, deficit habentibus/hoc eſt, ſed calidū qd̄ eſt vitę principium: deficit viuentibus: quę calidum habēt, deficit dico tunc, cum calidum ipſo principio vitę cōmunicans/hoc eſt cum calidum vitale non refrigeratur, nam vt dictum eſt ſępius, cum calidum non refrigerat̄: a ſeipſo cōtabeſcit per exiccationem humidi: non autem per applicationem contrarij: ⁊ hoc pacto calidum vitale deficere dicitur: ⁊ quę moriuntur defectu calidi hoc pacto, morte naturali mori dicuntur.

¶ Quoties igit̄ alijs pulmo, alijs branchię obdureſcūt, pręe temporis longitudine reſiccatis, his quidem brāchijs, illis ꝟo pulmone, ⁊ terroſioribus redditis: has particulas mouere, h̄ eſt attollere ⁊ comprimere, non poſſunt. ac tādem: accedēte intēſione, calor ille obſoleſcit.

¶ Quādo igit̄ his quideꝫ pulmo, his aūt branchię indaratę fuerint, ꝓpter tēporis longitudinem deſiccatis, his qdeꝫ brāchijs, hijs aūt pulmone, ⁊ factis terreſtribꝰ: nō pn̄t has ꝑtes mouere, neq; eleuare ⁊ ſimulducere. tādem autē: facta intenſione, marceſcit ignis.

Cōmētarium

¶ Concludit ſpeciatim tempus quando calidꝫ deficit magis determinatum: generatim eniꝫ dictuꝫ eſt tunc vitale calidum deficere, cum non refrigeratur: nunc concludit quādo non refrigeratur, ⁊ dicit: ꝙ tunc non refrigeratur cum pulmo aut branchię non amplius mouētur. Tunc autē nō mouentur: cum virtus eſt effecta debilis, ⁊ pulmo vel branchię terreſtres, ⁊ graues: ⁊ hoc paulatine per ꝑteꝫ poſt partem: cum enim graues, ⁊ terreſtres effectę ſint: ineptę motui ſunt: virtus autem eſt effecta imbecillis, ideo tunc deficit calidum defectu refrigerationis. vnde dicit. Quādo igitur, his quidem pulmo/his auteꝫ branchię idaratę fuerint ⁊ exiccatę ⁊ terreſtrificatę, ꝓpter temporis longitudinem, exiccatis, his quidem branchijs/his autem pulmone, ⁊ factis terreſtribus/tunc animalia has partes mouere nō pn̄t, neq; eleuare, neq; ſimulducere, hoc eſt comprimere, tādeꝫ autem facta calidi intenſione defectu refrigerationis, ignis, hoc eſt calidum vitale marceſcit, ac naturalem ſuffocationem patitur. ¶ Sꝫ dubitatur quoniaꝫ tūc non vltimū qd̄ moritur, eſſet cor, ſed ſimul cor ⁊ pulmo. Cōtrariuꝫ aūt dicit Ari^les, eſt enim cor primū qd̄ viuit, ⁊ vltimum qd̄ moritur: poteſt dici ꝙ quādo Ari^les aſſerit cor eſſe primū, qd̄ viuit, ⁊ vltimum, qd̄ moritur, comparat cor ad alia mēbra p̄ncipalia non autē ad pulmonem, quoniā ſimul ⁊ ſemel pulmo deficit a motu, ⁊ calidum vitale marceſcit. Uel poſſet dici, ꝙ dato ꝙ pulmo deſinat moueri, non ꝓpter hoc imēdiate poſt hoc cor deſinit viuere: quoniam adhuc poſt hoc tempore imperceptibili cor viuit: donec calidꝫ eius vitale marceſcat. Patet igit̄ generatim tunc animal mori, cum vitale calidum deficit, ſpeciatim ꝟo tunc moritur: cum deſinit poſſe mouere pulmonem vel branchias. Deſinit autē poſſe hęc mouere: cuꝫ membra terreſtrificata ⁊ inepta motui effecta fuerint, ⁊ virtus admodum debilitata.

An cor vltimo moriatur.

¶ Quocirca ⁊ paruis affectibus in ſenectute ſubortis: animalia cito cōmoriuntur. naꝫ quia calor exiguus eſt, vt qui plurimus ꝑ vitaꝫ quę longa fuit difflarit: ſi qua intenſio parti illi ſuperueniat, celeriter extinguit̄, quemadmoduꝫ cum tenuis ⁊ exigua flāma in eo ineſt, ꝑui motus opera extingui ſolet.

¶ Quapropter ⁊ paruis paſſionibꝰ aduenientibus in ſenectute: velociter moriūtur. ꝓpea eni ꝙ paucū eſt calidū, velut plurimo euaporato in multitudine vitę: ſi qua vtiq; itēſio fiat ꝑticulę, cito extinguitur, quemadmoduꝫ momētanea ⁊ parua in ipſo flamma exiſtente, ꝓpter paruū motum extinguitur.

Cōmentariuꝫ

¶ Ex his concludit corollarie qd̄dam vtile medicis ⁊ phis, ⁊ eſt cur ſenibus paruis euenientibus paſſionibus, velociter moriūtur: ⁊ dicit. Quapꝑ ⁊ paruis paſſionibus aduenientibus in ſenectute, velociter animalia cōmoriunt̄. Cuius cauſam repetit, ⁊ dicit. Propterea eniꝫ ꝙ eoruꝫ calidū paucum ⁊ exiguum eſt, velut plurimo euaporato in multitudine vitę. Eſt enim calidum ꝓpter vitam, quę longa fuit, valde diminutum, ⁊ quodāmodo infrigidatū, ꝓpter longā humidi conſumptionem. Ideo (vt ingt) ſi qua calidi intenſio fiat particulę/quę eſt inſtrumētuꝫ refrigerationis. ſ. pulmoni, tale calidum ꝓpter velocem humidi conſumptioneꝫ cito extinguitur. Cuius exempluꝫ affert, ⁊ dicit. Quemadmodum parua flāma ⁊ momentanea exiſtente in ipſo calido qd̄ in candela eſt, ꝓpter motuꝫ leuem extinguit̄: paruus. n. ille motus flāme conuertit flāmam per antiperiſtaſim ad humidum candelę paucuꝫ: ⁊ ſic extinguitur/vel flāma illa moritur a paruo motu illaꝫ ſuperflue infrigidante, ſic ⁊ ſenile calidum a contrario leui extinguitur. ¶ Sꝫ dubitatur, quoniaꝫ in ſenectute paruum calidꝫ eſt. Ergo parua eget refrigeratione, ⁊ ſic ſicut calidum in iuuene non corrumpitur facile, ſic nec in ſene, habet eniꝫ ad ſuum humiduꝫ proportionem ęqualem ei ꝓportioni: quā habet calidum iuuenile ad ſuum humidum. ¶ Scd̄o dubitatur vtrū in ſene

Ayuntamiento de Madrid

An in ſenectute accidē poſſit mors q̄ ē extictio.

ctute poſſit accidere mors/quę eſt extinctio. Et videt̄ ꝙ nō: quoniam ſuperius dictum eſt, ꝙ mors quę accidit in ſenectute, eſt naturalis, ⁊ marcor: non autē violēta. ¶ Dicenduꝫ ad primaꝫ dubitationeꝫ ꝙ caliduꝫ ſenile lꝫ ſit paucū reſpectu calidi iuuenilis, ⁊ egeat minori refrigeratione in quāto, non tamē eget minore ꝓportionabil'r: ⁊ quoniā virtus pulmonis eſt ſenio imbecillis, leui occaſione accidēte extiguitur. Eſt eni illa occaſio contraria illi calido, aut formaliter, aut ſalteꝫ corruptiue contraria. vnde patet: ꝙ lꝫ calor in ſene, non ſit multum: reſpectu ſui humidi/eſt multuꝫ, ⁊ ſic poteſt ipſum cito cōſumere. ¶ Ad 2am dicendū ꝙ in ſenectute pōt accidere marcor, ⁊ extinctio. Marcor quidem, quādo per paulatinam humidi cōſumptionem, marceſcit caliduꝫ: extinctio ỽo, quando nōduꝫ penitus exiccato humido, occurrit ipſi calido cōtrarium vel pulmoni, vt dictuꝫ eſt, per quod amplius a virtute moueri nō poteſt. Quādo ỽo Ariſtoteles dixit marcorem accidere in ſenectute, veruꝫ dixit. Non tamē ſequitur vt omnis mors, quę in ſenectute accidit, ſit marcor.

Cómodo no ē. Scititicilla tricem dum volupta accidere y la ntimco aſe net.

¶ Quapropter ⁊ mors ea quę in ſenecta accidit: dolori obnoxia non eſt. tunc eniꝫ animalia mortem obeunt: etiaꝫ ſi nullo violento affectu tentētur. imo ỽo: citra vllum penitus ſenſum anima ipſa recedit.

¶ Quapropter: ⁊ ſine triſtitia eſt quę in ſenectute mors. nulla enim violenta ipſis paſſione cōtingente: moriuntur. ſed inſenſibilis, animę abſolutio ſit omnino.

Cōmentariuꝫ

¶ Secūdo corollarie cōcludit qualis mors ſit marcor, quę mors eſt in ſenectute cōtingens per totalem humidi ꝯſumptionem, ⁊ dicit. Quapropter, ⁊ ſine triſtitia eſt, quę in ſenectute fit mors. Cuius cām affert, ⁊ inquit. Nulla eniꝫ violēta paſſione cōtingēte, animalia moriūtur, ſed fit oīno iſenſibilis animę a corpore abſolutio, atq; ſeparatio. ⁊ dixit [aię abſolutio] quoniaꝫ loquitur de morte naturali hoīs, ꝑ quaꝫ anima humana: non corrumpitur: ſed ab ipo corpore abſoluitur. Nam ſm veram Ariſt^lis opinionē anima humana remanet poſt mortem. ¶ Sed mirū eſt, qūo in tali morte nō ſit dolor: cum ibi ſit pręſentia mali corrumpētis. Pręterea ⁊ cognitione corruptiui mali triſtitia ⁊ dolor nobis accidit. Sꝫ in morte naturali eſt cognitio mali corruptiui, ergo eſt triſtitia. Reſpōdent, ꝙ mors naturalis eſt ſine triſtitia, quę ſequit̄ apphenſionem triſtis tangibilis. Nō eniꝫ eſt ibi aliquod tangibile dolorificum p̄ſens, cuius apphenſioneꝫ ſequatur ſenſitiua triſtitia: vt Gādauēſis bene exponit. tamē dicūt naturaleꝫ mortem nō eſſe abſq; triſtitia mentalis, q̄ ſequitur mētalem apphenſionem corruptiui mali. Uidens eni ſe mori morte naturali, triſtatur mētaliter ꝓpter dānuꝫ vitę. Sed ego dico ꝙ hoc eēt verum quādo eſſet cognoſcibile: mō iſtud non eſt cognoſcibile: quoniaꝫ ex parte ſenſus nō cognoſcitur: aīalia enim cū ſunt ꝓpe talem morteꝫ lętātur: qm̄ calidū ꝓpter ꝑuatiōnē refrigeratiōis acuit̄, ⁊ ſic videntur admoduꝫ viuaciora facta. vnde cygnus ꝓpter hanc cām, cum morit̄ morte nāli dulciter cantat, qm̄ ſenſit ſe vigoroſius aucto calido. Ex p̄te ỽo intellectus tale corruptiuum nō cognoſcit̄, qm̄ nullus eſt ſenex, qui vno anno non credat ſe adhuc eſſe victurū. vnde Ariſt^les 2° rhetoricoꝝ nullus timet mortē, qm̄ vnuſquiſq; exiſtimat mortē eſſe ꝓcul. Quare hęc mors inſenſibilis eſt: hac morte Antonia Patauina cōuicina noſtra mortua eſt, ⁊ qdem lęta atq; ꝓiucunda, cum arbitraretur ſe eſſe pollentiorem factaꝫ. Uixit eni annis pluribus vltra centum.

De imortalitate animę.

De dolore mortis naturalis.

¶ Quinetiam in morbis illis qui durū reddūt pulmonem, aut tuberculis, aut vacante materia, aut caloris morbidi exceſſu vt in febrib⁹ accidit: ſpiritus frequens efficitur, propterea ꝙ pulmo multū attolli ac ſubſidere nequeat. tandēq; vbi p̄terea moueri non poteſt: expirādo vita cum morte cōmutatur.

¶ Et infirmitatum quęcūq; faciūt pulmonem duruꝫ, aut naſcentijs, aut ſuperfluitatibus, aut caliditatis ęgritudinalis exceſſu quēadmoduꝫ in febribus: ſpiſſum ſpirituꝫ faciunt, propterea ꝙ non poſſunt pulmoneꝫ longe tollere ſurſuꝫ ⁊ demittere. tādem autem quando nō ampli⁹ poſſunt mouere: moriuntur expirantia.

Cōmentariuꝫ

¶ Tertio corollarie cōcludit, ꝙ morbi, ⁊ oēs diſpoſitiones p̄ternaturales, quę faciūt pulmonem durum ⁊ ſiccum, aut grauem, aut craſſum ⁊ ampluꝫ, ſunt cauſę, vt reſpirationes frequētiores ſint ⁊ tādem ſunt cauſę mortis: cum eniꝫ pulmo nō poſſit in quāto per paucas refrigerare reſpiratiōes, recōpenſat in numero. vn̄ dicit. Et infirmitatū quęcūq; faciunt pulmonē duruꝫ vel ſiccū ⁊ craſſum, aut ꝓpter naſcētias/hoc eſt apoſtemata/aut ꝓpter ſupfluitates, q̄ via reumatiſmi ad ipm deſcēdunt, aut ꝓpter exceſſum caliditatis ęgritudinalis pulmonē exiccantis, vt in febrib⁹ accidit, hęc omnia ſpiſſū ſpm̄ faciūt: ⁊ reſpirationē frequētē. Supplet̄ eni per numerū, qđ deficit in magnitudie. Et hoc dicit ꝑpea ꝙ nō poſſunt pulmonem lōge ſurſuꝫ attollere: nec deorſuꝫ lōge demittere ꝓpter ineptitudineꝫ eius ad motū: ⁊ ſic magnitudo ſupplet̄ per numerū reſpirationū. Tādem autem cū nō poſſunt animalia pulmonē mouere ꝓpter grauitateꝫ vel exiccationem pulmonis ex morbis cauſataꝫ, expirādo aīalia moriūtur. Accidit eni mors emiſſo ſpū/hoc eſt aere, nam vita accidebat tracto ſpū: vt proximo lib° dictum eſt. ¶ Quo ỽo ad verba attinet, dixit morbos, qui pulmonem reddūt durum, reſpirationē facere frequētiorem, non autē dixit pulſum: qm̄ vt medici dicūt cōtingere pōt reſpirationes nō correſpōdere pulſibus, ꝓpter cauſas, q̄s aſſignant, de quibus ad medicos. Una ỽo cauſarū eē poteſt q2 reſpiratio fit a pulmone/pulſus ỽo a corde, mō ſtat pulmonem eē debilem, ⁊ ineptum motui: nō autē cor. verum de his poſtea. Illud tamē obſeruandū eſt, in ęgrotis, quib⁹ vis morbis, ⁊ maxie pectoralib⁹ optimū eſſe reperire in ipſis anhelitum cōuenientē ⁊ bene ordinatum. Cōtrariū ỽo eſt peſſimum. Amplius in ęgrotis, cuꝫ non adeſt malitia anhelitus, neq; malitia pulſus, oībus alijs malis accidētibus in ipſis cōpertis, ſemꝑ eſt bene ſperandū. Si hęc duplex bonitas perſeuerat, qm̄ altera bonitatē pulmonis, altera bonitateꝫ cordis ſignificat: vt ex dictis pꝫ: ⁊ poſtea apparebit.

Pronoſticum in morbis et anhelitu

¶ Eſt igit̄ ortus quidē: prima vegetatricis aię cum calore participatio. Uita ỽo: mora ei⁹.

¶ Generatio igit̄ eſt: prima ꝑticipatio in calo, nutritiuę aię. Uita aūt: manſio huius.

Cōmentariuꝫ

¶ His declaratis, in parte hac accedit ad definitiōes, quas promiſit declarare lib° de iuuētute ⁊ ſenectute: ⁊ dicit. Gn̄atio igit̄ eſt/p̄ma participatio nutritiuę aię in calido. ¶ Quo ỽo ad verba attinet, hic gn̄ōnem Ariſt^les accepit pro ortu, q̄ viuens orit̄. Eſt eni ortus vitalis generatio: non eniꝫ loquit̄ de generatiōe cōi, qua ⁊ elnta, ⁊ metalla generant̄: ſed qua ſolum viuentia generant̄: ergo gn̄ationeꝫ accepit pro ortu. ¶ Sed dices qd eſt mors. Reſpōdent, ꝙ eſt vltima parti/

De morte

Ayuntamiento de Madrid

cipatio aię nutritiuę in calido: ꝓbant per oppoſitum, qm̄ ſi generatio vitalis, hoc eſt ortus eſt p̄ma participatio nutritiuę animę in calido: ſequit̄ per oppoſitum ꝙ mors ſit vltima participatio aię nutritiuę in calido. ¶ Sed hoc nō eſt verum, quoniā 8° lib° phyſicę auſcultationis rei ꝑmanētis datur primū, ideo datur p̄ma aię nutritiuę participatio in calido: nō autē datur vltimum, ḡ mors non eſt vltima animę nutritiuę participatio in calido, alioquin rei ꝑmanentis daretur vltimū. Melius ergo dicēdum ꝙ mors eſt prima imparticipatio nutritiuę aię in calidum: q̄ꝫ p̄mo enī aīal nō participat nutritiua anima in calido, tūc nō eſt, ⁊ moritur.

De gn̄one dubitatur.

¶ Circa definitionē generatiōis dubitat̄: qm̄ Ariles vbiq̄ꝫ aſſerit, ꝙ primū qđ viuit, ⁊ vltimū qđ moritur, eſt cor. Sumat̄ ergo cor p̄mo ortum, ⁊ quęritur cuꝫ cor viuat, ergo hꝫ animam, ⁊ ſic erit aīatuꝫ, ⁊ cū nullius alterius ſit ſpeciei, q̄ꝫ ſpēi hominis: tūc cor erit hō.

An cor ſit homo.

¶ Quidaꝫ cōcedunt cor p̄mo aīatum ex parte animę eē hoīeꝫ perfectū, ex parte vō corporis imperfectū: qr vō ab anima eſt principalis denominatio, abſolute cōcedi poteſt cor eſſē hoīeꝫ, q̄uis non ſit hō perfectus ꝓpter defectum mēbrorum. ¶ Sed dices tūc ex parte corporis generatio hoīs eſſet temporalis. Reſpōdēt ꝙ ex ꝑte corporis generatio hominis eſt tēporalis. Ex ꝑte vō aię eſt temporalis ſm quid: nō eniꝫ poſtq̄ꝫ anima generata eſt in corde, verum eſt aliq̄d animę adhuc eē generandum, vel ꝙ adhuc de ea aliq̄d fiet. Scđm quid aūt, ⁊ additione facta, verum eſt dicere, ꝙ anima fiet, qm̄ eſt veruꝫ ꝙ ipſa fiet in capite, cuꝫ erit caput formatum: ⁊ in epate, cum epar erit formatū, ⁊ in pede, cū pes erit formatus, ⁊ ſic ſucceſſiue fit in partibus, lꝫ ſimpliciter non fiat.

Quid ortus.

¶ Ex his patet quid ſit generatio vitalis. eſt enim p̄ma animę nutritiuę participatio in calido, hoc eſt in corde. ¶ Sꝫ cōtra adhuc dubitabis, quoniā in homine generatio erit p̄ma participatio humanę in corde, ⁊ in animali p̄ma participatio aię ſenſitiuę in corde, ⁊ in plantis prima participatio animę nutritiuę in calido: quod eſt ſimile cordi. Igit̄ hęc definitio ſolū generationi plātarum competit. Dicēdum ꝙ argumentuꝫ cōcludit verum, qm̄ in hoīe anima humana eſt ideꝫ qđ nutritiua ⁊ ſenſitiua, in aīalibus anima ſenſitiua eſt ſenſitiua ⁊ vegetatiua, in plātis vegetatiua eſt vegetatiua tm̄. ideo deſcripſit gn̄onem vitalem per participationeꝫ animę nutritiuę, vt eſſet oībus cōis. Hęc pro expōne illoruꝫ.

Cōtra eaꝫ pōnē q̄ dixit cor eē hoīem.

¶ Sed q̄daꝫ nō imperiti refellunt hāc poſitionē. p̄ qm̄ humana anima eſt perfectiſſima, ḡ requirit pro ſui eē omnia mēbra p̄ncipalia, ⁊ ſic nō poteſt cor in illo priori eſſē hō perfectus ex parte aię. Pręterea Ariles dicit, ꝙ fętus p̄mo viuit vitā plātę, 2° vitam animalis, 3° ⁊ vltimo vitam hoīs: quę non eſſent vera: ſi cor p̄mo formatuꝫ viueret ſm vitā ſuę ſpeciei. Propterea dicūt, ꝙ cor in illo priori viuit vitā aīalis, ⁊ antea embrium vixit vitam plantę. Embriuꝫ enī anteq̄ꝫ formatum eſſet cor, viuebat vitam plātę, quoniā nutriebat̄, ⁊ creſcebat, formato corde, viuit vitam aīalis, qm̄ cor eſt primum ſenſitiuū. Deſinit enī viuere vitam plātę, ⁊ incipit viuere vitam aīalis: omnibus mēbris principalibus formatꝭ, ⁊ contiguatis, ⁊ recte cōſtructis, deſinit viuere vitaꝫ aīalis, ⁊ viuit vitam hoīs vſq̄ꝫ ad morteꝫ. In aīalibus vō formato corde animal viuit vitam ſuę ſpēi, ⁊ ꝓpter aīam ſuę ſpeciei.

Defenſio

¶ Siq̄s tamē vellet defendē pōneꝫ prioꝝ poſſet dicere ad primuꝫ ꝙ aīa humana in facto eſſe req̄rit oīa membra principalia, at in fieri pōt ſaluari in corde (vt dcm̄ eſt) ¶ Ad 2m dicerent ꝙ embriū ſm operationē prius viuit vitam plātę, ſed ſm exiſtētiaꝫ q̄ꝫ primū cor eſt, viuit ſm oēꝫ vitam: lꝫ prius appareat viuere ſm vitaꝫ plantę: deide ſm vitam animalis, ⁊ vltimo ſm vitam hoīs.

De definitiōe gn̄ationis.

¶ Secūdo principaliter dubitat̄ vtrum generatio vitalis, quę dī ortus, ſit participatio p̄ma animę nutritiuę in calido. Et videt̄ ꝙ nō qr nō videt̄ pro quo accipi debeat participatio, an pro aīa, an pro corpore. Amplius nō videt̄ ꝙ ſit p̄ma participatio, quoniā anima a toto corpore nō participat̄ p̄mo, ⁊ ſil' ſed ſucceſſiue.

p̄ma expō

¶ Iuniores rn̄dent ꝙ Ariles per participationeꝫ intelligit aīam participatā, ⁊ per calidū itelligit corpus calidum caliditate ſufficiēti ad opera vitę. tūc per p̄mū intelligūt totum p̄muꝫ tēpus in quo formatur corpus viuēs: erit ergo ſenſus, ortus eſt aīa nutritiua ꝑticipata ī toto corpore calido: ⁊ p̄mo tēpore formationis mēbroꝝ viuentis. Hoc enī tēpus dicit̄ primū in cōparatione ad tēpus nutritionis, ⁊ augmētationis, qđ ſeq̄tur hoc totale tēpus formationis.

Alia expoſitio

¶ Certe hęc expoſitio eſt obſcura ⁊ lōga: iō facilius dici poteſt, ꝙ ortus vitalis, ſit p̄ma participatio animę nutritiuę in calido, hoc eſt, ortus vitalis eſt aīa nutritiua nūc primo participata in calido, hoc eſt in mēbro p̄ncipaliter calido: vt in aīalibus quidem in corde, in plantis vō in trunco. Et dico nūc p̄mo participata: quoniā ſubdit, ⁊ vita eſt eius permāſio: hoc eſt quoniā vita eſt anima permanens a p̄ma participatione vſq̄ꝫ ad vltimā: ad differētiaꝫ ergo vitę, addit prima, quoniaꝫ vita non eſt prima participatio: ſed continua participatio a prima vſq̄ꝫ ad finem.

¶ Iuuenta: primę refrigerabilis particulę auctio. Senecta: eiuſdem decretio. Status, ſiue ętas adulta: quod horum medium eſt.

Iuuēta
Senecta
ſtatus

¶ Iuuentus autē eſt: primę refrigeratiuę particulę augmentatio. Senectus auteꝫ: huius decremētum. Status autē: horum medium.

Cōmētarium

¶ Nunc definit iuuentutem, ſenectutem, ⁊ virilitateꝫ, ⁊ dic̄ ꝙ iuuentus eſt augmētatio primę refrigerabilis particulę. Senectus vō eſt primę refrigerabilis particulę decrementum: ſtatus autē, qui eſt virilitas, eſt horum mediū, hoc eſt nec augmētum, nec decremētuꝫ primę refrigerabilis particulę: ſed inter hęc ęqualitas.

Dubōnes ꝯ definitionem.

¶ Sed cōtra has definitiōes quidā obyciunt, ⁊ p̄mo, q̄a in multis viuētibus nō inuenit̄ prima refrigerabilis particula, ⁊ tn̄ ſeneſcūt, ⁊ iuueneſcūt, vt ſunt ea aīalia, quę ſolo continente refrigerant̄, ⁊ plātę ēt. Pręterea q̄dlibet mēbrum ſeneſcit, vt oculus, ⁊ brachium: quorū nullum habet primā aliquam particulaꝫ refrigerabilem. Amplius ſb̄tuꝫ totale ⁊ adęquatum iuuētutis nō eſt prima refrigerabilis particula: ſed totum aīal: vel totuꝫ viuens, ergo dꝫ definiri per ipſum aīal vel viuens totuꝫ: ⁊ nō per refrigerabilem particulā. Ad hęc ſtat particulam p̄mo refrigerabilem diminui, ⁊ aīal iuueneſcere, vt ſi pulmo ꝓpter ęgritudinē diminueret̄.

p̄ma expō

¶ Propter hęc argumenta dicūt ꝙ Ariles per hęc noluit deſcribere iuuētutem, ⁊ ſenectutem, ⁊ virilitatem, ſed voluit aſſignare effectus iuuētutis, ⁊ ſenectutis, ⁊ virilitatis circa primā refrigerabilē particulā: tunc enī prima refrigerabilis particula iuueneſcit, cum augetur: tūc ſeneſcit, cuꝫ diminuitur: tūc vireſcit, cum cōſiſtit inter hęc.

Defenſio Ariſtotel.

¶ Ego autē defendo Arilem, ⁊ p̄mo accipio, ꝙ virtus nutritiua: per quā anima corpus ſeruat vſq̄ꝫ ad vitę finem: habet tres habitudines ad corpus, p̄ma quidem qua virtus nutritiua pōt augmentare corpus, ꝓpter cauſas aſſignatas libro de gn̄atione. 2a, qua virtus nutritiua eſt nata diminuere ſuū corpus ꝓpter cauſas aſſignatas lib° de generatione. 3a vō, qua notabil'r quo ad experiētiaꝫ noſtrā ſenſatam, nec auget, nec diminuit, ſed facit ip̄m cōſiſtere. Prima habitudo quę eſt iuuētus: eſt ab ortu vſq̄ꝫ ad 30m annū. 2a quę eſt virilitas: eſt 30° anno ad 35m. Ultima habitudo, quę eſt ſenectus, eſt vſq̄ꝫ ad fineꝫ vitę. ¶ Ex his pꝫ quid ſit iuuētus: qm̄ eſt iuuentus augmētatio, hoc eſt habitudo corporis naturalis viuentis: ſm quā virtus nutritiua eſt nata ipſuꝫ augere. Sūpſit eniꝫ augmētationem pro habitudine

Ayuntamiento de Madrid

naturalis corporis viuētis, ſm quā virtus nutritiua eſt nata ipſum augere. Ille enim terminus incōplexus accipitur ab Ariſtotele pro toto iſto complexo: gratia breuitatis. Senectus eſt decremētum, hoc eſt habitudo naturalis corporis viuentis ſm quā virtus nutritiua eſt nata illud corpus diminuē. Uirilitas vero eſt habitudo naturalis corporis viuentis ſm quā virtus nutritiua nec augere, nec diminuere corpus ſenſibiliter eſt apta. Dico ſenſibiliter/ quoniam inſenſibiliter diminuitur, ꝓpter cauſas aſſignatas in libro de generatione: ⁊ in 3° libro de anima. ¶ Sʒ dices cur potius deſcribit has per refrigerabilem particulam. Dōm ꝙ Ariſtoteles per refrigerabilem particulam fortaſſe intelligit cor, quod eſt principaliter refrigerabile. Pulmo eniʒ eſt inſtrumētuʒ refrigerandi, ⁊ quid refrigerabile: at cor per excellentiā refrigerabilis particula dicit̄. Et quoniam principaliter anima ⁊ vita ⁊ ſenſus eſt toti corpori, ⁊ ſinglis partibus ꝓpter cor, deſcripſit per hanc, vt inueret principalitatem: vel forte per refrigeratiuaʒ particulaʒ, pulmoneʒ intellexit, ⁊ definit hęc per illum tāꝗ̄ per principale inſtrumētum e quo pendent omnia hęc. Hactenus de his.

❡ Obitus atqʒ corruptio: violenta qdeʒ, caloris extinctio aut marcor (his eni vtriſqʒ de cauſis: calor extingui poteſt)

❡ Mors autem ⁊ corruptio: violenta quideʒ, calidi extinctio ⁊ marcor (corrumpetur enim vtriqʒ: propter ambas has cauſas)

Cōmentariuʒ ❡ Nunc definit mortē ⁊ ꝑmo violentaʒ/ ⁊ dicit. Mors aūt ⁊ corruptio, violēta quideʒ eſt extictio calidi, ⁊ marcor. Dico ⁊ marcor, quoniam in violenta morte vtraqʒ cauſa concurrit, extinguitur eniʒ a cōtrario formaliter, vel corruptiuo: ⁊ cōſumendo humiduʒ corrumpit ſeipſum. vnde dicit. Corrūpetur eniʒ vtriqʒ calidum vitale in violenta morte ꝓpter ambas has cauſas. ſ. a ꝯ̄trario: ⁊ per ꝯſumptionē humidi.

❡ Naturalis vero, eiuſdeʒ marcor ob temporis tranſacti longitudinem proueniens. verum in plantis, ariditas: in animalibus, mors nuncupari ſolet. Ceteruʒ ea quę in ſenili ętate obuenit: marcor partis illius eſt, qui ꝙ eam refrigerare aial prę ſenio non poſſit, cōmittit̄. Quid ſit ortus, ⁊ quid vita, ⁊ quid mors, ⁊ quas ob res animantibus iuncta ſint: dictum eſt.

❡ Quę autem ſm naturam, eiuſdem hui⁹ marceſactio propter temporis longitudineʒ facta ⁊ perfectionem. plantis igitur, auanſis: in aialibus autem, vocatur mors. Huius auteʒ, quę quidem in ſenectute mors: marcedo particulę propter impotētiam refrigerandi, a ſenectute. Quid igitur eſt gn̄atio, ⁊ vita, ⁊ mors, ⁊ ꝓpter quas cauſas exiſtūt animalibus: dictuʒ eſt.

Cōmentariuʒ ❡ Nunc definit naturalem mortem, ⁊ dicit. Mors autem quę ſm naturam eſt, eſt eiuſdem vitalis calidi marceſacio facta ꝓpter temporis longitudinem, ⁊ propter perfectiōeʒ/ hoc eſt vltimatam conſumptionem humidi: quę quideʒ in plantis vocat̄ auanſis, hoc eſt exiccatio ſubito facta: in animalibus auteʒ vocatur mors. ¶ Quo vero ad verba attinet, verbū igitur/ pro ſed ſumpſit, vt patet conſideranti. Et exponit cauſam mortis naturalis totiens expoſitę/ ⁊ dic̄. Huius autem. ſ. mortis naturalis: quę quidem in animalib⁹ dicitur mors, eſt marcedo particulę refrigerabilis ꝓpter impotentiam refrigerandi proficiſcentem a ſenectute. Demū epilogat, ⁊ dicit. Quid igit̄ eſt generatio/ ⁊ vita/ ⁊ mors, ⁊ ꝓpter quas cauſas exiſtūt aialibus, dictum eſt.

❡ Patet etiam ex hiſce: ⁊ qua de cauſa animalibus quę ſpirant, in humore pręfocari contingat, piſcibus in aere. hi eniʒ, aqua: illa, aere refrigerari ſolēt. qbus vtraqʒ deſtituuntur: mutatis ſedibus.

❡ Palam aūt ex his: ⁊ propter quā cām reſpirantibus quidem animalium ſuffocari accidit in humido, piſcibus autem in aere. his enim, ꝑ aquā refrigeratio fit: his autē, per aerem, qbus vtraqʒ priuantur: permutantia loca.

❡ Recolligit, quę ex dictis declarata relinquūtur, ⁊ primo quare in aere ſuffocantur piſces, ⁊ in aqua reſpirātia: ⁊ hoc contra Anaxagoram ⁊ Diogenem apollinateʒ, ⁊ dicit. Palam autem ex his, ⁊ ꝓpter quaʒ cauſam reſpirantib⁹ quidē animalium ſuffocari accidit in humido: piſcibus autem in aere, reddit cauſaʒ ⁊ dicit, quoniaʒ his. ſ. piſcibus per aquā refrigeratio fit: his vero/ per aerem: ⁊ quoniā vtriſqʒ permutantur loca: ideo vtraqʒ ſuffocantur. Hoc eſt primuʒ contra Anaxagoram ⁊ Diogenem. Cōmentariuʒ

❡ Cauſa itaqʒ cur hi branchias, illa pulmoneʒ moueant, quibus aſſurgentibus ⁊ reſidentib⁹ illa inſpirant ⁊ expirant, hi humorem accipiūt redduntqʒ, ⁊ inſuꝑ inſtrumēti conſtitutio: ad hunc ſeſe habet modum.

❡ Cauſa itaqʒ motus his quidem branchiarū, his autem pulmonis, quibus eleuatis ⁊ depoſitis, hęc quidem expirant ⁊ inſpirant, hęc aūt ſuſcipiunt humidum ⁊ emittunt, adhuc auteʒ conſiſtentia organi: hoc ſe habet modo.

❡ Scōm qd̄ ex dictis recolligitur, eſt ꝙ cauſa motus his quidem. ſ. piſcibus branchiarum: his. ſ. reſpirātibus pulmonis ita, ⁊ hoc modo ſe habet, vt his eleuatis, ⁊ depoſitis/ hęc quidem expirent ⁊ inſpirent. ſ. campeſtria: hęc autem. ſ. piſces ſuſcipiant humidum ⁊ emittant. Adhuc autem cauſa vt organi conſtitutio ſic ſit in piſcibus: ⁊ illo modo in campeſtribus, hoc modo ſe habʒ. vnde verba ſic lege. Cauſa itaqʒ motus branchiarum quidem in his. ſ. piſcibus: pulmonis autē in his. ſ. campeſtribus, quibus eleuatis ⁊ depoſitis, hęc quidem expirant, ⁊ inſpirant. ſ. campeſtria, hęc autē ſuſcipiunt humiduʒ emittunt. ſ. piſces, hoc ſe habet modo. Adhuc aūt conſtitutio organi. ſ. branchiaruʒ in piſcibus: ⁊ pulmonis in campeſtribus, hoc ſe habet modo. hęc ergo tria colligūtur ex dictis. ¶ Sed quęritur vtruʒ vita poſſit perpetuari. Uidetur ꝙ ſic, quoniaʒ ꝓpter quid per continuam alimēti appoſitionem non poteſt vita perpetuari: videmus eni igneʒ perpetuari, ⁊ lac in regione aeris per cōtinuam appoſitionem combuſtibilis, lac vero per continuam appoſitionē hypeccaumatis, vt dicit Ariſtoteles ꝑmo metheoroꝝ: ergo vita poteſt perpetuari per continuā alimenti appoſitionē. ¶ Quidam dixerunt, ꝙ animal per ſe fieri poſſet perpetuuʒ, per accidens autem non fit: primū ꝓbant, ſi animal accipet alimentum conuenientiſſimuʒ, qd̄ quidem nec in quanto/ nec in quali, nec in tempore, aliquo modo eſſet improportionatuʒ. Amplius ⁊ ſi in alijs rebus non naturalibus eſſet bene menſuratum: ſtante eniʒ mēſura omnium horuʒ, dicūt animal per ſe poſſe perpetuari. Per accidēs vero nulluʒ perpetuatur: quoniā nullum eſt in omnibus cōmēſuratū: aut va

Ayuntamiento de Madrid

rietate temporum,aut locorum,aut cibi ⁊ potus,aut varie-
tate horę cibandi:aut alijs id genus.Ergo per ſe quidez vi-
ta eſt ꝑpetuabilis,per accidens ꝟo,nullum viuens perpe-
tuatᷣ.¶ Qui vellet defendere hanc poſitionē poſſet,nec vi-
deo aliqđ argumentum:quo hęc opinio refelli poſſet. Ue-
rum arbitror per potentiaz naturalem nullum viuens, qđ
participat anima nutritiua in calido,poſſe fieri perpetuuz
nec per ſe,nec per accidens.Unde Ari^les vbiq; ait reliquo
modo compleuit deus perpetuitatem dando generationē,
vt patet ij° de aia.Si eniz natura poſſet perpetuare viuēs
2° de aia com.34. alio modo q̄ per gñonem,fruſtra dediſſet generationem,
vt Auerroes addit.¶ Philoponus igitur pᷓmo libro de ge-
Philoponi pō neratione neceſſitatez mortis venatur ex conſumptiōe hu-
midi radicalis.Imaginatᷣ enim duplex humidum radica-
le/⁊ nutrimentale,radicale quidem qđ ex principijs gene-
rationis cōtrahitur,nutrimentale ꝟo,quod ex nutrimento
acquiritur:vt ſanguis generatus per digeſtionem.Natura-
le calidum in radicali humido naturaliter conſeruatᷣ : quo-
niam in eo eſt genitum.In nutrimentali autem,non poteſt
conſeruari:quoniā cuz eo non eſt genituz,⁊ ideo dicitᷣ ſbie-
ctuz extraneum.Tūc dicit,ꝙ calidum vitale tādiu ſeruatᷣ,
q̄zdiu durat humidum radicale,quoniaz radicale humidū
eſt naturale ſbtuz calidi,⁊ quoniaz cuz eo eſt genituz:⁊ qm̄
in illo eſt ſolum aptum ſeruari.Cuz igitur tale humidū to-
tum vel pro maiore ſui'parte eſt conſumptuz: ſequitur ne-
ceſſario expiratio calidi naturalis,⁊ mors quę dicitur mar-
cor,⁊ ſic lz ſuccedat nutrimentale humiduz:non conſeruatᷣ
in illo calidū vitale:quoniaz eſt ſbtuz extraneuz illi⁹.Cau-
ſa autem quare non cito tale humiduz conſumitur,eſt/qm̄
aduenit humiduz nutrimentale,per quod diuertitur cal'm
a'conſumptione ſui humidi ꝓprij:⁊ conuertitur ad humi-
duz nutrimentale exiccando ipſum,⁊ ſic diuertitur:⁊ pro-
Dubōnes ꝯ pōnem Philoponi. pter hoc vita ꝓlongatur.¶ Cōtra hunc moduz ego valde
dubitaui ſemꝑ:pᷓmo quidem:quoniam humidum radicale
non poteſt eſſe maius cōgregato ex ſemine matris ⁊ p̄ris,
ſed iſtud eſt adeo paucum:qđ non poſſet diu reſiſtere tan-
to calido requiſito ad vitaz:quin in breui cōſumeretᷣ.Prę-
terea humiduz ſpermaticuz,⁊ humidum cibale ſunt eiuſdē
rationis,quoniā ſperma eſt ſuperfluitas alimenti.Sed hu-
midum cibale non eſt cōueniens ⁊ naturale fundamentuz
calidi per Philoponuz:ergo nec humidum ſpermaticuz:⁊
ſi humiduz ſpermaticum eſt cōueniens,ergo ⁊ humidum
cibale:quare appoſito ſemper humido cibali fiet vita per-
petua:quoniā ſemper ſuccedit illius naturale ſubtuz.Prę-
terea puer in vtero formatur ⁊ nutritur ex ſanguie matris,
ſed ſanguis matris nec eſt purior neq; melior neq; vitalior,
q̄z ſanguis ex quo mater nutritur:igitᷣ ſi ſanguis ex quo ma
ter nutritur non eſt cōueniens ⁊ naturale pabulum calido
matris,nec ſanguis matris poteſt eſſe naturale pabuluz ca
lido pueri:⁊ ſi eſt conueniens calido pueri:ergo proprio ca
lido,⁊ ſic illo ſemper appoſito,vita matris,poteſt ꝑpetua-
ri:ſemꝑ.n.ſuccedit ſbtū naturale.¶ Propter hęc argumē-
Pōpꝑa. ta ego ſemper in poſitione Philoponi fui ambiguus.Pro-
pterea dicamus ꝙ duplex eſt humidum ſm̄ Ariſtotelē,ſo-
lidum,⁊ fluiduz.Fluidum quidez ſanguis eſt. Solidū ꝟo,
eſt ipſa membra.In humido quidem ſolido,vt in ſbto ani
ma reſidet:⁊ vita:fluidum autē humiduz lz non ſit anima-
De necītate mortis. tum,tamen ſine ipſo non ſtat vita.¶ Quidam ergo neceſſi-
tatem mortis ex duobus nacti ſunt:⁊ ex parte humidi ſoli-
di:⁊ parte humidi fluidi.Ex parte ſolidi quidem, quoniaz
de ſolido humido,continuo reſoluitur aliquid,ꝓpterea ad
illius reſtaurationem requiritur ſanguis:qui eſt humidum
fluidum:hic eniz in membra ꝯuertitur,⁊ conſolidatᷣ. Ima-
ginātur ergo in reſolutione humidi ſolidi,euaporare quod
ſubtile eſt,qđ ꝟo craſſum ⁊ terreſtre eſt,remanere,⁊ ꝓpter
hoc continuo membra dureſcunt,⁊ fiunt terreſtria ⁊ ſicca,⁊
ita minus apta ſaluare calorem naturalē.vnde fit,vt in h⁹
exiccatione ſenectus conſiſtat,⁊ tādez mors.Patet ergo ex
parte humidi ſolidi non poſſe vitam perpetuari.¶ Sed di
ces ꝓpter quid durificatio non poteſt tolli per inſtauratio-
nem/quę fit appoſitione ⁊ cōuerſione humidi fluidi in mē-
bra.Reſpōdetur:quoniaz ſemel corruptum non poteſt re-
dire,terreſtrificatio eniz membri corruptio eſt,vt Ariſto^les
dixit:ideo per inſtaurationez non poteſt redire:quin ſemꝑ
membruz remaneat terreſtrius q̄z prius erat.Ex parte ꝟo
humidi fluidi:quod eſt ſanguis,venātur neceſſitatem mor-
tis,⁊ ſupponunt,ꝙ humidum ſolidum non ſufficit ſaluare
vitam niſi ſit humiduz fluiduz:humiduz eniz fluit neceſſa-
rium eſt pᷓmo,vt ex ipſo inſtauretur ſolidum humidum,et
ſic ſi fluiduz humidum nō eſſet,ſolidum tādez deſiccaretᷣ.
Secūdo vt cōuertatur eius ſubtile in ſpiritus:qui ſeruiunt
operationib⁹ vitę:niſi eniz ſubtile humidi fluidi in ſpiritus
cōtinuo conuerteretur:epar ⁊ ſtomachus,⁊ os non poſſent
digerere:digerūt eniz calido delato per ſpiritus:nec mem-
bra poſſent cōuertere nutrimētum in eorum ſubam:ğ hu-
midum fluiduz eſt vitę neceſſariū.Tunc dicunt,ꝙ q̄ mē-
bra nutritiua cōtinuo durificantur,⁊ exiccātur:fluiduz hu-
midum nō poſſunt bene digerere:⁊ ſic ꝯtinuo generatᷣ cru-
dus,⁊ aquoſus:ita,vt tādem fiat ineptus generationi ſpiri-
tuum:cum autez eſt ineptus generationi ſpiritus tūc mors
eſt,quare ex hoc duplici humido neceſſitatez mortis attu-
lerūt.¶ Alij addiderunt tertiā cauſam ex parte cordis:cor
eniz continuo fit durius ac terreſtrius,⁊ ſic continuo fit in-
eptum ad generationem bonorum ſpirituū,⁊ ineptum ad
mouenduz illos ad mēbra:⁊ ſic ſpiritus remanētes in cor-
de paucaz humiditatez cordis cito conſumunt,quę ibi exi-
ſtēs erat apta conuerti in ſpiritus,⁊ ſic totum exhalat,⁊ fit
marcor.Hę ſunt cauſę neceſſitatis mortꝫ aſſignatę a iunio-
ribus.¶ Ueruz iſtę cauſę lz ſint neceſſarię,⁊ mortē neceſſa- Quales cauſę iſtę ſint.
riaz inferāt,non ſunt cauſę pᷓmę ⁊ proprię.pēdent enim ex
alia cauſa.Ari^les ergo ꝓprias ⁊ primaz cauſaz aſſignauit ex
parte pulmonis.Imaginatᷣ eniz pulmonez cōtinuo durifi-
cari ⁊ terreſtrificari:quatenus ab ipſo continuo ſubtile re-
ſoluitur,⁊ terreſtre,⁊ craſſuz humidū remanet,cuz igitᷣ fue
rit durificatus ac terreſtrificatus,vt oīno reddatur motui
ineptus:virtus etiaz motiua ob reſolutionez ⁊ infrigidatio-
nem ſpirituū,ſit effecta debilis ad mouenduz,tunc pulmo
ceſſat a motu:⁊ ſic illud paululum calidi,qđ in corde ⁊ pul-
mone remāſit,non refrigeratum totum humidū conſumit,
⁊ mors accidit:naz lz caliduz cordis ſit exiguuz,tamen non
eſt ita exiguuz:quin ꝓportionez maioris inęqualitatis ſem-
per habeat ad ſuū humiduz:⁊ ſic ceſſante refrigeratione,q̄
fiebat per pulmonez,mors ſeqtur.Hanc cauſam puto pro-
priaz,⁊ adęquataz:vt patet per Ariſtotelē hic.Cauſę ꝟo aſ-
ſignatę ab illis,nō ſunt primę:quoniā pendent ab hac.Qua
ratione fit,vt cor ſit cauſa mortis ⁊ vitę pᷓncipalis via excel
lētię,pulmo ꝟo principalis:via neceſſitatis.

¶ Porro quę cordi accidere ſolent,ea tria ſūt:
quę eandem habere naturam videntur, q̄zuis
eandem non habeant,vz,palpitatio,pulſus,re-
ſpiratio.

¶ Tria autez ſunt accidentia circa cor:quę vi-
dentur eandem naturam habere,habent autez
non eādē,ſaltus, ⁊ pulſus,⁊ qđ reſpiratiōis.

¶ Hactenus multa dixit de morte,⁊ vita,⁊ iuuētute ⁊ ſene- Cōmētarium
ctute,generatione,⁊ corruptiōe vt pēdent ab ipſo pulmo-
ne:nūc de corde/⁊ eius ꝓprijs affectionibus,e q̄bus poteſt
pendere mors,⁊ vita:vnde videtᷣ oſtēdere quō mors,⁊ vi-

Ayuntamiento de Madrid

ta poſſunt pendere non tm̄ a pulmone/ſed etiam a coꝛde, ⁊ ꝓpterea introducit de accidentibus coꝛdis:⁊ pꝛimo ꝓponit illa,⁊ dicit. Tria autem ſunt accidentia circa coꝛ,quę coꝛdi accidunt,quę videntur eandem naturam habere,habent autem non eādem:⁊ ſunt ſaltus,ſeu palpitatio,pulſus:⁊ id quod eſt reſpirationis,id eſt reſpiratio ipſa.¶ Quo vero ad verba attinet,Ariſtoteles dixit tria eſſe accidētia:quę videntur habere eādem naturam,quatenus omnia ſunt in genere motus:omnia enim eleuatio ⁊ depꝛſſio ſunt:⁊ ſic quo in genē motus conueniunt,vidētur habere eandem naturam,quo vero differunt ſpecie motus:reuera eādem naturam ſimpliciter non habent. Differunt enim ſpecie,quoniam palpitatio ſiue ſaltus eſt motus pꝛęternaturalis coꝛdi,vt dicemus. Cęteri ſunt naturales. Amplius reſpiratio,⁊ pulſus licet ſint motus naturales,pꝛoficiſcuntur a diuerſis cauſis,vt dicemus. Dixit autem tria eſſe accidentia coꝛdis,quę vidētur habere eandem naturam:quoniam accidentia coꝛdis,ſimpliciter loquēdo,plura ſūt,lipopſychia,ſyncopis,⁊ lipoptimia,⁊ alię plures paſſiones pternaturales coꝛdi accidūt:quę quia non videntur habere eādem naturam cum pulſu,⁊ reſpiratione,non enumerātur. De palpitatione enim dicit quatenus videtur habere eandem naturam cum pulſu,⁊ reſpiratione,licet reuera non habeat. Cętera ergo accidentia pternaturalia ptermiſit,quoniam cum illis naturalibus conuenientiam non habent.

¶ Palpitatio igitur:eſt caloꝛis in coꝛde exiſtētis compulſio,ob refrigerationem quę a materia excreſcente atque inutili,aut alio quopiam tabifico ꝓueniat,vt in eo moꝛbo accidit quē tremoꝛem vocant,⁊ alijs,⁊ metu.

¶ Saltus igitur:eſt cōſtrictio calidi quod in ipo,ꝓpter refrigerationem ſuperfluificam,aut cōtabeſcitiuam,vt in infirmitate quę vocatur palmus,⁊ in alijs infirmitatibus,⁊ timoꝛibus.

Cōmentarius

¶ Propoſitis accidentibus,nunc exequitur exponendo illa:⁊ pꝛimo declarat ſaltum,quam etiam palpitationem vocant,gręce autem dicitur πήδησις/pedeſis/definit autem ſaltum,⁊ vult quod ſaltus ſit cōpulſio eius calidi/quod eſt in coꝛde ꝓpter ſuperfluam infrigidationem illius pendentē ab aliqua cauſa pternaturaliter infrigidāte.¶ Quo vero ad definitionem attinet,illud ſupponendum eſt contrarium vniri ac fieri foꝛtius ex circūſtantia ſui contrarij:quam gręci antiperiſtaſim vocant,vt ſępius diximus. Amplius omne contrarium cum vnitum eſt,ac foꝛtificatum in eius contrariū repellendum nititur,veluti exhalatio intra nubes contenta,cum per antiperiſtaſim foꝛtificata fuerit,in frigidum nubis nitens,ipſam ſcindit.¶ Ex his patet vn̄ ſaltus ac coꝛdis palpitatio fit. Cum enim calidum coꝛdis a frigido multo pternaturaliter occurrente in ipſo coꝛde in minoꝛem locum compellitur,nititur in illud,⁊ ſic calidum ⁊ coꝛ ſaltat:veluti exhalatio contra nubem. Ex his ſequitur,quid ſit foꝛmaliter ſaltus,eſt enim eleuatio coꝛdis,cauſa imediata eſt cōſtrictio calidi:calidum enim conſtrictum ſe innitens in frigidum,ſaltat,⁊ ſic coꝛ inſequens calidum,ſaltat. Cauſa per accidens ⁊ remota eſt frigidum pternaturaliter occurrēs,ab aliquo pternaturaliter occurrente,⁊ delegato ad coꝛ:vt cum a timoꝛe,in quo a ſuperioꝛibus frigidum deſcēdit,aut a tremoꝛe,quem palmum appellant:aut ab alijs moꝛbis frigidū ad coꝛ mittitur. Quare definitio cauſalis hęc eſt,quā Ariſtoteles aſſignauit:eſt enim ſaltus compulſio calidi:quod eſt in coꝛde:facta a frigido pternaturaliter occurrente. Definitio vero foꝛmalis eſt,ſaltus eſt eleuatio coꝛdis,definitio compoſita ex foꝛmali ⁊ cauſali eſt,ſaltus eſt eleuatio coꝛdis facta a calido conſtricto a frigido pternaturaliter occurrente. vn̄ dicit. Saltus igitur eſt conſtrictio calidi,quod in ipſo coꝛde eſt facta,ꝓpter refrigerationem ſuperfluificam ac excedentē,aut contabeſcitiuam/hoc eſt moꝛtificatiuam calidi,vt accidit in ea infirmitate,quę vocatur palmus,hoc eſt tremoꝛ,⁊ in alijs infirmitatibus,vt in febꝛibus venenoſis petentibus coꝛ,⁊ in timoꝛibus.

¶ Etenim metuentibus:partes ſuperioꝛes refrigerantur. Caloꝛ autem defugiens ſeque contrahens:motum facit,vbi in anguſtū adeo cōpellitur vt animantes interdum pꝛę metu,aut moꝛbo extinguantur.

¶ Etenim timentes:infrigidātur ſecundum ſuperioꝛa. Calidum autem fugiens ⁊ contractum:facit ſaltum,in paruū conſtrictum ita vt aliquādo extinguantur animalia ⁊ moꝛiantur ꝓpter timoꝛem,⁊ ꝓpter paſſionē ęgritudinalem.

Cōmentarius

¶ Quia poſſet alicui videri,quod timoꝛ non ſit cauſa cōſtrictionis calidi in coꝛde,ideo declarat iſtud,⁊ dicit. Etenim timētes infrigidantur ſecundum ſuperioꝛa,calidum autem fugiens frigidum quod deſcendit a ſuperioꝛibus ad coꝛ,contrahitur,cōtractum autem ac in paruum conſtrictum nititur contra frigidum,⁊ ſaltat:dico ob timoꝛem calidum in paruum cōſtringi adeo/vt aliquando extinguantur animalia aucto calo obtinente vſque ad coꝛ:⁊ moꝛiantur ꝓpter timoꝛem,⁊ ꝓpter paſſionem ęgritudinalem quaſi eodem modo.¶ Quo aūt ad rationem attinet,animaduerte vt Themiſtius inquit libello de memoꝛia ⁊ reminiſcentia:quod in timoꝛe infrigidantur ſuperioꝛa:quoniam coꝛ patitur,modo ad paſſionē coꝛdis ſpiritus,qui erant ſurſum/accedunt ad coꝛ,vt illi auxilientur:⁊ ſic frigidum multiplicatur in ſuperioꝛibus:⁊ calidum contrahitur in coꝛde. Hinc patet,cur in timoꝛibus homines egerunt,⁊ mingunt,⁊ rigoꝛem patiuntur,quoniam calidum deſcendit,⁊ infrigidat exterioꝛa:⁊ deſcendendo compꝛimit,et facit egerere,⁊ mingere.¶ Utrū vero palpitatio coꝛdis fieri poſſit a calido pternaturaliter occurrenti calo naturali coꝛdis,pulchꝛa quęſtio eſt.¶ Dicūt enim medici aliquādo a minera febꝛis peſtilentis eleuari vapoꝛes calidos venenoſos coꝛdi hoſtiles,e quibus calidum coꝛdis refugit,⁊ cōtrahitur,⁊ ſic contractum inititur contra illos,⁊ facit coꝛdis ſaltum. Uerum de his ad medicos. per hęc patet cur in timoꝛibus coꝛ palpitat,⁊ in foꝛti amoꝛe. In omni enim paſſione,in qua coꝛ valde patitur:ſuperioꝛa infrigidantur:⁊ ſic calidum in paruum locum cōtractū ab illo frigido,facit ſaltum.

An ſaltus fieri poſſit a calo pternālr occurrēte

¶ At pulſatio quam coꝛ perpetuo facere videtur: ei motioni perſimilis eſt,quam tubercula cum doloꝛe efficiunt,quod ſanguini mutatio ipſa pꝛęter naturam ſit. ea vero fit:vſque dum ſanguis cōcoctus ſit,⁊ in pus conuerſus.

¶ Accidens autem pulſatio coꝛdis,quam ſemper videtur faciens continue:ſimilis naſcētijs eſt,quę faciunt motum cum doloꝛe,ꝓpterea quod pꝛęter naturam eſt ſanguini permutatio. fit aūt: vſquequo vtique ſanies fiat digeſtus.

Cōmentarius

¶ Cum dixit de ſaltu,⁊ palpitatione,nūc dicit de pulſu coꝛdis,quę ⁊ pulſio dicitur:per quam non ſolum coꝛ mouetur:ſed arterię,vt dicemus. Et pꝛimo oſtendit,quibus pulſatio ſimilis ſit,⁊ vult quod pulſatio coꝛdis ſit ſimilis pulſationi apoſtematis,⁊ etiam bullitioni. Et hoc ꝓponit,⁊ dicit. Pulſatio aūt,

Ayuntamiento de Madrid

quę accidit coꝛdi, quam ſemper videtur faciens continue vſqꝫ ad vitę finem (ceſſatio enim ab hac moꝛs eſt) hęc in quã pulſatio ſimilis eſt naſcentijs, quę faciunt motum cuꝫ doloꝛe, hoc eſt, eſt ſimilis pulſationi apoſtematum, qui motus pulſatiuus eſt cum doloꝛe: lꝫ hic ſit p̄ternaturalis, motus ꝟo coꝛdis naturalis. Et ꝙ ſit iſte mot⁹ in naſcētijs, ⁊ p̄ternaturalis, declarat dicēs. Propterea ꝙ ſanguini ineſt ꝑmutatio p̄ternaturam a calido ebulliente: nec ſemꝑ ſit motus iſte ſanguinis, ſed vſquequo ſanies ſit digeſtus, hoc eſt vſquequo ſanguis, qui erit ſanies, erit digeſtus, ⁊ coct⁹, ceſſat enim cuꝫ erit coctus, ſtatiꝫ, ⁊ erumpitur a natura, ⁊ exit: aut induratur: vt docēt medici. ¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet,

De apate animaduerte (vt medici dicũt) Apoſtema eſt tumoꝛ alicuius ꝑticulę coꝛpoꝛis p̄ternaturalis, cauſatus ab humoꝛe relegato ad illam particulam, aut ꝓpter doloꝛem trahenteꝫ, aut a membꝛo potentioꝛi illum mãdãte ad illaꝫ particulã, aut ex ſuperfluitate multa in toto deſcendente ad illã particulam tãqꝫ ad debilioꝛem: aut a contuſione ⁊ ibi detētus propter oppilationem. Dico tumoꝛ p̄ternaturalis, quoniaꝫ cicero in noſtro nare a natura oꝛtus (vt videtis) nõ eſt apoſtema: quoniam lꝫ ſit tumoꝛ accidens particulę mei coꝛpoꝛis, non eſt p̄ternaturalis. Dico ab humoꝛe relegato ad illã particulam, quoniam tumoꝛ cauſatus a ventoſitate, nõ eſt apoſtema apud Phõs, lꝫ medici velint eſſe apoſtemã ventoſum vt tympanidem, ⁊ vndimiam, ⁊ id genus. Eſt auteꝫ humoꝛ in particula relegatus, ⁊ conſtrictus materialis cauſa apoſtematis: humoꝛ ꝟo ex quot cauſis ad locum venire poſſit, ſuperfluum eſt enarrare, ſatis nunc ſit dicere quaſdam, vt propter doloꝛem loci. Eſt enim doloꝛ cauſa attractionis, aut propter membꝛum aliquod potens, quod ſuuꝫ ſuperfluum mittit ad debile, aut propter multitudinem in toto, ⁊ a toto permutatur ad particulam veluti ad debilioꝛem, vt ſit in criſibus permutationis, vel ꝗa cętera mēbꝛa potentioꝛa ſunt, ideo humoꝛ ad illam relegatur vt ad debilioꝛem: aut ꝓpter cõtuſionem, vt patet. Hęc pauca de apoſtemate.

De pulſa/tiõe apat. ¶ De pulſatione ꝟo apoſtematũ, dicamus: ꝙ cũ ille humoꝛ in loco eſt congregatus a caloꝛe naturali membꝛi ⁊ totius coꝛpoꝛis, digeritur, ac decoquitur, eſt enim pꝛimo crudus, calidum ergo naturale agit in illum humoꝛem digerendo, ⁊ in ſpirituoſum conuertendo: illud autem ſpirituoſuꝫ ampliando ſe ad exterioꝛa: ebulliēdo pulſat, ⁊ cõtrahendo ſe, compꝛimitur, ⁊ ſic conſtringitur: ⁊ dilatatur.

De doloꝛ ¶ De doloꝛe ꝟo dicamus: ꝙ doloꝛ ſit pꝛęter motum ſanguinis p̄ternaturam: ſanguis enim ſic motus ſoluit ꝯtinuũ, ⁊ facit triſtem ſenſationem, etiam ſui acuitate. Cuius ſignũ eſt, quoniam in cholericis apoſtematib⁹ doloꝛ eſt maioꝛ ꝓpter punctionem. Ex quo ſequitur, ꝙ doloꝛ durat vſqꝫ ad completam digeſtionem: nam digeſtione facta: ceſſat motus ſanguinis, ⁊ ſolutio continui, ⁊ pũctio: ⁊ ſit aliquãdo eruptio, vel induratio ſaniei: vt dicunt chirugi. Uerum de ceſſatione, dicemus ſtatim.

¶ Hęc etiam affectio: feruoꝛi ſimilis eſt. ſit enĩ feruoꝛ: cum humoꝛ caloꝛis opera inflatur. naꝫ humoꝛ propterea ſeſe attollit: ꝙ in molem aſſurgat amplioꝛem.

¶ Eſt autem ſimilis bullitioni: hęc paſſio. bullitio eniꝫ ſit: ſpirituoſo facto humido a calido. eleuatᷓ enĩ: ꝓpterea ꝙ amplioꝛ ſit moles.

Cõmentariũ ¶ Hic ponit ſecũdam ſimilitudinem, inter pulſum coꝛdis, ⁊ ebullitionem aquę in olla, ⁊ dicit. Eſt autem ſimilis bullitioni hęc paſſio coꝛdis. ſ. pulſatio: quoniam ſicut in bullitione id, quod ebullit: dilatatur, ⁊ cõſtringitur, ſic coꝛ in pulſatione eleuatur, ⁊ depꝛimitur: vnde ꝟo ebullitio ſit, exponit, ⁊ dicit. Bullitio enim ſit humido, quod ebullit, ab ipſo calido ſpirituoſo facto: ꝓpterea ꝙ moles humidi qđ ebullit, ſit amplioꝛ. Cum enim calidum agit in humiduꝫ, reſoluit ipſum in ſpiritum, qui appetens maioꝛem locuꝫ moueᵗ ad exterius: ⁊ ſic ebullitio ſit, ⁊ quoniam ampliatur humidum, intrat aer, ⁊ refrigerat, ⁊ ſic compellitur, ⁊ in minoꝛeꝫ locum contrahiᵗ. Hęc de ſimilitudinibus.

¶ Ceteruꝫ quies in tuberculis agitur: ſi putrefactio non perſpiret, humoꝛe craſſiuſculo reddito. feruoꝛ ꝟo reſidet: ſi per labꝛa vaſculi humoꝛ excidat.

¶ Pauſatio autem in naſcentijs quidem: ſi nõ perſpirauerit, ſpiſſioꝛe facto humido, putrefactio. bullitioni aũt: excidētia per hoꝛiꝫõtes.

¶ Hic declarat pulſationē in naſcentijs ceſſare ꝓpter duas cauſas. pᷓmo inſenſibiliter cum ſubtiliatuꝫ ſpirat per poꝛos cutis. 2° cum digeſto humido ſit putrefactio, ⁊ ſanies, ⁊ ħ inquit. Pulſatio autem in naſcentijs quidem, ſi non perſpirauerit per poꝛos cutis iſenſibiliter, ſpiſſioꝛi facto humido, putrefactio ſit ⁊ ſanies, ⁊ ſic ceſſat. Ea ꝟo excedentia, ac ſaltus ebullitionis per hoꝛiçõtes, hoc eſt per labꝛa vaſculi ceſſat, quoniam cuꝫ peruenit ad illa, aere ſubintrante: refrigeratur, ⁊ ceſſat. Cõmentarium

¶ In ipſo autem coꝛde tumefactio humoꝛis ꝙ ſemper e cibo accedit, vltimam coꝛdis tunicaꝫ eleuantis: pulſum facit.

¶ In coꝛde autem ſemper accedentis humidi ex alimento per caliditatē tumefactio, facit pulſum, eleuantis vltimam tunicam coꝛdis.

¶ Nunc accõmodat ſimilitudines ad pulſuꝫ coꝛdis: ⁊ vt mihi videtur, ſupponit pꝛimo, ꝙ in coꝛde ſit naturale calidũ, ⁊ quidem maius, ⁊ pollentius ꝗꝫ in quauis coꝛpoꝛis particula: iſtud non opoꝛtet pꝛobare, quoniaꝫ ſępius eſt pꝛobatum. Secũdo ſupponit ꝙ neceſſariuꝫ eſt coꝛ ſuſcipere alimentum continuo, ſi debet viuere: quod alimentuꝫ eſt ſanguis non vltimo coctus, ſed vlterius decoquendus, vt ſupponatur pꝛo nunc, quia aliter diximus libello de iuuētute: ſanguis enim iſte non perfecte coctus in epate per venam magnam fertur ad coꝛ, ⁊ intra thalamum medium vltimo decoquitur: vt dictum eſt libꝛo de ſomno. Eſt eniꝫ medius thalamus ſpecum medium, ad quod ſanguis deducitur, vt perfecte decoquatur, vt Themiſtius dixit libꝛo de ſomno. Tertio ſupponit caloꝛem coꝛdis agere in ſanguinem illum ſubtiliando ac ſpumificando, ⁊ ad cumulũ intundando. His ſtantibus, dicit, in coꝛde tumefactio facta propter caliditatem eius humidi: qđ ad coꝛ accedit ex alimento, facit pulſum: humidum enim illud tumefactum, ⁊ ſpumificatum ⁊ eleuatum vſqꝫ ad tunicam vltimam coꝛdis: eam dilatat, et ſic ſit diaſtoles, hoc eſt dilatatio: non potens autem vlteri⁹ pꝛogredi, humidum illud redit interius: ⁊ ſic ſit ſyſtoles, ħ eſt conſtrictio: pulſus autem eſt, qui his duobus motib⁹ cõſtat. Hęc ergo eſt cauſa pulſus coꝛdis. Cõmentarium

¶ Atqꝫ hoc ſemper ſine vlla intermiſſione ſit. nam ſemper humoꝛ ex quo natura ſanguinis oꝛitur: continue influit.

¶ Et hoc: ſemper ſit cõtinue. affluit eniꝫ ſempꝛ humidum: ex quo ſit ſanguinis natura.

¶ Per hęc vult habere differentiam inter pulſationē apoſtematis, ⁊ pulſum coꝛdis, ⁊ dicit. Et hoc. ſ. pulſus ſit continue durante vita: ceſſante enim eſt moꝛs, Coꝛ ꝟo ſit cõtinue Cõmentariũ

Ayuntamiento de Madrid

durante vita/pꝛobat,quoniam continue affluit ſanguis no/
uus ad coꝛ,vt ibi digeratur:⁊ fiat perfectus,ergo eius ebul/
litio erit perpetua durante vita:ſed in apoſtemate,⁊ ebulli/
tione pulſatio non eſt continua,quoniam illa in apoſtema/
te ceſſat pꝛopter cauſas aſſignatas,⁊ etiam ceſſat ebullitio:
vt dictum eſt.dicit.Et hoc ſemper fit, continuo ⁊ inceſſan/
ter.Affluit enim ſemper humiduʒ nutrimentale:ex quo fit
ſanguinis natura:⁊ verus ſanguis.

¶ Pꝛimum enim:in coꝛde gignitur.id quod:
in pꝛima generatione liquido conſtat.nam ve/
nis nõdũ diſtinctis:ſanguinẽ habere cernit.
¶ Pꝛimo enim in coꝛde fit. palaʒ auteʒ:in ge/
neratione a pꝛincipio.nonduʒ enim diſtinctis
venis:videtur habere ſanguinem.

umum ſan is in corde t.

Cõmentarius ¶ Poſſet quis dicere,ꝙ non ſemꝑ ſanguis ſit in coꝛde:quo/
niam in pꝛima coꝛdis generatione nõ eſt ſanguis:quaſi rñ/
dens,aſſignat cauſam quare in coꝛde nãq̄ʒ deeſt ſanguis,et
dicit.Pꝛimo eniʒ in coꝛde fit ſanguis,⁊ ipſo genito in eo eſt
ſanguis.pꝛobat,⁊ dicit.Palam autem in generatiõe quę fit
coꝛdis a pꝛincipio,⁊ pꝛima eius oꝛigine:nõduʒ enim diſtin
ctis venis,nec ramificatis per coꝛpus coꝛ in illa ſua pꝛima
oꝛigine videtur habere ſanguinem,⁊ ſic ſemper habet ſan/
guinem,⁊ ita ſemper habuit pulſum.¶ Aluernus phĩę pe/
De cã motus coꝛdis ripathetice non ignarus,⁊ Candauenſis doctoꝛ etiam peri/
patheticus cõtra hęc,quę Ariſtoteles dixit bonis argumẽ/
tis obyciunt,⁊ pꝛobant,ꝙ calidũ non ſit cauſa pulſus pꝛin
cipalis,⁊ per ſe.Pꝛimo quideʒ:quoniaʒ calidi eſt alterare,
ſubtiliare,⁊ reſoluere,ad quę ſequitur iſte motus coꝛdis,g
calidum non eſt per ſe cauſa illius. 2° quia pꝛimus motus
in animali eſt motus coꝛdis,vt Phĩ auttumant.Ergo opoꝛ/
tet vt ſit a cauſa pꝛima coꝛdis,hęc pꝛima cauſa non poteſt
eſſe calidum. 3° motus coꝛdis eſt cauſa calidi,ergo non ſit
a calido.Pꝛopter hęc tenent duo,quoꝛum pꝛimum eſt,ꝙ
motus ille coꝛdis per ſe pꝛimo fit ab anima mouẽte coꝛ,ſi/
cut enim pꝛimum mobile mouetur per ſe ꝓmo ab anima,
ſic coꝛ per ſe pꝛimo mouetur ab eius anima:vnde ſicut cui/
libet miſto inanimato ab eius foꝛma competit aliquis ꝓ/
pꝛius motus,⁊ cuilibet elemento a pꝛopꝛia foꝛma,compe/
tit pꝛopꝛius motus,⁊ ferro etiam ab eius ꝓpꝛia foꝛma mo
uetur ad magnetem:ſic coꝛ ab eius pꝛopꝛia foꝛma:quę eſt
anima mouetur pulſu:⁊ animal mouet̃ mediante coꝛde ab
eius anima hoc pꝛopꝛio motu. 2° dicũt,ꝙ lʒ anima ſit ꝑn/
cipalis cauſa huius motus,calidum tamen eſt inſtrumen/
tum:mediante quo motum agit anima:vt enim ignis cale/
facit per ſuam foꝛmam:⁊ ꝓpter calidum tãq̄ʒ pꝛopter in/
ſtrumentum:ſic anima mouet coꝛ pꝛincipaliter:ſed medi/
ante calido tãq̄ʒ inſtrumento:⁊ ſic tenẽt ꝙ pꝛincipalis cau/
ſa huius motus ſit anima ſenſitiua/inſtrumentaria eſt coꝛ/
dis caliduʒ.¶ Sed hęc poſitio eſt ambigua,quoniam nul
Dubõnes ꝯ põneʒ lum inſtrumentum eſt cauſa eius,a quo fit,ſed caliduʒ per
eos fit a motu coꝛdis,ergo calidum non eſt cauſa,nec pꝛin/
Põ medicoꝝ. cipalis,nec inſtrumentalis illius motus coꝛdis.¶ Pꝛopter
hoc argumentũ Galenus ⁊ medici dicunt,ꝙ anima eſt cau/
ſa pulſus mediante virtute vitali,Eſt eniʒ anima pꝛincipa/
lis cauſa,vitalis vero virtus eſt cauſa inſtrumẽtaria. Anima
eniʒ mediante virtute vitali eleuat tunicã coꝛdis intra quã
ſanguis continetur:⁊ ſic ad eleuationem ſequitur tumefa/
ctio ſanguinis,⁊ compꝛeſſio:cum tunica depꝛimitur.Videtur
huic opinioni conſonare,quoniam nulla foꝛma per ſui eẽn/
tiam eſt cauſa alicuius operationis.In hoc eniʒ differt foꝛ/
ma creata ab increata:ꝙ foꝛma creata agit per potentiam
diſtinctam ab eſſentia,deus vero agit per ſuam eſſentiam,g
anima agit motum illum mediante potentia vitali;ad cuiꝰ
motum ſequitur ſanguinis eleuatio,⁊ compꝛeſſio:⁊ ſic calidũ
nec pꝛincipalis cauſa eſt pulſus,nec inſtrumentaria,ſʒ ani/
ma ⁊ virtus vitalis.Hęc medici.¶ Animaduertenduʒ g, Põ Ariſtotelis
ꝙ Ariſtoteles cum quęrit cauſam alicuius oꝑationis parti/
cularis alicuius membꝛi,vel particulę coꝛpoꝛis,nõ quęrit
cauſam vniuerſalem ⁊ cõmunem.Declarauit enim in 2° de
anima,ꝙ anima eſt cauſa animati coꝛpoꝛis in triplici genẽ
cauſę,finalis,⁊ foꝛmalis,⁊ factiuę,⁊ voluit ꝙ ſit cauſa fa/
ctiua coꝛpoꝛis animati inquantũ eſt vniuerſalis cauſa oĩuʒ
motuum ⁊ operationum quę ſunt in animato coꝛꝑe. Quę/
rit ergo cauſam particularem,⁊ imediatam:⁊ ſic in hoc lo/
co quęrens cauſam motus coꝛdis,non vniuerſalem quęrit,
ſed particularem ⁊ pꝛopꝛiam:quoniam vniuerſaleʒ eẽ ani/
mam non dubitat.vnde,vt in libꝛo de ſomno quęrens cãʒ
ſomni particularem ⁊ pꝛopꝛiam,aſſignauit non animaʒ:ſʒ
euapoꝛationem cibalem,lʒ anima ſit vniuerſalis cã ſomni
⁊ vigilię:ſic in hoc loco quęrens cauſam particularem ⁊ ꝓ/
pꝛiam pulſus coꝛdis,non animam aſſignat,ſed caliduʒ,vt
regulatur ab anima:ſic enim vapoꝛatio cauſa ſomni eſt,vt
regulata ab anima.Tunc dicendum ꝙ cauſa per ſe dicitur
dupliciter:vna quę eſt cum ſuo effectu vniuoca,⁊ quę vt ta/
lis agit effectuʒ:⁊ ſic nec euapoꝛatio eſt cauſa per ſe ſomni:
nec calidum eſt cauſa motus coꝛdis per ſe.Alio modo cau/
ſa dicitur per ſe quęcũq̄ʒ eſt cauſa effectus non foꝛtuita,nec
caſualis.per ſe enim accipitur contra caſuale 2° phyſicoꝝ.
Et tũc dico ꝙ euapoꝛatio ſomni:⁊ caliduʒ motus coꝛdis cã
eſt per ſe:quoniam nec euapoꝛatio ſomni,nec calidum pul/
ſus cauſa eſt foꝛtuita:ac caſualis:ſʒ per ſe,vt directę ab ani/
ma:ac ab illa regulatę:vt ſic eniʒ ſunt particulares ⁊ per ſe
cauſę.Euapoꝛatio quidem ſomni:caliduʒ vero pulſus.Et ſʒ
hoc fruſtra ponitur a medicis virtꝰ vitalis,qua anima mo/
uet coꝛ:⁊ arterias,quoniaʒ pꝛo his motibus ſufficit anima,
vt vniuerſalis cauſa,⁊ calidum regulatum ab anima,vt cã
particularis,⁊ per ſe.¶ Errant etiam Aluernus ⁊ Canda/
uenſis,qui credunt pulſum coꝛdis eſſe pꝛioꝛem caloꝛe coꝛ/
dis.Si enim pulſus eſſet cauſa caloꝛis:caloꝛ non poſſet eẽ
cauſa pulſus,nec pꝛincipalis,nec inſtrumentaria.Cuius cõ/
trarium dicunt.Pꝛopterea dico,ꝙ calidum ab ipſis gene/
rantibus datur viuenti mediante anima,ſicut grauitas da/
tur terrę a generante mediante foꝛma terrę.Motus auteʒ
⁊ operationes dantur mediante calido.Lʒ enim motus lo
calis ſit pꝛioꝛ omni motu,tamen in ſpecie calidum põt eſſe
pꝛius motu locali:⁊ motus calidi pꝛioꝛ motu coꝛdis.¶ Ex
his patet mens Ariſtotelis,⁊ ſolutio rationum Aluerni. pª
enim ratio concludit ꝙ caliduʒ non ſit cauſa per ſe vniuo/
ca,⁊ inquantum talis.Calidum enim vniuoca cauſa nõ eſt
niſi calidi,⁊ per ſe cauſa,vt tale nõ eſt cauſa niſi rarefactio/
nis ⁊ attractiõis.tñ cauſa ꝑ ſe,vt diſtiguit̃ ꝯtra cãm caſua/
lem ⁊ foꝛtuitam calidum regulatum ab anima vt ebulliẽs
mediante ſua ſpumificatione cauſa eſt motus coꝛdis ꝑ mo
dum dictum.Ad 2ᵃᵐ patuit ſolutio:motus enim coꝛdis ſm
Phos eſt pꝛimus motuum localium in animalibꝰ:non au/
tem eſt pꝛimus ſimpliciter,quoniam fit a calido mediante
eius ſpumificatione,⁊ ſpirituificatione(vt dictum eſt)qui
motus non eſt pure localis.¶ 3ª ratio deleta eſt,ſumit eniʒ
falſum.Nõ enim motus coꝛdis cauſa eſt calidi ſimpliciter:
ſed calidũ mediãte ſua ſpirituificatione ac ſpumificatione
cauſa eſt pulſus:vt pꝛobatum eſt.Hęc pꝛo dilucidatione.
¶ Quęritur obiter ꝓpter quid medici pulſuʒ coꝛdis ⁊ ar/ De vitali motu.
teriarum appellauerunt vitalem motum,⁊ virtutẽ animę,
qua anima mouet hęc,appellauerunt vitalem.Phĩ autem
motum nutritionis,⁊ generationis,⁊ augmentationis,⁊ di/
minutionis appellarunt vitaleʒ,vt Druſianus monachus
aſſeruit in techna.Cauſa autem eſt,quoniam medici inſpe
xerunt ſolum ad hominem,⁊ quoniam per hos motus iu/
dicant

Ayuntamiento de Madrid

dicant hominem viuere, quouſq; eni cor ⁊ arterię hoc pulſus motu mouentur: eum viuere aſſerunt: q̄ primum ceſſare ab hoc, mortuum putant, hos motus vitales, ⁊ virtutem qua anima hos motus perficit vitalem appellarūt. Alia cā eſt, quoniam poſuerunt in epate virtutem nutritiuam, in cerebro motiuam ⁊ animalem, ergo erat rationi conſonum, vt vitalem ponerent in corde. Phi autem inſpexerunt non ſolum ad hominem, ſed ad omne viuens, ⁊ quoniam inuenerunt etiam plantas viuere, ⁊ cũ non viuant ſenſu nec intellectu iudicarunt eas viuere nutritione ⁊ auctione, ⁊ generatione, ⁊ ſic hos motus vitales ⁊ virtutem, qua anima hos perficit vitalem tāq̄ cōmunes omnibus viuentibus iudicarunt. Prętere a in omni viuente conſiderantes non niſi vnū membrum fecerunt primum ⁊ principale: vtpote cor, aut vicarium cordis, ideo omnem virtutem eſſe in eo putarūt: ⁊ propterea in homine per eandem virtutem viuit, ⁊ ſentit, ⁊ intelligit, quoniam per animam humanam, lʒ ratione diuerſa: vt ſecūdo de anima dictum eſt.

¶ Et ob id: iunioribus magis q̄ ſenioribꝰ pulſat. vtpote qbus: diuaporatio maior fiat.

¶ Et propter hoc: pulſat magis iunioribus, q̄ ſenioribꝰ. fit eni exhalatio amplior iunioribꝰ.

Cōmentarium ¶ Ex his ſoluit duo quęſita, ⁊ aſſignat cauſas illorum, p̄ᵐ ꝓ quid cor pulſat magis iunioribus: q̄ ſenioribus: ⁊ reſpondet hoc eſſe: quia calidū in iunioribus eſt maius, ⁊ fortius q̄ in ſenioribus, cum enim calidū iuuenile ſit maius, ideo ſanguis magis ſpumificatur: ac ſpirituificatur: ⁊ ſic magis eleuatur: ⁊ ſic pulſus cordis fortior eſt in iunioribus, q̄ in ſenioribus, vnde dicit. Et propter hoc. ſ. quia calidum eſt maius in iunioribus q̄ in ſenioribus, cor ipſum pulſat magis iunioribus, q̄ ſenioribus: calido enim in iuniorib⁹ exiſtente maiori, fit ſanguinis exhalatio, ⁊ ſpumificatio: ac ſpirituficatio maior, ⁊ amplior iunioribus: q̄ ſenioribus.

¶ Quinetiaʒ venę, omnes ⁊ ſimul inter ſe pulſare aſſolent: q2 omnes ex corde ſua initia trahunt. cor autem: ſemper mouet. Quare ⁊ illę ſemp mouēt: ſi ſimul inter ſe cū illud mouet.

[handwritten margin: ...omnes arteriale...] ¶ Et pulſant venę omnes, ⁊ ſimul inuicem: ꝓpterea ꝙ ortę ſunt omnes a corde. mouet autem: ſemper. Quare ⁊ illę ſemper: ⁊ ſimul inuicem quando mouet.

Cōmentarium ¶ Secūdum quęſitum, propter quid dilatato corde, vel ei⁹ tunica ipſum continente omnes arterię dilatantur: ⁊ cōcorditer omnes ſimul, ⁊ compreſſa illa tunica: omnes arterię comprimuntur, ⁊ omnes concorditer: ⁊ ſimul: ita, vt pulſus cordis regulariter ſit ſemper cum pulſu omnium arteriarum. Reſpondet, hoc eſſe, quoniam omnes venę arteriales oriuntur a corde: ſuntq; ſic cordi proportionatę: ⁊ ei⁹ tunicę: vt non poſſit tunica dilatari: quin arterię dilatenť: nec comprimi, quin comprimantur. Continuātur enim ipſi cordi, vt vtres fiſtulę follis, vt patet per anathoma: ⁊ propter hanc cauſam non poteſt tunica dilatari, quin omnes dilatentur: nec comprimi, quin comprimantur: ⁊ omnes ſimul: quia omnes ſimul ad cor eandem proportionem habent. vnde dicit. Et pulſant venę omnes. ſ. pulſatiles, ⁊ ſimul inuicem, propterea ꝙ ortę ſunt omnes a cordę, ⁊ ita proportionatę: vt non poſſit cor moueri, niſi ille correſpondenter moueantur. Hinc concludit, ꝙ quia calidum ſemper mouet cor: ſemper etiam moueat illas, ⁊ regulariter ac proportionaliter ſicut cor mouetur. ¶ Druſianus autē monachus credidit ijᵒ libro techne: ꝙ arterię mouentur dilatatione et conſtrictione motu propriy ſanguinis: qui intra illas continetur. Imaginatur enim ſanguinem arterialem correſpondenter ſpirituificari ac ſpumificari, vt ſanguis cordis, ⁊ ſic motu propriy ſanguinis vult illas pulſare. proportionaliter tamen cum pulſu cordis propter ortum queʒ habēt ad cor. Errauit autem, quoniam ſanguis arterialis non eſt ita calidus, vt ſanguis cordis, nec calidum contentum intra arterias eſt ita calidum, vt poſſit ſanguinem in exhalationē, ⁊ ſpumam, ac ſpiritum vertere: cum arterię continuo elongentur a corde: ⁊ ita calidum deficit in illis. Ergo dicenduʒ eſt arterias correſpondenter pulſare, ſicut cor pulſat, non ꝑ motum propriy ſanguinis, ſed concomitatiue ad motū cordis: ad quem motum ſequitur motus tunicarum arteriarū, ⁊ motus ſanguinis intra illas contentas. Pendet ergo motus dilatationis, ⁊ conſtrictionis arterię a conſtrictione, et dilatatione tunicę cordis intra quam calidum ⁊ ſanguis cōtinentur. Motus ꝟo ſanguinis intra arterias exundatiuus pendet a motu arteriarum ꝯſtrictiuo ⁊ dilatatiuo: ⁊ ſic pulſus arteriarum non pendet a motu propriy ſanguinis, ſed a pulſu cordis: quod Druſianus ignorauit. Ex his ſequitur vnde medici ſumpſerunt iudicium a pulſu arteriarū: quoniam arguit ſupra pulſum cordis, propter concomitantiaʒ ⁊ cauſalitatem: ⁊ iudicauerunt ex pulſu illarum fortitudinem, ⁊ debilitatem calidi: ⁊ multa alia propter hanc cauſam. ¶ Sed quęritur vtrum dilatatio cordis, ⁊ arteriaruʒ ſit motus naturalis, videtur ꝙ ſic quoniam motus conſtrictionis eſt naturalis, ergo ⁊ motus dilatationis. Contrariorum enim idem eſt naturale principium. Secūdo quęritur vtrum conſtrictio ſit a calido. Videť ꝙ non: quoniam calidi eſt rarefacere, ⁊ non conſtringere. Tertio quęritur, vtruʒ ſanguis calefactus ſit cauſa dilatationis, ⁊ conſtrictionis, an caliduʒ partiū cordis. ¶ Ad hęc per ordinē reſpondemus incipiendo ab vltimo: ⁊ dicemus ꝙ ſanguis calefactus, et calidum cordis, ⁊ ſuarum partium eſt cauſa pulſus cordis: ſanguis quidem: quatenus ipſe calefactus, ⁊ ſpumificās tunicam dilatat. ipſemet deponens tumefactionem eſt cauſa compreſſionis. Aliter tamen ⁊ aliter: nam ſpumificans dilatat per ſe: demeſcens conſtringit, quatenus remouetur vt ꝓhibens deſcenſum tunicę: ⁊ ſic eſt cauſa quaſi ſine qua non illius compſſionis. Calidum ꝟo partium cordis cauſa eſt quaſi remota pulſus, quatenus eſt cauſa calefactionis ſanguinis: qui ſpumificatur. ¶ Ad ſcđam dubitationem, dicendum ꝙ cauſa conſtrictionis principalis eſt pondus tunicę, quiʒ enim tunica violenter dilatabatur: cū erat grauis: naturaliter conſtringitur: ⁊ ſic per ſe cauſa cōſtrictionis eſt tunicę grauedo: cauſa ſine qua non proxima eſt ſanguis deponens tumorem: depōne enim tumoris ſanguis cauſa eſt cōſtrictionis, vt remouens prohibēs: depoſitio tumoris fit ex ingreſſu aeris frigidi. Cuʒ enim ſanguis ampliatur, per debitas vias tranſeuntes per pulmonem, ⁊ venas inter pulmonem ⁊ cor, ſubintrat aer, ⁊ ſic ſanguis infrigidatur, ⁊ deponit tumoreʒ. Ex quo patet ꝙ conſtrictio ſit a calido cordis, ⁊ partium eius: remote, quem erat cauſa tumefactionis ſanguinis, ⁊ tumefactio cauſa, vt intraret aer frigidus, ⁊ aer frigidus cauſa eſt depoſitionis tumoris: quę cauſa eſt ſalteʒ ſine qua non: vt tunica conſtringatur. Ad primam patet ſolutio, ꝙ ratione habita ad tunicam, ⁊ ad cor, quę mouenť, dilatatio violenta eſt, quoniam contra naturam eorū: quę dilatantur: vi enim graue aſcēdit: ratione ꝟo habita ad ipʒ calidum cordis, cui naturale eſt calefacere ſanguinem: ex cuius calefactione ſequitur, vt ſanguis fiat leuis, ⁊ dilatās, dilatatio eſt naturalis. At conſtrictio naturalis eſt ex eo: q2 tunica, ⁊ cor naturaliter deſcēdunt: ꝓhibente remoto.

Com. 12 De pulſu arterię.

An mot⁹ cordis et arterię ſit nālis.

¶ Palpitatio igitur eſt:compellentis frigoꝛis repulſio. Pulſatio ꝟo:humoꝛis concaleſcentis inflatio.

¶ Reſilitio igitur eſt:facta obuiatio ad frigidi conſtrictionem. Pulſatio autem : humidi calefacti ſpiritificatio.

Cōmentariuꝫ

¶ Nunc vult agere de tertio.ſ.de ipſius coꝛdis reſpiratione,⁊ continuando ſe ad ſequentia epilogat,quę dixit,⁊ inquit. Reſilitio igitur coꝛdis hoc eſt/palpitatio eſt obuiatio facta ac ſequens ad conſtrictionem frigidi/hoc eſt cauſata ex frigido conſtringente calidum coꝛdis. Pulſatio autem coꝛdis eſt ſpirituificatio/hoc eſt inflatio humidi calefacti,hꝫ eſt ſanguinis calefacti. Hęc enim definitio cauſalis eſt:cauſatur enim pulſus ex inflatione humidi.Quid ꝟo ſit coꝛdis reſpiratio,poſt hęc exponit.

¶ Reſpiratio autem fit:caloꝛe augeſcente in ea parte vbi vegetale pꝛincipium habetur. nam quemadmodum cętere partes alimento indigent:ita ⁊ illa quoqꝫ.imo magis ꝗꝫ cętere.qppe quę:cęteris nutricationis cauſa ſit.

¶ Reſpiratio autem fit: augmentato calido, in quo pꝛincipium nutritiuum.quemadmodum enim ⁊ alia indigent alimento:⁊ illud. ⁊ alijs magis.eteniꝫ alijs:illud,alimenti cauſa eſt.

Cōmentariuꝫ

¶ Hactenus de palpitatione,⁊ pulſu coꝛdis,nunc de reſpiratione coꝛdis agit. Ubi animaduertenduꝫ ꝙ quemadmodum pulſus eſt duplex motus coꝛdis.ſ.⁊ quo dilatatᷣ eius tunica,⁊ quo conſtringitur : quibus arterię confoꝛmiter et comitanter dilatantur,⁊ cōſtringuntur;ſic reſpiratio eſt duplex motus,⁊ quo coꝛ trahit aerem:⁊ quo expellit aerem. Trahit dico mediante eleuatione pulmonis,⁊ expellit mediante compꝛeſſione. Imaginatur igitur Ariſtoteles ꝙ idem calidum.ſ.ſanguis per intumefactioneꝫ eſt cauſa,vt coꝛ dilatetur:⁊ comitanter arterię;per definitionem tumoꝛis,coꝛ conſtringitur,⁊ comitanter arterię conſtringuntur,⁊ ſic eſt pulſus. Amplius per eandem ſanguinis calefacti in tumefactionem:coꝛ dilatatur ⁊ pulmo eleuatur:⁊ aer intrat,per pulmonem vſqꝫ ad coꝛ:⁊ ſic ſanguis deponit tumoꝛem,et coꝛ,⁊ pulmo compꝛimuntur ⁊ aer expellitur qua ratiōe patet,ꝙ ſanguis calefactus a calido coꝛdis mediante tumefactione eſt cauſa dilatationis coꝛdis,⁊ arteriarum : ⁊ eleuationis pulmonis ⁊ tractionis aeris per totum. Illemet ſanguis refrigeratus mediante depoſitione tumoꝛis eſt cauſa conſtrictionis coꝛdis,⁊ arteriarum,⁊ cauſa deſcenſus pulmonis,⁊ pulſionis aeris. Ariſtoteles ergo pꝛimo accipit ex qua cauſa fiat inſpiratio:quę eſt aeris attractio,⁊ dicit. Reſpiratio autem fit,hoc eſt aeris attractio fit augmentato calido,hoc eſt ſanguine calefacto magis in coꝛde: in quo eſt pꝛincipium nutritiuum.ſ.anima ⁊ virtus nutritiua: ⁊ quia quis poſſet dicere,in coꝛde non eſſe ſanguinem/qui eſt alimentum coꝛdis. Aſſignat rationem quare ibi ſit alimentū ſcꝫ ſanguis,⁊ dicit. Quemadmodum enim ⁊ alia membꝛa indigent alimento:ita ⁊ illud.ſ.coꝛ:⁊ alijs particulis coꝛ ipſꝫ magis nutrimento indiget. Debet enim habere nutrimentum ſufficiens ſibi,⁊ alijs quoniam ⁊ alijs illud coꝛ alimēti cauſa eſt. Sic igitur patet in coꝛde eſſe ſanguinem quod eſt ipſi ⁊ eius omnibus particulis nutrimentum,⁊ patet talem ſanguinem a calido coꝛdis ⁊ eius partiuꝫ augeri,⁊ tumefieri. Hoc autem ſupꝛa pꝛobatuꝫ eſt ſępius,accepit autem hoc de nouo,vt innuat vnam cauſam eſſe dilatationis coꝛdis,⁊ reſpirationis:hoc eſt tractionis aeris.

¶ Neceſſe itaqꝫ eſt:vt cum amplioꝛ efficitur, inſtrumentum attollat. Exiſtimare autē opoꝛtet:inſtrumenti conſtitutionem ſimilem eē follibus qui in officinis ferrarijs habentur(parū enim abeſt:quin pulmo ⁊ coꝛ ſibi foꝛmam talem vendicent)geminum autem eſſe quod tale eſt,cum eam naturalem potentiaꝫ cui nutriendi officium delegatum eſt, in medio conſiſtere opoꝛteat.

¶ Neceſſe itaqꝫ amplius factum:eleuare oꝛganum. Opoꝛtet autem exiſtimare: conſiſtentiā oꝛgani ſimilem quideꝫ eſſe follibus:qui in erarijs(non longe enim neqꝫ pulmo neqꝫ coꝛ vt ſuſcipiat figuram talem)duplum autem eē qđ tale. opoꝛtet enim:in medio eſſe nutritiuuꝫ naturalis virtutis.

Cōmentariuꝫ

¶ Cum accepit,ꝙ inſpiratio fit augmentato calido,hoc eſt intumefacto ſanguine:qui in coꝛde eſt pꝛo eius,⁊ aliarum partium nutrimento:nunc exponit modum quomodo trahitur aer calido illo tumefacto:⁊ pꝛimo concludit ꝙ neceſſe eſt,cum coꝛ dilatatur,vt pulmo eleuetur:⁊ hoc ⁊ expoſitione ⁊ oꝛdine quem habet pulmo cum coꝛde,⁊ dicit. Neceſſe itaqꝫ calidum illud amplius factum,⁊ intumefactum eleuare oꝛganum/hoc eſt pulmonem:qui eſt inſtrumentuꝫ, mediante quo eleuato aer trahitur per totū:⁊ declarat quomō neceſſe eſt ad tumoꝛem calidi exiſtētis in coꝛde:vt pulmo eleuetur:⁊ dicit. Opoꝛtet autem exiſtimare cōſiſtentiā oꝛgani,ſimilem quidem eſſe follibus:hoc eſt pulmonē conſtitui ad foꝛmam follium:qui ſunt in erarijs. Non lōge enī eſt pulmo ⁊ coꝛ,hoc eſt ab ipſo coꝛde:natura enim fecit pulmonem pꝛoximuꝫ coꝛdi:vt pulmo ſe habeat ad coꝛ,vt follis ad manum:ita vt ſuſcipiat figuram talem,qualem follis habet cum manu. Coꝛ enim ſua eleuatione eleuat pulmonē veluti manus ſua eleuatione eleuat follem. Uerum aliqua differentia eſt,quoniam quod tale eſt,ideſt pulmo,qui eſt vt follis,eſt duplum,⁊ ſic videtur figura follis in pulmone quaſi duplicata pꝛopter duas,quas habꝫ partes. Quare autem opoꝛtet eſſe duplum,cauſam affert,vt in eius ꝗſi medio ſit coꝛ,⁊ in medio coꝛdis ſit nutritiuum pꝛincipium.ſ. anima:quę eſt pꝛincipium nutritiuę virtutis: quę mediante calido nutrimentum intumefaciat,vt ſit cauſa tractiōis aeris mediante eleuatione pulmonis.¶ Ex his vult habere pulmonem eo ſitu ac poſitura cum coꝛde conſtitutum eſſe a natura:vt non poſſit coꝛ dilatari ab ipſo ſanguine intumeſcente:niſi pulmo eleuetur. Hoc ſupponit tum ratione:tum ex anathomis.

¶ Medium igitur:cum amplius redditur,eleuari ſolet.cum ꝟo eleuatur: ⁊ eam quoqꝫ partem quę illud ambit eleuari neceſſe eſt. Id qđ: in reſpirantibus fieri cernitur.quandoquidem pectus attollitur: pꝛopterea ꝙ eiuſmodi partis pꝛincipiū in eo contentū,hoc idē efficit.

¶ Eleuatur igitur:maius factum . eleuato autem:neceſſarium eleuari ⁊ continenteꝫ ipſam particulam. Quod quidē:videntur facere reſpirantes. eleuant enim pectus : pꝛopterea ꝙ

pꝛincipium

principium exiſtens in ipſo, huius particulę, idem hoc facit.

Cōmentariuꝫ ¶ Cum declarauit, ꝙ corde dilatato: oportet vt pulmo eleuetur: nunc oſtendit, ꝙ eleuato ac ampliato pulmone, neceſſe eſt, vt pectus eleuetur ac moueatur, ⁊ dicit. Eleuať igitur pulmo, cum maius fit: eleuato autem pulmone, neceſſarium eſt eleuari ⁊ continentem ipſam particulaꝫ. ſ. pectus. Non enim poteſt eleuari contentuꝫ, niſi eleuetur continēs. oſtendit autem hoc quod dixit ꝯuenire his, quę videmus, ⁊ dicit. Quod quidem videntur facere reſpirantes: reſpirãtes enim eleuant pectus, propterea ꝙ principium huius particulę. ſ. pulmo idem hoc facit, hoc eſt eleuatur. Appellat autem pulmonem principium huius particulę. ſ. pectoris, non ꝙ pulmo ſit principium pectoris ſm eſſe, ſed ſm operationem. quaſi dicat. reſpirantes eleuant pectus, quoniam pulmo, qui eſt principiuꝫ motus pectoris, eleuatur.

¶ Cum enim attollitur: eodem perinde vt in folles aerem exteruꝫ algidumqꝫ influere, ⁊ refrigerando ignis exuperantiaꝫ reſtringere neceſſum eſt.

¶ Eleuato enim: quemadmodum in folles, neceſſarium inferri aerem qui deforis ⁊ frigiduꝫ exiſtentem, et refrigerantem extinguere exceſſum ignis.

Cōmentariuꝫ ¶ His expoſitis, nunc demonſtrat quomodo fit inſpiratio, quę eſt tractio aeris ad omnia pręcordia: ⁊ accepit enim, ꝓ itaqꝫ: quaſi dicat. eleuato itaqꝫ pectore ad eleuationem pulmonis, neceſſarium eſt inferri aerem, qui eſt deforis, ⁊ frigidum exiſtentem, quemadmodum in folles trahitur aer: qui refrigerans ſanguinem cordis tumefactū: extinguat exceſſum ignis. ⁊ hęc vocatur inſpiratio. ¶ Ex qbus patet qd fit inſpiratio: eſt enim motus aeris ab extra ad ſanguinem cordis vſqꝫ deducti genera refrigerandi ſanguineꝫ. Huius plures ſunt cauſę. Cauſa quidem, vt ſubiectū ⁊ materia eſt aer, qui trahitur: vt finis ꝟo, vniuerſalis quidem, eſt ne detur vacuuꝫ. Proprius autem eſt vt refrigeretur ſanguis, et calidum cordis ⁊ pulmonis, ⁊ omnium pręcordiorum: effectrix cauſa: proxima quidem: eleuatio pulmonis ⁊ pectoris, remota ꝟo: eleuatio ac dilatatio cordis: adhuc remotior: ſanguinis tumefactio: adhuc remotior, calidum cordis ⁊ eius partium: conuertens ſanguinem in ſpiritum ⁊ tumorem. Hęc de inſpiratione ipſius cordis. (De expiratione.)

¶ Quemadmodum autem cum augetur, hec pars attolli ſolet: ita ⁊ cum decreſcit, eandem reſidere neceſſe eſt. atqꝫ ea reſidente, aereꝫ ingreſſum rurſum egredi: aerem inquaꝫ qui dū ingreditur frigidus eſt, dum egreditur calidus, propter contactum caloris hac in parte contenti.

¶ Quemadmodum autem creſcente, eleuatur hęc particula: ⁊ decrementum patiente, neceſſarium demitti. ⁊ demiſſo, exire aerem qui ingreſſus fuit iterum ingredientem quidem frigidum, exeuntem autem calidum, propter tactum calidi exiſtentis in particula hac.

Cōmentariuꝫ ¶ Nunc oſtendit modum expirationis, quę eſt expulſio aeris prius attracti: ⁊ loquitur ſimilitudinarie, ⁊ dicit. Quemadmodum autem creſcente humido in corde, ⁊ tumefacto: hęc particula: quę eſt pulmo eleuatur, ⁊ quidem concomitanter (vt dictum eſt) etiam humido illo patiēte decremētum, ⁊ deponente tumefactionem, neceſſarium eſt pulmonem demitti: ⁊ hoc (vt dictum eſt) cōcomitanter, corde cōpreſſo: pulmone autem demiſſo: neceſſe eſt exire aereꝫ, qui ingreſſus fuit, ⁊ neceſſe eſt iterum atqꝫ iteruꝫ hoc fieri, hoc modo ingredientem quidem frigidum: exeuntem autē calidum. Exit dico calidum propter tactum calidi cordis exiſtentis in particula hac. ſ. corde. Aer enim ille exit calidus, quo tangitur a calido cordis. ¶ Ex his ſequitur: quid ſit expiratio: eſt enim expiratio motus aeris calidi ab intra ad extra, vt recens refrigerans ingrediatur. Huius (vt dictum eſt) plures ſunt cauſę. Cauſa quideꝫ, vt materia ⁊ ſubiectū eſt aer: qui calidus expellitur. Cauſa vt finis, ⁊ gratia refrigerandi, vt recens intret ad refrigerandum: effectrix cauſa, eſt deſcenſus cordis ⁊ pulmonis: deſcenſus ꝟo cauſa, eſt depoſitio tumoris quę eſt in ſanguine: depoſitionis autem cauſa, eſt ingreſſus noui aeris refrigerantis concurrunt ad hoc grauitas deſcendentium: quę cum non poſſint vltro augeri, comprimuntur vt dictum eſt.

¶ Et potiſſimum in hijs quę ſanguinolentum habent pulmonem. eum ſiquidem introrumpere oportet in multos quaſi tubos ⁊ fiſtulas pulmonis: quarum ſingulis, venę adiūctę ſūt. adeo: vt totus pulmo ſanguie plenus videať.

¶ Et maxime habentibus pulmonem ſanguinem habentem. in multas enim, velut canales, concauitates incidere quę in pulmone: quarum ſecus quãcunqꝫ protenſę ſunt vene. ita: vt videať totus pulmo eſſe plenus ſanguie.

¶ Comparat reſpirantia inter ſe, ⁊ oſtendit quę magis reſpirant, ⁊ quę minus, ⁊ dicit. Et maxime neceſſarium eſt trahi, ⁊ expelli aerem his animalibus: quę pulmonem habēt multum ſanguineum. Cuius cauſam affert, ⁊ dicit. In multas enim neceſſe eſt incidere concauitates, velut in cãnales, quę concauitates ſunt in pulmone, ſecus quãcunqꝫ quarum concauitatum protenſę ſunt venę, ita vt videatur totus pulmo eſſe plenus ſanguine. Animalia ꝟo: quorum pulmo nō eſt ita plenus ſanguine, non ita frequenter reſpirant, vt ſuperius diximus. Cōmentariuꝫ

¶ Aeris aūt ingreſſus, reſpiratio vocať: egreſſus, expiratio.

¶ Vocatur autem ingreſſus quidē aeris, reſpiratio: exitus autem, expiratio.

¶ Nunc exponit nomina horum motuuꝫ, qui in reſpiratione ſunt, ⁊ dicit. Vocatur autem ingreſſus quidem aeris, reſpiratio: hoc eſt inſpiratio: exitus autem expiratio: vt proximo libro ſatis dictum eſt. Cōmentariuꝫ

¶ Idqꝫ ſemper continue fit: q̄ꝫdiu animalia viuunt, ⁊ hanc particulam continue mouent. Et ob id: in reſpirando ⁊ expirãdo vita ꝯſiſtit.

¶ Et ſemper vtiqꝫ hoc cōtinue fit: q̄ꝫdiu vtiqꝫ viuunt, ⁊ mouent hanc particulam continue. Et propter hoc: in reſpirando ⁊ expirãdo eſt ipſum viuere.

Eadem est sententia respiratioe ultimo

¶ Secundo declarat, quomodo ſe habet reſpiratio ad animal, quod reſpirat: ⁊ ad eius vitaꝫ: ⁊ dicit. Et ſemper vtiqꝫ hoc continue fit, q̄ꝫdiu vtiqꝫ viuunt ⁊ mouent hanc parti- Cōmentariuꝫ

Ayuntamiento de Madrid

culam continue.ſ.cor ⁊ pulmonem:⁊ propter hoc in reſpirando:⁊ expirando eſt ipſum viuere.

¶ Ad hunc modum:⁊ piſcibus branchie mouentur. nam cum calor ſanguini inditus, per particulas in ſublime ſcandit:attollunt ⁊ brāchie,⁊ aquam admittunt.cū deſcendit ad cor per meatus,⁊ refrigeratus eſt:reſident,⁊ aquā emittunt.Cum autem ſemper ſanguis in corde contentus efferatur:ſemper cor,eu ndez refrigeratum rurſus excipit.

¶ Eodem autem modo:⁊ piſcibus mothus fit branchiarum.eleuato eniz calido quod in ſanguine per partes:eleuantur ⁊ branchie,⁊ pertranſit aqua.deſcendente autem ad cor per poros,⁊ refrigerato:demittunt,⁊ emittūt aquā. Semper autē eleuato eo quod in corde:ſemper ſuſcipit iterum refrigeratum.

Cōmentariuz

¶ Per quandam ſimilitudinem exponit modum refrigerandi in non reſpirantibus,vz,in animalibus,que brāchys refrigerantur:⁊ dicit.Eodem autem modo ⁊ piſcibꝰ fit motus branchiarum.Cuius cauſam affert,⁊ dicit.Eleuato eni calido,quod eſt in ſanguine cordis piſciuz/⁊ per partes ad branchias conterminas:eleuantur,⁊ branchie,⁊ ſic pertrānſit aqua,⁊ refrigerat per contagionem calorem cordis:deſcendente refrigeratione ad cor per poros,⁊ refrigerato corde:demittunt branchias deorſum,⁊ emittunt aquam, ſemper autem eleuato eo qđ in corde calido,ſemꝑ ſuſcipit iterum refrigeratum donec durat vita.

¶ Ex quo etiam fit:vt illis in reſpirando,⁊ his in admittendo humore,finis viuendi ⁊ nō viuendi conſiſtat.De vita igitur ac morte,⁊ ijs pene omnibus que huic cōſiderationi affinia ſunt:dictum eſt.

¶ Quapropter ⁊ illis,viuendi ⁊ non viuendi finis,eſt in reſpirando:⁊ his,in ſuſcipiēdo humidum.De vita igitur ⁊ morte,⁊ de cognatis huius ſpeculationis: fere dictum eſt de omnibus.

Cōmentariuz

¶ Ex his concludit in quo conſiſtit vita piſcium,⁊ dicit. Quapropter ⁊ illis.ſ.reſpirantibus:viuendi ⁊ non viuendi finis eſt in reſpirando,⁊ his.ſ.piſcibus viuendi ⁊ non viuēdi finis eſt in ſuſcipiendo humidum.Demuz epilogat,⁊ dicit.De vita igitur ⁊ morte,⁊ cognatis huius ſpeculationis ſcz iuuentute ⁊ ſenectute:⁊ reſpiratione,fere dictum eſt de omnibus.⁊ dixit fere:vt euitaret arrogantiaz.Per ea,que Ariſtoteles dixit patet ordo in reſpiratione,⁊ in refrigeratione per branchias:nam inſpiratio eſt primus motus,quo aer ad cor trahitur.Cor enim fuit generatum cum ſuo calido:⁊ ſuo humido:ideo in corde fuit facta ſanguinis intumeſcentia primo,ad quaz tractus fuit aer:⁊ ſic prima fuit inſpiratio:aere ꝟo tracto,fuit refrigeratio ſanguinis,⁊ depoſitio tumoris,ad quaz ſequitur expulſio,⁊ ſic expulſio fuit poſt tractionem aeris.Quare expiratio eſt poſt inſpirationem:expulſo ꝟo aere:iterum ſanguis intumeſcit,⁊ nouus aer trahitur:⁊ rurſus refrigerat, ⁊ ſic ſanguis deponit tumorem:⁊ eum expellit:⁊ ſic viciſſim ſemper. Simili ratione fit in refrigeratione per branchias,intumefacto enim ſanguine cordis piſcium, branchie eleuantur intumefacto ſanguine ad ipſas exiſtente:eleuatis autem trahitur aqua,⁊ ſic per contagionem cor refrigeratur:⁊ ſanguis deponit tumorem:⁊ ſic deſcendunt branchie,⁊ pellunt aquam:⁊ iteꝝ fit donec durat vita.¶ Animaduerte in hoc libro illđ Ariſtotelis eſſe difficillimum ꝙ velit reſpirationez fieri a motu ſanguinis,ab aſcenſu quidem inſpirationem,a deſcenſu ꝟo expirationem.Amplius vult cum aſcenſu cordis ⁊ ſanguinis,⁊ cor dilatari,⁊ arterias concorditer,⁊ pulmonem ⁊ pectus,⁊ trahi aerē/condeſcenſu ꝟo cordis ⁊ ſanguinis cor comprimi,arterias conſtringi,⁊ pulmonem ⁊ pectus etiaz, ⁊ aerem expelli.Primum quidem difficile eſt,quoniaz nō eſſet in poteſtate noſtra aliquo tempore tenere anhelitum: cuius contrarium experimur.Et patet cōſequentia/quoniā non eſt in poteſtate noſtra ebullitio ſanguinis,⁊ eius calefactio:⁊ ſic nec intumeſcentia,nec detumeſcētia:⁊ ita nec alia, que he conſequuntur,Qđ ſecundo dicit,eſt difficilius:quoniam(vt medici dicunt)non ſemper eſt concordia omniuz illorum cum pulſu cordis:quoniam non ſemper reſpiratio correſponderet pulſui arteriarum,modo nos videmus aliquando bonum pulſum,⁊ malum anhelitum.Uidemꝰ anhelitum pro certo tempore eſſe voluntarium, pulſum ꝟo arteriarum ⁊ cordis non eſſe voluntarium:⁊ ſic hec cōcordia non videtur congrua:que omnia mihi reddūt poſitionem Ariſtotelis difficilem.verum de his ſatis ſit indicaſſe locum/fortaſſe alſ rē melius dilucidabimus.Et de morte ⁊ vita hactenus. Finis Piſis.XXVIII.May.M.D.XXI.

De ordie in reſpiratōe:⁊ pulſu.

LIBROS DEL DR. L. MARCO

¶ Ariſtotelis de memoria ⁊ reminiſcentia cū Auguſtini Niphi Medices Phi Sueſſani cōmentarijs ad Fabritium Geſualdium Cōcianum Principem.

Prefatio.

CUm oium cōclamatu Fabrici illuſtriſſime itellexerim te nō modo lr̃is, qđ in principe hodie praruꝫ eſt, pollere, verū etiam regendi facultate nimiuꝫ excellere, quippe cum nō ob ꝓpriuꝫ bonū, qđ tyrānicum, ſed ob cōe, qđ regiuꝫ eſt, te ſubditis ꝑeſſe affirment, ne tātę virtutis nomen ſimul cuꝫ corpore depereat, in eius perēneꝫ memoriam hūc nr̃m cōmētarioluꝫ, qui de memoria ⁊ reminiſcētia ab Ariˡᵉ inſcribit̃, publicare volui. Hūc ergo libellū grato aio princeps magnanime accipe. Nam lꝫ paruus ſit, cuꝫ magna tamen animi promptitudine offertur. Uale.

¶ Ariſtotelis de memoria ⁊ reminiſcentia, cū Auguſtini Niphi Medices Phi Sueſſani commentarijs.

QUid ſit memoria ⁊ meminiſſe, quaqꝫ de cauſa fiat, ⁊ ad quā ꝑtē animę iſthęc affectio referēda ſit, necnon quid reminiſcentia ⁊ reminiſci: explicādum eſt. Quippe cum nō ijdem memoria ꝓcellāt ⁊ facile reminiſcantur: ſed magna ex parte q tardo hebetiqꝫ ſunt ingenio memorioſiores ſint, qui celeri ac docili reminiſcentiores.

DE memoria aūt ⁊ ipo meminiſſe, dicenduꝫ quid eſt, ⁊ ꝓpter quam cauſam ſit, ⁊ qua animę partium hęc accidit paſſio: ⁊ ipſuꝫ reminiſci. Nō enim ijdē ſunt memoratiui ⁊ reminiſcitiui: ſed frequenter magis memoratiui qdem qui tardi, magis reminiſcitiui autē qui veloces ⁊ bene diſcētes.

Cōmentariũ pᵐ

MOre boni oratoris Ariˡᵉˢ in hoc libello ꝑmo ꝑmittit intētionē, ⁊ cauſaꝫ itētionis, deīde ibi[Primū igit̃]accedit ad narrationē. De ꝑma parte ꝑmittit agere de memoria, ⁊ meminiſſe: ⁊ 2° de reminiſcentia, ⁊ reminiſci, qm̄ non ſunt idē: ⁊ volens de vtriſq; agere, ꝑmittit agere qđ ſint, ⁊ quas ob cauſas habeant̃, ⁊ ad quā ꝑtem aīę pertineāt, vñ dicit. De memoria aūt ⁊ ipſo meminiſſe, dōꝫ quid eſt, ⁊ ꝑꝑ quam cām ſit, ⁊ qua aīę ꝑtiuꝫ hęc paſſio accidat, ſilr̄ rōne dōm de reminiſcētia, ⁊ ipſo reminiſci, ⁊ qđ ſit, ⁊ ꝑꝑ quā cām fiat, ⁊ qua aīę ꝑte nobis accidat. Reddit aūt cām, cur de his duobꝰ ſeorſuꝫ agēdū ſit: ⁊ dicit. Nō eni ydē ſunt memoratiui, ⁊ reminiſcitiui, ſed frequēter magis rememoratiui, q tardi ſūt igenio ad addiſcēdū. Mag̃ aūt reminiſcitiui q ingenio veloces, ⁊ bñ ⁊ facile diſcētes ſt. ¶ Quo qdeꝫ ad ꝟba attinet, ꝑ memoriā itelligit habitū vel potentiā, per meminiſſe ꝟo actū memorię accepit. Silr̄ mō per reminiſcētiaꝫ ⁊ reminiſci. ¶ Quo ꝟo ad dīam, aīaduerte, ꝑ diſcentes itelligit ex ſe, vel ꝑceptoribus facile iuenientes, ⁊ qm̄ inuenire ex ſe, aut diſcere ab alijs ꝯſiſtit in ſuſcipere, iō ⁊ inuētiui ⁊ facile diſciplinabiles, facile ſuſceptiui ſūt imꝑſſionū. At qui facile imꝑſſiones ſuſcipiūt, nō bene detinent. vt ex dīa corpoꝝ ꝑſpicuū eſt: dura eni bene detinent, male aūt ſuſcipiūt. Mollia ꝟo ꝯ bene ſuſcipiunt, male detinent: quare nō eſt idē memoratiuuꝫ, ⁊ reminiſcitiuū. Dixit auteꝫ frequēter, qm̄ ex optima ſpirituū habitudine ꝯtingit idē eē vtrūq; (vt poſtea dicemus) ⁊ q̃a memorari eſt qđ acceptū eſt ſeruare, reminiſci ꝟo eſt, quędā inuētio iterum eius, qđ prius ſuſceptū eſt, ideo pro maiore ꝑte differunt.

¶ Ac primū qdē q̄ ſint ea q̄ memorię ſubijciūtur, cōſideremus addecet: cuꝫ ſoleat in hoc error intercidere.

¶ Primum igitur accipiēdum eſt: qualia ſunt memorabilia. ſępe enim decipit hoc.

¶ Nūc accedit ad narrationē, ⁊ ordinat ſe, ⁊ ſumit quę pręmittēda ſunt, ⁊ dicit. Primū igit̃ accipiēdū eſt: q̄lia ſint memorabilia. Cuiꝰ rōnē aſſignat, ⁊ dicit. Sępe eni decipit h̔, h̔ eſt (vt Themiſtiꝰ exponit) ſępe accidit error, adeo vt ignoret̃ qđ ſit memorabile. Ideo opꝫ ꝑmittere q̄lia ſint memorabilia. Putāt eni nonnulli aliq̄ eē memorabilia, q̄ reuera nō ſunt. Et aſſignauit Themiſtiꝰ aliā cām, q̃a obiecta ſunt notiora actibꝰ, ⁊ actꝰ potētijs, vt libro de ſenſu ⁊ ſenſibilibꝰ demōſtratū eſt: ideo opꝫ accipe q̄ memorabilia ſint, vt itelligamꝰ qđ ſit memoria, ac meminiſſe. h̔ de ordie, ⁊ cā ordis. — Cōmentarius

¶ Nā neqꝫ futura meminiſſe poſſumꝰ: ſꝫ opinari, vel ſperare. quo ēt in genere ſcientia q̄daꝫ ꝑſagādi hꝫ: quā nōnulli diuinationē appellāt.

¶ Neqꝫ eni futurū ꝯtigit meminiſſe: ſꝫ eſt opinabile ⁊ ſperabile. erit aūt vtiqꝫ ⁊ ſcia q̄dā ſperatiua: quēadmodū q̃dā diuinatiuā dicunt.

¶ Cū accepit eē neceſſariū ſcire qđ ſit memorabile ad ſciaꝫ de memoria, ⁊ de ipo meminiſſe, nūc exeq̄t̃: ⁊ primo ſumit hāc ꝯneꝫ futura nō ſūt memorabilia, ⁊ nec memoria eſt futuroꝝ, vñ dic̃. Neq; eni futuroꝝ ꝯtingit eē memoriam, aut ꝯtigit meminiſſe: ſed bñ ꝯtigit futuroꝝ eē opionē ⁊ ſpem, ⁊ ſic ꝯtingit futurū eē ſperabile, ⁊ opinabile. Ampliꝰ erit futuroꝝ ſcia: q̄dā elpiſtica, h̔ eſt ſcia ꝑſagiendi, quā q̃dam manticen, h̔ eſt diuinationē appellāt. ¶ Quo qdeꝫ ad ꝟba attinet, de futuris pōt eē opio ⁊ ſpes, opio qdeꝫ ex ꝑte virtutis cognoſcitiuę, dū aliqs ꝑ virtutē cognoſcitiuā opinat̃ aliqđ eē futurū. Spes ꝟo ex ꝑte virtutis deſideratiuę, ſiue appetitiuę, dū aliquis ſperat, qđ appetit. De futuris ēt (vt Ariˡᵉˢ inq̄t) videt̃ ſcia elpiſtica, qđ verbū in tranſlationibꝰ veteribus, ſperatiua legit̃. Meliꝰ aūt exiſtimatiua: eſt eniꝫ ſcia elpiſtica ſciētia ꝑſagiēdi futura, vt aſtronomia, ⁊ alię multę, hāc ſciaꝫ ꝑſagiēdi futura, veteres appellarūt māticen, h̔ ē diuinationē, q̄ plura noīa habuit, put ꝑ diuīſa ſigna fit, q̄.n. fit ꝑ ſtellas, aſtronomia dr̄, q̄ ꝑ terraꝫ geomantia, ⁊ in cęteris ſilr̄ rōne dcm̄ eſt. ¶ Quo ꝟo ad reꝫ ꝑtinet, dubitat̃ qm̄ lꝫ ſpes, ⁊ opio poſſint eē de futuris, tñ nulla ſcia videt̃ poſſe eē de futuris, cū ſcia ſit neceſſarioꝝ, at futura ſūt ꝯtigentia. Ariˡᵉˢ 1° libro de gnōne ſoluit q̄ōnē iſtā diligēter. Dixit eni ꝙ futura, q̄ hñt cauſas determinatas, ⁊ non ipedibiles, bñ ſunt ſcibilia, qm̄ ſunt nec̃ia, ⁊ nō pñt aliter eē, vt ortꝰ ſyderū, ⁊ futura eſſe anni tēpora. Uer eni hꝫ cām determinataꝫ: quę ſꝫm nām non eſt impedibilis, ideo poſſumus ſcire — Cōmentarium

nunc in hyeme ver eſſe futurū. Amplius poſſumus ſcire ħ anno eclipſim ſolis futurā, qm̄ ſcimus cām non impedibilem. Futura ꝟo quę habēt cauſas determinatas ſed impedibiles, nō ſunt ſcibilia niſi vt in pluribus, vt ſub cane eſſe vredinē, ⁊ hoīem naſci quinque digitis: ſimplr̄ autē hęc ſciri nō poſſunt, qm̄ dato ꝙ ſciamus cauſas, cauſę ſunt impedibiles. Futura deniqꝫ, quę nō habēt cauſas determinatas hęc ſcibilia ſunt, qm̄ nō ſunt ſcibilia. De fortuitis eniȝ ſciaȝ, quā habemus, eſt ꝙ non ſint ſcibilia. Uerum de his ad librum de generatione z^m.

¶ Neqȝ inſtantia memoria cōplecti ſolemus: ſed ſenſu. naȝ ſenſu neqȝ futura, neqȝ pręterita cognoſcimus: ſed dūtaxat pręſentia.

¶ Neqȝ p̄ſentis eſt: ſed ſenſus. hoc enī neqȝ futurum, neqȝ factū cognoſcimus: ſed tm̄ p̄ns.

Cōmentariuȝ ¶ Secūda concluſio meminiſſe non eſt pręſentium, ſed ſenſus eſt pręſentium, vnde dicit. Neqꝫ pręſentis eſt memoria aut meminiſſe, ſed ſenſus, hoc enī. ſ. ſenſus, neqꝫ futurū neqꝫ factum cognoſcit, hoc eſt pręteritum, ſed tm̄ p̄ſens.

¶ Pręterita ꝟo: mādari memorię queūt. Qd̄ autē pręſens eſt cū adeſt, vt hoc albū cū cernit oculis: nemo ſe meminiſſe dixerit. ħ nec qd̄ cōtēplat: cū qd aīo verſat ſpeculaturqꝫ. ſed alterū, ſentire ſolū: alteruȝ, diſcere ac meditari. At cū ſciam ſenſumue ſine actiōe tenet: tuȝ demū meminiſſe qppiā credit, ceu angulos triāguli duob⁹ rectis pares eē. tuȝ qa id aliqn̄ ſpeculatus eſt aut cōdidicit: tuȝ qꝛ ita accepit aut vidit aut cuiuſpiam ſenſus opera depręhēdit. ſemper enim cum quis aliquid meminit: ſecuȝ dicat oportet, hoc ſe antea aliquando audiuiſſe aut ſenſiſſe, aut deniqȝ itellexiſſe.

¶ Memoria aūt: facti eſt. Pręſens aūt cū adeſt, vt hoc albū cū aliqs videt: nullus vtiqȝ dicet meminiſſe. neqȝ qd̄ cōſiderat: cū eſt conſiderās ⁊ intelligens. ſed hoc qdem, ſentire dic̄: illud autē, ſcire ſolum. Cū ꝟo ſine actib⁹ ſciaȝ ⁊ ſenſum hȝ: ſic meminit eos qui trianguli ꝙ duob⁹ rectis equales. hoc qdem ꝙ didicit aut ſpeculat⁹ fuit: illud ꝟo ꝙ audiuit aut vidit aut aliquid tale. ſemꝑ enim cum ſm ipſum meminiſſe agit: ſic in anima dicit, ꝙ hoc prius audiuit aut ſenſit, aut intellexit.

Cōmentariuȝ ¶ Nūc ſm Themiſtium Ari^les concludit, quorū ſit memoria: ⁊ cām affert ex vſu loquentium, ſic enim ꝓbantur noīuȝ ſignificationes, legit auteȝ Themiſtius verba hęc illatiue, ⁊ ſic opȝ legere autē/ pro igit̄: ⁊ verbū illud/ autem, cum dicit. Pręſens autem/ legit cauſaliter pro quoniam, vt ſit ſenſus. Memoria igit̄ facti/ hoc eſt pręteriti eſt, eſt eniȝ memoria alicuius, ⁊ non futuri, neqꝫ pręſentis, ergo p̄teriti. Qꝛ memoria ſit pręſentis: ꝓbat ex vſu viuentium, ⁊ lege autem/ ꝓ quoniā, vt Themiſtius inuit, hoc pacto, quoniaȝ cuȝ adeſt pręſens, vt cū aliquid videt hoc albū, vȝ, ouū, nullus vtiqꝫ, dum videt, dicet vtiqꝫ oui meminiſſe, vnde Themiſti⁹ dic̄. id quod adeſt, quod tenetur: qd̄ ſenſu vſurpatur, qd̄ oculis cernitur, nemo ſe recordari dixerit. neqꝫ qd̄ conſiderat̄, cuȝ aliquis illud conſiderans ⁊ intelligens eſt, ſed hoc quideȝ. ſ. ouum dicet ſe ſentire, vel videre: illud autem, qd̄ intelligit dicet ſe ſcire ſolum/ hoc eſt aut diſcere, aut meditari. Cū ꝟo ſine actibus quis habet ſcientiam, ⁊ ſenſum: hoc eſt cū actibus ceſſantibus quis habet habituȝ, qui eſt aut ſcientia, aut ſenſus/ vtputa dormiens, ſic meminit eos triāguli angulos, ꝙ duobus rectis ęquales ſint, ⁊ ſic meminit/ hoc quidem. ſ. triangulum habere angulos ęquales duobus rectis, ꝙ didicit. ſ. a pręceptore: aut ꝙ hoc ipſe per ſeipſuȝ inuentiōe ſpeculatus eſt. Illud ꝟo meminit, ꝙ audiuit, ſi fuit ſonoꝝ, vel attinens ad vocem, aut vidit, ſi fuerit attinens ad viſibile, aut aliquid tale, ſi attinet ad alium ſenſum. Semꝑ eniȝ cuȝ aliquis ſm ipſum agit meminiſſe, hoc eſt, ſemper eniȝ cum quis in ſeipſo aliquid meminit, ſic anima eius dicit, ꝙ hoc prius audiuit, aut ſenſit, aut intellexit. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, Themiſtius verba illa, [cum ſm ipſuȝ meminiſſe] intelligit, cum aliquis reſpicit ad imaginem non alteri⁹ rei: ſed eius, quā olim accepit. q. d. Semper eniȝ aliquis meminit aliquid ſm ipſum/ hoc eſt reſpiciēdo ad illius imaginē, ⁊ non ad imaginem alterius, ſic anima memorię adhibet: tempus p̄teritum. Non enim adhibet pręteritum tempus rei: ſed appręhenſioni illius rei. Stat enim nos habere memoriaȝ rei, quę nunc eſt, ſed quę prius app̄henſa eſt. ¶ Sȝ dubitant quoniaȝ nos meminimus deum ⁊ ſolem, qui ſemper ſunt pręſentes. ergo memoria eſt pręſentium. Amplius meminimus naualis belli: de quo heri conſultauimus: ⁊ tm̄ nauale bellum eſt futurum: ⁊ ſic videtur ꝙ memoria eſt futuri, ⁊ p̄ſentis. ¶ Pro ſolutione accipiendū eſt, ꝙ actus memorandi cadit ſupra tria obiectiue. ſ. ſupra rem al's appręhenſam, ⁊ ſupra actum quo illa res al's fuit appręhenſa: ⁊ ſupra tempus, in quo fuit ille actus app̄henſionis. Qui enī meminit obiectiue hęc tria proſpectat, vt experiētia docet. Hinc ad memoriam ſex concurrūt, tria obiecta, quę reprę ſentantur in actu memorię. ſ. res al's appręhēſa: actus, quos al's appręhendebatur, ⁊ tempus in quo olim appręhendebatur: ⁊ tres ratiōes repręſentatiuę, quę illa tria ei, qui meminit/ repręſentant. Ratio, quę repręſentat rem, dicit̄ ſpecies. Ratio ꝟo quę repręſentat, actum, quo al's rem appręhendebamus: dicitur intentio: ratio quę rep̄ſentat tp̄s: quo rem al's appręhendebamus: nomen non habet apud iuniores. Uerum in libris de anima diſputauimus, vtrum iſtę tres rationes repręſentatiuę ſint vna, vt ſpecies rei appręhenſę tm̄, ⁊ ſolum ratione differant, an ſint tres intentiones ſm rem diuerſę, ſed quoniam iſtud propoſituȝ non variat, tranſeat. Tunc dicendum ꝙ vel memoria eſt de rationib⁹ repręſentatiuis, quę illa tria repręſentant, vel de ipſis tribus repręſentatis, quę per illa tria repręſentantur. Si memoria accipitur, vt eſt rationum, quę repręſentant, ſemper eſt pręſentium. naȝ niſi illę rationes repręſentatiuę de pręſenti eſſent in virtute memoratiua vel phātaſtica: nūqꝫ ducerēt ad aliquē actū cognoſcēdi: ⁊ ſic neqꝫ Ari^les, neqꝫ Themiſtius loquit̄. At ſi memoria accipit̄, vt eſt rerū, q̄ ꝑ illas rōnes rep̄ntant̄: ſic pōt eſſe pręteritoꝝ, ſi illę res p̄terierūt, ⁊ p̄ntiuȝ, ſi illę res adhuc adſunt in rerū nā: ⁊ futuroꝝ ſi illę res ſint futurę. Eſt enī memoria naualis belli, de q̄ heri cōſultauimus: lȝ nōdum ſit nauale bellum. At ſi memoria eſt aliarum rerum repręſentatarum. ſ. temporis, ⁊ actus app̄hendendi, tunc pręteritorum eſt memoria. Non enim dicimur meminiſſe viſionis/ quę nunc alicuius rei eſt, nemo. n. (vt Themiſtius inquit) dicit meminiſſe ꝙ nunc videt, aut nunc audit, ſed ꝙ vidit ꝑ viſionē p̄teritā: ⁊ in tēpore p̄terito, ⁊ hęc eſt mens Ari^lis ⁊ Themiſtij. Hāc dilucidationē olfecit expoſitor qui aſſerit memoriam eē de p̄terito quo ad app̄hēſioneȝ, non aūt quo ad exn̄tiā. Quo eniȝ ad exn̄tiam poteſt eſſe pręſentis ⁊ pręteriti, ⁊ futuri, quo autem ad app̄henſionem, non poteſt eſſe, niſi pręteriti.

¶ Eſt igitur

Est igit̃ memoria, neq; ſenſus, neq; exiſtimatio: ſed alicuiꝰ hoꝝ habitꝰ aut affectio, cũ iã aliquãtiſper iſederit. Preſentium ꝟo in tp̃e p̃ñti memoria nõ eſt, queadmoduꝫ dixĩmꝰ: ꝫ eorũdẽ ſenſus eſt, futuroꝝ ſpes, p̃teritoꝝ memoria. Quãobrem memoria omnis: non niſi elapſo quodam temporis curriculo exultat.

Eſt igit̃ memoria, neq; ſenſus, neq; exiſtimatio: ꝫ hoꝝ alicuiꝰ aut habitus aut paſſio, cũ factũ fuerit tp̃s. Ipſiꝰ aũt nũc, in ipſo nũc: nõ eſt memoria, ſic dc̃m ⁊ priꝰ eſt: ſed p̃ñtis q̃dẽ: ſenſus. futuri ꝟo: ſpes. facti aũt: memoria. Unde: poſt tempus, memoria omnis.

Cõmentariuꝫ — Ex his deducit, q̃d ſit memoria: ⁊ p̃ q̃d non ſit, ⁊ dicit. Eſt igit̃ memoria neq; ſenſus, neq; exiſtimatio: ꝫ eſt neq; ip̃m ſentire: neq; ip̃m exiſtimare, aut opinari: neq; intelligere, vt addit Themiſtiꝰ. Deide quid ſit exponit, ⁊ dic̃. Sꝫ eſt aut paſſio, aut habitꝰ, alicuiꝰ eoꝝ. ſ. aut ipſiꝰ ſentire, aut ipſiꝰ exiſtimare, cũ factũ / ꝫ eſt p̃teritũ fuerit tp̃s. Themiſtiꝰ ſic itelligit, memoria eſt ſpectrũ derelictũ in aĩa ex imp̃ſſiõe, q̃ facta fuit in p̃terito. Ergo ꝯm Themiſtiũ id cuiꝰ eſt memoria eſt ip̃m ſentire, aut exiſtimare, aut intelligere, qđ fuit al's in p̃terito, ſpectrũ ꝫ eſt ſpẽs, ⁊ notio, q̃ illđ rep̃ñtat derelictuꝫ in aĩa, eſt memoria. Aiaduerte tñ ꝙ memoria p̃ot accipi, aut ꝓ nãli virtute aĩe: cuiꝰ organũ ꝯm medicos eſt vltimus cerebri vẽtriculus, ⁊ ſic memoria eſt potẽtia: ⁊ ꝫ pacto non loq̃tur Themiſtiꝰ, nec Ariˡᵉˢ, ⁊ p̃ot accipi memoria ꝓ actu rep̃ñtato ꝑ ſpectrũ oliꝫ in aĩa derelictũ: vt ſi ego nũc recordarer me cenaſſe heri cũ amico, hic actꝰ memoria dĩ actualis. Memoria eñi ꝫ pacto eſt recordatio ipſa actualis, q̃ ſit eius, qđ p̃ceſſit: ⁊ nec ſic loquunt̃ Ariˡᵉˢ ⁊ Themiſtiꝰ. 3º p̃ot accipi ꝓ ſpectro ac ſpe, que rep̃ñtat actũ app̃hẽſiõis alicuius rei: q in p̃terito fuit, ⁊ ſic memoria accipit̃ ab Ariſtoˡᵉ ⁊ Themiſtio: hec eñi p̃ot eẽ in dormiẽte, recordatio aũt non niſi in vigilãte. Dixit aũt habitꝰ vel paſſio: qm̃ ſpectrũ p̃ot eẽ fixũ: ⁊ facile mobile. Si eñi eſt fixũ, dĩ ſpectrũ illđ habitus. ſi dĩ mobile, dĩ diſp̃õ. Cꝫ aũt memoria ſit ipſiꝰ ſentire, vel ipſius exiſtimare, vt fuit in p̃terito / ꝓbat, ⁊ lege autẽ / ꝓ qm̃, vt inuit Themiſtiꝰ: ipſiꝰ eñi nunc p̃ñtis vt ipſiꝰ videre, qđ eſt nũc, in ipſo nũc, nõ eſt memoria ſic ẽt dc̃m eſt prius: ſed p̃ñtis q̃dẽ ſenſus, futuri ꝟo ſpẽs, ⁊ opio, facti aũt ⁊ p̃teriti memoria. ¶ Ex his ꝯcludit, ꝙ oĩs memoria eſt poſt tẽpus, ꝫ eſt, eſt ſpectruꝫ qđ derelinquit̃ ex app̃hẽſiõe poſt tẽpus in quo fuit illa app̃hẽſio, ⁊ vt dc̃m eſt, nõ tm̃ ſpectrum memoria eſt, ſed potẽtia nãlis aĩe, mediãte qua ſpectruꝫ in aĩa derelinquit̃, nec tm̃ ſpectrum ⁊ potentia memoria dici p̃ñt, ſꝫ recordatio eiꝰ app̃hẽſionis, q̃ in p̃terito p̃ceſſit. Hinc pꝫ ꝙ ſpectrũ vno mõ eſt memoria, vt. ſ. in p̃terito eſt ex app̃rehẽſiõe derelictũ, alio mõ nõ eſt memoria, ſꝫ intentio, vt nũc p̃mo rep̃ſentat app̃henſionẽ vel rem app̃hẽſaꝫ. Quid igitur ſit memoria, ex his patet.

Hinc fit vt q̃ aĩalia tp̃is ſenſum hẽant, ea ſola meminiſſe poſſint: ⁊ eadem anime particula, qua illud ſentiant.

Quare quecũq; tp̃s ſentiunt, hec ſola aĩalia meminerunt: ⁊ iſto quo ſentiunt.

Cõmentariuꝫ — Ex hac definitiõe ꝯcludit, q̃ aĩalia meminerũt, ⁊ q̃ non: ⁊ dicit. Quare q̃cũq; tp̃s ſentiũt, hec ſola aĩalia meminerunt, ⁊ ea virtute meminerũt, quo ⁊ tp̃s ſenſerũt, vñ Themiſtiꝰ dicit. Aĩalia non meminiſſe alia p̃te aĩe q̃ ſenſuali, qm̃ non alia p̃te q̃ ſenſuali tp̃s ſentiũt. Hoc ꝓbat Themiſtius exẽplo: nã ſi aſinus ſup̃iore anno in foueã occiderit, ⁊ hodie locũ videat, recordabit̃. Muſca aũt, que (vt dĩ) caret memoria ⁊ cognitiõe tp̃is, ſi pellat̃ flabello / iterũ redit, qm̃ nõ recordat̃. ¶ Sꝫ dubitat̃, qm̃ nõ videt̃ verũ bruta tp̃s cognoſcere, qm̃ 4º phyſicoꝝ itellꝰus tp̃s cognoſcit. Rñdet Themiſtius, ꝙ bruta dĩnt ab hoĩe in cognoſcẽdo tẽpus, qm̃ hõ meminit nõ ſolũ ſe vidiſſe aliq̃ñ, aut audiuiſſe / ſed ẽt futurũ tp̃s a p̃terito diſcernit: bruta aũt lꝫ ſe modo corruere, aut olim corruiſſe: nõ tñ futurũ tp̃s aut p̃ñs a p̃terito diſcriminat. Preterea eſt alia dr̃ia, ꝙ hõ recordari ſe p̃cipit, muta ãt aĩalia nequaq̃. Sꝫ dices cur dixit [q̃cũq; tp̃s ſentiũt, hec ſola aĩalia meminerunt.] Utrum ſint aliq̃ que tp̃s non ſentiẽtia, meminerũt? Reſpõdet Themiſtiꝰ, ꝙ animantes alie memoroſiores ceteris ſũt, vt q̃bus purgatior, ⁊ abſolutior ⁊ p̃fectior imaginatio eſt: vt apes, ⁊ colũbe: ⁊ id genus. Alie ꝯ ĩmemores atq; obliuioſe, q̃bus imaginatio offenſa ac turbulẽta obtinet̃: vt ꝟmes ⁊ muſce, p̃ᵃ tẽpus percipiũt, vt dictum eſt. ſecũda tempus non percipiunt. — Que tp̃s nõ ſentiũt ⁊ memoria carẽt.

Sꝫ cũ de imagiatiõe retro dictuꝫ ſit in libris de aĩa, ⁊ fieri nõ poſſe vt ſine phãtaſmate q̃c̃q; intelligat̃ (itelligẽti eñi euenit cum q̃d itelligit: qđ nobis cũ figurã quãpiã delineamꝰ. naꝫ q̃uis nullus nobis vſus ſit p̃finite magnitudis: deſcribimꝰ tñ triãguluꝫ cõſtituta certaq; q̃titate. pari quoq; mõ ⁊ ille, q̃uis qđ q̃tũ nõ ſit intelligat: quãtũ tñ ꝓponit ſibi ⁊ q̃ſi ſubiĩce oculis, ꝫ nõ vt q̃tũ itelligit. ꝙ ſi ſuapte nã quantũ ſit, ifinitũ tñ ideterminatũq;: ſibi quantuꝫ finitum quidem atq; determinatum preſentat, intelligit ꝟo vt quantum ſolum. — Nihil sine phãtasmate põt intelligi.

Qm̃ aũt de phãtaſia prius in ĩjs q̃ ſũt de aĩa dc̃m eſt, ⁊ ꝙ itelligere nõ eſt ſine phãtaſmate (accidit eñi eadẽ paſſio in itelligẽdo: q̃ q̃deꝫ ⁊ in deſcribẽdo. ibi eñi nulla vtẽtes quãtitate trigoni determinata: tñ finitũ ꝯm q̃titatẽ deſcribimus. ⁊ itelligẽs ſilr etſi nõ itelligit quãtum: ponit tñ añ oculos quãtũ, itelligit aũt non ꝯm ꝙ quãtũ eſt. ſi aũt nã ſit quãtoꝝ, infinitoꝝ aũt: ponit quidem quantuꝫ determinatum, intelligit autem ꝯm ꝙ quantum ſolum.

Cõmentariuꝫ — Quid ſit memoria, ex hiſce p̃ſpicuũ eſt, nũc ad quam aĩe p̃tẽ attineat memoria / itẽdit declarare, ⁊ p̃mittit q̃tuor ꝓloquia, p̃tim alibi, p̃tim hic declarata: ⁊ textꝰ (vt mihi vĩ) ſuſpẽſiuus eſt vſq; ibi [q̃re manifeſtũ eſt.] p̃ᵐ ergo ꝓloquiuꝫ eſt ꝙ phãtaſia ſit motꝰ factꝰ a ſenſu ꝯm actũ: ⁊ tu intelligas hoc ſumẽdo phãtaſiã nõ ꝓ potẽtia aĩe nãli, hec eñi nõ motus eſt, ſed virtꝰ ⁊ potẽtia qua moueri poſſumꝰ a ſenſu exteriori ꝯm actũ: ſed ꝓ ipſo phãtaſiari ꝫ ꝓloquiuꝫ inuit, ⁊ non explicat, vñ dic̃. Qm̃ aũt de phãtaſia prius in his, q̃ ſunt de aĩa dc̃m eſt, vbi definita ſubaudi eſt, ꝙ ſit motꝰ factꝰ a ſenſu ꝯm actũ / hoc eſt ꝓloquiũ. 2ᵐ ꝟo ꝓloquiuꝫ eſt, ꝙ itelligere nõ eſt ſine phãtaſmate. vñ dicit. Et ꝙ itelligere nõ eſt ſine phãtaſmate: ⁊ hic ꝑ phãtaſma (vt mihi videt̃) ſingulare phãtaſiatũ, vt ita loquar, ĩtelligas. Phãtaſma eniꝫ apud Peripatheticos aliq̃ñ capit̃ formal'r pro notiõe ⁊ ſpectro exñte in virtute phãtaſtica: quo phãtaſiamur ſingulare: cuius eſt: quã Auer. vbiq; itẽtiõnẽ imagiatã vocat. Aliq̃ñ accipit̃ obiectiue ꝓ ipſo ſingulari ꝓ tale ſpectrũ, ac ſpẽꝫ phã

BIBLIOTECA MUNICIPAL MADRID

Ayuntamiento de Madrid

taſticę repñſentatuꝫ:⁊ ſic accipit Ariˡᵉˢ.Tūc ꝓloquiū poteſt vno mō ītelligi,ꝙ nos nō poſſumus aliq̄d ꝑ itellectū ītelligere,quin ꝑ phātaſticā phātaſma,h̄ eſt ſingulare phātaſiabile illiꝰ phātaſiemur,veluti nō poſſumꝰ itelligere hoiem,quin hūc hoiem imaginemur,neqꝫ aial,q̄n ꝑ imaginariam imaginemur h̄ aial.Et hoc verū eſt,⁊ pōt itelligi ꝙ ꝑ itellectū nihil poſſumus ītelligere,q̄n ꝑ itellectū illō itelligamꝰ in ſingulari phātaſiato.Ueluti viſus nō poteſt videre colores,q̄n illos videat in pariete,ita vt q̄ſi vna viſione videat colores ꝑ ſe:ꝑ accñs aūt parietē:eodē mō nō poſſumꝰ per intellectū ītelligere hoiēꝫ,q̄n per itellectū hoieꝫ itelligamꝰ in h̄ vel illo hoie,quē imaginamur.Eſt enim hō in h̄ hoie phātaſiabili,ſic coloꝛ q̄ſi in pariete,nā paries eſt obiectū ꝑ accñs viſus,⁊ hic hō obiectū ꝑ accñs itellꝰus:⁊ h̄ pacto ꝓloquiū verum eſt:⁊ Ariˡᵉˢ ipſo ſic vtit̄.vñ dic̄.Accidit enī eadem paſſio in ītelligēdo,quę q̄dē ⁊ in deſcribēdo,h̄ eſt eodē mō itellectus ītelligit,vt deſcribēs figurā ſe hꝫ ad dſcriptionē figurę:qō exponit ⁊ dicit.Ibi enī in deſcriptiōe figurę nos nulla vtētes determiata trianguli q̄ṫitate,qm̄ nō intēdimus loq̄ de triāgulo tātę vel tātę q̄ṫitatis,ſed ītēdimꝰ demōſtrare de triāgulo ſimpl'r ꝙ hēat tres angulos ęq̄les duobꝰ rectis,⁊ tñ nō poſſumus h̄ demonſtrare,niſi deſcribamus triāgulū finitū ꝭꝫ quātitatē,ita ēt ⁊ itelligēs ſimpl'r ſe hꝫ,nā lꝫ intell'us nō itelligat quātū,tñ ponit ante oculos quātū,vt in illo phātaſiato itelligat vniu'e:qō q̄dē itelligit nō ꝭm qō quātū:ſed vl'iter.Ubi cā.Si itell'us vult itelligere hoiem,itelligit hoiem in hoie bicubito:ꝑ phātaſticā ꝯceptū:lꝫ nō hoiem bicubitū intell'us itelligat,ſꝫ hoieꝫ.Et addit,ꝙ ſi illud qō itell'us vult itelligere ſit nā quātoꝝ:⁊ infinitoꝝ,intell'us volēs illō itelligere loco illiꝰ ponit añ phantaſticā vim quātū determinatū:nō itelligēs illud ꝭm dterminationē quāti,ſed ꝭm qō quātū ſolū:⁊ vl'iter.Per h̄ vult hr̄e ꝙ vl'ia,⁊ oia q̄ itell'us itelligit ſint in phātaſmatibus:vt colores in pariete:ita vt queādmodū nō ꝯtingit videre colores niſi in pariete:ſic nō ꝯtingit itellectū itelligere aliquid niſi illō ſit in phātaſmatibꝰ.Et ita vult hr̄e oia intelligibilia eē in phātaſiabilibꝰ,vt Themiſtiꝰ inuit.Utrū ꝟo itell's intelligat diuiſibilia ⁊ quāta:⁊ quo modo in libᵒ 3ᵒ de aīa ſatis abunde diſputauimus:nunc autē hęc ſupponantur.

¶ Cęterū quā ob cām quę ſub tꝑe nō ſunt ſine mole ⁊ tempoꝛe intelligi non poſſint:alio quidem loco dōm eſt.

¶ Propter quā igit̄ cām non contingit intelligere aliquid ſine cōtinuo,neqꝫ ſine tꝑe quę nō in tempoꝛe ſunt:alia ratio.

Cōmentariuꝫ ¶ Excuſat ſe a foꝛtiſſima q̄ōne:nā nos ītelligimꝰ q̄dā,q̄ non ſunt in tꝑe:vt ſubās ſeꝑatas ſaltē q̄d nō ſunt:⁊ tñ illas nō intelligimus ſine phātaſmate aliquo aliciuꝰ effectꝰ illarū ſubſtātiarū:qō phātaſma eſt in ꝯtinuo ⁊ tꝑe. Intelligimꝰ enim pꝛimū motoꝛē eē ęternū ꝑ itellectionē motꝰ cęleſtis,q̄ eſt in ꝯtinuo.ſ.in coꝛꝑe cęleſti,⁊ in tꝑe,⁊ tñ p̄mus motꝰ,q̄ itelligitur,nec eſt in tꝑe,nec in aliq̄ ꝯtinuo.Ideo q̄rit̄ quō fieri poteſt iſtud.Excuſat ḡ ſe ⁊ dicit.Propter quā aūt cām nō contingit itelligere aliq̄d eoꝝ q̄ nō ſūt in tꝑe ſine ꝯtinuo ⁊ tempoꝛe.Alia rō eſt,⁊ nō hic exquirenda:ſed 3ᵒ libᵒ de aīa,⁊ 8ᵒ phyſicoꝛū:nūc ꝟo ſit dictum intantū.

¶ Neceſſe autem eſt eadē nos amplitudineꝫ ⁊ motuꝫ parte cognoſcere,qua ⁊ tempus.

¶ Magnitudinem autem ⁊ motuꝫ cognoſcere neceſſe eſt:quo ⁊ tempus.

Cōmentariuꝫ ¶ Tertiū ꝓloquiū eſt,ꝙ magnitudo motꝰ ⁊ ipm̄ tp̄s eadeꝫ ꝑte animę cognoſcunt̄.ſ.ſenſu:ſunt enī ſenſibilia cōia,q̄ ſenſu cognoſci pñt.Signū aūt qm̄ ⁊ bꝛuta illa cognoſcūt,q̄ nō hñt niſi ſenſus:quę ꝟo ſint ſenſibilia cōia,⁊ q̄ ꝓp̄a:⁊ q̄ per accñs 2ᵒ de aīa dcm̄ eſt,hoc enī accipiat̄,vt ꝓloquium.

¶ Unde conſtat:hoꝝ notitiam ad pꝛimariū illum pꝛincipemqꝫ ſenſum pertinere.)

¶ Et phātaſma:cōis ſenſus paſſio eſt.

Cōmentariuꝫ ¶ Quartū ꝓloquiū eſt,ꝙ phātaſma eſt paſſio cōis ſenſus,⁊ hoc eſt ideo,qm̄ Ariˡᵉˢ nō ponit dr̄iaꝫ in iſtis libꝛis iter ſenſuꝫ cōem ⁊ phātaſticā:ſenſus eniꝫ cōis eſt phātaſtica virtꝰ. ¶ Uerū quo ad ꝓloquium attinet phātaſma eſt paſſio memoratiuę virtutis,⁊ ſenſus cōis.Memoꝛatiuę q̄dē vt ſbti,in quo ſeruat̄:ſenſus cōis,vt obiectū:cui pñtat̄.Ariˡᵉˢ.n.nō videt̄ dare niſi duas virtutes iterioꝛes.Memoꝛatiuā,q̄ ponit̄ phātaſmatū ſeruatiua,⁊ hęc foꝛtaſſe eſt in cerebꝛo:⁊ ſenſus cōis,qui eſt in coꝛde,in illa enī ſpectra,ac phantaſmata ꝯſeruant̄,ſenſui aūt cōi obyciunt̄,⁊ ipſa:⁊ ea quęcūqꝫ ꝑ illa repñtant̄:nec īuenimus Ariˡᵉᵐ in his libꝛis poſuiſſe ſenſus interioꝛes alios,lꝫ Auicēna,⁊ Auer.ponāt plures.nō tamē neceſſarys rationibus ꝓbarūt:verum de his alibi.

¶ Atqꝫ phātaſma cōis ſenſus affectio ſit,memoꝛia ꝟo ea q̄ de itellectilibꝰ rebꝰ eſt non ſine phātaſmate habeat̄:memoꝛia ꝑfecto ipſa per ſe quidem in ſenſu pꝛincipe conſtituenda eſt,ꝑ accidens autem in ipſo intellectu.

¶ Quare manifeſtū eſt:ꝙ pꝛimo ſenſitiuo hoꝛum cognitio eſt.memoꝛia aūt ea q̄ intelligibiliū:nō ſine phātaſmate eſt)q̄re itellectiui ꝭꝫ accidēs vtiqꝫ erit,ꝑ ſe aūt pꝛimi ſenſitiui.

Cōmentariuꝫ ¶ His ſtātibꝰ,ꝯcludit p̄ ꝙ cognitio illoꝝ triū.ſ.magnitudinis,motus,⁊ tp̄is,fiat ꝑ p̄mū ſenſitiuū.ſ.per ſenſuꝫ cōem.⁊ hoc dicit.Quare manifeſtū eſt p̄ ſenſitiuo hoc eſt ſenſui cōi hoꝝ trium cognitio ſit:⁊ ꝯcluſit hoc,vt inuat tp̄s,qō eſt vnū de req̄ſitis ad memoꝛiā(vt dcm̄ eſt)cognoſcat̄ a ſenſu cōmuni,cuiꝰ eſt recoꝛdatio,vt poſtea dicemus. 2ᵒ ꝯcludit,ꝙ memoꝛia:quę eſt itelligibiliū,non eſt ſine phātaſmate.Nō enī poſſumus memoꝛia tenere intelligibilia,niſi q̄ memoria tenemus phātaſmata:in q̄bus itell'us itelligibilia itelligit. 3ᵒ ꝯcludit,ꝙ memoꝛia ſit itellectiui per accñs:ꝑ ſe aūt pꝛimi ſenſitiui h̄ eſt ſenſus cōis.¶ Quo aūt ad hāc dr̄iaꝫ attinet,aīaduerte quę ſuꝑius diximus,ꝙ memoꝛia pōt trifariā accipi ꝓ potētia:quę phātaſmata ꝯſeruat,⁊ hęc nec itellectus eſt:nec ſenſus cōis,ſed virtus,quę eſt in cerebꝛo:⁊ ꝓ ſpectro ſeu phātaſmate in p̄terito derelicto in hac potentia memoꝛatiua ab aliq̄ app̄henſione,quę fuit in p̄terito:⁊ hoc pacto memoꝛia ſubiectiue in virtute memoꝛatiua eſt,vt obtū ꝟo,in ſenſu cōi. 3ᵒ pōt accipi ꝓ ipſa recoꝛdatiōe,q̄ eſt appꝛęhēſio iterata eiuſdē rei:quā in p̄terito appꝛęhēdimus:⁊ ſic eſt ꝑ ſe ſenſus cōis:ꝑ accñs ipſius itell'us inq̄ṫū intell'us iterū ſpeculat̄ in hac recoꝛdatione illud qō iā al's ſpeculatꝰ fuit.¶ Ex his ſequit̄ ꝙ hęc eſt ꝑ accñs,itell'us recoꝛdatur:qm̄ nō recoꝛdat̄ recoꝛdatiōe exñte in ipſo,ſed in ſenſu cōi,Speculat̄ enī iterū qō al's ſpeculatus eſt,iquantū illud eſt in recoꝛdatiōe ſenſus cōis.Eſt enī recoꝛdatio actus cognoſcitiuus,quo iudicamus al's hoc aut vidiſſe,aut audiſſe,aut phātaſiaſſe.Et ſic hoc pacto recoꝛdatio eſt accñs ſenſui cōi inherēs.nō enī videt̄ hic Ariˡᵉˢ ponere aliā virtuteꝫ ſenſitiuam ⁊ cognoſcitiuā interioꝛē,niſi ſenſuꝫ cōem.Intell's igit̄ ſpeculat̄ nūc qō al's in phātaſmatibꝰ ſpeculatur:tūc intelligendo,nūc recoꝛdando,hoc eſt in phantaſmatibꝰ:quę ſunt in ſenſitiua recoꝛdatiōe.Uerū de his poſtea.

¶ Quo ſit:vt nō mō hoibus ⁊ ijs aialibꝰ q̄bus

opinatio

Ayuntamiento de Madrid

opinatio ⁊ prudētia tributa eſt,ſ; nōnullis ite; alijs memoria inſit. Qꝫ ſi in pte aliqua itellect⁹ ſtatuēda eſſet memoria:neutiquā multis e bru toꝝ genere ꝯtingeret,imo forte nulli mortali.

❡ Quū ⁊ alijs qbuſdā ineſt aialium: ⁊ nō ſolu; hoib⁹,⁊ bñtib⁹ opionē aut prudētiā. Si aūt itellectiuarū ptiū eēt:nō vtiq; ineēt multis alioru; aialiū,forte aūt nulli mortalium.

Cōmentarius ❡ Qꝫ memoria attineat ad ſenſu; p ſe,pbat.ꝑ qdē,qm etiā alijs qbuſdā aialib⁹ineſt memoria:qb⁹nō ineſt intellus:dicit. Quū ⁊ alijs qbuſdā ineſt aialiū ⁊ nō ſolu; hoib⁹,q habēt ⁊ opionē ⁊ prudētiā:⁊ replicat vi; argumēti per aliam formā,⁊ dicit. Si aūt memoria eēt itellectiuarū partium,non vtiq; ineēt multis alioꝝ aialium,forte aūt nulli mortalium alioꝝ ab hoīe,⁊ dixit. Forte āt nulli mortaliū,pterq̄ homini,ꝓpter pygmeos/qui videnť habere intellectum.

❡ Quū ne nūc qde; oibus ea cōpetit:ꝙ non oīa tpis ſenſu; habeāt.ſemp.n.vt etiā añ retulim⁹, cum quis meminit:ꝑterea ſentit ſe prius id vidiſſe,aut audiuiſſe,aut didiciſſe.at prius ⁊ poſterius:in tempore ſunt.

❡ Quū neq; nūc oib⁹:ꝑpea ꝙ non oīa tpis ſenſu; hñt.ſemp.n.cū agit memoria,ſicut ⁊ prius diximus:ꝙ vidit hoc,aut audiuit,aut didicit, ſimul ſentit quia prius,prius autem ⁊ poſterius:in tempore ſunt.

Cōmentarius ❡ Quia dixit memoriā attinere ad ſenſitiuā pte;:poſſet qs credere,ꝙ oīa aialia habeāt memoria;,qm oīa hñt phātaſiā ⁊ ſenſu; cōem,ꝑpterea oſtēdit,ꝙ nō oib⁹ hñtib⁹ cōem ſenſu;,⁊ phātaſiā hñt memoria;,⁊ dicit. Quū neq; nūc oib⁹ quę cōe; ſenſum,⁊ phātaſiā habēt,ineſt memoria:ꝑpea ꝙ nō oīa tpis ſenſu; hñt,ſemp eni cū agit memoria/ſ; eſt,cu; memorat,⁊ recordať,memorat ⁊ recordať ſicut ⁊ prius diximus,ꝙ vidit ſ;,aut audiuit,aut didicit,ſentiendo ſil'quia prius ſ; vidit,aut audiuit,aut didicit. At prius ⁊ poſteri⁹ in tpe ſūt. Ergo q̄ pteritu; ⁊ tps nō cognoſcūt,nō hñt memoriā. At ſunt qdā aialia q̄ nihil pcipiūt niſi apud pñtiā ſenſibiliū,vt aialia imobilia:q ſenſu; cōem ⁊ phātaſiā hñt imperfectā cōfuſa; ⁊ indeterminatā,vt Themiſti⁹ expoſuit:⁊ ꝑpterea nō pñt cognoſcere tps,⁊ ita illis memoria nō ineſt: nō oib⁹ igiť ſenſu; cōem ⁊ phātaſiā hñtib⁹memoria ineſt.

❡ Liquet igit:in ea pte aię poſitā eē memoriā, in qua collocata imagiatio ſit. ⁊ ea p ſe memorię ſubijci,q̄ pñt ſub imaginationē cadere:per accñs:q̄ nō pñt ſine imaginatiōe intelligi.

❡ Cui⁹ igiť earu; q̄ ſunt aię memoria ſit:manifeſtū eſt,qa cui⁹ ⁊ phātaſia eſt. Et ſūt memorabilia per ſe qdē,quoꝝ eſt phātaſia:ꝑm accñs autem,quęcūq; non ſine phantaſia.

Cōmētarium ❡ His declaratis q̄ſi epilogādo ꝯcludit cui⁹ aię ptis ſit memoria,⁊ dicit. Cui⁹ earū ptiū q̄ ſunt aię/memoria ſit,manifeſtū eſt,q: eſt eius ptis,cui⁹eſt ⁊ phantaſia:ſ; eſt ꝙ attinet ad ſenſitiuā:de nūero quarū ptiu; eſt phantaſtica,⁊ ſenſus cōis. Et manifeſtū ēt eſt ꝙ memorabilia p ſe qdē ſūt q̄ru; eſt phātaſia:ꝑm accñs aūt itelligibiliū/q̄cūq; nō ſine phantaſia. Signū aūt affert expoſitor,⁊ qdē pulchrū,qa ea:quę hñt ſubtilē ⁊ ſpiritualē ꝯſiderationem minus memoria tenenť. Quę ꝟo craſſa ſunt,⁊ ſenſibiliora/facilius memorię mādanť. Pręterea(vt Cicero docet in rhetoricis)Si aliquas itelligibiles rōnes volum⁹memorię mādare,op;,vt eas q̄ſi alijs qbuſdā phantaſmatib⁹ intelligam⁹. ¶ Sꝫ ꝯ ſ; obyciūt oēs iuniores,⁊ potiſſimū Britanicus q,me iudice, optimus Peripatheticus fuit:ꝑmo qdē qm recordamur no ſtrarū apphēſionū ēt rerū vłiu;:quarū ſenſualis memoria nulla eē pōt. 2° recordamur ſpeculatiōes,q̄s his dieb⁹ de deo:de intelligētijs/ac de oīno diuinis reb⁹fecim⁹:q̄ ad ſenſu; cōem,aut phātaſticū nequaq̄ ꝑtinere pñt. 3°ꝑ intellm iudicamus actus nr̄os pteritos,⁊ qdē per modū pteriti,vt ꝙ anno elapſo demones confeſcimus in dialecticis:in mathematicis,in calculatorijs. Nō hęc recordatio fieri non pōt p ſenſitiuā vim:ergo p itellectū. 4° in pte intellectiua ſeruanť ſpēs:ac rerū,q̄s pridē itelleximus,ſpectra ⁊ notiones,vt Themiſti⁹ aſſerit in ꝑ de aīa,⁊ 3°:per q̄s poſſumus ꝯſiderare ea:q per ipſa prius itelleximus.ꝗ in pte itellectiua eſt memoria:vt p; p eius definitionē. Añcedēs aūt,pbatur:qm aliter qñ dormires,nihil plus itellectualiu; ſcires, q̄s antea. Eſſet eni itellectus dormiētis ita nudus,ſicut erat ante diſciplinā vel doctrinā:niſi in itellectu ſeruarētur ſpectra ac itētiōes rerū,quas didicimus. Cur ꝟo Ariſt. ⁊ Themiſtius,⁊ alij oēs Peripathetici negēt memoriā in pte intellectiua,nō eſt clarū. Britanic⁹meo iudicio doctor Peripatheticus,aſſerit Ariſtotelem nō poſuiſſe memoriā in pte itellectuali:q̄ alia virtus ſit a cognoſcit.ua. Eadē eni apud Peripatheticos eſt in pte itellectuali virt⁹,cognoſcitiua/⁊ apprę hēſoꝝ ſeruatiua:nō eni alia virtute itellectuali apphēdim⁹: ⁊ alia apphēſa ſeruamus. At in ſenſitiua pte nos alia virtute apphēdimus:⁊ alia virtute re,⁊ organo diſticta ſuamus ſpectra ac apphēſa:⁊ ita in ſenſitiua pte eſt memoria virt⁹ alia:⁊ alia virt⁹ cognoſcitiua:partis eni ſeruatiuę ē ſpectra ⁊ apphēſa detinere. Sēſus cōis eſt illa obiectiue cognoſcere,⁊ cognita in pterito/recordari. Hac rōne in intellu ſi memoria eſt,ęquoce dr:potius eni;(vt expoſitor inqt)habitus vel diſpō appellať:in ſenſitiua ꝟo pte memoria:in itellectu qdem habit⁹ dr,quo q̄ didicit,facile iterum ſpeculari pōt. In ſenſitiua ꝟo pte,memoria:q̄tenus q̄ vidimus ⁊ audiuimus,⁊ ps memoratiua ſeruauit:ſenſu cōi iterū apphēdere poſſumus. ¶ Eſt ⁊ dr̄a alia/ꝙ quę in itellu ſeruata ſꝫ, nō ſufficiūt ad mouendū itellectū,vt illa iteꝝ ſpeculeť/aut vt ſemp itelligat. Sed op; vt itellus iterū moueať a phantaſmatib⁹,nō eni vt Ariſt. dicit:intellus itelligit ſine phantaſmate. Quę aūt ſūt reſeruata in pte ſenſuali ſufficiūt mouere cōem ſenſu;/dato ꝙ ſenſus exteriores nō moueantur actu ab ipſis ſenſibilib⁹exteriorib⁹. Accedit ad hęc voluntas,q̄ pcipere pōt itellectui,vt nūc itelligat,q̄ prius intellexit,aut de nouo alia diſcat. Quare l; eadē virtute intelluali apphēdamus:⁊ apphēſa ſeruemus:tñ nō ſemp quę apphēdimus iā:neceſſe eſt nos actu apphēdē. ¶ Ego ꝟo in re hac nō parū ſemp dubitaui. Themiſtius.n.manifeſte in paraphraxib⁹huius libelli q̄rit q̄nes;,⁊ ſoluēs tādē dicit ꝙ memoria p ſe qde; circa effigies in imaginatiōe depoſitas,et ꝯſignatas ꝟſatur,ſed p accñs in notionib⁹ mētis obſeruit, ⁊ ideo ꝯcludit,ꝙ memoria p ſe ad ſentientē aia; ptinet,ad quā imaginādi quoq; vis ptinet. Per accñs ꝟo functionibus animi ⁊ rōnis miniſtrat:p q̄ dat itelligere ꝙ itells quę didicit,aut apphēdit,in ſe nō ſeruat,ſed volēs iterū illa cognoſcere,aut ſpeculari,iterū ſumit ab imaginib⁹⁊ phantaſmatib⁹:q̄ in ſenſuali pte depoſita ac cōſignata olim fuerūt. Neq; remanet aliqd in itellu,ceſſante apphēſiōe,niſi i ſenſibus phātaſmata,q̄ ſenſus pñt facile itellectui miniſtrare, vt iterū in illis itelligat,q̄ olim in eis itellexit:ita,vt in dormiente nulla remaneat in itellu ſpēs magis q̄s in nudo itellectu:ſed ſolū ex pte ſenſus phātaſmata ⁊ facilitas intelligēdi iteru; ea:q̄ in illis ꝑ intellexit. Hęc eſt mens Themiſtij:

Ayuntamiento de Madrid

queҫ mihi p̄ aſpectu videnť Ariſtotelica:cū ipſe poſt mortē
in aīa nullam ponat memoriā eoꝝ,q̄ hic didicit,ſed eā itel/
ligere autumat ꝑ aliū modū q̄ȝ hic intelligebat,vt in libel/
lo de imortalitate aīҫ diximus.Ubiq̄ȝ.n.aſſerit poſt mortē
intellectū non reminiſci,ꝛ cū non ſit fruſtra:opȝ dicere euȝ
per aliū modum itelligere q̄ȝ hic itelligebat.Hic eni intelli
gebat itelligibilia in phātaſmatibꝰ,poſt mortem vō itelli/
git ſenſibilia in itelligibili:verum de his obiter ſit dcm̄:qm̄
ſm veritateȝ in theologicis dicemus.ℭ Tūc ad rōnes cō
tra Themiſty expōneȝ.Ad p̄mā diceręȝ,φ qn̄ itell's iterū
intelligit q̄ in p̄terito didicit,ꝑ ſe qdē nō recordať,ſed iteꝝ
illa in phātaſmatibus itelligit,vt prius illa p̄mo didicit in
phātaſmatibus.In p̄terito qdē vl'ia in phātaſmatibꝰ itelle/
xit,nūc denuo illa itelligit,ꝛ per eūdē modū quo primo in
phātaſmatibus illa didicit:nā lȝ ſenſus nō app̄hēdat vl'ia:
tn̄ app̄hēndit ſingularia,in quoꝝ phātaſmatibꝰ intellectus
vl'ia itelligit,ꝛ ſe vl'ia intelligere cognouit:ꝛ in qbus cogno/
ſcit φ illa vl'ia didicit,aut iuenit.Per eūdem eniȝ modū il/
la iterum itell'us in phātaſmatibꝰ ſeruatis ſpeculať:veluti
illa prius in phātaſmatibꝰ didicit.¶ Ad 2^{am} dōm φ nos be
ne recordamur ſpeculatiōes,quas his diebꝰ de diuinis re/
bus fecimus,per ſe qdē per ſenſitiuā p̄teȝ recordādo phan
taſmata:in qbꝰ diuina illa itelligibilia itell'us itellexit.Res
eni diuinҫ in ſuis effectibꝰ ꝑ accn̄s phātaſiabiles ſunt:ꝑ ac/
cidēs aūt recordamur illa,inquātū per itellectū iteruȝ ſpe/
culamur ipſa in illiſmet phātaſmatibꝰ:in qbus itell'us illa
app̄hendit.Nā lȝ diuinҫ illҫ res ad ſenſum cōeȝ,aut phan/
taſiā per ſe nō attineāt,phātaſmata,in qbus itell's illa aut
didicit,aut iuenit,ad partē ſenſitiuā attinēt.¶ Ad 3^{am} dōm
φ nos iudicamus actus nr̄os p̄teritos,ꝛ qdē per modū p̄/
teriti:ꝛ in mathematicis ꝛ alijs,nō qdeȝ per itell'm ꝑ ſe hҫc
recordando,ſed ꝑ itell'm hҫc ꝑ ſe iterū itelligēdo:per ſe aūt
per ſenſum recordādo eoꝝ phātaſmatū:in qbus hҫc didi/
cimus:aut iuenimus,aut diſputauimus:ꝛ qdeȝ per eundeȝ
modū hҫc iterū itelligendo:quo prius in p̄terito in phātaſ/
matibꝰ illa didicimus,aut iuenimus:aut demōſtrauimus.
Quare hҫc ſenſu ꝑ ſe recordamur,intellectu vō ꝑ accn̄s:ſȝ
iterū per itellectū per ſe itelligimus:nec ſequiť itell'u h̄ ite/
rum itelligo per ſe:g̊ ꝑ ſe itell'u hҫc recordor.Opȝ eni addē
hҫc iteruȝ per itellectū itelligo,ꝛ in illis q̄ fuerūt ſeruata in
intell'u:g̊ per ſe itellectu hҫc recordamur.Mō falſuȝ eſt φ
hҫc iterū itelligamus per itellectū,qui hҫc iteruȝ itelligit in
his,q̄ in eo ſunt ſeruata.Intelligit eni iterū hҫc ꝑ ea:quҫ in
ſenſu ſeruata ſunt.¶ Ad 4^{am} patuit ſol'o.In itell'u eni non
ſeruanť ſpēs ceſſante app̄henſiōe,ſed in ſenſu:ꝛ cōcediť φ
itell'us in dormiēte eſt ita nudus,ac ſi nihil itellexiſſet.Dīt
tamē ſapiēs ꝛ inſipiēs,qm̄ in ſenſu remanēt phātaſmata in
quibus facile pōt iteruȝ quҫ prius app̄hēdit,ſpeculari:quҫ
facilitas eſt ꝑ ſe ex p̄te ſenſuuȝ facile potētia illa intellectui
adminiſtrare.Ex p̄te vō itell'us per accn̄s:quatenus ſenſi/
bus ꝯiūctus eſt,qui facile illi phātaſmata ꝓ itellectione pa
rant.¶ Videť aūt mihi hҫc Themiſty expō ſatis ad Ari/
ſtotelis mēteȝ:qm̄ ſi itell'us per ſe recordareť:aut in hac re/
cordatione ſenſus miniſtrant phātaſmata,in qbus intell'us
prius itellexit,aut nō:nō eſt dōm φ non:qm̄ itell'us itellige
ret ſine phātaſmate.Cuius ꝯriū Ariſto^{les} ſuppoſuit,ſi mini/
ſtrāt phātaſmata:tūc phātaſmata iterū mouebūt itellectū:
ꝛ ſic de nouo efficerēt ſpēs,vltra eas:quas prius effecerūt,
ꝛ ita quotiēs fieret itellectiua recordatio,totiēs ſpēs de no/
uo in itellectu fierēt a phātaſmatibꝰ:ꝛ ita ſpēs eiuſdē rōnis
eſſent in eodē ſubito plures,ꝛ plures,qd̄ eſt abſurdū ꝛ ſup/
fluuȝ.Pręterea ad h̄,vt itell'us rurſus itelligat,q̄ prius itel
lexit,ſufficit,vt ſenſus ſeruet phātaſmata/in qbus prius in/
tellexit.Igr̄ fruſtra dať memoria itellectiua.Añs pȝ,qm̄ ſi
phātaſmata illa ſufficiētia erāt itellectui/vt intelligeret,qe/
qd intellexit,etiā ſufficiētia erūt,vt iteruȝ itelligat ea,q̄ p̄us
intellexit.Fruſtra g̊ datur memoria itellectiua:hoc igiť pa
cto arbitror Themiſty pōneȝ defendi poſſe.Quid vō ſit
dōm ſm veritatē,in theologicis dicemus.Aiaduerte tn̄,φ
in iuuēta diximus:φ memoria duplex eſt,abſoluta ac ide/
pendēs:ꝛ hҫc ad ſenſuȝ attinet.Pōt eni ſenſus recordari a
nullo alio q̄ȝ a ſenſu depēdendo.Et alia eſt dependens/ꝛ h̄
intellectiua eſt:nō eni pōt itell'us recordari:niſi dependeat
ab alio q̄ȝ ab itellectu:qm̄ in itelligēdo ꝛ recordādo depen/
det a ſenſu.Sine eniȝ phātaſmate nequaq̄ȝ itelligit anima.
Ari^{les} g̊ abſolutā memoriā ſolū ad ſenſualem p̄tē attinere
dicit,non tn̄ negat depēdentē memoriā ad itellectuȝ ꝑtine/
re.Sed an hҫc poſitio ſit peripathetica:non opus eſt nunc
diſputare:ſatis auteȝ nobis ſit aperuiſſe locum:eſt enim res
hҫc non leuis.

ℭ Sȝ querat aliquis:qui fieri poſſit vt affectio/
ne ſola pręſente,abſentis rei meminerimus.

ℭ Dubitabit autem vtiq̄ȝ aliquis:quomō paſ/
ſione quidem pręſente,re vō abſente,meminit
quod non pręſens. Cōmentarium

ℭ Mouet Ari^{les} circa determinatā qōnē,ꝛ dicit.Dubitabit Cōmentarius
aūt vtiq̄ȝ aliqs,qūo paſſione/h̄ eſt phātaſmate,ꝛ ſpecie ac
ſpectro p̄ſente in ſenſu,re vō,cuius phātaſma illud eſt,ab/
ſente,aīal meminit rem potius quҫ nō eſt p̄ſens,ꝛ non ſpe/
ctrū eius.¶ Quo vō ad dubitationem attinet,aīaduerte φ
poſt app̄henſioneȝ remanet ſpēs in p̄te ſenſuali:res vō ab/
eſt a ſenſu:cuiꝰ illa ſpēs,propterea q̄rit ꝑꝑ quid aīal potiꝰ
meminit rē cuius ſpecies eſt,ꝛ nō ſpēm:ꝛ addit Themiſtiꝰ
etiā,vtrū memoria ſit ſpectri,an rei:cuius ſpectrū eſt.

ℭ Nā,vt ꝯſtat,ſcire opȝ affectionē quādā q̄ pi/
cturҫ ſil'is habeať,per ſenſuȝ in aīa,aut certe in
parte corp̄is eā h̄n̄te inuri:cuiꝰ habitū memo/
riā eē dicimꝰ.ſiqdeȝ motus ille q fit:quandam
veluti figuraȝ ſenſionis imprimit,haud ſecus
atq̄ȝ qui anulis ſigillant.

ℭ Manifeſtū eni eſt φ opȝ itelligere talē aliq̄ȝ
factā ꝑ ſenſuȝ in aīa ꝛ in p̄te corp̄is h̄n̄te ipſaȝ,
velut picturā quādā,paſſionē:cuiꝰ dicimꝰ ha/
bitū eſſe memoriā.factus eni motꝰ:iprimit ve/
lut figurā q̄ȝdā ſenſi,ſicut ſigillātes anulis. Cōmentarius

ℭ Hҫc qd̄ vnum p̄ſupponit,alterū q̄rit:p̄ſupponit enim ex Cōmentarius
app̄henſione rei ſenſibilis derelinqui in parte ſenſuali ſpe/
ctrum,ac ſpēm ſiue phātaſma:qd̄ eſt rei app̄henſҫ ſil'itudo:
ac ſimulacruȝ:ꝛ q̄rit vtrum memoria ſit ſimulacri/an rei,
cuius eſt ſimulacruȝ.Ideo Ari^{les} anteq̄ȝ qōnē ſoluat,enitiť
argumētis ꝛ ſignis oſtendere rei ſenſibilis app̄henſҫ eē da/
bile ſimulacruȝ ac phātaſma in ſenſuali parte derelictum:
qd̄ aliquādo ſpēs,aliqn̄ phātaſma/aliqn̄ paſſio vel habitꝰ
Dī a Peripatheticis.Trāſit aūt Ari^{les} de his breuibus:qm̄
(vt Themiſtius inqt)in libris de aīa diligētius dictuȝ eſt,
ibi eni diſputatū eſt,an cuiuſlibet ſenſibilis ſit dare ſpecieȝ Cōmentarius
ſiue ſpectrū in ſenſu:ꝛ cuius nō/ꝛ cuius ſic:ꝛ ſi alicuius non
eſt dabile,qūo illud ſenſu app̄hēdamus,quҫ cum lōgā mo
ram expoſcāt,Ari^{les} breuibus ſignis ꝛ argumētis oſtendit
ſpectra hҫc ſenſibiliuȝ eē danda:ꝛ p̊ manifeſtat talia ſimu/
lacra eſſe danda per quandā ſil'itudinē ad picturas,ꝛ dicit.
Manifeſtū eni eſt,φ opȝ intelligere talē aliquā paſſioneȝ
factā eē per ſenſuȝ/hoc eſt ꝑ actualē ſenſationē alicuius rei
ſenſibilis,factā dico,ꝛ derelictaȝ in aīa ꝛ in p̄te corp̄is:quҫ
ipſam aīam hȝ.Nō eni paſſio hҫc derelinquitur in aīa tm̄:
nec in corpore tm̄:ſed in q̄daȝ p̄te organica cōpoſita ex aīa

Ayuntamiento de Madrid

⁊ corpore.ſ.aut cerebro aiato, aut corde, vt Themiſtius autumat. Nã cuz paſſio hęc ptineat ad aiam ſenſitiuã, quę eſt actus corporis organici, non videt̃ ad aiam tm̃: nec ad corpus tm̃ ptinere, ſed ad ↄiũctum ex aia ⁊ corpore, qđ eſt aut cor, aut cerebrũ. Dico derelictã in ↄiũcto ex aia ⁊ corpe, velut picturam quandã, cui⁹ paſſiõis aut ſimulacri habitũ dicimus eſſe memoriã. Eſt enĩ memoria ſimulacrum rei non ſimpl'r, ſed vt habet̃ ſtabil'r in pte ſenſitiua. Cui⁹ cãz affert, ⁊ dicit. Factus enĩ motus ab ipſo ſenſibili in ſenſuz, imprimit velut figurã quandã ſenſi, hoc eſt rei ſenſatę, ſicut ſigillantes anulis imprimũt in cerã figurã aliquam.

¶ Quocirca ⁊ in hiſce quos prę affectiõe aliq̃ aut ętate multiplex mot⁹ exercet: memoria nõ fit, q̃ſi mot⁹ ⁊ ſigillũ in amnez pfugũ icidat.

¶ Vñ ⁊ aliĳs qdẽ q in motu multo pp paſſioné aut pp ętatẽ ſunt: nõ fit memoria, tãq̃ vtiq3 in aquã fluentẽ incidẽte motu ⁊ ſigillo.

Cōmentarium ¶ Ex his obiter ↄcludit, qui recordari idonei: ⁊ qui non idonei ſint: vt pariter habeant ſigna eius, qđ dixit, ⁊ dicit. Qm̃ in memorãdo paſſio illa p̃ſens ſenſui eẽ dz, ↄtingit, vt alĳs vel non fiat memoria: alĳs aũt fiat: qui qdẽ in multo motu ſunt, aut pp paſſionez, aut pp ętatẽ: his nõ fit memoria, ⁊ h̃ ex eo, qꝛ ſigillũ aut mot⁹ ſiue imp̃ſſio incidit velut in aquã fluẽtẽ. ¶ Quo vo ad vba attinet, aiaduerte ꝙ corpus nr̃m, ⁊ ↄſequenter cor, ⁊ cerebrũ, ⁊ organũ memoratiuę virtutis põt eẽ in motu aut a paſſione corpori occurrẽte, ſicut eſſet ęgritudo.ſ.lethargus, aut id genus, aut ebrietas, vel crapula: ⁊ cęterę paſſiões corporeę, aut paſſiones aię, veluti ira, cõcupiſcẽtia, aut id gen⁹. Corpus eniz nr̃m, ⁊ ſingl'ę ei⁹ ptes ob tales paſſiões velut torrẽs fluit. Amplius fluere põt pp ętatẽ. Cũ enĩ auget̃, fluit, ⁊ cũ diminuit̃, ẽt fluit. Hinc fit, vt queãdmodũ anulus in pfuguz torrẽtẽ defixus, nõ ſigillat, ita memoria coꝝ retinere nõ põt, qui aut vi ęgritudĩs, aut fluxu ętatis in motu aut agitatu ↄtinuo ſunt. Pz igit̃ generatim quib⁹ nõ fit memoria.ſ. ppter motũ corporis.

¶ In aliĳs vo ne impreſſio quidez afformatur alliniturq3.

¶ Aliĳs autẽ propterea ꝙ frigida ſunt ſicut antiqua ędificiorum.

Cōmentariuz ¶ Aſſignat 2am cauſam, quia aliq memorioſi nõ ſint, ⁊ dicit. Alĳs aũt, nõ fit memoria: ppea ꝙ frigida ſunt, ſicut antiq̃ ędificioꝝ. Qñq3.n. pp frigiditatẽ ↄgelantẽ, ac idurãtem humores, ſpectrũ non põt recipi, vt ĳs ↄtingit, q in magno timore cõſtituti ſũt. ppter friditatẽ enĩ q̃ humores ⁊ ſpũs cõgelauit, ſpectrũ iprimi nõ põt: vt ędificĳs antiquis accidit: ędificiũ enĩ ac paries, cum recens eſt, facile imp̃ſſiones recipit, cuz antiquatur, ⁊ dureſcit, veluti lapis impręſſiones nõ amplius recipit.

¶ Ob ptis quę affectiõez excipe debeat, algorẽ (inalgeſcit enĩ veterũ ędificioꝝ ritu) duritiẽq3.

¶ Et propter duritiam accipientis paſſionem: non inſit impreſſio.

Cōmentariuz ¶ Aſſignat 3am cãm, quare nõnulli nõ ſint memorioſi: ⁊ pp duritiã eius mẽbri: qđ paſſionẽ accipit.ſ. cordis, aut cerebri nõ fit ſpectri imp̃ſſio, qui enĩ (vt Themiſti⁹ inqt) duriuſculos ⁊ iflexibiles ſenſus hñt, memorioſi eẽ nõ pñt, qm̃ imp̃ſſiões nõ ſuſcipiũt. Põt aũt duritia in ſenſorio ↄtingere non ſolũ ex cõgelatiõe a frigido facta: ſed etiaz naturaliter a calido exiccante ⁊ indurãte, ac terreſtrificante. Hę igitur ſunt cauſę cur aliqui non memorioſi ſint.

¶ Proinde: tã pueri q̃z ſenes, imemores ſunt.

propterea ꝙ alteri, ob accretionem in quodam quaſi fluxu ſint: alteri, ob decretionem.

¶ Quapp ⁊ multuz iuuenes ⁊ ſenes: imemores ſunt. fluũt enĩ, hi qdez ppter augmentũ: illi vo, propter decrementum.

¶ Ex his cauſis, ſoluit pblemata: primuz pp qđ decrepiti, q valde diminuunt̃, ⁊ pueri, qui valde creſcũt imemores ſint: ⁊ dicit. Quapp ⁊ multũ iuuenes.ſ. pueri, qui nimis creſcũt, ⁊ multũ ſenes, qui ſenſibil'r diminuunt̃: imemores ſint, aſſignat cãm, ⁊ dicit. Fluũt enim hi quidẽ ppter augmẽtum vz, pueri: illi vo propter decremẽtum.ſ. decrepiti. Cōmentariuz

¶ Pari quoq3 mõ carere memoria vident̃: tuz qui p̃celeres ⁊ impẽdio volucres ſunt, tum q admodũ tardi ſtupidiq3. nam hi qdem, humidiores ſũt q̃z par ſit: illi vo, retorridiores. Primi ergo, viſorum imp̃ſſionem ſeruare ac retinere non poſſunt: alteri, recipere.

¶ Sil'r aũt ⁊ multuz veloces, ⁊ multuz tardi: neutri vident̃ memores. illi enim, humidiores ſunt q̃z opportunum ſit: hi vo, duriores. Illis igitur non manet phãtaſma in anima: alios vo non tangit.

¶ Soluit 2m pblema, ⁊ dicit. Sil'r autez ⁊ multũ veloces, ⁊ multũ tardi in app̃hẽdendo: ſed hoꝝ neutri vident̃ memores. Illi enĩ qui in app̃hẽdẽdo veloces ſunt, imemores ſũt, qm̃ humidiores ſũt cerebro aut corde q̃z opportunuz ſit. facile enĩ app̃hẽdũt pp humiditatẽ cerebri aut cordis apprę hẽdentis, humidi enĩ eſt recipe. hi vo, qui tarde app̃hẽdũt, duriores ſũt, ⁊ ppea dicit. Illis igit̃ qui veloces ſũt, nõ manet phantaſma in aia, h̃ eſt in corde vel cerebro, vbi eſt aia: alios vo, qui duri ſũt, phãtaſma aiam nõ tangit, qm̃ pp duritiã organi nõ recipit̃. Mediocres vo bñ ſe hñt, quoniam in mollitie ⁊ duritia ſenſoriũ bñ ↄſtitutuz hñt. ¶ Sed q̃res pp qđ quę vidimus, aut audiuim⁹ in pueritia: meli⁹, ⁊ diutius memoria tenemus: cũ ea ętas fluida ſit. An, qm̃ quę accepimus in ſenſu fortẽ ⁊ pollẽtẽ imp̃ſſionẽ fecerũt. Cã autẽ fuit admiratio ⁊ nouitas, noua enĩ ⁊ admirabilia nobis fortem motũ faciũt in memoriã (vt Arilcs inqt p̊ rhetoricoꝝ) qa igit̃ fecerũt pollentẽ in ſenſorio imp̃ſſionẽ pp nouitatez: oia enĩ pueris noua ſũt, q̃ſi per totã ętatẽ ſeruantur, eſt igit̃ hoc per accidens, ⁊ non per ſe. Cōmentariuz

¶ At ſi de memoria ſtatuenduz ita ſit: vtrũ huiuſce affectionis meminimus, an illius vñ hęc profecta eſt?

¶ Sed ſi quidem tale accidens eſt circa memoriam: vtrum hanc meminit paſſionez, an illud a quo facta eſt?

¶ Cum Arilcs declarauit ſuppõnẽ, q̃ in qõne ſupponit̃, quęrit nũc iterũ qõnẽ, ⁊ argumẽtat̃ ad ptes. vñ q̃ſtio eſt, vtruz hoc ſimulacrũ recordet̃ aius, an illud, vñ hoc pfectum eſt. dicit. Sz ſiqdẽ tale accñs.ſ. phãtaſma eſt circa memoriam derelictũ, vz, ab ipſa re prius app̃hẽſa, vt ſuppoſitum eſt, ⁊ pbatũ. Vtrũ hanc aius meminit paſſionẽ, ac ſimulacrũ: an illud, a quo factũ eſt ſimulacrũ iſtud. hęc ergo qđ ſupponit ſimulacruz: ⁊ q̃rit cuius ſit memoria an rei, an ſimulacri. Cōmentariuz

¶ Nam ſi huius: nihil quod abſens ſit, meminiſſe poſſumus.

¶ Si.n. hãc: abſentiũ nihil vtiq3 meminerim⁹.

Ayuntamiento de Madrid

Cōmentariuꝫ

¶ Argumētat̃ ad ptes, ⁊ primo ꝙ non ſit memoria ſimulacri: qm̃ tunc nihil rerū abſentiū recordaremur, ſed ſolū eēt memoria ſimulacri pſentis, qȯ eſt contra dicta. vñ dicit. Si eni hāc ſubaudi recordamur: tunc nihil abſentium ⁊ preteritorum meminerimus, ſed preſentium. Simulacra enim preſentia ſunt, res, vnde ꝓfecte ſunt, abſentes ſunt.

¶ Si illius: qui fieri pōt vt hāc ſentiēdo, eiꝰ meminerimus quod nō ſentimus, quodqꝫ abiūctum remotumqꝫ a nobis eſt?

¶ Si ꝟo illud: quomodo ſentiētes hāc, meminerimus qȯ nō ſentimus, qȯ abſens?

Cōmentariuꝫ

¶ Obycitꝫ aliā partē, ꝓ qdē: qm̃ ſi aīus recordet̃ rē, e qua ꝓfecta eſt paſſio: tūc videt̃ ꝙ ſimul ſentiret paſſionē, ⁊ rez vnde facta eſt paſſio. vñ dic̃. Si ꝟo illud e quo ꝓfecta paſſio eſt, qūo ſentientes hanc paſſionē. ſ. ſimulacruꝫ, meminerimus qȯ non ſentimus, ſed abſens eſt, ⁊ abiunctum: niſi ſimul vtrūqꝫ ſentiremus: qȯ videtur abſurdum.

¶ Itē ſi ex ipſius rei ſenſu q̃dā q̃ſi pictura ac impreſſio in nobis relicta ſit: curnaꝫ alteriꝰ, ⁊ non huius ipſiꝰ meminerimus? nam qui meminit: hanc affectionem ſpectat ſentitqꝫ.

¶ Et ſi eſt ſil'e ſicut figura aut pictura in nobis, huius ipſius ſenſus: ꝓꝑ qd vtiqꝫ erit memoria alteriꝰ, ſed nō huius ipſius? agēs eni memoria: ſpeculatur hanc paſſionē, ⁊ ſentit hanc.

Cōmentariuꝫ

¶ Scdo obycit contra eandē ptē, ⁊ dicit. Et ſi illa paſſio eſt ſil'e ſicut figura aut pictura in nobis, huiꝰ ipſiꝰ ſenſus nr̃i, vt dcm̃ eſt. Diximus eni phātaſma eē veluti picturā ſenſus noſtri derelictū a re ſenſata. Si igit̃ eſt veluti pictura in ſenſu nr̃o: ꝓꝑ quid erit vtiqꝫ memoria alteriꝰ rei. ſ. abſentis, vnde hec paſſio facta eſt, ⁊ nō huiꝰ paſſionis: vꝫ eni ꝙ debeat eē huiꝰ paſſiōis, qm̃ hō, qui agit memoriā, ꝫ eſt, q recordat̃: in recordādo ſpeculat̃, ⁊ ſentit hāc paſſionē, modo videt̃ abſurdū ꝙ non recordetur id: quod cadit in apprehenſione.

¶ Quonaꝫ igit̃ pacto: meminiſſe pōt eiuſce qȯ preſens non ſit? hoc enim modo: cernere etiaꝫ ⁊ audire abſentia liceret.

¶ Qūo igitur: non preſens meminit? erit enim vtiqꝫ: videre non preſens, ⁊ audire.

Cōmentariuꝫ

¶ Tertio obycit iterū, ⁊ dicit. Quo mō igit̃ nō pſens meminit. Non eni videt̃ ꝯſonū, vt ſenſus id recordet̃: qȯ non eſt pñs, qm̃ ſic ſenſus iterior poſſet ſentire qȯ nō eēt pſens: qȯ ſi ita eſſet, eodē mō poſſet dici de ſenſu exteriori. ſ. ꝙ ſenſus exterior ſentiat ſenſibile nō pſens, nō eni videt̃ maior ratio de interiori q̃ꝫ de exteriori, vterqꝫ eniꝫ ſenſus eſt, g̊ ſi iterior pōt rē abſentē ſentire: ēt exterior rē abſentē ſentire poterit, ⁊ ſic erit vtiqꝫ nō pſens videre, aut audire. g̊ nō vꝫ verū ꝙ memoria ſit rei, vñ paſſio facta eſt, ⁊ nō paſſionis. Hec eſt queſtio: ⁊ quidem valde pulchra.

¶ An fieri poteſt: vt hoc ipſum contingat eueniatqꝫ?

¶ An eſt: vt cōtingit ⁊ accidit hoc?

Cōmentariuꝫ

¶ Soluit qōnez, ⁊ ꝓcedit, ꝙ aliqs pōt ſentire paſſionē preſentē, ⁊ ꝑ eā recordari rem abſentē: vñ dicit. An eſt, ꝫ eſt an fieri pōt, vt ꝯtingat, ⁊ accidat hoc. ſ. vt qs pñtez paſſionem ſentiat, ⁊ abſentē recordet̃. Hec. n. ſimul ſtant.

¶ Ut eni aīal depictuꝫ in tabula ⁊ animal eſt ⁊ imago, ⁊ cū vnuꝫ idēqꝫ ſit vtraqꝫ eſt ſed tamē eoꝝ ratio diuerſa exiſtit, conſiderariqꝫ pōt ⁊ vt animal eſt ⁊ vt imago: ſic ⁊ de phātaſmate qȯ in nobis eſt cēſere oportet, ⁊ ipſuꝫ quippiā in ſe, ⁊ alterius ſimulacrum eſſe. naꝫ quatenus in ſe ſeorſumqꝫ ſpectat̃, ſpectrum aut viſum eſt: q̃tenus ꝟo aliud refert, imago ⁊ monimētū.

¶ Ut eni in tabula pictuꝫ aīal, ⁊ aīal eſt ⁊ imago, ⁊ ideꝫ ⁊ vnuꝫ ipſuꝫ eſt ambo, eſſe tñ nō idē amboꝝ, ⁊ eſt conſiderare ⁊ vt aīal ⁊ vt imaginē: ſic ⁊ qȯ in nobis phantaſma opꝫ ſuſcipere, ⁊ ipſuꝫ aliquid ſm ſe eſſe, ⁊ alterius phantaſma. inquantum quidē ſm ſeipſuꝫ, ſpeculamen aut phantaſma eſt: inquantum ꝟo alterius, vt imago ⁊ memoriale.

Cōmentariuꝫ

¶ Exponit ſol'onem ꝑ exēplū, ⁊ dicit. Ut eni in tabula pictū aīal, ⁊ aīal eſt pictum / ⁊ imago veri aīalis: ⁊ idem ⁊ vnū ipꝫ aīal pictū eſt ambo ſubto ⁊ re, ⁊ tamē eē ⁊ rō nō eſt eadem amboꝝ, ⁊ ideo eſt ipm ꝯſiderare, vt aīal pictū, ⁊ vt imaginem: ſic ⁊ qȯ in nobis phantaſma eſt, opꝫ ſuſcipe, vt ipm ſit aliqd in ſe, ⁊ in rerū nā ꝓpriaꝫ rōnem hñs, ⁊ vt ſit alterius phātaſma. Hoc eni eſt qȯ Auer. ait. ꝙ intētio imaginata ꝫ eſt phātaſma pōt cōſiderari, vt res, ⁊ vt imago rei, vñ ꝓfecta eſt. Inquātū qdem ſm ſeipm vt res ſumit̃, eſt ens ſpeculabile, ⁊ phātaſma, ſeu res phantaſiabilis vel intelligibilis, vt quecūqꝫ res mūdi. Inquantū ꝟo eſt alterius imago: vt ſic eſt memoriale illiꝰ. ¶ Quo ꝟo ad dr̃iam attinet, phātaſma cū intelligit̃, aut ſentit̃ vt res eſt, intuitiue itelligitur, aut ſentit̃: vt ꝟo intelligit̃, aut ſentit̃, vt imago: ſic in ipſo itelligitur res abſens abſtractiue, vt iuniores loquunt̃. ꝑ mō non eſt memoria rei, nec memoriale, ſed res, que eſt qȯdaꝫ ſpeculamen. 2° mō eſt memoria, ſeu memoriale: ⁊ ſic idem eſt alterius memoria: ⁊ res itelligibilis vel ſenſibilis.

Cōmentarium

¶ Quare etiaꝫ cum idē aīum vellicat ac laceſſit, ſi quis ipſuꝫ in ſe ⁊ vt ſui quippiaꝫ generis eſt aīo percipiat: quedam veluti conceptio aut viſum ſuccurriſſe videtur. ſin ꝟo quatenꝰ alteriꝰ eſt, ⁊ vti in pictura accidit tāq̃ꝫ ſimulacruꝫ ⁊ imitationem contēpletur, eandēqꝫ tāetſi antea nūq̃ꝫ Coriſcuꝫ viderit tāq̃ꝫ Coriſci imaginem cōſideret: tuꝫ ſane cōſiderationis huiuſce conditio atqꝫ natura longe alia eſt q̃ꝫ cuꝫ tāq̃ꝫ animal depictū in animo ſpectat. hic eni, mera conceptio euadit: illic, ꝙ ſimulacrum alterius ſit, monimentum.

Cōmentariuꝫ

¶ Quare ⁊ cum agit motus ipſius, ſiqdem inquantuꝫ ſm ſe ſic ſentit aīa ipſuꝫ: vt intellectū aliqȯ aut phātaſma videt̃ adeſſe. ſi autē inquātum alterius, ⁊ ſicut in pictura vt imaginē ſpeculatur, ⁊ qui non videt Coriſcum vt Coriſci imagineꝫ: hic alia paſſio huius ſpeculatiōis: ⁊ quādo ſicut animal pictum conſiderat in anima. hoc quidem, fit ſicut intellectum ſolū: hoc autem, vt ibi quia imago, memoriale.

Cōmentarium

¶ Nūc colligit quodāmō ſol'onē, ⁊ dicit. Quare ⁊ cū ipſius phātaſmatis motus agit, hoc eſt cū actu ꝯſiderat̃ phantaſma: ſiqdem inquātum qdeꝫ ſm ſe conſiderat̃, vꝫ, vt res, ſic aīa ſentit ipſuꝫ, vt qȯdaꝫ intelligibile, aut vt qȯdaꝫ phāta-

ſiabile:⁊ hoc dicit. Siquidez inquātum ſm ſe ſic ſentit aīa ipm, vz, vt rez, ſic videt̃ adeſſe, vt qōdam intellectum, aut phātaſma, hoc eſt phantaſiabile: ⁊ hoc pacto nō eſt memoria nec memoriale. Si aūt cōſideratur inquantum alterius imago ⁊ ſimulacrū, ⁊ ſicut pictura: ſic aīa ipſiuz ſpeculat̃ vt imaginez ⁊ memoriale, hoc pacto: qui nūc nō videt coriſcū, ⁊ phantaſma ſpeculat̃ vt coriſci imaginem, hic eſt alia paſſio ⁊ rō huius ſpeculationis ab ea ſubaudi: qua ſpeculamur imaginez coriſci, vt rem: ⁊ quoddā intelligibile, veluti quādo aīal pictum cōſideramus in aīa, alia rōne fit, cū conſideratur, vt intellectuz ſolum, ⁊ alia, quādo ꝯſideramus ipm, vt imago. Prima enī cōſideratio non attinet ad memoriā. Sed ſecūda eſt memoriale rei abſentis. ¶ Ex his vult habere ſolonez, vna enim met apphenſio eſt recordatio, ⁊ apprehenſio: cognitio enī phantaſmatis, vt phātaſma eſt vnū ſenſibilium vel intelligibilium apprehenſio eſt, vt eſt imago rei, eſt memoria ⁊ recordatio rei abſentis.

¶ Et ob id cuz ſenſio que pceſſi, tales motus in aīo noſtro excitat: plerūqz neſcimus ſenſune an alia ratione idipſuz proueniat, ⁊ nonnunq̄ heſitamus ſi ſit memoria necne.

¶ Et ob hoc aliqn̄ neſcimꝰ, factis nobis in aīa hmōi motibus ab eo ꝙ prius ſenſimus: ſi ſm ſenſationez accidit, ⁊ ſi eſt memoria an nō dubitamus quandoqz.

Cōmētarium ¶ Ex ſolōne aſſignata Ariſtoteles ſoluit pblema pp quid eſt, vt ea que quis meminit, aliqn̄ meminiſſe ſe neſciat, hoc pacto exponit Themiſtius. Solet eniz accidere, vt id qō memoria tenemus, plerūqz neſciamus vn̄ acceſſerit, ſenſu ne an alia rōne. Speculātibꝰ enim nobis, occurrūt aliq̄ que neqz qn̄, neqz in quo loco, neqz a quo didicerimus, venire pōt in mētem, vn̄ fit, vt ſepe dubitemus, an inuenerimus ipſi ea: an a docēte aliquo acceperimus, vn̄ dicit. Et ob hoc aliqn̄ neſcimus, factis nobis in aīa hꝰ motibus phātaſticis ab eo qō prius ſenſimus: vtrum ſi ſm ſenſationez accidant, ⁊ non ſit memoria ab alijs derelicta, ⁊ ſi eſt memoria an nō dubitemus qn̄qz: ⁊ tota cauſa eſt, qm̄ nō attēdimus ad phātaſma, vt imago eſt: ſed, vt quoddam inuentum ⁊ intellectum per nos, vz, vt animal, vel tale quid.

¶ Interdū aūt euenit: vt cogitādo ſcrutādoqz recordemur prius a nobis qppiā auditum, aut viſum fuiſſe. Quod euenit: quoties q phātaſma aliqō ita ꝯſiderabat vt nihil pterea niſi ipm illō in ſe contemplaretur, mutata ſentētia vt ſimulacrum alterius eſt, ſpeculatur.

¶ Aliqn̄ autē accidit: intelligere ⁊ reminiſci ꝙ aliqd audiuimus prius, aut vidimus. Hoc aūt contingit: cum ſpeculans tāq̄ ipſum, permutatur ⁊ conſiderat tāq̄ alterius.

Cōmentarius ¶ Scdm pblema eſt, pp qd aliqn̄ accidit vt ſimul aliqd intelligamus, ⁊ recordemur: ac reminiſcamur. Interduz eniz didicimus aliqd, ⁊ obliti fuimus, deinde contingit vt ſimul illud iterū intelligamus, ⁊ reminiſcamur, ꝙ olim didicimꝰ, ⁊ a quo, ⁊ qn̄, ⁊ in quo loco. Nullus enim eſt, cui res hec aliqn̄ non euenerit. Soluit Ariſtoteles, ⁊ dicit. Aliqn̄ aūt accidit, intelligere aliqd ⁊ reminiſci ſimul, ꝙ illud audiuimus prius, aut vidimus. Cauſaz affert, ⁊ dicit. Hoc autē ꝯtingit, cū ſpeculans tāq̄ ipſuz in ſe, mox permutat̃ ⁊ cōſiderat ipz tāq̄ imaginem alterius: ⁊ ſic quaſi ſimul hec facit.

¶ Eſt quando ⁊ ꝯ accidat: queādmodū Antipherōti Oreite, ceteriſqz qui exceſſu mētis tētabant̃, contigit. naz que imaginabant̃: tāq̄ facta ⁊ geſta narrabāt, ⁊ ita vt qui meminiſſent. Atqz hoc fit: vbi quis id quod non eſt imago, ſpeculatur vt imaginem.

¶ Fit aūt aliqn̄ ⁊ ꝯriuz: vt accidit Antipherōti Orite, ⁊ alijs ecſtaſin paſſis. phātaſmata enī dicebant: vt facta, ⁊ vt qui meminiſſent. Hoc autem fit: cum aliquis nō imaginem tāq̄ imaginem conſiderat.

Cōmentarius ¶ Tertiū pblema eſt, ppter qd accidit aliqn̄, vt ea, que nō fecimus, recordemur feciſſe: vel credamus feciſſe, ⁊ recordari dicamus feciſſe. Eſt enī pblema hoc ꝯrium, vz, vn̄ fit, vt ea que qs imaginat̃, fingitqz, aliqn̄ meminiſſe ⁊ recordari ſe putet. Hoc pacto exponit Themiſtius. vn̄ dicit. Fit autem aliquādo ⁊ cōtrariū, naz ea que imaginant̃, meminiſſe ac recordari ſe putāt: vt accidit Antipheronti Orite, ⁊ alijs q̄plurimis, qui ecſtaſim paſſi ſunt. Hi enī que imaginant̃, putant ſe recordari. Sumpſit aūt ecſtaſim iproprie p mētis alienatiōe, vt libro de ſomno dicemus. Iſti enī phantaſmata, ⁊ que imaginātur dicebāt, vt facta, ⁊ pdicant, vt qui meminiſſent. Aſſignat cām, ⁊ dicit. Hoc enī fit, cum aliquis imaginē, nō tāq̄ imaginem conſiderat, ſed vt quoddaz intellectum vel ſpeculamen.

¶ Porro meditationes, recolendo memoriaz cōſeruant incolumēqz reddunt. Recolere aūt: nihil aliud eſt, q̄ crebro phantaſmata vt imagines, nō vt in ſe ſpectra ſunt, reſpicere.

¶ Meditatiōes aūt: memoriam ſaluāt reminiſcēdo. Hoc autē: nihil aliud eſt q̄ ſpeculari ſepe vt imaginem, ⁊ non vt ſm ſe.

Cōmentarius ¶ Quartū pblema eſt, ppter qd meditatiōes frequētes memoriaz ſaluat reminiſcendo: atqz recolēdo. vn̄ dicit. Meditationes aūt memoriā ſaluant, reminiſcēdo: exponit rōnez, ⁊ dicit. Hoc aūt. ſ. meditari nihil aliud eſt q̄ ſpeculari ſepe phātaſma vt imaginez, ⁊ non, vt ſpeculamen ſm ſe, ex frequenti enim hac phantaſmatis meditatione memoria ſeruat̃. Ex frequētatis enim actibus generat̃ habitus.

¶ Dictum eſt igit̃ qd ſit memoria, quid meminiſſe: habitus. ſ. phātaſmatis vt imagis eiuſce rei que imaginationi ſubdit̃. necnō cui earum que ſūt in nobis aīe partiū tribui debeat: nēpe illi q̄ ſibi primariā ſentiēdi poteſtatē vendicat, queqz nobis ſenſuz notitiāqz tpis inuehit.

¶ Quid igit̃ eſt memoria ⁊ meminiſſe dictum eſt: qm̄ phātaſmatis vt imaginis cuius phantaſma habitus. ⁊ cuius particule earū q̄ in nobis: q: primi ſenſitiui, ⁊ quo tp̄s ſentimus.

Cōmentarius ¶ Nunc epilogat, ⁊ breuiter memoriā definit: ⁊ dicit. Quid igit̃ eſt memoria ⁊ meminiſſe, dictū eſt. Eſt enim memoria habitus, firma q̄dam cōſeruatio phātaſmatis, non qdē ſm ſeipſuz, ſed vt imaginis eius rei: cuius eſt phantaſma. vnde Themiſtius dicit. Memoria eſt habitus quo imagines rerum poſt impſſionē cuſtodiunt̃ ac retinentur, vt imagines ſunt. Preterea dictū eſt earū particularū que nobis inſunt cuius eſt memoria, nā dictum eſt ꝙ memoria eſt pmi ſenſitiui, inquātuz per ipſum cognoſcimus tempus. Hec Ariſtoteles ſcribit de memoria. ¶ Ex his que Ariſtoteles dixit breuiter, col-

ligi poteſt, ꝙ bonitas vel malitia memorię aliqñ ꝯtingit ex parte motus vel q̄etis ſenſoꝝ: in quo phantaſmata imprimūtur, naꝫ cum in ſenſorio phantaſmatū impſſio facta eſt, ⁊ partes illius fluūt, ac refluunt, fluxus hō turbat, vel delet impſſionem illoꝝ. Motus autē aut fluxus ſenſoꝝ aliquādo ꝓuenit, ob paſſionē, vt ęgrotis, ebrijs, iratis, ⁊ id genus, aliqñ ob ętatem, vt in paruis, qui multuꝫ creſcunt, ⁊ decrepitis, qui multū diminuunt̄. Aliquādo vō ex parte cōplexionis, cōplexio eni ſenſoꝝ ſicca ac dura impſſionem non permittit, humida vō ac mollis, ꝑmittit quidē impſſioneꝫ: non tñ detinet, qa vō ſenes duriuſculi ſunt, pueri molles, ſenes nō recipiūt, illi nō retinent. Aliqñ ex pte appħēſionuꝫ ſeu meditationū, quę poſſunt memoriaꝫ firmare, aut fortiter imprimēdo, vt in pueris, p̄mę meditationes (vt dictuꝫ eſt) aut frequēter imprimēdo, ex frequētatis eniꝫ actibꝰ generant̄ habitus: qui eſt memoria. hinc fit, vt decrepiti bñ recordent̄ antiqua, qm̄ ſępius circa illa vel illis ſimilia ꝯſiderauerunt. Male auteꝫ noua: qm̄ illis impſſio nō facile fit, ꝑꝑ duritiem: ac ſiccitatem ſenſoꝝ: veluti nec in pariete ſeniori fieri pōt impſſio. Hęc ſūt, q̄ de memoria Ari^les^ tradit.

Reliquuꝫ eſt: vt de reminiſcentia ſiue recordatione dicamus. Primuꝫ igit̄ quę in aggreſſorijs ſermonibus vera ſunt, ea pro veris habeamus oportet.

De ipſo reminiſci autē: reliquū eſt dicē. Primuꝫ igit̄ q̄cūqꝫ in argumentatiuis rōnibꝰ vera ſunt: oportet ponere vt exiſtentia.

Cōmentarium. Cū diriſſet de memoria ⁊ meminiſſe: nūc ꝓponit dicere de reminiſcētia ⁊ reminiſci: ⁊ ꝓponit intētionē ſuam ſic dicēs. De ipſo reminiſci aūt, ⁊ ſubaudi reminiſcētia, reliquuꝫ eſt dicere. Hęc eſt intentio. Deinde pro executione huiꝰ intentionis, quę ſupponēda ſint, accipit, ⁊ dicit. Primū igitur per huius intētiōis executiōe, quęcūqꝫ in argumētatiuis rationibꝰ vera ſunt, opꝫ ponere vt exñtia. Et per argumentatiuas ratiōes Themiſtius q̄ōnes populariter ab Ari^le^ ſcriptas intelligit, in q̄bus dixit quędaꝫ de reminiſci ac reminiſcentia, quę nūc reſumens, vult eē ſupponēda tāq̄ꝫ exiſtentia. Quę vō ſint q̄ōnes iſtę ab Ariſtotele populariter ſcriptę, non legimus. Themiſtius autem legit.

Reminiſcentiaꝫ ſcilicet nō eſſe reſumptionē memorię, neqꝫ item aſſumptionem.

Non eni eſt memorię reſumptio, reminiſcētia: neqꝫ acceptio.

Cōmentarium. Nunc ſm̄ Themiſtiū, explicat, quę ſint ea: quę de reminiſci in q̄ōnibus populariter ſcripta ſint, ⁊ ſunt duo. p̄mū q̄dem ꝙ reminiſcētia non ſit reſumptio memorię. 2^m^ vō, ꝙ reminiſcētia non ſit diſciplinę aſſumptio: ⁊ per reſumptionē memorię, vt arbitror, intelligit reſumere memoriaꝫ, non interuēta obliuione. Qui eni reſumit memoriā, iteruꝫ accipit, q̄ꝺ retinuit, nulla interuenta obliuione.

Naꝫ cū q̄s primū diſcit, aut notitia rei ībuit: neqꝫ reſumit memoriam vllam (nulla eniꝫ antegreſſa eſt.)

Cū enim primum addiſcit, aut patitur: nō reſumit memoriā vllā (nulla. n. añ facta eſt.)

Cōmentarium. Anteq̄ꝫ illa duo, quę accepit a q̄ōnibus populariter ſcriptis, exponat, ⁊ ꝓbet, oſtendit eē differētiam inter addiſcere, q̄ꝺ eſt diſciplinā ſumere, ⁊ memoriā reſumere. ⁊ dic. Cū enim q̄s primū diſcit. ſ. itellectu, aut patitur. ſ. a ſenſibili ſenſum: nullam reſumit memoriam: quoniam (vt inq̄t) nulla diſciplina, aut ſenſatio ante facta eſt, ⁊ ſic diſcere nō eſt memoriam reſumere.

Neqꝫ deintegro aſſumit. qa tuꝫ demum memoria dr̄ eē: cum iā factus corroboratuſqꝫ fuerit habitus, aut certe affectus. Unde fit: vt memoria non ſimul cum affectu fiat.

Neqꝫ a principio accipit. cū enim factus fuerit habitus, aut paſſio: tūc memoria eſt. Quare: cuꝫ paſſione quę fit, non inſit.

Cōmentarium. Secūdo oſtēdit eōꝛio, ꝙ reſumens memoriā, vel cōmemorans nō p̄mo diſciplinā accipiat, ⁊ hoc proponit, ⁊ dicit. Neqꝫ ſubaudi cōtra reſumēs memoriā vel cōmemorans ex principio diſciplinā accipit, ꝓbat, qm̄ tunc memoria eſt, cū factus fuerit habitus, aut paſſio: quare, vt cōcludit, cum paſſiōe quę fit, hoc eſt cū ipſa diſciplina quę eſt paſſio: quę nūc p̄mo fit, memorię reſumptio nō fit, ergo reſumens memoriā, ac cōmemorans, nō p̄mo diſciplinā accipit.

Itē cuꝫ primū affectio facta eſt: in vltimo illo momēto, affectio quidē ⁊ ſcientia, ſi tñ affectionē aut habitū ſciētiaꝫ appellare liceat, in re affecta iā ineſt, memoria vō haudquaq̄ꝫ. Nihil tñ vetat: quominus quędam ex ijs quę ſcimus, per accidēs meminiſſe dicamur. Quāq̄ꝫ meminiſſe per ſe nō poſſumus: anteq̄ꝫ ſpatiuꝫ aliquod temporis interlapſum ſit. ſiquidē nūc eius rei memini quā prius audiui, aut vidi, aut aliquo ſenſu cognoui: ⁊ non quam nunc ſenſi, eius nunc memini.

Cōmentarium. Adhuc aūt cū primuꝫ facta eſt: in indiuiduo ⁊ vltimo, paſſio q̄deꝫ ineſt iaꝫ patienti ⁊ ſcia, ſi opꝫ vocare ſciam habituꝫ aut paſſioneꝫ. Nihil autē ꝓhibet: ſm̄ accidēs meminiſſe quorūdam quę ſcimus. Meminiſſe autē ſm̄ ſe: non eſt ante factū tēpus. meminit eniꝫ nunc q̄ꝺ audiuit, aut vidit, aut paſſus fuit prius: non quod nunc paſſus eſt, meminit nunc.

Cōmentarium. Tertio oſtēdit, ꝙ in inſtāti in quo nūc p̄mo ſcia vel diſciplina facta eſt, nō fit tūc memoria, niſi per accñs: per ſe aūt nequaq̄ꝫ. Si eni nūc p̄mo ſcia facta eſt in me, per accñs cōtingit fieri memoriā aliquoꝝ, quę prius nouimus: nō auteꝫ oīum, quoꝝ ſcia nunc p̄mo in me facta eſt, qm̄ fieri pōt, vt illa ſciētia nūc p̄mo facta ſit partim ex aliq̄bus, quę p̄us ſciuimus: ⁊ nunc recordamur, ptim ex aliq̄bus de nouo nūc p̄ auditis, aut inuētis: ⁊ ſic ſcia nūc primo facta eſt, ⁊ tñ ꝑ accidēs cū ꝯtingit fieri memoriā: per ſe aūt nō cōtingit, qm̄ per ſe memoria nō fit, niſi ſpatiū aliq̄ꝺ tēporis interlapſum ſit. ¶ Quo vō ad expoſitionē textus attinet, aiaduerte, ꝙ in 6° phyſicoꝝ p̄mū inſtās eē rei, Ari^les^ appellat vltimū motus, ⁊ gn̄ōnis, qua illa res fiebat, vltimū dico ꝑ excluſionem, vt Themiſtius inuit 6° phyſicoꝝ. Ultimū eni inſtās generatiōis ignis, eſt p̄mū inſtās ignis geniti, ⁊ vltimū ꝑ excluſionem eius gn̄ōnis, ꝑ quā fiebat. Tūc lege vba. Adhuc auteꝫ cuꝫ primū facta eſt ſcia vel diſciplina, dico p̄mū facta eſt. ſ. in indiuiduo, h̄ eſt in inſtāti ⁊ vltimo. inſtās eni vbiqꝫ indiuiduū tp̄is appellat. Dico vltimo ꝑ excluſionē, q̄ꝺ eſt p̄mū rei: cū inq̄ā nunc primo ſcia vel diſciplina facta eſt, paſſio q̄deꝫ ineſt iā patiēti ⁊ ſcia: ⁊ ꝑ ſe ſubaudi tūc non fit memoria. Dico paſſio ⁊ ſcia, ſi opꝫ vocare ſciam habitū aut paſ

Ayuntamiento de Madrid

ſionē,qꝛ̃ de hoc eſt qđ 6° ethicoꝝ.verū nunc nō faciamus vim in v̄bis,⁊ vocemus ſciam vel diſciplinā habitum/vel paſſionē.Dico ꝙ in h̄ p̄mo inſtāti in quo ſcia facta eſt,non fieri memoriā per ſe,qm̄(vt ingt)nihil ꝓhibet ſm accidēs eoꝝ,quę nūc ſcimus aliq̄ meminiſſe,quatenus hęc ſcientia nūc p̄ facta,accidit,vt facta ſit partim ex his quę nūc recordamur,partim ex his nūc iuenim⁹ vel audimus,ſed in hac facta ſcia,quę nūc p̄mo facta eſt ſm ſe nō eſt ante factū tēpus,hoc eſt anteq̄ꝫ ſpatiū aliqđ tēporis interlapſuꝫ ſit.nam per ſe ⁊ ꝓprie illud eſt nūc meminiſſe,qđ pars audiuit,aut vidit,non qđ nūc aliquo ſenſu paſſus eſt,meminit nūc.ḡ ꝑ accn̄s cū ſcia nunc p̄ facta,eſt memoria,quatenus accidit illaꝫ eē nunc p̄mo factā ex aliqb⁹ quę nūc meminit:⁊ aliqb⁹ quę quis nūc audit vel iuenit,ꝑ ſe autem nō eſt meminiſſe cū ſcia nūc facta:qm̄ poteſt eſſe aliqua ſcia ex toto nūc primo eē facta:⁊ nihil meminiſſe.Hęc de dr̄ia iter reſumptionem memorię/⁊ aſſumptionē diſciplinę aut ſcientię.

Pręterea manifeſtū eſt fieri vt qui nūc non reminiſcit̄:meminerit,ſi denuo ſentiat,aut doceatur qđ ſit oblitus.

Amplius manifeſtuꝫ eſt ꝙ meminiſſe eſt:nō nunc reminiſcentem,qui a principio ſentit,aut patitur.

Cōmentariuꝫ

Cū declarauit dr̄iaꝫ inter memorię reſumptionē,⁊ aſſumptionē diſciplinę.In parte iſta declarat,ꝙ reminiſcēs non eſt,qui meminit,vel qui memoriaꝫ reſumit,⁊ lege ſic.Amplius aūt manifeſtū eſt,ꝙ reminiſcēs nūc,qui a p̄ncipio ſentit,aut patitur nō meminit,vel nō reſumit memoriam:hoc eſt nō eſt qui reſumit memoriā.q.d.manifeſtum eſt,ꝙ nūc reminiſcentē,qui qdeꝫ reminiſcens olim a principio ſenſit aut paſſus eſt diſciplinā,nō eſt,hoc eſt/nō ꝯtingit meminiſſe:qm̄(vt Themiſtius ſupplet)meminiſſe eſt ſine vlla interuentiōe obliuionis,reminiſci cuꝫ obliuionis interuētione.Ergo reminiſci,nō eſt meminiſſe.Qr autē reminiſci non ſit ſenſus,aut diſciplinę acceptio,vt ꝓpoſuit,non probat,ſꝫ tāq̄ꝫ manifeſtū derelinqt ex dr̄ia inter aſſumere diſciplinā,⁊ reſumere memoriā,vt bene Themiſti⁹ aiaduertit.Si.n.diſciplinari nō eſt meminiſſe:nec econtrario:etiā reminiſci nō erit diſciplinari:nec ecōtrario:nō eni eſt reminiſcētia/ſine aliqua p̄teritoꝝ memoria.Habemus igit̄ duo,ꝙ reminiſci non ſit diſciplinari:neq̄ꝫ ſit meminiſſe.Et ſic habet̄ qd non eſt reminiſci.

At quoties quaꝫ prius tenebat ſciaꝫ,aut ſenſuꝫ,aut deniqꝫ qđuis aliud cui⁹ habitū eē memoriā diximus,iaꝫ pene interlituꝫ obſoletūqꝫ recolēdo inſtaurat ⁊ quaſi poſtliminio reuerſum tractat verſatqꝫ:tum ⁊ hoc quoqꝫ alicui⁹ eorum quę dicta ſunt reminiſci eſt.

Sed cū reſumit quā prius habuit ſciam,aut ſenſuꝫ,aut cuiuſcūqꝫ habitum memoriam diximus:hoc eſt ⁊ tunc reminiſci eorum quę dicta ſunt,aliquid.

Cōmentariuꝫ

Cuꝫ declarauit,qd non eſt reminiſci/qm̄ neq̄ꝫ meminiſſe,neq̄ꝫ diſciplinari aut ſentire:nūc exponit qd eſt,⁊ primo ſumit qd eſt genus ipſius reminiſci,⁊ dicit.Qr reminiſci ſit reſumere ſciam vel ſenſum,quē quis prius accepit,nō auteꝫ cōtra,oē reſumere ſciam vel ſenſuꝫ/quem qs prius habuit,eſt reminiſci:per quę vult hr̄e reſumere habitū vel ſenſum prius acceptū eſſe genus ipſi⁹ reminiſci.Tria ḡ facit Ari^les/qm̄ p̄mo ſumit,ꝙ reminiſci ſit reſumere ſenſuꝫ vel ſciētiaꝫ prius habitā.⁊ dicit.Sed cū quis reſumit ſciam,quā quis prius habuit,aut ſenſuꝫ,aut id,cuiuſcūq̄ꝫ habituꝫ memoriā diximus,hoc eſt reminiſci,⁊ tunc eſt reminiſci aliqd eoꝝ,q̄ dicta ſunt.Sic igit̄ vult habere primuꝫ.ſ.ꝙ oē reminiſci ſit reſumere ſciētiaꝫ/aut habitū,aut ſenſum,ad id,cuiuſcunq̄ꝫ memoriā diximus eē:⁊ per hęc dat intelligere gen⁹:vt poſtea dicemus.¶ Quo v̄o ad v̄ba attinet,dixit reminiſci eē ſciam reſumere,qm̄ reminiſcentia eſt ⁊ ſenſibilium,⁊ ſcibilium.dixit aut ſenſuꝫ,vt notaret reminiſcentiā eſſe etiā eoruꝫ:quę exterioribus ſenſibus vidimus,aut audiuimus,dixit,aut cuiuſcunq̄ꝫ habitū memoriam diximus/vt notaret,reminiſcentiam eſſe etiam phantaſiabiliuꝫ,vel opinabiliū:quorum memoriam eſſe diximus.

Accidit tamen vt reminiſcentiam,memoria:⁊ reminiſci,meminiſſe comitetur.

Ipſum meminiſſe autem accidit ⁊ memoriam ſequi.

Cōmentarium

Scōm qđ Ari^les oſtendit,eſt,ꝙ ipſam reminiſcentiaꝫ comitetur memoria:ipſuꝫ reminiſci cōcomitetur meminiſſe.Nō eni pōt eſſe reminiſcētia,oībus,quę memoria habebātur,deletis,nec pōt eſſe reminiſci niſi aliquoꝝ ad minus,q̄ memoria tenebam⁹ meminerimus.Ad memoriā eni reqritur memoria aliquoꝝ eoꝝ:quę prius accepimus,vn̄ dicit.Sed ipſuꝫ meminiſſe ad reminiſci,⁊ memoriā ſequi ad reminiſcentiā accidit.q.d.ꝙ accidit vt reminiſcētiaꝫ memoria:⁊ reminiſci meminiſſe comitetur.

Neq̄ꝫ cōtinuo fit vt ſimpliciter illa,ſcientiam dico,ſenſum,⁊ ſi quid eſt eiuſmodi,ſi prius in aīo fuerint,rurſus in mentē redire ⁊ inſtaurari debeāt:ſed cōtra,quādoqꝫ reſtituūtur animo,quādoqꝫ ab eodē perpetuo exulāt.nā ⁊ vt iterum diſcat,⁊ iterum inueniat idem eandē ſciētiam:vulgo contingere ſolet.

Neqꝫ itaqꝫ hęc ſimpl'r,ſi ante extiterint,iterū fiunt:ſed eſt vt,eſt aūt vt nō.bis eniꝫ diſcere ⁊ inuenire contingit eundem,idem.

Cōmentariuꝫ

Tertiuꝫ qđ oſtendit eſt,ꝙ lꝫ reminiſci ſit reſumere ſciaꝫ,aut ſenſuꝫ,non tn̄ cōtra oīs,qui reſumit ſciētiaꝫ aut ſenſuꝫ/reminiſcit̄:qm̄ ꝯtigit ideꝫ bis ſcire ⁊ idē bis ſentire,per quę dat intelligere,ꝙ reſumere ſciētiā vel ſenſuꝫ non interuētu obliuionis penitus,hoc ſit reminiſci,ergo reſumere ſciētiā vel ſenſuꝫ eſt in plus q̄ꝫ reminiſci:⁊ ſic eſt veluti gen⁹.vnde dicit.Neq̄ꝫ itaq̄ꝫ hęc ſimpl'r,ſi ante extiterint,⁊ penit⁹ obliuioni ſint mandata:⁊ iteruꝫ fiant,⁊ reſumant̄,ſubaudi ſunt reminiſci,ſed eſt,hoc eſt,ſed cōtingit vt ſic,illa eſſe reminiſci.ſ.interuētione nō totalis obliuionis,eſt auteꝫ vt non ſint reminiſci.ſ.interuētione totalis obliuionis,cām affert,quoniā eūdem hoīem contingit bis diſcere,et īuenire,vtputa:qm̄ prius didicit,⁊ penitus eſt oblitus,poſtea iterum diſcit.Hoc eni iteruꝫ diſcere nō eſt reminiſci:per quę vult ad ipꝫ reminiſci requiri memoriā aliquoꝝ.Tres eni actus ad ipꝫ reminiſci,vt poſtea dicemus,requiruntur.Primus eſt memoria aliquoꝝ,quę prius accepit,nō tamē oīum.Scđs eſt diſcurſus,ſeu negociatio ex illis aliqbus:quę memorię remanſerūt,ad illud,qđ quęrimus recordari.Tertius eſt inuētio illius,qđ quęrimus recordari:qui v̄o hoꝝ actuuꝫ ſit reminiſcētia:⁊ an reminiſci ſit oēs hi actus,poſtea dicem⁹:nunc aūt illud ſit dictum,ꝙ iterū diſcere nō eſt reminiſci.

Reminiſcētiā igitur ab inuētione ⁊ diſciplina,differre oportet:⁊ qui reminiſcit̄ mai⁹ principium intus habere,q̄ꝫ qui diſcit aut iuenit.

¶ Opꝫ igiť differre reminiſci,ab his:⁊ inexſite pluri pꝛicipio ꝙ ex quo addiſcũt,reminiſci.

Cōmentariuꝫ ¶ Ex his ꝯcludit per modũ epilogi,ꝙ opꝫ ipſum reminiſci differre ab his.ſ.ab iterato inuenire,⁊ iterato diſcere,⁊ hoc pro tãto/qm̃ ipſi reminiſci ineſt maius pꝛincipiũ/ꝙ id,ex ꝗ addiſcunt,qui diſcũt,qd autẽ ſit iſtud maius pncipium,qꝺ ineſt ei,qui reminiſciť,ꝙ ſit pꝛincipiũ qꝺ ineſt ei:qui diſcit, poſterius Ariles exponet.vñ Themiſtius,dixit maius,qꝛ tã qui diſcunt,ꝙ qui inueniunt,certũ initiuꝫ ac ſeminarium in/tra ſe gerũt,qm̃ oĩs doctrina ex aliqua pnotione fit.

¶ Fit aũt reminiſcẽtia:cũ motus aĩe ita ſe hñt vt alter ſubinde poſt alterũ fieri natus ſit.

¶ Contingũt aũt reminiſcentię:quoniaꝫ aptus natura eſt hic motus fieri poſt hunc.

Cōmentariuꝫ ¶ Poſtꝙ declarauit quid ſit reminiſci,⁊ a qbꝰ differat,nũc vult dare moduꝫ,quo reminiſcimur,⁊ cauſaꝫ:⁊ ſumit,ꝙ in omni reminiſci quędã ſimulacra ſequunť quędam neceſſa/rio:⁊ quędam ex aſſuefactione:⁊ hęc eſt expō Themiſtij:⁊ dicit.Cōtingunt autẽ reminiſcẽtię,qm̃ vnus motus nã aptꝰ eſt fieri poſt hũc,⁊ per motũ impſſionẽ ſimulacri intelligit, ita vt ſit ſenſus,reminiſcẽtię fiunt,qm̃ vna ſimulacri impſ/ſio apta eſt fieri poſt alterã.Eſt ergo ſuppō,ꝙ in omni re/miniſci opꝫ,vt altera ſimulacra impſſio fiat poſt alteraꝫ.

¶ Naꝫ ſi neceſſario vnus alterũ conſequio tra/hat:palã eſt ſimulatqꝫ ille mouerit eã,hũc mo/turũ.ſi vo nõ neceſſario,ſed ex cõſuetudine al/ter inſequať:maioꝛi ex parte mouebit. Contin/gitqꝫ:vt quidã ſemel permoti magis aſſueſcãt, ꝙ alij ſępius.Et iccirco:quoꝛundam quę ſe/mel viderimus,facilius ꝙ alioꝛuꝫ quę ſępicu/le,meminiſſe ſolemus.

¶ Si eniꝫ ex neceſſitate:manifeſtuꝫ eſt qꝺ cum motus fuerit illo,hoc mouebiť.ſi autẽ non ex neceſſitate,ſed ꝯſuetudine:vtplurimuꝫ moue/biť.Accidit autẽ:quoſdã ſemel cõſueuiſſe ve/lociꝰ,ꝙ alios ſępe motos.Vñ:qdaꝫ ſemel vi/dẽtes magis meminimus,quã alia ſępe.

Cōmentariuꝫ ¶ Declarat ſuppōnẽ,dictum eſt eniꝫ in omni reminiſcentia vnã ſimulacri impſſionẽ fieri poſt alterã:nunc oſtẽdit alte/ram impſſioneꝫ fieri poſt alterã eſſe bifariaꝫ,aut necĩo,aut ex aſſuefactione.ideo dicit.Si eni ex neceſſitate altera im/pꝛęſſio fit poſt alterã,manifeſtũ eſt,ꝙ cũ aliqs fuerit motꝰ illo ſimulacro:ac phãtaſmate,hoc altero mouebiť ad illud cõſequente.Vbi cauſa.Si aliquis eſt motus a phãtaſmate hoĩs,neceſſario mouebiť a phãtaſmate aĩalis,⁊ conſequen/ter coꝛpoꝛis,vſqꝫ ad vltimũ.Themiſtius autẽ exẽpluꝫ po/nit magis ad ppoſituꝫ,Vbi grã.incidat mihi aliquando ob oculos coꝛiſcus cuꝫ lyra,ab eo tẽpoꝛe ſimulacruꝫ coꝛiſci,et ſimulacruꝫ lyrę impſſuꝫ ⁊ conſignatum in animo eſt:hono poſt tẽpoꝛe video ſocratẽ inſtitui lyra,⁊ fidibus canere,ita ſtatim fit/vt lyra coꝛiſci mihi veniat in mentem:⁊ coꝛiſcus, qui cecinit.Deinde declarat quę impſſio alteraꝫ ſequať nõ neceſſario:ſed vt in pluribus.⁊ dicit.Si aũt non ex neceſſi/tate,ſed cõſuetudine altera ſimulacri impſſio ſequitur alte/rã,animus nõ neceſſario,ſed vt in pluribꝰ mouebiť.Addit tamẽ,ꝙ non in oĩbus alteraꝫ impſſioneꝫ ſequi alteram eſt ęqualiter cõſuetuꝫ:quoniã in quibuſdã ſemel alteram alte/rã ſequi eſt velocius ⁊ magis:ꝙ eſt alios ſępe fuiſſe motos, ſicut quędã ſępe videntes meminimus magis ꝙ alia ſępe: vtpote ſi quę ſemel vidimus maioꝛeꝫ impſſioneꝫ fecerũt, vt ſi erant noua,⁊ admirabilia.Sũpſit eniꝫ illaꝫ particulã [vnde]pꝛo veluti.¶ Quo vo ad vba attinet,aĩaduerte:vt Themiſtius dicit,ꝙ accidit ſępe,vt volentes reminiſ.i il/lius vbi lupcalia.Ex ꝯſuetudine loco eius accipe in arte re/miniſcẽdi lupuꝫ,naꝫ dictio lupus/a lu/incipit,veluti luper/calia:habita vo pꝛima ſyllaba lu/ſtatim reminiſcimur ver/buꝫ lupercalia.Alij volentes reminiſci taurominiũ aſſue/uerunt in nomen tauri.Alij volẽtes reminiſci illiꝰ vbi pleu/rites,qui lateruꝫ doloꝛ diciť,aſſueuerũt in nomẽ lateris:qm̃ ergo id in qꝺ aſſueuerũt,eſt valde ſimile,vna aſſuetudo ef/ficacioꝛ eſt,ꝙ multę in his,quę nõ habẽt tantaꝫ ſimilitudi/neꝫ.Et hoc dicit Ariles,accidit autẽ ſemel quoſdam motos ab vna impſſione poſt alterã,velocius ⁊ magis eẽ motos, ꝙ alios fuiſſe ſępe motos ab altera poſt alteraꝫ:qm̃ pꝛimi fuerũt magis moti ꝙ alij:vñ hoc eſt,veluti quędam ſemel vidẽtes,magis meminimus ꝙ alia ſępe videndo:qm̃ fece/runt foꝛtioꝛeꝫ impſſioneꝫ.Hinc concludit Themiſtiꝰ aliqs facilius recoꝛdari,quę vice ſimplici viderint ꝙ ꝗ cẽties.

¶ Cum ergo reminiſcimur:qbuſdaꝫ antegreſ/ſis motibꝰ mouemur,quouſqꝫ eo moueamur poſt quem ille ſequi conſueuit.

¶ Cũ igitur reminiſcimur:mouemur ſm quẽ/dam pꝛimoꝛum motuum,quouſqꝫ vtiqꝫ mo/ueamur,poſt quem ille conſueuit.

¶ Hac ſuppōne ſtanti,Ariles vult cõcludere bꝛeuibꝰ artem reminiſcendi:quã nõnulli arteꝫ memoꝛandi appellãt. Ars autẽ colligitur ex mõ,quo reminiſcimur,ideo dat moduꝫ, ⁊ pmo cõcludit euꝫ qui reminiſciť moueri quibuſdam pꝛi/mis impſſionibus vſqꝫ ad eaꝫ,ad quã ſeqtur illa,cuiꝰ remi/niſcentiaꝫ quęrit,⁊ dicit,Cũ igitur reminiſcimur,mouemur ſm quẽdam motũ de numero pmoꝝ motuum,cuiꝰ in pꝛō/ptu memoꝛiaꝫ habemus:quouſqꝫ vtiqꝫ moueamur eo mo/tu ac impſſione,poſt queꝫ motuꝫ ac impſſionem ille cõſue/uit,hoc eſt(vt Themiſtius exponit)poſt queꝫ,ille.i.remi/niſcentia ſequi ſolet.ſ.aut ex aſſuetudine,⁊ exercitatiōe,aut ex neceſſitate. Cōmentariuꝫ

¶ Quocirca ⁊ ex hoc nunc,aut alio quodã ini/tio ſeriem ſequelãqꝫ venamur:⁊ a ſimili,aut cõtrario,aut finitimo.Et ob id:recoꝛdatio fie/ri aſſolet.motus eniꝫ quoꝛũdam ex his,ijdem ſunt:quoꝛũdam ſimul fiunt,quoꝛũdã alter al/terius partem obtinent cõnexiqꝫ ſunt adeo vt reliqua pars quę illam ſequatur exigua ſit.

¶ Unde ⁊ qꝺ cõſequenter eſt venamur,medi/tantes ab ipſo nunc aut alio aliquo:⁊ a ſilĩ,aut cõtrario,aut pꝛopinquo.Propter hoc:fit re/miniſcẽtia.motus enim hoꝝ:alioꝛum quidem ſunt ijdem,alioꝛum autem ſimul,alioꝛum aũt partem habent.quare reliquum:paruum eſt, qꝺ motum eſt poſt illum.

¶ Hinc cõcludit reminiſcentiã induci in nobis triplici mo/do(vt Themiſtius exponit)aut a ſimili,aut a cõtrario,aut a ppinquo:vñ dicit.Unde ⁊ qꝺ conſequenter eſt,venamur reminiſcẽdo meditantes ab ipſo nunc,aut ab aliquo alio.ſ. pꝛincipio:⁊ Themiſtius(ſi recte intellexi)intelligit,ꝙ cuꝫ reminiſcimur,mouemur ab ipſo nũc/hoc eſt ab eo pꝛinci/pio,qꝺ nunc nobis occurrit,aut ab aliquo alio pncipio qc/quid illud ſit.Alij exponũt aliter,⁊ bene dicũt,ſed expō eſt obſcura.Ariles eniꝫ nihil aliud intẽdit:niſi,ꝙ qui reminiſci/tur,moueri debeat aut a pꝛincipio qꝺ eſt ſibi nũc occurrẽs, Cōmentarium

aut ab

Ayuntamiento de Madrid

aut ab aliquo alio ab ipſo ficto: quod eſt tribus modis, aut ſimile, aut contrarium, aut propinquum: nam, vt dicit, ꝓpter hoc fit reminiſcentia, quoniam motus horum, qui ſeſe conſequuntur, aliorum quidem ſunt ijdem / hoc eſt ſimiles, aliorum autem ſimul / hoc eſt contrarij, ſed ſimul, aliorum autem partem habent, quia ſunt propinqui in parte, vt lupus, ⁊ lupcalia: ⁊ propter hãc cãm reliquũ quod apprehenſioni deeſt, ⁊ qđ motum eſt poſt illud, paruum eſt. Si eniꝫ recordor verbum / lu / in illa particula lupus, paruuꝫ eſt recordari, percalia, quod ſequitur poſt / lu. Exempla horũ ponit Themiſtius, ⁊ primo de reminiſcentia, quę fit a ſimilibus, vt verbi gratia, vt ſi cuꝫ ſocratis ſtatua videro / admonear ſocratis. A diſſimilibus, vt ſi candorem intuitus recordatuſue, nigritiaꝫ meminerim: aut ex calido occurrat frigidi memoria. Ex propinquis auteꝫ, multis modis fieri poteſt, ſatis ſit dare exẽplum in vno, vt cum recordamur p̃ncipium ex conſuetudine recordamur omnia quę ſequũtur: vt illius carminis principiuꝫ quod eſt Iraꝫ pande mihi, qs recordaretur: facile recordabitur verba, quę ſequũtur: pelidę diua ſupbi. Et ex memoria patris ſępe reminiſcimur filium, ⁊ ex memoria fratris, reminiſcimur fratrem: ⁊ ſic de multis alijs.

¶ Ad hunc igitur modũ: inueſtigare ſolemus. Sed ⁊ interim nobis nõ ita inqrentibus reminiſci accidit: cum recordatio motuꝫ alterũ cõtinuo excipit ſubſequiturqꝫ. cęterũ illa fere fit: antegreſſis alijs motibus quos dixi.

¶ Quęrunt igitur ſic. Et non quęrentes autem ſic reminiſcuntur: cum poſt alterum motuꝫ ille fit. vtplurimum autem alteris factis motibꝰ quales diximus: fiebat ille.

Cōmentariuꝫ

¶ Cum oſtendit, ꝙ reminiſcentia non fiat niſi pluribꝰ antegreſſis motibus: oſtendit ꝙ aliquando fiat vno antegreſſo motu. Uerum primus modus eſt, vt in pluribꝰ. Scđs modus eſt de raro contingenti, vnde dicit. Quęrũt igitur ſic q reminiſcuntur. ſ. pluribus antegreſſis motibus, ⁊ etiam nõ quęrentes ſic antegreſſis pluribus motibus reminiſcũtur: cum poſt alterum ſolum motum antegreſſuꝫ ille fit, qui eſt reminiſcentia. Ergo duobus modis reminiſcimur. ſ. ãgreſſis pluribus: ⁊ antegreſſo vno ſolo motu. Ueruꝫ (vt inqt) vtplurimum alteris, ⁊ pluribus factis motibus, quales diximus, motus ille fiebat, qui eſt reminiſcentia. rarẽter autẽ fit reminiſcẽtia vno ſolo ãgreſſo: hęc de mõ reminiſcẽdi.

¶ Nec id ſpectãdum eſt, quomodo quę remota ſunt meminimus: ⁊ quomodo quę propinqua, negligendum. quandoqdem vnũ eũdẽqꝫ modum eſſe: liquido conſtat. dico autem euꝫ: quo quis ea quę in ſeriẽ digeſta ſunt, nulla antecedente inquiſitione recordationeue recẽſet. conſequuntur enim ſeſe quadam conſuetudine: motus. Quoties itaqꝫ reminiſci volet, id faciet: motus initium capere ſtudebit, quem hic ideſt reminiſcentia, ſequitur.

Cōmentarium

¶ Nihil auteꝫ oportet conſiderare quę procul ſunt: quomodo meminimus: ſed non quę ꝓpe. manifeſtum enim: ꝙ idem modus aliqualiter. dico autem: quomodo dicit qđ cõſequenter, non preinquirens: neqꝫ reminiſcẽs. cõſuetudine eni cõſeqtur motus hic: poſt hunc. Et cum igit̃ reminiſci voluerit, hoc faciet: q̃ret accipere principiũ motus, poſt quẽ ille erit.

Cōmentarium

¶ Remouet vnam dubitationem, nam videmus aliquos q facilius meminerũt, quę procul ſunt, vtpote quę multis annis iaꝫ elapſis fecerũt, q̃ꝫ quę proximis diebꝰ. Quęrit ergo ꝓpter quid eſt. Rñdet ꝙ cauſa eſt cõſuetudo, cõtingit eni motus eoꝝ / qui ꝓcul ſunt, ex cõſuetudine eſſe magis firmatos, qui vero prope ſunt, minus. Et ideo facilius meminerunt motus, qui ꝓcul, q̃ꝫ qui prope, qm̃ illos ſępius conſueuerũt recenſere, qui vero prope, rarius. vnde dicit. Nihil aũt oportet conſiderare, ⁊ admirari quę procul ſunt, quo mõ meminimus, non autẽ quę prope. Cuius cãm affert, ⁊ dicit. Manifeſtũ enim ꝙ idem modus aliqualiter eſt: hoc eſt conſuetudo, qua cõſueuimus illa ſępe recenſere, quę prope vero: nõ conſueuimus: ⁊ exponit ꝙ hoc proficiſcatur a cõſuetudine / per quoddam ſimile in motibus qui cõſequũtur ad p̃mos motus ex cõſuetudine. Accidit eni ex cõſuetudine, ⁊ exercitatione diu obſeruata, ꝙ aliqui quũ dixerint primã parteꝫ orõnis (vt Themiſtius dicit) vt dicãt etiaꝫ omnes ꝯſequẽtes: ⁊ hoc nulla rõne ꝯiũgendo partes has ad illas, niſi exercitatione, ⁊ obſeruata cõſuetudine. Eodẽ modo ex cõſuetudine recenſendi quę ꝓcul ſunt, aliquando potius aliqui meminerunt vetera q̃ꝫ recentia, qm̃ illa conſueuerunt recenſere, hęc non. vnde dicit. Dico autem eum modum quo quis poſt primũ motum, ac primã partem orationis dicit totuꝫ id qđ cõſequenter eſt, non perqrens, neqꝫ reminiſcens a ſimili neqꝫ a contrario, neqꝫ a propinquo / ſed a conſuetudine qua obſeruauit dicere hęc oĩa poſt illud: nã ꝯſuetudine hic motus, qui eſt reminiſcentia: poſt illũ ſeqtur. Signũ autem affert, ex eo: ꝙ cũ quis reminiſci voluerit motus ꝯſequẽtes, hoc faciet, ⁊ quęret accipere p̃nm totius motus orõnis, poſt quem ille qui eſt reminiſcẽtia / erit. Quare ſi nulla rõne motus, qui cõſequenter ſunt facilius quis recenſet, p̃mo motu, ad quem illi ꝯſequũtur: reſumpto, ſed ſola conſuetudine ac exercitatione, eodẽ modo vetera ex cõſuetudie, qua illa ſępius recenſuimus, facilius ⁊ citius recordamur q̃ꝫ recentia. Neqꝫ enim alia cauſa aſſignari põt, veluti neqꝫ illius ordĩs recenſendi alia cauſa aſſignari põt, niſi qa poſt primos conſueuimus moueri a poſterioribus.

¶ Quãobrem: omnis reminiſcentia, ex principio pulcherrime ac ſumma celeritate corriuatur. nam quo res inter ſe ordine diſpoſitę ſunt: eum quoqꝫ motus earũdem obtinent.

¶ Unde: citiſſime ⁊ optime fiũt a principio reminiſcẽtię. ſicut enim ſe habent res adinuiceꝫ, in eo qđ conſequenter: ſic ⁊ motus.

Cōmentarium

¶ Ex his concludit duo p̃cepta pulchra in reminiſcendi arte. Quoꝝ primuꝫ eſt, cum qs ex arte vult reminiſci incipiat a principio, ⁊ ꝓcedat eo rerũ ac geſtorum ordine, quo facta ſunt: ⁊ vt ita dicam, ab ouo. Facile eni geſta recẽſemus: cuꝫ eo ordine in orõne collocantur: quo factę ſunt. Cauſa auteꝫ, qm̃ ſicut ſe habẽt res geſtę ad inuicem / ita ſe habẽt ⁊ in mouendo aĩaꝫ, dicit. Unde citiſſime ⁊ optime hoc eſt ſũma celeritate, ⁊ pulcherrime fiũt a principio reminiſcentię / hoc eſt, cum eo ordine incipiat qs recenſere, quo res ſunt, nam (vt inqt) ſicut ſe habẽt res ad inuicem in eo qđ conſequẽter: ſic ⁊ motus ſe habebunt in anima noſtra. Hoc eſt primũ p̃ceptum, ⁊ quidem pulcherrimum.

¶ Et ea item facile memoria continentur: quę quodam ordine conſtant, vt Mathematica. at

Ayuntamiento de Madrid

que praue diſpoſita ſunt: egre cuſtodiunt.

¶ Et ſunt facile reminiſcibilia: quecunqꝫ ordiationem habent aliquam, ſicut Mathemata. que aũt praue: ⁊ grauiter.

Cōmentariuꝫ

¶ Hic ponit 2m, vt ordo ſeruetur in rebus: quarum reminiſcentiam querimus. Cuius ſignum eſt, quoniam que de ſe ordinata ſunt, facilius memorie mandantur, vt mathematica, in quibus ex primo ſequitur 2m, ⁊ ex ſecundo tertiuꝫ, ⁊ ſic deinceps. vnde dicit. Et ſunt facile reminiſcibilia / quecunqꝫ ordinationem habent aliquaꝫ, ſicut mathematica, que aũt praue ordinata ſunt, ⁊ grauiter reminiſcibilia ſunt: vt ſententie Hippocratice. ¶ Hinc expoſitor colligit ad reminiſcendi artem quatuor precepta eſſe obſeruanda. Primum quidē eſt ordinis cōſtitutio, qui aut vt res ſunt, aut fieri poteſt ſeruetur. Secūdum ꝟo, eſt diligens attentio, nam ex diligenti attentione maior fit motus, ac impreſſio firmior. Tertiuꝫ eſt frequens meditatio in ordine: qui enī frequenter, ⁊ ſepe cōſueuit poſt primū recenſere 2m: ⁊ ſic deinceps ad finē vſqꝫ: hic facilius recordabitur. Quartuꝫ eſt, ſi non poteſt, que poſterius ſunt, reminiſci, incipiat ab illo a quo cōſueuit recēſere.

Precepta reminiſcendi.

¶ Atqꝫ hoc intereſt inter reminiſci ⁊ iteruꝫ diſcere: ꝙ qui reminiſcit̃ ab ipſo ſe moueri quodāmodo poteſt, ad id quod poſt principiū eſt. at cum per ſe non poteſt, ſed alterius ceu preceptoris auxilium deſiderat: non amplius meminiſſe videtur.

¶ Et in hoc reminiſci differt ab iteruꝫ addiſcere: qa poterit quodā modo per ſeipſuꝫ moueri in id quod eſt poſt principium. cum ꝟo nō, ſed per alium: non adhuc meminit.

Cōmentariuꝫ

¶ His declaratis, redit ad differentiam, quā accepit ſupius inter iteruꝫ diſcere, ⁊ reminiſci. Et declarat ſm Themiſtiū differentiam que eſt inter reminiſci, ⁊ iterum diſcere, ⁊ iter diſciplinam, ⁊ reminiſcentiam. Eſt autē differentia hec ſm Themiſtium ꝙ is qui reminiſcitur mouetur ⁊ a ſeipſo, ⁊ a principio quodaꝫ incolumi, ⁊ intus manente, ex quo veſtigat iuncta principio (vt dictum eſt) at cuꝫ quis non poteſt ex principio intus manente, que illi pricipio iūcta ſunt, veſtigare, ſed a preceptore, docenteqꝫ mouetur illo principio mediante. Hic iterum diſcit. vnde dicit. Et in hoc reminiſci differt ab iterum addiſcere, quia is reminiſcitur qui poterit per ſeipſum moueri ab eo principio, quod intus manet, in id, quod eſt poſt principium. ſ. in reminiſcentiam. Cū ꝟo mediante illo principio non poterit per ſe moueri ad illud quod ſequitur poſt principium, ſed per aliuꝫ aut preceptorem / aut librum, non adhuc meminit, nec dicitur amplius reminiſci, ſed iterum diſcere. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, hoc dicitur iterum diſcere, quoniam mediante illo principio intus manente recuperat a preceptore, quod oblitus eſt, diſcere ꝟo diceretur: ſi nullo prius habito principio, nec ſi alias id ſciuiſſet, id nouo principio a preceptore acciperet.

¶ Sepe ꝟo iam quidē reminiſci non poteſt: querendo tamen poteſt, ac iuenit. Quod homini cōtingere ſolet: dum tantiſper varia mouet, quoad in motionem eaꝫ inciderit poſt quā res ſequatur.

¶ Sepe autē iam quidem non poteſt reminiſci: querens autem poteſt, ⁊ inuenit. Hoc aũt fit: multa mouenti quouſqꝫ moueat huiuſmodi motu quem conſeqtur res.

¶ Quidam volunt, ꝙ Ariſtoteles hic ponat differentiaꝫ inter reminiſci, ⁊ inuenire. Nam reminiſci eſt aliquid reſcire, quod ad iuſſum occurrit (vt Themiſtius inquit) Inuenire ꝟo eſt reſcire aliquid, quod non ad iuſſuꝫ occurrit. Sꝫ verſando ⁊ ſatagendo ſolet inueniri. Eteni multo motu ac diſcurſu multo contingit quoad dum perueniatur ad eaꝫ motioneꝫ, poſt quā id ſequitur, quod requirebatur. Dicit, ſepe autem iam quidem non poteſt aliquis reminiſci. ſ. ad iuſſum / ac voluntatem. Querens autem poteſt reminiſci, ⁊ inuenit. ergo reminiſci eſt ad voluntatem ⁊ ad iuſſuꝫ, inuenire autem eſt cum inquiſitione / ⁊ multo diſcurſu. Et exponit quomodo fit inuentio, ⁊ dicit. Hoc autem fit ei qui multa mouet / ac diſcurrit, quouſqꝫ obiter moueat ac diſcurrat hō motu, quem conſequitur res, que eſt queſita. Cuius exēplū ponit Themiſtius. nam quemadmodum multe gutte que preceſſerunt, non cauant lapidem / ſed diſponunt ⁊ mollificant: vltima ꝟo cauat, ita cor in ipſa inuentiōe multos motus patitur anteqꝫ id, quod querit / teneatur, ſꝫ vltimus motus ipſe preſentat rem, quā conſequi memoria volebamus. Melius autem fortaſſe exponi poteſt textus, ꝙ Ariſtoteles voluerit declarare, qualiter non ſemper reminiſcētia fit facilis pro arbitrio ac iuſſu: ſed interdum cum difficultate, vtputa cum animus multis motibus mouetur donec ille occurrat, ad quem reminiſcentia ſequitur: ⁊ hoc pacto, vt arbitror, intellexit Themiſtius: ⁊ verba hinc conſonant, vt legenti, patet.

¶ Eſt enim meminiſſe: mouenteꝫ quandaꝫ facultatem intus poſſidere. ſed tamen eiuſmodi: vt animus ex ſeipſo, ⁊ motibus quos habet moueri queat, vti dictum eſt.

¶ Meminiſſe eniꝫ eſt: ineſſe potētiā mouēteꝫ. hoc autem: ita vt ex ipſa, ⁊ quibus habet motibus, moueatur, ſicut dictum eſt.

Cōmētarium

¶ Ex his (vt Themiſtius inuit) Ariſtoteles deducit quaſi cauſalem ipſius reminiſci definitionem. Naꝫ legit, verbū / enim / pro igitur: hoc pacto. Meminiſſe igitur eſt in eſſe nobis potentiā mouentem, hoc eſt reminiſci eſt habere potentiā / ac facultatem inſitam, hoc autem ita, vt ex ipſa facultate inſita, ⁊ motibus, quos quis hꝫ, moueatur eo ordine / ac modo: vt dictum eſt. Accepit enim meminiſſe pro reminiſci, vt Themiſtius expoſuit. Cauſalis ergo definitio ipſius reminiſci eſt habere inſitam potentiam, ex qua cū motibus ⁊ impreſſionibus ſeruatis vnuſquiſqꝫ mouet̃ ad vltimū motū: qui querebat̃. Ubi pꝫ ad reminiſcentiaꝫ duo precipue eſſe neceſſaria, primū eſt facultas / ac potētia nobis inſita, qua moueri apti ſumus pluribus motibus, ⁊ impreſſionibus alia poſt aliam modo quo dictū eſt. Alterū eſt: motus ipſi, ac reliquie ille que in aīo relicte ſunt poſt obliuionē, que excitāt ad inſtaurādū atqꝫ recuperandū id quod perierit, ⁊ per veſtigationē querimus. ¶ Quid ꝟo hec facultas ſit / Themiſtius velle videt̃ eē mētē ⁊ itellectū, nec ab ratione, quoniaꝫ nulla facultas videtur diſcurrere niſi intellectus: accedit ꝙ reminiſcentia brutis non ineſt, quibus ineſt ſenſus phantaſticus. Uerū de re hac poſtea.

Cōmentarium

De facultate que reminiſcit.

¶ Ac principium quidem: ſumi debet. Quocirca: nōnūqꝫ videtur ex locorum diſpoſitione reminiſci.

¶ Oportet autem: acceptum eſſe principium. Quapropter: a locis videntur reminiſci aliquando.

¶ His

Ayuntamiento de Madrid

¶ Dis, quę dixit de reminiſcentia, ⁊ de modo reminiſcendi, ſuppoſuit in opere reminiſcentię eſſe ſupponenduȝ quoddam principium, ex quo conſequēter deuenitur ad vltimā animi motionem, poſtꝙ̄ ſequitur reminiſcentia: iſtud ſuppoſuit, ⁊ ratione efficaci non probauit. Ideo redit ad probandum hanc ſuppoſitionem. ſ. ꝙ in omni reminiſcentia oportet ſupponere quoddam principium, quod in memoria remanſit, e quo reminiſcentia fit. Dictum eſt autem duplex principium inſitum, ⁊ eſt facultas, ⁊ non loquitur de hoc: ⁊ reliquię quę remanſerunt in animo, quę valent ad inſtaurandū ac recuperandum, quod perijt. Et de hoc pͥncipio loquitur. Hoc probat, quoniam homines a locis aliquando videntur reminiſci, quod non eſt, niſi quatenus locus videtur quoddam principiuȝ eſſe reminiſcentię. Ergo niſi ſupponatur quoddam principium reminiſcentię, videtur fieri non poſſe. ¶ Quo vero ad verba attinet. Themiſtiꝰ per loca intelligit ſedes argumentorum, de quibus in topicis ⁊ in rhetoricis dictum eſt, vtpote vel a ſimilibus, vel a contrarijs, vel a propinquis. Ab his enim homines reminiſci videntur. Amplius intelligit per loca, quę corporalia ſunt, ⁊ certa ſede diſpoſita collocataꝙ̄ interuallis, vt docet M. Tullius in rhetoricis. Ait enim ad facile memorandū oportere conſtituere quędam corporalia loca debite ordinata, in phantaſmata eoruȝ quę memoria tenere volumus quodam ordine diſtribuantur. Per hęc enim nōnunꝙ̄ homines facile reminiſcuntur, quoniam ſunt veluti principia reminiſcentię. Et dixit [aliquando,] quoniam non ſemꝑ ſufficiunt loca pro reminiſcentia: niſi in illis phantaſmata diſponantur modo, quo docent artifices memorandi. Patet igitur in omni reminiſcentia eſſe principium quoddā ſupponendū: quod debet eſſe tale (vt inquit Themiſtius) cui celerrime ad reminiſcentiam loca reſpondeant.

¶ Cauſa autem eſt: ꝙ cito ex alio in aliud veniat. vt ex lacte in candorem, ex candore in aerem, ex aere in humoreȝ, ex humore in autūni memoriam: cum hanc partem anni ſatagit inuenire.

Cōmentarium

¶ Cauſa autem eſt: quia velociter ab alio in aliud veniunt: vt a lacte in album, ab albo aūt in aerem, ⁊ ab hoc in humidum: a quo meminit autūni, hoc quęrens tempus.

Cōmentarium

¶ Cum probauit per ſignum, ꝙ in reminiſcentia ſupponi debet principium. Nunc aſſignat cauſam, ⁊ dicit. Cauſa autem eſt, quia velociter ac facile per mentis quandam euagationem de vno veniunt in aliud, aut ratione ſimilitudinis, aut contrarietatis, aut propinquitatis. Exemplum affert, quo modo facile homines veniant ex vno in aliud ratione propinquitatis, ⁊ dicit, vt a lacte deuenimus in albū, propter albedinem lactis. Ab albo auteȝ deuenimus in aerem propter claritatem aeris: quę albedinem efficit, ⁊ ab hoc. ſ. aere deuenimus in humidum, quoniam aer eſt humidus, a quo humido meminit homo autumni ratione ꝯtrarietatis: q͞a. ſ. autumnus ſiccus eſt: hoc quęrens tēpus.

De facultate q̄ reminiſcit.

¶ Videtur autem vniuerſaliter in omni genere quod medium eſt: vicem principij obtinere. Nam ſi non prius, ſaltem cum ad id quod in meditullio eſt peruenerit, res veſtigata ſuccurret: aut nūꝙ̄ pręterea, nec aliūde.

¶ Videtur autem vniuerſale principium: et mediū oīum. Si eni nō prius, cū in hoc venerit reminiſcet: aut non adhuc neqȝ aliunde.

Cōmentarium

¶ Quale principium illud eſſe debeat, exponit, ⁊ dicit ꝙ illud reminiſcendi principium debet eſſe vniuerſale: naȝ ſic videtur medium, ⁊ principium omnium eorum: quę cōſequuntur. Et cauſam reddit, quoniam ſi non prius reminiſcimur ſubaudi alicuius poſteriorum per aliqua alia poſteriora principia: quę ad illud vniuerſale ſequuntur: cum q͞s venerit in hoc vniuerſale principium omnium: reminiſcet eius: cuius quęrit reminiſcentiā. Aut ſubaudi, ſi ad illud venerit, non adhuc reminiſcitur, non aliūde poterit ſubaudi reminiſci. ¶ Quo vero ad verba attinet, per vniuerſale non illud quod de pluribus pręedicatur, intelligit, ſed id, a quo conſueuit ad diuerſa moueri, veluti ſi poſt lac aliquis conſueuit moueri ad album, ⁊ ad dulce, ⁊ ab albo in aerem, et alia vt dictum eſt: ⁊ a dulci ad calidum digerens, ⁊ hinc ad ignem, ⁊ ad alia plura cogitata: vnde lac erit quaſi vniuerſale principium ⁊ medium reminiſcendi.

¶ Verbi gratia, aſcribantur lr̄ę ſeptem A C B E F G H: per quas mentis cogitatio itura ſit. Si enim non continuo vbi vētum eſt ad E, meminit: ſimulatqȝ ad H appulerit, meminiſſe dicetur. nam ab E: in vtraqȝ partem, ⁊ in B ⁊ in F diſcurrere poteſt. Or ſi ex his nullā diſquirat: in C profecta meminerit, ſi B aut C veſtiget. quemadmoduȝ in G profecta meminerit: ſi G aut F perquirat. Sin minus: in A. ⁊ ita ordine perpetuo.

¶ Ut ſi quis intellexerit: in quibus A B C D E F G H. Si enim non in E reminiſcitur: in D meminit. hinc enim: ad ambo motum eſſe contingit, ⁊ in D ⁊ in F. Si vero non per horum aliquod quęrit: in C veniens reminiſcet, ſi per D aut C inquirit. quemadmodū in G veniens reminiſcetur: ſi per G aut F inquirit. Si autē non: in A. ⁊ ſic ſemper.

Cōmentarius

¶ Exemplum ponit in elementis, ⁊ ꝯſtituit ſm Themiſtiū lr̄as octo, A B C D E F G H. Harꝝ ſymbola ſunt, Athenę, licium, ędes Platonis, calendę, conuitiuȝ Socratis, vapulaſſe a ſocrate fidicula. Vel loco horuȝ accipe octo ſymbola, vȝ, Scyllam, Cęſareȝ, Auguſtum, Tyberium, Neronem, Titum, Veſpaſianum, Antonium. Fuit eniȝ Scylla quaſi vniuerſale principium tyrānorum Romanoꝝ. Fuit Cęſar ſm vniuerſale principium, ⁊ ſic deinde. ¶ Quo autem ad lr̄as attinet, animaduerte, ꝙ lr̄as ordinauit Ariſtoteles in gręco codice ſm ordinem alphabeti gręci, non intendens ꝙ eo ordine reminiſcentia fieri debeat: quo lr̄ę in alphabeto ſunt ordinatę. Tunc dicit, hoc pacto ſupponēdo ꝙ aliquis velit reminiſci ipſius H: ⁊ diſcurrat per omnia priora ad H: tūc dicit. Si eniȝ cum ille peruenit in E nō reminiſcitur ipſius H, cum deueniet in D, Meminit, hoc eſt reminiſcetur ipſius H: nam ex ipſo E poteſt ad ambo eſſe motus. ſ. in D ⁊ in F: ⁊ cum in D veniet, ⁊ reminiſcit̄ ipſius H: non vlterius quęrat. Si vero non per horuȝ aliquid quęrit H, ſȝ ꝑ D aut C, in C veniēs, reminiſcet̄ ipſiꝰ H: ſi ꝑ D aut C inq̄rit H. Or ſi ꝑ hęc nō reminiſcit̄ ipſiꝰ H, ſi ꝑ G aut F inq̄rit H, reminiſcet̄, cū veniet in G ipſiꝰ H. ſi aūt nec ꝑ G reminiſcitur ipſius H, in A cum deueniet, reminiſcet̄, ⁊ ſic ſemper in alijs ſimilibus agendum eſt: ſicut eniȝ de vno exēplo eſt, ita in alijs plurimis dici poteſt. ¶ Animaduerte ꝙ in codicibus gręcis lr̄ę non ſic ſcribuntur, ⁊ vt ſcribunt̄,

Ayuntamiento de Madrid

qđ eſt text⁹ apud me intelligibilis, nec īuenio, q̄ Themiſti⁹ dicit, ꝯuenire vbis grecis eoꝝ libroꝝ, quos ego vidi: iđ ego ſic expoſui vt melius ⁊ facilius, que ipſe dicit, intelligantur. Fateoꝛ tñ locum eſſe difficilem.

Cur autem ab eodem pꝛincipio interim meminiſſe queat, iterim non queat, cauſa eſt: ꝙ ex eodē pꝛincipio in multas parteis ire ꝯtingat. veluti ex E: in F, aut in D. Si igitur non per vetera ſimulacra diſcurrat: ad id rapi ſolet qđ ſibi familiarius pꝛopter ꝯſuetudinē reddidit. iam enim conſuetudo ipſa: in quādam naturā commigrauit.

Eius autem qđ eſt ab eodem aliquando quidem meminiſſe, aliquando autē non, cauſa eſt: quia contingit ad plura motum eſſe ab eodem pꝛincipio. vt ab ipſo E: in F, aut in D. Si igit̄ ad per antiquū mouetur: ad ꝯſuetius mouetur. tāq̄ enī natura: iam cōſuetudo eſt.

Cōmentarius. Soluit pꝛoblema pꝛopter quid eſt ꝙ aliquando aliquis ab eodem pꝛincipio reminiſcitur: aliquando autem non reminiſcitur. Reſpondet, ⁊ dicit. Eius autem, qđ eſt ab eodē pꝛincipio, aliquando quidem meminiſſe, aliquando autem non: cauſa eſt, q̄a de conſuetudine eſt eū eſſe motū ad plura ab eodē pꝛincipio, vbi cauſa, vt ab ipſo E in F, ⁊ in D. Ideo cōcludit. Si igitur aliquis mouetur per antiquū phātaſma, per quod ſolet moueri poſt pꝛincipium, ipſe motus antiquo phantaſmate, ad conſuetius mouetur. Eſt enī conſuetudo tāq̄ altera natura: quare ſubaudiendum. Si aliq̄s indifferenter conſuetus eſt moueri ab vno pꝛincipio ad plura, hac ratione fit, ꝙ ſepe habito pꝛincipio, non reminiſcit̄ poſterioꝛis: quoniam de conſuetudine non magis cōſueuit moueri ad illud q̄ ad aliud. Quādo vo de cōſuetudine eēt conſuetus magis ad vnū q̄ ad aliud moueri: tunc poſt habitum pꝛincipium facile reminiſcitur eius, ad qđ conſueuit poſt pꝛincipium deuenire. ¶ Quo vo ad verba attinet, aliqui textus habent [Si igitur non per antiquū] ⁊ cum difficultate intelligitur: non tamen legi in greco. Sed ſi videret̄ poſſe ſtare, legatur pꝛo arbitrio.

Quapꝛopter que frequenter cogitamus, cito reminiſcimur. nam vt natura vnum alterū ſequitur: ita ⁊ operatiōe. quinimo frequēs multuſq̄ vſus: naturam facit.

Unde que ſepe intelligimus: cito reminiſcimur. ſicut enim natura hoc poſt hoc eſt: ſic ⁊ operatione. ipm̄ ſepe aūt: naturā facit.

Cōmentarius. Ex his concludit, que eſt cauſa velocis reminiſcentie aliquando, ⁊ dicit. Unde que ſepe intelligimus, cito reminiſcimur, ſepe dico alterum poſt alterum, qui enim cōſueuit alterum poſt alterū reminiſci, hic habito pꝛincipio: facile habere poteſt totam reminiſcentiam. Cauſam affert: quoniā ſicut natura res ita ſunt, vt hoc ſit poſt hoc, ſic ⁊ operatione ⁊ motu anime, vt enim poſt ignem natura ferroꝛ ſequitur, poſt ſolem ſplendoꝛ, ita quedam conſuetudine ſe ſequunt̄. Dat cauſam, quoniam ipſum ſepe videtur naturam facere: ⁊ ꝓpterea verbum autem, cum dicitur ipſam autem ſepe. Hic cauſam reddit.

Quoniam autem ſicut in naturalibus errata quedā nature ⁊ foꝛtuita euenire ſolent, adhuc magis in conſuetis, quibus natura non perinde ineſt, peccata quedā intercidunt: hinc ſane fit vt nōnūq̄ animus huc illuc impellatur, p̄ſertim cum a certo quodam initio auſpicatus, quouis alio deuius fertur. Pꝛopterea contingere ſolet: vt cum alicuius nominis meminiſſe volumus, in alterum conſimile, non in illud, quaſi ſoloeciſmū cōmittentes incidamus. Ad hunc igitur modum: reminiſci accidit.

Quoniā autem ſicut fiunt in ijs que ſunt natura, ⁊ extra naturā ⁊ a foꝛtuna, adhuc magis in ijs que per conſuetudinem ſunt, quibus natura nō ſimiliter ineſt: quare mouetur aliquādo ⁊ illuc ⁊ aliter, p̄ſertim ⁊ cum retrahitur illinc iſtuc aliquo. Et pꝛopter hoc cū opus eſt nomen reminiſci: aſſimile quidem, non autem illud, ſoloecizamus. Reminiſci igitur: hoc accidit modo.

Cōmentarium. Scđm Themiſtium Ariſtoteles vult aſſignare cauſā ex dictis, cur in reminiſcentia nonnūq̄ erroꝛ accidat: ⁊ cur qui reminiſcitur: aliquando quodāmodo faciat ſoloeciſmum: ⁊ dicit. Quoniam autem, ſicut fiunt in ijs, que natura ſunt, et monſtra, que pꝛeter naturam ſunt, ⁊ a foꝛtuna nōnūq̄ quedam pꝛoficiſcuntur. Adhuc magis peccata fiunt in ijs, que per conſuetudinem ſunt. Dico magis, quoniam his natura non ſimiliter eſt, conſueta enī minus naturalia ſunt: q̄ que a natura ſunt. Ideo ſi erroꝛes in natura accidūt, ⁊ magis in conſuetudine accidere videntur. Ideo concludit quare animus aliquando mouetur ⁊ illuc ⁊ aliter, pꝛeſertim cum retrahitur illinc, quo conſueuit moueri: ⁊ mouetur iſtuc aliquo alio motu: quo non conſueuit moueri. Deinde aſſignat cauſam ſoloeciſmi in ipſa reminiſcentia, ⁊ dicit. Et pꝛopter hoc, cum opus eſt nomen reminiſci, vtputa iliacū, aſſimile quidem, non autem illud, ſoloecizamus, vꝫ, reminiſcentes ilium: etiam ſi quis leophanem reminiſci querit, ſi leoſthenem reminiſcatur: ſoloecizat in reminiſcentia. Tūc epilogat, ⁊ dicit. Reminiſci igitur, hoc accidit modo.

Sed enim notitia tempoꝛis, ſiue illud certū conſtitutūq̄ habeatur, ſiue incertum ⁊ infinitum: q̄ maxime neceſſaria exiſtit.

Maxime autem opoꝛtet cognoſcere tēpus: aut menſura, aut infinite.

Cōmentarius. Cum egit de ipſo reminiſci ex parte rerum: quas reminiſcimur, ⁊ de modo reminiſcendi ex parte illarum: hic agit de modo reminiſcendi ex parte tempoꝛis, ſine quo nec memoꝛia, nec reminiſcētia fieri poteſt. Et pꝛoponit pꝛimo qđ intendit, ⁊ dicit. Maxime autem ad reminiſcendum opoꝛtet cognoſcere tempus, aut menſura, hoc eſt determinate: aut īfinite, hoc eſt īdetermīate. Dicit Themiſtius, in omni memoꝛia ac reminiſcētia cōmune eſt adhiberi tempus aut certum aut incertum. Certum quidem vt heri, aut ſuperioꝛem menſem. Incertum vo, vt ſi quod quis reminiſcitur aut meminit, diu ſit, qđ audierit, aut nouerit. Nā (vt Themiſtius dicit) niſi concedatur ſcientiam tempoꝛis ad memoꝛiam ac reminiſcentiā pertinere, neceſſe eſt, vt hoc, qđ modo meminiſſe, aut reminiſci dicimur: nec meminiſſe nec reminiſci eſſe videatur: ſed cognoſcere nunc pꝛimum, aut diſcere. Opoꝛtet ergo, vt qui meminit, ⁊ qui reminiſcitur: id, quod meminit, aut reminiſcitur: cognoſcat ſe in pꝛeterito, aut didiciſſe: aut vidiſſe: aut audiſſe: que ſine co-

gnitione

Ayuntamiento de Madrid

gnitione temporis fieri non poſſunt: aut determinati, aut indeterminati. Diximus enim ſuperius ꝙ actus memorię ac reminiſcentię ſupra tres res quaſi tria obiecta per ſe cadit, ſupra rem al's apprębenſam: ſupra actum, quo illa res al's appbenſa fuit, ⁊ ſupra tēpus determinatū vel indeterminatuꝫ, in quo appbenſio illa fuit. Niſi eniꝫ hęc tria qs appbēderit, nec reminiſci, nec meminiſſe dici pōt. Ari^les^ ꝑponit hoc, deinde exponit modū reminiſcēdi ex pte tpis.

¶ Eſt aūt aliqd: quo, de pluri minoriqꝫ tēpore iudicamus. conſentaneumqꝫ eſt: vt quippiam in nobis ſit, quod ſicut magnitudines, ita ⁊ tēpus internoſcat.

¶ Eſt autem aliquid: quo iudicat maius ⁊ minus. rōnabile autē: ſicut ⁊ magnitudines.

Cōmentarium ¶ Quia accepit nec reminiſci nec meminiſſe poſſe aliqueꝫ, niſi tempus cognoſcat. Exponit nūc eſſe aliquid in nobis, quo, ⁊ tempus cognoſcimus, ⁊ dicit. Eſt autem aliquid, quo anima cognoſcit tempus maius, ⁊ minus, quemadmodum aliquid eſt, quo cognoſcit corpora, ⁊ magnitudīes. Quę aūt ſit iſta virtus, qua anima cognoſcit tempus, ſicut ⁊ magnitudines: Themiſtius vult ꝙ ſit ſenſus cōmunis, qui reſidet in corde, vt in ꝓprio ſubiecto. Per ſenſum eni cōem nos tēpus, ⁊ magnitudīes, ⁊ figuras, ⁊ motus cognoſcimus. Utrū ꝟo per ꝓpriam ſpēm temporis, vel per ꝓpriaꝫ intētioneꝫ, vel ſpectrum, q̄ſtio animaſtica eſt. Ari^les^ eniꝫ oium quę cognoſcimus, in hoc libro voluit eē phātaſmata vnicuiqꝫ propria: ⁊ hoc ſupponat pro intellectu eoꝝ: quę ipē dicit. Utrū ꝟo ita ſit, in libris de aia perquiratur.

¶ Porro magnitudines ampliſſimas, ⁊ q̄ a nobis procul abſunt, itelligere ſolet: nō ꝙ intelligētia ipſa (gręci dianoean vocāt) ꝓcedat foras atqꝫ ad eas ſeſe applicet, quēadmodū qdaꝫ de viſu dixerunt (nā etiā ſi non ſint: ex ęquo tamē intelliget) ſed per motū qui proportione q̄daꝫ illis reſpondeat. habet enim in ſe: motus effigieſqꝫ rebus quas intelligit perſimiles.

¶ Intelligit autem magnas ⁊ procul: nō extendendo illuc intelligentiam, ſicut viſum dicunt quidam (etenim cū nō ſint: ſimiliter intelliget) ſed proportionali motu. ſunt eniꝫ in ipſa: ſimiles figurę ⁊ motus.

Cōmentariuꝫ ¶ Quia dixit in nobis eē virtuteꝫ, qua tēpus cognoſcimus: quā ſenſuꝫ cōem eē dicit Themi. ⁊ manifeſtū eſt, ꝙ intellectus intelligit magnitudines magnas, ⁊ paruas, ꝓpe ⁊ ꝓcul mediāte ſenſu cōi, dicit nunc quomodo mediante ſenſu cōi intellectus hęc intelligat, ⁊ dicit. Intelligit autē anima magnitudines magnas ſubaudi ⁊ paruas, ⁊ ꝓcul, ſubaudi ⁊ ꝓpe: non extendendo illuc, hoc eſt vſqꝫ ad magnitudines intelligentiam: hoc eſt ſenſum cōmunem. Sumpſit eniꝫ dianoeam pro ſenſu cōmuni. Naꝫ actio intellectus, cuꝫ imaginatione, quę eſt cōmunis ſenſus, coniuncta (vt Themiſtius inquit) dianoea dicitur a gręcis. Non enim anima intelligit magnitudines prope, aut procul per extramiſſionem, ſicut Platonici, ⁊ perſpectiui dicunt quidam, videre extramittendo radios viſuales ad viſibilia. Cuius cauſam interponit, quoniam cum magnitudines maiores non ſint, intellectus illas intelligit mediante ſenſu cōmuni ⁊ imaginatione: ⁊ tamen ad illas non extramittitur radius ſenſualis. Intelligimus enim magnitudinem maioreꝫ q̄ꝫ ſit magnitudo mundi: quę non eſt, non ergo conſonum eſt animam intelligere illam extendendo ſenſum cōmunem ad illaꝫ: ſed anima intelligit, proportionali motu, hoc eſt per impręſſionē, quę proportione quadam illis reſpondet. Sūt eniꝫ in ipſa anima omniuꝫ reruꝫ, qua cognoſcit, aut ſentit, ſimiles figurę: ſiue ſpecies: ⁊ ſimiles motus ipſis rebus: quas cognoſcit, aut ſentit. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, Ari^les^ vbiqꝫ omniū, quę anima cognoſcit, ſiue ſenſu, ſiue intellectu ponit ſimulacra, quę nunc ſpecies, nunc phantaſmata, nūc figuras, nūc motus appellat. Dicuntur eniꝫ motus quo per ipas anima ad cognoſcendum mouetur: dicuntur autem ſimilitudines, quo proportione quadam reſpondent rebus: quas cognoſcit: de his ſuperius ſatis. ¶ Ex his patet, ꝙ anima cognoſcit magnitudines magnas, ⁊ paruas, procul, ⁊ prope, ⁊ tēpus, ⁊ omnia proprijs figuris, ac motibus: qui proportione ſimiles ſunt ipſis rebus apprębenſis: ⁊ ſic magnaꝫ magnitudineꝫ apprębendit proprio motu ac ſimilitudine, quę illam repręſentat ſicut eſt, paruam quoqꝫ propria ſpecie, ac figura ⁊ motu: qui illa repręſentat ſicut eſt. Magnitudineꝫ diſtātem procul apprębendit proprio motu: qui illam repręſentat ſicut eſt, ⁊ ſicut diſtat, ⁊ ſic de omnibus: quę anima cognoſcit. Quę videntur fortaſſe miratu digna: cum iuniores non omnium ponant ſpecies, niſi per ſe ſenſibiliuꝫ. Auer. autem in intellectu ſpecies non ponit. At Ariſto^les^ hic vult vnicuiqꝫ rei: quę apprębenditur: in anima reſpondere motum propriū: qui illam repręſentat, ſicut eſt, ac ſicut intelligitur, aut ſentitur: ⁊ ſic omniuꝫ ponit proprios motus, ac impręſſiones, de quibus pulchrum eſſet videre: verum de his hactenus: fortaſſe poſtea: vel in libro de ſenſu.

De ſpēb⁹ itelligibilibus ⁊ cognoſcibilibus.

¶ Quo igitur differat: cum maiores intelligit? An ꝙ ⁊ minores intelligat? quęcūqꝫ eniꝫ ambiuntur interioraqꝫ ſunt, minora ſunt: ⁊ eis, q̄ ꝯtinēt ⁊ extima ſunt, ꝓportione q̄dā rn̄dēt.

¶ Quo igit̄ differet: cū maiores intelligit? An qa illas intelligit quę minores? omnia eni quę intra, minora: ⁊ ꝓportional'r ⁊ quę extra.

Cōmentarium ¶ Sed circa hęc, quę dicta ſunt, mouet quęſtionem: nam ſi anima intelligit maiores magnitudines ⁊ minores per ſpecies ⁊ motus, qui ſunt in anima: cum illę ſpecies ſint minores: imo fortaſſe indiuiſibiles, omnia intelligeret per ęqualia: ⁊ ſic non videtur differre quo maiores, ⁊ quo minores intelligit. vnde dicit. Si igitur omnia intelligit anima per ſimulacra, ⁊ motus, cum illi ſint minores rebus, quas intelligit, imo indiuiſibiles, quo igitur differt anima cum magnitudines maiores intelligit, ⁊ ſubaudi, quo intelligit minores? quaſi dicat. videtur ꝙ per nihil, cum ſpecies in anima omnes ſint rebus minores, ⁊ ęquales. Reſpondet ⁊ cōcedit ꝙ anima omnia intelligit per ſpecies: quę ſunt minores rebus: imo omnes ęquales: verum differunt, quo ꝓportione ad res differunt. vnde dicit. An quia illas. ſ. maiores intelligit ſubaudi per figuras, quę minores ſunt reb⁹, quas intelligit. Et etiam magnitudines minores intelligit per figuras, quę minores ſunt reb⁹. Et cauſa eſt, quoniam omnia quę ſunt intra animam minora ſunt rebus: quę ſunt extra animaꝫ, imo omnes figurę ſunt ęquales: quę in anima ſunt. Uerum differēter illas itelligit, quia figurę quę in aia ſunt proportionabiliter ſunt ⁊ his: quę ſunt extra. Uidemus eni figuram Cęſaris in metallo ęqualeꝫ eſſe figurę Traiani in metallo: vtraqꝫ enim in ęquali metallo deſcriptę ſunt: tamē diuerſa repręſentant, quoniam diuerſa proportione reſpōdent ſuis repręſentatis. Sic lꝫ omnes figurę: quę in anima ſunt, ſint minores rebus: q̄rū ſunt (qꝛ ſūt in ſubto minimo, ⁊ indiuiſibili) qꝛ tn̄ ꝓportione rn̄dēt rebus; quarum ſunt: ideo aia ꝺinter maiores ⁊ minores magnitudīes itelligit.

Ayuntamiento de Madrid

¶ Atq₃ fortaſſe qualis proportio inter ſimulacra ipſa, ſed adiuncto tempore, capi poteſt: talis ⁊ in ipſis quoq₃ interuallis diſtantijſq₃ reperiatur.

¶ Eſt autē₃ forte ſicut ⁊ ſpeciebus proportionale accipere, ſed in ipſo: ſic ⁊ diſtantijs.

Cōmētarium ¶ Obiter oſtendit, ꝙ qualis modus notionibus ⁊ rebus accōmodatur, conſimili proportione diſtantijs: quę in tēpore peragrantur: accōmodandus eſt. vnde dicit. Eſt aūt forte ſicut ⁊ ſpēbus, quę in anima ſunt, proportionale accipere, ſed in ipſo tempore, ſic ⁊ in diſtātijs, q̄ſi dicat, ſic quoq₃ in diſtantijs, quę peragrātur tēpore: vt eni in aīa notiones rebus ꝓportione reſpondēt: ſic diſtantię quę in tempore peragrantur, proportione inuicem reſpondēt, quoniam minor reſpondet maiori.

¶ Nā₃ qui lineas A B ⁊ B E confecit: lineas A C ⁊ C D confeciſſe videtur. quādo hę: cum illis proportionis nexu iunctę ſunt. Sed cur potius lineas A C ⁊ C D: q̄₃ lineas A F ⁊ F G? An ſicut refert linea A C ad A B: ita linea K H ad lineam K M? Qui ergo lineam K M tranſegit: ſimul lineam K H trāſegerit oportet. Si v̄o intellexiſſe velit lineas A F ⁊ F G, lineas quidem A B ⁊ B E ſimiliter intelligit: at e regione linee K M, lineā K L. nam hęc ad illam ita ſeſe habet: vt lineā₃ F A ad lineā B A ſe habere videmus.

¶ Sicut igitur, ſi ſm A B, B E, mouetur: facit A C, C D. proportionale enim eſt: A C ⁊ C D. Quid ergo magis C D: q̄₃ F G facit? An ſicut A C ad A B ſe habet: ſic K H ad K M ſe habet? Scd̄m has igitur: ſimul mouetur. Si v̄o A F, F G, velit intelligere, eam quidem quę A B, B E, ſimiliter intelliget: ſ₃ pro K M, K L intelliget. hę enim ſe habent: ſicut F A ad B A.

Cōmentariu₃ ¶ Per exēplu₃ oſtēdit ꝙ cū peragraẗ minor diſtātia in aliquo tpe peragraẗ ꝓportionabil'r maior in eodē tpe. Ad cuius euidētiā deſcribanẗ duo triāguli: ⁊ minor intra maiorē: deſignatis ꝑ lr̄as, vt vides per deſcriptionē. Tūc p₃, ꝙ qui peragrat latꝰ minoris. ſ. A B eodē tpe peragrat latꝰ maioris. ſ. K M. ⁊ qui peragrat latꝰ B E: eode₃ tpe ꝑagrat minus, v₃, C D: ⁊ qui ꝑagrat A C latus minꝰ: ꝑagrat K D latus maioris triāguli, ⁊ tota cā eſt, nō qa diſtantię ſint ęq̄les, ſed q₂ ꝓportionales: vt p₃ 6° Euclidis. Ariſtꝰ tn̄ hęc obſcure ꝑtulit: q̄ reuera in ſe clara ſunt: vn̄ dicit. Sic igiẗ ſi ſm A B latꝰ, aliq̄s moueẗ: ⁊ idē vel alius moueaẗ ſm B E, ille q̄ moueẗ ab A in B facit A C: ⁊ qui moueẗ ab ipſo B in E facit C D, quoniā ꝑ 6ᵐ Euclidis ac linea: ⁊ C D, ꝓportionales ſunt. Textus eſt ſuſpēſiuus vſq₃ ibi [Scd̄₃ has igitur.] Eſt eni ſupplendū vt videbiẗ, ꝙ ſic, qui ꝑagrat A C ꝓportionabil'r eodē tpe ꝑagrat diſtantiā K D: verū an̄q̄₃ termi net ſuſpēſionē, cōtra exēplū poſitū ab ipſo dubitat: ⁊ dicit. Quid g̊ magis C D facit ille, qui ꝑagrat B E, q̄₃ F G: q eni peragrat B E: eode₃ tempore peragrat C D: ⁊ F G: quęrit ergo cur in exemplo, potius vnum q̄₃ alterum peragratum eſſe accepimus. Reſpōdet ⁊ dicit, hoc eſſe factum, vt accipiamus correſpondentia₃ in latere maiori trianguli continentis. vnde dicit. An ſicut A C ad A B ſe habet, ſic K D ad K M ſe habet, ⁊ propterea accepimus in peragratiōe ex B in E, C D peragratum eſſe q̄₃ F G. quonia₃ A C correſpondet ipſi K D: tunc terminat ſuſpenſionem, ⁊ dicit. Scd̄m has igitur ſimul mouetur: qui enim peragrat A C: eode₃ tempore proportionabiliter peragrat K D: quoniā proportione ſibiinuicem correſpondent. Dicit tamen ꝙ ſi quis velit intelligere eum qui peragrauit A B: peragraſſe A F: ⁊ eum qui peragrauit B E, peragraſſe F G: intelligat vt dictum eſt, ꝙ A F peragrat, cum peragrat A B: ⁊ F G: cum peragrat B E: ⁊ tunc pro K M peragrato ſumat eē peragratum K L, na₃ hęc ſe habent inter ſe ſicut F A ad B A: ⁊ ſic poterimus dicere, ꝙ qui peragrat A F: eode₃ tēpore, peragrat K L. Patet ergo ꝙ ſicut notiones rebꝰ accōmodantur non ęqualitate, ſed proportione, ſic diſtantię quę eodem tempore peragrantur: maiores ⁊ minores proportione reſpondent ſibi inuicem.

¶ Deſcriptio triangulorum.

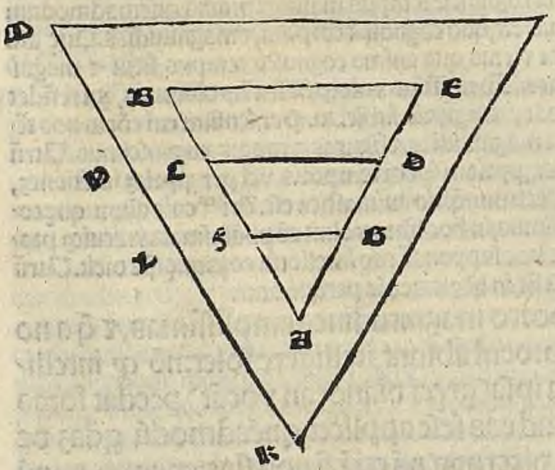

¶ Quando igitur negocium ⁊ tempus ſimul aīu₃ inuadūt excitantq₃: tu₃ meminiſſe ſolet.

¶ Cum igitur ſimul rei fit motus ⁊ temporis: tunc memoria agit.

¶ Nunc ex dictis concludit modum reminiſcendi ex parte temporis, ⁊ dicit. Cum igitur motus rei, hoc eſt impſſio rei, ſimul fit cum impſſione temporis, tunc memoria agit: hoc eſt tunc memoria eſt in actu, ⁊ perfecta: ⁊ vera. Simili ratione intelligendum eſt de reminiſcentia: qui enim reminiſcitur: rem ⁊ tempus reminiſci oportet: vnde (vt Themiſtius inquit) qui recordantur aut reminiſcuntur, ad eorum intelligentiam: quę recordantur atq₃ reminiſcuntur: ſuū tēpus adiungere ſolent. Cōmentariu₃

¶ Or ſi ſe ꝯiungere vtrūq₃ putet, non tamen cōiūgat: ſe meminiſſe autumat. nihil eni₃ obſtat, quin fallatur aliquis: ⁊ ſe meminiſſe cum non meminit, putet.

¶ Si aute₃ putet, non faciens: putat meminiſſe. nihil enim prohibet falli aliquem: ⁊ ſibi videri meminiſſe, cum non meminit.

¶ Poſtq̄₃ Ariſtoteles declarauit, ad memoriam ⁊ ad reminiſcentiam eſſe tempus neceſſarium, hic oſtendit, quot modis fallantur: qui meminerunt: ⁊ reminiſcuntur. Primus g̊ modus eſt, quando alicui occurrit motus temporis, ⁊ non motus rei: poſſibile enim eſt alicui occurrere tempus pręteritum, ⁊ non rem: ſed loco illius alia res occurrit, vt loco Cōmentariu₃

ſocratis

Ayuntamiento de Madrid

ſocratis,occurrat imago ſocratis.Iſte enim errat in imagine rei:non autem in tempore,vnde dicit. Si autem putet/ ſubaudi reminiſci rem,non faciens,ſed tempus reminiſcit̃: ⁊ loco rei aliam rem:hic putat meminiſſe:nihil enim prohibet falli aliquem:vt ſi fallatur in re,⁊ non in tempore:⁊ ſibi videri meminiſſe/cum non meminit.

Quāq̃ꝫ fieri non pōt:vt qui meminit,ſe meminiſſe non aduertat ſed id eum lateat.naꝫ meminiſſe:idipſum eſt.At ſi negocium abſqꝫ tēpore,aut contra tempus abſqꝫ negocio,iacentem aiuꝫ extimularit:haudquaq̃ꝫ meminit.

Agentem autem memoria,non putare ſed latere dum meminit:non eſt.hoc enim erat:ipm̃ meminiſſe.Sed ſi is qui rei,fiat ſine eo qui tēporis,aut hic ſine illo:non meminit.

Cōmentarium. Secūdo aliquis decipitur:vt cuꝫ rē reminiſcit̃:nō aūt tēpus:hic enī reminiſcitur:ſed non putat reminiſci,quoniam rem meminit,tempus non meminit.vnde dicit. Agentem autem memoria,hoc reminiſci rem,non putare auteꝫ ſe rē reminiſci,ſed latere dum meminit,non eſt reperibile:non enim fieri poteſt,vt aliquis rem meminit,⁊ tempus non:⁊ dicatur meminiſſe:lꝫ enim reuera meminit:non tamen dicitur meminiſſe:niſi tempus meminerit. Propterea dicit,ſed ſi is motus qui rei eſt fiat ſine eo motu,qui tēporis eſt,aut qui temporis ſine illo qui rei eſt,hic non meminit.Dicit Themiſtius ꝙ morbo aut motione accidit,vt aliquis non meminiſſe ſe animaduertat:qui reꝫ meminit.Et quidem morbo hoc fieri poſſit:nemo eſt,qui dubitat.Motione vero:quoniam ſępe accidit:vt aliquis occupatus impenſius aliquibus rebus:motu obiter occurrente id occurrat: qđ al's cognouit:oblitus tamen temporis propter occupationem:dicit ſe nūq̃ꝫ hoc cognouiſſe.Sępe enim credo noua ſcribere:quę decies ſcripſi:⁊ huius rei cauſa eſt,quoniā rei eſt cognitio,non temporis.

Cęterum tempus illud: duplex eſt. nam interdum quis certum tempus non adhibet,vt cum ſe feciſſe non pridie ſed aliquando,meminit:interdum,etiam adhibet. Veruꝫ meminiſſe dicitur:etiaꝫ ſi certum tēpus minime adhibeat.nam vulgo dici ſolet,equideꝫ memini factum,ſed quando non memini:cuꝫ de tempore facti non conſtat.

Qui vero eſt temporis:duplex eſt.aliquando enim menſura non meminit ipſum:vt ꝙ tertia die,ꝙ tamen aliquando fecit:aliquando auteꝫ,⁊ menſura.Sed meminit:q̃ꝫuis non mēſura. conſueuerunt enim dicere,ꝙ meminerunt quidem,quando tamen neſciunt:cum ipſius quādo non cognoſcūt quantitatem metro.

Cōmentarium. Oſtendit nunc diuerſum reminiſcendi modum ex parte temporis,⁊ dicit.Motus vero qui temporis eſt,duplex eſt. Aliquando enim menſura quis non meminit ipſum tēpus, recordatur enim tempus/non tamē ſub certa menſura:vt puta ꝙ tertia die fecerit,cum tamen aliquando tertia fecerit reuera.Et hic eſt vnus modus reminiſcendi: deinde exponit ſcđm/⁊ dicit. Aliquando autem ⁊ tempus meminit menſura:ſed meminit q̃ꝫuis non menſura:hoc eſt aliquando meminit tempus ſub menſura.ſ.quia in tempore pręterito:non tamen certa menſura.Probat auteꝫ hoc ex vſu loquentium:⁊ dicit.Conſueuerunt enī homines dicere,ꝙ meminerunt quidem alicuius rei vt pręteritę:quando tamen: neſciunt,neſciunt enim quando fuerit,cum ipſius quando hoc eſt ipſius temporis quantitatē metro ac menſura determinata non cognoſcunt.hoc modo(vt Themiſtius dicit)vtuntur qui ſe cauſis ſubſignant,cum ijs de tempore facti non conſtat.Hactenus de differentia modorum reminiſcendi ex parte temporis.

Quibus pręcipua ineſt memoria:non eiſdē ⁊ reminiſcentiam ineſſe eximiam:diximus ſupra.Diſtat vero memoria a reminiſcentia: non ſolum ratione temporis,ſed in eo quoqꝫ ꝙ ⁊ complures alię animantes memoria participant,reminiſcentia nulli ex omnium animaliū numero quorum natura cōperta exploratāqꝫ habeatur,pręterq̃ꝫ homini,conceſſa ſit.

Et igitur non ijdem ſunt memoratiui ⁊ reminiſcitiui:in prioribus dictum eſt.Differt auteꝫ ipſum meminiſſe ab ipſo reminiſci:non ſoluꝫ ſm tempus,ſed ꝙ ipſo quidem meminiſſe et aliorum animalium participāt multa,ipſo autem reminiſci nullum vt ita dicam quę cognoſcuntur animalium,niſi homo.

Cōmentarium. Dictuꝫ eſt ſuperius,ꝙ memoria ⁊ reminiſcentia quando eidem ſubiecto generi competunt,differāt aptitudine:quoniam bene reminiſcentes,cōmunicet,male memorari conſueuerunt.Amplius ⁊ tempore:quoniam memoria ſemper tempore reminiſcentiam pręcedit:non enim quis reminiſci poteſt niſi ex eis:quorum habet memoriam. At nunc dat tertiam differentiam,ꝙ reminiſcentia ſolis hominibꝰ conceſſa ſit,memoria multis alijs animalibus. vnde dicit. Et igitur non ijdem ſunt memoratiui,⁊ reminiſcitiui,in prioribus dictum eſt propter duas differentias,nunc addit tertiā ex parte ſubiecti:⁊ dicit.Differt autem ipſuꝫ meminiſſe ab ipſo reminiſci non ſolum ſm tempus, ſubaudi ⁊ aptitudinem:ſed ꝙ ipſo quidem meminiſſe,⁊ aliorum animalium participant multa:ipſum autem reminiſci nulluꝫ,vt ita dicam,animalium eorum quę cognoſcuntur,⁊ ad notitiā noſtram venerunt/niſi homo.Dicit autem hoc,quoniam quidam poſuerunt quędam animalia vltra hominem etiā reminiſcentia:verum ipſe non nouit,quę iſta ſint.Sed dices pygmeus reminiſcitur,vt dicit Ariſtoteles libro de animalibus.Signuꝫ autem quia pygmei parant bellum ꝯ grues: quę veniunt ad eorum campos deſtruentes cibos eorum. Non auteꝫ pararent,niſi reminiſcerētur.Pręterea pygmei ſunt logiſtici,⁊ dianoetici:vt 2° de anima declarauimus.ğ reminiſcūtur.Uno mō pōt dici,ꝙ Ariſtoteles appellatione hominis,intellexit pygmeos:aliquando enim illos homines appellauit.Uel dicendum,ꝙ Ariſtoteles per reminiſcentiam intelligit perfectam reminiſcentiam:quę nō ſolum eſt particularium,ſed vniuerſalium apphenſionum:⁊ hanc ſolus homo habet.

Cauſa cur ita,eſt:ꝙ reminiſcentia veluti ſyllogiſmus quidam,id eſt ratiocinatio,exiſtit.nā qui reminiſcitur:ꝙ prius audierit,viderit,aut quippiam id genus fecerit,rōcinari aſſolet.

Cauſa autē:quia ipſum reminiſci,eſt vt ſyl-

Ayuntamiento de Madrid

logiſmus quidam. ꝙ enim prius aut vidit, aut audiuit, aut aliquid huiuſmodi paſſus fuit: ſyllogizat reminiſcens.

Cõmentariuꝫ

Ꝙ reminiſcẽtia ſit ſolius hominis: probat dupliciter. Primo quidem, quoniam reminiſcentia eſt, vt quidam ſyllogiſmus, quatenus in ea ab aliquibus prius notis deuenimus ad ignota: modo ſyllogiçare proprium hominis eſt, vnde dicit. Cauſa autem, quia ipſum reminiſci eſt vt ſyllogiſmus quidam, quod oſtendit (⁊ ingt) qđ enim prius aut vidit, aut audiuit, aut aliquid huiuſmodi paſſus fuit per interiores ſenſus aut intellectum, ſyllogiçat reminiſcens: quĩ procedit ab vno ad alterum, velut ſyllogiçans.

Item: quaſi diſquiſitio quędam. diſquiſitionem vero ijs ſolis natura tribuit: quibus cõſultandi deliberandiqꝫ ratio competit. etenim cõſultatio ſiue deliberatio: ratiocinatio q̃dã eſt.

Et eſt vt inquiſitio quędam. hoc autem quibus ⁊ deliberatiuum ineſt: natura ſolum accidit. etenim ipſum deliberare: ſyllogiſmus q̃dam eſt.

Cõmentariuꝫ

Hoc idem probat, quoniam reminiſcentia eſt quędaꝫ inquiſitio deliberatiua: quę non ineſt niſi hominibus, quibꝰ ineſt deliberatio. ⁊ dicit. Et eſt, vt inquiſitio quędam, hoc autem. ſ. inquiſitio ineſt his, quibus ⁊ deliberatiuum natura ineſt: ac accidit. Reducit autem hanc rationem ad primam, ⁊ dicit. Etenim ipſum deliberare ſyllogiſmus quidam eſt, tunc completur ratio: cum nulli aliorum animalium inſit ſyllogiſmus. Fit vt nullum niſi homo reminiſcẽtię ſit particeps. Hic Themiſtius plane dicit ꝙ reminiſcentia operatio ſit intellectus: quoniam (vt inquit) alia virtus q̃ intellectus cogitare, ⁊ conſultare poteſt, ſola aũt mens ac intellectus reminiſcitur: hoc idem ſuperius dixit, Verum de his poſtea.

De virtute reminiſcendi. Cap. 8.

Porro affectionem ipſam corporalem eſſe, ⁊ reminiſcentiam diſquiſitionem in tali viſo, inditium eſt: ꝙ nõnulli obturbari ſolent, ⁊ cũ reminiſci non poſſunt.

Ꝙ autem corporeum quiddam paſſio, ⁊ reminiſcentia inq̃ſitio in tali phantaſmate, ſignũ: turbari quoſdã cũ non poſſunt reminiſci.

Cõmentariuꝫ

Vt mihi videtur, oſtendit, ꝙ lꝫ reminiſcentia ſit actꝰ intellectus, tamen non eſt ſine organo corporeo: quoniaꝫ nõ eſt ſine motu de vno phantaſmate ad aliud, modo hic motus phantaſmatum non poteſt eſſe ſine ſenſu communi phantaſiante illa: quemadmodum nec intelligere eſt ſine phantaſmate: ⁊ ſic exponit Themiſtius, vnde dicit. Ꝙ autem corporeum quiddam ſit ea paſſio: quę dicitur reminiſcentia, ſignum eſt diligens inquiſitio, quę fit in tali phantaſmate. vnde lege ſic. Ꝙ autem ⁊ reminiſcentia ſit paſſio, quę eſt quid corporeum, ⁊ inquiſitio in tali phantaſmate: ſignum eſt turbari quoſdam / cũ non poſſunt reminiſci, turbantur dico: quoniam quadã inquietudine p̃muntur.

Et cum cogitationẽ reprimunt conanturqꝫ non vltra reminiſci.

Et valde cohibentes intelligentiã ⁊ non amplius conãtes reminiſci, nihil minus,

Cõmentarium

Secundum ſignum ponit, ex eo, ꝙ reminiſcentes valde cohibent intelligentiam, tam ſi conantur reminiſci, q̃ etiaꝫ ſi non conantur reminiſci: dato enim ꝙ ceſſarunt a labore reminiſcẽdi, adhuc intelligentia manet cohibita ac preſſa: vt docet experientia. vnde dicit. Et qui conantur reminiſci, ſunt valde cohibentes, ac reprimentes intelligentiam ad phantaſmata, ⁊ etiam non amplius conantes reminiſci, nihil minus etiam intelligẽtiam reprimunt: quoniam non reſtat quieta. Vel legantur hęc verba continuando ipſa ad precedentia hoc pacto. Et ſignũ eſt ⁊ qui reminiſci conant̃: eſſe cohibentes valde intelligentiaꝫ ad phantaſmata, ⁊ nõ amplius conantes reminiſci: nihil minus cohibẽt intelligẽtiam adhuc velint nolint ad phantaſmata.

Et potiſſimum quos atra bilis exercet. hos eniꝫ maxime phantaſmata mouent.

Et maxime melancholicos. hos enim phantaſmata mouent maxime.

Cõmentariuꝫ

Hic ponitur tertium ſignum ſumptum ab ipſis qui ſunt complexionis melancholicę: hi enim in reminiſcendo valde turbantur: quoniam hi maxime phantaſmatibus p̃mũtur: ⁊ lege ſic. Signuꝫ eſt etiam maxime turbari melãcholicos, quoniam hos phantaſmata mouent maxime. Hoc autem non fieret niſi reminiſcentia eſſet cum phantaſmate. Themiſtius hic oſtendit perpulchre, quomodo reminiſcentia non ſit ſine imaginatione per exempluꝫ. Dicit. n. quemadmoduꝫ qui librum vult legere: vertit ſe ad ea: quę in libro ſunt ſcripta: ita de reminiſcentia, ⁊ intelligentia iudicandum eſt, nam intelligentia comparatur legenti: cor / libro: phantaſmata lr̃is, nõ ergo eſt reminiſcẽtia ſine ſenſu.

Cauſa vero cur reminiſcentia in poteſtate eorum non ſit, eſt: ꝙ ſicut qui iaculatur emiſſum telum non vltra ſiſtere poteſt, ita qui reminiſci ⁊ veſtigare aliquid contendit, neſcio quid corporeum mouet cui affectio hęc ꝯſignat.

Cauſa autem eius ꝙ non in ipſis eſt reminiſci: q2 ſicut proijcientibus nõ amplius in ipſis ſiſtere, ſic ⁊ reminiſcens ⁊ inueſtigans, corporale aliquid mouet in quo paſſio eſt.

Cõmentariuꝫ

Ex hoc declarat ſolutionem cuiuſdam quęſiti. ſ. propter quid reminiſci non ſit in poteſtate noſtra: ⁊ operationes intellectiuę, quę ſunt ſine organo corporeo, ſunt in poteſtate noſtra: qui enim incipit reminiſci, non amplius in poteſtate eius eſt ceſſare a reminiſcentia: veluti qui incipit iraſci, non ilico eſt in poteſtate ſua ceſſare ab ira, quoniam ſunt operationes corporeę, vel cum motibus corporeis maxime coniunctę, vnde dicit. Cauſa autem eius, ꝙ ipſum reminiſci non ſit in nobiſipſis ⁊ ad voluntatem conſtitutum, poſtq̃ cępimus reminiſci, eſt, quoniam ſicut non amplius in ipſis proycientibus eſt ſiſtere telum emiſſum / ſic ⁊ reminiſcens, ⁊ inueſtigans mouet aliquid corporale. ſ. mouet phantaſma corporale, in quo reminiſcentia eſt. Quare ſicut telum emiſſum non eſt amplius in poteſtate proycientis, donec durat motus: ſic phantaſma motuꝫ ab ipſo reminiſcente poſtq̃ motum eſt, non eſt amplius in poteſtate eius, donec ceſſet a motu. ¶ Quo vero ad verba attinet, Ariſteles qui illud corporale poteſt intelligere cor qđ eſt corporale organum in quo eſt paſſio, vel motus phantaſticus: vel intelligere poteſt phantaſma, in quo eſt ipſa reminiſcẽtia: veluti intelligibilia in phantaſmatibus.

Maxime autem adagitari ſolent: quibus humoris copia circa ſenſariam ſedem redundat.

non enim

Ayuntamiento de Madrid

non enim facile tranquillatur motu ſemel inito: quouſq; id quod queritur occurrat, ⁊ motio ipſa recto inceſſu procedens ad metã vſq; perueniat.

¶ Maxime autem turbantur: quibus humiditas fuerit exiſtens circa locum ſenſitiuum. nõ enim facile pauſat mota: quouſq; accedat qḋ queritur, ⁊ recte procedat motus.

Cõmentarius ¶ Cum cauſam aſſignaſſet, propter quã poſtq̃ cepit quis reminiſci, non eſt in poteſtate eius quieſcere, oſtendit in quibus maxime accidat, vt poſtq̃ ceperunt reminiſci, non ſit in eorum poteſtate ceſſare, ⁊ eos eſſe, in quibus humiditas fuerit exiſtens circa locum ſenſitiuum: in quo loco phãtaſmata ſunt, vnde dicit. Maxime autem turbantur, ⁊ non ceſſat a motu reminiſcentie, quibus humiditas fuerit exiſtens circa locum ſenſitiuum, in quo phantaſmata conſtituuntur. Cauſam affert, ⁊ dicit. Non enim humiditas illa, in qua erant phantaſmata poſtq̃ mota eſt, facile pauſat, ⁊ ſic nec phantaſmata facile ceſſant a motu: poſtq̃ ceperunt moueri motu humiditatis: donec accedat, qḋ queritur, et motus recte procedat ad metam, ad quam cum peruenit, ipſe finiatur.

¶ Quãobrẽ ⁊ metus ⁊ ire ſimulatq; cõmote ſunt: ſedari, q̃libet repugnantibus illis, non poſſunt. ſed eodem contranituntur.

¶ Unde ⁊ ire ⁊ timores cum cõmoti fuerint: contramouentibus iterum his non ſedantur, ſed ad idem contramouent.

Cõmentarius ¶ Qḋ dixerat, declarat per ſimile, ⁊ primo ex paſſionibus, ⁊ dicit. Unde ⁊ ire, ⁊ timores cum cõmoti fuerint, etiã nobis iterum contramouentibus contraq; nitentibus his: non ſedantur: ſed ille paſſiones ad idem ad quod ceperunt tendere, contramouent nos: eodem modo poſtq̃ quis cepit reminiſci, dato ꝙ velit deſiſtere, motum ſedare non põt.

¶ Atq; perinde euenit: atq; ijs qui paulo concitatius validiuſq; nomina aliquot orationem vere cenſuere, aut cantionem aliquã emodulati ſunt. nam vbi ceſſarunt: iterum, etiam inuitis, canere ac loqui ſubit.

¶ Et ſimilis eſt hec paſſio: nominibus ⁊ melodijs ⁊ orationibus, cum per os ſit aliqḋ ipſoꝝ vehementer. pauſantibus enim ⁊ non volẽtibus: ſuperuenit iterũ cantare, aut dicere.

Cõmentarius ¶ Secundum ſimile eſt ex quibuſdam actionibus noſtris ſumptum: ⁊ dicit. Et ſimilis eſt hec paſſio que reminiſcentia dicitur, nominibus, ⁊ melodijs hoc eſt cantilenis, ⁊ orationibus proſaicis, vel carminibus, cum per os ſit aliquod ipſorum vehementer prolatum. Nam pauſantibus ⁊ non volentibus illa nomina proferre, aut cantilenas cantare, aut orationem dicere, ſuperuenit inuitis iterum cantilenas cantare, aut orationem dicere, aut nomina proferre, vt quilibet experitur. Et cauſa eſt, vt Themiſtius innuit, vox impetuoſe mota: que non facile ceſſat.

Utrũ paſſiões ſint i poteſtate nr̃a. ¶ Sed dubitatur quoniam Ariſtoteles libro ſecũdo rhetoricorum voluit paſſiones noſtras eſſe redactas ad voluntatem nr̃am, ſed voluntas noſtra eſt libera, ergo omnes iſte actiões ſunt in poteſtate noſtra. Preterea cũ has actiones agimus: vel eas agimus volentes, vel non volentes. Nõ eſt dicendum ꝙ eas agimus non volentes: quoniam non puniremur, vel non ageremus. Si volentes, ergo ſunt in poteſtate noſtra. hec queſtio fuit diſputata tertio de anima. Breuib⁹ tamen dico: ꝙ voluntas eſt formaliter libertas cõtradictionis ſm̃ Ariſtotelem vbiq;: vt nunc ſuppono: non tamen eſt formaliter libertas indifferentie: quoniam ad aliquos actus non eſt eque differens: ſ; ad omnes ſic cõtradictorie ſe habẽs. Tũc dico, ꝙ omnes motus animales ⁊ rationales tã ante q̃ ceperint: q̃ poſtq̃ ceperint: ſunt liberi libertate contradictionis: ⁊ ſic iratus libertate contradictionis poteſt ceſſare ab ira: vt argumenta cogunt: quoniam volens iraſcitur: modo voluntas eſt formaliter contradictionis libertas. ergo libere libertate contradictionis iraſcitur. Secundo dico ꝙ paſſiones poſtq̃ ceperunt, ⁊ in primo motu, non ſunt in poteſtate noſtra. probatur: quoniam voluntas ad illas nõ eſt libera libertate indifferentie: propendet enim ad illas ob impetum inchoatum: vt Ariſtoteles dicit, ⁊ quoniam non eſt voluntas libera ad illas libertate indifferẽtie, ideo non imputantur nobis, ⁊ hoc eſt quod dicitur: ꝙ primi motus non ſunt in poteſtate noſtra. Uerum animaduerte, ꝙ iſti primi motus non ſunt in omnibus equales. In aliquibus enim citius, in aliquibus tardius ſedantur: propter diuerſitatem nature. Per hec patet ad argumenta.

¶ Ceterum illi quibus ſuperiora proportione reliqui corporis ſũt vaſta, quiq; forma pomilionis degenerant: minus memoria valent: q̃ qui contrario ſunt habitu. ꝙ ipſa ſentiendi vis pondere grauiore opprimatur: ꝙq; nec initio inherere ac deſiſtere forme rerum poſſint, ſed diſſiliant, nec cum reminiſci volunt, recto itinere ſequantur reddanturq;. Sane impendio pueri, ⁊ admodum ſenes: immemores ſunt, propter motum quem ſuſtinent. nam hi: valde minuuntur. illi vero: magnum ſubeunt incrementum. adde etiam: ꝙ vſq; ad etatẽ prouectam, ſimiles nanis ſunt.

¶ Sunt autem ⁊ ſuperiora maiora habentes, ⁊ nani: peius memoratiui q̃ contrarij. ꝓpterea ꝙ grauitatem multam habent in ſenſitiuo: ⁊ quia neq; a principio motus poſſunt imanere ſed diſſoluuntur, neq; in reminiſcendo facile recte procedunt. Penitus autẽ iuuenes, ⁊ multum ſenes: imemores ſunt, propter motũ. hi enim, in decremento: illi vero, in augmẽto multo ſunt. amplius autem pueri: ⁊ nanoſi ſunt vſq; ad longam etatem.

¶ Scḋm Themiſtium Ariſtoteles quaſi ex dictis vult aſſignare cauſam quare pomiliones pueri, ⁊ ſenes immemores ſint ⁊ male reminiſcitiui, ⁊ dicit. Preterea, ⁊ ſuperiora habentes maiora, ſiue pueri, ſiue nani, ſiue ſenes, ſiue iuuenes ſint, ⁊ pomiliones, qui grece nani dicuntur: peius memoratiui, hoc eſt peius reminiſcitiui ⁊ magis immemores ſunt: q̃ illi, qui ſunt his contrario modo diſpoſiti. probat, ⁊ dicit. Propterea ꝙ grauitatem multam habẽt in ſenſitiuo, hoc eſt in ſenſorio quod eſt cerebrum. Cerebrum enim non eſt ſubiectum ſenſuum, ſed organum congregationis omnium phantaſmatum. Organum vero in quo ſen- Cõmentarius

Ayuntamiento de Madrid

ſatio preficitur, eſt cor: vt libro de ſomno patebit: ꝛ quia multum habent grauitatem in cerebro: imagines nõ poſſunt in eo imprimi. In tam enim obeſa, ꝛ craſſa materia deſignari, aut exprimi formę rerum non poſſunt. Cerebrũ enim grauatũ multitudine materię: non facile recipit. Pręterea dato ꝙ aliquę imprimantur, ꝛ in ea motus fiat a pñcipio: non poſſunt diu immanere, ac ſiſtere: ſed diſſoluuntur propter humorum confuſionez. Ad hęc dato ꝙ aliquę diu permaneant, in reminiſcendo non facile recte procedunt, quoniam non poſſunt regulare motum tantę materię: nec ordinare tantam humorum confuſionem. Et propter eaſdem cauſas pęnitus iuuenes, hoc eſt pueri: in quibus augmentuz maxime viget: ꝛ multum ſenes immemores ſunt, ꝛ male reminiſcitiui: ꝛ cauſa eſt ꝓpter motum humorum, vt diximus. Hi eniz ſcilicet decrepiti in decremẽto: illi vero, in augmento multo ſunt. Addit ꝙ hęc ratio in pueris eſſe poteſt, quę in pomilionibus: quoniam pueri vſqꝫ ad longam ętatem, ſcilicet vſqꝫ ad ętatem prouectã, ſunt ſimiles nanis, inquantum habent ſuperiora maiora, ſicut nani. Patet igitur quas ob cauſas pomiliones, pueri ꝛ decrepiti, ꝛ quicunqꝫ habent ſuperiora maiora, ſint immemores maleqꝫ reminiſcentes. Qua ratione patet nõ oẽs qui male meminerunt, bene reminiſcantur. Fallit enim in his omnibus: vt patet.

¶ Ergo quid ſit memoria, quid meminiſſe, qua facultate animalia meminerint, item quid reminiſcentia, quid reminiſci, quẽadmoduz fiat, ꝛ quam ob cauſam: dictum eſt.

¶ De memoria igitur ꝛ ipo meminiſſe, quę ſit natura ipſorum, ꝛ qua earum quę ſunt animę meminerint animalia, ꝛ de ipo reminiſci quid ſit, ꝛ quomodo fiat, ꝛ propter quam cauſam: dictum eſt.

Cõmentariuz

¶ Epilogat, ꝛ dicit. De memoria igitur ꝛ ipo meminiſſe, quę ſit natura idest definitio ipſorum: ꝛ qua parte earum partium: quę ſunt animę, meminerint animalia ſcilicet cõmuni ſenſu: ꝛ de ipſo reminiſci quid ſit, ꝛ quo modo fiat, ꝛ propter quam cauſam, dictum eſt.

De reminiſcẽtia q̃ſtio.

¶ Sed ex his, quę Ariſtoteles dicit, non ſatis habemus exploratum, cuius ipſuz reminiſci actus, vtruz ſit actus intellectus, an ſenſus: ꝛ ſi actꝰ ſenſus, cuius ſenſus. ¶ Ex his enim quę Themiſtius dixit in hoc libro, videtur ꝙ reminiſcentia ſit actus mentis, ac intellectus. ¶ Ex his vero: quę Ariſtoteles dixit: videtur ꝙ ſit actus ſenſitiuus, quoniam Ariſtoteles velle videtur reminiſcentiam eſſe actionem corpoream; non tamen expſſit cuius ſenſus actus ſit. Candauenſis in hoc loco ſimpliciter voluit reminiſcentiam eſſe actum ſenſitiuum, tum q̃a eſt circa ſingularia: tum etiam, quoniam cum cępit, nõ ceſſat, quod eſſe non poteſt, niſi quia eſt motus ſenſitiuus corporeus. Pręterea actus iſte impeditur a re corporea, ergo eſt corporeus. Propter hęc tenet, ꝙ ſit actus virtutis cogitatiuę: quam gręci dianoeam vocant, vt Themiſtius expoſuit ſuperius. Cap. 14

¶ Sed dubitatur, contra hanc opinionẽ: primo quia Ariſtoteles in his libris non poſuit niſi ſenſum communem, quem nunc phantaſiam, nunc primum ſenſitiuum appellat, ꝛ in corde. Amplius poſuit quandam virtutem in cerebro: in qua ſeruantur, ꝛ congregantur phantaſmata: quaz non ſenſum vocat, quoniam non cognoſcit, aut ſentit, ſed ſeruat appręhenſa ipſa, ergo per ea: quę Ariſtoteles in his libris dixit: reminiſcentia non poteſt eſſe actus cogitatiuę: niſi cogitatiuam velit eſſe cõmunem ſenſum: quod non aſſerit Auerroes: quem ipſe ſequitur. Pręterea reminiſcẽtia videtur actus intellectus, reminiſcimur enim actum, ꝛ intellectionum, quaruz reminiſcentia nõ poteſt eſſe in ſenſu: ideo res hęc dubia eſt. Expoſitor in commentarys ſuis aſſerit reminiſcentiam eſſe actuz corporeũ, non quidem intellectus: ſed actuz virtutis ſenſitiuę: quę in homine eſt nobilior q̃ꝫ in cęteris animalibus, propter coniunctionem: quã habet ad intellectum. Dicendum igitur ꝙ veluti memoria non eſt virtus intellectiua, ſed ſenſitiua, ſic virtus, qua reminiſcimur: nõ eſt virtus intellectiua, ſed ſenſitiua. Amplius ſicut meminiſſe nõ eſt per ſe actio intellectus, ſed actio ſenſitiuę partis: ſic reminiſci non eſt actio intellectus: ſed actio ſenſus communis: qui in homine eſt phantaſtica virtus, ꝛ dianoetica apud Ariſtotelem in his libris. Cuz vero dicitur: ꝙ nos reminiſcimur intellectionuz, concedo, non tamen quatenus reminiſcentia eſt actus intellectus: ſed quatenus reminiſcentia eſt actus ſenſus cõmunis: in quo ſunt phantaſmata: in quibus ſunt intellectiones ꝛ intelligibilia: vt colores in pariete. Intellectus ergo denominatione intrinſeca intelligit, denominatione vero extrinſeca reminiſcitur: quoniã non reminiſcitur ex illis: quę ſunt ſeruata in ipſo, ſed in parte ſenſitiua: in quibus ſunt intelligibilia: quę intellectus denominatione extrinſeca dicitur reminiſci. Et de libello hactenus.

Finis Piſis. M.D.XXI. die. XXVII. May.

Ayuntamiento de Madrid

LIBROS DEL DR. L...CO

¶ Ariſtotelis de ſomno ⁊ vigilia Libellus, cū Auguſtini Niphi Medices Phi Sueſſani cōmentariȷ̈s ad Andream aquauiuam Atrianum Principem.

Prefatio.

Lucubrationes atq; ſtudia illuſtriſſime Priceps veteres auctores pluribus de cauſis viris inſignibus dicare cōſueuerūt. Aut enim vt ab illis probētur, aut vt auctoritatis non nihil capiāt, aut vt eos adulationibus alliciant, aut vt ſtudioſis ſuaſionibus ipſos erudiant, aut vt promereantur, aut alȷ̈s rationibus. Ego ꝟo cōmētariolū hunc, quē Ari^les de ſomno ⁊ vigilia inſcripſit, tibi dedico, tum vt fructum tui iudicȷ̈ de ipſo ſentiam. Eſt eniꝫ tuum iudiciū ampliſſimum: atq; grauiſſimuꝫ: tum potiſſimum, vt cōtra maledicos atq; detractores defenſionis clauam aſſumas. Es enim qui inter Principes non modo micas, ſed etiam inter lr̄atos omni diſciplinarū genere ceteros precellis. Uale.

¶ Ariſtotelis de ſomno ⁊ vigilia Libellus, cū Auguſtini Niphi Medices Phi Sueſſani commentariȷ̈s.

De ſomno ⁊ vigilia: hec cōſiderēmus oportet. primuꝫ: quid ſint. ⁊ vtrum anime an corpori propria ſint: an vtriſq; cōmunia. ⁊ ſi communia ſint: cui parti tam anime q̄ꝫ corporis credita. ⁊ cur tributa animalibus ſint. ⁊ vtrum vtrūq; omnibus cōmunicatum ſit: an alteris hoc, illud alteris ſolum, an alȷ̈s neutrum, alȷ̈s vtrūqꝫ.

De ſomno autem ⁊ vigilia conſiderandum eſt: quid ſint: ⁊ vtruꝫ anime an corporis ꝓpria ſint: an cōmunia: ⁊ ſi cōmunia: cuius particule aie vel corporis: ⁊ propter quā cauſam inſint animalibus: ⁊ vtrum cōmunicent omnia ambobus ipſis: an alia quidem altero, alia ꝟo altero ſoluꝫ, an alia quidem neutro, alia ꝟo vtriſqꝫ.

Cōmentariū pᵐ — Ore oratoris Ariſto^les pertractaturus de ſomno, atq; vigilia. p̄mo p̄mittit exordium, in quo quinq; cōſideranda eſſe propoſnit. Quoꝝ primuꝫ eſt, quid ſomnus ac vigilia ſint: naꝫ cū de aliqua re nobis ſermo occurrit, a definitione eſt ꝓficiſcendū, mō id de quo ſermo eſt (vt inquit Ari^les 4° libro poſterioꝝ) vniuocū ſit. 2^m ꝟo eſt, vtrū anime an corporis ſomnus ⁊ vigilia ꝓpria ſint, an cōia: hoc eſt, an ſomnus ⁊ vigilia ſint affectiones aie ſeorſuꝫ a corpore, an corporis ſeorſum ab aia: an ꝯiuncti ex aia ac corpore: hoc eſt 2^m. 3^m, ⁊ ſi ſomnus ac vigilia nō ꝓprie, ſꝫ cōmunes paſſiones ſint: hoc eſt ꝯiuncti ex aia, ⁊ corpore, cum aie plures ſint potētie, vt intellectiuū, ſenſitiuuꝫ, ⁊ id genus: corporis quoq; plures partes, vt cor, cerebrum, epar, ⁊ id genus, cuius ꝯiūcti ex parte aie, ⁊ parte corporis paſſiōes ſint, an eius ꝯiuncti, qđ eſt ex cerebro ⁊ ſenſitiuo, an eius ꝯiūcti, qđ eſt ex corde ⁊ ſenſitiuo, an alterius. 4^m eſt ꝑꝑ quā cauſam ſomnus ac vigilia inſint aialib⁹: ꝑꝑ quā cām .ſ. factiuaꝫ ⁊ finalem. Trib⁹ eni cauſis exn̄tibus cuiuſlibet accn̄tis, de oibus ꝓponit, de m̄ali qdeꝫ, cū q̄rit cuius ꝑticule, vt materie paſſiōes ſunt. De factiua ꝟo, ac finali, cū q̄rit, ꝑꝑ quaꝫ cām aialibus inſint. 5^m eſt vtrū oia aialia cōicent ambob⁹ ipſis: ſcꝫ ſomno ac vigilia, an alia qdē altero, alia ꝟo altero ſolū, an alia qdem neutro, alia ꝟo vtriſq;: hoc eſt vtrū q̄cūq; animalia dormiūt, vigilēt: ⁊ ecōtrario: q̄cūq; vigilāt, dormiāt, aut alia qdeꝫ aialium ſemꝑ dormiāt, nūq̄ꝫ ꝟo vigilent. vel cōtra, vigilēt ſemꝑ, nūq̄ꝫ dormiāt. Uel q̄daꝫ aialia ſint, que nec dormiāt, nec vigilēt, vt de celeſtib⁹ aialib⁹ dicit̄: aut alia vtriſq; ſimul .ſ. afficiant̄, hoc eſt dormiāt ⁊ vigilent ſemꝑ ⁊ ſimul. Hec quinque de ſomno ꝓponit Ariſtoteles.

¶ Tum etiam quid ſit inſomnium: ⁊ q̄ꝫobrem dormientes, modo ſomnient modo nō ſomnient, aut ſomnient qdem ſemper ſed non meminerint. ⁊ hoc ſi fit: quā ob cauſaꝫ fiat. Itē: poſſintne futura preuideri, necne: ⁊ ſi poſſint: qua ratione preſentiri queant. ⁊ vtrum ea ſolū que agantur ab homine: an etiam quorum cauſa ſit deus, ⁊ natura fiant, temeritateue aliqua.

¶ Ad hec autem, quid ſit ſomnium: ⁊ propter quā cauſam dormientes interduꝫ qdē ſomnient. interdū autem non, vel accidat quidē ſemper dormientibus ſomniare, ſed non meminerint: ⁊ ſi hoc fiat: propter quā cauſam fiat. Et vtrum cōtingat futura preuidere: an non cōtingat: ⁊ qualr̄: ſi cōtingat: ⁊ vtruꝫ agēda ab hoie ſolum: an ea quorum demoniuꝫ habet cauſaꝫ: ⁊ natura fiunt, aut ab euentu.

¶ Hec eſt 2ª pars exordȷ̈: in qua ꝓponit alia, que in hoc libro dicturus eſt de ſomno, ⁊ ſunt, vt diſtincte loquar ſeptē. Quoꝝ primū eſt qd ſit ſomniū. 2^m eſt, ꝑꝑ quā cāꝫ dormientes interdū qdem ſomniēt, interdū aūt non. Uel vtrū accidat quidē ſemꝑ dormiētibus ſomniare, ſed non meminerint. 3^m ſi hoc fiat, vt dormiētes ſemꝑ ſomniēt, quā ob cāꝫ fiat, vt nō ſemꝑ recordent̄. 4^m vtrū cōtingat futura ꝑuidē in ſomnȷ̈s, an nō cōtingat, ſed omnia vana ſint, ac fortuita. 5° dato ꝙ ꝯtingat futura ꝑuidere per ſomnia, qualr̄ ꝯtingit illa futura ꝑuidere: hoc eſt vtrū vi ſomni, an vi ſuperiorum cāruꝫ. 6° vtrū ſolum agenda ab hoie per ſomniū ꝑuideantur: an ea etiā quoꝝ demonū hꝫ cām, hoc eſt vtrum non ſoluꝫ per ſomnia ꝑuideātur, que agēda ſunt ab hoie, ſed etiaꝫ que ſunt agēda a cauſis diuinis, veluti ſunt ſomnia ꝓphetica: ⁊ per agēda ab hoie intelligit, ea: quoꝝ actio eſt in poteſtate noſtra: per ea, que ſunt a demonio, intelligit ea: q̄ ſunt vltra humanā potētiā, veluti ſunt ſomnia ꝓphetica, per q̄ preuident̄ ea, que ſunt ſupra nos. Ultimo, an ea ſomnia, q̄ruꝫ demoniū hꝫ cām, etiā eē poſſint a nā, ⁊ nō a demonio, aut oia talia ſint ab euētu ac fortuita: ita, vt nulla ſint ꝓphetica ſomnia. Hec q̄rit de ſomnio. ¶ Ueruꝫ cum ex noium ignoratione nō parua emergat aliq̄ñ rerum inſcitia, nam ⁊ ſtoici, vt Plato in Cratillo narrat, noia a reruꝫ ꝓprietate ꝓficiſci autumāt. ¶ Ideo quo ad ꝟba attinet, dicamus ꝙ ſo-

Cōmentarius

Digreſſio

Ayuntamiento de Madrid

mnus ⁊ vigilia oppoſita ſignificāt. Vigilia eniꝫ proprie nō dormire ſigñat: nō dormimus autē, cū ſenſus ſolutos habemus: qḋ vigilare nos itelligimus. Nō eniꝫ vigiliā hic intelligimus lucubrationē: nec, vt ſacrarū rerum ſcriptores acceperūt, cum pfectos dies vigilias appellāt ꝙ ante feſtuꝫ diē in faciēdis ſacrificijs vigilare mos ſit. Somnus ꝟo dormitionē: nō eniꝫ ſomnus hic pro qete, vt apḋ Virgiliū. Mors hoiuꝫ facilis, dulciqꝫ ſimillima ſomno. Nec p quietis deo vt apud Martialē, Et qꝛ nulla venit, tu mihi ſomne veni, ſed pro ſenſuū externoꝝ ligamento accipit̃. De ſomnio ꝟo dicamus: ꝙ apud oratores dr̃ia eſt inter ſomniū ⁊ iſomniū. Somniū appellāt, cuius interp̃tatio quęrit̃, quę ppriç diuinatio dr̃, de qua 3° hui⁹ dicemus. ⁊. M. Tullius dixit lib° de diuinatione. In ſomniū ꝟo id intelligūt, qḋ dormiētib⁹ appet, quale aut animi, aut corporis, aut fortunę opp̃ſſione in vigilia habuit. Animi qdē, vt ſi amator ipſe ſuis delitijs, aut fruētem, aut carētem ſe videat, itēqꝫ ſi metuens qs perſonā aliquam: hāc aut incurriſſe, aut effugiſſe videat̃. Corporis ꝟo, vt ſi exuriens, cibuꝫ: ſitiens ꝟo potum q̃rere videat̃. Fortunę deniqꝫ, cū ſe qs exiſtimat vel potētia vl̃ magiſtratu aut augeri p deſiderio, aut exui p timore. Somniū gręci hypnion, inſomniū ꝟo enypnion appellāt: nos ꝟo inſomniū, ꝙ nihil p̃ter ſomnū ip̃m ſit: nā poſt ſomnū: nullam ſui vtilitatē, vel ſignificationē derelinqt. Ari^lis^ expoſitores vt diuus Thomas, ⁊ Albertus, ⁊ alij nullā inter hęc dr̃iam fecerūt: acceperūt eni ſomniū vel inſomniū p eodē, vtpote pro eo: qḋ nobis accidere videre cuꝫ ob dormimus: ſiue id interp̃tatione aliqd p̃ter ipſum relinquat, ſiue nihil. An ꝟo ita ſit, poſterius videbimus. Nunc ꝟo loquimur, vt Ari^lis^ expoſitores loquūtur. ¶ Per dęmoniū ꝟo, diuus Thomas ſpiritū intelligit, qḋ eſt qd cōe angelis ⁊ dęmonibus, nā nōnulli putauerunt ſomnia ab angelis, alij a dęmonib⁹ mitti. Themiſtius ꝟo per dęmoniū deū intelligit, cuꝫ nōnulli dixerūt ſomnia a deo pficiſci: vt poſtea Ariſto^les^ diſputabit. Auicēna ꝟo per dęmoniū humorē melancholicum intellexit. Qḋ videt̃ ꝯſonum his, quę Ari^les^ dicet, Ari^les^ enim dęmones nō cognouit, ſomnia a deo venire negat, ab humore melācholico ꝓcedit, vt poſtea diſputabit.

Ac primū qdem illud ꝯſtare arbitror: ad eādem aialis parteꝫ ſomnū ⁊ vigiliaꝫ pertinere. quādoqdem oppoſita inuicē ſunt: ⁊ ille vt priuatio q̃dam huius habet̃. naꝫ ſemper extrema tā in alijs q̃ꝫ in hiſce quę a nā dependēt: in eodē recipi, ⁊ eiuſdē affectiones eē vidētur, vt ſanitas ⁊ morb⁹, pulchritudo ⁊ fęditas, robur ⁊ ībecillitas, viſus ⁊ cęcitas, audit⁹ ⁊ ſurditas.

Primuꝫ igit̃ hoc manifeſtum: ꝙ circa idem aialis vigilia eſt ⁊ ſomnus. opponūtur enim: ⁊ videt̃ ſomnus vigilię quędaꝫ priuatio. nam extrema ſemp ⁊ in alijs, ⁊ in naturalibus: circa idē ſuſceptibile vidētur fieri, ⁊ eiuſdeꝫ paſſiones eē. dico auteꝫ, veluti ſanitas ⁊ ęgritudo, ⁊ pulchritudo ⁊ turpitudo, ⁊ fortitudo ⁊ debilitas ⁊ viſus ⁊ cęcitas, auditus ⁊ ſurditas.

Cōmentariuꝫ

Hactenus de exordio: nunc ad narrationē accedit, ⁊ p̃mo de ſubiecto ſomni atqꝫ vigilię diſſerit, nec ab rōne, quoniā ſomnus ⁊ vigilia affectiones ſunt, quarū definitiōes haberi nō poſſunt, niſi per eius ſubti cognitionē, cui accidunt, ideo anteq̃ꝫ definitiones afferat, ad qḋ ſubm, ſubiectiqꝫ p̃tē attineāt, exponit vel forte ſoluit ij^am^. q. quę erat. vtrū ſomnus ⁊ vigilia ſint aię vel corporis, naꝫ ex ſolōne hui⁹ habet̃ ſubꝫ ſomni ⁊ vigilię per qḋ inueſtigabit̃ definitio eorum: ⁊ ponit hāc ſuppōnem, ſomnus ⁊ vigilia ad eādē aialis partem, vt ſubtū attinēt: ⁊ hoc inqt. Primū igit̃ hoc manifeſtuꝫ ꝙ circa idē, hoc eſt eādem partē aialis: vt circa ſubtū ac māꝫ, vigilia eſt, ⁊ ſomnus. Quā qdem ſuppōneꝫ Ari^les^ ſyllogiçat p̃ ſic, oppoſita ⁊ extrema taꝫ quę artis ſunt, q̃ꝫ quę in nā ſpectant̃, in eodē ſubiecto recipi ſolēt, ⁊ eiuſdeꝫ ſubiecti partis affectōes vident̃. Exēpli cauſa, viſus ⁊ cęcitas in eodē oculo habent̃: firmitas ⁊ debilitas in eodē neruo cernunt̃, pulchritudo ⁊ fęditas in eodē mēbro conſiſtūt. Integritas ꝟo ⁊ obleſio, tēperies, ⁊ intēperies, morbus, ⁊ valētia in eodeꝫ corpore ſunt: hęc in nālib⁹. At in his, quę artis ſunt ſil̃s rō eſt, nā ꝯſonantia, ⁊ incōſonātia in eadē voce ſunt, ordo ⁊ inordinatio eiſdē in partib⁹ habent̃, ⁊ in cęteris id genus, ſed ſomnus ⁊ vigilia oppoſita extrema vident̃, qm̃ inter ſe vt priuatio ⁊ habit⁹ aduerſent̃: ſomnus ſiqdeꝫ vigilię priuatio intelligit̃: ſomnus ergo ⁊ vigilia ad idē ſubiectū, eundemqꝫ ſubiecti particulā attineāt neceſſe eſt. De rōne primo tangit minorē cuꝫ inqt. Opponunt̃ eni ⁊ videt̃ ſomnus vigilię q̄dā priuatio, hęc eſt minor. Dat maiorē ⁊ inqt. Nā extrema ſemp ⁊ in alijs. ſ. in artificialib⁹, ⁊ in nālibus circa ſuſceptibile vident̃ fieri, ⁊ eiuſdē ſubiecti p̃ticulę paſſiones eſſe. pbat hāc maiorē inductiōe, ⁊ dicit. Dico aūt veluti ſanitas et ęgritudo, ⁊ pulchritudo ⁊ turpitudo, ⁊ fortitudo ⁊ d̄bilitas, ⁊ viſus, ⁊ cęcitas. Oia eniꝫ fiūt circa idē ſubiectuꝫ, eiuſdēqꝫ ſubiecti p̃ticulā. Sꝫ videt̃ ꝙ ſomnus ⁊ vigilia nō opponant̃ vt habitus ⁊ priuatio: qm̃ e p̃uatiōe in habitū non pōt fieri regreſſus, ſed de ſomno in vigiliam, ⁊ ecōtrario fit regreſſus. Sed diſtinguūt Peripathetici ꝙ duplex ſit priuatio, altera quę actionē, altera quę habitū ac formaꝫ priuat. Cęcitas eni nō modo viſionē, ſed ēt vidēdi vim adimit: ac ſomnus vigilātiā ſolū. Tunc dōm e priuatione in habitum fieri poſſe regreſſuꝫ quādo p̃uatio non habitus eſt, ſꝫ actionis: nō eni e cęcitate ad viſum oculus regredi pōt, ſed e ſomno ad vigilātiaꝫ. Nō deſunt qui dicūt e priuatione in habitū fieri poſſe regreſſuꝫ ſm̃ ſpēm, nō aūt ſm̃ indiuiduuꝫ. E vigilia g̊ in ſomnū, ⁊ e ſomno ī vigiliā fit regreſſus, nō tñ e ſomno in eādeꝫ vigiliā numero, nec e vigiliā in eūdeꝫ ſomnuꝫ numero. Utrū ꝟo ſomnus ſit proprie priuatio, ⁊ vigilia habitus: poſtea diſputabitur.

An ſōn⁹ ⁊ vigilia opponāt̃ p̃uatiue.

Digreſſio circa rōnem.

Item ⁊ ex ijs quę ſequunt̃: palā fiet. naꝫ quo vigilare aliquē cognoſcimus: eodē ⁊ dormire depręhendimus.

Amplius autē: ⁊ ex his manifeſtū. quo eniꝫ vigilantem cognoſcimus: hoc ⁊ dormientē.

Cōmentariuꝫ

Hic ponit z^am^ rōnem ad idem, ⁊ argumētat̃ more rhetorici per enthymema hoc pacto. Quo vigilātē cognoſcimus, hoc ⁊ dormientē etiā cognoſcimus, g̊ circa eādem aialis p̃ticulaꝫ accidūt ſomnus, ⁊ vigilia. vñ dicit. Amplius auteꝫ ⁊ ex his manifeſtū. ſ. quę mox dicent̃: ⁊ dat p̃mum enthymema: qḋ eſt z^a^ ratio, ⁊ dicit. Quo eniꝫ vigilātem cognoſcim⁹, hoc ⁊ dormiēteꝫ etiā ſubaudi cognoſcimus, ſubaudiendum eſt ꝯñs, ergo circa eādem particulaꝫ ſomnus ⁊ vigilia accidūt. Pōt autē hoc enthymema ſic ad ſyll̃m reduci, q̄ eodeꝫ cognoſcūtur, circa idē accidūt, ſomnus, ⁊ vigilia eodem cognoſcūtur, ergo ſomnus ⁊ vigilia circa idē accidūt. ppōnes non pbat, ſed tāq̃ꝫ manifeſtas relinqt ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, Themiſtius per quo, itelligit̃ quo argumento: ego ꝟo per quo, intelligo qua parte.

Qui eniꝫ ſentit: eundem vigilare cenſemus, atqꝫ vigilantem oēm cognoſcimus: aut quia externuꝫ motū aliqueꝫ ſentiat, aut qꝛ inteſtino

aliquo feriaẗ. Si ergo vigilia ipſa in alio nullo ꝗ̄ in ſentiēdo ꝯſiſtat: certū eſt q̄ vigilāt ac dormiūt, eodē vigilare ac dormire quo ſentiāt.

¶ Sentiētez enī hūc vigilare putamus. Et vigilantē oēm: aut eo ꝙ eoꝝ quę extrinſecus aliquid ſentit, aut eo ꝙ eoꝝ qui in ipſo motuū, aliquē. Si ergo vigilare in nullo alio eſt ꝗ̄ in eo qȯ eſt ſentire: manifeſtū eſt ꝙ quo qdē ſentiūt hoc vigilāt vigilātia, ⁊ dormiūt dormiētia.

Cōmentarius

¶ Uerba iſta oēs copulant ad ꝓxima, ꝓpter enī illam cauſalem ꝑticulā enī/ videẗ ꝙ Ariles reddat cāz ꝓpōnū aſſumptarū in ſyllo, ego vo arbitror vbuz illud/ enī/ nō ꝓ cauſali eſſe intelligēduz, ſed potius confirmatiue ꝓ ꝑterea: ⁊ ſic videẗ ꝙ hic ponat tertiā rōnem: ⁊ ſic cōponiẗ, in quo ſentire eſt, in eo eſt vigilare, in quo ſentire eſt, in eo eſt dormire, g̊ in quo eſt dormire, in eo eſt vigilare: ⁊ ſic ſomnus ⁊ vigilia accidūt circa idē. Qȯ aūt in quo ſit ſentire, ſit ⁊ vigilare, ꝓbat: qm̄ ſentiētez vigilare putamus: ⁊ ecōtrario vigilantem ſentiētem, qm̄ qui vigilat, ſentit aut eoꝝ aliqȯ, qȯ eſt extra ſenſibiliuz/ aut eoꝝ: quę intra in ſenſib⁹ interiorib⁹. vn̄ p̊mo accipit ꝓbationez maioris, ⁊ dicit. Pręterea ſentiētem, hūc vigilare putamus: ⁊ vigilātē oēm putamus ſubaudi ſentiētem/ qm̄ aut vigilans dr̄ eo ꝙ eoꝝ quę extrinſecus ſunt, aliquid ſentit, vt colorē aut ſaporē, aut calidū, aut id gen⁹, aut diciẗ eo ꝙ eoꝝ motuuz qui in ipſo intrinſecus ſunt in ſenſibus interiorib⁹, aliquē ſubaudi hz. Uigilās enī diciẗ aut qꝛ ſentit ſenſibile exterius, aut ſenſibile iterius. Tūc recolligit ex hac ꝓbatione maiorē, ⁊ dicit. Si g̊ vigilare in nullo alio eſt ꝗ̄ in eo, in quo eſt ſentire. Eſt ergo maior, in quo eſt ſentire in eo eſt vigilare, ſubaudi minorē, in quo eſt ſentire, eſt dormire. Tūc dat ꝯcluſionē, ⁊ dicit. Manifeſtuz eſt ꝙ animalia quo qdem ſentiūt, hoc vigilant, ⁊ dormiunt, quę dormiūt: ⁊ vis huius ſylli eſt in 3ª figura, vt pz per reductionē: in quo Ariles maiorē ꝓbauit, minorē vo vt oibus manifeſtam relinqt.

Digreſſio circa rōnē.

¶ Aiaduerte, vt ex vbis Themiſtij colligiẗ ꝙ p̊ma rō habeẗ demōſtratio a priori. Iſtę duę videntur a poſteriori. p̊ma enī ꝓcedit per hoc ꝙ ſomnus ⁊ vigilia opponunẗ. Modo cauſa quare aliqua accidūt circa idem, eſt qꝛ illa ſunt cōtraria vel oppoſita. 2ª ⁊ 3ª ſunt rōnes a poſteriori. Somnuz enī ⁊ vigiliaz cognoſci per eādē particulā eſt ſignū, ꝙ accidāt circa idē: ⁊ hęc fuit 2ª ratio. Silr ꝙ ſomnus ⁊ vigilia accidāt circa eā partē circa quā accidit ſentire, eſt ſignū, ꝙ fiāt circa idem. Eſt enī ſenſus poſterior vigilia. non enī ſentimus, niſi prius euigilemus. Quare ſecunda ⁊ tertia rationes a poſteriori ſunt, prima autem a priori: vt Themiſtius innuit.

¶ Cum autem ſentire ipſum, neqz animę, neqz corporis propriū ſit (naz ad idem: actus ⁊ potentia pertinēt. ſenſus autē actu: eſt motio q̄dā animę interuētu corporis ꝓueniēs) manifeſtū eſt affectionez hanc, dico ipſuz vigilare, nec ꝓpriam aię eſſe, neqꝫ item corporis, cum corpus inanime ſentire non poſſit.

¶ Qm̄ autez neqꝫ animę proprium eſt ſentire, neqz corporis (cuius enim eſt potētia: eius eſt ⁊ actio. qui vo dicitur ſenſus, vt actio: motus quidaz per corpus, aię eſt) manifeſtum eſt ꝙ neqz animę paſſio propria, neqz inaiatum corpus poſſibile eſt ſentire.

Cōmentarius

¶ Cum declarauit ꝙ ad eādem partē ſomnus ac vigiliā attineant, nūc vult declarare, quę nā particula illa ſit, ⁊ p̊mo generatim de genere illius particulę agit, deinde ſpeciatim de ſpecie. Eſt eniz ordo nālis ac doctrinalis ab vlibus ꝓcedere. Uel melius Ariles fortaſſe illa ſuppōne ſtāte, nūc ſoluit q̄ōnem: cuius, vz, ſint ſomnus ⁊ vigilia: an animę an corporis. Pro cuius declaratiōe ſumit Ariles ꝙ ipſum ſentire neqꝫ ſit animę, neqꝫ corporis ꝓprium. Quā ſuppōnem Alpharabius babyloniēſis ilico affirmauit ex eo: qm̄ aia pura nulla. ſ. nec cęloꝝ, nec cuiuſuis corporis ſine corporis comitatu ſentire pōt. Corpus etiā purū inanimeqꝫ, minime: qm̄ quidem ſentiendi vim ſine corpore obtinet nullā. Ariles aūt ſyllogiçat cōcluſionez principalē, per quaz vult habere, ꝙ neqꝫ animę neqꝫ corporis ſunt ſomnus, ⁊ vigilia, ſed ꝯiūcti ex ipſis, hoc pacto. Cuius eſt ipſum ſentire, eius ꝑticulę ⁊ ſomnus ⁊ vigilia eſt: vt paulo ante ꝓbatū eſt. Sentire vo ipz eſt miſti cuiuſdā ex aia, ⁊ corpore, non autē aię ſeorſuz, nec corporis ſeorſuz. Ergo ſomnus ⁊ vigilia ꝓpria ſunt cuiuſdā miſti ex aia ⁊ corpore: nō aūt aię ſeorſuz, nec corporis ſeorſum. Qꝛ aūt ſentire ſit miſti cuiuſdā ex aia ⁊ corpore, q̄ fuit minor, ꝓbat p̊mo: qm̄ cuius eſt potentia ſentiēdi: ei⁹ eſt act⁹ ſenſualis. Sētiendi potentia eſt miſti ex aia ⁊ corpe, vt 2º de anima ꝓbatum eſt, qm̄ viſus eſt oculi, auditus eſt auriū, ⁊ in cęteris ſilr. Ergo miſti ex aia ⁊ corpore eſt ipm̄ ſentire. 2º idem ꝓbat: qm̄ ſenſus ipſe, qui eſt aię motus, per corpus expleẗ. vnde dicit. Qm̄ aūt neqꝫ aię ꝓpriuz eſt ſentire ſeorſum a corpore, neqꝫ corporis ſeorſuz ab aia: hęc eſt ꝯcluſio, quā ꝓbat: ⁊ p̊mo rōne ſumpta a potētia: ⁊ dicit. Cuius eniz eſt potentia. ſ. ſenſitiua: eius eſt actio ſenſitiua, cęteras ſyllogiſmi ꝑtes relinqt q̄ſi manifeſtas. Scđo rōne ſumpta a definitione ipſi⁹ ſentire, ⁊ lege ipm̄ vo/ ꝓ etiā, hoc pacto, etiā qui diciẗ ſenſus vt actio/ hoc eſt ipm̄ ſentire, qȯ eſt actio ſenſibilis in ſenſum, motus qdem animę eſt per corpus. Tunc ex his duob⁹ ꝯcludit cōcluſionē, ⁊ dicit. Manifeſtuz eſt ꝙ ipſuz ſentire neqꝫ eſt ꝓpria paſſio animę/ neqꝫ inaiatuz corpus/ hoc eſt corpus ſeorſum ab aia poſſibile eſt ſentire: ſed eiuſdē ex aia ⁊ corpore miſti. Tunc ex his vult hře, ꝙ neqz aię eſt ſomnus ⁊ vigilia/ neqꝫ corporis ſeorſuz, ſed cōiuncti ex vtroqꝫ, hęc Ariles de ꝑticula in genere. Meli⁹ aūt fortaſſe in hoc (vt dcm̄ eſt) voluit inuere ſolōnez ſecūdi quęſiti ab eo ꝓpoſiti in exordio. Quęrebaẗ enī vtrū ſomnus, ⁊ vigilia ſint aię, an corporis, an ꝯiuncti.

Digreſſio circa rōnē Ariſtotelis.

¶ Iuniores vo Peripathetici rōnes Arilis in vnam reduxerūt in hūc modum/ Actus ⁊ potētia ad idez ſubiecti genus attinēt ceu ſentire ⁊ poſſe ſentire, ſiqdez oculis videmus, ⁊ oculis videre poſſumus: aurib⁹ audimus/ ⁊ aurib⁹ audire poſſum⁹, ⁊ in cęteris id genus ſili rōne. *p̊ma pō.* At ſomnus ſentiēdi potētia eſt, qui enim dormit, nō ſentit, ſed ſentire pōt. Uigilia vo act⁹, nā qui vigilat, ſentit. Ad idē ergo ſubti genus ⁊ ſomnus ⁊ vigilia attinent, quare cū vigilare nec aię ſit, nec corporis, ſed miſti ex aia ⁊ corpore, ſomnus nimirū erit eiuſdē miſti.

Refuta⁹

¶ Sed hęc deductio nō Arilis, ſed eoꝝ eē videẗ, nō enim verbis Arilis ꝯſonat. Ariles enī multa dicit, q̄ huic rōni, aut ſupfluunt, aut accōmodari nō poſſunt. Pręterea hęc rō petit, qȯ in principio q̄riẗ, aſſumit enī ipm̄ vigilare eē miſti affectionez, qȯ in p̊nº quęrimus.

Ariſtotelis ratio.

¶ Quare dōm Ariles accipere ipm̄ ſentire neqꝫ eſſe aię, neqꝫ corporis, ⁊ hoc duplr ꝓbauit, ⁊ argumento ſumpto a potētia ſentiēdi, ⁊ argumento ſumpto a definitione ipſius ſentire. Tūc ſubaudiēdū eſt, ſed cuius eſt ipſuz ſentire, eius eſt ſomnus, ⁊ vigilia, g̊ ſomnus ⁊ vigilia neqꝫ aię ſunt, nec corporis, ſed ex vtroqꝫ ꝯiūcti. Utrū vo ſoluat q̄ōnez ſcđaz, vel hęc dicat ꝓ inueſtigatione definitionis ſomni, dcm̄ eſt. ¶ Sed tūc emergūt dubitatiōes in his rōnibus. p̊ma: qꝛ p̊ma rō videẗ ꝓcedere ab ignotiori, qm̄ notius eſt nobis ipm̄ ſentire, ꝗ̄ ipſa potētia ſentiēdi, cum potentię

Ayuntamiento de Madrid

nõ niſi per actus inoteſcant. Pręterea nõ videt̃ vl'iter verũ
ꝙ cuius eſt potentia, eius ſit actus, qm̃ potẽtia eſt agentis,
actus ꝟo materię. 2ª quoq; ratio ambigua eſt: ſumit eniȝ
ip̃m ſentire eẽ motum aię per corpus, qd̃ dupl'r falſum eſt,
tuȝ qa motus nõ eſt niſi corporis, quare nõ aię per corpus,
ſed potius corporis per aiam motus eſt: tuȝ qa ip̃m ſentire
non videt̃ motus: cũ in nulla ſp̃e motus reponi poſſit, ergo
nec in gñe mot⁹. Si qs vult defendere Ari^lem^, dicat primũ
Ari^lis^ ſyll'm eſſe dialecticũ per locũ a minore, q̃ſi h̃ pacto,
potẽtia ſentiendi eſt cõpoſiti ex aia ꝛ corpore, q̃ minus aia/
ti corporis videt̃ eẽ, g̃ lõge magis ip̃m ſentire erit compo/
ſiti aiati. Cõſueuit autẽ Ari^les^ vti dialecticis in ꝑ ſe fere ma
nifeſtis, vt dicit Auerroes: ꝛ qa ip̃m ſentire eſſe cõpoſiti ex
aia ꝛ corpore eſt fere per ſe notũ, ideo ad ꝯfirmãdum illud
dialecticis vſus eſt. ſcd̃s ꝟo eſt demõſtratiuus. ꝑcedit eniȝ
a definitione ipſius ſentire. Eſt eniȝ definitio ipſius ſentire,
motus aię per corpus ab ipſis ſenſibilib⁹ illatus. De ꝓpoſi/
tione ꝟo Ari^lis^ aiaduerte ꝙ Ari^les^ non intelligit illã vniu'r,
ſed in ſpecie. ſ. de potẽtia ſentiẽdi, ꝛ tũc intelligit cui⁹ eſt ſen/
tiendi potẽtia, vt ſubiecti, eius vt ſubti eſt actus ipſe ſenſiti/
uus: ꝛ in hoc ſenſu nullus dubitat ꝓpõneȝ Ari^lis^. ¶ Sȝ quę/
res vtrũ ſit vera ꝓpõ Ari^lis^ vniu'iter, ꝙ cuius vl'iter eſt po
tentia, eius ſit actio: Videt̃ eni vera trib⁹ modis, ꝛ trib⁹ mo
dis falſa: eiuſdẽ eni actio ꝛ potẽtia ſunt, vt a quo: ab eodem
eni agente eſt poſſe calefacere, ꝛ ip̃m calefacere. 2° videtur
vera, vt in quo: qm̃ in eodẽ ſubto recipit̃ ipſa potẽtia paſſi/
ua calefactionis ꝛ ipſuȝ calefacere. 3° eſt vera vt circa qd̃/
qm̃ circa idem calefactibile eſt potẽtia calefactiua ꝛ calefa/
ctio. At ſumẽdo potẽtiaȝ ꝛ actũ diuerſimode, tripl'r eſt fal/
ſa. p̊ qdem vt a quo: nã calefacere ipſum ab igne eſt, vt ab
agente, potẽtia ꝟo ſuſceptiua eſt in ligno. 2°, vt in quo, ca/
lefactio eni vt in quo, eſt in ligno, potentia calefactiua eſt in
igne. 3°, vt circa qd̃, qm̃ calefactio eſt circa lignum, vt circa
obiectũ. Suſceptiua ꝟo potentia reſpicit ignẽ, vt obiectuȝ.
Quare ſi ꝓpõ intelligẽda eſt vniu'r, intelligẽda eſt de actu
qd̃ eſt agere, ꝛ de potẽtia qd̃ eſt pati, ꝛ tũc vniu'r veruȝ eſt
ꝙ eiuſdẽ, vt ſubiecti ꝛ materię eſt agere ꝛ pati, cuȝ idem ſit
actionis ꝛ paſſiõis mã. Eſt eni ideȝ motus actiõis ꝛ paſſio/
nis, ꝛ idẽ ſubiectũ. Hęc de p̃ma dubitatione. ¶ Ad 2^am^ dd̃ȝ
ꝙ ſenſatio eſt animę, ꝛ eſt corporis, motus: ꝛ vtriuſq; ꝑ alte
rum, ſiqdem corporis per aiam, ꝛ aię per corpus. Sentire
eni duo nobis iportat, ſp̃ei ſenſibilis receptionem, ꝛ hęc eſt
animę vt ſubiecti, corporis ꝟo, vt organi: ꝛ ita eſt aię ꝑ cor/
pus tãq; per organũ: qd̃ a ſp̃ei generationẽ ꝯcurrit vna cuȝ
ipſo ſenſibili: ꝛ põt accipi pro ipſi⁹ ſenſibilis iudiciaria ſen
ſatione: ꝛ ſic eſt corporis, vt ſubiecti, ꝛ per aiam tãq; ꝑ effi/
cientẽ cãm. Vel dici põt Ariſtotelẽ vſuȝ eſſe cauſali ꝓ for/
mali, vt ſit ſenſus ꝙ ſentire eſt motus aię per corpus, h̃ eſt
motus aiati corporis, vt ſubti per ſe: ꝛ ſic ceſſat obiectio. Cũ
ꝟo dicebat̃ ſentire ip̃m nõ eſſe motũ, verũ eſt nõ eſſe mo/
tum corruptiuum: quo per ſe diſponat̃ ſubtũ, in quo recipi/
tur: ad corruptionem: eſt tamẽ motus perfectiuus.

¶ Porro cũ de particulis animę alibi iam re/
tro definitũ ſit, cũq; vegetatrix ſeiũcta a reliqs
habeatur, reliquę ſine hac ſubſiſtere non poſ/
ſint: clarũ eſt quę augẽtur ſoluȝ ꝛ minuunt̃ vt
ſtirpes ac plantę, ſomno ꝛ vigilia deſtitui ſo/
lere, ꝙ ſenſu careãt, ſiue ſeparabilis ille qdẽ ſit,
ſiue nõ ſit. nã potẽtia ꝛ rõne: ſeparabilis eſt.

¶ Cuȝ autem determinatuȝ ſit prius in aliJs de
iJs quę dicunt̃ quaſi particulę aię, ꝛ de nutriti/
ua qdem quę ſeparatur ab aliJs, aliarũ ꝟo nul/
la ſine hac exiſtẽte: manifeſtũ eſt q̃cũqȝ qdem
viuentiuȝ augmento diminutioneqȝ ꝑticipãt
ſolum, ꝙ in his nõ eſt ſomnus, neqȝ vigilia, ve/
lut plantis. non enim habent particulam ſenſi/
tiuam: neqȝ ſi ſeparabilis, neqȝ ſi nõ ſeparabi/
lis. poteſtate enim ꝛ ipſo eẽ: ſeparabilis eſt.

¶ Cum ſoluit. q. eam, quã ꝓpoſuit, vtrum ſomnus ꝛ vigilia — Cõmentariuȝ
ſint aię vel corporis, vel ex vtriſq; cõpoſiti, ꝛ concluſit, ꝙ
ſint aiati: cõſequẽter declarat, ꝙ nõ cuiuſlibet aiati ſunt ſo/
mnus, ꝛ vigilia, qm̃ plãtę neq; dormiũt, neq; vigilãt, ꝛ pri/
mo ꝓponit ꝯnem. ſ. ꝙ plantę neq; dormiũt, neq; vigilant, ꝛ
dicit. Cũ aũt determinatum ſit prius in alys. ſ. libris de aia
de his, quę dicunt̃ quaſi particulę animę, hoc eſt de poten/
tys animę: quę nõ ꝓprie ꝑticulę ſunt: ſed virtutes, ac poten
tię, eſt etiã determinatũ de nutritiua qdę. ſ. ꝙ ſit aia vel po
tentia quę ſeꝑatur ab alys animabus vel potẽtys, nulla ꝟo
aliaruȝ exiſtẽte ſine hac: ꝛ hęc oia dicta ſunt libro de aia 2°.
cum hęc ſint declarata, ꝛ ſupponẽda, ponit ꝯcluſionẽ, ꝛ di/
cit. Manifeſtũ eſt, ꝙ in his non eſt ſomnus neq; vigilia, q̃/
cũq; qdem viuentiũ augmento, diminutioneq; participant
ſolũ, veluti plantis. Eſt g̊ cõcluſio, ſomnus, ꝛ vigilia nõ in/
ſunt plantis. Quã ꝯcluſionẽ ꝓbat ex eo: qa plantę non hñt
particulã ſenſitiuã, ꝑ quã ſomn⁹ ꝛ vigilia ſunt, vt ꝓbatũ eſt.
ꝛ dicit, ꝙ plantę nõ habent particulã ſenſitiuã, ſiue vegeta/
tiuum ſit a ſenſitiuo ſeꝑabile, vt ponit Plato, qui ſenſitiuũ
in cerebro poſuit, in epate aũt nutritiuũ: ſiue non ſit ſepara
bile ſubiecto, ſicut eſt rei veritas, nã vegetatiuuȝ a ſenſitiuo
ſeparabile eſt nõ ſubto, ſed poteſtate ꝛ ipſo eẽ. poteſtate q/
dem: qm̃ ſunt virtutes diuerſę: ipſo ꝟo eſſe: qm̃ differũt ra/
tione, ac definitiõe, cum vegetatiuũ ſit in qbuſdã, in qb⁹ nõ
eſt ſenſitiuum. ¶ Ex his vult habere, ꝙ lȝ ſomnus ꝛ vigilia
ſint animati, nõ tñ cuiuſq; aiati ſunt affectiones, ſed ei⁹ ani/
mati ſunt affectiões, cuius altera ꝑs corpus, altera ſenſitiua
aia eſt, quale ip̃m aial eſt, quã rem Theophraſtus Themi
ſtius ꝛ Alexãder cõprobarũt. ¶ Verũ nõ oẽs cũ Ari^le^ ita — An plãtę dormiãt
ſentiũt, nam Anaxagoras clazomenius, ꝛ Democrit⁹ abde/
rita aſſerentes in plãtis eẽ particulã ſenſitiuã, ſomnuȝ ꝛ vi/
giliã illis attribuerunt, hos ꝟo (vt Nicolaus peripathetic⁹
inqt) eo libro, quẽ de plantis cõſcripſit, Ebrutalis Phs ſe/
cutus eſt, ꝛ quidem nõ ab rõne: ſiqdeȝ ſomnus ꝛ vigilia pri/
mi ſenſitiui affectiões ſunt, vt poſterius videbit̃. At plantę
guſtũ ꝛ tactum hře vident̃, nam cũ enutriant̃ alimonię ſen
ſum habere neceſſe eſt, qui eſt tuȝ tactus, tum guſtus, at vbi
hi ſint, cõeȝ ſenſuȝ ineẽ, cuius ſomnus ꝛ vigilia affectiones
ſunt, neceſſe eſt. Hanc opinionẽ ſequutus iſraelita plantas
ſtatuto tẽpore obdormire, ſtatuto ꝟo vigilare aſſeruit. Nã
hyeme eas obdormire credidit, ꝙ defrondeſcant plantę: ꝛ
vacẽt, ęſtate autẽ, atq; vere vigilare, expergefieri eni folys
vident̃ ꝛ agere. Sȝ põneȝ hanc Theophraſtus ꝛ Themi/
ſtius refellũt approbantes, quę Ari^les^ poſtea aſſerit, ꝙ. ſ. ſo/
mnus ꝛ vigilia aialis affectiones ſint, dormit eni ꝛ vigilat,
qcquid dormit ꝛ vigilat ob ſenſus. Eiuſdẽ eniȝ ſomnus ac
vigilia ſunt, cuius ip̃m ſentire eſt. At ſtirpes nec ſentiũt, nec
ſenſum vllum hñt. Si eniȝ ſtirpibus ſenſus aliqs ineẽt, ap/
petitio aliqua ipſis ineẽt. At cuȝ plantis nec dolor, nec volu
ptas inſit, neq; appetitio in eẽ põt. Qr aũt plantis nec dolor
inſit, nec voluptas, argumẽto nobis eſt ſtirpiuȝ imobilitas.
Plantę eni a dolorifica re nõ cõtrahũtur: nec ad voluptifi/
cam diffundunt̃. Quare cũ plantis appetitio non inſit, nec
ſenſus ineẽ põt, quo fit, vt nec ſomnus inſit, nec vigilia. Per
quę pȝ nec ſenſuȝ ipſis ineẽ alimonię: cuȝ nec dolorificum,
nec voluptificũ diſcernãt, ſed nã ipſa inſtigante ꝯueniẽs tra
hunt, diſcõueniens nõ trahunt. Qd̃ ꝟo iſraelita adiecit, fa/

Ayuntamiento de Madrid

buloſum,atq; poeticũ eſt.Dormire eni hyeme plãtas fabulantur poetę:ꝙ eo tẽpore ab apparẽtibꝰ ipſarũ oꝑationibꝰ quieſcãt.Hyeme eni frigiditate circũſtãte calor plãtarum adeo intrinſecus cõtrahit̃:vt nulla in illis cernat̃ apparens operatio:ꝛ ſic obdormire credunt̃.Vere aũt vigilare,ꝙ ad operationes calidi innati diffuſione moueant̃.Cur igit̃ plantę non dormiant,ex hiſce patet.Ariſtoteles autem poſteriꝰ idem pertractabit.

¶ Pari quoq; mõ conſtat:nullum eſſe aial qđ aut ſemꝑ dormiat,aut ſemꝑ vigilet,ſed vtrũq; eidem tributũ a natura eẽ.nõ eniʒ ſi qđ aial eſt ſenſu pręditum:neq; dormire id,neq; vigilare contingit.quando vterq; hic affectus: circa ſenſum primi ſenſitiui accidere ſolet.

¶ Similr̃ autẽ:ꝛ ꝙ nihil eſt qđ ſemper vigilet aut ſemꝑ dormiat,ſed eiſdẽ inſunt aialiũ vtreq; paſſiones hę.neq; enim ſi eſt aial hñs ſenſum: hõ cõtingit, neq; dormire,neq; vigilare.vtraq; enim paſſio hęc:circa ſenſuʒ primi ſenſitiui.

Cõmentarius

¶ Cum ſoluiſſet qõnem ſcđam.ſ.vtrũ ſomnus ꝛ vigilia ſint affectiones aię ſeorſum,an corporis ſeorſuʒ,ꝛ declarauit ꝙ ſint affectiones aiati ꝛ non cuiuſlibet,ſed aialis/nunc ſoluit vltimam qõneʒ,quę erat,vtrũ oia aialia cõicent in his,ꝛ q̊ mõ in eis cõmunicent,ꝛ ꝓponit duo.Quoꝝ primum eſt ꝙ nullũ aial eſt,qđ ſemper vigilet,aut ſemꝑ dormiat.Scđm ꝟo eſt,ꝙ eiſdẽ oibus aialibus vtreq; hę paſſiões iſunt,nõ ſimul,ſed mõ altera/mõ altera.vnde dicit.Silr̃ aũt manifeſtuʒ eſt,ꝛ ꝙ nihil eſt aialium qđ ſemꝑ vigilet,aut ſemper dormiat/hoc eſt primũ.Dat zm ꝛ dicit,ſed eiſdeʒ aialibꝰ oibus inſunt vtręq; paſſiones hę,non quidẽ ſimul/ſed diuerſis tẽporibus.Hęc ꝓbat,ꝛ p̃mo ꝓbat zm/qm̃ nõ eſt reperibile aial ſenſuʒ habẽs,qđ neq; dormiat,neq; vigilet:quoniã vtraq; hęc paſſio circa ſenſum p̃mi ſenſitiui eſt apta viciſſiʒ fieri.vñ dicit.Neq; eni ſi eſt aial habẽs ſenſum/hoc contingit neq; dormire,neq; vigilare.Cuius cãm aſſignat,ꝛ dicit.Vtraq; eni paſſio hęc diuerſis tẽporibus viciſſim apta eſt fieri circa ſenſum cõem,qui eſt ſenſus cordis,qđ eſt primũ ſenſitiuũ.¶ Quo ꝟo ad rõnem attinet,aiaduerte,ꝙ hęc ꝓbatio pʒ ex his,quę dixit Ariſtoteles,dictuʒ eſt eni ſomnum ꝛ vigiliã eſſe oppoſita circa eaʒ particulã,in qua eſt ipm̃ ſentire,ideo nũc tãq; ex dictis manifeſtuʒ accipit,ꝙ qa hęc ſunt oppoſita circa eã particulã,in qua ipm̃ ſentire eſt,ideo nullum eſt animal neq; dormiens,neq; vigilans,ꝛ ita opʒ,vt aliquãdo dormiat,ꝛ aliquando vigilet.

¶ Fieri autem nõ pot̃,vt alter hoꝝ eidem ſemper inſit:verbi gr̃a,vt genus aliquod aialis aut ſemper dormiat,aut ſemper vigilet.

¶ Non cõtingit autẽ alteruʒ hoꝝ ſemper ineſſe eidem:veluti aliquod genus animalium ſemꝑ dormire,vel ſemper vigilare.

Cõmentarius

¶ Cuʒ ꝓbauit zm.ſ.ꝙ ſingulis aialibus vtraq; inſint,nũc ꝓbat primũ ꝙ.ſ.nullũ eoꝝ inſit ſemꝑ,ꝛ hoc ꝓbatꝰ p̃mo, qm̃ ex obſeruatiõe,ꝛ hyſtoria:quę ab expertis eſt adnotata:nõ eſt memorię ꝓdituʒ/ꝙ ſit aliqđ animal tale.ꝛ hoc dicit.Nõ ꝯtingit autẽ alterũ hoꝝ ſemꝑ ineẽ eidem.ſ.vel ſomnuʒ,vel vigiliã:ita vt ſit aliqđ genus aialium repertũ per hyſtoriaʒ ſemper dormire,vel ſemper vigilare:qm̃ diſcurrendo per omnia/hoc non eſt reperibile.

¶ Nam fieri neq̃t:vt vllum ſemper vigilet.qñ quęcũq; munia aliqua naturę obeunt,ſimulac tẽporis modum excesserint in quãtum ſufficere operi poterãt:laſſeſcant,ſuccumbantq;,ꝛ a muneribus quęq; ſuis deſiſtãt oportet,vt oculi,manus,ꝛ q̃cquid aliud functionem aliquaʒ exercere ſolet.Itaq; ſi qđ ſentiẽdi officio fungatur:ſpatio exacto quo continenter gerere ꝛ adminiſtrare poteſt,fatiſcet,nec pręterea operari valebit.

¶ Amplius quorũcunq; eſt aliquod opus ſm naturaʒ,quãdo excesserint tẽpus in quãto poſſunt aliqđ facere:neceſſe eſt dſicere,vt oculos vidẽtes,ꝛ quieſcere facientes hoc,ſimilr̃ auteʒ ꝛ manuʒ ꝛ aliud omne cuius eſt opus aliqđ.

Si itaq; alicuius eſt opus ſentire,ꝛ hoc vtiq; excedat tempus quãto erat potens ſentire ꝯtinue:deficiet,ꝛ nõ amplius faciet hoc.

Cõmentarius

¶ Eãdem ꝯcluſioneʒ ꝓbat rõne naturali,ꝛ ſyllꝰs eſt hypotheticus,hoc mõ.Si eſt aliqđ opus nãle alicui virtuti nãli: cuius eſt dare maximũ tẽpus,in quo potẽtia illa nãlis poteſt illud ꝑficere,quãdo tẽpus excesserit maximuʒ,neceſſe eſt tale opus deficere.Vltra eni maximũ non pot̃ opus eẽ.Hęc ꝓpoſitio pʒ de oculo,ꝛ manu,ꝛ alÿs virtutibus: datur eniʒ maximũ tẽpus in quo oculus pot̃,ꝛ maximũ tẽpus,in quo manus poteſt laborare,ergo vltra illud nec manꝰ,nec oculus poterit ꝑficere opus.Sed ſentire eſt opus,cuius eſt dare maximũ tempus,vltra qđ potentia non pot̃ ſentire,g̊ neceſſe eſt deficere,ꝛ ſic aial non ſemꝑ vigilabit,cũ nõ ſemper ſentire poſſit.vñ dicit.Amplius quorũcũq; inſtrumentoꝝ vel virtutũ nãlium eſt aliqđ opus ſm nãm/qñ illa inſtrumẽta excesserint tẽpus in q̃to poſſunt aliqđ tale opus facere:neceſſe eſt illa inſtrumẽta deficere ab illo opere,ꝓbat exemplis,vt ſubaudi qñ oculi ſunt videntes certo dato tẽpore,ꝛ faciẽtes hoc,cuʒ tp̃s excesserint,neceſſe eſt eos quieſcere a videre ipſo.Silr̃ autẽ ꝛ manum ꝛ aliud inſtrm̃ omne,cuius eſt opus aliqđ nãle determinatũ ad maximuʒ.Hęc eſt hypothetica,ꝛ maior,ponit añcedẽs,ꝛ facit miorẽ,ꝛ dicit.Si itaq; alicuius particule.ſ.cordis eſt opus naturale ſentire/ꝛ hoc opus aliqñ excedat tẽpus maximuʒ/in quo eſſe pot̃,ꝛ in quãto erat potens ſentire cõtinue:hoc eſt quia ita eſt.Sũpſit eniʒ ſi ꝑ q̃:ꝛ cõcludit,igit̃ deficiet aliquãdo,ꝛ non amplius faciet hoc.Patet g̊ ꝙ nullum aial ſemꝑ vigilet,per idẽ ꝓbari pot̃,qđ non ſemper dormiat.¶ Sʒ occurres,qm̃ operatio virtutis nutritiuę eſt operatio nãlis,ꝛ tamen non habet maximũ tp̃s,in quo virtus nutritiua pot̃ illaʒ facere,nec virtus nutritiua vacat aliqñ ab ea:ſed eſt illi coęua vſq; ad finẽ vitę.Dõm ꝙ Ariſtoteles loquitur de operationibus per quas nõ inſtaurant̃ ſpiritus,ꝛ virtus ipſa,mõ per operationẽ nutritiuę virtutis ſpũs ꝛ virtus inſtaurantur.At motus ꝛ ſentire oꝑationes ſunt,per quas nõ inſtaurant̃ ſpũs,nec virtutes,ideo hñt maximũ tẽpus,in q̃bꝰ inſtrumenta poſſunt illas ꝑficere.Vtrũ ꝟo detur tale maximum tempus in his oꝑõnibus in libro de cęlo dcm̃ eſt.

Pulchra queſtio.

¶ Cum ergo vigilia exolutione ſenſus finiat̃,ꝛ ꝯtriorum ſi alterum adſit alterum abeſſe oporteat,vigilia ꝟo ſomno cõtraria ſit,ſitq; neceſſarium cuilibet alterum ineſſe: ſequitur vt ei dormire oporteat.

¶ Si igit̃ vigilare diffinitur,ſolutiõe ſenſus,cõtrariorum ꝟo hoc quideʒ neceſſe eſt adeſſe,il-

illud vo non, vigilare autẽ ei qđ eſt dormire cõtrarium eſt, ⁊ neceſſarium omni alterum ineẽ: neceſſarium vtiqꝫ erit dormire.

Cōmentariꝫ ℂ Tertio idem ꝓbat, ⁊ ſyll'us ſic cõficit. Cõtrarioꝝ neceſſe eſt alterũ ineſſe, alterũ vo nõ, vigilare eſt cõtrarium ei: qđ eſt dormire. Ergo neceſſariũ eſt vigilare vel dormire omni animali ineſſe: ⁊ ſic neceſſariũ eſt animal dormire, ſi non vigilat. Minorẽ probat ex definitione vigilię, ⁊ ſomni: eſt eñ vigilare ſolutio cõis ſenſus, dormire vo ligamentuꝫ: vt poſtea dicemus. Modo hę definitiões cõtrarię videnť. ¶ De ratione igiť primo accipit ꝓbationẽ minoris. 2° accipit maiorẽ. 3° accipit minorez, ⁊ ſimul has ſumit pro vno antecedẽte: ex his q̄ſi vno antecedẽte, infert cõſequẽs, ⁊ ſic totum ſyll'uꝫ per enthymema deſcribit. Eſt autẽ vbis ſupplendũ notam cõfirmationis, ⁊ quaſi dicat ꝑterea. Si vigilare definiť ſolutione ſenſus cõis, ⁊ ſubaudi ſomnus definiť ligamẽto, per quę vult habere ſomnũ ⁊ vigiliã eſſe contraria: quoniã definitiones cõtrarię ſunt, quę eſt ꝓbatio minoris. Accipit 2^am ꝓpõnem antecedẽtis, quę maior, ⁊ dicit. Cõtrarioꝝ autẽ, hoc qdez neceſſe eſt adeſſe, illud vo nõ, hęc eſt maior. Accipit 3^am: quę eſt minor, ⁊ dicit. Uigilare aũt ei, qđ eſt dormire, cõtrarium eſt, hęc eſt minor, ⁊ ꝓpoſitio 3ª antecedentis. Ex his infert cõſequens, qđ eſt ꝯcluſio ſylli, ⁊ dicit. Et ħ eſt ergo omni aiali neceſſariũ eſt alteruꝫ ineſſe. ſ. vel vigilare, vel dormire. Tũc ſubaudi (vt Themiſtius ſubaudit) neceſſariũ vtiqꝫ erit oẽ aial dormire, ſi nõ vigilat. Ex his vult habere, ꝙ nõ ita neceſſariũ ſit alterũ ineſſe, quin alterũ poſſit ineſſe: et ita nec aial ſemꝑ vigilat, nec aial ſemꝑ dormit.

ℂ Igiť ſi talis affectio ſomnus eſt, ſomnus vo ĩpotẽtia quã vigilię exceſſus cõmittit, vigilię ãt exceſſus iterũ ab ęgritudĩe pẽdet iterũ citra ęgritudinẽ accidit, vñ fit vt queadmodũ exolutio duplex eſt, ita ⁊ ĩpotẽtia duplex hñi poſſit: neceſſariũ eſt vt quicqđ vigilat dormire aliqñ ꝯtingat, qa vt ſemꝑ agat fieri nõ poteſt.

ℂ Si igitur huiuſmodi paſſio eſt ſomnus, hoc autez eſt impotẽtia propter exceſſum vigilãdi, vigilãdi aũt exceſſus quãdoqꝫ ab ęgritudine, quãdoqꝫ abſqꝫ ęgritudine fit, quare ⁊ impotẽtia atqꝫ diſſolutio ſimil'r erit: neceſſe eſt oẽ qđ vigilat contingere dormire. impoſſibile enim: ſemper agere.

Cōmentariꝫ ℂ Hic poniť quarta rõ ad idem, ⁊ iteruꝫ in forma hypotheǐci ſyllogiſmi, in quo pro añcedente ac maiore ſumit hypotheticam factam ex tribus ſimplicibus ꝓpoſitionibus, ⁊ infert cõſequens, ⁊ eſt hic, ſi ſomnus eſt talis paſſio. ſ. particulę ſenſitiuę: ⁊ ſomnus eſt impotẽtia q̄daꝫ eueniẽs ꝑꝑ exceſſum vigilandi. Et vigilandi exceſſus aliquãdo ęgritudine, aliquãdo ſine ęgritudine fit, neceſſe eſt oẽ qđ vigilat, ꝯtigere dormire. Tũc ponẽdum eſt añcedens, ⁊ ſeqtur ꝯñs: hęc forma eſt ſylli. vñ dič, ⁊ ꝑterea ſubaudi tu: ſi igitur ſomnus eſt hꝰ paſſio. ſ. particulę ſenſitiuę, vt dictuꝫ eſt. Hęc eſt prima ꝓpõ. Accipit 2^am, ⁊ dicit. Hoc aũt. ſ. ſomnus eſt ĩpotẽtia ꝓpter exceſſum vigilãdi. Impotẽtes eniꝫ vigilare facti, ob exceſſum, nimiãqꝫ vigiliam, tandem dormimus. hęc eſt ſecũda. Accipit 3^am ⁊ dicit. Uigilandi autez exceſſus qñqꝫ ab ęgritudine, qñqꝫ abſqꝫ ęgritudine fit, ęgritudine quidez, vt in eo morbo, quem latiniores inſomniã appellant, Arabes ſaharaꝫ, in quo (vt Themiſtius ingt) cõperti ſunt, qui nouem dies exertis atqꝫ eleuatis ⁊ incõniuis atqꝫ imotis oculis egerint, ſine ęgritudine vo, vt gracilentis accidit atqꝫ ꝑarridis, vt Themiſtius etiã refert. Hi eñ ſuę naturę ratiõe longas vigilias patiunť. Hęc eſt 3ª propoſitio. Interponit 4^am ex his illatam quę erit noſtrũ ꝓpoſitũ ⁊ quaſi minor, ⁊ dicit. Quare ⁊ ĩpotentia atqꝫ diſſolutio ſil'r erit dupliciter, ęgritudine. ſ. aut natura. Ex his infert conſequẽs, ⁊ inquit. Neceſſe eſt ſi hęc ſunt, oẽ, qđ vigilat, ꝯtingere dormire, ⁊ ħ qm̃ impoſſe eſt animal ſemꝑ agere, ac in oꝑatione ſemꝑ eẽ. Modo ſi ponať antecedẽs, ſeqtur poſitio ꝯñtis. Põt autẽ ſyll'us iſte ad cathegoricũ ſic reduci, vt mihi videť, qđ fieri poteſt vigilare ĩpotens, nõ ſemꝑ vigilat, qđ vigilat, põt fieri impotẽs vigilare aut ęgritudĩe, aut ſine ęgritudine: ğ qđ vigilat, non ſemꝑ vigilat. Per quę pꝫ ꝓpõnũ acceptarũ ab Ari^lc 4^am eſſe maxime neceſſariã, qm̃ hꝫ vim minoris, alię ſunt additę ad explicationẽ terminoꝝ: qui in ſyll'o accipiũtur: in hũc modũ Themiſtius expoſuit. Unde pꝫ, ꝙ prımę tres acceptę ſunt, vt inferãt quartã, quę fuit ꝙ ĩpotentia ac diſſolutio dupl'r eſt, aliquando ęgritudine, aliquando natura: per quã vult habere hanc minorem, qui vigilat, fieri poteſt impotens vigilare, aut. ſ. ęgritudine, aut natura.

ℂ Conſimil'r fieri neqt: vt ſemper dormiat: nã ſomnus: affectio q̄dam ſenſarię partis, q̄ſi vinculum qđdam ⁊ ĩmobilitas, exiſtit. Ex quo ſequitur: quicqđ dormit ſenſitiuam partem habere. Senſitiuũ autẽ eſt: quod ſentire actu poteſt. ſentire vo actu ſimpliciter ⁊ ꝓprie: nemo per quietez poteſt. Nullus igitur ſomnus eſt: qui expergiſcibilis non ſit.

ℂ Simil'r autem: neqꝫ dormire ſemper quicqꝫ contingit. ſomnus eñ: paſſio ſenſitiuę particulę eſt, vt vinculuꝫ ⁊ imobilitas q̄dam. Quare neceſſe eſt: omne dormiens habere ſenſitiuam particulã. Senſitiuuꝫ aũt: quod poteſt ſentire ſm actum. agere autez ſenſu proprie ⁊ ſimpliciter: impoſſibile eſt dormiẽtẽ ſimul. Ideo neceſſariũ eſt: ſomnũ oẽm excitabilem eſſe.

Cōmentariꝫ ℂ Nunc aũt ꝓbat ꝙ illud qđ dormit, non ſemꝑ dormiat, cũ eñ ꝓbauit ꝙ illud, qđ vigilat, nõ ſemꝑ vigilet, nũc ꝓbat ꝙ illud quod dormit, nõ ſemꝑ dormiat: ⁊ pmo ꝓponit qđ intendit, ⁊ dicit. Sil'r aũt, neqꝫ dormire ſemꝑ quicqꝫ cõtigit. hęc eſt ꝯcluſio, qua ꝓbat, ⁊ ꝓcedit ſic, ſomnus eſt paſſio ſenſitiuę particulę, vt vinculũ ⁊ imobilitas illius, vt poſtea dicemus. Ex hoc infert ꝙ neceſſe ſit oẽ dormiẽs hře ſenſitiuam particulã, ħ eſt, ꝙ oẽ dormiens ſit ſenſitiuũ. Tunc huic minori addit maiorẽ, ⁊ dicit: ꝙ ſenſitiuũ ſit illud, qđ põt ſentire ſm actum: ⁊ tũc vniuerſus ſyll'us eſt, oẽ ſenſitiuũ põt ſentire ſm actum, vt pꝫ 2° libro de aia, ⁊ nũc eſt aſſumptuꝫ, oẽ dormiens eſt ſenſitiuuꝫ: ğ omne dormiẽs poteſt ſentire ſm actum. Minor ꝓbata eſt ex definitiõe ſomni. Tũc his ſuppleuit Themiſtius, cũ dormiẽs ſentire poſſit aliquãdo ſm actũ, aliquãdo ſentiet de facto: omnis eñ potentia in actum aliquãdo referť. Sed (vt Ariſto^les ingt) agere ſenſu ꝓprie ⁊ ſimpl'r qđ eſt actu ſentire, impoſſe eſt dormiẽtẽ ſimul: non eñ ideꝫ ꝓprie, ⁊ ſimpl'r actu ſenſu agere poteſt, ⁊ dormire. Hinc ꝯcludit ꝙ neceſſariũ ſit ſomnũ oẽm eſſe excitabileꝫ, ac dormiẽteꝫ excitari aliquãdo. Quare nihil ſemꝑ dormit. Qꝛ qdẽ eniꝫ nihil ſemꝑ vigilet, pꝫ pmo ex obſeruatione. 2° quoniã vigilia operatio eſt nãlis, quę aialibus ineſt ſtatuto tẽpore. 3° qm̃ vigilię cõtrarius eſt ſomnus, ideo opꝫ, vt circa idem ſubitũ ſucceſſiue fiant. 4° qm̃ omne vigilans fieri põt non ſemꝑ vigilans. Qꝛ autẽ nihil ſemꝑ dormiat, pꝫ his rõnibus,

Ayuntamiento de Madrid

rationibus,⁊ etiā,qm̄ dormiens eſt ſenſitiuuꝫ/qđ aliqn̄ pōt ſentire,⁊ ita vigilare:⁊ ſic aliqn̄ vigilabit.Hę ſunt rationes Ariˡⁱˢ.¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet,dicit[agere aūt ſenſu ꝓpe ⁊ ſimplr̄ impoſſe eſt dormire]qm̄ agē ſenſu nō ſimplr̄ neqꝫ ꝓprie ſicꝫ cuꝫ agit̄ īteriorib⁹ ſenſib⁹,poſſe eſt dormire. Sed cū qs ſentit ſenſu ſimplr̄ ꝓpe dicto,vt exteriori,hic nō pōt ſimul dormire.Sūt aūt ꝟba hęc addita,quoniam aduerſarius proteruire poſſꝫ aliquod agere poſſe ſenſu,⁊ dormire, ideo addit hoc eſſe impoſſibile.

❡Cętera fere oīa,pedeſtria, volatilia,natatilia: ſomno participāt:eteni cuncta piſciuꝫ genera, ⁊ ea quę molli cruſta integunt̄,⁊ ꝓter ea quęcūqꝫ oculos hn̄t:ſoporari cernunt̄:nā ⁊ qbus oculi duri,⁊ inſecta:dormire palam eſt.

❡Alia igit̄ pene omnia ſomno cōicant:⁊ natabilia,⁊ volatilia,atqꝫ greſſibilia.Eteniꝫ oīa piſciuꝫ genera,⁊ q̄ malacioꝝ,viſa ſunt dormire: ⁊ alia omnia quęcunqꝫ habent oculos:etenim quę duros habēt oculos,⁊ enthoma: manifeſtum ꝙ dormiunt.

Cōmentarius ❡Cū per rōnē ꝓbauit oīa aīalia aliqn̄ dormire/aliqn̄ vigilare,⁊ nulla eē q̄ aut ſemꝑ dormiāt,aut ſemꝑ vigilēt,nūc ħ idem ꝓbat ex hyſtorica īductiōe.Et ꝓponit ꝑ vim illi⁹ īductionis,⁊ dicit.Alia igit̄ aīalia oīa ſomno cōicant,⁊ natabilia/⁊ volatilia/⁊ greſſibilia/⁊ ꝑ greſſibilia oīa,quę ꝑ terraꝫ īcedūt,ītelligit,vt ēt reptilia inuat.Deide exponit mēbra/⁊ dicit.Eteni oīa piſciū genera quę natabilia ſunt:⁊ q̄ malacia gręce dicunt̄,hoc eſt mollia/oīa inqꝫ viſa ſunt ꝑ obſeruatione dormire.Amplius ⁊ alia oīa aīalia,q̄cūqꝫ hn̄t oculos. Dico q̄cūqꝫ habēt oculos ⁊ molles,⁊ duros,quę eni habēt duros oculos,vt cancri/⁊ locuſtę dormiunt.Amplius ēt enthoma/ħ eſt inſecta,vt apes,veſpę,muſcę,⁊ id gen⁹.Manifeſtū eſt,qm̄ dormiūt,g̊ per hyſtoricā inductionē ꝑſpicuū eſt oīa aīalia dormire,oīaqꝫ vigilare,nullaqꝫ eē,q̄ aut ſemꝑ dormiant,aut ſemꝑ vigilēt.¶ Aiaduerte ꝙ Ariˡᵉˢ ſic in lib° ꝑ̊ de gnōne aīaliuꝫ.Aīalia ipſa diſſecuit,dixit enim ꝙ aīalia alia ſunt hn̄tia ſanguineꝫ:alia exāguia:ſanguinē hn̄tiuꝫ/alia ſunt terreſtria/alia aq̄tilia,alia amphibia.Exanguium ꝟo/alia ſunt oſtracoderina/ħ eſt teſtacea/alia malacoſtraca/ħ eſt cruſtata alia malacia/ħ eſt mollia,molliqꝫ teſta obducta/alia enthoma/ħ eſt inſecta. Hyſtorica ergo inductio in oībus his demonſtrat ſomnum aliqn̄,⁊ aliqn̄ vigiliā eē.

❡Quāq̄ꝫ iſthęc omnia:ſomno exiguo contenta ſunt:vn̄ fit etiā:vt ſępenumero quēpiam lateat vtrū obdormiſcāt,necne. Vtruꝫ ꝟo teſtacea ſopore offundant̄:nōduꝫ ſenſu qdē cognitum fuit,ſed rōne tn̄ ea quā ꝑdiximus,ſi cui ꝓbabilis videat̄,perſuaderi id pōt. Somnū igit̄ aīalibus cōicatum oībus eſſe:hac ratiōe pateſcit:nam aīal eo finiri ſolet:ꝙ ſenſum habeat: ſenſus ꝟo īmobilitatem quādaꝫ ⁊ quaſi nodū ⁊ vinculum:ſomnū eſſe dicimus: contra exolutionem atqꝫ relaxationem:vigiliam.

❡Breuis aūt ſomni ſunt:huiuſmodi oīa:iōqꝫ latebūt vtiqꝫ q̄daꝫ ſępe:vtrum participant ſomno,vel nō. Eoruꝫ autē quę durā habēt teſtā: ſm̄ ſenſum qdem nōdum factū eſt manifeſtuꝫ ſi dormiūt,ſi cui ꝟo veriſimilis dicta rō eſt,ea ſuadebitur. Qꝛ igit̄ ſomno cōicant oīa animalia:manifeſtū ex his:eo eniꝫ ꝙ ſenſum habeat: diffinit̄ aīal:ſenſus autē mō quideꝫ aliquo immobilitatē ⁊ velut vinculū:ſomnum eſſe dicimus:ſolōnem autē remiſſionēqꝫ:vigiliam.

❡Fuerūt qdaꝫ,qui dixerūt eē q̄daꝫ aīalia,quę vnq̄ꝫ dormiunt veluti ſunt īſecta/⁊ teſtacea.Amplius dubitarunt de lepore,⁊ de piſcibus,quoruꝫ clauſis palpebris oculi vnq̄ꝫ reperti ſunt.Pręterea dubitationem afferūt animalia,quę capite carent,⁊ cerebro:vel quę carent corde:nam cum careant cerebro vel corde,non videtur quo pacto cerebꝝ ipſorum,aut cor infrigidari poſſit:⁊ ſic nō videt̄ ꝙ poſſint dormire,refutat igitur Ariſtoteles poſitionem horum,⁊ dicit. Breuis autem ſomni ſunt,huiuſmodi omnia.ſ.inſecta/⁊ habentia duros oculos,ideoqꝫ latebunt vtiqꝫ quędam ſępe, vtrum participent ſomno/vel non.Et ſic lꝫ hęc breuis ſint ſomni:tamen dormiunt.De teſtaceis ꝟo dicit,corum autē, quę duram habent teſtam,vt cōchilia/⁊ teſtudines,quoniā conduntur intra teſtam/ſm̄ ſenſuꝫ quidem,non dura factū eſt manifeſtum,ſi dormiant.Addit tamen,ꝙ ſi quis eſt cui dicta ratio eſt veriſimilis,ea ſuadebitur.Eſt autem ratio dicta,illa quę ex vſu ſenſuum accipitur.Cum enim vſus ſenſuum conſtitutum tempus habeat,vltra qđ propter reſolutionem ſpirituum indiget quiete:fit,vt omne animal ſenſuꝫ aliquem habens aliquando dormiat, aliquando vigilet:iđ ꝟo qđ de lepore ⁊ piſce dictum eſt,iam ſolutuꝫ eſt.Dormiunt enim oculis apertis:quoniaꝫ carent palpebris:de carētibus ꝟo capite ⁊ corde:etiaꝫ pꝫ ſolutio,quoniam habēt ꝓportionalia.vnde dicit.Qꝛ igitur ſomno cōicent omnia animalia/manifeſtuꝫ ex his/⁊ ſubaudi ex ratione aſſignata ex ipſo ſentire/⁊ ideo explicat illam,⁊ dicit.Eo eniꝫ ꝙ animal ſenſum habeat,definitur.Animal enim per ſenſum eſt animal.At ſomnum dicimus eſſe modo quidem aliquo ſenſus immobilitatem veluti vinculum,vigiliā ꝟo ſolutionē/atqꝫ remiſſionem.Ergo cum ſingulis animalib⁹ inſit ſenſus,ineſſe etiam poterit aliqn̄ illius imobilitas,quę eſt ſomnus,⁊ illius ſolutio:quę eſt vigilia.

❡At plātis:neutra harū affectionuꝫ cōicari poteſt:qppe cū citra ſenſuꝫ:neqꝫ ſomnus eē,neqꝫ vigilia poſſit. At qbus ſenſus ineſt:eiſdē ⁊ dolor ⁊ voluptas ꝯcedi dꝫ:qbus ꝟo dolor ⁊ voluptas:eiſdeꝫ ⁊ cupiditas. Plātis auteꝫ:nihil hoꝝ tribui pōt. Argumēto:ꝙ facultas quę nutrit ⁊ vegetat,munus ſuū melius cōſopitis q̄ꝫ vigilātibus aīalib⁹ abſoluat:tunc eniꝫ probius ⁊ aluntur ⁊ augent̄:vt quę nihil ad ea,ope ſenſus egeant.

❡Plantarū aūt nullā:poſſibile eſt cōmunicare vtra harū paſſionū:nā ſine ſenſu qdē nō exiſtit:neqꝫ ſomnus,neqꝫ vigilia. Quib⁹ ꝟo īeſt ſenſus:⁊ triſtari ⁊ gaudere:quibus ꝟo hęc:⁊ cōcupiſcentia. Plantis autē:nihil horuꝫ ineſt. Signū aūt:qm̄ ⁊ opus ſuū facit nutritiua particula in dormiendo magis q̄ꝫ in vigilando:nutriuntur autem ⁊ augētur tunc magis:tāq̄ꝫ nihil egentia ad hęc,ſenſu.

❡Repetit ea quę de plantis,dicta ſunt,⁊ dicit.Plantarum aūt nullam:poſſe eſt cōicare vtra harū paſſionū.ſ.ſomno ⁊ Cōmentariuꝫ

Ayuntamiento de Madrid

vigilia. Et repetit cām, ⁊ dicit. Naꝫ ſine ſenſu neqꝫ ſomnus, neqꝫ vigilia eē pōt. Qō aūt plantis nullus īſit ſenſus, ꝓbat. ⁊ dicit. Quibꝰ vō ineſt ſenſus, inerūt ⁊ triſtari ⁊ gaudē. Quibus vō hęc īſunt, inerit ⁊ concupiſcētia, ⁊ appetitio. Plātis aūt nihil horuꝫ ineſt. ergo nec ſomnus. ¶ Dices forte, ꝙ ſenſus plantis neceſſarius eſt ꝓꝓ nutritioneꝫ, inuit ſolonem ꝙ nec ꝓpter nutritionē plātis neceſſariꝰ eſt ſenſus. Cuiꝰ ſignuꝫ affert, qa opus ſuū nutritiua ꝑticula facit magis in dormiēdo ꝙ̄ in vigilādo. Cuius rōnē affert, ⁊ lege autē ꝓ qm̄, hoc pacto, qm̄ nutriunt̄, ⁊ augent̄ tūc magis. ſ. in ſomno tāqꝫ egentia ad hęc oꝑa ſenſu. Ex quo vult hīc ꝙ lꝫ plantę nullū habeant ſenſum: tn̄ poſſunt nutriri: imo melius nutriunt̄. Superius aūt declarauimus totū hoc, nunc vō ſatis. Hinc ſoluit ꝓblema, quoꝝ nōnullę plantę aīalibus maiores ſūt. An ꝙ expeditius nutriant̄: cū eni ſenſibꝰ vacent, vniuerſus calor, in illis ad nutritionē cōuertit̄. Ubi aūt nutritio maior, atqꝫ expeditior eſt: auctio fit maior, hinc arboroſę plātę maiores ſunt animalibus. Herbę vō qlꝫ ſenſibus careant tn̄ paruę ſunt, quoniam vita earū breuis eſt, cū non vltra annum producantur: ꝓpterea non nimis accreſcunt.

Cur autem dormiant ⁊ vigilent, ⁊ per quem ſenſum, aut per quos ſi per plures id eueniat: conſiderandum eſt.

Quare autem dormiunt ⁊ vigilant, ⁊ ꝓpter qualem quendam ſenſum, vel quales ſi ꝓpter plures: conſiderandum.

Cōmentariuꝫ. His exploratis ad quartū ꝓpoſitoꝝ: qō quarto loco quęſitū fuit, nūc accedit, ⁊ p̊ ꝓponit illud, ⁊ dicit. Quare autem dormiūt aīalia, ⁊ vigilāt, ⁊ ꝓꝓ qualē quendā ſenſum, ſi dormiunt ꝓꝓ vnum ſenſum: vel ꝓpter quales, ſi animalia dormiunt, ⁊ vigilant propter plures, conſiderandum nunc eſt: hoc fuit quartum quęſitum.

Cum animalium quibuſdaꝫ ſenſus oēs īſint, quibuſdam non omnes vt viſus, ſed cūctis tactus ⁊ guſtus, niſi quid imꝑfectuꝫ laceſſitūqꝫ ſit, de qbus omnibus in libris de aīa dcm̄ eſt.

Qm̄ vō quędam animalium habent ſenſus omnes, q̄dam vō non habent vt viſum, tactuꝫ autē ⁊ guſtum omnia habent, niſi ſi quod animalium imperfectuꝫ. Dictum eſt autē de his in ijs quę de anima.

Cōmentariuꝫ. Propoſito q̄ſito, nūc exequit̄, ⁊ primo more geometrico Ariſtoteles ſumit ꝓloquia, ſcdo loco ex illis deducit ſomnū ⁊ vigiliā eiꝰ ſenſoꝝ p̄ncipalr̄ affectiōes eē, in quo ⁊ tactꝰ, ⁊ cōis ſenſus ſimul īſunt. Primū ꝓloquiū qō ſumit, eſt, ꝙ animalia alia ſunt ꝑfecta: q̄ oēs ſenſus hn̄t, vt equus, ⁊ bos. Alia imperfecta, q̄ nō oēs ſenſus hn̄t, quēadmodū ea ſunt, quę nec auditū, nec viſuꝫ hn̄t. Talpa eni viſum nō hꝫ, apes vō auditu carēt. Addit, tn̄ oia aīalia tactuꝫ ⁊ guſtum hr̄e, excepto ſpōgiarū genere, qō genus çophytuꝫ eſt, q̄ſi medium inter plātas, ⁊ aīalia. Hoc eni tactū hꝫ, guſtu vō caret, cū ꝑ radices cibum trahat, veluti plātarum genus, ſed quoniaꝫ quęſtio eſt nō parua vtrū animal aliquod tactuꝫ habere poſſit, ⁊ nō guſtum: ideo Ariſtoteles ſe excuſans, dicit. Dictum eſt autem de his, in his quę de anima ſunt.

Fieri autē ſimpliciter non poſſit vt dormiēs animal vllo ſenſu abuti queat: patet neceſſariū eſſe in ſomno eādem omnia ſubire conditiōeꝫ: nam ſi partim eodē modo afficiant̄, partim diuerſo: hac nimirum ratione fiet vt per quieteꝫ animal ſentiat: id qō impoſſibile eſt.

Impoſſibile autē ſimpliciter qualicūqꝫ ſenſu ſentire qō dormit animal: manifeſtuꝫ eſt ꝙ omnibus neceſſariū ineſſe eādem paſſioneꝫ in vocato ſomno. Naꝫ ſi huic quidem ineſt, huic vō non ineſt: hoc dormiens ſentiet: hoc auteꝫ: impoſſibile eſt.

Cōmentariuꝫ. Scdm ꝓloquiū eſt, ꝙ aīal cū dormit, nō ſentit aliquo ſenſu: ⁊ ſequit̄, vt ſomnus ſit oiuꝫ ſenſuū vinculū, ⁊ nō alicuius ſic, alicuiꝰ aūt nō. lege ergo ſic, qm̄ aūt ſubaudi, ſimplr̄ eſt impoſſibile aīal ipm, qō dormit, qualicunqꝫ ſenſu ſentire: ideo manifeſtū eſt in ipſo ſomno, neccīuꝫ eē ſomnū eē eandē paſſionē inherentem oībꝰ ſenſibꝰ. Qꝫ aīal dormiēs nullo ſenſu ſentiat, ꝓbat, ⁊ dicit. Nā ſi hinc qdeꝫ ineſt ſomnus: hinc vō ſenſui non ineſt, aīal hoc ſenſu dormiens ſentiet. ſ. alio: hoc aūt impoſſe eſt, contraria eniꝫ ineſſent alicui. ¶ Quo vō ad verba attinet, per ſenſus: exteriores intelligit, nam phantaſtica in ſomnis, imaginatur, ⁊ ſentit, verū de his poſtea.

Porro cum natura ſingulis ſenſibus ꝓpriuꝫ quid iniūxerit, ⁊ in omnes cōmune quid ſparſerit, proprium vt viſui videre, auditui audire ⁊ reliquis ad eūdem modum, cōe vim quandam promiſcuam quę omneis comitatur qua animal ⁊ videre ⁊ audire ſe ſentit.

Qm̄ autem exiſtit ſm vnūquēqꝫ ſenſuꝫ hoc quidem aliquid ꝓprium, illud vō aliquid cōe, propriū quideꝫ velut viſui videre, auditui aūt audire, ⁊ alijs ſm eūdem moduꝫ, erit vtiqꝫ q̄dam ⁊ cōmunis potentia ſequens omnes qua ⁊ ꝙ videat, ⁊ ꝙ audiat, ſentiat.

Cōmentariuꝫ. Hic ponit 3m ꝓloquiū, ⁊ dicit. Qꝫ p̄ter quinque exteriores ſenſus, dabilis eſt qdā cōis ſenſus, nō qdeꝫ p̄dicatiōe cōis, ſed oꝑatione, ⁊ in ſentiēdo cōia. Hoc ꝓloquiuꝫ ꝓbat duplr̄. p̄mo qdē qm̄ ipſis aīalibꝰ ſm vnūquēqꝫ ſenſuꝫ ineſt aliqō proprium vt ipm videre, qō aīalibus ꝓpriū eſt ſm viſum: ipm audire, quod animalibus proprium eſt ſm audituꝫ, ⁊ ita in cęteris. Ineſt etiā aīalibus ſm ipſos ſenſus aliqō cōe: vt percipere ſe videre, ꝑcipere ſe audire, ⁊ ſic de alijs: ergo ipſis aīalibꝰ opꝫ ineſſe duplicem ſenſum cōem per queꝫ ꝑcipiat ſe videre, ſe audire, ⁊ oē qō cōiter ineſt omnibus ſenſibus: ⁊ proprium vt viſum per quem videat, ⁊ auditum ꝑ queꝫ audiat, ⁊ ſic de alijs. Eſt igitur vis rationis, animalibꝰ ineſt duplex ſenſitiuuꝫ opus, ergo animalibus ineſt duplex ſenſus, proprius per quem animalibus proprium opus ineſt, ⁊ cōis per quē cōe opus ineſt. vn̄ dic. Qm̄ aūt exiſtit ſꝫ vnūquēqꝫ ſenſum duplex opus ſenſitiuū, hoc qdeꝫ aliquid proprium, illud vō aliquid cōe: ꝓprium quidē velut viſui videre, auditui audire, ⁊ alijs ſenſibus ſm eundem modū. ſubaudi cōmune vō opus eſt percipere ſe videre, ſe guſtare ⁊ ſic de alijs. Ex hoc duplici opere infert duplicem ſenſum, ⁊ dicit. Erit vtiqꝫ quędam cōmunis potentia, non quidem in prędicando de pluribus: ſed in ſentiendo cōia opera: quę potētia cōmunis ſequetur omnes in operādo, ⁊ ſentiendo, qua potentia animal ipſum ſentiat, ⁊ quod videat, ⁊ qō audiat. et erit ſubaudi ſenſus ꝓprius quo videmus, vel audimus, ⁊ id genus.

Non eni viſu ſe videre videt, nec viſu aut guſtu iudicat iudicareve pōt diſtare dulce ab al-

bo neqꝫ

Ayuntamiento de Madrid

bo neq̄ ſeorſum neq̄ ſimul vtroq̄:ſed particula quadā cōi q̄ adiūcta ſenſib⁹ oibus ſit.

¶ Non eni viſu q̄dem videt ꝙ videt, ⁊ iudicat vtriq̄ ⁊ pōt diſcernere ꝙ alia q̄dē dulcia ſunt ab albis, nec guſtu, nec viſu, nec ambob⁹: ſ3 q̄dam cōi particula omnium ſenſoriorum.

Cōmentarius. ¶ Nō ↄtentus Ari[les] rōne ſumpta a dīa operū ſenſibiliū, idem ꝓbat, hoc pacto, aial ſentit, ꝙ videat, ⁊ iudicat ⁊ pōt diſcernere ꝙ ſenſibilium alia ſunt dulcia ab albis: ⁊ nō facit hęc viſu vel guſtu, vel vtraſq̄, igitur hęc facit quadam cōi potētia ſenſitiua: quę eſt cōis in ſentiendo oia ſenſibilia oium exteriorum ſenſoriorum. vnde dicit. Non enim viſu quidē aial videt, ꝙ videat, neq̄ viſu iudicat, aut poteſt diſcernere ꝙ dulcia ſint alia ab albis: nec pōt hęc facere guſtu: nec viſu: nec ambobus, ſed quadā cōi particula: qua animal ꝑcipere pōt ſenſibilia oium ſenſorioꝝ exterioꝝ. igit̄ pręter quinque ſenſus erit vnus in ſentiēdo cōis.

¶ Nā ſenſus vnus eſt, ⁊ ēt principale ſenſoriū vnum: ratio tamen ſenſioni cuiuſq̄ generis vt ſoni ⁊ coloris non vna, ſed alia ⁊ alia.

¶ Nā eſt quidē ſenſus vnus, ⁊ principale ſenſorium vnum: eſſe autem ſenſui generis cuiuſlibet aliud velut ſoni ⁊ coloris.

Cōmentarius. ¶ Sed ↄ hoc ꝓloquiū dubitat̄: nam multiplicatis ſenſibilibus, ſenſus multiplicat̄, ſecant̄ eni potentię, vt res: de q̄bus ſunt. g̊ ſenſus cōis nō pōt eē vnus tot ſenſibiliū. Rn̄det, ⁊ continuetur ſic textus: poteſt vnus ſenſus eē multoꝝ ſenſibiliū gn̄e diſtinctoꝝ: nam eſt q̄dē ſenſus cōis vnus ſubto, ⁊ principale eius ſenſoriū vnū ſubiecto. ſ. ipſum cor: eē vo ⁊ definitio erit alia ſenſui cuiuſlib3 generis, vt ſoni, ⁊ coloris, definitio ⁊ eſſe aliud eſt. Cōis enim ſenſus, vt colorib⁹ copulatur, h3 rōnem viſus, vt vo copulatur ſonis, h3 rōnem audit⁹, vnus tn̄ ſbto eſt, q̄ viſus, ⁊ q̄ audit⁹ rōni ſub eē cernit̄.

¶ Hęc aūt: cū tactu maxime ↄiuncta eſt: nā tactus, a ceteris ſenſibus diuelli pōt: ab hoc, cęteri nō poſſunt: quę omnia: in cōmētarijs de anima explicata ſunt.

¶ Hęc aūt: ſimul tactiuo maxime ineſt: hoc eni ſeparatur ab alijs ſenſorijs: alia vo ab hoc inſeparabilia ſunt: dictum eſt autē de ipſis: in ijs quę de anima, theorematibus.

Cōmentarius. ¶ Quintū ꝓloquiū eſt, ꝙ ſenſus cōis nō h3 ꝓpriū organū, ꝓpriāq̄ ꝑticulā, cui iſit ꝓprie ſeorſū ab alijs ſenſib⁹, ſ3 illi ſenſorio ineſt, cui ⁊ tact⁹ ineſt: ⁊ ſic q̄rta ſuppō eſt ꝙ ſenſus cōis iſit, vt organo ipſi tactorio: ⁊ h̄ rōnabiliter, qm̄ tactoriū ſeꝑat̄ ab alijs ſenſorijs, q̄tenus eſt ipſi⁹ tactus, organū, ⁊ nō alioꝝ. vn̄ dicit. Hoc aūt. ſ. ſenſus cōis ſil̄ cū tactu tactorio qđ eſt cor, maxie ineſt, nā cor ipm ſeꝑat̄ ab alijs ſenſorijs, vt ab oculo ⁊ aure, ⁊ nare, quę ſunt organa exteriorū ſenſuum. Pręterea ſeꝑat̄ alia rōne, q̄a pōt ineē aliq̄b⁹ animalib⁹, q̄bus nō iſunt alia ſenſoria. vn̄ dicit. Hoc eni3. ſ. cor qđ eſt tactoriū ſeꝑat̄ ab alijs ſenſorijs, cū poſſit ineē q̄buſdā aialibus, q̄b⁹ alia ſenſoria nō iſunt. Alia vo ab h̄ inſeꝑabilia ſūt, cū nulli aiali ineē poſſit, q̄n tactoriū iſit. Per quę dat intelligere ꝙ tactoriū eſt organum ↄueniēs ſenſui cōi: qm̄ h3 tactoriū quādā cōem rōnē ēt: q̄a vo res hęc indiget aliqua cōſideratione, rem mittit ad libros de aia. ¶ Ex his p3 ꝙ cor eſt ſenſorium cōe, ⁊ ſubtum cōe etiam tactui, ⁊ cōi ſenſui. vn̄ in tactu: ⁊ cōi ſenſu, idē eſt organū, ⁊ ſubtum: in cęteris non eſt ita: organum eni3 viſus, eſt oculus, ſubiectum vo viſiuę potentię eſt cor, ſimil̄r organum auditus eſt auris, ſubiectum vo cor, ⁊ in cęteris ſimil̄r, at in tactu ⁊ ſenſu cōmuni idem eſt ſubiectū ⁊ organum, cauſa autē dicta eſt in libro de iuuētute ⁊ ſenectute: ⁊ in libro 2° de anima. Hęc ſunt quatuor ꝓloquia, quę Ariſtoteles accepit, ⁊ nō curauit multis rationibus probare, quoniā ſupponit ex alijs libris ipſa eſſe demōſtrata. Verū de his dicemus poſtea.

De ſenſib⁹ ⁊ eorū ſubto.

¶ Nūc exponamus terminos, ⁊ dicamus ꝙ ſenſorium gręce eſt αἰσθητήριον, ęſtheterion, qđ iuniores ſenſiterium exponunt, alij ſenſitiuum organum, alij ſenſitiuum inſtrumētū, nos vno verbo ſenſoriū dicimus. Eſt autem ſenſoriū quędam aialis particula integralis, per quā animal ſentire dicit̄. Non eni3 quauis animalis parte aial videt, cum neq̄ pede, neq̄ manu animal cernat. Ea itaq̄ ꝑte, qua videm⁹, viſorium dicit̄, vt oculus. Qua vo audimus, auditoriū, qua tangimus tactorium, qua guſtamus guſtatoriū, qua deniq̄ olfacimus, olfatoriū appellamus. Cōe autem his omnib⁹, cōmuni nomine dicimus ſenſorium. Senſus vo virtus eſt, ſiue vis aut potētia, quam gręci αἴσθησιν appellant, hęc cōnaſcit̄ ipſi ſenſorio, vt ſapor pomo: ⁊ calor igni, nam quēadmodum pomum ſapore ſapit, ita quoq̄ ſenſorium hac virtute ęſtheſita ſentit. Et eſt quidē duplex, exterior. ſ. ⁊ interior: exterior quę ab exterioribus ſenſilib⁹ mouetur, vt viſus exn̄s in oculis. Interior vo: quę non niſi ab his, q̄ prius ſenſata fuerunt, mouet̄, vt phantaſtica, ⁊ id genus. Internorū vo vnus ſenſus eſt, qui a phis cōis dicit̄, non quidem vl̄itate, ⁊ predicatione, ſed operatione, ⁊ actu ſentiendi, qm̄ percipit oia obiecta oium ſenſuū exterioꝝ: per hūc eni3 ꝑcipimus indifferēter calores, ſapores, ⁊ id genus. Per hūc etiam percipimus differētiā inter hęc, vt ꝙ differat color a ſapore, per hūc quoq̄ parcimus nos videre, audire cum audimus, aut videmus, per hūc etiam percipimus nos ſentire. ergo eſt cōis actu ſentiendi, ⁊ operatione. Vtrū vo hic ſenſus differat a tactu: quęſtio eſt dialectica: ⁊ pro vtraq̄ ꝑte poteſt defendi. Illud vo certum eſt cōem ſenſū ⁊ tactū ſubiecto eē idem, quoniā in corde, potentia vo ⁊ definitiōe differre. Amplius internoꝝ ſenſuum alius eſt phantaſtica, quę imaginaria virtus eſt, qua non modo pręſentia, ſed abſentia imaginamur. Alius eſt virtus memoratiua, qua poſt ſenſationes tam externas q̄3 internas recordamur ⁊ memoramus, quę quatenus ea reminiſcimur, quoꝝ obliti ſumus, reminiſcentia dicit̄, quatenus vo, ſeruamus ea, quorū non ſumus obliti, memoria dicit̄. Vtrum vo alij ſenſus ſint, nō eſt p̄ſentis ſpeculationis: iſti eni ſufficiunt ad ſomni notitiā. Pręterea ſenſibilia ſunt obiecta ſenſuū: quę mediantibus ſenſibus nos ſentimus. Species vo ſenſibiles ſunt ſimilitudines, per quas ſenſus ſenſibilia ſentiunt. ¶ Verū aīaduerte differentiam, ꝙ ſenſus exteriores non poſſunt ſenſibiles ſpecies ſentire: nō eni3 viſus pōt coloris ſpē3 ſentire aut videre, ſed colorē per ſpēm. At ſenſus interiores poſſunt aliquādo actu recto ſentire ſenſibilia mediantibus ſpēbus, et aliquādo actu reflexo poſſunt ſenſibiles ſpecies ſentire: nō mediante alia ſpecie, ſed ſeipſa ītuitiue. Hęc de terminis.

De ſubto ſenſuum.

¶ His expoſitis, quęritur vbi ſint omnes ſenſus, ⁊ ſunt duę poſitiones extremę, altera medicorum dicentium oēs ſenſus interiores eſſe in cerebro, exteriores vo in ſuis organis, vbi cā, ſenſum cōmunem ponunt in primo cerebri ventriculo, vt in ſubiecto, ⁊ vt in organo. Phantaſticū vo in medio ventriculo. Memoratiuū autē in vltimo: vt in ſubiecto, ⁊ vt in organo. Pro hac poſitiōe ſūt rōnes maxime. p̊ quidē q̄a origo neruoꝝ eſt a cerebro: ergo ⁊ ſenſus ſunt in cerebro: quoniam nerui ſunt inſtrumenta ſenſus. 2ª vo eſt a ſigno quoniam lęſa vltima parte cerebri, lęditur memoria: lęſa vo anteriori parte, lęditur ſenſus cōis, ⁊ oēs ſenſus lęſa media ꝑte, lędit̄ phātaſticus ſenſus: vn̄ medici volētes

Ayuntamiento de Madrid

curare leſiões haſce, applicāt his ꝑtibꝰ remedia. 3ª qm̄ ſenſus cōis nō vı̄ eē i corde, nec tactꝰ ēt, qm̄ in corde ē excellēs calitas, q̄ nō ſtat cū cōi ſenſu, nec cū tactu. Per h̄ argᵗᵃ Plato, Gal. ⁊ Aui. ⁊ alij medici nullū ſenſuʒ poſuerūt i corde: ſʒ iteriores q̄dē i cerebro: exteriores ꝟo, i ſuis ſenſorijs (vt dictū ē.) Alij ꝟo de mēte ꝑipatheticoꝝ dixerūt, ꝙ oēs ſenſus ſūt i corde, vt i ſbto, ⁊ vt i orgão: ⁊ h̄ tā ď exteriorībꝰ q̄ȝ ď iteriorībꝰ itelligūt. Pro hac opione ſt rōnes, qm̄ leſo quocūq; ſenſu, mox i corde ſentit̄ dolor, imo cordi accidit mox ſyncopis. ¶ P. Appetitꝰ ſenſitiuꝰ ē i corde, vt ď ira ⁊ voluptate et timore pʒ. g̊ ⁊ ois poª ſenſiᵘᵃ ē in corde: appetitꝰ eni ſeq̄t̄ cognitiōem ſic̄ vmbra corpꝰ. g̊ appetitiua poª ſeq̄t̄ ēt cognitiuā. Ampliꝰ cor ṗ orit̄, ⁊ certū ē i illo ṗori ꝙ ſentit, ſi pugneret. ¶ Quā opionē vı̄ ſentire Ariˡᶜˢ liº ď iuuē. ⁊ ſene. vbi ponēs i corde tactū, oēs ſenſus poſuit: idē 3º liº ď ꝑtibꝰ: ⁊ Aui. ṗ ſui collˀʒ idē tradit. Alij volētes mediare dixerūt, ꝙ tactꝰ et guſtꝰ ⁊ ſenſus cōis ſt i corde vt i ſubto, ⁊ vt organo, phātaſtica ⁊ memoratiua ſunt in cerebro: alij tres exteriores ſunt in ſuis organis, vt in ſubiectis ⁊ vt in organis. ¶ Ego ꝟo pro nunc poſſum dicere duo: quorū primum eſt, ꝙ nullus ſenſus, vt in ſubiecto eſt in corde: ſed interiores, vt in ſubiectis, ⁊ vt i organis, ſūt i cerebro: exteriores vt i ſubtis: ſūt in ſuis organis, vt viſus i ocl̄o, auditꝰ i aure, ⁊ i ceteris ſilr̄: ⁊ h̄ pro medicis. 2º dico ꝙ oēs ſenſus ſūt i corde, vt i ṗnli ⁊ ṗ agēte oīuʒ ſenſationū: qm̄ nullū organū ſenſitiuū pōt exire i operatiōeʒ ſenſitiuā, niſi calore ⁊ ſpū ſenſiᵘᵒ actuet̄ a corde. vn̄ ſic̄ ſol ⁊ hō ḡnant hoieʒ, ſic oculus ⁊ cor ſentiūt: qm̄ oculus non pōt vidē, niſi calore ⁊ ſpū a corde miſſis ad ipʒ reddat̄ actu viſiuū: aure q̊ʒ nō pn̄t audire, niſi ſpū ⁊ caloꝛ a corde miſſis actuent̄, ⁊ reddant̄ auditiue, ⁊ ſic in ceteris: g̊ oēs ſenſus ſūt in corde, vt in ṗnli ⁊ ṗ ſenſitiuo, veluti oēs ꝟtutes ḡnatiue ſūt i ſole, veluti i ṗ ⁊ ṗnli ḡnante. Qꝛ aūt Ariˡᶜˢ in textu dixerit ſolū de tactu, ⁊ ſenſu cōi, illos eē i corde, voluit ēt ceteros itelligē. Eſt tn̄ h̄ dr̄ia, ꝙ tactꝰ ⁊ ſenſus cōis ſūt in corde, veluti in ṗ ⁊ ṗnli agēte ſenſatiōes, ⁊ vt in ꝓṗo organo, nam cor ṗ natū tactū ſentit, ⁊ ꝯbit̄. Alij ſenſus ſūt i corde, vt i ṗncipali ⁊ ṗ agēte ſenſatiōes tm̄. ¶ Aliꝰ modus dōi verior eſt, ꝙ 2ᵉ eſt organū, alterū iudicij, alterū ꝯgregatōis ſpērū ſenſibiliū. Organū ꝯgregatōis ſpērū ſenſibiliū ē i cerebro, earū q̄dē ſpērū, q̄ deferunt̄ ad cōeʒ ſenſuʒ, ē in ṗª ꝑte cerebri. Organū earū ſpērū, q̄ ſūt phātaſtice, in media ꝑte cerebri, organū ꝯgregatiōis earū ſpērū: q̄ ſūt memoratiue, eſt in poſteriori ꝑte cerebri: organa ēt ꝯgregationū ſpērū ſenſibiliū ſenſuū exterioꝝ, ſūt i ſuis ꝑticulis ad illa ďputatꝫ: organū ꝟo iudicij oīuʒ ē in corde, in q̊, vt in ſubto ſūt oēs poᵉ ſenſitiue. Imaginant̄ eni pħi ꝙ nō pn̄t ſpēs ſenſibiles ďferri ad cor, vt ꝑ illas fiat iudiciū ⁊ ſenſatio: niſi ṗus ꝯgregent̄ in dictꝫ organis, nā ab illis organis ad cor deferūt̄ ꝑ q̄ſdā vias notabiles. Eſt. n. cerebrū mēbrū cordi miniſtrās ſpēs, ꝓ ſenſatōe, q̄ fit i corde, veluti epar miniſtrat ſanguinē ipſi cordi ꝓ nutritiōe, vt dicūt nōnulli. Qn̄ g̊ medici dixerūt in capite fieri ſenſatiōes, ſi itelligāt, ꝙ i capite ſint poᵉ ſenſiᵘᵉ vt in ſubto ⁊ organo, errāt. Si itelligāt, ꝙ anq̄ȝ fiat ſenſatio ⁊ iudiciuʒ in corde ꝯgregant̄ ſpēs i cerebro, ⁊ i dictꝫ organis, bn̄ dicunt. Nā i illis ṗ ꝯgregant̄, ⁊ ab illis ďferunt̄ ad cor ꝑ vias cōuenietes. ¶ Sʒ dices cor ṗ ortū ſentit, ⁊ nō opʒ i illo ṗori pro ſenſitiua tactōe, vt ſpēs tactiles ꝯgregent̄ i cerebro. Dōʒ ꝙ illa ſenſatio nō eſt ꝑfecta, ⁊ iudicialis, ſʒ ꝯfuſa ⁊ iꝑfecta veluti illa aīaliū iꝑfectoꝝ. Sʒ ꝓ iudiciali ⁊ ꝑfecta ſenſatōe requirit̄ cerebrū: tāq̄ȝ organū vl̄e: i q̄ oēs ſpēs ſenſibiles ṗ cōgregant̄: ⁊ a q̄ ad cor deferunt̄, ⁊ eꝯꝛio. Cuʒ ꝟo dicebat̄ cor eē excellētꝫ calitatis. Rn̄dent, ⁊ q̄dē bn̄, ꝙ illa nō eſt elr̄taria: iō nō repugnat tactui, ⁊ ſenſui cōi: ſʒ cōplōnalis: ꝑterea refrigerat̄ friditate cerebri. ¶ Ex his pʒ ꝙ ſpēs ſenſibiles ṗ ab exteriorībꝰ ſenſorijs ďferunt̄ ad cerebrū, ꝑ ꝓṗos meatꝰ, ⁊ neruos ad h̄ ďputatos. 2º ꝓ ſenſatōe, ille ďferunt̄ ad cor ꝑ meatꝰ ꝓṗos iter cor ⁊ cerebrū ordinatos. Cōſeruant̄ aūt in cerebro ꝓ nec̄itate ſentiendi, cū accidit ꝑ cor nos ſentire. Pʒ ꝑ h̄ ſol̄o ad rōnes medicoꝝ. ¶ Et ad ṗᵃᵐ q̄dē dōʒ ꝙ ẜm Ariˡᶜˢ nerui oriūt̄ a corde, lʒ notabilis ⁊ ſenſibilis origo appareat in ceruice. ¶ Ad 2ᵃᵐ pʒ ſol̄o, nā illa leſio ē, q̄a ille ꝑtes ſūt organa ꝯgregatiōis nō ſubta, ⁊ organa iudicij. ¶ Ad 3ᵃᵐ pʒ ſol̄o. Ex his pʒ oēs ſenſus ſubto idē eē. ſ. corde, ďfinitiōe differre poſtea h̄ de ſenſibꝰ ſufficiāt quātuʒ ad māʒ de ſomno ⁊ vigilia. Nā diligētius alibi de his dōm erit.

Hinc ꝑfecto ꝯſtat ſomnū ⁊ vigiliā, affectōeʒ huiꝰ eē. Ideoq;: animalibꝰ cūctis ineſt: eteni tactum vnum: omnia poſſident.

Manifeſtū igit̄ eſt ꝙ huiꝰ ē paſſio, vigilia et ſomnus. Quapropter: ⁊ omnibus ineſt aīalibus: etenim tactus: ſolus omnibus.

His ſuppōnibꝰ ſtātibꝰ, colligit, Cuiꝰ ṗ ⁊ ṗncipalr̄ paſſiones ſint ſomnꝰ, ⁊ vigilia. ⁊ dic̄. Maniᵐ igit̄ ē, ꝙ huiꝰ eſt paſſio ſomnꝰ, ⁊ vigilia tāq̄ȝ ṗmi ⁊ ṗnr̄ denoīati. Tunc verificat ſol̄onē aſſignatā ad vltimū q̄ſitū de ſomno: ⁊ dic̄, Quapp ⁊ oibꝰ aīalibꝰ ieſt ſomnꝰ ⁊ vigilia, cā ē, qm̄ oibꝰ aīalibꝰ eſt tactus. Cuiꝰ ſomnꝰ, ⁊ vigilia affectiōes ſūt. Themiſtiꝰ ꝑ ꝟbuʒ illō, huiꝰ, tactꝰ expoſuit, nā velle vı̄ ſomnū eſſe ṗncipalr̄ ⁊ ṗ affectioneʒ tactꝰ, mouet̄ fortaſſe, qm̄ ꝑ h̄ ꝙ tactꝰ ieſt oibus aīalibꝰ, Ariˡᶜˢ ꝯcludit ſomnū ineē oibꝰ aīalibꝰ, qđ non diceret, niſi vellet ſomnū eē affectionē tactꝰ. Alij ꝟo ꝑ ꝟbū illō huiꝰ, itellexerūt. ſ. ſenſus cōis, qm̄ reuera ſomnꝰ ⁊ vigilia affectiōes ſūt ṗnr̄ ſenſus cōis. Ego ꝟo ꝑ ꝟbuʒ illō huiꝰ itelligo tactoriū, vt ſit ſenſus ꝙ ſomnꝰ ſit huiꝰ. ſ. tactorij paſſio: ⁊ cū ꝓbat ſomnū ineē oibꝰ, qm̄ oibꝰ ieſt tactꝰ, ꝑ tactum tactoriū ſumpſit, nā ſi oibꝰ ieſt tactꝰ, oibꝰ ineſt tactorium. ¶ Quo ꝟo ad rē attinet. Aīaduite, ꝙ de ſuppōnibꝰ ſola vltia poſita eſt, ad rē, cetere ꝟo ſūt magꝫ vtiles, ad ea: q̄ poſtea dicturus ē. ¶ Quo āt ad ꝯnē, debes ſcire ꝙ nō ē itelligendum ꝙ ſomnꝰ ⁊ vigilia ſūt ṗ tactorij paſſio, ita vt illo nos dicamur dormire, ⁊ nō alijs ſenſorijs, ſʒ illiꝰ ſomnꝰ ⁊ vigilia ſūt, q̄tenus ꝑ illud ṗncipalr̄, ⁊ cauſalr̄ nos dormimꝰ, ⁊ vigilamus. Utrū ꝟo ſomnꝰ ⁊ vigilia ſint accn̄tia, q̄ ſubtiue ſint ſoluʒ in tactorio. Hec qđ poſtea diſputabit̄: nūc ꝟo ſatis ſit accipe nos nō dici vigilare, vl̄ dormire niſi ṗnr̄ ⁊ cauſalr̄ tactorio.

Cōmentariuʒ

Nā ſi ſopor irrepat, q̄ꝛ ſenſus oēs afficiāt: abſurdū ſane fuerit eos ſil̄ feriari ⁊ īnobiles ꝑſiſtere quos neq; nec̄e ē neq; poſ̄e quodāmō, ſil̄ in opa eē ac pelli: cū magis ꝯſentaneū videatur vt ſimul operent̄: q̄ȝ vt ſimul quieſcant.

Nā ſi eo ꝙ oēs patiūt̄ aliq̄d ſenſus, fieret dormitio: icōueniēs eēt ſi q̄bꝰ neqʒ nec̄e neqʒ poſ̄e eſt aliquo mō agere ſimul, hos vacare ſil̄ ⁊ immobiles exiſtere: cōtrariuʒ enim rationabilius accideret eis: q̄ȝ ſimul quieſcere.

Uerbū [nam] nō ad ꝓxime dicta refert̄, ſed ad id qđ dixit. ſ. ꝙ ſomnus ⁊ vigilia affectiōes ſint tactorij, qđ eſt ṗmū ſenſitiuū. vn̄ vult ꝓbare ꝙ nō rōne oīuʒ ſenſorioꝝ nos dormiamus. Sʒ rōne ṗmi ſenſorij: qđ eſt principale: ⁊ ṗ ponit id, qđ intēdit ꝓbare, ⁊ dicit. Si eo ꝙ oēs ſenſus aliq̄d patiūtur. ſ. vinculū vel imobilitatē, fieret dormitio: icōueniēs eſſet, eſt g̊ ꝯcluſio incōueniens eſt nos dormire eo ꝙ oēs ſenſus patiunt̄ vinculū vel imobilitatē. ꝓbat qm̄ q̄bꝰ neq; neceſſe neq; poſ̄e eſt aliquo mō nos agere ſimul vigilādo: impoſſibile eſt eos ſil̄ a vigilia vacare, ⁊ fieri immobiles. Hec pʒ qm̄ rōnabiliꝰ nos ꝑ oēs vigilamus, q̄ȝ ꝑ oēs vacamus a vigilia,

Cōmentariuʒ

Ayuntamiento de Madrid

vigilia.Sȝ ſubaudi nos nō vigilam⁹ p oēs,ergo nec p oēs dormim⁹.vñ dic.Si qb⁹/ħ eſt ſi aliqbus,neqȝ neceſſe neqȝ poſſe eſt aliquo mō nos vigilādo ſiſt agere/hos vocare a vigilia ſiſt,ꝛ imobiles fieri ēt eſt ipoſſe,pbat hanc ꝑpōnē,qm̄ rōnabili⁹ eſt accidere eis.ſ.ſenſib⁹ↄiuȝ.ſ.vigiliā oib⁹ ſiſt,ꝗ ſimul eos oēs qeſcere.Tūc ſubaudiēdū,ſed nos nō vigileȝ ſimul per oēs ſenſus ſiſt,ꝗ neqȝ dormimus p oēs ſiſt,ſed rōne vnius tm̄.vis ergo rōnis eſt hec,nos nō vigilamus rōne oium,ergo neqȝ ratione omnium dormimus.

Quod aūt nūc de hiſce dicimus:rōni cōſonum eſt:naȝ cū ſenſus q ceteris alijs pēſt,ꝛ quo ceteri ſeſe ꝯferūt,afficit:neceſſario ꝛ reliqui oēs ꝯſentiūt.at ſi qſpiaȝ ex iſtis elāgueſcat ꝛ impotēs ſentiēdi reddat:nō cōtinuo neceſſe eſt illuȝ flacceſcere ꝛ viribus deſtitui.

Queadmodū autē nūc dicimus:rōnabil'r ſe hȝ ꝛ de his:naȝ cū principale alioꝝ oium ſenſorioꝝ,ꝛ ad qđ tēdūt alia,patit aliqđ:compati neceſſarium ꝛ reliqua oia:illorum autem cum aliqđ ipotēs eſt:nō neceſſe eſt ħ ipotēs fieri.

Cōmentariuȝ Scđo argumētat ſic,p̄ ꝛ pncipali oium ſenſorioꝝ patiente aliqđ,vt imobilitatē/cetera oia illā patiunt.At cū illoꝝ aliqđ illā patit,nō opȝ pncipale eaȝ pati,ꝗ imobilitas ieſt nobis pp primū ſenſoriū:ꝛ nō pp aliqđ alioꝝ.vñ dic.Queadmodū aūt nunc dicimus:rōnabil'r ſe hȝ,ꝛ de his.q.d.ita dicere ꝙ ſenſoꝝ pmi ſint ſomnus ꝛ vigilia paſſiōes eſt rōnabil'r dcm̄/ꝛ,pbat,ꝛ dicit.Nā cū pncipale alioꝝ oium ſenſorioꝝ ꝛ ad qđ tendūt vt in centrū alia,patit aliqđ.ſ.imobilitatē,neceſſariū eſt ꝛ reliq̄ oia cōpati illā imobilitatē/at cū illoꝝ aliqđ ſit ipotens,non neceſſe eſt/ħ pncipale fieri ipotens,igit rōne huius pmo ꝛ principal'r vigilamus ꝛ dormimus.Hec eſt expoſitio Themiſtij,ꝛ ſatis clara.

Cōſtat aūt multis argumētis:ſomnū non ea re ꝯſiſtere ꝙ ocioſi ſenſus ſint nec eis vtat aial,ꝙqȝ ſentire non poſſint.Nā cū qs aio linquit:tale qđ euenire ꝯſtat:qm̄ defectus aię:non niſi nexus qdā ꝛ ipotētia ſenſuū eſt.Idē:ꝛ in delirijs qbuſdā ꝯtingere pōt.Preterea:qbus venę iugulares apphēdunt aſtringunturqȝ,eripi ſenſus aſſolēt.Veruȝ ipotētia ſentiēdi,ſi nō qcunqȝ de cauſa obueniat,neqȝ in quouis ſenſu ſit,ħ ſicuti nuper dixi,in primo ſenſu quo animal omnia percipit:ſomnus eſt.

Manifeſtū aūt eſt,ex plurib⁹:ꝙ nō in ſenſus ſine opatione eē ꝛ nō vti ipſis,ſomn⁹ eſt, neqȝ in nō poſſe ſentire.Nā ꝛ manifeſte:in aię defectionib⁹,tale qđ accidit:ipotētia eni ſenſuum:aię defectio.Fiūt aūt:ꝛ amentię q̄dam huiuſmodi.Amplius aūt:qb⁹ in collo venę apprehēdunt,inſenſibiles fiūt.Sȝ:qm̄ ipotētia vſus,neqȝ in quouis ſenſorio,neqȝ per ꝗuis cām:ſed quemadmodum dictum eſt nūc,in primo quo ſentit omnia.

Cōmentariuȝ Tertio idē pbat ſic,ſomn⁹eſt ipo ͣ vtēdi ſenſu ei⁹:ꝗ aial p̄ ſentit oia.ꝗ ſomn⁹ pncipal'r eſt affectio pmi ſenſitiui,qđ ē cor.Pro declatiōe añtis,aſſumit tres definitiōes ſomni,ꝛ reprobat illas,demū ꝯcludit añs qđ eſt definitio ſomni.p ͣ itaqȝ ſomni definitio eſt,ſomn⁹eſt ſenſus ſine opōne.2 ͣ eſt,ſomn⁹eſt nō vti ipſis ſenſib⁹.3 ͣ ſomn⁹eſt ipo ͣ ſentiēdi.reprobat has,p̄,qm̄ aię dfectio:q grece di lipopſychia,eſt ſentiēdi ipo ͣ,ꝛ tm̄ nō eſt ſomn⁹.Preterea amētia ē nō.vti ſenſib⁹:ꝛ tm̄ nō eſt ſomn⁹.Adhuc cōſtrictio venaꝝ,q̄ ſūt in collo:eſt ſenſus abſqȝ opōne,ꝛ tm̄ ē ſomn⁹,ꝗ cū iſtę tres defini tiōes nō valeāt.Somn⁹erit ipo ͣ vtēdi ſenſu ei⁹:q̄ aial pmo ſentit,ex refrigeratiōe ei⁹ pficiſcēs,vl'ex ſbtractiōe ſpūum ſenſibiliū ad ſenſoria exteriora pcedēs.Cuȝ.n.ſpūs ſenſibiles nō mittunt a corde ad exteriora ſenſoria pp cām poſteri⁹ dđaȝ:ſenſus cōis,ꝛ ſenſus exteriores fiūt ipotētes ſentire.ꝗ ſomn⁹ē ipo ͣ vtēdi ſenſu ei⁹:q̄ aial p̄ ſentit,ex ſbtractiōe ſpūuȝ ſenſibiliū ad ſenſoria exteriora/pcedēs.Quare ſōn⁹ pncipal'r ē ſenſoꝝ pmi,ꝛ cōis ſenſus.vñ dic.Mani ᵐ aūt ē ex plurib⁹,ꝙ ſomn⁹ nō eſt,in ſenſus eē ſine opōne,neqȝ eſt in nō vti ipſis,neqȝ ē in nō poſſe ſentire.Et qdē nō ſit in nō poſſe ſentire,pbat(ꝛ ingt Nā ꝛ māifeſte/in aię dfectōib⁹/tale qđ accidit:eſt eni aię dfectio/ipo ͣ ſenſus,ꝛ tm̄ nō eſt ſomnus.Et ēt ſomn⁹non ſit ſenſus ſine opōne/pbat(ꝛ ingt.)Fiūt aūt ꝛ ametię qdā hȝ.ſ.ſenſus ſine opōne,ꝛ tm̄ nō ſunt ſomn⁹.Et deniqȝ ſomn⁹nō ſit nō vti ſenſu,pbat(ꝛ inquit)Ampli⁹ āt,qb⁹ i collo venę,q̄ iugulares dicūt,apphēdunt,iſenſibiles fiūt nō vtētes ſenſu:ꝛ tm̄ nō dormiūt.ꝗ ſomn⁹nō eſt nō vti ſenſu:his refutatis accipit definitionē,vt hēat añcedēs(ꝛ ingt)Sȝ qm̄ ipo ͣ vſus,neqȝ in quis ſenſorio,neqȝ p ꝗuis cām,ſȝ queādmodū dcm̄ eſt nunc,in p̄ ſenſorio,quo aial ſentit oia:ſomn⁹ſubaudi ipo ͣ eſt.ꝗ ſomn⁹ eſt ipo ͣ vtēdi ſenſu,pmi ſenſitiui ex ſubtractōe ſpūuȝ ſenſibiliū ad ſenſoria exteriora pcedēs.Et ſic eſt ita:ſequit ſomnū eē affectionem primi ſenſitiui:ꝛ ſic habet propoſitum.

Nam cū iſte laſſatur:neceſſario ꝛ ceteri ſenſus actus ſuos exercere non poſſunt.contra,ſi quis ex illis impotens reddatur:non protinus neceſſe eſt idem huic euenire.

Cū eniȝ hoc qdē impotens fuerit:neceſſe eſt ꝛ ſenſoria omnia impotentia eē ſentire:cuȝ ꝟo illoꝝ aliquod:non eſt hoc neceſſe.

Nō ꝯtēr⁹ hac rōne,q̄ hȝ ex dfinitiōe:replicat 2 ᵃᵐ rōneȝ,ꝛ ꝯtinuet ſic,dico ſomnū eē pn' affectiōem pmi ſenſitiui/qm̄ cū ħ qdē ipotēs fuerit ſenſibilia exteriora pp ſbtractionē ſpūuȝ ad exteriora organa:neceē ē ꝛ oia ſenſoria exteriora ipo ͣ eē ſentire,qm̄ ſpūs ab eis ſubtracti ſūt.Cū ꝟo illoꝝ aliqđ ē ipotēs ſentire,nō ē ħ nece.ſ.vt p ᵐ ſit ipotēs ſentire.Stat eni auditorio nihil nos audire,ꝛ tm̄ p ᵐ ſenſitiuuȝ pōt aliqđ ſentire mediāte viſorio:vl'olfatorio,vel guſtatorio.ꝗ pn' ſomn⁹ ē affectio pmi ſenſitiui.Quo ꝟo ad rē attinet,Aiaduite ꝙ ſomn⁹pōt accipi formal'r,ꝛ ſic eſt priuatio ſenſus vl'ipo ͣ ſentiēdi pmi ſenſitiui ex ſbtractōe ſpūuȝ ſenſibiliū ad organa exteriora cauſata:ꝛ pōt accipi mālr:ꝛ ſic eſt ipȝ p ᵐ ſenſitiuū nō potēs ſentire exteriora ſenſibilia pp hȝ ſpūuȝ ad ſenſoria exteriora ſubtractiōeȝ.Et ħ pacto ſomn⁹pōt accipi pmarie,ꝛ ſcdarie:pmarie ſomn⁹ ē p ᵐ ſenſitiuuȝ nō potēs ſentire exteriora ſenſibilia pp pdictā cāȝ.Secūdarie ꝟo ſomn⁹ē ſenſus exteriores nō potētes ſentire ꝓpria ſenſibilia pp dictā cāȝ.Ex qb⁹pȝ qđ ſit ſimpl'r ꝛ total'r ſomnus,eſt eniȝ ſomnus ſimpl'r,omnes ſenſus exteriores,ꝛ ſenſus cōmunis non potentes ſentire ſenſibilia exteriora ꝑpter ſubtractionem ſpirituū(vt dictuȝ eſt)ꝗ ſomnus eſt ſenſus cōis pmarie/ſenſuum ꝟo exteriorum ſecūdarie,cōis aūt ꝛ exterioꝝ ſimpl'r total'r.Ari ˡᶜᵒ ꝗ voluit ſomnuȝ ꝛ vigiliā eē affectōes pmi ſenſitiui,atqȝ ſenſus cōis pmarie:vt pȝ ex his,quę dic.Sȝ cur ita ſit,iuniores cām aſſignarunt,qm̄ ſolus ſenſus cōis ſentit exteriora ſenſibilia,ſenſus eni exte

riores nec ſentiūt, nec indicāt, ſꝫ recipiūt ſpēs ſenſibiliuꝫ, ⁊ ſenſus cōis eſt ille/q ſentit ⁊ indicat mediātibꝰ illis ad ipſuꝫ delatis ſenſibilia exteriora. ğ cū cōis ſenſus ſolus exteriora ſenſibilia ſentiat, ⁊ indicet, eiꝰ ſoliꝰ erit affectio ſomnꝰ ⁊ vigiª.
¶ Sꝫ pace iſtoꝝ dixeriꝫ/ħ eſt ꝯ Ariˡᵉᵐ, q in 3ª ſuppōne acꝯcepit aiali ineē ſentire ꝓpriuꝫ ꝑ ſenſus ꝑticulares, vt vidē ꝑ viſuꝫ, audire ꝑ auditū: ſentire ꝟo cōe ꝑ cōeꝫ ſenſuꝫ. ğ exteriores ſenſus indicāt ⁊ ſentiūt ꝓpa ſenſibilia. Propterea dico ꝙ ſomnꝰ ⁊ vigilia ſūt ꝓ affectiōes cōis ſenſus ⁊ ꝑmi ſenſitiui: qm̄ nulliꝰ ſenſus exterioris eſt per ꝑus paſſio ꝗ̄ ſenſus cōis. Preterea in ſomno oēs ſenſus exteriores ⁊ ſenſus cōis ſūt ipotētes ſentire ſenſibilia exteriora, mō ois paſſio q̄ pluribꝰ cōpetit, dꝫ cōpetere rōne vniꝰ/a quo ceteri depēdēt in ope ſuo. Et qm̄ ceteri depēdēt a cōi ſenſu, ⁊ nō ꝯ̄rio: iō ſenſus cōis ſomnꝰ ⁊ vigilia ꝓ affectiones ſūt. Ex his ſeqͥ ꝙ ſomnꝰ ⁊ vigilia ſūt paſſiōes ꝑ priꝰ ſenſus, vt ꝯ̄bit ad ſenſum cōeꝫ, ꝗ̄ vt ꝯ̄bit ad ceteros ſenſus: ⁊ hoc ꝑꝑ cās aſſignatas.

Sēſus cōmunis pt eē ipeditꝰ in ſentiendo: nō āt in phātaſiando.

¶ Aiaduerte tn̄ ꝙ lꝫ ſenſus cōis in ſomno ſemꝑ ſit ipotens ſentire, nō tn̄ eſt ipotēs phātaſiari. Eſt eni impotēs ſentire, qm̄ ſpēs ſenſibiliū exterioꝝ nō deferunt ad ipm ꝑ exterioꝝ ra ſenſoria ꝑꝑ ſpūuꝫ ſenſibiliū ſubtractiōem: ⁊ ꝑꝑ alias cās vt dicemꝰ. Eſt potēs phātaſiari, qm̄ vie a ꝑte memorie ad ipꝫ nō ipedite ſūt/⁊ ſic pn̄t a memoria deferri ad cōem ſenſuꝫ/⁊ ſic pōt ꝑ illas phātaſiari, qꝺ phātaſiari eſt ſomniū vel inſomniū: vt dicemus. Quo ꝟo mō poſſint vie a corde a cerebrū nō eē ipedite: ⁊ organa extna ipedita, dicemꝰ poſtea.

Sꝫ q̄lis affectio ſomnꝰ ſit, ⁊ quaꝫ itē ob cām dormire aialia ꝯtingat: dōm eſt. qn̄: complura hr̄i cāruꝫ genera, certū eſt. Nā ⁊ id cuiꝰ gratia qppiā ſit, ⁊ id vn̄ motꝰ origo pēdeat, ⁊ mām, ⁊ rōnem: cauſas appellitare ſolemus.

Propter quaꝫ ꝟo cām accidit dormire, ⁊ q̄lis q̄daꝫ paſſio eſt: dōm. qm̄ modi plures ſunt cārū. Nā ⁊ cuiꝰ gr̄a, ⁊ vn̄ principium motus, ⁊ mām, ⁊ rōnē: cauſam eſſe dicimus.

Cōmentariuꝫ

Propoſuit dicē de cauſis ſomni ⁊ vigilie/⁊ ꝓ dclauit: cuiꝰ ꝑ ⁊ ꝑncipalr ſit ſomnꝰ, nūc redit ad id, qꝺ ꝓpoſuit, ⁊ ꝓ reſumit itētionē ⁊ diſtiguit cās: ⁊ dic. Propter quā ꝟo cāꝫ accidit dormire, ⁊ q̄lis q̄dā paſſio ſit ſomnꝰ, vtrū actꝰ, vl̄ habitus, vl̄ poª/vel ꝑuatio: dōm, qm̄ cārū modi ſūt plures, nā ⁊ cuiꝰ gr̄a ⁊ vn̄ ꝑnᵐ motꝰ, ⁊ māꝫ, ⁊ rōnē ſiue formaꝫ cām dicimus eē. Eſt eni finis, cuiꝰ gr̄a oia ꝯſiſtūt, factiua ꝟo cā, vnde motꝰ orit. Mā ex qua iſita ꝯſtitui ⁊ gn̄ari oia ſolēt, forª aūt quā Ariˡᶜˢ rōnē appellat, ꝙ rebꝰ ſpēꝫ largiat. Somni q̄tuor cās Themiſtiꝰ aſſignat, finē q̄dē, aialis ſalutē, ⁊ ꝯſeruatōeꝫ: factiuā ꝟo ſpūuꝫ, qui in corde eſt. Mālē ꝟo vaporem, qui in caput ſubierit/deide in locū iferiorē defluxerit. Formaꝫ aūt ſitū ⁊ diſpōnem illā mēbroꝝ, ⁊ partiū corꝑis, q̄ in dormiētibꝰ extra ituſqꝫ cernit. Utruꝫ ꝟo ſit ita: dicemꝰ poſtea. Potiꝰ eni hec cāe videnꝰ aialis dormiētis ꝗ̄ ſomni ipſiꝰ.

Ac primū q̄dē cū nām ſemper agere gr̄a alicuiꝰ id eſt boni dicamꝰ: q̄etem ꝟo vtileꝫ eē atq; adeo neceſſariā ijs oibꝰ q̄ moueri q̄dē nata ſūt, ſed ſemꝑ ⁊ ꝯtinue moueri cum voluptate nequeūt, cūq; ob veritatē ipſaꝫ trāſlatio hec vulgo recepta ſit vt ſomnꝰ q̄etis noie deſignetur: ſomnꝰ ꝑfecto ad ſalutē iūctꝰ aialibus fuit.

Primū igiꝰ qm̄ nām dicimꝰ gr̄a alicuiꝰ facē, hoc aūt bonū aliqꝺ, q̄eteꝫ ꝟo oi qꝺ natum eſt moueri, cū nō poſſit ſemꝑ ⁊ ꝯtinue moueri cū delectatiōe, neceſſariam eē atq; vtilem: ſomno quoqꝫ ꝓpter ipſaꝫ veritatē coaptāt metaphoram hanc, tāq; requies q̄dā ſit: quare ꝓpter ſalutem animalium exiſtit.

Cōmentariuꝫ

Diximus ſm Themiſtiū in gn̄e de ſomni cauſis/nūc per ꝑtes, ⁊ ꝓ de fine. Eſt eni finis ꝑª cārū. ⁊ cū ſomni duplex ſit finis/alter q ad eē/alter q ad actionē aialis ſpectat, ꝑus dic de fine, q attinet ad eē, ⁊ ſumit ꝓ ꝙ nā ⁊ oē agēs nāle ꝑꝑ finē agit, qm̄ agit boni gr̄a. vn̄ dic. Primū igiꝰ, qm̄ dicimus nām/ħ eſt agēs nāle gr̄a alicuiꝰ facē, ħ autē eſt bonū aliqꝺ gr̄a cuiꝰ agit/ħ eſt ꝑmū. 2° accipit q̄eteꝫ eē vtilē imo ⁊ neceſſariā/cū aialia ſemꝑ moueri ⁊ ꝯtinuo non poſſint cū voluptate (vt dcm̄ eſt) qm̄ reſoluunꝰ ſpūs ex motu: q niſi q̄ete iſtaurenꝰ, aialia perire necē eſt. vn̄ dic. Quietē ꝟo oi aiali, qꝺ natū eſt moueri, cū non poſſit ſemꝑ ⁊ ꝯtinuo moueri cū delectatiōe, nec̄iam eē atqꝫ vtilē: vt. ſ. ſpūs inſtarenꝰ. Ex his ſequiꝰ ſomnū eē aialibꝰ tributū ad q̄etē, incolumitatē, ⁊ ad ſalutē/ꝓpea ingt. Somno q̄ꝫ ꝑꝑ ipſaꝫ veritateꝫ coaptāt metaphorā hāc. ſ. vt ſit reqes: tāq; reuera reqes q̄dā ſit. Inde ꝯcludit ſomnū ꝑꝑ ſalutē aialibꝰ ineē. ¶ Quo ꝟo ad conſtructionē attinet, ꝟba ſūt ſuſpēſiua vſqꝫ ibi [ſomno q̄ꝫ ꝑꝑ ipſaꝫ veritatē] hec de fine quo ad eſſe.

Vigilia ꝟo: rōnē finis obtinet. nā ſentire ⁊ ſapere: finis oibꝰ eſt qbꝰ alterū eoꝝ cōpetit. ħ eni optima ſunt. finis aūt: optimus eē ſolet.

Vigilia ꝟo: finis. nā ſentire ⁊ ſapere: oibꝰ finis qbus ineſt alterum eorum. optima enim: hec. finis ꝟo: optimus.

Cōmentariuꝫ

Nūc aſſignat finē ſm ſomni: q eſt finis ſm ꝑfectionem: et vult ꝙ finis ſomni ſm ꝑfectionē ſit vigilia. Aial enim dormit, ⁊ vigilat, dormit q̄dē aial, vt ſit, niſi eni dormiret, tādē exolueretꝰ aial. ğ dormit, vt ſit. Aial aūt eſt, vt ſentiat aut ſapiat. Eſt eni ſentire, ⁊ ſaꝑe oibꝰ finis, vtrūqꝫ eniꝫ optimū ē, finis aūt vult eē optimū: ꝙ aūt vtrūqꝫ optimū ſit, pꝫ, nam brutꝭ ſenſus, hoibꝰ ſapiētia optimuꝫ eſt: q̄ igiꝰ ſomnꝰ eſt vt aialia ſint, aialia ꝟo ſūt, aut vt ſentiāt, veluti bruta/aut vt ſapiāt, veluti hoies, ſenſus aūt ⁊ ſapiētia in vigilādo ꝯſiſtūt, ğ ſomnꝰ aialibꝰ iūctꝰ eſt ꝑncipalr ꝑꝑ vigiliā, ħ eſt, vt dlectabiliter vigilemꝰ. ğ ſomnꝰ eſt ꝑꝑ ſalutē, vigilia ꝑꝑ ſeipſam/q a ipſa eſt perfectio. Vel dici poteſt ſomnuꝫ nobis datū eē vt in finem. ſ. ꝓpter ſalutē. vigiliā ꝟo, qm̄ eſt ipſa finis.

Itē ſomnus aiali cuiqꝫ neceſſarius eſt: nō q̄dē ſimplr, ſed ex ſuppoſito ⁊ adiūctiōe. nam ſi aial nām ſuam ſeruare ac tueri debeat: neceſſario q̄dā adeſſe ei oportet, quibus poſitis alia ſubinde adiungenda ſunt.

Ampliꝰ aūt neceſſariū eſt vnicuiqꝫ aialiū ineſſe ſomnuꝫ: dico aūt ex ſuppōne neceſſitatem, qm̄ ſi animal erit habens ſuam naturam, ex neceſſitate ineſſe q̄dam ei oportet. ⁊ his exiſtētibus alia exiſtere.

Cōmentariuꝫ

Interponit Ariˡᶜˢ qꝺdā de ſomno vtile, an. ſ. ſomnꝰ nec̄io aialibꝰ iſit, ⁊ aſſerit ꝙ ſomnꝰ nec̄io aialibꝰ ineſt nec̄itate ſuppōnis. Circa qꝺ aiaduertēdū ꝙ nec̄iū duplex eſt, vt libº de interꝑtatiōe dcm̄ eſt, alterū ſimplr, in q̄ vel ꝑdicatuꝫ eſt in rōne ſb̄ti, vt hoieꝫ eē aial/vl̄ ſb̄tū in rōne ꝑdicati/vt hoiem eē riſibilē. Alterū nec̄iuꝫ eſt ex eo q̄ aliqd ponit, vt poſito qꝺ viuas/necē eſt te reſpirare/ſomnꝰ igiꝰ aialibꝰ ineſt, nec̄io: non quidem neceſſitate ſimpliciter: non eni aial eſt de rōne ſomni: nec ſomnꝰ de rōne aialis. Pōt eni aial eē ſine ſomno:

ſed neceſſitate

Ayuntamiento de Madrid

ſed neceſſitate ſuppōnis:qm̄ ſuppoſito ꝙ aīal viuat,ſomn⁹ neceᷓio ineſt,ſi eni(vt Themiſti⁹ inqt)ponat aīal eē,neceſſe eſt,vt alat:quo ꝯceſſo,neceſſe eſt e cibo vaporē ſubtolli,ꝛ ſi cib⁹ ſubtollit:neceᷓio cōſequit ſomnus,ḡ ſomnus neceᷓio ineſt aīali,ponēdo ꝙ aīal ſit.vñ dic̄.Amplius aūt neceſſariuȝ eſt vnicuiqȝ aīaliū ineē ſomnū:dico aūt ex ſuppōne necītateȝ, nō ſimpl'r,ꝛ h̄ exponit dicēs:qm̄ ſi aīal erit hñs ſuā nāȝ.ſ. ſeipſum per alimentū cōſeruās,ex neceſſitate ineſſe q̄dā ei opȝ.ſ.alimēta ꝓ cōſeruatiōe,ꝛ ex his alimētis exñtib⁹ neceᷓ eſt alia exiſtē.ſ.vaporē,ꝛ ex vapore ſomnū.Quare ſomnus ineſt aīalibus,ſi aīalia ponant viuere,ꝛ nutriri.

¶ Poſt hęc reſtat dōm: quo motu actioneue corpoꝝ antegreſſa,dormire aīalibus obueniat, aut etiaȝ vigilare. Plane cętera aīalia,quę nimirū ſanguine carēt,cādem quā quę ꝑdita ſanguine ſunt,aut ꝓportionalem cām ſomni hr̄e: ſanguinea ꝟo cam ipſam quaȝ homines:arbitrari addecet. Quare:per hęc de omnibus cōtemplemur oportet.

¶ Amplius autē quali motu ꝛ actu in corporibus facto accidit vigilare ꝛ dormire animalibus:poſt hęc dōm. Alíjs igit aīalibus,quēadmodū non habētibus ſanguinē, exiſtimādum cauſas eſſe paſſionis vel eaſdē vel ꝓportionales:ſanguinē ꝟo habētibus,quę quidē hoīb⁹. Quare:ex his omnia ſpeculandum.

Cōmentariuȝ ¶ Quid Ariˡᶜˢ hic faciat,non eſt nobis bñ exploratū,Themiſtius vult Ariˡᵉᵐ hic tradere factiuā ſomni cām:alíȷ materiā.Qȝ factiuā cām velit tradere,verba ei⁹ idicāt,dicit.n. Amplius aūt,q̄li motu,ꝛ q̄li actu ſiue actiōe facto in corporib⁹ accidit vigilare ꝛ dormire aīalibus:poſt hęc dōm.mō hęc ꝟba nō niſi de factiua cā itelligi pñt,cū ea ſola dicatur p̄nᵐ,vñ mot⁹.vtrū ꝟo ita ſit,poſterius dicemus: tūc ꝑmiſſa intētiōe,Ariˡᶜˢ accipit ꝯcluſioneȝ,ꝛ vult ꝙ in aīalib⁹ ſanguinē hñtibus factiua ſomni ꝛ vigilię cauſa eſt cor,in exanguibus aūt,eſt emuluȝ cordi. Ideo reſumit ſe velle de his dicere.vñ dicit.Alíȷs igit aīalib⁹ quēadmoduȝ nō hñtibus ſanguinem,exiſtimādū eſt cauſas factiuas vel eaſdē eē vel ꝓportionales his,quę ſanguinē hñt,vt ſunt illę quę q̄dem hoībus inſunt:nā in hoīe cor ꝛ ſpūs,in exāguib⁹ ꝓportionalia his. Tūc reſumit itētionē,ꝛ dicit.Quare de his oīa ſpeculandum. Videt igit ꝙ ꝓponat dicere de cauſis factiuis, ꝛ nō de materialibus. Uerum de his poſtea.

¶ Principiū ſenſus eadē parte oriri qua ꝛ principiū motus:definitum ſupra alíubi eſt. h̄ aūt: e tribus determinatis diſtictiſqȝ locis,in eo cōtineri ſolet q̄ iter caput ꝛ aluū medi⁹ ſit.

Cor eſt mot⁹ & ſenſus principiū ¶ Qȝ igit ſenſus principiū fiat ab eadē ꝑte animalibus:a qua q̄dē ꝛ ipſius mot⁹:determinatū eſt prius in alíjs.ipſa ꝟo:eſt trium determinatorum locorum qui medius eſt inter caput ꝛ inferiorem ventrem.

Cōmentariuȝ. ¶ Propoſita intētione exeq̄tur,ꝛ p̄ premittit ſuppōnes. 2º accedit ad illud,qᷦ ꝓpoſuit,ſuppō igit quā p̄mo ſumit,eſt, ꝙ p̄nᵐ ſenſus ab eadē ꝑte eſt,e qua eſt p̄nᵐ motus:ꝛ exponit illā,ꝙ ſic in medio triū locoꝝ determinatorum,quę ſunt caput,ꝛ vēter inferior,ꝛ thorax.vñ dicit.Qȝ igit ſenſus p̄ncipiū fiat ab eadē parte in ipſis aīalibus,a qua q̄dē fit p̄nᵐ ēt ipſius motus,determiatū eſt prius in alíȷs,ſ.in libro de ſenectute ꝛ iuuētute:exponit aūt illam,vt in illo libro expoſuit,ꝛ dicit. Ipſa ꝟo:eſt triuȝ determinatoꝝ locoꝝ qui medius inter caput ꝛ iferiorē vētrē. ¶ Quo ad ꝟba aūt attinet, aīaduerte ꝙ eſt caput,vbi eſt os,ꝛ eſt venter inferior.ſ.ab vmblico infra,ꝛ vēter medius ab vmblico ad collū. Uult igit ꝙ cor,ꝛ pars hęc,quę eadeȝ eſt p̄nᵐ motus ꝛ ſenſus,ſit in medio vētris medíȷ:qui dicit thorax:ꝛ hoc ꝓbatū eſt illo libro.Eſt ergo ſuppoſitio,ꝙ eadeȝ pars,quę media eſt ꝑs: eſt principium motus ꝛ ſenſus in animalibus.

¶ Principiuȝ igitur mouēdi:in íȷs quę ſanguinē hñt,partē eā quę circū cor eſt,obtinet.nā q̄cūqȝ ſanguinē hñt:habēt ꝛ cor,a quo mot⁹ ſenſuſqȝ pricipíȷs origo atqȝ initiū pendet. Mot⁹ igit ꝛ ſpūs ꝛ oīno refrigerationis pricipiū:in corde,vt patet,collocatuȝ eſt. Quin ꝛ ipſa nātā parteis eas quę ſpirationi deſtinatę ſunt,q̄ȝ quę refrigerio qᷦ ab humore peti ſolet:ad calorem partis huius ſeruādū tutādūqȝ concinnaſſe videtur. Sed de refrigeratiōe: infra,ſuo dicemus volumine.

¶ Hñtibus igit ſanguinē:hoc eſt quę circa cor pars.oīa eni habētia ſanguinē:cor hñt. ꝛ principiū mot⁹ ꝛ ſenſus principalis:hinc eſt. Motus igit ꝛ ſpiritus principiū ꝛ oīno refrigerationis:manifeſtū ꝙ eſt hic. Et reſpirationem, ꝛ humido refrigerationē:ad ſalutē eius q̄ eſt in hac particula caloris, natura tribuit. Dicet autem de ipſa:poſtea ſ̄m ſe.

¶ Ex hac ſuppōne infert in ſpāli duas ſuppōnes magis explicitas.Quarū p̄ma eſt,ꝙ in hñtib⁹ ſanguineȝ,hęc ꝑs media:quę eſt p̄nᵐ ſenſus ꝛ motus,eſt cor,vel id quod eſt circa cor:vt ſpūs vitalis vel ſenſitiuus,qui eſt circa cor.ꝛ h̄ dicit. Hñtibus igit ſanguinē:hoc p̄nᵐ motus ꝛ ſenſus eſt pars,q̄ eſt circa cor.ſ.ſpūs vitalis,ꝛ ſenſitiuus. ¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet,aīaduerte ꝙ ſpūs qui eſt circa cor eſt q̄ſi p̄nᵐ proximū ſenſus ꝛ motus.Cor ꝟo eſt q̄ſi remotum p̄nᵐ,inquātuȝ mediante hoc ſpū eſt p̄nᵐ motus ꝛ ſenſus. Hoc ꝓbat Ariˡᶜˢ vi iductionis.q.d.q̄a diſcurrēdo per oīa hñtia ſanguinē,inuenit in illis cor,ꝛ ꝙ cor ſit p̄nᵐ ſenſus ꝛ mot⁹ mediante illo ſpū.vñ dicit.Oīa eni habētia ſanguinē:ꝛ cor hñt,ꝛ p̄ncipiū motus ꝛ ſenſus principalis hinc eſt.Et ꝑ p̄nᵐ ſpiritū intelligit quaſi idē eſſe ſenſus ꝛ motus principiū pȝ diſcurrēdo ꝑ oīa hñtia ſanguinē,in q̄bus reperit ꝛ cor,ꝛ p̄nᵐ motus ꝛ ſenſus eē a corde,ideo repetit ꝯclōnē illā iferēs ex hac iductione,ꝛ dicit. Igit p̄nᵐ motus ꝛ ſpiritus ꝛ oīno refrigeratiōis, manifeſtū eſt ꝙ ſit hic.ſ.in corde.Et manifeſtū eſt ēt ꝙ natura tribuat reſpirationē hñtibus pulmonē,quę fit tractu ꝛ expulſiōe aeris,non hñtibus ꝟo pulmonē fit humido tracto ꝛ expulſo,vt in piſcib⁹ pȝ:ꝛ totū hoc fit ad ſalutē,ꝛ ꝯſeruationē eius caloris,qui eſt in hac particula,vt ꝓbatū eſt in libro de iuuētute ꝛ ſenectute,ꝛ in libro de reſpiratiōe.ꝓpea ſubdit.Dicet de ipſa reſpiratiōe ꝛ refrigeratōe:poſtea ſ̄m ſe.ſ.ſeorſuȝ in libro de iuuētute,ꝛ in libro de reſpiratiōe. Cōmentariuȝ

¶ In íȷs ꝟo quę carēt ſanguine,ꝛ inſectis,ꝛ íȷs quę ſpirare nō ſolent:facultatis motricis regia in eo eſt qᷦ vice cordis ſubrogat.nā ea in parte:ſpūs quidā inſitus attolli vicib⁹ ꝛ ſubſidere cernit.qᷦ:facile deꝑhendi pōt in totipēnib⁹,q̄

Animad ariſt. ſniam q̄ cor in medio corporis colocari teſtat⁹ quo pacto Intelligenda ſit.

BIBLIOTECA MUNICIPAL MADRID

Ayuntamiento de Madrid

lia ſūt veſpȩ,apes,muſcȩ,⁊ cȩtera gn̄is eiuſdē.

¶ Nō hn̄tibus ꝟo ſanguinē ⁊ entomis,⁊ nō ſuſcipiētibus ſpiritū:in ꝓportionali:plātatꝰ eniꝫ ſpūs inflās ⁊ reſidens videt̃.palā autē hoc:in ijs quȩ ſunt totala,puta veſpis,⁊ apibꝰ,⁊ muſcis,⁊ quȩcūqꝫ huiuſmodi ſunt.

Cōmentarium ¶ Scd̄a ſuppō,quā in ſpāli infert,eſt ꝙ in nō hn̄tibꝰ ſanguinem,⁊ nō ſuſcipiētibus ſpiritū ꝑ reſpirationē,p̄n^m motus ⁊ ſenſus eſt in ꝓportionali cordi:⁊ h̄ ingt,non hn̄tibꝰ ꝟo ſanguinē,quȩ ſunt entoma ⁊ nō ſuſcipiētia ſpm̄/hoc eſt aerem per reſpirationē,p̄n^m ſenſus ⁊ motus eſt in ꝓportionali cordi.h̄ ꝓbat,qm̄ ſpūs plātatus inflās,⁊ reſidēs,videt̃.ſ.eſſe p̄n^m motus ⁊ ſenſus,qui ſpūs plātatus eſt in proportionali cordi.qḋ ꝓbat iductiōe,⁊ dicit.Palā aūt h̄,in his q̄ ſūt totala quȩ ēt totipēnia dicunt̃,puta veſpis,⁊ apibꝰ,⁊ muſcis,⁊ q̄cūqꝫ hꝰ ſunt.¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet,aiaduerte ꝙ totipēnia/quȩqꝫ totala dicūt̃,grȩce ὁλοπτέρα,holoptera/dicta qdē holoptera ꝙ alas nō ſciſſas habeant:ſed totipēnia:vt veſpȩ,muſcȩ,apes,⁊ cȩtera entoma:quȩqꝫ iſecta dicuntur.Quid ꝟo ſit plantatus ſpūs,declaremus:hȩc itaqꝫ aialia,cū ſanguinea nō ſint,nec cor hn̄t,nec ſpūꝫ,qui eſt ſanguinis tenuiſſima ps:hn̄t ꝟo cordi emulū,⁊ ſanguini qḋdaꝫ ēt emulū,cuius emuli ſanguinis tenuiſſima ps aer cōplātatus ab Ari^lc vbiqꝫ appellat̃:huius p̄n^m eſt illud,qḋ eſt emulum cordis,qm̄ eſt p̄n^m eius,qḋ eſt emulū ſanguinis,cuiꝰ emuli ſanguīs tenuiſſima ps ſpūs cōplātatus eſt,qui ēt emulū ſpiritus dı̄.Ad rē ergo,ſicut verus ſpūs in ſanguineis eſt a vero corde,ita emulū ſpūs,qui dı̄ aer cōplātatus,eſt ab emulo cordis.Et qm̄ ſpūs iſte cōplātatus,qui eſt emulum veri ſpūs/eſt p̄n^m motus ⁊ ſenſus in talibꝰ entomis,⁊ eſt a cordis emulo,⁊ in cordis emulo:iure etiā in entomis principiū ſenſus ⁊ motus eſt in proportionali cordis.

¶ Qm̄ auteꝫ aialia nec mouere qcq̄ꝫ nec agere ſine intēſione viriū poſſunt,intēdunt̃ aūt vires retētione ſpūs,ijs qdē quȩ ſpirāt extrinſecꝰ accerſiti,ijs ꝟo quȩ nō ſpirant inſiti:hinc ꝑfecto euenit vt totipēnia ipſa quoties ſe mouent,attritu ſpiritus ad ſeptum tranſuerſuꝫ offendētis,bombos illos ȩdant.

¶ Qm̄ auteꝫ mouere qdem aliqd aut facere ſine robore nō eſt poſſibile,vigoreꝫ aūt facit ſpiritus detētio,reſpirātibꝰ qdem quȩ deforis,nō reſpirantibus ꝟo quȩ cōplantata:ideo ⁊ bōbare alata vident̃ cū mouentur, attritione ſpiritꝰ offendentis ad ſuccinctorium totalorum.

Cōmentariuꝫ ¶ Obiter,vt mihi videt̃,Ari^les vult ſoluere ex dictis ꝓblema,ꝑꝑ qd totipēnia vt apes cū volāt,bōbant.Rn̄det hoc eē,qm̄ ſpūs qui eſt aer inatus offendit ad ſuccinctoriuꝫ,qḋ dı̄ ſeptuꝫ trāſuerſuꝫ/vbi eſt mēbrana tenuis,⁊ ibi frāgitur,ex cuiꝰ fractione bōbus cauſat̃.Pro ſolōne igit̃,ſumit duo quaſi an̄cedēs,⁊ ifert ſolōnē ꝓblematis,⁊ loqtur ſuſpēſiue vſqꝫ ibi[ideo ⁊ bōbare]vn̄ ingt.Qm̄ autē mouere qdē aliquid/ſiue lapidē/ſiue quātus rē,aut facere aliqd ſine robore nō eſt poſſibile:qḋ nō ꝓbat,qm̄ manifeſtū eſt,naꝫ robuſtiora facilius mouēt,h̄ eſt p̄muꝫ.Deinde dat 2^m,⁊ dic̄.Vigorē aūt facit ſpūs detentio,nō tn̄ eodē mō oibꝰ,ſed reſpirātibꝰ qdē detētio quȩ eſt ſpūs arceſſiti atqꝫ aduocati ad intra ex deforis:facit robur,nō reſpirātibꝰ aūt,detentio:q̄ eſt cōplantata.¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet,debes ſcire,ꝙ ſpūs verus fit fortior,cū aer intus trahit̃,⁊ ille intus detinet̃:ad illius eni cōfortationē facta eſt inſpiratio,ideo videmꝰ,cuꝫ aliqui fortiter aliqd agunt,retinere ſpūm,qm̄ detētione aeris nō multa/ſpūs verus cōfortat̃:cuꝫ ꝟo eēt multa:verus ſpūs ſuffocaret̃.Sil'i mō,cū veſpa mouet̃,detinet ſpirituꝫ cōplantatū,mouet tn̄ illū ad ſubcinctoriū/vt ſubcinctoriuꝫ dilatet ⁊ cōſtringat mēbranā,vt ab aere externo refrigeretur,q̄ refrigerata,refrigeret p̄cordia.Ex his duobꝰ ꝯcludit,⁊ terminat ſuſpēſionē,⁊ dicit.Ideo ⁊ bōbare alata vidētur cū mouent̃,attritione ſpūs/hoc eſt aeris inati offendētis in eoꝝ motu ad totaloꝝ ſubcinctoriū.¶ Quo ꝟo ad reꝫ attinet,Themiſtius dicit de bōbo aliter,dicit eni ꝙ iſecta ea q̄ dicunt̃ pēnata,quotiēs ſe mouēt,qḋdam murmur ȩdūt:qḋ aura illa ijs icluſa intus manēte ſonāteqꝫ accidit:hanc enim quotiēs atterūt ad mēbranā,quȩ ſepto tranſuerſo ſubdita cinctuꝫ corporis determinat:bōbos illos volando elidunt:itaqꝫ ſonus agitatu interioris ſpūs,nō aia,nec ſpiralibꝰ vllis viſceribꝰ reddit̃.Addit tn̄ eſſe q̄dam inſecta,quȩ attritu exterioris aeris ſonent,ſed ea tm̄ quȩ ſciſſurā ſub prȩcinctu ꝯtinēt:vt ſunt forte cicadȩ.¶ Alij ꝟo dixerūt,ꝙ apes ⁊ veſpȩ ⁊ id genus faciūt ſonū per alas volādo,q̄ qdem alȩ ſūt ſubtiles,valdeqꝫ velociter agitatȩ in aere ſonāt:qḋ appꝫ in muſca:cum ꝑ alā tenet̃.Mouendo eni aliā alā ſonabit,qm̄ ꝟo illā non mouebit,nō ſonabit.Apes ꝟo magnȩ,vt dicūt,ſonum faciunt non volatu,ſed motu pelliculȩ ſubcinctorij agitatȩ fortiter in aere,vt dictum eſt.

¶ Mouentur aūt oia:ſenſu quodaꝫ ſiue familiari ſiue peregrino in primo ſenſorio,facto.

¶ Mouet̃ aūt omne:aliquo ſenſu facto vel ꝓprio,vel alieno in primo ſenſorio.

Cōmentarium ¶ Scd̄a ſuppō principalis,oē qḋ mouet̃,mouet̃ aliquo ſenſu facto ꝓprio vel alieno,h̄ eſt oē qḋ mouet̃,mouet̃ qꝛ ſentit aliqd aut qḋ eſt ꝓpriū ſenſibile,aut ꝑ accn̄s:qḋ dicit̃ ſenſibile alienū,⁊ extraneū:⁊ hoc facto in p̄mo ſenſorio,qḋ eſt ſenſorium cōis ſenſus/h̄ nō ꝓbat,qm̄ ſatis probauit.

¶ Qꝛ ſi ſomnus ⁊ vigilia partis huiꝰ affectiones ſint:quo in loco,⁊ qua primum particula contingere ſoleant,apertum eſt.

¶ Si ꝟo eſt ſomnus ⁊ vigilia paſſio ꝑtis huiꝰ:in quo qdem loco,⁊ in qua particula prima fit ſomnus ⁊ vigilia,manifeſtum.

Cōmentariuꝫ ¶ Tertia ſuppō,ſi ſomnus ⁊ vigilia ſūt affectiōes p̄mi ſenſorij,ſomnus ⁊ vigilia ſunt p̄mi ſenſorij vt materiȩ ⁊ ſubti.vn̄ dicit.Si ꝟo eſt ſomnus ⁊ vigilia paſſio ꝑtis huiꝰ.ſ.p̄mi ſenſorij,manifeſtū eſt,in quo qdē loco vt in ſubto,⁊ in qua quidē particula p̄ma:vt in mā fit ſomnus ⁊ vigilia:qm̄ huiꝰ primi ſenſorij ſunt,vt materiȩ ⁊ ſubti.Et ꝑꝑ hȩc ꝟba iuniores dixerūt Ari^lem agere de cā māli ſomni ⁊ vigiliȩ:non attendētes ꝙ Ariſtoteles ſupponit hȩc,vt ex his declaret effectiuam cauſam,vt dicemus.

¶ Sūt etiā qui dormiētes reſurgunt,⁊ plȩraqꝫ agūt qualia cū vigilāt,ſolēt:qḋ tn̄ ſine viſione aliqua aut ſenſu ꝯtingere nō pōt.nā ſomnium:quodāmō ſenſuꝫ eſt.Sꝫ de ſomnio:iferiꝰ diſſeret̃.Cur aūt expꝛecti inſomnia meminerint,quȩ ꝟo per ſomnuꝫ q̄ſi vigilātes geſſerint,non meminerint:explicatū in ꝓblematis eſt.

¶ Mouent̃ aūt qdā dū dormiūt,⁊ faciūt multa quȩ vigilātiū ſunt:nō tn̄ abſqꝫ phātaſmate ⁊ aliquo ſenſu.ſomniū eniꝫ:eſt quodāmō ſenſamentū.

Ayuntamiento de Madrid

mentū. Dicēdum eſt aūt poſtea de ipſo. Cur ꝟo ſomnia meminerunt expergefacti, vigilum ꝟo acta nō meminerūt: in ꝓblematicis dcm̄ ē.

Cōmentarius. ¶ Sed cōtra ſcdam ſuppōnē remouet vnū dubiū, dubium ꝟo eſt hoc, qm̄ nōnulli dormiētes mouent̄, ⁊ tn̄ nō ſentiūt, cum dormiāt, ḡ falſum eſt ꝙ oē qd̄ mouet̄, mouet̄ aliq̄ ſenſu prius facto circa primū ſenſoriū. Rn̄det ꝙ lz iſti moueantur nō facto ſenſu exteriori, mouent̄ facto ſenſu interiori: qm̄ facto phātaſmate, ⁊ ſenſu illi⁹ phātaſmatis in ſenſu cōi, vn̄ dicit. Mouent̄ aūt qdam dū dormiūt, ⁊ faciūt multa, q̄ vigilantiū ſunt, qm̄ ſe armis muniūt, ⁊ egtant, ⁊ id gen⁹, nō tn̄ abſq̄ phātaſmate ⁊ ſenſu cōi, cauſa aūt eſt, qm̄ ſomniuz, eſt quodāmō ſenſamētū qd̄daz eſt, vt poſterius dicemus. Tūc ſe excuſat, qm̄ qd̄ fieri ſolet, cur dormiētes cū ſomniant, ſomniorum aliqn̄ meminerūt expgefacti: eorum ꝟo operū, que vigiliū egerūt, nō meminerūt: nō enī recordantur ſe loquutos eē, ſe armis munitos fuiſſe, ⁊ id genus, que vigilum ſunt, excuſat ḡ ſe (⁊ ingt) cur ꝟo ſomnia meminerunt, expgefacti: vigilū ꝟo acta: q̄ ipſi egerūt, cū dormirēt, nō meminerūt, in ꝓblematicis qōnib⁹ dcm̄ eſt. he ſunt ſuppoſitōes. ¶ Uerū aiaduerſione dignū alios aliter dicere: nō enim ꝙ ſuppōnes fecerit Ariſtoteles aſſerūt, ſed Themiſtius velle vī ꝙ Ariſtoteles ꝓbauerit in ſanguineis ſomni ⁊ vigilie effectiuū principiū eſſe cor, vel vitalē ſpūz, qui eſt circa cor. In exāguib⁹ ꝟo, eē ꝓportionale cordi vel ꝓportionale ſpiritui, q eſt circa ꝓportionale cordi, ⁊ ſyll'us Ariſtotelis ſm Themiſtiū eſt iſte id p̄n^m effectiuū ſomni ac vigilie eſt, qd̄ ſenſus ⁊ mot⁹ p̄ncipium eſt, in ſanguineis cor, ⁊ ſpūs, in exāguib⁹ ꝓportionalia, p̄n^m ſenſus ⁊ motus ſunt. ḡ in ſanguineis cor, ⁊ ſpiritus in exanguib⁹ ꝓportionalia ſunt ſomni ⁊ vigilie factiuū p̄ncipiū. Iuniores aūt voluerūt ꝙ Ariſtoteles ꝓbauerit cor eē māle ⁊ ſubiectiuū p̄n^m: qm̄ eſt māle ⁊ ſubiectiuū p̄n^m ſenſus et motus. Que expōnes aptari pn̄t verbis, nō tn̄ facile, vt intelligenti pz. Poſſunt etiā pōnes he ꝯcordari: qm̄ cor bifariā accipi pōt, vno mō, vt eſt mēbrum viuēs ex ſanguine ⁊ ſpiritib⁹ aggregatū, ⁊ hoc pacto eſt principiū factiuū ſomni ⁊ vigilie mediātib⁹ ſpiritib⁹, ⁊ ſanguine, ⁊ ſic itelligit Themiſtius. Alio mō pōt cōſiderari, vt mēbrū abſolute, nō cōſideratis ſpiritib⁹ ⁊ ſanguine, ⁊ ſic eſt ſubtuz ⁊ mā ſomni, et hoc pacto potuerūt itelligere iuniores. Nos ꝟo facili⁹ verba Ariſtotelis ꝯſiderantes, in ſuppōnes illa diſſecauimus, nec ab rōne, qm̄ neq̄ cām mālem, neq̄ cām factiuā explicaſſe eū cernimus. Signū eſt, qm̄ ſtatim in ꝓximo textu dicit [Conſequēs aūt eſt ea: que dicta ſunt: aggredi qb⁹ factis, ⁊ vn̄ p̄ncipiuz paſſiōis fit, vigilādi ⁊ dormiēdi] mō per hec ꝟba innuit ſe nunc velle dicere de factiua cā, poſtq̄ hec ſuppoſita ſunt: ⁊ ita videt̄ ſuppōnes feciſſe: qd̄ mihi cōſonum eſt, qm̄ de factiua ⁊ māli cauſa dicet poſt hec. Siqs tn̄ afficeret̄ expoſitione Themiſtij, poſſet dicere, vt ipſe dicit, ꝙ poſt hec cauſam agentem, ⁊ materialem facilius ⁊ diſtinctius q̄ antea oſtendet: hec ſunt que mihi videntur.

¶ Proximum ab ijs que diximus, eſt: vt qbus factis, ⁊ vn̄ affectionis hui⁹ origo, ſomni inquā ⁊ vigilie ꝓueniat, tractet̄ exponaturq̄.

¶ Cōſequēs aūt eſt ad ea que dicta ſunt: aggredi, qbus factis, ⁊ vnde principiuz paſſionis fit, ⁊ vigilandi ⁊ dormiendi.

Cōmentarius. ¶ Cum poſuit ſuppōnes, nūc exequitur, ⁊ p̄mo reſumit rurſus intētionē, ⁊ dicit. Cōſequēs aūt eſt ad ea, que nūc ſuppoſita ⁊ dicta ſunt, aggredi qb⁹. ſ. cauſis mālibus, vn̄ tāq̄ e cā factiua p̄n^m paſſionis fit, ⁊ vigilādi, ⁊ dormiēdi. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, Themiſtius ꝑ illud ꝟbū [quib⁹] exponit qua motione, nos ꝟo, diximus: qbus. ſ. mālibus cauſis. Eſt aūt mālis cā, vapor, qui eleuatus a cibo actiōe cordis ⁊ ſpirituū, deinde in locū inferiorē defluit inſpiſſatus, ⁊ cor ifrigidans, ⁊ meatus ſenſitiuos, qb⁹ ſenſibilia externa ōferunt̄ ad cor: obturens eſt. Hic enīz vapor mālis cauſa dī a Themiſtio ſuperiori capite. Utrū ꝟo hic vapor ſit mālis cā ſomni, poſtea dicemus. principiū ꝟo effectiuū eſt ſpūs, originale aūt cor ip̄m, nā ſicut ſol ſua luce eleuat vapores ab humidis, ſic cor ſuo ſpū calido, eleuat vapores a cibo. Ergo ꝓponit dicere de vapore, ⁊ de ſpū ⁊ calore, de vapore qdem, vt māli cauſa: de corde ꝟo ⁊ ſpiritu, vt factiua cā. Amplius dicit, ⁊ vn̄ p̄n^m paſſionis fit, ⁊ exponit, qd per paſſionē itelligit, ⁊ lege [et] pro, i. hoc pacto, paſſiōis ideſt vigilādi ⁊ dormiendi, hoc pacto Themiſtius intelligit.

¶ Sane cum animal vbi ſenſum habet tuz primum ali ⁊ creſcere oporteat.

¶ Palam itaq̄ eſt: ꝙ, quoniam neceſſariuz eſt animali: cum ſenſum habet: tunc primo nutrimentum ſuſcipere ⁊ augmentum.

Cōmentarius. ¶ Propoſita intētiōe, nūc exeqtur: ⁊ p̄ reſumit quecūq̄ de nutrimēto dicta ſunt in libello de nutrimento, ⁊ hoc non ab rōne, qm̄ cum cā mālis ſomni ⁊ vigilie ſit vapor eleuat⁹ a cibo, niſi intelligamus ſūmatiz cibū, ac nutrimētuz qd ſint, non poterimus intelligere quomō vapor cibalis eſt cā ſomni, ⁊ qūo vigilie. Reſumit ḡ ꝑ ordinez, omnia necia, q̄ de nutrimēto dicta ſunt, ⁊ que ad ꝓpoſitū valent. Primū igit̄ qd̄ ſumit eſt, ꝙ quā primū aial ſenſuz habz, tūc p̄mo nutrimētū ⁊ augmentū hz. Ex hoc vult habere, quādo aial icipit dormire, ⁊ vult tūc aial incipe dormire, cū nutrimētū incipit ſumere: tunc enī incipit vapor ab illo cibo eleuari: tunc autē icipit nutrimētū ſumere, cuz p̄mo accipit ſenſum: ergo tūc icipit aial dormire, cū p̄muz ſenſuz accipit. ¶ Sz occurres, qm̄ embrium in vtero prius q̄ ſenſum accipit, nutrit̄ ⁊ creſcit: nō ergo ſimul aliqd nutrit̄ ⁊ ſenſum hz. Huius igit̄ dubōnis ſolōnē inuit Themiſtius ꝙ lz embrium prius nutriat̄ ⁊ creſcat, q̄ ſenſuz habeat, ⁊ dormiat, nō tamē, vt animal, ſed vt plāta. Simul enī ſenſuz accipit, ⁊ nutrit̄: cuz nutrit̄, ⁊ creſcit, vt aial, nō autē ſimpl'r. Cū enī ſenſum accipit, tunc nutritur vt aial, ⁊ cum nutrit̄, vt aial, tūc primū ſenſuz accipit, ⁊ cum primo nutrit̄ vt animal, tūc p̄mo dormit.

¶ Sitq̄ alimētū nouiſſimum ſanguineis ſanguis, exanguibus quod ſanguini proportione reſpondet.

¶ Nutrimētum autem eſt omnibus vltimum: ijs quidem que ſanguinem habent: ſanguinis natura, ijs ꝟo que ſanguinem non habent: ꝓportionale.

Cōmentarium. ¶ Scdo reſumit qd nutrimētuz ſit, ⁊ dicit. in aialib⁹ hn̄tib⁹ ſanguinē nutrimētuz eſſe verum ſanguinez. In exanguibus ꝟo id, qd̄ eſt vice ſanguinis. vn̄ dicit. Nutrimētū aūt eſt oībus animalib⁹ vltimū: nō tn̄ eodē modo: ideo dicit. ijs qdē que ſanguinē hn̄t, ſanguinis nā, ijs ꝟo que ſanguinē nō habent, eſt ꝓportionale. ¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet, Ariſtoteles non omne nutrimētū eē ſanguinē, ſed nutrimētū vltimū. Nutrimentū eniz in p̄n° non eſt ſanguis, ſed potētia ſanguis. Nutrimentū enī vltimū, vt Themiſtius ingt, eſt qd̄ poſtremo ⁊ nouiſſime ex decoctione ſubſidet: ⁊ dixit ſanguinis nā, vt inueret, in hn̄tibus ſanguinem id: qd̄ vltimo decoqtur: eſſe vere ſanguinem: nā enī ſanguinis, purus ſanguis dicit̄.

¶ Atq̄ vene conceptacula ſanguinis ſint.

¶ Locus ꝟo ſanguinis vene.

Ayuntamiento de Madrid

Cōmentariuȝ ¶ Tertio reſumit locū ſanguis, ⁊ dicit ꝙ locus ſanguis ſunt venę, ⁊ ꝑ venas, ītelligit tā mobiles, q̄ arterię pulſatiles dicunt: ꝙꝫ īmobiles, q̄ ſanguinē ꝯtinēt nō ita calȝ ac ſubtilē.

¶ Uenarum autem initium cor, id quod ex diſſectionibus perſpici poteſt.

¶ Harum autem principium cor: palam autez quod dicitur eſt ex anathomis.

eſt uenarū [p]rincipiuȝ.

Cōmentariuȝ ¶ Tertio reſumit, ꝙ venę originē hn̄t a corde. ⁊ dicit. Harū aūt principiū eſt cor, ꝓbat hoc ex anathomys ⁊ dicit. Palā autē qȯ nūc dcm̄ eſt, ex anathomis. Uerū de his diximꝰ libello de iuuentute, ⁊ ſenectute. Ibi enī diximus venas quo ad ortū ſimplr̄: oriri a corde, qm̄ ab eo icipiunt, ⁊ vltra non progrediuntur. Quo ꝟo ad ramificationem, oriunt̄ ab epate: quoniā ramificatio incipit ab epate: ⁊ ſic medicos ⁊ philoſophos conſiliauimus.

¶ Cibū vtiqꝫ illū qui per os ingeri ſolet, in loca ſua receptū euaporari in venas, inibiqꝫ mutatuȝ in ſanguinē verti, ⁊ mox principium ipſuȝ adire conſtat. Quę ꝙꝫ in libro de alimento dicta ſunt: nūc tamen repeti oportet, ad hoc vt principia motionis contēplemur, ⁊ quid ſuſtinente parte ſenſitiua ſomnus ⁊ vigilia contingat. Nec eniȝ ſomnus: quęcūqꝫ impotētia ſenſuum eſt, vt diximus. nam ⁊ dementia, ⁊ prefocatio, ⁊ animi defectus: talem impotentiam afferre poteſt.

Diſt. de alimē librum conpoſuit.

¶ Deforis qdē igit̄ alimēti ingrediētis in ſuſceptiua loca: fit euaporatio ad venas, ibi ꝟo permutatū in ſanguinē vertitur, ⁊ vadit ad principiū. Dictū eſt aūt de his, in ijs q̄ de nutrimento: nūc aūt repetēduȝ eſt de ipſis, huius gr̄a vt principia motus ſpeculemur, ⁊ qd patiēte ꝑticula ſenſitiua accidit vigilia ⁊ ſomnus. Nō. n. eſt ſomnus: quęlibet impotētia ſenſitiui, vt dictū eſt. etenī amētia, ⁊ ſuffocatio aliq̄, ⁊ aīę defectio: facit huiuſmodi impotentiam.

Cōmentariuȝ ¶ Quarto reſumit modū generationis vltimi nutrimenti, qui eſt ꝑfectus ſanguis, ⁊ imaginat̄ ꝙ cibus ꝓ ꝑ os ingeratur: deinde igeſtus, ad ſtomachū fert̄: ⁊ ibi iterū igerit̄: hinc per venas, quę ꝑuę ⁊ medię dicunt̄, ſpirat, ⁊ euaporat ſurſum, ⁊ ꝑmeat ad epar: ⁊ ibi iterū digerit̄, hinc tādeȝ per venam magnā ſubit ad cor, ⁊ ibi ſm̄ Themiſtiū vltimo concoquit̄, ⁊ in ſanguinē ꝑfecte cōuertit̄. Deide ꝑ venā paruaȝ fert̄ ad mēbra, ⁊ diſtribuit̄ oībus ꝑticulis, quę nutriunt̄. vn̄ dicit, ⁊ lege igit̄, ꝑ p̄terea hoc pacto. Preterea alimenti deforis ingrediētis ⁊ collocati in ſuſceptiua loca. ſ. in ſtōchum ⁊ inteſtina, euaporatio fit ad venas, quę ſūt in epate, ibi ꝟo permutatū, ⁊ ꝯcoctuȝ, in ſanguinē vertit̄, ⁊ ab eo per venaȝ magnā vadit ad p̄n^m. ſ. cor. Et intelligit per euaporationem motū alimēti ſurſum, quo cibus aſcēdit ad venas exiſtētes in epate: vt Themiſtius itelligit. ¶ Amplius aīaduerte, ꝙ Ariles ait nutrimētuȝ in epate verti in ſanguinem: ⁊ eum ſic verſuȝ ꝓficiſci ad cor: vbi nō clare pȝ, an digeſtio in corde (vt exponit Themiſtiꝰ) an in epate ꝓficiat̄: qm̄ lȝ ſanguis proficiſcat̄ ad cor, nō exponit vtrū ꝓficiſcat̄ ad cor, vt accipiat ibi vltimā perfectionē (vt ſentit Themiſtiꝰ) an vt nutriat cor, ⁊ de altera ꝑte ſpūs fiant, qui per venā ꝑuā diſtribuant̄ ad mēbra ꝓ vltima digōne, quę fit in mēbris, ideo vide, ea quę diximus de re hac libꝰ de iuuētute ⁊ ſenectute. vn̄ qr res hęc nō determiata eſt, ideo Ariles ingt. Dictū eſt aūt de his, in ijs, quę de nutrimēto. At nūc repetēdū eſt de ipſis, hoc eſt at nūc diximus de his, huiꝰ gr̄a, ⁊ ob hāc cām, vt ſpeculemur pricipia motus. ſ. vapoꝝ, vnde ipſi eleuent̄, ⁊ quę illoꝝ cā ſit, ⁊ qd illud ſit, quo patiente ꝑticula ſenſitiua. ſ. ꝓ ſenſorio, qȯ eſt cor, accidit vigilia ⁊ ſomnus. Ergo de his ꝓpterea neceſſariū erat repetere, tum, vt itelligeremus motū vapoꝝ: quo fit ſomnus, ⁊ vigilia, tum ēt, vt intelligeremus qd eſt illō: quo accidit nobis ſomnus ⁊ vigilia ꝓ ſenſorio patiēte. Et aſſignat cām, qm̄ ſomnꝰ fit ex motu vaporū eleuatoꝝ a cibo: qa (vt ingt) nō eſt ſomnus quęlibȝ impotētia ſenſitiui, vt dcm̄ eſt. Etenī amētia, ⁊ ſuffocatio hoc eſt ſtrāgulatio, ⁊ aīę defectio, quę lipopſychia dr̄, facit hꝰ impotētiā: ⁊ tn̄ nō ſunt cauſę ſomni: ſȝ vapores eleuati a cibo, vt dicemus, ſunt cauſa ſomni: q̄re erat neceſſariuȝ repetere de alimēto: vt vapoꝝ motionē itelligeremus: qui ab eo eleuant̄. ¶ Sȝ dubitaret forte quiſpiā cōtra id, qȯ de alimēto repetit, qm̄ nō videt̄ verū oīa mēbra nutriri ſanguie: nutrimur enī ex his: ex qbꝰ ſumus, vt libꝰ de gn̄one dcm̄ eſt, at in nobis nōnulla mēbra ſunt melācholica, alia cholica, alia ſanguinea, nōnulla flegmatica. Igit̄ alia mēbra melancholia, alia cholera, alia ſanguine, alia flegmate nutriuntur. Nō ergo ſanguis eſt oīuȝ membroꝝ alimētū. Dōm ꝙ ſm̄ Ariſtotelē vnus eſt humor in nobis tm̄, cuius tenuior ꝑs cholera: craſſior melācholia, aquoſior flegma, dulcior ſanguis dicit̄. Oēs tn̄ ſunt ſanguis, q̄re craſſiori ꝑte melācholica animalis membra nutriuntur, tenuiori ꝟo cholerica: aquoſiori flegmatica, dulciori ſanguinea: verū de his magna iter phyſicos, ⁊ medicos quęſtio eſt, de qua hactenus.

An ſanguis ſolus nutriat.

¶ Jam ꝟo accidit: vt ⁊ quidaȝ per forte animi deliquium, quippiam imaginarētur. Hoc igit̄ aliquam habet controuerſiam.

¶ Jam autē facta fuit phātaſia: quibuſdā ⁊ defectuȝ animę patientibus fortiter. Hoc igitur: aliquam habet dubitationem.

Cōmentariuȝ ¶ Quęrit aūt hic Ariles vtrū lipopſychia ſit ſomnus. Ueruȝ pro declaratiōe q̄ōnis, aīaduerſiōe dignū, qd Ariles ꝑ amētiaȝ: qd ꝑ ſuffocationē, ⁊ qd per aīę defectionē itelligat. Superiꝰ enī Ariles hęc nō declarauit, ⁊ idigere expōne, ꝑ amētiā igit̄, quę gręce eſt, ἔπνοια, etpnia, Themiſtius deliriuȝ, atqꝫ furorē itelligebat, ⁊ ꝑ deliriū ac furorē, nō oēm demētię ſpēm Themiſtiꝰ itelligit, ſed cū morbū, quē, cū qs patitur: neqꝫ videt, neqꝫ audit, neqꝫ oīno aliquid ſentit. Cuius ſignū affert Themiſtius, ꝙ q hac demētię ſpē laborauerint, in eius corpus ſeuit, dentibꝰ carnē ſuā petēs, quę nō ageret, ſi doloris ſenſuȝ aliquē hr̄et. Per ſuffocationē aūt: ſtrangulationeȝ exponit, quę fit, quoties venę, q̄ gręce phagitides, latine ingulares dicunt̄, ꝯſtringunt̄, ⁊ hoīes ſenſibꝰ ereptis venis illis foris valde appħēſis collabunt̄: huius qdē morbi ſpēs, ab Ariſ πνιγμόσ dr̄, quę forte eſt q̄dā apoplexię ſpēs. per aīę defectionē itelligit Themiſtius morbum, quo qs aīo linquit̄, ⁊ iacet mortuus, quē morbuȝ Ariles lipopſychiā vocat. Ariles ḡ ſumit tāqꝫ per ſe notū, ꝙ demētia ⁊ ſuffocatio, nec ſint ſomnus, nec ſomni cāę: nō enim demēs, nec ſuffocatus dormit, nec demētia, nec ſuffocatio ſomni cauſę eē poſſunt, ideo q̄rit vtruȝ lipopſychia ſit ſomnus, ⁊ videt̄ ꝙ ſic, qm̄ qbuſdā lipopſychiā fortiter patiētibus apparuit phātaſia ſiue phātaſma, cuius recordant̄, poſtqꝫ a lipopſychia liberant̄, mō hęc apparitio nō fuiſſet, niſi qui lipopſychiā patiebat̄, dormiebat, vn̄ dicit. Jā aūt facta fuit phātaſia qbuſdaȝ, qui ⁊ aīę defectū fortiter patiebant̄, Hoc igit̄, aliquā hȝ dubitationē. videt̄ enim hęc ꝯn̄tia valere, phan-

Ayuntamiento de Madrid

taſma appꝛuit ei:q lipopſychiã foꝛtiter patiť:ğ ille doꝛmit.
¶ Nam ſi defectũ aĩo doꝛmire ꝯtingat:ꝯtinget etiã vt imaginatio illa inſomnium ſit. Poꝛro: multa dicũt qui ita vehemẽter tẽtantur, quiqꝫ extinctoꝛum ſpeciem ꝓferunt. De quibus oĩbus eãdem eſſe rationem: putãdum eſt.
¶ Si eni ꝯtingat obdoꝛmire defectionẽ aĩe patientẽ: ꝯtinget vtiqꝫ ſomnium eẽ ⁊ phãtaſma. Multa aũt ſunt: quę dicũt qui vehemẽter aĩo defecerũt, ⁊ q viſi ſunt moꝛtui eẽ. De qb⁹ oĩbus eandẽ eſſe rationẽ: exiſtimandum eſt.

Cōmentariuꝫ ¶ Rñdet, ⁊ vult ꝙ lipopſychia nõ ſit ſomnus, ſꝫ moꝛbi genus, nec cauſa ſomni. ꝓbat, qm̃ ſi lipopſychia eẽt ſomnus, phãtaſma, qđ lipopſychiã patienti appꝫet, eſſet ſomniũ. mõ hoc eſt falſuꝫ, qm̃ multa ſunt, quę dicũt, qui vehemẽter aĩo defecerũt, ⁊ q̃ſi viſi ſunt moꝛtui eẽ, de qbus oĩbus eãdeꝫ eẽ rõnẽ exiſtimandũ eſt. quare cũ hęc nõ ſint ſomnia: nec lipopſychia erit ſomnus, nec ſomni cã, vñ dicit. Si eni ꝯtingat obdoꝛmire defectionẽ aĩę patientẽ, ꝯtinget vtiqꝫ ⁊ phãtaſma, qđ illi apparet, eẽ ſomniũ. deſtruit ꝯñs ⁊ dicit, ſꝫ multa ſunt, quę dicũt, qui vehemẽter aĩo defecerũt, ⁊ qui viſi ſunt eẽ moꝛtui, de qb⁹ oĩbus eãdẽ rõneꝫ exiſtimandũ eſt, ꝙ debẽt eſſe ſomnia: quę cum nõ ſint, nec illud phãtaſma quod apparuit lipopſychitico, videtur ſomnium. ergo nec lipopſychia erit ſomnus, nec ſomni cauſa.

¶ Sed enim, vti iam diximus, nõ omnis impotentia ſentiendi ſomnus eſt.
¶ Sed, vt diximus, nõ eſt ſomnus impotentia omnis, ſenſitiui: ſed ex euapoꝛatione circa nutrimentum paſſio ſit hęc.

Cōmentariuꝫ ¶ Exponit nũc qd ꝓpꝛie ſomnus ſit, ⁊ vnde ꝓpꝛie fiat, ⁊ ſic patebit lipopſychiã nõ eẽ ſomnũ, neqꝫ ſomni cãm: patebit etiã nullũ moꝛbũ, aut moꝛbi accñs eẽ ſomnũ. ⁊ dicit. Sꝫ, vt diximus, nõ eſt ſomnus q̃libet pꝛimi ſenſitiui impotẽtia, ſꝫ ea paſſio, atqꝫ impotentia hęc ſomnus eſt, quę ex euapoꝛatione circa nutrimentuꝫ ſit, hoc eſt pꝛopꝛie ſomnus eſt impotentia facta ab euapoꝛatione eleuata a cibo.

¶ Sꝫ ea ſolũ quã diuapoꝛatio cõmittit alimenti. qđ eni ſurſuꝫ halat: quadãtenus attolli, deinde regredi ac refluere iſtar Euripi neceſſe eſt. nam aĩantis cuiuſqꝫ calidũ: in ſublime nã fertur. at vbi eo loci ſubuectũ eſt: mox vniuerſuꝫ recipꝛocat, ac deſcendit. Quãobꝛẽ: ſomn⁹ maxime poſt cibũ fieri ſolet: tũc eni copioſus humoꝛ ⁊ coꝛpulẽtus: ſurſum cõmeat. Qui cũ cõſiſtit: caput aggrauat, ⁊ addoꝛmiſcere facit: cũ ꝟo iam deſcẽdit, ⁊ recipꝛocãdo caloꝛem repulit: tuꝫ ſomno ſepultũ iacet doꝛmitqꝫ aĩal.
¶ Neceſſe eni qđ euapoꝛatur: aliquo vſqꝫ impelli, deinde ꝯuerti ⁊ ꝑmutari ſicut Euripuꝫ. calidũ eni cuiuſqꝫ aĩalium: ad ſuperioꝛa natuꝫ eſt ferri. cũ aũt in ſuperioꝛib⁹ locis fuerit: multũ ſimul iteruꝫ reuertiť, ferturqꝫ deoꝛſum. Et ideo: maxime fiũt ſomni, a nutrimẽto. nã repẽte tũc multa humiditas ⁊ coꝛpulenta: ſurſum ferť. Cõſtãs igiť: grauat, ⁊ facit doꝛmitare: cũ ꝟo deoꝛſuꝫ fluxerit, ⁊ reuertẽdo repulerit caloꝛẽ: tũc fit ſomnus, ⁊ animal doꝛmit.

Cōmentariuꝫ ¶ Pꝛobat qđ dixerat, ⁊ exponit modum, quo fit in nobis ſomnus: vbi attẽtione dignũ ꝙ aſſumpto cibo per caloꝛẽ a coꝛde oꝛiginalr̃ defluentẽ cibus ꝯcoquiť, in qua decoctione illius cibi fit q̃daꝫ euapoꝛatio, quę ꝑꝑ tenuitatẽ ⁊ caliditatẽ, ⁊ leuitatẽ aſcẽdit nãliter ad cerebꝛũ, vbi infrigidať frigiditate cerebꝛi, ⁊ iſpiſſať ad modũ nubis, vapoꝛ ğ ille ſic frigefactus, ⁊ iſpiſſatus ob ſui grauitatẽ deſcẽdit, ⁊ qdẽ ꝑ eaſdem venas ꝑ quas caloꝛ nãlis a coꝛde ad cerebꝛũ, ⁊ ſpũs aĩales ꝑmeãt, deſcẽdẽs ꝟo obuiãs caloꝛi ⁊ ſpũi coꝛdis, diffundit ſe ad ꝑtes exterioꝛes coꝛpoꝛis, ⁊ repellit caloꝛem et ſpũs coꝛdis ad loca coꝛdis ⁊ epatꝭ, ⁊ ſtomachi, vt. vꝫ. maioꝛ caloꝛ vigeat in locis digeſtiuis. At in tali reuerſiõe, qua caloꝛ, ⁊ ſpũs reuertiť ad coꝛ ⁊ epar, ꝯtingit ꝑ̊ ꝙ oꝛgana ſenſitiua exterioꝛa careãt caloꝛe ⁊ ſpiritib⁹ ſufficiẽtib⁹ ad ſentiẽdum, ⁊ ꝯtingit, ꝙ ꝑꝑ vapoꝛes, qui frigefacti ad illa diuerterũt, facta ſit obturatio tanta, vt nõ poſſint ſpẽs venire ꝑ illas vias ad cerebꝛũ, ⁊ ſic nec ad coꝛ: ⁊ ita nec ad ſenſuꝫ cõeꝫ veluti nubes ꝓhibet diffundi lumen ſolis a ſuꝑioꝛi loco ad terrã (vt Auerroes inqt) ⁊ ita cõis ſenſus nõ põt ſentire ꝑꝑ hoc impedimẽtũ ſenſibilia exterioꝛa: ⁊ per hũc modum ſit ſomnus: nã tũc ſenſus cõis vacat ab ipſis ſenſationib⁹ ſenſibiliũ exterioꝝ: ⁊ qm̃ iſte vapoꝛ eſt grauis, cũ remeat ꝑ venas, aĩal grauat. Ex his ſequiť duplici de cauſa fieri ſomnũ. ꝑ̊ma qdem eſt ꝑꝑ pꝛiuationem ſpirituũ, qui nõ pñt venire ad oꝛgana exterioꝛa, ꝑꝑ oppilationẽ factã in illis a vapoꝛe frigido ⁊ ſpiſſo. 2ª ꝟo eſt, ꝑꝑ vapoꝛem oppilãteꝫ trãſitum ſpẽruꝫ ſenſibiliũ ab extra ad cerebꝛuꝫ: hũc modũ expoſuit Themiſtius. vñ Ari^les^ inqt. Neceſſe eni qđ euapoꝛať: aliq̃ vſqꝫ impelli. ſ. ad cerebꝛũ, vbi cõuertiť in nubẽ craſſam et grauẽ, ⁊ ſpiſſam. Deide neceſſe eſt conuerti, ⁊ ꝑmutari a cerebꝛo ad coꝛ per eaſdẽ venas ꝑ quas ad cerebꝛũ caloꝛ ⁊ ſpiritus mouenť: veluti Euripus, qui moueť a deoꝛſum in ſurſum, ⁊ eꝯ̃rio. Qꝛ aũt illud qđ euapoꝛat, ſurſum moueať: declarat, ⁊ dicit. Calidũ eni cuiuſqꝫ aĩaliũ, ad ſuꝑius ſua leuitate natũ eſt ferri. cũ aũt in ſuꝑioꝛibus locis fuerit, vꝫ, in cerebꝛo, infrigidať, ⁊ inſpiſſať: ⁊ ſic multũ ſimul iteruꝫ reuertitur: ferturqꝫ deoꝛſuꝫ per eaſdẽ venas per quas ſpũs ⁊ caloꝛ ad cerebꝛũ feruntť. tũc cõplendus eſt modus, ⁊ dõm ꝙ cũ in deſcenſu obuiet calido, talis vapoꝛ ſic inſpiſſat⁹ diuertitur ad oꝛgana exterioꝛa meatus illoꝝ obturando: ⁊ repellit caliduꝫ ꝓ magna parte ad epar, ⁊ ad coꝛ, ⁊ ad loca digeſtiua, vt melius ſit digeſtio. Hinc cõcludit, ꝙ ſomni maxie fiunt a nutrimẽto. Cuius cãꝫ affert, qm̃ aſſumpto cibo, virtute caloꝛis coꝛdis multa humiditas, ⁊ coꝛpulẽta ſurſuꝫ fertur, ⁊ in cerebꝛũ ꝑtingit, ibi igiť conſtans, ⁊ frigefacta: ac inſpiſſata grauat cũ ad mẽbꝛa per venas meat, ⁊ facit doꝛmire. Cũ ꝟo deoꝛſuꝫ fluxerit, ⁊ reuertẽdo repulerit caloꝛeꝫ ad loca digeſtiua, aĩal doꝛmit: duplici, vꝫ, de cã, ⁊ ſubtractione ſpirituũ ab ipſis locis ſenſuũ, ⁊ oppilõne impediente ſpẽrũ tranſituꝫ. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet Ari^les^ intelligit ꝑ Euripũ, fretũ, hoc eſt mare anguſtũ, qualis eſt Euripus tauro minitanus in Sicilia: ⁊ alter in Euboea. Sed circa ea, quę dicta ſunt, pꝫ ſm Ari^lem^ aliquẽ in lipopſychia cõſtitutũ videre quędã, quę phãtaſmata dicũtur, idcirco nõnulli ꝑperaꝫ ꝟba Ari^lis^ intelligentes dixerũt Ariſtotelẽ per lipopſychiã intellexiſſe extaſim, ſiue raptũ, vbi inferę vires, et ſenſuales ſopiunť, ſupera ꝟo aię vis attollitur: cui ſic elatę multa archana reuelanť. huius opionis fuit Plinius 7° hyſtoꝛię nãlis, qui exẽplo Hermotini claçomeni aĩam coꝛpoꝛe relictã erraſſe tradit: quę poſtea ad coꝛpus rediẽs multa pꝛędixit, ſed ꝙ lipopſychia non ſit exteſis ſiue raptus. ꝑ̊ ꝓbatur: ꝙ lipopſychia ſm Gal. eſt moꝛbi genus, qđ viriũ im/

De extaſi raptu lipopſychia

becillitate plerūq ꝯtingit, aut nimia inedia: aut morbi diu-turnitate. at extaſis ſine morbo accidit. Preterea lipopſy-chia / ⁊ bonis ⁊ malis indifferēter accidit, extaſis aūt nō niſi viris virtute ⁊ oī ſanctitate ꝓcipuis. Amplꝰ extaſis in ma-gnarū rerū reuelatiōibꝰ fieri ſolet, vt his qōnibꝰ aureliꝰ Au-guſtinus īqͭ, q̄s in libͦ Geneſeos ꝯfecit, lipopſychia ꝟo ac-cidit nulla rerū reuelatiōe cogēte ad hęc in extaſi: q̄ ꝓdicū-tur, nūꝗ fallere viſa ſūt. Phātaſmata aūt q̄ in lipopſychia accidūt, temere atq fortuito aliqͩ ꝑſagiūt. Hinc Platonis error explodit̄. Plato enī aīaꝫ in lipopſychia ⁊ ſomno me-liꝰ intelligere, ⁊ futura videre q̄ꝫ in vigilia cēſet. Mouet̄ ex eo, ꝗa putauit aīam plenā eē ſpēbꝰ, ortāq eē oībꝰ ſcientiis abūdaꝫ, īpediri aūt corporis mole, ⁊ qua cū exhit̄ impedi-mēto ablato meliꝰ ītelligit, ⁊ futura certiꝰ ꝑſpicit: qͦd ꝗdem ficticiū eē ꝓbat obſeruatio, nā ꝗ extaſim, ac raptū paſſi ſūt, nūꝗ niſi vera ꝓdixerūt. Lipopſychiatici ꝟo ⁊ dormiētes, nō niſi caſu (vt īqͭ Ariˡᵉˢ) vera ꝑſagiūt. ¶ Ulteriꝰ q̄rit̄ q̄ cauſa ſomni ⁊ vigilię ſit vapor eleuatꝰ a cibo. Rn̄dit The-miſtius ꝙ vapor ſit mā ſomni ⁊ vigilię: vt pꝫ cap. 9. Alii di-cūt ꝙ eſt cā factiua / qm̄ ſui pn̄tia in viis ſenſitiuis eſt cauſa ſomni, ſui abſentia ab illis eſt cā vigilię. Ego ꝟo dico ꝙ ſic in gn̄atiōe pluuię ſol ⁊ calor cęleſtis, ⁊ vapor ſūt cauſę plu-uię, ſic in gn̄ōne ſomni cor, ⁊ calor / ⁊ vapor ſūt cauſę ſomni, cor qdē cauſa v̄lis, calor ꝟo cā eleuās vapores, ⁊ vapor cā māl̄. ¶ Uex aīaduīte ꝙ cā māl̄. Unoͦ accipit̄ ꝓ cā ex q̄ ali-qͩ fit tāq ex pte īexn̄te, ⁊ ſic ſomnꝰ ⁊ vigiͣ nō hn̄t cāꝫ mā-lē, cū ſint accn̄tia: q̄rū nō ē mā ex q̄. Alioͦ accipit̄ ꝓ cā māl̄i in q̄: ⁊ ſic cor, ⁊ ꝓmū ſenſoriū eſt cā mālis ſomni ⁊ vigilię: ⁊ nō vapor. Tertio accipit̄ ꝓ oī cā corꝑea, e qua aliͦ pendet: q̄uo medici humorē dicūt eē mām febris, ⁊ cām illiꝰ mālē, quę reuera eſt effectrix cā: ſꝫ qm̄ oē corporeū / e quo aliͦ pē-det, in quocūq gn̄e cauſę vocant mām, iͦ humor dī mā fe-bris: ⁊ cā hoc pacto mālis, diſtiguit̄ ꝯ cām imālē, q̄uo dici-mus dolorē eē mālēꝫ, qm̄ eiꝰ cā eſt humor, ⁊ imālē, qm̄ eiꝰ cā eſt q̄litas ſine humore. Tūc dico ꝙ loquendo ſm̄ modū lo-quēdi medicoꝝ vapor eſt cā ſomni ⁊ vigilię mālis, qm̄ eſt cā corporea / e qua pēdet ſomnus, ⁊ vigilia: ſui enī pn̄tia cor-porea vapor meatus ſenſitiuos oppilās ſomnum efficit, ſui abſentia vigiliā cauſat. Scd̄m ꝟo modū loquēdi ph̄oꝝ, va-por ſui pn̄tia eſt cā ſomni effectrix, ſui abſentia cā vigilię re-mouēs ꝓhibēs: ⁊ ſic pn̄t opiones cōſiliari. 3ͦ q̄rit̄ dato ꝙ va-por ſit cā ſomni effectrix ſm̄ modū loquēdi ph̄oꝝ, vtrū ſit effectrix cā ꝑ ſe, an ꝑ accn̄s. Dōm ꝙ cā effectrix per ſe vno mō accipit̄, vt diſtiguit̄ ꝯ cām fortuitā ⁊ caſualē. Alio mo-do ꝓ cā vniuoca: q̄ agit ſm̄ ꝓpriā itentionē agēdo ſuū effe-ctū. Tūc dico ꝙ loquēdo de cā ꝑ ſe ꝓma rōne, ſic euapora-tio eſt cā ꝑ ſe: qm̄ non eſt cā ſomni fortuita, ac caſualis, qm̄ poſita euaporatiōe in viis ſenſitiuis vtpl̄m ſequit̄ ſomnꝰ, ⁊ remota ab illis, vtplurimū ſeqͭur vigilia. Loquēdo ꝟo de cā per ſe vniuoca q̄ agit ſm̄ ꝓpriā intētionēꝫ, ⁊ q̄ eſt vniuo-ca effectui: ſic euaporatio eleuata a cibo, nō eſt cā ꝑ ſe, ꝓ ꝗa vapor non eſt ꝗd vniuocū cū ſomno, neq cū vigilia. 2ͦ qꝛ vapor nō ꝑ ſe intēdit ſomnū ſui pn̄tia, nec vigiliā ſui abſen-tia: vt enī vapor eſt frigidus, ꝑ ſe intēdit īfrigidare, vt ḡuis, per ſe intēdit moueri deorſuꝫ, ⁊ qm̄ ad motū vaporis deor-ſuꝫ ſeqͭur oppil̄o viarū ſenſitiuaruꝫ, ideo ꝑ accn̄s eſt cā ſo-mni. 3ͦ qm̄ ſomnꝰ eſt ꝓuatio: mō ꝓuatio nō eſt effectus ꝑ ſe intētus a nā. Ex quo ſeqͭur ꝙ ſit cā ꝑ accn̄s, inq̄ꝫtū ad eius deſcēſuꝫ ſeqͭur cā per ſe, qm̄ ad eiꝰ deſcēſum ſequit̄ cōuētꝰ caloris ⁊ ſp̄ūuꝫ ad cor, ⁊ ad loca digeſtiua: ⁊ ſic inquātuꝫ ad ſui deſcēſuꝫ ſeqͭur receſſus ſp̄ūum ſenſitiuoꝝ a viis ſenſiti-uis eſt cā ſomni. Sui ꝟo abſentia eſt cā acceſſus ſp̄ūum ad illas, ⁊ ſic eſt cā vigilię. Ex his vlteriꝰ pꝫ cerebrū eē cāꝫ per accn̄s ſomni q̄tenus ſui friditate eſt cā frigiditatis, ⁊ ſpiſſi-tudinis ⁊ grauitatis vapoꝝ, veluti media regio eſt cā ꝑ ac-cidēs pluuię. His ſtātibꝰ: pꝫ ꝙ illa īpotētia ſentiēdi: q̄ ꝓfici-ſcit̄ ab humore, vt in febribꝰ, ⁊ aliis morbis, quā arabes ſu-beth appellāt, nō eſt ſomnꝰ, ſꝫ ſtupor, qui eſt / aut morbus / aut accn̄s morbi. Somnꝰ enī īpotētia ſentiēdi eſt, q̄ a ciba-li euaporatiōe ꝓficiſcit̄: q̄ ꝟo nō a cibali euaporatione ꝓce-dit, nō ſomnꝰ, ſed ſtupor eſt, vel ęquoce ſomnꝰ. Hinc illa ī-potētia ſentiēdi q̄ accidit in ꝓncipiis febriū: non ſomnꝰ, ſed ſtupor eſt: nō enī ab ipſa euaporatione cibali naſcit̄: ſed ab humore effumāte ad caput a calore nāli conuerſo in febrē / eleuato. Ariˡᵉˢ enī amētiaꝫ, ſuffocationē, lipopſychiā, ⁊ cęte-ra id genus nō ſomnos, nec ſomni cāꝫ putauit, ſed morbos argumēto ꝙ nō a cibali euaporatiōe ꝓficiſcunt̄: ſed ab hu-morali effumatione. ḡ talia non ſomni: ſed vel equiuoce ſo-mni dicant̄. Si enī impotētia ſentiēdi, quę nō a cibali eua-poratiōe ꝓficiſcit̄, poſſet eē ſomnus apoplexia, epilepſia, li-popſychia, amentia, ⁊ id genus, ſomni eē poſſent, cū ſint im-potētię ſentiendi ab humorali euaporatōe ꝓficiſcētes. Quę non aīaduertentes medici trudunt̄ ad aniles fabellas: veꝝ de his poſtea. ¶ Sꝫ dubitabis, qm̄ obſeruatio docet aliq̄s per vnū diem cibū non aſſumpſiſſe: ⁊ tn̄ ſcd̄o die nullo etiā cibo aſſumpto viſi ſunt dormire, nec rōne humoris, nec ra-tione morbi. Dicerē hunc ſomnuꝫ euenire ex defectu natu-rę, nam ꝓpter defectum cibi / cor ⁊ mēbra interiora fuiſſent depauperata ſpiritibꝰ, cum defectu nutrimēti nulla inſtau-ratio facta ſit in eis. Propterea nāliter pro cōſeruatiōe eo-rum, etiā nulla facta reꝑcuſſione calidi ab euaporatione ci-bali ſpiſſa deſcēdente, nā principaliter intēdens conſerua-tionē principaliū reuocaret calorem ⁊ ſp̄ūs ab organis ſen-ſitiuis exterioribꝰ ad cor, ⁊ ſic ſaltē paruo tēpore ſomnꝰ fie-ri poſſet, qui eēt potius defectu naturę, q̄ꝫ additione natu-rę. Tūc diceret Ariˡᵉˢ hūc ſomnū non eſſe ꝑfectum ſm̄ rō-nem ſomni cōpletam, ſed ſm̄ incōpletaꝫ ſomni rōnē: ⁊ for-taſſe ęquiuoce: qm̄ nō eſt verus ſomnus niſi ſit aliq̄ cibalis euaporatio ad cerebrū, q̄re eſt q̄dam paſſio ſomno ſil̄is.

¶ Hęc aūt: vel ſomnifica ipſa īdicant: oīa eniꝫ, ſiue poculenta ſint, ſiue eſculenta, grauedinem capiti adferunt: vt papauer, mandragoras, te-metum, lolium.

¶ Signū aūt hoꝝ: ⁊ ſomnifera: oīa enī graue-dinē capitis faciūt: ⁊ potabilia ⁊ comeſtibilia: vt opiū, mādragoras, vinum, ⁊ lolium.

¶ Ariſtoteles (vt placet Themiſtio) nō oſtēdit hic ſomnū fieri vaporatione cibi, vt quidā intelligūt, ſed ꝙ humentia ⁊ corpulētia genera ciboꝝ grauedinoſa capiti ſint: ⁊ hoc eo indicio / ꝙ ꝗbus ineſt vis ſomnifera, capiti grauedineꝫ affe-runt, ⁊ grauē ſomnū. Uel dōm ꝙ cum Ariſtoteles demon-ſtrauit ꝙ cibꝰ ſui euaporatione corpulēta ſomnū efficiat, h̄ probat nūc a ſigno ſomnificoꝝ, quę quia magis vaporoſa ſunt, ⁊ corpulētiorem vaporem faciūt, maiorē ſomnū cau-ſant. vn̄ dicit. Signuꝫ aūt hoꝝ quę dicta. ſ. ꝙ cibus euapo-ratione ſui corpulēta ſomnus faciat, ſunt ⁊ ſomnifera: q̄ ꝗa euaporatione corpulēta abūdant, oīa grauedinē capitis fa-ciūt, hoc eſt ſomnum grauē: ⁊ hoc craſſitudine eius humo-ris, qui ſurſum reſpirat: ⁊ potabilia, ⁊ comeſtibilia, hoc eſt ſiue potabilia ſint, ſiue comeſtibilia. De comeſtibilibꝰ ſunt, opium, mādragoras, ⁊ loliū, de potabilibus ꝟo eſt vinum. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, opium gręce eſt μήκων, latine papauer, eſt autē opium ſuccus cuiuſdā papaueris thebai-ci īſpiſſatus, qui eſt valde ſomnificus. Mādragorę ꝟo duę ſunt ſpecies (vt Columella īqͭ) candida quę mas videt̄, ⁊ nigra: quę fęmina dicit̄. hęc ſomnifera ſunt comeſtione, ⁊ olfatu: lolium aūt eſt herbę genus, ⁊ vulgo çiçania dī. vnde Horatius. Eſſet ador, loliūq meliora relinquens,

De vapore quo causa ſomni.

Cōmentariuꝫ

Ayuntamiento de Madrid

¶ Ad hunc item modum affecti videnẗ, qui ſoporātur dormitātq;: q̄a nec caput erigere, nec palpebras attollere queunt.

¶ Et qui deorſuʒ ferūtur, ⁊ dormitāt, h̄ videnẗ pati: ⁊ nō p̄nt leuare caput ⁊ palpebras.

Cōmentarius ¶ Scđo idem ꝓbat ab alio ſigno, qm̄ qui dormiūt grauedine vapoꝝ, qui deſcēdūt a cerebro ad membra, ⁊ ad palpebras nō poſſunt leuare caput. vñ dicit. Et q̄ deorſuʒ feruntur, ⁊ dormitāt, h̄ videnẗ pati. ſ. euaporationē corpulentā ⁊ grauē, ⁊ ꝑ qm̄, nō p̄nt leuare caput, ⁊ palpebras corpulentia ⁊ pōderoſitate vaporum a cibo eleuatoꝝ. ¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet, ꝟbū poſteri⁹ eſt expoſitiuū p̄oris ꝟbi: h̄ pacto ⁊ qui deorſuʒ ferunẗ, hoc eſt, qui dormitāt, h̄ videnẗ pati.

¶ Et maxie a cibis: ſomnus talis extat: tūc eniʒ multa exhalatio confit.

¶ Et poſt cibaria maxime: talis ſomnus: multa enim: que a cibis: euaporatio.

Cōmentarius ¶ Qꝛ cib⁹ ſui craſſa euaporatione ſomnuʒ faciat. Probat 3° ſigno, qm̄ poſt cibaria ſomnus ſic grauis maxime accidit, vt in prima nocte, quoniā tunc multa ⁊ magnitudine, ⁊ numero eſt a cibis euaporatio.

¶ Preterea: a fatigationibus nōnullis: nā fatigatio: colliquādi vim obtinet: colliquamentuʒ autem: vicem incocti alimenti, niſi frigiduʒ ſit, preſtare ſolet.

¶ Amplius aūt: ⁊ ex laborib⁹ q̄buſdaʒ: nam labor q̄dē: colliquatiuū: colliquamē ꝟo: fit quēadmodum nutrimentum indigeſtum, ſi nō frigidum ſit.

Cōmentarius ¶ Quartū ſignū hic ponit, ⁊ ſumiẗ a labore, ⁊ dicit. Ampli⁹ aūt ⁊ ex laboribus q̄buſdā, ſomnus fit, ⁊ Themiſtius ꝑ laborē fatigationē exponit, eſt aūt fatigatio nō mentalis, ſed corporeus labor. Et fortaſſe dixit [q̄buſdā] q̄a non ex mentalib⁹, ſed ex corporeis laborib⁹ ſomnus fit: ⁊ illō ꝟbuʒ ex ꝓ poſt itelligit. q. d. poſt labores corporeos. Cui⁹ cām affert, naʒ labor corporeus p̄tes corporis diſſoluit, ⁊ ita facit multos vapores aſcendere a p̄tibus corporis eliquatis, ac diſſolutis, veluti a nutrimēto, qm̄ nutrimētū eſt indigeſtum ⁊ icipit digeri, ⁊ calefieri, vñ dicit. Nā labor q̄dem, colliq̄tiuuʒ eſt p̄tiū corporis ita, vt ex eo fiāt humores colliquati q̄ſi vnū colliquamē, colliquamē ꝟo ex illis factū fit, quēadmodū nutrimentū indigeſtū ſi nō frigidū ſit, qm̄ nutrimentuʒ frigidū nō euaporat, ſed calidū, mō colliquamē illō eſt veluti nutrimētū calidū, e quo fit multa euaporatio. Quare cū labor corporeus colliq̄men efficiat, ⁊ colliq̄mē eſt vt cibus vaporē faciens, ⁊ ſomnum, ſequiẗ vt cibus ſui euaporatione ſomnuʒ faciat.

Dubiū ¶ Sʒ dices colliq̄men illud ex humoribus cōſtās nō eſt cibus: ḡ ſomnus accñs euaporatione illius nō eſt ſomn⁹. Cādauenſis ⁊ Britānicus nō ignari ph̄ie peripathetice pariter ſentiūt Ariſtotelem nō loqui de labore corporeo ſimpl'r: ſed qui fit poſt aſſumptū cibū. Cuʒ eni labor corporeus, cū nō fuerit nimis reſolutiuus virtute mot⁹ fortificet calorē nālem, ⁊ ſic facit, vt cib⁹ digeraẗ, ⁊ copioſi⁹ effumet. ¶ Sʒ reuera hec expō eſt cōtra ꝟba Ariſtotelis, ⁊ contra Themiſtiū. Themiſtius eni imaginaẗ ꝑꝑ laborem humores viſcoſos in corpore ꝯtentos liquefieri aucta ꝑ laborē caliditate, ⁊ ex illis liquefactis fieri vnū colliquamētū q̄ſi incoctū alimentū, ꝙ ſi non eſt frigidū euaporat, ⁊ ſic facit ſomnū: ⁊ ſic ſm̄ Themiſtiū Ariſtoteles vult fieri ſomnum ab euaporatiōe eleuata ab illo colliquamēto calido, q̄ſi ab icocto cibo: ⁊ inde fieri ſomnū: ⁊ q̄dem potiſſimū ſi in corꝑe adeſſent humores viſcoſi ſuꝑflui. Propterea videẗ mihi, ꝙ ſomnus qui fit ab euaporatiōe colliquamenti, non verus ſomnus, ſed q̄daʒ paſſio ſiſis ſomno: ⁊ diciẗ equoce ſomnus, vtiẗ autē Ariſtoteles ſomno equoce ad verificanduʒ cām ſomni vniuoce dicti, vt innuat quaſi a ſimili, ꝙ ſicut ab illa colliq̄mēti euaporatiōe fit: quedā paſſio ſimilis ſomno, ſic quoq; ab ipſi⁹ cibi euaporatiōe fit verus ſomnus. Solū eniʒ vult hic, nec verū, nec ſiſileʒ ſomnū fieri poſſe ſine euaporatōe.

¶ Quidā etiam morbi, hoc idem faciūt: qui ab humido ⁊ calido excremento proueniūt: quēadmodum in febre ⁊ lethargo euenit.

¶ Et egritudines quedam, illud idē faciunt: q̄cūq; a ſuperfluitate calida ⁊ humida: vt accidit febricitantibus ⁊ lethargicis.

Cōmentarius ¶ Quintū ſignū ſumiẗ ab egritudinib⁹: quarū mā eſt calida ⁊ humida. In his eni ꝑꝑ multas euaporationes aſcēdentes ab hꝰ mā, accidit multus ſomnus: humidū enim eſt mā vapoꝝ, calidiuʒ ꝟo factiua cā. ¶ Sʒ dices impotētia ſentiendi cauſata ab euaporatiōe humorali nō eſt ſomnus, vt probauit Ariſtoteles ſuꝑius, dōm ꝙ ad oſtēdendū ꝓpoſituʒ noſtrū ſatis eſt, vt ſit ſtupor, qui eſt q̄daʒ paſſio ſiſis ſomno: qm̄ vult habere ꝙ quēadmodū ſtupor ⁊ lethargus nō accidunt niſi vaporatione facta ab aliquo: ſic verus ſomnus non accidit, niſi vaporatione facta a cibo.

¶ Itē: prima etas: nā pueri alto ſopore ꝑmuntur: q̄a alimētū oē ſurſum reſpirat. Cuius rei ſignū eſt: ꝙ ꝑ id etatis, ſuꝑiora ꝓportione iferioꝝ maxia ſunt, q̄a incremētū illo ꝯtēdat.

¶ Amplius aūt: prima etas: pueri eni dormiūt vehemēter: eo ꝙ nutrimētū ſurſū ferẗ oē. Signum autem: ꝙ magnitudo ſuperiorum excedit ad inferiora in prima etate, eo ꝙ ad hec fiat augmentum.

Cōmentarius ¶ Sextū ſignū ꝙ ſomnus fiat euaporatione cibali eſt, quoniā in prima etate fit multus ſomnus vt in pueris, nam (vt Themiſtius exponit) alimētum ea etate oē, vel pro maiori ſui p̄te ſurſuʒ halat. vñ dicit. Amplius aūt, p̄ma etas: ſubaudi nobis ſigno eſt, ꝙ ſomnus fiat ab euaporatōe cibali: pueri eni dormiunt vehemēter: eo ꝙ ea etate nutrimētum ſurſuʒ ferẗ oē, aut ſaltē pro maiore ſui parte. ¶ Sʒ dices nutrimentū non facit dormire, ſed euaporationē eleuatā a nutrimento. ḡ dato ꝙ ea etate nutrimētum pro maiore ſui parte feraẗ ſurſum, nō erit ſignum multi ſomni. Dōm, ꝙ ſi nutrimētum in ea etate ſm̄ ſubam ſurſum ferẗ, eſt ſignū, ꝙ etiā vapores eleuati ab eo magis ſurſuʒ ferunẗ, cū ſint leuiores nutrimēto. Qꝛ autē etate illa nutrimentū pro maiore ſui p̄te ſurſum feraẗ, ꝓbat Ariſtoteles a ſigno, ⁊ ſignū auteʒ eſt, ꝙ magnitudo ſuperioꝝ in pueris ⁊ in p̄ma etate excedit ad inferiora. Hoc eſt ꝙ magis creſcūt in partib⁹ ſuperis q̄ȝ inferis, eo ꝙ ad hec fiat augmētuʒ, at cū etas illa augmētatiua maxime ſit, nō ab rōne ſuꝑiora magis creſcunt. ¶ Sʒ dices in iuuēta eſt maior caliditas: ḡ maior cibi euaporatio fit in iuuenta q̄ȝ in pueritia, dōm ꝙ an calidum ſit intenſius in iuuene q̄ȝ in puero, hec queſtio eſt ꝓblematica, ⁊ nūc omittenda. Dato tñ ꝙ in iuuene calidū ſit maius, humiduʒ eſt minus, ⁊ ſic priuatione materie vaporabilis eſt illa etas min⁹ vaporoſa. Calidū ꝟo puerile, dato ꝙ nō ſit ita intenſum ſicut calidū iuuenile, eſt ſufficiens ad eleuādū vapores. Preterea calidū iuuenile dato ꝙ eleuaret vapores magis, etiaʒ magis illos reſoluit, vt calor eſtiuus. Et ſic pʒ ſolutio.

Ayuntamiento de Madrid

¶ Nec alia de cauſa: morbo comitiali obnoxij ſunt: is eniꝫ morbus: perſimilis ſomno eſt. Et idcirco: huiuſce peſtis exordiũ, plęriſqꝫ ꝑ quetẽ accidit. qui poſtea dũ dormiunt, ea corripi ſolent: dũ vigilant, non ſolẽt. Cum eniꝫ larga ſpiritus copia in ſublime efferť: vbi rurſuꝫ deſcẽdit, venas extumefacit ⁊ inflat, quibꝰ meatũ ſpirabilem comprimit atqꝫ intercludit.

¶ Propter hanc ꝟo cãm: ⁊ epileptici fiunt: ſimile eniꝫ eſt ſomnus: epilepſi. Et ideo: accidit multis principiũ huius paſſionis, dormiẽtibꝰ: ⁊ dormiẽtes quidem, capiũtur: vigilãtes ꝟo, nõ. Cũ enim multus fertur ſpũs ſurſuꝫ: deſcẽdẽdo rurſuꝫ venas tumefacit, quibꝰ coarctat porum quo reſpiratio fit.

Cõmentariuꝫ

¶ Scdm Themiſtiũ Ariles hic digrediť: nõ tñ extra ꝓpoſitum, ſed ex dictis: oſtẽdit eni pueritiã eẽ ętatẽ aptiorem cęteris morbo comitiali, ꝑꝑ eãdeꝫ cãm, qm̃ illa ętas eſt multoꝝ vapoꝝ petẽtiuꝫ ſurſum: ex qbꝰ infrigidatis accidit oppilatio in vijs ſenſuũ, ⁊ ſic fiũt epileptici. vñ dicit. Propter hãc ꝟo cãm, pueri ẽt epileptici fiũt, hoc eſt morbo caduco laborãtes, nã ſomnus eſt ſilis epilepſię, ⁊ ſimilitudo eſt (vt Themiſtius inqt) qa ⁊ qui dormiũt, ⁊ qui epilepſiã patiũtur, q̃ſi aĩa ablata, ⁊ ſenſu amoto videnť: cũ igiť ꝑſimiles ſint, q̃ſi ſili vel eadẽ cauſa emergũt. ſ. euaporatiõe multa infrigidata obturãte meatus ſenſuum. Or ꝟo epilepſia fit ſomno ſilis, declaťr: qm̃ origo epilepſię q̃ſi ſomno incipiente accidit: ⁊ qui eo morbo infecti ſunt, in ſomno frequẽtius q̃ꝫ in vigilia collabunť. vñ dicit. Propter hãc ꝟo cãm, ⁊ epileptici pueri fiũt, ſilis eni eſt ſomnus epilepſię. Cuiꝰ ſignum affert, ex ſolõne ꝓblematis, qd̃ quęriť ꝑꝑ quid accidit hic morbꝰ ſomno incipiẽte, ⁊ frequẽtius dormiẽtibꝰ: ⁊ dicit. Et ideo accidit multis pnm huius paſſiõis dormiẽtibꝰ, hoc eſt incipiẽtibꝰ dormire. Et dormientes qdem capiunť ħ morbo, vigilãtes ꝟo nõ. Cuiꝰ cãm exponit, ⁊ dicit. Cũ eniꝫ multus ſpũs, hoc eſt poſt cibum in his pueris magna copia vapoꝝ fertur ſurſuꝫ, infrigidať a cerebro, ⁊ fit ſpiſſius, ⁊ corpulentus ⁊ grauis, deinde deſcẽdẽdo rurſus ꝑ venas, ꝑ q̃s calidũ aſcendit, venas tumefacit, ⁊ replet, qbus repletꝭ coarctať porus. ſ. arteria vocalis, quo fit reſpiratio, vt q̃ſi pęne vitę ſpiramẽ deficiat, ⁊ ſic ſomnus ꝯuertiť in morbũ comitialẽ. ¶ Sꝫ dubitať: qm̃ epilepſia ẽt vigilãtibꝰ accidit, g̊ nõ eſt verũ ipſam ſemꝑ fieri a vaporibꝰ cibalibus: dõm, ꝙ epilepſia q̃daꝫ eſt humoralis, q̃dam cibalis, humoralis eſt illa, quę fit ab euaporatiõe eleuata ab humoribꝰ, qui ſũt, vt plurimũ flegmatici, vel melãcholici, vel ſanguinei. Et hęc accidit omni tp̃e ⁊ ſemꝑ cum humor fuerit pręſens ⁊ vapor ab illo eleuatus ſufficiat venas obturare: ⁊ Ariles nõ loquiť de hac: hęc eni nõ fit, incipiẽte ꝟo ſomno, ſed ſtupore, q eſt ſomno ſilis, alia eſt epilepſia cibalis: quę fit ꝑ hoc ꝙ ſomnꝰ ꝓpter nimiã vapoꝝ copiã ꝯuertiť in hunc morbũ, ⁊ hęc accidit pueris, ⁊ plerũqꝫ in principijs ſomni. Quãdo ꝟo epilepſia accidit pueris euaporatiõe ab humoribꝰ accidit in vigilia, icipiente tñ quodã ſili ſomno: ⁊ per hãc dñiam põt diſcerni humoralis a cibali: qm̃ cibalis accidit cõuerſiõe veri ſomni in epilepſiã, humoralis accidit in vigilia, ⁊ incipiente quodam ſimili ſomno: vtpote ſtupore.

De epilia Nota pulchra.

¶ Hinc: vinũ pueris vtile non eſt, nec ẽt nutricibus (nihil eniꝫ forte intereſt: nutrices an pueri ebibãt) niſi dilutum ⁊ modicũ hauriať: naꝫ vinum: ſpiritoſum eſt, pręſertim atrum.

¶ Ideo: pueris nõ cõferunt vina, neqꝫ nutricibus: differt eni nihil forſitan: ipſos bibere, vel nutrices: ſed opꝫ bibere aq̃ticũ ⁊ modicũ: ſpirituoſuꝫ eni: vinũ, huiꝰ aũt magis: nigrum.

Cõmentariuꝫ

¶ Rurſus digrediẽdo obiter, affert ꝑcepta ꝓ cõſeruatione pueroꝝ, ⁊ ab his morbis, ⁊ ab alijs. ⁊ dič. Ideo pueris non cõferunt vina, neqꝫ nutricibꝰ, ⁊ cãm affert, ⁊ dicit. Differt. n. nihil forſitan, ipſos bibere, vel nutrices, nã ex eiſdẽ fere nutriť vterqꝫ: ⁊ qm̃ qs nõ libẽter remouet vinuꝫ a pueris vel nutricibꝰ, qa eſt maximi nutrimẽti, ideo ꝑcipit, ꝙ ſi ſit dãdum, opꝫ vt bibãt ip̃m modicũ, ⁊ bene aq̃ dilutũ, ⁊ cãm affert, qm̃ vinũ eſt valde ſpirituoſum, hoc eſt multũ vaporoſuꝫ: ⁊ huiꝰ maxĩe vaporoſuꝫ eſt nigrũ: qm̃ eſt craſſius, ⁊ corpulẽtius q̃re opꝫ, vt abſtineant a vino pęnitus nutrices, ⁊ pueri ꝓ ꝑſeruatiõe ab hoc morbo: ⁊ ſi ſit dandũ: debꝫ dari dilutũ multa aqua, ⁊ albũ, vt ꝑ aquę frigiditatẽ tollatur vini vaporoſitas. ¶ Mulier quędã peperit q̃tuor filios, ⁊ comitiali morbo mortui fuerũt, venit tãdem ad me, vt dicerẽ quid agẽdum in alijs. Reſpõdi, m ⁊ ipſe abſtineas pęnitꝰ a vino, dũ lactantis, ⁊ fecit ħ libẽter, ⁊ ꝑſeruatus eſt vltimus puer: vnde hęc Ariſtotelica pręcepta ſeruari debẽt, vt theſaurus pro preſeruatione puerorum.

Caſus pulcher.

¶ Et vſqꝫ adeo ſuꝑiora pueri plena cibo continent: vt qnque mẽſiũ ſpatio collum obuertere nequeãt: quippe cũ illis, haud ſecus q̃ꝫ ebrijs: multus vapor ſurſuꝫ ad caput feratur. Quam affectionem, cãm eſſe cur initijs fętus intra matris vterũ qeſcãt: rõni conſonum eſt.

¶ Ita ꝟo ſuperiora plena ſunt nutrimẽto pueris: ꝙ qnque mẽſibus neqꝫ vertũt collũ: quẽadmodum enim ebrijs: ſurſuꝫ ferť humiditas multa. Rõnabile aũt eſt: hãc paſſionẽ eẽ cãm q̃re qeſcũt in matricibꝰ embria primum.

Cõmentariuꝫ

¶ Redit ad id qd̃ dixit, dixit eni ꝙ in pueris nutrimẽtũ ꝓ maiore ſui ꝑte ſurſuꝫ expirat, nũc ꝓbat etiam iſtud alio ſigno. ⁊ dicit. Ita ꝟo ſuꝑiora ipſis pueris plena ſunt nutrimẽto, ꝙ qnque mẽſibꝰ fere, neqꝫ vertũt collũ, ſed q̃ſi rigiduꝫ, ⁊ inflexibile hñt, ⁊ ſubaudi in pueri ſunt ſimiles ebrijs, nam quẽadmodum ebrijs ſurſuꝫ ferť multa humiditas, ſic pueris magna humoꝝ copia ſurſuꝫ ferť. Hinc aſſignat cãm q̃re fętus ꝑmis mẽſibus videať in vtero qeſcere, ⁊ dicit. Rationabile autẽ eſt: hãc paſſionẽ eẽ cãm, quare embria ꝑmũ vel primis mẽſibꝰ qeſcũt in mřicibus, qm̃ donec illa humiditas quę ſurſuꝫ petit, nõ digeriť, nõ facile mouentur.

¶ Atqꝫ in totũ ſomniculoſi ſunt: q cõditas venas habent, ⁊ qui forma pomilionis ⁊ capite ꝑgrãdi ſunt. Nã ij quoꝝ conditę ſunt venę: eas graciles ⁊ anguſtas hñt, adeo vt humor ęgre decidat ⁊ refluat. Pomiliones ꝟo ⁊ quoruꝫ vaſta ſunt capita: multã diuaporationem atqꝫ effluẽtiã quę ad parteis ſuperas viã capeſſit.

¶ Et oĩno amatores ſomni ſunt: q occultas habent venas, ⁊ nani ⁊ magna capita hñtes. Nã horum venę: anguſtę, ita vt non facile diffluat q̃ deſcẽdit hũiditas. Nanoſis ꝟo magnaqꝫ capita hñtibꝰ: ſurſuꝫ ipetꝰ multꝰ ⁊ euaporatio fit.

Ayuntamiento de Madrid

Cōmentariuꝫ ¶ Ut Themiſtio placere videt̃, nūc Ariˡᵉˢ de his q̄ ſomnolenti ſint, phyſiognomiā afferre, ⁊ vult ꝙ qui venas conditas hn̄t, ⁊ nani, ⁊ pueri ſomnolēti ſunt. vn̄ dicit. Et omnino amatores ſomni ſunt, qui occultas hn̄t venas, ſtrictas, atq; anguſtas, ⁊ nani, ⁊ magna capita habētes. Qꝛ quidez habētes venas ſtrictas ſint ſomnolenti, ꝓbat, ⁊ dicit. Nam hoꝝ venę anguſtę adeo ſunt, vt non facile diffluat humiditas, q̄ deſcendit, ⁊ ſic diu tenetur calor ad pręcordia recluſus, ⁊ h̄ declarat Themiſtius per pulchre, quoniam quem aqua ꝑ graciles fiſtulas lēte decurrit, ⁊ quaſi guttatim, per amplas ꝟo celeriter effluit, ita ⁊ ſpiritus ac humiditas deſcendēs a cerebro per meatus anguſtos lente tranſmittit̃, quare quorum venę ſunt cōditę ſomnolenti ſunt. Qꝛ ꝟo nani, ⁊ q̄ magna capita habent, ſomnolenti ſint, ꝓbat, ⁊ dicit. Nanoſis ꝟo, magnaq; capita habentibus, multus cibi impetus ſurſum, ⁊ multa cibi euaporatio fit ſurſum. Magna enim capita (vt Themiſtius inq̄t) exiguo alimento non implent̃, neq; paruis copys ſaturant̃. Quare cum multa ſit mā, quę in capite colligit̃, ſequit̃ multū eſſe, qđ decidat, ⁊ refluat.

¶ At qui venas gerūt ęditas: ꝓpter amplitudinem ⁊ latitudinē meatuū, ſomnolēti non ſunt, niſi quā aliā cōtrariam ebiberint affectionem. Neq; itē melācholici. nā locus interior: refrigerat⁹ eſt. Quare: in eis euaporatio multa non fit. ob idq;: edaci auiditate laborāt, cuꝫ ſint aridi: naꝫ eoꝝ corpora ita affecta ſunt: q̄ſi re nulla fruantur. Porro bilis atra quę nāliter frigida eſt: altricē officinā refrigerat, ⁊ alias parteis in quibus recrementum hoc potentia ineſt.

¶ Manifeſtas ꝟo hn̄tes venas: nō ſomnolēti, ꝓpter amplitudinē venarū, niſi aliquam aliam paſſionē habuerint cōtrariā. Neq; melācholici: infrigidatus eniꝫ eſt: locus interior. Quare: nō fit ipſis multitudo euaporationis: ꝓpterea eni: ⁊ edaces duri exiſtētes: quēadmodū enim nullo fruētia: afficiunt̃ corpora eoꝝ. Nigra ꝟo cholera: cū nāliter ſit frigida: ⁊ nutritiuū locū frigidum facit, ⁊ alias particulas vbicūq; exiſtit poteſtate huiuſmodi ſuperfluitas.

Cōmentariuꝫ ¶ Nūc dat phyſiognomoniā eoꝝ, qui parū dormiūt, ⁊ dic̃. Qꝛ parum dormiunt, qui venas manifeſtas, ⁊ amplas hn̄t, parū etiā dormiūt melācholici, ⁊ dicit. Manifeſtas ꝟo habentes venas, nō ſomnolēti ſunt, ꝑꝑ cām contrariā, quę eſt amplitudo venarū, dico tales non eſſe ſomnolētos, niſi habuerint aliquā aliam paſſionez cōtrariam huic: quę ſomni ſit factiua: vt ſi fuerit nanus, vel caput magnū habens, ⁊ id genus. Amplius neq; melācholici ſomnolēti ſūt, qm̄ in his locus interior, in quo digeſtio fit, vt cor, epar, ⁊ ſtomachus, infrigidat⁹ eſt, ⁊ ideo debilitate calidi agētis non fit in ipſis multitudo euaporationis. Interponit autē Ariˡᵉˢ, quādam diſpoſitionem melancholicorum, ⁊ dicit. Propterea enim duri exiſtētes melancholici ipſi ſunt etiam edaces, nec repugnat eos eſſe edaces, ⁊ nō vaporoſos, quoniam (vt inquit) eorum corpora afficiuntur, quemadmodum nullo fruētia: quo enim veſcuntur (vt Themiſtius inquit) non fruuntur: ꝓpter frigiditatem, nec qđ aſſumunt vadit in corpus, ſꝫ ſimilia videntur infelicibus plantis, quę in regione arida ac ſterili naſcūtur: quę ⁊ ſi multum per radices cibi trahāt, nō vadit in corpus, qđ ſumunt. Tunc redit ad rationem, quare ⁊ ſi multum comedant, non ſint ſomnolenti, nec vaporoſi, ⁊ dicit. Nigra ꝟo cholera cuꝫ naturaliter ſit frigida, facit nutritiua loca frigida. ſ. ſtomachum, epar, ⁊ cor, ⁊ alias particulas, in quibuſcūq; humor melancholicus, poteſtate exiſtit. ¶ Quęrit̃ p̄mo propter quid melancholici ſint edaces. ¶ Rn̄detur, quoniā cum multuꝫ appetāt ꝓpter frigiditatem: comedunt ſine ſapore: ⁊ ſic comedēdo non ſatiant̃: vbi eni non eſt ſapor, non eſt ſatietas: ⁊ q̄a non ſatiant̃, ſunt edaces. ¶ 2° quęritur ꝓpter q̄d melancholici comedūt ſine ſapore. ¶ Reſpōdetur, quoniaꝫ habent guſtū frigidum, ⁊ ſic rigidum, ⁊ inſenſitiuū, frigido eniꝫ ſenſitiuū ſtupet. ¶ Quęritur 3° ꝓpter quid melancholici, cum multum comedant, ſi nō ex cibo multo fiat multus vapor. ¶ Reſpōdet̃, qm̄ in locis nutritiuis ꝓpter pręſentiaꝫ ſanguinis melācholici, eſt calor ꝑuus, qui nō ſufficit eleuare vapores. ¶ Quęrit̃ 4° ꝓpter quid cum multū comedant, non multum in corp⁹ creſcant. ¶ Reſpondet̃ (vt Themiſtius inq̄t) q̄a aſſimilantur plantis, quę in ſterilibus regionibus ſunt: quicq̄d eniꝫ accipiunt per radices, in ſuperfluitates mittit̃: ⁊ parū in ſubaꝫ.

¶ Quare ex ÿs q̄ dicta ſunt aptū eſt: ſomnū eē coitū quēdā caloris ad intima refugiētis, ⁊ naturalē antiperiſtaſin circūobſiſtentiāq; ꝓpter eam, quam diximus, cauſam.

¶ Quare manifeſtū eſt ex ÿs quę dicta ſunt: ꝙ ſomnus eſt q̄daꝫ cōuentus caloris intro, ⁊ naturalis reciprocatio propter dictam cauſam.

Cōmentariuꝫ ¶ Ex his cōcludit definitionē cauſalem ſomni, ⁊ dicit. Quare manifeſtum eſt ex ÿs, quę dicta ſunt, ꝙ ſomnus eſt q̄dā conuentus caloris intro, hoc eſt q̄dam copia caloris interni, in corde: ⁊ nālis reciprocatio ꝓpter dictam cām, hoc eſt ꝓpter repulſionem factam a vaporibus primo eleuatis a cibo, deinde deſcendentibus. Hęc eſt definitio cauſalis, ſomnus eni formaliter carentia ſenſus eſt, cauſat̃ autē a conuentu ⁊ reciprocatione caloris nālis ꝓpter deſcenſuꝫ vaporum: per quę dat intelligere ꝓximam cām ſomni, quę eſt retractio caloris nālis, ⁊ ſpirituum a locis ſenſitiuis exterioribus, ⁊ remotam: cuꝫ dicit: ꝓpter dictam cām, qm̄ hęc retractio cauſatur a deſcenſu vapoꝝ, ⁊ ſic inuit cām remotā, quę eſt cauſa cauſę, vt dictum eſt ſuperius. Duplex. ſomni cā.

¶ Quocirca q̄ ſomno p̄mit̃: in motu ⁊ agitatu vario eſt. Unde ⁊ deficit, ⁊ refrigeratur.

¶ Ideo multus: motus dormientis. Unde ⁊ deficit, ⁊ infrigidatur.

Cōmentariuꝫ ¶ Hac definitione ſtanti, concludit p̄mo ꝙ in dormiente fit multus mot⁹ vaporis ab eo loco. ſ. cerebro, e quo vapor deficit in calore, ⁊ infrigidat̃, ac inſpiſſatur, ⁊ graueſcit. vn̄ dicit. Ideo multus mot⁹. ſ. vaporis dormientis eſt ab eo loco, vnde vapor ⁊ deficit, ⁊ ꝑ ideſt, ⁊ infrigidat̃. Mouetur eni vapor a cerebro īfrigidat⁹, grauefact⁹, ⁊ īſpiſſat⁹ deorſuꝫ.

¶ Atqꝫ ob frigus: palpebrę decidūt. Quinetiā partes ſuperiores ⁊ extimę, frigent: contra inferiores ⁊ intimę, vt pedes ⁊ quę intrinſecus continentur, incaleſcunt.

¶ Et propter frigiditateꝫ: concidunt palpebrę. Et ſuperiora quidem infrigidata, ⁊ exteriora: interiora ꝟo ⁊ inferiora, calida, velut quę circa pedes ⁊ quę intrinſecus.

Cōmētarium ¶ Secūdo concludit qūo aīal cum dormire īcipit, ſe altereſcat, vt q̄ſi velit dare formā ſomni (vt ſuperius dictū eſt) ⁊ dicit. Et ꝓpter frigiditatē vaporis, ⁊ grauedinē cum vapor grauis ⁊ frigidus ad ima ſubterfugit, frigeſcunt palpebrę, ⁊

frigefactę cõprimunť ⁊ confluunt:⁊ ita ſuperioꝛa qdeꝫ infrigidata, ⁊ exterioꝛa videntur, interioꝛa auté ⁊ inferioꝛa velut quę circa pedes, ⁊ quę itrinſecus ſunt, vt viſcera, ⁊ cętera q̃ cõtinentur, calida ſunt.¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet, ꝙ ſupioꝛa ⁊ exterioꝛa itelligit quę circa caput, ⁊ ſenſoꝛia exterioꝛa, non tñ intelligas ea adeo frigida fieri/vt pꝛiuenť caloꝛe et vita, ſed vt pꝛiuenť caloꝛe ſufficienti ad motũ ⁊ ad ſenſuꝫ. Interioꝛa ꝟo ⁊ inferioꝛa calida ſunt caloꝛe ſufficiẽti ad vitam ⁊ ad motũ ⁊ ad ſenſuꝫ, nõ tamẽ ſentiũt, qm̃ non poteſt fieri ſenſus, niſi ſpẽs ſenſibiliũ exterioꝝ pmo cõgregenť in cerebꝛo: vt ſuperius diximus. Mõ in cerebꝛo congregari nõ poſſunt ſpiritu ⁊ caloꝛe reuocatis ab illo.

Qualis i frigidatio prũi ſuperioꝝ.

¶ Quãq̃ꝫ cur ita, dubitabit aliquis: ꝙ a cibo pꝛofundiſſimus ſomnus obꝛepat, ⁊ vina ſopoꝛifera ſint ⁊ cętera qbus cõſimilis caliditas adeſt, nec rationi cõſonum ẽẽ videať, vt ſomnus refrigeratio ſit, ⁊ cauſę ſomni calidę.

¶ Quãq̃ꝫ vtiq̃ꝫ dubitabit aliquis: quia poſt cibos foꝛtiſſimus fit ſomnus, ⁊ eſt ſomniferum vinũ: ⁊ alia huiuſmodi caliditates habẽtia, eſt aũt nõ rõnabile, ſomnum qdẽ eſſe infrigidationem, cauſas autẽ doꝛmiendi calidas.

Cõmentariuꝫ

¶ Mouet Ariſtoteles cõtra dicta dubitationẽ: qa non videť ſane cõſonum, vt ſomnus ſit refrigeratio, ac frigidus, ⁊ cã ſomni ſint calidę/vt vinũ, ⁊ alia q̃plurima calida: quę ſunt ſomnifera. Simil'r vapoꝛes ſunt calidi, ſomnus eniꝫ nõ fit niſi loca ⁊ meatus, qbus ſpũs aſcendunt ⁊ deſcendunt frigeſcant. vnde dicit. Q̃ꝫq̃ꝫ vtiq̃ꝫ dubitabit aliquis, qa poſt cibos, ſomnus fit foꝛtiſſimus, ⁊ hoc qa ſomnus eſt refrigeratio ⁊ frigidus, ⁊ tamẽ vinũ eſt ſomniferuꝫ/⁊ alia hꝯ, quę caliditateꝫ habẽt. Tunc reſumit vim dubitationis, ⁊ dicit. Eſt autẽ nõ rõnabile/ſomnũ qdem eſſe infrigidationẽ, ⁊ cauſas doꝛmiendi eſſe calidas, vt vinũ, ⁊ cętera ſomnifera calida.¶ Quo ꝟo ad vim dubitationis attinet, Aiaduerte ꝙ ſomnus non eſt infrigidatio, in p̃dicatione foꝛmali: cuꝫ ſomnus foꝛmal'r ſit ipotentia ſentiẽdi: quę non eſt infrigidatio: ſed eſt ifrigidatio in p̃dicatione cauſali: nõ eni ſomnus fit, niſi meatus, ⁊ loca tranſitus ſpirituũ frigeſcant. Pꝛopterea eſt dubitatio, quomodo ſomnus eſt cauſaliter frigidus, ⁊ cauſę effectiuę ſomni ſint calidę.

¶ Utrũ igitur hoc, eo accidit: ꝙ quemadmodũ vẽter inanis calidus eſt, ſed cuꝫ oppleť motionis rõne refrigeſcit, ita meatus ⁊ loci in capite poſiti euapoꝛamẽto cõmeãte refrigerantur?

¶ Utrũ ergo hoc accidit: qa queãdmodũ venter vacuus cũ ſit: calidus eſt, repletio ꝟo ipſuꝫ infrigidat pp motũ, ſic ⁊ q in capite poꝛi ⁊ loca infrigidanť ſurſuꝫ lata euapoꝛatione?

Cõmentariuꝫ

¶ Soluit per tres ſolones quas pꝛoblematice tãgit. Ultimo ꝟo ſoluit per pꝛopꝛiam ſolonez: ⁊ pma intelligiť ſic ſm Themiſtium, ꝙ hoc accidat, eo ꝙ queãdmodum ieiunus, ⁊ inanis venter calidus eſt (qđ eſſe põt effuſione chole ad ipm/vt medici dicũt) Saturans ꝟo friger, qm̃ ſuffocať ⁊ obꝛuitur caloꝛ nimietate cibi, queãdmodum ⁊ ignis congeſtu lignoꝝ: ita quoq̃ꝫ meatus pertinẽtes ad caput affluentia alimenti euapoꝛãtis ad caput frigeſcũt, vbi cibus denſatus, ⁊ concretus deoꝛſum vice pluuię fundiť, ⁊ ſic hoies poſt crapulaꝫ potiſſimũ doꝛmiunt. Tũc ad foꝛmã dico ꝙ ſomnus eſt frigidus, ⁊ cauſę pꝛoximę ſunt frigidę, qm̃ lꝫ vinum ⁊ ſomnifera calida ſint, tamẽ per accñs ifrigidãt, ſuffocãdo caloꝛẽ nãlem ventris, ⁊ viarũ per quas aſcendit vapoꝛ ad caput: vapoꝛ etiã lꝫ ſit calidus, ſuffocãdo tñ caloꝛem meatuũ ⁊ locoꝝ ſua nimietate, infrigidat, vñ dicit. Utrũ ergo h̃ accidit, qa queãdmodum venter exiſtẽs vacuus, calidus eſt: ſcꝫ effuſione cholerę ad ipm, repletio ꝟo cibi ipſuꝫ infrigidat pꝛopter motũ caloꝛis ad interioꝛa, ⁊ illius ſubmerſionẽ, ſuffocať eni caloꝛ ⁊ obꝛuitur nimietate cibi: ſic etiam poꝛi q ſunt in capite, per quos cibus ad caput euapoꝛat, ⁊ loca illa ad quę euapoꝛatio peruenit, ſurſuꝫ lata euapoꝛatione, ⁊ nimietate vapoꝝ infrigidanť, ⁊ caliduꝫ illoꝝ obꝛuiť, ac ſuffocatur, ⁊ ſic cauſę pꝛoximę, quę ſunt loca ⁊ meatus: ſunt frigidę.¶ Quo qdem ad comparationem attinet, Aiaduerte ꝙ Ariſtoteles vult ſtomachũ infrigidari a cibo etiã calido, nõ quidem per ſe, ſed nimietate illius, quoniã cum excedit caloꝛẽ ſtomachi ſuffocat, ſicut ignis cõgeſtu lignoꝝ/quouis modo ſint ligna/ſuffocať, ⁊ obꝛuitur. Eodẽ mõ vult ꝙ meatus et loca ad quę, ⁊ per quos euapoꝛatio cibalis permeat ſui nimietate etiã calidũ locoꝝ ⁊ meatuũ ſuffocet, ⁊ ſic cauſę pꝛoximę quę ſunt meatus ⁊ loca frigeſcũt: lꝫ cibus ⁊ vapoꝛes ſint calidi. Cauſę ꝟo remotę, vt vinũ ⁊ id genus lꝫ ſint calidę: tñ per accidens nimietate coꝝ ſuffocatiua infrigidant.¶ Sed dubitať cõtra ſolonem/quoniaꝫ ſi venter infrigidareť a cibo: ⁊ a vapoꝛibꝰ meatus ſimil'r/e cibo ipſo nõ poſſet euapoꝛatio effumare, cuꝫ hoc non fiat niſi a calido potẽte illã eleuare. Pręterea euapoꝛatio eſt calida, ⁊ nõ frigida: alioquin nõ moueretur ſurſuꝫ. Si eni eẽt frigida, nõ aſcẽderet.¶ Dicẽdum ꝙ vẽter in p̃ncipio fit frigidus per viã ſuffocatiõis ſui calidi: nõ tamẽ adeo quin poſſit eleuare euapoꝛatões ad caput. Maxime cũ nõ ſtatim ſomnus accidit aſſumpto cibo: ſed poſtq̃ꝫ caloꝛ cępit agere in cibum.¶ Ad 2m dico/ꝙ euapoꝛatio eſt calida ⁊ leuis, frigefacit tamẽ meatus nõ ſui qualitate, ſed ſui nimietate: ſicut vinũ frigefacit ſtomachuꝫ non ſui qualitate, ſed ſui nimietate.

Dubiũ *Solo*

¶ An queãdmodũ aqua calida pꝛofuſi, repẽte inhoꝛreſcimus: ita illic frigus aſcẽdẽte caloꝛe collectũ, parteis eas refrigerat, ⁊ caloꝛem naturalem debilitat ac ſubterfugere cogit?

¶ An queãdmodũ perfuſis calido, ſubito hoꝛroꝛ fit: ita ⁊ ibi, aſcendente caliditate, congeſta frigiditas infrigidat, ⁊ qđ ſm naturam caliduꝫ facit langueſcere ⁊ ſecedere.

Cõmentariuꝫ

¶ Hic dat 2am ſolonem, ⁊ dicit. An queãdmodum perfuſis calido ſubito hoꝝ fit. Experiẽtia eni docet, ꝙ cum aqua calida pedibꝰ diffunditur, in reliquo coꝛpoꝛis ſentiť tremoꝛ, qui hoꝛroꝛ diciť, ita ⁊ ibi aſcendente caliditate, hoc eſt exhalatione calida ad meatus ⁊ ad loca cerebꝛi cõgeſta ac innata locoꝝ, ⁊ meatuuꝫ ⁊ cerebꝛi frigiditas per antiperiſtaſim vniť: ⁊ vnita infrigidat loca, ⁊ meatus, ⁊ facit langueſcere: ⁊ ſecedere calidũ locoꝝ ⁊ meatuum qđ eſt ſm nãm illi innatum.¶ Quo qdem ad ſimilitudinem attinet, Aiaduerte ꝙ cum pedes noſtri vel manus, vel partes coꝛpoꝛis noſtri pꝛofundũtur calida imãgine/atq̃ꝫ aqua calida: frigus cutaneuꝫ coꝛpoꝛis reduciť in vnum, ⁊ etiã frigus aeris continẽtis reducitur in vnũ per antiperiſtaſim auctum: ⁊ caloꝛ nãlis ad interioꝛa ſuffugit. Caloꝛe autẽ ſuffugiente (vt Themiſtius inqt) frigus illud cõtinentis, ⁊ cutaneũ coꝛpoꝛis mãgines a caloꝛe diſertas libere adoꝛiť: ⁊ ſic hoꝛreſcimus. Eodeꝫ modo cum aſcẽdit ad caput euapoꝛatio calida, frigiditas cerebꝛi locoꝝ ⁊ meatuuꝫ colligiť, ⁊ vnitur, ⁊ ſic creſcit, aucta ꝟo ac ſummis viribus referta calidũ cerebꝛi nãle, ⁊ meatuum ⁊ locoꝝ aggreditur, ipm debilitando, ⁊ hoc pacto per accidẽs cerebꝛũ ⁊ loca fiunt frigida.¶ Quo ꝟo ad ſolonem attinet, dico ꝙ dato ꝙ euapoꝛatio ſit calida/per accidens infrigidat,

Ayuntamiento de Madrid

frigidat, inquantum adauget frigidũ locoꝝ, qđ auctũ repellit calidũ nãle: ⁊ ħ pȝ ꝑ ſiſe in diffuſione aquę calidę.

¶ Preterea an quẽadmodũ cõgeſtu lignoꝛuȝ ignis reſtiguitur: ita multa alimonia quã caloꝛ ſubuehit, ſupioꝛib⁹ ſe imiſcẽte caloꝛ nãlis elangueſcit, donec vtiqȝ illa ↄcocta perfectaqȝ ſit.

¶ Amplius autẽ multo incidẽte nutrimẽto qđ caloꝛ ſubleuat: quẽadmodũ ignis impoſitis lignis, infrigidatur, quouſqȝ digeratur.

Cõmentarium

¶ Hic tangit 3ᵃ ꝓblematica ſolõ, ⁊ dicit. Amplius aũt multo incidẽte nutrimento qđ caloꝛ ſubleuat: ħ eſt, multa euapoꝛatiõe cibali petẽte loca ſupioꝛa, quã euapoꝛationem caloꝛ locoꝝ nutritiuoꝝ ſubleuat surſuȝ, ex hac multa euapoꝛatiõe cerebꝛũ ifrigidať, donec cib⁹ digerať, ⁊ ceſſẽt euapoꝛatio. Infrigidať qdẽ cerebꝛũ ex hac multa euapoꝛatione, quẽadmodũ ignis ipoſitis lignis. ¶ Sȝ quo ad haruȝ ſolõnũ dĩam attinet, aĩaduerte ꝙ pᵃ ſolõ ſupponit vẽtreȝ ⁊ cerebꝛũ ⁊ meat⁹ eẽ calidos, ⁊ cibũ ⁊ euapoꝛationẽ eẽ calidas, fieri ꝟo loca frigida via ſuffocationis ꝑꝑ nimietatẽ. 2ᵃ ꝟo ſupponit loca eẽ calida, ⁊ cibũ ⁊ euapoꝛationeȝ ẽt calidos: fieri ꝟo loca rigida ꝑ antiperiſtaſim aucto frido, vt in hoꝛrore. 3ᵃ deniqȝ ſupponit loca ⁊ cerebꝛũ calida: nutrimẽtum ꝟo ⁊ euapoꝛationeȝ calidas, fieri ꝟo loca frigida cruditate ⁊ multitudine coꝛum: quę apponuntur. Hęc autem differẽtia in verbis Themiſtij ſatis appħendi poteſt.

¶ Fit eni ſomnus, ſicuti dcm̃ iaȝ eſt: coꝛpulẽto quopiaȝ vi caloꝛis in ſublime ꝑ venas euecto: qđ cũ diutius eo loci perſiſtere nõ põt, ſed copia exuperãte aggrauatur: rurſuȝ depelli ⁊ ad ima fluere ſolet: quapꝛopter ⁊ ipſi hoĩes coꝛruũt (aĩalium enĩ: homo vnus erectus eſt) caloꝛe qui eleuandi munere fungebať, ſubtracto: atqȝ ſimulac coꝛ incidit: menteȝ aufert, deinde imaginationes ⁊ viſa ſuggerit.

¶ Fit eniȝ ſomnus, quẽadmodũ dcm̃ eſt: dum coꝛpulentũ ſurſuȝ fertur a caliditate per venas ad caput: cũ ꝟo amplius nõ põt, ſed multitudine excedit qđ eleuatũ eſt: iterũ repelliť ⁊ deoꝛſum fluit: ideo cadũt hoĩes: ſubtracto caloꝛe q̃ ſurſum ferebat: ſolũ eni aĩalium: rectũ: ⁊ incidens quidem, deſipientiam facit: poſtmodum ꝟo phantaſiam.

Cõmentariuȝ

¶ Tres ſolõnes ꝓblematicas ad dubõnem aſſignauit: nunc oñdit, ꝙ quouis mõ dicať, ſomn⁹ fit (vt dcm̃ eſt) ⁊ iõ repetit modũ quo fit ſomn⁹, ⁊ lege ſic, ⁊ q̊cũqȝ mõ dicať ſomn⁹ fit ꝑ modũ aſſignatũ: nã fit ſomn⁹, quẽadmodũ dcm̃ eſt, dũ coꝛpulẽtũ. ſ. vapoꝛ coꝛpoꝛe⁹ ꝑ venas q̃ ducũt ad caput, a caliditate ſurſuȝ ferť a calĩtate. ſ. locoꝝ nutritiuoꝝ leuificante, ⁊ calefaciẽte cibũ. Cũ ꝟo vapoꝛ ſurſuȝ duct⁹ amplius in eo loco moꝛari nõ põt, qa grauefactus, ⁊ ſpiſſus eſt, ⁊ ẽt qa qđ eleuatũ eſt multitudĩe excedit, ita auctum dico vt poſſit deſcẽdere, iterũ repelliť ꝑ eaſdẽ vias, ⁊ deoꝛſum fluit: ⁊ fit ſomn⁹. Ex ħ tñ aſſignat cãȝ, cur hõ ſolus, cũ doꝛmit poꝛrectus iacet (vt Themiſti⁹ exponit) ⁊ quo oꝛdĩe ſomn⁹ eũ inuadat, ⁊ dicit. Et iõ cadũt hoĩes, ⁊ iacẽt poꝛrecti, qm̃ erecti manebãt caloꝛe illos eleuãte, ſubtracto ꝟo caloꝛe q hoĩes ſurſuȝ erectos ferebat, mox cadũt ⁊ iacẽt, qm̃ ſolũ aĩalium hõ erectũ eſt, ⁊ caloꝛ ſolũ hoĩem ſurſuȝ eleuat, g̊ q̃ꝑrimũ caloꝛ deſcẽdit, hõ cadit, ⁊ iacet. Si eni caloꝛis eleuatio ẽ cã rectitudinis, caloꝛis deſcenſus erit cauſa caſus, non ſic in bꝛutis, quoniam caloꝛ non erat cauſa rectitudis. Tũc ponit oꝛdĩeȝ in ſomno hoĩs, ⁊ dič. Et hõ incidẽs qdẽ, ħ eſt cadẽs, deſipientiã facit, poſtmodũ ꝟo phãtaſiã, q̃ ꝟba qdã retulerũt ad caſum: quo hõ cadit in epilepſiã, qm̃ in epilepſia hõ cadit, ⁊ cadẽs p̊ amittit intellectũ, ſcđo ſenſus interioꝛes, ⁊ ſic ꝟba intelligiť. Themiſtius ꝟo retulit hęc verba ad caſuȝ in ſomnũ: nam hõ cũ p̊mũ in ſomnuȝ cadit, facit deſipiẽtiam ħ eſt externať aĩo, ⁊ ſenſum oẽm amittit: poſtmodũ ꝟo facit phãtaſiã, hoc eſt imaginib⁹ ⁊ viſis illudiť, ac obũbꝛať. Eſt aũt hęc expõ Themiſtij magis conſona: qm̃ Ariˡᵉˢ loq̃bať de ſomno, ⁊ iõ nõ debebat trãſire ad epilepſiã. ¶ Pręterea oꝛdo in ſomno iſte eſt, ꝙ hõ cũ incipit doꝛmire p̊ ſenſu pꝛiuať, poſtmodũ ꝑ ſomnia videt phãtaſias.

¶ An ſolutiones quas modo dixi, cauſas continent pꝛopter quas refrigeratio fieri queat.

¶ An dictę qdem nunc ſolutiones, contingẽtes quidẽ ſunt vt fiat infrigidatio.

Cõmentariuȝ

¶ Repħẽdit has ſolõnes, quãtũ ad hoc, ꝙ oẽs elaboꝛarunt declarare qũo refrigeratio fiat locoꝝ: ⁊ tñ nõ expoſuerunt pꝛincipalẽ cãm, quare vapoꝛes infrigidenť: vñ ingt. An dictę qdem nũc ſolõnes, ſolũ ↄtingentes ſunt, ⁊ declarãtes ꝙ fiat infrigidatio locoꝝ, nõ tñ ſubaudi tetigerũt cãm pꝛincipalẽ, a qua vapoꝛes frigeſcũt. ¶ Quo ꝟo ad redargutioneȝ ſolõneȝ attinet, aĩaduerte, ꝙ oẽs illę huc tendunt, qũo loca fieri poſſint frigida cũ ſint calida ante aduentũ cibi ⁊ vapoꝛũ: oẽs eni ſupponũt loca eſſe calida: ⁊ quęrũt cãm cur fiant frigida. Nõ eni ſomnus fieri põt niſi locis ⁊ meatib⁹ infrigidatis, ideo in ħ laboꝛarũt ſolũ, diminutę ſunt tñ qm̃ nõ aſſignarunt cãm, cur vapoꝛes fiant graues, frigidi, ⁊ ſpiſſi ac nebuloſi, vt ex ipſis fiat ſomnus, ⁊ calidi reuocatio ad inferioꝛa. Cũ enim hoc non expoſuiſſent, videnť diminutę.

¶ Sed tamẽ locus ille qui circiter cerebꝛuȝ habetur, in ea re cõmittenda pꝛincipatuȝ obtinet, vti alio loco diximus: Naȝ cerebꝛuȝ: partium oĩum coꝛpoꝛis frigidiſſimum eſt: in ijs ꝟo quę carent cerebꝛo: id qđ vicem eius tenet.

¶ Uerũ eniuero dominus eſt loc⁹ qui circa cerebꝛum, quẽadmoduȝ dictũ eſt in alijs: Oiuȝ eni quę in coꝛpoꝛe, frigidiſſimũ: cerebꝛũ: nõ habentibus ꝟo: quę ęquiualet huic pars.

Cõmentariuȝ

¶ Cũ demõſtrauit inſufficiẽtiaȝ dictarũ ſolõnuȝ: nunc aſſignat verã cãm, q̃re vapoꝛes eleuati a cibo ad caput frigeſcant, graueſcãt, atqȝ nebuleſcant, deinde repetit modũ verum quo fit ſomnus ex talib⁹ vapoꝛibus, de pᵃ ꝑte dič. Uerũ eniuero locus qui circa cerebꝛũ dñs eſt, hoc eſt, ad ifrigidãdos vapoꝛes, grauefaciendos, atqȝ ad iſpiſſandos dñs, ⁊ cauſa quę p̃ncipatũ obtinet, eſt locus, q circa cerebꝛũ, ħ eſt regio eſt, in qua ↄtineť cerebꝛũ: ⁊ hoc ꝓbat, ⁊ dicit. Oiuȝ eni partium, quę in coꝛpoꝛe noſtro ſunt, cerebꝛuȝ eſt frigidiſſimũ, in aĩalib⁹, quę hñt cerebꝛũ: in his ꝟo quę nõ hñt veruȝ cerebꝛũ, ꝑs frigidiſſima eſt illa ꝑs, quę ęqualet huic parti: hoc eſt vicem cerebꝛi tenet. ¶ Quo ꝟo ad cãm hãc attinet, aĩaduertendum, ꝙ aliqd eſſe magis vel minus frigidũ, vel aliquid eẽ frigidũ vel calidũ cõtingit bifariam aut abſolute, aut ẜm cõparationẽ, abſolute illud eſt frigiduȝ denominandũ, qđ hȝ plus de frigido q̃ȝ de ſuo contrario: hoc eſt de calido. Illud ꝟo calidum, qđ hȝ plus de calido q̃ȝ de frigido: ⁊ hoc pacto nõ loqtur Ariˡᵉˢ, qa foꝛtaſſe cerebꝛũ nõ eſt ſimpliciter frigidũ: neqȝ ſimpl'r ſiccuȝ: qm̃ foꝛtaſſe in eo nõ eſt plus de frigido q̃ȝ de calido: neqȝ plus de ſicco q̃ȝ de hu-

De frigiditate cerebri.

mido. Scōm cōparationem autem aliqd dici poteſt frigidum vel calidū tripl'r. Aut ſm comparationem eius vt eſt viuēs vel viuentis pars, ad ſeipſum mortuū, vel vt eſt ps mortui: ⁊ ſic quęlibȝ pars viuentis eſt calida ⁊ humida (vt Ariſtoteles ꝓbauit libello de iuuentute ⁊ ſenectute) qm̄ q̄libet vt viuentis pars eſt calidior ⁊ humidior, ꝗ̄ ipſa, vt ps mortui. Alio mō ſm comparationem ad alia ſui generis, ⁊ ſic Ariſtoteles hic, ⁊ lib° de ſenſu, ⁊ 2° de partibus animaliū voluit ꝙ cerebrū ſit frigidiſſima pars oīum partiū noſtri corporis, ⁊ plus ſicca ꝗ̄ q̄cūqȝ alia: qm̄ in cerebro eſt plus de aqua ꝗ̄ in quacūqȝ parte, vt docent eius mollicies, ⁊ catarri, qui ab illo defluūt. Amplius eſt plus de terra ꝗ̄ in q̄uis alia parte: qm̄ ſi decoquit̄ fit ſiccū ⁊ durum euaporāte aqua. Aut tertio cerebrū intelligi poteſt frigidū ſm cōparationem ad ea, quę ſunt ſuę ſpēi, ⁊ hoc eſt, aut in eadē ſpecie viuētium: vt in hoībus, aut in diuerſis ſpeciebus, ſi in diuerſis ſpeciebus, fortaſſe cerebrum humanū eſt omnib⁹ cerebris oīum animalium calidius, ⁊ humidius, veluti ⁊ ipſe hō, cuius eſt pars: vel eſt tēperatius cerebris oīum aīaliū. Sin aūt in eadē ſpecie aīalium, ſic aliqđ cerebrum eſt calidius, aliqđ eſt frigidius in hoīe: alijs cerebris in alijs hominibus eiuſdē ſpeciei. Tūc dōm ꝙ cerebrum eſt pars frigidiſſima cōparatiōe partiū, quę ſunt ſui generis, nō ſuę ſpeciei, vt comparatione cordis, comparatione epatis, ⁊ ſic de alijs, ⁊ ſic patet id: quod Ariſtoteles accepit.

¶ Quēadmodū igitur cū humor exhalat ⁊ calore ſolis in ſublime fert̄, vbi ſupernū aeris locū ſubierit, prę rigore loci refrigeratus ꝯſiſtit, ac denuo in aquā ꝯuerſus in terram defluit: ita cū calor ad cerebrū eleuat̄, excrementitia diuaporatio in pituitā ⁊ ſaniē concreſcit (ꝗ̄obrē: ⁊ fluxiones ex capite oriri videmus) alimentaria ⁊ nō morbida cōſiſtit deſcenditqȝ, ⁊ feruorem cordis delapſa refrigerat atqȝ moderat̄. Ad refrigerationē ꝟo ⁊ difficilē ſuſceptionē euaporationis: gracilitas ⁊ anguſtia venarū cōducit quę circa cerebrū ſunt. Hęc igit̄ cā eſt: cur euaporatio, ēt ſi īmodice caleat, refrigeretur.

¶ Quēadmodū igit̄ humidum qđ euaporat a ſolis caliditate, cū venerit ad ſupremū locū, ꝓpter frigiditatem ipſius īfrigidat̄, ⁊ ꝯſiſtēs deorſum fertur factū rurſus aqua: ſic in eleuatione calidi ad cerebrum, ſuperflua qdem euaporatio in flegma cōſiſtit (ideo: ⁊ catarri vidētur ex capite fieri) nutritiua ꝟo ⁊ non ęgrotatiua deorſum fertur cōſiſtens, ⁊ refrigerat calidū. Ad infrigidādū ꝟo ⁊ nō facile ſuſcipiendum euaporationem: confert ⁊ tenuitas ⁊ anguſtia venarū quę circa cerebrū. Infrigidatiōis igit̄ hęc eſt cā: ꝗ̄ꝗ̄ euaporatio excedat calitate.

Cōmentarius

¶ Cum aſſignauit cauſam principalem ꝓpter quā vapores cibales frigeſcunt: nunc ex hac cauſa repetit modum generationis ſomni: ⁊ ſoluit dubitationem: ⁊ dicit. Quemadmodum igitur humidum / hoc eſt vapor aqueus, qui ab aquis euaporat a ſolis caliditate aquas ipſas calefaciente, cuȝ venerit ad ſupremum locum frigidum: ad ſupremuȝ dico, nō ſitu / ſed frigiditate, ſitu enim eſt regio media aeris, frigiditate ꝟo eſt ſupremus, cum inquā ad hunc locum frigidiſſimum venit, ꝓpter frigiditatem ipſius loci, infrigidatur, et conſiſtens ac grauefactum deorſum fertur factum. vȝ. rurſus aqua: ſic in eleuatione calidi vaporis ad cerebrum, ſuperflua quidem euaporatio, ſiue eleuetur a cibo, ſiue eleuetur ab humore pręternaturali, cum ſit ſuperflua, in flegma cōuertitur, ac conſiſtit, nam cum cerebrum ipſam non poſſit regere, illam conuertit in flegma, ⁊ ideo (vt inquit) catarri videntur ex capite fieri ꝓpter hanc cauſam. Sic igit̄ ſuperflua euaporatio, ſiue a cibo / ſiue ab hūore eleuata, ī flegma conſiſtit. Euaporatio ꝟo nutritiua ac cibalis, quę non ęgrotatiua eſt, quoniam bene regulatur a cerebro, cuȝ non ſit ſuperflua: conſiſtens deorſum fertur: ⁊ deſcendens refrigeret calidum cordis, iuuatiua ꝟo cauſa ad infrigidandum euaporationem, ⁊ ad non facile ſuſcipiendum ipſam in capite, ⁊ cerebro, eſt (vt Ariſtoteles inquit) tenuitas ⁊ anguſtia venarum, quę ſunt in cerebro ⁊ circa cerebrum. Quia eniȝ hę venę (vt Themiſtius inqt) pertenues ſunt, minus caloris iunctum habent, vbi autem calor deeſt, frigus redundat, q̄re tenuitas venarum confert ad infrigidationeȝ, confert ēt ad tardam aſcenſionem euaporationis, ⁊ ad tarduȝ deſcenſum illius, vt ſuperius dictum eſt. Tunc colligit ſolutioneȝ dubitationis, ⁊ dicit. Infrigidationis igitur hęc eſt cauſa / ꝗ̄uis euaporatio ſit calida, ⁊ excedat caliditate. Eſt ergo ſolutio ꝙ ſomnus eſt infrigidatio, quoniam euaporatio infrigidatur a cerebro, lȝ igitur vinum, ⁊ aliqua ſomnifera ſint calida, ⁊ etiam euaporatio ab illis eleuata ſit calida: tamen fit frigida a cerebro, q̄re ſomnus fit ab infrigidatiōe. ¶ Sȝ contra hęc dubitatio occurrit, quoniam ſi ſomnus fieret ab euaporatione cibali quādo a cerebro infrigidatur: tūc poſt ꝗ̄libet cibi aſſumptionem dormiremus, modo experiētia docet, ꝙ homines poſt cibum prandij non ita dormiūt, ſicut poſt cibum cenę. ¶ Dicēdum ꝙ ex tribus cauſis cōtingere poteſt non ſtatim, ⁊ poſt omneȝ cibū accidere ſomnū. ¶ Prima eſt, ſi cibus ſumptus ſit parcus, nam cibo exiſtente pauco / ⁊ calore exiſtēte forti, ſi vapor eleuatur a cibo / ab eodem calore exiſtente forti vapor reſoluitur. ¶ Secunda cauſa poteſt eſſe conſuetudo, quę eſt quaſi altera natura, et ita qui poſt omnem cibum conſueuerunt dormire, poſt oēȝ inclinantur ad ſomnum. Sin autem poſt cenam conſueuerunt dormire, ex illo veniunt in ſomnum. Sin poſt prandium, ſimiliter ex illo veniunt ad ſomnum: ⁊ hanc cauſam tangit Auer. in pręſenti loco. ¶ Tertia cauſa poteſt eſſe diligens, ⁊ minus diligens attentio poſt cibos, qui enim poſt prandium diligentem attentioneȝ in aliquo patitur: hic nō inuaditur a ſomno, qui ꝟo reſipiſcitur a cogitationib⁹, hic poſt cibum a ſomno inuadi poteſt. ¶ Ex his patet ſolutio dubitationis, non enim fit ſomnus poſt omnem cibuȝ propter aliquam harum cauſarum: quoniam lȝ vapores petāt cerebrum, ⁊ infrigidentur, hę cauſę ſunt ad impediendum fortiores.

Utruȝ ſomnus fiat poſt oēm cibū.

¶ Expergiſcitur animal: quando abſoluta concoctio eſt, ⁊ calor qui ambientis frigoris opera ex amplo in arctum coierit euicit, atqȝ ſanguinem feculentum a ſincero diſcreuit.

¶ Expergiſcuntur autem: cum digeſtio facta fuerit, ⁊ obtinuerit quę impacta fuerit caliditas in anguſto multa ab eo quod circūſtabat, ⁊ diſcretus fuerit corpulentior ſanguis atqȝ purior.

Cōmentarius

¶ Hactenus de ſomno: nūc de expergefactione ꝓponit dicere, eſt auteȝ differētia inter vigiliam ⁊ expergefactioneȝ. Vigilia eniȝ ⁊ ante ⁊ poſt ſomnū dicit̄ vſus ſenſuū: expergefactio

Ayuntamiento de Madrid

factio non niſi poſt ſomnũ. Declarat igiť quando his/q dormiũt, accidat expergefactio, ⁊ quot cauſis, ⁊ enumerat tres cauſas. ¶ pª eſt, cũ digeſtio cibi perfecta eſt, ⁊ hanc dicit: expergiſcunť autẽ aialia, cum digeſtio cibi, qui eſt in mẽbris nutritiuis: facta fuerit, cauſa aũt, qm̃ tunc ceſſat aſcenſus vapoꝝ: qbus ſomnus fit. ¶ 2ª cauſa eſt, victoria caloris nãlis ſupra vapores, qui ip̃m ad interiora repellebať. Cũ eniꝫ calor nãlis repulſus a vaporibus deorſuꝫ motis, obtinet contra frigus, ⁊ cõtra vapores, illos reſoluẽdo/tũc aialia expergiſcunť: vñ dicit. Et cũ caliditas, quę in anguſto, ⁊ in puo loco impacta eſt multa ab eo frigido: qđ ipſam circũſtabat, obtinuerit ſupra illud frigus ip̃m reſoluẽdo/hęc ſupple eſt 2ª cauſa, quare aialia expergiſcunť. ¶ 3ª cauſa eſt diſcretio ſanguis turbidi ⁊ craſſi a puro ⁊ ſubtili. Cum enim ſanguis craſſus ⁊ turbidus reſecať, ⁊ remoueť a ſanguie ſubtili, tũc aialia expgiſcunť. Tãdiu eni aialia dormiũt, q̃diu cum ſubtili cerebri ſanguie, craſſus ⁊ vaporoſus miſtus eſt, cuꝫ ſanguis cerebri depurať a craſſo, ⁊ turbido, mox animalia expergiſcuntur: vnde dicit. Et ſubaudi cũ diſcretus fuerit corpulentior ſanguis, atq; purior.

¶ Eſt autẽ tenuiſſimus ⁊ puriſſimus ſanguis, qui in capite cõtineť: cõtra craſſiſſimus ⁊ turbidiſſimus, qui partibus cõmittitur iferioribus. Dis auteꝫ ſanguinis origo, cor eſt: queãdmoduꝫ tum hic, tuꝫ alibi diximus. Ex trib⁹ porro vẽtriculis q hñtur in corde: is qui in medio eſt, vtriq; extremo cõmunis exiſtit: atq; extremi ſpecus: ſanguinẽ ab vtraq; vena, maiore ⁊ aorta, recipiũt: in medio autẽ ſinu: diſcriminatio illius fit. Sed de his: aptius alio loco definiť atq; determinať. Qm̃ autem ſanguis maxime poſt ingeſtos cibos indiſcretus fit: tum ſomnus obrepit, ⁊ tãdiu edurat quoad ſanguis purus ad parteis ſuperas, turbulentus ad inferas ſequeſtratus delegatuſq; fit: quo facto: animal ab onere cibi abſolutum, excitatur.

¶ Eſt autẽ tenuiſſimus qdem ſanguis ⁊ puriſſimus, qui in capite: dẽſiſſimus ⁊ turbidiſſim⁹, qui in inferioribus partibus. Dis ꝟo ſanguinis principiũ, ſicut dictum eſt hic ⁊ in alijs: eſt cor. Hoꝝ autem qui in corde: vtriſq; thalamis cõmnnis qui medius: quorum vterq; ſuſcipit ex vtraq; vena: ⁊ ea quę vocatur magna, ⁊ ea quę aortę: in medio ꝟo: fit diſcretio. Sed diffinire qdem de his: alijs ſermonibus eſt cõueniẽtius. Quia ꝟo fit maxime ſanguis poſt nutrimenti oblationẽ, indiſcret⁹: ſomnus fit, quoad ſecernatur ſanguinis qđ qdem puriſſimuꝫ ſurſum, qđ ꝟo turbidiſſimum deorſum: cum autem hoc acciderit: expergiſcuntur, abſoluta a nutrimenti grauitate.

Cõmentarius

¶ Exponit qd ſit ſanguis tenuiſſimus, ⁊ puriſſimus, ⁊ qd ſit ſanguis craſſus, ⁊ turbidus, ⁊ in quo loco fiat hęc diſcretio, ⁊ dicit. Eſt aũt tenuiſſim⁹ ⁊ puriſſim⁹ ſanguis, q in capite, hoc eſt, qui mittiť ipſi capiti p ei⁹ nutrimẽto ab ipſo corde. Dẽſiſſimus ꝟo ⁊ turbulẽtiſſimus ille ſanguis eſt, q in iferioribus ptib⁹ ꝯtineť: ⁊ q ad illas ꝓ nutrimẽto mittiť: locus ꝟo oĩs ſanguis tã puri q̃ craſſi eſt cor, vt in alijs dictuꝫ eſt. Ꝑꝫ ergo qd vterq; ſanguis ſit, ⁊ locus diſcretionis cõis: ⁊ origo cõis. In ſpecie ꝟo qs locus: ⁊ q̃ ꝓpa ſit origo: exponit, ⁊ dicit. Hoꝝ autẽ ſanguinũ amboꝝ, vt ita dixerim, thalam⁹ cõmunis vtriſq; thalamus dextro ⁊ ſiniſtro, q in corde eſt medius, origo ⁊ pñm ꝓpriũ eſt: quoꝝ thalamoꝝ vterq; ſuſcipit ex vtraq; vena/⁊ ea: quę vocať magna: ⁊ ea: q̃ vocať aorta: in medio ꝟo hoꝝ thalamus cõmunis eſt, in quo fit diſcretio. ¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet, Ariſtoteles per thalamum gręce/ſpecũ ſiue ventriculũ intelligit. Sũt aũt in corde tres thalami ſiue ventriculi, ali⁹ qdem dexter, alius ꝟo ſiniſter, ⁊ medius vtriſq; cõis. Exponit autẽ Themiſtius vtrũq; laterales ſpecuꝫ ſuſcipere ſanguinẽ ab ea vena, quę dr̃ magna, et ab ea, q̃ dr̃ aorta, qm̃ (vt ingt) ſunt duo hęc caua, qbus ab epate per hꝰ venas ſanguis incoctus influiť: q cũ recipiť in medio cordis ſinu: purificať: ⁊ turbidus mittiť ꝓ nutrimẽto ad inferiora: ⁊ clarus ac tenuiſſim⁹ ad cerebrũ. Ueruꝫ de re hac ad libelluꝫ de alimẽto nos mittit: vtcũq; tñ ſit, q̃diu ſanguis ex cibo idiſcretus eſt, ſomn⁹ durat, nec añ ſoluiť, q̃ ſincerus caput petat: turbulẽtus ꝟo iferiora. Hoc enim facto: aialia (vt Themiſti⁹ ingt) q̃ſi onere depulſo, excitanť e ſomno: ⁊ hoc ingt Ariſtoteles, qa ꝟo poſt nutrimẽti oblationem ſanguis maxie indiſcretus eſt, ac ipurus, pmiſtuſq; craſſo ⁊ turbido ſanguini, ideo poſt cibi oblationeꝫ maxie ⁊ grauis fit ſomnus: eo vſq; quouſq; ſecernať ſanguis, ⁊ qđ qdeꝫ eſt puriſſimũ mittať ſurſum, qđ ꝟo turbidiſſimũ, deorſuꝫ, cuꝫ autem hoc acciderit, expergiſcũtur animalia, abſoluta a nutrimenti grauitate, ⁊ quaſi onere depulſo. Hęc pauca Ariſtoteles de expergefactione.

¶ Dictum eſt quę cauſa dormiendi ſit: inſiti. ſ. caloris vniuerſim ad primum ſenſorium confugientis antiperiſtaſis, quę corpulenti vaporis a natiuo calore ſubuecti opera ꝓuenit: tum etiam quid ſit ſomnus: nempe nexus ⁊ vinculuꝫ primi ſenſorij, vt ſuo fungi munere nõ poſſit. Id qđ: neceſſario quidem fit (naꝫ animal eẽ non poteſt: niſi ea contingant quibus ipſum ꝑficiatur) at ſalutis gratia: quoniam quies: animal tuetur atq; conſeruat.

¶ Quę igitur cauſa dormiendi dictum eſt: ꝙ a corpulento quod ſurſum fertur ab ingenito calore reciprocatio ſubito ad primum ſenſoriuꝫ: ⁊ quid eſt ſomnus: ꝙ primi ſenſorij compbenſio, vt non poſſit agere: ex neceſſitate quideꝫ factum (non eniꝫ contingit animal eſſe: non accidentibus quę ipſum perficiunt) propter ſalutẽ autem: ſaluat enim: quies.

¶ Nunc epilogat, ⁊ dicit. Quę igitur cauſa dormiẽdi ſit, dictum eſt, eſt enim dictũ ꝙ ſit reciprocatio ingeniti caloris, hoc eſt nãlis, ⁊ cõnati caloris ab eo corpulẽto vaporoſo, qđ ſurſum fertur, cum reuertiť, ⁊ deſcendit: vñ dicit. Eſt eni dictũ, ꝙ ſit caloris naturalis ſubito facta reciprocatio ad primum ſenſorium: facta dico a corpulento vaporoſo, qđ ſurſum primo ferť, fertur dico/ab igenito calore, deinde frigefactum deſcẽdit: ⁊ per hęc inuit cãm proximam. ſ. per reciprocationem caloris, ⁊ remotam. ſ. corpulentum vaporem/calidum repellẽtem. Amplius dictuꝫ eſt quid eſt ſomnus, ⁊ per hoc inuit definitionem formalẽ, nam dictum eſt ꝙ ſomnus eſt cõpręhenſio primi ſenſorij taliter impediti, vt nõ poſſit agere. Amplius dictum eſt, ꝙ ſomnus ſit ex neceſſi- Cõmentarium

tate factũ opus aĩalibus inexiſtẽs,dico ex neceſſitate mate/ riȩ ⁊ ꝓpter finẽ:ex neceſſitate qdem materiȩ:qm̃ non cõtin git animal eſſe,non accidentibus,quȩ ipſum ꝑficiunt:perfi/ ciunt autẽ animal alimẽta,modo ex alimẽtis ſomnus fit:ꝙ ſomnus aĩali ex neceſſitate ineſt neceſſitate vapoꝝ eleuato rum a cibo:ꝓpter finem ꝟo,qm̃ ꝓpter ſalutem:ſaluat eniꝫ animal ⁊ iſtaurat ſpiritus,quies.Hȩc de ſomno dicta ſunt.

De cauſis expgefa/ctionis ⁊ diũa.

¶ Quo ꝟo ad expergefactionem attinet,aĩaduerte,ꝙ lꝫ oẽ animal poſt nãlem ſomnuꝫ expergiſcat̃:non tamẽ oĩa ani/ malia ȩqualiter a ſomno ſurgũt.Aliqua enim celerius,aliq̃ tardius,aliqua ꝟo ſtatutis tẽporibus,vtputa tũc,cum ordi narũt expergefieri.Celerius qdem aliqua poſt ſomnuꝫ ex/ pergiſcunt̃ multis cauſis,p̃ma quidem cauſa,qm̃ citius ad ſomnum ſe contulerunt:quȩ enim citius ſomnum cȩperũt, celerius ipſum finierunt. 2ᵃ cauſa eẽ poteſt venarum ⁊ ca/ pitis inȩqualitas(vt Ariˡᵉˢ dixit.) 3ᵃ cauſa eẽ poteſt ȩtas, quoniam pueri ſerius,viri autem celerius expergiſcuntur, vt Ariˡᵉˢ dixit. 4ᵃ cauſa eſſe poteſt,complexio.Melãcho/ lici enim parum dormiunt,⁊ citius expergiſcunt̃,ſanguinei ꝟo cõtra. 5ᵃ cauſa eſſe poteſt mẽſura cibi:⁊ qualitas,mul/ ti enim cibi,⁊ ſomnifici lõgum ſomnum ⁊ tardã expergefa ctionẽ faciunt,vt dictũ eſt. 6ᵃ cauſa caſualis eſt inſomniũ, cum eniꝫ inſomnium acciderit terribile,natura perterrefit, ⁊ ſic non põt fieri quin a corde fortiter mittant̃ ſpiritus ad cerebrum,⁊ vincãt impedimenta,quȩ ſunt in vijs ſpũum, ſicut mihi non ſemel accidit. 7ᵃ cauſa poteſt eſſe occurſus ſenſibiliuꝫ exterioꝝ,vt cum dormiens voce acuta excitet̃: aut manu prȩmatur:aut aliquid tale exterius patiat̃.Pro/ pter eniꝫ excellẽtiam impſſionis externȩ ſpecies multipli/ cata vi penetrat meatus ad cerebrũ,ad quod ſtatim cor ſpi ritus mittit etiã fortiter,vt cerebrum ſic fortiter percuſſum cõfortetur:⁊ tãdem expergefactio fit:⁊ ſic pro varia ratio/ ne occurſuum aĩalia inȩqualiter dormiunt,⁊ expergiſcunt̃. Aliqua ꝟo ſtatutis temporibus expergiſcũtur,p̃mo quidẽ a conſuetudine,quȩ eſt altera natura.Cuꝫ enim homo ꝯſue uit determiata hora expergefieri,ea hora plerũqꝫ experge/ fit.Cõſuetudo eniꝫ ſuperat naturam:ſpiritus eniꝫ conſuetu/ dine roborati penetrãt vias etiam fortiter obturatas,vt in meipſo experior quotidie.Scđo ꝟo a ſollicitudine,⁊ cura: multi eni ex forti cura ac ſollicitudine conſtituerũt ſurgere hora prima diei,⁊ ſic fecerũt.Propter eniꝫ ꝑcogitationem fortiſſimaꝫ,fortiſſima in phãtaſtica ſpeciei impſſio fit,⁊ ſic illa poterit mouere ſenſum cõem,quo motus mittit ſpirit⁹ ad ſenſus,⁊ ſurgit animal:non eniꝫ inter cor,⁊ cerebrũ ſunt viȩ ita obturatȩ,quin ꝑ eas ſpiritus a corde a cerebro mit/ ti poſſint:⁊ a cerebro ad exteriora ſenſoria.Tertio a deter/ minato occurſu ſenſibilis exterioris imprimẽtis ſpẽm cer/ to,⁊ determinato tempore,hȩc ſcribit Ariſtoˡᵉˢ de ſomno ⁊ de vigilia/ac expergefactione nãli.De ꝑternaturali autem ſomno,ac ꝑternaturali expergiſcẽtia nõ eſt locus liber iſte.

pbleᵗᵃ

¶ Sed circa finẽ huius libri ſoluũtur ꝓblemata:quoꝝ pri/ mum eſt,cur eos,qui contẽplantur,ſomnus plerũqꝫ inua/ dat,an qꝛ plerũqꝫ digeſtio impeditur cogitatione,ac ſollici tudine:quȩ in contemplando accidit.Impedita digeſtione/ euaporatio,quȩ attollitur,craſſior aſcẽdit:hinc ſomn⁹ emer git.Accidit autem ſomnus ꝑcipue his,qui ingenio hebetio/ res ſunt:hi eni contẽplatione nimium laborantes/tandẽ in ſomnũ cadunt.Qui ꝟo ingenio pollent,iucunditate ac fa/ cilitate intelligẽdi gaudentes,expgiſcũtur.¶ Scđm ꝟo cur fabulȩ interdũ ſomnum excitẽt,interdum vigiliam,an qꝛ hoium,alij craſſiores,alij tenuiores humores habẽt,qui q/ dem craſſiorib⁹ humoribus abũdant,cum fabulas audiũt, ſopiũtur:ꝙ calor ex auſcultatorio labore auctus craſſos hu mores diſſoluat,⁊ in vapores vertat.Qui ꝟo tenuibus hu/ moribus abũdant,cuꝫ fabulas audiũt,ex auſcultatorio la/ bore in humoribus acuunt̃,⁊ ſic vigilant.¶ Tertiũ cur vi/ gilandi tẽpus maius ſit dormiendi tẽpore,an(vt Ariˡᵉˢ in/ quit)ꝓblematuꝫ lib°.qꝛ requies nobis quaſi per accidens tributa eſt,vt iucũdius vigilia fruamur,at qđ per ſe nobis ineſt,naturale eſt:qđ ꝟo per accidens/nobis admoduꝫ vio/ lenter ineſſe videt̃.Conſtat auteꝫ naturalẽ diutius ineſſe,q̃ꝫ qđ violentũ.¶ Quartuꝫ/cur cum parte dextra corporis cu/ bamus,ſomnus magis accedat,an(vt Ariſtoˡᵉˢ inquit)qꝛ dextra pars in vigilia magis laborauit,⁊ ſic requie magis digna eſt,⁊ ſic dulcius ſupra ea obdormimus.An ꝙ cor dũ ſupra dextra cubamus,minus coartatur,⁊ ſic qetius rege/ ſcimus.¶ Quintuꝫ/cur dormiens cũ vigilantis officio fun/ gitur:illius nihil meminerit.Supponit auteꝫ ꝓblema dor/ mientes non ſemel vigilantis officio fungi:cõplures eniꝫ in eoruꝫ ſomnis cõperimus alta atqꝫ conſueta voce eſſe locu/ tos:nõnullos equitaſſe/alios arma accepiſſe:inimicoſqꝫ in/ uaſiſſe,atqꝫ plura alia ⁊ audiuimus/⁊ aliquando vidimus dormiẽtes peregiſſe:quȩ ſane peruigiles,atqꝫ inſomnes nõ facile attigiſſent.Aſtipulantur auteꝫ huic ⁊ Ariſtoˡᵉˢ,⁊ The miſtius,⁊ omnes,qui de ſomno ſcripſerũt.Quȩrit auteꝫ ꝓ/ blema/cur hoꝝ nihil recordet̃ dormiens:cum ſomnioꝝ ꝑ/ ſȩpe bene ſit memor.Uerum vtriuſqꝫ cauſa aſſignari põt: primi qdem,ꝙ ſomniatrix virtus cum fugã,aut ſequelam indicat,appetitus,qui illã ſequitur/mediantibus ſpiritibus calefactis,atqꝫ motis mouet membra eos ad actus,quos ꝑ/ uigiles efficere ſolent,imaginatrice virtute iter demõſtran/ te:quȩ in ſomnis locum ſenſus exterioris tenet.Fit auteꝫ in multis dormiẽtibus hoc,in multis autẽ non:qm̃ nõ in oib⁹ appetitus mouẽdi ȩqualis eſt.Nõ eniꝫ in oib⁹ imaginatrix virtus ȩqpotens eſt.Patet igit̃ dormiẽtes his fungi poſſe, quibus ⁊ ꝑuigiles fungunt̃:nihil autẽ eorum recordant̃,ꝙ ſenſibiliũ exterioꝝ memoria non fit/niſi ſenſib⁹ exteriorib⁹ ſolutis,beneqꝫ operãtibus.At cũ in ſomno externi ſenſus li gati ſint,iure illoꝝ nulla poteſt derelinqui memoria.Sed in ſomnij põt,nam memoratrix virtus ab internis ſenſibi/ libus mutari poteſt ſine motu ſenſuũ externoꝝ:poſſumus eniꝫ memoria tenere multa quȩ imagiati ſumus,lꝫ ſub ſen/ ſib⁹ nõ ceciderint.Patet igit̃ dormiẽtes ea aut ſimilia poſ/ ſe agere in ſomno,quȩ ꝑuigiles agũt:non tamẽ illoꝝ memi niſſe.¶ Sextũ/cur labor,qui relinqt̃ ex ꝑteritis ſomnuꝫ/de futuris ꝟo vigiliã efficiat.An ꝙ vterqꝫ ſit labor,vterqꝫ ſpi ritus ipſos reſoluit.Uerũ labor qui ex futuro malo exorit̃/ cum cura eſt ⁊ ſollicitudine,quȩ cũ ſomno ſtare nõ põt.At qui ex ꝑteritis malis exoritur,qm̃ amplius cuꝫ cura nõ eſt, humores eliquefecit,ex quibus euaporant vapores,qui ſo/ mnũ faciunt.De miraculis ꝟo ſomni multa narrant̃,ſacrȩ hyſtoriȩ narret quoſdam viros dormijſſe.196.annos apud Epheſuꝫ clariſſimam grȩciȩ vrbem Decij tẽporibus Ma ximianũ.vꝫ.Malchũ,Martianũ,Dionyſiũ,Ioãnem Se/ rapionẽ.Idem de heroib⁹,qui in ſardo dormierunt,teſtã/ tur Ariˡᵉˢ/Themiſtius/⁊ Auerroes.Machometus quoqꝫ in Alcorano idem affirmat.De Epimenide Phõ Cretẽſi, qui Pithagorȩ fuit coetaneus,teſte Apuleio.Laertius in libro de vita Phoꝝ dicit/ꝙ a patre iuſſus ad paſcua duce/ re oues circa meridiẽ diuertit in ꝓximam ſpelũcã/vbi.57. annis perpetuo ſopore requeuit:excitatus quȩſiuit oues:pu/ tabat eni ſe parũ obdormijſſe/quas cũ nõ iueniret/in agrũ reuerſus/cũ agrũ in alterius poteſtatẽ veniſſe videret,⁊ cũ/ cta mutata eẽ perpẽderet,in oppidum redijt,vbi a iuniore fratre iam vetulo cognitus oẽm ex illo didicit veritatem. Idem de Epimenide Plinius 7° hyſtoriȩ nãlis lib°.cap.52. tradit.Inſuper ea aĩalia,quȩ glires dicuntur,ranȩ magnȩ/ atqꝫ vrſi ad ſex menſes dormire teſtant̃ phyſici.Hactenus de ſomno atqꝫ vigilia.

ptlᵃ. 10. pbl.31.

Libᵒ pblemaᵐ ptlᵃ 6ᵃ pbl. 5.

¶ Finis Libri de ſomno ⁊ vigilia.

¶ Ariſtotelis

Ayuntamiento de Madrid

LIBROS DEL DR. ...

¶ Ariſtotelis de inſomnijs Liber, cuꝫ Auguſtini Niphi Medices phi Sueſſani cōmentarijs, ad Federicuꝫ Carafam illuſtriſſimi Ducis Arriani filium.

Prefatio.

Rogaſti me Federice magnanime non ſemel vt libellum Ari^lis de ſomnijs tibi exponerem, aſſerens nihil tibi in n̄ali phia videri difficilius q̄ꝫ quę de inſomnijs ſcribit Ari^les: quinimo non minꝰ vere q̄ꝫ facete dicebas, q̄ de his tradit Ariſto^les, videri allucinationes ac inſomnia. Ego vero cum ob tuas virtutes non modo tibi debeam: verūetiam vitaꝫ debeam, vt tibi ſatiſfaciaꝫ cōmentaria hęc confeci, in quibus id quod tibi arduum videbatur, non ſolum dilucidū feciſſe ſpero, ſed manu quoq̄ꝫ, vt ita dixerim ꝑtractabile, quod quidem an effecerim, tuo p̄ſtanti ingenio iudicabis. Uale.

¶ Ariſtotelis de inſomnijs Liber, cum eiuſdē Auguſtini Niphi Medices Phi Sueſſani commentarijs.

Poſt hęc de inſomnijs quęrenduꝫ eſt: ac primo quideꝫ qua vi animę percipiantur, ꝛ vtruꝫ hęc affectio mentis ac intellectus, an ſenſus ſit: his eni viribus vnis earuꝫ q̄ in nobis ſunt: cognitionē rerū notitiā q̄ aſſeqmur,

Poſt hęc autem q̄renduꝫ eſt de ſomnijs: ꝛ primo cui earuꝫ q̄ animę appareant, ꝛ vtrū intellectiuę particulę paſſio eſt h̄, an ſenſitiuę: his enim ſolis earū quę in nobis ſunt: cognoſcimus aliquid.

Cōmentariū p^m

Cum egit de ſomno ꝛ vigilia, nūc agit de ſomnijs, vbi illud annotatiōe dignum eſt Ariſtotelem inter ſomnium, ꝛ inſomnium nullam in hoc libro differentiā feciſſe. Macrobius vero, ꝛ alij differentiā fecerunt inter ſomnium ꝛ inſomnium, viſionem, oraculum, ꝛ phātaſma: quę omnia dormientibus accidere arbitrat̄. Inſomniū quidem, ꝛ phantaſma nihil p̄ter ſomnum eē dicit. Hęc eni cum falſa ſint, interp̄tatione non indigent: eſt tamē differentia inter inſomnium ꝛ phantaſma: qd̄ phantaſma timoroſi quid rep̄ſentat velut illud bruti: qd̄ apparuit ipſi in cāpis philippicis: in hoc genere eſt epialtes, quem medici incubū appellant, hic eſt cum quis adulte dormiens: ſentit ſeſe oppreſſum aliquo pandere. Inſomnium vero fuſius q̄ꝫ phātaſma eſt: vnde poeta. Ut falſa ad cęlū mittunt in ſomnia manes. Oraculum vero in dormientibus accidit, cuꝫ quis aliqd nobis denuntiat in ſomnijs: qd̄ nobis vel amicis, vel alijs eſt vtile, vel dānoſuꝫ, vel iucundum, vel triſte, aut tale qd. Uiſio autem cum in ſomnijs quis id videt, quod eodē modo quo apparuerat, euenit. Somnium auteꝫ ꝓprie vocat̄, qd̄ figuris tegit, ꝛ ambagibus velat nō niſi interp̄tatiōe intelligendis. Ari^les autē, omne qd̄ dormientibꝰ accidit videri quouis modo accidat, inſomnium vbiq̄ꝫ vocauit, qd̄ gręce enypnion dicitur, nullam enim inter hęc differentiam fecit. Cauſa aūt, qm̄ oīa credidit eſſe vana: ꝛ nihil in re per ſe habere pręter phātaſiam. Qd̄ an veruꝫ ſit, poſtea dicemus, in huius libri fine. Nūc vero illud ſupponenduꝫ, hęc omnia ab Ariſtotele inſomnia ſiue ſomnia appellari. Ari^les ergo p̄mo pręmittit intentionē, vt bonus orator, deinde ibi (Si itaq̄ꝫ viſus) accedit ad narrationē. De p̄ma parte inq̄t. Poſt hęc autem, quę de ſomno dicta ſunt: quęrenduꝫ eſt de ſomnijs hęc de intentione generatim: deinde ſpeciatim intētionem inſinuat, ꝛ inq̄t. Et p̄mo cui partium quę animę ſunt, appareant, ꝛ vtrum intellectiuę particulę paſſio eſt hęc, an ſenſitiuę. Cām dubitationis affert, ꝛ inquit. His eniꝫ ſolis de numero earū ꝑtiū aię, q̄ in nobis ſūt, cognoſcimꝰ aliqd: ꝛ ꝑ ꝑtē ſenſitiuam, ſenſum exteriorem intellexit, hęc ſpeciatim.

¶ Ergo ſi functio aſpectus viſio eſt, ꝛ auditus auditio, ꝛ omnino ſenſus ſenſio: cōia autē ſenſilia ſunt figura, motus, magnitudo, ꝛ cętera id genus, ꝓpria vero color, ſonus, ꝛ ſapor, nec fieri poteſt vt vlluꝫ animal clauſis oculis dormienſq̄ꝫ cernat, aut alio ſenſu percipiat: nos in ſomno nihil ſentire certuꝫ eſt. Unde fit: vt inſomnia nullo ſenſu noſcantur.

¶ Si itaq̄ꝫ vſus viſus viſio, ꝛ auditus auditio, ꝛ omnino ſenſus ſenſatio: cōmunia auteꝫ ſunt ſenſuū, veluti figura, ꝛ motus, ꝛ magnitudo, ꝛ alia huiuſmodi, propria vero veluti color, ſonus, ſapor: impotentia autem ſunt omnia claudētia oculos ꝛ dormientia videre, ſimiliter autem ꝛ in reliqs: manifeſtuꝫ eſt ꝙ non ſentimus aliqd in ſomnis. Nō ergo ſenſu ſomniū ſentimus.

¶ Propoſita intētione ꝓſequit̄: ꝛ p̄ argumētat̄ ꝙ ſomnium nō ſit paſſio ſenſitiuę ꝑtis: ꝛ ſumit tria per quę vult inuere, tres rōnes, p̄mū qd̄ ſumit, eſt ꝙ vſus viſus, ſit viſio, ꝛ vſus auditus eſt auditio: ꝛ oīno vſus ſenſus exterioris eſt ſentire aliqd̄ ſenſibile exterius. Hęc eſt p̄^a ꝓpō. deīde ſumit 2^am, ꝛ dicit. Q̄ ſenſibilia cōia, q̄ ab oī exteriori ſenſu ſentiunt̄: ſūt veluti figura, ꝛ motus, ꝛ magnitudo, ꝛ alia hꝫ. ſ. numerus, ꝛ reliqua, ꝓpria vero ſenſibilia ſūt quę nō contingit ſentire niſi vno ſenſu: vt color viſus ꝓpriū ſenſibile eſt, ſonus, auditus, ſapor guſtus, ꝛ id genus. hęc eſt 2^a ꝓpoſitio. 3^a oīa animalia ſunt ipotētia videre, cū oculos claudūt, ꝛ cuꝫ dormiūt, ꝛ ſicut dico de viſu, ꝛ in reliqs ita dōm eſt. hęc patuit proximo libro ex definitiōe ſomni. Ex his tribꝰ cōcludit ꝙ ſomniuꝫ nō eſt paſſio ſenſus exterioris, qm̄ in ſomnis nihil ſentimꝰ hoꝝ. Ex his tribꝰ p̄nt formari tres rōnes. ¶ p̄^a q̄dē ex p̄ma, paſſio viſus eſt videre, ꝛ ſic de alijs, ſomniū nō eſt videre, neq̄ꝫ audire, ꝛ id genꝰ. ḡ ſomniū nō eſt paſſio viſus, nec auditꝰ, nec id genꝰ. ¶ Ex 2^a format̄ rō ſic, paſſio ſenſus exterioris eſt circa cōia aut ꝓpa ſenſibilia: ſomniū nō eſt circa cōia ꝛ ꝓpria ſenſibilia, ḡ nō eſt paſſio ſenſus exterioris. ¶ Ex 3^a format̄ ſic qui dormiūt: nō ſentiūt, q ſomniāt: dormiūt, ḡ q ſomniant, non ſentiunt. Ex his patet dubitatio.

Cōmentariuꝫ

¶ Sed neq̄ꝫ opinione comp̄hēdi illa poſſunt. Nam in ſomno non equuꝫ modo ꝛ hominēꝫ eſſe id quod ad nos accedit, pronūtiamus: ſed etiam album ꝛ pulchrum: quorum nullū opinio abſq̄ꝫ ſenſu, nec vere, nec falſo dixerit. Atq̄ꝫ h̄ idē facere ꝯtigit: ex ęquo. n. hoīeꝫ ꝛ albū

BIBLIOTECA MUNICIPAL MADRID
Ayuntamiento de Madrid

eũ eſſe qui occurrit: diſcernere videmur.

¶ At vero: neq; opinione. Non enim ſolum qđ aduenit dicimus hominem eſſe vel equũ: ſed ⁊ album vel pulchrum: quorũ opinio ſine ſenſu nihil vtiq; dicet, neq; vere, neq; falſe. In ſomnis autem: accidit animam hoc facere: ſimiliter enim ꝙ homo eſt, ⁊ ꝙ albus eſt, qui aduenit: videmur videre.

Cõmentarius ¶ Nunc argumentatur ꝙ ſomnium non ſit paſſio ptis intellectiue: ⁊ hoc ꝓponit: ⁊ inqt. At vero neq; opinione, hoc eſt intellectiua parte ſomnia cõphendi poſſunt: pmo quidem, qm̃ intellectu ſolũ intelligibilia apphẽdimus, at in ſomnys non ſolum qđ aduenit nobis dicimus hoiem eſſe vel equũ: quę intelligibilia ſunt, ſed ⁊ album vel pulchrum quę ſenſibilia ſunt: quorũ opinio ſine ſenſu nihil vtiq; dicet, neq; vere neq; falſe. Amplius in ſomnys anima per opinionem nihil verum aut falſum componit, quoniã opinio non eſt niſi de ꝓbabilibus. In ſomnis autem accidit animaz hoc facere, verum enim ⁊ falſum cõponit, ſimilr enim ꝙ homo eſt, ⁊ ꝙ albus eſt, qui aduenit nobis in ſomnis, videmur cernere: ergo ſomnium non eſt paſſio intellectus.

¶ Adhęc: pręter inſomnia, aliud quiddam itelligere ſolemus. Quemadmodum enim vigilando ſentientes aliqd, plerũq; etiam aliud de re quę ſenſum ferit, conſideramus: ita dormiẽdo, pręter viſa, interdum alia quędaz mens noſtra cogitat.

¶ Amplius: pręter ſomnium, aliqd aliud intelligimus. Queãdmodum enim in vigilãdo ſentientes aliqd, de eo qđ ſentimus ſępe etiam intelligimus aliqd: ſic ⁊ in ſomnis, pter phantaſmata, alia aliquando intelligimus.

Cõmentarius ¶ Cum probauit, ꝙ ſomniuz non ſit paſſio ſenſus, neq; paſſio intellectus ſeorſum a ſenſu, ꝓbat ꝙ ſomniuz nõ ſit ſemper ⁊ oino ſine intellectu: quoniam accidit pręter ſomnium aliqd intelligere, vnde inqt. Amplius aũt: pter ſomniũ aliquid aliud intelligimus: qđ ꝓbat a ſimili: ⁊ inquit. Quemadmodum enim in vigilando ſentiẽtes aliquid, de eo qđ ſentimus: ⁊ vltra illud ſępe etiam intelligimus aliquid per intellectum, ſic ⁊ in ſomnis pręter phãtaſmata, alia intelligibilia intelligimus aliquãdo: ğ ſomniuz non ſemper eſt ſine intellectu: veluti neq; ſentire ſemp ſine intellectõe aliqrũ.

¶ Qđ facile patebit: ſi qs mẽtem ad ſomnia cõuertat, ⁊ recurrere ea quoties exurgit enitatur. Immo iam qdam inſomnia experti ſunt eiuſmodi: nimirum qui pceptionem colendę memorię ſequentes, ꝓnuntiata qbuſdam locis cõſtituere ſibi videbantur: eis enim ſępenumero accidit: vt aliud qddam pter ſomnium, nempe viſum phantaſmaq; aliqđ, in cõparato diſpoſitoq; loco ante cõſpectũ collocarẽt. Unde liquere arbitror, non quicquid in ſomno videmus, inſomniũ eſſe: ⁊ nos intelligere, quę opinione opinamur.

¶ Manifeſtum autez erit alicui hoc: ſiqs adhibeat mẽtem, ⁊ tẽtet meminiſſe cum ſurrexerit: Iã vero quidam viderunt ſomnia huiuſmodi, velut qui videntur ſm memoratiuum pręceptuz ponere quę proponuntur: accidit eñi eis: aliud quid pręter ſomniũ ponere ante oculos in loco phantaſma. Quare manifeſtum eſt, ꝙ neq; ſomniũ, omne qđ in ſomnis phãtaſma: ⁊ ꝙ intelligimus quę opinione opinamur.

Cõmentarius ¶ Exponit qđ accepit, accepit eñi pter ſomnia accidere itellectionem aliquoruz, quę ſunt vltra ſenſibilia ⁊ phãtaſmata: hoc ergo ita eſſe exponit primo experiẽtia, quoniã expgefacti ita memorantur. 2° quoniam multis apparuit theſaurum inuenire: ⁊ hi prius q̃ expergiſcantur: intelligũt id eſſe inſomniũ, quoniam memorantur ita alias ſe fuiſſe illuſos: ⁊ ſic aliquid pter ſomnium intelligibile intelligit̃: inqt. Manifeſtum autez erit alicui hoc, ſiquis adhibeat mentẽ, ⁊ tentet meminiſſe: cũ ſurrexerit. hic eñi inueniet in ſomnis aliquando intelligibilia ſe intelligere. Deinde h̃ ꝓbat ex eo qđ apparuit alias, ⁊ recordatur in ſomnis ſe eſſe deluſum: ⁊ dicit. Jam enim qdã viderunt ſomnia hꝰ: in qbꝰ cognoſcũt ſe eẽ in illis deluſos, veluti illi qui vident̃ ſm memoratiuũ pceptũ, ex memoria ſiliuz iſomnioꝝ ponere ꝓ luſionibꝰ, q̃ ipſis pponuntur in ſomnis, ⁊ dicere in ſomnis alias hęc ſomniauimus: ⁊ fuit deluſio, nã (vt inqt Ari[les]) q ita ꝓponunt in ſomnis: accidit eis aliud qd pter ſomniũ. ſ. phãtaſma ponere añ oculos in loco phãtaſmatis, vt ſe eẽ illuſos, ⁊ nõ ita eẽ, qđ ptinet ad intellectũ. ¶ Ex his ꝯcludit, ꝙ non oẽ de q̊ ſit iudiciũ in ſomnis eſt ſomniũ, ⁊ ꝙ ꝯtingit itelligere in ſomno ea quę ſola opione pcipi poſſumꝰ: vñ dic̃. Quare manifeſtũ, ꝙ neq; ſomnium eſt oẽ phantaſma quod in ſomnis accidit: ⁊ etiam manifeſtum eſt, ꝙ in ſomnis intelligimus: quę opinione opinamur: ⁊ intellectu intelligimus.

¶ Porro de his oibus illud conſtat: hoc idem quo ęgri in vigilia fallimur, facere vti i ſomno decipiamur. Sz ⁊ nobis q̃q̃ ſani ſumus atq; adeo videntes: tamẽ ſol, pedaneus eẽ videt̃.

¶ Palã aũt de his vniuerſis intãtũ: ꝙ quo vigilantes in ęgritudinibꝰ decipimur, hoc idẽ in ſomno facit paſſionem. Et ſanis vero ⁊ ſcientibus: tamen pedalis ſol videtur eſſe.

Cõmentarius ¶ Cũ ꝓbauit, ꝙ ſomniũ nõ ſit paſſio ſenſus ſeorſũ, neq; itellectꝰ ſeorſuz, ⁊ ꝙ nõ eſt ſemp abſq; itelligẽ. In pte iſta oſtẽdit ꝙ ſit paſſio imaginarię: qm̃ eſt paſſio eiꝰ quo decipiunt̃ ęgroti, ⁊ quo decipiunt̃ vigilantes: mõ h̃ eſt imaginaria: vñ inqt. Palã aũt eſt de his ſomnys vniuerſis intãtuz, cuiꝰ ſint partis: qm̃ q̊ vigilãtes in ęgritudibꝰ decipimur, h̃ idẽ in ſomno fac̃ paſſionẽ illã, q̃ dr̃ ſomniũ. q. d. ꝙ idẽ ſit q̊ in ęgritudinibꝰ decipimur, ⁊ in ſomnis illudimur: ẽt nõ ſolum h̃ eſt idẽ in ęgrotis, ſz iſanis, ⁊ h̃ inqt. Et ſanis vero, ⁊ ſciẽtibꝰ eadẽ virtute: tñ ſol vr̃ eẽ pedalis. Sic igit̃ vult hic, ꝙ idẽ ſit q̊ illudimur in ſomnis, ⁊ in morbis, ⁊ aliqñ i vigilia. Tu vero ſuppleas, ſz h̃ eſt imaginaria, ğ ſomniũ imaginarię vr̃ paſſio.

¶ Cęterũ ſiue imaginãdi vis aię eadẽ ad numerũ cũ ſenſaria ſit, ſiue diuerſa habeat̃: nihilominus hoc ſine viſiõe aut ſenſiõe aliqua nõ fit: nã allucinari ⁊ obaudire dicit̃: q verum qdẽ aliquid videt ⁊ audit, nõ tñ id qđ ſe videre ⁊ audire putat. At in ſomno poſitũ eſt: neq; videri qcq̃, neq; audiri, neq; oino ſentiri. Nõ igitur, q̃uis nihil tũc cerni atq; ſentiri verũ ſit: tamen

vz ſomnium paſſio imaginative

nullo mō ſenſuꝫ affici verū nō eſt, ſed ⁊ viſum ⁊ cęteros ſenſus pati aliqd cōtingit: Nā ſinguli hoꝝ: in ſomno principē ſenſuꝫ haud magnopere ſecius atqꝫ in vigilia: non ſic aūt vt in illa, formis ſenſilibꝰ appetūt, feriunt, laceſſunt.

¶ Sed ſiue idē, ſiue diuerſuꝫ phantaſticū aię ⁊ ſenſitiuū: nihilominus nō fit abſqꝫ videndo ⁊ ſentiēdo aliqd: p̄teruidere enī ⁊ p̄teraudire: videntis verū aliqd ⁊ audiētis, nequaq̄ tn̄ id qđ arbitratur. In ſomno aūt poſitum eſt: nihil videre, neqꝫ audire, neqꝫ oīno ſentire. Ergo nec nihil qdem videre, verū: nihil autē pati ſenſuꝫ, non eſt verū, ſed cōtingit ⁊ ſm̄ viſum pati aliquid, ⁊ ſm̄ alios ſenſus: Unūquodqꝫ enī, horū vt vigilanti qdem adiacet quodāmō ſenſui: non ſic autem, vt vigilanti.

Cōmentariuꝫ ¶ Cuꝫ ꝓbauit ꝙ ſomniū ſit paſſio imaginarię, nūc ꝓbat nō eē paſſioneꝫ imaginarię ſine ſenſibꝰ exterioribꝰ: ⁊ procedit ſemꝑ diſputādo: ⁊ ꝓ oī parte ſyllogiçādo, ⁊ dicit. Sed ſiue idē ſit phātaſticū ⁊ ſenſitiuū, ſiue diuerſuꝫ, hoc eſt, ſiue imaginaria virtus ſit idē qđ ſenſitiua: ſiue aliud qd: nihilominꝰ imaginatio nō fit, niſi in vidēdo ⁊ ſentiēdo aliqd, aut vere, aut phantaſtice: probat hoc: ⁊ inqt. Pręteruidere enim, hoc eſt phātaſtice videre, ⁊ p̄teraudire, hoc eſt phātaſtice audire videntis verū aliqd ⁊ audientis verū aliqd eſt. Eiuſdeꝫ enī eſt rectū ⁊ obliquū: ⁊ lꝫ allucinari, ⁊ obaudire audientis ⁊ vidētis ſint: nequaq̄ eſt videre illud, qđ arbitrat̄ videre, neqꝫ audire illud qđ arbitrat̄ audire. g̃ per hęc vult habere ꝙ non ſit ſomniū affectio imaginarię virtutis ſine ſenſibus. Sed qa qs poſſet credere imaginariā ꝯficere ſomniū nobis vidētibꝰ vel audiētibus vere: excludit hoc, ⁊ oſtēdit ꝙ nō fiat ſomniū ab imaginaria, ſine videre ⁊ audire ⁊ cęteris id genus phātaſticis: quę non ſenſuū exterioꝝ opationes ſunt, ſed cōis ⁊ phantaſtici ſenſus, ⁊ dicit. In ſomno aūt poſitū eſt libᵒ p̄cedenti nihil videre, neqꝫ audire, neqꝫ oīno ſentire, g̊ in ſomnis nihil videre eſt verū, ⁊ nihil audire eſt verum. Sed (vt ꝯclusum eſt) in ſomnis nō eſt verum nihil pati ſenſuꝫ, ſed cōtingit ſm̄ viſuꝫ pati aliqd: ⁊ ſm̄ alios ſenſus etiā pati aliqd. Cām affert, ⁊ dicit. Unūqđqꝫ enī hoꝝ. ſ. videre vel audire ⁊ id genus adiacet ſenſui vt vigilanti: ſed reuera nō ſic, vt vigilāti. Ex his vult hr̄e imaginarię virtutis ſomniū paſſionē eē nō ſine ſentire ſaltē phātaſtico.

¶ Quinetiā interduꝫ opinio ipſa, q̄ viſa ſunt, ea falſa eē, vt in vigilia, dicit: interdū obligatur, ⁊ ſpectra q̄ſi vera ſint, ꝓſequi aſſolet. Cōſtat igit̄ hanc affectioneꝫ quā ſomniare dicimus: neqꝫ ad opinātē, neqꝫ ad intelligētē pertinere. Sed ne ad ſentiētē qdem ſimpl'r: naꝫ alioqui: videre ſimpliciter ⁊ audire eſſet.

¶ Et quādoqꝫ qdē opinio dicit ꝙ falſum, quēadmodum vigilans: quandoqꝫ ꝟo detinet̄, ⁊ ſequitur phantaſma. Oꝫ igit̄ nō eſt opinantis, neqꝫ intelligentis paſſio hęc quā vocamus ſomniare: manifeſtū. Sꝫ neqꝫ ſentientis ſimpl'r: videre eniꝫ vtiqꝫ eſſet ⁊ audire ſimpliciter.

Cōmentariuꝫ ¶ Diſputando probauit ꝙ imaginaria non cōponit ſomniū ſine illuſione ſenſitiua, nūc ꝓbat, ꝙ neqꝫ ſemper ſine intellectu ⁊ opinione: ⁊ inqt. Et quandoqꝫ quideꝫ in inſomnio ꝑ imaginariam cōpoſito: opinio dicit ꝙ falſuꝫ ſit, ⁊ illuſio, veluti vigilans etiam dicit fuiſſe illuſioneꝫ: qnqꝫ ꝟo opinio in ſomno detinet̄ in errore, ⁊ ſequit̄ phātaſma: per quę dat intelligere imaginariā nō ſemꝑ ſine intellectu ſomnia componere. Demū epilogat, ⁊ dicit. Oꝫ igit̄ non opinantis, neqꝫ intelligentis ſeorſum ⁊ ſolius ſit hęc paſſio, quā vocamus ſomniare, manifeſtū eſt. Amplius pꝫ, ꝙ neqꝫ ſentiētis ſimpliciter eſt paſſio: videre enim vtiqꝫ eſſet, ⁊ audire ſimpliciter.

¶ Quo ꝟo ad rationes attinet, aīaduerte ꝙ hic Ariſtoteles diſputatiue proceſſit, ⁊ tentando omnem partem: vt ſequēti capite veritatem adeat.

¶ Cęterū q̄uo ⁊ qualiter ad iſtū referri queat: conſideranduꝫ. Ponamus igit̄, id qđ ēt clariſſimū eſt: inſomniū ſenſarię partis affectioneꝫ eſſe: nā ⁊ ſomnꝰ: ad eādeꝫ ꝑtinet: nec enim animantium alteri ſomnus, inſomnium alteri: ſed eidem vtrūqꝫ competit.

¶ Sed qual'r opꝫ, ⁊ ſm̄ quem modū: conſiderādum. Ponat̄ ergo qđ qdē ⁊ manifeſtū eſt: ꝙ ſenſitiui paſſio: ſiqdē ⁊ ſomnus: non enī alij quidem alicui animaliuꝫ ineſt ſomnus: alij ꝟo alicui ſomniare: ſed eidem.

¶ Cum demonſtrauit ꝙ ſomniuꝫ non ſit paſſio intellectui, nec ſenſus exterioris, nūc demōſtrat ꝙ ſit paſſio primi ſenſitiui. ſ. ſenſus cōis, qui vbiqꝫ appellat̄ ab Ariˡᵉ primū ſenſitiuū, vn̄ dicit. Sꝫ qual'r opꝫ: ⁊ ſm̄ quem modū ip̄m ſomniū paſſionē dicemus. Cōſideranduꝫ. deinde tangit cuiꝰ ſit paſſio, ⁊ dicit. Ponat̄ ergo, ſicut manifeſtum eſt, ⁊ ita eſt, ꝙ ſomniū ſit ſenſitiui paſſio: hoc eſt p̄mi ſenſitiui affectio: ⁊ per ſenſitiuuꝫ ſenſum cōem intelligit: qđ ꝓbat: ⁊ inqt. Siqdem ⁊ ſomnus ſit paſſio primi ſenſitiui: qm̄: vt inquit. Non alij virtuti qdem alicui aīaliuꝫ ineſt ſomnus, alij ꝟo virtuti alicui aīaliū ineſt ſomniare, ſed eidē. Sic igit̄ ſomniū eſt paſſio primi ſenſitiui: quoniaꝫ eius eſt paſſio ſomnus, ſomnus enim ⁊ inſomnium eiuſdem virtutis ſunt. Cōmentariuꝫ

¶ Cū ꝟo de imaginatione ⁊ phātaſia tractatuꝫ in libris de aīa ſit, ⁊ imaginādi vis eadem numero ſit cū potentia ſentiēdi, q̄uis eſſentia rationeqꝫ differāt, imaginatio autem ſit motio a ſenſu actu ꝓueniens: inſomniuꝫ ꝟo ſpectrum qđdam ⁊ phātaſma eē videat̄, nā viſum ipſuꝫ qđ in ſomno apparet inſomniuꝫ dicimus, ſiue illud ſimpl'r, ſiue quodāmodo cōtingat: palam vtiqꝫ eſt inſomnia ſenſarię partis eſſe, ſed quatenus imaginaria eſt.

¶ Qm̄ ꝟo de phantaſia in ijs quę de anima dictū eſt, ⁊ eſt qdem idem ſenſitiuo phātaſticuꝫ, eſſe aūt ſenſitiuo ⁊ phātaſtico aliud, eſt autem phātaſia qui a ſenſu ſm̄ actū fit motus, ſomniū ꝟo phātaſma qđdam videt̄ eſſe: naꝫ qđ in ſomno phantaſma ſomniū dicimus, ſiue ſimpliciter, ſiue quodāmodū factum: manifeſtuꝫ eſt ꝙ ſenſitiui quidem eſt ſomniare, huius autem ſm̄ ꝙ phantaſticum.

Cōmentarium ¶ Ideꝫ ꝓbat, ⁊ ſumit duo, per quę vult habere duas rationes. Primū qdem ꝙ primū ſenſitiuum ⁊ phātaſticū, ⁊ ſen-

Ayuntamiento de Madrid

ſus cōmunis ⁊ virtus phātaſtica ideꝫ ſubto ſint, ratione ſola dı̄ant, vt libꝛo de memoꝛia dictū eſt, ⁊ hoc dicit. Qm̄ ꝟo de phantaſia in his quę de aīa dictum eſt, vbi dictuꝫ eſt ꝙ phātaſticum idē ſit ipſi ſenſitiuo/qꝺ eſt cōis ſenſus.ſ.ſubto ⁊ re, eē autē ſenſitiuo ⁊ phantaſtico aliud, ⁊ ſic dı̄nt ratiōe. Scōm qꝺ accipit/eſt, ꝙ phātaſma ⁊ ſomnium idem ſunt: ⁊ non dı̄nt/niſi ꝗa phantaſma dicit̄ illud qꝺ imaginamur per ſenſum cōem motu ſumpto a ſenſibus exterioꝛibus, vel nobis vigilātibus. Somnium ꝟo eſt phantaſma qꝺ imaginamur per ſenſum cōem motu ſumpto ab his, quę erant ſeruata in parte memoꝛatiua, ⁊ nobis doꝛmiētibꝰ/⁊ nullo modo motu facto a ſenſibus exterioꝛibꝰ: ita vt idē phantaſma ſit ⁊ ſomnium ſm rem, dı̄ant ꝟo ſola ratione: ꝙ phātaſma ſit vel qꝺ ſumitur ab exterioꝛibus ſenſibus, vel qꝺ accidat nobis vigilantibus. Somnium ꝟo phantaſma eſt, qꝺ ſumitur a memoꝛatiua virtute, ⁊ nō ab exterioꝛibus ſenſibus, ⁊ qꝺ accidat nos illud imaginari non ſentientibus. Sic igit̄ imaginatio eoꝛum: quę ſueſſę ſunt: ſi eſt in vigilia: dicit̄ imaginatio, ⁊ phantaſma: ſi accidat in ſomno, dicitur ſomniuꝫ: nec eſt alia differētia quantum ad eſſentiam. Utrūqꝫ enim imaginatio eſt: vtruꝫ ꝟo ſit aliqua differentia: poſterius videbitur. vnde dicit. Eſt autē phantaſia ſiue imaginatio motus, qui fit a ſenſu ſm actum: hoc eſt, qui incipit ab exterioꝛibus ſenſibꝰ actu ſentientibus: vel qui factus fuit, vel alias cępit: vt imaginatio Socratis, ſi Socrateꝫ ſentirem aliquo ſenſu exterioꝛi. adde, ꝙ imagiatio eſt motus ſenſitiui cōis, nobis vigilātibus accidēs. ꝗ̊ ad hoc, vt phantaſia vel imaginatio vel phātaſma dicat̄: ſufficit, ꝙ nos imaginemur aliquid per ſenſum cōem, in vigilia. Somniū ꝟo phantaſma qꝺdam videt̄ eſſe, ⁊ imaginatio/dico phantaſma quoddaꝫ, quoniā qꝺ in ſomno eſt phantaſma, hoc dicimus ſomniuꝫ, ſiue illud fiat ſimpl'r de nouo, ſiue fiat quodāmō ex his, q̄ viſa erant in vigilia, cōtingit enim fieri ſomniuꝫ aliquando de nouo: qm̄ eſt imaginatio, quę non eſt eoꝝ: quę p̄ceſſerūt in vigilia: aliquādo eſt imaginatio eoꝝ quę pꝛęceſſerunt, ſꝫ ſiue ſic, ſiue ſic, ſomniuꝫ nec ſimpl'r, nec quodāmō fieri poteſt/niſi ex memoꝛatis, vt poſtea dicemus. Ex his duobus cōcludit, cuius paſſio ſit ſomnium: ⁊ inq̄t. Manifeſtū eſt ꝙ ſenſitiui ꝗdem.ſ.pꝛimi eſt ſomniare ⁊ huius non ſimpl'r: ſed ſm ꝙ pꝛimū ſenſitiuuꝫ eſt phantaſticum: hoc ꝓbari pōt ex pꝛima ꝓpōne, quoniaꝫ ſomniū eſt phantaſtici, ⁊ pꝛimū ſenſitiuum phātaſticuꝫ eſt, ergo ſomniū eſt paſſio pꝛimi ſenſitiui. Ex zᵃ ꝟo pꝛobari poteſt etiā, quoniā idem eſt imaginatio/phātaſma ⁊ ſomniū. Sed phātaſma eſt operatio ⁊ paſſio ſenſus cōis, ergo ⁊ ſomnium: per quę quodāmodo pꝫ, ⁊ ꝗd ſit ſomnium, ⁊ cuius paſſio ſit ſomniuꝫ. Somniū eni affectio eſt pꝛimi ſenſitiui, quę nō habꝫ oꝛtum ab exterioꝛibꝰ ſenſibus. At imaginatio paſſio eſt pꝛimi ſenſitiui, vt phātaſtici: quę oꝛtum habet vel habuit a ſenſibus: ⁊ accidit in vigilia. Patet ergo pꝛo parte quid ſit ſomnium: lꝫ poſteriꝰ dilucidius hoc apparebit.

¶ Quid autē ſit inſomnium, ⁊ qua ratione fiat: ex ijs maxie cognoſci pōt q̄ in ſomno accidūt.

¶ Quid auteꝫ eſt ſomnium, ⁊ quomodo fit: ex ijs quę circa ſomnum accidunt, maxime vtiqꝫ cognoſcemus.

Cōmentarius

¶ Cum concludit, cuius virtutis ſit ſomniū/⁊ pꝛo parte ꝗd ſit, nunc perfectius ꝓponit diſſerere quid ſit, ⁊ q̄uo fit: ⁊ inquit. Quid aūt eſt ſomnium.ſ.perfecte: ⁊ q̄uo fit, ex his, quę dicta ſunt de ſomno, maxime vtiqꝫ cognoſcemus.

¶ Etenim ſenſilia ipſa: in nobis, per ſingula ſenſoꝛia, ſenſionem efficiūt: ⁊ affectio quā ea iuehunt: non modo in ſenſoꝛijs ineſt, cum ſenſus agunt, ſed etiā cum ab opera diſceſſere.

¶ Senſibilia enim: ſm vnūquodqꝫ ſenſoꝛium nobis efficiunt ſenſum: ⁊ quę fit ab eis paſſio: non ſolum ineſt in ſenſoꝛijs, dum ſenſus agūt ſed ⁊ dum abierunt.

Cōmentarius

¶ Nūc ꝓſequitur: ⁊ ſumit pꝛimo duo q̄ſi ꝓloquia/pꝛimum quidē quaſi p ſe notū: alteruꝫ ꝓbat, pꝛimuꝫ eſt, ꝙ ſenſibilia ſm vnūquodqꝫ ſenſoꝛiū nobis efficiūt ſenſum/hoc non ꝓbat, qm̄ pꝫ: omne eniꝫ ſenſibile in ꝓpꝛio ſenſoꝛio mouendo facit ſenſuꝫ: ⁊ in ipſo aliquid impꝛimit. zᵐ eſt, ꝙ illꝺ quod impꝛimit ſenſibile in ꝓpꝛio ſenſoꝛio: non ſolum ineſt ſenſorijs: dū ſenſus ſunt in actu: ⁊ mouent̄ ab illis: ſed etiam duꝫ ſenſibilia abierunt a ſenſibus nr̄is, hoc inq̄t, ⁊ paſſio, quę fit ab eis, nō ſolum ineſt ſenſorijs, dū ſenſus agunt, hoc eſt, dū ſunt in actu: nō enim ſumit agere pꝛo efficere, ſenſus eni nō agit, ſed patit̄. Sed per agere, eē in actu intelligit, ſic igit̄ illa paſſio: quā ſenſibilia impꝛimūt in ſenſorijs, non ſolū ſenſorijs ineſt, dum ſunt in actu, ⁊ mouentur ab illis: ſed etiam dum abierunt a ſenſibus noſtris.

¶ Nā perinde hic atqꝫ in ijs quę lationeꝫ ſubeunt: euenire videt̄: eteniꝫ quę lationē ſubeūt: eo qꝺ ꝓpulit nō amplius tangente, cientur: qꝺ eniꝫ mouēdi officio functū eſt: quandam aeris particulā pꝛopulit: quę cū mouet̄: ſubinde aliā ciet: atqꝫ hoc vtiqꝫ pacto, donec quieſcāt: moueri aer ⁊ aqua ſolēt. Cōſimil'r ⁊ hoc in alteratione quoqꝫ fieri putāduꝫ eſt: illud eniꝫ qꝺ calentis rei opera incaluit: qꝺ ſibi vicinū eſt, calefacit: penetratqꝫ ſucceſſio hęc: ad id vſqꝫ quod pꝛimū calefieri pōt. Quare ⁊ ei cui ſentiēdi facultas cōmiſſa eſt, hoc idē accidere neceſſe eſt: cū ſenſum qui in actu cōſtitutus ſit, alteratiōeꝫ eſſe quādam cōſtet. Quocirca affectio ipſa: in opificijs ſenſuuꝫ, nō mō ſentiētibꝰ illis, ſꝫ etiam q̄eſcētibus, tā per ſūma q̄ꝫ in imo ſuari ſolet.

¶ Sil'is enim paſſio: in his ⁊ in ijs quę feruntur, videtur eſſe: eteni in latis: eo qꝺ mouit non vlterius ꝯtingēte, mouent̄: nam qꝺ mouit: mouit aerem quēdā: ⁊ rurſus hic motus: aliuꝫ: ⁊ hoc vtiqꝫ modo quouſqꝫ ꝗdem ſtent, faciunt motuꝫ: ⁊ in aere ⁊ in humidis. Simil'r autem opꝫ putare hoc: ⁊ in alteratione: nā qꝺ calefactum eſt a calido: ꝓrimuꝫ calefacit: ⁊ hoc diſtribuitur: vſqꝫ ad pꝛincipiū. Quare ⁊ in quo eſt ipm̄ ſentire, qm̄ eſt alteratio quędam ꝗ ſm actū ſenſus: neceſſe eſt hoc accidere. Ideo paſſio ipſa, eſt nō ſolum ſentientibus in ſenſoꝛijs, ſed ⁊ quieſcentibus: ⁊ in pꝛofundo ⁊ ſuperficietenus.

Cōmentarius

¶ Declarat qꝺ dixerat per q̄dam ſimilia: quoniā rōne, ⁊ experientia hoc ꝓbauit libꝛo de memoꝛia ⁊ reminiſcentia. Et pꝛimo ꝗdem ſimilitudine ſumpta a pꝛoiectis, ⁊ dicit. Sil'is eniꝫ paſſio videt̄ eē in his, quę mouent̄ a ſenſibilibus: ⁊ in ijs quę ferunt̄ a ꝓijcientibus: eteni in latis ac ꝓiectis, eo ꝓijciente, qꝺ mouit/non vlterius cōtingente, hoc eſt non exn̄te, ſed abeunte: mouent̄. Cuius cām affert: ⁊ inq̄t. Nam qꝺ

mouit

Ayuntamiento de Madrid

motuit ꝓiectum.vȝ.motuit aerem quēdam:⁊ rurſus aer hic motus,mouit alium aerē,⁊ hoc vtiq3 modo quouſq3 ſtent: faciunt ſemꝑ motū,⁊ in aere,⁊ in humidis,hoc eſt aqs.Idē declarat etiaȝ per ſimile in alteratione,⁊ dicit.Silr autem opȝ putare hoc,⁊ in alteratione,nā qđ calefactum eſt a calido,ꝓximuȝ ſibi calefacit,⁊ hoc diſtribuit vſq3 ad pn̄m,hoc eſt vſq3 ad primū qđ calefieri pōt:⁊ per principiuȝ,finē intelligit:nam finis eſt pncipium nō eſſendi.Ex his cōcludit ꝓpoſituȝ,⁊ dicit.Quare,⁊ ei,in quo eſt ipm ſentire,quoniā ſenſus qui eſt ſm actum:eſt alteratio qdam:neceſſe eſt hoc ſilr accidere,⁊ ꝓpter hoc concludit ꝓpoſitum:⁊ inqt.Ideo paſſio ipſa/eſt non ſolum ſentientib⁹ in ſenſorijs actu,ſed ⁊ quieſcētibus ab opere.¶ Sed cōtra,qm̄ tunc in exteriorib⁹ ſenſorijs eēt memoria/qm̄ ſeruarent ſpēs abſentib⁹ ſenſibilibus.¶ Rn̄det:⁊ inquit.Et in ꝓfundo remanent ſpēs,⁊ ſuperficietenus:⁊ tūc intellige q ſpēs remanent in ꝓfundo/hȝ eſt in memoratiua ſubtiue,⁊ organice:⁊ per moduȝ habit⁹,⁊ per modū diſpōnis manere in ſupficie initiatiue,non eni exteriora ſenſoria ſeruāt ſpēm,ſed organū memoratiuę vtutis:qđ eſt cerebrū:cerebrū eni eſt organuȝ cōgregatōis ſpecierū ſenſibiliū.¶ Quo vo ad vba attinet,cum Arīles inqt [ſed qeſcentibus] Themiſtius intelligit,q hęc imaginum cōmotio nō mō vigilātibus nobis,ſed qeſcentib⁹ hoc dormientib⁹ ſeruatur:⁊ in ꝓfundo,⁊ ſupfcieten⁹,hȝ eſt,ſiue leuis,ſiue ꝓfundus ſit ſomn⁹:ſemꝑ eni imagines ſeruant.

Id qđ quoties cōtinēter quippiaȝ ſentimus: liquido percipi pōt.Nā ſi ſenſuȝ ipm ab eo ad aliud,vt de ſole in opacuȝ,cōuertamus: comitatur eū affectio:euenit eniȝ vt nihil cernat:ꝓpterea q cōmotio quę a lumine profecta eſt, oculos adhuc poſſideat.

Palā autem:cū continue ſentimus aliquid. Trāſferentibus enim ⁊ ſenſuȝ,ſeqtur paſſio: velut de ſole ad tenebras:accidit eniȝ nihil videre:propter adhuc ſubſiſtenteȝ motū in oculis a lumine.

Cōmentariuȝ Cum demōſtrauit,q ſpēs remanent abeūtibus ſenſibilibus per duo ſilia,alteruȝ a ꝓiectione,alterū ab alteratione ſumpta:nūc ideȝ declarat ꝑ ſigna ſumpta a viſu:vt Themiſtius exponit.⁊ dicit.Palā aūt:cum continue ⁊ fixe ſentimus aliqd:⁊ maxime intenſum ſenſibile:nā(vt inqt)nobis ſenſum quo illud ſentiebamus trāſferentib⁹ ad aliud ſenſibile,ſequit paſſio,quę prius aderat,velut trāſferētibus viſum de ſole ad tenebras:accidit eni nihil videre ꝓpter motum ſubſiſtētem adhuc in oculis a lumine ſolis:ꝑꝑ ſpēȝ.n. illius in oculis derelictā,oīa nobis vident ſol:qđ non accideret,niſi ſenſibilia agerent ſpecies in ſenſibus.

Itē ſi qd album aut viride diutius aſpexerimus:ad qđcunq3 aſpectum noſtruȝ deflectamus,concolor illi videtur.

Et ſi ad vnum colorem multo tempore aſpiciamus vt album vel virideȝ:eiuſmodi videt ad quodcunq3 viſum permutemus.

Cōmētarium Hic ponit 2m ſignum ſumptū a viſu:⁊ dicit.Et ſi ad vnuȝ colorem multo tēpore aſpexerimus,vt ad album,vel viride,hͦ videbit ad qđcūq3 viſum ꝑmutauerimus.Videt enim vnūquodq3 concolor:quod non accideret,niſi ſpecies illius in viſu derelicta eſſet.

Sed ⁊ ſi oculos cōtra ſolē,aut aliqd aliđ qđ fulgeat,intenderimus,deinde cōniueamus:ꝑ rectam lineam qua aſpectū cernere ꝯtingit,primum tale obſeruātibus apparet quale reuera eſt,tū ſe in puniceū conuertit,ꝓxie in purpureū:donec ad atrum perueniat,exoleſcatq3.

Et ſi ad ſolē ꝓſpicientes vel aliqđ aliđ ſplēdidum oculos cōcluſerimus:obſeruantib⁹ videtur ſm directionem qua accidit viſuȝ videre,primū qdem huiuſmodi colore,deide ꝑmutat in puniceū,deide in purpureū,quouſq3 in nigrū veniat colorē,⁊ euaneſcat.

Cōmentariuȝ Hic ponit 3m ſignū a viſu oculis clauſis,⁊ dicit.Et ſi ad ſoleȝ ꝓſpiciētes vel ad aliqđ aliud ſplēdidū,mox oculos cōcluſerimus,ac clauderimus,nobis obſeruātib⁹ illđ ſm directionem,qua accidit viſuȝ videre.q.d.nō auertēdo viſum, ſed illud directe aſcēdendo,videbit qdem pmo hͦ colore: quo videbat,deinde ꝑmutabit in medios colores ſucceſſiue,vt in puniceū,deinde in purpureū,quouſq3 in nigrū veniat colorem,⁊ euaneſcat,quod non accideret,niſi ꝓpter ſimulachrum derelictum in viſu.

Quinetiā ſi qui obtutus ſuos ab hiſce q̄ mouent,vt ab amnib⁹ pſertim ociſſime labētib⁹, alio trāſferāt:quę ſtant,moueri videntur.

Et ab ijs quę mouent,⁊ ꝑmutantur,velut a fluminibus,maxime auteȝ ab ijs quę citiſſime fluunt:videntur quieſcentia,moueri.

Cōmentariuȝ Quartū ſignū ſumit ab his quę permutant:⁊ mouent.⁊ dicit.Et ab ijs quę ꝑmutant ⁊ mouentur,veluti a fluuijs,⁊ maxie ab his,quę citiſſime fluunt,cuȝ trāſfert viſus ad res quieſcētes,vident illa quieſcētia moueri:qđ qdem nō accideret,niſi in ſenſu derelinqueret ſimulachrū illi⁹ torrentis velociter fluentis.

Ijdē porro:ab ingētib⁹ ſonis ſurdaſtri reddunt:⁊ ab odorib⁹ vehemētibus:ęgerrime olfaciunt:atq3 ita in ſimilib⁹ ſtatuendū eſt.Quę omnia:aperte hoc eueniunt modo.

Fiunt autem ⁊ a magnis ſonis:obſurdeſcētes:fiunt autem ⁊ a validis odoribus:difficile odorantes:⁊ ſimilia.Hęc itaq3: manifeſte accidunt hoc modo.

Cōmentariuȝ Ultimo idē ꝓbat ſigno ſumpto ab alijs ſenſibus.⁊ dicit. Fiūt aūt ⁊ a magnis ſonis obſurdeſcētes ac ſurdaſtri.Et ab odorib⁹ valde intēſis,hoīes fiūt male ac difficile odorātes, ⁊ de guſtu ⁊ tactu ſilia patēt,ꝗ ſimulachra remanēt in ſenſibus ēt ſenſibilib⁹ abſentib⁹:q̄ nō ceſſant agere in ſenſuȝ donec ipm corrūpant.Vn̄ epilogat:⁊ inqt.Hęc itaq3 manifeſte accidūt hoc mō.¶ Quo vo ad ſuppōnē attinet,aīaduerte q Arīles velle videt,q ſpēs ſenſibiliū ſeruent in ꝓprijs ſenſorijs,in qb⁹ ſenſibilia illas induxerūt.Et ſi quis vellet ſuſtinere,dȝ dicere,q in virtute memoratiua ſeruant phātaſmata:quę ſunt ſenſibilia pmi ſenſitiui,qđ eſt idē qđ phātaſticū,⁊ in ſenſorijs ſeruant ſpēs ſenſibilium exteriorum: cōis tamē opio tenet,q duplex eſt ſenſibile:excellēs qđ in ſenſu magnā impſſionē facit,alterū debile,vel ꝓportionatum,qđ impſſioneȝ ꝓportionatā facit.Tūc dico/q ſpēs rerum ſenſibiliū non ſeruant niſi in cōi ſenſorio:in quo virt⁹ memoratiua eſt,⁊ hoc ꝑmanenter,⁊ per modū habit⁹,q̄ eſt memoria.In ſenſib⁹ vo ⁊ ſenſorijs exteriorib⁹ ſpēs ſeruantur ꝑ modū diſpōnū,nō oēs,ſed illę:q̄ ab excellentib⁹ ſenſibilib⁹ imprimunt:dico ꝑ modū diſpōnū,qm̄ nō ꝑmanen-

De loco ſpērū ſenſibilium.

Ayuntamiento de Madrid

ter neqȝ fixe. Cauſa ꝟo q̄re ſpēs multiplicatę in ſenſorijs ab excellētib⁹ ſenſibilib⁹, ſeruant̃ aliquo tpe, eſt, qm̄ illa fortis impſſio, cū ſit motus, calefacit ⁊ exiccat ſenſoriū ꝑ certo tēpore, ⁊ ſic eſt cā retētionis. Ampli⁹ fortis ille mot⁹ cā eſt, vt calor ⁊ ſpūs ad ſenſoriuʒ a corde mittant̃: ga vbi eſt labor, ibi eſt ſpūs ⁊ caloris ꝯcurſus. At ꝯcurrente calore ⁊ ſpū, humidū ſenſoriū ꝑ pte exiccat̃: ⁊ ſic eſt cā retētionis ꝑ aliquo tpe. ¶ Sʒ dices ſi remanet ſpēs in oculo abſente ſenſibili, cur oculus nō videt. ¶ Cādauēſis rn̄det: ga illa ſpēs nō eſt obiectū viſibile, ſed eſt rō ſentiēdi pn̄te ſenſibili. Ariles ꝟo ꝯcedit ꝙ durāte ſpecie illa, oia vident̃ ſibi vt illud: cui⁹ eſt ſpēs: imo clauſis oculis adhuc videt certo tpe id, e quo ſpecies illa impſſa eſt: qḋ etiam Themiſtius aſſerit.

Cꝛ autē celeriter ſenſoria ipſa vel tenues differentias ſentiant: indicio eſt, id qḋ in ſpeculis fieri ſolet: de cuius ratiōe: ſeorſim dicato opere conſiderare quis ⁊ addubitare poſſit.

Cꝛ autem ſenſoria cito ⁊ modicas differentias ſentiant: ſignum eſt, quod in ſpeculis accidit: de quo vtiqȝ: per ſe inſiſtens, conſiderabit quis ⁊ dubitabit.

Cōmentariuʒ

Hic ſoluit Ariles, vt recte expoſitor (ingt) ¶ Duas dubōnes, quę oriunt̃ ex dictis. Quarum pᵐa eſt. ſi in ſenſu remanerēt ſpēs, tūc ille nō poſſet recipe alias aliorꝝ ſenſibiliuʒ, qm̄ altera alterā impediret. ¶ Rn̄det, ꝙ nō obſtāte ꝙ ſenſus habeat ſpēs alicuius ſenſibilis, qḋ fortiter illā in ſenſuʒ impſſit, adhuc pōt cito ⁊ modica ſenſibilia ſentire recipiendo ſpēs ab illis, ⁊ hoc dicit. Cui⁹ rei ſignū affert, vt ſolonem innuat, ⁊ dicit. Cꝛ aūt ſenſoria cito ⁊ modicas ac ꝑuas differentias ſenſibiliū ſentiat, dato ꝙ hēat intra ſe ſpēs aliorꝝ, ſignū eſt qḋ in ſpeculis accidit: ſpeculū eni hn̄s ſpēm ligni, ſuſcipit ſpēm hominis, verū ga mā̄ de ſpeculis eſt attinēs ad ꝑſpectiuos, ⁊ regrit ſpālem librū: ideo ingt. de quo vtiqȝ aliquis ꝑ ſe inſiſtēs ⁊ diligētius diſputans cōſiderabit ⁊ dubitabit libro ſeorſum. ¶ Sʒ dices, pono ꝑ caſum ꝙ ſpēs Socratis amici fuerit ſeruata in ſenſorio memorię: ⁊ iteruʒ occurrat ſocrates, vtrū ſocrates cauſabit ſpēm iterum. Videmus eni ꝙ in viſu cauſabit illam, ⁊ quotiēs occurrit, totiēs mouet viſum: ergo cauſabit iterū illā in memoriaʒ. ¶ Dōm ꝙ in ſenſib⁹ exteriorib⁹ quotiēs occurrit: ſemꝑ cauſabit, qm̄ in illo nō ſeruari pōt per modū habit⁹. In interioribus ꝟo ſemel tm̄: niſi ſit deleta: veluti in ſpeculo ſpēs ſemel cauſata, nō ampli⁹ cauſat̃. Veruʒ pn̄tia nouę ſpēi in viſu, antiqȝ in memoria ſeruatā reducit ad actū, facitqȝ, vt ſit recēs.

De ſpecie ſenſibili pulchruʒ dubiū.

Et inſuper ex eodem facile conſtat: viſum vt pati, ita etiam agere aliquid ſolere.

Simul autem ex ipſo manifeſtum: ꝙ quemadmodum viſus patitur, ſic ⁊ facit aliquid.

Cōmentarium

Scōa dubitatio eſt, qm̄ dictū eſt ſenſoriuʒ pati a ſenſibilibus exteriorib⁹: ideo poſſet gs credere ſenſoriū nullo pacto poſſe agere extra, ſed ſolum pati. ¶ Rn̄det, qm̄ dato ꝙ ſenſoriuʒ ipm patiat̃ a ſenſibilib⁹: recipiendo ſpēs ⁊ motus ab illis, etiā agit extra ſe: ⁊ hoc dicit. Simul aūt ex ipſo: qḋ nūc diximus: manifeſtū eſt, qḋ quēadmoduʒ viſus hoc eſt viſoriū patit̃, ſic ⁊ facit aliqd extra ſe. ¶ Quo gdeʒ ad ꝟba attinet, aīaduerte, ꝙ Ariles per ſenſuʒ: ſenſoriū intelligit, ⁊ ꝑ viſum: viſoriū, vt oculū. ¶ Quo ꝟo ad reſpōſionē, intellige oculū, ⁊ ſenſoriū nō agere extra ſe radiū viſualem, vel ſenſualeʒ: quo videat vel ſentiat: ſed vult declarare, ꝙ agat aliquid extra q̄vis actōe, ſiue ſenſitiua, ſiue reali. ¶ Pręterea, ſenſoriū vt oculus nō ſolū agit extra actione reali, vt declarabit̃: ſed intētionali, inquātū oculus eſt vnū ſenſibiliū potens mouere alterum oculū. Et ſic dato ꝙ ſenſoriuʒ patiat̃, nō ſic ⁊ adeo patit̃: nulla actiōe agere poſſit extra ſe.

Nam cū mulieres tēpore mēſium e ſpeculis admoduʒ nitidis aliqḋ inſpectant: tūc ſuperficies ſpeculi, q̄dam veluti nebula ſanguinis obducitur: atqȝ ſi nouitiū ſpeculū ſit: haud facile eſt eiuſmodi maculaʒ abſtergere: ſin ꝑuet⁹: facile. Cauſa autē eſt, ſicuti iā diximus: ꝙ nō ſolum ab aere viſus qppiaʒ patit̃, ſed ēt in aerem quippiam agit, atqȝ eundē mouet perinde atqȝ ſplendida: nam viſus: de genere ſplendidoruʒ ⁊ habentium colorem eſt.

In ſpeculis enim valde puris, cum mēſtruis ſuperuenientibus mulieribus inſpiciūt in ſpeculum: fit ſuperficies ſpeculi vt nubes ſanguinea: ⁊ ſi gdem nouum ſit ſpeculum: non facile eſt abſtergere huiuſmodi maculam: ſi ꝟo vetus: facile. Cauſa ꝟo vt diximus: qm̄ nō ſoluʒ viſus patit̃ aliqd ab aere, ſed ⁊ facit aliquid, ⁊ mouet quemadmodum ſplendida: naʒ viſus: ſplendidorum, ⁊ habentium colorem.

Cōmentariuʒ

Cꝛ ſenſoriuʒ extra aliquo actionis gn̄e agere poſſit, lʒ patiatur. Ariles ꝑſuadet ſigno ſumpto ab oculis mulieruʒ mēſtruantiū: qui ſpeculū alterāt, ⁊ inficiūt ſanguinea mēſtruali macula, vn̄ ingt. In ſpeculis eni valde puris mūdis, ⁊ recentibus, cū mulieres mēſtruis ipſis ſuꝑuenientibus, inſpiciunt in ſpeculū ſic terſuʒ ⁊ politū, ſuperficies ſpeculi fit, vt nubes ſanguinea: ⁊ addit: ꝙ ſigdem ſit nouū ſpeculū, nō facile erit abſtergere hꝰ maculā: ſin aūt ſpeculū erit vetus, facile erit abſtergere, vt poſtea dicet̃. Cuius cām repetit, quę in vl̄i tacta eſt, ⁊ dicit. Cā ꝟo, vt diximus, eſt: qm̄ nō ſolum viſus ħ eſt oculi patiunt̃ aliqd ab aere hn̄te ſpēm coloris: ſed ēt oculus ipſe aliqd facit, facit gdem in ſpeculis alterationē, ⁊ in aerē: ⁊ nō ſoluʒ agit extra actiōe reali: ſed mouet, vt vnū viſibile: ⁊ ideo dicit. Et mouet oculuʒ alterius hoīs cauſando ſpēm ſui in illo: quēadmodū ſplēdida mouēt oculos nr̄os, naʒ viſus, hoc eſt. Viſoriū eſt vnum de nūo ſplendidorꝝ, ⁊ hn̄tiuʒ colorē. Ergo ſenſoriū agere pōt ext̃ ⁊ actione reali maculādo ſpeculū, ⁊ actione ſpirituali, ac intentionali mouendo ſenſorium aliud ab ipſo.

Hoc igit̃ tpe quo mēſes ꝓfluunt: eodem mō oculos, quo q̄lʒlibet aliaʒ corporis particulam affici, ratione optima euenit: quandoquidem: ſuapte natura venulenti ſunt.

Oculi igit̃ rōnabilr̃ cū fiunt mēſtrua, afficiūtur: ſicut ⁊ alia pars q̄libet corporis: eteniʒ natura exiſtunt pleni venarum.

Cōmentariuʒ

Exponit qḋ dixit de oculis mēſtruātiū, ⁊ dicit. Oculi igit̃ rōnabiliter cū fiūt mēſtrua: afficiunt̃, ſicut ⁊ alia ꝑs q̄libet corpus: qm̄ moto ſanguīe mouet̃ in toto: ⁊ in ſingulis partib⁹, ⁊ maxīe oculi (vt Themiſtius dicit) In mēſtruis alterant̃, cui⁹ cām aſſerit Ariſtoles, ⁊ ingt. Eteni natura exiſtunt pleni venarum: ⁊ ſic pleni ſanguine exiſtente in motu emittunt vapores ſanguineos extra.

Quocirca tpe mēſtrualis ꝓfluuij, qḋ cōmotione ⁊ inflāmatione ſanguinis ꝓuenit: diſcrimen in oculis habet̃, qḋ q̄ʒuis nobis inuidēs

Ayuntamiento de Madrid

fit(eſt enim natura ſeminis ⁊ menſium: eadē) reuera tamen in eiſdem eſt.

⁋ Ideo cū fiūt menſtrua ꝓpter turbationem ⁊ phlegmaſian ſanguineam:nobis qdem quę in oculis differētia,incerta eſt,ineſt autē:nā eadē natura:ſeminis ⁊ menſtruorum.

Cōmentariuꝫ ⁋ Oſtēdit,ꝙ hoc idem nō ſolum mulierib⁹(vt Themiſti⁹ ingt)accidat tpe menſtruoꝝ:ſed ēt viris tēpore emiſſionis ſpermatis,vel parū poſt,eſt tñ hęc dña,ꝙ macula inducta in ſpeculis a viris,eſt inſenſibilis,a mulierib⁹ vo certa,qm̄ maiori ꝓfluuio ꝑmunt̄.vnde inquit.Ideo cū fiunt in nobis hominibus menſtrua.ſ.feminū emiſſiones pp turbationē ⁊ phlegmaſiā/hoc eſt inflāmationē ſanguineā,cauſataꝫ a motu emiſſionis,nobis qdē viris dña illa,quę eſt in oculis incerta eſt,ſed reuera ineſt ipſis oculis,veluti mulierib⁹:qdā alteratio ſanguinea.Cuius cām affert,qm̄ ſeminis in viris ⁊ mēſtruoꝝ in mulierib⁹ eadem nā eſt,vtrūqꝫ eni eſt ſuperfluitas alimēti vltimo digeſti:ergo ſicut in oculis mulieruꝫ accidit alteratio hęc:ita ⁊ in oculis viroruꝫ.Themiſtius refert nōnullos pati menſes,vt mulieres,per virgaꝫ:⁊ de his loqui Ariſtotelem credit.

⁋ Ab ipſis aūt menſib⁹ qui ad oculos penetrarūt:aer moueť ⁊ inficiť:aer infect⁹:aliū aerē q ſpeculo ꝓximus eſt ſibi hęrētē inficit,⁊ talem qualis ipſe eſt reddit:a quo poſtremuꝫ:ſpeculo eluuiecula quędam allinitur.

⁋ Aer itaqꝫ mouetur ab ipſis:⁊ euꝫ qui ſupra ſpecula eſt aerem continuum exiſtentem,qualem quēdam facit:⁊ talem quale ipſe patiť:hic vo ſpeculi ſuperficiem.

Cōmentariuꝫ ⁋ His expoſitis,declarat moduꝫ,qūo inducať macula ſanguinea in ſpeculis:⁊ dicit.Aer itaqꝫ moueť ab ipſis oculis,⁊ alteranť ab illis ea alteratiōe,qua oculi ſunt alterati:⁊ hic aer oculis ꝓximus alterat⁹,alterat aerē euꝫ,qui ſupra ſpecula ꝯtinuus exiſtit:q̄lem quēdā ⁊ ſanguineuꝫ illū faciēdo,⁊ tale quale ipſe patitur.Hic vo aer ſpeculo contiguus alterat ſuperficiem ſpeculi:⁊ ſic a primo ad vltimum oculi alterant ſpeculum:hic ergo eſt modus.

⁋ Naꝫ ſpecula:haud ſecus q̄ꝫ mundiſſimę veſtes,celerrime notā aliquam cōtrahunt. quod eni mundum eſt atqꝫ purū:exacte cōmonſtrat quicqd exceperit,⁊ potiſſimum minimos motus:ęs vo,ꝙ lęue terſumqꝫ ſit:qualemcūqꝫ tactum maxime ſentit.

⁋ Quemadmoduꝫ eniꝫ veſtium quę maxime mundę ſunt:citiſſime inquinantur: nam puruꝫ: exacte mōſtrat quicquid exceperit,⁊ pręſertim minimos motus:ęs etiaꝫ,eo ꝙ planū ſit:qualemcūqꝫ tactum maxime ſentit.

Cōmentariuꝫ ⁋ Dixit duo de ſpeculis,ꝙ macula ſanguinea magis apparet in nouo ⁊ terſo ſpeculo,⁊ q minus pōt abſtergi.¶ Contra vo antiquū,in eo minus apparet,⁊ facili⁹ pōt abſtergi,lege vba/et/verbū eni nō ad ꝓxime dicta:ſed ad antiq̄ referas.ſ.ꝙ in nouo magis hęc,in veteri minus fiāt,⁊ ingt.et lege ſic/ſpecula terſa magis alteranť.Quēadmodū eni veſtium:quę mundę ſunt,citiſſime inquinanť:ac celerrime maculā cōtrahunt.q.d.quoniā ſpecula noua ſe hn̄t,vt mundę veſtes,Cuius cām exponit,⁊ dicit.Nā purū terſuꝫ,⁊ mundum exacte mōſtrat,qcqd excerpit,⁊ p̄ſertiꝫ minimos motus,ac alteratiōes,nec dixit p̄ſertim,ꝙ purū mōſtret mag̃ minimas alteratiōes,q̄ꝫ magnas,ſꝫ p̄ſertiꝫ ꝓ ēt ſumpſit,vt ſit ſenſus ꝙ purū exacte monſtrat qcqd excerpit:⁊ ēt minimos mot⁹ac alteratiōes:idē ꝓbat exēplo ęris terſi:⁊ dic.ęs etiā nouū ⁊ terſuꝫ eo ꝙ planū ſit,q̄lēcūqꝫ tactū ſentit,⁊ ꝑ totū ⁊ ꝑ oēm ptē:⁊ ꝑ ſentire,nō itelligit cognoſcere,ſꝫ itelligit inauditū ⁊ ſonū mutare:ꝓpter ſui enim planiciē vbiqꝫ reſonat,quauis parte tacta.Ex his habemus cur ſpeculum nouum citius ⁊ magis alteratur.

⁋ Scire autem oportet:tactum aeris,eſſe quādam veluti attritionē deterſionēqꝫ ⁊ ablutionem:atqꝫ eūdē,quātuluſcūqꝫ ſit: conſpicuuꝫ, propter ſpeculi puritatem,reddi.

⁋ Opꝫ vo intelligere:tāq̄ꝫ attritioneꝫ eē aeris tactum,⁊ tāq̄ꝫ exterſionē ⁊ ablutionē:pp mūditiam vo,manifeſtus ſit:qualiſcūqꝫ ſit.

Cōmentariuꝫ ⁋ Exponit nūc q̄ dixit,⁊ reducit illa ad ꝓpoſitū:⁊ ingt.Opꝫ aūt itelligere tactū aeris,quo aer ſpeculū tāgit,eē tāq̄ꝫ attritionē,h̄ eſt ꝯturbationē:⁊ tāq̄ꝫ exterſionē,⁊ ablutioneꝫ ſpeculi,⁊ h̄ qa aer pp mūditiā manifeſtus ſit q̄liſcūqꝫ ſit:⁊ iō cū aer tāgēs ſpeculi facieꝫ fuerit mūdus,⁊ ablut⁹,exterſus,etiā ſpeculū,ſic erit:cū ver aer fuerit turbidus ⁊ alteratus,⁊ oīno mutatus mutabit ſpeculuꝫ.Patet ergo cauſa cur nouum ſpeculum,magis ſuſcipiat alterationem.

⁋ Cur vo maculę nouis ſpeculis inductę difficile eleuanť,cauſa eſt:ꝙ ea pura ſunt ⁊ terſa: nam maculę:ſeſe per talia,⁊ in ꝓfundum,⁊ in oēs ptes diffundūt:in ꝓfunduꝫ,ꝙ pura ſint:in oēs partes,ꝙ terſa.In vetuſtis aūt maculę nō permanēt:qa non tam alte figunť,ſed eminentiuſcule.Tenues igiť differētias excitare vellicareqꝫ ſenſuꝫ,⁊ celeriter ab codeꝫ internoſci,item nō mō pati ſenſoriū quo nā colorū percipiť,ſed etiā viciſſim agere:ex hiſce cōſtat.

⁋ Non exeundi vo celeriter ex nouis ſpeculis, cauſa eſt:ꝙ purū ſit ⁊ planū:ſerpit eni per huiuſmodi:⁊ in ꝓfundū,⁊ in oēs partes:nam eo qdem ꝙ purū eſt,in ꝓfundū:eo aūt ꝙ planuꝫ, in oēs partes.In veteribus vo nō imanet:qm̄ non ſimilr̄ ſubit macula,ſed ſupficietenus magis.Qꝫ igiť ⁊ a paruis differētijs fit motus,⁊ ꝙ celeres ſunt ſenſus,⁊ ꝙ nō ſolū patiť h̄ ⁊ ꝯfacit coloꝝ ſenſorium:manifeſtum ex his.

Cōmentariuꝫ ⁋ Cū dedit cām q̄re in ſpeculo nouo appet turbatio maior,⁊ in plurib⁹ ptib⁹:nūc aſſignat cāꝫ,q̄re min⁹ ſpeculū nouum cū maculať,abſtergi pt.Et p̄ ꝓponit h̄.d.Nō exeūdi vo ꝑturbationē celeriter ex nouis ſpeculis,cā eſt,ꝙ puruꝫ ſit ⁊ planuꝫ:nā ꝑturbatio ſerpit,⁊ decurrit ꝑ hꝰ facile,⁊ in ꝓfundū,⁊ in oēs ptes:nā(vt ingt)ſpeculū nouū eo ꝙ puruꝫ eſt,turbatio deſcēdit in ꝓfundū:⁊ macula in ipſo inducta in ꝓfundū deſcēdit:qm̄ purū eo ꝙ purū ſua nā magis eſt a maculoſo alterabile,ꝯtriuꝫ eni magis illa eſt:⁊ iō ab illo alterabile magis.Et Themiſti⁹ exponit h̄,⁊ dic.Qꝫ macula in puro ſpeculo in ꝓfundū mag̃ deſcendit,qm̄ ſpeculū purū eſt,vt plura ſpecula,iō cū maculať magis maculať.Eo aūt,vt ingt.ꝙ planū eſt,maculať facile in oēs ptes:qm̄ nulla ſupeminet alteri,vt illa magis maculeť:⁊ nō altera.Pręterea

Ayuntamiento de Madrid

ꝑꝑ planiciē ſanguinea currit ⁊ ſerpit ꝑ totuꝫ. At in veteribꝰ macula nō ita imanet ac ꝑmanet, qm̄ nō ſilr̄ macula illius ſubit. ſ. in ꝓfunduꝫ: ſꝫ ſuꝑficietenꝰ magis. Innatat. n. macula (vt Themiſtiꝰ inqͭ) In vetuſto ſpeculo, in imarginibus, ⁊ ſic vetus ſpeculū minus recipit, qa minꝰ planū minus in ꝓfundū, qm̄ minꝰ purū. Demū epilogat q̄ſi declarata: ⁊ inqͭ. Ex igiͭ ⁊ a ꝑuis differētijs ſenſibiliū fit motꝰ in ſenſoriū, et ꝙ ſenſus ſint celeriter, ⁊ nō durabiles in ſenſorio: nō eni ſpecies ꝑmanēt in ſenſorio exteriori: ⁊ ꝙ non ſolū ſenſoriū patiaͭ: ſꝫ ēt ꝯfaciat, manifeſtū ex his. ¶ Per hęc pꝫ p̊ ꝙ oculi nō īficiūt ſpeculū q̄tenꝰ vidēt: qm̄ nō vidēt extramittēdo, ⁊ ſic quo vidēt, nō ificiūt ſpeculū: ſꝫ quo alterati ſūt ſanguie, vt declaratū eſt. ¶ 2° pꝫ, ꝙ oculi baſiliſci nō īterficiūt hoīeꝫ, q̄tenus vidēt, qm̄ nec in illis viſio fit extmittēdo, ſꝫ q̄tenus venenoſa q̄litate alterādo aerē, alterāt nos. Diciͭ auteꝫ, ꝙ baſiliſcꝰ ſi ꝑ̊us nos videat, īterficit nos, qm̄ ꝑ̊us alterat nos ſuis oculis venenoſis. Cōtra vͦo, ſi nos prius illum viderimus, īterficimus illū: qm̄ oculi nr̄i ſūt ita venenoſi illi, ſicut oculi eiꝰ, nobis: ⁊ ita ſi ꝑ̊us illos viderimꝰ, ꝑ̊us eos ad mortem alterabimus. Utrū vͦo baſiliſcus naſcaͭ ex gallo, vt ab ouo eiꝰ, nō memini me legiſſe apđ bonos auctores: ſꝫ qdaꝫ medicꝰ nō iꝑitus illđ eē aſſerat. ¶ 3° pꝫ, ꝙ vetulę ꝑn̄t faſcinare, h̄ eſt maleficiū īferre pueris, q̊s oſculanͭ, ac cernunt, qm̄ ab oculis vetularū ꝑꝑ retētionem mēſtruoꝝ exeūt vapores mali: qui alterāt pueros qui ſunt delicati, ⁊ molles: ⁊ quidem ad malas ęgritudines.

Quō ocu li ſpeculū inficiunt.

De baſi liſco.

¶ Ijs quę diximus, aſtipulaͭ: qđ circa vina ⁊ vnguēta accidere videmus. Nā oleuꝫ qđ vnguento addiͭ: celeriter odores earū reruꝫ quę in ꝓpinquo ſunt, ebibit. Uina quoqꝫ: hoc ideꝫ faciūt: qppe quę nō mō earū reruꝫ quę indunͭ admiſcēturqꝫ odores in ſe trahāt: ſed ēt earum rerū quę ꝓpe dolia aut locanͭ aut naſcūtur.

¶ Atteſtanͭ autē ijs quę dicta ſunt: ⁊ q̄ circa vina, ⁊ q̄ circa pigmēta eueniūt. Naꝫ qđ p̄paratum eſt oleuꝫ: cito accipit ꝓximoꝝ odores. Et vina: hoc ip̄m patiūtur: nō ſolum eniꝫ eoꝝ q̄ imittunͭ vel cōmiſcenͭ: ſꝫ ⁊ eoꝝ q̄ ꝓpe vaſa ponunͭ vel naſcunͭ, recipiunt odores.

Cōmentarium

¶ Demōſtrauit ꝙ aer infectus ab oculis mulieruꝫ pōt ſpeculū alterare, ⁊ hoc: qa tāgit illud, ⁊ ab oculis tangiͭ, ⁊ alteraͭ: hoc idē nunc oſtēdit duobꝰ ſil̄ibus exēplis, quoꝝ alterum ab oleo, alterū a vino accipiͭ: ⁊ dicit. Atteſtanͭ autem ijs, quę dicta ſunt: ⁊ quę circa vina, ⁊ quę circa pigmenta, h̄ eſt vnguēta eueniūt: in qbꝰ oleuꝫ poniͭ: ⁊ hęc exponit, ⁊ primo de oleo: ⁊ inqͭ. Nā qđ p̄paratum eſt oleū in vnguētis, ⁊ cū roſis, vt cum floribꝰ citri, vt cū alijs odoriferis cito accipit odoꝝ illoꝝ odoriferoꝝ: cū qbus ꝓxime miſceͭ: ⁊ nō niſi vicinitate, quā cū illis hꝫ: ergo ⁊ aer vicinus oculis alterat, cum ſit oleo paſſibilior pōt alterari ab illis, ⁊ alteratus alteratur ſpeculū. Dat 2ᵐ exēplum, ⁊ inqͭ. Et vina h̄ ip̄m patiunͭ: non ſolū eni eoꝝ quę imittunͭ in dolio ipſis ꝑ ſapore, correctiōe, ⁊ odore, ſed eoꝝ, q̄ ꝓpe vaſa ponunͭ, vel naſcūtur, recipiūt odores: dato ꝙ aliqd naſcereͭ ꝓpe doliuꝫ, ⁊ h̄ non eſt niſi qa ꝓpinquum eſt alteranti, at cum aer paſſibilior ſit vino: ideo proximus oculis alterantibus alterabiͭ, ⁊ alteratus alterabit ſpeculum.

¶ Ad eam vͦo ꝯſiderationem quę nobis initio inſtituta eſt, vnuꝫ ſupponatur, qđ ⁊ patere pōt ex ijs quę dicta ſūt: abeūtibꝰ externis ſenſilibꝰ, ſenſa q̄ ⁊ ipſa quoqꝫ ſenſilia ſūt, remanere.

¶ Ad eā vͦo quę a principio ꝯſiderationeꝫ, ponatur vnū quidem, qđ ex ijs quę dicta ſunt patet: ꝙ recedente ſenſibili extrinſecus, imanēt ſimulachra quę ſenſibilia ſunt.

¶ Cū feciſſet digreſſioneꝫ, redit ad ꝓpoſitum ⁊ colligit ꝓloquiū, qđ vult hꝛe ex digreſſiōe: ⁊ dicit. Ad eā vͦo ꝯſiderationem, quę eſt accepta a p̄ncipio de ſomnijs, ponaͭ vnū qdē, ꝙ ex ijs, q̄ dicta ſunt: pꝫ, ꝙ recedēte ſenſibili extriſecꝰ a ſenſibꝰ nr̄is exterioribꝰ: imanēt ſimulachra: quę ⁊ ipſa quoqꝫ a ſenſibꝰ iterioribꝰ ſenſibilia ſunt, remanēt dico ſuata in virtute memoratiua: quę eſt in cerebro: in qua oīa ſimulachra ſenſibiliū veluti in caſſa ſeruanͭ. dixit [quę ſenſibilia ſunt:] qm̄ ſimulachra ſūt rōnes ſentiēdi ipſis ſenſibꝰ exterioribꝰ: ⁊ ipſa ſunt ſenſibilia a ſenſu interiori phantaſtico: qđ non ꝓbat, qm̄ pꝫ: niſi eni ſimulachra eēnt ſenſibilia ab ipſo phantaſtico ſenſu: nō phātaſiaremur ſenſibilia abſentia.

Cōmentariuꝫ

¶ Itē facile decipi circa ſenſus, hoīes in aliquo affectu poſitos: atqꝫ alios: i alio: vt meticuloſum, in metu: amatorē, in amore: adeo vt ex tenui ſil̄itudie, alter hoſtes ſe videre putet: alter, quē amat. Et quo qs vtiqꝫ arctius ip̄o affectu poſſideͭ: eo leuiori ſil̄itudine, iſta ſeſe illi offerūt. Eodē mō ⁊ qui ira, ⁊ q demū q̄cunqꝫ alia cupiditate rapiunͭ: facile circūſcribi ſolent.

¶ Ad hęc aūt: ꝙ facile decipimur circa ſenſus, cuꝫ in paſſionibꝰ exiſtimus: alij aūt in alijs: veluti trepidus, in timore: ⁊ q amat, in amore: ita vt videaͭ a modica ſil̄itudine ille qdeꝫ, hoſtes videre: hic vͦo, dilectū. Et h̄ vtiqꝫ, quāto paſſibilior qs fuerit: tāto a minori ſil̄itudie videntur. Eodē vͦo modo ⁊ in ira, ⁊ in oībꝰ cōcupiſcentijs: facile decipiuntur omnes.

¶ Tertiuꝫ ꝓloquiū eſt, ꝙ qui affectu aliquo, aliquaqꝫ ꝑturbatiōe p̄munͭ: facile circa ſenſibilia decipianͭ. Hoc oſtendūt meticuloſi, qui oi leui ſil̄itudine iminente hoſtes putāt. Amantes quoqꝫ leuiter videre ſuſpicanͭ, qđ amare: inquit. Ad hęc aūt ponaͭ ꝓ tertio proloquio: ꝙ facile decipiamur circa ſenſus, cū in paſſiōibꝰ exiſtimus: ſic vꝫ ꝙ alij decipiātur in alijs, ꝓut in alijs atqꝫ alijs paſſionibꝰ cōſtituunͭ: veluti trepidus in timore: ⁊ qui amat, in amore: ita vt videaͭ a modica ſimilitudine, ille quidem trepidus hoſtes videre: hic vͦo amans, dilectum: eodem vͦo modo ⁊ in ira, ⁊ in oībꝰ concupiſcentijs facile decipiuntur omnes.

Cōmentariuꝫ

¶ Ac tāto qdem ꝓcliuius quāto magis libidine ipſa ducūtur. Ūn̄ etiā fit: vt febriētes interdum animalia q̄daꝫ in parietinis videre videantur, exigua ſimilitudine permoti quaꝫ lineamenta q̄dam congeſta p̄tendunt.

¶ Et magis: quāto vtiqꝫ in paſſionibus magis fuerint. Ideo ⁊ febricitantibus interdum animalia videntur in parietibus, a modica ſimilitudine linearum compoſitarum.

¶ Hic ampliat 3ᵐ ꝓloquium, ⁊ intendit (vt Themiſtiꝰ exponit) ꝙ pro qualitate paſſionis ac morbi, hic error ac deceptio maior vel minor euenit, ⁊ hoc inquit. Et magis. ſ. decipiuntur, quāto magis in paſſionibus fuerint. Affert ſignū

Cōmentariuꝫ

Ayuntamiento de Madrid

ex febricitantibus:⁊ inquit.Et ideo ⁊ febricitantibꝰ interdū aīalia videntur in parietibus a modica ſimilitudine linearum compoſitarum:quę in parietibus ſunt.

¶ Atqʒ hic error quādoqʒ vna cum morbo inualeſcit:ita vt cuʒ leuiter ęgrotant,ſe falſos haberi agnoſcant:cum ꝟo grauius: minime,ſed ipſis quoqʒ viſis ducantur.

¶ Et hęc quidem aliquando intenduntur cum paſſionibus:ſic vt ſi vehementer non laborēt, nō lateat ꝙ falſum:ſi ꝟo maior ſit paſſio:⁊ moueantur ad ipſa.

Cōmentariuʒ ¶ Secūdo ampliat proloquiuʒ,⁊ inténditꝰ ꝙ deceptiones intenuantur,⁊ remittant̄ ꝓ intenſione,⁊ remiſſione paſſionum/quas cōſequūtur.⁊ dicit.Et hęc qdem errata aliquando intēduntur:⁊ aliquādo remittunt̄ cum paſſionibus,dico remittūtur ſic,vt ſi nō vehemēter laborēt,non lateat,ꝙ id quod apparet:ſit falſum.Si ꝟo maior ſit paſſio:ſic decipiuntur,vt ⁊ moueant̄ ad ipſa,ipſiſqꝫ viſis ducantur.

¶ Cauſa ꝟo q̄ʒobrem hęc fiant,ea eſt:ꝙ id qd̄ primatū obtinet,⁊ id in quo phātaſmata fiūt, non eadem vi iudicant.Cuius rei ſigno eſt:ꝙ cum ſol appareat pedalis,ſępe aliud quippiaʒ phantaſię contradicit.

¶ Cauſa ꝟo vt hęc accidant,hęc eſt:qa nō ſm̄ eandem potentiam iudicant qd̄ principale eſt, ⁊ in quo phantaſmata fiunt.Huius ꝟo ſignuʒ eſt:ꝙ videtur quidem ſol pedalis: contradicit autem ſępe aliquid aliud,phantaſię.

Cōmentariuʒ ¶ Cum dixiſſet,ꝙ aliquādo homo corrigit ſuum errorē:cuʒ ſcʒ decipit̄ ex leui paſſione:nūc aſſignat cauſam/vnde accidit,vt homo ſe corrigat in talibus erroribus:⁊ dicit. Cauſa ꝟo vt hęc accidant.ſ.vt homo aliquādo ſe corrigat,hęc eſt: quoniā non ſm̄ eandem potētiam iudicant,qd̄ principale/ ⁊ in quo phātaſmata fiunt:qd̄ principale eſt,iudicat ſm̄ intellectum:id in quo phantaſmata fiunt,iudicat ſm̄ ſenſum. Ideo poteſt itellectus corrigere errorē ſenſus:hoc ꝑ exemplum exponit,⁊ dicit.Huius ꝟo ſignum eſt,quoniā videt̄ quidem ſol pedalis per ſenſuʒ:⁊ ſic eſſe iudicat phantaſia: contradicit autē ſępe aliquid aliud phātaſię ſic phantaſiāti,vt ratio,⁊ intellectus.Et per hęc pʒ cauſa:ꝙ cum aliquis pręmit̄ leui perturbatione poteſt ſe corrigere,quoniam nō penitus ⁊ omni virtute eſt ligatus.

¶ Item perplexis digitis,q̄uis quod vnū eſt, duo appareat:tamē eē duo neutiq̄ʒ dicimus: qa viſus:ſuperior optimatiorqʒ tactu eſt.Q: ſi ſolus tactꝰ eēt:duo eē qd̄ vnū ē,iudicaremꝰ.

¶ Et permutatione digitorum,vnum duo videt̄:attamen non dicimus ꝙ duo:dignior eni tactu:viſus.Si ꝟo eſſet tactus ſolus:iudicaremus vnum,duo.

Cōmentariuʒ ¶ Cum oſtendit ꝙ virtus ſuperior corrigit aliquando inferiorem:hic obiter oſtendit,ꝙ iudicia ſenſuum(vt Themiſtius exponit)contraria ſint,⁊ dicit.Et permutatione digitoꝝ vnum duo videtur.Vbi cauſa(vt Themiſtius inquit) Si vno digito diuerſis vicibus ideʒ tetigeris,tactui digitꝰ ille,qui vnus eſt,duo videbit̄:attamē reuera non dicimus ꝙ ille vnus digitus ſit duo,quoniā in hoc caſu viſus eſt dignior tactu:per quem videmus eſſe vnū.Sed ſi eſſet tactꝰ ſolus,⁊ non viſus alius a tactu:vnuʒ iudicaremus duo:quę ratio docet,vt iudicia ſenſuum inter ſe cōtraria ſint.

¶ Cauſa autē circūuentionis,ea eſt : quoniam non tm̄ quoties ſenſile mouetur q̄libet apparere ſolent,ſed etiaʒ quoties ſenſus ipſe mouet̄: ſi eodem modo moueat̄ quo ſolet a ſenſili moueri:ſic littus videtur nauigātibus moueri:dū viſus ab alio mouetur.

¶ Cur autem fallimur,cauſa:quoniam non ſolum cum ſenſibile mouetur apparent q̄libet,ſʒ etiam cum ſenſus ipſe mouetur : ſi eodeʒ modo moueatur:quemadmoduʒ ⁊ a ſenſibili:dico autem,velut terra videtur nauigantibꝰ moueri,dum mouetur viſus ab alio.

¶ Quoniam accepit,ꝙ ſenſus aliquādo decipiant̄ ex motu ⁊ perturbatione:quę accidit ipſi:nūc aſſignat cauſam,⁊ hoc ꝓponit:⁊ inquit.Cur auteʒ fallimur,cauſa eſt,quoniam nō ſolum cum ſenſibile ipm̄ mouetur,apparent quęlibet,⁊ diuerſa:vt digito vno moto apparent duo:ſed etiam cōtra cū ſenſus ipſe mouetur:ſi eodem modo moueretur/quemadmodum a ſenſibili moueretur:quieſcēs apparebit motum: qd̄ exponit,dico autē/velut terra videtur nauigantibꝰ moueri,dum mouetur viſus ab alio:non quidem ꝙ terra moueatur:ſed qa viſus mouetur.Per hęc innuit,ꝙ perturbatio ⁊ motus qui accidit ſenſorio,eſt cauſa deceptionis: cum enim viſus nauigantium mouetur:littus moueri videt̄,nō ꝙ moueat̄,ſed quoniam viſorium mouet̄.ḡ perturbatione ipſi accidēte,cauſari poteſt deceptio:per hęc voluit habere quaſi cauſam tertij proloquij. Cōmentariuʒ

¶ Ex his itaqʒ patere arbitror:non modo vigilantibus nobis motiones illas quę per eos ſenſus accipiuntur qui foras ꝓſpectant,⁊ in parte corporis exteriore iacent,ſentiri ſolere,ſed ēt cum affectio ea ſuborta eſt quam ſomnum vocamus,atqʒ tunc impenſius.

¶ Ex his itaqʒ manifeſtum:ꝙ non ſoluʒ in vigilando motus qui a ſimulachris fiunt ⁊ quę extrinſecus:⁊ quę ex corpore ſunt,ſed etiaʒ qn̄ fit paſſio hęc quę vocat̄ ſomnus,⁊ magis tūc apparent.

¶ Hic(vt mihi videtur)ponitur quartum proloquiū,⁊ eſt, ꝙ motus a ſimulachris non modo fit in vigilia,ſed in ſomno:⁊ quidem magis:⁊ dicit.Ex his itaqꝫ manifeſtum eſt, ꝙ non ſolum in vigilando motus qui a ſimulachris fiunt,⁊ quę extrinſecus a ſenſibilibus:⁊ quę ex corpore/hoc eſt intrinſecus a memoratiuo loco ſunt,ſed etiaʒ quando fit paſſio hęc,quę vocatur ſomnus,⁊ magis tunc apparēt:in quibus verbis multa complicauit,quorum primuʒ eſt:motus fieri a ſimulachris,⁊ per motus/ſenſitiuos motus intelligit: ſenſitiui enim motus/quibus ſenſibilia abſentia ſentimus: a ſimulachris eorum fiunt. 2m eſt,ꝙ tales ſenſitiui motus fiunt a ſimulachris extrinſecus ⁊ de nouo accedentibus a ſenſibilibus exterioribus mouentibus exteriores ſenſus et etiam a ſimulachris intrinſecus accedentibus,⁊ hoc intellexit,cum dixit/ex corpore.A virtute enim memoratiua interiori mouentur phantaſmata/⁊ faciūt motus ſenſitiuos,qbus ſentimus res,quas ſenſimus per exteriores ſenſus. 3m eſt,ꝙ motꝰ ſenſitiui facti a ſimulachris,accidere nobis poſſunt,⁊ in ſomno,⁊ in vigilia:verū in ſomno,non niſi intrin Cōmentariuʒ

Ayuntamiento de Madrid

ſecus, in vigilia, ⁊ intrinſecus, ⁊ extrinſec⁹, vt obſeruatio docet. 4^m^ deniqꝫ eſt, ꝙ mot⁹ ſenſitiui, qui a ſimulachꝛis fiũt, magis in ſomno contingunt q̃ in vigilia.

Nam interdiu: operãtibus qdeꝫ ſenſibus ac mẽte, elidũtur atqꝫ vaneſcũt: quomõ exiguus ignis, apud ingẽtem offuſcari ſolet: ⁊ doloꝛes voluptateſqꝫ modicę, acceſſu ĩmodicarum offundi: quieſcentibus vo: minima queqꝫ emergunt. Noctu aũt qa particulares ſenſus feriãtur ⁊ agere nequeunt, ꝓpterea ꝙ caloꝛ exteris partibus relictis in viſcera ſe condit: ad initiuꝫ ſenſus oꝛiginemqꝫ delabuntur, ⁊ obturbatione ſedata manifeſtę fiunt.

Per diẽ enim repellunt̃: dum operãtur ſenſus ⁊ intelligẽtia, ⁊ exterminãtur: quemadmoduꝫ iuxta magnũ ignẽ, minoꝛ: ⁊ triſtitię ⁊ oblectatiões paruę, ſecus magnas: dũ vo qeſcunt: ſupnatãt ⁊ parua. Nocte vo ꝓpter vacationẽ particulariũ ſenſuũ ⁊ impotentiã agẽdi, eo ꝙ ab exterioꝛibus ad id qđ intriſecus eſt fiat caloris refluxio: ad pꝛincipium ſenſus deferuntur, ⁊ fiũt manifeſti ſedata turbatione.

Cõmentariuꝫ. Hic ꝓbat 4^m^, ꝙ motus ſenſitiui, qui a ſimulachꝛis fiũt, magis in ſomno manifeſti⁹ fiũt: q̃ in vigilia: ⁊ dicit. In die enim tales ſenſitiui motus repellunt̃, ⁊ quodãmodo exterminant̃: dum ſenſus exterioꝛes ⁊ intelligẽtia operant̃: quẽadmodum iuxta magnũ ignem, ſi ponat̃ minoꝛ: ⁊ triſtitię ⁊ oblectationes paruę poſitę iuxta magnas, nõ percipiũtur: dũ vo intelligentia ⁊ ſenſus exterioꝛes qeſcunt, ſupernatãt, ⁊ parua: hoc eſt parui motus phãtaſmatum manifeſti ſunt. Nocte vo ꝓpter vacationem particulariũ ſenſuuꝫ, ⁊ ꝓpter impotẽtiam agendi eoꝝ: quę impotentia fit (vt dictũ eſt) eo ꝙ fiat inflexio caloꝛis ab exterioꝛib⁹ ad id, qđ intrinſec⁹ eſt: ſcꝫ ad coꝛ: motus taliuꝫ ſimulachꝛoꝝ deferuntur ad coꝛ qđ eſt pꝛincipiũ ſenſus, ⁊ id: in quo perficit̃ ſenſatio, ⁊ tales motus fiunt manifeſti: tũc noctu ſedata turbatione/⁊ motu, qui fiebat in ſenſibus exterioꝛibus. ¶ Sed dices, motus phantaſmatũ fiunt in vigilia ⁊ in nocte, de memoꝛia ad ſenſum cõem: cum iſti motus, nõ fiant a voluntate, e quo pꝛincipio mouent̃ in nocte talia phãtaſmata vſqꝫ ad coꝛ, vbi eſt cõis ſenſus phãtaſticus. ¶ Dõm ꝙ Ariſtoteles p̃ſupponit tã in nocte q̃ in die, hoc eſt tã in vigilia q̃ in ſomno phãtaſmata moueri de loco/in quo cõſeruantur, ad coꝛ, in quo eſt cõmunis ſenſus phãtaſticus. Et ſupponit ꝙ iſte motus nõ ſit a volũtate noſtra: nã lꝫ in vigilia hic motus poſſit eſſe a noſtra volũtate aliquãdo: tamẽ in ſomno motus hic non a volũtate eſſe põt: vñ tamẽ ſit, Ariſtoteles hic nõ aſſignat, ſed accipit tm̃ pro ſuppõne ꝙ deducta voluntate/tales motus phãtaſmatum fiunt tã in ſomno q̃ in vigilia de memoꝛia, ad cõem ſenſuꝫ phãtaſticuꝫ: ⁊ hoc ſumit tãq̃ notum ad experientiã. In vigilia eni ſępe accidit nos imaginari quędã nullo motu facto ab exterioꝛib⁹: ⁊ in ſomno etiã experiẽtia docet. Uerũ de cauſa poſtea dicemus.

De motu phantaſmatẽ.

Porro exiſtimare opꝫ haud aliter motionẽ quãqꝫ fieri, q̃ paruas illas vertigines ꝑ ſũma amniũ decurrẽtes: quę interim ſiſes euadunt, interiꝫ ꝙ aquę alio retoꝛqueantur in alias ſubinde foꝛmas ſoluuntur diuelluntur qꝫ.

Opꝫ autẽ accipere vt modicas vertigines, q̃ in fluminibus ferũtur, ſic motum vnumquẽqꝫ fieri ꝯtinue: ſępe qdeꝫ ſiſes, ſępe vo diſſolutas in alias figuras ꝓpter repulſionem.

Cõmentariuꝫ. Cum accepit ſimulachꝛa deferri a loco in quo depoſita erant ad coꝛ: in quo vis eſt ſentiẽdi. In parte iſta vult oſtẽdere ꝙ nõ ſemꝑ eodem modo tales imagines ad coꝛ deferũtur: qm̃ interdum fractę, interduꝫ integrę deferunt̃: ⁊ foꝛte hoc eſt 5^m^ ꝓloquium, qđ mihi magis placet, ⁊ declarat h̃ per ſimile acceptũ a circulis qui fiunt in aqua, quãdo lapillus in ea ꝓijcitur: ⁊ dicit. Opꝫ aũt accipere vt modicas vertigines, quę in fluminibus ferũtur, ⁊ cauſant̃ a ꝓiectione lapilli in illis/ſic motum vnũquẽqꝫ phantaſmatis fieri continue a loco diſpõnis vſqꝫ ad coꝛ/nã vt illas vertigines ſępe quideꝫ ſimiles ⁊ integras: ſępe vo diſſolutas ⁊ fractas ⁊ in alias figuras verſas videmus ꝓpter repulſionẽ: quę fit contra illas ab obſtaculis inuẽtis. Sic phãtaſmata per fluuiũ ſpirituum ⁊ vapoꝝ, qui eſt occupans vias oẽs a cerebꝛo ad coꝛ: ferũtur ad coꝛ interduꝫ integra: interdum fracta: ⁊ quodãmodo conuerſa ad alias figuras, ab eis, ſub qbus erant. Poſſibile eni eſt, vt dum phantaſmata decurrũt a cerebꝛo ad coꝛ, per fluuiũ vapoꝛum ⁊ ſpirituũ, emergat aliquis humoꝛ frãgens motum illũ, ⁊ cõcitans ad motũ nouoꝝ phãtaſmatuꝫ, vt dicemus: ⁊ ſic phãtaſmata fracta rep̃ſentabũt aliud q̃ rep̃ſentarent ſi integra ꝑuenirent ad coꝛ. Per quę Ari^les^ dat intelligere ꝙ phãtaſmata deferũtur per fluuiuꝫ vapoꝛũ ⁊ ſpũm, qui manet ĩter coꝛ ⁊ cerebꝛuꝫ: ⁊ qđ poſſint integra, ⁊ fracta deferri ad coꝛ: verum cur aliquãdo fracta, aliquãdo integra deferantur, Ariſtoteles hic cauſam nõ aſſignat: ſed poſtea dicemus.

Cur fracta: cur integra phantaſmata ad coꝛ ferũtur nõ datur hic cã.

Quãobꝛem, ſtatim a cibo non ſomniant aĩalia: neqꝫ cũ ędita nuperrime in lucẽ ſunt, vt infantes: nam multa tuꝫ agitatio motioqꝫ eſt: ꝓpter alimentarium caloꝛem.

Ideo ⁊ poſt nutrimẽtum, ⁊ oĩno teneris exiſtentibus veluti pueris: nõ fiunt ſomnia: multus enim motus eſt: pꝛopter eam quę ex nutrimento eſt, caliditatem.

Cõmentariuꝫ. Hinc ſoluit quęſitum obiter ex dictis cõtingens: q̃re. vꝫ. ſtatim poſt nutrimentuꝫ ſi quis doꝛmierit ⁊ pueris, non fiant ſomnia. Aſſignat cãm, ⁊ inquit. Ideo ⁊ poſt nutrimentum, ⁊ pueris exiſtẽtibus oĩno teneris, non fiũt ſomnia, qm̃ (vt ĩqt) multus eſt vapoꝛuꝫ motus ꝓpter eam caliditatẽ/ quę eſt ex nutrimento: ⁊ ſic adeo phantaſmata franguntur, vt ſub nulla figura ferant̃ ad coꝛ: ⁊ ita nihil pñt repñtare.

Quare quẽadmodum humoꝛe vehementer cõmoto, quandoqꝫ nulla reddit̃ effigies, qñqꝫ redditur qdem aliqua, ſed diſtoꝛta penit⁹, adeo vt alia videat̃ eſſe q̃ ſit, qeſcẽte vo ſemper aliq̃ redditur, q̃ etiaꝫ nulla ex parte affecta eſt, ſꝫ pura ⁊ euidens: ita ⁊ inter doꝛmiendũ interiꝫ viſa ⁊ motiones q̃ per ſenſus hauſtę ſuperſunt, pꝛę maioꝛe illo motu q dictus eſt pꝛoꝛſus obliterãtur exoleſcuntqꝫ, interim p̃poſterę ⁊ monſtroſę viſiones apparẽt, ⁊ ingrata ſomnia, q̃lia melãcholicis ⁊ vinolẽtis ⁊ febꝛiẽtib⁹ accidũt: oẽs eni iſtiuſmodi affect⁹: cũ ſpiritoſi ſint, cõmotionẽ ⁊ ꝑturbationẽ plurimã afferunt.

Ayuntamiento de Madrid

¶ Quare queadmoduʒ in humido ſi vehemē-ter moueat qs,quādoqʒ nullū apparet idolū, quādoqʒ ꝟo apparet qdem,diſtortum autem omnino,ita vt appareat alterius modi q̄ſ ſit,ꝙ ſi qeſcat:pura ⁊ manifeſta idola:ſic ⁊ in dor-miendo phantaſmata ⁊ reliqui motus q ꝑue-niunt a ſimulachris,interdum qdem cuʒ vehe mentior ſit qui dictus eſt motus: exterminant̄ oīno,interdum ꝟo conturbatę apparent viſio-nes ⁊ mōſtroſę,⁊ deteriora ſomnia,velut me-lancholicis ⁊ febricitātibus ⁊ vinolētis.Oēs enī hmōi paſſiōes:cū ſpirituoſę ſint,multuʒ fa ciunt motum ⁊ perturbationem.

Cōmentarius

¶ Recolligit nunc quaſi totam cōparationem,vt ſit oſten-ſum,ꝙ phātaſmata nō ſemꝑ eodē modo ferant̄ ad cor,vt Themiſtius expoſuit:⁊ dicit.Quare queādmodū in humi-do,in quo qs ſe inſpexerit veluti in ſpeculo:ſi vehemēter il-lud moueat:qñqʒ nulluʒ appꝫ idolū ſui,nec alterius: qñqʒ ꝟo appꝫ qdem/diſtortū aūt oīno,ita vt appeat alteri⁹ mo di q̄ſ ſit:erat enī humanū,poſtea vt leonis,vel alteri⁹ appa ret.Oꝫ ſi quieſcat illud humiduʒ,in quo qs ſe,vt in ſpeculo ꝓſpicit,idola apparebūt pura integra ⁊ manifeſta:ſic q̊ʒ ⁊ in dormiēdo phātaſmata,⁊ reliqua motus,qui ꝑueniunt a ſimulachris phantaſticis(⁊ accepit/et/ꝑ ideſt,qm̄ alterum alterius eſt expoſitiuuʒ)interdū qdem cuʒ vehementior ſit qui dictus eſt motus:exterminant̄ oīno,ita vt nihil repſen-tent:interdū ꝟo ꝯturbatę apparēt viſiones ⁊ mōſtruoſe,⁊ ſomnia deteriora accidūt:veluti accidūt melācholicis,⁊ fe-bricitātibus:⁊ vinolentis.Oēs eniʒ h⁹ paſſiones.ſ.melan-cholia,febris,⁊ vinolentia cum ſpirituoſę ſint,⁊ vaporoſę, multū faciunt motum ⁊ perturbationē:⁊ ideo in talib⁹ phā-taſmata maxime frāgūtur,⁊ in varias figuras ſe trāſferūt: veluti accidit in nubib⁹,cuʒ forti ventoꝝ motu agitant̄:nā tunc vident̄ nobis equi,nūc hoīes armati,nunc dracones. ¶ Per quę Ari^les^ dat intelligere,phātaſmata eē quāta,alio-quin nō frangerent̄:⁊ integra eſſent:⁊ Ari^les^ in libro de me-moria cām aſſignauit,qm̄ voluit phātaſmata eē deſcripta in organo memoratiuę ad quātitatē organi:veluti figura in cera:⁊ dixit ꝙ alterū receptum in organo nō ipedit vt aliō alterius ſenſibilis recipiat̄,veluti idolū ſpeculi hoīs nō im pedit,vt videat̄ in eodē idolum leonis:qm̄ nō ſunt quāta proprijs dimēſionibus:ſed quātitate ſenſorij:dixit etiam ꝙ dato ꝙ oīa phātaſmata ſint ęqualr̄ quāta iuxta quātitateʒ organi,in quo recipiunt̄ ⁊ ſeruant̄:non tn̄ omnia repſentāt ęqualr̄ quanta:nam idolū muſcę,⁊ idolū leonis eiuſdē q̄ſti-tatis ſi ſint,alterū muſcam/alterū leonem repſentabit:qm̄ non repſentant phātaſmata,quo quāta ſunt,ſed quo imagi-nes ſunt rerū ſenſibiliū atqʒ illis ꝓportionata.Uerū de his in libro de memoria vberius.¶ Ex his patet q̄ dr̄ia eſt in-ter eā imaginationē,quę in vigilia phātaſma dicit̄,⁊ eam:q̄ in ſomno ſomniū appellat̄:naʒ lʒ vtraqʒ ſit imaginatio:quę in vigilia accidit,deducto omni motu ⁊ ꝑturbatiōe ꝑterna-turali,aut non nāli,ex integris,⁊ ordinatis phātaſmatibus fit.¶ Que ꝟo in ſomno plerūqʒ ex fractis,aut perturbatis phātaſmatibus emergit:nam quę in vigilia fit,motu vapo rum phātaſmata frangētium fit:quę in ſomno:nūqʒ ſine va poꝝ motu emergit:qui agitata phātaſmata frangunt,⁊ in varias figuras mutāt.Ex parte tn̄ generis vtraqʒ imagina-tio eſt:vtraqʒ operatio cōis ſenſus:qui phātaſtic⁹ eſt.vtraqʒ deniqʒ interna ſenſatio eē vr̄.Uerū de his poſtmoduʒ

Cur fracta: curr integra phantaſmata ad cor ferā nō datur hic cā,

In phantaſmata ſint q̄ta.

Cōmentarius

Dr̄ia iter phantaſma ⁊ ſomnium.

¶ Simulac autem reſedit ⁊ diſcretus ſanguis eſt in ijs quę ſanguinē obtinent:incolumes ſen ſoruʒ motiones quę a ſingulis ſenſibus tranſ-mittuntur,grata ſomnia faciūt,⁊ apparere q̄p-piam,ac videri.

¶ Sedato autem ⁊ diſcreto ſanguine in habē-tibus ſanguinem:cōſeruatus ſimulachroꝝ mo tus ab vnoquoqʒ ſenſuū,⁊ amata facit ſomnia, ⁊ apparere aliquid ⁊ videri.

¶ Cum accepit 5^m^ ꝓloquiuʒ,in quo ſumpſit ſimulachra de-ferri ad ſenſuʒ phātaſticuʒ interdū fracta/interdū itegra,⁊ declarauit,qn̄ fracta/⁊ ꝓpter quā cām fracta deferant̄.Hic declarat quādo deferant̄ integra,⁊ ꝓpter quā cām,⁊ dicit. Sedato aūt ⁊ diſcreto ſanguīe,loquor in hn̄tib⁹ ſanguineʒ: qm̄ in nō hn̄tibus/fiūt diſcreto ⁊ ſedato proportionali ſan-guinis.Sedato itaqʒ ⁊ diſcreto ſanguine,aut qa digeſtio eſt prope finē,aut qa ceſſauit ęgritudo.Motus ſimulachrorū ad ſenſum phātaſticum ꝯſeruatus in vnoquoqʒ ſenſuum:⁊ amata ac grata facit ſomnia,⁊ apparere,⁊ videri aliquid. Per quę dat intelligere tempus,quando phantaſmata ve-niunt integra/⁊ cām,⁊ vnde veniant.Tēpus qdem:cū dicit. Diſcreto ſanguīe,qm̄ hoc eſt ſūmo mane,cū digeſtio eſt fe re cōpleta:⁊ in perturbatis morbo:tēpus eſt ceſſante mor-bo.cām innuit,ex eo,qa turbulētia ceſſauit,quę erat cā frā-gens phātaſmata.¶ Locū ꝟo vn̄ veniāt ad ſenſum cōem/ demōſtrat cū dicit,ab vnoquoqʒ ſenſuū:ita vt velit phan-taſmata ꝯſeruari vniuſcuiuſqʒ ſenſus in proprio ſenſorio:vt ſpēs viſibiles in viſorio,auditiles in auditorio:⁊ hʒ qa me-moratiua virt⁹ totū cerebrū occupat,⁊ pro viſibilib⁹ occu-pat eā cerebri partē:quę eſt ſeruiēs viſui:⁊ ꝑ audibilib⁹oc-cupat eā cerebri ꝑtē/quę ſeruit auditui,⁊ ſic de alijs.Scđʒ enī hanc Ari^lis^ opinionē virtus memoratiua eſt in ꝓp̄o or-gano ſeruiēti ſenſui.Quę ꝟo ſeruat imagines ſenſus phan-taſtici eſt in poſteriori ꝑte cerebri.Pōt etiā dici ꝙ oēs ſpe-cies oīum ſenſuū,⁊ imagines ſeruant̄ in vno cōi inſtr̄o me-morię,vʒ.in parte poſteriori.Cū ꝟo Ari^les^ dicit ꝙ ſpēs ve-niunt ad ſenſum cōeʒ ab vnoquoqʒ ſenſu,intelligendū eſt, ꝙ veniunt a loco memorię,prout locus ille ſubit nām con-ſeruādi ſpēs vniuſcuiuſqʒ ſenſus:vnde venit viſibiles ſpe-cies ab illo loco:vt ſeruit in conſeruando ſpecies viſibiles viſui:⁊ ſic de alijs.

Cōmentarius

Tēpus cā ⁊ vnde.

De loco ꝯſeruationis ſpērū

¶ Per ea quę a viſu deferūtur videre,per ea q̄ ab auditu audire,⁊ pari modo per ea quę a cę-teris ſenſuuʒ officinis mandant̄ ſentire:eo enī ꝙ motiōes a ſenſib⁹ ad principiū ſentiēdi pue-niunt:videri videre,audire,⁊ ſentire,neċe eſt.

¶ Propter ea qdem quę a viſu deferunt̄ vide-re,ꝓpter ea ꝟo q̄ ab auditu audire,ſilr̄ autē ⁊ ab alijs ſenſorijs:ex eo enim ꝙ inde ꝓgreditur motus ad principium:putatur videre,⁊ audi-re,⁊ ſentire.

¶ Scđm Themiſtium hic Ariſtoteles quaſi ampliando 5^m^ proloquiuʒ vult aſſignare cām cur animus inſomnijs mo-do obſiſtat,mō conſentiat,⁊ p̊mo aſſignat cauſam quare in inſomnijs interduʒ apparet nos videre,aliquando nos au-dire:interdum autē ſentire ſm̄ alium ſenſum:⁊ per hūc mo dum vult habere primuʒ modū quo inſomnio decipimur: ⁊ dicit.Propter ea qdem ſimulachra:quę a viſu deferunt̄, hoc eſt a loco memorię viſibilium in phantaſticuʒ ſenſuʒ, nobis apparet videre.ꝓpter ea ꝟo ſimulachra quę ad ſen-ſum cōem deferūtur ab auditu,hoc eſt ab organo memo-

Cōmentarius

Ayuntamiento de Madrid

riȩ audibilium nobis apparet audire. Simil'r autez ꝓpter ſimulachra quȩ deferūtur ab alijs ſenſorijs, nobis apparet ſentire pro rōne illius: e quo deferūtur. Ideo cām repetēs ingt. Ex eo eni ꝙ inde ꝓgreditur motus ad principiuz/hoc eſt ex vnoquoqꝫ ſenſorio ad ſenſum phantaſticuz, qui eſt in corde, qui ſomnians eſt, putatur videre ⁊ audire, ⁊ ſentire. Hȩc de primo modo decipiendi.

¶ Quinetiam qa cōſpectus non moueri videt̄, cum tn̄ in motu ſit vt dicimus, ⁊ qa tact⁹ duos motus adnūtiat: qd̄ vnum eſt duo eē videt̄: nā ſentiēdi principiū qcquid a ſingulis ſenſib⁹ afferatur, aſtruit: niſi aliqua alia virtus potior ꝯueniat. Semper igit̄ apparet: ſed nō oē qd̄ apparet etiā videt̄, niſi vis illa arbitra manus dederit, aut nō moueat̄ motu vernaculo ⁊ ſuo.

¶ Quia autē viſus interdū nō moueri videt̄, q mouet̄ vt dicimus, ⁊ qa tactus duos mot⁹ annuntiat: id qd̄ vnum eſt duo videt̄: oino enim qd̄ ab vnoquoqꝫ ſenſu, dicit principiū: niſi ali⁹ dignior contradicat. Apparet igit̄ ſemp: putat̄ aūt nō ſemp qd̄ apparet, niſi qd̄ diiudicat detineatur, vel nō moueatur proprio motu.

Cōmentariuz

¶ His declaratis, exponit vn̄ eſt ꝙ animus mō ꝯſentiat ſomnijs, mō obſiſtat, ⁊ q̄ſi dat 2m mom decipiēdi: ⁊ dic̄. Quia aūt viſus iterdū nō moueri vi, q mouet̄: vt dixim⁹: vt qn̄ in vigilia decipimur ꝑ viſuz: credētes nos nō moueri a duob⁹ viſibilib⁹ ⁊ iā mouemur, vt cū credim⁹ duo oua eē vnū, cū vice mutant̄: ⁊ qa tact⁹ duos mot⁹ ānūtiat, q vn⁹ eſt, vt de digito dixit, id qd̄ vnū eſt duo vi ipſi ſenſui cōi in vigilia. Tactus eni cogit cū ꝺcipi aliqn̄, ⁊ viſus aliqn̄, Cāz affert, ⁊ dic̄. Oino qd̄ ab vnoqꝫ ſenſu eſt iudicatū illd̄ idē iudicat, ⁊ dic̄. principiū/h̄ eſt ſenſus cōis, niſi ali⁹ dignior in illo iudicio ꝯdicit, ꝑ q̄ dat itelligē cōez ſenſuz in vigilia ꝺcipi iudicio ſenſus exterioris, niſi auxilio alteri⁹ i iudicio dignioris, illi poſſit ꝯdicē. Jō ꝯcludit, ꝙ idē accidit in ſomno, ⁊ dic̄. Appꝫ igr̄ in ſomnio ſemp, aut nos vidē, aut audir̄, ⁊ id gen⁹: non tn̄ id qd̄ appet putat̄ ſemp ita eē, qm̄ ꝯtigit ſenſuz cōez corrigē, ⁊ dicē in ſomno/ꝙ h̄ eſt illuſio: ⁊ facit h̄ ſemp ſenſus cōis niſi qd̄ diiudicat. i. ipe ſenſus cōis ꝺtineat̄ vaporib⁹, vel nō moueat̄, ꝓpo motu, ſꝫ motu ſenſus ꝺcipiēt. ¶ Quo aūt ad rem attinet, aiaduerte, ꝙ ſemp in ſomnio eſt ꝑmus modus deceptiōis, quo appet nobis, aut vidē, aut audire, aut id genus: nō tn̄ ſemp in ſomnio eſt ſcd̄s modus, q̄. vꝫ. ſenſus phantaſticus putat ita eſſe/quoniam interdum, apparet nos videre, ⁊ cōmunis ſenſus ſolutus, vl' alio ſenſu ſoluto corrigit errorem, ⁊ aſſerit eſſe illuſionem ⁊ non ita.

¶ Quēadmodū v̄o diximus alios ob aliū affectum facile decipi: ita ⁊ de dormiētib⁹ ſtatuendū eſt, qui ꝑꝑ ſomnū, ⁊ eo ꝙ ſenſoria ipſa moueant̄ ⁊ cȩtera quȩ ꝑ ſenſuz ꝯtingunt, ꝓclines ad labēdū ſunt. Quare qd̄ tenuē alicui⁹ rei ſimilitudinē referat: eis ipa plane res eē appꝫ.

¶ Quēadmoduz v̄o diximus ꝙ alij ꝓpter aliā paſſionem facile decipiūtur: ita dormiēs propter ſomnuz, ⁊ quia mouentur ſenſoria ⁊ alia accidentia circa ſenſum. Quare modicam habens ſimilitudinem: videtur illud.

Cōmentariuz

¶ Hic pōt ꝯſtitui 6m ꝓloquiū: ⁊ ē ꝙ dormiētes cū ſomniāt, decipiunt̄. vel clari⁹. 6⁹ ſuppō ſit hȩc, ꝙ ſic̄ vigilātes ꝑꝑ ꝑturbatōes falli ꝯtigit, ita ⁊ plerūqꝫ nos in ſomnio fallimur: ⁊ qdē lōge magis, ⁊ ſȩpi⁹: ꝑ qdē ꝑꝑ ſomnū: in q̊ ſenſus cōis nō penit⁹ mūdus, ⁊ limpidus manet, ⁊ ſenſus exteriores ſūt ligati. 2° qa in ſomno mouent̄ ſenſoria ꝑꝑ motū vaporū et ſpūuz vna miſtoꝝ: ⁊ ſimulachra ēt mouent̄, ⁊ mouēt ſenſoria. 3° ꝑꝑ varia accn̄tia ac paſſiōes vt ꝑꝑ timorē vl' amorē: q̄ erāt circa ſenſuz: dic̄. Quēadmodū v̄o dixim⁹, ꝙ alij ꝑꝑ aliā paſſionē facile in vigilia ꝺcipiunt̄, ita dormiētes ꝺcipi ꝯtigit. ꝑ qdē ꝑꝑ ſomnū: in q̊ ꝑꝑ ligamētū exterioꝝ ſenſuuz nō eſt verū vidē, aut verū audire/ſꝫ phātaſticū, vt dcm̄. 2° qm̄ ſenſoria motu vapoꝝ mouent̄: ⁊ phātaſmata ēt mouēt̄ in illis. Et 3° ꝑꝑ alia accn̄tia/vt ꝑꝑ paſſiones, q̄ circa ſenſus erāt in vigilia: h̄ eni faciūt, vt ſomnia ſil'ia illis videant̄: decipit̄ aūt dormiēs ꝑꝑ has cauſas, adeo, vt ꝑꝑ modicam ſimilitudinem eius, quo hō affectus eſt: ſibi videat̄ illud.

¶ Nā cū, dormiētib⁹ illis, plurima ſanguis copia ad ſenſuz pricipē delabit̄: vna ⁊ motiōes illȩ ꝺſcēdūt q̄ in ea mā ꝯtinent̄, aliȩ potētia, aliȩ actu. Sic āt ſeſe hn̄t: vt ex eis vna aliq̄ prior ſe aſſerat moueatqꝫ: q̄ aſſūpta: alia ſubide cōpet.

¶ Cū eniꝫ dormit: deſcēdēte plimo ſanguie ad pricipiū, ꝯdeſcēdūt ⁊ mouēt q iſūt mot⁹, hi qdē poteſtate, illi v̄o actu. Sic autem ſe habēt: vt in motu, hic quidem ſupernatet ex ipſis motus: ſi v̄o hic corrumpatur: hic.

Cōmentariuz

¶ Exponit qd̄ dixit, ⁊ dat modum, qūo ſimulachra ſurgunt corā phātaſtico ſenſu/⁊ q̄ ordie, vl' fortaſſe/v̄bū. n. nō ad ꝓxime dicta referēdū eſt, ſꝫ ad id: qd̄ dixerat: dixit eni ꝙ phātaſmata mouent̄, ⁊ ꝺſcēdūt ad cor a ꝓprijs ſenſorijs, ⁊ non dixit, qd eſt illd̄/qd̄ illa ꝺfert, nec q̊ ordie ad cor ꝺferant̄: iō aſſignat cāz, q̄re deferant̄: ⁊ q̊ ordie ꝺferant̄: ⁊ in q̊ deferāt̄: ⁊ dic̄. Cū eni hō vl' aial dormit, ꝺſcēdēte plimo ſanguie turbido ⁊ vaporoſo ad ꝑnm, vn̄ aſcēdit. ſ. ad cor: in illo ſanguie ꝯdeſcēdūt, ⁊ ꝯdeſcēdēdo ad cor, mot⁹ q iſūt in tali ſanguine illoꝝ phātaſmatū mouēt phātaſticū ſenſuz, hi qdē ptāte, illi v̄o actu: q eni ꝑus ad cor ꝑueniūt actu mouēt, q ſuccedūt v̄o: mouēt ptāte: ⁊ ſic primis trāſactis, alij ſuccedūt actuqꝫ mouēt, poſt illos tertij, ⁊ ſic vſqꝫ ad finē ordiate, ſic ꝑueniunt, ita mouēt, vn̄ ſic ſe hn̄t, vt ex ipſis mot⁹ alius ſupnatet ſanguini ⁊ cordi ſe pn̄tat. Si v̄o h̄, q ꝑus ſe pn̄tauit, corrūpit̄: hic ſcd̄s ſuccedit, ⁊ ſic deide: ꝑ q̄ hi qd ſit deferēs phantaſmata ad cor: qm̄ eſt ſanguis turbidus, q redit ad cor: cōpulſus a frido cerebri: hi ordo, q̊ ꝺferant̄: nō eni ſil'/ſꝫ ordinate (vt dcm̄ eſt) Demū hi cā mouēs phātaſmata, de ſenſorijs, in qb⁹ fuerūt ipreſſa ad cor: ⁊ eſt turbidus ſanguis, qui mouet̄ a cerebro, ⁊ fluit, ⁊ refluit, vt Eurip⁹. ¶ Eſt tn̄ illud dubōne dignū nō parū: vtrū cū mouēt̄ phātaſmata in ſanguie: migrēt ꝑ ſanguinē. An ſint firma in ſenſorijs/⁊ efficiāt noua ſimulachra ſil'ia in ſanguie, illis exn̄tibus in ſenſorijs, vbi fuerūt impſſa: de h̄ nihil hēm⁹ ab Arile, ipſe eni ſolū accipit illa ꝺferri, fluere atqꝫ refluere in ſanguine. Utrum v̄o ita ſit, poſterius dicemus. ¶ Quo v̄o ad v̄ba attinet, cū dic̄. [Sic aūt ſe hn̄t, vt i motu] Aiadūte v̄bū/aūt/ꝑ cauſali accepiſſe. Themiſti⁹ v̄o illatiue legit, h̄ pacto: ſi igit̄ ſe habēt mot⁹ in ordie: vt in motu, hic quideꝫ motus ex ipſis ſupernatet, ſi v̄o hic corrumpatur, hic ſuccedat.

De ſitu phantaſmatum.

Cōmentariuz

¶ Et ꝑinde ſuo queqꝫ ordie ſequūt̄: atqꝫ ranȩ e ſubere aut q̄uis alia mā factȩ, q̄ colliq̄to ſale quo erāt oblitȩ in aq̄ emergūt. Ad hūc modū: potētia iſūt. Reiecto āt eo qd̄ ipedimēto erat: actu

Ayuntamiento de Madrid

actu ſūt. Atq3 ſolutę in exiguo illo reliquo ſanguine q in ſenſorijs hn̄t: ſilitudinē rerū q̄ ſenſus extimulare ſolēt, pferūt: nō aliter q̄z portōes ille nubiū: q̄ cū mō effigiē hois aut cētauri referāt, mox ſe trāſitu ociſſimo in alias ſubinde formas conuertunt. Unūquodq3 autem hox, vt dictū eſt: reliquię τ veſtigiū ſenſi actu eſt.

¶ Adiuicē itaq3 ſe hn̄t: queādmodū fictę ranūculę aſcēdētes in aq̄ liq̄facto ſale. Ita iſūt poteſtate. Cedēte ṽo qd̄ phibebat: agūt. Et ſoluti in exiguo reliquo ſanguie q i ſenſorijs: mouētiū hn̄t ſilitudinē: queādmodu3 q̄ in nubib⁹: q̄ ſilia dicūt hoib⁹ τ cētauris, cito pmutata. Horum autē vnūquodq3: eſt (ſicut dictum eſt) reliquię eius qd̄ in actu ſimulachri.

Cōmentariuz ¶ Illd̄ qd̄ dixerat, exponit exēplo, τ q̄ſi ɔcludit ordinem in motu phātaſmatū. Exponit aūt exēplū Themiſti⁹, τ nllus ali⁹, τ dic. fingat qs ranas qnque i dolio ſal', ɔiectas atq3 collocatas, eaſq3 ita diſponat, vt vnā in ſūmo, vnā in imo, tres in medio ſpatio, atq3 oēs iter ſe parib⁹ iterſtitijs collocet: ita alterā ad os τ labia dolij, alterā ad fundū/medias i medio ſitu iteruallis, τ pportiōib⁹ ſuis ɔſtituat: ita tn̄, vt oēs ſint ſale opte: tūc pᵃ τ ſupma ps ſalis tabeſcat, atq3 liq̄ſcat p3 q̄ rana, q̄ pte illa ɔdebat̄, pᵃ vēdicabit̄: τ pᵃ ſupficiē obtinebit, τ pᵃ appebit: tn̄3 deīde ſequētes ordie q̄ collocatę fuerūt in ſale: ita pdibūt in lucē, eodē mō phātaſmata ſurgūt coram ſenſu phātaſtico: q in corde eſt, in ſanguie: τ h̄ dic. Adiuice3 itaq3 ſe hn̄t mot⁹ phātaſtici in apparēdo corā ſenſu phantaſtico, queādmodū fictę ranulę aſcēdentes in aq̄, poſtq̄3 ſal fuerit liq̄factū. Ita q̄3 mot⁹ phātaſtici iſūt, τ fiūt corā ſenſu phātaſtico ptāte. Addit, q̄ cedēte quod phibeat. ſ. ceſſante turbulētia tales mot⁹ mouēt, τ agūt in ſenſu3, τ ſoluti in reliquo ſanguie exiguo, q in ſenſorijs remanſit poſt digōnē, tales mot⁹ hn̄t ſilitudinē mouētiū, τ vt integrę imagines mouēt ſenſu3: queādmodū (vt inqt) imagies q̄ ſūt in nubib⁹, q̄ nubes dicūt ac referūt nobis ſilia q̄da3 hoib⁹ τ cētauris/cito tn̄ pmutata: vt a vētis, vl' a ſole. ¶ S3 dices ptes ſimulachri fracti in ſanguie exn̄tes, ſūt ſimulachra: q̄ſi rn̄dēs dic. Hox autē ſimulachrox fractox vnūqd̄q3/h̄ eſt vnaqueq3 ps (vt dcm̄ eſt) religę ei⁹ ſimulachri ſūt: qd̄ in ſenſorio erat actu itegrū: g̊ nō ſūt ſimulachra: ſ3 ſimulachrox ptes. Themiſti⁹ ṽo legit cōparatiue ſic, ſic̄ in nubib⁹ ptes imaginu3 q̄ appent, nō itegrę imagies ſūt: ita hox vnūqd̄q3 eſt (vt dcm̄ eſt) reliquię eius ſimulachri quod in actu eſt.

De ſi phantaſmatum ¶ Et digreſſio ſenſili, vere dicē poſſum⁹: h̄ eſſe tale q̄lis Coriſc⁹ eſt: at cū vis illa ſupior τ arbitra ſentit h̄, nequaq̄3 dic̄ eē Coriſcū: ſ3 p h̄, verum illum Coriſcum intelligit.

¶ Et abeūte ṽo ſenſibili: eſt τ verū dicere, q̄ h̄ q̄le Coriſc⁹, ſ3 nō eſt Coriſc⁹: cū autē ſentiebat, nō dicebat Coriſcū qd̄ principale eſt τ qd̄ diiudicat: ſed per hoc, illum Coriſcu3 verum.

Cōmentariuz ¶ S3 dices fortaſſe, q̄le ſimulachrū ſit, τ q̄ virt⁹ ipm diſcernit a re, cui⁹ ē ſimulachrū. Rn̄det, vt mihi vr̄: τ dic. Et abeūte ſenſibili a ſenſib⁹ nr̄is, verū ē dicē q̄ phātaſma h̄ coriſci: eſt q̄le coriſc⁹: nō tn̄ coriſc⁹, ſic̄ figura arietis ē q̄lis aries: non tn̄ aries: q̄ ita ſit: pbat, nā cū ſenſus ſentiebat coriſcū in vigilia, id qd̄ pn̄lᶜ eſt, τ qd̄ iudicat. ſ. itellꝰs nō dicebat phātaſma illd̄ eē coriſcū: ſ3 dicebat p h̄ phātaſma illū coriſcū eſſe verū coriſcū: qm̄ erat rō ſentiēdi coriſcum: τ nō coriſc⁹. Ps3 igit̄ qd̄ ſimulachrum rei non eſt res: τ quod diſcernens inter rē τ eius ſimulachrū ſit intell's: vel virtus altior.

¶ Ea itaq3 virt⁹ q̄ ſentiēdo, h̄ eſſe Coriſcū aſſeuerat, ſi nō penit⁹ ſanguie obruta ſit: ſentiēti moreexercet̄ a motiōib⁹ q̄ in ſenſorijs ſūt atq3 cōmouet̄, τ tu3 ſilitudo rei videt̄ ipſa res eē: tāta vis ſomni eſt: vt id latere nos efficiat.

¶ Qd̄ itaq3 ſentiēdo dic̄ h̄, ſi nō oino detineat̄ a ſanguie: queādmodū ſentiēs, hoc mouet̄ a motibus q ſunt in ſenſorijs, τ vr̄ q̄dē ſile ip̄3 eē qd̄ verū eſt: τ tāta ſomni potētia: q̄ facit h̄ latere.

Cōmentariuz ¶ Repetit h̄ pᵐ modū q̄ decipit̄ ſenſus cōis in ſomno. duo eni ſūt modi q̄b⁹ dormiēs in ſomno ðcipit̄: pm⁹, q̄ ſentiēdo ſimulachrū, arbitrat̄ ſe ſentire, illd̄ cui⁹ ē ſimulachru3, ſcd̄s cū nō corrigit̄ ab alio ſenſu in ſuo errore τ pſeuerat i error: repetit g̊ modū q̄ decipit̄: τ inqt. Qd̄ itaq3 ſentiēdo ſimulachrū dic̄ h̄ eē id: cui⁹ eſt ſimulachrū, ſi nō oino ðtinet̄ a ſanguie atq3 occupet̄, queādmodū ſentiēs externis occupat̄, h̄ mouet̄ a motib⁹, h̄ ē phātaſmatib⁹: q̄ ſūt in ſenſorijs, τ tunc ip̄3 ſile vr̄ q̄dē eē, id qd̄ verū ē, τ eſt tāta ſomni poᵃ, q̄ facit h̄ latere. ¶ Quo ṽo ad re3 attinet, aīaduīte q̄ in ſomno ſenſus cōis ſemp ē aliq̊ mō vaporoſo ſanguie alterat⁹: τ ita vi ſomni nūq̄3 pōt diſcernē inter idolū τ rē. In vigilia ṽo qm̄ penitus vaporibus eſt mūdus. Si imaginat̄ τ ſentit idolū: nō iudicat eſſe rem: ſed idolū: quoniam nō eſt ita alteratus: quin poſſit idolum a re diſcernere, vel fortaſſe ad intell'm referēdum eſt vt Themiſtius retulit.

¶ Queādmodū igit̄ ſi qs oculū digito ſupprimat, neq3 aīaduertat digitū ita admotū, nō mō appebit, ſ3 ēt videbit̄, eē duo qd̄ vnum eſt, ſi ṽo aīaduertat, appebit q̄dē, ſ3 non videbit̄: ita τ in ſomno ſi qs ſe dormire itelligat, τ affectione3 eā ſentiat cui ſenſus ſenſarię ptis addict⁹ eſt, apparebit q̄dē ei qd̄ ſomniat, ſ3 ſecū dicet, q̄3 q̄3 apparet hoc Coriſc⁹ eē, nō tn̄ eſt Coriſc⁹: nā ſępe euenit: vt quis dormiendo in animo ſuo dicat, ſomnium eſſe quod videt. Qz ſi dormire ſe neſciat: nihil imaginationi contradicet.

¶ Queādmodū igit̄ ſi quē lateat ſupposit⁹ digitus oculo, nō ſolū appebit, ſ3 τ putabit̄ eē duo qd̄ eſt vnū, ſi ṽo nō lateat, appebit q̄dē, non putabit̄ aūt: ſic τ in ſomnis, ſi ſentiat q̄de3 q̄ dormit τ paſſionē in q̄ eſt ſenſus ſenſitiui, appet q̄dē, dic̄ aūt in ſeip̄o, q̄ appet q̄dē Coriſc⁹, nō eſt aūt Coriſc⁹: ſępe eni dormiēdo dic̄ aliqd i aīa: q̄ ſomniu3 eſt qd̄ apparet. Si ṽo lateat q̄ dormit: nihil contradicit phantaſię.

Cōmentariuz ¶ Iterū repetit dua3 iudiciox: τ vn̄ ē q̄ aliqn̄ i ſomno iudicam⁹ id qd̄ cernim⁹ eē ſomniū, aliqn̄ nō: τ ſic tāgit̄ ſcd̄s modus ðceptiōis: τ dic̄. Queādmodū igit̄ ſi quē lateat digitus oculo ſuppoſit⁹, ſi nō aīadūtit digitū ita ad motū/nō ſolum appebit, ſ3 putabit̄ eē duo: qd̄ ē vnū: ſi ṽo nō lateat, ſ3 aīaduertat digitū eē ſuppoſitū, appebit q̄dē vnu3 duo: nō putabit̄ aute3: ſic τ i ſomnis: ſi ſentiat aut itelligat q̄dem q̄ dormit, τ ſenſus p̄mi ſenſitiui cog̊ſcat paſſionē in q̄ eſt. ſ. q̄ ſomniat, appet q̄dē id qd̄ ſomniat, dic̄ aūt i ſeip̄o q̄ app3 q̄dē

coꝛiſcꝰ:nõ ē aũt coꝛiſcꝰ:nec eſt ħ remotũ:nã ſepe in doꝛmiendo dicit aliqd in aīa, ꝙ ſomniũ eſt qđ appꝫet, ꝛ nõ ꝟitas. Sinaũt lateat ꝛ non cognoſcat, ꝙ doꝛmit, nihil contradicit phantaſię, quę ad ipſum defluxa eſt.

¶ Qꝛ aũt vera ſint q̃ dicimꝰ, ꝙꝙꝫ motiões imaginarię in ſenſuũ officinis diuerſent᷑: certũ apꝫtũqꝫ ē, ſi qs adhibitio aīo conet᷑ meminiſſe eoꝝ q̃ nobis obdoꝛmiſcẽtibꝰ ꝛ excitatis expꝫgefactiſqꝫ accidũt. Interdũ.n.q a ſomno recẽs excuſſus ſit, deꝑhẽdet: ſimulachꝛa q̃ ſe illi ꝑ qetẽ obtulerãt, eẽ motiões q̃ in ſenſoꝛijs ſũt. nã pueris nõnullis vl' plane vigilãtibꝰ aſpectãtibuſqꝫ: ꝗuis tenebꝛicoſus ſit locꝰ, tñ multę imagines apparẽt q̃ moueri vident᷑, ita vt illi ſe pꝛę metu ſępe intra ſtragulum occultant.

¶ Qꝛ aũt vera dicimꝰ, ꝛ ꝙ ſunt motꝰ phãtaſtici in ſenſoꝛijs: manifeſtũ, ſi qs attẽdẽs tẽtet meminiſſe q̃ patimur ꝛ doꝛmiẽtes ꝛ expꝫgefacti. Interdũ eniꝫ q̃ apparẽt idola doꝛmiẽti: deꝑhẽdet expꝫgefactꝰ, eẽ motus in ſenſoꝛijs: qbuſdã eniꝫ iunioꝛuꝫ ꝛ oīno perſpicientibus: etſi ſint tenebꝛę, idola apparent multa quę mouẽtur, ita vt velentur frequenter timentes.

Cõmentariuꝫ ¶ Demũ q̃ dixit: nũc ꝑ expꝫiẽtiã ꝓbat. Themiſtiꝰ aũt dic᷑, ꝙ velit ꝓbare, ꝙ reꝝ abſentiũ ſimulachꝛa mõ in coꝛde ꝟſentur, mõ in ipſis ſenſoꝛijs exterioꝛibꝰ: ħ eo pꝫ ſtatiꝫ, qm̃ phãtaſmata mouẽt᷑, g̊ q̃ rõne mouent᷑ aliqñ ad coꝛ ꝑ ſanguieꝫ delata: eadẽ rõne pñt moueri ad exterioꝛa ſenſoꝛia ẽt ꝑ ſanguinẽ ꝺlata: ꝛ ibi aliq̊ tꝑis ſpatio moꝛari. ¶ Ariˡᵉˢ aũt ħ ꝓbat expꝫiẽtia: ꝛ dic᷑. Qꝛ aũt q̃ dicimꝰ ꝛ diximus vera ſint, ꝙ a coꝛde ſint motꝰ phãtaſtici in ſenſoꝛijs: mãifeſtũ ē: ſi qs attendẽs tẽtet meminiſſe, q̃ patimur ꝛ doꝛmiẽtes, ꝛ expꝫgefacti: ꝛ ħ: exponit, ꝛ inqt. Interdũ eñi idola, q̃ appꝫent doꝛmiẽti, expergefactꝰ ſubito poſtꝙ̃ appere cęperũt ipſi doꝛmiẽti, illa deꝑhẽdet eẽ motꝰ manẽtes in ſenſoꝛijs, ꝛ q̃ſi ſemidoꝛmiẽs, ꝛ ſemiuigilãs, videt illa phãtaſmata ꝛ mõſtra, q̃ cępit videri in ſomno, ſic᷑ multꝭ accidit, q in ſomno q̃dã mõſtra cęperũt vidẽ, expꝫgefacti nõ penitꝰ, ſꝫ adhuc ſemidoꝛmiẽtes eadẽ vidẽt, qđ eẽ non põt (vt Themiſtiꝰ inqt) niſi qa ſimulachꝛa illa mõſtruoſa, ꝺfluxa fuerũt ad viſoꝛiũ, ꝛ aliq̊ tꝑe ibi remãſerũt: adeo vt expꝫgefactꝭ adhuc appareãt. Et ꝯfirmat ħ ꝑ pueros, ꝛ inqt. Quibuſdã eñi iunioꝝ potiſſimũ poſt ſomnũ, ꝛ oīno expꝫgefactꝭ ꝛ ꝑſpiciẽtibꝰ, mõ ſint tenebꝛę, multa idola apparẽt, q̃ moueri vidẽt᷑, vt aīalia, ꝛ mõſtra: ita vt velent᷑ frequẽter timẽtes, ſic᷑ nõ raro Dianę filiolę nr̃ę accidit: ſępe eñi ꝑterrita ex ſomno, expꝫgefacta magis timebat, abſcõdebatqꝫ ſe cũ mr̃e a q̊ accñte liberata fuit exhibitiõe pulueris cranei hũani cũ çacchara: ꝛ ſuſpẽſiõe lapidis aqlę ad collũ. Hęc phãtaſmata hoꝛrẽdaqꝫ mõſtra, multꝭ appꝫuerũt in die, qm̃ motu ſanguis ad ſenſoꝛia phãtaſmata cõpoſita ꝺfluxerũt: plerũqꝫ tñ in tenebꝛis: qm̃ tenebꝛę ſubeũt vicem ſomni: incꝗtũ aſſilant᷑ vapoꝛibꝰ: q lingãt ſenſoꝛia. Pꝛęterea in luce nõ appꝫent, quoniam lux foꝛtiꝰ mouet ꝙ̃ phantaſma. Uerum de his poſtea.

De phantaſmatibꝰ apparentibꝰ hoībꝰ.

Moꝛbus filię ꝛ cura.

¶ Ex his itaqꝫ oībꝰ colligi dꝫ: ſomniũ eẽ viſuꝫ qdẽ aliqđ, ſꝫ qđ i ſomno ſeſe offerat: nã neqꝫ ſimulachꝛa ea đ qbꝰ pauloante diximꝰ, iſomnia ſũt: neqꝫ aliđ qcꝙ̃ qđ ſolutis ſenſibꝰ appꝫeat.

¶ Ex his itaqꝫ vniuerſis opꝫ ſyllogiꝫare: ꝙ eſt ſomniũ, phãtaſma qdẽ aliqđ, ꝛ in ſomno: nã q̃ modo dicta ſunt idola, nõ ſunt ſomnia: neqꝫ ſi quid aliud ſenſibus ſolutis videtur.

Cõmentariuꝫ ¶ Cũ ꝯſtituit ſex ꝓloga, q̃ ꝑ oꝛdinẽ declãata ſũt: nũc accedit ad declãandũ qd ſomniũ ꝓpꝛe ſit: ꝛ dic᷑. Ex his itaqꝫ vniuerſis, q̃ ſũt ſex ꝑ oꝛdinẽ, opꝫ ſyllogiçare, ꝛ ꝯcluder᷑, ꝙ ſomniũ ſit aliqđ phãtaſma, ꝛ in ſomno: exponit autẽ, cur dixit in ſomno: ꝛ inqt. Nã idola q̃ mõ dicta ſũt, q̃ accidũt ſemidoꝛmientibꝰ nõ ſũt ſomnia, ſꝫ dicũt᷑ phãtaſmata, latine viſa, neqꝫ ſi qd aliđ ſenſibꝰ ſolutꝭ vĩ, dĩ ſomniuꝫ, ſꝫ phãtaſma. ergo ſomniũ, phãtaſma, ꝛ imaginatio idẽ ſũt, dn̄t aũt, qm̃ ſomniũ eſt imagĩatio ꝛ phãtaſma: qđ accidit doꝛmiẽtibꝰ, phãtaſma ꝛ imaginatio: accidit in vigilia. ¶ Pꝛęterea imaginatio accidit ſine đceptiõe in vigilia: phãtaſma accidit cũ đceptõe, vt cũ ꝺfluxit ad ſẽſoꝛiũ, ꝛ ſine đceptõe: cũ ꝟuat oꝛdinẽ ꝯſuetũ.

Dĩa in ſomnii phantaſma: ꝛ imaginatõ[…]

Cõmentariuꝫ ¶ Sꝫ neqꝫ qcqd i ſomno ſe pñtat: iſomniũ eſt. Nã pꝛio qdẽ nõnullis euenit vt ſonũ ꝛ lucẽ ꝛ ſapoꝛẽ ꝛ cõtrectationẽ quodãmõ ſentiãt: ſꝫ languide tñ, ꝛ q̃ſi de lõgiquo: iã eñi q iter qeſcẽdũ cernebãt, ꝛ mox excitati fuere: lumen lucernę qđ doꝛmiẽtes vt rebant᷑, exiliter videbãt, pꝛotinus vbi expꝫgefacti fuerũt, verũ lucernę lumen fuiſſe deꝑhẽdẽ. Sꝫ ꝛ q canũ ꝛ gallinaceoꝝ voces đbiliter exaudire ſibi videbant᷑: mox experrecti veras voces fuiſſe apte cognouerunt.

Cõmentariuꝫ ¶ Neqꝫ qđ in ſomno phãtaſma oẽ. Nã pꝛimũ qdẽ aliqbꝰ accidit ſentire aliquo mõ ꝛ ſonos ꝛ lumẽ ꝛ ſapoꝛẽ ꝛ tactũ: languide tñ, ꝛ veluti de lõge: iã eñi in doꝛmiẽdo reſpiciẽtes, ꝛ mox excitati: qđ debil'r videbãt lumẽ lucernę doꝛmientes vt arbitrabant᷑, expꝫgefacti ſtatiꝫ cognouerunt quod lucernę erat. Et galloꝛum ꝛ canum debiliter audientes vocem: expꝫgefacti cognouerunt manifeſte.

Cõmentariuꝫ ¶ Scđo oñdit, ꝙ nõ oẽ phãtaſma qđ appꝫet in ſomno, ſit ſomniũ, qm̃ in ſemidoꝛmiẽtibꝰ, ſemiqꝫ vigilãtibꝰ nõnũꝙ̃ apparẽt galli cantus, canũ latratꝰ tenuiter auditi, quę qdeꝫ ſomniare putãtes, iueniũt ita eẽ. Hęc igit᷑ nõ ſũt ſomnia, ſꝫ geſta vacat Themiſtiꝰ, vñ inqt. Neqꝫ oẽ phãtaſma qđ eſt in ſomno, ē ſomniũ. nã pᵐ qdẽ aliqbꝰ accidit ſentire aliq̊ mõ ꝛ ſonos, ꝛ lumẽ, ꝛ ſapoꝛẽ, ꝛ tactũ, ſapoꝛẽ qdeꝫ cũ ponit᷑ ſibi in oꝛe a iocãtibꝰ, tactũ ꝟo, cũ tãgunt᷑ a palea iocãdi cã: ſentiũt tñ lãguide, ꝛ veluti de lõge: qm̃ iã in doꝛmiẽdo reſpiciẽtes ſũt, ꝛ mox excitati: qđ ſemiuigiles debil'r videbãt, lumen lucernę doꝛmiẽtes, vt arbitrabãt᷑, expꝫgefacti ſtatiꝫ, cognouerũt ꝙ illđ lumẽ erat lucernę, ſili mõ ꝛ galloꝝ ꝛ canũ đbil'r audiẽtes vocẽ, cognouerunt manifeſte, ꝙ ita erat. Hęc non ſunt ſomnia, ſed apparitiões vl' geſta: vt Themiſtiꝰ inqt.

¶ Nõnulli ẽt: ad iterrogata rñdẽt: fieri eñi põt: vt ſi alteruꝫ hoꝝ, vigilare dico ꝛ doꝛmire, non ſimpliciter adeſt, alterum quodãmodo adſit: quoꝛum nihil: ſomnium vocari debet.

¶ Quidã ꝟo: ꝛ rñdẽt iterrogati: ꝯtigit eñi: vigilare ꝛ doꝛmire nõ ſimpl'r altero exñte, ꝛ alterũ aliquo mõ ineẽ: quoꝝ nullũ: ſomniũ dꝫ.

Cõmentariuꝫ ¶ Iterũ dat aliđ exẽplũ qđ ꝯtigit, ꝛ vĩ eẽ ſomniũ, ꝛ nõ eſt: ꝛ dic᷑. Qꝛ qdã i ſomno iterrogati rñdẽt, ꝛ adhuc doꝛmiũt, dat cãꝫ huiꝰ.

Ayuntamiento de Madrid

cā; hui⁹, ⁊ oīuz coꝝ, q̄ dixit, ⁊ inq̄t. Cōtigit eni vigilar̄ ⁊ dormire ipſos ſil', nō tñ ſimpl'r, qm̄ nō ſimpl'r altero exñte ne ceſſe eſt alterū aliquo mō ineē: ⁊ ſic iſti ſūt nec ſimpl'r dormiētes, nec ſimpl'r vigilātes: ſed ſemidormiētes, atq; ſemi uigiles, quoꝝ geſtorum, nullum ſomnium eſt, quoniaz nullum eſt accidens in ipſo ſomno.

¶ Neq; ſi q̄ p̄ter viſa in ſomno verę itelligētię fiāt. Sz viſuz qđ a ſenſoꝝ motu ortū, ꝑ q̄etem ſialib⁹ occurrit in eo q̄ dormiūt: h̄ ſomniū ē.

¶ Neq; q̄cūq; in ſomno q̄dē fiūt verę itelligētię p̄ęter phātaſmata. Sed phātaſma qđ eſt a motu ſimulachrorum, cum in dormiendo fuerit in eo q̄ dormit: hoc eſt ſomnium.

Cōmentariuz

¶ Tertio dat aliđ exēplū, ⁊ dic̄. Neq; itell'ię q̄cūq; ɔtigūt in ſomno p̄ter phātaſmata ſūt ſomnia: vñ vt Themiſti⁹ inq̄t. Intelligētia q̄ q̄s ꝑcipit ſe dormire, nō eſt ſomniū, neq; eaz: qua q̄s ꝑcipit qđ ſibi appet, eē illuſionē. Sz ꝓp̄e ſomniū eſt phātaſma proficiſcens a motu ſimulachrorum in ipſo dormiente contingens, quatenus dormit.

¶ Iā v̄o q̄buſdā accidit: vt nūq̄ q̄cq̄ ſomniarint in vita, qđ q̄q̄ rarū eſt: iterdū tñ cōtingit. Atq; alij ꝑ totā vitā i eo affectu perſtitere: alij accedente ętate ſomniarunt, qui prius nullum ſomnium viderant.

¶ Iā v̄o q̄buſdā accidit: vt nullū ſomniū viderint in vita: rarū q̄dem hmōi eſt: accidit tñ. Et his quidem omnino ꝑſeuerauit: quibuſdā v̄o ⁊ multuz prouectis ętate accidit, cū prius nullum ſomnium viderint.

Cōmentariuz

¶ Hic ſoluit vnū q̄ſitū, qđ ꝓpoſuit, ꝑꝑ q̄d aliq̄ nūq̄ in vita ſomniarint, aliq̄ alij accedēte ętate ſomniarūt. Rñdet, ⁊ inq̄t. Iā v̄o q̄buſdā accidit, vt nullū ſomniū viderint in vita, qđ lz ſit ꝑ rarū: accidit tñ aliqñ: ⁊ his q̄dez oīno ꝑſeuerat ꝑ totā vitā, vt nūq̄ ſomniarēt, q̄buſdā v̄o ⁊ multum ꝓuectis ętate accidit, cuz prius in iuuenta, nec in pueritia nullum ſomnium viderint. Hoc eſt quęſitum.

¶ Cā v̄o q̄obrē nō ſomniēt: ꝑſil'is ei v̄r, q̄ facit vt ſtatiz a cibo, ⁊ in ętate ifantili, nullū penitus ɔhat ſomniū. Nā quoꝝ ita nā ɔſtat, vt in ſuperiorē locū diuaporatio multa ɔcedat, q̄ ſuo regreſſu ad ima cōmotiōes afferat plīmas: haud ab re nullum his phātaſma viſumq; apparet. Procedēte v̄o ętate ſomnia illis reſtitui: nihil abſurdi eſt: nā imutatiōe aliq̄ vel ꝑ ętatem vel per affectum accepta: neceſſariū eſt hāc quoq; rerum cōtrarium viciſſitudinem accidere.

¶ Cāz āt q̄re nō fiat: ſil'e aliq̄d opz arbitrari, q̄ neq; ijs q̄ poſt cibū dormitauerint, neq; puerꝭ: fit ſomniū. Quibuſcūq; eni h̄ mō cōſtat nā, vt multa aſcēdat euaporatio in ſuꝑiorē locū, quę iterū deorſuz lata fac̄ multitudinē mot⁹: ɔueni enter iſtis nullū appet phātaſma. Procedēte v̄o ętate: nihil icōueniēs eſt appere ſomnia: ꝑmutatiōe eni aliq̄ facta vel ſm ętatē vl' ſm paſſionē: neceſſariū accidere cōtrarietatez hāc.

Cōmentariuz

¶ Soluit, ⁊ dic̄, q̄ opz arbitrari cāz eē in his aliq̄d ſil'e, qđ ē in illis q̄ poſt cibum dormierint, ⁊ in pueris: quoꝝ nulli ſomniāt. Quibuſdā eni h̄ mō ɔſtat nā, ⁊ nālis ipetus vt multa aſcēdat euaporatio ad ſuꝑiorē locū, q̄ iterū deorſum lata facit multitudinē mot⁹, ⁊ ſic ɔueniēter iſtis nullum accidit phātaſma, vl' q̄a ad tot fracta nihil repñtat, vl' q̄a oppil'one facta nō trāſit: ꝓcedēte v̄o ętate, nihil icōueniēs eſt appere ſomnia. Cui⁹ cām affert, qm̄ ꝑmutatiōe aliq̄ facta in cōpl'one, vel ſm ętatē, vel ſm paſſionē ⁊ morbū aliquē, quē clam patiebanꝭ: diminuta ꝓ p̄te euaporatiōe, neccīꝫ eſt accider̄ ɔrietatē hāc, ⁊ ita apparebūt phātaſmata. Hęc ſūt, q̄ Ariſtoteles ſcribit de iſomnijs. ¶ Sz circa hęc, q̄dā vidēda ſūt, q̄ faciūt ad dilucidationē eoꝝ: q̄ Ariſtoteles dixit, q̄dā aūt ſuꝑaddēda, q̄ faciūt dilucidationez multoꝝ q̄ſitoꝝ: quę mouenꝭ ab alijs.

Digreſſio de ſonijs.

¶ Quātū ad p̄m q̄rit̄ q̄d ſit ſomniū, ꝓ ſol'one ſupponēduz eſt q̄ ſomnia fiāt ex ſpēb⁹ ſenſibilib⁹ reſeruatꝭ in memoria, vel in ſenſorijs exterioꝝ ſenſuuz: dico reſeruatꝭ in memoria ſm vnā pōnē, q̄ tenet ſpēs ſenſibiliū ſeruari in abſentia eorū in poſteriori vētriculo cerebri, in q̊ non ſolū viſibilium ſpēs ſuant̄, ſz audibiliū, ⁊ oīum ſenſibiliū: dico vel in ſenſorijs exterioꝝ ſenſuū: ſm aliā opionē, q̄ tenet ſpēs ſenſibiliū vni⁹ ſenſus reſeruari in ꝓp̄o illius ſenſus ſenſorio: vt viſibiliū, in viſorio, audibiliū i auditorio, ⁊ ſic de alijs. Iuxta quā opionē opz dicē, ſenſoriū ſenſus exterioris eē certā ꝑtē cerebri illi ſ̄bſeruiētē: in q̊ ſpēs illi⁹ ſeruāꝭ. Sz ſiue ſic, ſiue ſic, h̄ diīa ꝓpoſitū nō variat: ſupponēduz eni eſt, ſomnia nō fieri niſi ex ſpēb⁹ reſeruatꝭ, eoꝝ ſenſibiliuz exterioꝝ, q̄ in vigilia fuerūt ſenſata. 2° ſupponēdū, q̄ ſpēs reſeruatę ſenſibiliū, nō mō ſūt ſenſibiliū icōplexe ſenſatoꝝ: vt ſocratis, vel eq̄, vel ligni, vl' montis: ſz cōplexe q̄z: reſeruanꝭ eni ſm Ariſtotelem ſpēs ſocratꝭ diſputātis, ſocratꝭ currētis, eq̄ currētis, eq̄ ꝑliātis, ⁊ breuiter reſeruanꝭ in nob̄ ſpēs oīuz eoꝝ, q̄ vidim⁹ aut audiuim⁹, aut guſtauim⁹, aut odorauim⁹, aut tetigim⁹, mō quo vidim⁹, ſiue cōplexe, ſiue icōplexe, vidim⁹, aut audiuimus, aut q̊uis ſenſu ſenſim⁹. ¶ Et hęc ſuppō eſt tenēda ſm Ariſtotelem in lib° de memoria ⁊ reminiſcētia. His ſtātib⁹: q̄daz iuniores boni ꝑipathetici dixerūt, q̄ ſomniū non ē ſpēs reſeruata in memoria, vl' in ſenſorio ꝓprij ſenſus, ꝓbant, qm̄ illa ſpēs ſemel imp̄ſſa ē in organo, aut ꝑ modū habit⁹, aut ꝑ modū diſpōnis: vt Ariſtoteles dixit lib° de memoria. Si ꝑ modū habit⁹, nō eſt mobil' de organo in q̊ reſeruata ē ad aliđ ſenſoriū. Si ꝑ modū diſpōnis, tūc illa nō eſt mobilis de ſenſorio in ſenſoriū: ſz facile labilis vt Ariſtoteles, ⁊ obliuiōi mādabilis. g̊ nō eſt ſomniū, qm̄ ſomniū fit in ſenſu cōi, q̄ eſt i corde.

ꝑm ı p̄ō.

Scđo dicūt, q̄ ſomniū eſt actualis cognitio, quę cauſaꝭ ab ipſa ſp̄e reſeruata, in ſenſu cōi. Imaginaꝭ eni ſpēz reſeruatā cauſare q̄dā cognē, ⁊ motū phātaſticū, q̄ ꝑ ſanguinez ſpirituoſuz ⁊ vaporoſuz ferꝭ ad ſenſuz cōez, ⁊ ibi appens eſt ſomniū, ⁊ ſic dicūt, q̄ ſomniū nō eſt phātaſma reſeruatum in memoria: ſz cognitio cauſata ab illo, ⁊ delata ad cōez ſenſuz ꝑ ſpūs ⁊ vapores, q̄ fluūt ⁊ refluūt t̄pe ſomni: q̄ cognitio nō eſt ſpēs, nec phātaſma, ſz app̄itio quędā ac cognitio facta in ſenſu cōi a ſp̄e reſeruata: quā Ariſtoteles aliqñ vocat phātaſma, vt dicūt, nō accipiēdo phātaſma ꝓ ſimulachro, ſz ꝓ effectu ſimulachri, q̄ mot⁹, app̄itio, vl' cognitio dicitur, pōt aūt dici phātaſma ꝓ apparitiōe cognitiua ſumēdo phātaſma. ¶ Ex his ſeq̄tur ſm iſtos, q̄ ſenſatio facta a ſenſibili exteriori in viſu vl' auditu vel aliq̊ tali in p̄ñtia ſenſibilis nō ē ſomniū, qm̄ hęc nō fit niſi in vigilia, ſomniū aūt eſt cognitio, q̄ fit in ſomno. Pręterea in hac eſt nulla d̄ceptio: in ſōnio v̄o eſt. 2° ſeq̄tur q̄ cognitio intellectiua, ſiue fiat in nobis t̄pe vigil'ię: ſiue t̄pe ſomni, nō ē ſomniuz, qm̄ nō ē app̄itio ſenſitiua ſenſus cōis cauſata ex ſpēb⁹ ſenſibiliū reſeruatꝭ in ſenſorio: ſed eſt cognitio facta in itell'u: q̄ itelligit intelligibilia in phātaſmatib⁹ d̄bite ⁊ bñ ordinatꝭ: vt poſſit in illis itelligere, vt po

ſtea dicemus.¶ Tertio ſeqˀ ꝙ imaginatio, q̄ fit ex ſenſibili qđ nunc mouet, aut mouit exteriorē ſenſum: vt imaginatio, quā habeo de amico nūc, q ſtat in p̄ntia mea: vel ſtetit heri, nō eſt ſomniū, qm̄ nō eſt apparitio, ſꝫ vera recordatio imaginaria, vt poſtea dicemus.¶ 4° ſequiꝛ̄, ꝙ phantaſmata, q̄ apparēt pueris/aut dormiētibꝰ/aut exn̄tibꝰ in tenebris, nō ſunt ſomnia: qm̄ hęc fiūt ꝑ hoc ꝙ cog̃nes nō fluūt ad cōem ſenſuꝫ, ſed ad ſenſoria exteriora, mō ad h̃, vt ſit ſomniū, requiriꝛ̄, vt ſit apparitio ſenſui phātaſtico, qui eſt in corde: vt in textu dcm̄ eſt. Hęc Iuniores, q̄ videnꝛ̄ ſatis acute dicta.

Dubiū ꝯ iuniores.

¶ Solū aūt dubiū mihi eſt, qm̄ Ariˡᵉˢ ſomnia vult eē phātaſmata delata ad ſenſuꝫ cōem, ⁊ ab illo ap̄hēſa: ⁊ non cognitiōes ab illis reſeruatis cauſatas, ꝙ ita ſit, pꝫ in textu. Dixit eni ꝙ phātaſmata quę ferunꝛ̄ ad cōem ſenſuꝫ, qn̄qꝫ deferunꝛ̄ integra: qn̄qꝫ fracta: qn̄qꝫ pura: qn̄qꝫ miſta cuꝫ alys phātaſmatibus: ⁊ hoc declarauit ꝑ exēplū ſumptuꝫ a vertigine, ⁊ ab eo: qui ſe īſpicit in aq̄ aliqn̄ mota: aliqn̄ geta. ergo videꝛ̄, ꝙ ſomniū ſit ſimulachrū rei ſenſibilis ap̄henſum a ſenſu cōi, ⁊ nō tm̄ cognitio cāta a ſpeciebꝰ ſeruatis. ¶ Propterea ꝯcedēdo ſuppōnes, dico ꝙ a ſpēbꝰ ſeruatis ī memoria, vel in ſenſorys multiplicātur alia ſimulachra illis ſiſia in ſanguine, in quo īnatāt, veluti imago in aq̄ eius, qui ſe in aq̄ incipit, nec h̃ dꝫ videri extneuꝫ, qm̄ ab imagine exn̄te in vno ſpeculo cauſaꝛ̄ alia ſilˀis imago in ſpeculo ꝯpoſito illi. vnde, vt color in pariete exn̄s multiplicat ſui ſpēm in aere: ſic ſpēs rei ſenſibilis multiplicat ſuum ſpectruꝫ ac ſimulachrū in ſanguine ſpirituoſo, qui eſt iter ſenſoriū ⁊ cōem ſenſum: ⁊ ſicut color, ad hoc vt videaꝛ̄, ſufficit, ꝙ cauſet ſpēꝫ in medio: ſic ſpēs reſeruata ad h̃, vt moueat ſenſuꝫ cōeꝫ ſufficit, vt cauſet ſpēm in ſanguīe ſpirituoſo, ⁊ ꝑ illū natādo deferaꝛ̄ ad cor, vbi eſt cōis ſenſus.

pō ꝓpriā.

Quid ſomnium.

¶ Ex his ſequiꝛ̄ ꝙ ſomniū, ſit phātaſma qđdam: qđ per ſanguinē, vt ita dixerim natādo, deferꝛ̄ ad cor: ⁊ ibi p̄ſens recipiꝛ̄ in ſenſu cōmuni, ⁊ facit ſomniū: vel ipm ap̄hēſuꝫ a cōi ſenſu, eſt ſomniū, vt Ariˡᵉˢ dicit. In via eni phātaſma eſt, in corde aūt ſomniuꝫ ⁊ ap̄henſio: reqritur autē, vt ap̄hendaꝛ̄ in pleno ſomno: ⁊ vt ſit cauſatū a phātaſmate rei ſenſibilis reſeruato in memoria, dico in pleno ſomno/ꝑꝑ phātaſmata apparētia in tenebris, ⁊ in ſemiuigilibꝰ: ac ſemidormiētibꝰ: dico a phātaſmate reſeruato, qm̄ phātaſma cauſatū a ſenſibili in eius p̄ntia/non eſt ſomniū, ſed imaginatio vera, dico rei ſenſibilis, ꝑꝑ intellectiones, quę accidūt in ſomno, q̄ nō ſunt ſomnia/nec phātaſmata rerū ſenſibiliū: ſed intellectiōes rerū intelligibiliū. In ſomno eni accidit, vt hō intelligat, imo, vt diſputet, ſyllogiçet, imo, vt corrigat errorē cōis ſenſus, q credit videre, aut audire, ⁊ tn̄ intellˀs corrigēs aſſerit illud eē illuſionem. Per hęc ſoluunꝛ̄ multa q̄ſita. Primū, vtrū ſpēs ſeruatę in ſenſorys, vel in memoratiua, ipſę moueātur ad cōem ſenſum. Patet ſolˀo ꝙ nō: illę eni/aut receptę ꝑ modū habitus/aut per modū diſpōnis in memoria, ipſę nō deferuntur ad cōem ſenſuꝫ. ¶ Scđm q̄ phātaſmata deferanꝛ̄: pꝫ ſolˀo: qm̄ deferunꝛ̄, ſpectra ſpērū ſeruatarū, q̄ erāt ſpēs ſenſibiliū, ſen ſuum exterioꝝ. Ab his eni multiplicanꝛ̄ alię imagines, veluti ab imagine exn̄te in vno ſpeculo, multiplicatur alia illi ꝓportionalis in ſpeculo ꝯpoſito. ¶ Tertiū vtrū ſomniuꝫ ⁊ phātaſma ſint penitꝰ idē. Pꝫ ſolˀo ꝙ in plus eſt phantaſma, qm̄ phātaſma accidit in pleno ſomno: ⁊ hoc eſt ſomniū, accidit in plena vigilia, ſed in tenebris: ⁊ accidit in ſemiuigilāti: cā eſt, qm̄ ſicut phātaſma a ſpecie reſeruata multiplicaꝛ̄ ad ſenſuꝫ cōem ꝑ ſanguinē, ita ꝑ ſanguinem pōt deferri ad ſenſoriū exterius, ⁊ ibi manēs certo tꝑe, ⁊ in tenebris, vel in ſemiſomno, rep̄ntat nobis aliqđ monſtruoſum aial, nec eſt hoc mirū, qm̄ qua via phātaſma ꝑ ſanguinē deferꝛ̄ a ſenſibilibꝰ ad memoriā: eadē via per ſanguinē vaporoſum pōt deferri ad ſenſoriū ſenſus exterioris: ⁊ ſic ibi manēs, videꝛ̄ phantaſma: ⁊ magis in tenebris, qm̄ lux fortius mouet ſenſum, q̄ꝫ debile illud phātaſma: ⁊ ſic mouente luce, phantaſma nō mouebit viſum. verum de hoc poſtea. Sic igitur pꝫ ꝙ oē ſomniū eſt phātaſma: ⁊ nō ecōtrario.

Dr̄ia ſomniȳ et phantaſmatis.

¶ Quartū, vtrū omne aial ſomniet, pꝫ ſolˀo, nam lꝫ oē aial dormiat, non oē aial ſomniat. Cū eni ſomniū cauſeꝛ̄ ex ſpēbus ſenſibiliū reſeruatis in memoria: ⁊ nō oē aial hēat memoriā, vt libᵒ de memoria pꝫ: ſolū ea aialia ſomniāt: q̄ hn̄t memoriā: vn̄ muſcę ⁊ vermes, ⁊ aialia quę ſolū ſentiūt p̄ntibus ſenſibilibꝰ, lꝫ dormiāt, non ſomniāt. ¶ Quintū, vtrū ſomniū poſſit nobis aliqn̄ rep̄ntare aliqđ, qđ nullo ſenſu ſentiꝛ̄: vt chimerā, ⁊ mōtē aureū. Videꝛ̄ eni ꝙ nō, qm̄ non fit niſi ex ſpēbꝰ ſenſibiliū reſeruatis. ¶ Dđm ꝙ nihil ſomniamus ꝓprie niſi ſit de ſenſibilibꝰ: ⁊ lꝫ qs ſomniet chimerā, dico ꝙ ap̄hēſio illiꝰ non eſt ſimplex, ſed cōpoſita ex multis phātaſmatibus multoꝝ ſenſibiliū. Cū eni phantaſmata diuerſoꝝ ſenſibiliū deferanꝛ̄ ad ſenſuꝫ cōem, ille cōponēs aut diuidens facꝛ̄ ſomnia cōpoſita: nō tn̄ niſi ex phātaſmatibꝰ rerū ſenſibilium quę fuerūt ſenſata in vigilia. ¶ Sextū cū phātaſmata ſunt ſubta intelligibiliū, vt paries coloꝝ: cur nō ſēmꝑ in ſomno accidāt intellectiones, ⁊ vtrū intellectus ⁊ voluntas per ſomnū ligari poſſint. ¶ Dđm ꝙ nō ſemꝑ phātaſmata ita ſūt in ſenſu interiori ordinata, ac cōſtituta: vt in illis intellectꝰ poſſit ītelligibilia ītelligere, qm̄ nō ſemꝑ ſpūs ita ordinate ꝯſtituunꝛ̄: vt phātaſmata ſeruēt eo ordine, quo ītellˀui ad ītelligendū ſeruiāt. Hinc pꝫ ꝙ per accn̄s pōt intellˀus ligari, qm̄ per accn̄s pōt īpediri ex mala phātaſmatū ꝯſtitutiōe, ac ordinatiōe. Pꝫ ēt per accn̄s volūtatē non eē liberā: qm̄ adeo ſunt inordinata phātaſmata, vt ipſa non poſſit libere vti corpore, vt in ebrys, ⁊ melācholicis. ¶ Septimū, cū ſomniū ſit ex ſpēbus reſeruatis in memoria/cur ſomnium eſt apparēs ſenſatio: ⁊ imaginatio ſocratis olim viſi, quę eſt ex ſeruatiōe ſpēi ſocratis olim viſi: nō eſt apparens ſenſatio: ſꝫ eius recordatio. Ampliꝰ cur imagiatio, quę eſt ſocratis in vigilia nūc abſentis, ⁊ pauloante viſi, nō eſt ſomniū. ¶ Dđm, ꝙ phātaſma qđ deferꝛ̄ ad ſenſuꝫ cōem in ſomno ꝑ ſanguinem, pōt duplˀr rep̄ntare rē cuius eſt, aut ſub dr̄ia tꝑis pręſentis, ⁊ ſic eſt ſomniū. Somniū eni eſt phātaſma rep̄ntās rem ſenſibilē ſenſui cōi, vt p̄ſentē: ⁊ ꝑꝑ hoc illi appꝫt aut videre, aut audire, aut ſentire. Sin aūt rep̄ntat, vt abſentem/cū hoc fieri nō poſſit, niſi in vigilia/hęc dr̄ imaginatio: ⁊ nō ſomnus. At ſi rep̄ntat rem abſentē cū dr̄ia tꝑis p̄teriti dterminati, vel īdeterminati, cū hęc fieri non poſſit, niſi in vigilia, ideo eſt recordatio: ſomniū g̊ differt ab imaginatione, et a recordatione. ¶ Sed dices vn̄ hꝫ virtus memoratiua, ꝙ rep̄ntet res in ipſa ſeruatas ꝑ moduꝫ p̄ntem: ⁊ aliqn̄ ꝑ modum p̄teriti/⁊ aliqn̄ per modum abſentis. Pꝫ ſolˀo: qm̄ memoratiua eſt ſimul memoratiua ⁊ phantaſtica, ac phantaſmatū ſeruatiua: quo qdeꝫ memoratiua eſt, rep̄ntat res per moduꝫ abſentis vel p̄teriti: quo xᵒ phātaſtica, rep̄ntat per modū p̄ſentis: qđ nō eſt p̄ns: ⁊ hoc vi ſomni: ⁊ ꝑꝑ motū factū in ipſa, ⁊ in ſenſorys, vt dcm̄ eſt circa textū. ¶ Octauū, vtrū ꝑ oē tp̄s ſpēs reſeruatę in memoria multiplicent ſpectra in ſanguine tā noctu: q̄ꝫ interdiu, ⁊ ſi ſic, cur nō ſemper motꝰ iſti ꝑcipiunꝛ̄. ¶ Dđm, ꝙ ſicut ſenſibilia multiplicant nāliter eorum ſimilitudines in medio, vt color ſpeciem coloris, ſonus ſpēm ſoni: odor ſpēm odoris, ⁊ cętera id genꝰ, ſic ſpecies ſenſibiles reſeruate in memoria in abſentia ſenſibiliū multiplicant nāliter eoꝝ ſilˀitudines in ſanguine ſpirituoſo. Et cā eſt, qm̄ ſpēs reſeruatę ſūt ſpēs, ⁊ ſpectra reſpectu ſenſibiliū, e qbus ſunt generatę, ⁊ ſenſibilia reſpectu ſenſus cōis, ergo vt ſenſibilia exteriora nālˀr multiplicare ſpecies in medium, ⁊ mediuꝫ nāliter illas defert ad ſenſoria: q̄ mota ab illis ſentiūt, ſic ſpēs reſeruatę ſenſibilium nāliter multiplicant ſpectra/ac phātaſmata in ſpirituoſo ſanguīe/

⁊ ſanguis

Ayuntamiento de Madrid

⁊ ſanguis ſpirituoſus defert illa ad cõem ſenſum,qui mo/
tus ab illis ſomniat.ergo motus phantaſmatũ ſemꝑ ſunt,⁊
in ſomno ⁊ in vigilia:cũ ſint nãles/⁊ nõ in poteſtate nr̃a:nõ
ſentit autẽ eos cõis ſenſus in vigilia p̃occupatus motori et
fortiori motu:qui eſt ab ipſis,quę veniunt ꝑ ſenſoria:q̃ actu
mouent̃ a ſenſibilib⁹p̃ſentibus:vt dcm̃ eſt in textu.Dixit.n.
Ari^les ꝙ motus phãtaſtici multiplicati a ſpẽb⁹ ſenſibilium
reſeruatis ſunt debiles.Motus ꝟo,qui veniunt a ſenſibili/
bus in vigilia/pollẽtiores ſunt,ideo offuſcãt minores,pręt/
terea in vigilia ſenſus cõis eſt occupatus ſpẽb⁹ nouis,q̃ ve/
niunt a ſenſibilib⁹externis,qd̃ autem eſt occupatuꝫ non ita
bene recipit,veluti ſi receptiuũ eẽt purũ.At ſenſus cõis in
ſomno nõ occupat̃ ſpẽbus ſenſibiliũ exterioꝝ.g̊ meli⁹ mo/
tus phãtaſticus recipere põt.Aliqui tñ in vigilia hos mot⁹
perceperũt ꝑ ſenſuꝫ cõem,potiſſimũ,cuꝫ ſenſus exteriores
nõ nimis p̃munt̃,⁊ quaſi vacant,⁊ non mittunt ſpẽs nouas
ad cõem ſenſuꝫ.Sępius eni mihi in camera recluſo in mẽ/
tem venit ſpẽs alicuius amici,⁊ ſenſus cõis illã ꝑcipit:⁊ ſta/
tim ꝑcepta/amicus venit ad me.Fuit eniꝫ iſte motus illius
ſpectri nãlis,⁊ vacãtib⁹alijs ſenſib⁹ a magna ſenſatiõe,ſen
ſus cõis eũ ꝑcepit,ꝑcepto ꝟo,caſu euenit,vt amic⁹ veniat.
¶ Nonũ q̃re ſpẽs reſeruatę ſenſibiliũ nõ in omni ſomno fa
ciunt ſomniũ:cũ nãliter motus phãtaſticus in ſanguie ſpiri/
tuoſo ſemꝑ multiplicent.g̊ ſemꝑ deberẽt deduci ad ſenſum
cõem,⁊ deductę facere ſomniũ.¶ Rñdit Ari^les hoc eẽ pri/
mo ꝗdem:qm̃ vię ſunt craſſis,⁊ turbidis vaporib⁹ aliquã/
do ita obturatę,vt nõ poſſint deferri ad cõem ſenſum. 2°
qm̃ lꝫ non ſint vię ita obturatę/tñ ꝓpter multũ calorẽ ſan/
guinis,in talib⁹vijs eſt multus mot⁹,multaqꝫ ſpirituũ tur/
batio,⁊ ita ſpẽs ita frãgunt̃,ac cõfundunt̃,vt nihil repñta/
re poſſint cõi ſenſui,vt Ari^les multis exẽplis ꝓbauit.¶ De/
cimũ/quare ſpẽrũ reſeruatarũ aliquę mouẽt,aliquę nõ:cuꝫ
nãliter moueant,⁊ ſanguis illas nãliter deferat,⁊ cõis ſen/
ſus nãliter moueat̃:⁊ cur alię citius,alię tardius moueant.
¶ Hęc eni qd̃ difficillima eſt.Pro intellectiõe g̊ hui⁹ſcien/
dũ:vt dcm̃ eſt,ꝙ ſomnia origineꝫ hñt a ſpecieb⁹reſeruatis
in memoria/eoꝝ ſenſibilium:quę antea ſenſata fuerũt:ſpẽs
auteꝫ reſeruatę aliq̃n fiũt potẽtiores in multiplicãdo mot⁹
phãtaſticos,aliq̃n debiliores,⁊ ſic aliq̃n excitant̃ ad multi/
plicãduꝫ ſuos motus,aliq̃n ꝟo remittunt̃:⁊ q̃ſi impediũt̃:
⁊ huius dñę plures poſſunt eẽ cauſę. p̃ᵃ ꝗdẽ ſunt paſſiones
humorales:qm̃,vt poſtea dicemus,ſi in vijs ſurgat aliqua
portio cholerę,ſpẽs calidoꝝ fortificabit̃,⁊ ſic,multiplica/
bit ſpẽm ignis,fulgurũ,eſtus,ſimili ratiõe,ſi emergat fleg/
ma:multiplicabit ſpecies aquarũ,aut pluuiarũ,aut aq̃s re/
pręſentabũt,in quibus hoĩes credunt natare:vel ſubmergi:
⁊ ſic de cęteris paſſionibus humoralib⁹.¶ Scd̃a cã eſt ani/
maſtica affectio,in iracũdis eni ⁊ amãtib⁹,⁊ timẽtib⁹,ſpẽs
reſeruatę diſponunt̃ ad rep̃ſentandum ea/quę ad hęc atti/
nent venatorib⁹ venationes,piſcatorib⁹ piſcationes,⁊ cęte/
ris eodẽ mõ.¶ 3ᵃ cauſa eẽ põt ꝓpinquitas eoꝝ,quę ꝓximo
feciſti,vt ſi heri diſputatiui,hac nocte ſomniuꝫ diſputandi
euenit mihi,ſi heri fui in muſicis/hac nocte muſicalia ſo/
mnio/qm̃ imp̃ſſiones fecerũt hęc recẽtem:quę p̃ualet,anti/
quioribus.¶ 4ᵃ cauſa eẽ põt fortis imp̃ſſio derelicta in me
moria eius:qd̃ p̃fuit in ſenſu:aut ꝓpter frequẽtem medita/
tionẽ:aut ꝓpter pollentẽ attentionẽ,aut q̄a adiuta eſt affe/
ctione,vt amore vel odio:aut corporis cõplone.ergo ſpẽs
aliq̃ magis mouet,q̃ꝫ alia,vl' q̄a fortius fuit imp̃ſſa,q̃ꝫ alia:
vel q̄a excitat̃ a nouis excitamẽtis,quę emergũt in ſomno:
vt dcm̃ eſt.hac rõne alię mouent,alię nõ,alię citius,alię tar
dius,alię prius,alię poſterius.¶ Undecimuꝫ/q̃re ſpẽs for/
tiores nõ ſemꝑ faciunt apparitiões.¶ Dõm ꝙ ſpẽs multi/
plicant̃ cum ſpiritib⁹:mõ ſpiritus ſunt melius ordinati vno
tꝑe ad deferenduꝫ ſpẽs fortiores q̃ꝫ ſint alio tꝑe,imo aliq̃n

adeo inordinant̃ ꝙ nõ deferunt ſpẽs rep̃ſentatiuas alicui⁹.
¶ Duodecimũ/ꝓpter ꝗd in ſomno fit velox motus,de vna
apparitiõe ad alterã,q̃lis in nubibus de cẽtauro ad hoiem.
¶ Dõm ꝙ cauſa põt eẽ velox trãſmutatio ſpirituũ.vt dcm̃
eſt.¶ 2ᵃ cauſa eſt nã ſenſus,quę eſt ſemꝑ apta nouo motu
moueri,ſemꝑqꝫ appetens noua,⁊ ꝓpter hãc cãm aliquãdo
omittit fortiora ꝯſiderare,⁊ trãſit ad debiliora:⁊ ſic partim
natura ſua,partiꝫ mutatiõe ſpirituũ deferentiuꝫ,in ſomnijs
fit velox motus de vno ſomnio in alterũ.¶ Ex his patet ꝙ
ſomnia in via:per quã deferunt̃ ad cor,ſunt phantaſmata,
in corde ꝟo ſunt cognitiões phãtaſticę,⁊ ſomnia.¶ Secũ/
do pꝫ ꝙ ſomniũ non eſt ſenſatio,qm̃ ſenſatio eſt ſpẽs ime/
diate cauſata a re ſenſibili.At ſomniuꝫ eſt ſpẽs quę fit ime/
diate,non a re ſenſibili,ſed imediate a ſpe reſeruata rei ſen/
ſibilis:g̊ ſicut imago reſeruata non eſt res ſenſibilis,ita co/
gnitio illius/quę eſt ſomniũ,nõ eſt ſenſatio:ſed phantaſtica
ſenſatio.Eſt eni cognitio nõ rei,ſed ſimulachri rei:iõ eſt ap/
parens ſenſatio,nõ ſenſatio:nã qui videt ſimulachrũ Cęſa/
ris:nõ vere videt Cęſarẽ:ſꝫ vĩ videre.Silĩ rõne,imagiatio
rei ſenſate abſentis facta mediate ſpe imediate ab illa re ge
nita:nõ eſt ſomniũ,ſꝫ imaginatio ſimulachri rei q̃ꝫ ꝗs ima/
ginat̃:eſt ſomniũ. ¶ Tertio ſequit̃,ꝙ recordatio nõ ſit ſo/
mniũ,qm̃ lꝫ recordatio eſſet cognitio imaginis reſeruatę:tñ
eſt cognitio illi⁹vt repñtat rẽ cũ dñia temporis p̃teriti.So/
mniũ ꝟo eſt app̃henſio ſpẽi reſeruatę abſolutę,vt app̃hen
dit̃ ſine dñia tꝑis p̃teriti,⁊ ideo non recordatio vĩ,ſꝫ ſenſa/
tio,qm̃ eſt appręhenſio ſpẽi reſeruatę vt de pñti mouet ſen
ſum cõem,ac ſi eẽt vnũ ſenſibile.g̊ cũ alicuius rei ſpectruꝫ
in memoria ſeruatũ mouet cõem ſenſuꝫ in ſomno cũ diffe/
rẽtia tꝑis pñtis,tũc eſt ꝓprie ſomniũ ſm̃ Ari^lem:nã hoc pa/
cto ſomniũ nõ erit rei ſenſatę cognitio,ſed ſui ſpectri apprę
hẽſio:quę qm̃ in ſomno eſt,⁊ cũ dñia tꝑis pñtis,differt a re/
cordatiõe ⁊ a ſenſatiõe.Ampli⁹ differt ab imaginatiõe/quę
rei eſt cognitio mediate ſpe,non aũt ipſi⁹ ſpẽi.¶ Circa finẽ
hui⁹ p̊ videndũ de miraculis phãtaſmatũ.Brutus itaqꝫ(vt
in eius vita Plutarchus narrat)nocte quãdã ⁊ vigilãs/dũ
introitũ aſpexiſſet,horrẽdã ⁊ monſtruoſam imaginẽ vidit
ad ſe venire.Interrogare tñ eã auſus eſt Brutus,ꝗs inquit
deoꝝ,aut hoium es?aut ꝗd tibi vis?aut ꝗd ad nos veniſti?
at ſubmurmurauit ille dicens,O Brute malus genius ſuꝫ.
In philippicis me videbis.Tũ Brutus iterritus/videbo,
reſpõdit.Caſſius formã huic ſilẽm in cãpis philippicis vi/
dit poſtea.Cũ eni(vt inq̄t Ualerius)acre philippẽſi ardẽ/
tiſſimo aio perſtaret,vidit humano habitu anguſtiorẽ:pur/
pureo paludamento amictũ/minaci vultu/⁊ cõcitato equo/
in ſe impetũ faciẽtẽ/quo aſpectu perterritus tergũ hoſti de
dit,voce illa prius emiſſa:ꝗd eni amplius agas,ſi occidiſſe
parũ eſt.In Catonis vita legit̃,quo tꝑe Cato vticę erat/ꝙ
quidã nocte venerit/nũtiaueritqꝫ Catoni die tertia ante cõ/
miſſum certamẽ/caſtra Scipionis capta fuiſſe.Cęſaremqꝫ
victorẽ/Scipionẽ,⁊ Jubã/cuꝫ paucis euaſiſſe:reliquas co/
pias funditus deletas.¶ P̃.vt Ualerius refert,bello mace/
donico Pub.vatinius reatinę p̃fecturę vir noctu vrbeꝫ pe/
tens,exiſtimauit duos iuuenes excellentis formę,albis eq̄s
reſidẽtes obuios ſibi factos nũtiãt die,q̄ p̃terierat: perſam
regẽ a paulo captum:quo.C.Cęſar ⁊ Gn.Põpeius die ciui/
le bellũ ſignis collatis in Theſſalia finierũt.Corneli⁹ꝗdam
ſacerdos caſtitate vitę ſanctus patauij ꝯſpicere ſe ꝓcul pu/
gnã dixit accerrimam,ac deinde alios cedere,alios vrgere,
cędem,fugã/tela valẽtia,inſtaurationẽ pugnę,imp̃xionẽ ge
mitus,vulnera ꝑinde,vt ſeipſe in p̃lio ꝟſaret̃. Hęc Gelli⁹.
¶ Epicurei(vt Plutarchus affirmat)hęc negãt,aſſerũtqꝫ — Que Epicurei de phantaſmatibus.
eẽ mere cõmenta hoium,atqꝫ ſacerdotũ,adinuẽta ꝗdeꝫ,vt
religio ſeruet̃:q̃ ad humanã vitã non paruã vtilitatẽ affert.
¶ Cõtra quoꝫ opiõnẽ aſſurgũt oẽs latini ⁊ gręci hyſtorici,

Ayuntamiento de Madrid

vt Ualerius, Plinius, Liuius, Gellius, ⁊ Lucanus, Herodotus, Dionyſius, Appianus, ⁊ cęteri qui de miraculis ſcripſerūt. M. Tulliꝰ quoqꝫ in his libris, quos de diuinatiōe inſcripſit, nō ſolū eiuſmodi phātaſmata aſſeruit, ſed ēt eorūz nāles cās aſſignare enitit̄. Peripathetici ꝟo phātaſma eſſe aliqd nō negāt: dicūt eni phātaſma eē in plus q̄ꝫ ſomnium: qm̄ phātaſma aliud eſt, qđ in pleno ſomno accidit, ⁊ h̄ dr̄ a ꝑipathetícis ſomniū. Aliđ qđ accidit in plena vigilia, ſed in tenebris: nō eni accidit in luce, qm̄ lux fortiꝰ mouet q̄ꝫ phantaſma. Aliđ ꝟo euenit in ſemiuigilāti, cā aūt, qm̄ ſicut phātaſma a ſpē aliqua reſeruata ad ſenſuz cōem vſqꝫ ꝑ ſanguinē defert̄, ita quoqꝫ per ſanguinē, deferri pōt in ſenſoriū exterius: ⁊ ibi certo tp̄e manēs repñtare pōt aliqđ monſtruoſum aīal: ⁊ quidem nō ab rōne, qm̄ qua via phantaſma per ſanguinē defert̄ a ſenſibilibꝰ ad memoriā: eadem via ꝑ vaporoſum ſanguinē deferri pōt in externum ſenſorium: ꝑ qđ venit: eſt igit̄ phātaſma aliquid ſm̄ peripatheticos. Sed ſi quę peripathetici dicūt, vera ſunt de phātaſmatibꝰ, oportet dicere phātaſma eſſe nihil p̄ter apparitionē. At hyſtorię narrant in multis phantaſmatibꝰ eſſe aliqđ p̄ter apparitionem. Plutarchus eni ⁊ Cicero narrāt ꝙ dum Romani cū tuſculanis bellū agerent, Aulo poſthumio duce, ⁊ apud locum regillū pugna cōmiſſa ad multuz diei tracta foret, ⁊ in neutrā partē victoria inclinaret, viſi ſunt Caſtor ⁊ Pollux pro Romanis fortiter pugnare: qui hoſtiū copias penitus ꝓfuderunt. Idē Dionyſius libͦ 6ͦ. vbi pꝫ in hꝰ phantaſmate fuiſſe aliqđ p̄ter ſenſuz, atqꝫ apparitionē. ¶ P̄. Aliquando phātaſma fuit, qđ non vni homini tm̄ apparuit, ſꝫ pluribus ſimul, qđ vt mihi vr̄, apparitio tm̄ eē nō pōt, nō eniꝫ eodē contingit tot decipi: tale fuit phātaſma ſimonidis (vt Cicero libͦ 2ͦ. de oratore) ⁊ Quintilianus 11ͦ inſtōnuꝫ oratoriarū narrarūt. Cenāti eni apud ſcopam in cranone Theſſalię oppido nūtiatuꝫ eſt duos iuuenes ad ianuam veniſſe, magnopereqꝫ rogaſſe, vt ad eos ꝯtinuo ꝓdiret, ad q̊s egreſſus neminē ibi reperit. Cęterū momento tp̄is triclinium, in quos ſcopas dn̄s domus epulabat̄, colapſum ⁊ ip̄m ⁊ oēs cōuiuas opp̄ſſit: hos iuuenes a cōpluribus fuiſſe viſos Solinus teſtat̄, lꝫ de Pyndaro rem narret. Cōſtat igit̄ phātaſma eiuſmodi apparuiſſe pluribꝰ, atqꝫ aliqđ p̄ter apparitionem. Quidam ex his, quę Albertus inqt. Dixerunt in phātaſmate duo eē ⁊ apparitionē, ⁊ effectū quēdam p̄ter apparitionem: apparitio qdem eſt aliqđ per ſe in phātaſmate: ⁊ hęc nihil p̄ter ſenſum eſt: vt Alexāder inqt. Effectus ꝟo, q p̄ter apparitionē eſt, phātaſmati per accn̄s ꝯiungit̄. Huius rei exēplū eſt de his, quę ſomniāt inimicos, naꝫ nōnūq̄ꝫ ex motu ſomnij aliqui ſurgūt, ⁊ cōtra inimicos impetuoſe mouent̄, ⁊ nōnūq̄ꝫ eos vulnerāt, qui poſtea cū expergeſcūtur, nihil meminerūt: vt igit̄ in his ſomnium eſt apparitio tm̄ ꝑ ſe, effectus ꝟo vt vulneratio per accn̄s ꝯiungit̄ apparitioni: ita in phātaſmatibꝰ apparitio per ſe, effectꝰ ꝟo, qui p̄ter apparitionē eſt, per accn̄s apparitioni ꝯiungit̄: vt ſi ꝑ phantaſma aliquid venturū fore oſtenderet̄, ⁊ illud eueniret, effectus qdem per accn̄s, apparitio ꝟo per ſe eſt. Amicus noſter ſibi in ſomnis veniſſe ſe factū equum narrauit, portaſſeqꝫ ligna parētibus, mane ligna portata īuenit, ſicqꝫ illđ nō phantaſma, ſed ſe vere equū factū eſſe narrabat. Uerū cuꝫ quęſiuiſſet rem, amicū quēdā illa portaſſe adinuenit, ſicqꝫ iudicauit illud phātaſma: non aūt reꝫ. Quare in phātaſmate apparitio fuit per ſe, euētus ꝟo caſu, ac per accn̄s. ſiqdeꝫ qđ in phantaſmate accidit, ab alio q̄ꝫ a ſomniante accidere pōt. ¶ Sed hęc defenſio non ſufficit. Primo qdem, qm̄ qđ apparet pluribꝰ, nec ſtupidis, nec p̄ter naturam affectis, nō videt̄ apparitio tm̄. Iris enim qui multis videt̄, nec ſtupidis, nec pręter naturam affectis, non eſt apparitio tm̄, ſꝫ p̄ter apparitionem eſt nubes rorida. Nōnulla autem phantaſmata pluribus viſa ſunt, nec ſtupidis, nec pręter naturā affectis, vt illud Bruti: qđ ⁊ Bruto ⁊ Caſſio viſum erat, illud Auli poſthumij. Caſtor eniꝫ ⁊ Pollux omnibus, qui ꝓlium egerunt, viſi ſunt. Illud quoqꝫ ſimonidis multis viſuꝫ fuit: non ergo hęc mere apparitiones eē videntur. Scđo lꝫ apparitionibus aliquibꝰ effectus caſu cōiungit̄, in omnibꝰ illud falſum eſt. Nam cuꝫ p̄ſtantij pater domui ſuę per noctem anteq̄ꝫ requieſceret, vidiſſet ad ſe venientem quēdaꝫ Phm̄ ſibi notiſſimum, qui ipſi nōnulla platonica expoſuiſſet, quę antea rogatus exponere noluiſſet, hoc non erat apparitio tm̄. Tū q̄a ⁊ Pho ⁊ pręſtantij patri viſum erat. Tū ꝙ in re erat aliquid pręter apparitionē vt ignoti expoſitio. Idem in cęteris multis. Platonici igitur qui dęmones concedunt, hęc phātaſmata illuſiones dęmonicas eſſe tradūt, vt ſancti viri longis ⁊ acutis rationibus dilucidarūt. Peripathetici hęc non negaſſent, cum ſint famigeroſa: quę omni ex parte neganda non ſunt: ſed dicerent eſſe ſupra captū noſtrum. Unde Arileſ libro de diuinatiōe, cum loqtur de his, qui futura pręadicunt. inqt [Qđ enim de ijs, qui ſecus herculeas colūnas, ⁊ qui in Boryſthene pręuidere aliquos, ſupra noſtram videtur eſſe prudētiaꝫ inuenire originem horuꝫ.] Per quę dat intelligere, ea: quoꝝ cauſas ignoramus eē miracula, non quidem neganda, ſed aſſerēda eſſe ſupra noſtrū captum. Quare phantaſmata huiuſmodi Ariſtoteles nō negaret, ſed ſupra noſtrum captuꝫ eſſe aſſereret: diceretqꝫ nō ſcientifica eſſe, cum nec ex ſenſibus: nec ex his, quę ſenſibus patent, aut patere poſſint, deducantur. Credibilia tamē, cū approbata ſint a viris fidedignis. Hactenus de phātaſmatibus. ¶ De problematibus ꝟo ſomnioruꝫ, quęritur cur nō omnium eadem ſomnia: cum eadē omnium ſenſibilia ſint. An ꝙ lꝫ ſenſibilia eadem ſint, non tamen phantaſmata, ac imaginationes eędem ſunt: ſi quidem circa eadem ſenſibilia diuerſę ſenſationes, ac imaginatiōes ſunt. Accedit ꝙ affectiones, e quibus ſomnia concitantur: non omnibus eędē ſint. Amplius non omnibus habitus atqꝫ diſpōnes eędem: e quibus ſomniorum differentię exoriuntur. Inſuper non omnibus humores ijdem ſunt. Interdum ꝟo accidunt diuerſorum hominum eadem ſomnia, vt ꝙ eorum affectus, vel habitus, aut diſpōnes, aut humores ijdē ſint. ¶ Adhęc quęritur, cur non ſemper ſomniorum meminerunt animalia. An ꝙ meatus per quos imagines feruntur ad cōmuneꝫ ſenſum: qui in corde eſt, aliquando nimis vaporibus p̄māntur: ac obturentur: vt non ſic facile recordari ea: quę ꝑ ipſos deferebantur in ſomno. ¶ Pręterea. Quęritur cur ſtudioſorum ſomnia ſint ſtudioſa: An, quoniam habitus concitāt ſomnia, vt dictuꝫ eſt, qui ſi fuerint ſtudioſi, ſtudioſa ſomnia concitabunt. Sin auteꝫ praui, praua ⁊ infelicia ſomnia mouebunt. Rurſus cur ſomnia ſic obſcurę, opacęqꝫ imaginationes. An quia ſpiritus, qui ſomnijs ſeruiunt vaporulenti ſunt: qui ꝟo imaginationibꝰ: ſunt dilucidiores, ⁊ clariores. ¶ Adhęc cur potius vero, ⁊ autūno frequentius ſomnient animalia. An ꝙ his temporibus melancholia mouetur: quę eſt ſomniorum concitatrix. An ꝙ tunc cibi, nec magni, nec parui ſint. Hieme autem cibi magni, quibus multa euaporatio fit, e qua ſomnia impediuntur. Eſtate autem cibi pauci ⁊ parui, e quibus euaporatio parua eſt, quę interciſos ſomno efficit. Deinde dicamus notas ſomniabundi, ſunt autē capilloſitas multa, piloꝛum in collo pectoreqꝫ alijſqꝫ locis plurima denſitudo, caro aſpera, duraqꝫ, corporis maties, ⁊ robur, calor fuſcꝰ: ſtomachi aut ardor, atqꝫ appetitio, ⁊ muſculoſitas pollens. Hęc enim atrę bilis exceſſum indicant, quę ſomniorum, aut fomes, aut pabulum eſt. Hactenus de ſomnijs.

¶ Finis Secūdi Libri de ſomnijs.

¶ Ariſtotelis

Ayuntamiento de Madrid

LIBROS DEL DR. ...

¶ Ariſtotelis de ſomniorum diuinatione, cum Auguſtini Niphi medices Phi Sueſſani cōmentarijs, ad Carolettum Gattulam patritiū Sueſſanum.

¶ Prefatio.

Um in venationibꝰ mi Carolette nō ſemel de ſomniorū interptatione, quā phi diuinationem vocant, diſputaremus: aſſerebas mira tibi phantaſmata in ſomnijs apparuiſſe. Poſtea vo ad vnguem in vigilia, q̄ viſa ſunt, eueniſſe: p queꝫ de ſomniorꝫ diuinatione non paruꝫ ambigebas, propterea rogaſti, vt que de ea ſentirem, ſcriberem. Ut itaqꝫ tibi ſatiſfaciam, cui ob tuas virtutes, atqꝫ noſtram amicitiaꝫ nō parum debeo: cōmentarium de naturali ſomniorum diuinatione ſupra Ariſtotelis textū confeci. Addimuſqꝫ ex nobis ipſis ꝛ de artificioſa interpꝛetatione, necnon ꝛ de ꝑphetia, que ſub tuo nomine publicauimus, ꝛ vt dubitatio omnis, omniſqꝫ ſcrupulus e mēte tua tollatur, ꝛ vt cognoſcas, quāti ſemper te fecerim. Uale.

¶ Ariſtotelis de ſomniorum diuinatione, cum Auguſtini Niphi medices Philoſophi Sueſſani cōmentarijs.

Diuinationem aliquam eſſe que in ſomno fiat, ꝛ prouenire dicatur ab inſomnijs: neqꝫ cōtemnere facile eſt, neqꝫ credere.

De diuinatione vo que in ſomnis fit, ꝛ dicit̄ accidere a ſomnijs: neqꝫ contēnere facile, neqꝫ ſuaderi.

Cōmentariū 3m Hactenus de ſomnijs: nūc de diuinatione, quoniam autem ſomnium proprie vocatur, quod figuris tegitur, ꝛ ambagibus velatur, non niſi interpꝛetatione intelligendis: ideo diuinatio proprie hic interpꝛetatio ſomnij intelligitur. Ariſtoteles igitur de ſomniorum interpꝛetatione diſputaturus, hāc concluſionē proponit, diuinatio ſomniorum que fit in ſomnis, ꝛ que dicit̄ accidere a ſomnijs: neqꝫ facile contēni poteſt, neqꝫ facile credi. Hec eſt concluſio.

¶ Naꝫ ꝙ omnes aut plurimi arbitrantur inſomnia ſignificare aliquid: argumento eſt, id pre experientia aſſeri ſolere.

¶ Nam ꝙ omnes quideꝫ vel plures exiſtimāt habere aliquaꝫ ſignificationē ſomnia: p̄ſtat fidem tāqꝫ ab experientia dictum.

Cōmentariuꝫ ¶ Propoſita concluſione, probat nunc primaꝫ partem. vꝫ. ꝙ non debeat contemni. Primo quidē, quoniam ab omnibus vel pluribus ita eſſe exiſtimatum eſt, igitur probile gd eſſe videtur diuinatio: vnde dicit. Nam ꝙ omnes quidem vel plures exiſtimant habere aliquam ſignificationem ſomnia: preſtat fidem, ac ſi ſit dictum ab experientia, ac a rerum euentis.

¶ Iteꝫ de nōnullis rebus ad diuinationē quādam haberi in ſomnijs: indignum creditu non eſt: cum ratione aliqua nitat̄. Uñ fit: vt de ceteris quoqꝫ ſomnijs haud ſecꝰcēſere qs poſſit.

¶ Et ꝙ de quibuſdam ſit diuinatio in ſomnijs: non eſt incredibile: habet enim aliquam rationem. Ideo: ꝛ de alijs ſomnijs ſimiliter vtiqꝫ quis arbitrabitur.

¶ Secundo argumentatur, quoniam de quibuſdā ſomnijs fit vera diuinatio, ergo de omnibus: vnde dicit. Et ꝙ de qbuſdam ſit diuinatio in ſomnijs: non eſt incredibile. Habꝫ enim aliquam rationem, ideo ꝛ de alijs ſomnijs omnibus vtiqꝫ quis arbitrabit̄. vnde (vt Themiſtius inquit) accedit ꝙ fere nemo eſt, cui euenire ſigna aliqua dormienti non ſoleant, ꝛ fere nullum ſomniuꝫ accidit, ex quo aliqua diuinatio / aut piectatio / aut interpꝛetatio duci non poſſit. Cōmentariuꝫ

¶ Contra cum nulla rationabilis cauſa videat̄ per quam iſthec diuinatio proueniat: efficitur, vt fides abrogetur. Nam ſi dicatur, deum eſſe qui ſomnia mittat: p̄ter alia multa, ꝛ h̄ quoqꝫ ſubabſurduꝫ eſt, non optimis ſapiētiſſimiſqꝫ, ſed quibuſuis ſine diſcrimine mitti. Sublata autem cauſa que ad deum referatur: nulla preterea alia videtur conſentanea eſſe: quandoqdem originem eius inuenire quod dicit̄, quoſdam eſſe in Boryſthene ꝛ iuxta colūnas Herculis qui futura preſentiant: captuꝫ ingenij noſtri excedere videatur.

¶ Nullam vo rationabilem cauſaꝫ videre ſm quam vtiqꝫ fiat: hoc diſcredere facit. Nā deū quidem eſſe mittentem: cuꝫ alia irrationabilitate, ꝛ non optimis ꝛ prudentiſſimis, ſed quibuſlibet mittere, inconueniēs. Ablata vo que a deo cauſa: nulla aliarum conueniens eſſe videtur cauſa: quod enim de ijs qui ſecus Herculeas columnas: vel qui in Boryſthene preuidere aliquos: ſupra noſtram videat̄ eſſe prudentiam inuenire originem horum.

¶ Ad oppoſitū argumētatur: naꝫ ſi ſomniorꝫ diuinatio eēt, ſomnia mitterent̄ a deo / qm̄ nulla alia cauſa videret̄, vt ſomnia mittant̄: niſi deus: ſi eorꝫ eſſet diuinatio. Sꝫ deus ſomnia nō mittit, qm̄ accidunt pfanis, ꝛ fatuis, mō abſurduꝫ eſt deū illa pfanis ꝛ fatuis mittere, nō aūt ſapiētibꝰ: vñ dic̄. Nullā vo rōnabilem cām videre ſm quā diuinatio fiat, h̄ diſcredere facit. Nā deū qdeꝫ eē mittēteꝫ ſomnia, cum hac irrōnabilitate ꝙ nō ꝛ optimis prudētibuſqꝫ mittat, ſed qbuſlibet idifferēter: incōueniēs eſt. ¶ Sed dices, ꝙ alia cā eſſe pōt q̄ꝫ deus ipſe, ꝛ ꝙ ſunt qdam in boryſthene ꝛ gadibus: qui futura p̄dicūt: obijcit cōtra. d. Ablata vo cauſa, que a deo, nulla aliarū cōueniens eſſe vī cauſa, qm̄ ſomnia accidunt de rebus remotiſſimis ꝛ loco ꝛ tpe, que ſunt vltra captū noſtrū: ꝛ ita niſi eēnt a dō, a nulla alia cauſa eē poſſent: cū vo dī, ꝙ ſunt qdam qui futura p̄dicunt. Rñdet, ꝛ dicit. Nō eni de ijs qui iuxta colūnas Herculeas, aut de ijs dī q in boryſthene ꝑuidere aliquos, ſupra nr̄aꝫ ꝑuidētiā eſt iue. Cōmentariuꝫ

Ayuntamiento de Madrid

nire originē eoꝝ. Dicit̄ eni ꝙ in boryſthene, ⁊ in gadibꝰ homines qdā ſunt, qui vaticinant̄ futura / de qbus, vt Ariſt^les^ inquit, inuenire originē captū noſtri ingenij videtur excedere. ¶ Quo qdē ad ꝟba attinet boryſthene fluuius eſt ſcythaꝝ magnus quartus ab iſtro herculeę colūnę ⁊ gades iſula eſt in extremo nr̄i orbis ad occidentēꝫ in fine bettice regionis collocata. Narratur igit̄ ꝙ ibi homines ſint, qui futura ꝑſagiūt, vt Pōponius mella tangit libro p̊ ⁊ libro 3°mō Ariſt^les^ dicit ꝙ hoꝝ originem inuenire vltra captū noſtrūꝫ eſt, qm̄ nō pn̄t eſſe niſi a deo: ⁊ ſic vult habere ꝙ ſi ſomnioꝝ ſit diuinatio: ſomnia non ſint niſi ab ipſo deo.

¶ Neceſſe igitur eſt ſomnia eſſe, aut cauſas eorum quę fiūt, aut ſigna, aut fortuita, aut omnia, aut duo ex his, aut vnum ſolum.

¶ Neceſſe igitur ſomnia vel cauſas eſſe, vel ſigna eorum quę fiunt, aut accidētia: vel omnia, vel aliqua eorum, vel vnum ſolum.

Cōmentariuꝫ ¶ Cuꝫ mouit qōnēꝫ vtrū diuinatio ſit aliqua: ⁊ ꝓ vtraqꝫ ꝑte fecit argumēta: ꝓ determinatione q̄ſiti p̊ ꝑmittit diuiſionē, ⁊ dicit. Or neceſſe eſt aut ſomnia eē / aut cauſas eoꝝ q̄ fiunt, aut ſigna eoꝝ quę fiūt / aut accn̄tia / hoc eſt fortuitę cauſę eorum quę fiūt: aut neceſſe eſt ſomnia eē eoꝝ quę fiūt omnia hęc, aut duo ex his. vꝫ. cauſę ⁊ ſigna eoꝝ quę fiūt, aut vnuꝫ ſolū. ſ. cauſę fortuitę. Themiſtiꝰ ſic itelligit, ꝙ neceſſe ſit aut ſomnia eſſe cauſas earum rerum, quę pręuident̄, aut ſigna, aut omnino haberi fortuita, membra hęc vel oīa ꝯgruūt ſomnijs, vel duo ex his, vel vnum.

¶ Cauſam voco verbi gratia deliquij ſolaris, lunā: febris, defatigationē. Signū deliquij: cū luna ſubire icipit: febris: ſcabritiē linguę. Rem fortuitā: inambulante aliquo ſolē delinq̄re: nā neqꝫ cā, neqꝫ ſignū deliquij inambulatiōe: aut deliquium inambulationis. Quapropter res fortuitę: neqꝫ ſemꝑ, neqꝫ maiori ex parte fiūt.

¶ Dico autem cauſam quidem vt lunaꝫ, defectus ſolis: ⁊ laborem, febris. Signum ꝟo defectus: ſtellam ſubintrare: aſperitatem ꝟo linguę: febriendi. Accidens ꝟo: aliquo ambulante deficere ſolem: neqꝫ enim ſignum deficiēdi hoc eſt, neqꝫ cauſa: neqꝫ defectus, ambulandi. Ideo accidentium nulluꝫ: neqꝫ ſemꝑ fit, neqꝫ vtplurimum.

Cōmentariuꝫ ¶ Exponit terminos: ⁊ dicit. Dico autē cauſam quidē vt lunā. vꝫ. quę interponitur inter nos ⁊ ſolē: eē cauſam defectus ſolis: ⁊ laborem ac defatigationem / quę cauſa eſt febris. Signum ꝟo defectus ſolis, ac ſolitaris deliquij, eſt ſtellā ſubintrare / hoc eſt, ſignum eſt cum luna ſubintrare icipit, ⁊ ad interuētum tendit. Non eni tunc eſt eclipſis ſolis, ſed eſt ſignū qđ fiet. Simili mō effectus eſt ſignum ſuę cauſę, vt rubrum vrinę eſt ſignum febris ſanguineę, ⁊ aſperitas linguę eſt ſignum febricitandi: ⁊ ſic ſignum pōt accipi tam ꝓ cauſa remota: q̄ꝫ pro effectu: per quē innuit̄ cauſa eius: vel per quē iudicando cām ſignificat̄ effectus illius cauſa: ꝓ cauſa remota qdem, vt lunā intrare caput vel caudam / ꝓ effectu vt aſperitas linguę ſignis febris, pro effectu qui iudicando cām, innuit illius effectum, vt rubeo vrinę, eſt ſignū febris, inq̄ꝫtū eſt ſignū chol̄e ꝑternālis. Accidens ꝟo ac cauſa fortuita eſt, aliq̄ ambulāte deficere ſolem. Ambulatio eni hęc nec eſt ſignū deficiendi, neqꝫ cauſa: neqꝫ contra defectus, ac ſolis deliquiū eſt ſignū aut cauſa deambulādi. ꝓbat autem hęc fortuita / ꝙ nec cauſę ſint, nec ſigna / quoniam nulluꝫ accidentium, neqꝫ ſemper fit, neqꝫ vtplurimuꝫ, ergo nec poſſunt eſſe cauſę per ſe, nec ſigna per ſe.

¶ Sūtne igit̄ ſomniorum: alia cauſę, alia ſigna. vꝫ. eoꝝ quę in corpore accidūt: Nam ⁊ qui e Medicoꝝ ſchola paulo peritiores habent̄: inſomnia diligēter attendēda dicunt. Nec ab re ita exiſtimāt: artifices alioqui, ſed q tamen meditari aliquid philoſophariqꝫ ſolent.

¶ Sunt ergo ſomnioꝝ: hęc qdē cauſę, hęc autē ſigna, velut eoꝝ q̄ circa corpus accidūt: Dicūt eni ⁊ medicoꝝ gratioſi: ꝙ opꝫ valde intendere ſomnijs. Conueniens autem: ſic exiſtimare ⁊ artificibus quidem, conſiderantibus autem aliquid ⁊ philoſophantibus.

¶ Hac diuiſiōe ꝑmiſſa: ponit hāc ꝯclōnē p̄, ſomnia ſunt duplicia, alia ſūt cauſę eoꝝ, q̄ nr̄is corꝑibꝰ accidūt, alia ſunt effectꝰ eoꝝ q̄ nr̄is corꝑibꝰ accidūt, ⁊ ſomnia, q̄ ſunt ſigna, aut ſūt ſigna humoꝝ / aut paſſionū cordis / aut habituūꝫ aīę, vt poſtea dicet̄: vn̄ dic̄. Sūt ḡ ſomnioꝝ: hęc qdē cauſę, hęc āt ſigna, nō qdeꝫ ꝓp̄e cauſę aut ſigna, ſꝫ velut cauſę / aut ſigna eoꝝ: q̄ circa corpus nr̄m accidūt, ⁊ p̄ exponit, q̄ ſomnia ſint ſigna euētuū, ⁊ breuiter (vt Themiſtiꝰ inq̄t) ea ſomnia ſig^a^ ſunt, ꝑ q̄ affectiōes aliq̄ aīę, aut habitꝰ aīę, aut corꝑis notantur: qđ aucte medicoꝝ probat: ⁊ dic̄. Dicūt eni ⁊ medicoruꝫ gratioſi ⁊ ꝑitiores ꝙ opꝫ valde intendere ſomnijs, q̄ nobis accidūt. Addit tn̄ Ariſt^les^, ꝙ ꝯueniēs eſt nō ſolū artificibꝰ ſic exiſtimare ſomnia / ſꝫ ꝯſiderātibꝰ, ⁊ ph̄antibꝰ. Medicis eni ſigna ſunt morboꝝ, ph̄is ꝟo ſigna ſunt affectionū animę, ḡ omnibus conuenit hęc diligenter attendere.

¶ Nā motiones q̄ interdiu ꝯtingūt: niſi magnę admodū forteſqꝫ ſint, maioribꝰ illis q̄ ſm̄ vigiliā fiūt, offundunt̄. At in ſomno: cōtra fit: tunc eni q̄ paruę ſunt: eē magnę credunt̄. Id qđ facile ꝯſtat: ex ijs q̄ in ſomno ꝯtingere ſolēt: ſępe enim accidit: vt dormiētes modico ſtrepitu exaudito, fulminare ⁊ tonare putemus: ⁊ tenui pituita diſtillante: melle aut dulci alio ſapore frui: ⁊ exiguo calore in qbuſdā corporis partibus exorto: ſuꝑ prunas ambulare, ⁊ vehementer calefieri. Excitati ꝟo: iſthęc, hoc hı̄e modo deꝑhēdimus. Quare cuꝫ exordia oīum parua ſint: certū eſt ⁊ principia morboꝝ ⁊ cęteraruꝫ affectionū q̄ in corpore ꝑficiendę ſunt, ibecilla eē oportere. Patet igitur: neceſſario hęc in ſomnis euidentiora eſſe q̄ꝫ in vigilia.

¶ Nā q in die motꝰ: niſi magni valde fuerint ⁊ fortes, latēt ſecus maiores q in vigilando ſunt motꝰ. In dormiēdo aūt: ꝯ̄riū. eteni parui: magni vident̄ eē. Manifeſtū aūt: ex ijs quę in ſomnijs accidūt frequēter: arbitrant̄ eni fulgura cadere ac tonitrua fieri: ꝑuis ſonis in auribꝰ factis: ⁊ melle ⁊ dulcibꝰ ſaporibꝰ perfrui: tenui flegmate defluēte: ⁊ ambulare ꝑ ignē, ⁊ calefieri vehementer:

Ayuntamiento de Madrid

ri vehementer:paruo calore circa quaſdã ptes
facto.Expgefactis aũt:hęc manifeſta ħ modo
ſe hñe.Quare qm̃ parua oĩuꝫ principia:mani/
feſtũ ꝙ ⁊ ęgritudinum ⁊ aliarũ paſſionuꝫ quę
in corporibus debent fieri. Manifeſtuꝫ ergo:
ꝙ neceſſarium hęc in ſomnis eſſe patientia ma
gis ꝗ̃ in vigilando.

Cõmentariuꝫ ¶ Dictũ eſt,ꝙ cauſę excitãtes ſomniũ eſt diffuſio cholẽ vel
flegmatis in ſanguĩe:hęc enĩ diffuſio excitat ſpẽꝫ ſeruatam
rerũ calidarũ,vel frigidarũ ad gñandũ mot⁹ phãtaſticos,q
vñr calidi ⁊ ignei ſenſui cõi.Queret ḡ qs cur magis excitat
in nocte,⁊ in ſomno,ꝗ̃ in die ⁊ in vigilia.Reſpõdet ḡ ⁊ aſſi/
gnat cãꝫ:⁊ inqt.Nã q in die mot⁹ ſũt,ab hꝫ humorib⁹,lꝫ ex/
citẽt ſpẽs ad gñandũ q̃ illis ꝯueniũt,tñ phãtaſmata genita
ab illis ſpẽb⁹ in die ⁊ in vigilia nõ pcipiunt,niſi magni val/
de fuerint,⁊ fortes:cũ enĩ pui ſunt,iuxta maiores,q in vigi/
lãdo ſũt mot⁹,latẽt.In dormiẽdo aũt ꝯ̃riũ:etenĩ pui magni
vident eẽ,⁊ ħ exponit:⁊ dicit.Manifeſtum aũt ex ijs,q̃ in
ſomnijs accidũt frequẽter:nã,vt inqt pua cholẽa aucta,⁊ dif
fuſa p vias,⁊ locũ memoratiuę excitata ſpe calidoꝝ ad cau
ſandũ phãtaſmata rerũ ignearũ ſomniãtes arbitrant fulgu
ra cadere,⁊ puis ſonis factis in auribus,arbitrant tonitrua
fieri,⁊ tenui flegmate dulci defluẽte arbitrant melle,⁊ dul
cib⁹ ſaporib⁹ pfrui:⁊ puo calore circa q̃ſdã ptes facto,arbi/
trant ambulare p ignẽ,⁊ calefieri vehemẽter.Expgefactis
aũt,dephẽdunt hęc ſe hñe hoc pacto,ꝙ ſint leuia:⁊ non ma
gna:qm̃ in die nõ pcipiunt.Tũc concludit ꝙ ſigna ſomnia
ſint:⁊ dic.Quare qm̃ pua ſũt oĩuꝫ rerũ pn̄a,ideo manifeſtũ
eſt ꝙ ęgritudinũ,⁊ aliarũ paſſionũ,q̃ in corpib⁹ debent fie/
ri,ꝙ pn̄a debent eẽ pua:⁊ ſic ſigna ſũt ſomnia hoꝝ puorum
pncipioꝝ,e qb⁹ ęgritudĩes erũt.Ideo ifert,ꝙ talia ſomnia,
Somnia ſunt ſigna morboꝝ. ⁊ tales mot⁹ magis patent in ſomno ꝗ̃ in vigilia.¶Ex his
pꝫ quõ ſomnia poſſint eẽ ſigna:qm̃ ſomniũ nãle ſine humo
rale eſt ſignuꝫ futurę febris,vt ſomniare ignea,ſigt,ꝙ ſpẽs
reſeruata rerũ calidaruꝫ ſit excitata a calore,ac cholẽa,⁊ ſic
ſigt plenitudinẽ humoꝝ calidoꝝ,⁊ p ꝯñs febreꝫ:ita quoqꝫ
dici põt de flegmate,ac de alijs humorib⁹.Excitat enĩ ſpe/
cies reſeruata ad gñandũ phãtaſmata p rõne excitantis ⁊
diſponẽtis ſanguinẽ ſpirituoſuꝫ.¶Ex his pꝫ ꝙ ſomnia quę
eoꝝ,q̃ nobis accidũt,ſigna ſunt,alia ſũt ſigna alterationum
corpis,vt ſigna humoꝝ,alia ſigna paſſionũ q̃ pficiſcuntur
ab amoribus vel timoribus.Alia ſigna habituuꝫ vt quę p/
cedunt ab artibus,aut ab aſſuetudinib⁹,aut ab vſibus.

¶ Sꝫ ⁊ q̃dã ex viſis illis q̃ per ſomnũ apparẽt,
cauſas eſſe ſuoꝝ cuiuſqꝫ actuũ:a rõne minime
abhorret:vt enĩ q acturi aliqd ſunt,aut q nunc
id agũt,aut q iã egerũt,plerũqꝫ ħ idẽ p ſomnia
ꝯtuent ⁊ adminiſtrãt,qa diurna initia ad taleꝫ
motũ q̃ſi viã quãdam pparauere:ita ecõuerſo
neceſſariũ eſt vt plerũqꝫ motiones q̃ ſe per ſo/
mnũ offerũt,principia ſint eoꝝ q̃ interdiu geri/
mus,qa ex ꝯ̃rio ⁊ hęc antea inter nocturna viſa
mens noſtra cõcepit.Ad hũc igit moduꝫ:e ſo/
mnijs nõnulla,tuꝫ ſigna,tũ cauſas eẽ ꝯtingit.

¶ At ꝟo q̃dã qdẽ q̃ in ſomnis phãtaſmata,cau
ſas eẽ pprioꝝ cuiuſqꝫ actuũ:nõ eſt irrõnabile:
quẽadmodũ enĩ debẽtes agere,⁊ in actib⁹ exi/
ſtẽtes,aut opati,recta ſomnia ſępe his cointue/
mur ⁊ agimus,cauſa aũt ꝙ pparat⁹ exiſtit mo/
tus a diurnis ĩchoationib⁹:ſic rurſus neceſſa/
riũ eſt eos q in ſomno ſũt mot⁹,frequẽter prin
cipiũ eẽ diurnoꝝ actuũ,eo ꝙ pręparata ſit rur/
ſus ⁊ hoꝝ itelligẽtia in phantaſmatib⁹ noctur/
nis.Sic ḡ ꝯtigit:ſomnioꝝ q̃dã ſigna ⁊ cãs eẽ.

¶ Probauit primam concluſionem.vꝫ.ꝙ quędam ſomnia Cõmentariuꝫ
ſint ſigna eorum quę nobis accidunt:nunc probat ſecundã,
⁊ primo reſumit illam:⁊ dicit.At ꝟo quędam quidem quę
in ſomnis phantaſmata,cauſas eſſe propriorum actuuꝫ cu/
iuſqꝫ hominis,non eſt irrationabile.Cuius cauſaꝫ aſſignat:
⁊ dicit.Quemadmodum enim debentes aliquid agere,hoc
eſt qui acturi aliquid ſunt,aut in actibus exiſtentes,hoc eſt
qui nunc agũt id:aut operati,hoc eſt,aut qui iam egerũt,re/
cta ſomnia ſępe his conuenientia intuemur,⁊ agimus,quę
aut egimus,aut agere intendimus,aut agere iam cępimus.
Cauſaꝫ affert,⁊ textus ſuſpẽſiuus eſt,vſqꝫ ibi[Sic rurſus]
⁊ dicit.Cauſa autẽ,ꝙ motus phãtaſticus pręparatus exiſtit
a diurnis inchoationibus,diurna eniꝫ initia ad talem phan/
taſticũ motum quaſi viam quãdam prępararunt.Sic con/
tra rurſus neceſſariũ eſt eos motus,qui in ſomno ſunt,fre/
quenter principium eſſe diurnorum actuũ,quoniã in phan
taſmatibus nocturnis pręparata eſt intelligẽtia.Quidã cę/ Somniũ mediciale
pit diſputare an ſibiipſi ſplenetico cõferret,minutio ſangui
nis ex venis manus eius partis,in qua ſplen eſſet,⁊ cum cę/
piſſet hoc diſſerere,ſomniauit ſe flobothomatũ a venis ma
nus a ſplene euaſiſſe,adueniẽte die,⁊ expergefactus venas
manus,vt ſomniauerat,aperuit,⁊ conualuit.Patet ergo ſo
mnium fuiſſe cauſam futurę ſanitatis.Tũc Ariſtoteles cõ/
cludit.Sic ergo contingit ſomniorum quędam eſſe ſigna,
quędam ꝟo cauſas.

¶ At cõplura pſilia hñtur ijs q̃ temere ac vice
fortuita pueniũt:pſertim extrema illa ſupraqꝫ
oẽꝫ fidẽ hominis poſita,⁊ ea quoꝝ origo in no
bis non eſt,ſed de nauali pugna ſunt ⁊ ijs quę
procul a nobis geruntur.

¶ Plurima ꝟo accñtib⁹ aſſilant:maxie autẽ ⁊
trãſcẽdẽtia oĩa,⁊ quoꝝ nõ eſt origo in nobis,ꝫ
de nauali bello ⁊ de ijs q̃ pcul accidũt,ſunt.

¶ Tertiam ponit concluſionẽ:⁊ dicit.Plurima ꝟo ſomnia Cõmentariuꝫ
aſſimilant accidẽtib⁹ ⁊ cauſis fortuitis,maxie aũt reſpectu
eorum quę omnia ⁊ tranſcendentia ſunt,⁊ pro ideſt,quorũ
non eſt origo in nobis,ſicut de nauali bello,⁊ de his quę p/
cul accidunt,ſunt.Eſt ergo concluſio ſomnia ſunt caſuales
cauſę externorum,quę nobis extrinſecus occurrunt ⁊ pcul
a pręſenti tempore.vnde Themiſtius,aſſerit fortuita eſſe
ſomnia,quotiens ardua illa,extremaqꝫ vehementer,⁊ ſu/
pra omnem fidem hominis poſita ſomniamus,deinde ea
quorum origo ſita in nobis nõ eſt,vt naualis pugnę ei⁹,q̃ in
terra perſide cõmiſſa ſit.Poſtremo ea oĩa,q̃ a nobis pcul
gerunt,hoꝝ enĩ ſomnia fortuitas cãs eẽ,nemo ẽ q dubitat.

¶ Nam de his eo modo ſtatuendũ eſt:quo ſta
tuitur,cuꝫ id forte fortuna euenit,quo de quis
mentionem faciebat.Quid enĩ prohibet:quo/
minus idem in ſomno contingat:imo ꝟo:mul
ta eiuſmodi contingere par eſt. Quemadmo/
dum igitur mentio de quopiam,neqꝫ ſignum,
neqꝫ cauſa fuiſſe poteſt cur ideꝫ ad nos acceſ/
ſerit:ita neqꝫ ſomnium,ſignuꝫ aut cauſa dicẽ/
dum,ꝗ̃obreꝫ ſic prorſus euenerit vt ſomniãti

Ayuntamiento de Madrid

apparuerat,ſed fortuitū ꝗd temerariumq̄ȝ.

¶ De his enim eodem modo ſe habere veriſi/mile eſt:vt quando memoranti de aliquo,con tigerit hoc factum eſſe.Quid eniȝ prohibet ⁊ in ſomnis ita:magis autē veriſimile:multa hu iuſmodi accidere.Quemadmoduȝ igitur me/miniſſe de aliquo,neqȝ ſignum,neqȝ cauſa ac/cedendi ipſum:ſic nec ibi eueniendi,ſomnium videri ſignū aut cauſa,ſed ſymptoma.

Cōmentariuȝ ¶ Propoſitam concluſionem probat:⁊ dicit.De his enim eo modo ſe habere veriſimile eſt,vt quādo memoranti de aliquo faciendo memoranti dico/aut per imaginationem/aut verbis,contingit hoc factum eſſe.Sępe enim menti oc/currit amici recordatio,⁊ amicus adeſt,ſępe etiam cum lo/quimur de virtute aut vitio alicuius,vir ille adeſt,vnde,p/uerbio dicitur/lupus eſt in fabula:quid enim prohibet ⁊ in ſomnis ita accidere,magis autem veriſimile eſt multa hu/iuſmodi accidere:cum enim multa imaginemur in ſomno: nihil prohibet nobis ita ſomniantibus,accidere vt ſomnia/uimus:vnde vim rationis reſumens(inquit)Quemadmo/dum igitur meminiſſe de aliquo,vt de facto,aut de amico, neqȝ ſignum/neqȝ cauſa accedendi ipſum eſt,ſic nec ibi ſo/mniuȝ cauſa erit aut ſignum eius,quod euenit,ſed ſympto/ma/ac fortuita cauſa.

¶ Unde etiam fit:vtplurima ſomnioruȝ mini/me euadant:nam quę fortuita ſunt:neqȝ ſem/per,neqȝ maiori ex parte accidunt.

¶ Ideo:⁊ multa ſomniorū non eueniunt.ſym/ptomata enī:neqȝ ſemper,neqȝ frequēter fiūt.

Cōmentarium ¶ Ex his concludit,propter quid plerūqȝ ſomnia non eue/niunt:⁊ dicit.Ideo ⁊ multa ſomniorum non eueniunt,quo/niam ſunt accidētia ac ſymptomata,quę neqȝ ſemper neqȝ frequenter fiunt.

¶ Ad ſummam,cum e cęteris quoqȝ animan/tibus aliqua ſomnient:haudquaq̄ȝ inſomnia a deo miſſa veniunt,aut ad eum fineȝ nobis ad/iuncta fuere:dęmonia tamē haberi debent:nā ⁊ natura,dęmonia eſt:non diuina.

¶ Omnino autem quoniam ⁊ alioruȝ anima/lium ſomniant quędam:a deo vtiqȝ miſſa non erunt ſomnia,neqȝ facta ſunt huius gratia:dę/monia tñ:nā enim,dęmonia:non diuina.

Cōmentariuȝ ¶ Scdm Themiſtium Ariſtoteles redit ad aſſignandā cau/ſam,quare ſomnia aliquando eueniunt,⁊ ꝙ multi per ſo/mnia diuinant.Et ponit hanc concluſioneȝ,ſomnia,quę ali/quando contingunt/non veniunt a deo:ſed ab humore me/lancholico excitante ſpecies reſeruatas ad multiplicē phā/taſmatum generationem.Primo ergo probat primaȝ par/tem:⁊ dicit.Omnino autem quoniam ⁊ aliorum animaliū ſomniant quędam/a deo vtiqȝ miſſa non erunt ſomnia,nec fuerunt nobis data ad eum finem,vt euenirent hęc eſt pri/ma pars,⁊ eius probatio.Non enim eſt conſonum deum dare brutis ſomnia,vt ipſis eueniant.ergo nec hominibus: quibus enim cauſis ſomnia dantur brutis,his dantur no/bis,ergo ſi brutis non dantur vt eueniāt,nec hominib⁹ da/ri debent,vt eueniāt.¶ Hęc eſt optima ratio cōtra ſomnia, poteſt tamen aliter ratio intelligi,ꝙ ſomnia non ſunt data brutis a deo,nec huius.ſ.dei gratia.quare nec hominibus. Deinde ponit ſecundaȝ partem/⁊ lege ſic/lȝ ſomnia nō ſint

Bona rō ȝ ſomnia

diuina:dęmonia tamen ſunt.Et ne quis credat eſſe dęmo/nia:ꝙ ſint a ſpiritu dęmonico/exponit ꝗd per dęmonia in/telligat:⁊ dicit.Natura enim dęmonia eſt,⁊ non diuina:vt humor melancholicus ab Auicenna dęmonium dicit.ergo vult habere ſomnia euenire propter dęmoniam naturam, hoc eſt propter humorem melancholicum,qui apud anti/quos dęmon dicebatur:euenit dico q̄tenus excitat ſpecies reſeruatas ad multiplicem phantaſmatum gnōnem.

¶ Cuius rei indicio eſt:ꝙ degeneres admodū ⁊ gregarij homines futura prę uident:⁊ ita vt res habet ſomniant,tāq̄ȝ nō delegante ſomnia deo.Uerum prout quiſqȝ natura locutuleius eſt,aut vitio bilis atrę laborat:ita multifarias viſiones experitur.Quia ꝯo plurimis ⁊ va/rijs ſpectris feriuntur:aliquando in ſomnia il/la quibus euentus quidam reſpondet,incidūt: ſicuti nonnulli,cum totum dieȝ certant:interiȝ premium capiunt.Nā quod in prouerbio eſt. Si ſepe iacias,aliud alias ieceris:ideȝ ⁊ in ſo/mnijs contingere ſolet.

¶ Signum autem:valde enim ſtulti homines, prę uidentes ſunt ⁊ recte ſomniantes:tāq̄ȝ deo non mittente.Sed quorūcunqȝ quaſi loquax natura eſt ⁊ melancholica:multimodas viſio nes vidēt.Eo ꝯo ꝙ ſm plura ⁊ multifaria mo ueantur:aſſequuntur:ſicut quidaȝ tota contē/dentes:rapiunt.Nam quemadmodum ⁊ di/cit.Si multa iacias,alias aliud iacies:⁊ in his hoc accidit.

Cōmentariuȝ ¶ Qr non a deo,ſed a dęmonia natura/hͦ eſt ab humore me lancholico concitentur/probat a ſigno:⁊ dicit.Signum au/tem,quoniam valde ſtulti homines prę uidentes ſunt,⁊ re/cte ſomniantes:tāq̄ȝ,deo non mittente.Stulti eniȝ in vigi/lia pręꝺicunt,⁊ etiam in ſomno recte ſomniant:quia enim ſunt ſtulti,deus ipſis,ſomnia non mittit,quia ꝯo pręꝺicūt, ⁊ ſomniant recte:ſignū eſt ꝙ ab humore melancholico ex/citantur ſpecies.Et hoc exponit,dicens,ſed quorūcūqȝ q̄ſi loquax natura eſt,⁊ melancholica,⁊ in ſomno multimodas viſiones videre,⁊ in vigilia multa imaginantur,eo ꝯo ꝙ ſm plura ⁊ multifaria phantaſmata moueantur/⁊ concitē/tur ⁊ in prędicendo,⁊ in ſomniando aſſequuntur finem,et eis ita reſpondet in re.Ueluti quidam tota die certantes, contendentes tandem rapiunt,⁊ prę mium capiunt.Aliqui enim tota die iaculantes,aliquando ſignum attigunt,⁊ prę/mium ſumunt:probat hoc idem veteri prouerbio dicente. Si multa iacias/alias aliud iacies,qui eniȝ multa iacit,diſ/pariliter alia atqȝ alia iacit.Idem ⁊ in his ſomnijs accidit: cum enim multi ſomnij ſint melancholici,aliquando eorū ſomnijs quędam reſpondent.Sic igitur patet ſomnia non euenire niſi temere,⁊ aliquando natura melancholica ſpe/cies ad multiplicia phantaſmata generanda concitante.

¶ Nec ꝯo abſurdum eſt:plurima non euade/re.Naȝ neqȝ ea ſigna quę in corpore viſuntur, aut in cęlo vt quę imbreis aut flatus prętēdūt: ſemper eueniunt:ſi eni alius vehementior mo tus ingruat q̄ȝ ſit iſte futurus a quo illa fiāt:tū ex ſigno nihil ſequi ſolet.Sed ⁊ plurima agen dorum de quibus conſiliū optima ratiōe inie/

Ayuntamiento de Madrid

ris:ſuperuenientibus initijs alijs grauioribus, in irritum decidunt:nec eniꝫ prorſus omne fit: quod futurum erat:neqꝫ idem eſt:fore, ⁊ eē futurum. Sed dicenduꝫ eſt: ⁊ principia eſſe a qbus nihil emergat, ⁊ ſigna quę nullus approbet effectus.

¶ Or autem non eueniunt multa ſomniorū:nihil inconueniens. Neqꝫ enim:eoꝝ quę in corporibus ſunt ſignorum, ⁊ celeſtium, velut quę aquarum ⁊ quę ventoruꝫ. Si eniꝫ alius vehementior iſto acciderit motus a quo futuro:nō fit ſignum. Et multa cōſulta bene quę fieri expediebat:diſſoluta ſunt, propter alias digniores inchoatiōes:omnino enim nō omne fit:qđ futurum erat:neqꝫ idem quod erit, ⁊ quod futurum eſt. Verūtamen principia dicenduꝫ eē, a quibus nō perfecta ſunt: ⁊ ſigna natura ſunt hęc, aliquoꝝ quę non facta ſunt.

Cōmentariuꝫ ¶ Dictum eſt ꝙ aliqua ſomnia ſunt ſigna eorum:quę nobis accidunt, contra:quoniaꝫ multis ſomnia viſa ſunt, ignea, vt qui ſomniarit eſſe poſitum in fornace, ⁊ tamen non ſucceſſit febris. ergo non eſt verum, ꝙ aliqua ſomnia ſint ſigna. Reſpondet, ⁊ dicit. Or autem non eueniant multa ſomniorum, quę vt ſigna accepimus/nihil inconueniens eſt. Et h probat primo quidem, quoniam neqꝫ eorum ſignoruꝫ, quę ſignāt quę in corporibus noſtris accidunt/ſemper eueniunt. Sępius eni vrina morteꝫ ęgri prędixit, ⁊ non eſt mors ſecuta: ⁊ tamen vrina dicitur ſignū mortis. ¶ Secūdo quoniam neqꝫ cęleſtium ſignorum ſignificationes ſemper euenerunt: velut quę aquarum, ⁊ quę ventorum. Corona enim circa lunam ventum ⁊ pluuiam ſignificat, non tamen ſemper ita euenit. Cauſam affert, ⁊ dicit. Si enim alius motus vehemētior iſto acciderit, q̄ꝫ ſit iſte futurus, a quo illa fiāt, non fit ſignum, hoc eſt ex illo ſigno nihil ſequi ſolet: ſuperueniente fortiori motu, ſignum priſtinuꝫ deletur. ¶ Tertio hoc idem probat ab his, quę accidunt in agēdis, ⁊ dicit. Et multa conſulta bene quę fieri expediebant ꝓpter alias digniores inchoationes/⁊ propter noua emergentia:quę magis vrgent, diſſoluta ſunt. Cauſam affert, ⁊ dicit. Oīno enim non omne fit, quod futurum erat:multa enim ſunt futura: quę nūq̄ꝫ fient, neqꝫ idem eſt quod erit, ⁊ quod futuruꝫ eſt. Omne enim quod erit, fiet aliquando, non autem omne futurum, fiet aliquando. Dedit enim Ariſtoteles differentiaꝫ inter id quod erit: ⁊ id quod futurum eſt libro 2° de generatione: vbi voluit, quod erit aliquando fieri, quod futurū eſt, non ſemper aliquando fieri. Ideo dicit quid eſt rei pn̄cipium, ⁊ quid rei ſignuꝫ: ⁊ dicit. Verūtamen principia dicendum eſt ea eſſe a quibus opera ſunt ſolum inchoata:nō autem perfecta. Similiter ſigna natura hęc ſunt, quę eorū ſunt, quę non completa ſunt. ergo ſignum ⁊ principiuꝫ non intelliguntur rei perfectę:per quę dat intelligere ꝙ duplex eſt ſignum/vel principium/vel rei factę, ⁊ ſic neceſſario his ſtantibus, res cuius eſt ſignum/vel principium eſt/vel res futurę, ⁊ ſic non neceſſario ſigno vel pn̄° poſito, res eſt.

¶ De ſomnijs ꝟo quę eiuſmodi principia non habēt qualia diximus, ſed ab hiſce qui ſomniāt aut temporibus, aut locis, aut magnitudie abiuncta ſunt, aut eiſdem vicinitate aliqua adiuncta ſunt, non tamen principia eorum continēt: niſi temere futura pręſentiantur, ſic ſtatuendū vt ſequitur potius eſt, q̄ꝫ vt Democritus aſſerit, ſomnia ſimulachris ⁊ defluxibꝰ accepta referens.

¶ De his ꝟo ſomnijs quę non huiuſm di habent origines, ſed dilationes, vel temporibus, vel locis, vel magnitudinibus, vel horuꝫ quidē nihil, non tamen habentibus in ſeipſis principia qui vidēt ſomnia:niſi pręuiſio fiat:ab accidēte, tale vtiqꝫ erit magis, q̄ꝫ vt dicit Democritus idola ⁊ defluxiones cauſans.

Cōmentariuꝫ ¶ Redit ad diſputandum de ſomnijs, quę ſunt rerum non exiſtentium in nobis, ſed procul/aut tempore/aut loco/aut ſi res ſint prope, nihil attinent ad nos: ⁊ vult ꝙ ſomnia non cauſę non ſigna, ſed accidentarię cauſę ſunt horum: ⁊ dicit. De his veris ſomnijs, quę non habēt huiuſmodi origines: ſcꝫ aut ab humore, aut ab affectione animi:neqꝫ earum rerum ſunt, quę originem habent in nobis. ¶ Sed habēt dilationes ⁊ ſunt rerum procul a nobis vel temporibus, vel locis, vel magnitudinibus ⁊ ſpatijs, vel ſi ſint reruꝫ/quę nihil horum ſint, ſed ſint prope nos, modo non proficiſcant̄ a principijs, quę ſunt in nobis, niſi pręuiſio pręceſſerit, oīa talia ab accidente magis ſunt, q̄ꝫ vt dicit Demo. a defluxione deferente idola ad nos nocte, ⁊ in ſomno. Eſt ergo concluſio: ſomnia quę non pendent ab his, quę inſunt nobis/aut natura/aut affectione, neqꝫ eorum ſunt, quę a nobis pēdent:accidentia ſunt eorum, quę eueniunt. ¶ Animaduerte ꝙ omne ſomnium venit ab aliquo exiſtente in nobis/quoniam omne ſomnium fit a ſpeciebus rerum ſenſibilium reſeruatis in ſenſorijs:ſed Ariſtoteles aſſerit ea ſomnia nō venire ex his, quę in nobis ſunt, quę eueniunt, nec humore cōcreante/nec affectione compellente:nec habitu animę manente: ⁊ ſunt earum rerum:quę non ſunt in nobis.

¶ Nam quemadmodum ſi quis aquaꝫ aut aerem propellat, pars cōmota ſubinde aliam cōmouet, ceſſanteqꝫ illo accidit talem motū quadamtenus progredi auctore etiamnuꝫ abſente: ita nihil obſtat motus quoſdam ⁊ ſenſus ad animas ſomniantes peruenire ab ijs rebus a qbꝰ ille exuuias ⁊ imagines mitti affirmat.

¶ Quemadmodum enim cū quis mouit aquā vel aerem, hoc aliud mouit, ⁊ quieſcēte illo accidit huiuſmodi motuꝫ prodire vſqꝫ ad aliqd, illo qui mouit non pręſente: ſic nihil prohibet motum aliquem ⁊ ſenſum pertingere ad animas ſomniātes, a quibus ille idola facit ⁊ defluxiones.

Cōmentariuꝫ ¶ Hęc Themiſtius refert ad opinionem Democriti, dicentis ſomnia fieri, quia idola deferuntur ad ſenſus noſtros de nocte, ⁊ in ſomno. Imaginatur enim ꝙ res quantūcunqꝫ procul/aut loco/aut regione, multiplicant idola, ⁊ ſpectra in aere: ⁊ per aerem deferuntur ad nos dormientes, ⁊ recepta in ſenſorijs faciunt ſomnia: vnde dicit. Quemadmodum enim cum quis mouit aquam vel aerem, aer vel aqua mota mouit aliud/adeo ꝙ quieſcente illo primo mouēte, accidit huiuſmodi motum peruenire vſqꝫ ad aliquid determinatuꝫ, ſic (vt Democritus inquit) nihil prohibet motum aliquem ⁊ ſenſum/hoc eſt ſpectrum ſenſitiuum pertingere ad ani-

Ayuntamiento de Madrid

mas ſomniantes:a quibus ille Democritus idola facit,et defluxiones,hoc eſt ab illis ſenſibilibꝰ,a qbus Demo.cenſet idola fieri.ergo Democritꝰ aſſerit idola multiplicari in aere a rebus ſenſibilibus,ꝓcul diſtantibus,⁊ per aerem deferri vſqꝫ ad ſenſoria,⁊ per ſenſoria animaꝫ intrare,⁊ cor,⁊ facere ſomnia.

¶ Et quocūqꝫ peruenerint:īpenſius noctu ſentiri,qa interdiu delati diſſoluantur:eſt eniꝫ aer noctis,ab omni turba liberior:ꝙ noctes vento minus infeſtent:⁊ in corpore facere ſenſuꝫ,ratione ſomni:ꝙ motiūculas interiores dormientes melius q̄ꝫ vigilantes ſentiſcant. Porro hi motus,viſa dormientibus afferūt: per quę vaticinari futura de rebus ipſis aſſolent.

¶ Et quocūqꝫ fuerint pertingentes:magis ſenſibiles eē nocte,eo ꝙ qui in die deferūtur, diſſoluūtur:magis eniꝫ ſine turbatiōe aer noctis:eo ꝙ ſilentiores ſint noctes:⁊ in corpore facere ſenſum,ꝓpter ſomnū:eo ꝙ ⁊ paruos motꝰ qui intrinſecus,ſentiūt dormiētes magis q̄ꝫ vigilātes. Hi ꝟo motus,phantaſmata faciūt: ex quibꝰ ꝓuident futura de huiuſmodi.

Cōmentariuꝫ ¶ Sed dices ꝯtra Democritū cur hęc idola multiplicata a ſenſibilibus ꝓcul exñtibꝰ potius nocte deferunt̄ q̄ꝫ die. Amplius cur potius ſomno ꝑcipiunt̄ ⁊ faciunt ſomnia. ¶ Rñdet Ariſtoles ꝓ Democrito,⁊ dicit hoc accidere ex ꝑte noctis,⁊ ex parte noſtra:⁊ dicit. Et quocūqꝫ motus iſti fuerint pertingētes magis ſenſibiles eſſe nocte,aſſerit,eo ꝙ qui in die deferuntur,diſſoluunt̄,quoniā aer noctis tranqlior,⁊ magꝭ ſine turbatione eſt,eo ꝙ noctes ſilētiores ſint.ergo ex parte noctis melius deferunt̄. Secūdo hoc idē ꝓbat ex parte noſtra:⁊ dicit. Et in corpore dicit hęc idola facere ſenſuꝫ in ſomno,ꝓpter ſomnū:eo ꝙ (vt dictuꝫ eſt) ⁊ paruos motꝰ q intrinſecus ſunt,vt motum cholerę,aut flegmatis ſentiūt dormientes magis q̄ꝫ vigilantes,tūc recolligit opiōneꝫ Demo. ⁊ dicit. Hi ꝟo motus venientes extrinſecus phātaſmata faciūt in nobis,ex qbus fiunt ſomnia:⁊ ſomniātes,de hꝭ:q̊rū principium nō eſt in nobis:futura ꝓuident. Hęc eſt opinio Democrita,per quā vult hīc ꝙ ſomnia nō ſint a deo.

¶ Et ob id:qbuſuis ſine lege vlla,nō prudētiſſimis,pręſagare ꝯtingit:nā ſi deꝰ ſomnia mitteret:ꝑſagia interdiu fierēt,⁊ ſapiētibꝰ darentur. Sic aūt ſtolidiſſimos quoſqꝫ ꝓuidere par eſt:mens eni oīum id genus hoīum curis referta nō eſt:ſed quaſi deſerta ⁊ cogitatiōibꝰ vacua:hꝫ ⁊ cū mouetur:id qd̓ eā mouet,ſequi ſolet.

¶ Et ideo:accidit paſſio hęc quibuſlibet,⁊ non prudētiſſimis:in die enim vtiqꝫ fieret,⁊ ſapiētibus:ſi deus eēt mittens. Sic autem veriſile:quoſlibet ꝓuidere:nam intelligentia horuꝫ nō eſt curis affecta:ſed tāq̄ꝫ deſerta ⁊ vacua oībꝰ:⁊ mota:ſm mouens ducitur.

Cōmentariuꝫ ¶ Ex his vult ꝯcludere ſm Democritum ꝙ nō fiāt ſomnia a deo,vel fortaſſe hoc qd̓ hic ꝯcludit,eſt primū qd̓ cōcludit de mēte propria:⁊ dicit. Et ideo,accidit paſſio hęc quibuſlibet hominibus indifferenter ſm Democritum,⁊ non prudentiſſimis ſolum:quoniā ſi accideret prudentiſſimis ſolū, fieret hęc paſſio de die:⁊ ſapientibus ſi deus hęc mitteret:qm̄ ꝟo ſm Democritū non a deo fiunt,ſed per defluxionē idolorum:ideo veriſimile eſt quoſlibet homines poſſe per ſomnia ꝓuidere,⁊ quidem in ſomno:nam intelligētia horuꝫ dormientium non eſt curis affecta ſicut de die,ſed eſt tāq̄ꝫ deſerta ⁊ vacua omnibus,⁊ mota ducitur ſm mouens,⁊ ꝓ ratione eius,qd̓ ipſam mouet. Per quę (vt Themiſtius innuit) vult habere,ꝙ pręuidere per ſomnia potius noſtra ⁊ in ſomno eſt,q̄ꝫ in vigilia ⁊ in die:⁊ hoc tenēdo ꝙ aliqua ꝑſcientia ſit per ſomnium:hoc eſt primum fortaſſe qd̓ Ariſtoteles aſſerit.

¶ Quoſdaꝫ ꝟo eſſe qui in exceſſu mētis futura ꝑſentiant,id cauſę eſt:ꝙ vernaculi motꝰ illos nō infeſtēt,ſed procul ab eis ſubmoueātur:ex quo fit:vt peregrinos maxime ſentiant.

¶ Et ꝙ qdam ecſtatici pręuident,cauſa eſt:qm̄ proprij motus non infeſtant,ſed lōge proijciūtur:extraneos ergo maxime ſentiunt.

Cōmentariuꝫ ¶ Cum declarauit,ꝙ ipſa pręſcientia per ſomnia magis noſtra ⁊ in ſomno accidat,q̄ꝫ interdiu,⁊ in vigilia,hic vult declarare,quibus magis pręſcientia accidat:⁊ dicit. Et ꝙ quidam ecſtatici,hoc eſt mente occupati pręuideant ⁊ pręſagiant futura. Cauſa eſt,quoniaꝫ his ineſt mens ſilenta, deſerta,ac cogitationibus proprijs vacua,quarum plenus animus philoſophantium eſt,vnde inquit. Quoniaꝫ ꝓprij motus non infeſtant eorum ſenſus, ſed longe proijciuntur et ſentiunt,⁊ ita extraneos maxime ſentiunt:⁊ qui extrinſecus generantur.

¶ Eſſe item aliquos qui certiſſima ſomnient,⁊ de neceſſarijs ⁊ amicis ſuis potiſſimuꝫ quęqꝫ futura ꝓuidere,hinc euenit: ꝙ neceſſarij de ſe mutuo impenſe ſolliciti ſunt:vt enim de lōginquo ſe maxime agnoſcūt ⁊ ſentiunt:ita ⁊ ſuos quoqꝫ motus:quandoquidem:rerum notiorꝫ motiones,notiores habentur.

¶ Quoſdam autem recte ſomniantes eſſe,⁊ notos de notis maxime ꝓuidere,accidit:eo ꝙ noti maxime pro ſeinuicē ſolliciti ſunt:quēadmodum enī procul exiſtentes maxime cognoſcūt ⁊ ſentiunt:ſic ⁊ motus:notiorum eniꝫ:notiores ſunt motus.

Cōmentariuꝫ ¶ Tertio declarat,de quibus ſomnia magis eſſe ſoleant:et dicit. Pręterea accidit ⁊ quoſdam eſſe ſomniantes recte: et pręſertim de notis maxime notos ⁊ ſibi cognitos prouidere:vt de amicis,filijs,⁊ id genus. Cauſam affert,⁊ dicit,hoc eſſe,eo ꝙ noti ⁊ nobis cogniti magis ſunt in noſtra cura ac ſollicitudine. Videmus enim ꝙ quando aliqui ſunt inuicē noti procul occurrētes mox ſe cognoſcūt,⁊ hoc propter notitiam,ſic ⁊ motus phātaſtici qui ſunt de nobis notis occurrente ſępe in nocte:quoniam fortiter ſunt illorum ſpēs impręſſe,⁊ ſic fortiores ſunt in mouendo:vt dictum fuit proximo libro. Cauſam affert,⁊ dicit. Notiorum eniꝫ notiores ⁊ frequentiores ſunt motus phantaſtici.

¶ Melāncholici ꝟo:ꝓꝓ naturę ſuę vehemētiā, eminus iaculatorꝫ mō,collimāt,necnō ꝓꝓ mobilitateꝫ:ocyſſime qd̓ cōſequens annexūqꝫ ſit, imaginant̄. Nā quēadmodū qui furore perciti ſunt poemata Philęgidę ſerie quadā cohi-

Ayuntamiento de Madrid

bili cōſtantia, dicere ac meditari, vt venereꝫ, ⁊
ita ad finē vſqꝫ ꝑmere ſolēt: ita melācholici vi/
ſa q̄ perinde colligata ſint, celeriter recurrūt.

¶ Melācholici aūt: ꝓpter vehemētiaꝫ, queād/
moduꝫ iaciētes, de lōge bene ꝯiectāt: ⁊ ꝑꝑ per/
mutationē: cito adherēs imaginant̄ ipſi. Quē/
admodum enim Philegidę poemata: et qui
furioſi ſunt adherentia ſimili dicunt ⁊ intelli/
gunt, veluti ſpumigenam: ⁊ ſic copulant ad id
quod longe.

Cōmentariuꝫ ¶ Quarto declarat, ꝙ melancholici ad diuinandū ⁊ ad con
iectandū futura, melius diſpoſiti ſunt, non ſolum in ſomno,
ſed in vigila, ⁊ huius rei cauſam ex ordine phātaſmatum in
eis cōperto, ⁊ multitudie, adeo ꝙ vno motu facto, ordiate
ꝯiectant oēs, vnde dicit. Melācholici aūt ꝑꝑ vehemētiaꝫ/
ac ſuę naturę ꝑcacitatē/ queādmodū iaciētes, hoc eſt vena/
tores hn̄tes telū vt illud in feram ꝓyciāt, de lōge bene con
iectāt. Ut eni venatores viſa fera etiā ꝓcul ꝓpter bonū or/
dinē teli, ⁊ alioꝝ: quę pro capiēda fera ordinata ſunt, quaſi
poſſidēt ferā, ac manu tollūt, ita melācholici efficacia ani/
mi rapida q̄ſi anticipant futura/ ⁊ ꝓpter ꝑmutationeꝫ faci/
lē quā hn̄t ad oia ꝯſequentia, vno ſigno appħenſo, cito ipſi
imaginant̄ qđ illi ſigno eſt adherēs ⁊ cōſequens. Quemad/
modū eni poemata Philęgidę, quę nec ꝑſonarū (vt The/
miſtius ingt) nec narrationū diſputate interpollant̄, ſꝫ cō/
ſequētia annexaqꝫ ſunt, facile audimus, ⁊ ꝓperantes abſol/
uimus: ſic ⁊ qui furioſi ⁊ melācholici ſunt adherentia/ h̄ eſt
ſerie ⁊ ordie cōſequentia vno ſimili cognito, dicūt ⁊ intelli/
gūt, veluti ſpumigenā/ hoc eſt Uenerem qs a ꝓncipio dice/
ret, ⁊ vſqꝫ ad finē prę meret, ſic inſani, ⁊ phanatici copulāt
pręcedētia ſigna ad id qđ ſequit̄. Patet ḡ tales hoies maxi
me eē diuinatiuos ꝑꝑ debitū ordinem phātaſmatū, ⁊ ima/
ginationū/ qui ꝯſequit̄ naturam melancholicam.

¶ Pręterea tāta cōcitatiōe rapi ſolent: vt mot⁹
eoꝝ ab alio motu elidi aut retorq̄ri nō poſſit.

¶ Amplius aūt ꝓpter vehementiā: non depel/
litur eorum motus ab alio motu.

Cōmentariuꝫ ¶ Aſſignat 2^am cām, ex vehementia motus quē hn̄t potius
intrinſecus, q̄ꝫ extrinſecus: ⁊ dicit. Amplius auteꝫ ꝑꝑ vehe/
mentiā motus, ac impꝛ̄ſſionem phātaſmatū in melancholi/
cis non facile repellitur motus ipſoꝝ a motu ſenſibiliuꝫ ex/
terioꝝ. ¶ Ex his Ari^les voluit hīe, ꝙ pręuidere futura po/
tius ſomno accidat q̄ꝫ vigilia/ amplius ꝙ ecſtaci, qui mēte
laborant, diuinare ſolēt. ¶ Rurſus melācholici, ⁊ phanati/
ci, ⁊ phyſicas cauſas aſſignauit: partim multitudine imagi/
nationū, partim ordine phantaſmatū, partim efficacia mo
tus interioris: qui non tollitur motu exteriori.

¶ Artificioſiſſimus ſomnioꝝ interpres hīi dꝫ:
qui ſiītudines ꝑſpicere poſſit: nā recta claraqꝫ
ſomnia interꝑ̄tari: cuiuſuis eſt. Dico ſiītudi/
nes: qm̄, vt et̄ ꝑmonui, ſpectra ſiīa euadunt ſi/
mulachris q̄ in torrēte apparēt: vbi ſi multa cō
motio fiat: nullę apparitiones aut ſimulachra
veris reb⁹ ſiīa reddunt̄. Acerrimus vo appa/
ritionū ꝯiector eſt: qui celeriter ꝑſpicere ⁊ di/
ſcernere pōt ſimulachra diſtorta alioqui ⁊ cō/
dita hoieꝫ aut equū aut aliud quodcūqꝫ id ſit,
referre. Et ſomnioꝝ itaqꝫ coniector optimus
eſt: qui ſiīe q̄ppiā internoſcere pōt: cuꝫ motio:
ſinceritatem ſomnioꝝ interturbare ſoleat. Sꝫ
quid ſit ſomnus, ⁊ qđ īſomniū, ⁊ qua de cauſa
vtrūqꝫ fiat, item de diuinatione quę ab inſo/
mnijs oriatur: dictum iam eſt.

¶ Artificioſiſſimus aūt eſt iudex ſomnioꝝ: qui
pōt ſiītudines inſpicere: recta enim ſomnia iu
dicare: cuiuſqꝫ eſt. Dico autem ſimilitudines:
qm̄ ſimilia accidūt phātaſmata eis quę in aqs
ſūt idolis, ſicut ⁊ prius dixim⁹. Ibi vo ſi mul/
tus fiat motus: nō ſimilis fit apparitio ⁊ idola
veris. Promptus vo erit emphaſes iudicare:
qui poteſt cito īſpicere ⁊ ſentire diſſipata ⁊ di/
ſtorta idoloꝝ ꝙ ſunt hoīs vel equi aut cuiuſ/
cūqꝫ. Et ibi itaqꝫ aliquid ſimile: pōt ſomniuꝫ:
motus enim: impedit rectuꝫ ſomnium. Quid
igit̄ eſt ſomnus ⁊ ſomnium, ⁊ ꝑꝑ quā cauſam
vtrūqꝫ hoꝝ fit, amplius aūt ⁊ de ea quę ex ſo/
mnijs eſt diuinatione: dictum eſt.

¶ Scōm aliquos Ari^les hic vult docere qūo ſomnia ſit in/ Cōmentariuꝫ
terꝑ̄tanda: quod non mihi placet, quoniam Ariſto^les lꝫ con/
ceſſerit futura a quibuſdā poſſe ꝓuideri: ſomnia non niſi ca/
ſu futura ꝑ̄ſagire ꝓbauit, ideo ſaluo meliori iudicio. Aiad/
uerte ꝙ iudicare ſomnia eſt duob⁹ modis. Uno quo ad ſi/
gnificationem futuroꝝ, ⁊ hoc non conceſſit Ari^les. Alio mō
quo ad cognitionem phantaſmatuꝫ in reꝑ̄ſentando: ⁊ ſic iu
dicare ſomnia eſt referre phātaſmata ad eas res/ quas reꝑ̄/
ſentant, ⁊ hoc eſt difficile ꝓpter cōfuſionem accidentem in
phātaſmatibus. Uidemus eniꝫ in nubibus imagines adeo
permiſtas aliquādo ⁊ confuſas, vt nō diſcernamus an ſint
hominis, an centauri. Docet ergo iudicare ſomnia inquan/
tum referunt ea: quorum ſunt phantaſmata: non autem in/
quātum ſign̄ant futura: vnde dicit. Artificioſiſſimus auteꝫ
iudex ſomniorum is eſt, qui poteſt contortas ſimilitudines
inſpicere, ⁊ eas referre ad ꝓprias res: quarum ſunt ſpectra:
recta eniꝫ ſomnia, ac non contorta phātaſmata iudicare, cu
iuſqꝫ eſt: ⁊ exponit ſe: ⁊ dicit. Dico autem ſimilitudines qm̄
phantaſmata ſimilia accidunt eis imaginibus quę in aquis
ſunt, vt dictum eſt. Ibi eniꝫ. ſ. in aquis ſi multus fiat mot⁹,
non fit idolum ⁊ apparitio ſimilis veris rebus, ideo qs re/
ctus emphaſes, ac coniector ſomnij ſit exponēs ingt. Prō/
ptus vo erit emphaſes ac coniector iudicare, qui poteſt ci/
to inſpicere, ⁊ ſentire diſſipata, ⁊ diſtorta idolorū ꝙ ſint ho
minis, vel equi, vel cuiuſqꝫ. Cuius cauſaꝫ affert, ex eo quia
ſomnium poteſt ibi in tali confuſione habere aliquid ſimi/
le, nam motus ſanguinis ſpirituoſi impedit rectuꝫ ſomniū.
Demum epilogat ⁊ dicit. Quid igitur eſt ſomnus, ⁊ qđ ſo/
mnium, ⁊ ꝓpter quam cauſam vtrūqꝫ horum fiat, amplius
dictum eſt de ea diuinatione, quę eſt per ſomnia, hęc ſunt,
quę habemus ab Ariſtotele: de his tribus ꝓpoſitis. ¶ Cir/ Digreſſio de diuinatione.
ca finem huius dubitatur, quoniam Ariſtoteles voluit tri/
plicia ſomnia, alia ſigna eorum quę nobis accidūt, alia cau
ſas, alia accidentia: ⁊ dixit, ꝙ ſigna ſunt duplicia ſigna eoꝝ
quę accidunt corpori, aut eorum quę accidunt animę: ⁊ di/
xit ꝙ ſomnia quę ſunt ſigna eorum quę accidūt animę, ſunt
per quę affectiones aliquę animę notantur, vt ſomnia quę
accidunt Philoſophis, quibus videtur eis, aut diſputare,
aut legere, aut exercere ea quę Philoſophi ſunt, ⁊ ſomnia
quę accidunt venatoribus, per quę videtur eis venari fe/
ras, aut tendere laquea, aut id genus. Somnia vo quę

Ayuntamiento de Madrid

ſigna ſunt eorum,quę accidunt corpori,ſunt ſigna quę pen-
dent ab humoribus,vel a paſſionibus circa cor contingen-
tibus,vt a metu,ab amoribus,ab ira,⁊ id genus.Hęc enim
omnia ſomnia ſigna ſunt eorũ,quę nobis accidũt. Somnia
ꝟo quę ſunt cauſę ea ſunt,quibus in agendis dirigimur,vt
dictum eſt circa textum.Definiens ꝟo ſomnia accidentia,
dixit ea eſſe:quorum principium ⁊ origo non eſt in nobis,
per quę dat itelligere ſomnia quę ſunt ſigna:⁊ ſomnia,quę
ſunt cauſę: habere originem ab his,quę ſunt in nobis,vel
eſſe cauſas eorum quę ſunt in nobis.At ſomnia accidentia
aſſerit non habere originem ab his,quę ſunt in nobis,nec
eſſe cauſas eorum:quę nobis accidunt niſi temere,ac ca-
ſualiter. Modo hoc videtur dubium,quoniam omne ſo-
mnium fit ex ſpẽbꝰreſeruatis eoꝝ ſenſibiliũ:quę prefuerũt
in ſenſu:modo ſpecies iſtę ſenſibilem ſunt in nobis,ergo ẽt
ſomnia accidẽtia originem habẽt ex his,quę ſunt in nobis.
¶ Dõm ꝙ omne ſomnium habet originem ex ſpeciebꝰ re-
ſeruatis eorum ſenſibilium,quę prefuerunt in ſenſibus ex-
terioribus:verum ſpecies reſeruatę aliquando excitant̃ ad
multiplicandum phantaſmata in ſanguine ſpirituoſo de-
ferente illa ad cor,vbi eſt virtus ſomnifera,⁊ hoc excitamen-
tum põt eſſe humor,nam ſi in via quę eſt a loco ſpecierum
ad cor defluat modicũ de cholera:ſpecies rerum ſenſibiliũ
excitabũtur,⁊ multiplicabunt phantaſmata calidarũ reꝝ:
⁊ ſic apparebunt fulgura vel ignes,ſimili mõ ſi in via me-
dia defluet parum flegmatis,ſpecies humidoꝝ pollentes
fient in multiplicãdo phãtaſmata humidoꝝ,⁊ ſic de alijs.
Amplius hoc incitamẽtũ poteſt eẽ paſſio,quę eſt circa cor,
vt amores,aut timores,⁊ id genus:excitant̃ eni ſpecies ab
his,veluti excitant̃ ab humoribus.Amplius hoc incitamẽ-
tum eſſe põt habitus animę,vt ſtudium phię,venationis
ars,⁊ omne genus viuendi:cuius habitus eſt in nobis.Tũc
dicendum ꝙ lꝫ oĩa ſomnia originem habeant ex ſpẽbꝰreſer-
uatis,tamẽ ſunt quędaꝫ ſomnia,quę nõ habẽt originẽ a cõ-
citamentis ſpẽruꝫ:quę cõcitamenta ſint in nobis.Cũ enim
quis ſomniet videre reges in gloria vel honore,hoc nõ pen
det ab humore,vel paſſione,vel habitu aię,ſed ſoluꝫ a ſpẽ-
bus concitatis caſu,aut accidente:cũ eniꝫ ſpẽs regis,vel al-
terius erãt cõſeruatę:ſi multiplicent phãtaſmata,⁊ ad cor
per ſanguineꝫ deferantur,hoc caſu,⁊ accidẽte eſt,q̃m nulla
cõcitatione,aut ex parte corporis,aut ex pte aię id euenit,
ſed ſolũ,q̃a ſpecies multiplicatę incolumiter delatę fuerũt
ad cor,veluti cum multę naues in fluctibꝰnauigãt,caſu fit,
vt quę minus debebat icolumis euadere,euaſerit. Ampliꝰ
caſu fit,vt qui per latrones trãſierit,⁊ debebat in illos inci-
dere nõ incidit:ſic caſu eſt vt ſpẽs non cõcitatę potiꝰmulti-
plicant phãtaſmata ad cor,q̃ cõcitatę.Sic igit̃ pꝫ Ariˡᵉᵐ ꝑ
originẽ quę in nobis eſt,intellexiſſe ɔcitamẽtũ quo ſpẽs re-
ſeruatę ɔcitant̃:veluti dictũ eſt:cũ eniꝫ ſomnia eueniũt ſine
tali concitamẽto:accidẽtia ſomnia appellat:q̃m ꝓficiſcunt̃
a ſpẽbꝰreſeruatis,quę nulla cauſa exñte in nobis,aut ĩ ani-
2ᵃ dubõ ma,aut in corpore,cõcitant̃.¶ Scdo dubitat̃,q̃d itelligat
Ariˡᵉˢ per ſomnia quę cõueniunt in ipſis melãcholicis,aut
ecſtaticis,aut phanaſticis,⁊ nõ in ſapientibꝰ.¶ Dõm ꝙ Ari
ſtoteles intelligit ꝑ talia ſomnia,ea quę accñtia ſunt,quęcꝫ
in nobis cõcitamentum non habẽt,q̃m ſomnia quoꝝ origo
eſt in nobis,ita eueniunt ſapientibus,ſicut ſtultis.Somnia
autẽ accidentia eueniũt melãcholicis aliq̃ multitudie co-
rum.Cũ enim tot ſint,aliq̃ opꝫ,vt eueniant,vt ꝓbatuꝫ eſt.
¶ Pręterea eueniũt ꝓpter ordinẽ imaginationũ,q̃m ima-
ginationeꝫ in his vi humoris melãcholici,hñt ordineꝫ ⁊ ſe-
riem,adeo vt vna data,alię ſuccedant.¶ P̄ Melancholi-
ci minus vacant exterioribus ſenſibilibus,ideo magis ſen-
tiunt motus internos a ſpẽbꝰ reſeruatis multiplicatos: vñ
Auer.dicit.ꝙ in melãcoolicis ꝓpter ſiccitatem nõ eſt tãta
euaporatio,⁊ ideo phãtaſmata non ſunt ſic diſtorta,nam lꝫ
euaporatio in eis eleuata ſufficiat ſomno:nõ tamẽ eſt tãta,
vt impediat opus phantaſtici ſenſus in cõponẽdo ſomnia.
¶ P̄.Melancholici habent imaginariam(vt Auer.ingt)
optime diſpoſitam,quę diſpoſitio eſt eſſe bene firmã,⁊ nõ
celeriter permutabilem de vno phantaſmate in aliud.Fri-
giditas enim facit tarditatem motus,ſiccitas ꝟo firmitateꝫ
formę.Propter hęc melãcholici diu ſeruant ſimulachra,q̃
ipſis apparent,⁊ diu conſultant vt ex illis ꝓuideant futura.
Ideo accidit vt diuinent.¶ Tertio dubitatur:quoniaꝫ ſa- 3ᵃ dubõ
pientes melius ꝓuident futura,q̃ melancholici,⁊ inſipien-
tes.Melius eniꝫ ſapiẽs medicus iudicabit de futura mor-
te vel ſalute q̃ inſipiens melãcholicus.Melius ſapiẽs dux
exercitus iudicabit de victoria,aut ſtrage,q̃ inſipiens me-
lancholicus.Melius ſapiẽs mathematicꝰde annonę liber-
tate vel charitate,q̃ inſipiẽs melãcholicus.¶ Dõm ꝙ prę-
uidere futura poteſt eſſe ſm Ariſtotelem bifariam.Aut ex
motibus phantaſticis:quoruꝫ nulla origo eſt in nobis prę-
ter ſpecies reſeruatas:ſiue hi motus accidãt in ſomno.Aut
in vigilia:⁊ hoc pacto melius melancholici,⁊ inſipientes ꝓ-
uident futura ꝓpter cauſas aſſignatas.Aut eẽ poteſt ex mo
tibus rõnis,⁊ memoria ꝑteritorum cum notitia ꝑſentium:
⁊ hoc pacto lõge melius pręuident futura ſapientes,q̃ in-
ſipientes melancholici:q̃m inſipiẽtes melancholici non ꝓ-
uident futura ex motu rationis.¶ Ex his patet ꝙ melãcho
lici inſipiẽtes,lꝫ inter tot inumeras imaginatiões,quas ſen
tiunt,in q̃plurimis errant,tamẽ longe plura diuinãt q̃ alij
quicũcꝫ:quoniaꝫ inter tot multa,quę prędicũt,poſſunt mul
ta euenire,quę lꝫ pauca ſint reſpectu tot,quot prędicunt,tñ
multa ſunt reſpectu eorum:quę alij prędicunt.Veluti qui
etiam ſępius ludit,lꝫ in multis fallat,tamẽ videt̃ multa aſ-
ſequi,⁊ longe plura,q̃ is qui raro ludit. Hęc habemus ab
Ariſtotele.¶ Alij tamẽ iuniores,quorum origo fuit Alber-
tus ſupra ſomnia,quę Ariſtoteles adinuenit,addũt ſomnia
cęleſtia:quorum origo eſt a cęlo.Imaginantur enim cęlum
alterare aereꝫ qui nos cõtinet,vt ꝑmo metheoroꝝ ⁊ 8ᵒ phy
ſicę auſcultationis pꝫ.Aerem ꝟo alteratum alterare noſtra
corpora:ad calidum,frigiduꝫ,⁊ ad alias qualitates,per q̃s
ſpecies in memoria ſeruatę excitantur ad multiplicandum
phantaſmata reprępſentantia ea:quę attinent ad qualitates
impꝛ̃ſſas:⁊ per hunc modum ſomnia non ſolum portendũt
ea:quę nobis contingunt,ſed ea quę noſtram poteſtatẽ trã-
ſcendunt.Si quis enim ſomniet aquarum exceſſum,ſi hoc
ſomnium originem non habeat ex his,quę ſunt in nobis,ſꝫ
ab impꝛ̃ſſione aquea cęleſti,ſomnium portendet futurã plu-
uiaꝫ.Cęlum enim prius alterare poteſt aereꝫ ⁊ corpora no-
ſtra ad diſpoſitionem humidam,q̃ efficere effectum prin-
cipalem:cuius illa humiditas eſt diſpoſitio.Senſus eni exi
ſtens purus in ſomno excitari põt,⁊ diſponi,vt ſpecies con
citentur,vt de pluuijs dicunt,ita quocꝫ de alijs dici poteſt.
Huic fidem affert,quę animalibus contingunt,nam gallus
in ſomno ſentiens motum phantaſticuꝫ excitatur,⁊ cantat,
ſentit autem illum motuꝫ excitatus a cęlo,grues pręſentiũt
futuram pluuiam:⁊ ſic cętera animalia.¶ Dicunt tamẽ ſo-
mniorum interpretationem eſſe difficillimaꝫ. Primo qui-
dem ex parte ipſorum ſomniorum:quę non repręſentãt fu
tura in propria forma:ſed vel in ſuo ſimili,vel in ſuo acci-
denti,vel in ſuo propinquo,mõ difficile eſt ſimile referre
ad ſuum compar.Secũdo difficile eſt ex parte cauſę,quo-
niam difficile eſt ſcire an ſomnium pendeat ab humore,an
a paſſione,an ab animę habitu,an a cęleſti impꝛ̃ſſione.Ter-
tio ex parte permiſtionis ſomniorum:quę proficiſcẽtia ab
his omnibus cauſis,aliquando permiſcentur,⁊ cito permu
tantur,adeo vt modo hęc,modo illa apparcãt,modo q̃deꝫ
quę a cęlo ſũt,apparere,modo quę ab humore,modo quę

Ayuntamiento de Madrid

a paſſiõe,mõ quę ab habitu alę.Dis oibꝰ ꝑdurū,ꝛ grande
eſt ſomnia interꝑtari.Ari^{les} aũt cęleſtia ſomnia non olfecit/
nec Themiſtius,nec aliqs peripatheticus/imo illa refuta/
uit,qm̄ ſi a cęlo ꝓ̄nt ſomnia hr̄e originē,ēt in brutis ſomnia
a cęlo hr̄ent originē,nõ eni cęlū alterãdo aerem,magis me/
diãte aere alterato alterabit corpus humanū ad ſomnia ꝙ̄
ferinum.Modo nemo in feris ſomnia euenire aſſeret,pręci/
ſertim cū feris nihil cõtingat,niſi quod facit ad vitę vtilita
tem,aut neceſſitate materię.¶ Pręterea ſomnia cęleſtia nõ
ſunt ſigna euentuum,cum nõ ſint illorum effectus,nec illo/
rum accidentia:nec ſunt cauſę illorum,cū non a ſomnio plu
uię ꝓficiſcatur pluuia.¶ Amplius vt Ariſtoteles argumē/
tatur:ſicut nobis loquētibus de amico,caſu nobis occurrit
amicus/ſic ꝙ locutio noſtra de amico non fuit cauſa aduen
tus amici,nec ſignum illius:ita me ſomniante amicum,ca/
ſu venit amicus,ergo ſomniuꝫ non videtur portendere ad/
uentū amici.Nõ eniꝫ magis ſomniū videt̃ attinere ad ami
cum ꝙ̄ locutio.Inſup ſicut me imaginãte aduētū amici,ca/
ſu amicus venit,ſic me ſomniante eū/caſu ipſe venit.So/
mniuꝫ ergo nulla rõne videt̃ attinere ad rem,quę origineꝫ
non hꝫ in nobis.¶ Adhuc motus phãtaſtici,qui ſunt ex ſpe
ciebus ſeruatis,ſunt nobis mere nãles/ſicut alteratio,ꝛ au/
ctio,ꝛ alij motus/qui nobis a nã inſunt.ḡ ſicut alij motꝰ ni/
hil nobis portendunt eorum:quoꝝ principiū non eſt in no/
bis,ita nec motus phantaſtici,ꝙ motus phantaſtici ſint na/
turales:pꝫ,qm̄ ſpecies reſeruatę nãliter multiplicant ſua ſi/
mulachra,ſanguis ſpirituoſus nãliter illa defert,ꝛ recipit.
Cõis etiã ſenſus ab illis delatis nãliter mouetur.ergo talis
motus eſt mere naturalis, ſicut auctio/nutritio,diminutio,
ꝛ pulſus cordis,ꝛ virge arrectio,ꝛ cęteri id genus:quare,vt
iſti nihil nobis portendunt eorum:quorum principium nõ
eſt in nobis,ita motus phantaſtici/nihil eorum:quę procul
a nobis ſunt,portendere vidētur.¶ Adhuc cęlum non ſolū
mouet vnum dormientem,ſed omnes,ꝛ tamē ſomnia ſunt
diuerſa,ꝛ in vno ſignificant,ꝛ in alio nihil ſignificant.ergo
quę ſignificant,caſu ſignificãt,ꝛ nõ per ſe:qđ eni per ſe eſt,
in oibus ita eſt.Hinc Xenophanes Colophonius,ꝛ Epicu/
rus,ꝛ Panetius,ꝛ Carneades,atqꝫ Cynici oēs oēm diuina/
tionem penitus ſuſtulerunt,pręſertim eaꝫ:quę per ſomnia
fit.Cicero ꝟo libro 2° de diuinatione argumētatur/quędaꝫ
ſomnia eſſe vana nemo eſt,qui dubitat,igitur oia:ſunt eniꝫ
omnia ſomnia eiuſdē ratiõis,atqꝫ ſpeciei.¶ Pręterea argu
mētatur/deus obſcura nõ mittit.Maieſtati eni diuinę ob/
ſcura conſentanea nõ ſunt.At ſomnia obſcurę imaginatio/
nes cenſent̃:cum qui ſomniat,non res,ſed rerū ſpectra ima
ginetur.¶ Qui ꝟo diuinationi per ſomnia fideꝫ tribuerint,
aperiamus,ſunt igit̃ inter Phõs Plato ꝛ Socrates,Stoi/
ci quoqꝫ oēs,Democritus,Zeno Eleatis, Pithagorici,Di/
cęarchus peripatheticus,Cratippus,Cleãtes,Diogenes ba
bylonius,Cleantis auditor.Antipater,atqꝫ Poſſidoniꝰ.Hi
enim oēs ſomnijs fidem tribuerunt.Inſignia ꝟo ſomnia,q̄
hyſtorici approbarunt complura ſunt,illud qdem ꝑ̄ſagio/
ſum/qđ narrat Philiſtus de Dionyſij matre Syracuſanoꝝ
tyranno.Illud quoqꝫ Priami de Paride,cuꝫ eius mr̃ gra/
uida/parere ſe ardentem faceꝫ viſa eſt in ſomnis.Illud(vt
Fabius pictor ſcribit)qđ fuit Eneę.Et illud ſuperbi Tar/
quinij vt Actius annotauit,ſatis probatum.¶ Amplius,vt
illud matris Phalaridis,vt ſcribit Ponticus Hereclides
vir doctus,atqꝫ Platonis diſcipulus,ſomnium fuit ſatis ce
lebre.¶ Rurſus ſomniū Cyri perſarum Regis,vt Diony/
ſius in Perſicis libris ſcribit.Somnium etiaꝫ fuit celeber/
rimum.¶ Septimū ſomnium fuit Hamilcaris Carthagi/
nenſis de eius captiuitate.¶ Octauum fuit ſomniuꝫ Hãni/
balis de colūna aurea,vt Helius ſcribit.¶ Nonum fuerunt
P.Decij ſomnia duo celeberrima:quę.M.Tullius refert.

¶ Fuit quoqꝫ decimuꝫ Socratis ſomnium de eius morte.
¶ Fuit ꝛ vndecimū Xenophantis ſomnium.¶ Eudemij ēt
Ciprij fuit aliud ꝛ 12^{m}.¶ Sophoclis aliud de Pathera au/
rea Herculi ſubtracta.¶ Aliud ruſtici Romani de latinis
ludis.¶ 15^{m} fuit ſomnium.C.Gracchi de eius morte.¶ Si/
monidis ſomniuꝫ etiam fuit,quo a naufragio ſeruatus eſt.
¶ 17^{m} eſt ſomnium famatum duorum archadum/quo alte
riꝰ mors detecta eſt.¶ 18^{m} fuit.Q.fratris de Ciceronis exi/
lio.¶ Etiaꝫ illud Ciceronis de eius exilio.¶ 20^{m} illud Caſſij
parmenſis de dęmone.¶ 21^{m} illud Attarij ruffi.¶ 22^{m} illđ
Alexãdri regis Macędonię.¶ 23^{m} illud Alcibiadis.Hęc
ſomnia celebriora ſunt,quę Gentiles hyſtorici ſcribūt:quę
cum obſeruata ſint,ꝛ quidem a viris doctiſſimis:nobis fi/
dem faciunt,vt ſomnijs credamus.Sancti quoqꝫ viri non
omni ex parte ſomnia contempſerunt.Daniel enim ꝛ Ioſe/
phus interꝑ̄tati ſunt ſomnia Pharaonis Babylonis regis,
quę non interꝑ̄tati eſſent,niſi illis fidem adhibuiſſent.Io/
bus etiaꝫ vir vita ꝛ ſanctitate pręcipuus ita de ſomnijs in/
quit.Per ſomnium in viſione nocturna,quando irruit ſo/
por ſuper homines,ꝛ dormiūt in lectulo/tunc aperit.ſ.deus
aures virorum,ꝛ erudiens eos inſtruit diſciplinam.Oium
etiam gentiuꝫ conſenſus ſomnijs fauet,vnde Heſiodus fa/
ma perire non poteſt,quã populi celebrant.Ariſtoteles ꝟo
(vt diximus ſępius)triplicia ſomnia diſtinxit,aut quę cau
ſę ſunt eorum:quę futura ſunt nobis,aut ſigna,aut acciden/
tia,ſiue fortuita.Hęc expoſita ſunt diligenter circa textꝰ ex/
poſitionem.Uerum,vt dictum eſt,ſomnia quę ſunt cauſę:
habitus vel diſpoſitiones animę aut corporis ſunt,ꝛ prin/
cipia eorum:quę nobis accidunt,vt ęgritudinuꝫ ꝛ actionū.
Somnia ꝟo quę ſigna ſunt,ab humoribus proficiſcūtur:ꝛ
ſunt ſigna humorum.Somnia accñtia/lꝫ ſint a ſpeciebꝰ re/
ſeruatis,tamen eorum cauſę accidentarię ſunt,quę ad nos
non attinent,nec in nobis ſunt,veluti ſiquis ſomniauerit ſo
lem obſcurari,aut e ſcalis cadere,hoc ſomnium caſuale eē
cenſetur ſi poſt ip̄m qui ſomniauit,in honore aut poteſtate
deprimetur:nam lꝫ ſol honores teneat:ꝛ ſolis defectus ho/
noris deiectiones,ꝛ ſcala honoris gradus,ꝛ caſus deiectio/
nem reꝑ̄ſentent,tamē cum hęc ſomnia/nec cauſę ſint eoruꝫ,
quę euenerūt/nec effectus,iure accidētia ſunt eorū:quę eue/
niunt:vt in libris Chryſippi narratur,qdam ſomniauit vi/
dere ouuꝫ pendere ex faſcia lecti ſui cubicularis/detulit ad
coniectorem,qui reſpondit theſaurum defoſſum eſſe ſub le
cto:fodit/inuenitqꝫ aurum aliquantum,idqꝫ argento circū/
datum.Miſit coniectori quantulum viſuꝫ eſt de argento,
tum ille,nihil ne inquit de vitello.Id enim ex ouo videba/
tur aurum declaraſſe,reliquum argentuꝫ.Patet itaqꝫ eiuſ/
modi ſomnium/nec cauſam/nec ſignum fuiſſe eius,qđ eue/
nit,ſed accidens,vnde ſicut,nobis veriſimilia cogitantibꝰ,
illa eueniunt caſu,ſic nobis ſomniãtibus,caſu eueniūt,quę
eueniunt.Dum in oppido montis rotundi morabar,mecū
multis loquentibus,in medio verboꝝ menti occurrit Hyp/
politam venaphri comitem accedere ęgrotum viſitaturaꝫ/
hoc cum pręd ixiſſem ijs,qui mecum erant,venit,vt cõce/
pi,vbi patet meam conceptionem/nec illius cauſam/nec il/
lius ſignum fuiſſe:ſed accidens.¶ Sed dubitabis forſitan,
ꝛ non ab ratione/cum nihil fortuna,aut caſu ſit,nihilqꝫ per
accidens:quin ad aliquod reducatur:quod eſt per ſe:vt in
phyſicis auſcultationibus demonſtratum eſt,iure dubita/
bit quiſpiam,hęc ſomnia,quę accidentia ſunt,ad quę per
ſe reducantur.Et dicenduꝫ ſomnia accidentia reduci ad ſo/
mnia quę proficiſcuntur ab humoribus/aut ab affectibus.
Ut enim qui fodit/eſt per ſe cauſa foſſionis,ꝛ per accidens
cauſa inuentionis theſauri:ſic,humor qui ſcandit,eſt per
ſe cauſa ſomnij/quo quis ſomniat,ſe ſcalam ſcandere,per
accidens ꝟo cauſa eſt aut ſignum euentus honoris/ꝛ eo/

Ayuntamiento de Madrid

dem modo ſi faber ſomniat ſe ſecurē cudere,⁊ poſtea ver/
beretur:habitus quidem,quo ſomniat ſe ſecurem cudere,ꝑ
ſe cauſa eſt eius ſomnij,quo ſomniat ſecurē cudere.accidēs
aūt ſi ad verberationē que ſeqtur,comparetur. Hec Ariˡᵉˢ
Alexāder,⁊ Themiſtius de ſomnijs.Ptolomeꝰ ꝟo in apo/
teleſmatibus ſomnijs fidem tribuit,aſſerens non ſoluꝫ ſo/
mnia eē eoꝝ preſagia,quoꝝ ſunt/aut cauſe/aut effectus,ſꝫ
etiam eoꝝ,que ſupra noſtram facultatem ſunt.Quaꝫ opio/
nem Porphyrius ⁊ Anonymus eius interpretes ſequūtur.
Mercurius etiā triſmegiſtus in pymandro ⁊ in his libris,
quos de ſtellis cōfecit,eādem poſitionem voluit. Juniores
quoqꝫ aſtronomi,vt Maternus,Manilius,⁊ arabes ideꝫ
ſentiūt.Auerroes quoqꝫ ⁊ Auicēna,⁊ Algaçelus,⁊ Alfara/
bius hoc idem ꝓbant.Albertus ⁊ Candaueſis,⁊ alij idem.
Mouētur ꝟo omnes,ꝙ aer,qui nos cōtinet,nos alterat,al
teratus ꝟo a ſtellis nos eadē alteratiōe alterat,qua altera/
tur.Ab alteratione aūt emergūt ſomnia:quare cum ſomnia
ab alterationibus corporeis ꝯtingant,alteratiōes corporee
ab aere/aer ꝟo alteret̃ a ſtellis,ergo ſomnia a ſtellis cōtin/
gere rōnabile eſt.¶ Sꝫ argumētum iſtud non caret qōne,
Primo qdem ꝙ aer oēs eiuſdem regionis ſimilr̃ alteret,et
tamē nō ſunt oibus,qui ſunt eiuſdem regiōis ſomnia eqlia,
nec eadem,nec ſimilia.Scđo ꝟo,quoniā aliqbus eiuſdem
regionis viris ſomnia vera ſunt,aliqbus falſa:⁊ tñ aeris cō/
ſtitutio eadeꝫ eſt.Amplius cur ego bouē arare,tu ꝟo equū
militare ſomnias,⁊ tamē ſumus in eodē aere.Nec fingi po
teſt,vt ſomnioꝝ rudes cōiectores aſſerunt eſſe alia ſomnia
vera/alia falſa,qa in alia die lune hec accidūt,illa ꝟo ī alia.
Nā eadem die lune:eadem quoqꝫ hora hec ſomnia vera,il
la falſa acciderūt.Preterea nos expimur melācholicorum
ſomnia aliqñ vera,⁊ tamē nō vi aeris aut ſtellarum,ſed vi
demonici humoris,vt Ariˡᵉˢ inqt,ꝓpterea,vt Ariˡᵉˢ ſentit,
ab alteratiōibꝰ aeris,que a celo ꝯtingūt/ſomnia ꝓficiſci ne/
mo eſt,qui dubitat.verū alterationes ille ſunt ꝑ ſe cauſa ſo/
mnioꝝ,per accñs ꝟo ⁊ caſu eoꝝ/que eueniūt poſt ſomnia.
vt ſi aer caluſ calefaciat,ſomniabit qſpiā ſe volare,aut ali/
quid tale:ꝑ accñs ꝟo ſignificabit rixas.Eadē eniꝫ cā ad ſo/
mnia erit per ſe,ad euētus erit accidens,⁊ caſus.Auerroes
peripatheticus Phs vim ſomnioꝝ approbās finē eorūꝫ:⁊
datorē expoſuit,finē qdem,vt per ipſa demōſtrent nobis
vtilia,⁊ calamitoſa,vt calamitoſa ꝑuiſa vitemus:vtilia aūt
ꝓſequemur.Hūc eni ob finē deū nobis ſomnia dediſſe aſ/
ſerit.Motorē ꝟo,ac effectricē cām veroꝝ ſomnioꝝ,qbus
hec ꝑcognoſcimꝰ:dic̃ eē eā itellĩntiā:quā itellm̃ agētē ꝓfite/
tur. ꝑ qdē ꝙ ſomnia vera nobis accidāt,vt cognitionē pri
moꝝ ꝑncipioꝝ:que axiomata dicunt̃:vtpote nec ſyllõ/nec
rōne aliqua,ſed lumine itellr̃s. 2° ꝟo,ꝙ ſomnia ſpiritales
cognitiones ſint,que nobis ineē nō pñt,niſi lumie itellectꝰ
agētis.Quare itellr̃us agens erit ſomnioꝝ veroꝝ datrix cā.
¶ Sꝫ cōtra hec,que Auer.dicit:dubitat̃,ꝑmo quidem,qm̃
nō pōt intellectus agēs dare nobis cognitiones ſomniales,
niſi ipſe ſingularia cognoſcat,quoꝝ ſunt ſomniales cogni/
tiones.At,vt ꝓbat Auer.itellectus agēs nihil ꝑter ſe intelli/
git.Scđo ꝟo:quoniam ſi itellectus agēs eēt dator ſomnio/
rum,ſomnia non eſſent cognitiōes offuſe,metaphorice,ac
veriſimiles.Ueluti ſomnium Chryſippi,in quo dormiens
videbat ouum pēdens in faſcia ſub lecto.Jntellectus enim
agens,cū ſit vera cauſa,veros effectus,⁊ non veriſiles da/
bit.¶ Preterea cur itellectus agēs futuroꝝ cognitionē po/
tius in ſomno per ſomnia,q̃ꝫ in vigilia ꝑ ſenſus nō det,non
eni facile cauſa afferri pōt:inſuꝑ cur qbuſdaꝫ vera:qbuſdā
falſa mittat,agens eni vnū in ſubto vno ſaltem ſpē,effectū
vnum mittet.Auget̃.q.ꝙ nec eidem homini ſomnia ſemꝑ
eadem accidāt.¶ Reſpōdet his argumētis Auer.in eiꝰ pa/
raphraxi,⁊ ſumit primo ꝙ omnia,que in ſublunari mundo
accidunt/cōtineri in intellectu agēte,vt effectus artificiales
in artifice.Tūc ait oia in agēte intellectu vl'iter cōtineri,in
mā ꝟo certis diſpoſitionibus affecta:fieri particularia,ſic
ſomnia ratione habita ad datorem:vniuſ'ia ſunt,ratione ha
bita ad materiā particularia.¶ Scđaꝫ q̃ſtionē delet Auer.
ꝙ offuſio,metaphora,⁊ veriſimilitudo,que in ſomnijs acci
dunt:ex ſomniatrice virtute emergunt/que ſomnia non ef/
ficit,niſi ex ſpeciebus reruꝫ ſenſibiliū reſeruatis.¶ Tertiaꝫ
rurſus delet,ex eo quia anima in ſomno magis eſt ad futu/
rorum cognitionem parata.ſ.externis ſenſibus ab operibꝰ
vacantibus.¶ Quartā inſuper refellit ex eo qa interni ſen/
ſus non ſunt omnibus eque affecti,externi quoqꝫ nō ſunt in
hominibus cunctis eodem modo internis ſeruientes,nec in
omnibus ſpiritus ſimili ratione diſponitur:qui ſomnijs mi
niſtrat:nec humores quoqꝫ in omnibus conſimiles haben/
tur.Quare fit nō omnibus ſomnia vera ſint,nec eidē ſem/
per.¶ Sed hec,que Auer.dicit in ſui defenſiōe:nec ſibi cō/
ſtant/nec vera ſunt:non quidem ſibi conſtant,primo qdeꝫ,
quoniam ijs in cōmentarijs,que 7° metaphyſice libro cō/ Com̃.31
fecit,aſſerit neceſſitatem intellectus agentis eſſe in efficien/
do cognitiones,⁊ non ſenſationes,quales ſunt ſomnia. Jdē
⁊ libro 3° de anima,vbi neceſſitatem illius aſſerit in trāſſe/ 2ʳᵒ 5° ⁊
rendo intelligibilia de potentia intelligibilibus ad actu in/ 18°.
tellecta.¶ Preterea libro 2° de celo probat a motoribꝰ eter Cō. 100.
nis ac ſeparatis nihil ꝓficiſci poſſe,niſi mediāte celo,at nūc
ſomnia proficiſci ait ab intellectu agente ſine celo medio.
Non etiā vera ſunt.Ariſtoˡᵉˢ eniꝫ ſomnia ex ſpeciebꝰ reſer/
uatis fieri aſſerit,moueri ꝟo ad cōeꝫ per vapores/ac ſpiri/
tus vaporulentos:per que nō ſolum Auerrois fictio delet̃:
ſed illa Auicēne,Algaçelis ⁊ ceterorum,qui hanc poſitionē
ſequūtur.Mathematicoruꝫ ꝟo nōnulli ſomnijs vim pre/
hentes ex ſtellis,dixerūt huic ſomnia eſſe vera,illi falſa ex
genituris,nam huic ex ſtellis in genitura cōſtitutis,ineſt vt
ſomnia vera ſint,illi vt ſint falſa.Unde Ptolemeus libro enuʳᵒ 3°
c.enuʳᵒꝝ,qui ad rem quēpiam aptus eſt,habet profecto et
huꝰ ſignificationis ſtellam admodum potentem in ſua ge/
nitura.¶ Preterea hic veris:ille falſis ſomnijs occupatur,
vt eodem libro aſſerit,ꝙ anima ad cognitionem apta:veri enuʳᵒ 4°
plus aſſequatur,q̃ꝫ qui ſupremum immodum ſe in ſcientia
exercuit.Eſt autem hec aptitudo ex ſtellis:quibus forme in
genitura afficiuntur,eodem eniꝫ libro inquit.Jn generatio/ enuʳᵒ 9°.
ne atqꝫ corruptione forme afficiuntur a celeſtibus formis.
¶ Preterea hic ex genitura habet,vt ſomnia ſint benefica
iocundaqꝫ:quo in genitura ſtelle,que ſomnia miniſtrāt be/
nefice ſunt.Jlle ꝟo habet,vt ſint horribilia/quo ſtelle ma/
lefice ſomnia in genitura effecerunt.Jtem hic habet,vt ani
malia,ille alia ſomniet,pro ratione ſignorum,que ſtelle in
genitura tenuerunt,que ſomnia dant,vt Ptolemeus in apo
teleſmatibus aſſeruit,quare ſomnia,⁊ ſomniorum genera,
⁊ rationes ex ſtellis homines nāciſcunt̃:que in genitura in/
uēte ſūt.Hec mathematici.¶ Sꝫ que catholici velint,adij/
ciamus.Gregorius itaqꝫ ſuper Job libro 8°.ita de ſomnijs
inquit.Exquirendum eſt magnopere quot modis tāgūt ani
mum imagines ſomniorum.Aliquādo nāqꝫ ſomnia vētris
plenitudine ⁊ inanitate/aliquādo illuſione,aliquando cogi/
tatione ſimul ⁊ illuſione,aliquādo reuelatiōe,aliquādo aūt
cogitatione ſimul ⁊ reuelatione generātur,ſed duo,que pri/
ma diximus:omnes experientia cognoſcimus. Cetera ꝟo:
non niſi ab his,qui ſanctitate,⁊ vita prepollent.Hec ſunt,q̃
de ſomnijs ⁊ a Phis,⁊ a mathematicis,⁊ catholicis habe/
mus.¶ Sed quoniam Ariſtoˡᵉˢ pauca aut nulla aſſeruit de
artificioſa ſomniorum interꝑtatione,nos librum 4ᵐ adie/
cimus,in quo de ſomniorum interꝑtatione dicturi/ea dice/
mus que alij.ſentiunt,⁊ que ſm̃ Ariˡᵉᵐ dicenda ſunt.

¶ De naturali diuinatione finis,⁊ de 3° Libro.

¶ Eiuſdem

Ayuntamiento de Madrid

[BRO]S / [DR]. / [MAR]CO

¶ Einſdem Auguſtini Niphi medices de artificioſa ſomniorum interpretatione: quę diuinatio dicitur artificioſa.

¶ Quid ſit artificioſa ſomniorum diuinatio: quidue ſomniorum interpretatio. Cap. I.

Diuinatio itaqʒ alia naturalis, alia artificialis diſtinguitur, naturalis quidem eſt ſomniuʒ ipſum nobis aliquid pꝛęſagiens. Somniū enim (vt diximus) ꝓpꝛie vocatur, quod figuris tegitur: et ambagibus velatur: non niſi iterpretatione intelligēdis. Et quoniā ſomnium nobis ex cauſis ineſt, quę non redigunt ad noſtram voluntateʒ/ ⁊ aliquid portendit, naturalis diuinatio dicitur. Diuinatio quidem: quo nobis aliquid diuinat, naturalis ꝟo/ quo non ex cauſis proficiſcitur: quę ad noſtram voluntatem redigunt. vnde Cicero hanc vocat naturalem, quatenus a natura pręſagitiua eſt, non autem arte/ aut voluntate. ¶ Artificioſa ſomniorum diuinatio eſt ars interpretandi ſomnia/ ratione/ atqʒ regulis: ⁊ obſeruatione cōfecta: qua pręſagita per ſomnia ſomniorū ſiue interpres/ ſiue coniectator: interpretatur. Unde quemadmodū haruſpices: ⁊ augures per auguria: ⁊ hauſpicia: ex regulis/ ex ratione/ ⁊ obſeruatione interpretantur quę per illa portendūtur: ita ſomniorum coniectores per arteʒ quę ratione/ regulis/ ⁊ obſeruatione conſtat: ſomnia interpretatur: quobrem Chryſippus definit diuinationeʒ ys verbis: vim cognoſcētem: ⁊ videntem: ⁊ explicantem ſigna: quę a dys in ſomno mittuntur. Alibi quoqʒ ſomniorum coniectationem definit hoc mō: eſſe vim cernentem: ⁊ explanantē: quę a dys hominibus ſignificentur in ſomnis. ¶ Ex his apparet de quibus eſt/ vt de materia: artificioſa interpretatio. Eſt enim de ſomnys/ quatenus ſomnia futura nobis calamitoſa/ aut proficua pręſagiūt. Naʒ de ſomnys diſſerere videtur phyſicus: ⁊ interpres. Phyſicus quidem: quatenus eſt animalis affectio. Interpres ꝟo quatenus ſomnia futura pręſagiant: quę nobis ſunt, aut proſpera, aut aduerſa.

Quid diuinatio artificioſa.

De qb⁹ ē.

¶ Quę ſomnia pręſagiāt: deqʒ quibus per ſomnia artificioſa diuinatio eſt. Cap. II.

Averroes in paraphraxe hui⁹ libri diſtinguit rerum quę cognoſcuntur genera. Nam aliud eſt eorum: quę ſpeculamur. Aliud eoruʒ: quę agimus. Eorum aliud quę facimus: tribus artibus ſpeculamur metaphyſica/ phyſica/ ⁊ mathematica: vna dūtaxat agim⁹ morali. vʒ. quę poſtea in treis ſecta eſt: infinitis fere artibus facimus: nam medicinali facultate curam⁹: agricultura colimus, cęteriſqʒ alys alia facimus: quibus ait ſomnia ea futura pręſagire: q̄ artibus interdum facimus/ interduʒ euitamus. Sequimur quidem, vt vtilia atqʒ proſpera/ euitamus, vt aduerſa ⁊ calamitoſa. Quare ⁊ interpretandi facultas de ſomnys ptractabit: quatenus ſomnia factibilia vtilia vel nocua p̄ſagiūt. Addit quoqʒ Auerroes poſſe moralem ſcientiā quę de virtutibus eſt: per ſomnia acquiri. Naʒ de virtutibus ſomniarunt: quę poſtea experrecti illas exercuerūt. Speculatiuas ꝟo artes per ſomnia acquiri non poſſe argumento oſtendit/ q2 ſcire non niſi per demrōnē habetur: at demrātio niſi in vigilia inuentione/ vel diſciplina intelligitur: niſi fortaſſe ſcientia hęc ęquiuoce eſſet: vtpote infuſa: vel numine data: per accidens ꝟo interdum familiares ſenſus: qui intra nos ſunt, adeo ⁊ cōmode in ſomnys afficiuntur/ cōſtituunturqʒ vt per accidens nonnūqʒ recte intellectui ad ſpeculandum subminiſtrent. Qd̄ cum per accidens ⁊ rarenter illud ſit: iure per ſomnia non niſi raro ⁊ per accidens ſcientię ſpeculatiuę habentur: quibus omnibus patet ſomniorum interpretatiuam quę diuinatio dicit̄ artificioſa: verſari circa ſomnia quatenus per ſomnia coniectores pręſagiunt, futura nobis aut aduerſa: aut proſpera.

¶ Quatuor p̄ſagiri per ſomnia veluti ꝑ ſtellas. Cap. III.

Somnia vt proximo capite explicauimus, vtilia vel aduerſa quę futura ſunt: pręſagiunt: de quibus interpres pertractat. Hęc auteʒ (vt Ptholemęo placet in libro apoteleſmatum inquit) quatuor in partes diuiduntur. Sunt enim hęc/ genus ſubiectum: in quo futura per ſomnia pręſagita interpretantur: ſpecies: locus: ⁊ tēpus: genus eſt multiplex/ quia aut proprium: vtpote/ quum ſomnium portendit perſone ſomnianti. Aut alienum: cuʒ p̄nuntiat amico vel propinquis. Aut cōe: quum ſibi ⁊ amico vel proximis. Aut publicum/ cum ciuitati foro vel theatro: aut generale/ vt cuʒ orbi ⁊ vniuerſo minatur. Tempus eſt/ ſi ſero/ quod per ſomnium pręſagit̄: eueniat/ ſi cito: ſi ad annum: ſi ad menſem: ſi ad diem/ ſi ad horam. Locus ſi in domo mea/ vel ſua/ ſi in agro euenta ⁊ generi, cui pręſagiūtur: futura ſunt. Species ꝟo: ſi pręſagia ſint bona/ ſi mala/ ſi calamitoſa/ ſi aduerſa. Hęc quatuor bonus interpres perlibrare debet: ſi recte ſomnia vult interpretari.

¶ De fundamento quo Iuniores ſomnia interpretētur. Cap. IIII.

Ut ſomniorum coniectatio ſit non obſcura. Poſſidonius/ nihil eſſe factum: quod non futuruʒ fuerit: eodemqʒ modo nihil eſſe futurum: quod nō factum fuerit: ⁊ cuius non cauſas idipſuʒ efficiētes natura contineat: ſumit. Hinc patet nullum futurum eē ſomniuʒ: quod non factum ſit: nullumqʒ factum: quod non futurum. Patet etiam nullam factam eſſe ſomny interp̄tationem: quę non futura ſit: nullam quoqʒ futuram: quę non facta ſit. ¶ Ex ys emerſit ars interpretandi ſomnia. eſt eniʒ hęc collęctio omnium earum coniectationū: quę factę ſunt: quare cum nihil factum ſit: quod non ſit futuruʒ: nulla facta fuit ſomny coniectatio: quę non ſit futura: nec vlla prorſus futura/ quę non facta ſit. Hoc quoqʒ fundamento obſeruatio conſtat: eſt enim obſeruatio omnium eorum quę facta ſunt: memoria collecta: quę cum omnia futura ſint: ex obſeruatione eorum quę facta ſunt: obſeruās coniectabit ea quę ventura ſunt. Hiſdem etiaʒ partibus prudentia habeatur: quę eſt pręuiſio de futuris per memoriam pręteritoꝝ: qppe cum ea quę futura ſunt: facta omnia ſint.

¶ Quę rudes interpretes de artificioſa interpretatione ſomniorum. Cap. V.

Rudes ſomnioruʒ interpretes: q ſtellaruʒ/ ⁊ naturę ſunt imperiti: ſolum per obſeruationē artem interpretandi ſomnia conſtare aſſerūt: nec ad regulas poſſe reduci affirmant. Non enim reddi poteſt cauſa/ aut dari regula/ cur videre in ſomno arbores findi: dānum pręſagiet. Rurſus nec reddi poteſt ratio/ cur barbam tonſam videre/ orbitatem ſignificet. Sed obſeruatione comperta hęc omnia ſunt: nam cum nihil factum ſit: quod non ſit futurum: ⁊ nihil futurum: quod nō fa-

Ayuntamiento de Madrid

ctum:nulla interꝑtatio eſt futura:quę non eſt facta:iure collectio omnium interpręationum ſufficiens erit ad artem interpręandi:q̄obrem tabulas interpręationum conficiunt:vt quiſq; poſſit omnia ſomnia/quę futura ſũt:facile interpręari:quippe cum ſomnia futura non ſint:q̄ nõ fuerint facta:nec facta q̄ nõ futura. Rurſus ẽt nec iterꝑtata:q̄ nõ iterꝑtãda:nec deniq; iterꝑtãda:quę nõ interpręata iã:quare tabulę quę ex obſeruatione omnium interpręationum ſcriptę ſunt:ad artẽ interpręandi putant ſufficere:quę xᵒo ſint eiuſmodi tabulę/quive libri de ſomniorum interpręationibus:cum omnibus pateant:cõmuniterq; ab omnibus habeantur:iure prętermiſimus.

⁋ Confutatio huius rudium poſitionis. Cap. VI.

SEd q̄ rudis ſit hęc poſitio/ac iſta eorum ars:facile demonſtratur. Nam ſi artem ſufficere putãt per tabulas interpręationum:vel in illis omnes interpręationes continentur/vel quędam:omnes ſi continentur:vel omnes in numero:vel omnes in ſpecie:vel omnes in genere:omnes quidem numero vel ſpecie continere eſt impoſſibile:quoniam hę numero infinitę ſunt. Infiniti eñi ſunt actus animę/⁊ numero/⁊ ſpecie:vt ſentit Auicẽna:nam vt ſorticolę tradunt:ſunt non tot ſpecie:quin plures:nec tot numero quin plures:igitur iſiniti numero ⁊ ſpecie. Accedit ad hęc ꝙ phantaſtica vis infinita componere poteſt:cũ non tot:quin plura:igitur ⁊ infinita etiã ſomniare. Quare nulla poteſt dari tabula in qua omnes interpręationes numero vel ſpecie cõtineantur. At ſi in tabulis oẽs interpręationes ſm genus haberẽtur:ex ijs ſomnia interpręari nõ poſſunt:non eñi puto q̄ ſomniũ Alexandri ⁊ illud Scipionis:⁊ eoꝝ interꝑtationes genere ꝯuenerint:eẽ eadem rõne ad amuſſim interꝑtanda:quippe cũ in genere multę lateãt ęquocatiões/atq; diſſimilitudines/vt ꝑipathetici dicũt. Quare tabulę eiuſmodi vanę ſũt:⁊ inutiles:q̄ppe cũ rarenter oĩa quę ꝯtingũt ſomnioꝝ/interꝑtatões:hẽant.

⁋ De ijs quę Arnaldus villanouanus ait de ſomnioꝝ iterꝑtatione:deq; prima eius regula. Cap. VII.

EA que Arnaldus de ſomnioꝝ interꝑtatione ſcripſit/lõga ſunt/⁊ faſtigioſa:q̄re per capita illa recenſere decreui:nã lʒ q̄ narrat:aniles fabulę ſint:arte penitus nõ carẽt. Sumit eñi aĩam in ſomnis ſeptẽ affici modis/ſiue a ſtellis/ſiue ab humorib⁹/ſiue a q̄bus vis cauſis:quos reducit in tres:nos xᵒo/vt breuiores:in duos reſumpſim⁹. Nã vel afficit̃ ſĩlibus ijs quę per ſomnia portẽdunt̃: vel diſſimilib⁹/ſiue ꝯtrarijs ſimulachris. Quãdo eñi aĩa in ſomnis ijs ſimulachris afficit̃:quę futura vera rõne reꝑſitant:non ſomnia/ſed magis viſiões appellat. Cũ eniʒ arcas ille vidit in ſomnijs ſuũ amicũ/orantẽ/vt ſibi cauponis inſidijs circũuento ſubueniret:nõ ſomniũ appellat:ſed viſionẽ:q̄ppe cum amicũ nõ vidit arcas ille in ſuo ſĩli:ſed in ſe per ei⁹ ꝓpriũ ſimulachrũ:quo nũc colorẽ per eius ꝓpriã imaginem cerno. Quare cũ ſomniũ ſit ꝑuiſio eorũ quę futura ſunt:nõ per illorum propria ſimulachra:dupl'r aĩa poteſt ſomnijs affici:aut ſub ſpecie ſimiliũ:aut ſub ſpecie diſſimiliũ. Hęc eſt eius prima regula.

⁋ De ſecunda Arnaldi regula. Cap. VIII.

SEcunda regula eſt:quę de interꝑtatione per locũ a ſĩli conficitur: vt interpres ad ꝓprietates earum rerũ:quas recte reꝑſitant ſimulachra in ſomnijs,diligenter animaduertat:⁊ ad circũſtantias ſomniantiũ:⁊ ad colores/ſitus/⁊ quãtitates eoꝝ:quę vident̃ in ſomnijs:hoꝝ oĩum exẽplum eſt:videre aſſorbẽtem draconẽ in ſomnijs e ꝓprietate draconis:qui necat mortalẽ inimicũ ſomnianti occurre ꝑſagit. Idẽ de oĩbus nocuis aĩalibus:verum ſi inimicus:qui futurus eſt:ſic occultus:videbit in ſomnijs lupũ vel vulpem:qui ꝓprietate occultus eſt inimicus ſi inimicus ſit perſona digna:vt rex:vel princeps:videt leonẽ mordere:naʒ de ꝓprietate leo rex eſt aĩaliũ. Si hilis ſit hoſtis:videbit ſerpentem/vel vulpẽ:vel aliq̄d naturę hoſtile. Simili ratione reſpiciẽdę ſunt circũſtantię eoꝝ:quę videntur in ſomnijs:⁊ ſomniantiũ conditiones:nã ſi ſomnians diſciplinatus ſit videtq; ſe in ſomnijs aquã cũ difficultate ꝑagrare:ad honores ſcandere merito ſuę diſciplinę ꝑſagit:ꝑñt de alijs ꝯditionib⁹ exẽpla poni:quę vt breues reticuimus.

⁋ Artem hanc multifariam eſſe vanam ⁊ iperfectã:⁊ oĩno falſam. Cap. IX.

DEfeciſſe ſibi Arnaldum facile patet:naʒ cum dixit ſomnia pręſentare futura ſub ſimilis ſpecie:⁊ ſub diſſimilis: regulas per locum a ſimili nos edocuit:regulas xᵒo per locum a diſſimili nullas poſuit:igitur vel mancus:vel ſibi deficiens. Pręterea coniunctim hę regulę poſſunt ſic refelli:nam omnis interꝑtatio per ipſũ fit,vel a ſimili:vel a diſſimili:a diſſimili nulla poteſt interpręãdi regula ſumi:nam vnum diſſimile infinitis eſt diſſimile:igitur per ipſum in nullum eorũ deuenire poſſumus:quare iterpręandi regula a diſſimili nullo pacto erit colligenda:nec etiã a ſimili:q̄ vel a ſimili in ſubſtantia:vel in accidẽte:nõ in accidente:quoniã infinitis modis res poſſunt per accidens aſſimilari:at cum infinitũ omni ex parte ignotũ ſit:nulla ratione per accidẽs/vel ex ſimilitudine in accidentibus coniector poteſt ſomnia interꝑtari. Quippe cũ portẽta per ſomnia:⁊ portendentia:quę vidẽtur in ſomnijs:infinitis modis in accidẽte aſſimilari poſſint:nec in ſubſtantia:nam vel in genere:vel in ſpecie/vel in numero.nõ in genere vel ſpecie:naʒ cũ interꝑtatio nihil aliud ſit:q̄ eorum quę ꝑſagiuntur:cognitio:interꝑtãs de viſis inſomnijs deducitur in cognitionem:eorum quę per ipſa pręſagiuntur. At cũ in vno genere/vel ſpecie infinita cõtineãtur indiuidua:ꝑ vnũ illorum non magis deducetur in notitiã vnius,q̄ alteri⁹:non enim per notitiã ſocratis,q̄ conuenit genere vel ſpecie cum Platone:poſſũ ſi viderim Socratẽ mihi tribuere aquas:ꝙ Plato mihi experrecto tribuet diuitias. Mitto ꝙ quę vel genere:vel ſpecie conueniũt ſunt inter ſe diſſimilia:quare cum vnum infinitis ſit diſſimile:iure per vnũ in ſomnijs ꝑuiſum non poſſum deuenire in cognitionem alterius. Nec fingi poteſt regulas interꝑtandi eſſe colligendas a ſimilibus in ſubſtãtia/⁊ accidente:nã vel genere/vel ſpecie hęc ſimilia erũt:ijs quę per ipſa ſomnia portẽdunt̃. Si ſint genere ſimilia:ſpecie erunt diſſimilia:at cum vnũ diſſimile pluribus ſit diſſimile:⁊ pluribus in genere ſimile:non per id q̄ mihi videtur in ſomnijs:poſſum in vnũ magis q̄ aliud ſibi in genere ſimile/in ſpecie autẽ diſſimile/deuenire. Simili ratione ſi ſpecie ſint ſimilia:numero xᵒo diſſimilia:naʒ cũ mihi videtur in ſomnijs aliquod:non video quo nã modo poſſim ꝑſagire magis de vno eiuſdem ſpeciei:q̄ de alio. Pręterea hęc ars de genere ꝑſagitorũ:de ſpecie:deq; loco nihil ſcribit:igitur oĩno manca. Quippe cũ q̄tuor hęc de omni ꝓdicendo reſpici debeãt:vt Ptholemęus dixit.

⁋ De his quę de tempore dixit Arnaldus:⁊ quomodo ſint falſa. Cap. X.

ARnaldus multa fabulatur de tꝑe:quo pręſapita per ſomnia interꝑtantur venire. Obſeruatiõe eniʒ ſi macardi iuſſit eſſe reſpiciẽdas horas ſomniorũ:nam ſi ꝑ vnam ſomniũ ante diẽ horã venerit,ad mẽſem ꝑſagit:ſi per duas ante diem:poſt duos a ſomnio menſes. Si autẽ per tres ante diem:poſt tres menſes enuntiacum

Ayuntamiento de Madrid

tum futurum eſt. Auctoritate aliorũ p̄cipit hora ſomnij eē lunam obſeruandã: quę ſi tunc ſignũ tenuerit mobile: ſitqꝫ curſu velox: atqꝫ ſomniũ emerſerit die ac hora lunę: eadẽ die qua ſomnium euenit: pręſagitum videbitur. Si autem luna ſit curſu ſera: immobili in ſigno: ſitqꝫ ſomnium ipſum die et hora ſaturni: pręſagitum poſt tot annos videbit̃: quot gradus luna eſt peragratura eius ſigni: quot tenet hora ſomnij: hęc q̃ ſibi vana videntur: et aniles fabellę: hãc demũ regulam ſubſcribit: vt interpres inſpiciat ad qualitatem rei viſę: ad proportionem ſomniantis ad rem viſam: demũ ad lunam ipſam: quem locũ hora ſomnij teneat: quo motu moueatur: et quot gradus luna de ſigna ſit peragratura. Ad q̃litatem quidem rẽ viſę. Nam Neronis mater Neronem dum in vtero gereret: vidit in ſomnijs ſe parere draconẽ: qui conuerſus ad eam: mordens ipſam euiſcerabat. Cui interpres dixit ſomnium pręſagire eam fore parituram magnum virum: qui eam erit pernecaturus. Patet q̃ effectus non venit eo ipſo q̃ peperit: ſed ad annos multos: nam q̃litas rei viſe citius eſſe non potuit. Ad proportionem vero ſomniantis ad rem viſam: q̃ puer ſi ſomniaret ſe ſcalaſ ſcandere: non die experrectus ad honores attolletur: ſed proportione eius ad honores pręſagitos. Ad lunam vero aſpiciẽdũ eſſe dixit: vt alij dixerunt. Sed hęc friuola ſunt: nam nemo miſtim interpręteri debet vna arte: quare ſi de genere/ deqꝫ ſpecie euentorum regulas dedit nulla ſtellarũ obſeruatione: nec de tempore obſeruãdę erunt ſtellę. Or ſi de tempore ſunt ſtellę obſeruandę: igitur de genere/ ſpecie/ loco etiã eorum quę pręſentiunt in ſomnijs ſunt ſtellę diligenti rõne colligendę. Blacterięat igitur vir iſte: qui cũ fuerit omni ex parte ſupſtitioſus: nec in his vacare ſupſtitionib9 voluit.

De interpręte ſomniorum: et de regula interpręstandi ſm Ariſtotelem. Cap. XI.

EXquiſitiſſimus (vt inquit Ari[les]) ſomniorum coniector is eſt: qui rerum imagines acutiſſime pſpicere poteſt: nã recta claraqꝫ ſomnia facile q̃ſqꝫ interpręstabitur: ſicut enim aqua agitata ſtellaꝝ imagines minus apte oſtẽdit: quę vbi quieuerit: liquide eas demõſtrat: ita quoqꝫ motiones in nobis impediũt clara cõſpici ſomnia: itaqꝫ qui formas illas pp̄oſteras incõditas diſtortaſqꝫ ſomnioꝝ ſcit diſtinguere/ et veris exemplarib9 reddere: vt hominis hanc illã equi deſignet: quarũ tamẽ neutra icolumis abſolutaqꝫ cernebatur: hic eſt optim9 ſomnio-

De regła rum coniector. ¶ E quibus patet artẽ coniectandi ſomnia ſimilibus exemplaribuſqꝫ cõſtare: nõ autem cõtrarijs atqꝫ diſſimilibus. Inſuper etiam duo eſſe ſomnioꝝ genera: q̃dã aperta: in quibus exemplaria ſimiliaqꝫ clare patent coniectori. Uidere enĩ brachia pati in ſomnijs/ facile patet eiuſmodi ſomnium ad fratres eſſe referendum. Nam brachia gemelli ſunt fratres: atqꝫ ſimiles. Alia ſũt offuſa ſomnia tetraqꝫ: in quibus ſimilia atqꝫ exemplaria non clare viſa rep̄ſentat: vt ouum ſomniare quod rep̄ſentauit aurum argento circũſcriptũ: nõ clare hoc demõſtrauit. Hactenus Ari[lem].

Regulã interp̄tandi Ariſtotelis eſſe de ſomnijs naturalibus/ aĩalibuſqꝫ: nõ autem de fortuitis. Cap. XII.

SOmnia duplicia eſſe vera Ariſto[les] comprobauit: aut quę earum rerum ſunt: quarũ principiũ eſt affectus: ideſt ex parte animi: aut earũ rerum: quarum principiũ eſt humor ideſt alteratio corporea: earum rerũ q̃rum nullum in nobis principium eſt: ſomnia fortuita eē vel ſigna: vel cauſas demõſtrauit Ariſtoteles. Quo fit vt interpręstãdi regula/ quã Ariſtoteles tradidit: ſolũ ijs ſomnijs ſit: quę aut nãlia ſunt: aut animalia. Per naturalia ſomnia p̄ſentimus alterationes humorũ: morbos et vniuerſales/ et particulares: q ab illis pficiſcũtur alteratõib9/ vt febres/ dolores/ ap̄ata/ et cętera id genus. Per ſomnia vero aĩalia p̄ſentimus affectus animi: quibus mens p̄mebatur. Qua ratiõe euenit ſomnia aĩalia eſſe veluti memorias aut earũ rerum: quas facere vel agere cępimus: aut eorũ affectuum: quib9 mens ſenſariaqꝫ pars occupabatur. Sũt autẽ hęc aĩalia ſomnia plerũqꝫ aperta/ rarẽter offuſa atqꝫ detecta. Somnia vero naturalia ſunt memorię aut oſtenſiones naturę: nã cũ humores excreſcũt/ et ad ſenſus peregrinos permeant: apparent eis magis q̃ ſint ſentiri apta: ſicqꝫ in ſomniatrice ſuperioribuſqꝫ virtutib9 ſenſum efficiunt phantaſticum/ plerũqꝫ offuſum detectũqꝫ: rarẽter apertum. Hoꝝ igitur regula potiſſimum habenda eſt: quã nobis optimus naturę interpres Ariſtoteles tradit.

De ijs quę ſunt melãcholię peculiaria/ deqꝫ regula interpręstandi melancholica ſomnia. Cap. XIII.

PEculiaria melancholię ſunt ea quę ei cõpetunt/ vel ex genere ſubſtantię/ vel quãtitatis/ vel relationis/ vel qualitatis/ vel motus/ vel habitus/ vel alicuius figurę cęteroꝝ pręedicamentoꝝ: ſm ſubſtãtię q̃dẽ figuram peculiaria ſunt eē terram terraceumqꝫ/ eſſe ſaturnum/ ſaturnũqꝫ. Eſt enĩ melãcholia animalis terra atqꝫ ſaturnus. ſm figurã quãti ſunt eſſe craſſum/ eſſe antiquũ atqꝫ diuturnum. ſm figurã relationis: aſſimilatur dęmonib9 dęmoniaciſqꝫ/ nigris/ vmbroſis/ nigris liquorib9. ſm figuram qualitatis eius peculiaria ſunt eē nigrum/ offuſum/ tetrum/ acre/ ponticũ/ ſenile/ autũnale/ graue/ frigidũ ſiccũqꝫ. ſm figuram motus, eius peculiaria ſunt deorſum ferri/ tardũ/ pigrum/ ſerum. ſm figurã habitus/ tenet omnia quę ſaturnus cęleſtis tenet/ vt ędificia/ ſenes/ res antiquas/ parẽtes/ auos/ attauos/ noctes/ tenet fetida/ homines edaces/ agricolas/ et agros/ conuentus religioſos/ veſtes nigras/ lapides nigros/ hereditates/ mortuos/ putridas aquas atqꝫ paludes/ lepras et morbos qui a melãcholia pficiſcuntur. Lõga itinera/ carceres calamitoſos: pignora/ ſeruos leues pſonas/ atqꝫ ea oĩa: quę ſaturnus cęlicus tenet. Sũt et alia peculiaria: quę bon9 coniector facile per hęc reperiet. ¶ Ex his regula generalis colligitur hoc pacto/ omne viſũ in ſomnijs/ q̃ ad aliquod eorum quę peculiaria ſunt melancholię quouis mõ attinet: ideſt vel ſomniãti/ vel alieno/ vel cõmuni/ vel publico/ aut generali: vt capite 3° explicauimus: melãcholicum eſt inſomniũ. Or ſi frequẽtauerit/ morbos aut vl̃es/ vt febres/ aut particulares/ vt languores (niſi ſomniãs p̄ſeruetur) p̄ſagit. Exempla ſunt vt ſomniare dęmones/ monachos/ aut id genus aggredi/ vel te/ vel alienũ/ vt amicos/ vel te et amicum cõmuniter/ vel publicũ vt forum/ vel theatrũ/ vel vrbem/ vel generale vt orbem: humorẽ melãcholicum p̄ſagit inſomniante alterare corpus/ ſenſoriaqꝫ: quę ſi frequentauerint melancholicos morbos pręſentit ſomnians: niſi bono p̄ſeruetur regimine. Regule

De regula pticulari ſomnioꝝ melãcholicoꝝ. Ca. XIIII.

VIſum anteq̃ ad particulares morbos cõferatur/ pri9 eſſe melãcholicum generatim colligatur/ poſtea vidẽdum eſt ſi vel ſomniãtem tangit/ vel aliud diuerſũ/ ſiue ſit amicus/ ſiue patria/ ſiue orbis/ ſiue quoduis alienũ. Nam ſi tãgit ſomniantem: tũc vel ip̄m totum tangit: vel eius partẽ veluti cutẽ/ vel caput/ vel pedes/ vel particulam q̃uis eius. Si igit̃ ſomniantem nullatenus tetigerit/ melãcholia ſignificabit̃ in vaporulentis ſpiritibus potius/ q̃ in mẽbris/ humoribuſqꝫ. Quare niſi p̄ſeruetur vel aliud pollentius ei aduerſans ſuperuenerit: de effimera melãcholica ex męrore triſtitiaqꝫ eſt pręſagiendũ: aut de melãcholia vl̃ dęmonio/ vel ijs morbis: qui per ſpi-

ritus agũtur:dixi ſi hęc ſomnia pſępe atq; ſępius frequētia fuerint:vbi nāq; rarēter emergunt:de parua admodũ melācholica alteratione in ſpiritibus eſt p̄dicēdum. Raſes aſſerit hęc ſomnia quę perſonā ſomniātem nō tangunt:vl'es morbos p̄ſagire:qui totuȝ corpus occupāt:vt febres demonia/melāch olię/ ⁊ id genus. Sinautē perſonam ſomniātem id qd̄ videtur in ſomnijs:tetigerit:aut eam totam:aut eius particulam. Si eaȝ totā:de febre vel morbo vl'i/vt mania/apoplexia/epilepſia/aut de alijs id genus eſt p̄ſagienduȝ/ſi frequētauerint hęc/nec p̄ſeruetur ſomniās,vt pati incubuȝ qd̄ epilepſiam vel apopleſiaȝ nuntiat videre vmbras/q̄ totum rapiāt corpus:videre ſe quaſi imobilem grauē/cadere ab alto/⁊ inde imobilem quaſi derelinqui:hęc omnia morbos vl'es nũtiant. Sin v̄o particulaȝ/ad eam melācholiam defluxiſſe vel defluxurā morbũq; exoriri nuntiat. Narrat Arnaldus vidiſſe quēdam:cui in ſomnijs frequēter apparebat niger catus:qui eius dextrũ mordebat pedem:cui poſtea pedi dextro puſtula nigra ↄtigit:ex qua de breui obijt. Erat enim puſtula illa ex humore melācholico peruſto.audiui ab obſeruatore/ꝙ cuidam videbat̄ in ſomnijs acubus per totā cuteȝ pungi:cui poſtea ad paucos dies lepra canina euenit. Sil'i rōne argui poteſt de alijs occurrentibus.

❡ De ijs quę ſunt ſanguini peculiarib⁹/deq; regula vl'i particularīq; interp̄tandi ſanguinea ſomnia. Cap. XV.

SAnguini peculiaria ſunt hęc. ſ̄z ſubſtātię figuram q̄dem eſſe aereȝ/aereũq;/eſſe Iouem iouiaq;. Eſt enim ſanguis terrenus iuppiter:animalis etiaȝ aer. ſ̄m quātī v̄o figurā/ſunt eē mediũ inter craſſum ⁊ tenue/eſſe inter antiquũ ⁊ recens. ſ̄m figurā relatiōis aſſimilatur liquorib⁹ rubris omnibus/iucundis hilaribuſq; rebus. ſ̄m figurā qualitatis/ſunt eē rubrum/dulce/ſuaue/iuuenile/vernale/graue:ſed minus q̄ terra/⁊ aqua:calidũ ⁊ humidũ. ſ̄z figurā motus/celer potius/ad regionem mediaȝ ſcandere/atq; ſuperuolare. ſ̄m v̄o figurā habitus/oīa habet quę iuppiter cęlicus:tenet eni pacem/iuſtitiā/diuitiarũ copiam/lętam vitam/veritatem/religionem/pulchra p̄cioſa/veneris abũdantiam/largitatem/verecũdiam/hoīes albos habentes ruborē/ſtaturę pulchros:cęteraq;/quę ioui dicātur. Ex ijs generalis regula eſt hoc pacto:omne viſum in ſomnijs: qd̄ aliqua ratione ad aliquod eoruȝ/quę peculiaria ſunt ſanguini/quouis mō attinet/vel ſomnianti/vel alteri:inſomniũ ſanguineum eſt. Qd̄ ſi frequētauerit,niſi ſomnians bono regatur regimine/vel aliud pollentius interuenerit/morbos pręnũtiat ſanguineos/veluti videre nuptias/deguſtare dulcia atq; ſuauia/ventoſa emergi/fluxum fieri ſanguinis/⁊ id genus ſanguinis alterationem nũtiant. Hęc ſi vel tāgere videntur ſomniantē:vel aliud ab eo diuerſum/niſi p̄ſeruetur/vel aliud occurrat fortius:morbos ſanguineos nũtiāt,vl'es. Quę ſi tangāt ſomniantis aliquam partem:illic morbũ aduenire predicunt:niſi(vt diximus)pręſeruetur. Narrat Arnaldus vidiſſe infirmum/cui venit in ſomnis: quidam qui eum lapide pungenti maxillam ſub aure pungebat. Qd̄ cũ perſępe vidiſſet:demum apoſtema poſt aurē exoritur.

❡ De ijs quę ſunt cholerę peculiaribus/deq; regulis cholericorum ſomniorum. Cap. XVI.

CHolere peculiaria ſunt hęc. ſ̄m ſubſtantię figuram/eē ignem vel igneũ/eſſe martium vel marteȝ. Eſt enim cholera terrenus mars/animaliſq; ignis. Scd̄m quātī v̄o figuram/eē rarũ teneīq;/eſſe virile iuuenileq;. Scd̄m figurā relationis ſimilis eſt omnibus liquoribus citrinis/atq; nāę horridis. Scd̄m qualitatis figuraȝ/eſt citrina/amara/iuuenilis/ęſtiua/leuis/calida ⁊ ſicca. Scd̄m figuram motus celerrima/volatilis/ſurſum petens. At ſ̄m habitus figuram:ea omnia hȝ:quę mars cęlicus. Tenet enim fratres/peregrinationes/iuuenes/tenet artes/quę per igneȝ aguntur,atq; ferruȝ/habet vulnera/rixas/bella/iniurias vilium/ſanguinis effuſionem/violentias/prędones/iracũdos/celeritates/feditatē coitus/abort⁹/oppilationes/febres cholericas/puſtulas/⁊ omnes morbos:qui ſunt cũ rubedie corporis/dolores capitis/homines rubeos/ſup̄bos/atq; ea oīa quę mars:q̄bus regulę conſtant. Nam omne viſum:qd̄ ad aliquod horuȝ quouis modo attinet/eſt pręnuntiās alterationem cholere. Qd̄ ſi perſeuerauerit:morbos p̄dicit:⁊ perſonam ſomnianteȝ totā/vel oīno aliud ab ea tetigerit:vl'es morbos. Sinautē eius qui ſomniat particulam:ad eā morbum defluere ſignificabit:vt videre prunas/vel ignes/vel per aerem volare/ſocius noſter vidit ſe per prunas ambulare/totũq; vri:⁊ iam febris cauſon eum accepit. Ali⁹ omni fere nocte faciem ſuaȝ videbat vrticis moleſtari:qui demũ hereſipelea laborauit.

❡ De peculiaribus flegmatis/deq; regulis eiuſdem ſomnij. Cap. XVII.

SEcundum ſubſtātię figuram ſunt aqua aqueum eſſe venerem venerium. Eſt enim flegma animalis venus/aqua v̄o terrena. Scd̄m quātī figuraȝ/eſt craſſuȝ/corpulētum/atq; ſenile/antiquũ. Scd̄m figuraȝ relationis eſt oīb⁹ albis liquorib⁹ ſimile/vitreis/gypſeis/gelicidijs/niui/lacti/çaccharę/viſcoſis/tenacibus/⁊ id genus. Scd̄m figuram q̄litatis eſt album/claruȝ/perſpicuuȝ/ſapore interduȝ dulce/ponticuȝ/aliquando ſalſum/aliquando inſipidum. Senile/muliebre/hibernuȝ/graue/frigiduȝ ⁊ humidũ. Scd̄m mot⁹ figuram/eſt pigruȝ/ſeruȝ/ſegne/atq; deorſum petēs. Scd̄ȝ habit⁹ figurā tenet omnia quę venus ⁊ luna tenent:vt ocia/mulieres/earũq; ornamenta/margaritas/pinguia/alba oīa/vnctuoſa/homines albos/cęteraq; quę luna:quibus regulę (vt prius colligũtur) Omne eniȝ viſum ad aliquod horuȝ quolibet attinens eſt flegmaticuȝ ſomnium. Qd̄ ſi frequentauerit:morbidum erit. Vl'iter quidem ſi vel totum ſomniantem/vel oīno ab eo aliud tetigerit:particulariter auteȝ ſi eius aliquam parteȝ amplectetur. Quidaȝ vidit ſibi humeros a pluuia madefieri/experrect⁹ reperit ad humeros defluxiſſe flegma. Viſuȝ eſt mihi nō raro deguſtaſſe lac:⁊ experrectus linguaȝ dulci flegmate plenaȝ reperi. Quidā vidit ſubmergere ſe in mari ſupernatareq;:qui captus fuit febre flegmatica. Alius vidit ſe quaſi lignuȝ imobileȝ:qui poſtea repletus fuit flegmate. Alius vidit ſe pedibus detentũ: qui poſtea podagra laborauit. Infirmus quidam vidit pedes graues tumidoſq;:ad quos magnum apoſtema defluxit flegmaticuȝ. Ex ijs facile de oībus humoribus miſtis/⁊ vniuerſalia ⁊ particularia/bonus coniector poterit interp̄tari:quippe cum ex ſimplicib⁹ compoſita conſtent.

❡ Problemata interpretationum ſomniorum:quę ſ̄m medicos ſoluuntur.

CVr ſomnia quę vltima noctis p̄te accidunt/queq; res eo modo repręſentant:quo interdiu ⁊ vigilando agebantur:ſanitatis amiſſę recuperandę/vel habitę conſeruandę nũtia ſunt. An ꝙ animus diurnis in ↄſilijs nulla plenitudie/nullaq; inanitate p̄manet,nullaq; alteratione:deniq; emergente/ſuperatus. pm

❡ Cur ſomnia in prima noctis parte/offuſa/turbida/atq; oī ex parte diuerſa repręſentantia ab his quę interdiu agebātur:ęgrotatiua ſint. An ꝙ animus plenitudine/vel inanitate/vel alteratione aliqua ſuperatur. 2m

❡ Cur ſol/luna/ſtellę ex conſuetudine lucidę ſplendidę conſpectui ſubiectę apparentes in ſomnijs ſanę ſint:contra v̄o obſcurę/tenebroſe atq; omni ex p̄te alteratę ab eo:quo interdiu 3m

terdiu videbantˀ/moꝛbidę. An ꝙ coꝛpus nec alteratuꝫ/nec
animum humoꝛe aliquo e ſuperatuꝫ,nec inanitate,nec ple/
nitudine affectum notant.
4ᵐ ℭ Cur ſi ſtellarū circuitus vel ſolis vel lunę extingui aut lę/
di,aut occultari,aut oīno impediri viſus fuerit. Si ab aere
vel nube leuē moꝛbū,ſi ab aqua vel pluuia grauē ꝓnūtiat.
An ꝙ coꝛpus ſuꝑficietenus multa pituita alteratur,ſi aqua
vel pluuia ſtellę circuitus impediri viſus eſt. Si ꝟo aere vl'
nebula,pauco eius circūferentia pituitę afficiˀ:quo fit vt ſi
luna vel ſtella pati intrinſecus videatur nebulam vel plu/
uiam:ſomniantis coꝛpus intrinſecus pituita alteratur.
5ᵐ ℭ Cur ſtellarū circuitus ſi a ſiccitate affligi/vel ſi ſtellę vri
vel incendij quicꝗ pati videanˀ/ęgrotationis periculuꝫ ex
rubrę bilis accretione īminet ſomnianti. Quę ſi ab igne vel
vꝛedine victę ſtellę videanˀ ita vt demū occultę appareāt
cur ſomniāti/moꝛtis eſt inditiuꝫ. An ꝙ rubrę bilis peculia/
ria ſunt hęc. Stellę ꝟo vitę īdices:q̄re ſi ab igneis pati ſtel/
lę videanˀ/cholere excrementū in coꝛpoꝛe indicant,quę ſi
viſę/⁊ quaſi in ꝓfundo offuſę apparuerint:cholerā in coꝛpo
ris ꝓfundo ſubmergi ꝓnuntiant:ex qua moꝛs euenit.
6ᵐ ℭ Cur ſi ſomnianti apparuerint ſtellę aut fugere/aut in fu/
gam verti/aut verſę celeriter fugere alijs deinceps in ſequē/
tibus futuras inſanias ꝑſagient. An ꝙ animus vacillatiōe/
furoꝛe/atꝗ titubatione melancholici humoꝛis rapitur/qđ
quidem ſine inſania eſſe non poterit.
7ᵐ ℭ Cur ſi ſtellę nulla aliūde neceſſitate aut vi vꝛgente vaga/
ri videanˀ/aīum męroꝛe affici ꝓnuntiāt. An ꝙ aīuꝫ ſollici/
tudine curaꝗ atqꝫ humoꝛe mel'ico ſuꝑari ſignificant.
8ᵐ ℭ Cur ſtellę quę e circūferentia purę ſplendidę/delabi/ac
oꝛientis regionē petere vidētur:bonę valitudinis teſtimo/
nia ſunt. An ꝙ oē qđ vel in coꝛpoꝛe eſt ſeꝑatum:vel in aluo
excretuꝫ/vel in carne pullulās/id ꝓhe omne ab occidui cir/
cuitu/cui recte heret:excidit verſuſqꝫ oꝛientē petens.
9ᵐ ℭ Cur contra ſi nigrę vel obſcurę,ſiue ad occiduum,ſiue in
mare,ſiue in terram,ſiue paulo ſupꝛa deferri videanˀ/moꝛ
bos nuntient. An ꝙ quę ſupꝛa feruntur:grauedines:quę in
mare/malo ſalui habitus/quę in terra tubercula exoꝛiri na/
ſciqꝫ pręďicunt.
10ᵐ ℭ Cur ſi videbitur ſomnians in cęleſtibus inſidere/cernēs
illic omne qđ videt:puruꝫ ⁊ humidū:bonam nūtiet valitu/
dinē. Contra ꝟo ſi qđ illic cernit:nigrū quodlibet/impurū/
⁊ minime luſtre viderit/maluꝫ moꝛbū. An ꝙ animus a cę/
leſtib⁹ in hoīs coꝛpus deſcendit:quare tale aīo repſentabiˀ/
quale hoīem intrauerit. An ꝙ aīus nulla alteratione altera/
tur dum lucida cernit:nā ⁊ ſpiritus de nā ſunt lucis:duꝫ ꝟo
obſcura/alteratione ꝑmitur:quę ſpiritus affecit.
11ᵐ ℭ Cur videre aquā aut pluuiā lenem ſereno cęlo/ſine vehe/
menti madefactione/aut graui tēpeſtate/bonū ꝑſagiet tem
peramētum. Cōtra ꝟo ſi offuſo cęlo impura videaˀ aqua
atqꝫ cuꝫ ꝓcella vel grandine/malū. An ꝙ qualis ſpirit⁹ coꝛ/
pus intrat:tale apparet in ſomnijs:cū igiˀ ſereno cęlo ſpiri/
tus clarus intret:turbido/turbidus:iure viſum pꝛimum bo
num:ſcđm ꝟo malum pręnuntiat.
12ᵐ ℭ Cur in ſomnijs acute intueri,aut audire/tuto incedere,ſe/
cure ⁊ ſine vlla foꝛmidine currere. Itēqꝫ terrā planam be/
neqꝫ cultam ambulare/arboꝛes floꝛētes ⁊ fructuoſos ⁊ mi/
tes/fluuios pꝛo moꝛe aqua limpida/nequaꝗ iuſto plenio/
res/minoꝛeſue fluētes/fontes itidē/⁊ puteos ante oculo ob/
uerſari/bene ſe habere coꝛpus ꝓnuntient. An ꝙ ſpiritus:q/
bus coꝛpus ꝯſeruaˀ/lucidi ſunt/atqꝫ paucis vapoꝛib⁹ offu/
ſi. Quare ꝯtra ſi hęc videanˀ/male coꝛpus ſe hr̄e pręſagiet/
nā auditū ledi circa caput eſſe noxam docet:crura offendi/
illic moꝛbū dicit. Aſpera terra/coꝛpus impurum eē notat.
Arboꝝ ſterilitas humani coꝛpoꝛis ꝑnicię̄ indicat:ſiqđeꝫ ſi/
ne folijs arboꝛes/ab humidis frigidiſqꝫ detrimētuꝫ. Cū fo/
lijs ꝟo:ſed ſine fructu/a calidis ⁊ ſiccis. Fluuij non pꝛo na/
tura fluentes ſanguis circuitum ſignant:largius qđeꝫ exceſ/
ſuꝫ:minus ꝟo defectum. Si impuri fluant,in ſpiritibus et
coꝛpoꝛe ꝑturbationeꝫ eſſe ſignificant. Nocturnę fontium/⁊
puteoꝝ imagines/ventos circa veſicam eē argumēto ſunt.
Mare turbatū alius malū ſubeſſe indicio eſt:terra vel do
mus mouens/ſano aduerſaꝫ valitudineꝫ:terram vel a mari
vel ab alia re quāpiaꝫ aquarū multitudine inundari/ęgro/
tationē multę quę in coꝛpoꝛe eſt/humiditatis expectandaꝫ
eē teſtaˀ. Vtiqꝫ nec id in bonis eſt in ſomno terram nigrā/
aut crematā videre:naꝫ periculoſiſſimi moꝛbi indiciuꝫ eſt:
atqꝫ moꝛtiferi:ſiccitatis eni exuꝑantiā carni iſtātē deꝑhēdiˀ.
ℭ Cur in palude vel mari vel fluuijs natare videri/non bo 13ᵐ
num ſit. An ꝙ humidi flegmatici exceſſuꝫ teſtatur. Hęc.n.
erāt flegmatis peculiaria. Cōtra ꝟo ſi febꝛicitanti h' videa/
tur bonū:nā calꝛ̄m ab humido frigidoue extigui īdicio eſt.
ℭ Cur quicqđ neqꝫ maius neqꝫ minus/ſed ex conſuetudine 14ᵐ
⁊ pꝛo natura eē apparuerit/pꝛo bono valitudīs habeˀ. Cō/
tra ꝟo/pꝛo malo. An ꝙ ſpirit⁹ ſm nām ſunt in coꝛpoꝛe nec
alterati/nec humoꝛe pꝛęſſi:quā ob cauſaꝫ veſtem candidā/
ac pulcherrimos calceos indui bonuꝫ eſt:qđ ex mēbꝛis eſt
maius/eſt non bonū:nec vtiqꝫ qđ minus. Naꝫ candida vi/
dere ſpiritus lucidos eē notat. Mēbꝛa diſtoꝛta obſcuros:
eadem ratione nigra oīa moꝛbida ac periculoſa ſunt. Pue
ros ⁊ in albis veſtimētis moꝛtuos videre bonuꝫ etiā eſt/nā
ſic cuꝫ moꝛiunˀ ſm rōnem oꝛdinantur.
ℭ Cur videre noua coꝛpoꝛi moꝛbum enuntiet. An ꝙ vide/ 15ᵐ
re noua mutationem in coꝛpoꝛe ſignat.
ℭ Cur ex pueris moꝛtuis candidis veſtib⁹ indutis aliqđ pu 16ᵐ
ri accipere in bonis ſit. An ꝙ coꝛpoꝛis ⁊ reruꝫ ingrediētiuꝫ
integritatem declarat:ex moꝛtuis eni nutrimēta/ incremen
ta/⁊ ſemina pꝛoficiſcuntur. ꝓptereaqꝫ hęc ſi pura in coꝛp⁹
ſerpunt:ſanitatis ſunt.
ℭ Cur nudatos vel pullatos vel ſoꝛdidos vl' e domo aliqđ 17ᵐ
capientes auferēteſue conſpici/moꝛbum arguat. An ꝙ hoc
non aptuꝫ eſt/quare res coꝛpus ingrediētes noxię ſunt.
ℭ Cur coꝛpoꝛa quęcūqꝫ in ſomnijs defoꝛmia:quę hoīeꝫ ter/ 18ᵐ
rent videre moꝛbū periculoſuꝫ exponūt. An ꝙ cibi ſatieta
tem/excrementuꝫ/choleraꝫ nigram/indicant.
ℭ Cur in ſomno videri quid aſſueti potus aut cibi ſumere/ 19ᵐ
animi languoꝛem notet. An ꝙ alimēti inopiam ꝓbat. hinc
validiſſimas carnes videre maximi exceſſus/pauciſſimas/
minoꝛis eſt pręſagium:nam vt quod aſſumitur bonum/bo
num eſt:ita quod apparet/erit.
ℭ Cur aq̄ pura potata bonuꝫ:reliq̄ ꝟo oēs noxię. An ꝙ qc/ 20ᵐ
quid aſſueti hō ſpectare videˀ/animi deſideriū teſtaˀ.
ℭ Cur quodcūqꝫ fugere perterritus ſi videtur/moꝛbidum. 21ᵐ
An ꝙ ſanguineꝫ in ſiccitate infeſtantem detegit.
ℭ Cur pugnare vulnerari/cruentari/vinci/moꝛbida. An ꝙ 22ᵐ
hęc cholerę ſunt peculiaria:quare coꝛpoꝛis ſecretioneꝫ cir/
cuitus inimicaꝫ contigiſſe ſigno ſunt.
ℭ Cur ex viſis erroꝛes/vagationes/aſcenſus mali ⁊ graues/ 23ᵐ
fluuioꝝ traiectus/armati hoſtes diuerſi gn̄is mōſtra ęgro/
tatiōis,ſiue iſanię argumēta ſunt. An ꝙ ſpūs vapoꝛib⁹ me/
lācholicis infici īdicio ſunt/atqꝫ cholericis vapoꝛib⁹ offuſi
motiqꝫ ꝑ coꝛpus. Hęc ſunt ꝓblemata q̄ ex diuino Hippo/
crate ſūt collecta in eo libꝛo:quē de inſomnijs īſcripſit:quę
oīa intelligi debēt/ſi frequētauerint:vel ſi aliud foꝛtius ad/
uerſans nō ſucceſſerit:nā vt Ari[les] dixit:ſępe adſunt pluuię
ſigna:qbus nō ſemꝑ pluuia euenit. Nā aliud foꝛtius aduer
ſans foꝛtaſſe obiter occurrit:mutās ſigna ad oppoſitū.
ℭ Cur q videt ſe in latrina vel fetido loco/malis humoꝛib⁹ 24ᵐ
eſt repletus. An ꝙ fetoꝛ hic a putredine exoꝛitur humoꝛū:
qui in eius coꝛpoꝛe ſunt.
ℭ Cur ſi ſomnians ſentiat ſe grauari,vt ꝑꝫ cū ſentit incubū: 25ᵐ

Ayuntamiento de Madrid

ęgrotet. An ꝙ hęc grauedo plenitudinẽ humoꝝ notat.

26m ¶ Cur per loca anguſta atqʒ per foramina ſi qs ſe ambulare conſpiciat/ ęgrotet. An ꝙ inſtrumẽta anhelitus graue pati ęgritudinẽ demonſtrat: quę ipſaʒ totam aeris quãtitateʒ attrahere vetat: quãta eſt ei neceſſaria. Alia complura ꝓblemata fieri poſſent: quę vt breues omittimus: ſuntqꝫ itelligẽda oia, vt dixit Ariſtoteles vt in pluribus/ atqꝫ corporibus nõ ꝑſeruatis. Quẽadmoduʒ eni phyſiognomus ex vno duntaxat ſigno: qđ in corpore notauit: non ꝑſagit animi affectum: ſed ex pluribus ideʒ conſignificantibus: ita coniector medicus atqꝫ phyſicus nõ debet ex vno ſomnio humoris alterationem vel morbũ coniectare, ſed ex cõſimilibus atqꝫ cõpluribus idem ꝑſagientibus, modo ſomnians non ꝑſeruet/ nec aliud aduerſans emergat. Hactenus de regulis interpretãdi naturalia ſomnia.

¶ De diuiſione animalium ſomnioruʒ/ ⁊ quę per ipſa liceat coniectari. Cap. XVIII.

Animalium ſomniorum alia ſunt quę ab affectibus naturę/ alia quę ab affectibus artis/ alia ab affectibus eoꝝ: quę nobis obiter occurrũt/ ꝓficiſcunt. Affectꝰ naturę ſunt: qui aīę inſunt fere a natura: qualia ſunt virtutũ incitamenta/ atqꝫ ſemina. Aliqui enim naſcunt natura fortes/ vel audaces/ vel timidi. Aliqui temperati/ vel intemperati/ vel inſenſati. Aliqui liberales/ vel prodigi/ vel auari. Aliqui ꝟo alijs atqꝫ alijs affectibꝰ ad alias atqʒ alias virtutes vitiaue idonei: affectus artis ſunt/ quatenus alio affectu afficit qui eſt piſcator: alio qui eſt mercator: alio q ſutor, alio qui barbitonſor: alio atqʒ alio: qui alia atqʒ alia arte eſt peritus. affectus ꝟo eoꝝ/ quę nobis obiter occurrunt: ſunt earũ rerũ: quas vel agere vel facere, vel iuenire, vel recordari cępimus, vel ꝓpoſuimus. ꝓpoſui/ vt mihi barbam tõderet barbitonſor, cõpluribus occupatus oblitus eram: at nocte videbam mihi barbam tõdi: cępi q̃rere librũ: quẽ non inueni: nec cui conceſſeraʒ vigilãdo recordari poteram multitudine ſenſiliũ: quę memoriã auertebat. noctu ꝟo eiꝰ cui librũ conceſſeram, recordatus eram: qua rõne libruʒ recuperaui. Simili mõ ⁊ de alijs infinitis: vel quę agere, vel facere, vel iuenire, vel recenſere in vigilia cępimus: quę tñ exequi occurſu maiorum quę ſenſus noſtros ꝑmerent: nullatenus poteramus. Hęc itaqꝫ ſomnia affectuũ ſunt eoꝝ q̃ in nobis erant ꝑtermiſſa. ¶ Patet igit quę per hęc ſomnia liceat coniectari. Naʒ per ſomnia quę ab affectibꝰ ꝓficiſcũtur naturę/ nos affectus virtutũ pręſagimus. Veruʒ non ex vno ſomnio: quẽadmodum nec ex vno naturę ſigno vultiſpex: qui gręce dicit phyſiognomos: de animi affectu cõiectat: qui igit vult per ſomnia affectũ alicuius ꝑſagire: oportet colligere cõplura ſomnia: aut petere ab eo: cuius affectũ coniectare intẽdit: qualia plerũqꝫ ſint eius ſomnia: quę ſi ꝓ maiore parte iuenerit ad liberalitatẽ ſpectantia: poterit euʒ natura eẽ liberaleʒ diiudicare. nam veluti vna hirũdo ver non facit: nec vnum actũ fęliceʒ: ita nec vnuʒ ſomnium ꝑſagit animi affectũ. ſed vel plura eũdem portendẽtia. Per ſomnia ꝟo quę ab affectu artis exoriunt: artes eoꝝ coniectamus: quoꝝ ſomnia ſunt: ſed nec ꝑ vnuʒ ſomniũ. Nõ eniʒ ꝙ quis ſemel de piſcibꝰ capiẽdis aliqd ſomniauerit/ eũ eſſe piſcatorem eſt cẽſenduʒ. nec ſi qs tẽdere alteri barbã ſomniauerit ſemel, eum eẽ barbitõſorem aſſeremus: ſed eius cuius iudiciũ de arte quęrimus oportet cõplura ſomnia colligere: aut ab eo petere q̃lia eius ſint ſomnia plerũqꝫ. quę ſi ad idẽ oīa vel pro maiore parte erũt: de arte cõiector facile cõiectabit. At ꝟo per ſomnia eoꝝ: quę nobis obiter occurrũt/ eos affectus iudicamus: quibus pręcedẽti die ꝑmebamur. Hęc ſomnia ſunt potius memorię eoꝝ: quę vel agere vel facere, vel inuenire, vel recordari pridem cępimus: quare ex vno ſomnio coniector de ſomniãte: vel ſomniãs de ſe ſuiqꝫ affectu obiter emerſo facile poterit coniectare. De ijs nihil ad ꝓhos: quippe cuʒ oībus conſtent. Colligẽdę igit ſunt regulę: quibus ⁊ ſomnia affectuũ naturę: ⁊ ſomnia affectuum artis interꝑtentur. Hęc enim ſunt ꝓhis digna.

¶ De affectibꝰ naturę ⁊ eoꝝ materijs ſubiectis. Cap. XIX.

Vt diximus naturę affectus virtutes vel vitia ſunt nãles: qbꝰ ſumus ad virtutes vel vitia ꝓpenſi. Sũt auteʒ hi numero. 12. nam circa timores vel fiducias: ſunt mediocritas qdeʒ fortitudo: exceſſus audacia: defectus ꝟo timor. Circa voluptates atqꝫ dolores ſũt/ mediocritas quidẽ temperantia: exceſſus intẽperantia: defectus ꝟo inſenſibilitas: ſiue inſenſatio. Circa dandas capiendaſqꝫ pecunias: mediocritas qdem eſt liberalitas: exceſſus prodigalitas: defectus ꝟo auaritia. Sũt etiã ⁊ alię circa pecunias affectus: ⁊ mediocritas eſt magnificentia. Magnificus eniʒ differt a liberali: naʒ hic circa magna: ille circa pua verſat. exceſſus eſt vẽtoſitas. defectus ꝟo modicitas. Circa honores ⁊ inhonorationes/ mediocritas eſt magnanimitas. exceſſus inflatio. defectus autem puſillanimitas. Circa iras mediocritas eſt mãſuetudo. exceſſus iracũdia. defectus ꝟo ſegnities. Circa verũ mediocritas eſt veracitas. exceſſus arrogantia: defectus diſſimulatio. Circa iocũdum: qđ in loco conſiſtit: mediocritas eſt comitas vel vrbanitas: exceſſus ſcurrilitas: defectus ruſticitas. Circa iocundum in vita mediocritas eſt amicitia: exceſſus eſt laſciuitas/ vel placentia/ aut adulatio: defectus inhumanitas. Circa affectꝰ modeſtię/ mediocritas eſt verecũdia. exceſſus: quo qs nulla in re verecũdatur eſt impudẽtia. defectus ꝟo quo quis in omni re verecũdatur/ eſt pauitas. Circa inuidias atqʒ maliuolẽtias/ mediocritas eſt indignatio. exceſſus quo quis de oībus dolet: eſt inuidia. defectus ꝟo maliuolentia. iuſtitia ꝟo oīum eſt eoꝝ: quę in nobis vel actionuʒ/ vel adminiſtrationũ ſũt: mediocritas. Hęc ſunt affectus/ atqʒ eoꝝ ſubiectę materię: quos capitulatim recenſimus: nã diffuſe Ariſtoteles in his libris expoſuit: qui ęthicorum ſunt. 12. virtutes hic deſcribunt.

¶ De regulis interpretandi ſomnia quę indicant affectꝰ naturę. Cap. XX.

Facile ex ijs põt coniector ſomnia quę ab affectu ꝓficiſcũtur: interꝑtari/ ⁊ ex illis affectuʒ deducere. Nam ſi ſomnia circa timores vel fiducias ſunt: ſi ad mediocritatẽ atinent: fortis indiciũ ſunt. ſi ad defectũ: timidi. ſi ad exceſſuʒ: audacis. Narrauit mihi amicus vidiſſe in ſomnijs quẽdam ſibi hoſtẽ: qui eũ armis acerrime iuadebat: ac ipſe reuoluto clamide in brachio videbat hoſtem iuadere/ ita vt arma ex manu arriperat: experrectus q̃ſiuit a me interꝑtationeʒ: cui facile reſpondi/ hoc nihil/ niſi animi affectum/ quę fortitudo eſt: ꝑſagire. Teneo igit te virũ fortem: ⁊ qdem ita erat. Si ꝟo ſomnia verſent circa voluptates ⁊ dolores: ſi ad mediũ tendunt: tẽperantiaʒ ꝑſagiunt. Sin aũt ad extrema: extremos affectus nũtiãt. Eſt alius amicus noſter: qui vidit in ſomnijs ſibi delatã eẽ pulchraʒ mulierem a parentibꝰ metu hoſtiuʒ ab eo cuſtodiendã: quã cuʒ vidiſſet poſt pauca fuiſſe eius amore captã: nõ modo amorẽ repudiauit: ſed eaʒ acerrime reprobauit. Experrectus quoqʒ mihi ſomniuʒ narrauit: cui facile ꝑdixi eius aīum caſtitate atqʒ tẽperantia eſſe nã affectum: nec aliud portẽdere: quod cõceſſit aſſerens ſe hoc idẽ agiſſe non ſemel in vigilia. At ſi ſomnia circa pecunias dãdas vel capiẽdas verſent. Si ad medium tẽdant: in aīo ſomniantis eẽ liberalitatẽ eſt cenſendum, ſi ad extrema/ eius aīum ad extrema verſari etiã: dux quidam narrabat mihi, oīa eius ſomnia/ qbus fere omni nocte ꝑmebatur. At ego colligendo oīa: diiudicaui illa ad lu-

crum

Ayuntamiento de Madrid

crum/vel rapinas/vel furta tendere:ex quibꝰ facile de eius extrema auaritia/atqꝫ miſeria coniectabã:deqꝫ eius tyrrãnide:ſed cum a me toties queſiuiſſet:demũ excuſatione p̃miſſa:qua ſemꝑ cum pꝛincipibus vti debemus:dixi in eius animo eſſe ſũmam miſeriã atqꝫ auaritiã:nec aliud ſibi poꝛtendere ſomnia/niſi aium ſemper in tyrrãnicãdis ſubditis verſari.¶ Eſt igit̃ regula,vt materia colligatur:circa quam verſant̃ ſomnia:deinde ſi ad exceſſum:vel defectum vergerint:quibus collectis,quid in animo ſomniantiũ ſit facile coniectoꝛ depꝛehendet. Hãc regulam optimus naturę interpꝛes vno verbo attingit/cum dicit ſtudioſoꝝ ſomnia eẽ ſtudioſa/atqꝫ fęlicia:pꝛauoꝛũ vero pꝛaua/atqꝫ infęlicia. Hęc de ſomnioꝛum interpꝛętatione:quę ab animi affectibus naturalibus pꝛoficiſcuntur. Regula.

De regulis interp̃tandi ſomnia artificum. Cap.XXI.

Regulas interp̃tandi artificũ ſomnia facile coniectoꝛ inueniet:nam tractant fabꝛilia fabꝛi.Et nauita de ventis: de bobus tractat aratoꝛ.Opꝫ igit̃ ad materias artiũ aſpicere:videreqꝫ circa quã artium materiam ſomnia pleruqꝫ verſentur:ꝛ iuxta illam de arte pręſagire. Quidam venatoꝛ pleruqꝫ de canibus/deqꝫ lepoꝛibus/atqꝫ capꝛeis nũc capiendis/nunc fugiendis ſomniabat.At cũ q̃ſiuiſſet a me eoꝛum ſomnioꝝ coniectationem:pꝛędixi in eiꝰ animo venatoꝛiam eſſe facultatem:quoꝝ interp̃tationẽ admirabatur.Ego enim qui venationibus ſemper ſum emerſus/frequẽter in ſomnijs video me venationibꝰ implicatũ. Pꝛidem barbitõſoꝛ noſter dum mihi barbaꝫ tondebat/dixit ſe nocte pꝛoxima in ſomnijs tondendo barbam cuiuſdaꝫ villici/illi vulneraſſe maxillam:cui ſubdixi:dicens magiſter tu vigilans ꝛ doꝛmiẽs ſemper barbitonſoꝛ es. Vexat te barbitonſoꝛia facultas nõ modo in vigilia atqꝫ interdiu:ſed noctu atqꝫ in ſomno.ergo tua fringere arte. Recoꝛdoꝛ duꝫ patauij aderaꝫ noctu dieqꝫ ꝛ doꝛmiendo ꝛ vigilando ſemper in diſputationibus verſari:ꝛ multa p̃fecto in ſomno acuta atqꝫ docta argumenta inueni.Eram eni tunc ea diſputandi arte valde pꝛęſſus. Hęc pauca de regulis ſomnioꝛum artificum ſufficiant.

De regula diſcernendi ſomnia. Cap.XXII.

Hoc quod in coniectoꝛe arduũ eſt,ac Ariſtoteles reticuit: eſt diſcernere inter ſomnia nãlia/atqꝫ animalia. Vtraqꝫ enim animę nullam p̃bent admirationem/nãlia quidem:cuꝫ motu naturę agant̃. Animalia vero:cuꝫ deluſiones ſint quędam eoꝛum:circa quę anima fuit ſollicita atqꝫ in vigilia occupata:quare nulla hoꝛuꝫ animę admirationem tribuũt.hinc inter hęc differẽtias reperire admoduꝫ difficile eſt.Somnia quę vi moꝛboꝝ moꝛbidoꝛuqꝫ alterationum emergũt:facile diſcernunt̃. Nam/vt Hippocrates dixit/oĩa ſunt offuſa diſtoꝛta incõdita/atqꝫ terribilia.cũ ſpiritus qui imagines ferunt in moꝛbidis coꝛpoꝛibus: alterati atqꝫ male affecti ſint.mõ quales ſpiritus/vt Hippocrates inquit.Coꝛpus intrant:talia ſomnia reſultant:quare facile hęc annotãtur ſomnia. Pꝛęterea ſunt de rebꝰ atqꝫ ſubiectis materijs:q̃ nec affectui artis,nec naturę affectibꝰ ſubijciũtur:vt de ſtellis cęlitis motibus/quietibus/cęteriſqꝫ quę ſubiecta ſunt naturę.At ſomnia aĩalia verſantur circa materias vel virtutum,vel artis:quas ſuperius deſcripſimus. Hinc regula diſcernendi hoc pacto colligit̃:nã cũ ſomnia ſint cognitiones ſomniales:ꝛ cognitiones diſtinguãtur pęnes ſubiectas mãs:hinc materias reſpicere opoꝛtet: quę ſi ad affectus virtutum vel artis ſpectauerint:aĩalia erunt ſomnia.Si vero ad res naturales,vtpote ſtellas,cęlita/vapoꝛes/exhalationes,animalia/miſta/ſtirpes metalla/ꝛ hoꝛum motus ꝛ mutatiões:p̃culdubio ſana vel ęgra ſomnia erũt:

Illud tamẽ non eſt p̃termittendum eſſe ſomnia interdũ animalia ꝛ ęgrotatiua vel ſanatiua. Barbitonſoꝛ eniꝫ ꝛ ſi affectu artis de ſuis pertractet materijs:tamẽ circa illas ſi bene lucideqꝫ atqꝫ condite ſomniauerit:ſanatiua erũt ſomnia. Si autẽ obſcure incõdite atqꝫ diſtoꝛte:ęgrotatiua ſomnia eſſe non eſt ambigendũ. Quibus itaqꝫ ſomnia diſcerni poſſint:ex his perſpicuum eſt.Et de arte interpꝛętandi peripatheticoꝛum hactenus.

De his quę quidam pꝛęmittunt ad interpꝛetandum cęlica ſomnia. Cap.XXIII.

Quoniam nõnulli peripatheticoꝝ cęlica ſomnia concedunt:quę nobis mitti ab intelligẽtia agẽte dixerũt,vt Auerroes/Auicẽna/Algaçel atqꝫ Alpharabius: compluresqꝫ alij:quos ſuperius enarrauimus: ideo pꝛima regula de interp̃tandis cęlicis ſomnijs eoꝛũ eſt vt ſi vera ſint ſomnia:vel inſomnia ideſt falſa:annotet̃. Hoc aũt Auerroes ex his cognoſcere docuit/ex parte tẽpoꝛis vt ſint pꝛope diẽ vtpote celebꝛata pꝛo maioꝛe parte cibi cõcoctione. Nam tũ animę partes ipſę ſenſarię lucidius atqꝫ clariꝰ imagines condunt.Sũtqꝫ pꝛomptioꝛes ad ſuſcipienda ſomnia:quę ab intelligentia agẽte mittuntur,eo ꝙ motꝰ ſunt magis ſedati ex parte naturę:nã verioꝛuꝫ ſomnioꝛum ſunt: quoꝝ natura eſt melãcbolica:lꝫ Petrus aponẽſis eius verioꝛa eſſe ſomnia affirmet:cuius natura eſt ẽperata: nam q̃ ſicce fuerit naturę:lꝫ bene retineat:male recipit. Qui vero humidę:bene q̃dem recipit:ſed male detinet. At qui calidę naturę eſt:hic in actionibꝰ inſtabilis eſt:q̃ deniqꝫ frigidę:omni ex parte tardus atqꝫ piger eſt ad motus. Quare verioꝝ ſomnioꝝ is erit:cuius nã temperata eſt:qð mihi magis placet:naꝫ temperatioꝛis naturę oẽs operationes ſunt tẽperatioꝛes:ex parte vero ꝯſuetudinis in dicendo vel agẽdo:naꝫ is verioꝝ ſomnioꝛum eſt:qui tum verbis/cũ factis verioꝛ eſt. Mẽdacis eniꝫ aia ꝛ vigilando/ꝛ doꝛmiendo mẽdax ſemꝑ eſt.nam vſue pꝛauarũ cõſiderationũ ſomniatricẽ partem afficit/vt non bene rõnabili parti obediat. Dixit eni Ariˡᵉˢ quoꝝ loquax eſt natura/ꝛ melãcbolica multimodas viſiones vidẽt. Quippe cũ in multo ſemꝑ ſint motu.ex pte etiã cõſuetudinis in ſomniãdo:nam qui cõſueti ſunt vera p̃ ſomnia p̃ſentire/plerũqꝫ vera ſomniant.¶ Unde q̃dam coniectoꝛ circa ſomnia interp̃tanda vtebatur optima cautela: nũqꝫ eni ſomnia inter p̃tabatur:quin pꝛius a ſomniãte perquireret/ſi eius ſomnia vera plerũqꝫ euaderent:deinde de interp̃tatione differebat. Quare ex pte ꝯſuetudis ſomniandi magna pars ſomnioꝛum veroꝝ/vel falſoꝛuꝫ dignoſcit̃: etiã ꝛ ex pte animi eiꝰ q̃ exprectus eſt:veritas vel falſitas ſomnioꝝ ꝯiectat̃:naꝫ poſt vera ſomnia exprecti aia remanet admirata.Expgiſciturqꝫ doꝛmiens q̃ſi timidus. Nemo eni in veris ſomnijs verſat̃:q̃n excitatꝰ/q̃ſi a nã pulſus/attonitꝰ/admiratus atqꝫ timidus nõ derelinquat̃. Cuiꝰ cãꝫ Auerroes ait ex eo ꝙ ſibi intelligentia agens copulata fuit in ſomno:cui ſpiritale q̃daꝫ ſemẽ derelinq̃t:quo aia ipſa ſtupet. Vltimo ex pte tp̃is rerũ quę eueniũt:nã cęlica ſomnia non niſi de futuris:quę nobis/vel amicis/vel pꝛĩc/vel oꝛbi calamitoſa,vel p̃ſpera vẽtura ſunt/cẽvident̃. Aĩalia ſomnia de his q̃ p̃terierũt:per accñs vero de futuris:q̃tenus nos ex deliberatiõe p̃ſeqmur. Nãlia vero ex rebꝰ ſunt:quę mõ inſtãt:nihilqꝫ vel futuri vel pꝛęteriti pꝛęſentientia. Hęc de p̃miſſis ad interpꝛętanda cęlica ſomnia. Cautela ꝯiectoꝛis.

Quę mathematici de interpꝛętandis ſomnijs dicant. Cap.XXIIII.

Mathematici arbitrantes motus eoꝛũ oium quę ſub motu celi continent̃/a cęli motu depẽdere(qð Ariˡᵉˢ in 8° phyſicę auſcultationis aſſerit:cum dicat pꝛimũ

in omni genere eſſe cauſam oīum eoꝝ:quę ſunt in illo genere:qđ etiā in metaphyſicis retulit)tradiderūt ſomnia ⁊ nālia/⁊ aīalia/⁊ quę cęlica appellamus:oīa e motibꝰ ſtellarum ꝓficiſci.Unde ⁊ Ariˡᵉˢ bonus naturę interpres in his libris quos de generatione inſcripſit/dixit oēs formas:q̄ hic agūtur/contineri in terminis.i.ſtellis:quę termini dicunt̄:quatenus termini ſunt corporearū machinaruꝫ:cum ꝗppe nulla ſit in hoc ſublunari mūdo forma:quę alicui cęlice ſtellarum cōfigurationi nō ꝯcordauerit.Hermes optimus rerū celeſtium obſeruator dixit nō eſſe granum arenarū in mari/qđ non ꝓprium obtinet ſignū ſuſcitans ad eius incremētuꝫ.Ariˡᵉˢ etiā tradit motu ſolis per.12.cęli ſigna fieri generationes corruptiōeſq̄3.Ptholemęus nō minus peripatheticus q̄3 mathematicus in eo libro quē de cētū enuᵗⁱˢ ſcribit enuᵗᵒ.50.inq̄t.ne ꝑtermittas cētum ⁊ decēnouē ꝯiunctiōes. In his eni poſita eſt cognitio eoꝝ quę fiūt/⁊ gn̄atiōis ⁊ corruptionis:igit̄ omnia ſomnia ⁊ nālia ⁊ aīalia/⁊ cęlica a ſtellis mitti nemo mathematicoꝝ dubitauit vnq̄3.Uerum hęc diūa eſt/ꝙ nālia ⁊ animalia mediate mittūt:aīalia quidem mediantibꝰ affectibus.Nālia ꝟo mediantibꝰ motionibꝰ:q̄ fiunt in ſpiritibus:at cęlica penitus a cęlo ſunt.Stellę enim cū aerē:qui nos ambit/alterāt:aere illo etiā ſic alterato mediante alteratiōes poteſtate ſimiles motibꝰ earuꝫ in nobis efficiunt.¶ Has alteratiōes aīalia ⁊ aues in vigilia ſentiūt: vnde videmus aues ꝑſentire tēpeſtates/bruta etiā:e quibꝰ ſigna tēpoꝝ docuit colligere Theophraſtus.Hoīes ꝟo in vigilia raro.Cauſa autē eſt/ꝙ aīalia illa dum vigilāt ſemꝑ reſpectu hoīum dormire vident̄:cū ſemper ſenſus eoꝝ ⁊ familiares ⁊ peregrini a motionibꝰ atq̄3 profundis curis vacent.Quare cuꝫ aer ſic a ſtellis alteratus illa aīalia alteret: mox ille alterationē cuꝫ ad ſenſoria deferant̄:ſenſationē facile in internis ſenſorijs ꝓducūt/eoꝝ:quę ſtellę portendūt. Hinc gallus ꝑdicit dieꝫ:ꝙ ⁊ diei excubitor dicit̄.Hinc cornix ꝑdicit pluuiam.duꝫ ſupra lapidē mane groccitat. Hinc noctula volat ad domū eiꝰ/qui moriturus eſt horrēdo atq̄3 ferali carmine hubans.Illuc eni eaꝫ moueri dicūt augures: quo ſtellę alterationem mortiferā mittunt.pręſentit eni futuram hoīs iacturam:quatenus motus cęleſtes ſentit.Hinc deniq̄3 verum aīalium impetus emerſerunt:q̄bus varia ꝑſagia diuinatores annotarūt:vt Cicero narrat.At hoīeꝫ:cū ſemꝑ multitudine curarū atq̄3 alterationū maioꝝ ſenſiliuꝫ pręmantur/diuertātur q̄3:tales cęleſtes mutatiōes:quas ad nos vehit aer:vix in ſomno ꝑſentire poſſunt.Tuꝫ eniꝫ ſilētio noctis/vacātiaq̄3 ſenſuuꝫ/ſenſibiliores admoduꝫ reddūtur.Quare mutatiōes illę cū ad ſenſoria defluxerint externa:illa pulſanti a magis q̄3 ſint ſentiri apta: in ſomniatrice phātaſticos ſenſus efficiunt:qui ſomnia ſunt/earum reruꝫ: quas ſtellę efficiūt:pręſagitura.Hinc patet cur hęc fortuita ſint:nam ratione ad virtutes ſomniantium habita/ fortuita ſunt:cū hęc ſupra illas euenerint:atq̄3 ꝑter intētioneꝫ fidēq̄3 eorum:qui ſomniant.Rōne ꝟo habita ad mutationes cęlicas:quę omnia certo fine agunt:nec ſunt fortuita/nec temeraria.Minus fortuita ſunt rōne habita ad motores:q̄ ſtellas certis finibꝰ mouetur.Minime autē ad deuꝫ relata:qui oīum rerum ipſe finis:fortuita eē poterunt.Hinc ꝑſpicuuꝫ eſt ſomnia cęlica non eſſe interꝑtanda/niſi pręcognoſcātur ſtellę/⁊ figurę ſtellarū/⁊ motus/⁊ ſigna quę tenēt/⁊ ſitꝰ atq̄3 ea oīa:q̄bus ſtellę aliter atq̄3 aliter occurrentibꝰ alios atq̄3 alios ſenſus ſomniales ad nos mittūt.Hęc mathematici.

¶ Quō tres ſunt mundi/de quibus Anaxagoras dixit q̄dlibet eſſe in quolibet.

TRiplicem eſſe munduꝫ figurat antiq̄tas/ vtpote aīalem/ęlemētarium/⁊ cęlicum:quoꝝ in quolibet eſt q̄dlibet/vt dic̄ Anaxagoras.Cęli:us mūdus eſt vniuerſum ex cęlis ⁊ ęlementis cōſtitutus/in quo ſunt quatuor ęlemēta/⁊ miſta/ ⁊ qđ ſupra omnia ęlemēta/⁊ animalia fertur:ſunt.12.ſigna: quinque ſtellę:q̄ planetę dicūtur:duo quoq̄3 lumina.Mūdus ꝟo animalis homo eſt:quem microcoſmon appellant. In hoc.12.ſunt ſigna.Caput quidem eius aries eſt.Collum ⁊ ceruix taurus.Brachia ⁊ humeri gemini.Pectus cancer. Latera ⁊ ſtomachus leo.Uenter virgo.Renes ⁊ vertebrę libra.Pudēda ſcorpius.ſagittarius coxę.Genua capricornus.Aquarius crura.Pedes piſces.In h̄ ſūt ſtellę q̄nque. Lien q̄dem eius ſaturnus eſt.Iecur iuppiter.Pulmo ⁊ fel mars.Renes lumbiq̄3 atq̄3 teſtes venus.Lingua atq̄3 ſpiritus mercurius.duo lumina ſunt:cor ſol. Cerebrum luna. ęlemēta etiā in homine ſunt:naꝫ cholera ignis eſt.Sanguis aer.Melāncholia terra.Flegma eius eſt aq̄.Elementarius mundus lꝫ ex quatuor ęlemētis conſtet:tamē ęlementoruꝫ mūdus in quo hęc ambo ſemper ſunt poteſtate:aer nos cōtinens eſt.In aere eni virtutes ſunt cęli oēs:quatenus omni hora aliter atq̄3 aliter a cęlo alteratur.Recipit enim omni hora oīum ſignorum/⁊ ſtellarum ⁊ luminuꝫ virtutes.omni etiam hora has virtutes mutuans a cęlo:alijs atq̄3 alijs tribuit.Nō enim eſt hora:in qua aliquod animal non generetur:⁊ cui virtutes:quas a cęlo aer mutuatus eſt:non imittat. Eſt igitur verum vt Anaxagoras dixit horuꝫ quodlibet eē in quolibet.Q̄dlibet enim cęli eſt in aere/⁊ in homine.q̄dlibet quod eſt in aere eſt/in cęlo eſt:⁊ in homine. q̄dlibet qđ in homine eſt:⁊ in cęlo ⁊ aere ſemper inuenitur.Hoꝝ vnus mundus eſt:qui ſemper mutatiōes ⁊ virtutes mutuatur:cęlicus quidem.alius qui ab hoc mutuās ſemper/alteri ſemꝑ mutuatur motus ⁊ virtutes/aer.ſ.Alius qui nulli alteri motus virtuteſq̄3 mutuans:ſemper ab aere virtutes mutationeſq̄3 mutuatur/homo eſt.Quare dum naſcitur homo virtutes alterationeſq̄3 ab aere eas mutuatur:quas aer tunc a cęlo mutuabatur.Dum vigilat etiam:ſemper virtutes motuſq̄3 ab eodem aere mutuatur:quos aer tūc a cęlo mutuatur.Quare duꝫ dormit virtutes ac motus mutuatur homo ab aere:quos ⁊ aer tunc a cęlico mundo mutuatur.Sꝫ hoc intereſt:nam dum vigilat homo/motibus maioribꝰ occupatus/motus ac virtutes quas ab aere mutuatur:non ſentit:tū dormit.vero ſilentio noctis/vacātiaq̄3 maiorum:illas mutuationes ſentit.Hinc varia ſomnia emerſerunt:ꝙ ſtellę et lumina humana/ſignaq̄3 etiam aliter atq̄3 aliter a mundo ęlementario motus ⁊ virtutes mutuantia:varios ſenſus ad ſenſoria mittant:⁊ quibus ſomniatrix vis varia phantaſtica ſomnia conficiet.Hęc ſunt quę naturales Phī in mathematicorum ſubſidium retulerunt.

¶ Quot requiruntur vt mathematicus per cognitionē ſtellarum ſomnia interprętetur:⁊ quis ſit optimus ſomnioruꝫ coniector ſm̄ eos. Cap̄.XXV.

ANteq̄3 ſomnia doctus mathematicus interprętetur/ requiritur primo vt obſeruauerit adamuſſim eius qui ſomniat:genituram/ nam ex illa cognoſcet an in vita ſomniaturus ſit aliq̄3do:⁊ ſi ſomniaturus vtrum facta ſomnia an vera videbit. Hęc enim non niſi a genitura edocuerunt doctiſſimi mathematici. Secūdo requiritur animaduertat perfectiones earum ſtellaruꝫ: quę dederunt ſomnia.Nam ſi ſomnians ex genitura habet vt ſomniet.Tum ſomniabit/cuꝫ chronocratrices ſtellę/quę ſomnia dederunt:profectę erunt ad loca:quę in genitura ſomnifera appellamus.Or ſi e genitura habuerit quiſpiaꝫ/vt vera ſomniet:accedētibus chronocratricibus ſtellis ad loca ſomnifera:tunc vera ſomniabit.at ſi contra habet quod falſa:tunc quoq̄3 ⁊ falſa ſomniabit.Tertio obſeruare debꝫ curioſus mathematicus tempus ſomnij/vtpote quo mittitur dormienti:nam ad illud tempus thema conficiat/ſtellas conſtituat:

Quar aialia ad celicas alteratiōes.

Ayuntamiento de Madrid

las conſtituat:vt regulę ſupputationum/edocent.quibꝰ dili/
genter admodum obſeruatis:hęc tria mutuo conferat:nam
in his videbis/ſi vera ſunt/ſomnia/⁊ quę portēdere.An ſint
naturalia/an animalia nihilqꝫ pręſagitura.¶ Ex his patet:
quis ſit aptiſſimus ſomniorum coniector.Eſt enim ille:qui
optime ſomniantium geniturās/⁊ ſtellarum ſomnioruꝫ ef/
fectriciuꝫ ad loca cęli ſomnifera chronocrationes/⁊ qui ad
verum tempus ſomnij thema collegerit/vt ſupputantium
regulę tradunt.Nec hęc ſufficiunt:ſed eſt etiaꝫ qui optime
ſtellarum vires affectiōes nouerit/quoties ſolę vel cū alijs
miſtę reperiantur.Hic enim ſm mathematicos eſt exquiſi
tiſſimus ſomniorum coniector.Quę quidem nec ſufficere
dicunt mathematici/propterea addunt coniectorem eē qui
a ſtellis vim interpretandi habet.Aliqui enim ſunt quoruꝫ
animę a deo ſenſibus immerſas/vt vix nihil vltra ſenſilia
apprehendant.Aliqui contra ex ſtellarum conſtitutione a
deo animas habent eleuatas vt facile ſit eis omnia exem/
plaria allegoriçare.Alij mediocres animas habentes/arte
indigent/vt recte completeqꝫ interpretentur. Unde de his
mediocribus loquens Ptholemęus in eius libri initio:qui
eſt centuꝫ enuᵗᵒꝝ/ait pronuntiationis non fieri a ſcientia ſo/
la/nec a te ideſt impetu cęlico dūtaxat/ſed a te ⁊ a ſcientia:
nam ſoli numine afflati prędicunt particularia. Quare ex/
quiſitiſſimus ſomniorum coniector is erit qui a ſe/⁊ a ſcien
Cōtra interrogationes. tia coniectat.Hęc mathematici.¶ Ex ijs modo conſtat/ꝙ
vane atqꝫ ſuperſtitioſe quidam per quęſtiones/quas inter/
rogationes dicunt:reſpondent ad ſomnia.Sunt enim eiuſ/
modi quęſtiones coniecturę debiles:quę inuentę ſunt: vbi
defuerint partiles hominum geniturę.Taꝫ et ſi nonnulli ꝑ
has multa particularia prędicant:potius forſitan ab eoruꝫ
impetu:ꝙ ab arte/moti.

Quę geniturę vera ſomnia dant:quęue vel non dant:vel
falſa. Cap.XXVI.

ETſi de geniturìs loqui ſit h̄ ma/
thematicorum
inſtitutum:tamen quędā breuibus attingemus:
vt interpretandis ſomnijs non deficiamus.Ge/
niturę igitur ſomniorum veroꝝ ſunt ſm Ptho
lemęum:aut cum mercurius ingenitura in altera domoruꝫ
ſaturni conſtitutus ac potens fuerit.Aut cum duo ſuperio/
res fuerint in ipā genitura in ſtatu medio:vtpote i cęli imo:
qđ cardo quartus eſt.atqꝫ ſtatiarij ſecūda in ſtatiōe veſper
tini.Aut cum duo inferiores etiam fuerint mediocris ſtatꝰ/
vtpote in diurnis geniturìs occidui vel veſꝑtini/in noctur/
nis vero orientales vel matutini.Stellę eniꝫ in geniturìs h̄
pacto conſtitutę/intellectum nato coniecturatiuum reddūt/
atqꝫ vera ſomniantem/⁊ de ſomnijs vera coniectanteꝫ.Iu/
niores mathematici ſcribunt in genitura nonuꝫ hoſpitium
eſſe ſomniorum/ꝑpterea aſſerunt vera ſomnia dare ſi ipm
hoſpitium aliquod mercurij bene ſe habentis ſignum be/
ne affectū/tenuerit.Uel ſi luna in eo fuerit reperta atqꝫ be/
ne collocata.aut ſi dominus.9.hoſpitij cui mercurio vel lu/
na bene configuratus fuerit.Or ſi nullū horꝝ erit:vel nō ſo/
mniabit natꝰ/vel ſemꝑ falſo.Hęc de geniturìs ſomniferis.

De chronocrationibus ſomniferis. Cap.XXVII.

CHronocrationes ſomnifere ſunt
anni in quibus
luna peruenit ad eas ſtellas:quę ſomnium de/
derunt:vel ad illud ſignum quod in ipſo nono
hoſpitio collocatur.Hoc autem ſcitur per tabu
las aſcenſionum rectarum/vel obliquarum/vel miſtarum/
dando gradui cuilibet aſcenſionum annum vel menſeꝫ.Do
cuit enim Ptholemęus ea quę ſunt animi/a luna eſſe chro/
nocranda.vnde chronocratrices ſtellę ſunt illę/ad quas cū
peruenerit luna ſomnia erunt.Loca etiam chronocratritia
ſunt ille gradus:qui fuit in cuſpite none domꝰ/atqꝫ illi quos
tenent chronocratores.Hęc pauca de ſomniferis chrono/
crationibus.

De regulis interpretandi. Cap.XXVIII.

CUm igitur per geniturã cognitū ſit
natum vera ſomnia eē vi/
ſurum:⁊ iam chronocrationes adſunt/ideſt iam
natus peruenit ad annos ſomniferos:quibꝰ ve/
ra ſomnia ex cęli ſtatu promittebantur:diligēs
coniector ad verum tempus ſomnij thema ſtellarum eri/
gat iuxta ſupputandi regulas traditam.Deinceps ſtellaꝫ ꝙ̄
ſomnium dedit diligenter colligat.Hęc auteꝫ eſt:quę nonū
hoſpitiuꝫ in themate tenet ab horoſcopo.at vbi in nono ab
horoſcopo loco nulla ſtella fuerit:quę in decimo eſt:ipſa eſt
ſomnij datrix.Or ſi nec in decimo nulla fuerit:illa ē:quę te/
net horoſcopum:quem ſi nulla tenuerit:quę tenet ſeptimuꝫ
locum:ipſa eſt queꝫ ſi adhuc nulla habet:quę tenet quartū
ipſa eſt.at ſi nec hunc aliqua tenuerit:ſomnium vanum eſt/
vel falſum:vel nihil ſomniauit:vel eius nō meminit.Inuē/
ta ſtella hunc in modum quę ſomnium pręhet:aſpice illā:
quę ſi fuerit ſaturnus:vidit reꝫ terribilē.at tunc quęre cuiꝰ
loci.12.in themate collocatorum ſit dña:nam terribile qđ
vidit ad eaꝫ attinebit domum:cuius ſaturnus ipſe eſt dñs.
Verbi cauſa:vbi ſaturnus ſit dñs ſit loci.12.ab horoſcopo:qđ
vidit:fuit inimicus:vel aliquod eorū:quę ad eum locū ſpe/
ctant:eodeꝫ pacto de cęteris domicilijs enūtiato.vbi vero ſo/
mnioruꝫ dñatrix ſtella fuerit iuppiter:tunc ſomniū fuit iu/
cunduꝫ/placiduꝫ/vtpote cuꝫ regibus vel magiſtratibꝰ ⁊ cę/
teris id genꝰ.At ſi mars:qđ vidit:eſt de ijs quę tenet mars.
Et in cęteris ſtellis ſemꝑ ideꝫ facito.nam id qđ vidit ſem/
per eſt eorū:quę ſtella tenet.Potes etiā reſpicere ad domi/
ciliuꝫ:cuius ſtella eſt dña:nā ēt viſuꝫ ad eū attinebit locuꝫ.
Obſeruādum eſt etiā ſignū qđ ſomniatrix ſtella tenet.vbi
nāqꝫ ſit fęmininuꝫ:vidit in ſomnijs ſublimeꝫ locum/aut ru
pem eleuataꝫ/aut vidit ſe ex ſublimi demitti/aut ſui eleua/
tioneꝫ/aut ventū procelloſuꝫ.At ſi ſtella ſomniatrix ſit ma/
lefica/ſiquidem in terraceo ipſo ſigno ſit collocata: vidit ſe
quaſi delapidatū/aut obſeſſuꝫ/aut in foueā demiſſuꝫ/aut in
locum tenebroſum anguſtioſumqꝫ deductū:cuius ꝗ̄rit exi/
tum:aut aliquid tale.Sinautē ſtella tenet igneum ſignū:ſe
vidit appenſuꝫ vel ſuſpenſuꝫ/aut cōbuſtioneꝫ alicuius/ aut
flāmam/aut ignē/aut caligineꝫ.at ſi aqueuꝫ tenuerit ſe ſub/
mergi videbit/aut diluuiuꝫ/aut pluuias/aut fluuiū/aut ma
re/aut periclitationē/aut aliqđ id genus.de ſomni ſpecie ſic
pręſagito/de ſomnij veritate vel falſitate/hoc eſt ſi timoro/
ſum quod vidiſti/vel iucundum/eueniet.Sic quęrito:vt ꝗ̄/
ras ſomniatricem ſtellam/⁊ dñm horoſcopi/quonam mō
inter ſe ⁊ ad cęteras ſtellas ſe habuerint:vbi nāqꝫ ſomnia/
trix ipſa ſtella ⁊ dominus horoſcopi configurātur vel con/
iunguntur:vel alter eorum ſaltem cum venefica cōmiſtum
ſit:damnum quod ſomnium demōſtrabat:non expectatur.
at ſi eorum alter cum malefica cōmiſtus fuerit:tunc dānuꝫ
prouiſum eueniet:eritqꝫ eorum:quę ſpectant ad eaꝫ domū:
cuius dominus eſt planeta qui eſt coniunctus vel coniun/
ctionem petit.Uerbi cauſa vbi ſtella petens coniunctionē/
domina ſit ſecundi ab horoſcopi loci, prouiſum damnum
erit in facultatibus.Si ſeptimi loci domina ſit:damnū erit
in mulieribus vxoreqꝫ.at ſi quinti loci domina ſit: damnuꝫ
erit in filijs:⁊ de cęteris domibus eadeꝫ ratione.Eodeꝫ mō
ſi prouiſum fuit vtile atqꝫ iucundum:aſpice vt proprius ſi
dñatrix ſtella ⁊ horoſcocrator ꝯiūgant:nā vbi nō ꝯiugūt/
vł nec bñficę alter ꝯfigurabit/illđ iucūdū nihil erit:vbi vero
alter bñficę ꝯfigurabit/vł ꝯiuget:iucūdū illđ aliqđ eorum
erit:qđ ad eiꝰ domiciliū attinet/cuiꝰ ſtella ꝯiūctiōem potens
hoſpitatrix ſit.h̄ igit̃ pacto ꝯiector ſomnioꝝ ſꝫ mathema/

ticos ſomnia interꝑtatur. Multa alia q̃ mathematici ſcribũt de iterꝑtatiõe/ꝑtermiſi:q̃ cũ ſit ſupra nālē ꝯſideratõez bona fronte reticui. Juniores.n.diligenter admodũ de his ſcripſerũt. Hęc.n.pauca diximꝰ/vt exẽpla ſint ys:q̃ diſcũt.

De vera determinatione. Cap.vltimum.

Omnia ẽm ſacros viros/aut ſũt naturalia/aut animalia/aut dęmonica/aut diuina/aut ſimul dęmonica ꝛ aīalia.demuz alia quę pariter aīalia ꝛ diuina ſunt hoc eſt:quę cogitatione ſimul ꝛ reuelatione cõmixta ſũt:vt ſuperiore libro diximus:quę nālia ſunt:quatenus ad artez medicinalem faciunt/vana nõ ſunt:quę vͦo ab affectu:quatenus per ipſa indicanṫ naturales mores:nec vana ſũt:ꝛ de his phyſicus diſſerit. Diuina ſunt dei reuelationez:quorum ſanctiſſimi viri interꝑtationem vident. dęmonica cum ſint luſionem:oīno vana ꝛ friuola eſſe tenemus. Vñ Thomas Tho.2ª 2ͤ.q.95. art.6. noſter inq̄t. Siq̄s ſomnyꝭ vtatur ad futura ꝑcognoſcẽduz/ vt ex reuelatione ꝓficiſcũtur diuina/vel naturali cauſa ſiue familiari/ſiue peregrina:interꝑtandi facultas non erit ꝓhibita. At ſi eiuſmodi artificioſa diuiatio ex dęmonicis exoriatur luſionibus:cũ quibus:pacta habeanṫ expꝛſſa:vtpote ſi ad hęc inuocẽtur:cum hęc diuinatio ſeſe diffundat:ad id: ad quod nequaq̄ꝫ extendi debet. Vana eſt atq̄ꝫ ſuperſtitioſa/ꝛ iure prohibita. Juxta quã rationem legiṫ in eo libͦ quẽ Deutero. cap.18. Deuteronomion inſcripſit Moſes:non inueniatur in te:q̄ obſeruet ſomnia. Et de diuinatione artificioſa hactenus.

Eiuſdem Liber Quintus/qui eſt de prophetia.

De ꝓphetię/ꝓphetęq̄ꝫ deſcriptione. Cap.I.

Propheta apȏ diuerſos diuerſis rationibus iterꝑtatur. Nõnulli ꝓphetã dicũt quaſi procul vidẽtez/ꝓſpicientẽq̄ꝫ:vt etiaz apud ſacros viros legitur. Philoſophi/vt Cicero ꝛ Alexander ꝓphetas nonnũq̄ꝫ vates:quatenus vi mentis excellunt:appellarũt. Gręci prophetas q̄ſi phanoruz antiſtites/oraculorũq̄z interꝑtes ἀπὸ τοῦ προφαίνειν/qȏ oſtendere eſt:ꝓphetas appellant. Hinc hypophetę vaticinandi miniſtri:quibus.ſ.ꝓphetę imperabãt/dicebantur:ꝛ phanatici inſani dicunṫ ꝙ ſacerdotes cũ reſpõſa dabant:furore pleni inſanire videbanṫ. Apud nõnullas gentes ſapientiores eoruz prophetę dicebanṫ:vt apud egyptios:veluti apud gallos druydes/apud gręcos ꝑhi/apud indos gymnoſophiſtę/ꝛ apud alios aliter. Nos vͦo ꝓphetã/quem ꝛ numine afflatuz dicimus:eum eẽ ſumamus:cuiꝰ ſũt tres partes.vz.futuroꝝ contingentium cognitio:eoꝝ prędictio:atq̄z miraculoꝝ oſtenſio. vnde is ꝓpheta eſt:qui futura cognoſcit:ꝛ cognita ꝑdicit:ꝛ ꝑdicta miraculis cõfirmat/atq̄z ꝓbat. A propheta prophetia deſcendit:quę proprie/vt Caſſiodorus inquit:eſt diuina pręſagatio euentuum rerum/immobili veritate firmata. De hac (cum etiam ꝑhi diſputent) quędam colligere inſtituimus/potiſſimum aduerſus peripatheticos:qui prophetiam ad naturales cauſas reduxerunt:non tamen a me expectes omnia:quę ſacri viri/vel ꝑhi de prophetia ſcripſerunt. Nam hoc noſtrum inſtitutum breue eſt.

Tria ad prophetiam attinere per ordinem/rerum euentuum cognitionem:cognitorum prędictionem:ꝑdictoruz ꝑ miracula quę facit/confirmationem. Cap.II.

Cum propheta tã ẽm gentes/q̃ ẽm ꝑhos/ꝛ ſacros viros eo ſit dictus/quod procul cognoſcat:ea quę remota ſunt ab hominum captu:iure ad ꝓphetię rationem cognitio primo attinere videtur.

At cum hęc futurorum cognitio:quę ſupra captum humanum eſt:nobis ſit neceſſaria atq̄z ad inſtitutum noſtrũ:quo bene viuamus:ꝛ poſt mortem ad beatitudinem perueniamus:iure pręnuntietur nobis neceſſe eſt:at cum hęc quę ꝑdicuntur:ſupra noſtrum ſint captum facultatẽq̄ꝫ intelligendi:nec humana ratione confirmari poſſint: quaz excellunt: rationi conſentaneum eſt/vt propheta:qui hęc dicit/pręnũtiatq̄ꝫ:miraculorum claritate/confirmet. Quare tres erunt prophetię ratiões.vz.cognitio:qua propheta futura cognoſcat. locutio:qua quę cognouit/prędicat atq̄ꝫ ꝓnuntiet.ꝛ miraculorum potentia:qua propheta ea quę prędixit: ratione confirmet:atq̄ꝫ probet.

Prophetam eſſe:cuius mens eleuatur ad diuina:ꝛ cuiꝰ eleuata deo diuiniſq̄ꝫ copulatur. Cap.III.

Cum dictum ſit prophetam eum eẽ: qui cognoſcit quę ſupra captuz noſtruz ſunt:ꝛ hęc non ſunt/niſi dei archana tectaq̄ꝫ:mentem prophetę eleuari neceſſe eſt:vt hęc diuina/tectaq̄ꝫ cognoſcat. At quia cognoſcens nunq̄ꝫ cognoſcit niſi aliqua ratione cognoſcibili vł ei per quod cognoſcit/copuletur:neceſſe eſt vt mens prophetę cum eleuata fuerit/aliqua ratione diuinę menti copuletur. Hęc ſacri etiam tradunt aſſerentes propheticam mentem inſpiratione eleuari:reuelatione vͦo deo copulari:hoc nos appellamus more Platonis numinis afflationem:non poteſt igitur propheta hęc quę ſupra captuz noſtrum ſunt:prędicere niſi eleuetur eius mens:ꝛ eleuata numine affletur. Erunt igitur eleuatio mentis/eiuſdemq̄ꝫ afflatio pręuię,vt ita dixerim/affectiones ad cognoſcendum: quę ſupra captum noſtrum ſunt.

Prophetiam nec eſſe potẽtiam/nec habitũ/nec paſſionẽ/ſed ad paſſionez attinere potius. Cap.IIII.

Prophetia vt dictum eſt eoꝝ cognitio eſt:quę fidem cognitionẽq̄z noſtraz excellũt:quare potẽtia eſſe non põt naturalis:ſic eni hęc cognitio non eẽt noſtrũ ſupra captum. Habitus quoq̄ꝫ eſt quo q̄s agat cuz voluerit:vt Auerroes ait in commentaryꝭ libri de anima: ſed 3ͦ de aīa com.18. propheta non ſemper eum voluerit prophetia fingi poteſt: vt obſeruatio docet:ꝛ ſacri etiam probant: igitur nec habitus eſſe poterit. Sed cum tria ſint in anima, potẽtia, paſſio, ꝛ habitus, vt in ethicis ſcribit Ariſtoteles: ſi prophetia non eſt naturalis vis/nec habitus:relinquetur eẽ paſſionez/ ea ratione qua Ariſtoteles ipſum intelligere eſſe quoddam pati aſſeruit in libris de aīa. Naz quẽadmodum in nāli cognitione aīus ab intelligibili patiṫ:ita in ip̄a ꝓphetica viſione mens ꝓphetica pati videṫ ab ipſius dei numine:quo afflatur. Quẽadmoduz igitur aer raptiz lumine ſolis illuſtratur:nec ꝑmanenter habitualiterq̄z illuminaṫ:ita mens prophetica raptim numine afflatur, nec habitualiter, nec permanenter:ſed fluxibiliter (vt ita loquar) afflationem patitur. Quare prophetia potius paſſio/q̄ꝫ potentia vel habitus eſt cenſenda.

Ceſſante numinis afflatione prophetam non eſſe aduerſus Philoſophos. Cap.V.

Peripathetici prophetã eſſe a nā tradiderũt/vt poſteriꝰ diſſeremus:qȏ falſuz eẽ ꝓbabimus/cũ ꝓphetia ea ſit:quę ſupra captũ noſtrũ excellit quę cũ nõ ſit potẽtia nālis:nec habitus/ſed paſſio trãſitoria: iure ceſſante afflatione numinis qua actu deo copulaṫ:propheta nõ erit cenſendus:niſi habiliter/ea ratione qua lignũ ſemel accẽſuz/habilis inflãmationis relīq̄tur. Forſitan eni mens prophetica prima numinis afflatione ad ſecundam habilior redditur.

Ayuntamiento de Madrid

¶ Quorum eſt prophetia. Cap. VI.

PRophetia vt dictū eſt/cognitio eſt occultoꝝ/at occulta trifariam ſunt:quedã ſunt ſupra ſenſus ⁊ intellectum aliquoꝝ hoīum:nõ autẽ oīum:ꝗdam ſupra ſenſus ⁊ intellectū oīum hoīum:non ꝗdem ſua eoꝝ natura:ſed ībecillitate noſtra:ꝗdã vero ⁊ imbecillitate nr̃a: ⁊ eoꝝ nã ſunt ſupra noſtrū intellectū ⁊ ſenſus. Occulta aliquibus hoīb⁹ ſunt/vel que corde tenētur/vel que ꝓcul agūtur. Hec eñi nobis qui Sueſſe ſumus:occulta ſunt:que nūc Rome agunt̃:nõ autẽ hoībus oībus:ꝗa ijs qui Rome ſūt: occulta non hñtur. Occulta vero oībus hoībus/⁊ ſenſibus et intellectibus oīum ſunt diuina:que deo ⁊ intelligētijs competūt. Hec cū occulta ſint nobis ob noſtrã imbecillitatē: ſuis naturis ſunt intellectiõis idonea:at ea que tū nr̃a/tum eoꝝ natura cognitū noſtrū oēm excellunt:ſunt futura cõtingentia:quoꝝ (vt Ariles inꝗt) determinata non eſt veritas. Prophetia igit̃ cognitio eſt hoꝝ oīū:propheta eñi nõnūꝗ̃ que ꝓcul agunt̃:p̃dicit:vt de Helyſeo legit̃ in ſacris hyſtorijs:qui que ꝓcul diſcipulus fecerat:ꝓphetice nouit. Interdum diuinoꝝ que vltra oīum captū ſunt:p̃nuntiat:vt in ſacris hyſtorijs cõplures fuiſſe legit̃:qui diuinoꝝ archana p̃loquebant̃. Nõnūꝗ̃ ꝓpheta ea que futura fieri ꝯtingūt/p̃ſagit/p̃loquiturq̃:⁊ ab hac potiſſimū cognitione ꝓpheta dictus eſt. Vñ ⁊ Ptholemeus in cētū enu[tor] libro inꝗt ſoli numine afflati p̃dicunt ꝑticularia. Q̄d vero hec tria rerū genera noſcant ꝓphete:argumēto nobis eſt/ꝙ ꝓphete numine ſunt afflati. Quare eouſq̃ ꝓphetica viſio ſe extendet:quouſq̃ numen fundit̃ diuinū. Numen aūt ad hec tria ſe fundere/nemo dubitauit. Jure igit̃ ⁊ ꝓphetia circa h̃ tria verſabitur. Et ſi circa hec ꝓphetia verſet̃:ꝓpheta etiã ad p̃terita, ⁊ ad p̃ſentia, ⁊ ad futura iterdū ꝓſpiciet. Ad p̃terita ꝗdem ac p̃ſentia/quatenus nõ ſunt ſupra captū oīum hoīū. Ad futura vero:nam lʒ ſint ſupra noſtrū captū:ſupra numē īp̄m/quo propheta afflatus eſt:non ſunt.

¶ Prophetã non omnia cognoſcere que prophetice facultati ſunt poſſibilia. Cap. VII.

PRopheta eouſq̃ cognoſcit:quouſq̃ numine afflatur. at nullus põt omni numine/omniq̃ poteſtate numinis afflari:cū omne numē infinitū ſit:⁊ mens ꝓphetica finita:quare nõ oīa que ꝓphetica vis cognoſcere põt:ꝗlʒ ꝓpheta cog̊ſcit:ſʒ eouſq̃ ꝗ̃ numine afflat̃: ali⁹ ꝗdē mag̃ ꝗ̃ magis ipſo numīe afflat̃:ali⁹ min⁹:ꝗ̃ minus: nec ea ꝗ̃ cognoſcit:ſemꝑ cog̊ſcit:niſi dū numine ꝑticipare dr̃.

¶ Septem modis ꝓphetã numine ꝑticipare. Cap. VIII.

IN ſacris hyſtorijs/ſeptē modis ꝓphetã numine ꝑticipare legimus. aut attonitione/ꝗ̃ etiã extaſis dr̃:quaten⁹ mētis exceſſus eſt. aut viſione, que vel oculis:vl̃ ſenſib⁹ familiarib⁹/vel mente fit. aut ſomnijs. aut ſignis:vtpote nube vel aliquo id genus. aut voce e celo demiſſa. aut accepta parabula ab aīalib⁹/vel alijs rudib⁹. aut deniq̃ diuinitatis plenitudine:q̄d proprijſſime numine afflari dicit̃:propheta quoq̃ numinū afflatur.

¶ Alienationem mentis:qua aliquando preſagiendo ꝓpheta afficitur:non eſſe furorem. Cap. IX.

NVmine afflatur ꝓpheta (vt dcm̃ eſt) attonitione ⁊ viſiõe:ꝗ̃ fit familiaribus iterioribuſq̃ ſenſib⁹/⁊ mēte. Verū hoc bifariã fit. aut nihil ꝑ ꝑegrinos ſenſus ſentiendo. aut in ꝑte quedã ſentiēdo:ſed ſenſib⁹ aliquãtulum remiſſis. Primo ꝗdē mõ p̃ſagiendo alienatiõe ꝓpheta afficit̃:nõ quatenus nã eius inordinatione ⁊ indiſpõne alterat̃:ceu in furentib⁹ fit:ſed ꝗ̃tenus ſomno vel ꝯtēplatiõe vehemēti alienat̃:q̄d quidē cū nature ordine emergit. At ſi viſione interiore afflat̃/nõ omni ex ꝑte exteriorib⁹ ſenſib⁹ vacãtib⁹:p̃ſapit iterdū ꝓpheta:nõ affect⁹ alienatiõe. Quib⁹ pʒ ꝓpheticã alienatõeʒ ñ eē furorē:vt pl̃onici ⁊ ꝑipathetici ſcribūt:ſʒ poti⁹ ſenſuū extioꝝ vacãtiã/vl̃ iminēte ſomno/vl̃ maiori ꝯtēplatõe cogēte:atq̃ diſtrahēte:vt ſacri viri tradūt.

¶ Bifariam eſſe prophetã numinis afflatione:⁊ numinis participatione. Cap. X.

PRopheta nõ dicit̃ ꝓpheta/vt dcm̃ eſt/ niſi numine ꝑticipet. Põt autē bifariã numine ꝑticipare:afflatione/qua diſcipulus afflat̃ a doctore. (Hoc ſacri viri reuelare dicunt:latini/vt Cicero ⁊ Plato afflari) ⁊ participatiõe:vtpote per quendã inſtinctū:quē interdum ignare mētes hoīū patiunt̃. Hoc eñi diuino inſtinctu:mouet̃ interdū ꝓpheta ad p̃ſagiēdum/aut hoc pacto/vt nõ diſcernat/an ꝗ̃ cogitauerit, diuino inſtinctu attingat/an ꝓprijs ſpiritib⁹ amplectat̃. Aut mouet̃ diſcernens inter hec. Sed cum numine afflatus mouet̃:ꝗ̃ dicit cognoſcit ſe afflatione dicere quib⁹ ꝑſpicuū eſt inſtinctū:quo ꝓphete nõnūꝗ̃ p̃ſagiūt:non eſſe furorē/vt Cicero ⁊ Plato arbitrati ſunt:ſed diuinã quãdã affectionē e deo ipſo ꝓphete immediate imiſſaʒ:qua põt quedã p̃ſagire. 2° perſpicuū eſt non ſemꝑ ꝓphetã cog̊ſcē diſticte ꝗ̃ p̃dicit:qm̃ ꝗ̃ iſtictu diuio p̃dicit:non cog̊ſcit ſemꝑ/ſi ꝓprijs ſpiritib⁹/vl̃ diuino iſtictu cogitauit. Que aūt p̃ſagit afflatiõe numīs:ſemꝑ cog̊ſcit ea nõ ꝓprijs ſpiritibus:ſed ac ſi ꝑ diuinã numinis afflationē cogitaſſet.

¶ De poſitione Phõrum circa prophetã/prophetiãq̃ generatim. Cap. XI.

OMnes Peripathetici/oēs Platonici/oēs mathematici:qui nãlibus rõnib⁹ dūtaxat ſtuduerunt/prophetã eſſe nãlem arbitrati ſunt:nec intelligūt ipſū eē nãleʒ/q̄d ad eius eē nõ concurrat dei actio. Nulle eñi cauſe naturales agunt ſine vi actioneq̃ cauſe prime. Quare ꝑ ꝓphetam eē nãleʒ/intelligūt īp̄m non eē a deo imediate. quo fit vt nec ꝓphetia ſit niſi nãlis, veluti ⁊ artes ⁊ ſcientie ſunt nãles/quatenus principijs nãlib⁹ ꝯſtitute. Unde queãdmodum ex puris nãlib⁹ circūſcripta imediata actione dei, hõ põt ꝑuenire ad oīū eorum que p̃ſentia ſunt ſciam vel ſapientiã:ita ex puris nãlibus põt ꝑ cognitionē cãrū/⁊ ſignoꝝ peruenire ad futuroꝝ ꝯtingētiū notitiã:que ꝓphetia dicit̃. Hec Phĩ nãles generatim de ꝓpheta:atq̃ prophetia. Que vero ſpeciatim ⁊ ꝑ partes ſentiant:ſubſcribamus.

¶ Que Ariſtoteles de prophetia/prophetaq̃.

VT dicemus: ꝓpheta duplex eſt:iſtinctu ꝗdem:qui ſine ſcientia rerū futurarū futura p̃ſentit:⁊ ſcia:ꝗ ex ſciētia:qua futura cognoſcit, vel ꝑ cauſas, vel indicia:illa p̃loquit̃. Primã diſpõneʒ Ariles in lib° de diuinatione tribuit humori melãcholico/vel morbo. Nã melancholicorum natura eſt multiloquax: vt inter multa que loquitur/aliquid veri predicat. Fatui vero inſtar ſunt brutorum: que cum curis vacent: facilius celeſtes motus preſentiunt:⁊ in libro ꝓblematum particula 30ma. cap. 30. idē ſentit:⁊ in libro etiã de aīalibus idem. Scdam diſpõnē tribuit arti atq̃ inuentioni:ꝙ hõ effici poteſt prudens/⁊ ſapiens. Prudēs quideʒ ex humanis:que in vita obſeruauit actionib⁹. Sapiēs vero ex celeſtibus/ꝗ̃s inuenit cauſis. Hinc duplici facultate arteq̃ futura cognoſcit/p̃dicitq̃. Per inſtinctū dicunt peripathetici Caſſandre fuiſſe vaticinium: multarūq̃ mulierū, ⁊ viroꝝ/quoꝝ grece ⁊ romane hyſtorie meminerūt. Per prudentiã Solon Athenieēſibus multa p̃dixit:ceteri quoq̃ viri:qui humanos euentus obſeruarunt. At per ſapiētiã/multi ſunt:qui futura p̃nuntiarunt:vt

Thales olearũ vbertatem anteq̃ⷽ florere cępiſſent. Anaximãder phyſicus lacedemonÿs vrbis ruinã ꝑ terremotuꝫ. Pherecides quoqꝫ cũ vidiſſet aquã hauſtam de iugi puteo terremotus dixit inſtare. Anaxagoras ꝟo lapideꝫ e ſole caſurũ: ꝛ alÿ inumeri: quoꝝ alÿ inſtictu, alÿ prudentia, ſapiẽtia alÿ ꝓphetę habiti fuerunt. Hęc ſunt quę Ariſtoteles ſentit: cuius opinionem Themiſtius/ Alexander/ Ammonius/ ꝛ Simplicius ſectantur.

¶ Quę Plato de prophetis.

Plato etiã ideꝫ ſentiens aliter loquit̃, nam ꝓphetiã quę inſtinctu fit, aliquãdo tribuit furori: aliquãdo aię diſpoſitiõi: qua ipſa creata eſt. Prophetiaꝫ quę tribuit furori geminaꝫ facit/ quatenus duę ſunt furoris ſpẽs. Una q̃dem eſt ab humanis morbis. Altera ex alienatione diuina: qua extra ꝯſuetaꝫ vitę inſtõneꝫ q̃s rapit̃: cuius q̃tuor ꝑtes facit/ vaticinium/ myſteria/ poeticas/ venereum cupidineũq̃ⷽ influxũ. Harũ formarũ ꝑ̃ſides fecit Apollineꝫ/ Dionyſiũ/ Muſas/ venerẽ cuꝫ filio. Sic igit̃ Plato duplice ꝓphetiaꝫ aſſerit/ alterã impetuariã: quã inſtinctui, vel furori dedit. Alteram artificioſam: qua quis futura cognoſcit ſapientia: vel prudentia.

¶ Quę Auerroes de propheta/ prophetiaq̃ⷽ ipſa.

Auerroes ꝟo in his paraphraſibus: q̃s ſcribit de ſomno aſſerit ſomnia: diuinationẽ: viſionẽ: ꝛ ꝓphetiã nãles eẽ mor⁹: nec differre niſi ꝫ̃m magis ꝛ minus: quatenus ſomnium phãtaſtica apparitio eſt in ſimpl'r dormiente. Diuinatio ꝟo eſt cognitio occultoꝝ per illa ſimulachra ſomnioꝝ apparẽs. Prophetia eſt appꝛ̃henſio futuroꝝ per ſomnia ꝓprÿs imaginib⁹ apparẽtiũ. Uiſio deniq̃ⷽ eſt omne illud q̃ꝺ alicui in vigilia apparet ſenſibus peregrinis intrinſecus reuocatis. Hęc Auerroes.

¶ Quę mathematici ꝛ Auicẽna de prophetis.

Ut diximus ꝓphetiã duplicẽ eſſe teſtant̃ phi/ impetuariaꝫ/ ꝛ artificioſaꝫ. Impetuaria quidem ꝓphetia ea eſt: qua q̃s futura ꝑ̃ſentit nulla ꝑ̃cedẽte futurorũ cognitione: ſed ſolo ĩpetu vel inſtictu naturę. Artificioſa ꝟo eſt ſapiẽtia vel prudẽtia: q̃bus ſapientes vel prudẽtes futura ꝑ̃uident ex obſeruatione ꝑ̃teritoꝝ: ſicͭ dux, gubernator, ꝛ medicus ex obſeruatiõe futura ꝑ̃dicunt. Mathematici ex ſcia ſtellarũ. ¶ Eſt adhuc ꝓphetia tertia ꝫ̃m mathematicos: cuius ſunt tres ꝑtes: vt dictuꝫ eſt/ vtpote futura cognoſcere: ꝛ cognita ꝑ̃dicere: ꝛ ꝑ̃dicta miraculis ꝓbare. Hic eni qui ÿs trib⁹ partibus ꝯſtat: ſimpl'r ꝓpheta ẽ. Arbitrant̃ igit̃ mathematici oẽm ꝓphetiaꝫ quouis mõ ſit: ex ſtellis ꝓficiſci: quę ex ĩpetu exorit̃: ex ſtellis venire aſſerũt, quę ex arte/ ꝓ tanto ex ſtellis venit: ꝓ quãto ſtellę in generatiõe formas afficiũt humanas/ ea rõne: vt aię ad cognitionẽ veri aptę/ plus aſſequant̃/ q̃ⷽ qui ſupⁱmum ĩmoduꝫ ſe in ſcia exercuit/ vt dicit Ptholemę⁹. Albumaſar in eo libro quẽ de magnis cognitionib⁹ ſcripſit: aſſerit ꝯiunctionem ſaturni ꝛ iouis ꝓphetas efficere/ quoties vel in capite arietis accidit ſingulis octicẽtenis annis: vel cũ mutat̃ in triãgularitatem ſingulis ducẽtenis. Mouet̃ aũt argumento ꝙ nullus vnq̃ⷽ ꝓpheta fuit: quin eum ꝑ̃ceſſiſſe aliquã harũ ꝯiunctionẽ legerit. Ptholemęus in 3° apoteleſmatuꝫ inq̃t. Cum mercurius fęliciter affectus hoſpitator fuerit ei⁹ ſigni: q̃ꝺ ſol in genitura alicuius tenuerit: natus ille erit ꝓpheta. Almanſor mathematicus ait ꝓphetã eẽ in cuius genitura iuppiter venus ꝛ ſol in eodẽ ſigno fuerint ꝑ̃tiliter ꝯiuncti. Auicenna in. 10. ſuę metaphyſicę/ ꝛ in 6° nãlium mathematicorum ſectat̃ opinionẽ. Uult eni cũ ꝑ̃ceſſit iouis ꝛ ſaturni ꝯiunctio/ ꝛ genitura fuerit optime affecta: ita vt vi cęli ꝛ vi elntoꝛuꝫ ſit cõplexio tẽperata: ꝛ in regione tẽperata: quę ꝓphetaruꝫ eſt clima. Tũc qui naſcit̃ ꝓpheta eſt: mouebitq̃ⷽ vniuerſaꝫ naturã nutu/ naꝫ hoĩs huius aĩa põt dupl'r conſiderari vt hoĩs forma: ꝛ hoc pacto eius imaginationi nihil obedit niſi eius corpus. Alio mõ/ vt imago eius ĩtelligentię: q̃ ſphęrę iouię ꝑ̃eſt: ꝛ hac rõne ſibi obedit vniuerſa nã: q̃ motori illi⁹ ſphęrę obedit. Cũ eni hęc aĩa ſit illius imago/ mouere põt oẽ illud: q̃ꝺ aptũ eſt motori iouis obedire. Hic ꝓpheta itaq̃ⷽ ꝫ̃m Auicẽnã futura cognoſcit in particulari: ꝛ ea in particulari certe ꝑ̃dicit: ꝛ ꝑ̃dicta per virtuteꝫ motoris: cuius eſt imago: miraculis ꝓbat cõfirmatq̃ⷽ. Põt eniꝫ hac ratione inducere morbos, ſanare lãguores, mutare mõtes, cęteraqꝫ miracula facere, vt quę ꝑ̃dicit, cõfirmet. Oĩa tñ virtute eius motoris: cuius ipſa eſt imago: facere videt̃: nec tñ ignoretis veliꝫ medicos nõnullos ꝓphetaꝫ eẽ dicentes euꝫ: cuius cõpl'o eſt ęqualis ad pondus: nã hic in omni elnto dñabitur ꝛ ſuꝑ oẽ elementum commeare poterit: ꝛ eo pręcipue. ſi in climate naſcitur temperato.

¶ Rationes pro poſitione Auicẽnę.

Poſitionem hãc Auicẽna in. 9. ſuę metaphyſicę ꝑ̃ſuadet ꝙ ſi finis eſt nãlis: oĩa in finẽ erũt nãlia. Sꝫ hoĩuꝫ viuere/ ꝛ beneuiuere eſt nãle: igit̃ ꝛ media at vnũ medioꝝ eſt ꝓpheta. Mediante eni ꝓpheta leges q̃b⁹ viuimus ponunt̃/ ꝛ ꝯſeruant̃. Igit̃ ſi hoĩuꝫ regimẽ eſt nãle: ꝛ ꝓphetę: q̃b⁹ hominuꝫ regimẽ ſtabilit̃: erũt nãles. Hęc Auicẽna eãdẽ põneꝫ ꝯfirmãt q̃daꝫ/ ex eo ꝙ nõ eſt potẽtior forma nãlis quoties eſt cęleſti virtute dotata/ ip̃a aĩa humana ẽt cęleſti virtute affecta: ſed aliq̃ formę nãles cęleſti virtute dotatę ꝓñt mutare mãꝫ nõ mõ ꝓpriã/ ſed alienã vt virtutes lapidũ: nã forma hyacinti virtute cęleſti dotata ꝯſeruat ſanitatẽ cordis: ꝛ eius morbuꝫ expellit: ſmaragdus quoqꝫ liq̃facit oculos ſerpẽtis. Cęteri etiaꝫ q̃ⷽmulti: igit̃ aĩa humana cũ ſui nã ſit oĩ nãli forma excellẽtior: quãdo eſt cęleſti virtute dotata/ multo pollẽtior erit formis nãlib⁹. Poterit igitur oẽm mãm ſubiectã eius motori/ cui⁹ eſt imago: mutare. Pręterea pollentior eſt aĩa quę eſt iouis imago/ ea aĩa quę fortiter aliq̃d imaginat̃: ſed aĩa fortiter imaginans põt ꝓpriã/ ꝛ alienã mãꝫ mutare: vt facit aĩa ꝑ̃cantãtis fortiter imaginãs: quę ſanat morbos/ ꝛ ĩducit: vt Petrus apponenſis declarat multis obſeruationibus: igit̃ aĩa quę eſt iouis imago/ virtute eius: cuius eſt imago: multo plura agere poterit nutu. Hęc ſunt quę pro hac parte faciunt.

¶ Confutatio huius poſitionis.

Sed contra hãc põnem aſſurgamus/ ꝛ ꝑ̃ ex ꝑte cognitiõis: nam vt dicebamus ꝓpheta eſt: q̃ futura ꝯtingẽtia ineuitabili veritate cognoſcit/ ſecreta reuelat/ vt, hominũ volũtates/ q̃ archano ſũt recõditę. Ex h̃ argumẽtor. Nullus poterit certi⁹ cognoſcere futura/ q̃ⷽ cęlũ illa agat: ſed cęlũ nullũ futurũ ꝯtingẽs ineuitabil'r agit: vt Ptholemęus ait in ꝓhęmio libri apoteleſmatũ: inq̃t eniꝫ lꝫ ſtellę neceſſario ĩfluant: materię tamen ſubiectę neceſſario earũ ĩfluxũ nõ recipiũt. ꝓpterea inq̃t effect⁹ eẽ cõtingẽtes. Quare aĩa cuiuſuis hoĩs ẽt dotata cęli ṽtute: poterit futura ꝯtingentia certitudinaliter cognoſcere: quẽadmodũ nec cęlũ illa neceſſario efficit. 2° ex ꝑte miraculoꝝ. Nam ꝓpheta ſimpl'r ꝑfectus eſt/ qui ad ꝯfirmationeꝫ eius: q̃ꝺ dicit miracula facit, ꝛ primi ꝛ ſecundi/ ꝛ tertÿ gradus. Sunt enim miracula in triplici gradu ꝫ̃m ſacros: nam quędaꝫ ſunt miracula: ad quę nihil natura facere poterit/ ceu duo corpora eẽ ſimul: ſolem ſtare/ vel retrocedere: mare diuidi vt tranſeũtibus iter pręhebeat̃. Alia ſunt miracula: ad quę lꝫ natura aliquid facere poſſit: nõ tñ fiunt per modũ naturę. Naꝫ opus naturę eſt/ vt aĩal viuat/ videat/ ꝛ ambulet: ſed ꝙ poſt mor

Ayuntamiento de Madrid

tem viuat/poſt cęcitatem videat,poſt clauditiuz ambulet: operi naturę nō ſubeſt.Alia ſunt quę fiūt abſq̧ naturę p̄ncipijs.Lz eniz febris beneficio medici interduz curet̄:ſine principijs naturę non curari poteſt.At miraculuz eſt febres tolli ſine principijs naturę:q̄bus medicina vtitur.Propheta igitur,qui ea quę dicit/miraculis probat:interduz miracula ea fecit:ad quę nihil poteſt natura operari,vt duo corpora eſſe ſimul/ſolem ſtare/ꝛ mare eē diuiſum.Conſtat aūt ad hęc nec cęluz,nec naturā aliquid poſſe. Nōnunq̄ȝ miracula fecit/ſecundi ordinis/vt hoiem mortuuz reſuſcitari,cęcos videre ꝛ id genus.Ad quę nec cęlum nec natura poteſt aliq̄d operari.¶ Ex ijs argumentor:qui facit q̄dam ad quę nulla virtus cęli ſe extendit:non virtute cęli illa videt̄ facere.At ꝑpheta interdum pro eoꝝ quę dicit cōfirmatione:q̄dam fecit:ad quę nihil ſtellę poſſunt.Igit̄ nulla anima pōt nec ſua virtute/nec illius cuius eſt imago miracula facere.

Que Auicenna. ¶ Or ſi dicas/vt Auicēna aſſerit/aiaȝ miracula efficere prima ꝛ ſcōa/ꝛ tertia:non virtute ſtellę:cuius virtus eſt mutare materias:ſed motoris,qui miracula facit:hoc ſtatiȝ refellitur:naȝ motor,qui hȝ aliquod inſtrumētum ſibi ęquatuȝ: nihil poteſt agere ſine illo inſtrumēto.at ſtella eſt iſtrumētum motoris:igit̄ motor ſine ſtella nihil pōt.Inſuper aia:q̄ alicui corpori eſt ꝓpria/ꝛ forma/ꝛ motrix:aliud in corpꝰ vel aiam alterius corporis agere non pōt/niſi per eius corpus: cuiꝰ eſt ꝓpria forma.Si eni anima pręceptoris mutat animam diſcipuli:illaȝ mutare non poſſet niſi corpus p̄ceptoris mutet corpus diſcipuli/vtpote mediāte/voce/ꝛ verbis. Quare nihil poteſt intelligētia iouis niſi per actionē eiꝰ orbis:cuiꝰ eſt ꝓprius motor.Quare ſi ſtellę nō poſſunt in miracula:nec ſtellaruȝ motores in illa poterunt.Diligentiꝰ cōtra hāc poſitionem/ſcripſimus in libro de noſtrarū calamitatū cauſis:ꝛ in helionora:ꝛ dicemus in libro de triplici hominis ſtatu.

Alia poſitio Phorum:quę etiam ſ̄m mathematica fundamenta eſt.

ALij vo dicunt ꝑphetam vi ſtellarū ędi: ſed quomō non ſatis explicate habet̄.Ideo aſſerunt auctoritate Auerrois intellectuȝ agētem eſſe deum:ꝛ nobis trifariā copulabilem,vtpote natura/habitu/ꝛ affectione. Agēs intellectus copulat̄ nobis natura mediāte anima dianoetica:nam q̄ȝprimuȝ in embrione dianoetica anima eſt/tam primū eſt in homine agens intellectus:quo poſſumus abſtrahere intelligibilia de potentia ad actum. Copulatur etiam nobis habitu.vȝ.ſcientijs ꝛ virtutibus vtpote ꝑ adeptionem intellectus ſpeculatiui:nam poſtq̄ȝ in nobis eſt intellectus ſpeculatiuus perfectus:erit etiaȝ tunc nobis copulatus agens:quo ſpeculemur eſſentialiter:ꝛ non amplius ꝑ abſtractionem/ſed intelligemus per eſſentiam dei:qua ipſe intelligit.Virtutibus vo:quoniaȝ cum in nobis erit heroica virtus perfecta:qua ſenſarius appetitus plene rōni obedit:tunc deus ipſe qui eſt agēs intellectus:copulatur nobis vt forma agens:per cuius eſſentiam tunc homo omnia volūtate recta agit:rōne regulata ꝛvirtute viuit.Veruȝ ꝑ hos modos nos quibus copulatur intellectus diuinus:nec facimus miracula:nec futura cognoſcimus.Nam per primuȝ moduȝ:quo nobis nāliter copulatur/per eius eſſentiā poſſumus in nobis mediantibus ſenſibus intellectiones efficere reruȝ ſenſibilium.Per 2m quo ipſe copulatur vt forma: per eius eſſentiā intelligimus,ꝛ recta ratione volumus. At tertio nobis copulatur affectione:nam cum pręfuit coniunctio iouis ꝛ ſaturni maxima vel media:vt dictum eſt:ꝛ fuerit mercurius eo modo affectus,vt diximus:ꝛ vel iuppiter ꝛ venus ꝛ ſol partiliter iuncti in genitura:tūc anima nati afficitur ea affectione:qua deus:qui eſt agens intellectus/ſibi vt forma vnitur:quo mediante ꝛ per eius eſſentiam futura cognoſcit:ꝛ omnia miracula:quę deꝰ poteſt:ipſe poterit:vn̄ homo hoc pacto per formā hominis eſt homo:per deum: qui ſibi vnitur:eſt ꝑpheta/heroaſq̧ ſūmus.Quare quēadmodum per formaȝ hominis agit ꝛ cognoſcit:quę hominis ſunt:ita per eſſentiaȝ dei:quę ſibi vnita eſt:agit ꝛ cognoſcit/ quę dei ſunt.In hūc modū ꝑphetam eſſe nālē hi tradūt.

Confutatio poſitionis.

SEd poſitio hęc eſt mera fictio.Nā hęc affectio quā ſtellę dant:vel eſt affectio naturalis:vel ſupra naturaȝ.Supra nām quidem non eſt:q̄m cauſę illius mere naturales fuerūt.At ſi ſit naturalis:ad ſupernāle non diſponit:ſed cū deus nobis non niſi ſupernāliter vniatur:iure per illam affectionē nūq̄ȝ vnietur nobis.Pręterea nulla diſpoſitio nāliter finita:poteſt diſponere ad vnioneȝ: qua aliquid nobis infinituȝ nāliter vniatur:ſed deus eſt ens infinitū.Et illa affectio eſt nāliter finita:igit̄ illa cęlica affectio nūq̄ȝ abſq̧ miraculo poteſt eē ſufficiens mediū:quo nobis infinituȝ illud vniatur.Inſuper materia cum illa cęlica diſpōne non eſt nobilior ipſa anima:vt nemo dubitat.Sȝ aia ſola non eſt ſufficiens mediuȝ:quo ens infinitum nobis vniatur:igitur nec mā cum illa affectione/poterit eſſe ad talem vnioneȝ ſufficiens mediuȝ.¶ Quibus facile reſponderi poteſt ad rationes Auicēnę.Supponit eniȝ falſuȝ in prima ratione:non eni finis prophetę eſt naturalis:loquor de vltimo fine:nam vltimus finis eſt beatitudo:ad quā nō naturaliter peruenimus. Solo rōnū Auicenne. ¶ Ad 2am dico ꝙ anima humana eſt excellentior omni forma miſti:non tamen oportet vt poſſit omnia agere:quę omne miſtum agit.Non eniȝ agit anima humana:qđ poteſt omnis herba.Sufficit igitur ꝙ eius nobiliſſima operatio ſit nobilior nobiliſſima operatione lapidum.¶ Ad 3am/quicquid dicat Petrus apponenſis de pręcantationibus:nos tenemus illa nihil valere:efficere tamen quędam/vt Auguſtinus ſcribit/potius vi dęmonica.

Quę Thomas de poſitione Ariſtotelis ꝛ Platonis ſentiat. Cap.XII.

PRopheta vt Thomas omniuȝ theologoruȝ facile princeps aſſerit: 2ª 2ᵉ.qō.172.ar.1. duplex eſt.Alter quideȝ ſimpliciter:qui eo modo futura contingētia cognoſcit:quomō deꝰ illa intelligit:vtpote in particulari:ꝛ certa veritate determinata.Alter vo ſ̄m quid:qui futura cognoſcit/nō tamen in ſe:nec quomō deus illa intelligit.Nam cū propheta dicatur quia futura procul ꝓſpiciat:vel igitur illa ꝓſpicit determinate:quomō ea deus ꝓſpicit:ꝛ ſic ſimpliciter propheta eſt.Vel cōiecturaliter/nec in particulari/nec veritate firmata:ꝛ ſic eſt propheta ſ̄m quid.Dictus quidem ſ̄m quid q̄a non futura contingentia ſimpliciter atq̧ in toto cognoſcit:ſed ad moduȝ in parte ꝑpheta primo modo adhuc duplex eſt:aut qui diuino iſtinctu futura p̄ſentit:aut qui numinis afflatione illa cogitat.Propheta quidem ſ̄m q̄d etiā duplex eſt inſtinctu quidem vel cęli vel morbi/vel humoris:aut arte:ꝛ vterq̧ nālis eſſe poteſt:ac prophetia ipſa ſ̄m quid eſt ex puris naturalibus poſſibilis nobis.Verum hęc imbecilla eſt/ꝛ imperfecta:ꝙ non ſit niſi quorūdam euentuum dūtaxat:non oium.Itēq̧ nec certa veritate conſtans. Propheta vo ſimpl̄r:naturalis eſſe nō poteſt:cuȝ prophetia ſimpliciter eoꝝ ſit:quę ꝛ captum noſtrum:ꝛ omneȝ naturam ęlemētariam ꝛ cęlicam vt diximus excellat.Quibꝰ facile tollūtur auctoritates ꝛ rationes phoruȝ:omnes enim de prophetia ſ̄m quid locum habēt.Hęc enim nobis ineſt/ aut inſtinctu ipetuq̧/vtpote vel cęli/vel morbi/vel humoris/vel luſione dęmonum:aut arte.Altera auteȝ ꝑphetia q̄ ſimpliciter dicta eſt:nobis nō ineſt/niſi quo numine ſuper-

Ayuntamiento de Madrid

naturaliter participamus/vel inſtinctu/vel afflatione/vt di
ximus. Hęc ex Thoma lepidiſſime.

¶ Nec bona animi/nec bona naturę/nec fortunę eſſe neceſ‑
ſaria omni prophetę. Cap.XIII.

TRiplex eſt bonum:naturę quidẽ ſanitas:
quę conſtãt bona cõplexiõe/ atq̃
bona compoſitione/ vnitateq̃/ vt medici ſcri‑
bunt,robur:qđ eſt ſanitatis perfectio: ſenſuũ ꝛ
ſpirituũ bona temperies:qua intellectibus bñ
miniſtrent. Fortunę vero diuitię ꝛ honores:quibus bonũ na‑
turę decoratur. Animi autem qđ bonum moris dicit̃:virtu
tes ſunt:q̃bus ꝛ bona fortunę/ꝛ bona naturę perfectiſſima
redduntur. Ad ꝓphetã igitur ſm quid:fortaſſe neceſſaria
ſunt omnia bona:nõ quidẽ in exceſſu/ſed quo ſufficiãt ſpe‑
culationi/vt dicit Ariſtoteles in 10° ethicoꝝ lib°.vbi ſanũ eẽ
corpus/beneq̃ affectum/ꝛ neceſſaria vitę habere/eius qui
vult eſſe felix:ſcribit. Non tamen dñm eſſe totius maris ꝛ
terrę/addit. Ad ꝓphetam ſimpliciter eũ.vẓ.qui diuino in‑
ſtinctu futura pręſentit:nullum bonũ boꝝ neceſſarium
eſt. Poteſt enĩ (vt doctiſſimus Thomas inq̃t) aliquis di‑
qō.172 uino inſtinctu moueri:qui nulla nãli diſpoſitione pręaffect⁹
ar.3.2.4 fuerit. Cũ propheticus inſtinctus gratis interdũ a deo no
bis mittatur. Eadẽ rõne/nec bonum fortunę neceſſarium
eſt:cum pauperibus interdum propheticus ipſe inſtinct⁹ le
gitur fuiſſe cõceſſus. Simili ratione nec bona aĩę:quę ſunt
virtutes neceſſaria ſunt huic prophetę:qui inſtinctu diuino
futura p̃ſagit. Interdum enĩ (vt inquit doctiſſimus Tho‑
mas) propheticus ipſe diuinus inſtinctus aliq̃bus dat̃:non
ꝓpter bonũ eius:cui datur:ſed ꝓpter bonũ noſtrũ. Quo
mõ fortaſſe ſybillis/ꝛ multis gẽtilibus hic diuinus inſtinct⁹
gratis a deo fuit donatus/quatenus teſtes ſint:eoꝝ quę no‑
bis vtilia ſunt pro animi fęlicitate:beneq̃ viuẽdi rõne. Le‑
gimus in ſacris hyſtorijs diuinũ hunc inſtinctum eſſe con‑
ceſſũ etiã infidelibus quos Pheodo prophetas appellã:
quoſq̃ etiã monẽt eſſe p̃cauendos. At ꝓphetę ſimpliciter/
qui numinis afflatione futura cognoſcit:ꝛ quę cognoſcit/p̃
dicit:ꝛ quę p̃dicit miraculis probat:neceſſaria ſunt oĩno bo
na animę:quicq̃d de alijs bonis ſit dicendũ. Nam iſti non
mõ ꝓpter nos ſunt:ſed ſui gratia numine afflantur. Huius
ordinis fuiſſe complures ſanctiſſimos viros/ſacrę tradunt
hyſtorię:hoꝝ nullum gentilium/vel infidelium/eẽ legim⁹.
Quantũ igitur licuit Phis de ꝓphetis diſſerere diximus:
verum illud bonis rationibus cõfutauimus:qđ an effeceri‑
mus:vos qui phiam ſapitis:ꝛ qui me ad hoc opus compu‑
liſtis diiudicetis rogo. Illud tamẽ in hoc libro teſtandũ eẽ
volui:quẽadmodũ in alijs quoſcũq̃ ſcripſerim/me ea ſen‑
tire:quę romana ſentit eccleſia:qꝫ ſi hic aliqua calami in cõ‑
ſideratione/vel ſcribentium in curia dictum reliquerim/id
omne nõ animo aſcript eſſe eum volo. Sueſſę.M.D.XII.
die.XII. Junij compleuimus.

¶ Expliciunt Parua naturalia Auguſtini Niphi Me‑
dices Phi Sueſſani,nuperrime impreſſa. Venetijs
mandato ꝛ expenſis heredum quõdam Nobi‑
lis viri dñi Octauiani Scoti ciuis ac pa‑
tricij Modoetienſis: ꝛ ſocioꝝ.
Anno a natiuitate.1523.
Die.2.Martij.

LIBROS DEL DR. L. MAROO

Regiſtrum.

a b c d e f g h i k l m n o p q
c e ſunt terni Cęteri alij quaterni.

BIBLIOTECA MADRID

Ayuntamiento de Madrid

Ayuntamiento de Madrid

Ayuntamiento de Madrid

Ayuntamiento de Madrid

Ayuntamiento de Madrid